ספרים נוספים · ספריית דיקטה

מנחה חריבה

רבי פנחס אפשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחה חריבה

רבי פנחס אפשטיין

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחה-חריבה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב' 4
דף ג' 17
דף ד' 18
דף ה' 24
דף ו 25
דף ז' 76
דף ח' 98
דף י' 185
דף י"א 207
דף י"ב 209
דף י"ג 217
דף י"ד 221
דף ט"ו 247
דף ט"ז 263
דף י"ז 276
דף י"ח 301
דף י"ט 321
דף כ"א 362
דף כ"ב 368
דף כ"ג 373
דף כ"ד 400
דף כ"ה 420
דף כ"ו 457
דף כ"ז 477
דף ל' 517
דף ל"א 521
דף ל"ג 554
דף ל"ד 557
דף ל"ו 564
דף ל"ח 573
דף ל"ט 579
דף מ' 592
דף מ"א 597
דף מ"ד 668
דף מ"ה 672
דף מ"ו 678
דף מ"ח 679
דף מ"ט 680

מנחה חריבה סוטה פרק ראשון בע"ה בד"ו חידושים למס' סוטה.
ד' יחנני דעת תורה ודעת נוטה:

דף ב'

ע"א משנה המקנא וכו' נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה וכו' ופרש"י משום ספק כדילפינן לקמן וכו' ואינו מדוקדק דשם אמרינן דהכתוב עשאו כוודאי. ועיי"ש בתוס' ר"ה מה ת"ל וכו' יש לומר הכתוב אוסרה קודם שפיה כאילו היא וודאי וכו' ומדברי התוס' יבמות דף פ"ו ד"ה ולר' מתיא בן חרש נראה דגם לאו נמי איכא בספק סוטה עיי"ש ועיין במנל"מ הל' אישות פ"א הלכה ח' מזה ואכ"מ.
ועיין בתוס' שאנץ שהביא לשון הקונטרס והעיר דה"ה דהוי מצי למימר דאסורה לבועל אלא אגב דתנא לעיל ומותרת לאכול בתרומה תנא נמי ואסורה לאכול בתרומה וכו' יע"ש ונראה דאגב אורחין קמ"ל מתניתן במאי דקא מספקא ליה למרן המנל"מ ז"ל פ"ב מהל' סוטה סוף דין י"ב באשת כהן שנאנסה מהו שתהי' מותרת לבועל מי אמרינן כיון דאסירא לבעלה אסורה לבועל או דילמא כי כתב רחמנא ונטמאה ונטמאה לומר דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל באשת ישראל דזינתה ברצון מיירי קרא דהא כתיב והיא לא נתפשה וא"כ אין לך בו אלא חידושו דהיינו כשהיתה היא מזידה אבל כל שהיא שוגגת אף שנאסרה לבעלה כהן מותרת לבועל ע"כ, וא"כ יש לפשוט ממתניתין כוותיה דהאי סברא.
וגם בבא זו דאסורה לביתה מיירי באשת כהן אך בשוגגת והיינו דהקינוי היה על שוגג וכדומה ובוודאי דבאשת כהן אוסרתה קינוי כי האי ועיין במנל"מ פ"ג דהל' סוטה הל' כ"ד בסוף שכתב ודע וכו' יע"ש נשמע מזה דבא"כ דנאסרת באונס ובשוגג אוסרה קינוי כי האי אלא דלענין בדיקת המים מסתפק שם מקודם בביאור כוונת הגמ' דדף כ"ו פיי"ש היטב.
ולכך אסורה לביתה ומותרת לבועלה ומ"מ אסורה בתרומה וכדאמרינן בסוף נדרים (דף צ' פ"ב) יע"ש, אמנם המנל"מ מדייק שם מדברי התוס' יבמות (דף ל"ה) דבאשת כהן שנאנסה דאסורה לבועל וכן הביא בשם הבית שמואל אהע"ז (סימן י"א ס"ק ג') דאסורה לבועל יע"ש וגם יש להביא קצת ראיה כסברא זו דאסורה לבועל משום שנאסרה על הבעל.

מהא דבסנהדרין (דף מ"א ע"א) קאמר רב חנן עירי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו והא אתרי בה דלא אתרי בה ואי לא אתרי בה היכי מיקטלי באשה חבירה ואליבי' דריבר"י וכו' אלא באשה חבירה דקיי"ל דמיקטלה אליבי' דרבי יוסי בר"י היכי משכחה לה כשזינתה וחזרה וזינתה והא יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו שזינתה מבועל ראשון ע"כ לשון הגמרא.

ובתוס' שם (דף ט' ע"ב) ד"ה עידי האב נהרגין הקשו דאמאי נהרגין דמצי אמרי לחייב הבעל ממון קאתינא וכו' וכה"ג אמרינן לקמן (מ"א) למ"ד חבר אין צריך התראה עידי נערה המאורסה אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו וי"ל דהכא שאני כיון שיודעים דבאים להרוג את האשה יודעים שיהרגו אותן אם יוזמו דא"א להיות זה בלא זה אבל התם לא ידעי שהיתה חבירה וכו' יע"ש והשתא לפי תירוץ זה יש לדייק קצת אם לא ידעי שהיא חבירה ובאו רק לאוסרה מאין היה פשיטא להו שיכולים לאוסרה דילמא שוגגת היתה שסברה שמותר לזנות ומותרת לבעלה ישראל לפי דעת הרשב"א בשו"ת ועיין שו"ת ושב הכהן (ועיין אהע"ז סי' קפ"ח שלא כך פסקינן ועיין נוב"ת יור"ד ס' קס"א.

ושו"ת שבות יעקב ח"ב חאהע"ז סי' קי"ז יע"ש ודו"ק) וגם אף בידעו שהיא חבירה מ"מ טועים היא מדבר מצוה וכמו מעשה נורא שאירע המובא בשו"ת בגב ח"א קהע וע"כ א"ל דהכא מיירי באשת כהן שנאסרת אף בשוגג וא"כ יכולים לומר שפיר לאוסרה על בעלה באנו ופ"ז משני שזנתה וחזרה וזינתה ופריך הגמ' והא יכולים לומר לאוסרה על בועלה שני באנו.

אלמא דאף היכי שנאסרת על בעלה רק משם כהונה אסורה גם על בועלה:אמנם א"א לומר כלל דמיירי באשת כהן דהלא בזו ליכא למימר כלל דלאוסרה על בעלה באנו דהלא אשת כהן מתסרה לבעלה אף כשנאנסה ומדהעידו שזינתה ברצון בוודאי באו להורגה.

וכבר הקשו זה האחרונים ז"ל ועוד יותר מאי דפריך אשה חבירה דקיי"ל דמיקטלה היכי משכחת לה דהלא משכחת לה באשת כהן וכנ"ל אך לאחר הישוב י"ל דמיירי באשת כהן ומ"מ שפיר יכלו למימר לאוסרה על בעלה באנו ואי דא"כ הו"לל שזינתה באונס דיכולים לומר דגם להפסידה כתובתה באנו דאמרינן בנדרים (דף צ' ע"ב) הנ"ל דאשת כהן שנאנסה אף שאסורה לבעלה לא הפסידה כתובתה (ועיין תוס' כתובות דף ט' ע"ב ד"ה אי) מש"ה העידו שזינתה ברצון להפסידה כתובתה א"כ אכתי לא משכחת לה דמיקטלי ועיין במהרש"א שם דבלא"ה הקשה דמשכחת לה במת הבעל ותירץ משום להפסידה כתובתה באנו וכנ"ל יע"ש ועיין נוב"י מהד"ת אהע"ז ס' כ' ואכמ"ל.

ומזה יש להקשות על שיטת המהרי"ק דס"ל דשוגגת באומרת מותר אסורה לבטלה עיין אהע"ז (ס' קע"ח) משום דמ"מ מעלה בו מעל א"כ אף אי לא נוקמיה באשת כהן מ"מ יש להקשות על הגמ' דאמאי יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו דא"כ הו"לל דשוגגת היתה באומרת מותר דג"כ אסורה על בעלה.

ואי דרצו להפסידה כתובתה. הלא הדעת נותן דבכה"ג הפסידה כתובתה ג"כ ולא דמי לאשת כהן דלא מפסדה כתובתה משום טעמא דקאמר התם ולא מעלה בו מעל, אבל בשוגגת דמעלה בו מעל כדכתב המהרי"ק מה"ט לאוסרה ה"ה דהפסידה נמי כתובתה מה"ט ועדיין צריכא עיונא רבה בזה הדין וזכרוני אומר לי שראיתי זה עשרה שנים בק' וואלקאוויסק בשו"ת ברית יעקב חאהע"ז שעמד על חקירה זו והאריך בה.

ואין בגבולי כעת ואין הפנאי מסכים לחפש אחריו. ושוב נזכרתי שהגרע"א ז"ל זי"ע כתב דין זה בין השיטין בסימן קי"ד דכה"ג אין לה כתובה והוכיח זה מסוגיא דנדרים שם דלא מוקי לה למתני' בכה"ג יעו"ש וכן בפ"ת אהע"ז שם וגם אכמ"ל בזה ולא באתי בזה אלא אגב גררא לסייע להמל"מ דאשת כהן באונס אסורה לבועלה.

ומ"מ על המהרי"ק צע"ק. וגם על מאי דפריך שם והא יכלו למימר לאוסרה על בועלה שני באו.

קשה לפי מאי דחקר המנל"מ בפ"ב מהל' סוטה דין י"ב באשת ישראל שזינתה בשוגג אלא דהבועל היה מזיד אי נאסרת עליו יע"ש באריכות וא"כ יהי' מוכרח דהבבלי לשיטתו בפ"ק דכתובות שהביא המנל"מ שם דכל שהיא שוגגת או אנוסה אף שהוא מזיד מ"מ מותרת דא"א אסורה א"כ מאי פריך בסנהדרין שם דהו"ל לאוסרה על בועלה שני באנו. דא"כ הו"ל למימר דרק הוא הבועל היה במזיד אבל היא היתה אנוסה דג"כ אסורה לשיטת הירושלמי המובא שם במנל"מ א"ו כנ"ל ועוד יש להאריך בזה ולא באתי אלא אגב גררא. מ"מ הדרן לדידן דא"א לומר מש"כ בכוונת המשנה לפום מאי דמסקינן דעת רבוותא דאשת כהן באונס אסורה על בועלה.

אלא לפלפולא בעלמא נוכל לומר כן ואין הדברים יגעים ואולי נרוויח עוד מזה דהשתא אתי שפיר מש"כ רש"י דאסורה מספק שעמדתי לדייק כנ"ל. דמספקא לי אולי באשת כהן בספק סוטה מחמת אונם.

אולי לא עשאו הכתוב ספיקו כוודאי ואף שבעלה לוקה עליה משום טומאה. מ"מ בספק סוטה רק מספק אסורה ולא מתורת וודאי ומטעם שכתב המל"מ הנ"ל בראש דברינו דהכתוב לא קאי רק באשת ישראל.

ובאמת דברי המל"מ צע"ק מגמ' דיבמות נ"ו ע"ב דקאמר דאשת כהן כדקיימא קיימא עיי"ש מבואר דקאי אף על אשת כהן הך פסוקא דונטמאה וצריך אני לרב בזה ומדברי התוס' פ"ק דיבמות דף י"א ע"א ד"ה צרת וכו' משמע דגם באשת כהן ובאונס הכתוב עשאו כוודאי יע"ש. וצ"ע למיעוט בקיאותי והבנתי.

ובמש"כ בסוגיא דסנהדרין באשת כהן. מצאתי בח"ס חחו"מ (סימן ל"א) לענינו שם כתב לאמור ועדיין נ"ל באשת כהן דבאונס נמי אסורה לבעלה א"כ אם זינתה במזיד ויעיד כן לא יכול לומר לאסרה על בעלה באתי (אם מלך יעיד על סוטה שזינתה יע"ש) דא"כ היה לו לומר זנתה באונס וכה"ג כ' תוס' סנהדרין שם עכ"ל וכוונתו דע"כ בא להפסיד כתובתה וע"כ אמר שבמזיד זינתה.

ומתבאר דה"ק הא שלא הרגיש להקשות כן בגמ' דסנהדרין שם דלוקמה באשת כהן דיכלי למימר דזינתה באונס ואי אמרי ברצון שפיר נהרגין. וכנ"ל ע"כ משום דרצו להפסידה כתובתה וכנ"ל המתבאר לעיל.

ועוד אמינא משכחת לה דאסורה לבעל ואינה אסורה לבועל במקנא לה מקטן יותר מבן ט' לשיטת הרמב"ם דמקנא לה מקטן כי האי א"כ אינה אסורה עליו השתא ואף לאחר שיגדיל מסתפק חכם אחד בפ"ת סי' קע"ח ס"ק ל"ב יע"ש ונאריך בזה לקמן אי"ה: שם בגמ' המקנא דיעבד אין לכתחילה לא קסבר תנא דידן אסור לקנאות ע"כ יש להעיר לשיטת הט"ז הידוע אשר החזיק דבריו בשלשה מקומות ביור"ד (ר"ס קי"ז) ובאו"ח (סי' תקפ"ח) ובחו"מ (סי' ב') שבדבר המפורש היתרו בתורה אין יכולת ביד חכמים לאוסרו א"כ הכא דכתיב היתרו בתורה וקנאאת אשתו בין למ"ד וקנא רשות ובין למ"ד חובה.

עכ"פ היתירו מבואר מפורש והאיך נימא דחכמים אסרו לקנאות. ול"ל דגזרו חכמים אף למ"ד חובה.

ועיין לקמן ג' ע"א דקאמר. אלא אי אמרת רוח טומאה רשות וחובה לעיולי לאיניש רוח טומאה בנפשיה ע"כ וה"נ וכן מוכח מהתוס' לקמן ג' ע"א ד"ה רבי וכו' דהקשו לפי הירושלמי דר"א ס"ל חובה מהא דתני המקנא יע"ש ודו"ק וי"ל דהך מ"ד דס"ל דאסור לקנא את אשתו הרי מפרש וקנא את אשתו היינו מכעס כדאמר לקמן ג' ע"א וא"כ אינו מרומז כלל פשוטו של התירו בתורה.

אך מ"מ גם לכעס זה נתנה לו התורה רשות וצע"ק. וי"ל עוד דאף אי נימא דהיתרו מפורש בתורה אי רשות או חובה מ"מ גזרו רבנן משום גדר וסייג בשלום הבית שלא יקנא וכן כתבו התוס' לקמן (ח' ע"א) ד"ה ואם גבי הא דאר"י אם היה שערה נאה לא היה מגלהו אע"ג דגזה"כ הוא ופרע את ראש האשה משום דבשוא"ת לאו מפקר הוא יע"ש וכן בכמ"ק

מצינו כי האי ועיין בענין זה דשיטת הט"ז הנ"ל באריכות בכל הפרטים ומבואר מכמ"ק בשו"ת תו"ח להרב דלובלין זצ"ל חאור"ח סי' י"א ע"ש והדברים עתיקים.
ובגליון הנוב"י מהד"ת חיור"ד סו' ס"ב במה שהקשו על הט"ז מהא דמצינו בריבית לנכרי דמפורש בתורה לנכרי תשיך ואפ"ה אסרו חכמים כתבתי עיין בשו"ת חו"י וח"ס ועוד אך כולם לא ראו דברי השל"ה הקדוש בחלק תורה שבכתב בהקדמה שם יע"ש היטב כי לפ"ד יתיישב מה שהקשו על הט"ז ודו"ק ע"כ, ואין בידי כעת לבוא על הגלוי ולא על הפחום כי אין הספר תח"י ע"כ יהי' דברי מעטים וגם כי אין כאן מקומו: וראיתי בהמאירי דבר מתמי' שכתב זה שאמרו במשנתנו המקנא לאשתו שמשמעו לשון דיעבד לא ללמוד הימנה שלכתחילה מיהא אסור לקנות אלא כך פירושו כל שבא לקנות כך הוא עושה ומ"מ כל שרואה את אשתו וכו'.
והוא היפך מה שהגמ' דייק מהמשנה דאסור לקנאות. ופירוש המאירי ז"ל, היא קושיית התוס' כאן ד"ה המקנא וצ"ע.
ואולי הוא מדחה מהלכה זאת הסוגיא מכמה סוגיות שהביאו התוס' דלא דייקינן כה"ג פיי"ש. ועיין במשנה א' (פ"ד דמע"ש) המוליך פירות מע"ש ממקום היוקר למקום הזול וכו' ופירוש הרע"ב דוקא עבר והוליך דלכתחילה אסור וכו'.
והוא מן הירושלמי דדייק מן מה דתני המוליך לשון דיעבד. הא בתחילה אסור עיי"ש.
א"כ מצינו גם כה"ג: בע"ה ג' לחודש טבת תרס"ט שם גמרא אבל בטומאה פד אחד מהימן ותנן נמי עד אחד אומר אני ראיתי שנטמאת לא היתה שותה. ודייק רש"י ז"ל שנטמאת באותה סתירה וכן בד"ה מנלן וכו' בטומאה של סתירה אחר הקינוי וכן לקמן בע"ב פרש"י כן עיי"ש.
וכבר מדייק מזה המל"מ פ"א מסוטה הלכה י"ד דדוקא כשמעיד שנטמאת באותה סתירה שיש בה שני עדים הוא דנאמן אך אם העיד העד שנטמאת פעם אחרת אינו נאמן משום דבזה ליכא רגלים לדבר דזה הוא עיקר יסוד נאמנותו. אך הרמב"ם ס"ל דכל שהעיד העד שנטמאת עם אותו שקינא לה אף שאין לנו בטומאה זו עידי סתירה ה"ז אסורה וזה לדברי הכל בעינן שיעיד שנטמאת מאותו שקינא לה אבל לא בנטמאת עם אחר פשיטא דאינו כלום יע"ש במל"מ בשם הב"י והב"ש ועיין עוד בתשובת הח"צ סימן ק"נ על שו"ת הרשב"א שהביאו גם המל"מ ועש"ה.
ועיין בשו"ת עמודי אור ס' צ"ד ד"ה אך והנה לעיל מזה בפרש"י ד"ה אבל בטומאה כתב אם יש עדים בקינוי וסתירה ויש עד אחד שקלקלה בסתירתה נאמן ואינו שותה וכו'

לא דייק רש"י ז"ל לכתוב "באותה" סתירה (ואף שהמ"ל רצה ללמוד גם מזה אבל אינו מוכרח כלל כמובן.) ולולי דמסתפינא היה נ"ל.
דהנה המנל"מ בפ"ג מהל' סוטה דין כ"ג על מה שכתב הרמב"ם דאם בא עד אחד והעיד שהיתה טמאה אינה אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שתתה מ"כ כתב המל"מ דזה הוא סברת רבינו לחלק דע"כ לא מהני פד אחד אלא קודם שתיה דגזה"כ הוא שלא תשתה וכיון דליכא שתיה להתירה נשארה באסורה דומיא דנשים דאינם ראוים לשתות מגזה"כ והם אסורות משום דליכא שתיה שיתירום וכו' חבל אם כבר שתתה וכו' ואם היה בא זה העד קודם שתיה היתה נאסרת לא מפני העד אלא מפני שהיתה נמנעת השתיה מגזה"כ את"ד.
(ועיין תוס' רעק"א במכילתין פ"ו אות כ' עיש"ה) והנה כבר הקשה עליו העונג יו"ט סו' ק"ע דאיך א"ל דע"א בסוטה הוא רק לעכב השתיה ונשארת בספק איסור דהרי אמרינן בירושלמי ופסקה הרמב"ם דהמקנא ונסתרה ובא ע"א והעיד שנטמאה והיה בעלה כהן לוקה משום זונה. ואי אמרת דנשארת בספק.
איסור מלקות מניין א"ו הא ליתא ופ"א משווי לה כוודאי וע"ש וכן מסתבר משמעתתא הדין. וכן כתב מזהבקרן אורה לקמן פרק כשם.
וע"כ אפשר לומר דיש לחלק דהיכי דהעד העיד שנטמאת מאותה סתירה אז היא בוודאי טמאה ולוקין עליה דכאן הלא יותר מבורר יסוד נאמנותו וכמש"כ לעיל בשם המשל"מ פ"א מסוטה. אך אם העיד שנטמאת אך לא מסתירה זו אלא מסתירה זו אלא מסתירה אחרת אז לא ניתן לו מעלת הנאמנות רק לעכב השתיה ונשארת בספק איסור דכיון דליכא בירור המברר וכנ"ל.
ולכך הארוך רש"י ז"ל לפרש לעיל דנאמן ואיני שותה אלא יוצאה בלא כתובה וכו'. דרק לענין זה נאמן היכי דהעיד שנטמאת שלא מאותה סתירה שבאו ע"ז העדים לעשותה ספק עולמית משום שמעכב השתיה אבל היכי שהעיד שנטמאת "מאותה סתירה" אז הוי וודאי ולוקה עליה משום זונה.
ונוכל להשוות בזה דעת רש"י לדעת הרמב"ם. דגם הרמב"ם יחלק בהכי דאין ה"נ שהעד נאמן לומר גם מסתירה אחרת אבל זה רק לעכב השתיה.
ולא לעשות כוודאי. זה הנראה לפי ענ"ד.
ולתרץ בזה דברי המל"מ מקושית העונג יו"ט ולומר דהרמב"ם שם פ"ג דין כ"ד מיירי דוקא בכה"ג שהעיד מסתירה אחרת. דוחק הוא.

אבל לעיקרא דמילתא נראה נכון. ויש להאריך בסברא זו ותן לחכם וכו' אך אין לי פנאי לנסך.

ועיין בנוב"י קמא חאהע"ז ס' ע"ב שם בדברי הרשב"א הנ"ל ויעיון גם בעמודי אור סי' צ"ח שיש לו שיטה אחרת בזה ומיישב לנכון כל דברי הרמב"ם יע"ש ורצה לומר דעד אחד נאמן לומר שזינתה אפי' מעיד שזינתה עם אחר יע"ש: ראיתי בקרן אורה שהאריך לחקור עפי' עצמו מנ"ל דאסר ומפסדת כתובתה וע"ש וכתב דלא ראה זה מבואר.

ולדעתי נוכל להעמיד דבר זה בקרן אורה וללמוד דבר זה מהגמרא דכתובות דף ט' ע"א דפריך ומי אמר ר"א הכי והאמר ר"א אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכו' משמע דעפי' עצמו אחר קינוי וסתירה בוודאי נאמן. ועיין שם בתוס' ע"ב ד"ה נאמן דגם לר"א נאמן להפסידה כתובתה ואף לדעת רש"י שם י"ל דדוקא בפ"פ דמ"מ איני מבורר כל כך.

אבל בהוא אומר שראה שנטמאת בוודאי נאמן אף להפסידה כן נראה נכון ומבורר ועיין בתוס' רעק"א כאן אות א' בשם הרמב"ם וכן כתב המאירי בשמעתין ונראה דמקורו הוא מכתובות הנ"ל ואף לר"י הוא: שם גמרא ת"ל לא יקום עד אחד באיש ממשמע וכו'. עיין פי' המשניות להרמב"ם ז"ל שכתב וראוה לזה שהעיקר אצלינו שכמ"ק שאמרה תורה עד אמנם הכוונה בו עדות שהוא משני עדים כמו עד שקר העד גבי ע"ז ולא תתקים הזמה אלא בשני עדים וכו' וזה יסוד שבכמ"ק שאמרה תודה עד וכו'.

והוא תמוה שזה נגד הגמרא. וגם הוא בעצמו פירש לקמן פרק מי שקנא הלמוד כמו שאמרו כאן בשמעתין.

גם עוד קשה שהרי רבינו ז"ל בעצמו פסק בפרק כ"א מהל' עדות הל' ה' דשייך הזמה בע"א דסוטה וז"ל בא ע"א והעיד שזנתה אחר קינו וסתירה ונמצא אותו העד זומם משלם כתובתה עכ"ל ומקור מקומו טהור הוא מן הירושלמי דכאן פ"א הל' א' ע"ש ורבותינו האחרונים השיגו מזה על הקצה"ח סי' ל"ח ס"ק ה' שחקר בזה היכי דמחייב ממון בעדותו כגון גבי משואיל"מ והוזם אי שייך ביה כאשר זמם עי"ש והרי מבואר מהרמב"ם הנ"ל ואף דקרא דכאשר זמם גבי שנים כתב אפ"ה אמרינן היכי שבא לחייב ממון בעדותו כגון בעד טומאה שייך ביה כאשר זמם.

וא"כ מצינו הזמה גבי ע"א ואין ראיה מע"ז שמביא הרמב"ם ל אלא שזה יש ליישב דקודם שידענו דע"א נאמן הרי לא מצינו הזמה רק בשני עדים ודו"ק אבל עכ"פ זה קשה על הרמב"ם דהרי הא דלא מצינו הזמה רק בשנים הוא משום דאצל שנים שייך הזמה דקמחייבי ממונא. משא"כ בעד אחד הא דלא איתא בהזמה.

הוא משום דלא שייך ביה דין הזמה משא"כ היכי דמחייב ממון בעדותו אולי איתא בתורת הזמה. ועיין ב"מ (דף ד' ע"א) ובתוס' שהביא הקצה"ח שם.
וע"כ מוכרח מהר"מ דאף בכה"ג ליתא בדין הזמה ונפשטה בעית הקצה"ח. הנ"ל ויקשה א"כ מעד סוטה וממ"נ הדבר צע"ג והפסוק עד שקר העד נוכל לפרש גם בעד אחד היכי דמוכח וכמו שכתבו התוס' בע"ב ד"ה כל מקום גבי והוא עד דשבועת העדות דמשום דבהפסד ממון תליא מילתא וה"נ בהפסד ממון תליא מילתא.
והתוס' הי' יכולים להעדיף קושיתם מהא דאמרינן בשבועות ל' ע"א דהכל מודים בעד סוטה יע"ש אלא דממשנה מפורשת עדיפא להקשות. שו"מ בעז"ה בתוס' רעק"א פ"ו דמכילתין אות כ"ב שעמד בזה ועיי"ש מש"כ לתרץ קושית התוס'.
ברם ראיתי שטעיתי בפירושו הפשוט של דברי הרמב"ם וכוונת הרמב"ם הוא על האי דינא דאין העדים זוממים נהרגין ולוקין עד שיזומו שניהם (מכות ה' ע"ב) וכדכתב הרמב"ם כמו שיתבאר במס' מכות ופירושא שפרשתי לעיל איני מבואר במס' מכות. וכן אין העדים זוממים משלמיןממון עד שיזומו שניהם (שם דף ג' פ"א) ושם בדף ה' פרש"י משום דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר כ"מ שנאמר עד הרי כאן שנים וכו'.
והא דכתיב ועשיתם "לו" צ"ל. והנה גם זה למד מכאן וא"כ לא נוכל לומר שזה יסוד לדבר אחר.
וההכרח לפרש בדברי הרמב"ם שהעיקר אצלינו דעד הוא שנים למד ממה דיליף בגמרא. אלא דהוסיף לבאר דכמו עד שקר העיד נמי כן הוא.
אבל דוחק הוא מאוד בלשונו הזהב של הרמב"ם ז"ל וההכרח לא יגונה. ומשנה לא זזה ממקומה.
לכך כתבתי כל אריכת הדברים: שם ע"ב גמרא לא לימא איניש לאיתתיה בזה"ז לא תסתרי בהדי פלוני דילמא קיי"ל כריבר"י דאמר קינוי עפ"י עצמו ומיסתתרא וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וכו' בתוס' יו"ט הקשה דאמאי אמרינן בגמ' בזה"ז הרי אפי' בזמן שבהמ"ק קיים יש לחוש שמא תסתר עפ"י עד אחד או שהוא יראה הסתירה והאסור עליו שלא יוכל להשקותה דלריבר"י בעינן דמשקה עפ"י שנים.
ומ"מ מתסרא גם עפ"י עד אחד כדפסק הרמב"ם בפ"א מהל' סוטה. ותירץ דבזמן שיש מי המרים למ"ד רשות וכש"כ למ"ד חובה הואיל ואפשר שיכול להיות שתסתר עפ"י שנים ואז יועיל הקינוי שלפניו להשקותה לפיכך לא נמנענו מן החובה או לא נאסור עליו הרשות אע"פ שאפשר שאם תסתר עפ"י עצמו או עפ"י עד אחד תאסר עליו עולמית משא"כ בזה"ז שאי אפשר שתשיב להתירם אסרו לקנאות כלל.

ומה שהעיר הגאון רע"א ז"ל שם דאף אם תסתר הב"ד לא ישקנה כיון דההלכה דבעינן גם הקינו עפ"י שנים. לק"מ דה"ק דילמא איתרמי ב"ד טועים דפסקי הלכה כריבר"י ועיין כתובות כ"א ע"ב או דסברי באמת כן ועיין רש"ש שהעיר באמת מדוע ניחש לדריבר"י פי"ש ועיין רמב"ם פכ"ד מהל' אישות ובכ"מ שם שעמד על דברי הרמב"ם ז"ל ואולי א"ש לפי מה דכייל המהרי"ק שורש קס"ה דכל הכללות שנאמר בש"ס הלכה כפלוני.

הן בתנאים והן באמוראים לא נאמרו אלא בדברים הנהוגים בימי האמוראים אבל בדברים שאינם נהוגים בימיהם לא נכללו בזה והביאו התוס' יו"ט במסכת כלים פ"ג מ' ב' יע"ש הביאו הנוב"י מהד"ת חאהע"ז סי' קמ"ח ועיין שם הגהות מהרי"ש הגאב"ד דלבוב זצ"ל. וא"כ לא פסיקא כולי האי אי הלכה כר"י.

[אגב ראיתי שהנוב"י שם כתב דבג' פלוגתות שנחלקו בריש סוטה לה יטמא וכו' וקנא אה אשתו בכלם פסק כר"ע ע"כ אינו מדוקדק דבזה וקנא את אשתו לא פסק כר"פ אלא כר"י ונדבר מזה לקמן אי"ה] ועיין הגהות מצפה איתן שמתרץ קושית התוס' יו"ט משום דתסתתר בכוונה כדי לבדקה. וכן הוא בחידושי זרע יצחק שעל המשניות: וראיתי בתוס' חדשים שכתב על דברי הגמרא אלו "ואם קנא לה ימחול לה מיד הקינוי דקיי"ל דיכול למחול כדאיתא בגמ' אבל אחר סתירה אינו יכול למחול" והוא כפסק הרמב"ם פ"א הל' ז.

הנה יעוין בתוס' סנהדרין (פ"ח ע"א) ד"ה קיניו מחול כתבו היינו דווקא קודם שנמחקה המגילה אבל לאחר מכן אין יכול למחול ע"כ משמע דגם לאחר סתירה יכול למחול אך שיהי' קודם מחיקת המגילה. ומשום דפסקו כמ"ד לקמן (כ"ה פ"א) אף לאחר סתירה וא"כ יקשה באמת מדוע לא יכול למחול על קיניו ואין כאן איסור עולם.

ואפשר דבאמת צע"ק דמדוע ניחוש למה שמחל על קיניו והאיך קינוי מחול. והלא חובה עליו לקנות ועביד איסורא אם לא עשה קינוי ומכש"כ למחול אח"כ והאיך הב"ד מקבלים מחילתו.

וע"כ אפשר דזה דאמרינן ופשטינן לקמן כ"ה דקינויו מחול הוא רק למ"ד רשות אבל למ"ד חובה באמת אינו יכול למחול דהוא נגד רצון התורה והתורה לא תלתה כל כך בקפידתו. רק שמחיוב להקפיד ודו"ק (גם יש לדון מחמת אעל"מ ואכ"מ וכמו שטרחו האחרונים למ"ד לעולם בהם תעבודו חובה ואכמ"ל) וא"כ י"ל דר"ח מסורא קאמר זה למ"ד חובה ולדידיה אינו יכול למחול וא"ש אך צ"ע ובירור עוד בזה.

אלא שדברי התוס' שם צ"ע דהם נגד מסקנת הגמ' לקמן כ"ה דלאחר סתירה אינו יכול למחול. אלא דאף לפ"ז דאינו יכיל למחול אחר סתירה.

רק קודם סתירה. ג"כ קשה קצת.
דאף דאחר הקינוי לבד לא יחוש למחול. דאדרבה מצוה קעביד.
מ"מ אם יראה דמיסתרא ויודע הוא שבזה יבוא לידי קלקול שתאסר עליו עולמית בלא שום בירור. מיד קודם שיעור שהית כדי טומאה יאמר שמוחל על קינויו ולא הוי קינוי כלל.
ואולי י"ל דמכאן ראיה למה שכתב רבינו דוד ערמאה ז"ל בחידושיו על הרמב"ם שכתב דאפילו תיכף שנסתרה קודם ששהתה שיפור טומאה לא מהני מחילה ולא כתב ראיה לזה. כך כתב בשמו המנ"ח מצוה שס"ה ואולי יש קצת ראיה מכאן [מה שהבאתי בשם תו"ח.
ראיתי שכבר נתן עצה זו משה רבן של ישראל בסי' קפ"ח סעיף ז' על האידנא מסיים ואם שכח וקינא לה ימחול לה מיד על הקינוי ע"כ]:שם ד"ה כל וכו' אבל קשיא. עיין גליון הש"ס ושם בב"ק מאריך יותר ובתוס' רעק"א לקמן פ"ו שהזכרתי לעיל ועיין בחדושי לב"ק שם הארכתי בזה.
והבאתי דברי העטרת חכמים מה שעמד בזה ואין כעת לפני חידושי להעתיק: ד' ג' ע"א גמרא ומסתברא כמאן דאמר רוח טהרה דתניא וכו'. נראה דמאן דס"ל רוח טהרה ס"ל מותר לקנאות ומאן דס"ל רוח טומאה ופרש"י דבא להחטיאו להקניט את אשתו.
א"כ ס"ל דאסור לקנאות. ופשיט דרוח טהרה דבין למ"ד רשות ובין למ"ד חובה לא ס"ד דרוח טומאה הוא ומכש"כ דאסור לקנאות.
ועיין לעיל דף ב' מש"כ בזה. ועיין תוס' יו"ט ריש מתניתן דכתב דלכך לא פסקו הרמב"ם והרע"ב כמתניתין דאסור לקנאות משום דבברייתא פליגי ר"י ור"ע ר"י ס"ל רשות ור"ע ס"ל חובה וכיון דלתרוויהו מיהו לאו איסורא הוא הלכך לית הלכתא כמתניתן ובאנו לכלל הלכה כר"ע מחבירו ע"כ ומבואר.
דלשניהם לאו אסור לקנאות. ועל מה שכתב דהלכה כר"ע השיגו בספר מים חיים להפר"ח דהרי הרמב"ם פסק בספ"ד מסוטה דהלכה כר"י דרשות ורק מצות חכמים ושם הרגיש בזה הכסף משנה לשון (הכ"מ אינו מדוקדק יע"ש) וכתב דפסק כר"ע דאמר חובה ואיני יודע למה כתב רבינו שהיא מצות חכמים והא קרא כתיב ואפשר לומר דס"ל קרא אסמכתא בעלמא היא ע"כ ואיני יודע להבין דהרי ר"ע יליף לה מיתורא א"כ מאי שייך זה לאסמכתא.
והגמרא כיילי להו בהדדי דלעולם בהם תעבודו ואינך דמ"ע גמורה היא. וע"כ נראה יותר דהרמב"ם פסק בזה כר"י.

וכן מצאתי לחד מן קאמיא בהמאירי ז"ל שכתב בזה"ל ולענין פסק אין המדה שוה בכולם אלא וקנא את אשתו הלכה שהיא רשות שאין הקינוי מצוה מה"ת אלא מדברי סופרים כמו שביארנו ועיקר המצוה היא שכל שקינא ותסתתר אחר הקינוי יעשה לה כסדר האמור בתורה אלו הוה קינוי מצוה היה הקינוי מצוה אחרת ועשיית הסדר מצוה אחרת וכו' עכ"ל וכן מבואר מהחינוך מצוה שס"ה וכן מהרמב"ם פתיחת הל' סוטה.

ועיין מנ"ח שם באות ב' מהנשים שאינן שותות. וכן מוכח לפסוק לפי הירושלמי המובא בתוס' ד"ה רבי ישמעאל דרבי אליעזר ס"ל חובה ס"ל ע"כ כב"ש דב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערוה.

ור"י ס"ל רשות ס"ל כב"ה וע"כ דהלכה כב"ה ורבי יהושע דס"ל רשות ולכך פסיק נגד ר"ע. והרמב"ם בלא"ה פסק כהאי ירושלמי דתליא קינוי בגרושין כמש"כ הפר"ח ליישב מה שהקשה התוס' יו"ט על הרמב"ם שסידר סוטה אחר גיטין דלא כדאמר בגמ' ריש שמעתתין.

וכתב דאין כאן תימה שהרב נמשך אחר הירושלמי דתלי קינוי בגרושין הביאו התוס' דף ג' ע"א וכו' ותמהו דא"כ הו"ל למיתני סוטה בתר גיטין והרב סבור שכך הוא האמת לפי הירושלמי ע"כ וא"כ פסק נמי בזה כהירושלמי דרב"י ס"ל רשות וכב"ה דהלכה כוותיהו ועיין בנוב"י מהד"ת חאהע"ז שהבאתי לעיל דף ב'.

והרמב"ם שם בהלכה י"ח מסיים בדין הירושלמי שהביא גם התוס' לעיל דף ב' ע"ב ד"ה מאי טעמא וכו'. דלא יקנא לה מתוך שחוק וכו' ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו הרי זה קינוי ע"כ ותמה הכ"מ דהרי בירושלמי קאמר כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב יע"ש מה שמיישב.

והמאירי ז"ל כתב ושאלו שם עבר וקינא לה מתוך דברים הללו וכו' ולא הוברר שם ויראה לפסוק שכל שהוא כן לא יה' המים בודקין אלא שגדולי המחברים כתבוה דוקא למצוה והרי זו קינוי ע"כ. וכוונתו לדברי הרמב"ם ועיין ברמב"ם פ"ד הל' ח' ובכ"מ שכתב דהכי משמע דבספר לעיכובא הוא ע"כ ודו"ק.

ועיין שם במראה הפנים ובשירי קרבן עיי"ש לנכון. והא דקא פשיט מדר"י ור"ט. דילמא דתנא דבר"י סברי דאסור לקנאות וכמתניתן דידן. הוא משום דתנא דבר"י ור' ישמעאל תנא אחד כדהקשו התוס' שבועות (ה' ע"א) ד"ה דתנא מתנא דבר"י על ר' ישמעאל.

וכן כתבו ספרי הכללים ועיין במבוא התלמוד לר"ש הנגיד ומפרשיו ז"ל. מהגמרא (זבחים נ"ב ע"א) והא דקאמר בלשון מסתברא כמ"ד וכו' ולא בלשון קשיא דלפי מה

שפרשתי יש נפ"מ לדינא צע"ק: שם בתוס' ד"ה רבי וכו' תימה לרבי וכי לית להו הא דאמר תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכו'.
ע"כ ועיין במאירי והנה בהקדמת ידי משה על המדרש והובא גם בשו"ת שיבת ציון סימן ל"ד כתב בשם הגאון רבינו דוד אופנהיים זצ"ל ליישב קושית התוס' עפ"י מה דבמנחות דף כ"ח ע"א פליגי במשנה הת"ק ור"י ת"ק סבר ד' ציצית מעכבין זא"ז ר' ישמעאל אומר ארבעתן הם ארבע מצות וא"כ י"ל דהת"ק הוא ר"ע דסתם בר פלוגתיה דר"י הוא ר"ע וא"כ אזלי לשיטתהו וכל אחד על מקומו יבוא בשלום דלר"י דסבר בכל הנך ג' רשות אזיל לשיטתו דסובר דד' ציצית הם ד' מצות א"כ לדידיה נשלם מנין תרי"ג במצות ציצית.
ולר"ע דסובר דהן ג' הם חובה אזיל לשיטתו דד' ציצית מעכבין זא"ז וכל מצות ציציתלמצוה אחת תחשב עכ"ל. וכתבתי בגליון יש לי הערה עצומה על זה דבגיטין ל"ח פ"ב קאמר ר"י אמר שמואל המשחר עבדו עובר בעשה וכו' ומשום ס"ל חובה וכר"ע ומסתמה בכל הני ס"ל דהוי חובה.
ובמנחות שם פסק אר"י אמר שמואל דהלכה כר' ישמעאל: וא"כ טפי להו ב' מצות לפי החשבון וע"כ כתירוץ הרב המחבר ז"ל ע"כ ויש עוד להעיר על דברי הר"ד דעדיין תקשה לפי הירושלמי דקאמר דפליגי בזה ר"א ור"י אי רשות או חובה וכן סבר דלעולם בהם תעבודו חובה. מאי איכא למימר.
וע"כ כתירוץ התוס' והשיבת ציון מדחה שם דברי הרד"א ז"ל משום דא"כ תקשה לרבא בר אהינא שם במנחות דקאמר איכא בינייהו בעלת ה' כנפות דמרבינן מקרא דאשר תכסה בה לרבות בעלת ה' ופרש"י דלר' ישמעאל דאמר ארבעתן ד' מצות כי מרבה רחמנא בעלת ה' נמי להטיל לכולהו רבייה דהא כל חדא מצוה באפי נפשה ע"ש ומעתה לפי דבריו טפי ליה לר"י מצוה אחת על תרי"ג מצות דהא מצות ציצית יעלה במספר לחמש מצות למי שיש לו טלית בעלת ה' כנפות את"ד.
ואי משום הא לא אריא די"ל ור"י ס"ל דגם וגאל את ממכר אחיו רשות או ורצח גואל הדם רשות וכר"ע ויעלה שפיר החשבון. והנה ראיתי מקשים דלר' ישמעאל דס"ל שם דארבעתן ד' מצות א"כ היכי יליף ברפ"ק דיבמות דעשה דוחה ל"פ מכלאים בציצית דשם דוחה העשה לל"ת דכלאים.
דילמא שאני התם משום דעושה בזה ארבעה מצות ושפיר דוחה לחד ל"ת דכלאים.
והרבה הארכתי בזה בפלפול להדרן על הש"ס משנה שאמרתי בשנת תר"ע.
ואכ"מ ולפי הש"צ הנ"ל י"ל קצת אבל בלא"ה לק"מ דוודאי היכי דיהי' לו ג' ציצית של צמר בטליה של צמר רק דצריך לעשות בכנף א' ציצית של פשתים בוודאי דמותר לעשות

של כלאים אפילו בציצית אחת כיון שאין מעכבין זא"ז וכמו דקאמר שם במנחות סדין בציצית א"ב ופרש"י סדין דפשתן בציצית בתכלת לת"ק דאמר מצוה א' הן אי חסר הסדין ציצית אחד ליכא מצוה והוי להו אינך כלאים ולר"י לא הוי כלאים דהשלש שנשארו שלשה מצות הן ע"כ וא"כ ה"ה איפכא דרק מצוה אחת הוא של כלאים לר"י מותר דמצוה בפ"ע הוא.

ולת"ק הוי כלאים כיון דמצוה אחת הן והשאר אינו של כלאים. וצ"ע בד"ז משום דלא פרש"י כן שם וא"כ מצינו כלאים בציצית אף במצוה אחת ואכמ"ל בזה: שם בא"ד דר' אלייעזר כב"ש ור"י דאמר כב"ה ונסתעף מזה גם לענין מחלוקת כ"ש וב"ה בגט ישן בגיטין דף פ"ט ע"ב דכתבו שס התוס' ד"ה ב"ש דבירושלמי מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להו לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערוות דבר וב"ה לשיטתייהו ואינה מזוהמת בעיניו וכו' יע"ש א"כ ר"א ור"י נמי בהא ס"ל כב"ש וב"ה.

והנה לפי גמרא דילן ל"ל הכי דהרי ר"ע סבר חובה וסבר התם דאפילו מצא אחרת נאה הימנו וכדהרגישו התוס' ז"ל וגם מדסידר רבינו הקדוש סוטה אחר נזיר וכקושית התוס' על הירושלמי. ועיין משנה למלך הלכות גירושין פרק י' הל' כ"א בדברי הרב המגיה שם עיש"ה ודו"ק: שם גמרא לעולם בהם תעבודו חובה.

עיין לשון המאירי ז"ל שכתב מפי השמועה למדו לעולם בהם תעבודו מצוה. ומכל מקום כל ששחררו משוחרר על הדרכים שהתבארו במקומן פ"כ ולשון זה „דמ"מ" אינו מובן. ונראה דכיון למה שהקשו האחרונים דנימא כל מה דא"ר ל"ת א"ע ל"מ וקמ"ל דמ"מ אם שחררו משוחרר וכדתירצו האחרונים ז"ל. ועיין נוב"ק ותפא"י וחדושי רע"א גיטין ובתשובה.

ובשושע"ה.

כלל כ"ד ועוד וכן הוא לשון הרמב"ם פ"ט הל' ו' וכן אסור לשחרר עב"כ וכו' ואם שחררו משוחרר פ"כ. ובזה יש לבאר לשון הרמב"ם ז"ל המוקשים דכתב שם האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים אפילו קטנים מפני החשד ואם קנתה אותם ה"ז קנתה גופם כאיש וכו' וכן אסור לאדם לשחרר עב"כ ע"כ וכתב הכ"מ דתיבת וכן שכתב איני נוח לי שנראה דאין לו קשר עם מה שלמעלה ע"כ ונראה לקשר הדברים הוא במה שכתב הרמב"ם דאם קנתא אותם ה"ז קנתה גופם ומקח שנעשה באסור מהני.

וה"נ בשחרור אף דאסור לשחרר מ"מ אם שחררו משוחרר וכטעם האחרונים ז"ל משום דאפשר לעשות בהתר וכדומה והרמב"ם פסק דלא מהני עיין בפ"א מה' גזילה ומבואר

באחרונים מזה ואכ"מ ועוד נראה לפרש דקמ"ל הרמב"ם דאשה מותרת לשחרר את עבדה היכי דקנתה משום דכיון דלכתחילה אסורה לקנות משום חשד.
א"כ עכ"פ עושית מצות דרבנן בשחרורה משום שלא יחשדוה ומשום כך הביא הרמב"ם דמשום מצוה דרבנן מותר לשחרר. אבל לא כן כתב הרא"ה בספר החינוך ס' שמ"ז וז"ל דנוהגת בזו"נ אע"פ שהנקבות אסורות להן לקנות עבדים מפני החשדמ"מ אם קנו אותן אסור להן לשחררן אלא ימכרו אותן ועיין בהגהות המל"מ שם ובסי' מ"ב.
ונראה דהצדק אתו משום דמשום מצוה דרבנן אינו מותר רק לצורך מצוה דרבים דוקא וכמבואר בברכות ואף שלטעם הר"ן צ"ע וכבר העיר שם המג"א ז"ל ואכמ"ל בזה ועיין בטעם החינוך שם מש"כ בזה ואכ"מ בזה ועיין גם בקרן אורה כאן ומש"כ לענין הפקר במעשה דר"א ששיחרר עבדו עי"ש (אין כעת לפני) א"ל דעבדו היה כל נכסיו ואסור להפקיר כל נכסיו ור"א לשיטתו בערכין כ"א ע"א דאסור להחרים כל נכסיו ואף מין אחד כולו דהיינו כל עבדיו אסור יע"ש (אך עיין בברכות שם דתרי עבדי היה לו ועיין בשו"ת יד אליהו דמתרץ בזה קושית המג"א) ועיין בשו"ת החת"ס חאור"ח (סי' קכ"ד) מש"כ לתרץ קוש' הגאון ר"ד דייטש ז"ל: שם לה יטמא לה מטמא ואין מטמא לאיבריה. עיין בפרש"י. משמע מזה דאברים חייבים בקבורה.
מדאיצטריך למעוטי איבריה. דאל"ה למה צריך ליטמא כלל.
וי"ל ופשוט. ויעיון בנוב"י מהד"ת חיור"ד סי' ר"ט שכתב ועוד דכל זה לענין קבורת המת שיש מצוה בקרובים וגילה הכתוב כשהוא חסר לא יטמא לקבורתו היה מקום לומר דוקא לאביו גילה והוצרך הרמב"ם להודיע שאין חילוק אבל באמה"ח שאין שם מצוה של הבורה פשיטא שאין שום היתר כלל עכ"ל.
ואין הדבר פשוט כ"כ עיין מג"א ועיין כתובות כ"א ובהגהות ועיין בבינה לעתים על הל' יו"ט מאדמו"ר האו"ת ז"ל בשאלה כזו שנשאל הנוב"י יע"ש. בסוף פ"א מהל' יו"ט ועיין בשו"ת חתם סופר חאור"ח סי' קמ"ד ועיין בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"י שחקר בזה והביא מההיא דכתובות ומסנהדרין וב"ק דף פ"ה ע"א האי צער ובושת איכא דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשריה למשדיי לכלבים ע"ש הרי להדיא דאינו מחויב לקברם עיי"ש:

דף ג'

ע"ב תוס' ד"ה תלמוד לומר ועד וכו' תימא כיון דהוא קינא לה וכו' אלא לאביי דאמר מהימן מאי איכא למימר אלא ע"כ אית לן למימר וכו' אלא היכי דמכחיש אע"ג דקינא לה.

למחול על קינוי וי"ל דאולי דוקא שם נאמן לאוסרה עליו בשתיקתו אבל לח להפסידה כתובתה. קמ"ל דנאמן אף להפסידה כתובתה וצ"ת.
א"נ י"ל דאיצטריך לנאמנות ע"א לענין לעשות הדבר וודאי להלקותו על פיו אם בעלה כהן לוקה עליה משום זונה וכדאמרינן בירושלמי והבאתיו לעיל דף ב' אבל היכי דהנאמנות הוא רק בהצטרפות שתיקת הבעל בוודאי אינו לוקה. וגם כיון דע"י הודאתו בא החיוב א"כ מקרי לוקה עפ"י עצמו ועיין תשובת הרמ"א ז"ל לענין הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה ועיין ש"ש שמעתתא ו' פרק י' ע"ש ועיין בקרן אורה מש"כ בזה: שם גמרא ועד אין בה כל שיש בה.
עיין ירושלמי הל' א' דיליף דע"א נאמן להשקותה (אליבי' דר"א) מק"ו מעפ"י עצמו שאינו זוקק לשבועה ע"א שזוקק לשבועה איני דין שנאמן להשקותה יע"ש וא"כ בטומאה נמי יכולין לדון ק"ו זה מעפ"י עצמו שנאמן לאוסרה עליו וכמו שבארנו לעיל דף ב' ע"ב ע"א שזוקק לשבועה א"ד שנאמן ונראה דע"א להשקותה נאמן מכח ק"ו זה דיש לה שייכות להדדי.
דגם אם נאמין אותו להשקותה הרי צריכה לשבע. אבל לא לענין להפסדה כתובתה.
לא דמי ק"ו זה ועיין בהרב המגיד פכ"ד מהל' אישות הל' י"ז שכתב ואולי מפני שמצינו שבזה"ב היה יכול להשקותה להשביעה על חשש זנות וע"י קינו וסתירה וכו' ע"כ. אלא דדבריו צ"ע קצת דהרי התם השבועה לא להאמינה אלא דכך גזרה תורה לאיים עליה ועיין נוב"י מהד"ת חאהע"ז סי' ע"ו בהגהת בן המחבר שכן תמה על הש"ך סי' פ"ז יע"ש ודו"ק ואכ"מ.
אלא דמהש"ס דילן פ"ק דב"מ (דף ג' ע"ב) יכולין למפרך על קי"ו זה דמה לפיו שכן מחייבו קרבן אפילו עדים מכחישין אותו תאמר לע"א שכן אינו מחייבו קרבן כשיכחשו יעיון תוס' שם ד"ה מה ועיין קדושין ס"ו ע"א:

דף ד'

ע"א וכמה שיעור סתירה כדי טומאה. הנה קיי"ל ברמב"ם וטוש"ע מהירושלמי דיכול לקנות לה משנים כאחד ואף ממאה.
ונסתפק שם בפ"ת סי' קע"ח אם בעינן כדי טומאה של אחד או של שניהם יע"ש ועיין בעמודי אור סי' צ"ו שכתב דפשוטו משמע שלא שהתה בסתירה כ"א כ"ט אחת יע"ש וכ"כ במנ"ח מ' שס"ה בפשיטות עיי"ש באורך. (במה שכתבתי בשם הפ"ת.

והנה כתב שם ראיה מדברי המל"מ שכתב דדוקא באומר לה שלא תסתרי עם פ' ופ' אבל אם אמר שלא תסתרי עם פ' והלכה ונסתרה עם שנים פשיטא דאינה שותה דלא חשיב הסתר כיון דהיו שנים ודוקא היכי שמקפיד חשיב הסתר כך נראה בעיני עכ"ל ומזה מוכח שמפרש בפשיטות הכוונה ששהתה כד"ט של אחד ע"כוא"י מה שח דאפילו אם שהתה כד"ט של שניהם מ"מ הוי סתירה בלא קינוי לגבי השני דהוא לא קינא לה רק מאחד וגם מזה שקינא לה לא הוי סתירה רק שהשני רואה ואיני חושדה מאתו ועיין שם בס"ק י"ד בשם הח"ס ח"ב סי' צ"ו ואיני יורד לסוף כוונתו): דף ד' ע"ב תוס' ד"ה היא תצודנו לדינה של גיהנם וכו' וק"ק מפרק הזהב דאמר הבא על א"א מיתתו בחנק ויש לו חלק לעה"ב וכו'.

וא"ל דדוקא התם בחגיגה שאסרה על בעלה נטרד מן העולם. והתם בהזהב דיש לו חלק לעה"ב מיירי בלא אסרה על בעלה ומיירי דהוא היה מזיד והיא אנוסה דאינה נאסרת על בעלה ישראל.

ועוד יותר דהתם קאי בדוד והתם הכי הוי עיין כתובות דף ט' ע"א ועיין מנ"ל בהל' סוטה והגהות ציון וירושלים לירושלמי סוטה ושו"מ במלא הרועים כאן שהעיר בזה באופן אחר. וראש דבריו לא הבנתי כלל.

וביתר דבריו מה שהעיר דב"ש קטנה היתה האריכו בזה האחרונים ואכ"מ. וע"ש בהגהות ציון וירושלם לירושלמי פ"ה הל' א' בשם הגאון מוה"ר אבי עד שר שלום פכ"ד ע"ש.

ועיין בהגהות הנ"ל לירושלמי פ"ג הל' ד' בשם הגאון המקובל הנ"ל פירש התוספתא יע"ש והנה התוס' מביאים מההיא דיבמות דבלא הוליד ממזר דבר תשובה הוא. ועיין בענין זה בשו"ת מהרי"ט ספר שני חאור"ח סי' ח' אריכות אם מהני תשובה עיי"ש הלכה למעשה: דף ח ע"א ד"ה כל אדם וכו' תימא אמאי לא קחשיב האי במשנת חלק וכו'.

עיין בשו"ת נוב"י מהד"ת סי' ר"ה מחיור"ד שהגאון העצום מהר"י ברלין זצ"ל האריך להקשות על דברי התוס' אלו. ועל מה שהקשה דילמא תני ושייר.

השיב הנוב"י כלל חדש דלא שייך תני ושייר כי אם דשייר מקצת אבל להיות פרוץ מרובה על העומד שישייר יותר ממה שחשב לא שמענו ות"ק לא חשב שם רק תלת ושפיר תמהו התוס' דשייר ד' שהתוס' שם בסוטה חשבו ד' עכ"ל. והארכתי בזה במק"א וכמדומה שראיתי בס' אחד לבן המשכיל לאיתן ז"ל שמיישב בזה כ"ק בגמ' דהזהב במשנה דחמש פרוטות הן ושכחתי שמו ועינו.

ועל מה שתמה דהאיך יאמרו דבר זה הלא עצמותיהם הקדושים קבורים בח"ל. והשיב דילמא לא היה באפשרי לעלות לא"י.
ובן המחבר אמר דלכך לא עלו לא"י. כמבואר בדבריהם בתוס' כתובות דף ק"י פ"א ד"ה הוא אומר וכו' דעכשיו אינו מצוה כלל לדור ג בא"י דאין אנו יכולין ליזהר במצוה ועונשים התלוים בא"י ע"כ כתבתי בגליון הנה כ"כ המהרי"ט בחדושיו שם דתלמיד טועה כתב זה יע"ש וברמב"ן בספר המצות והדברים עתיקים.
ועל זה אנו מצטערים. אלא שבא להוסיף לנו כל רבותינו שבגולה ע"כ.
ועיין בשו"ת מהרי"ט ספר שני חיור"ד סי' כ"ח. שם ע"ב גמרא אל תדברי עם איש פלוני זה.
מלשון זה ומשאר לשונות כזה לעיל דף ב' משמע דבעינן בקינו שיאמר לה בפירוש עם מי שלא הסתר עמו. ואף אם קינא לה ממאה בני אדם (כלשון ירושלמי) מ"מ צריך שיאמר ויפרש שמותיהם.
אבל אם אסר לה סתם על כל באי עולם לא הוי קינו. אבל לא כן כתב הרב המנ"ח מ' שס"ה וכתב שאין סברא לחלק דאף אם מקנא לכל באי עולם בוודאי הוי קינו ואח"כ הסתירה עם כל אחר מב"ע אוסרתה ושותה המים וזה דבר פשוט וקצת ראיה מסוטה דף ב' פ"ב דאמר רשב"ל מאי קינו דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים וכו' מאי דקא בדלה וכו' ופרש"י שבודלה מן האנשים.
ואם באיש פרטי היא בודלת רק מזה ולא משאר אנשים פ"כ מיירי בקינא לה עם כל אנשים ואם כי יש לדחות אך לפענ"ד הוא דבר פשוט עכ"ל. ולדידי אין זה דבר פשוט.
וכן ראיתי באיזה ספר וכמדומה בספר תפא"י על משניות שחלק עליו מסברא. ובזה יש לפרש בירושלמי הל' ב' דקאמר רבי יוסי בעי מקנא לה ממאה בני אדם אמר רבי יוסי בי רבי בון אמר לה אל תכנסי לבה"כ ע"כ עיין בפ"מ וק"פ.
ולפי הנ"ל י"ל דרבי יוסי בר"ב מפרש דהא דבעי ר"י ממאה בני אדם היינו בפרט שמותיהם אבל אמר סתם הוי כאילו אמר אל תכנסי לבה"כ דוודאי אינו סתירה ולא הוי קינוי' קינו. דעכ"פ בעינן שהתיחדי עמהם לשם זנות ויחוד: ושוב עיינתי בפ"ת לאהע"ז סי' קפ"ח וראיתי שם ס"ק י"ד מעתיק תשובת הח"ס סי' צ"ו וכתב שם וז"ל וכן הקינוי של השליח ב"ד שלא אמר לה אל תסתרי עם הנכרי הזה אלא אמר לה שלא תשכב לבדה בלי שתשכב אשה זקנה עמה אפילו בנה בן ח' שנים עמה בבית.

אין בלשון זה ממש חדא מי יכריחנה ליקח זקנה עמה וכי מכ"ע קינא לה והיה לו לומר לא יכנס הנכרי אצלה אם לא אשה זקנה עמה וכו'. משמע דיכול לקנאות לה מכ"ע אלא דהוא לא קינאלה.

או דיש לפרש דא"י לקנאות לה מכ"ע וע"כ כוונתו רק מהנכרי. ובס"ק ט"ו שם ראיתי שהביא דין זה מבואר ונגע גם מהירושלמי שהבאתי וז"ל משם הבית דוד סי' כ"ה.

מ"מ נראה דהרמב"ם דוקא נקיט משני בנ"א אבל יותר משנים לא הוי קינוי משום דהוי רבים ואין כאן סתירה וכו' וכן משמע בירושלמי שם בהא דאמר ר"י בר"ב אמר לה אל תכנסי לבה"כ נכנסת לפי פירוש הפ"מ שם וכו' (מש"כ שם וליכא לפרושי דטעמו של הירושלמי משום דקינא מסתם בנ"א כו' עד ועיקר הדין ג"כ צ"ע.

הנה לא ראה בפרישה ס"ס זה ויובא לקמן ס"ק ל"ד דמבואר שם להדיא דאם אינו מזכיר לה שום איש מיוחד אלא שמקנא לה שלא תסתרי עם שום איש לא הוי קינו עיי"ש ולפ"ז צ"ע פירושו בהירושלמי דלפ"ז לא הוי זה פשיטות להא דבעי ר"י קינא לה ממאה בני אדם עכ"ל ולפי מה שפרשתי א"ש דדברי ר"י בר"ב הוי פירש להא דבעי רב יוסי או להא דאמר רבי יוסי לפי מה שפירש הכ"מ פ"א מהל' סוטה עיין במה"פ ושירי קרבן שהביאו דבריו דפירש דבעי היינו רצון ואבעל קאי יע"ש.

גם יש עוד סברא לומר דקינא לה מכל העולם לא תהני משום שאם מקנא לה מכל העולם דהיינו כל איש מבאי עולם הרי בהם נכלל כמה קטנים ועוד מסוג האישים שאינם ראוים לקנאות. וא"כ א"ל דכיון דבטל כבר אמירתו לגבי מי שאינם ראוים לקנאות.

בטלה נמי לגבי אחריני. וקצת יש ללמוד דין זה מדברי הח"ס סי' צ"ו הנ"ל עיי"ש בפ"ת: בירושלמי הלכה ב' אמרינן נכנסת עמו אמר רבי מנא לא אמר אלא עמו הא זאח"ז לא רבי חבין אמר אפילו זאח"ז מ"מ יש רגלים לדבר ע"כ וכפירש הפני משה ז"ל עיי"ש ובפ"ת סי' קע"ח ס"ק י"ד בשם הח"ס כתב דע"כ לא פליגי בירושלמי פ"ק דסוטה בנכנסו זאחז"ז אלא כשעכ"פ שניהם נכנסים למקום זה לפלטיא או לחורבה אפי' זאח"ז אבל אם היא יושבת במקומה והוא בא בגבולה לא וכו'.

ע"כ וכן מזכיר סברא זו הגרעק"א ז"ל בתשובה צ"ט לענין כיעור דאם א' כבר היה שם לעשות צרכיו ואח"כ נכנס הב' לשם הוי רק יחוד בעלמא ולא כיעור וכו' יע"ש. ובזה ניחא לפרש הא דמסיק כאן בירושלמי אח"ז לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילות ביום ע"כ פירש דהא דאמרינן לעיל דנכנסו זאח""ז מ"מ יש רגלים לדבר היא דוקא דנכנסו למקום זימה ונועדו לזנות.

אבל בביתה או בשאר מקום שהיתה שם מקודם לא וכנ"ל. ועיין שם בפ"ת ס"ק ט"ו בשם הבית דוד דבלא רגלים לדבר לא הוי סתירה כלל ולא אסרה תורה יעו"ש.
וע"ש ס"ק י"ד בשם הח"ס סי' ק"י שכתב ואפשר לשון לא תתיחד נמי לא הוי לשון סתירה כי יחוד על פתח פתוח לר"ה ואינה סגורה לא הוי סתירה האוסרת וכו' ע"כ והפ"ת מבאר כוונתו כיון דעיקר לשון קינוי הוא אל תסתרי והיינו אפילו בפ"פ לר"ה וכאן שאמר לא תתיחד הרי היקל עליה שאיני מקפיד רק על יחוד ממש א"כ לא עשה כדין קינוי וממילא דאפילו נתיחדה ממש אין אוסרין על היחוד אבל צ"ע מנ"ל הא וכו' והנה לכאורה משמע מלשון הירושלמי כאן הל' ב' דקאמר לשון נקי הוא מתניתא אל תתיחדי עם איש פלוני.
וכפירוש התוס' דף ה' ע"ב ועיין פ"מ וק"ע ומפשיטות הלשון משמע דאם אמר אל תתיחדי הוי לשון סתירה וקינוי ממש כדינו ודלא כהח"ס ועיין: שם אל תדברי ונסתרה וכו'. בתוס' רעק"א ז"ל אות ד' הקשה דמדוע באמר אל תדברי ונסתרה דטהורה לביתה הא למאי דמבעי בסוגיא דכ"ה ע"א עוברת על דת אם רשאי לקיימה והיינו ע"כ אף בלא אתרו בה וכו' וא"כ אף בלא קינו כלל תאסר בנסתרה דעברה על דת דאיסור יחוד דאורייתא וכו' ע"כ.
והנה כבר ציין המגיה שם לעיין בתשובת רבינו ז"ל סי' קי"ד בהא דכתב אם עע"ד אסורה לקיימה אף בלא התראה יע"ש. ועיין גם בתשובתו שבחלק דרוש וחדוש בענין זה בשם המהר"מ פאדווע יע"ש.
ועיין בפ"ת אהע"ז סי' קט"ו סק"י וס"ק י"ד והנה לפי המבואר שם ס"ק י"ג דאין כופין אם רצה לקיימה. אף בהתרה בה ועיין תוס' לקמן כ"ה ע"א ד"ה ש"מ.
י"ל קצת דמותרת לביתה אם רצה. ובתפארת ירושלם מתרץ דעוברת על דת לא הוי כ"א שרגילה בכך או שהתרו בה ועברה פ"א אבל בפעם אחת ובלא התראה אינה נאסרת משום עוברת על דת ונראה דהגרע"א הקשה זה לחיזוק הקושיא אבל באמת מדוע לא נקרא זה דאל תדברי התראה לענין עוברת על דת.
וכי לענין עוברת על דת צריכה התראה בלשון קינוי. וודאי לא.
וא"כ מקשה שפיר דאף בלא התראה כלל נאסרה וכש"כ בהתראה כזו אף דלא הוי קינוי לעלין שתיה ותירוץ של התפאר"י א"ש רק על הקושיא שהניח הגרע"אעבירה ואפ"ה לענין סתירה מהני צע"ק מהירושלמי הנ"ל דקא מקשי מה טיבה להסתר. הלא י"ל בכה"ג הנ"ל דליכא איסור יחוד.

ועיין בפסקי תוס' לקמן דף כ"ה אות כ"ג שפסק פ"פ לר"ה אין בו משום יחוד או אם בעלה בעיר ע"כ ונראה דלמד כן מסוגיא שם ובא ליישב קושית התוס' שאנץ וכמו שתירץ התוס' שאנץ. ולפי כל הנ"ל א"ש מאי דקאמרינן בברכות (דף ל"א ע"ב) דקאמרה חנה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרה משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר וכו'.

ותמהו כולם והיכי עברה צדקת הזאת על איסור יחוד. אך לפי הנ"ל א"ש דתסתתר בפ"פ לר"ה או באם בעלה בעיר דליכא בזה משום איסור יחוד.

ובזה יהי' מדוקדק מה שאמרה „ואסתתר בפני אלקנה בעלה" שכבר הרגיש המהרש"א שם דהלא בעינן עדים בסתירה יע"ש ולפי הנ"ל י"ל הכוונה דתסתר בפני אלקנה בעלה היינו בבעלה בעיר דליכא בזה משום איסור יחוד.

או מ"ל דתסתר עם אחי' ואבי' או בשני בני אדם כשרין דליכא בזה משום איסור וככל המתבאר לעיל. אך באמת לק"מ וכמו שמסיק המל"מ פ"ב מהל' סוטה דבירורן של דברים דכל אותן ששנינו בהמדיר דיוצאות בלא כתובה לאו משום איסור דידה אלא כיון שעשתה דבר פריצות איסור זונה היא וזנתה תחתיו ולפיכך בהתברר לנו דטהורה היא ע"י שתיה פשיטא דאינה מפסדת שהרי לפי שעשתה איסור לא מפני זה תפסוד כתובתה ע"כ ונראה עוד יותר דלא מקרי בזה עוברת על דת באיסור יחוד כיון שעומד להתברר וזה שטענה חנה וכיון דמסתתרה משקו לי מי סוטה דלכאורה אריכת דברים אלה למותר דמי לא ידע דבזה"ב תצטרך לשתות מי סוטה.

א"ו הכוונה כנ"ל דכיון דתתברר ע"י מי סוטה אמרה שלא תעבור על איסור יחוד כלל.

ועיין תוס' רעק"א הנ"ל ראש דברינו שהזכיר בקצרה דברי המל"מ ומשמע ג"כ דס"ל דלא הוי עוע"ד ודלא כמשמע מהמל"מ וע"ש ועיין בתשובתו סי' קי"ד.

שוב ראיתי בפ"ת אהע"ז סי' קט"ו ס"ק י"א שהביא ג"כ דברי המל"מ הנ"ל ושוב הביא דברי הבית מאיר שכ"כ כנ"ל דבזמן שהיתה יכולה להבדק והיא נשואה לית לחושבה לעוע"ד ביחיד משום דהוי כמתיחדת במקום שיש רואים ולכן שפיר דלא הפסידה כתובתה ומדייק זה מדברי התוס' יבמות ל"ח ב' ד"ה בש"א יע"ש ומסיק ובדבריהם נמי מיושב מה שטענה חנה אילך ואסתתר וכו' עכ"ד עיי"ש ואין בידי הב"מ לעיין שם מסקנת הדברים.

וברוך שכוונתי במש"כ די"ל בפ"פ לר"ה אפשר לדחות די"ל נמי כדרך שכתבתי בשם הב"ח דכיון דמקפיד על זה א"כ אסורה להתיחד עמו אף בפ"פ ובעלה בעיר וכן מורה

לשון הש"ע אהע"ז סי' כ"ב סעיף ח' דאם קינא לה בעלה עם זה לא יתיחד עמה אף ע"פ שבעלה בעיר והוא הדין הנזכר ברמ"א סי' קע"ח הנ"ל.
כן יש לעורר בנידון דידן מהא דקאמר בירושלמי דאפילו ממאה מקנין לה יע"ש ובזה וודאי ליכא איסור יחוד ואכמ"ל עוד: ובמה שהבאתי בשם התוס' שאנץ שכתב דבחצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רה"י לשבת ור"ה לטומאה משמע דוקא היכי דאיכא תרתי פתחא אבל היכי דליכא אלא פתח אחד הוי רשות היחיד לטומאה.
ע"כ מבואר דלענין טומאת סוטה הוי נפ"מ בין תרי פתחא לחד פתחא. אבל לענין יחוד הוי ר"ה ואע"ג דהוי רשות היחיד לשבת.
ומזה יש לעיין בפ"ת סי' כ"ב ס"ק י' בשם החכמת אדם במה שחקר בפ"פ לחצר שיש שם ג' בני אדם דנחשב ר"ה לטומאה אם הוא הדין לענין יחוד יע"ש ובבינת אדם שם.
וכן ראיתי בהגהות חשק שלמה בדף כ"ה שהעיר ג"כ בזה דילמא מיירי שקינא לה מב' בני אדם וגם א"ל דמיירי בבעלה בעיר דאין בו משום יחוד יע"ש ולא חידש מידי):

דף ה'

ע"ב א"ל אבייי אלא מעתה חליצה נמי לא תיבעי א"ל אילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט השתא נמי תיבעי חליצה.
אפשר לדייק קצת לפי דפת הירושלמי יבמות (פ"ג הל' א') דאיכא למ"ד חליצה היא קנין וקאמר שם מתניתא פליגא על רב החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתיבמת הדא מסייע למ"ד חליצה פטור ברם כמ"ד חליצה קנין ויש אדם מתכוון לקנות שתי אחיות כאחת יע"ש והוי כמו נשואין וקדושין מחדש.
ועיין בספרי אוריין תליתאי בדף כ"א ע"ב ובדף מ"ט ע"א שהערותי קצת בע"ז. וא"כ צריך הסבר מאי קאמר הכא דהשתא נמי בעיא חליצה, דמאי ענין גט לחליצה.
דגט הלא פטור מהנשואין שנשארה. אבל חליצה דהוא קנין.
אינו זקוק כלל השתא לעשות קנין חדש ולפוטרה בזה. ויותר יקשה לדעת הראב"ד דס"ל דאף בסוטה וודאית בעיא חליצה.
משום האי טעמא דאילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט. וקשה כנ"ל.
ועיין שם בירושלמי מה שמשני מאלמנה לכ"ג וי"ל: שם בתוס' ד"ה לאחר וכו' וסוטה וודאי אמר פ"ק דיבמות דפטורה בלא חליצה וכו'. אינו מפורש בהדיא כן ביבמות שם אך התוס' הכי הוכיחו בראיות ברורות מהגמ' יע"ש ובראש שם מה שהאריך בשמעתתא דידן.

ועיין עוד כאן בתוס' ד"ה אילו וכו' ועיין בקרן אורה בשיטת הראב"ד ביבמות דגם סוטה וודאית צריכה חליצה. ומש"כ להוכיח דספק טומאה ברה"י דגמרינן מסוטה לאו כוודאי חשבינן לה דהרי בעינן הכא קרא לאוסרה ליבום יע"ש (אין כעת לפני לראוה אם הביא דברי התוס' והרא"ש יבמות י"א שהרגישו בזה מאי דפריך הכא ותתיבם נמי יבומי דהלא סוטה עשאה הכתוב כוודאי יע"ש) והיה אפשר להעיר דלענין לאוסרה ליבום הוי כמו איסור אחר ולא אמרינן בה ספק כוודאי עיין שב שמעתתא ש"א פי"ב ע"ש מה שתמה על המהר"ם שיף פ"ק דב"ק שם.

וכן כתב בשו"ת נוב"י מהד"ת סי' ק"כ מחיור"ד ונעלם ממנו התוס' ב"ק דף י"א ד"ה דאי וכו' שהביא הש"ש הנ"ל. וכן עיין שם בש"ש פי"ג מה שכתב לתרץ עפ"י זה קושית התוס' ר"פ כשם יע"ש.

וה"נ כן.

אך באמת היבום הוא רק מצד זיקת נשואין של אחיו וכמבואר ברש"י בשמעתין ובתוס' כאן ד"ה אילו ולבעלה הרי משום איסור טומאה הוא דאפקי' הכתוב בלשון ונטמאה: שם ד"ה דלאו וכו' רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור ע"כ. הטעמה זו קשה משמעתין דקא פריך אלא מעתה לאחר לא תנשא דלא תיסתריה לביתיה ואי כטעם הר"ח קשה מאי פריך מאחר דלא הנשא.

דגבי לאחר לא כתיב לבנות וצ"ע וי"ל בדוחק דוה מה שמשני בגמרא מי קא רמינן לה עליה בע"כ. פירש דלא רמיא עליה רחמנא לבנות ודוחק וצע"ק.

ובזה דפרישנא א"ש קצת מה שהקשה התוס' בד"ה מי קא וכו' דהכא נמי הוי מצי למפרך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתיבם דלא תסתרי' לביתיה ע"כ דכאן ידע דיש לתרץ דגבי דהאי לא קפיד לבנות ומה"ת דקפדינן לגבי יבם דבא מכח נשואי אחיו ודו"ק כי קצרתי:

דף ו

ע"א רש"י ד"ה מי קא רמינן עליה וכו' אבל הכא אסור למימר ליה וממילא אשמעינן קרא דאסור ליבמה דלא שייך בה יבום והוי כאשת אח שלא במקום מצוה ע"כ משמע מזה מבואר דבאיסור אשת אח קאי כשיבמה ועיין ק"א.

וראיה מכאן למש"כ העמק יהושע סי' ד' דבספק סוטה אמרינן אהדריה קרא לאיסורא קמא ומחייב עליה כרת יע"ש וכבר כתב כן המנחת אהרן לסנהדרין בסוגיא דזקן ממרא יע"ש כן לפי זכרוני. והנה עיקר חידושו של: העמ"י הנ"ל נאמר לתרץ דברי הרמב"ם

המוקשים שכתב בפ"ד מהל' ממרים ה"ג דאם נחלקו בהשקאת סוטה אם זו צריכה לשתות או אינה צריכה ה"ז חייב שהרי לדברי האומר צריכה אם מת הבעל קודם שתשתה ה"ו אסורה ליבמה ולדברי האומר אינה צריכה מתיבמת.

פ"כ והקשה הכ"מ דהרי אין איסור הסוטה על היבם להתחייב עליה כרת יע"ש ובלח"מ. וכתב ע"ז המרכבת המשנה שבחנם הוקשה לו דברי רבינו דתיפוק לי' דה"ל חייבי לאווין ליבם דה"ל בכלל דיני מכות דמקרי דבר שמביא לידי זדונו כרת וכמו שכתב הרמב"ם שאם נחלקו בדיני מכות אם חייב זה מלקות או לא וכו' (דהו"ל זקן ממרא בזה) והוא תמוה דהא על סוטה ספק אינו חייב מלקות דהא ילפינן בפ"ק דסוטה מאחר ולא ליבם וא"כ הו"ל לאו הבא מכלל עשה ואע"ג שכתבו התוס' בפ"ק דיבמות (י"א ע"ב) דלחומרא עשה הכתוב ספק כוודאי ואם בעלה בדרך לוקה.

אך בסוטה דף כ"ח כתבו דליכא מלקות ועוד דלדעת הרמב"ם אפי' בסוטה וודאי נמי אינו לוקה כמו שכתב המ"מ ברמב"ם ספ"א מהל' איסורי ביאה הל' כ"ב יע"ש פ"כ נ"ל שהרמב"ם סובר דמכיון דאימעוט ספק סוטה מחליצה ויבום [לשון זה הוא אשיגרא דלישנא מסוטה וודאית. דהא ספק סוטה תנן חולצת ובוודאי ט"ס הוא] א"כ אהדריה לאיסורא קמא וחייב עליו כרת כמו שנסתפק המל"מ דכה"ג שנשא אלמנה מן הנשואין דמדין תורה אינו מיבם דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה דאפשר לומר דאהדרי' לאיסורא קמא ומחייב כרת וכו' והשתא ניחא שפיר מה שכתב הרמב"ם דאם נחלקו בהשקאת סוטה וכו' ה"ז חייב משום דאהדרי' לאיסורא קמא את"ד העמק"י.

והנה על דברי המ"מ דפ"א מא"ב כבר הקשה עליו הכ"מ מהא שכתב רבינו בפי"א מהל' גירושין דין י"ד ועיי"ש בכ"מ ולח"מ אבל גבי ספק סוטה שפתי הרמב"ם ברור מללו שכתב שם בהל' גירושין לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה ע"י קינו וסתירה אם בעל אותהמכין אותו מכת מרדות ואם עבר והחזירה אחר שגירשה יוציא בגט ע"כ ועיי"ש במ"מ שהביא דעת הרשב"א דאינו כן אלא כדעת התוס' יבמות (י"א) דבא עלי' בדרך לוקה ממש ולא מכת מרדות.

עיי"ש וא"כ קשה ההיא דהל' ממרים וע"כ המציא העמק"י דבר זה כנ"ל. אבל אכתי לא הועיל כלל דמ"מ אף אי נימא כן בסוטה וודאית דאהדרי' קרא לחיוב כרת אבל בסוטה ספק וודאי לא מחייבינן אותו מספק ואם דלחומרא עשה הכתוב ספק כוודאי.

הלא דעת הרמב"ם אינו כן לענין הבעל אם בא עלי' ללקות. ומכש"כ לחיובי' להיבם כרת ולא על שגגתו וודאי חטאת.

ושוב מצאתי בספר עמודי אור בסי' צ"ז שהביא דברי העמק"י הנ"ל ודחה אותם כנ"ל עיין היטב. ובדברי הרמב"ם ז"ל בהל' ממרים פירש דאם תתיבם יוצא מזה איסור כרת דלדעת הסוברים שלא היתה צריכה שתיה ותתיבם א"א גמורה היא עתה ולא תפסי קדושין באחותה וגם בה אע"ג דיבמה לשוק גם בלא"ה מספקא לן אי תפסי קדושין.

מ"מ נ"מ אם יחלוץ לה אחר שנשאה דאי אשתו היא לא מהני בה חליצה כלל והוי המקדשה אח"כ כמקדש א"א ואם היתה בת שתיה לא אהנו בה ביאה כלל ונפקא בחליצה ומשתריא לעלמא וכמה נפ"מ איכא בהא אם קונה אותה קנין אישות או לא עכ"ל ואולי דלגבי היבם הוי וודאי הא דא"ע ליבום וא"כ חייב כרת בודאי כמו בא"א שלא במקום מצוה.

וכן נראה מדברי רש"י שהבאתי לעיל. והראיה שהביא העמק"י לדבר זה דאמרינן אהדרי' לאיסורא קמא מיבמות (דף נ"ו) דקאמר אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עלי' משום זונה וכו' מתיב ר' זירא והיא לא נתפשה אסורה וכו' ואיזה זו אשת כהן ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר רבה הכל היתה בכלל זונה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה מכלל דאשת כהן כדקיימא קיימא ע"כ אלמא דאמרינן אהדרי' קרא לאיסורא קמא.

ואינו יודע להבין דאדרבה מכאן ראיה דלא אמרינן אהדרי' קרא לאיסורא קמא. דאל"ה ל"ל דאשת כהן כדקיימא קיימא.

אלא לימא דאף דהוי לאו הבא מכלל עשה מהיא לא נתפשה מ"מ אהדרי' לאיסורא קמא. דזונה.

א"ו דלא אמרינן. ובחפשי מצאתי „דברי אמת" בקונטרס שישי דף ח"ן ע"א.

אחר שהביא דעת הראשונים דאמרינן גבי גיעולי עכו"ם אהדרי' קרא לא"ק כתב ותמיהני על התוס' והרשב"א והר"ן אמאי לא הקשו ג"כ ממ"ש פרק הבא על יבמתו דף נ"ו גבי והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת ולפי מש"כ התוס' בחולין דף צ"ט במסקנת דבריהם ניחא דהכי נמי אשת ישראל התרתי ולא אשת כהן עכ"ל ודבריו סתומים וצא ולמד כוונתו.

וכנראה כוונתו אמאי לא הקשו על שיטת הר"ר יוסף שכתב דגעולי עכו"ם הוי רק לאו הבא מכלל עשה. והלא כאן אמרינן דאהדרי' לא"ק מדלוקה עלי' וכתב די"ל דאשת ישראל התרתי ולא אשת כהן ואין זה ענין לאהדרי' לאיסורא קמא וכמו שכתבתי לעיל.

ועכ"פ דברי העמוק"י נראים ונידחים עוד כתב בדברי אמת שם אלא שקשה לי ממ"ש ביבמות דף נ"ד ונ"ה ושם אמרו ודילמא לאחר מיתת בעלה אין בחיי בעלה לא ולאו הבא

מ"ע עשה ובדף נ"ה אמרו ודילמא אין לה בנים אין יש לה בנים לא ולאו הבא מכ"ע עשה ואמאי לא אמרינן אהדריה קרא לאיסורא קמא.
והביא דברי התוס' ביצה דף י"ב ועפ"י חיזק קושיתו ושוב הביא דברי התוס' חולין הנ"ל ותירץ קושיתו וז"ל ומתוך דבריהם ז"ל יצא לי תירוץ להההיא דיבמות דהכי נמי אילו היה אומר הכתוב ונותן רשות ליבם לקחת את אשת אחיו ולא היה מחייבו מצות יבום אלא רשות בלבד כמו תזבח פהמ"ק אז היתי אומר לאחר מיתת בעלה התירה וכו' וכן באין לה בנים התירה ביש לה בנים באיסורא קמייתא אבל הכתוב בא לחייב ולהצריך מצות יבום ולפיכך אמרו באין לה בנים חיוב דמצות יבום וביש לה בנים לאו הבא מכ"ע לאחר מיתת בעלה בעשה דיבום בחיי בעלה בלאו הבא מכלל עשה עכ"ל.
וא"כ גם בנ"ד נמי כן וכל לגבי יבום כן הוא דלא שייך לומר אהדרי' לאיסורא קמא אלא דאינו מחיוב במצות יבום ולאו הבא מכ"ע עשה. והנה הדברי אמת שם הביא חקירת הפר"ד לענין והקטירו בני אהרן ולא בנות אהרן.
ולא הביא לחקירה זו שחקר אי כה"ג באלמנה כשיבמה אי חייב כרת משום כיון דמד"ת אין עשה דוחה ל"ת ועשה עיי"ש אבל בחייבי לאווין פשיטא ליה יע"ש ועיין בשעה"מ פ"ו מהל' יבום. ובאבני מילואים סי' קע"ב עיין שם באריכות: אמנם יש להעיר על זה ולהוכיח דאין בספק סוטה ספק כרת.
או כמש"כ הע"א דאם בא עליה לא קנה כלל וצריכה חליצה. דלקמן במכילתין דף י"ח ע"ב דבעי ר' ירמי' מהו שיתנה אדם על נשואין הראשונים על נשואי אחיו מהו ח"ש זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמההא אסירא ה"נ דמתנה ש"מ. ופרש"י דבזנות נשואי אחיו כדאמר פ"ק ואם מת חולצת ולא מתיבמת ע"כ ומעתה יש לתמוה מאי גילגול שייך כאן דממנ"פ תאמר לו אם זניתי תחת אחיך הריני עליך בכרת דאשת אח וביאה דיבם ומאמר לא תלי כלל ולא תוכל כלל להשקות כי אין אתה בעלי כלל ובעינן והביא האיש ומה לו להשקות ולגלגל.
ועיין תוס' יבמות (נח ע"א) ד"ה ונקה ובקידושין דף כ"ז דהא דמגלגל עליה אמן מאירוסין אע"ג דלפ"ז לא הוי מנוקה מעון ואין המים בודקין את אשתו. משום דכיון דלא נודע ונקה קרינן ביה עיי"ש וה"נ אף דלא שייך כאן לומר אין מנוקה מעון כנ"ל מ"מ קשה כנ"ל דע"י זנות שתחת אחיו נפקעה לגמרי היבום ולא קנאה כלל והאיך יכול להשקות ולגלגל ודו"ק א"ו דלא כהעמק"י והע"א וצ"ע עוד בזה אך אכתי דברי הרמב"ם דהלכות ממרים הנ"ל צריך פירוש.

ונראה די"ל עפ"י דרכו של הע"א בכה"ג דהזקן ממרא אמר שצריכה לשתות וא"כ בטל דין יבום וא"כ אם בא עליה בע"כ לא קנה מדין יבום ואינה בכרת לכ"ע דלא הוי א"א כלל. או יאמר כמו שנסתפק המ"ל בהל' יבום פ"ב דין ד' אי ביאת יבמה צריכה עדים כמו קדושין יע"ש ובש"ע אהע"ז סי' קס"ו ברמ"א ובפ"ת שם ובשעה"מ ובשו"ת נוב"י מהד"ת חאהע"ז סי' קמ"ח ובשו"ת רעק"א סי' רכ"ב וסי' צ"ד ועוד.
ומכולם נעלם שו"ת הרשב"א ח"ג ואכ"מ להעתיק. ועיין בח"ס חחו"מ סי' כ"א יע"ש וצ"ע מתוס' יבמות נ"ח ע"ב ד"ה דהא וא"כ ה"נ למ"ד דצריכה לשתות.
אם בא עליה בלא עדים לא קנה משום יבום ואינה כלל א"א וליכא חיוב כרת ולמ"ד דאינה צריכה לשתות ונופלת לפני יבום הוי א"א גמורה ע"י ביאה כהאי דבע"כ או בלא עדים כלל. ועוד יש להעיר בכל מה שכתבתי אכן אכמ"ל עוד בזה ועיין בכתונת פסים על הנמוק"י יבמות דף י"א שם מה שהאריך בשמעתתות הדין והרגיש ג"כ בסברא דאהדרי' לאיסורא קמא כמו גבי פהמ"ק יע"ש דברים נכונים: דף ו' ע"א גמרא אלא אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתיבם אם נאסרה במותר לה באסור לה לא כש"כ.
עיין בתוס' רעק"א ז"ל מ' א' אות ה' שהביא חקירת הנמוק"י יבמות דף ב' ע"ב אההיא דצרת סוטה אי באשת כהן שנאנסה צ"ע אם צריכה חליצה והב"ש סי' קע"ג סק"י תמה דוודאי אונם בכהן נמי הוי טומאה כדאיתא ביבמות דנ"ה וא"צ. חליצה והגאון ז"ל תמה עליהם הא בשמעתתין אמרינן אלא מעתה אשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל לא תתיבם ולהב"ש הא באמת אף מחליצה פטורה דהוי כאשת ישראל מרצון עכ"ל וא"ל דמיירי בספק נאנסה וככולה שמעתתין.
וכבר קדמו בזה המל"מ הל' יבום (פ"ו דין י"ט) שהשיג על הנמוק"י דמהכא מוכח דההיא דרב דטומאה כתוב בה כעריות לא שייך גבי אשת כהן. דאי הוי שייך פשיטא דאף לאח חלל לא רמיה קמי' משום דטומאה כתיב ביה כעריות יע"ש ועיין בזה בב"ח אהע"ז סי' קע"ג ועיי"ש בבאה"ט ודו"ק ועיין בעמודי אור סי' צ"ז אות ה' שהרגיש מכאן על הנמוק"י וכתב דלא שייך לומר לאסור מק"ו זה אלא באופן ששייך היבם באיסור כמו אחיו כגון א"י שזינתה ברצון שהיבם ג"כ שייך באיסור סוטה עלי' וכן אשת כהן שנאנסה ויש לו אח כהן כשר.
גם הוא כאחיו באיסור טומאה דשייך באשת כהן אבל כשנופלת לפני חלל כיון דאילו בדידי' הוי שנאנסה אשתו שרי' לי' השתא נמי שנופלת לו מאחיו שריא ליה ע"כ. והוא כתירץ הגמ' כאן אבל רבינו הגרעק"א השכיל להקשות מהס"ד דפריך ולא ידע מסברא זו לחלק וא"כ אף מחליצה פטורה.

ועיין תפא"י ז"ל שכוונתו לתרץ כמו שכתוב בפ"א הנ"ל. ועיין בספר כתונת פסים על הנמוק"י ביבמות שם שהביא ג"כ דברי המל"מ ושבספר עטרת פז על הרא"ש כתב דראיות המ"ל מסוגיא דסוטה הוא ראיה שאין עליו תשובה.

והוא ז"ל חילק כמו שנתבאר לעיל בשם הע"א והתפא"י. ושם הוא יותר מבואר.

ועיין קרבן נתנאל יבמות פ"ק סי' ט' דהוציא בעצמו הדין משם יבמות נ"ה דא"כ שנאנסה פטורה אף מן החליצה וא"כ מאי פריך בסוטה לא תתיבם. הא לרב באמת לא תתיבם אע"כ דרבא אזיל לשנויא להנך מ"ד דפליגי עלי' דרב ומש"ה פריך שפיר ול"ל דקאי התם אספק שנאנסה (כמש"כ אני לעיל) מ"מ לרב לא תתיבם דהא ספק ערוה היא דלא דמי לספק סוטה דטומאה דכתיב ביה בלשון עשה.

אבל באשת כהן טומאה דידה בלשון לאו כתיב ביה דהא לא נתקו לעשה ע"כ. ולא כן משמע מהל"מ הנ"ל דין י"ט שכתב ומ"מ בעיקר הדין אני תמיה דגבי אשת כהן אסורא אף באונס א"כ טומאה דידה הוי אף באונס וא"כ אמאי מתיבמת ואולי דס"ל דלא אמרינן טומאה כתיב ביה כעריות אלא בטומאה דכתיב גביה לאו וכו' יע"ש אך המל"מ מסיק דלאואיכא גביה האי טומאה.

אבל דברי הק"נ מצד עצמו אינם מובנים. ועיין הגהות הר"ד לוריא זצ"ל כאן.

ועיין בעמודי אור שהקשה בריש יבמות דפריך הש"ס לרב אמאי לא חשוב רבי במשנה סוטה שפוטרת צרתה ומשני לפי שאינה בצרת צרה דהא על כל האחים היא אסורה עיין ברש"י שם באורך ולפי מש"כ הא משכחת לה באשת כהן שנאנסה ומת בלא בנים ונפלה היא וצרתה ליבום ויש לו אח חלל ואח כשר דהשתא להכשר תרווייהו כערוה נינהו דטומאה כתיב בה.

והצרה נתייבמה להחלל ואח"כ נפלה לפני הכשר היא וצרתה מהחלל שמת בלא בנים דהוי צרת צרה שאסורה לו משום דהראשונה הויא לגביה אשת אח מאחיו הראשון ודו"ק ואמאי לא תני בכה"ג ואע"ג דהויא חללה שנבעלה לחלל הא רמיא לחליצה גם משכחת לה דהצרה לא נבעלה כלל יע"ש **(אגב ראיתי שם בעמודי אור שעמד להקשות בסוגיא דסנהדרין דף פ"ז ע"ב דדחיק הש"ס לאתויי מחלקותם כנגעי בגדים דמייתי הש"ס פליגתא דברייתא דפריחה בבגדים וכו' ובפרש"י שם שכתב דנ"מ במחלקותם שאם פרחה בכולה והכניס הבגד למקדש חייב.

והא אין בזה רק הלאו ולא כרת עיין שלהי עירובין ודו"ק ע"כ, והנה באמת מבואר ברמב"ם שם פ"ד דממרים דין ב' דאם נחלקו בדין מדיני מכות אם זה חייב מלקות או לא ה"ז חייב משום שהרי לדברי האומר איני לוקה הרי הם חובלין בו וחייבים לשלם

וכו' יע"ש וכך פרש"י שם בסנהדרין וכן כתב העמק"י בשם המרכבת המשנה הנ"ל ראש דברינו לתרץ קושית הכ"מ גבי השקאת סוטה שכתב הרמב"ם דחיובים כמש"כ לעיל בשמו.

וה"נ כן הוא וא"ש. אלא שצ"ע קצת מה שכתב הרמב"ם בריש דבריו דאם המרה באכילת חלב אם חלב זה אסור או מותר.

חייב.

הא אף באכילת נבילות וטריפות נמי אם המרה חייב אם אמר שלוקין על זה ועיין בשו"ת נוב"ת חאהע"ז סי' ס"ו שהקשה זה אך מטעם אחר יע"ש. ושם בסימן ק"כ קכ"א וקכ"ב. ועל מה שהשיב לו בסימן ס"ז עיין ברמב"ן בשורש הראשון ובמג"א שם הובא בדברי אמת דף נ"א ע"ב. עיי"ש בדברי אמת מה שהוכיח מסוף הל' ג' ובאמת דבריו צ"ע מסוף הל' ב' ומדברי אמת נכרין דברי היד המלך ז"ל וקצרתי.

וכן צ"ע קצת מהא שכתב הרמב"ם שם סוף הל' ג' זה אימר טהור וזה אומר שני לטומאה ה"ז פטור מן המיתה וכן כל כיוצא בזה. וכתב הכ"מ הוא ממה שנתבאר בפ"ג מהל' ביאת מקדש ששני לטומאה שנכנס למקדש אין חייבין עליו כרת ע"כ וא"י אם גם מלקות ליכא וחפשתי שם ולא מצאתי דבר ברור בזה עיי"ש בכ"מ.

ומשמע דרק לוקין מ"מ עיש"ה אך אגב האירו לנגד עיני דברי המל"מ שם שראיתי שהביא דברי רש"י דסנהדרין הנ"ל ועמד על זה שהקשה הע"א הנ"ל ותירץ לה כמש"כ אני דכוונת רש חייב מלקות קאמר וגם מזה נעשה זקן ממרא עיי"ש וב"ה שכוונתי לדעתו הגדולה והאמיתית יעיין בדברי אמת הנ"ל מה ששייך לדברי הרמב"ם דהל' ממרים הנ"ל ואכ"מ עוד.

)**: עיין בנוב"י מהד"ת חאהע"ז סוף סימן ק"נ שרצה לחדש במה שאמר רב צרת סוטה אסורה דטומאה כתיב בה כעריות וכיון דטומאה דכתיב גבי לאו היינו מה דכתיב לא יוכל בעלה הראשון וכו' אחרי אשר הוטמאה דקאי לרבנן על סוטה שנבעלה הנה אף דעקרוה רבנן מפשוטה ואוקמוה על סוטה מ"מ לענין זה לא עקרינן דקאי עכ"פ על תחלת המקרא והיתה לאיש אחר היינו אם נבעלה למי שיש בו תורת קדושין.

אבל אם נבעלה לכותי לא מיירי קרא ואף דאסורה לבעלה מונטמאה וכו' אבל להיות בה טומאה כעריות ליתא בביאת כותי וכו' וידעתי שיש להשיב ע"ז מדברי הירושלמי שהביאו התוס' בשילהי מס' גיטין דף צ' ע"א בד"ה מה להלן וכו' אך דברי הירושלמי ההם בלא"ה צריכין פירוש עכ"ל. ויש להעיר קצת משמעתין דקתני ואם מת חולצת ולא

מתיבמת ומתניתן סתמא קתני אף אם קינא לה מעכו"ם ונסתרה דקיי"ל לקמן דמקנין מעכו"ם.
וגם מאי פריך ביבמות שם מהאי מתניתין דקתני ואם מת חולצת ולא מתיבמת לרב לימא דמיירי דקינא לה מעכו"ם ונסתרה עמו דליכא טומאה גבי ביאת עכו"ם ולכך חולצת. ולמה צריך לחלק בין ספק לוודאי.
ע"ש א"ו דלא כהנוב"י ועוד צ"ע בזה: עיין בפ"ת אהע"ז סימן ס"ח ס"ז ס"ק ה' בהא דקיי"ל באומר פ"פ מצאתי נאמין לאוסרה עליו אם הוא כהן והביא בשם הפנ"י בכתובות שם שכתב דפשוט דהיא מותרת לכהן אחר דרק על עצמו שוויא חד"א וכו' הביא בשם שו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן קנ"ו שנסתפק אם היא מותרת ליבם עפ"י מה דאיתא בסוטה דף ה' ע"ב הטעם דסוטה אסורה ליבם מי נימא כיון שהיתה אסורה לאחיו אסורה גם ליבם שבא מחמתו או דילמא יש לחלק בין סוטה דאסורה לבעל מדאורייתא לשוויא אנפשי' חד"א אע"ג דהוא נמי מדאורייתא מ"מ אחרי שהיא מותרת לכהן אחר אפשר דמותרת אף ליבם דיכול לומר מה לי ולטענתו ע"ש ע"כ.
ובוודאי מסתבר כהצד האחרון מכמה טעמים ואכמ"ל בזה. וכן בזה אי שוויא אנפשיה חד"א הוא מדין נדר או מדין הודאה כידוע וקצת סמוכין יש להביא לדין זה דהתשובה מאהבה מתוס' כאן דף ו' ד"ה אשת כהן וכו' אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא כשרה ונעשה פ"ד ויש לו אח כשר דדמי למתניתן מאי הו"ל לתרוצי ע"כ ובתוס' יבמות(פ"ד ע"ב) ד"ה שייר תירצו להאי קושיא משום דלא מתסרא בהכי ליבם שאין פ"ד ולא אמרינן במותר לה נאסרה וכו' דלא שייך אלא כשנעשה באשה שום מעשה דנאסרה בכך לבעל כגון סוטה ומחזיר גרושתו דפ"ק עכ"ל והמובן מדבריהם דלא שייך האי ק"ו אלא „כשנעשה באשה שום מעשה" או שהיא מסייעת לאסור על הבעל ואף שעדיין צריכין תבלין לחילוק זה וא"כ גם בנ"ד נמי דכל ההעכבה והאיסור הוא רק ממנו לא שייך האי ק"ו.
וכמובן יש לחלק אמנם הבאתי רק סמוכין לזה. ועיין מנל"מ פ"ה מהל' עדות דין ד' שכתב נסתפקתי במי שאינו פסול לכל העולם אלא לאיש אחד וכגון ההיא דאמרי' בס"פ נערה (בכתובות ד' מ"ו ע"א) נפ"מ לאורעי סהדי והעיד זה העד עם עדים אחרים אי אמרינן בזה כל העדות בטלה ועיין בתשובת המבי"ט ח"א סי' א' ודו"ק עכ"ל ודו"ק לנ"ד.
(ויש להסתייע לדינא דהפ"י הנ"ל מהא דמבואר בגיטין דף צ' ע"א דב"ש ס"ל דלא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר דילפי דבר דבר ממון ובתוס' ד"ה מה בשם הירושלמי הקשו דלב"ש אמאי איצטריך קרא דלא יוכל בעלה וכו' ת"ל דבלאו הכי אסור

להחזיר סוטתו וכו' יע"ש. ובאחרונים הקשו (עיין מהר"מ שיף שם) דקשה נמי אמאי איצטריך קרא למיסר גרושה לכהן הא בלא"ה אסורה עליה משום זונה לב"ש יע"ש ונראה דנהי דב"ש סברי דבעינן ערוה.

מ"מ מצינו בכה"ג בכתובות דף ט' האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ופריך הגמרא שם והאמר ר' אלעזר אין אשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינו וסתירה וכו' קינו וסתירה אין פ"פ לא ומשני ולטעמיך קינו וסתירה אין עדים לא אלא ה"ק אין אשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים וקינו וסתירה אפילו בע"א נמי ופתח פתוח כשני עדים דמי ע"כ חזינן ומצינן מידי דדמי לשני עדים לאוסרה עליו.

וא"כ י"ל נמי דלב"ש נמי הוי כשני עדים דשוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ומצי מגרש לה. ועיין בירושלמי דכתובות שם דקאמר בלשון זה דאסורה עליו משום ספק סוטה עיי"ש.

ועיין בתוס' דשמעתתא קמייתא דף ג' ע"א בשם הירושלמי דאמר רבי מנא קיימת כאן בעדים וכאן שלא בעדים עיי"ש דבעדים אפי' ראו דבר מכוער ביותר מצי לגרש לה אף לב"ש יע"ש ובמפרשי הירושלמי שם ובסוף גיטין מה שכתבו בזה. וא"כ כש"כ בכה"ג דפ"פ מצאתי דנאמן לאוסרה עליו ובכה"ג מצי לגרשה.

וא"כ י"ל דגרושה משכחת לה דגירשה הבעל ע"י טענת פ"פ דהוי לגביה כשני עדים אבל לגבי כהן אחר לא הוי רק לאו דגרושה ה ולא לאו דזונה וכדפסק הפ"י שם בכתובות ופשוט הוא משום דגבי אחר הוי רק כעד אחד. אבל התוס' שפיר מקשה שם דלמ"ל קרא דלא יוכל בעלה לשוב לקחתה משום דגבי דידי' שוויא נפשיה חד"א והוי מחזיר סוטתו. ואשה שאמרה טמאה אני בעלה לוקה עליה משום נדה. וז"פ וראיתי דהפ"י בעצמו הקשה קושיא הנ"ל בסוף גיטין יע"ש גם יהי' ניחא בזה שכתבתי קושית המהר"מ ברבי המפורסמת דלדברי ב"ש האיך יצוייר הקרא דואשה גרושה וכו' ושבה אל בית אבי' מלחם אבי' תאכל הא זונה אסורה בתרומה עיין ח"ס חאהע"ז ולפי הנ"ל ניחא דנראה לפי דין דהפ"י הנ"ל דכמו דמותרה לכהן אחר.

ה"נ שבה אל בית אבי' לאכול תרומה. ועוד האריכו בזה אחרונים והדברים עתיקים ולא באתי בזה אלא בשביל דבר שנתחדש.

ועיין גם בח"ס חאהע"ז ח"א סימן ק"נ קנ"א וסימן קנ"ב תשובת הגאון ר' עקיבא איגר והיא נדפסה גם בשו"ת רעק"א ז"ל מהד"ת סימן ס"ה עיי"ש. ויעוין בנוב"י מהד"ת סימן קכ"ט מחאהע"ז בהגהת בנו ז"ל עיי"ש.

ושם בשאלה כ' מש"כ בזה ובהגהת בן המחבר יש ט"ס במש"כ בסימן ק"כ וצ"ל קכ"ט כנ"ל. גם ראיתי שם ממני נכתב על הגליון בזה"ל יש לעיין בתוס' סוטה (ג' ע"א) בשם הירושלמי יעש"ה וצ"ע על הגהמ"ח ז"ל ע"כ.

(ואגב ראיתי שם בנוב"י סי' כ' דברים שלא בדיקדוק שכתב שם „משא"כ כאן שאילו היתה מכחשת העד לגמרי לא היתה מחויבת שבועה כלל דלא משכחת שבועה בזנות רק בסוטה ע"י קינו וסתירה כתיב והשביע את האשה בשבועת האלה" וצריך דקדוק דמאי ענין שבועת סוטה לכאן דהתם לא משום בירור על הזנות רק לאיים עליה שתודה. והראיה שמשקין אותה אחר השבועה וכמו שכתב בנו הגאון שם שאלה ע"ו יע"ש בשם הרמ"א חו"מ סי' פ"ז ומה שתמה על הש"ך. וכמו שהזכרתי לעיל בחידושי ד' ג' ע"ב.

ואולי זה כוונת הנוב"י כאן (וכן אתי שפיר במש"כ לישב מה שראיתי מקשים לפי שיטת ב"ש למה הוצרך שמעון בן שטח לתקן הכתובה. והאריכו בזה ולפמש"כ א"ש באומר פ"פ דנאמן לאוסורה אבל לא להפסידה כתובתה עיי"ש ברש"י ותוס' לדעת ר"א יע"ש) עיין במאירי בשמעתין שדבריו אינם מדוקדקין במה שכתב ומכל מקום אין הטעם מצד קל וחומר לומר וכו' יע"ש.

דבאמת הרי קאי האי ק"ו דבמותר לה נאסרה באסור לה לא כש"כ: עוד כתב בתוס' רעק"א ולגבי בועל אם אחיו נשא אותה ולו אשה אחרת לחד תירוצא יבמות (דף ג'ב') ד"ה וכי אמרנו לגבי בועל נמי טומאה כתיב בה כעריות והיא וצרתה פטורים מן החליצה וכו' ולחד תירוצא שם לגבי בועל לא אמרינן טומאה כתיב כעריות כיון דנכתב רק עשה וחולצת ולא מתיבמת ע"כ.

גם בזה נעלם ממנו כל אריכת הדברים שנאמרו בזה מהתנא בעל משל"מ ז"ל בפ"ו מהל' יבום ד"ה ונסתפקתי ולהלן שם יע"ש וינעם. ועיין בשירי קרבן ירושלמי כאן ד"ה יכול כשם וכו' עיי"ש.

שם תוס' ד"ה אשת כהן שנאנסה וכו' אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא כשירה ונעשה פ"ד ויש לו אח כשר דדמי למתניתין מאי הוי ליה לתרוצי. ע"כ ורשמו הגרי"ב והגרעק"א ז"ל שהתוס' יבמות פ"ד ע"ב ד"ה שייר כתבו ישוב לזה.

וז"ל התוס' שם אפילו נפצע לאחר שנשאה לא מתסרא בהכי ליבם שאין פ"ד ולא אמרינן במותר לה נאסרה וכו' דלא שייך אלא כשנעשה באשה שום מעשה דנאסרה בכך לבעל כגון סוטה ומחזיר גרושתו דפ"ק ע"כ ועיין ירושלמי כאן בהלכה ב' דקאמר לתרומה מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת בתרומה וכו' לא מצינו אשה שהיא אסורה

לביתה ומותרת לאכל בתרומה ועיין בשירי קרבן שהקשה והרי אשת פ"ד וכרות שפכה לאחר שנבעלה בכשרות שאסורה לביתה ומותרת בתרומה כדתנן בפ' הערל.
וי"ל דה"ק לא מצינו שאסורה לביתה מחמת פסיל שיש בה ומותרת בתרומה ובהכי ניחא הא דכתבו התוס' בפרקין ד"ו ע"א ד"ה אשת כהן וכו' אבל יש לתמוה וכו' ע"ש שלא תירצו כלום ולפמ"ש ה"ק רבא התם אם נאסרה מחמת פסול שיש בה במותר לה באסור לה כ"ש דתהני לה לפסול שבא לאסרה ע"כ ונעלם ממנו התוס' יבמות הנ"ל שכך כתבו.
ומסיק שם בירושלמי אמר רבי אבין איתאמרת אחת לבעל ואחת לבועל ואחת ליבם אמר ר' יוסי בי רבי בון מתניתא אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתיבמת ע"כ מבואר מהירושלמי שאף דקאי ונטמאה ליבם והוי טומאה גם גבי ספק סוטה ואפ"ה אמרינן דחולצת ולא מתיבמת. וע"כ טעמא כדקאמר בבלי דאילו איתיה לבעל וכו' וא"כ י"ל דה"נ בסוטה וודאית דפטורה מטעם טומאה.
נמי חולצת. וסעייתא מכאן לשיטת הראב"ד שהזכרתי לעיל כ"פ דס"ל דאף בסוטה וודאית צריכה חליצה אף שטומאה כתיב בה כעריות מ"מ משום האי סברא דאילו איתיה לבעל וכו' צריכה חליצה.
וחזינן זה מכאן דאף גבי ספק סוטה דאמרינן דקאי בה ונטמאה גבי יבם ואפ"ה חולצת. ודלא כשיטת הש"ם דילן יבמות י"א.
וקאמר עוד שם תנא ר' יעקב בר אידי קומי רבי יהונתן ואת כי שטית תחת אישך פרט לאונסין מה את שמע מינה אמר ליה מה תחת אישך לרצון אף כאן לרצון ע"כ עיין דברי הפ"מ וק"ע והדוחק מפולש. ואולי יש להוסיף עוד פירש דחוק.
דקאי על הא דקאמר דונטמאה קאי ליבם. ופ"ז קאמר תחת אישך פרט לאונסין.
היינו דאם היה באונסין אף באשת כהן דאסורה לבעלה מטעם אונסין ואפ"ה לא קאי על זה ונטמאה גבי יבם וכספיקת הנמוק"י ודברי המל"מ פ"ו מהל' יבום שהבאתי לעיל בארוכה וספק סוטה כי האי גם מתיבמת. ודו"ק: שם במשנה ואלו אסורות מלאכול בתרומה וכו' והאומרת איני שותה ושבעלה איני רוצה להשקותה: הנה הא דפרט במשנה דאלו אסורות בתרומה.
הא וודאי ה"ה בכל שאר הדינים דאסורה לבעל ולבועל וליבם. אלא דלענין כתובה יש חילוקים באם העכבה מצדו דמחויב ליתן כתובה עיין לקמן (כ"ד ע"א) אלא דעיקר בא להשמיענו דגם באמר אינו רוצה להשקותה ג"כ אסורה בתרומה וה"ה לבועל ודלא כהח"מ (סי' י"א) שתמה על הטור במ"ש דאף אם לא רצה בעל להשקותה שאסורה לבועל דדבר זה צריך ראיה אם היא עומדת וצוחת טהורה אני ורוצה לשתות והוא אינו

רוצה להשקותה וכו' וצריך ליתן לה כתובה אינו יכול לאוסרה על הנחשד מהם שהם טוענים ברי שלא זינו והיא רוצה לשתות מנ"ל להרמב"ם שהיא אסורה לנחשד ע"כ.
לכך אשמיענן הכא דאסורה לאכול בתרומה ואף בתרומת בית אביה ושוב מצאתי להמל"מ ז"ל פ"ב מהל' סוטה דין י"ב שהביא דברי הח"מ וסתר דבריו והביא ממשנה זו לראיה והביא גם הא דאמרינן בהאשה רבה דף צ"ה דאמרינן בא עליה בעל אסרה עלה דבועל ופריך מאי ארי' בא עליה אפי' נתן לה גט ואפי' אמר איני משקה הרי לך מבואר כדברי רבינו דמכי אמר איני רוצה להשקותה נאסרה לבועל וכן הב"ש השיג על הח"מ ע"כ יע"ש ואולי י"ל קצת דברי הח"מ דהיכי דהם טוענים ברי לנו שלא נטמאנו וכיון דרק ספק סוטה היא.
אולי יש בידם לטעון ברי לי וכמו דאמרינן בכתובות כ"ב ע"ב וידוע דברי הפ"י בשם הרשב"א דאף נגד חזקה יכול אדם לטעון ברי לי ואכ"מ וא"כ ה"נ כן אבל דא בוכרא וכבר טעה טעות זה הגאון מהר"מ ז"ל אב"ד דאובן ישן בשו"ת ח"ס אהע"ז ח"א סי' ק"נ ועיי"ש בסי' קנ"ב תשובת הגרע"א והיא נדפסה ג"כ בתשובת הגרע"א מהד"ת סי' ס"ה דמדחה ליה באמת מכח דברי הב"שוהמנל"מ הנ"ל וכתב אף להח"מ משמע רק כיון דאומרת איני שותה והבעל מעכב וכו' יע"ש ועכ"פ מהגמרות ערוכות שהביא המנל"מ ליכא לאקשיי כ"כ דסברת הח"מ הוא בצירוף טענת ברי דידה.
אלא דמכח הסברא הבריא הוא דכל שקינא ונסתרה נאסרה לבעל ולבועל ולתרומה אלא שאם שתתה הותרה ואם לא שתתה נשארה באיסורא ומאחר דקיי"ל אין משקין בע"כ של בעל פשיטא דאסורא בכל כמש"כ המשנ"ל. והא דתנן במשנה ואלו אסורות מלאכול וכו' הלא כבר אסורה וקיימא אחר קינוי וסתירה.
כבר פירש הר"ע ברטנורה במתק לשונו בד"ה ואלו וכו' דאלו שאר סוטות אינן אסורות אלא עד שישתו וימצאו טהורות. אבל אלו אסורות לעולם יע"ש.
וא"כ נשמע נמי מזה דבאמר איני רוצה להשקותה ג"כ אסורה לעולם ואיני תלוי עוד בשתיה לומר דיכול לחזור. אלא דאינו יכול לחזור.
וכדכתב המנל"מ שם על הב"ש ככתב וז"ל ואפשר דהב"ד יכולים לכופו שישקה אותה כדי לברר הספק ע"כ ונראה שדין זה ליתא דליכא כפיה בזה ובמק"א נאריך בזה ומההיא דפרק האשה רבה שכתבתי לעיל יתבאר לך ביטול דברי החכם בעל ב"ש ומשם יתבאר לך דאפילו אם הוא רוצה לחזור ולהשקותה אינו יכול להשקותה עוד ודו"ק בתוס' שם עכ"ל.

ולעיל בסוף דין א' ד"ה ודע הביא כל לשונו של התוס' עיי"ש דהוכיחו זה מהמשנה דמנחותהן נשרפות. ולפמש"כ מוכח נמי ממשנה זו דאסורות לאכול בתרומה לעולם וכן ראיתי שכך פסק המאירי בשמעתתין וז"ל האומרת איני שותה וכו' שאף זו אין כופין אותה וכו' וכן אם היא רוצה לשתות ובעלה אינו רוצה להשקותה שאין כופין אותו אלא שאסורה עליו עכ"ל וה"ה דא"י לחזור כנ"ל.

אך זאת קשה דמאי הקשו התוס' בד"ה האומרת טמאה אני מהא דפליגי רבה ור"ש באומרת טמאה אני לך דר"ש אמר אוכלת בתרומה וכו' ותירצו דהכא מיירי אחר קינו וסתירה דרגלים לדבר אפילו ר"ש מודה. יע"ש דמאי צריך לפירוקא דת"ל דבלא"ה משעה שנאסרה בקינו וסתירה אסורה לתרומה וא"כ כיון שאמרה טמאה אני דאיני שותה הרי באיסורה קיימה וצ"ע ואחר החיפוש מצאתי למרן המל"מ בפ"ח מהל' תרומות דין ט"ו שכבר עמד על דברי התוס' והירושלמי וברוך שכוונתי והנה ז"ל ולדידי למשנה ראשונה וכן לרבה דאית ליה דאף למשנה אחרונה אינה אוכלת קשה דמאי אתי לאשמעינן פשיטא דהא אפילו שלא קדם קינו וסתירה אסורה בתרומה כ"ש זו שקדמה לה קינו וסתירה ואם לומר דמתניתן אתא לאשמיענן דאין הבעל יכול לכופה לשתות וכו' ע"כ נראה לי דוודאי מתניתין לא אתא לאשמיענן דאם אחר קינו וסתירה אמרה שהיא טמאה שהיא אסורה בתרומה דזה דבר פשוט דזונה היא אלא הכא מיירי בשכבר שתתה וכאידך דבאו עדים שהיא טמאה דאוקמה ר"ש אחר שתיה הכא נמי מיירי אחר שתיה ואשמיענן דאע"ג דכבר שתתה ויצאת נקיה אם אמרה טמאה אני נאסרת בתרומה ולא אמרינן מדלא בדקוה המים שקרנית היא משום דאיכא למימר או שתלתה לה זכות או שהיו עדים בטומאה או שהבעל לא הוה מנוקה מעון ועל זה הקשו בירושלמי דא"כ דמיירי אחר שתיה א"כ אתיי כמשנה ראשונה דאי כמשנה אחרונה דנהי דליכא הוכחה דמשקרת מדלא בדקוה מ"מ אמאי נאמין אותה ולזה תרצו דמאחר שקדם קינו וסתירה אף שלא בדקוה מ"מ רגלים לדבר שנטמאת ואנן מאמינים אותה ואנו תולין מה שלא בדקוה המים בסיבה אחרת והוא דרך נכון בעיני וכו' עכ"ל עיי"ש ואף שדבר חכמה הוא.

מ"מ קשה לי לומר דנאמין לה אחר שתיה לומר שנטמאת וק"ו מעד אחד שאם בא אחר שתיה והעיד שהיתה טמאה אינה אסורה כמו שפסק הרמב"ם פ"ד דין כ"ג (עיין תוס' ד"ה ושבאו) וכש"כ היא עצמה שאינה נאמנת נגד בדיקת המים ולא תלינן בכל אלה. ויש לפרש דבריו באופן זה שאמרה דטמאה אני מקודם ולא מאיש זה ששתתה עליו וכיון שכבר קינא ונסתרה רגלים לדבר דפרוצה היא ונאמנת ועיין רמ"א אהע"ז סי' קט"ו וקע"ח ואחרונים ואכ"מ.

ועיין שם עוד במל"מ מש"כ על דברי התוס' דכאן ועיין בתוס' שאנץ דמשמע דעיקר קושיתו הוא מדקאמר לקמן אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת פיי"ש ולפי דברי המל"מ יהי' מיושב קצת הדקדוק מה דקתני הא' באומרת טמאה אני. והב' האומרת איני שותה.

דלכאורה מאי קמ"ל בזה ומאי חידוש יש בין שניהם. ועיין לקמן י"ט ע"ב וכ' ע"א דאמרינן דאומרת איני שותה כמאן דאמרה טמאה אני יע"ש ולפי אוקמתת המל"מ א"ש דבאומרת טמאה אני הוא בשאמרה כן אחר שתיה.

אלא דעדיין יש לדקדק כן בהמשניות דלקמן בפ"ו ובפ"ד דתני כן בהא לישנא: והנה יש לפרש עוד כוונת קושית הירושלמי כי הוא זה לפי שיטת הראשונים דמשנה ראשונה דאמרה דנאמנת לא דינא קתני דמדינא וודאי אין האשה נאמנת לומר טמאה אני להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא משום דהא מילתא דטמאה אני לך כסיפא לה מילתא תקינו במשנה ראשונה להאמינוה וכו' ומכי חזורבנן בתראי דאיכא למיחש שמא תהא נותנת עין באחר אוקמי' אדינא ע"כ לשון הר"ן סוף נדרים (צ' ע"ב) וא"כ מדאורייתא אין האשה נאמנת להפקיע שיעבודה.

והדברים עתיקים. ומעתה הקשה הירושלמי שפיר דכאן אמרינן דמדינא נאמנת לומר טמאה אני ונאמנת להפקיע שיעבודה דבעל.

וקאמר דמתניתין כמשנה ראשו' דמדרבנן נאמנת. ור' אבין אמר אפילו תאמר כמשנה אחרונה דאוקמי' אדינא דאינה נאמנת.

מ"מ יש רגלים לדבר ולכך מדינא נאמנת להפקיע שעבודה. וגם השעבוד הוא רק ספק דאחר סתירה הלא נאסרת עליו ולכך נאמנת.

וליכא למימר דבאמת הא דנאמנת לומר טמאה אני. הוא משים דין עדות וכמי דע"א נאמן בסוטה וה"ה נשים.

וגם בע"ד נאמן. דהלא אין אדם מע"ר.

והלא משום כך אין הבועל נאמן עיין בשו"ת הרשב"א ורק משים פלגינן דיברו. וטרחו בזה אחרונים.

וצריך תלמוד איכות נאמנותה של הנחשדת. ובחפשי מצאתי במנ"ח מ' שס"ה שהעיר בזה דהא דנאמנת בעצמה לומר טמאה אני הוא מדין עדות.

והעיר נמי מה שהערותי אני לעיל דהיכי נאמנת לשיטת הראשונים דא"י להפקיע שעבודה דבעל וכתב דאפשר לומר כיון דע"י קיני וסתירה נאסרה שוב איני משועבדת לבעל ואך מ"מ טעמא בעי כיון דהוא רוצה להשקותה ואפשר תהי' מותרת לו א"כ לא

נפקא השעבוד אך החילוק וכו' דכאן התורה האמינה ע"א אפי' אשה והיא נאמנת בתורת עד ולא מתורת שווי' אנפשיה חד"א וע"א במקום שנאמן נאמן בכמ"ק וז"פ את"ד יע"ש ולענ"ד צ"ע דין זה דלהווי נאמנותה כשרה מדין עדות.

ולענין קושיתו כבר פרשתי כן בשיטת הירושלמ' שתפס כן למוחלט כיון דהוי רגלים לדבר נאמנת מדינא להפקיע שעבודו. וגם מטעם דעכ"פ הוי ספק בחיוב ושעבודו עליה. ולכך נאמנת להפקיע שעבוד כי האי וכנ"ל ונעלם הירושלמי מעיני המנ"ח ז"ל. דמהירושלמי מוכח עכ"פ דהא דאומרת טמאה אני לאו מדין עדות דא"כ לא הוי מקשה מידי וכן מוכח מדברי התוס' כאן מה שהקשו מר"ש דס"ל דאוכלת בתרומה עיי"ש ומאי הקשו הלא כאן מדין ע"א נאמנת ובוודאי אין אחר עדות כלום.

א"ו כולם הבינו דהכא לאו מדין עדות רק מתורת נאמנות על עצמה דשווי' חד"א. וז"פ, וגם לדבריו דמדין עדות הוא.

יהי' נפ"מ לאחר שתי' אם אמרה דטמאה אני אם נאמנת כמו שהבאתי לעיל דברי הרמב"ם דפסק דפ"א אינו נאמן והא דכתב המ"ל דנאמנת היינו מדין שווי' אנפשי' חד"א. ולשיטת התוס' כאן יהי' נאמנת גם אחר שתיה וזה דבר שאי אפשר לשמוע ועוד צריך תלמיד בזה.

ואי"ה כשאפנה אשנה דין זה. וגם זאת קשה על המנ"ח דא"כ לשיטת התוס' דע"א אם ידע מעכב בדיקת המים ולדברי המנ"ח הלא תמיד היא יודעת ומעכבת בדיקת המים וי"ל דטמאה היא ולא בדקי לה משים דהוא מתורת ע"א ידעי בה בעצמה.

ועיין בהגהות מלא הרועים בתוס' ד"ה שבאו מה שתמה על הבועל וכמו שרמזתי לעיל: שם גמרא רב ששת סבר בין לרבי ובין לרבנן הויא מתנוונה ופרש"י לא פליגי רבנן עלי' דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד וכו'. והרמב"ם בחיבורו פ"ג העתיק דברי רבי וכתב התיו"ט לקמן פ"ג מ' ה' דאפשר שסובר דתנא קמא ורבי לא פליגי כלל ורבי לא אתי אלא לפרושי דברי ת"ק ולתרוצי לקושיתו של ר"ש עכ"ל.

ואני רואה שנעלם ממנו דברי התוס' דשמעתתין ד"ה אם אתה אומר. דהתיו"ט כתב דרבי אתא לתרוצי קושיתו של ר"ש דמדחה אתה כח המים.

ומשני רבי משום דמתנונה. דהלא התוס' הקשו זה לר"ש דבין לרבי ובין לרבנן מתנונה א"כ אהיכי קאי ר"ש דאמר מדחה אתה והלא יראו דמתנוונת וכו' יש לומר הנשים העומדות משום ייסור וכו' אי נמי לא יתלו נוונאה במים המרים וכו' אלא בחולי אחר ע"כ.

א"כ ל"ל דרבי אתי לתרוצי קושית ר"ש דעדיין לא מתרצתא מידי. וע"כ דאתא לפלוגי בזה דמתה לבסוף לשיטת ר"ש.
ומעתה מן התימה. שבתוס' רעק"א ז"ל שם כתב שכן דעת התוס' דף כ' ע"ב ד"ה ה"מ ר"ע וכו' שכתבו ועוד איכא למ"ד פ"ק דבמתנוונה פליגי עכ"ל ואי איתא דס"ל כפרש"י גם לאידך מ"ד דס"ל דלכ"ע מתנוונה א"א לאוקמי' כרבי דהא לרבי סופה מתה באותה מיתה.
וחכמים דהכא לא ס"ל כן. אלא ע"כ דס"ל להך מ"ד רבנן ורבי לא פליגי כלל ודו"ק עכ"ל דהרי מהתוס' דשמעתתין מוכח דרבי אתא לפלוגי ולא לתרץ קושית רבי שמעון ועל הרמב"ם נתרץ כתירוץ השני שכתב התוס' יו"ט יע"ש ועיין ירושלמי פ"ג הל' ה' דתני ר"ש בן אלעזר אומר אפילו טהורה ששתת סופה שהיא מתה בתחלואים רעים מפני שהכניסה עצמה לספק הזה המרובה ע"כ עיי"ש: שם רש"י ד"ה סוטה שיש לה עדים במדינת הים שראו שנטמאה מזה.
עיין במנל"מ פ"א הל' י"ד אריכות גדולה בזה אי בעינן דוקא שיעידו מטומאה זו או אף מטומאה אחרת יע"ש ה ועיין במאירי שכתבואע"פ שביארנו שאם באו עדים לאחר ששתת אין המים בודקין אותה אחר כן מכל מקום כל שלא באו העדים המים בודקין אותה אע"פ שיש בעולם עדים היודעים ולכשיבואו מיהא אין אומרים האיך לא בדקוה שמא זכות היה תולה לה וכו' ע"ש ואיני יודע לפרש היטב לשונו שכתב מתחילה „שאם באו עדים לאחר ששתתה אין המים בודקין אותה אחר כן" מה זו אחר כן שאמר ואם כוונתו לומר דאין המים בודקין אותה למפרע משום שזכות תלה לה.
הרי זה פירש באר היטב אחר זה וצ"ע לפרש. ועם דברי המל"מ שם ד"ה ואני הייתי וכו' היה מקום לפלפל קצת אך אין דבריו סובלים כלל וכלל וצריך ישוב.
ועיין כאן בקרן אורה ואין כפת לפני במהד"ב: שם ברש"י ד"ה לאכול בתרומה „אם הוא כהן" עיין הגהות מהר"ב רנשבורג ז"ל ועיין במנ"ל פ"ב מסוטה בהלכה י"א שהבאתי לעיל במשנה יעש"ה וא"ש: שם גמרא אמר ליה רב יוסף לעולם אימא לך מים בודקין אותה והא אימור זכות תולה לה.
משמע דלכך משבאו לה עדים אסורה משום שאמרינן זכות תלי לה ולא הוי סהדי שקרי אבל מקודם היתה מיתרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה ואף שחיישינן לזכות תולה לה. וסייעתא גם מכאן לדברי התוס' לקמן בפ"ב ד"ה וטהורה דבעלה מותר בה לאלתר וכמו שהביאו בשם הירושלמי ג"כ ועיי"ש במפרשי הירושלמי בפ"ג הלכה ה' ועיין ברמב"ם פ"ג הלכה ט"ו אם טהורה היא וכו' והרי היא מותרת לבעלה וכו'.

ובהלכה כ"א סוטה ששתתה ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן וכו' ומשמע דמותרת מיד: שם גמרא לרבי שמעון קאמרת לר' שמעון מדזכות לא תליא עדים נמי לא תלו. וקשה דא"כ מאי פריך בתר הכי רבא ממשנה דואלו מנחותיהן נשרפות וכו' דמוכח מינה דמים בודקין אותה.

דילמא אתיא כר"ש דס"ל הכי דעדים לא תלו בדיקת וסגולת המים. והיה מקום לפלפל קצת בקושיא זו ולומר עם מה שכתב המנ"ל פ"ב דסוטה הלכה ח' ד"ה אך דהקשה לשיטת רבינו הגדול ז"ל מהא דאמר ר"ש אין זכות תולה במים המרים וכו' ואתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו והן אומרות טמאות היו אלא שתולה להן זכות ואם איתא דכל ביאה אסורה מונעת הבדיקה הול"ל א"כ אתה מוציא לעז על הטהורות ששתו שהן אומרות טמאות היו אלא שבעליהן בעלי בעילת איסור וכה"ג מקשה בגמ' פ"ק לרב ששת וכו' ובסוף הסוגיא כתבו התוס' דה"ה בא עליה בעלה בדרך לא שכיח וכו' אבל אי אמרינן דכל ביאה באיסור מונעת השתיה פשיטא דזה שכיח וכו'.

וא"כ הדרא קושיאן לדוכתא דלר"ש א"כ אתה מוציא לעז על הטהורות וכמו שכתבנו הן אמת דעדיין היה אפשר ליישב זה שהרי מדברי רש"י ביבמות פ"ו דף נ"ח נראה דאיכא תנא דלא דריש הך דרשא דונקה האיש מעון ואפשר (דרש"י) הכי ס"ל (וט"ס דרש"י וצ"ל דר"ש) ומש"ה לא הוקשה לו כי אם מזכות ומה שהקשו בגמרא לר"ש מהיו לה עדים במדינת הים הוא משום דלא מצאו תנא שיחלוק בדרשה זו דטהורה ולא שיש לה עדים במ"ה כל זה היה אפשר לדחוק וליישב דעת רבינו את"ד המל"מ ומעתה מוכרח לנו דר"ש לית ליה כלל האי דרשה דאין הבעל מנוקה מעון.

ומעתה א"ש קושיתי דליכא לאוקמי' הך מתניתין כר"ש דהרי תנא הכא ושבעלה בא עליה בדרך. והוא מטעם דאינו מנוקה מעון.

וכ"ז לית ליה לר"ש א"ו דלא אתיא כר"ש. כן יש מקום לומר בזה.

אך ראיתי גם בתוס' שאנץ בד"ה תיגלאי מילתא למפרע דסהדי שקרי נינהו. הק' הר"מ מפונטייזה לר"ת לעולם אימא לך דלאו שקרי נינהו והאי דלא בדקי לה מיא משום דשמא בעלה בא עליה בדרך דאין המים בודקין אותה והשיב לו ר"ת תשובתך בצדך דמשני רב יוסף דאימר זכות תלה לה וה"ה דבא עליה בדרך דתולה ואפילו לר"ש וכו' ליכא למיחש שמא בא עליה בדרך דל"מ לרבנן דאמרי מחסרין לה שני ת"ח וכו' אלא אפילו לר"י דאמר בעלה נאמן עליה ליכא למיחש דאטו בשופטני מסקינן וכו' (והמל"מ זכה לכוון לדברים אלו עיי"ש.

אך יש להעיר דלמא לא ידע שיש איסור עיין במנ"ל שם ד"ה אחר וכו') ותדע דא"כ לרבי שמעון אתה מוציא לעז על הטהורות ששתו שיאמרו דבעליהן באו עליהן בדרך דל"ל דר"ש סבר דכמו דבזכות לא תלינן ועדות נמי לא תלינן דהא כיון דמקרא נפקא לן דאין המים בודקין אשתו כשבא עליה בדרך תלינן דלא פליג רבי שמעון אקרא וכו' ע"כ וא"כ לדבריו דכ"ע סברי להאי דרשא.

וכן מוכח מתוס' ד"ה יש לה עדים הנ"ל. וא"כ הדרא קושיתו לדוכתא דילמא אתיא כר"ש דמים בודקין כשיש לה עדים.

ואכתי לא ידע למסקנא דנפקא לן מקרא טהורה ולא שיש עדים וצע"ק בזה. ובזה תמוה נמי פסק המאירי דמים בודקין את אשתו בשיש לה עדים דהרי מסקינן דטהורה ולא שיש לה עדים במדה"י דהכל מודים דאין המים בודקין כרב ששת:שם בתוס' ד"ה האומרת וכו' אי קשיא בשלהי מס' נדרים וכו' דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תריץ דהכא מיירי אחר קינו וסתירה דרגלים לדבר אפילו ר"ש מודה והכי מפרש לה בירושלמי ע"כ. עיין בתוס' שאנץ ז"ל שדבריו מעורבין בקושית הירושלמי הן מכתיבה ממשנה דלקמן דשוברות כתובתה והן מאיסור אכילת תרומה יע"ש. ועוד תירץ דהא דקאמר התם דמותרת לאכול בתרומה היינו לרב ששת משום דמיירי באונסין.

דאשת כהן דלא שכיחי אבל הכא מיירי ברצון דכיון שקינא לה ונסתרה א"כ נבעלת ברצון ומ"ה אמרינן דאסורה לאכול בתרומה, ע"כ. נשמע מדבריו דבטוענת ברצון זינתה יותר נאמנת לומר טמאה אני לך וכמ"ש התוס' בכתובות דף ס"ג ע"ב ד"ה אבל וכו' כתבו דהיכי דנוטלות כתובה דוקא איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר אבל הכא דיוצאה בלא כתובה אם טוענת מאיס עלי) לא נאמנת ולא אמרינן דעיניה נהנה באחר יע"ש במה שהקשו מסוף נדרים וא"כ ה"נ באומרת ברצון דמפסדת כתובתה נאמנת לומר טמאה אני לך.

ומהתוס' דכאן לא משמע כן וצע"ק. ומדברי התוס' שאנץ דכתב דכיון שקינא לה ונסתרה א"כ נבעלת ברצון' נוכל גם לפרש כן תירוץ הירושלמי דרגלים לדבר.

היינו שזינתה ברצון ומפסדת כתובתה אבל עיקר חסר מן הספר. אבל יש לומר דכיון דגם בלא אמירתה הרי ג"כ כבר כתובתה בספק ואם היה כל העכבה ממנה הרי לא נוטלת כתובתה כלקמן נ"ד ע"א.

א"כ אפשר דלא מהני אמירתה שזינתה ברצון. אבל בעלמא לא ואינה מפסדת כתובתה ברצון.

אבל מגמרא דנדרים שם דף צ"א מוכח דלמשנה אחרונה גם ברצון אינה נאמנת ועיניה נתנה באחר. דקאמר התם ואמרית ליה מתני' היא האומרת טמאה אני לך יש לה כתובה במאי עסקינן אלימא באשת ישראל אי ברצון כלום יש לה כתובה וכו'.
משמע דלולי זה הוא דמשנה מיירי באשת ישראל וברצון ואפ"ה למשנה אחרונה אינה נאמנת ולמשנה ראשונה נאמנת וכמבואר מהירושלמי כאן שהקשו דע"כ אתייא משנה דהכא כמשנה ראשונה ולא כמשנה אחרונה דאינה נאמנת והכא הרי איירי ברצין וא"כ אפילו כמשנה ראשונה לא אתיי' וע"כ דנאמנת למשנה ראשונה.
ולמשנה אחרינה אינה נאמנת אפילו ברצון משום דעיניה נתנה באחר. אם לא היכי דאיכא רגלים לדבר כמו שמשני בירושלמי בתוס' כאן.
ועיין בתוס' שם בכתובות דמסקי על ההיא דסוף נדרים דלא מיירי באומרת טמאה אני לך ואיתתא שריא דקאמר היינו לבועל וכו' וכן נראה דבאומרת טמאה אני לך אין נראה כלל להתירה מטעם דאירכוסי הוי מירכס כיון דשוויה נפשיה חתיכא דאיסורא. ע"כ והקשה במהרש"א הא אמרינן למשנה אחרונה דאינה נאמנת לומר טמאה אני לך משום דעיניה נתנה באחר ולא אמרינן דשווי' נפשיה חתיכה דאיסורא ואין סברא לחלק בזה בין אשת כהן לאשת ישראל עכ"ל והנה הסברא לחלק הוא משום מה שכתבו שם התוס' מקודם דהיכי דמפסדת כתובתה נאמנת.
וא"כ באשת ישראל נאמנת. וזה כוונת התוס' ולק"מ.
אבל מגמ' שהבאתי לעיל דאמרינן אי באשת ישראל וכו'. מזה קשה לחלק בין אשת ישראל לאשת כהן.
אך יש לומר כוונת התוס' דשווי' חד"א משום דמצורף לזה הוי גם רגלים לדבר בכה"ג נאמנת וכמש"כ התוס' הכא. ועיין בית שמואל אהע"ז סי' קט"ו שכ"כ בביאור דבריהם עיי"ש ועיין ר"ן שם סוף נדרים ואין להאריך כאן: ועל דברי התוס' שאנץ שכתב דכיון דקינא לה ונסתרה א"כ נבעלת ברצון וכו'.
צע"ק דא"כ שוגגת דקרא דמיירי לאחר קינו וסתירה דקאמר רחמנא והיא לא נתפשה אבל אם נחפשה מותרת היכי משכחת לה והרי נסתרה עמו ובוודאי, נבעלת ברצון ואפשר דמיירי שהעידו עדים שהיתה אנוסה או שוגגת שסברה שבעלה הוי ואף שנבעלה מותרת וצע"ק. גם משכחת לה ע"י כשפים כמו דאיתא בירושלמי נזיר פ' שני נזירים הלכה א' וז"ל כההיא דאמר רשב"ל נאנסתי מפני כשפים שעשת לי ע"ש ומבואר דחשיב אונס ועיין הוריות דף י' ע"א ע"ש ודברי תוס' שאנץ הוא עפ"י רוב דלא מיירי בהכי **(שו"ר בשעה"מ פ"ט מאישות הלכה ט"ו שם מאריך בענין זה מאד והביא דברי

התוס' כתובות הנזכר אם היכי דמפסדת כתובתה נאמנת או לא ושוב הקשה על היש מפרשים מסוף נדרים שהקשיתי אני דאמאי לא פריך אי ברצון אמאי חזרו לומר אינה נאמנת שמא עיניה נתנה באחר הא כיון דמפסדת כתובתה ליכא למיחש לעיניה נתנה באחר וצ"ל דתלמודא עדיפא מינה פריך מרישא דמתניתין וז"פ עכ"ל ומכאן קשה על עצמו דכתב שם אח"כ דבפשיטות ליכא לאקשויי באומרת טמאה אני ברצון כיון דליכא למיחש לשמא עיניה נתנה באחר משום דכיון דמשים עצמו רשע משום הכי אינה נאמנת אבל משים מיגו ק"ל שפיר וכו' יע"ש ומהתימא)**:**(שהרי מגמ' הנ"ל דפריך אי באשת ישראל וברצון כלום יש לה כתובה.

והרי ברצון מסים עצמה רשעה ואפ"ה נאמנת למשנה ראשונה דלא חיישי לעיניה נתנה באחר. ועיין שם היטב בשעה"מ בדיוק דברי הרמב"ם ואכ"מ.

ועיין בפרמ"ג בדין שוויא חד"א.)** שם ד"ה ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים וכו' ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט.

ולא עד אחד וכו'. הנה דכרינא כד הווינא טליא בלמדי בישיבת סלאנים יע"א בדק לן מורי הגאון מהרא"צ קאפילאוויץ שליט"א לפשוט ספק זה של התוס' דכאן מתוס' שבועות ונתכוונתי תיכף לדבריהם שם בשבועות דף ל"ב הכל מודים בעד סוטה שחייב וכתבו התוס' דאין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדות קינו וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים הזכות תולה וכו' ואם איתא הרי המים אין בודקין כלל היכי דאיכא ידיעת ע"א ולא מצי למטען כלל דע"י עדי קינו וסתירה תשתה ותמות. א"ו דדוקא בשני עדים קאמר רב ששת דאין בודקין בידיעתם ומש"ה הוי טענת העד טענה לולי מה שיש לומר דהרבה פעמים זכות תולה לה. וכשבאתי והרצתי הדברים לפני אאמו"ר הגאון רבי ישעי' שליט"א אמר דאין ראיה כלל משם דכיון דכפר בב"ד העד מקודם א"כ שוב אינו ראוי להעיד והוי כמו שלא היה עד כלל והמים בודקין לה שפיר ותשתה ותמות ע"כ ושימד"נ.

וכשנתגדלתי בין הסופרים והספרים מצאתי שכבר הדבר פרוש כשמלה ברבותינו האחרונים ז"ל. שבראהיתי נתכוונתי תודה לאל לדברי המל"מ פ"ג מהל' סוטה הלכה כ"ג.

ופירכת אאמו"ר שיחי' מבואר באבני מילואים סימן קע"ח ובשו"ת נוב"ת חלק אהע"ז סי' קס"א ביותר אריכות יע"ש שהקשו כן על המל"מ הנ"ל. ומסיק באב"מ דאע"ג דעד אחד בסוטה אפי' שפחה ועבד נאמנת א"כ לא בעי נמי ב"ד מכ"מ שבועות העדות אינו

נוהג אלא בב"ד משום דבעינן אם לא יגיד במקום ב"ד דשוב אינו חוזר ומגיד ובשאר איסורין דע"א נאמן אפילו הכי חוזר ומגיד אבל אחר שהעיד בב"ד שוב אינו חוזר ומגיד וכו' יע"ש ויש להוסיף דאע"ג דקיי"ל עבד ושפחה נאמנים וכן כל פסולי עדות א"כ אף פד זה יכול לחזור ולהגיד אף שפסול הוא.

י"ל כמו שהביא שם האב"מ דברי הר"ן בשבועות דהא דאין יכולין לחזור ולהודות משום דלא מצי משווי נפשייהו רשיעי משום שהרי כפרו בב"ד אחר שהשביען עיין שם. וא"כ רשע הוא ופסול אף לעדות סוטה.

ועיין היטב בדורש צליון דרוש י"ג בסופו. ובנוב"ת סי' ע"ב וע"ד.

ועיין במלא הרועים שהקשה דלפ"ז היכי משכחת לה דליכא עד דהא קיי"ל דהבועל בעצמו באומר אשתך זינתה עמי פלגינן דיבוריה ומהימן ועיין בתשובת רשב"א סי' אלף רל"ז שמחלק בין אשתך זנתה עמי ואני זניתי עם אשתך הובא בסמ"ע סי' ל"ד וא"כ הא איכא עד הבועל גופי' ואיך משכחת שיהי' המים בודקין אותה הרי בועל בעצמו עד וכתב די"ל כיון דהבועל אינו נאמן רק מטעם דפלגינן דיבורו ואינו נאמן שזינתה עמו רק שזינתה עם אחר א"כ הסתירה הלזו שנסתרה עמו לבד אינו נאמן שהוה בה זנות רק שזינתה פעם אחרת ובכה"ג לכ"ע ע"א אינו נאמן דדוקא על סתירה זו נאמן ע"א דים רגלים לדבר וכו' יע"ש והנה נעלם ממנו חבל הנביאים המתנבאים בזה המל"מ והח"צ והנוב"י קמא ותנינא ובדורש לציון דרוש הנ"ל ותשובת הרשב"א השני' שהובא במל"מ שם.

מסימן תקנ"ב שפסק דאם הודה החשוד דנאמן דפלגינן דיבוריה ולא תשתה וטל זה הקשה המל"מ דמאי אהני לן דפלגינן דיבורי' כיון דאמרינן שהוא לא טימאה אלא אחר טמאה א"כ אמאי אינו שותה הא לד"ה בעינן שעד של טומאה יעיד שנטמאה מאותו שקינא לה וכאן נמצא שהעיד פ"א שנטמאת עם איש אחר וכו' וסבור היתי לומר דהכא מיירי בשקינא לה מראובן ושמעון ובא ראובן והודה.

וגם בזה לא העלינו ארוכה דאכתי ראובן שהודה אי פלגינן דיבורי' לא העיד על שמעון שום דבר וא"כ דברי ראובן לא מעלין ולא מרידין וכו' וכי תימא דהרשב"א חולק בסברת רבינו שכתבנו מ"מ היה לו להביא דברי רבינו ורש"י ולחלוק עליהם לא לכתוב הדין בסתם עוד יש לתמוה דאמאי לא חקר הרב בחשיד זה באיזה לשון העיד אם אמר אשת פ' זנתה עמי או אם אמר אני זניתי עם אשתו של פ' שיש חילוק בזה לענין פלגינן דיבורי' וכמש"פ בסי' אלף רל"ו וגם זה צל"ע.

את"ד וכהחזיון הזה הוא בשו"ת הח"צ סי' ק"נ ובספר בני דוד שהביא הנוב"ק סי' ע"ב בסתירת היתר הב' ועיין מש"כ הוא ז"ל בכוונת הרשב"א ז"ל דפשיט ליה לקולא ולא לחומרא יע"ש. וליישב סתירת דברי הרשב"א היה י"ל עם מש"כ שסהנוב"י בהגהה לחלוק כשאמר בלה"ק או בלשון אשכנז עי"ש אלא שמסיק הנוב"י ואפשר דבלשון של הרשב"א שהיא לשון ספרד או פרובינצה יש להם הבנה כמו בלשין הקודש והיה משכחת בלשונו האי דינא עיי"ש.

ועיין נוב"ת חאהע"ז סוף סימן ע"ז ובדורש לציון דרוש י"ג הקשה קושית המלא הרועים שבכאן דלא משכחת לה כלל שתית המים דלעולם הבועל הוא עד אחד לפי שיטת הרשב"א דפלגינן דיבורו ונאמן לא להשקנה. אלא א"כ היה רשע מקודם לזה מדבר אחר דפסיל לעדות סוטה יע"ש ולי היה נראה קצת לומר ליישב קושית המל"מ על הרשב"א דהרי לפי עדותי נמצא דלא קינא לה כלל לגבי האי שנטמא כנ"ל.

י"ל דלא פלגינן דיבורו אלא לגבי' דלא נאמר שהוא משים עצמו רשע בזה אבל לגבי האשה דעליה תפסינן עדותו שזינתה עמו שקינא לה ממנו ואסרינן לה על ידו ומ"מ לגבי עצמו שיהי' נעשה רשע ע"י עדותו ויפסל לעדות לא מהני עדותו כלל. ועיין בנוב"י הנ"ל שהביא שם דברי פיה"מ להרמב"ם סוף נדרים שכתב וז"ל לפי שהעיקר אצלינו ומוסכם הוא בכל התורה דפלגינן דיבורו ר"ל שנאמינהו הדבר בעצמו לאיזה ענין שיהי' ולא נאמינהו לענין אחר וכו' יע"ש וא"כ אין תימא לומר דלזה נמי פלגינן דיבורו דלדידה נאמן שזינתה עמו שקינא לה על ידו וא"כ שפיר מהימן ודו"ק בזה.

ומה שהקשו א"כ האיך משכחת לה שתית המים דליהווי הבועל כעד אחד דמעכב בשתית המים לדעת התוס'. נראה לי דכיון לענין שתית המים הוי הבועל בעצמו החתיכה שאנו דנים עליה דהרי גם הבועל נבדק בשתית המים וא"כ לא שייך לומר דליהווי נאמן בתורת עד דהרי הוא עצמו נתברר בשתית המים וכשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו.

והוי ידיעתו כידיעת הבע"ד בעצמו. אלא דאם אמר והודה מכח פלגינן דיבורו אמרינן דנאמן דהוי דין מחודש ומסלקינן אותו מתורת בע"ד ודו"ק כי א"א לי להטעם בקולמוס. ואף דמשמע בכריתות (כ"ו ע"א) דלא כהאי סברא דקאמר התם אלא מעתה ספק סוטה שעבר עליה יוכ"פ לא תייתי דהא כיפר עלי' יוכ"פ דחטא שאיני מכיר בו אלא המקום אמר רבי הושעיה לכל חטאתם ולא לכל טומאתם אביי אמר בועל מכיר בו רבא אמר וכו'. משמע דמה שהבועל מכיר מהני דלא הוי כחטא שאיני מכיר בו אלא המקום ולשיטת הרשב"א אתי שפיר מאד דהבועל הרי הוי כמו עד אם הודה על טומאתו דפ"ד.

אבל בפשטות שם הכוונה שהוא מכיר אם נטמאת או לאו בעצם מציאות המעשה ולא נדון מזה על נאמנות לגבי אחרים. ומצאתי שם בפי' רבינו גרשום מאוה"ג (בש"ס ווילנא) דכתב אמר אביי משום הכי לא מכפר דבועל מכיר שחטא עמה וסוטה מכרת לא קאמר משום דאיהי הוי חתיכא דאיסורא איכא דאמר אידי ואידי מכירין וחדא מינייהו נקיט והלכך לא מכפר וכו'.

הרי מפורש דגם מה שמכרת הסוטה מהני והיינו ידיעתה במעשה זה. ואף לפי סברתו הראשונה דהיא הוי החתיכא דאיסורא.

היינו לענין הבאת הקרבן דעלי' פריך הגמ' דליהווי יוכ"פ מכפר. ולק"מ על סברתי הנ"ל ודברים שאין להם שחר ראיתי עוד ברבינו גרשום ז"ל שם שכתב ספק סוטה.

שאין לה שום עד שנסתרה ע"כ. והרי קיי"ל דבעינן עדים ואף לרב"א דמשקה עפ"י עצמו מאי שייטיה לפרושי הכי כאן וצ"ט) וכמו שמשני שם בגמרא על הא דקאמר אלא מעתה עגלה ערופה שעבר עלי' יוכ"פ וכו' אמר אביי הורג מכיר וכו'.

הלא הכא בוודאי איני בתורת עד ואפ"ה מעכב כפרת יוכ"פ וז"פ. ובמנ"ח מצוה שס"ה הביא קושית הגדולים הנ"ל וכתב בזה"ל ואני בעניי תמה אני על גדולי ישראל שהרעישו העולם בקושיא זו דלע"ד היא בפשיטות דבוודאי מה דמבואר בתורה דע"י קינו וסתירה נאסרת ושותה איני מבואר דוקא דהקינוי יהי' על איש פרטי ובוודאי אם היא חשודה בעיניו ומקנא לה עפ"י עדים אל תסתרי עם איש מכל באי עולם דהאיסור יחוד הוא עם כל איש מבאי עולם אפי' צדיק גמור וכו' ואח"ז באו עדים שנסתרה עם איש אחד אפי' אינם מכירים את האיש כיון דנסתרה אחר התראה בוודאי אסורה לבעלה ושותה המים וכו' וזה אצלי דבר פשוט וכו' א"כ משכחת לה דין דהרשב"א בפשיטות דעיקר שאלתו ותשובתו אם אדם נאמן על עצמו או פ"ד א"כ משכחת לה שקינא לה בפ"ע עם כל באי עולם ואח"ז באו עדי סתירה שנסתרה עם איש ואין מכירין כלל את האיש רק שראו שנסתרה עם איש בוודאי שותה ובא אחד ואמר שהוא נסתר עמה וטימא אותה אם נאמר דאמע"ר איני נאמן כלל ושותה או אמרינן דפ"ד ומאמינים לו היא זנתה ולא עמו וגם אין מאמינים לו על הסתירה כלל רק אמרינן דמעיד על אחר שזינתה ולא עמו ובוודאי כיון שיש עידי סתירה ובא אחד ואמר שראה שזנתה אף שאיני יודע מי הוא איני שותה כיון שקינא לה מכל ב"ע יהי' איזה שיהי' ה"ל עדותו מאותו שקינא ה"נ אמרינן פ"ד ואמרינן שאחר היה והאחר הוא ג"כ מאותו שקינא לה ע"כ נאמן ואיני שותה וכו' ואיני בוש בזה לומר שגדולים הללו היו מעלימים עין מדבר פשוט כזה וכו'ע"כ ת"ד ואני אומר אין כאן קול ענות גבורה.

דבעיקר דינו שחידש שיש לקנאות מכל באי עולם אף בלא הזכרת שם פרטי. כבר נתווכחתי עמו בזה לעיל דף ה' (מדפי הספר) והבאתי גם דעת הפוסק האחרון הדרישה ז"ל שכתב מפורש דאם איני מזכיר לה שום איש מיוחד אלא שמקנא לה שלא תסתרי עם שום איש לא הוי קינוי יע"ש בשם הפ"ת.

וגם עוד במה שכתב המנ"ח דקינא לה בפ"פ. איני מדויק כלל דהלכה היא דמקנא לה עפ"י שנים.

ועוד הלא כבר הרגישו בזה המ"ל והח"צ שיש לאוקמי' לדברי הרשב"א שקינא לה משנים מראובן ושמעון ובא ראובן והודה. והרגיש המ"ל בעצמו בחולשת דבר זה דאכתי ראובן שהודה אי פלגינן דיבורי' לא העיד על שמעון שום דבר וא"כ דברי ראובן לא מעלין ולא אורידין עכ"ל וכן הרגיש הנוב"י על הח"צ ומשום דמי ימר לן דהאי אחר הוא הוא השני שקינא לה ג"כ ממנו שמא אינש דעלמא פיי"ש בסי' פ"ב שהבאתי כ"ז לעיל.

והמנ"ח לא העיר רק דקינא לה מכ"ע דעל זה לא שייך פירכת המל"מ והנוב"י. מ"מ אכתי יקשה מנ"ל לומר במאי דפלגי' דבורו לומר שזינת' מאחר הוא מאותה סתירה שבאו העדי' על זה דילמא זינת' בלא עדי סתירה שבכגון זה ג"כ אינו נאמן עד אחד וכמש"כ רש"י ז"ל כ"פ שהבאתי לעיל דף ב' בשם המשנ"ל הנ"ל שהזכיר שם המנ"ח.

ואם נפשך לו' שפליג הרשב"א על רש"י ז"ל על זה. אין רחוק לומר שגם על האי דינא דבעינן שיעיד שזינתה מאותו שקינא לה ג"כ פליג הרשב"א וכאשר רצה בזה לומר כבר המשל"מ ז"ל שם.

וכן עלתה לי במחשבה ותעוף עיני לראות במנ"ח שהרגיש קצת בזה שכתב דאמרינן פ"ד ונטמאה מאחר מאותה הסתירה של אחר לפרש"י דבעינן מאותו הסתירה כן הוא ברור. עכ"ל ואיניני מבין.

הלא מה שפ"ד לומר דהוא לא נסתרה עמה אלא אחר נסתר ממה ונטמאה ממנו. מ"מ הלא לא מוכרח לומר שזה הוא המעשה של הסתירה שבאו עליה העדים.

רק אחר נסתר עמה ונטמאה ממנו ובלא עדי הסתירה. רק על פיו לבד ובזה אינו נאמן ע"א במקום שליכא על הסתירה שני עדים וז"פ.

גם כל עיקר דבריו דחוקים בכוונת הרשב"א כאשר יראה המעיין ואין עוד להאריך ועיין לעיל דף ה' מה שפרשתי בירושלמי פ"א בהא דקאמר ר"י ברבי בון אמר לה אל תכנסי בבה"כ יע"ש דבעינן דוקא שקינא לה ממיוחדים שפרט שמותיהם. אבל לא בסתם.

וכדעת הפרישה ואין להקשות אם קינא לה ממאה בני אדם ונסתרה עמהם דאמרינן דיכול להשקותה. הלא קיי"ל בשמעתין דסוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים

בודקין אותה וא"כ אם נסתרה עם רבים לאיזה דבר ישקנה דהרי גם אם זינתה עם אחד מהם הרי אין המים בודקין אותה דהנותרים הם עדים על זנותה והם כשרים לעדות דהא לא עברו כלל על יחוד וכמו שמבואר בירושלמי שהבאתי לעיל בחדושי דאף גם היא לא מקרי עוברת על דת משום זה.

רק שאני הכא לענין קינו דבקפידא דבעל תליא מילתא. וא"כ אם יש לה עדים אין המים בודקין אותה.

ונאמנים לומר שזינתה עם אחד מהם. די"ל דאם קינא לה ממאה בנ"א א"כ נאסרת על כולם משום ספק סוטה דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל.

ועיין במנ"ח ברישׁ הסימן שם שרצה לומר דבקינא לה משנים ולא שהתה כדי טומאה רק עם אחד מהם. דאף דעל הבעל היא אסורה מטעם ספק סוטה והתורה עשה כוודאי. מ"מ לגבי הנחשדים הוי רק איסור מספק דלא עשאה התור' ספק כוודאי היכי שיכול להיות דאחד בוודאי טהור יע"ש וכתב דנפ"מ אם נשא אותה הבועל ואמר שטהורה היא דנאמן ואם נישאת לא תצא יע"ש מ"מ לכתחילה אסורה על שניהם וא"כ אם יעידו השאר שזינתה רק עם זה הוי נוגעים בעדותן שתהי' מותרת להם וא"כ פסולין לעדות הם.

ואף דקיי"ל דקרובים ופסולים נאמנים לעדות סוטה מ"מ נוגע בעדות אינו נאמן וכמו שנסתפקו האחרונים לענין עדות אשה אי נוגע כשר. וכן המנ"ח כאן רצה לומר דנוגע פסול לעדות סוטה עיי"ש וא"כ לק"מ ומצאתי לבעל עמודי אור סי' צ"ו אות ל"ו שהעיר על דרך זה שהערותי לעיל במה דמבואר בירושלמי דמקנים לה ממאה ומשמע נמי שלא נסתרה עמהם רק כדי אחת והא התם איכא שני עדים כשרים ואמאי לא שיילינן לכולהו דהא בשלשה ומשלשה ולמעלה יש כאן ב' כשרים אע"כ דלא מהני כה"ג כיון דאין מתברר לנו מי הוא העד ואין תוצאות עדותו לנו אלא בצירוף חביריו שאו ידענו דתרי מינהו וודאי כשרים נינהו אין שם עדות על זה וכו' וזה מוכרח לדון ולפרש כן דעת הרמב"ם דהא עכ"פ לטומאה הי' להועיל אם יודו שאחד מהן טמא אותה וסוף סוף אמאי לא הזקיק הרמב"ם לשאול מהם אע"כ כמש"נ דלאו שם עדים עליהם כלל כיון דאיניהו גופייהו בחשד זה וכמש"ל ודו"ק עכ"ל.

והנה לא הרגיש מהא דאין המים בודקין אותן. וגם לא הרגיש מהא דהוי נוגפים בעדותן. אלא סברתו נכונה למאד שכיון שכולם בחשד זה לא הוי שם עדות עליהו כלל. וכאשר כתבתי אני לעיל לענין הבועל דלא מהני עדותו משים שהוא החתיכא דאסורא שאנו דנין עליהו.

לא מעכב ידיעתו כלל וה"נ יש לומר דלא מעכבי עדותן בזה כלל דעל כולן החשד הזה וברוך שמצאתי לי רב בזה, ומה שהבאתי לעיל להקשות לשיטת הרשב"א א"כ לא משכחת לה כלל שתית המים דהבועל בעצמו הוא עד אחד אם נימא דע"א מעכב בדיקת המים ראיתי במנ"ח שם באות י"ד שהביא המנ"ל והאב"מ שהבאתי לעיל וכתב דדברי המנ"ל מוכרחים מהתוס' עצמם דאם נימא דנאמנים ע"א לאחר שתיה.

ה"ה הבועל או האשה באים לאחר שתיה ואומר אחד מהם שנטמאה בוודאי אסורה לבעל וכו' ואפי' אם נימא דהאשה אינה נאמנת כיון דמביאין אותה לב"ד קודם שתיה ואומרת טהורה אינה חוזרת ומגדת עכ"פ הבועל לו אין שואלין כלל וא"כ נאמן הוא לומר שטמאה וא"כ אם נאמר שפ"א ידיעתו מעכבת בדיקת המים והבועל תמיד יודע והאיך משכחת לה בשום פעם בדיקת המים בסוטה אלא ע"כ התוס' מודים וכו' וצ"ע על הגאונים שהעלימו עין מזה את"ד שהאריך בדברים פשוטים.

הנה כבר הראיתי שעמדו על זה הגאונים שעינם הוא עין הבדולח. אבל לא כאשר כתב הוא בפשיטות.

דהלא לפי נוסחתו לא קשה מידי דאין הבועל נאמן משום דאמע"ר א"ו מכח דברי הרשב"א הנ"ל צריכין להקשות דהבועל נאמן מטעם דפלגינן דיבורו ועל התוס' לק"מ די"ל דס"ל דאינו נאמן כלל, או מכח קושית הגאונים על הרשב"א דהע"א אינו מעיד שזינתה עם אותו שקינא לה וכנ"ל. ובעצמו כתב המנ"ח בשני דפים הקודמים בזה"ל והמנ"ל מפלפל שם דגם התוס' מודים לזה דהמים בודקין אם ע"א יודע ואף אם נאמר דגם בע"א יודע אין המים בודקין מ"מ אם הנחשד יודע בוודאי המים בודקין כי הוא יודע תמיד והאיך משכחת לה שיבדקו המים ע"כ בודקים המים וכו' עכ"ל: והנה מצאתי בדברי המנ"ח עצמו לענין מש"כ אני לעיל בדף ו' אודות הנאמנות בהאשה הנחשדת שאומרת טמאה אני לך שהעיר דהוי חוזרת ומגדת ולא מטעם שאינה בתורת עדות כלל. ונעלם ממנו דברי המל"מ מהל' תרומות שהבאתי שם דאחר שתיה אינה נאמנת רק מתורת שוויא חד"א. ולא מתורת נאמנות עד.

וגם קשה על דבריו שכתב דאינה נאמנת מטעם חוזרת ומגדת. והלא לאחר המחיקה מאיימין עליה שתודע שנטמאת ולא אמרינן דאינה נאמנת משום שאמרה מקודם טהורה אני.

וע"כ דליתא בזה דין עדות דפוסלת בה חוזר ומגיד אלא מדין שוויא אנפשה חד"א. וכן השקפתי הלאה במנ"ח דלתות אחדים ומצאתי שבעצמו חזר בו וברוך שכוונתי לדעת זקנותו שכ"ז שמזקינן דעתן מתוספת עליהן וז"ל לעיל הבאתי דהאשה האומרת טמאה

אני אחר קו"ס נאמנת בתורת עד ולא מטעם שוויא חד"א ולא מט' הודאת בע"ד כי משועבדת לו רק בתורת עד ע"ש ונתיישבתי דבתורת עד אינה נאמנת באשת ישראל דאינה נאסרת אלא ברצון ואין אדם מע"ר ואי דעבדה תשובה שלא תדור עם בעלה בלא"ה לאחר קו"ס ולא תרצה לשתות אין משקין אותה ואסורה לבעל ולבועל אלא ע"כ הנאמנות שלה היא מטעם הודאת בע"ד וכו' ולא שייך משועבדת דנפקא השעבוד אחר קו"ס והא ראיה דהתורה נתנה לה רשות דאם אינה רוצית אינה שותה ומפקעת עצמה מיד בעלה נראה דהתורה הפקיע השעבוד ובאתי רק לרמוז עכ"ל ועכ"פ נעלם ממנו דברי התוס' והעתקתם דברי הירושלמי.

והרי הוא כמבואר: שם בתוס' ד"ה אם אתה אומר וכו' י"ל וכו' יוציאו שם רע דהבועל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנוונת וכו'. ול"ז להבין למה צריכי כלל לכותבו דהבועל יגיד להם דלמה לו להגיד.

וגם אם הגיד שקלקל עמה נאמן לדעת הרשב"א עיין בדבור הקדום מה שהבאתי בזה. ונראה מכאן שהתוס' לא ס"ל כהרשב"א אך נעלם פשטות ונחיצות דבריהם הק': שם ע"ב גמרא קדש הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא וכו'.

ופרש"י ושוב אינה שותה דאמאן בעינן למשרייה ע"כ ולכאורה תמוה דלמה צריך להאי טעמא דהלא לקמן כ"ד ע"א ברש"י ד"ה ולא שותות (אם מתו בעליהן) פרש"י דבעינן והביא האיש את אשתו וכו' והיא מגמ' יבמות ל"ח ע"ב ומצאתי ברש"ש שעמד על זה. וי"ל דהתם דמתו בעליהן עד שלא שתו היינו שלא הביאו כל עיקר את נשיהן לב"ד הגדול שבירושלם ולכן בעינן והביא האיש את אשתו וכו' וליכא.

אבל הכא דאיירי כבר בהביא את אשתו ועשאו ג"כ כל המעשים אלא שמת קודם מעשה השתיה. בזה לא ילפינן מיעוטא מוהביא האיש וכו' דהרי כבר הביאה.

לכך כתב רש"י משום דאמאן בעינן למשרייה ומה שקשה עוד מש"כ דאמאן בעינן למשרייה. הלא בעינן למשרייה אבועל או היבם וכן ע"ז עמד הרש"ש.

נראה מסבריא דלא צותה התורה והתירה למחות שמו הקדוש על המים אלא בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו כידוע בכמ"ק בש"ם. וא"כ דוקא לעשות שלום בין איש לאשתי.

אבל לעשות שלום למשרייה להבועל והיבם בזה לא צותה כלל התורה. וא"כ ליכא בכאן סגולת המים כלל.

ואף באופן שנמחקה המגילה כבר כמו הכא בשמעתין (ועיין‌לקמן י"ט ע"א ובתוס' ד"ה ואחר בשם הירושלמי סדר המחיקה יע"ש) או במקום שמת לאחר מחיקת המגילה. ג"כ לא מהני שתיתה כלל דפ"ז לא נתנה התורה בדיקת המים ולא התירה למחוק את השם. וא"כ לא נאמרה כלל פרשה זו לענין זה ודו"ק. והתם ביבמות תפס הגמ' פשטא דקרא דוהביא את אשתו דהיכי דמת ולא הביא פשיט' דאינה שותה דליכ' מי שיעשה כלל כל המעשם ההבאה והקרבן.

אלא אפילו היכי שמת לאחר כל המעשים דתו לא מעכב הוית הבעל. מ"מ ליכא אמאן למשרייה.

ואיני ענין להא דפליגי ר"י ור"י לענין שומרת יבם אם שותה ובוודאי לגבי היבם אמרה תורה שהוא כבעל שיכול להשקותה ועיין יבמות נ"ח ע"א ובתוס'. גם נראה עוד בפשיטות דלא מהני כלל מחיקת המגילה שנכתבה לשם הבעל.

שיהני לענין היבום דהוי שלא לשמו. (אף שמסופק אני עדיין אם בעינן גם הכתיבה לשמו של בעל של האשה זו ועיין לקמן י"ח ע"א וכ' ע"ב דלא משמע הכי וצ"ע).

ולענין להתירה לבועל בוודאי דאינו שותה וז"פ ועיין לקמן כ"ה ע"א דמקנא לה לאוסרה לבועל. אבל איני שוקה להתירה לבועל יע"ש דראיה גמורה משם.

ויש לדחות דהתם איני שותה הוא משום דאינה ראוי' לאישות לפירוש רס"י בשם הספרי. ולשיטת הרמב"ם משם דאיני מנוקה מעון.

וא"כ פשיטא דליכא כאן מביא. ותשטה אשתו בעינן אבל היכי דליכא החסרון מטעם הבאת הבעל וכמו הכא בשמעתין.

יש לומר דשוב שותה כדי להתירה לבועל. וע"כ הדרן לסברתינו הנ"ל דעל כה"ג לא נאמרה פרשה סוטה כלל.

אלא דזה יקשה קצת על פרש"י בשמעתין דהיכי דליכא אמאן למשרייה לא נאמרה פרשת סוטה ובדיקת המים כלל. וא"כ למה צריך קרא שם באלמנה לכה"ג וכו' דאיני שותה.

ת"ל דאמאן בעינן למשרייה. דהלא אסורה וקיימה עליו.

ואולי זה באמת כוונת הספרי דממעט איני ראוי' לאישות היא מה"ט גופא. דליכא מה להתיר עליו וליכא כאן שלום איש ואשתו ולשיטת ופירוש הרמב"ם צ"ע ופדיין צריך תלמוד שמביא לידי בירור.

ובגמ' לעיל מזה אמרינן כגון שזינתה בעזרה ופרש"י מאחה ומעתה איני שותה כיון דכבר אסורה לבעלה ועיין היטב במשנל"מ בפ"א הלכה י"ד: שם באו לה עדים שהיא טמאה. פרש"י אמעיקרא קאי קודם הקטרה.

ומבואר דאחר הקטרה אמרינן נמי כיפרה ספקה והלכה והשיירים נאכלים וכמש"כ התוס' בד"ה קרב וכו' נראה דה"ה וכו', ועיין בקרן אורה כל דיבור התוס' וגם על פסקי הרמב"ם ז"ל ודברי הכ"מ ז"ל התמוהין אצלי מצאתי בקרן אורה שהאיר והעיר בזה עיין שם. ומש"כ הקרן אורה דלא נחלקו בירושלמי אלא אם באו עדים על סתירה זו דאינה ראוי' למנחה כלל בהא הוא דס"ל לחד מ"ד דאפילו אחר הקטרה תשרף וכו' וא"י לכוון הלשון דהרי אדרבה אם אינה ראי' למנחה כלל מדוע נשרפת תפוק לחולין כקושית הגמרא.

ואי ס"ל להך מ"ד דמים בודקין אותה ומש"ה נשרפת א"כ מדוע פליג על אחר הקטרה ודמי לבאו עדים שזינתה אחר הקטרה. ומש"כ עוד דלהכי לא הני בתוספתא ובירושלמי אלא באו עדים משום דבא לאשמיענן דאפי' אחר קידוש הקומץ או אחר הקטרה ג"כ תשרף וזה הוא אחר שתיה ג"כ דמשקה ואח"כ מקריב וכו' אלא דלעיל גבי קרב קומץ ומת הוא וכו' משמע דמיירי שקרב קודם השקאה וכמו שפרש"י ז"ל.

ג"כ אינו מדויק די"ל דאפילו למ"ד משקה ואח"כ מקריב. מ"מ אם הקריב ואח"כ השקה כשר וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל פ"ד דין י"ד.

ומכוון מאד סודורו הנכון של הרמב"ם ז"ל שכתב בדין י"ד הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה נטמאת מנחתה קודם וכו' דמאי שיאטיה לדין דהקריב מנחתה הנ"ל לדין דהכא והו"ל להביא דין זה בפ"ג דין ס"ו ששם מיירי מסדר ההשקאה והקרבה. א"ו בא לתרץ דמיירי קודם השקאה אף דמשקה ואח"כ מקריב וא"כ בוודאי דכיפרה ספיקא והלכה לה.

ומזה נמי ראיה לגירסת הפ"מ בדברי הרמב"ם ז"ל שצ"ל דהשיירים נאכלין כמו שהביא הק"א. ובנמצאו הע"ז דכתבו התוס' דלאחר קמיצה אסורה מדרבנן ונשרפת פיי"ש כמאירי פליג ע"ז וכתב מפורש דאף לאחר שקודש הקומץ מנחתה חולין.

וכתב עוד בהמאירי ואף עידי קינוי שנמצאו זוממין יראה שהדין כך וכו' ולמנין העונש מיהא בעידי קינו שהוזמו התבאר בתלמוד המערב שהם לוקין אבל בעידי סתירה נסתפקו אם משלמין שיעור הכתובה ולא הוברר ונראה לי האין כאן תשלומין שהרי לא הוחלט הפסד הכתובה בעדותו אלא תשתה ותבדק ולהשקות' אי אפשר שאין השקאה

אלא לסוטה עצמה (תמוהין מאד דברים אלה דפשיטא) ומתוך כך דעתי נוטה לפסוק כחברתה לומר שילקו ע"כ.
והוא בירושלמי פ"א הלכה א' וכן הרמב"ם פסק בפכ"א מהל' עדות דלוקין ועיין בנוסחתו שם לענין עד טומאה ואף דבשבועות ל"ב ע"א אמרינן דעדי סתירה הוי דבהגל"מ כממון דמי וכמו שפסק הרמב"ם. צ"ל דלענין תשלומי ע"ז שאני ועיין בפירוש הגאון הצדיק הרידב"ז זצ"ל שם.
ועיין במה"פ וש"ק. ונראהדלשיטת התוס' ראם נמצאי זוממים לאחר שקידש הקומץ דמנחתה נשרפת.
א"כ אם נמצאו זוממים צריכים לשלם עבור המנחה וז"פ אלא שמסופקני אם מקיימים בזה כאשר זמם. יען כי דבר זה רק מה שנמשך לבירור הדבר ולא על זה באו להפסידו וצ"ת וזה אין לומר משום דרק מדרבנן נשרפת.
דהרי גם כתובה ג"כ הוא רק הפסד דרבנן חייבוהו ולא מדאורייתא. ויש להאריך ואכ"מ.
**(אח"ז רב ראיתי בהגהות מהר"ש כהן ז"ל במס' שבועות דפוס ווילנא דף ל"ב הביא בשם הגאון החכם הכולל מוהר"י באריט זצ"ל דבלא"ה לק"מ קושית התוס' שם (שהקשו דע"א בסוטה נמי יכול לומר בלא עדותי ע"י עידי קינו וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה יע"ש) דע"י עידי קינוי וסתירה היה צריך להביא מנחות קנאות במקדש שהוא מוטל על הבעל וכמו דכתיב והביא אח קרבנו עליה וע"י עד טומאה איני משקה אותה כלל ושפיר הוי כפירת ממון עכ"ל ולדידי צ"ע לדינא דבר זה.
ועוד יש לדון אי לא הוי גול"מ כי לא הוי ממון בדרך ישר. ומ"מ לענין הזמה ותשלומין וודאי מחייבי למ"ד גול"מ כמ"ד:)** ועיין תוס' ריש מכות ב' ע"א ד"ה מעידין וכו' דהקשו דהוי עדות שאאי"ל ואין זה עדות ושני תירוצי התוס' שייכים הכא ועיין נוב"ק חלק אע"ז ס' ע"ב: והקשה עוד בקרן אורה לפי מאי דמסקינן דהא דאינו יוצא לחולין הוא משום גזירה בעלמא אבל מן הדין חולין גמורים הם.
א"כ הוי חולין בעזרה ואפילו קרב הקומץ ולא יאכל ע"כ והנה בתחילת ההשקפה אמרתי דמאין לו דבהקרבת מנחה הוי חילין בעזרה ומה אם שיטת רש"י ז"ל דבמליקה ליתא משום חולין בעזרה וצווחי עליו קמאי מגמרות מפורשות. מכש"כ בהקטרת מנחה.
ושוב בעיוני הלאה ראיתי שם שבעצמו העיר בזה דלא שייך איסור חולין בעזרה בשירי מנחה. ונכון הוא.
ועיין דוגמא רחיקא זה בתוס' ב"מ (נ"ג ע"ב) ד"ה לא פלוג וכו' וא"ת וכו' כשהיה מזבח שלם ופגם ונבנה אין חוזרין ונראין וי"ל דדוקא זבחים שעושין מהן עבודות אבל מעשר

או בשר זבח לאחר העבודה או שירי מנחה חוזרין ונראין ע"כ: שם בתוס' ד"ה כי קדוש מעיקרא וכו' קשיא כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא וכו' ואע"ג דבשעת הקדש הוי בת מקדש דקיי"ל דבעל מיגז גייז וכו'.
הנה שיטת הרמב"ם בפי' המשניות ובחיבורו (פי"ג מהל' נדרים ה"ב) וכיצד מיפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא דענינו עקירת הנדר מעיקרא והאריך בזה הכ"מ דהלא קיי"ל דבעל מיגז גייז ומסיק דהרמב"ם מפרש דהא דאמרינן גבי חכם דעוקר הנדר מעיקרא היינו דמשווי ליה כאילו לא היה אבל גבי בעל אף שעוקר הנדר מעיקרא מיהו לא משוי ליה כאילו לא היה אלא כאילו חל הנדר ומבטלו עיי"ש וכמו דאמרינן בנדרים (דף ע"ה) האומר לאשתו כל נדרים שתדורי וכו' איבעי להו לר"א מיחל חלין ובטילין או דילמא לא חלין כלל למאי נ"מ כגון דאתפיס אחר בהדין נדרין אי אמרת חלין הוי תפסיתא אי אמרת לא חלין כלל לא איכא משא והכא נמי גבי חכם עוקר הנדר מעיקרא היינו דמשווי ליה כאילו לא היה אבל גבי מיגז גייז הייני דמשווי ליה כאילו היה ובטל.
ובזה יתיישב קושית התוס' כאן כמובן. עיין עמק"י סוף דרוש הראשון: בא"ד ועוד אמאי נשרפת כיון דקיי"ל כב"ה וכו' דיש שאלה להקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין עכ"ל.
והנה הגרעק"א ז"ל מציין לעיין במל"מ פי"א ה"ד מהל' מעה"ק. דהמל"מ שם הביא דברי הרשב"ם ז"ל בב"ת דף ק"ך שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת יש שאלה ומסתפק המל"מ אם שחט בפנים אם מהני שאלה והביא דברי התוס' כריתות י"ג ד"ה ארבע דמשמע קודם זריקה מהני שאלה ושוב כתב וז"ל התוס' פ"ק דסוטה דף ו' ד"ה כי שהקשו למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין ועיין בפ"ז דנדרים דף ס"ד (ט"ס ושצ"ל נ"ט) דאמרינן בתרומה ביד כהן דלא מצי מתשיל עליה ואפשר דכל שהביאו ליד כהן וכ"ש אם נתקדש בכלי דחשיב כבתרומה ביד כהן ולא מצי מיתשל עליה ועיין היטב ועיין במש"כ הרא"ש שם בשם הר"א ממיץ ועיין בחות יאיר ס"ם ק"ל עכ"ל והנה לפנינו קושיא גדילה כהר. על דברי התוס' דהקשו דליתשיל עליה. דהלא כיון דנתקדש ואתי ליד כהן לא מהני שאלה.
וכנראה כוון המל"מ ליישב במש"כ ועיין במש"כ הרא"ש שם בשם הר"א ממיץ. די"ל דשיטת התוס' כשיטת הרא"מ ברא"ש שם שדעתו דאף בתרומה ביד כהן מהני שאלה דפירש מה שאמרו בתרומה ביד כהן דלא מצי למיתשיל עליה שהרי לא קרא עליה הוא

שם תרומה ואכהן קאי אבל ישראל שהפריש מצי למיתשיל עלי' עיי"ש ברא"ש וא"כ י"ל דשיטת התוס' כהרא"מ.
הא ל"ל דמפורש כתבי התוס' פסחים מ"ו ע"בד"ה הואיל כתבו מפורש דהיכי דאתא הקדש ליד גזבר לא אמרינן הואיל אי בעי מתשיל עליה ע"כ וכן כתבו בב"מ (נ"ג ע"א) ד"ה הו"ל דישיל"מ וז"ל וא"ת תרומה נמי וי"ל כדאמר התם מי הוי מצווה לאיתשוליה עליה א"נ שנתנה לכהן שאיני יכול לישאל עוד שאיני ברשותו ע"כ הרי מפורש דעתם דלא מהני שאלה ואדרבה בזה הבנתי היטב מאי סתמי התוס' דבריהם שם בב"מ בתירוצם כאילו הם שחידשו דבר זה והלא דברים מפורשים הם בגמ' נדרים שם.
אך כוונו להוציא משיטת הרא"מ ופירושו. הן אמנם מהתוס' ב"ק ס"ז ע"ב ד"ה מעיקרא משמע ג"כ דס"ל דמהני שאלה דהקשו שם דת"ל דהוי שיני החוזר לבריתו משום דאפשר בשאלה ותירצו משום דלא שכיחא.
וכוונתם נראה דלא שכיחי משום דלא הוי מצוה לאיתשולי וכן מבואר ברשב"א ב"ק שם. ואמאי לא תירצו דהברייתא דהתם מיירי באתי ליד כאן וגזבר.
אמנם יש לדחות בק"ל. אך זה יש לומר דהלא דין זה תלוי בשני תירוצי הגמ' בנדרים שם ושהביאו התוס' בב"מ הנ"ל וא"כ אין דין זה מוסכם כל כך ולכך לא השיוו רבעתו"ם דעתם בזה, ועיין בטורי אבן ר"ה (דף כ"ח) מה שהקשה על התוס' דכריתות הנ"ל וכתב דאישתמיט מינייהו גמרא דשבועות דף כ"ר דמבואר דאף בנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן מהני שאלה ועיין בשעה"מ מזה ואכמ"ל בזה.
וראיתי שוב להרב עמק יהושע ז"ל בסימן י"ז שהרחיב בזה הדיבור מתוס' כריתות הנ"ל ודברי הט"א הנ"ל והביא ג"כ התוס' דשמעתין מה שהקשו גבי מנחה וכתב דלא ליסתרו על דברי התוס' כריתות הנ"ל דדוקא התם שנזרקו דמן כהלכתן ונעשות מצותן ע"כ לא מהני שאלה משא"כ הכא דהמנחה נשרפת מהני שאלה אע"ג דמטא ליד גזבר יעו"ש ונעלם ממנו המל"מ הנ"ל ותוס' הנ"ל: ונראהו ליישב קושיתם על התוס' דכאן.
על פי היסוד שהניח הנו"ב תנינא חיור"ד סי' קנ"ד בעיקר טעמא דלא מהני שאלה באתי ליד כהן הוא משום דכל שאלה ופתח הוא שהנודר אומר אלמלא הייתי יודע דבר זה לא היתי נודר ואמנם אם אין הדבר אמת והוא משקר ובאמת אף אם היה יודע שיהי' כך היה נודר אין לו התרה אלא שאין אנו צריכין לחשדו בזה וכו' אבל הכהן אינו מחויב להאמינו ויכול הכהן לומר שאולי אתה משקר וכו' וא"כ אינו מחויב להאמינו ולהחזיר התרומה ולכך תרומה ביד הכהן לא מצי מיתשיל יע"ש וא"כ האי טעמא שייך נמי לענין

קדשים דהגזבר אינו מחיוב להאמינו ולהפסיד להקדש אמנם א"כ זה שייך שפיר בשאר קדשים הנקרבים.
אבל הכא במנחת סוטה דאזלה לשריפה בלא שאלתו. וא"כ אינו מפסיד כלל להקרש ואינו מוציא מידם כלל ושפיר מצו שאיל וא"ש קושית התוס'.
וא"כ לפ"ז יש לנו ג"כ חילוק דין חדש בקדשים דבכל הקדשים הנאכלים לא מצו שאיל לאפסודי הקדש או כהנים. אבל עולה וקדשים שאינם נאכלים שפיר מצי שאיל וצ"ע ובירור.
גם בכריתות צ"ע. עוד יסתער מזה קושיא חזקה שהקשה העמק"י בסימן הנ"ל בהא דאמרינן בפ"ח דפסחים דף פ"ח בהא דחמשה שנתערבו פסחיהן דפטורין מלעשות פסח שני ופריך והאיכא חד דלא נפיק ומשני היכי ליעבד ליתי כל חד וחד פסח קא מייתי חולין לעזרה.
וקשה אי אמרינן דמהני שאלה בתר דמטא ליד גזבר א"כ ישאלו על פסחיהן דהא התם מפסדינן לקדשים ויוצא לבית השריפה. אלא וודאי דלא מהני שאלה בתר דאתי ליד גזבר עכ"ל.
ומעתה ליסוד הנו"ב ליכא כלל מ"ד דלא להני שאלה. בקרבן כי האי דיוצא לבית השרפה ואין שום הפסד לשום אדם.
א"כ ישאלו על פסחיהם ובר מן דין נראה לפי דעתו דפסח אף בכשר מהני שאלה דהרי אינו אלא לבעלים ולמי יפסיד. ולומר דגם לאכילת מזבח אינו יכול להפסיד.
ולזה אין חילוק בין קדשים הנאכלים ובין אין נאכלים אף שזה דוחק. עדיין יקשה בפסח פסול.
וצ"ע **(ובהיותי בזה ראיתי להעיר על העמק"י הנ"ל שכתב שם בדרוש י"א לתרץ פסק הרמב"ם (פ"א מהל' פרה אדומה ה"ח) דאם שחטה לשם חולין תפדה ואינה מכפרת והקשה הכ"מ על מש"כ ואינה מכפרת דהא לא כתיב בה כפרה ואין לומר משום דחטאת קרי' רחמנא והא חטאת ששחטה לשם חולין כשרה וכו' וכתב דהא דאמרין חטאת ששחטה לשם חולין כשרה הא משום דדל חולין מיניהו ה"ל סתמה וסתמה כשר וכמו דאמרינן שם בזבחים דבגט בעינן דוקא לשמה משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת אבל בקדשים סתמה לשמה קאי ואפשר לומר דדעת הרמב"ם הוא דדוקא בקדשי מזבח שאין לפדות בלא מום אבל בפרה אמרין דהוי קדשי בדה"ב ואם מצא אחרת נאה הימנו תפדה וע"כ לא אמרין.

גבה דסתמה לשמה קאי דהא מעידנא דקדשה היה אפשר לפדותה וכמו שכתבו התוס' לגבי גט דלאו לגירושין עומדת ע"ש וא"כ אפילו לשם חולין פסול דסתמה נמי פסיל והטעם משום דאפשר לפדות אבל בקדשים דאי אפשר לפדותו אמרינן דסתמה לשמה קאי את"ד יע"ש ויש להעיר דאי נימא דבכל קדשים אפילו באתי ליד הקדש מהני שאלה א"כ בכל קדשים נימא דסתמה לאו לשמה קיימי משום דיכיל תמיד לישאל.

ונמצא דקרבן וה לאו להקריב עומד וסתמה נמי יפסול)** ועיין מש"כ הש"ך בסי' רנ"ה בזה. ובקצה"ח**(ולשם חולין בחטאת נמי יפסול.

אע"כ מה"ט ל"ל דלאו לשמה קאי. משום שיכול לעקרו מעיקרו.

ויש לחלק קצת משום דבפרה מצוה לפדותו כמש"כ התוס' בב"ק ע"ו ובכמ"ק משא"כ בקדשים דליכא מצוה וכדאיתה בנדרים נ"ט ע"א. ולא באתי אלא להעיר לב המעינים ותן לחכם וכו':)** שם ובנתיבות בפתיחה לסימן ר'.

ולדברי הט"ז יור"ד סי' שכ"ג סק"ב שפסק דהיכי דהתערובות גורם לו להתחרט על הקדשו זה איני מועל כלים ובעינן פתח חרטה בעצם ההקדש יע"ש ופליג על הרמ"א יע"ש א"ש קושית העמק"י הנ"ל על המשנה דפסחים. וע"כ צריכין אנו לתירוצו של העמק"י משום דאכתי הוי חולין שנשחטו בעזרה ויהי' עובר על איסור דאורייתא למ"ד יע"ש וכמו שכתב הט"א בעצמו שם לתלות דבר זה דשאלה במחלקת דחולין בעזרה אי דאורייתא יע"ש.

ושוב ראיתי גם להרב תו"ח ז"ל סי' מ"ז שג"כ הקשה על מתניתין דפסחים הנ"ל דתהני שאלה. ותירץ ג"כ כהעמק"י הנ"ל וגם תירוצי הנ"ל לפי שיטת הט"ז.

וכתב ועוד יש לומר דאף למ"ד חולין בעזרה לאו דאורייתא מ"מ לפמש"כ במ"א לפ"ד התוס' וכו' דבשחטת קדשים בעינן שיהי' הסכין כלי שרת ע"ש בזבחים ובפסחים. וא"כ כשישאל לחכם ומשווי ליה למפרע חולין א"כ הרי עבר על איסור מעילה בקדשים ששחט בהמת חולין בכלי שרת דקיי"ל דמעל עכ"ל ויש להעיר ולדון ע"ז דהלא קיי"ל בחולין דף ח' ע"א דמותר לשחוט בסכין של ע"ז (אף שאסורה בהנאה) משום דמקלקל הוא יע"ש וא"כ חזינן דלאו הנאה הוא.

וא"כ בשל הקדש לא הנאה אית ביה דלימעליה ביה ובמעילה קיי"ל דבעינן הנאה שוה פרוטה וכמו שמבואר ברמב"ם ומל"מ הל' מעילה. וכיון שבע"ז מותר לכתחילה משמע דלית בזה הנאה כלל.

דאף פרשה של ע"ז אסורה ואף די"ל דמ"מ לכתחילה אסור מדרבנן בסכין של הקדש ומטעמיה דאמרינן בביצה דף ל"ט ע"א שלהבת של ע"ז מותרת. ושלהבת של הקדש

אסורה מ"ט ע"ז דמאיסה מבדילה בדילה מינה אבל הקדש לא יע"ש ועיין ברמב"ם הל' עכו"ם פ"ז דין י"ב ובמל"מ שם ודו"ק.
אך הרמב"ם פסק בהלכה י"ט שם סכין של עכו"ם ששחט בה ה"ז מותרת לענין דיעבד ודלא כפרש"י עי"ש. מ"מ וודאי דאיסור מעילה ליכא.
דמקלקל הוא. וצריך בירור לדינא ועיין עוד שם בעמק"י שמחלק בין קדשי מזבח וקדבה"ב ותרומה.
דבזה לא מהני שאלה אבל בקדשי מזבח מהני שאלה יע"ש מה שהביא מתמורה דף ל"ב וערכין דף כ"ח ותוס' ב"ק דף ע"ח חיזוק סברתו לחלק דבזה שם בעלים עליה, משא"כ בקדשי בה"ב עיין שם, וכמדומה שגם הח"ס חיור"ד סי' רמ"ג מחלק בזה והארכתי בזה במק"א ועיין שם בתו"ח סימן מ"ד שהביא ירושלמי בפ"ב דפסחים ה"ב דאיתא התם אית תנא תני לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל רואה אתה לגבוה ואתי תנא תני אפי' לגבוה וכו' אר"ב בר חיא קומי ר"א תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן וכר"ש וכתב דמהך ירושלמי ראיה לשיטת רש"י דטעמא דר"א דעובר על ב"י על חלה טמאה הוא משום דס"ל טוה"נ ממון ולא משום הואיל דאי בעי מיתשיל דאי משום הואיל אמאי לא משני הירושלמי דהך ברייתא דתניא אתה רואה של גבוה מיירי בהקדש שבא ליד גזבר דלא מצי מיתשל עליה והך ברייתא דתניא אפי' לגבוה מיירי בהקדש שלא בא ליד גזבר שיכול לישאל עליו ומש"ה עובר בב"י משום הואיל יע"ש.
והנה מקודם שם העיר התו"ח דמדוע משני הירושלמי כר"ש הלא גם לרבנן דר"ש מודי בחמץ דגול"מ כממון דמי לענין ב"י כמבואר בפסחים (ד"ה סע"ב) וא"כ גם לרבנן חייב בקדשים שחייב באחריותן. עיי"ש ונראה דדא עקא דס"ל להירושלמי דקדשים איתנייהו בשאלה אף לאחר שבא ליד גזבר וא"כ י"ל דרבנן דר"ש דמודי בחמץ היינו באיסור חמץ גרידא.
אבל בקדשים שחייב באחריותן אף דנתחייב בגניבה ואבידה. מ"מ הרי ישנו בשאלה על עיקר הנדר לפוטרו מהחיוב שעליו וא"כ אין האחריות וודאית וגול"מ כי האי לית להו לרבנן.
אלא ר"ש דמצינו דגם דבקדשים ס"ל גול"ממ כמ"ד. ואחר כותבי נזכרתי שהמהרי"ט אלגאזי הביא ירושלמי זה וחפשתי ומצאתי שכן הוא שהביאו בהל' חלה בשמעתתא דעיסת ארנונא שם הביא דברי הירושלמי והקשה עליו כנ"ל ותירץ ג"כ כמש"כ ביותר אריכות וכן הביא המח"א הל' צדקה סי' ה' שהזכיר התו"ח וכן הקשה דאמאי לא משני הירושלמי דמיירי בהקדש שלא בא ליד גזבר ואיתה בשאלה ומ"ד אתה רואה של גבוה

מיירי בהקדש שבא ליד גזבר ופליגי אי אמרינן הואיל או לא וע"ש ובחפשי מצאתי עוד שם במהרי"ט אלגאזי אות מ"ב הל' בכורות מה שהביא מהא דר"א אין שאלה להקדש ס"ל יע"ש ולא הזכיר משמעתתא דהואיל ועיין בתו"ח הנ"ל.

וכן עוד שם אות ל"ה בשמעתתא דרואה אדם את קדשיו ע"ש שהביא שיטת הראשונים דלא מהני שאלה באתי ליד גזבר והביא גם התוס' פסחיםהנ"ל, וסותר שם מה שיש לומר ולחלק בין קדבה"ב ובין קדשי מזבח עיי"ש באריכות ודלא כהעמק"י הנ"ל והביא דברי הריטב"א בחדושיו ליבמות בר"פ האשה גבי מאי דאמרינן התם האי הקדש הי"ד אי קדה"ג כיון דבידו לאיתשוליה וז"ל דקיי"ל דנשאלין על ההקדש כמו על נדרים דעלמא דקיי"ל כב"ה דאמרי יש שאלה בהקדש ודוקא פד שלא בא ליד גובר עכ"ל.

וכן הביא מערכין ותמורה שהזכיר העמק"י. ושוב הביא דברי התוס' כריתות הנ"ל וזה הוי היפך מה שהעלינו מתוך דברי התוס' והרשב"א והריטב"א ונראה בוודאי בהקדש שהוא בדרך נדבה דאינו חייב באחריותו בין קדמ"ז ובין קבה"ב כל שמסרו ליד גזבר שוב ליתיה בשאלה ומה שהוצרכו התוס' לומר משום שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן.

משום קדשים שחייב באחריותם הוא דשם מהני שאלה אף לאחר שבא ליד כהן כיון דעדיין ברשותו לענין גנו"א יע"ש ודבריו מתאימים עם דבריו הראשונים שהבאתי תחילה ומסיים דבהכי ניחא נמי מש"כ התוס' פ"ק דסוטה שכתבו ועוד אמאי נשרפת כיון דקיי"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש למה אינו נשאל עלי' ותצא לחולין.

והדבר קשה הא כבר מסרה ליד כהן ונתקדשה בכלי שרת בקדוה"ג וא"כ איך אפשר בשאלה ואולם לפי האמור י"ל דכיון דמנחת סוטה דבר שבחובה היא דכיון דקינא לה הבעל ונסתרה מחויב הבעל להביא מנחתה דבעל שמחל על קנויי' אחר שנסתרה אין קנוי' מחול כמש"פ הר"מ הל' סוטה וא"כ עכ"פ מחויב להביא מנחתה וא"א לפטור עצמו ואם נאבדה או נפסלה אחר שהביא מנחתה חייב באחריותה להביא אחרת וכל שהוא דבר הגול"מ איתה בשאלה כאמור עכ"ל.

והנה דבר זה איני ברור כל כך שמחויב הבטל להביא המנחה ולהשקותה. והראיה שהביא מהא דבעל אינו יכול למחול על קינויו.

במח"כ אינו כלום דשם היינו לסלק האיסור מעליו. אבל בוודאי להביא המנחה ולהשקותה אינו מחויב ומשנה שלימה שנינו אם אמר הבעל איני רוצה להשקותה מנחתה נשרפת (ועל כל המשנה קאי קושית התוס' דהרי יכול לישאל על המנחה ומדוע (נשרפת) והתוס' יבמות צ"ה מביאים ראיה מזה דאינו יכול לחזור ולהשקותה דא"כ מדוע מנחתה נשרפת יע"ש וכבר הבאתי דין זה בחדושי בשם המשל"מ.

ומצאתי במנ"ח מצוה שס"ה שכבר הרגיש כזה על החינוך שכתב בתחילת המצוה שכתב מצוה להביא האשה הסוטה אל הכהן שיעשה לה וכן בסוף המצוה כתב ועובר על זה שקנא לאשתו ונסתרה ולא הביאה אל הכהן וכו' בטל עשה זו מבואר מדבריו דהוא מ"פ על הבעל להשקות אותה וא"כ כופין אותו כבכל מ"ע ודבריו צ"פ מגמרא ותוס' יבמות הנ"ל וגם דרכי למשוך תמיד אחר דעת הר"מ ובר"מ בפתיחה להלכות סוטה כתב לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה היינו דכל דיני המצוה הוא מ"ע כמו מ"פ של טוען ונטען ודיני טומאות להר"מ ואין מצוה כלל על הבעל להביא רק אם מביא לעשות לה כפי הדינים המבוארים בתורה וצ"ע על הרהמ"ח מהיכן יצא לו זה דהוא מצוה על הבעל עכ"ל.

והנה אף שעל החינוך י"ל שלא יסתור הגמרא ערוכה דיבמות הנ"ל דזהו דין מחודש דאם אמר איני רוצה בטל מ"ע זה ושוב אין מצוה עליו. אבל בתחילה י"ל דמצוה על הבעל לעשות ולהשקותה.

אכן דברי המהרי"ט הנ"ל מופרכין מגמרא הנ"ל ובפרט מה שהביא מהא דאין יכול למחול על קינויו. כאשר כתבתי לעיל.

וע"כ נראה דביסוד דברי הנו"ב הנ"ל דלהכי לא מהני שאלה באתי ליד גזבר משום דמפסדי להם ממון והם אינם מחויבים להאמינו כנ"ל י"ל זהו דוקא בקדשים שאינו חייב באחריותם אבל בקדשים שחייב באחריותן וא"כ אינו גורם כלל להם הפסד דהלא יצטרך להביא אחר וא"כ שפיר יכול לישאול ודו"ק.

אמנם זהו דוקא אם שאלתו הוא דוקא על קרבן זה שהקדיש או חפץ זה שהקדיש ואינו מתחרט על עיקר הנדר בזה שפיר י"ל דיכול לישאול ואינו מוציא מהן ממון כלל. אבל בגוונא דמתחרט על עיקר הנדר וממילא או בטל גם אחריותו.

וכאשר כן מתבאר נמי מדברי המהרי"ט אלגאזי שבשמעתתא דעיסת ארנונא במה שמתרץ על הירושלמי פסחים הנ"ל שהבאתי. וא"כ אז באתי ליד גזבר לא מהני שאלה לבטל כל עיקר חיובו ושפיר גורם להם הפסד ממון.

(גם יש להעיר אף בקדשים שחייב באחריותן. הוי להו הפסד.

דשמא יביא כשיהי' משמע ביה אב אחר. וכן בתרומה שיצטרך לתרום פ"א) והנה יש לי עוד כמה הפרות אך אין כאן המקום לפורסם וכבר נתארכו הדברים: עוד זאת אדרוש בכוונת התוס' שהקשו למה אינו נשאל עליה.

הנה למי משניהם הבעל והאשה יש הכח לשאול על הקדש. דכפי המתבאר לקמן כ"ג ע"א דנשואת לכהונה מנחתיהן נשרפות אחת מנחה סוטה וכו' ובתוס' שם בשם

הירושלמי מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה כשם שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו וכו' וא"ת מאחר שיש לו חלק בה א"כ הויא לה מנחת שותפות וכו' וי"ל כיון דעיקר כפרהמשום דידה נפש קרינן בה יע"ש ועיין בתוס' שם ד"ה הקומץ וכו' מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו יע"ש בתירוצם וצע"ק הסבר ישוב דבריהם שם עם תוס' ד"ה כל הנ"ל.

דמשם נתבאר כיון דעיקר כפרה דידה הוא לא מקרי שותפות עיי"ש ועיין בקרן אורה שם. וצ"ל דלענין כפרה נקראת היא הבעלים אבל לענין עצם המנחה ודיני' הוי שניהם שותפים.

וכן כתב הרמב"ם הל' סוטה בפ"ד הלכה ט"ו. ואיני מדוקדק דברי האבני מילואים בסימן י"א ס"א דלכך לא מקרי בידו לענין דיחוי „משום כיון דעיקר המנחת סוטה של האשה היא והאשה היא הבעלים וכמש"כ רש"י סוטה דף י"ט ע"ש (כוונתו למש"כ שם רש"י ד"ה וכהן מניח ידו וכו' ובעלים דמנחת סוטה היא האשה ע"כ.

ופלא שלא הזכיר מדברי הגמ' והתוס' בשם הירושלמי שבדף כ"ג הנ"ל) ואע"ג דמשל בעל באה מנחת סוטה אבל המנחת סוטה קרבן אשה היא והבעל הוא המביא משלו וכיון דקרבן אשה היא נראה דהוי דיחוי מכי אמר איני רוצה להשקותה ואע"ג דבידו לחזור ולהשקותה כיון דקרבן דידה היא והאשה אין בידה שיחזור הבעל וחשוב לאו בידה והו"ל דיחוי ומש"ה מנחתה נשרפת" דמשם מתבאר דשל שניהם היא ובידו הוא הדיחוי ולכך אין מנחתה נאכלת מפני שיש לו חלק בה (ויתבאר עוד על דברי אב"מ לקמן אי"ה.

) ומעתה יש לחקור מי הם הבעלים לשאול על ההפרשה דאף שהבעל הביא משלו מנחתו עליה. מ"מ הקדישו לשמה והיא מתכפרת בי.

ובעלמא נמי בהפריש קרבן על חבירו וקיי"ל דגם מתכפר עושה תמורה ח"מ על השאלה יש לחקור דאיני יכול דהרי הוא לא הקדיש ואין בידו לשאול. והבעלים אינם יכולים לישאול כיון שכבר הפרישו לחבירו ונתנו לו (ואולי ג"כ דמי לאתי ליד כהן ומה לי כהן ומה לי רשות אחר וצ"ע).

וא"כ הכא גבי סוטה י"ל דאין אחד מהן יכול לישאול דהוא שהפריש המנחה הרי כבר מסרה ליד האשה ויש לה חלק בה. והיא בוודאי לא תוכל לישאול כיון שהיא לא הפרישה ואף שנתפוס שהיא עתה הבעלים על המנחה וכמו שתפס האב"מ הנ"ל מדעת רש"י סוטה י"ט ע"א לענין תנופה.

אלא דיש לומר דשניהם ביחד יכולים לישאול על קרבנם וכמו בשותפים דעלמא וצ"ע.
ודוגמא לזה מצאתי להאחרונים ז"ל שחקרו בשליח שהפריש תרומה אם יכול לישאול או הוא או הבעלים הם יכולים לישאול על הפרשת השליח עיין בח"ס חיור"ד סי' ש"כ דדעתו דשניהם יכולים לישאול עי"ש באר היטב.
והובא גם בפ"ת יור"ד הל' תרומות ובשם המשנת חכמים יע"ש. ועיין באריכות ובהבנה יתירה בדברי העונג יו"ט סי' קי"ג.
ודבר זה מוכרח לכאורה דהיא אינה יכולה לישאל בפ"ע דאל"כ הלא תמיד סוטה שזינתה תפיר את עצת התורה וסגולת המים ע"י שתלך ותשאלה על המנחה ונעשית חולין למפרע וליכא שוב מזכרת עון לבדיקת המים. ואף אם נימא דצריכה לפרט את הקדישה ובלא"ה אינם יכולים להתיר אף שספק גדול הוא לי) מ"מ במתכוון תעשה עם הפרחי כהונה שתשאלה טל הקדשה.
ועיין בשמעתתא דגיטין (ל"ה ע"ב). א"ו יותר טוב לנו לחדש לומר דלא תוכל לישאל על הקדש המנחה וצריך תלמוד בזה: שום ראיתי בספר באר יצחק למרן הרב דקאוונא זצ"ל בסי' כ"ח מחיור"ד שגם שם מדבר מהאי דינא בשליח שהפריש תרומה מי הוא שמצי לשאול אם שניהם אינם יכולים לשאול או הבעלים.
או השליח יע"ש בראיות נכונות ושניהם (העיו"ט והבא"י) נתכוונו לכמה ראיות. וראיתי שם בבא"י שהביא עוד ראיה מגיטין נ"ד ע"ב דמוכיח דנאמן לומר נטמאו טהרותיך.
מהא דמהימן כ"ג לפגל ביוכ"פ עיי"ש וקשה הא הפר הוא משל כה"ג. א"כ י"ל דלכן מהימן לומר דנתפגל משום דבידו לשאול אצל חכם ואף אחר שנשאר ונזרק כדעת הבה"ז והט"א ואף דקיי"ל דצריך לפרט הנדר.
עכ"ז הא מה"ת אין צריך לפרט וכו' ע"כ כתב ליישב דאמרינן ביומא דפר כה"ג אפקורי אפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים דאל"כ האיך מתכפרים וכיון דחזינן דאפקרי' רחמנא לממונו של כה"ג לאחיו לכן לא מצי שאיל על הקדישו להפר דהא נקנה להציבור ולא מצי שאיל על הקדש של אחר. א"כ ממילא מוכח מזה דשליח לא מצי לשאול על מה שהקדיש בשליחות משלחו דאל"כ קשה כיון דהכה"ג הקדיש להפר דאף דהפר נקנה לאחיו הכהנים עכ"ז הא הכה"ג הוא המקדש להפר ולא אחיו הכהנים והתורה הפקירה לאותו הפר שהקדישהו לאחיו הכהנים והקדש הכה"ג אינו אלא מדין שליחות.
א"כ אי נימא דגם שליח מצי שאיל על נדרו אף שאינו בע"ד וכנ"ל א"כ אף הכה"ג יכול להתחרט וכו' את"ד וממש ככל הדברים שכתבתי הכא גבי סוטה. ופלא עליו ששוב הזכיר דברי התוס' סוטה לענין אי מהני שאלה לאחר דמטא לרשות הקדש.

ולא הרגיש במש"כ. וברוך שכיונתי בעיקר הדברים.
אך ראיתו אינה נכונה. דמה ני אם הוא שליח מכ"מ הרי הוא כבר הקנה הפר לאחיו הכהנים וא"כ שוב הוי אינו שלי לשאול עליו.
וז"פ(אגב ראיתי שם בריש ענף ו' שהעיר מהא דאיתא ביבמות (דף פ"ו) דתניא ואכלתם אותו וגו' אתם וביתכם למד על נשואה בת ישראל שנותנת רשות לתרום וכו' ולא נמצא שום חולק על זה והובא זה במל"מ (פ"ד מהל' הרומות הלכה י"ב) בשם הבעה"ת אך הרמב"ם לא הביא זה ויש לתמוה למה לא הביא דבר המבואר בש"ס מכ"ד.
ויש להעיר עליו דהרי בריש ענף ד' הביא הגמרא דכתובות (דף ע"ב) דמקשה הגמרא על מאכילתו שאינו מעושר ולא קוצה לה חלה ה"ד אי דידע לפרוש אי דלא ידע מנא ידע ומשני דאמרה פלוני כהן תיקן לי הכרי וכו' ואישתכח שיקרא עיי"ש. וא"כ הרי למידין אנו מגמרא זו דהאשה יש בידה אף שלא בידיעת בעלה לצוות לחכם לתקן הכרי ולהפריש חלה.
וכי עיקר החטא הוא דאישתכח שיקרא. אבל לולי זה שפיר מהני.
וסתמה דגמרא כהדין המפורש ביבמות הנ"ל, והרמב"ם שהעתיק הגמרא דכתובות הנ"ל בפכ"ד מהל' אישות דין י"ד הלא ממילא נשמע האי דינא דיבמות הנ"ל. ולכך י"ל דסמך הרמב"ם ז"ל בספר זרעים.
על מה שהביא כבר בספרו נשים הקודם וכה"ג כתבו לתרץ בכמ"ק) והנה בכל מה שביארתי דעיקר הפרשת מנחת סוטה הוא בשבילה ויש לה חלק בה ולהבנת האב"מ מרש"י דף י"ט היא נקראת הבעלים. יש להשיב על עיקר קושית התוס' בסוטה מהא דמדמי לנזיר עי"ש וראיתי שוב שהרגיש קצת מזה הרש"ש פי"ש אך יש להעמיק עוד יותר וקצרתי: שם גמרא (מהד'"ב) נטמאת מנחתה וכו' משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף.
הנה בתוספתא פ"ה הל' ב' שנינו לה בהאי לישנא משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות תעובר צורתה ותצא לבית השריפה ע"כ ותמוה הוא לכאורה דהיכן מצינו טומאה שתצרך עוד עיבור צורה ובפסחים פ"ב שנינו כל שבדם ושבבעלים טעון עיבור צורה. וכן מבואר בפסחים ל"ד ע"א גבי מחלוקת דר"י ור"ל בהיסח הדעת אי הוי פסול הגוף או פסול טומאה יע"ש.
וע"כ צ"ל דהאי תוספתא הוא כתנא דבי רבה בר אבוהו הוא דאמר אפילו פיגול טעון עיבור צורה שם דף ל"ד ובמקומות הנסמן שם. ועוד היה נ"ל לומר.

דיש להעיר בדבר חדש דהרי בפסחים שם (י"ט ע"ב) ובמנחות וחולין דף ל"ו ע"ב דקאמר ואלא דאיתכשר בחיבת הקודש אימור דמהניא וכו' תפשוט דבעי ריש לקיש צריד של מנחות מונין בו ראשון ושני או אין מונין בו ופרש"י קצת מן הסולת שלא נגע בשמן ולא הוכשר ונגע בו שרץ וכו'. דלא מהניא לקבולי טומאה אלא משום הכשר דחיבת הקודש יע"ש.

והשתא במנחת סוטה אשר לא יצקו עליה שמן א"כ כולה אינה מוכשרת לקבל טומאה אלא משום חיבת הקודש. ומשקי בית מדבחיא ג"כ לא דיין שאינו דכן אלא שאינו מכשירין.

ושיטת רש"י ז"ל דחיבת קודש הוא רק מדרבנן מעלה בעלמא עי"ש ובזבחים ל"ד ע"א ובמנחות כ"א ע"א בתוס' וכן שיטת הרמב"ם בסוף פרק י' מטומאת אוכלין עי"ש. וכיון דלא הוי רק מדרבנן נ"ל דבעינן עיבור צורה ואח"כ יצא לבית השריפה.

ועיין בפסחים דף ט"ו ע"א תוס' ד"ה וולד טומאה וכו' ובצל"ח שם. וא"ש פירוש התוספתא.

אבל לשיטת התוס' במקומות הנ"ל דהוי דאורייתא צ"ט. וצ"ל כנ"ל.

וראיתי מפורש כן בתוס' חולין הנ"ל (שלא היה לי בעת כותבי הנ"ל לעיין בפנים) ד"ה צריד של מנחות וכו' שהקשו על פרש"י דיצטרך הכלי לענין הכשר כאילו הוכשר כולו וע"כ פירשו דמיירי הכא בשלא נתן עדיין שמן במנחה בתחילה כשהסולת בביסה וכמ"ד במנחות דמדת יבש נתקדשה והוי מנחה קדושה בלא שמן או במנחת חוטא או במנחת קנאות דליכא שמן ונתקדש הסולת בכלי ולא נתן בו מים כלל עכ"ל.

מפורש דבמנחה סוטה לא הוי הכשר כלל. אלא מטעם חיבת קידש.

„ומש"כ שלא נתן בו מים כלל" צ"ע דהרי משקי בית מטבחיא אינו מכשיר כמבואר בפסחים הנ"ל.

ומה שמסיימו התוס' דהוי מצי למיבעי בבשר קודש שלא בא במים דדם קדשים לא מכשיר. י"ל במים שבירושלם וכמבואר בע"ב שם ובפסחים שם בבשר שלמים שהעבירן בנהר יע"ש ברש"י.

אבל במנחות צ"ע. ועיין במנחות נ"ז ע"א ובתוס' שם ובהגהת הב"ח מסיים שם בשם התוס' וי"ל דנקט צריד של מנחות לפי שרגילים ליזהר שלא יגע בהם מים משום חמץ ע"כ א"כ ליכא מים כלל במנחות.

ומטעם זה לא הוי לתיתה במנחות כמבואר גם בפסחים ל"ו ע"א. וי"ל לגבי בשר כמש"כ שם התוס' בע"ב ד"ה אלא וכו' הו"מ למימר דאיתכשר במים מחוברין וכו' יע"ש אבל במנחות ל"ל הכי דתלושין איני מכשיר.

ולמסקנא דתרגמה אדם לק"מ. אבל הרמב"ם פסק דגם מים שבעזרה איני מכשיר עיין בהל' ט"א פ"י דין ט"ז.

ואכ"מ להאריך בדינים אלו. עכ"פ דברי התוספתא י"ל כמש"כ.

ואתי שפיר מה שהשמיט זה הרמב"ם ז"ל בהלכותיו בהלכות סוטה. משום דלא קיי"ל כרבה בר אבוהו אלא דלא בעי עיבור צורה רק בדם ובבעלים כמו שפסק בפ"ד מהל' קרבן פסח דין ג' ופי"טמפהמ"ק דין ב'.

ולאופן השני שכתבתי צ"ע על הרמב"ם שהשמיטה דהרי הוא ז"ל פסק דחיבת הקודש דרבנן. וכל מדרבנן עבדי היכר לטומאה וצריכין עיבור צורה וכמו שהבאתי לעיל מהתוס' פסחים עי"ש וצ"ט ובירור: שם בתוס' ד"ה קרב הקומץ וכו' גבי חטאת העוף הבא על הספק אם משמיצה וכו'.

עיין הגהות הב"ח ז"ל ומה שמגיה נודע לה שלא ילדה. צ"ע שם ועיין בתוס' כאן ד"ה נמצאו וכו' וק"ל.

ומצאתי שוב מה שכתב הר"ש כהן ז"ל בחידושי הגהות כאן ע"ש (כן ראיתי מש"כ שם על המשנה דאלו אסורות לאכול בתרומה יע"ש דנעלם ממנו הרע"ב שהבאתי כבר לעיל בדף י' ע"א וכוונתי אני לדברי הח"ש ז"ל): לענין מה שהבאתי למעלה דף י"ג ע"א להשיג על המנ"ח שיצא לחדש דמהני קינוי מכל העולם בכללות יע"ש.

ובדף ה' מה שפרשתי בדברי הירושלמי ועכשיו מצאתי תודה להעליון ב"ה בהמאירי לקמן דף י"ח ע"ב שכתב בזה"ל ויראה מתלמוד המערב שבפרק ראשון שיכול הוא לקנא לה מכמה אנשים כאחד ויראה לי משם דוקא שהזכיר את כולם בפרט הא אם אמר דרך כלל לא תסתרי עם שום אדם איני כלום שאם כן אף הוא אומר לה לא תכנסי לבית הכנסת עכ"ל ז"ל ומבואר הדין דלא כהמנ"ח.

גם מבואר מדבריו על דרך פירושי בהירושלמי מה דאמר ר"י בר"ב אמר לה אל תכנסי לבה"כ וב"ה שדרכתי על דרך הראשונים ז"ל זי"ע שיפקחו עיני העורות בתוה"ק: שם נמצאו עדים זוממין מנחתה חולין ראיתי בשו"מ מהד"ר סימן קל"ח הביא בשם המהר"מ מינץ החדש סי' פ"ה שהקשה בהא דאמרו בתחילת הסוגיא שבאו לה עדים שנטמאה ואי אמרת המים בודקין תגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי נינהו.

וע"ז הקשה דאיך נאמנים לשיטת הרמב"ם (דהכחשה והזמה הוי הכחשה) דהא מדלא בדקי המים שוב אינם עדות שאי"ל דאם יזימום מורה שוודאי שקר העדות מדלא בדקי לה המים ע"ש ולפ"ז י"ל דבאמת העדים נאמנים שלא היה שם ואף דהמים לא בדקו מכ"מ הו"ל עדותן עדות שלא היה שם וכ"כ אין המים מוכיחין להכחיש העדים ומה דאמרי בגמ' סהדי שקרא נינהו היינו שהם שקרנים ואין ראוים להאמינם אבל גם העדים שהזמום אינם רק כמכחישים והוי תרי ותרי.

ובלא"ה נראה דע"כ לא כתב הרמב"ם דבכה"ג שמזימין גוף המעשה אינם בתורת ע"ז היינו משום דעדים זוממים חידוש הוא דמאי חזית וכו' ולכך כל שגוף העדות שקר אינם נאמנים להזימם דאין לך בו אלא חידושו אבל כאן דמוכח דהראשונים שקרנים נינהו מדלא בדקו המים א"כ וודאי האחרונים נאמנים ולק"מ עכ"ל יע"ש במש"כ הוא ז"ל וכ"ד השו"מ לא התחלתי להבינם כלל לק"ד.

ומה שכתב דהרמב"ם לא קאמר כן רק בעדים זוממין ומשום דחידוש הוא. יש להעיר דהלא ידוע מש"כ הטור חו"מ סימן ל"ח הטעם דאחרונים נאמנין כיון שמעידין על גופן של עדים והוי כאילו העידו עליהם שהרגו את הנפש או שחיללו את השבת והן אינם נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך וכך עכ"ל הטו"ר.

והא דאמרינן ע"ז חידוש הוא הוא רק לרבא. אבל לאביי דקיי"ל כוותיה דלמפרע הוא נפסל לית ליה חידוש אלא סובר דטעמא הוא כטעם הטו"ר ז"ל כן כתב הלח"מ פ"ח מהל' עדות יע"ש וכן כתב הרמב"ם בפי' המשנה למס' מכות וז"ל ואמרו נהרגו על פיהם ר"ל שיהרגו העדים על פי אלו שהזימום ואע"פ שהם תרי ותרי לפי שהעדות על עצמם של עדים וכו' ומש"כ הרמב"ם בפי"ח מהל' עדות הלכה ג' דגזה"כ הוא היינו במה שהאחרונים נאמנין על הראשונים אפי' הראשונים הם מאה כמש"כ שם הרמב"ם בסוף לשונו ז"ל, ועיין בכ"ז בדורש לציון דרוש י"ג עיי"ש ובנו"ב מהד"ת חאהע"ז סי' נ"ז וא"כ להלכה קיי"ל דלאו חידוש הוא.

וכן ראיתי כתוב להרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה פ' שופטים טעם זה כמש"כ הטור הנ"ל. אך יש להסביר בזה דע"כ לא כתב הרמב"ם דהוי הכחשה.

אלא היכי דההכחשה באה מצד עדותן הם ואמירתם בב"א. אבל הכא דההכחשה באה מצד אחר שיש סיע לדבריהם מצד המים.

אבל לא מצד דברת עדותן בזה אינו מזיק לעדותן שהזימום ודו"ק. ועוד י"ל דמיירי דעדים האחרונים יכולין להזימן בדרך זה שיאמרו דביום אחר ידענו שנטמאת.

וא"כ לפי"ז לא יכולין המים שוב לבודקה. משום שהני עדים ידעי מטומאתה ופשוט.

והנה אחר טורח החיפוש אתי לידי ספר המהר"מ מינץ החדש (מאוצר הספרים של הגר"ח ברלין זצ"ל) ולא מצאתי שמה מידי שהקשה זה המהר"מ שהביא משמו השו"מ (והספר נשלם בסימן כ"צ ולא פ"ה) אך ראה זה מצאתי במהר"מ מינץ ז"ל בסי' י' שהקשה ג"כ לשיטת התוס' דע"א מעכב בדיקת המים.

הא לשיטת הרשב"א הבועל הוי תמיד ע"א בנתב"ל וכתב דלכאורה יש ליישב בפשיטות דכיון דהוא נאמן רק משום דפ"ד ואמרינן דלאו הוא הבועל אלא אדם אחר. והאיך נימא שתתבטל סגולת המים כיון דאיכא הבועל בעולם דהא הוא בעצמו בוודאי א"נ כלל אלא אחר יע"ש ומסיים ועם שהדברים נכונים מ"מ אינו עולה יפה דא"כ יקשה על הרשב"א כקושית המנ"ל והח"צ הנ"ל דלא העיד שנטמא מאותו שקינא לה כנ"ל ומסיק מכח ראיות די"ל דהא דאמרינן פ"ד לאו דנימא שאחר הוא הבועל ולא הוא.

אלא דוודאי דהוא הוא הבועל אלא דאין אנו מקבלים עדותו על עצמו אפי' אם בקושטא קא מסהיד מצד גז"ה מטעם דקרוב הוא אצל עצמו ואי לאו דפ"ד ה"א דנימא מגו ומהימן אף ע"ע ושפיר מע"ר וכיון דהוא רשע גמור פסול מצד הכתוב דאל תשת רשע עד ומבטל כל העדות לזה אמרינן פ"ד. ומהני הך סברא דפ"ד דל"א מגו.

וא"כ קושיא הנ"ל במק"ע דאיך משכחת שהית המים כיון דאיכא הבועל בעולם היודע מטומאתה. ומונע שתית המים וע"ש מה שכתב עוד בזה.

ובמה שהבאתי לעיל השגת המל"מ על התוס' מהתוס' שבועות עיין לעיל. י"ל בזה ענין חדש לפי מאי דקיי"ל בספ"ק דמכות במנאפים עד שיראו כדרך המנאפים ולא בעינן עד שיראו כמכחול בשפופורת יע"ש והנה וודאי יתכן אף שנראה כדרך המנאפים מ"מ י"ל דלא היה שם ביאה רק נשיקת אבר דקיי"ל דלאו כלום הוא.

ומ"מ הורגין וסוקלין ע"ז משום דהוי מיעוטא דמיעוטא ומחזקינן לביאה גמורה וכמו שכתב הרמב"ם בפ"א מאס"ב דין י"ט אין העדים נזקקין לראות המנאפים וכו' ואין אומרים שמא לא הערה מפני שחזקת צורה זו שהערה עכ"ל. אמנם זהו כלפי דידן דב"ד של מטה ממיתין עליה.

אמנם קמי שמיא גליא אם היה כאן ביאה או לא. ומעתה י"ל אם יש לה עדים במדה"י שראו כדרך המנאפין.

ואנו שאין יודעין. משקין לה מים המאררים.

המים בודקין לה שפיר. דאף דאיכא דידע בה מ"מ הלא באמת יכול להיות דטהורה.

ונהי דאסרינן לה מחזקה ורובא מ"מ אולי ממיעוטא הוא. א"כ אם באמת טהורה היא ונקתה ונזרע זרע ואם נטמאה המים יזיקו לה ואף דאיכא עדים דטמאה היא מ"מ לא ראו הביאה חמש ויכול להיות דטהורה.

וסגולת המים המאררים קמי שמיא היא וקמי שמיא גליא. וקמי שמיא לא שייך למיזל בתר רובא וחזקה.

ואף שנאסרת בעדותן על בעלה. אף דאינם מעידין רק כדרך המנאפים.

מ"מ מחזקינן לה שהיא טמאה ולא תלינן לומר שמא לא הוי ביאה. ודילמא זכות תולה לה דנהי דאם לא באו עדים דטמאה היא מותרת לבעלה ולא חיישינן בזכות תולה כמש"כ התוס' בע"ב בשם הירושלמי אבל כי באו עדים דטמאה היא.

ומילתא דלא שכיחא הוא לומר דלא הוי ביאה. מה"ת לנו לומר ולתלות מניעת הבדיקה משום דטהורה היא.

נימא משום זכות היא ואסורה לבעלה. ומעתה כי מקשינן בגמרא מהא דבאו עדים דמנחה נשרפת ואי אין המים בודקין כי קדשה בטעות קדשה ע"כ.

צ"ל דהקושיא הוא דסתמא קתני ושבאו לה עדים שהיא טמאה ואף שראו כמכחול בשפופרת. מ"מ מנחתה אסורה וע"ז מקשי כי קדשה בטעות קדשה.

אבל באמת אשכחינן דאף שיש עדים מ"מ המים בודקין כנ"ל א"כ י"ל דכי איכא נמי ע"א אין המים בודקין. אבל זה רק בעד טומאה ממש.

אבל כשהעיד דראה כדרך המנאפים המים בודקין וא"כ כי אמרינן הכל מודים בעד טומאה סתמא קאמר אף דלא ראה רק כדרך המנאפים וע"ז המים בודקין שפיר. וא"כ ממנ"פ אם טמאה היא הלא המים בודקין ואם לא הוי טמאה למה יעיד הלא בעדותו תפסיד עוד בחנם שהרי באמת טהורה היא ואנן נאסרנה מחמת עדותו והצריכו התוס' בשבועות שם לתירוצם דלפעמים הזכות תולה עכ"ל עיין בע"ז בעיטור ביכורים לתוס' סוטה ואין בידי כעת.

והנה בע"א שהעיד שראה רק כדרך המנאפים צ"ע קצת דהלא כל עיקר דעדים דהורגין עפ"י עדותן כי האי. משום חזקה כדכתב הרמב"ם הנ"ל דחזקת צורה זו שהערה וא"כ בע"א הלא כתבו האחרונים לענין אחר.

דלא מצרפינן לע"א חזקה שע"י חזקה זו נאמין לו. וא"כ ה"נ אינו נאמן ע"א לומר שנטמאה דלא מצרפינן לעדותו גם החזקה.

ויש לחלק דאנן תופסין רק עדותו שאמת הוא דראה כדרך המנאפים. ושוב תפסינן אנן דחזקת צורה זו שהערה.

ובפרט היכי דקינא לה ונסתרה מקודם. בוודאי חזקה זו טובה היא.
ועיין בשמ"ק לב"מ דף צ' בשם רבינו יהונתן עי"ש ועיין שו"ת הגרעק"א סי' צ"ו ועיין בשו"ת שיבת ציון סי' ע"ו ודו"ק. ובמנ"ח מצוה קכ"ט עיש"ה.
אך באמת נראה יותר דגם עצם בדיקת וסגולת המים. תליא בדין האיסור והטומאה שהעדים יכולין להטיל בדבר זה.
וכל דאיכא דידע ביה שעפ"י דין ב"ד תאסר אשה על בעלה ואין תועלת בהבירור. אין המים מבררין: עוד ראיתי במהר"מ מינץ כנ"ל בסימן י"ג שכתב ליישב קושית התוס' בשמעתין דנימא דאדעתא דהכי לא אקדשיה להמנחה יע"ש בדבר נחמד וראוי. להעתיקו.
וזה"ל וי"ל עפ"י מה שהעלה הרב בעל המשנל"מ פ"ג מה"ס על כל הא דתני שם בסוגיא שבאו לה עדים או שהיה לה עדים במדה"י היינו מדות המועיל בסופה דהיינו פ"א וכמש"כ הרא"שבפ"ק דב"מ גבי המפקיד אצל חבירו וכו' יע"ש שהאריך והנה הא דע"א נאמן גבי סוטה לאוסרה על בעלה כתב המ"ל בדעת הרמב"ם שחילק שם דע"א נאמן רק קודם שתיה אבל לאחר שתי' ע"א א"נ לאוסרה על בעלה.
הוא מטעם דע"א א"נ כלל רק גז"ה הוא שע"א מבטל סגולת המים לבודקה ואז ממילא נאסרה על בעלה כמו קודם שתיה שאסורה מספק ואמנם לאחר ששתה אין ע"א נאמן כלל לאוסרה יע"ש ומעתה שפיר פריך הש"ס דאי אמרת שאם יש לה עדים במדה"י המים בודקין אותה. א"כ כי קדוש שפיר קדוש הכלי ואיתחזיק איסורא במנחה זו.
וא"כ אף שבא העד ואמר שהיא טמאה מדינא א"נ להתיר המנחה אחר דאיתחזק איסורא ואין כוחו יפה כ"א לבטל סגולת המים ומספק אסורה. אבל א"נ להתיר המנחה אשר כבר נתקדשה בהכלי וכדעת רוה"פ.
וביחוד רבעתו"ס דע"א א"נ באיתחזק איסורא כנודע. אבל אם נאמר דאשה שיש לה עדים במדה"י אין בודקין בכה"ג ע"א נאמן לפ"ד מהר"מ ז"ל (דע"א נאמן במקום שמסלק החזקה מעיקרא) דהיכי שאומר שמעולם לא היה חזקת איסור נאמן העד אף בדבר שבערוה ומכש"כ בזה להתיר המנחה כיון דלפ"ד שבא כעת היה הקדש בטעות מעיקרא ולא חל עליו שום איסור הקדש כלל ולק"מ קושית התוס' הנ"ל ודו"ק עכ"ל דפח"ח.
אם כי יש עליו פירכות ופקפוקים דהרי מ"מ היא נמנעת מלשתות. וכל עיקר קדושת המנחה היא רק לברור המים.
וכיון דליכא מים ליכא קרבן ואדעתא דהכי לא קדוש. ואין ההיתר בא מכח הגדת העד ודו"ק וקצרתי: ועל קושית התוס' השני' דאמאי נשרפת כיון דקיי"ל כב"ה דאמרי יש

שאלה להקדש וכו' ראיתי כעת בחדושי מחנה לוי שבסוף ספר המקנה למסכת קידושין שכתב ליישב בזה"ל.
דלכאורה י"ל לפי שיטת הפוסקים בי"ד סי' רכ"ח סעיף ט"ו דלא מהני היתר חכם בנדר של דבר איסור כגון של שחיק וכיוצא בו ע"ש א"כ י"ל דהכא נמי כיון דקיי"ל דאסור להכניס חולין לעזרה אפי' שלא ע"י דרך הקרבה וכש"כ ע"י דרך הקרבה כמו שכתב הרמב"ם בהלכות שחיטה פרק שני (וע"ש במשל"מ) א"כ אם ישאל על הקדשו ה"ל למפרע איסור הכנסת חולין לעזרה כיון שכבר הביא המנחה לעזרה.
וממילא תו לא מהני ההיתר כלל ע"כ. ונעלם ממנו דברי הראשונים הרשב"ם ורבעתו"ס ז"ל דכתבו דיש שאלה בהקדש אף לאחר שחיטה ודברי האחרונים שלפניו בזה כמבואר הכל לעיל.
ובפרט באיסור הכנסת חולין לעזרה דלא פסיקא להו להתוס' דהוי איסור דאורייתא או לא עיי"ש במל"מ פ"ב משחיטה. ולדינא דיור"ד סי' רכ"ח לא דמי כמובן דהתם עצם ההיתר הוי על דבר איסור שנדר לגרר.
ועוד לא הרגיש מהאי גמרא דמנחות דף מ"ח דאמרינן התם עלה דההיא דשחט שני כבשים על ד' חלות דאמרינן מושך א' מהם ומניפן והשאר נאכלת בפדיון ואוקמה רב חסדא דפריק להו גוואי וחולין ממילא הויין ופרש"י ממילא הווין דתוך העזרה הם נעשים חולין והוא לא הכניסם משנעשו חולין ע"כ והכי איתא גם בזבחים דף ע"ז עיי"ש והובא במל"מ שם.
וכן הרגיש הט"א שם בר"ה דף כ"ח מגמרות אלו וה"נ כן. אלא דיש לחלק בין שאלה דעוקר הנדר מעיקרו.
לפדיון דהוי רק מכאן ולהבא. וכ"כ כן הט"א שם וסיים דאין סברא לחלק בהכי.
ומכ"ש לענין איסור הכנסה בוודאי הוי כן דכל דבעת ההכנסה הוי הקדש שפיר דמי ודו"ק ומסיים המחנה לוי ולכאורה י"ל דהיינו דסמכו התוס' קושיא זו בסוגיא דהכא דמסיק ר"פ דבאמת נפיק לחולין אלא דנשרפת מדרבנן גזירה שמא יאמרו וכו' א"כ בכה"ג כיון דגם עכשיו עבר על איסור הכנסת חולין לעזרה ממילא שפיר מהני השאלה לחכם ע"כ.
א"י להבין. דהתם לא הוא עבר אלא דממילא הוי חילין.
משא"כ היכי דהחולין נעשית ע"י שאלתו. אלא צ"ל דכך כוונתו דכיון דמדאורייתא חולין הוי.

א"כ אינו עושה איסור ע"י שאלתו דבלא"ה הוי חולין ומה ששואל הוא רק שלא יהי' נשרף. והנה לפ"ד מיושב לי עוד דקדוק חזק מה שהקשו כן התוס' רק בשמעתין גבי הקדש מנחה.
ולא הקשו כן בשמעתתא דכריתות גבי אשם תלוי וחטאת העוף שם. דאמאי תקבר. או ישרף.
לב"ה דמהני שאלה ישאל על הקדשו. ולפמש"כ א"ש.
גם לפי מה שהארכתי לעיל עם דברי הנוב"י יש ג"כ ליישב קצת. ודו"ק.
עוד כתב שם באמצע דבריו דהנה באמת קושית התוס' השניה י"ל דכיון דאמרינן בגיטין דף י"ח ע"ב דזנות לא שכיחא א"כ י"ל דהך מתניתין אתאי כמ"ד דאין פותחין בחרטה ואי אפשר לעשות פתח מחמת שנודע לו שזינתה לאחר ההקדש דכיון דזנות לא שכיחא ה"ל נולד וקיי"ל דאין פותחין בנולד וכו' יע"ש.
נעלם ממנו מש"כ התוס' בריש כתובות ב' ע"א דדוקא זנות בעדים והתראה דמביא לידי מיתה לא שכיח. אבל זנות בעלמא שכיח יע"ש וא"כ לא הוי נולד דזנות שכיחא הוא.
ועוד יש לדקדק בדבריו עיי"ש ואפ"ל יותר. וגם על הגמרא הקשה דמאי קאמר דתגלאי מילתא למפרע דסהדי שקרא נינהו דילמא הא דלא בדקי מיא הוא משום דבא עליה בדרךוכו'.
וכבר דברתי מזה שהקשה זה התוס' שאנץ. ונעלם ממנו הרמב"ם והמל"מ שכבר העירו בזה עיי"ש היטב ומסיק שם „ואף דקיי"ל דמוסרין לו שני ת"ח מ"מ מאי חזית דהני סהדי שקרא נינהו דילמה הנך סהדי שאמרו שלא בא עליה בדרך הן סהדי שקרי וה"ל תרי לגבי פרי דמוקמינן לה אחזקה שהיתה אסורה בתרומה ים שתיה המים רק די"ל דהיינו דדייק רב עמרם ומר הא מילתא אמר לן רב ששת משום דהא רב ששת גופא משני בכתובות (דף כ"ב ע"ב) גבי שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דבניסת לאחד מעדיה והיא גם כן אומרת ברי דלא תצא וא"כ הכא כיון שהבעל והאשה אומרים ברי שלא בא עליה בדרך א"צ להוציאה ומותרת לו' עכ"ל ולפנ"ד לא דמי הברי שאומרת בשביל אחד מעדיה שהם בתורת פדות.
משא"כ הבע"ד בעצמם לא מסתברא שיהני ברי דידה במקום תרי ותרי אתמהה וע"ש עוד. ועיין בב"ק (ק"י פ"ב) פריך בגמ' אלא מעתה חטאת שמתה בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשיה וכו' הלכתא גמירי לה וכו' וכן באשם שמתו בעליה וכו'.
ע"ש ועיין הגהות ברש"ש ר"ה (דף ה' פ"ב) ד"ה בגמרא אלא מאי וכו' כתב וז"ל ודע דק"ל חלופי קרבן בנמצא הראשון אח"כ. מדוע לא יהי' חליפא הקדש טעות וצא לחולין.

או עכ"פ יהא נשאל לחכם ויתירנו ואולי זה נקרא נולד. או דילפינן ליה מתמורה דחלה אפי' בטעות עכ"ל והרואה יראה שנעלם ממנו.
גמרא מפורשת דב"ק הנ"ל דפריך דנימא אדעתא דהכי לא קדשה. דמוכח מזה דלא כתירוציו.
גם תירוץ הגמרא נוכל לומר לישוב על קושיתו. דהלכתא גמירי לה הכי ושוב אח"ז כשלמדתי מסכת תמורה מצאתי כן בחדושי הרש"ש בעצמו שם דף כ"ב ע"ב ד"ה במשנה שהרגיש בעצמו אח"כ מהגמרא דב"ק הנ"ל וככל הנ"ל יע"ש.
גם לא הביא דברי התוס' דשמעתין שהקשו כה"ג דנימא דיכול לשאול ועיין ברש"ש כאן מש"כ. וכעין זה הקשיתי זה לא כבר בגמרא דב"מ (נ"ח פ"א) דתנן בני העיר ששלחו שקליהן ונגנבו או שאבדו וכו' ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני הפיר שוקלין אחריהם תחתיהן נמצאו או שהחזירו הגנבים אלו ואלו שקלים הם ואין עולין להם לשנה הבאה ע"כ ופרש"י דאלו ואלו שקלים הם דכיון דקדוש קדוש פ"כ וצ"ע מדוע לא ניחא דאדעתא דהכי לא הקדיש.
גם לב"ה דיש שאלה נימא דישאול על הקדשו ותצא השקל לחולין וכעין דקאמר שם בגמ' ב"ק הנ"ל דש"מ דכסף מכפר מחצה דאל"ה נימא דאדעתא דהכי לא נתן יע"ש א"כ ה"נ נימא הכי. ומכש"כ בקודם דאתי ליד גזבר כאשר הארכתי בזה לעיל.
וברמב"ם (הל' שקלים פ"ג דין י"ב) ראיתי שהביא ירושלמי המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו ונמצא שאינו חייב לא קדש המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אם בזאח"ז האחרון לא קרש ואם בב"א הא' שקלים והשני מותר שקלים עכ"ל ומבואר בכ"מ בשם הירושלמי דילפינן כ"ז מחטאם יע"ש.
ומעתה צ"פ דין הקדום שפסק הרמב"ם דשניהם שהפריש זאח"ז קדושים. נימא דאדעתיה דהכי לא קדוש.
וכמובן יש לחלק קצת. וי"ל ג"כ דהלכתא הוא.
וכן בזה שסיים הרמב"ם שם הפריש שקלו ומת יפלו לנדבה ע"כ הוא ג"כ דהלכתא גמירי לה כמו בחטאת ואשם. ונבוך אני עדין בזה ומקוצר הפנאי קצרתי.
אך מזה דיכול לישאול צ"ע בזה. וצ"ל דדוקא בשמעתין דהמנחה נשרפת.
אולי הוי מצוה לאיתשולי. אבל בעלמא כמו בשקלים הנ"ל ובחליפי קרבנות שהעיר הרש"ס הנ"ל דהשני' ג"כ קדוש ואיכא רווחא להקדש.
לא הוי מצוה כלל לכתחילה לשאול וכנדרים (נ"ט ע"א) ואין ה"נ אם רצה לישאול בוודאי יכול. וז"פ לכאורה.

ועיין תוס' ב"מ שם נ"ו ע"א ד"ה יצא וכו' שכתבו דאפילו מחחייב להקדש בטפות מפסיד כדאמרינן ביש נוחלין לא תשיימיה את דאמירתו לגביה כמסירתו להדיוט וכו' יע"ש ועיין קדושין כ"ט ע"א בתוס' ודו"ק: ונראה דגם בנתרומה התרומה נמי דינא הכי דמהני שאלה. וכן ראיתי כתב בפשיטות המנ"ח מצוה ק"ה וז"ל ופשוט דהמפריש שקלו אף אם נתרמה התרומה דמועלין בה עיין ר"מ כאן מ"מ יכול לשאול ככל הקדשות אם לא בא ליד גזבר עכ"ל וא"כ יקשה דלהני שאלה ומדוע זה וזה קדוש **(עוד הקשיתי בשמעתין דאלו ואלו שקלים משום דכיון דקדוש קדוש.

והלא הכא דמיירי בגנבו ונמצאו הגנבים. א"כ בעת הגניבה מיאושי גזבר מינה דקיי"ל סתם גניבה יאוש בעלים (ועיין מחלוקת הפוסקים להלכה אי בגנב ישראלי או בגנב עכו"ם) וכיון דהוי יאוש גזבר א"כ פקעה קדושתה מינה.

דכה"ג אשכחן בחולין (קל"ט ע"א) בתרנגולת שמרדה פקעה קדושה מינה למ"ד וכבר הקשה שם הרשב"א וז"ל וא"ת וקדושה שבהן להיכן הלכה. י"ל הקדש דמים אינה כקנין הגוף אלא כשעבוד.

ממון וכיון שנתיאש הגובר מחמת שמרדו הוי להו כהפקר ופקע ליה שעבוד ממון שיש לגבוה עליו דאי נמי בקנין הגוף דעלמא כה"ג הפסידו הבעלים וכאמרינן לענין שיירא שעמד עליה גייס דכל היכי דאין הבעלים יכולין ליטול יכול למימר מהפקירא קא זכינא דאלמא הפקר הוא)** וצ"ל כמש"כ לעיל.

**(ויצא מרשות בעלים וכו' עכ"ל, וא"כ ה"נ איתיאשו הגזברים וגם בני העיר ושקלים קדושת דמים הן, וליפקו לחולין. ואולי יש לחלק בין הקדש חפץ.

להקדיש דמים בעצמם דהם עצמם הוי קנין הגוף. אבל בוכרא הוא.

וכן מבואר שם מהרשב"א הנ"ל דסד"א דאף דקדשי מזבח הו"א כן אי לאו קרא יע"ש. ויש להאריך אך אכ"מ:)** והנה מהגמרא דב"ק שהבאתי לעיל דפריך גם גבי חטאת שמתו בעליה דנימא דאדעתא דהכי לא קרוש.

משום זה.

אינני מבין מה שהקדימו התוס' כאן בקושיתם „כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה" מה לי מי הוא המביא אם היא הביאה נמי נימא הכי דאדעתה דהכי לא הקדישה.

גם מה שמסיימי התוס' „דהכא נמי הוי עדים בעולם קודם הקדש" דהלא חזינן דגם במיתה דבר שנולד אח"כ ג"כ אמרינן דנימא אדעתא דהכי לא הקדיש וא"כ יחול נמי קושית התוס' על המסקנא דמוקמינן כשזינתה בעזרה.

נמי יש להקשות כן ואדעתא דהכי שלא תהי' המנחה לבדוק את אשתו לא הקדיש מעיקרא. ואולי יש לחלק דזה סיבה ממעשה אחרת.

ולא מהאי מעשה גופא והבאה זו הראשונה ודו"ק ועיין בתוס' נזיר ל"ב ע"א (על הגמ' שהובא בתוס' כאן) וז"ל ד"ה מי שנדר בנזיר וכו' פי' לקרבנותיו ומצא שנגנבה בהמתו ובא לחכם לשאול על נזירתו ע"י חרטה זו שאומר אילו היתי יודע שבהמה עתידה ליגנוב וכו' אם עד שלא נגנבה הבהמה נדר בנזיר אע"פ שלסוף נגנבה לא יתירנו החכם ע"י חרטה זו וכו' שזהו נולד וכו' וכן ההוא דחורבן בה"מ בסמוך דהוי נולד וכו' וי"ל בענינים שרגילים לבוא אח"כ שפיר מסיק ליה אדעתא בשעת הנדר וכו' עיי"ש.

וא"כ י"ל דזינתה בעזרה דנעשה אח"כ ולא שכיח הוי נולד משא"כ מיתה. אבל באמת הלא מבואר בנדרים ס"ד ע"ב דמיתה הוי נולד ומינה הוכיח רב"א דפותחין בנולד עיי"ש. גם נראה מדברי התוס' דכל זה דאמרינן דלא הוי נזיר היינו ע"י שאלה. וא"כ מה חלקו כאן התוס' לשתי קושיות והלא קושיא חדא היא דיש לו לישאול לחכם בחרטה זו.

שוב ראיתי שם בתוס' נזיר בע"ב ד"ה ואם לאו וכו' שמסקי התוס' „ונראה דאפי' לב"ש מודי בהא דלא הוי נזיר" וא"ש אבל להשוות הענינים מב"ק ונזיר הנ"ל ותוס' כאן עוד אני נבוך הרבה בזה.

ועיין ברש"ש כאן. ועיין בתוס' יו"ט דהעתיק דברי התוס' בדיבור אחד עם מש"כ התוס' ד"ה דכי וז"ל ואדעתא דהכי לא קדיש.

ולא דמי לאשם תלוי דתנן ר"פ בתרא דכריתות דנודע לו קודם שנשחט ירעה עד שיסתאב דהא מפרש התם טעמא דמתוך שלבו נוקפו בשעת הפרשה ומתירא מספק החטא גמר ומקדיש ליה עכ"ל ומשמע דהתוס' בעצמם הרגישו בזו מהא דאשם תלוי. כפי שאני דקדקתי לעיל על המחנה לוי ובתוס' חדשים כתב דכל מה שכתבו התוס' אינו צריך למסקנא דשמא יאמרו שמוצאין מכ"ש לחול ולא הו"ל להתויו"ט להאריך ולדחוק בזה וגם לתירוץ קמא שזינתה בעזרה ל"ק קושית התוס' הנ"ל רק קושיתם לפי אא"ב ע"ש עכ"ל המגיה.

והרגיש גם בזה: והתוס' יו"ט מתרץ וז"ל ונראה דמנחת סוטה אע"ג דאיהי מכפרה ונבדקת בה אפ"ה יש לבעל קצת שייכות בגווה הואיל וע"י קינויו היא באה. ושמה תוכיח.

מנחת קנאות היא ולפיכך דמיא לאשם תלוי שע"י ספיקו שמא חטאת בא וקניו גרמה להביא מנחה. מקדיש מספק ולפיכך אין מצדו שום טעות אבל הא דפריך הגמרא תגלי

מילתא למפרע וכו' היינו מצד העדים שאז אין המים בודקין ואין כאן בת מנחה מכח זה פריך בגמ' דלהווי הקדש טעות.
לפי שעל בירור הספק באה וכיון שיש עדים א"א לברר הספק ויהי' טעות למפרע אבל אשם תלוי שלא בא לבירור ספק אלא לכפר אם חטא וכן דעת נדרו במנחה זו אין בה טעות שהוא גומר ומקדיש מכח ספק ודו"ק מה שאכתוב לקמן בשם התוס' עכ"ל ודבריו צריכין עוד הבנה. ועיין ק"א.
ומסיים דהשתא א"ש נמי. ולא קשיא מה שהקשו בתוס' שישאל על הקדשו ולא תישרף דכיון דמספק גמר ומקדיש אי אפשר שימצא פתח ויאמר אדעתא דהכי לא נדרתי ואיני מתחרט מעיקרו הוי ע"כ והנה כמה שיטות דלא בעינן בנדרי הקדש חרטה דמעיקרא ועיין רמ"א וט"ז הל' חלה כמש"כ לעיל:

דף ז'

ע"א ברש"י ד"ה שוברת כתובתה וכו' ואינה נהרגת משום שלא התרו בה עדים בשעת מעשה ע"כ וכל העובר ישתומם דפשיטא דאין אדם נהרג עפ"י עצמו.
ומאי קמ"ל. ומצאתי שהרגיש בזה כבר הרש"ש ז"ל וז"ל תימה אפי' לריב"י דאשה חברה א"צ התראה.
מכל מקום הא אין אדם נהרג עפ"י עצמו. ודוחק לומר דש"ה דאיכא רגלים לדבר ע"כ ונראה ליישר מעט את דוחקו.
עפ"י שיטת רש"י ז"ל עצמו במכות דף ה' ע"א ובזבחים ע"א דלכך בעידנאדאסהידו עדים לאו בר קטלה הוא משום דאי הוי מודה מפטר יע"ש וע"ש בתוס' מכות ד"ה דבעידנא ובזבחים שם כנסמן בגליון. ומה"ט אין אדם נהרג עפ"י עצמו ומעתה י"ל דהרי מוכח בכמ"ק דכל דעיקר המעשה ידוע עפ"י עדים אלא שהוסיף בהודאתו פרט אחד לא הוי מודה בקנס ליפטר.
ועין מהרש"א ב"ק ריש שנה"פ ובתומים ועוד. וא"כ ה"נ הוא כיון דאיכא רגלים לדבר שזינתה והיא הודחה ג"כ הו"א דנהרגת עפ"י עצמה משום דכאן לא הוי מודה בקנס כיון שכבר רגלים לדבר שזינתה לכך קמ"ל דאינה נהרגת משום דליכא התראה.
והא דכתב רש"י הטעם דאין אדם נהרג עפ"י עצמו משום דהוי מודה בקנס. ת"ל דליכא התראה מעדים בשפת מעשה.
י"ל דנפ"מ אליבי' דריבר"י דחבר א"צ התראה. וז"פ.

והוי ג"כ כאילו התיר עצמו למיתה כמבואר בתוס' סנהדרין (מ"א פ"א) ד"ה באשה יע"ש:
דף ז' ע"א גמרא לא הכא ה"ט כי היכי דליהוי עליה סהדי. וצע"ק דמאי קא פריך הו ת"ח אין כ"ע לא וכו'.
הלא כיון דכל עיקר דבעינן תרי הוא דליהווי עליה סהדי דפרש"י ז"ל „ואם יבוא עלי' יעידו עליו לב"ד הגדול ולא ישקוה" א"כ הלא פ"ה פסולין לעדות וכדאמרינן בקדושין ובפסחים (דף ל"ט ע"ב) ומ"ט פ"ב ואפילו לאביי דאמר בפ' חומר בקודש דכמאן מקבלינן השתא סהדותי' מע"ה כר' יוסי ע"ש היינו דוקא בע"ה שיש לו דרך ארץ וזהיר במצות כדמחלק הרי"ף בפסחים שם ועיין רמב"ם פי"א מהל' עדות דין ב' ובכס"מ ולח"מ שם.
ועיין תוס' חגיגה שם. וברמב"ם שם דין ג' כתב נמצאת אומר וכו' כל עם הארץ בחזקת שהוא פסול פד שיוחזק וכו'.
וא"כ לכך אין מוסרין לו כ"פ שהם בחזקת פסולין ואין מוסרין עדות לפ"ה: שם נדה דכרת חמירא ליה ומהימן וכו'. אין לפקפק לדעת הרמב"ם בהל' א"ב ובספר המצות.
דבכל עריות ונדה בכללן יש לאו דלא תקריבו על חיבוק ונשוק וקר"ב לבד כידוע. וא"כ מדוע נאמן בנדה ולא מצרכינן עדים.
דילמא יגע בה בחו"נ דיעבור על לאו. די"ל כיון דמהימן על עיקר הביאה שהיא בכרת ואינו בא עליה מהימן נמי על זה ולא חיישינן להכי וז"פ.
ועיין סברא כי האי בחמדת שלמה לתרץ קישית השעה"מ מריש יבמות על הרמב"ם.
ועיין בבית הלוי ח"ר סי' א'.
וכבר הקדימו בזה הח"ש הנ"ל וה"נ כיון דמהימן על עיקר משום הכרת. נאמין גם על הלאו שבא עמה סוטה דלאו דלא חמירא ליה ולא מהימן: שם אמרו לו לא אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר תאמר בסוטה שאין לה היתר.
עיין לקמן כ"ה פ"א דהוכיח מינה הגמ' דלאחר קינו וסתירה לא מהני מחילת הבעל ואין קיניו מחול. דאל"ה גם סוטה יש לה היתר במחילת הבעל וצ"ל דפרש"י כאן דאין לה היתר.
היינו אם תמצא טמאה. וא"כ מאי מהני אז מחילת הבעל אחר שנמצאת טמאה.
וקודם שתיה מהני שפיר מחילה אבל אין לה היתר כשתטמא. וצ"ע בזה גם יש לפרש בזה מה שמסיק ר"י ואומר מים גנובים ימתקו וכו' ועין מה שפירשו התוס' ד"ה ואומרו וכו' יע"ש ולפי הנ"ל יש לפרש הכי דתאמר בסוטה שאין לה היתר וא"ת ימחול על קיניו ויבעול ואומר מים גנובים ימתקו.

ורוצה לבעול באיסור בלא מחילה משא"כ בנדה שתטהר מעצמה ועיין ברש"ש וצ"ע בזה והנה כשראיתי בראב"ד בבעלי הנפש בשער הפרישה שחשב וכן פי שנדר הנאת תשמיש מאשתו בין שנדר הוא וכו' וכן אשת ישראל שקינא לה ונסתרה אסורה לו ואפי' להתיחד עמה עד שישקנה והיא טהורה. פ"כ משמע דבנודר הנאת תשמיש מותר להתיחד עמה.

וכן כשחשב שם הפרישה זו למעלה מזו חשב מוסף עליהם הנודר וכו' מוסיף עליהם אשת ישראל שקינא לה ונסתרה שהיא אסורה בכל אלה ואסורה להתיחד עמו וכו'. מבואר דבנודר מותר להתיחד עמה.

וטעמו ונימוקו נראה מהאי שמעתתא דכל טעמא בסוטה הוא משום שאין לה היתר. תאמר בנודר שיש לו היתר חכם מותר להתיחד עמה.

ושו"ר שכוונתי בזה במז"ה לדעת הראשונים ז"ל שהרמ"א באהע"ז (סי' פ"ו ספ"י) הביא דין זה מהגהות מיימוני מהמקור שבגמ' כאן יע"ש בב"ש ובבאה"ט ואף לפירכא דנדה דבכורת חמירא סוטה דבלאו לא חמירא ליה. וא"כ נודר שהיא בלאו לא חמירא ולא מהימן אולי י"ל חומרא אחרת בנודר דהלא קיי"ל יש מעילה בקונמות ובגוונא שכתב הר"ן נדרים ט"ו ע"ב ד"ה והא מה"ת ועובר בשני לאוין ועיין ברמב"ם פ"ד ממעילה דין ט' וא"כ מעילה חמור הוא לאינשי.

(אף שלכאורה זר הוא דלהווי מעילה בזה) ועיין שם במל"מ באוסר איזה דבר בלא התפסה אי יש מעילה. וכן באיסר רק הנאתו אי איכא מעילה מי בעינן שאיסור דבר מסוים אי לא ע"ש והארכתי בזה במק"א ואין מקומו כאן.

אך זה דוחק לחלק בין הלאווין:שם תוס' ד"ה נדה שהיא בכרת וכו' תימה דמשמע וכו' דיחוד דעריות דאורייתא א"כ יחוד דנדה מנלן דשרי וי"ל דווקא יחוד דעריות דאין להם היתר וכו' אבל נדה לא ע"כ. והקשה אדם הקשה כברזל הגרעק"א ז"ל זי"ע מהיכי יליף ר"י מק"ו מנידה יהא כל עיקרו דנדה דמותר ביחיד הוא רק מהאי טעמא דיש לה היתר א"כ בסוטה דאין היתר אין ראיה מנדה ודמי לשאר עריות וצע"ג עכ"ל.

ועיין בתפי"ר ובהגהות הרש"ש מש"כ בזה. ולחומר הקושיא.

נ"ל עם מה דאמרינן לקמן (כ"ה ע"א) על האי ברייתא דתניא ר"י אומר בעלה נאמן עליה מקו"ח ומה נדה שהיא בכרת וכו' אמרו לי לא אם אמרת בנידה שכן יש לה היתר תאמר בסוטה שאין לה היתר, ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה משכחת לה דיש לה היתר דאיבעי מחיל ליה לקיניו ובעיל. אלא ש"מ לאחר סתירה אינו מחול ש"מ.

וא"כ י"ל דר"י ור"י דדייני האי ק"ו ס"ל דגם לאחר סתירה מחול הוא ויש לה היתר ע"י מחילת הקינו. א"כ הרי בסוטה ג"כ יש היתר לאיסורו ודמי לנידה ושפיר דאין ק"ו מנדה. והם השיבו לו דהיא הניתנת. או משום דבאמת בסוטה אין היתר לאיסורו דלאחר סתירה איני יכול למחול כ"נ.

ועל מה שאמרו דבעלה נאמן עליה משום שאיסור קל הוא העיר הגרעק"א ז"ל דלפ"ז נראה דאם פרסה נדה מותר לו להתייחד עמה כיון דאסורה לו ג"כ משום נדה דאיסורו חמור. אולם כפי מה שהשיבו חכמים לר"י דנדה יש היתר לאיסורו לא תקיף יצרו משא"כ בסוטה.

א"כ בכל ענין אסור להתייחד עמה עכ"ל ואני תמה עליו שלא הרגיש דגם אם פירסה נדה אין אסירה לו משום נדה דאין איסור נדה חל על איסור סוטתו. ואף אם נימא דלענין איסור בעלמא לקוברו בין רשעים גמורים חל.

מ"מ השתא הכא. הרי כרת ליכא ואין אסורו חמור.

ושוב אסור להתייחד עמה. והרי קיי"ל דאיסור חמור על איסור קל ג"כ אינו חל ועיין בכזה לענין הבועל שבא על א"א בניב מהד"ק חאור"ח סי' ל"ה ומסיים שם ולמימר דאיסור נדה הוי איסור מוסיף מגו דחייל לענין טומאה ואף שבלא"ה כולנו טמאי מתים מ"ח נפ"מ לענין כמה חומורת שיש בטומאת נדה לענין מו"מ.

הנה לבי מהסס בזה דלא מצינו בכל הש"ס איסור מוסיף רק אם נתוסף איסור לגבי חיוב אבל מה שמטמא אינו לא איסור ולא חיוב שנחשב זה איסור מוסיף ולמימר שניתוסף עליו חיוב למאן דסובר הנכנס בזה"ז במקום מקדש בטומאה חייב כרת וכו' דבלא"ה חייב כרת על ביאת מקדש משום טומאת מת יע"ש ועיין טעה"מ הל' איסורי ביאה פי"ז. וספר אבי הנחל ואכ"מ בזה. ורק למ"ד דאמרינן איסור חל על איסור א"ש דברי הגרעק"א ז"ל.

אלא דרבי יהודה ס"ל אין איסור חל על איסור בחולין דף ק' ועיין זבחים ס"ט ע"ב ד"ה רב"י וכו' וכן רבי יוסי ביבמות דף ל"ג יעי"ש. ואף אי נימא דאיסור ספק סוטה לא הוי אלא איסור עשה כמו שהארכתי בזה במק"א מ"מ גם איסור לאי לא חייל איסור עשה כמו שמבואר בתוס' שבועות (כ"ג ע"ב) ד"ה דמוקי לה וכו' יע"ש ועיין בשו"ת שיבת ציון סי' פ"ח ויש להאריך הרבה בדבריו אלא שאכ"מ בזה ולא באתי רק להעיר.

ועיין בשי"ת טוב טעם ודעת מהד"ת ראיתי בריהטא שהאריך הרבה בדברי התוס' כאן לענין יחוד דעריות ואין אתי כעת: שם סוטה דלאו וכו'. והא דלא קאמר סוטה שהיא רק ספק לא כש"כ.

י"ל משום דהכתוב עשאו כוודאי. ועיין תוס' לקמן כ"ח ע"א ועיין מנ"ל ריש הל' אישית. וכבר הרגישו בזה התוס' ביבמות שם דף י"א ע"א מהגמרא שבכאן דקאמר סוטה שהיא בלאו. ועיין מנ"ל הלכות יו"ט דבלאו שיש בו מלקות דוקא אמרינן מה לי איסור לאו וכו' יע"ש א"כ כאן דספק סוטה אינו לוקה וכמו שציינתי דיבורי התוס' לקמן ודיבמות הנ"ל וכבר הצריכו עיון בזה ועיין בק"א שם.

אך דעת הרמב"ם דגם בוודאי סוטה אינו לוקה. וא"ש הא דאמרינן דאיסור לאו קיל מאיסור כרת.

וכבר הרגישו בזה התוס' ד"ה אמר דבדוכתא סגיאין אשכחן דחמירי להו לאינשי עבירה קלה ומסתפי מינה טפי מעבירה חמורה יע"ש ופלא שלא הרגישו מהא דיבמות דאמר רבא מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת. ועיין שם באריכות במנל"מ פ"א דין י"ז ובהגהה שם הזכיר דיבור התוס' כאן.

ועיין נוב"ת חלק אהע"ז סי' ס"ו שכתב. אבל לענין איסור לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו הדבר צריך תלמוד שזה הוא מחלוקת האמוראים ביבמות קי"ט ע"א והרי רבא דהוא בתרא דחה שם סברא זו והקשה מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור לאו וכו' וכבר דברתי מזה בחיבורי נב"ק אור"ח סי' כ"א עכ"ל.

ישם הזכיר גם דברי המנל"מ ואין הפנאי מסכים להאריך כעת: [נשמט מלעיל דין דיש שאלה. אגב דקאימנא להביא הערה אחת שהערותי על הצל"ח פסחים ל"ח דהביא בשם השעה"מ שכתב לתרץ דברי הרמב"ם מטעם הואיל ואי בפי מיתשיל עלה וכקושית התוס' וכו' ואני אומר אי משום הואיל תינח מע"ש דידיה אבל במעשר שני שנותן לו במתנה דלא שייך הואיל איך נפיק ידי מצה וכו'.

פ"כ ונ"ב פלא הלא הרמב"ם לשיטתו דפסק דמע"ש איני ניתן במתנה משום דממון גבוה הוא ורק כשנתנו לו בטבלו וא"כ יכול לישאול עליו שוב ע"כ): שם בתוס' ד"ה אמר וכו' באתרי' דר"י חמיר להו שביעית וכו'. ולכאורה ממקומות האלו שהביאו התוס' אין כ"כ ראיה משום דשם הוא הכוונה דחמירי להו לאינשו.

אבל שחז"ל יתקנו בשביל זה בלאו דקולי לא שמענו. ועיין בכתובות (כ"ח פ"א) המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי.

וכתבו בתוס' דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם נשאת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה וכו' דכיון דנשאת חמירא ליה אפי' לכהן ע"כ חזינן כסברת רבנן דכל דקיל ליה צריך הרחקה טפי (ולישנא דהתוס' שם שכתבו דחמירא ליה אפי' לכהן שדחוק הוא

דפשיטא: נראה. משום דבאמת לגבי כהן א"ל דאין איסור אשת איש חיל לגבי איסור גרושה.
וע"כ משום דיש כאן איסור מוסיף אבל למאן דלית ליה איסור מוסיף אין ה"נ דליכא דין דא"א לכך קאמרו דכיון דנישאת חמירא אף לכהן משום איסור א"א ומכש"כ להני אחרונים דס"ל דאיסור מיהא איכא דחל אע"א לענין אסורא גרידא). ועיין ט"ו אהע"ז סי' קי"ט: שם בברייתא מה"ת האיש מביא את אשתו אבל אמרו חכמים מוסרין לו שני ת"ח וכו'.
לכאורה מהברייתא דקאמר מפורש דמוסרין לו שני ת"ח אף שמה"ת האיש מביא את אשתו וא"כ מסיים להרב לי דבדרך פד דאיכא שלשה ול"ל כי היכי דליהווי עליה סהדי או להתרות בן דהלא קאמר אבל אמרו חכמים משמע שהוא נגד מה שמן התורה האיש מביא את אשתו וכו' ואם כטעמם הנ"ל הרי זה דין אחר וצ"ע: שם איכא בינייהו אבל אמרו.
דלר' יהודא לית ליה דמוסרין לו שני ת"ח וצריך להבין מאי טעמא פליגי ונראה קצת לומר דפליגי בזה דראיתי להגאון רי"א חבר זצ"ל שהעיר בהגהות כאן בזה"ל מה"ת האיש מביא את אשתו וכו' עיין ס"ז יור"ד סי' קי"ז ס"ק א' דקשה עליו מכאן וצ"ע: וכוונתו מבוארת לפי שיטת הט"ז שם.
דכל דבר שמפורש בתורה להיתר אין ביד חכז"ל לאסרו והלא כאן כמפורש היתרו בתורה. כדקאמר מה"ת האיש מביא את אשתו.
וא"כ האיך יש כח ביד חכז"ל לאסרו ולגזור עליו גזירה שיצטרך שמירה מב' עדים. זה כונתו ז"ל.
וא"כ י"ל דבזה גופי' פלוגי ת"ק ור"י דת"ק ס"ל דיש כח ביד חז"ל לאוסרו ולגזור אף בכה"ג שמה"ת האיש וכו'. אבל לר"י לית ליה דאבל אמרו.
משום דאין כח כלל לגזור גזירה בדבר שבא מפורש להיתר. אך באמת י"ל דל"ק כלל.
דזה לא מקרי כלל מפורש בתורה להיתר וכן ראיתי בספר תו"ח סי' י"א שהעיר על הגמ' מדברי הט"ז וכתב כן דאיני מפורש בתורה להיתר שיתיחד עמה. אך עכ"פ היה י"ל דבהא פליגי דר"י ס"ל.
דמקרי מפורש בתורה להיתר אך אין בזה טעם. ועיין בגמרא דב"מ דף פ"ח ע"א דקאמר מפני מה חרבו חנויות של בית הינו ג' שנים קודם לירושלם מפני שהעמידו דבריהם על ד"ת שהיו אומרים עשר תעשר וכו' ולא מכר תבואת זרעך ולא לוקח וכו'.

ופרש"י כלומר מה שאסור מדברי חכמים מצאו לו היתר מה"ה עכ"ל ופירש בשו"ת דברי יוסף הספרדי סי' מ"ח הובא בתו"ח הנ"ל ג"כ. לפי דברי הט"ז הנ"ל וכוונת רש"י כך הוא שהקילו באיסור דרבנן מחמת שמצאו היתר מה"ת והיכי שההיתר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור ולכן לא רצו לקבל גזירת חז"ל כדעת הט"ז אבל טעו בזה דדוקא היכי שההיתר מפורש בתורה כמו מכיר לנכרי וכדומה.

אבל מה דאתי מדיוקא דקרא לא מקרי מפורש ויש כח לחכמים לאסור פכ"ד ועיין שם בתו"ח ואכ"מ ולפמש"כ הרי פליגי בזה ר"י ות"ק. ועיין בתוס' ב"מ ס"ד פ"ב ד"ה ולא ישכור וכו' ולפי' ר"ת צ"ל דה"פ רבית גמורה היא מדרבנן ולפי שהתורה התירה להדיא לא רצו להעמיד שם חכמים דבריהם וכו'.

וכבר הערו האחרונים ז"ל מכאן מקיר לשיטת ט"ז עיין בשו"ת חת"ס. ועכ"פ נשמע מזה דרבי יהודה לא פליג על סברא זו אך באמה מהתוס' אין ראיה שאין כח ביד חכז"ל לאסרו דהתוס' לא קאמרו אלא שלא רצו שם חכמים להעמיד דבריהם.

אבל אין ה"נ אם רצו וראו בזה סייג לתורה שבידם להעמיד שם דבריהם וגם בערכין שם דף ל"א כתבו בגוונא אחרינא. וז"ל דרבית גמורה מדרבנן קאמר והאי דאמר אלא שהתורה התירתו הכי פירושו מדכתב לן רחמנא זין בתי ע"ח גלי לן דכי ה"ג אין זה ריבית דאורייתא ע"כ.

וזה לא כבר נתחדש לי פירוש נכון בתלמודא דבני מערבא. לפי סברת הט"ז ושיקול דעתו וז"ל הירושלמי דמכילתן (פ"ג הל' ז) רבי דוסא ממלחיא רבי אחא בשם רביאלעזר כהנת מותרת לצאת חו"ל מאי טעמא אמור אל הכהנים לא אל הכהנת.

דלכון מה אנן אמרין ופירש הפ"מ וז"ל ומתמה הש"ס בלא כן מה אנן אמרין מאי. קמ"ל רבי אלעזר ביה דהא מתניתן היא דמותרת לטמא ומהי"ת תאסור לצאת לח"ל) הואיל והיא בכלל גזירה לא תצא (כלומר חי לאו דאשמיענן רבי אלעזר הוי אמינא דחכמים גזרו סתם ואפילו כהנת בכלל) ותהא בכלל גזירה ולא תצא (ואימא ה"נ דהיא בכלל גזירה) אם אומר את כן נמצאת מדחה פרשת טמאות עכ"ל הירושלמי ופירוש הפ"מ.

ופירוש הק"ע אין לו טעם כלל. ועדיין צריך להבין דמאי קארי לה דתהא בכלל גזירה.

ומאי משני ליה וכי לא ידע פסוק מפורש דכהנת מותרת לטמאות למתים. אתמהה.

ומצאתי שהמראה הפנים בעצמו הרגיש בזה בד"ה כהנת מטמאה וכו' יע"ש. אבל לפי השו"ט בדברי הט"ז מתפרש כמין חומר.

דהמקשן קא פריך ותהא בכלל גזירה ולא תצא לחו"ל. ואף שכהנת מותרת לטמאות למתים מלימוד מפורש בתורה להתיר.

מ"מ נימא דיש כח ביד חכז"ל לגזור ולאסור וכדעת החולקים על הט"ז. עיין שו"ת חו"י. ומתרץ ליה דא"כ אתה אומר כן נמצאת מדחה פרשת טמאות. פירש כדעת הט"ז ואתו עמו שיטות התוס' הנ"ל.

דכל שבא התירו מפורש בתורה או מכח לימוד יפה אין כח ביד חכז"ל לאסרו ולגזור עליו גזירות דכמו שהוא מדחה פרשת טמאות פרשה שבתורה גופיה. ודו"ק.

ונכון לע"ד. ועיין בלשון הירושלמי בכאן שהובא בתוס' ד"ה אמר.

דאמר להם רבי יהודא גזה"כ הוא והביא האיש את אשתו וכו' אמרו לו ובלבד בעדים ע"כ חזינן ג"כ דאיני הכרח בלשון הפסוק שיהא מפורש בתורה להיתר. רק מדיוקו ובדיוק שאיני מפורש לכ"ע לא סברי כהט"ז כיש"כ הדבר"י הנ"ל והת"ח הנ"ל: שם בתוס' ד"ה נדה וכו' וי"ל דוקא יחוד דעריות דאין להם היתר דומיא דבן עם אמו אסרה תורה אבל נדה לא ע"כ כבר הבאתי במה"ק קושית הרעק"א ז"ל וראיתי שכבר הקדימו בזה (באופן אחר קצת) השירי קרבן הלכה זו ד"ה ומה אם וכו' וביותר חומר.

וז"ל וקשה א"כ מנ"ל לאסור יחוד דסוטה דהא לא דמית לאמו דאינה אלא לאו. ואמו בכרת.

וסוטה נמי אפשר שיהי' היתר לאיסורה כשלא יבדקו המים אותה. משא"כ אמו דוודאי אין היתר לאיסורה וקשיא בין לרבנן ובין לר"י לפי המסקנא דיליף ליה מקרא וצ"ע עכ"ל ודבריו מעורבבין קצת ומכוונים עם דברי הרש"ש ע"ש ועיין ברש"ש שהקשה מדוע לא כתבו דשאני נדה שכבר בא עליה כדאיתא בכתובות ד' וכמש"כ התוס' בעצמם סוף העמוד עכ"ל.

ונעלם ממנו דברי התוס' סנהדרין ל"ז ע"א שנרשם בגליון כאן. דמסיימו הכי.

ומיהו היכי דלא בעול אפי' נדה אסורה להתייחד כדאמרינן פ"ק דכתובות לא בעל היא ישן בין האנשים וכו'. ע"כ.

ופירש מהר"מ מלובלין ונ"ל שזה כמי תירץ אחר על הקושיא שהקשו והלא יחוד דאורייתא וכו' והיינו דלא אסרה תורה יחוד אלא אשה שלא בא עליה מעול דומיא דאמו אבל אשתו נדה לא והיינו דקאמר ומיהו היכי דלא בעל וכו' ע"ש. וברש"ש שם הביא דמהר"ם, וכתב עוד וק"ל א"כ אשת איש תהיה מותרת להתיחד עם בעלה הראשון ועיין כתובות (ס"ד כ"ז) עכ"ל וי"ל דאם היא תחת רשות אחר יותר רקפו מאם הוא תחת רשותו אלא שאסורה עליו וקושית הרש"ש כבר הקשה ג"כ הגרעק"א ז"ל בתשובה ס"ס קמ"ה דנימא דומיא דבן לאמו דלא בעל הוא דאסור.

אבל בבעל מותר וצ"ע עכ"ל: לעיל כתבתי דמהברייתא מהברייתא דמייתי הגמרא מוכח כרב דבדרך עד דאיכא שלשה וכן הא דאידך דרב הנה ראיתי כן גם בירושלמי דמכילתין פ"א הל' ג' ר' חייא בר יוסף שלח בתר איתתיה אמר יסקון עמה חלת תלמידין שאם יפנה אחד מהן לצרכו תתיחד עם שנים והא תנינן ומוסרין לו שני ת"ח שמא יבוא עליה בדרך. אמר רבי אבין ובטלה הרי שלשה ע"כ וכתב השירי קרבן דמכאן משמע דטעמא דמוסרין לו שני ת"ח משום יחוד אבל בבבלי דף ז' אמרו אמתניתן וכו' דידעי לאתרויי ביה ע"כ ומשום הכי פסקינן הלכה כרב וכתב עוד בש"ק שם וקשיא לי סהדי למ"ל דוודאי שואלין אותו או מזהרין אותו קודם ששותה אם בא עליה ביאת איסור שיגיד לב"ד שלא ימחה שמו חנם וכו' וא"ל שמא ישכח שבא עליה ויבואו אלו ויעידו שבא עליה וכו' אלא דקשה נמי בעד אחד סגי לדעת רו"פ דעד מסייע פוטר משבועה א"כ אשה זו תהא פטורה משתייה ומשבועה ע"י עדותו של זה.

גם לא ידעתי התריי' זו למה דפרש"י שידעו לומר לו מן התורה שבזמן שאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין אותה. יאמרו לו כן בב"ד שבעירו קודם צאתו משם ולדעתי גם בב"ד הגדול אומרים לו כך.

ועוד גדולה מזו היה להם להתרותו שהיא אסורה לו מן התורה ואפשר שחייב מלקות דכתיב אחרי אשר הוטמאה עכ"ל הנה מה שהקשה דליסגי בע"א דעד המסייע פיטר משבועה. א"י כלל מה שח במכתה"ג דמאיענין שבועה לכאן.

דהשבועה היא כאן רק לאיים עליה שהרי עדיין צריכין בירור דמים המאררים. וכבר ביארתי זה בארוכה במק"א ביסודו של דברי הנו"ב (עיין לעיל דף ד' ע"ב ודף ט' ע"ב) ולק"מ כמובן.

ועוד לפי דעתו. נאמר ג"כ דע"א יכול לחייבה שבועה כמו שע"א יכול לפוטרה לפי דעתו. והרי משנה שלימה שנינו רבי יהושע אומר מקנא לה עפ"י שנים ומשקה לה עפ"י שנים. וגם לרב"א דמשקה עפ"י ע"א.

הרי גם על פי עצמו משקה משא"כ בשבועה דעלמא ובירושלמי הל' א' מבעי ליה בנסתרה בע"א בשחרית ובע"א בין הערבים וכו' וכמה טרחו הפוסקים ז"ל בזה בעדות מיוחדת בעדי סתירה. ועיין בשו"ת הגרעק"א ס' רכ"ב אות י"ח דכתב דממנ"פ בליכא עדים אנן לא מאמינין להיבם שבא עליה להשקותה עי"ז אך עדיין קשה לוקי שבא עליה ב' פעמים כל פעם בפני ע"א דליהווי קנין אישות לא מקרי עדים כמש"כ הר"ן פ"ז דגיטין. ואולי י"ל דגם לטנין השקאה הוי כדיני נפשות ולא מצטרפינן העדים להעיד שבא עליה היבם להשקותה ע"כ ועיין שם סי' צ"ד ועיין נוב"ת ס"ס קמ"ח ופ"ת סי' קס"ו ס"ק ו'

ומעתה ל"ל דע"א יוכל לסייע לה לפוטרה. גם נפל לה הק"ו של רבינו מהר"ם מרוטנבורג ז"ל שיסודו לפטור משבועה בעד המסייע משום דק"ו הוא איזה כח מרובה כח המוחזק אי כח שאינו מוחזק הוי אומר כח המוחזק א"כ ק"ו ומה בשע"א מסייע למי שאינו מוחזק זוקק את המוחזק לישבע כשעד מסייע למוחזק כ"ש שיפטרונו מן השבועה.
עיין רא"ש פ"ק דב"מ. ובנ"ד דע"א אינו יכול לחייבה שבועה.
שאינו יכול לפוטרה. וטעמו הוא כמש"כ לעיל וז"ב בתכלית הפשיטות.
ומש"כ עוד ועוד גדולה מזו היה להם להתרותו שהיא אסורה לו מן התורה, ואפשר שחייב מלקות דכתיב אחרי אשר הוטמאה עכ"ל תמיה אני שנעלם ממנו להקת הראשונים בשיטה זה וראש וראשון הרמב"ם ז"ל פסק דאין מלקות בסוטה משום דהוי לאו שבכללות עיין בפ"א מהל' איסורי ביאה ובהרה"מ שם.
ועיין תוס' יבמות י"א ע"ב ד"ה מאי דכתבו שם בשם הגמ' דסוטה דאמרינן בסוטה שאם בא עליה בעלה בדרך לוקה יע"ש וכוונתם לגמ' דכאן כמו שכתבו. ועיין תוס' יבמות ס"ט ט"א ד"ה כי ובסוטה כ"ח ע"א ד"ה מה וכו'.
דדעתם דאיני רק איסור עשה ועיין מנ"ל הל' אישות. גם י"ל דר"י כאן לטעמיה דס"ל בפסחים ע"ב דהיכי דכתוב לאמר בתחילת הפרשה הוי זה איסור לאו ג"כ דלאמור הייני לאו אמור יעיש וכאן נמי כתוב לאמור היינו לאו אמור ועיין ביפה עינים בתמורה דף ז' בשם הגאון המלבי"ם זצ"ל שהקשה כמה קושיות כגון זה.
וכדומה שנטלם ממנו קושית התוס' מנחות נ"א פ"ב ד"ה אף במה שהקשה במנחת כהן יע"ש. עכ"פ אינו מבורר דבר זה אי לוקות ועשה עצמו כאילו לא ידע מכל זה (שו"ר בעמודי אור שכבר הקדימני בסברא זו שכתבתי ליישב דר"י לשיטתו דלאמור הוא לאו עיי"ש בסי' צ"ה.
ועיי"ש דמבאר עוד בשמעתין דמ"ט שינו רבנן תשובתם לר' יהודא ולר' יוסי ולא אהדרו להו לתרווייהו מחד טעמא וגם קושית הגרעק"א על התוס' דלר"י דלא ס"ל חילוק זה דיש לו היתר לענין יחוד. א"כ מנ"ל באמה דיחוד דנדה שרי.
ומבאר שם עפ"י הגמ' דיומא (י"ג ע"ב) דר"י אית ליה דמילתא דאסור לכ"ע לא גזרינן ביה ומילתא דשריא לזה ואסורא לוה שפיר גזרינן ביה דילמא עבר עליה (ועיין תוס' ריש פסחים) וא"כ י"ל דהייני טעמי' דר"י דשרי יחוד בנדה ולא יליף לה משאר עריות דבעריות עשתה התורה סייג לדבריה לאסור יחוד דהא אין אסורין לכל העולם שהרי האסורה לזה מותרת לזה משא"כ בנדה.

ליכא למילף מינהו ולהכי שרי לדידי' יחוד נדה. ומינה יליף נמי ר' יהודא לסוטה שנסתרה שהרי עתה היא אסורה לכל העולם דלכ"פ אסורה משום סוטה שפיר דן מק"ו מנדה להתירה ביחוד ודו"ק [ואני אינני מבין כלל מדוע אסורה לכ"ע משום סוטה. אם לא משום איסור א"א. אבל סוטה לכ"ע מפני מה.

ואולי באיני ידוע הבועל תאסר לכ"ע שמא הבועל הוא וכמו בנזיר י"א עיי"ש ול"ד כלל ואכ"מ) ולכך לא השיבו לו רבנן דמה לנדה שכן יש לה הותר דהא איהו לית ליה הא טעמא כמושנ"ת ולכך דחו לו היא הנותנת וכו' אבל כי שמעו רבנן לר' יוסי דדן כי האי ק"ו שפיר פרכוהו דמה לנדה שכן יש לה היתר דהא ע"כ מה"ט שרי.

יחוד נדה כמו שנתבאר מסוגיא דיומא עיי"ש ואין להקשות מנ"ל באמת לרבנן איסור יחוד בסוטה הא לא דמיא לעריות דעריות חמירי שכן כרת משא"כ בסוטה דהוי איסור לאו. וי"ל כיון דקיי"ל גם לענין יבום דצרה.

סוטה אסורה. משום דטומאה כתיב בה כעריות ה"נ מדמי לה לרבנן לענין יחוד אה"ד הפ"א עיש"ה): שם ואומר מים גנובים ימתקו וכו' עיין בתוס' שפירשו על האי ואומר וכ' יע"ש.

ובתוס' שאנץ כתב תימה מאי ואומר הא כבר נפרך הק"ו. וי"ל דה"פ וכי תימה דישלו לבעל להיות נאמן על אשתי דכיון שהיא שנואה בעיניו לא יבוא עליה ומ"ה מייתי ואומר מים גנובים ימתקו וחיישינן שמא יבוא עלי' ע"כ הנה ביסוד זה דכיון שהיא שנואה בעיניו לא חיישינן לשמא יבוא עליה.

יש בזה מבוכה רבה דבגיטין דף ע"ט ע"ב דתנן ב"ש אומרים פוטר אדם אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין. ומפרש בגמרא דב"ש סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ה סברי אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ובתוס' ד"ה ב"ש הביאו דירושלמי מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להי בפ' המגרש דלא יגרש אדם אשתו אא"כ מנא בה דבר ערווה הלכך מזוהמת היא בעינו ואיני בא עליה.

וב"ה אית להו אפי' הקדיחתו תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו כי בא עליה וכה"ג פליגי לקמן דף"א במגרש ולנה עמו בפונדקי למאן דמוקי לה בלא ראה שנבעלה עכ"ל התוס' ובב"ש אהע"ז סי' קי"ז ס"א על מה שפסק הרמ"א דכ"ש אם זנתה תחתיו דמאיסה ליה דשרי בכה"ג הייני בעדים וכתב הב"ש משמע בלא עדים אסורה ובתשובה הנ"ל משמע אפילו בלא עדים ומותרת דלא חיישינן שיבוא עליה דמאיסה בעיניו וכן משמע בתוס' גיטין דף ע"ט ועיין תשובת הרא"ש ובב"י ס"ס קט"ז בקינו וסתירה אסור להתיחד עמה וכו' וכן הוא בש"ם אחר קינו וסתירה מוסרים לו שני ת"ח

שמא יבוא עליה בדרך ואפשר שם אכתי ספק הוא אם זנתה ואינה מאוסה בעיניו כ"כ עכ"ל.
וזהו כוונת התוס' שאנץ ג"כ דמסקינן ומים גנובים ימתקו דחיישינן שמא יבוא עליה. היינו משום דעדיין ספק סוטה היא ואינו מבורר שזינתה לכך חיישינן אבל מהתוס' הנ"ל בשם הירושלמי.
שגם הב"ש הרגיש ממנו כנ"ל. לא משמע כן דהלא מהירושלמי שהביאו התוס' בריש מכילתין דף ג' ע"א ד"ה רבי וכו'.
משמע דכש"כ בספק סוטה דמודי ב"ש דיכול לגרשה. נמצא ניתנו דבריהם לשיעורין גבי גט ישן אלא פ"כ דלב"ש דמגרשה גם בעדים שראו דברים מכוערין.
ג"כ מאוסה בעיניו. ולא נצטרך לומר דהירושלמי שהביאו התוס' גיטין דף ע"ב והירושלמי שהביאו התוס' בריש מכילתין פליגי הדדי ועיין במפרשי הירושלמי סוף גיטין.
וא"כ צ"ע קצת. ואם נימא כהנ"ל א"ש מה שמקשים בש"ס יבמות (י"ד ע"ב) דאיתא התם ומ"ש מן הוודאי דאיסורא היא.
מן הספק נמי איסורא היא ופרש"י קס"ד השתא באיסור ספק כגון מגרש ולנה עמו בפונדקו דליכא אלא ספק שמא בא עליה לשם קידושין דלב"ש א"ל גט ולב"ה צריכה גט יע"ש והשתא קשה לפי הירושלמי שהביאו התוס' גיטין ע"ט הנז"ל דב"ש לשיטתי וב"ה לשיטתהו וא"כ קשיא למה ימנעו ב"ה לישא מב"ש דאיצטריך לומר דהוי ספק איסורא. הא אפי' ספק לא הוי דהא לב"ש לא גירשו אלא האסורה מפני ערות דבר. וא"כ ליכא חשש שבא עליה.
במזוהמת היא בעיניו ומאי פריך הש"ס דה"ל לב"ה לחוש דילמא פטרי ב"ש בלא גט. הא ל"ה חשש כלל אף לב"ה דוודאי מידי ב"ה בהאי סברא למזוהמת ולא בא עליה כלל. וכבר כתיבה אצלי קושיא זו בחדושי ליבמות בשם המהרי"ט אלגאזי ז"ל בספרו קדושת יו"ט ובשם ספר בית יהודא אשכנזי, ולפי הנ"ל א"ש דלפי מה שהוכחתי לעיל הוצרכו לב"ש לגרש משום ערות דבר אף בספק סוטה. ואעפ"כ אמרו שאין חוששין במגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי משום שמא בעל.
משום דב"ש ס"ל אף ס' סוטה מזוהמת היא בעיניו וי"ל דבאחת פליני ב"ה על סברא זו וס"ל דספק סוטה אינה מזוהמת. כמש"כ הב"ש הנ"ל ובהאי סברא פליגי וע"כ שפיר איכא חשש שיכשלו ב"ה במגרש אשתו ולנה עמו בפינדקי דהיינו בספק סוטה דאף

לב"ש הוכרח לגרשה ומ"מ א"ל גט ולב"ה צריכה גט דס' סוטה אינה מזוהמת בעיניו ואכמ"ל.
ומעתה שפיר תירץ הב"ש להלכה. דבספק סוטה לא אמרינן דמזוהמת היא בעיניו.
וכהתוס' שאנץ הנ"ל. ועיין בעמודי אור סי' קצ"ה שהעיר על הב"ש הנ"ל מדברי הרא"ש ביבמות שכתב דאם נשא מעוברת חבירו קיי"ל דיוצא ולא סגי בהפרשה והוקשה לי מהא דתנן בסוטה כ"ד מעוברת חבירו שותה מפני שהוא יכול להפרישה ולהחזירה לאח"ז משמע דסגי בהפרשה ותירץ דהתם מאוסה היא בעיניו כיון שהיא ספק סוטה.
מבואר דס"ל דאף בספק סוטה שייך סברא זו. ולכאורה יקשה עליו מסוגיא דסוטה שהעיר הב"ש ואף שדבריו שם לענין דסגי בהפרשה.
ולא מיירי מיחוד ויש מקום לחלק בין יחוד להרחקה. דוודאי למנין יחיד חיישינן בכל גווני בספק.
אבל לומר דסגי בהפרשה ולא ניבעי גירושין בזה שפיר יש לומר דאף ספק זונה מאוסה לוה. מ"מ יש כאן תימה מסוגיא זו דמתבאר (וקצת העתקתי לעיל) אי איכא סברא לחלק לא גמרינן משאר עריות.
וא"כ קשה אי אותה לסברת הרא"ש דספק סוטה נמי מאיסה ליה. א"כ היכי ילפינן איסור יחוד דידה משאר עריות הא לא דמי להו כמשנ"ת.
וכתב ליישב דעת הרא"ש דוודאי סוטה ספק כל עוד שמסופק בדבר מאוסה היא בעיניו ורבנן דחשו לה ליחיד שמא תשדלנו בדברים שטהורההיא והוא יאמין לדבריה ואין כאן מיאוס בעיניו כלל ויותר יש חשש מרגלה ליה בסוטה. שהרי אם יבוא עליה שוב לא יבדקוה המים ולהכי חיישינן לפיתו והוא יאמין לה שלא פעלה עון משא"כ גבי מעוברת חבירו שפיר מאוסה בעיניו גם משום ספק זנות ובזה לא ישמע לה להאמינה לבוא עליה דהא עכ"פ רואה הוא דגם עכשיו ניחא לה באיסור דהא אסורה היא לו מדין מעוברת חבירו.
ולכך לא תהא נאמנת בעיניו כלל. את"ד ובדבריו א"ש נמי האי ירושלמי שהעירותי לעיל. דלא דמי לסוגיא דסוטה. דיש טעם דמשדלתו.
כדי שלא יבדקוהו המים. ועוד היה א"ל דלשמא יבוא עליה חיישינן אף בספק סוטה.
אבל לשמא בא עליה עמדינן על האי אומדנא דמזוהמת היא בעיניו וא"ש מהא דגט ישן. וסוגיא דהכא.
שעמד בה תוס' שאנץ הנ"ל. ועיין בהגהות מצפה איתן על התוס' ד"ה אמר וכו' שכתבו דוקא בפרכא שכן יש היתר לאיסורא פרכוהו וכו' די"ל דמש"ה חזרו רבנן מהיא הנותנת

דנהי דאיסור לאו לא חמירא מ"מ י"ל דנאמן משום דמוזהמת היא בעיניו ולכך פרכוהו מסברא שאין לה היתר ויצרו תקפו בדבר שאין היתר לאיסורו וכ"ת דש"ה שמוזהמת בעיניו לכך מייתי קרא ואומר מים גנובים ימתקו לומר דכיון דנאסרה היא מתוקה עכ"ל ונעלם ממנו דברי הב"ש אהע"ז הנ"ל וזכה לכוון לדברי התוס' שאנץ.

– ויעיין בב"מ דף צ' ע"א כי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דילמא לא שנא יע"ש.

והיינו כמש"כ התוס' כאן דלא פסיקא האי מילתא. אי חמור עדיף ועיין סנהדרין ק"ג ע"א דקאמר שלא תמצא אשתך ספק נדה.

ופרש"י ז"ל דקשה לו כשימצא את אשתו ספק נדה יותר מנדה וודאית שעל ספק הוא מיצר ויצרו תקפו ואומר טהורה היא ע"ש ובהגהות הגאון פתחי שערים ז"ל כתב נ"ב סוטה (דף ז' ע"א וכ"ח ע"א) תוס' ד"ה מה ת"ל (ויש ליישב דאפילו בספק נדה בעלה נאמן עליה ומש"ה בעי טעמא דיש היתר לאיסורא ע"כ.

ולפ"ז לסברת חכמים דהיא הנותנת יל"י דהלא ספק נדה דאין בה איסור כרת ובעלה נאמן עליה ויש לעיין: שם ברש"י ד"ה שוברת וכו' שלא התרו בה עדים. (מהד"ב) כתבתי לעיל מה שיש לתמוה על זה.

וכן הוא לשון המאירי „שהרי מאחר שלא ראו העדים את הביאה ולא התרו בה אינה נהרגת" יע"ש מה שכתבתי להמתיק דברי הרש"ש.

וכעת ראיתי שכבר עמד על זה הגאון בעל שירי קרבן בירושלמי פ"א הל' ג'. והניח בצ"ע וקצת סעייתא למש"כ היכי דיש הוכחה ואומדנא בלא"ה הו"א דנהרג יע"ש מהמל"מ פ"ג מהל' מלוה הלכה א'.

דהרמב"ם כתב שם אלמנה וכו' אין ממשכנין וכו' ואם חבל מחזירין ממנו בע"כ. ואם תודה לו תשלם ואם תכפור תשבע אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה ע"כ.

ופירוש המל"מ וז"ל ונראה דכתב רבינו כן חסום דע"כ מיירי במשכנה בעדים דאי לא לא לקי עפ"י עצמו ומשום דאיצטריך לאשמיענן דאם נשרף לוקה וזה לא שייך אלא במשכנה עפ"י עדים (דליכא מיגו) (אין הבנה לדברים אלו ואולי ט"ס הוא.) כתב דוקא אם תודה אבל בכפרה נשבעת ואשמעינן בכאן שאף ע"פ הודאתה מחייבתו מלקות דאם אין חוב אין כאן איסור חבלה לחייבו מלקות אעפ"כ לוקה ודו"ק עכ"ל א"כ נמצא ג"כ שעפ"י תביעתו הוא את החוב מתחייב במלקות.

דהלא בידו למחול החוב או לכפור שאין לו ולא ליתחייב במלקות. ומה שחבל בטעות חבל ואם אין כאן חוב אי"כ איסור חבלה.

ומירי הכא דליכא עדים על החוב וכמו שכתב הרמב"ם אם כפרה נשבעת. אלא ע"כ בוודאי בכה"ג מתחייב מלקות גם עפ"י עצמו אף שלא דמי כלל לנ"ד.
ולא הבאתיו רק לדוגמא. – ויעיון ברמב"ם הל' סנהדרין ספי"ח דין ו' שכתב גזה"כ הוא שאין ממיתין בב"ד ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא עפ"י שני עדים וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר העמלקי בהודאת פיהם הוראת שעה היתה או דין מלכות הוה ע"כ משמע ג"כ מדהוקשה להרמב"ם ז"ל מיהושע שהרג לעכן.
אף שעליו נפל הגורל וזה בלבד מספיק להוכיח בכן הוא. וכמו שאמר לו יהושע אל תוציא לעז על הגורלות שעתידה אר"י לחלוק בזה וכמו שפרש"י שם.
והוא מבבלי והירושלמי דסנהדרין. דף מ"ג ע"ב והיה הכל על פי ד'.
והוצרך מ"מ הרמב"ם תחרץ משום דעפ"י דין המלכות היה. בי"ח דלא ס"ל האי טעמא כמש"כ.
אלא דלשיטת רש"י דמטעם מודה בקנס הוא. י"ל כן דלגבי עכן בכבר כמעט ידוע היה שהוא הוא בעוכרי ישראל, שפיר ג"כ נהרג עפ"י עצמו ולק"מ.
אלא שצ"ע קצת על מה שפרש"י בם ביהושע ח' כ"ה וירגמו אותו כל ישראל אבן. פרש"י שחלל את השבת.
ובגמ' שם מ"ד ע"א משמע משום שבא על נערה המאורסה. יע"ש וזה בוודאי הוי נהרג עפ"י עצמו בלא עדים ובלא אומדנא.
ועיין רש"י שם מ"ג ע"ב ד"ה יהושע בגורל אתה בא. להרגני שלא בעדים.
וצריך עיין בכל זה ועדיין צריכין אנו למודעי דברי רבינו ז"ל משום שעפ"י דין המלכות היה. או הוראת שעה.
ומסיים הרמב"ם ז"ל אבל הסנהדרין אין ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה שמא נטרפה דעתו בדבר זה שמא מן העמלין מרי נפש הוא וכו' כללו של דבר גזירת המלך הוא עכ"ל.
וראיתי בהגהות ציוני מהר"נ שהביא בשם הגרצ"ח שכתב די"ל בפשיטותבטעם רבינו כיון דקיי"ל דצריך להיות התראה באיזה מיתה וגם שיקבל עליו התראה ויתיר עצמו למיתה וגם צריך שיעבור תוכ"ד כמש"כ הרמב"ם פי"ב מסנהדרין וא"כ בהודאה מפי עצמו ליכא כל הני ע"כ.
וכתב עליו המהר"ן שזה שגגה דא"כ בהודה מפי עצמו שגם התרו בו וקיבל עליו התראה והתיר עצמו למיתה בכה"ג היה צריך להרג עפ"י עצמו ומלשון רבינו משמע שלעולם אין הורגין עפ"י עצמו. ע"כ ונעלם מבין שניהם דברי רש"י דשמעתין שכ"כ באמת מה"ט ולא על הרצ"ח תלונתו.

עוד השיג עליו על הרצ"ח יע"ש נראה שנעלם ג"כ מהרצ"ח דברי רש"י דסנהדרין מ"ג ע"ב הנ"ל שפירש בטענת עכן ליהושע קודם ההודאה. שבא להורגו שלא עפ"י עדים יע"ש והנכון עמו עם המהר"נ.

ומה נעים לי להעתיק דברי הרדב"ז ז"ל הנחמדים מפז בטעם דברי הרמב"ם ז"ל, וז"ל פי"ח מסנה' תניא מי שבא לב"ד אמר הלקוני אין מלקין אותו והכי אמרינן בכל דוכתא אין אדם משים עצמו רשע והטעם שכתב רבינו לא שייך גבי מלקות ולפיכך כתב וכללו של דבר גזירת המלך היא ואין אנו יודעים הטעם.

ואפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשי של אדם קנינו**(ואין זה ענין להא דאמר רבא בנזיר (ס"א ע"א) שאני הכא דאמר קרא לאסור איסר על נפשו במי שנפשו קנוי' לו יצא עבד שאין נפשו קנוי' לו וכו' וכן שם (ס"ב ע"ב) עיי"ש ופשוט)** אלא קנין הקב"ה שנאמר הנפשות לי הנה (יחזקאל י"ח) הלכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו ומלקות פלגא דמיתה הוא.

אבל ממונו הוא שלו. ומש"ה אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי.

וכי היכי דאין אדם רשאי להרוג עצמו. כן אין אדם רשאי להודות על עצמו שעשה עבירה שחייב עליה מיתה לפי שאין נפשו קנינו.

ועם כ"ז אני מודה שהיא גזירת מלכו של עולם ואין להרהר עכ"ל היקר. ועדיין צ"ע ממלקות דמה שכתב דמלקות פלגא דמיתה.

ואין נפשו קנינו. ליתא דהרי קיי"ל החובל בעצמו אע"פ שאיני רשאי פטור עיין ב"ק (צ"ב ע"ב) פלוגתת התנאים בזה.

וגם אי נזיר חוטא. ועיין בסנהדרין (פ"ד ע"ב) גם יש לעיין בתשובת מהרלב"ח ז"ל בפסק הסמיכה.

שראיתי לפני כתשע שנים שמדבר בענין זה דמלקין עפ"י עצמו כן כמדומה לי. ואין לפני כעת.

ועיין בתולדות אדם לרבינו ירוחם ז"ל ח"א. ועיין בשו"ת חת"ס חלק אור"ח בתשובה להרצ"ח סימן ר"ח ג"כ קצת בענין זה דיהושע ועכן: שם משנה מעלין אותה לשערי המזרח שעל פתח שער ניקנור ששם משקין את הסוטות.

ועיין בפרש"י. ואינני יודע מפני מה אינה נכנסת הסוטה בפנים העזרה ואין לומר משום דילמא מתה מחמת המים.

דהרי בלא"ה היו אומרים הוציאוה. לקמן דף כ' ע"ב.

ופריך שם מ"ט דילמא מתה למימרא דמת אסור וכו' שמא תפרוס נדה וכו' וא"כ יכולים שפיר להכנסה בפנים. ושוב להוציאוה ולכאורה י"ל סעייתא מכאן לשיטת רש"י בקידושין (נ"ב ע"ב) דפריך בגמרא שם.

וכי אשה בעזרה מניין ופרש"י דנשים אין נכנסות לה כדתנן במס' כלים. וא"ש.

אך התוס' שם כתבו דלא דק דלא אשכחן בשום דוכתא דנשים אסורות ליכנס בעזרה. ועוד הקשו שם מסוטה גופה וז"ל ועוד הרי סוטה ונזירה נכנסות בעזרה להניף עכ"ל.

ובאמת לא ראיתי שסוטה גם לתנופתה נכנסת בפנים העזרה דהלא משמע מכאן ומלקמן כ' ע"ב דכל העת היתה עומדת בשער ניקנור שלא נתקדש. ואנה מצאו שנכנסת בעזרה. גם בלא"ה איני מדוקדק לשון התוס' מסוטה דהלא הוי א"א ואין קדושין תופסין בה כלל ושו"מ שהרש"ש שם עמד על זה ואף די"ל דנכנסה להניף. ושוב מת הבעל דאינה שותת. עכ"פ לא שכיח הוא. ואולי מפני שהיה מגלה את לבה וסותר את שערה.

אינו כדאי לעמוד כן בעזרה וכמו שכתבו התוס' יומא (כ"ה ע"א) ד"ה והא בעינן וכו' ואומר ר"ת כיון דנוטל מצנפתו של אחד מהן גנאי היה לעמוד בלא מצנפת בעזרה ע"כ. ומעתה כש"כ פרועות ראש באשה דהוי ערוה.

כש"כ דגנאי הוא לעמוד כך בעזרה: שם ר"י אומר אם היה לבה נאה וכו' לא היה סותר. לקמן ח' ע"א כתבו התוס' אע"ג דגזה"כ הוא שב ואל"ת לאו מעקר הוא.

ע"כ.

הנה אף לפמש"כ לעיל דר"י ס"ל דאין ביד חכז"ל לגזור נגד דבר המפורש בתורה להיתר וכדעת הט"ז כנ"ל, מ"מ אין זה ענין להא דהט"ז הנ"ל דמשום גדר וסייג לד"ת שפיר יכולים לאסור וכבר הזכרתי לעיל דף ב' דברי התו"ח סי' י"ב שכתב כן שגם הט"ז מודה בזה והוסיף להביא המשנה דריש ברכות דכל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואע"ג דכתיב התם בהדיא בקרא עד בוקר עכ"ל.

ומ"מ איני ברור כלל זה בדברי האחרונים ז"ל וכמדומה שראיתי דבר בארוכה בשו"ת בנין עולם. ויעיין בזבחים (דף ע"ד ע"א) תוס' ד"ה רב אמר וכו' שכתבו דהא דאיצטריך לן קרא לא לחד בתרי איצטריך דבלאו קרא ברובא בטול אלא לחד בחד איצטריך והש"ס מייתא ליה לקרא משום דכיון דכל כך התיר הכתוב אין ראוי להחמיר מדרבנן לגבוה עכ"ל.

לכאורה מבואר כהט"ז ז"ל. אך עיין בפנים מאירות שם דביאר להתוס' לאמיתית דכיון שאיצטריך לחד בחד ומדרבנן אסרוה אפילו חד בתרי.

א"כ חד בתרי שוהבשאר איסורים ובקדשים דמה לי הכא דמותר מה"ת חד בתרי ורבנן גזרו או בקדשים דמותר מה"ת ורבנן גזרו ואפ"ה אם נאבד אחד מן העולם תלינן איסורא ביה. וה"נ בשאר איסורים.

ומזה הוכחתי דאף דדבר שהתורה התירה בפירוש ביד חכמים לגזור ולאסור דהכא התורה התירה בפירוש מום בם הוא דלא ירצו הא ע"י תערובות אפי' חד בחד ירצו וחכמים גזרו דלא כט"ז יור"ד סי' קי"ז עכ"ל ובחק נתן כתב עליו דליתא דלא כתב הט"ז אלא כגון נבילה דכתיב בפירוש או מכור לנכרי דכולהו ידעי וזיל קרובי רב לכך אין כח ביד חכמים לאסור.

אבל הכא לאו בפירוש איתמר אלא מדיוקא. ולא ידע לה אלא רבנן לכך יש ביד חכז"ל לגזור ולאסור עכ"ל ואיני במשמע כן מהט"ז עצמו סי' תקפ"ח דשם ג"כ איני קרי בי רב. ואכמ"ל בכלל זה ושו"ר בתו"ח שם בסוף הסימן שהביא דברי הפמ"א. אך לא ראה דברי החק נתן.

וגם הוא העיר מאו"ח הנ"ל. ועיין מש"כ לעיל דף כ"ב מזה: ע"ב במשנה שם וכל הרוצה לראות בא לראות חוץ מעבדיה ושפחותי' מפני שלבה גס בהן.

פרש"י כשאדם רואה וכו' ולא תירא ולא תודה ואנו מבקשין שתודה ולא ימחה שם הקדוש על המים ע"כ. ונראה לפ"ז לפי מאי דמחלק בגמרא דכדרך שמאיימין עליה שלא תשתה כך מאיימין עליה שתשתה דכאן קודם שנמחקה מגילה.

וכאן לאחר שנמחקה מגילה. וא"כ נראה דואחר שנמחקה המגילה גם עבדיה ושפחותי' יכולו לראות דשוב לא בעינן שתודה.

וגם הרמב"ם לא ביאר בזה בפ"ג מהל' סוטה. אך מסידור דבריו שם דין ו' משמע דכל זה הוא קודם המחיקה עיי"ש ודין דאחר המחיקה כתב בפ"ד דין ה' והנה הרמב"ם שם פ"ג דין ב' כתב הגיעו לירושלם ב"ד הגדול מושיבין אותה ביניהם ומאיימין עליה „שלא בפני בעלה" וכו'.

ודין זה דמאיי' שלא בפני בעלה. לא הערה הכ"מ מקורו.

ומצד הסברה נראה דלמד כן מדינא דהכא דאין מניחין עבדי' ושפחותיה מה"ט נמי מאיימין שלא בפני בעלה. כדי שלא דעתה גסה ומנצחת עליה.

שלא להודות. ודייקתי שהמאירי ז"ל בפירושו כאן לא העתיק תיבות אלו מהרמב"ם ז"ל הנתונים במדה ובמשקל.

ואולי אפשר עוד לאמור בטעמא דמילתא. משום שהרי אומרים לה „דאנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליהן ונכשלו ומגידין לה מעשה יהודא ותמר כלתו.

ומעשה ראובן בפלגש אביו על פשוטו ומעשה אמנון ואחותו" לשון הרמב"ם שם ולכך איני כדאי שישמע אחר דבר זה וכמו דתנן במסכת מגילה מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. ובאמת ראיתי בהגהות הרד"ל ז"ל שהקשה לקמן בגמרא דאמרינן דאומר לה מעשה ראובן וכו'.

מהא דתנן ספ"ג דמגילה דמעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומתרץ משום דבצבור שאני. ועוד משום דלא כתיבא הודאתו בתורה.

אבל כאן שמספר לה ההודאה אדרבה שבחי' הוא ומטעם זה נ"ל שלא צדק המאירי מהוסיף כאן מעשה אמנון ותמר וכו' יע"ש ונעלם ממני שהרמב"ם כתב זה. ול"נ דלק"מ דהרי כל עיקר האיום והסיפורים הוא שתודה ולא ימחה שם הגדיל על המים וא"כ הרי הוא לכבוד שמו יתברך ויתעלה.

לא חיישינן לכבוד בו"ד. וכמו דאיתא המעשה בירושלמי כאן הלכה זו מר"מ שרקקה לי אשה בעיניו משום שגדול השלום ואמרי לי תלמודיי רבי כך מבזין את התורה.

אמר לון ולא יהא כבוד מאיר ככבוד קונו יע"ש וה"נ וק"ו לשכינה שלא ימחה שמו על המים לא חיישי' לכבודו של ראובן ודוד. ועכ"פ אפשר לומר מה"ט לא היה שום אדם בשעת אמירת דברים אלו.

ואף שלא בפני בעלה. אך מקור מקומו טהור של האי דינא.

אכתי לא שמענו: שם טמאה אני שוברת כתובתה ראיתי בהגהות פורת יוסף שכתב לכאורה ק"ל באשת כהן שאמרה טמאה אני באונס צריך ליתן לה כתובתה וא"כ האיך פסוק ותני שוברת כתובתה וכו' וי"ל דשאני הא דקאמרה טמאה אני לאחר שנסתרה שנתנה אצבע בין שיניה ומ"מ צ"ע היכי דאמרה שכבר היתה טמאה באונס מעיקרא קודם שנסתרה דהרי לא עשתה כלום בסתירתה.

ע"כ.

והנה לכאורה מרש"י ז"ל שמפרש דלכך לא נהרגה משום דלא הוי התראה. מוכח דמפרש לה דוקא ברצון אבל לא בא"כ ובאונס.

ועיין לעיל דף ו' ע"א בתוס' שאנץ ובחדושי שדברתי מזה. ואולי משום זה דאי מיירי באונס.

לא היתה מחיובת ליתן שובר. ובמה שנסתפק בזינתה מקודם באונס.

דלא קעבדה כלום בסתירה. הנה כבר ראיתי שחקרו חקירה זו.

בא"כ שזינתה באונס. ושוב זינתה ברצון אי יש לה כתובה.

משום דבלא"ה היתה אסורה לו מקודם ואין לי פנאי כעת לגמור חיפוש מחיפוש. ויש לעיין בשו"ת ברית יעקב.
ועיין בחדושי ריש מכילתין מש"כ עוד באשת ישראל ואומרת מותר אי יש לה כתובה יע"ש. שם גמרא ורימנהו כדרך וכו'.
אינו מובן לכאורה דהרי הברייתא גופא קשה דקתני כשם שמאיימין וכו' כך מאיימין וכו'. וע"כ צריך לחלק בין קודם שנמחק מבין לאחר שנמחק.
ושו"ר בק"א שעמד על זה ע"ש. ועיין בירושלמי שהגמרא הביא סתמא הברייתא דכשם שמאיימין בלי שום רומיא יע"ש ועיין לקמן י"ד ע"ב ד"ה אי משום דר"א לית ליה איום שתשתה אף לאחר מחיקת מגילה.
יע"ש.
שם גמרא אלא ראובן למ"ל דאודי והאמר רב ששת חציף על ב"י דמפריט חטאה כי היכי דלא לחשדי' אחוהי ע"כ ופרש"י דמפריט חטאיה. לרבים.
כוונתו דבלא"ה הרי איכא מחלוקת תנאי אי צריך לפרט את החטא. עיין יומא פ"ו ע"ב.
ועוד שם רב רמי כתיב אשרי נשוא פשע כסי חטאה וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח. לא קשיא כאן בחטא מפורסם וכו' יע"ש ילפי שמעתין דידן קשה דלישני.
כאן דיש חשד על אחרינא. וכאן בליכא חשד דכסו חטאה.
וצ"ע ומה שיש להרגיש מלקמן דף ל"ב ע"ב מפני מה תקני תפלה בלחש וכו' יע"ש כבר הרגישו בזה במקום שבעלי תשובות עומדים. ועיין אור"ח סימן תר"ז במג"א ושע"ת שם בשם הפמ"א ח"ב וביד אפרים שם בשם הבכ"ש ותב"ש יע"ש ומחולין מ"א ע"ב עיי"ש.
יעוין עוד קצת אריכות בענין זה במנחת חינוך מצוה שס"ד יעש"ה. יעיין שם שמחלק דמלך וכה"ג דכל ישראל תלוים בם מחיל קב"ה ליקרא דילי' בשביל כפרתן שיתכפרו דהיא כפרת כל ישראל והם צריכין לפרסם חטאם בפרוטרוט אבל באדם אחר אין לפרט דהוי מיעוט כבוד שמים ע"ש.
והנה לפ"ד הלא בחטא כל ישראל בוודאי צריכי לפרט. ומחיל קב"ה יקרא דידי'.
וא"כ האיך ילפינן דצריך לפרט החטא ממרע"ה שהתודה עבור כל ישראל עיי"ש במנ"ח וצע"ק. גם לפמש"כ שם בשם היסל"מ דאפשר מפני הערבות היה קצת חטא במרע"ה.
א"כ לכך פרט החטא. בשביל שלמרע"ה היה לו דין מלך גם כה"ג.
ואכמ"ל בענין זה שם תוס' ד"ה מה להלן וכו' וי"ל משום דגמר של סוטה וז"מ לא היה בב"ד של ע"א. הנה לפמש"כ התוס' לקמן ד"ה מה להלן דאם לא היו מאיימין כלל אע"פ כן היתה שותה דאיום לא מעכב.

א"כ י"ל דלכך לא תני סוטה משום דלא מעכב כלל האיום לפני ב"ד של ע"א. והנה יש לי ספק לפי דעת הגאון אשר הביא הרמב"ן על התורה בפ' שופטים.
דאע"ג דדיני נפשות בכ"ג מ"מ קבלת העדות סגי בג' כמו קבלת שאר עדית יע"ש. אם גם באלו שצריכין ע"א סגי בקבלת העדות לפני כ"ג או אפילו לפני ג' והנה אי נימא כך היה מסולק תירוץ התוס' לפ"ד הגאון ז"ל דגם בשאר דברים שצריכין ע"א.
התחלתן יכול להיות לפני כ"ג. ומה לי הגמר ומה לי ההתחלה.
אך כבר כתב עליו הרמב"ן ז"ל שטעה בדיני יע"ש ועיין מנ"ח מצוה ת"ט ובקומץ למנחה שם הביא ראיה לדברי הגאון ז"ל מסנהדרין דף מ"א. ועיי"ש במ' קפ"ח: שם ד"ה מה להלן וכו' ונראה דאיום לא הוי מעכב ואם לא היו מאיימין כלל אע"פ כן היתה שותה הלכך היתה נוהגת אפי' לאחר גלות עכ"ל.
וצ"ע דנהי דפסיקא להו להתוס' דאיום לא מעכב. עכ"פ זה דוקא במקום שיכול להיות איום ויש סנהדרי גדולה דהוי ראוי לבילה.
אין בילה מעכבת בו. אבל לאחר שכבר בטל סה"ג ואין ראוי לבילה מנ"ל דלא מעכב.
ומריהטת לשונם משמע דאיום לא מעכב אבל כשרוצה לאיים. אז צריך להיות דוקא לפני בהדה"ג.
ועיין בקרן אורה. שלא כך הבין אלא שדעת התוס' דב"ד הגדול איני מעכב כלל בהשקאת סוטה.
ומהרמב"ם משמע קצת דעכובא הוא ומסיים הק"א אי נימא דבעי דוקא בפני ב"ד של ע"א תקשי קושית התוס' למה לא חשוב לה במתניתין דסנהדרין ע"ש וכבר כוונתי לזה לעיל ב"ה. וכתב עוד דבתוספתא תני דשריפת הפרה ג"כ בב"ד של ע"א ולא מצאתי כעת בד' הרמב"ם ז"ל בהל' פרה שכתב כן.
ע"כ.
ועיין בפ"ה מהל' סנהדרין הל' א' דאין מעמידין מלך אלא על פי ב"ד של ע"א וכתב בלח"מ שזהו תוספתא פ"ג דסנהדרין דאין מעמידין מלך וכה"ג אלא בב"ד של ע"א יע"ש. ועל מה שכתב הרמב"ם שם דאין עושין ז"מ אלא בב"ד הגדול כתב הכ"מ דבפ"ק דסנהדרין אמרינן דמיתת ז"מ בכ"ג והמראתו בעי ע"פ ב"ד של ע"א ונראה שלזה נתכוון רבינו שכתב אין עושין ז"מ ולא כתב אין ממתין זקן ממרא ע"כ.
וזה ג"כ כוונת התוס' שכתבו לעיל דגמר של ז"מ לא בעי ב"ד של ע"א. אך שוב הקשה הכ"מ מדתנן בפ' בתרא דסנהדרין גבי ז"מ אין ממיתין אותו לא בב"ד שבעירו ולא בבי"ד

שביבנה אלא מעלין אותו לביה"ד הגדול שבירושלם ע"כ וכוונתו דע"כ גם המיתה בעי על פי ב"ד הגדול.
ולענ"ד במכת"ה של מרן ז"ל לק"מ דפשוט דרק המיתה בעינן בפני ב"ד הגדול. חבל גמר"ד הוא בעירו בפני כ"ג וז"פ.
וא"ש דברי התוס' ג"כ. ועיין בתוס' חדשים לקמן פרק ט' מ' ט'.
וכבר העיר עליו הגר"ש ז"ל דכבר קדמהו התוס' דף ז' ע"ב ומיהו מהרמב"ם משמע דלא קיי"ל כתירוץ התוס' שם וצ"ל דקבעה רבי בשמי' יע"ש ועיין תוס' לעיל דף ב' בשם הירושלמי דבמ"ק שנאמר חוקה תורה לעכב וא"כ משמע כהרמב"ם דב"ד מעכב. ולפי הבנתי א"ל קצת.
דרק איום לא מעכב אבל אם מאיום מעכב דוקא בב"ד של ע"א וצ"ת. ועיין רש"י כאן ד"ה מנה"מ פרש"י דלא נתכשרו בה חד מב"ד של כ"ג יע"ש משמע דזה פשיטא דבעינן לפני ב"ד של כ"ג כיון דע"י נבדקת הוי כד"נ יעיין לקמן י"ז בתוס' ד"ה מה משפט.
וא"כ אף אם נאמר דב"ד של ע"א איני שה מ"מ ב"ד של כ"ג בעינן דוקא וא"כ עדיין קשה דמדגלו בחנות לא היו דנין ד"נ ולא היה השקאת סוטה וצ"ע ועיין תוס' סנהדרין ל"ז ד"ה מיום שחרב ובדף פ"ט ע"א ד"ה ולא בב"ד וכו' יע"ש. ודו"ק.
וגם י"ל דכל שלא הוי ד"נ באמת שפיר דנו וז"פ: שם תוס' ד"ה שמעת מינה וכו'. וי"ל שהיה יכול לעכב הגט אצלו עד שתחזיר לו הכתובה.
בתוס' רעק"א ז"ל כתב בפשוטו נראה דאם כותבין שובר או במקום שאין כותבין דכופין אותו ליתן גט ועיין תוס' זבחים ב'ע"ב ד"ה סתם כו' וכו' אמנם נראה דאין ראיה מהכא דיכול לומר אתן לה גט ע"מ שתחזיר לי הנייר דמהני כדאיתא גיטין (פ"ה ע"א) ושיחזיר הגט לידו ולא יהי' לה ראיה על הגירושין עד שתחזיר לו הכתובה.
ע"ש.
ויותר מבואר הוא בכתבים שלו בספר דו"ח תשובה להגאון ר"מ ווייל ז"ל וכתב עוד לדחות עפ"י דברי המג"א בתשובתו דבזינתה אם אין מחיוב לגרשה הוא חייב ליתן שאר כסות. א"כ י"ל דלמ"ד אין כותבין שובר ומעכב הגירושין בשביל כך איני חייב לה שאר כסות דהא רצונו לגרשה אם תקרע הכתובה יע"ש.
ועיין שם שהוכיח מהרמב"ם פר"ד הח"י מהל' אישות דכופין אותו אפילו לגרשה בגט. היכי דאיכא עדים שזינתה.
ונ"ב הנה יש ללמוד דברי הרמב"ם הסתומין מדבריו המפורשים בהקדמתו לפירוש המשניות דכתב „ואחר גיטין סוטה שענינה מענין הגירושין שהסוטה כשתזנה יש לכוף

האיש והאשה על הגירושין כמו שאבאר במקומו" פ"כ מבואר דבגט כייפינן להו וכן הבאתי שם דברי שו"ת מהר"י באסן סי' ח' מש"כ בזה דחייב מה"ת לגרשה בגט וב"ד כופין אותו ע"כ ע"ש.
(ופ"ד הפלפול היה להעיר על דברי הגרעק"א במש"כ דיכול ליתן לה הגט פ"ת שהחזיר לו את הנייר דהרי קיימינן השתא דמחיוב לגרשה בע"כ דידה. וא"כ היכי דמגרשה בע"כ הרי ליתא בשליחות כמש"פ הנוב"ק חאהע"ז סי' ב' וכל דליתא בשליחות ליתא בתנאי כידוע אך דא בוכרא דוודאי כל שזינתה יכול לגרשה בפ"כ ע"י שליח כיון דלא הוי לה חוב.
וכן כתב מפורש הנו"ב תנינא סי' ק"י לתרץ דבריו מכמה מקומות הקשין לפ"ד דמיירי בזינתה שנאסרה על בעלה והפסידה כל תנאי כתובה וזכות הוא לה שמתירה לשוק. יכול לעשות שלית יע"ש):

דף ח'

ע"א תוס' ד"ה ששם משקין וכו' בתוספתא שנאמר וכו' ובא אלה לפני מזבחך בבית הזה. כנראה הביא התוס' תוספתא זו. להבין ממנה דלא כשיטת הש"ס דעומדת היה על שער ניקנור.
לכך הביאו התוספתא שמפרש הפסוק לפני מזבחך באשה סוטה לומר דבעינן לפני מזבחך ממש ועיין מש"כ לעיל במשנה וסיים בתוספתא היא עומדת מפנים והכהן עומד מבחוץ שנאמר וכו' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה' ועיין כה"ג בזבחים (ל"ב פ"ב) דתניא ושחט את כן הבקר לפני ה' ולא השוחט לפני ד' שמעון התימני אומר מניין שיהי' ידיו של שוחט לפנים מן הנשחט ה"ל ושחט את בן הבקר לפני ד' שוחט את בן הבקר יהא לפני ד' ע"כ.
וצ"ת אם גם כאן בסוטה יפליג שמעון התימני לומר דהכהן יעמוד לפנים לפני ד': שייך לעיל דף ז' תוס' ד"ה אמר רבא וכו' מקשינן הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובג"פ אמר דכותבין שובר וכו' עיין היטב. ונראה דהנה בתו' רעק"א ז"ל הקשה על הרע"ב שכתב מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר.
דבסוגיין מוקי הכי למתניתין במקום שאין כותבין כתובה כדי לדחות שלא להוכיח דכותבין שובר אבל למאי דקיי"ל כותבין שובר א"כ משנתינו גם במקום שכותבין כתובה. וצ"ע על הרע"ב ע"כ ותירץ בתפי"ר דזיל בתר טעמא דטעמא מאי אמרינן כותבין שובר משום דעבד לוה לאיש מלוה.

ואה"נ דגבי כתובה נמי כותבין שובר מה"ט. אמנם בנ"ד באומרת טמאה אני דאיגלאי מילתא דלא הוי לה חוב עליו מעיקרא ולא מקרי לוה לגבה בהא וודאי דלא כתבינן שובר. ובגמ' נקט בדרך לא כש"כ. דאי אמחינן בהא דכותבין שובר הגם דלא מקרי לוה לגבה מכש"כ בעלמא ולהכי מתרץ מקרעת דבענין כזה וודאי אין כותבין שובר.

ומעתה יושב שפיר קושית התוס' דבעלמא אית ליה לרבא דכותבין שובר ומטעמא דעבד לוה לאיש מלוה וקיבל אותה סברה דכותבין אבל הכא דזינתה ולא הוי כלל לגבה כלוה. ומכש"כ דראוי שלא לעשותו כעבד לגבה.

בזה אין כותבין שובר. ופלא שלא הרגיש התפארת ירושלם ליישב קושיה התוס' בזה ותיתי לי דקיימתי מעצמי הסברא: שם גמרא ורוחתת מי משקין והא אין עושין מצות חבילות חבילות דתנן אין משקין וכו'.

הנה לכאורה יש לומר כמילתא דפשיטא דלר"ש ור"י אם עבר הכהן והשקה אותה. האי שתיה לא מהני ואף בדיעבד מעכב דגם על זה נאמר חוקה ותורה לעכב עיין חידושי לעיל.

אף שלא מצאתי בזה מבואר. ומעתה יש להוכיח מכאן דאף מחמת הטעם דאין עושין מצות חבילות.

אם עבר ועשה א"י יד"ח אף בדיעבד. ובשתיה אין פועלת כלל דאל"ה מאי הקשה.

דהרי משום אין עושין מח"ח י"ל דמיירי בדאי עבר והשקה מיירי. א"ו דלא שנא אך מ"מ לא פסיקא לי האי מילתא גופה.

ביסוד המונח לעיל דאי מטעם אותה אף בדיעבד פסול. וגם לפי דעת התוס' דאין עושין מח"ח הוא רק דרבנן בוודאי אין סברא לומר דמעכב בדיעבד.

וצ"ת בכלל זה: שם בתוס' ד"ה אין משקין וכו' נראה לפרש שיעמיד שתיהן בעזרה בב"א להשקותן וכו'. לא זכיתי להלום עומק דברי התוס' דכנראה כתבו זה רק השתא דלא ידעינן עוד מהא דאין עושין מח"ח.

רק מאותהילפינן לכולהו. וחידשו התוס' דאף להעמיד שתיהן בב"א אסור.

אבל א"כ איני מובן מש"כ דכן הדין ברציעה. וכן מה שהקשו שוב משני חטאות שיעמיד שניהם בעזרה וכו'.

דהלא בזה לא כתוב אותה. וההכרח לומר דתוס' כתוב זה.

אליבי' דטעמא משום שאין עושין מצות חבילות חבילות. ולכך הקשו דא"כ יהי' אסור לשחוט שני עולות או שני חטאות אף בזאח"ז א"כ עדיפא הו"ל להוכיח מחולין שם שהביאו דילפינן מתזבחהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים.

דת"ל משים שאין עושין מצות חבילות. אלא ע"כ דלא שייך שם זה מאיזה טעם שיהי'.

אמנם זה יש לדחות דכבר הניחו התוס' לקמן ד"ה והא בתימה דברי הש"ם דילן דמאי פריך והלא אין עושין מ"ח ליכא אלא איסור דרבנן יע"ש וא"כ לק"מ שם דיליף מן ותזבחוהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים כאחת. דהוי איסור דאורייתא.
ומדויק בזה לשון התוס' שכתבו כאן דאיכא איסור דאורייתא' מה שאינו שייך כלל לדבריהם. ונראים כמיותרים.
אבל לפמש"כ אתא כמין חומר. דהתוס' ז"ל הרגישו בזה ליישב דלא תקשי משם על האי סברא דאין עושין מ"ח.
ולכך הקדימו לכתוב דהוי איסור דאורייתא. אבל מטעם דאין עושין מ"ח.
הוא רק איסור דרבנן. (אח"ז ראיתי בהגהות הרש"ש בתוס' ד"ה כאן שהרגיש מגמ' חולין הנ"ל דת"ל מטעם דאין עושין מ"ח.
יע"ש ושכח שהתוס' הביאו גמרא זו ומה שיש להרגיש על דברי התוס' כפי שכתבתי לעיל) וגם אינני יכול לפרש המשך דברי התוס' מה שהביאו מפרק נערה המאורסה דבעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד אותה דוקא או לא דוקא ופשיט להו מהכא ע"כ.
מאי רצו בזה ואולי גם בזה נאמר דהרגישו מדוע לא קאמר שם מטעם דאין עושין מ"ח וכבר הרגישו בזה האחרונים.
עיין ארעא דרבנן אות א' וא"כ לפ"ז אף להעמיד אותם שיפיר להם הבעל או החכם להתיר. זה י"ל בכוונתם וצ"ת: וראיתי להרב רבנן.
בעל ארעא דרבנן. במערכת אות א' שהבין דדברי התוס' הולכים לפי המסקנא דהטעם הוא משום דאין עושין מ"ח, דהקשה שם מאלו דברי התוס' על הרשב"א בשו"ת דהשיב דיכול לברך ברכת חתנים לב' חתנים והכי מסתברה שמוהל א' שיש לפניו ב' וולדות למולן מברך על ב' ברכת מילה וכן בכל המצות.
ותמה על השואל ועל הרשב"א ז"ל דנהי דליכא למיחש בברכה היכי, דהוו ב' שווין למצות חבילות כל שהיא לפטור, אבל מי התיר להביא ב' חתנים בב"א וכן ב' וולדות בבת אחת למול, וכמו שדקדק רבותינו בטלי התוס' מהתוספתא וכו' יע"ש הרי שהבין כמש"כ, וכתב שם עוד דדברי התוס' קשין להולמן דלפ"ז יהא אסור לן להביא בליל פסח הג' מצות בב"א ואע"פ שברכת המוציא על השלימה ואכילת מצה על הפרוסה.
ח"מ כל שנוטלן בידו בב"א הא איכא משום אין עושין מצות חבילות והתוס' בברכות דף ל"ט ד"ה הכל מודים וכו' כתבו דר"י ז"ל היה רגיל לברך תחילה ברכת המוציא על ב' קודם שיבצע ואח"כ מברך על אכילת מצה ובוצע בשתיהן אח"כ ואין זה עושה חבילות חבילות מאחר שהיה עושה על שתיהן ע"כ ולפי דבריהם בסוטה מה יושיענו זה שהיה

עושה על ב' דהא כל שהוא נוטלין שתיהן בב"א איכא לתא דחבילות עכ"ל ונראה דלפי הטעם שכתב רש"י מפני שנראה אליו כמשאו אינו שייך בכגון זה, וגם עוד נראה לומר דלא כתבו התוס' לאסור ההבאה בב"א אלא במקום שבעצם המעשה שייך האי מצוה דאין עושין מ"ח וכגון בכהן אחד ולכך אף שיעשה בזאח"ז כיון שהביא בב"א אמרינן ג"כ דמחזי עליו כמשאו ואין עושין מצות חבילות.

אבל במקום שבעיקר המעשה לא שייך מצות חבילות כגון בשני כהנים. לשיטת רש"י ותוס'.

או בנדון דידן דמברך על שתיהן אז גם ההבאה והנטילה לא חיישי משום מ"ח. ומשום שא"י אם נכון זה.

קצרתי וצ"ע במג"א סי' קמ"ז במה שהעיר לענין הבאת הס"ת יע"ש. עוד נראה לומר קצת עם מה שהקשה עוד האר"ד על התוס' ברכות שם שכתבו דהא הוי ברכה של נהנין ואינם נקראים ח"ח דהא אקדוש מבי מברכין קדוש וברכת היין עכ"ל והקשה דהא בערבי פסחים פרכינן אהא דאין אומרים ב' קדושות בכוס אחד משום דאין עושים מח"ח מהא די"ט א' במו"ש יאמר יקנה"ז ומשני הבדלה וקדוש חדא מילתא אבל ברהמ"ז וקידוש ב' מילי נינהו, הרי דבברכת הנהנין חיישינן ללתא דמח"ח וכו' וצ"ל דכוונת דבריהם לומר דברכת הנהנין כה"ג דברכת על אכילת מצה גורמת לברכת המוציא ליכא משום מ"ח דהוי כחדא מילתא והוי כעין קידוש וברכת היין דזה גורם לזה וכדעת ר' משולם בתוס' פסחים שם עכ"ל וא"כ אף לדעת הר"י שנתן טעם אחר.

מ"מ לענין הבאה מודה לזה דלא שייך כאן מ"ח משום דזה גורם לזה והכל אחד הוא. וכמו שמותר להביא הנר והבשמים והיין בבת אחת משום שהכל אחד.

ועדיין צ"ת בזה שהערותי שמותר להביא הבשמים והיין בב"א. עוד הקשה האד"ר וז"ל ואיכא למידק אהא דאמרינן בפ' ע"פ לא ליכרוך אינש מצה ומרור בהדי הדדי וליכולמשום דמצה בזה"ז דאורייתא ומרור דרבנן וכו' וקשה תיפוק ליה דלא ליכרוך משום דהו"ל עושה מצות חבילות וכו' יע"ש.

ותמה אני עדיפא הו"ל להקשות על הלל גופי' דכריך מצה ומרור ואכיל. דהוי עשה מ"ח. ? וע"כ כיון שמצות כריכה הוא בכך לאוכלו כאחד וזה הוא מצותו ולא שייך אין עושין מצות חבילות אם זה הוא מצותו ופשוט. עוד העיר שם באר"ד עמש"כ הרמב"ם בהל' נדרים דהבעל מיפר נדרי שתי נשיו כאחת וכן האב מפר נדרי ב' בנותיו כא' וכו' וקשה דסוף סוף עכ"פ מדרבנן יהא אסור משום שעושה מצות ח"ח דומיא דאין רוצעין ב' עבדים כאחת וכו' יע"ש ובהגהות עפרא דארעא שם כתב די"ל דלא אמרו אין עושין

מצות חבילות הלא במצות המחיובת דלא סגי דלא עביד לה אבל בהפרה רשאי שלא להפר פ"כ ואינו מובן דהלא גם רצועה רשאי שלא לעשות באינו רוצה לעבוד יותר וצ"ל דמכ"מ עכשיו שאמר אהבתי או שהמצורע רוצה לטהר.

מחויב הוא לעשות כמצוה האמורה בתורה. וכבר קדמו בזה המג"א בסימן קמ"ז וז"ל ומה שהקשו התוס' משני זבחים י"ל דוקא בב' מצות של חובה הוי חבילות וה"ה בשני קרבנות של חובה אסור להעמיד כאחד וכו' עכ"ל ואולי כוונת המג"א דוקא לענין הבאה כאחת יש לחלק בין של חובה לשל רשות.

אבל בעצם העשיית המצוה אף של רשות ג"כ הוי בגדר אין עושין חבילות ועיין ברש"ש כאן שכתב ולכאורה ה"נ כיון דהתרת נדר הוי מצוה לא היה ראוי לכתחילה להתיר לב' אנשים כאחד. אבל בטלה דעתי נגד דעת הרמב"ן הובאה להלכה בשו"ע סי' רכ"ח סמ"י.

ונ"ל ראיה מהא דאיצטריך למעט בחולין (כ"ט) מתזבחהו שלא יהא אחד שוחט שני זבחים כאחת ול"א דתיפוק ליה משום דאין עושין מצות חבילות ע"כ. והנה נעלם ממנו דברי התוס' מדיבור דלעיל שהרגישו כבר מהאי גמרא דחולין ועיין במה שביארתי לעיל בכוונתם.

ודברי המג"א והרב אד"ר היקר. ויש גם להעיר ראיה לחילוק זה.

מהא דמבואר בגיטין דף פ"ז ודף מ"ב ע"א דדרשינן וכתב לה ולא לה ולחברתה שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד ואין שני עבדים משתחררים בגט אחר יע"ש והלא מצות גירושין היא אחת מתרי"ג מצות למנין שאנו מונין לדעת הרמב"ם ז"ל וכבר הבאתי מזה בספרי או"ת לענין מצללה"נ. וא"כ ת"ל מטעם דאין עושים מצות חבילות וכשם שאין רוצעין שני עבדים כאחד אלא ע"כ משום דהוי כמו שחיטה שכתב המג"א ולכך שפיר יכול להביא לגרש שני נשים אף שיגרש זאח"ז.

(ושוב אח"ז רב נזדמן לידי לעיין בירושלמי גיטין וראיתי שם פ"ט הלכה ה' דקאמר כמא דאת אמר גט אחד וכו' כתב בעל שירי קרבן בזה"ל הנ"ל וי"ל קאסבר ראב"י דלהא לא צריך קרא שאין כותבין גט אחד לשתי נשים כאחד דגט מצוה היא וקיי"ל אין עושין מצית חבילות כדמפורש בבלי סוטה דף ח' דמדאורייתא אסור ע"ש בתוס' וכ"ש לר"מ דאמר המשנה בגיטין הולד ממזר אף זה כשינו מטבע הוא.

א"כ ע"כ לומר דקרא אתי למעט האומר ללבלר וכו' ונראה דהיינו טעמא דסיפא דמתניתין דתנן חמשה שכתבו כלל וכו' ולא תני בהקצרה הכותב לחמשה נשיו כלל בתוך הגט. אלא דאסור לעשות כן דאין עושין מ"ח אבל ה' שכתבו לנשותיהם בגט אחד אין זה מ"ח כמפורש שם בבלי.

מיהו ראב"י פליג וסובר דאפי' בכה"ג הוי מ"ח וכו' יע"ש. הרי כבר העיר בזה גאון בדורו ז"ל ויש להעיר עוד עפ"י שיטת הרמב"ם במג"א סי' קמ"ז ובארעא דרבנן שם ואכמ"ל עוד] רב האד"ר כתב ליישב דטעם הרמב"ם הוא כדעת הרשב"א ז"ל שכתבנו לעיל דבברכה א' מוהל לב' וולדות וכן לב' חתנים דכל שהוא לפטור ליכא משום ליתא דח"ח וה"נ בהפרה א' פוטר לשתיהן עכ"ל.

עוד זאת יש מקום ספק בכללן בב' מצות שיש להם המשך זמן ובהתחלת הא' אין המצוה הב' עמה אבל בהמשך זמן עשותה פגע במצוה הב' ועושה אותן בב"א אם יש בזה ליתא דאין עושין מ"ח ולא מצאתי דבר מבורר בזה כ"א דברי התוס' בפ"ק דמ"ק דף ח' אהא דאין מערבין שמחה בשמחה דטעם הדבר דכמו שאין עושין מ"ח דבעינן שנהי' לבו פנוי למצוה א' ולא יפנה עצמו ממנה, וכן שמחה בשמחה יהי' לבו פנוי בשמחה, והתם אי נשא קודם הרגל יום א' שרי אף דז' ימי החופה הם נעשים בתוך ימי הרגל כל שתחלת המצוה היה בחול ע"כ, ואינם מובנים כלל דבריו במחכ"ת דכנראה הבין כוונת התוס' דבשמחה ברגל איכא משום אין עושין מ"ח, ובאמת אינו כן וא"כ האיך ניחא ליה הגמרא שם דמ"ק דקאמר לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, וכי סני ליה לשון הברייתא דסוטה דאין עושין מצות ח"ח, וע"כ דטעמים חלוקים הם אלא דכוונת התוס' לדמוי דכשם לגבי כל המצות אמרינן שאין עושין ח"ח משום שיהי' לבו פנוי למצוה אחת, כן בשמחה בעינן שיהא לבו פנוי לשמחה אחת, אלא דנשאר להבין מדוע לא קאמר הטעם שם במו"ק דלכך אין נושאין נשים במועד משים שאין עושין מ"ח, ונראה פשוט דהרי איני עושה שתי מצות בב"א, אלא דעושה מצוה אחת ונמשכת ממנהשתי שמחות בזה לית לן בה ודוק, ועוד אפשר לומר כיון דאמרינן בפסחים (ק"ב ע"ב) דאין לו „שאני" וע"כ דאיני לעיכובא, (ועיין במה שנסתפקתי לעיל בחדושי) א"כ אפשר לגבי מצות נשואין נקיים פו"ר הוי כדיעבד ויהי' שרי קמ"ל מטעמא אחרינא, ועוד יש להאריך, אך אין כאן מקומו, ולא באתי אלא להעיר על דבריו אגב דאתי לידי, עוד העיד האד"ר דמפני מה שינו את טעמם במ"ק וכתבו דטעם דאין עושין מח"ח משום דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ובסוטה דף ח' כתבו הטעם משום דמחזי עליו כמשא ולההוא טעמא א"ש הני סוגיות דפ' ע"פ דאין אומרים ב' קרושות על כוס א' משום דעושה המצוה חבילות וכן ההיא דאין חותמין בשתים אבל לטעם שכתבו במ"ק כדי שיהא לבו פנוי קשה מפני מה אסרו אחר שבירך ברהמ"ז על הכוס ופנה הימנה שלא יאמר עליו הבדלה ע"כ ולדעתי גם לטעם התוס' דסוטה קשה דמפני מה אין חותמין בב' דמה שייך שנראה עליו כמשאו, ואתי לידי, ספר נר לדוד מהמו"ל בפעה"ק וראיתי שם בס' קכ"ז שאחד העיר לו להקשות על

טעם התוס' סוטה דמפני מה אין חותמין בשתי סואין אומרים ברהמ"ז וקידוש על כוס אחד ולתוס' מו"ק דהטעם משום שיהא לבו פנוי משמע דניחא ליה והשיב דיפה העיר ורש"י ברכות מ"ט ד"ה שאין חותמין בשתים נשמר מזה וכתב שדומה לעושה מצוה אחת חבילות, וכתב עוד דהמג"א שכתב לחלק בין מצות שהן חובת הגוף למצות שהן נדבה ועיין במחהש"ק מוכח דס"ל להמג"א טעמא דרש"י פסחים ק"ב ותוס' סוטה ח' משום דמחזי כמשוי לעיקר דאלו לטעם התוס' מו"ק אין לחלק בהך ע"כ ואיני מוכרח כלל.
וגם לפי מה שפרשתי דכוונת המג"א על ההבאה, א"כ נראה בלא"ה דדין זה ליתא אלא לטעמא דנראה כמשוי. דלטעם שיהא לבי פנוי למצוה אחת.
אין שייך זה להבאה כלל ודו"ק וקצרתי. ובספרי אוריין תליתאי דף כ"ד הבאתי הירושלמי דסוף תרומת דמדליקין בשמן שריפה בחנוכה יע"ש ואמר לי חכם אחד.
דהקהלת יעקב אלגאזי ז"ל הרגיש בירושלמי זה. דנימא דאין עושין מח"ח.
ועיינתי כעת וראיתי דכעין שנסתפק בספרו אד"ר. נסתפק שם אם בב' מצות הנעשות בב"א והאחת נעשית מיד וחברתה נמשך גמר מצותה יותר מי אמרינן דכל דאין התחלתן וסיומן בב"א אין בזה משום חבילות והן אמת דלפי טעם הדבר דאין עושין מ"ח משום דמחזי עליו כמשוי נראה דכל דתחלת עשיתם בב"א אף דבגמר חין נגמרין בב"א איכא משום ח"ח.
והביא מירושלמי הנ"ל והא התם דמצוה לשרוף את התרימה טמאה ושרינן להדליק בשמן שריפה בחנוכה ולא חשו משום אין עושין ח"ח ע"כ צ"ל דהייני טעמא משום דנ"ח כבתה אין זקוק לה. לא כן מצות שריפה שמן של תרומה שצריך המשך זמן עד שישרף אמטי להכי אפי' אם יהי' נמשכים ב' המצות יחד כל שאם כבתה אין זקוק לה ובשמן שריפה כבה זקוק לה לא חשו משים אין עושין ח"ח את"ד.
ולפמש"כ לעיל לק"מ משום דבעושה מעשה אחת וממילא נמשך שתי מצות לית לן בה וא"ש. ועוד נראה דלא אמרינן אין עושין מצות ח"ח.
אלא באופן ששתי המצות צריך לעשות על זה הדרך והפעולה. כמו בקידוש.
ששניהן צריך לעשות על כוס וכדומה. אבל הכא מצות ביעור שמן שריפה הוא רק לבערו מן העולם על איזה מין הבערה שהוא.
אבל לא על זו הפעולה שצריך גבי נר חנוכה בנר דוקא ובזמן ידוע. א"כ לא שייך כאן דנראית עליו כמשאוי.
דהלא אין צריך כלל לעשות מ' א' על זה האופן. ולא גם הטעם שיהי לבו פנוי חין שייך כאן כמובן.

והוא על דרך המג"א דבמצוה רשותי לא אמרינן כן וכמש"כ לעיל בשם העפרא דארמא ודו"ק. ומש"כ הקה"י הטעם.
משום דהתם כבתה אין זקוק לה איני נראה. חדא דעדיין תקשה למ"ד כבתה זקוק לה. ועוד גם בביעור שריפה מהיכן ומאיזה טעם פסיקא דכבתה זקוק. הלא יכול להדליק אימת שירצה והקה"י בעצמו שוב מדחה ראייתו דהתם בירושלמי איירי באין לו שמן אחר ובאין לו לא חשו לאין עושין מח"ח וכדאמרינן בפסחים וכו' כאשר כתבתי גם אני לעיל.
(ושכחתי להעיר לעיל שמכאן מבואר מה שנסתפקתי בריש סוגיא לענין אם מעכב בדיעבד. דמבואר מפורש דאיני מעכב) ואפשר נמי דלא חשו אלא היכי דתרוויהו דאורייתא או דרבנן לא בחר דאורייתא וחברתה דרבנן (שיטת רש"י ותוס' היא דשריפת תרומה טמאה נמי מדרבנן היא.
עין תוס' שבת שם ובביצה ואכ"מ) ומצאתי סמוכות לזה ממאי דקא טרח תלמודא בשבת למיהב טעמא למאי דקתני במתניתין דאין מדליקין בש"ש בשבת וביו"ט ולא קאמר ה"ט משום דאין עושין מח"ח ומה גם לדעתו דר"ח שם בדף כ"ד ע"א דבסתם ע"ש יכול להדליק בש"ש האיך שרינן ליה להדליק והרי עושה מח"ח (יש לדחות דבאין לו איירי וכנ"ל) אם לא דעכ"ל דבחד דאורייתא וחברתה דרבנן אין בו משים ח"ח אלא שאין אני מוצא טעם בדברעכת"ד.
עם הערותי, ואי נימא דאין עושין מ"ח הוא דרבנן כמשה"ק התוס' בשמעתין לק"מ דבגמ' נותן טעם דעיקרו דאורייתא. והנה תיתי לי שזה כבר כתבתי להקשות כה"ג על הרשב"א שבת דף כ"א בד"ה אמר ר' ירמיה וכו' שכתב ועוד נ"ל דע"כ רבא אסור להשתמש לאורה איתי ליה דאמרינן לקמן אמר רבא פשיטא לו נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו ואם איתא דמותר להשתמש לאורה פושה נר אחד וכולה לו לכאן ולכאן ומניחה על השולחן ודיו וכו' ונ"ב יש לעיין מהא דקיי"ל אין עושין מ' חבילות ועיין בס' קהלת יעקב בכלל זה כי שמעתי שדובר מזה ע"כ.
והנה עכשיו ראיתי שכונתי קצת לזה האופן, ועל גופא דסוגיא קשיא, ועכצ"ל דבאין לו מותר, וגם תירוצייי הנ"ל וגם מש"כ הקה"י משום שזה נמשך יותר ואין הגמר בב"א כנ"ל: (והנה נזדמן לי כפת לעיין בספר עולת שלמה לידי"ן הרב הגאון המפורסם רבי שלמה זלמן ליפשיץ שליט"א אבן יקרה בק"ק הוראדנא, ואמרכל דקופת הרמב"ן ז"ל, ושם בחלק התשובות סימן י"א אות ד' ראיתי שגם הוא הקשה דאמאי צריך להטעם שמא יטה בש"ם ח"ל דאין עושין מצית ח"ח וה"נ איכא שריפת תרומה טמאה ומצות

נר שבת, וכתב שמצא קושיא זו בתפארת ישראל על משניות בשבת פ"ב שהעיר בזה, והמחבר שליט"א תירץ עפמש"כ בארעא דרבנן דדוקא בשתי המצות שוות אז אמרינן אין עושין מח"ח אבל לא כשהאחת היא דאורייתא והשניה דרבנן עי"ש.

ובנר שבת כתב הפמ"ג דהוא דאורייתא ושריפת ת"ט אינא אלא מדרבנן ולא אמרינן בהא אין עושין תח"ח וא"כ כ"ו בנר שבת אבל בנ"ח דאיהו נמי איני אלא דרבנן אסור להדליק בש"ש משום דאין עושין מח"ח ע"כ, והנה נעלם ממנו דברי הרב עצמו בספרו קהלת יעקב כמבואר הכל לעיל, גם הקה"י עצמו לא ס"ל דנ"ש הוי מדאורייתא כמבואר, וגם תפס בפשיטות דשריפת ת"ט הוא דאורייתא כחד תירוץ בתוס' שבת ד' כ"ה וכאשר הערותי הכל לעיל, ולפי דברי הפמ"ג בשם הצ"ץ דנר"ש הוי מדאורייתא, יתורץ אשר הערתי לעיל על הרשב"א שבת כנ"ל דהרי נ"ש הוי דאורייתא ונר חנוכה הוי דרבנן ולא אמרינן בזה א"פ מח"ח עוד מסיים בעולת שלמה שם להקשות אליבי' דרב חסדא ומתרץ משום דס"ל כבתה אין זקוק לה ולא הוי בהמשך אחד, הכל מבואר כאן בקהלת יעקב קס לכוון למי שגדול, אך מה שכתב באמצע „דבארעא דרבנן שם הביא ראיה מהרשב"א והתוס' דברכות דלא אמרינן א"ע מח"ח אלא כשעושה בבת אחת ולא בזאח"ז" מלבד שאין מובן בלשונו, עוד לא מצאתי שיכתוב זה האד"ר לפום ריהטא, ואתו הסליחה.

ואשרי שלו ככה) ובארעא דרבנן שם כתב על הקושיא במצה ומרור שהבאתי לעיל וז"ל ואין סברא לומר דלא גזרו אלא כשהב' מצות הוי דאורייתא לא בחדא דאורייתא וחדא דרבנן, דהא הסוגיא דפסחים הוי בקידוש די"ט והבדלה דקידוש יו"ט כתב ה"ה סוף פכ"ט מהלכות שבת דהוי מדרבנן, והבדלה לדעה הרמב"ם הוי דאורייתא וקאמר דאסור משום אין עושין מח"ח אי לאו משום דקדושה ואבדלתא חדא מילתא היא פ"כ, ויש להעיר על זה דמכ"מ גם לשיטת הרמב"ם על היין לא הוי הבדלה מה"ת, ועיין רשב"א בשבת הנ"ל לענין קידוש היום ובר"ן שם, אך לפי הבנתו בדברי התוס' דמו"ק דף ח' דאתי עלה מטעם א"ע מח"ח וכמו שכתבתי לעיל היה יכול להביא ראיה משם גבי שמחת נישואין דשמחת הרגל הוי דאורייתא ושמחת נשואין לא הוי רק מדרבנן (ועיין רי"ף ורא"ש ברכות ומו"ק) ואפ"ה אמרינן א"ע מח"ח, והנכון כמו שסיים בקה"י „ובעיני חילוק זה חלוש' ופלא שלא הזכיר הראיה מפסחים, ולמ"ל לדחיי מסברא והנה בספר נ"ל הנ"ל הקשה דבמגילה דף ז' ע"ב איתא ר"י נשיאה שדר לר"א אטמא וכו' שדר ליה קיימת בנו משמ"נ ומתנות לאביונים כך הגירסא ומהרש"א מקיים הגירסא וע"ש וק"ל על המהרש"א והא אין עושין מח"ח ואע"פ שבדיעבד יצא מ"מ מי חשיד ר"י נשיאה בעיני ר"א שיעשה לכתחילה חצות ח"ח וכ"כ בע"ז מר"ן הגאון בס' כתב סופר ע"כ והנה

הס' כתב סופר אין בגבולי אך לפי הנ"ל יש הרבה להעיר ולתרץ בזה, ועוד נראה פשוט לפי המתבאר בפסחים שם דקידוש והבדלה חדא מילתא היא וכן בתוס' שם, וכן באד"ר הנ"ל דכל דבר דשייך להדדי ליכא בזה הא דא"ע מ"ח ה"נ משמ"נ ומל"א דמישך שייכי הדדי וכולא חדא תקנה ניהו לשמחת רעים וכמש"כ התוס' א"כ ליתא בזה משום א"ע מח"ח וקצרתי ומסיים בקה"י דלפמש"כ התוס' פ"ק דסוטה דף ד' אף לגבי הבאה אמרינן א"ע מח"ח ע"ש ורואה אני הדברים ק"ו לנ"ד דהא מיהא איכא מעשה בתרווייהו בתחילת עשיתן דוודאי איכא למיחש לא"ע מח"ח, ועיינתי בספר תפארת ישראל למשניות פ"ב הנ"ל וראיתי שכתב באמת דטעמא הוי דלא שייך שם א"ע מח"ח משוסדעושה פעולה א' ועי"ז קיום ב' מצות אין כאן איסור משים חבילות וכ"ש הכא דהדלקה א' שעולה לכאן ולכאן אין כאן חשש חבילה יע"ש מה שמסביר לה היטב וברוך שכיונתי, אך מה שכתב שם בזה"ל ועיין בהמג"א סי' קמ"ז שדבריו תמוהים שכ' דלהרמב"ם ב' בנ"א אסורים לעשות ב' מצית דומות כאחת ותמוה וכי ס"ד שב' בנ"א יאסרו להניח תפילין כאחת ע"כ. במחכ"ת א"י מה שח ומה דמיון יש זה לזה שעושין כל אחד מה שנוגע לו לעצמו ועל גופי, ותמה על תמיהתו, ועיין ירושלמי שקלים פ"ד דאיבעי להו מהו לצאת ביין של שביעית הארבעה כוסות וע"ש וברש"ש סוף פסחים והבאתי הכל בספרי או"ת דף כ"ז ע"ב ע"ש, וה"ן יש להעיר דלשיטת הרמב"ן דאכילת פירות שביעית הוי מצוה.

וא"כ הרי עושה מצית ח"ח ולפמש"כ והבאתי לעיל ישנו לדבר מזה, (ושוב יצא לאור ספרא דמרן הגאון האדיר ציס"ע כקש"ת הרידב"ז זצללל"ה על הלכות שביעית ושם בסוף הספר קונטרס להרב הגאון ר"נ ווייזדענפעלד שליט"א וראיתי שהביא הירושלמי הלזה והעיר כן עיי"ש דף כ"ד ע"ב ומש"כ ע"ז ואכמ"ל בדבריו, ולא הביא דברי הת"ח שהבאתי בספרי או"ת דאתי עלה מטעם מצללה"נ) והנה אגב דקיימינן העירו לי רעיוני דלטעם התוס' במ"ק דלכך ח"ע מח"ח משום דבעינן שיה' לבו פנוי למצוה אחת יע"ש דנימא דזה דוקא למ"ד מצות צריכות כוונה אבל למ"ד דמצות אצ"כ א"כ אף אם אין לבי פנוי. ונעשה כשלא עשה המצוה בכוונה נמי שפיר ולכתחילה אצ"כ להך למ"ד ולו' דבעינן שיהא לבו פנוי לקבלת עשית המצוה לא עלתה לי יפה וא"י היטב לחלק בין זה להא דאין צריך כוונה ויש לעיין ולא כתבתי אלא לעורר ונפ"מ למנות דלא בעי כוונה כמו שחיטה להר"נ והרדב"ז וטבילה בר"ן חולין שם וכן הזאה.

וקצרתי וגם נפ"מ במצות דרבנן דלא בעי כוונה ויש מקום לפלפל בזה בפסחים ק"ב אך קצרתי, ובעמדי בהאי קונטרס הגיעני זה איזה שבועות ספר נכבד מנחת קנאות על מס' סוטה מהמחבר הגאון המפורסם רבי מאיר אריק שליט"א כעת אב"ד דבוטשאטש

וראיתי כאן שהביא המד"ר נשא פ"ט סי' ט' דמבואר דאין הורגין ב' אנשים ביום אחד וע"ש ברד"ל שהעיר מסנהדרין ל"ד דבעבירה אחת דנין כאחר פ"ש ולהנ"ל יש לומר דעל הב"ד לא שייך לומר א"ע מח"ח דאין מעשה רק להורגים כאחד אסור מה"ט ע"כ, ולפמש"כ לעיל יש להעיר גם בקושיא זו, וגם אי נימא דרק מדרבנן הוא הא דא"ע מח"ח ג"כ א"ש דהתם הוא מדורייתא, וכתב עוד ועיין במג"א סי' קמ"ז שכתב דדוקא בקרבנות של חובה וכו' ולענ"ד צ"ע דהא בשתית סוטה נמי אמרינן בש"ס דשייך מח"ח והא וודאי לאו דבר שבחובה הוא דהא אם רוצה הבעל איני משקה אותה וכו' ע"כ כבר כתבתי לעיל ריש דברי ליישב מהא דרוצעין וטהרת שני מצורעין וה"נ ל"ק מכאן, ועיין מש"כ לעיל בחדושי בשם החינוך והמנ"ח מזה גבי השקאת סוטה אי הוי חובה, ועוד נראה דהרי הכא לא איירינן על הבעל ולא עליו המצוה אלא על הכהן וא"כ הוא מצוה חיובות על הכהן לעשות לה ככתוב בתורה, וכתב עוד במ"ק דיש להעיר מפי"ב דפרה מ"ב מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה והא הזאה מצוה הוא והאיך מותר להזות על כמה אנשים וכלים בב"א הא המזה עושה מח"ח ע"כ והיה י"ל דהתם מדאורייתא קאמר אבל מדרבנן אין ה"נ דלכתחילה לא שפיר עבד, וכשם שאין מטהרין שני מצורעין כאחד דהוי גביה גם הזאה ועוד לפמש"כ לעיל להעיר דבדבר שאין רק הכשר מצוה, ולא בעי כוונה לכ"ע עושה מח"ח וצ"ע, אלא דא"כ טהרת מצורע נמי וצ"ע, ועוד היה נראה לומר.

דהרי קיי"ל דקטן שיש בו דעת כשר להזות כמבואר שם (בפרה מ' מ"א) וביומא (מ"ג ע"א) עיי"ש וא"כ יש לאוקמיה המשנה הנ"ל בקטן דכשר להזות ומותר להזות אפילו על מאה וקמ"ל דלא בעינן על איש מיוחד ובטיפה אחת סגי עיין רע"ב ורא"ש שם ובקטן דלאו בר מצות לא שייך גם הך תנאי המצוה דא"ע מח"ח, וכה"ג משני בש"ס ב"מ (דף ק"ב ע"א) אי דלא שלחה הא בעי שלוחה בקטן דלאו בר שילוח הוא (דאיני ח"ב במצות) ע"ש, וראיתי כעת בנשמת אדם כלל ס"ח שהביא דברי המג"א והקשה עליו ע"ש והנה הפירוש במג"א הוא כמש"כ במחהש"ק שם, אך מה שכתב בנ"א ולהמ"א לפירוש ברמב"ם יהי' אסור לשני בנ"א לעשות מצוה אחת ולהניח תפילין בבת אחת ע"כ.

וכמו שהקשה התפא"י שהבאתי לעיל וכבר תמהתי עליו שם. ובנ"א שלפני יש ט"ס כנראה.

ע"ש.

ומצאתי אצלי כתוב קונטרס הערות לספר ארעא דרבנן. כד הווינא בר חמיסר.

וראיתי שם שכתבתי אז להעיר על האד"ר מה שתמה על הרשב"א מהתו"ס סוטה. די"ל דגם הרשב"א יפרש כפירוש הרמב"ם שבמג"א הנ"ל.

וכן השכנה"ג שהביא שם. ועל מה שהביא דברי התוס' ברכות דבברכת הנהנין ל"א מח"ח עיי"ש.

עיין גם במרדכי סוף פרק ערבי פסחים גבי הא דהביאו לפניו ירקות דאמר רב חסדא מברך בפה"א ועלאכילת מרור ואכיל וז"ל מכאן קשה למש"כ הר' יוסף ט"ע למה ירקות באין תחלה כדי לפטור מרור מן הברכה הראוי' לה שאין לומר שתי ברכות כאחת משום דהיינו חבילות חבילות והא הכא אמרינן דמברך בפה"א ועאכ"מ ולא קשה האיך מברך לשתיהם כאחת דל"ש א"ע מצות חבילות חבילות בברכת הנהנין כדמפרש לעיל במשנה ע"כ וכוונתו הוא למה שהביא לעיל לענין ברכת המוציא על הפרוסה וכדכתבו התוס' בזה.

וז"ל ותדע דהא אנו מברכין בפה"ג וקידוש יחד ולא חשבינן להו חבילות חבילות דדוקא קידוש והבדלה שהן שתי מצות חשוב חבילות אבל בברכת נהנין לא שייך לומר כן ע"כ ומבואר כוונתו כמו שכתב באד"ר. דדמי למצוה אחת ומישך שייכי להדדי.

ועיין בחדושי אנשי שם כוונתו במש"כ דבקידוש והבדלה חשוב חבילות עיי"ש. (ועיין שם שהביא דבספר לקט הקמח נשאל מה דינו של בן א"י שנמצא עם בן חו"ל בליל מו"ש של פסח שבן א"י צריך להבדיל ובן חו"ל צריך לקדש ח' ולא הו"ל אלא כוס אחד עם רביעית יין כיצד יעשו זה לקדש וזה להבדיל.

והשיב דמאחר דהן גופים מחולקים כגון הא וודאי קדושא ואבדלתא אמרינן דלא חדא מילתא נינהו וקדושות משונות ובכן הסכים דכיון דקיי"ל דמקדשין על הפת ואין מבדילין עליו בכוס רביעית יין זה שיזכה בו הבן א"י והבן חו"ל יקדש על הפת. והקשה עליו המחבר דהא בשאין לו אלא כוס א' עסקינן לכ"ע לא חיישינן להא דגזרו אין עושין מ"ח.

ומיהו להא י"ל דאפילו דאין להם אלא כוס אחד מ"מ הא מצי בן חו"ל לקדש טל הפת ומקרי יש לו עיי"ש. ונראה דהנה בטעמא דאין לו שאני נראה.

דלאו שהקילו בה רבנן. אלא פשוט דכל טעמא משום שנראית עליו כמשאו וממהר לפרוק המשוי.

א"כ באין לו לא שייך זה ועביד הכי משום שאין לו אופן אחר לעשות. אבל לטעם התוס' במו"ק דף ח' הנ"ל משום שיהי' לבו פנוי למצוה אחת עי"ש א"כ נראה דאפילו באין לו נמי שייך הך גזירה.

ונאמר דמחלוקת אמוראים בזה. וגם כמדומה שלא הובא ברמב"ם ובשו"ע כלל חילוק זה דאין לו שאני.

וא"ש): עוד הקשה על הלקה"ק דהרי פרש"י דבכהן אחד הוי מובילות וכן לגבי עבדים בב"ד אחד ובאדון אחד ולפ"ז אף אנו נאמר דע"כ לא אמרו אין אומרים ב' קדושות בכוס א' אלא באדם א' אבל בב' בנ"א שכל אחד מברך בפ"ע אפי' על כוס אחד שפיר דמי דומיא דאיסור ב' סוטות דאשתרי בב' כהנים.

ויש מקים ליישב דההיא דסוטה דאשתרי בב' כהנים. היינו משום דסוטות נמי הוי גופים מחולקים אבל ב' בנ"א בכוס א' לומר ב' קדושות אין אומרים.

אבל אין נראה כן מדברי רש"י שכתב בכהן א' הוי חבילות וכו' דמשמע מדבריו דבב' בתי דינים אף בב' עבדים דאדון אחד שרי ודוחק לומר דכוונת רש"י במ"ש ובאדון ר"ל או אם יהי' באדון א' דאסור אעפ"י שהוא בב' ב"ד ע"כ. באמת המנ"ל בפ"ג מהל' עבדים כתב כן בכוונת רש"י ז"ל וחידוש עליו ועל הנ"א שלא ראהו המ"ל ומאי דוחק הוא ע"כ.

ומה שהקשה גבי הפרה נימא א"פ מח"ח אפשר דהתם בדיבור אחד דאמר מופר לכם מהני ולא דמי להא דעבדים ודו"ק ודומה להא דאשישית דשכנה"ג ע"כ בקונטרסי שם.

-: גם מה שהעיר בקהלת יעקב הנ"ל מהא דהבאת ס"ת ותינוקות למול.

נעלם ממנו המג"א הנ"ל ועיין בקרבן נתנאל ברא"ש פסחים שם דף ק"ב: שם בתוס' ד"ה איכא בינייהו וכו' אשה אחרת שאיני סוטה לר"ש מותר ולר"י אסור להעמיד אצלה שום אשה בשטר ניקנור וכו'. א"כ לפי זה למאי דאמרינן במשנה לעיל ולקמן בגמ' דנשים חייבות לראותה הי' צריכים מאד להזהירם שלא יתקרבו אצלה לשער ניקנור וראיתי שלשון הרמב"ם איני מדיוק לפ"ז דכתב בפ"ז דין ה' ומקבצין עליה קבוץ גדול של נשים שכל הנשים ה נמצאות שם חייבות לראותה וכו' „והיא עומדת ביניהן" בלא רדיד וכו' ומשמע דהיא עומדת בין הנשים ולפי מאי דפסק כר"י אסור להעמיד אצלה שום אשה אחרת.

אם יסבור הרמב"ם כהתוס' אך עדיין איני ראיה שלשון „ביניהן" הוא בקרוב אצלם אלא רחוק הרבה מהם.

והד"פ: בא"ד דלרבי דאמר אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור ע"כ. כה"ג איתא גם בחולין ל"א ע"א ול"ב ע"א דאמר רבא שחט פרה ושחט בהמה אחרת עמה לד"ה פסולה וכו' פשיטא נשחטה בהמה אחרת לר"נ איצטריכא ליה סד"א ושחט אותה אמר רחמנא ולא אותה וחבורתא וה"ד כגון ששחט שתי פרות בהדי הדדי אבל בהמה דחולין אימא לא קמ"ל ע"כ והוא כדכתבו התוס'.

ושם בתוס' ד"ה אבל וכו' הקשו מדאמרינן ריש זבחים שחט על מי שמחיוב עולה כשרה דכתיב וכפר עליו ולא על חבירו חבירו דומיא דידיה שמחיוב חטאת כמותו. וה"נ נימא איתה וחבירתה דומיא דידה.

וי"ל דהתם וכיפר עליו משמע עליו מכפר ולא על חבירו מכפר וכו' ע"כ והנה גם שם בחולין וביומאדף מ"ג צ"ע דלמ"ל קרא אותה ת"ל דאין עושין מצות חבילות וגם על הוצאות שתי פרות ג"כ שייך א"ע מח"ח כמש"כ התוס' הנ"ל כמבואר בדברינו בגמ'.

אי אמרינן כפשטות הסוגיא דידן דא"ע מח"ח היא מדאורייתא, וכמו שביארתי בזה על דברי התוס' ודברי הרש"ש במה שהעירו מחולין כ"ט.

וצ"ע: שם תוס' ד"ה יהא אין עושין מ"ח. תימא מאי פריך והלא אין עושין מ"ח ליכא תנא איסור דרבנן משום דמחזי עליו כמשוי ואינהו פליגי בקראי עכ"ל.

דברי הגהות „מצפה איתן" שכתב וי"ל עפמש"כ בפ"ק דמ"ק (דף ח' ע"ב) דהא דאין עושין מצות ח"ח הוא מטעם דבעינן שיהי' לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמי הימנה ומדמו לה למאי דאי' התם דאין מערבין שמחה בשמחה ע"ש וההיא דאין מערבין שמחה בשמחה יליף התם מקרא ומשמע דהוי מה"ת.

וא"כ ההיא דאין עושין מ"ח נמי הוי מה"ת וכוונתו לדברי התוס' שם שכ"כ. ודבריו אינם מוכרחין כלל כמבואר למעיין.

(ומדבריו למדתי שפירש דברי התוס' כאשר פרשתי אני לעיל בגמרא. ולא כמו שהבין האד"ר היקר.

] והנה מוכח כן מדר"ש דדריש טעמיה דקרא משום שלבה גס בה ול"ק משום דאין עושין מצות חבילות אי נימא דהאי טעמיה מדאורייתא. וצ"ל הא דפריך הש"ס והא אין עושין חבילות אע"ג דפליגי בקרא מ"מ לא ה"ל להש"ס לימר איכא בינייהו מה שבלא"ה אסור מדרבנן עיין נ"א כלל ס"ח.

ויש לדחות דהא גופא פריך הגמ' ורותתת מי משקין והא אין עושין מ"ח. ולימא ר"ש האי טעמא.

ומשני משום דבב' כהנים ליכא חבילות ולכך קאמר האי טעמא דלבה גם בה. ועיין במש"כ לעיל דמבואר מכמ"ק דלא הוי אלא מדרבנן ועיין בשו"ת הרדב"ז ח"א תמ"ח בענין ברכה לב' חתנים יע"ש ופלא שלא הפיר כלל מהא דא"ע מ"ח עיי"ש גם צע"ק מלשון הרמב"ם המובא שם.

וראיתי כעת בספר יד אליהו מהרב דקאליש ז"ל ומצאתי שם בחלק הכתבים אות א' סימן י"ז בדין זה דא"ע מח"ח דהביא קושית התוס' וכתב עלה בזה"ל ונראה ע"פ מה שתעיין

בילקוט מביא בשם הספרי והשביע אותה שלא ישקה שני נשים כאחת ולא עורפין וכו' וא"כ א"ש דאיכא למימר סתם ספרי ר"ש ור"ש אזיל לטעמי' דדריש טעמא דקרא ולדודיה מיותר הקרא דוהשביע אותה דהיה די במה דכתיב והקריב אותה וממילא הוי דרשינן טעמא משום שלא יהי' לבה גס בחברתה וכו' וע"כ דאתי להורות דא"ע מח"ח דאורייתא ועל כל המצות הדין כן (שכח כנראה דכמה כרכורין כרכרו במאי דכתב רש"י דילפינן חמא דכתיב והשביע אותה הכהן.

או מן והשקה או או מן והקריב עיין במהרש"א ורש"ש ועיין בגהש"ס בשם השכנ"ג בשם הרמב"ם. והר"ן נדרים ע"ג ובפרא"ש שם) אבל מאי דקיי"ל דא"ע מח"ח הוה מדרבנן איני אלא לר"י ולדידיה איני מיותר התרי קראי.

משום דלכאורה קשה מאי פריך הגמ' ורותתת מי שרי (בגמ' כתיב. מי משקין) מאי קושיא דהא זה וודאי משום מח"ח אינה צריך לחזור ולהשקות דהא האיסור איני בגוף המצוה (אה"מ מאי דפשיטא ליה מסברא לדידי היה מסתפקא לי טובא כמו שהעצתי בעז"ה לעיל בריש שמעתין וברוך שכוונתי לדעתו הגדולה בהערותי) אבל משום שלא יהא לבו גס בה וודאי צריך לחזור ולהשקות וע"ק צ"ל דמשום הטעם של לבה גס בה והקרא דכתיב „אותה" נמי אינה צריכה לחזור ולשקות.

והטעם נראה משום דהעמדתה לפני הכהן גופה נמי איני מעכב בדיעבד א"כ בשתי נשים וודאי איני מעכב. אבל ההשבעה של כהן וודאי מעכב דהא זה עיקר השקאה.

וא"כ א"ש דצריכי תרוויהו דאי משום קרא דוהשבע הו"א דזה דמעכב לפסול בשתי נשים משים דעיקר השבועה הוא מעכב. אבל העמדה דאינו מעכב הו"א דגם בשתי נשים איני נפסל וכו'.

אבל א"ע מח"ח שפיר הוא דרבנן. אבל לר"ש מוכח שפיר מיתורא דקראי וכמש"כ עכ"ל אלא דפקפק על הנחה זה דהעמדת הכהן איני מעכב.

מהתוס' דף ז' ע"ב ד"ה מה וכו' וח' ע"ב ד"ה תנינא וכו' יע"ש את"ד. וכן ראיתי ביד שאול על יור"ד הל' מילה שכתב גם כן כהמצפה איתן הנ"ל דלטעם התוס' במו"ק הנ"ל משום שיהא לבו פנוי.

הוי דאורייתא וכמו שאין מערבין שמחה בשמחה הוי דאורייתא יע"ש ולפי דברי הי"א הנ"ל פליגי בזה תנאי. ושם אזלי אליבי' דר"ש אבל אנן דקיי"ל כר"י דמדרבנן וטעמי' משום שמחזי עליו כמשוי.

ומפשטי' דגמרא דפסחים ק"ב ע"ב דאמרינן דבאין לו אלא כדי כוס אחד לא אמרינן בזה אין עושין מח"ח. משמע דלא היי אלא מדרבנן ולכך הקילו באין לו.

אבל אי מדאורייתא לא הוי מקילנן בה אף באין לו. אך לפמש"כ לעיל יש לדחות דאין הכוונה דהקילו מחמת שאין לו מצד הדוחק.
אלא משום שבאין לו לא מחזי כמשא. וא"כ אף אי האי טעמא דמחזי כמשוי הוי מדאורייתא.
ג"כ א"ש שם דבאין לו לא שייך האי טעמא ועדיין צ"ת בזה:שם בתוס' ד"ה כאן וכו' רש"י פירש וכן גבי עבד בב"ד א' ואדון א' ותימה והא טהרת ב' מצורעין דמי לב' עבדים של שני בנ"א. עכ"ל כתב מהרש"ל נ"ב משמע הא שני עבדים משני אדונים אפילו בב"ד אחד לא הוי חבילות ומ"ש משני מצורעים בכהן אחד דאסור עכ"ל.
וכוונתו דהלא בשני אדונים ושני עבדים ובב"ד אחד. הוי מצות ח"ח אצל הב"ד כשם שאצל שני מצורעים הוי מ"ח אצל כהן אחד וז"פ.
ומפתה איני מבורר קושית המהרש"א שכתב דקושית התוס' אינו מבוררת דשני עבדים של ב' בנ"א כיון דכל אדון של עבד ועבד רוצע עבדו כדכתיב אדוניו ה"ל כשני כהנים בטהרת שני מצורעים דלא מקרי חבילות כדמסיק וכ"כ הרמב"ם בהלכות עבדים דהאדון עצמו חייב לרוצעו ולא בנו ולא שלוחי וצ"ע עכ"ל ולפי מה שכתב המהרש"ל א"ש דמ"מ לגבי ב"ד אחד הוי חבילות אף שהרציעה נתקיים ע"י האדונים.
וראיתי ברש"ם ז"ל שכ"כ לישב קושית המהרש"א ונעלם ממנו דברי המהרש"ל וכוונתו העמוקה ומש"כ הרש"ש שצריך האדון להביא העבד לפני ב"ד קודם הרציעה. כך פסק הרמב"ם בפ"ז דין ט' וז"ל כיצד רוצעין מביאו לב"ד של שלשה וכו' וכתב הכ"מ דהכי איתא במכילתא והגישו אדוניו אל האלקים אצל הדיינים שימלך במוכריו **(הגהה מלשון זה הבאתי סמוכין למאי שנסתפק בספר דבר אברהם (ח"א סי' י' ובח"ב סי' כ') לידי"ן הגאון המפורסם וכו' מראד"ך כהנא שפירא שליט"א כפת הגאב"ד דק"ק קאוונא יצ"ו במכרוהו ב"ד לפ"פ מי נקרא המוכר אם ב"ד הם המוכרים מצד עצמם או דע"י כפייתם נקרא הוא עצמו המוכר.
ונ"ב יש סמך לזה מלשון הרמב"ם פ"ז מהל' עבדים דין פ' כיצד רוצעין מביאו לב"ד של שלשה וכו' והביא הכ"מ מכילתא והגישו אדוניו אל האלקים אצל הדיינים שימלך במוכריו. משמע דכפינן בפניהם שהם המוכרים.
וי"ל עכ"ל. מלבד מה שהערותי עוד במכתבי להנ"ל בענין זה.
עוד מסיים שם הרמב"ם (שהביא המהרש"א בשמעתין) האדון הוא שרוצע בעצמו שנאמר ורצע אדוניו לא בני ולא שלוחו ולא שליח ב"ד ואין רוצעין שני עבדים כא' שא"ע

מח"ח עכ"ל ואני תימה דלמ"ל למעוטי דולא ע"י שליח ב"ד. פשיטא דאם ממעטינן דלא ע"י שלוחו ובנו.
כש"כ שליח ב"ד שירצע בעבור האדון. ואם שגם הוא נעשה שליח להאדון.
הלא הכל ממיעוט אחד הוא. ואם בלא דעתי.
פשיטא דירצע אדוניו כתיב וצריך לי להבין. ע"כ הגהה.
)** ע"כ ויש להסב כיונת המהרש"א ז"ל ז"ל למה שכתב המל"מ שם דין ס' ד"ה ואין ליישב קושית התוס' וז"ל ולקושיית התוס' אפשר לתרץ דשאני טהרת ב' מצורעים דהכהן עושה מעשה וא"כ אף שהם גופים מחולקים הרי הכהן עושה מצות חבילות חבילות. אבל גבי עבדים אין הב"ד עושה שום מעשה ולפ"ז בב' עבדים של ב' בנ"א שרי עכ"ל.
וכי הוא זה כוונת המהרש"א ז"ל דכיון דוקא האדון רוצע א"כ אין הב"ד עושה שום מעשה ולא שייך ה"ע מח"ח. ומה שכתב הרח"ט עוד די"ל בכוונת רש"י או באדון אחד. מבואר ג"כ כבר במל"מ הנ"ל וז"ל אך מאי דק"ל בדברי רש"י היא דמשמע מדבריו דבשני ב"ד שרי אף בב' עבדים של אדון אחד. וזה תימה דאכתי האדון עושה מח"ח אשר ע"כ נ"ל דמש"כ רש"י.
ובאדון א'. הכוונה אי הוי או באדון א' כלומר בב"ד א' אסור אע"פ שהם ב' עבדים של בנ"א כטהרת שני מצורעים וכן באדון א' אסור אע"פ שהוא בשני ב"ד דהאדון עושה מח"ח את"ד.
ועיין בנ"א כלל ס"ח אות ב' בסוף דמפרש לדברי התוס' וז"ל וזהו שמקשים דמרש"י משמע דוקא ב"ד א' ואדון א' משמע אבל ב"ד א' וב' בנ"א מותר וא"כ ה"נ כהן א' וב' מצורעין עכ"ל. וגם הוא לא הזכיר המהרש"ל והמהרש"א והמל"מ הנ"ל.
וכ"כ לעיל שגם מהאד"ר היקר נעלם דברי המ"ל. שהוא כתב לדוחק לומר בכוונת רש"י במש"כ ובאדון ר"ל או אם יהי' באדון אחד דאסור אע"פ שהוא בב' ב"ד.
עכ"ל ע"ש ושם ויתבאר לך. (ואתי עתה לידי ספר מנחת קנאות כאשר הזכרתי נפיל.
וראיתי מה שכתב כאן בזה ובמחכ"ת דבריו אינן מדוקדקין. דז"ל במנ"ל פ"ז מהל' עבדים הקשה ע"ד שכתב בב"ד אחד משמע דבב' ב"ר מיתר לרועשם כאחד והא אכתי עושה האדון מצות ח"ת ולפנ"ד כוונת רש"י דמסתמא הרציעה היתה בב"ד אע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל (פשטות דברי הרמב"ם משמע דהרצעה היה ג"כ לפני ב"ד בבית של אדון או של אחר) דיוכל להיות הרציעה באיזה בית שירצה מכ"מ מסתמה הרציעה בב"ד וא"כ בשני ב"ד שרי דהאדון רוצע לכל עבד בבית אחר ואיני כאחד כלל.

ואני תימה א"כ לא הוי כאחד ומאי שייך לאשמיענן דאין רוצעין באחד ומרש"י משמע דמותר לרוצעין כאחד. והוא כתב דלא הוי כאחד.
פשיטא דזה שרי. ועוד עדיין לא פסיקא לפי מה שכתבו התוס' דאין מביאין שני עבדים כאחדאף לשני ב"ד (לפי שיטת רש"י) וגם בזה שייך א"ע מח"ח וכאשר הביא דבריהם ז"ל גם במל"מ הנ"ל בסיף דבריו.
ועוד תופס המחבר שליט"א את הרש"ש שנעלם ממנו המל"מ הנ"ל. והוא בעצמו מסיים „ולענ"ד נראה כיון דאין הב"ד פושה שום מעשה רק האדון אומר דבריו לפני הב"ד ל"ש לומר בב"ד אין עושין מח"ח כיון דאינן עושים כלום הלא המל"מ כתב סברא זו כאשר הבאתי לעיל ואין זה לקט אלא שכחה.
ומה שכתב עוד קצת ראיה לזה מסוטה דמשמע דוקא בשתיה קפדינן בב' כהנים אבל הבאה לב"ד אחד לא איכפת לן והא בסוטה בעינן ב"ד ואפ"ה מותר להביאם לב"ד כאחד וע"כ משום שאין הב"ד עושים מעשה ע"כ. יש לדחות דדילמא משום שגם הם אין עושין מעשה ולית כאן כלל מעשה אבל ברציעה עכ"פ יש מעשה רציעה לפני הב"ד.
אלא שהם אינם עושים. ודו"ק.
אך עיקר דבריו אינם מוכרחין ועיין בהגהות הרד"ל ז"ל מש"כ דכוונת התוס' להשקאת ב' סוטות ומסתמא הוי של ב' אנשים והי"ל כב עבדים של ב' בנ"א ואפ"ה אמרינן אי בכהן א' אסור, וע"ש אך מה נעשה ביום שידובר מדברי המאירי שכתב ואין רוצעין שני עבדים כאחד ר"ל על ידי ב"ד אחד ואדון אחד, ומשמע מפורש דבשני אדונים שרי, וכתב עוד הרבינו המאירי ז"ל דמכ"מ בסוטה אף בשני כהנים יש לחוש שכל שמשקין אחת מפני חברתה וכו' וכן נאמרה בתוספתא אין משקין שתי סוטות כאחת שלא יהא לבה גם בה וכו' אלא שאם ראינוה רועדת ורותתת בשני כהנים מותר ובדיעבד מיהא בכלן כשרות אלא שבהשקאת סוטה כל שעירב מחיית שתי המגלות לתוך כוס אחד והשקה לשתיהן פסול וכו' עיין עליו, וש"מ תרתי.
במה שנסתפקתי בפתח דברי אי הא דא"ע מח"ח בדיעבד פסול, מבואר בדבריו דכשר, ובמה שכתב היד אליהו הנ"ל דאם הטעם משום שלבה גם בחברתה אף בדיעבד פסול, מבואר ג"כ בדבריו שכתב ובדיעבד מיהא „שבכולן" כשרות' דגם מן הטעם שלא יהא לבה גם וכו', מ"מ בדיעבד אם עבר והשקה כשר, דעלה קאי המאירי ז"ל וביד שאול הנ"ל כתב על תמיהת המל"מ הנ"ל וז"ל לפמש"כ י"ל דהנה יש כאן בחבילות חבילות של מצוה ב' איסורים איסור תורה מפני שאין לבו פנוי ואיסור מדרבנן שנראה עליו כמשוי והנ"מ נראה לפמש"כ התוס' ד"ה אין דאפילו להעמיד שתיהן בעזרה כאחת אף

שאין שותין כאחת וה"ה ברציעה אסור, והנה בשעת העמדה או בשעת הבאה ל"ש אין לבו פנוי דהא אכתי אין עושה המצוה ואין צריך כוונה עדיין ולא נשאר רק איסור דרבנן דנראה כמפרק משאוי (כ"כ לעיל דלטעם זה דאין לבו פנוי לא שייך לאסור הבאה כאחת) ולפ"ז מד"ת ליכא איסור.

ולכך הוכרח רש"י לומר דבב"ד אחד ובאדון אחד, אבל בב' ב"ד היה שרי היינו דשם קאי על הקרא, א"כ מצד הכתוב היה מותר בב' ב"ד דהבאה ליכא איסור מה"ת, והאדון אף שרוצעו בעצמו א"צ לכוון לשם מצוה ול"ש בו שיהא לבו פנוי (אין לדבר זה טעם וכ"כ אני לעיל ב"ה להעיר דתליא אי מצות צריכות כוונא) רק על הב"ד מוטל לעשות כמשפט התורה וא"כ ליכא איסור מה"ת אבל מדרבנן באמת אסור אף בב' ב"ד ובאדון אחד, ובזה מיושב קושית התוס' ד"ה כאן וכו' וע"ש ועיין מהרש"א וכו', ולפענ"ד נהי דהאדון רוצע אבל עיקר הוא על הב"ד והב"ד אין לבם פנוי כל שמצווין לב' בנ"א א"א להם לכיון כראוי והאדון מעשה קוף בעלמא הוא דעביד (גם לזה אין טעם) ושפיר הקשו התוס' כיון דרש"י כתב דוקא ב"ד א' ואדון א' א"כ ממילא ב' עבדים של ב' בנ"א שרי א"כ ה"ה טהרת ב' מצורעין, אבל לפמש"כ א"ש דרש"י לא כתב כן רק מצד איסור תורה דב' עבדים של ב' בנ"א אפשר דל"ש זאת דאף דהב"ד צריך שיכוונו לשנים מ"מ כיוון שאינו עושה מעשה רק בכוונה לבד אינו אסור מה"ת, משא"כ באדם אחד דלבו אין פנוי והב"ד צריכין שיורה לו על ב' מצות שיעשה כאחד וא"א לכוון בעשייתו ב' ענינים כאחד וכו' את"ד הנה בעיקר חילוקו קדמו המל"מ כאשר הבאתי לעיל, ועיקרי דבריו מעורבבין והמעיין יבין.

עוד ר"ל שם נגד דברי המ"א. דדוקא במצוה שאינה חיובית אמרינן א"ע מח"ח אבל לא בחובה יע"ש וכן ראיתי להקרן אורה לנדרים דף ע"ג שכך עלתה לפניו וז"ל היה נראה דלא שייך כלל בזה מ"ח כיון דשניהן מצות חיובית מותר לקיים שניהן כאחד וכו' והמ"א כתב איפכא והביא ראיה ממשנה יומא הביאו לו את השעיר ולא הביא אותו תחלה והיינו משום מח"ח.

ודבריו ז"ל צ"ע דהא ס"ד התם גבי ולנשחט כנגד בית שחיטתו דאהעמדה קאי אלא וודאי כיון שכולם חובה לא שייך בזה מ"ח דמצותן כך היא ובקרבנות נדבה ג"כ נראה דל"ש מ"ח כיון דאין להם שיעור ויכול להתנדב כמה שירצה וצ"ע וע"ש בי"ש בשם התשב"ץ ח"ב סי' מ"ב בענין זה דא"ע מ"ח.

ומה שהשיג עליו בזה דכלפי לייא ואכ"מ עוד. אחת ראיתי עוד להעיר במה שהביאו הרב אד"ר בשם השכנה"ג שהוא היה נוהג לקדש על אשישה של יין שהיה בה שיעור

לג' קדושות לילה ויום ואבדלתא וכו' אדנסתפק הרב ז"ל על מה שהיה נוהג לומר בהמ"ז באותה אשישה וקדוש ובהמ"ז ב' מילי נינהו ואין לאומרן על כוס אחד.
וכתב דהא נמי ליתא דאין אומרים ב' קדושות על כים א' היינו כשאומר אותם בב"א רצופות זאח"ז אבל כשאומר אותם בשעות מחולקות כגון הא דהקדוש הוא קודם המזון וברה"מ הוא אחר גמר אכילתו בוודאי יכול לאומרן על כוס אחד ולא מקרי חבילות את"ד ז"ל ע"כ. הנה אף שעושה אותם על כוס אחד ח"מ כיון שהשעות חלוקות שפיר דמי.
ולענ"ד מבואר הוא בברכות (דף ל"ט ע"ב) דאמרינן רב אמי ורב אסי כי הוי מתרמי להו ריפתא דעירובא מברכין עלי' המוציא וכו' אמרו הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי פ"כ הרי דאף שאין עושין ב' מצות על דבר אחר ואילו אתרמי בב"א לא הוי עשינן משום א"ע מח"ח.
אלא ע"כ משום דהוי בזמנין חלוקין וכמש"כ השכנה"ג. וז"פ ועיין בפמ"ג סי' רצ"ט בא"א ס"ק ז' שהביא שם ג"כ דברי השכנה"ג הנ"ל ומתמה שם על המחבר דפסק דאם יש לו שתי כוסות יברך בה"מ על א' ויבדיל על אחר, והלא לפי דברי הכנה"ג דבזמנים מתחלפים יש הפסק ביניתים כגון הקדוש ולאחר המזון בהמ"ז רשאי על כוס אחד א"כ אמאי לא יברך בהמ"ז ויתפלל ואח"כ יבדיל על כוס אחד וכאמור וצ"ע ע"כ.
ועיין מג"א סי' רפ"א סכ"ה שכתב שם וז"ל וטוב לקדש על כוס גדול שישייר מאותו הכום לקידוש היום ולהבדלה עכ"ל ובאר בל"ש שם דאע"ג דא"ע מח"ח היינו בפעם אחד משא"כ בזמנים מתחלפים יע"ש. ולפמש"כ מבואר הוא בגמ'.
וזה הוא שכתב המג"א וטוב לקדש. דמנ"ל הא וע"כ מהג"מ הנ"ל.
ובפמג"ד שם כתב וז"ל והנך רואה שהשמיט בהמ"ז משמע דסובר דהוי חבילות אף בזמנים נפרדים משא"כ קדושה ואבדלתא חדא הוא כמו יקנה"ז עכ"ל והוא מבואר בשכנה"ג. ולפמש"כ צ"ע אלא שקושית הפמג"ד בס' רצ"ט על המחבר צ"ע לפ"ז: ועיין עוד בארעא דרבנן מה שהקשה על הרמב"ם שפסק בהל' נדרים כרבנן דר"י דדרשי טעמא דקרא גבי סוטה מפני שלבה גס בה ומש"ה בנדרים דליכא ה"ט פסק כרבנן ורבנן היינו ר"ש כדאמרינן בפ"ק דסוטה וכמש"כ מרן ז"ל שם בהל' נדרים, וזה הפך ממה שפסק בפ"ז דהל' מלוה גבי משכון בפלוגתא דר"ש ורבנן בלא תחבול בגד אלמנה שפסק אל מנה בין פניה ובין עשירה וכן בולא ירבה נו נשים פסק בפ"ז מהל' מלכים כרבנן ע"כ והביא שכה"ג הקשה התוס' יו"ט בפ"ו דפרה גבי פרה אדומה יע"ש וכן הקשה שם על הרב עץ החיים עיי"ש ועיין בלח"מ בפ"ג ממלוה דין א' שכן תמה על הרמב"ם ממה שפסק בפי"ב מהל' איסורי ביאה כר"ש דדריש טעמי' דקרא וכן מפ"ב דהל' איסורי

ביאה דפסק דהבא על אחותו והיא בה אשם אביו לוקה משום בת אחותו ומשום בת אשת אביו, ואמרו בש"ם דת"ק היינו ר"ש דדריש טעמי' דקרא יע"ש ועיין בלח"מ פ"ג ממלכים דין ב' ד"ה ואם הוסיף וכו' עיי"ש ודו"ק, ועיין בס' נחלת דוד להגרד"ט ממינסק ז"ל שכתב דבר נחמד בישוב דברי הרמב"ם דפ"ב מהל' מעילה דין ו' שפסק דבחטאת העוף אסור להנות והנהנה בהם אחר הזיה לא מעל, והקשה הרה"ג ר"ו ראפופרט דזה דוקא בעולת העוף.

אבל לא בחטאת העוף דכולה לכהנים א"כ מנ"ל שתהא מוראתה ונוצתה נשלכין לבה"ד והשיב הגהמ"ח ז"ל דבספרא יליף לה מדכתיב והשליך אותה ולא חטאת העוף, א"כ הרמב"ם דפסק בפי"ב מהל' נדרים כת"ק דלא דרשינן אותה, אבל סתם ספרא כר"י דדריש אותה ולא חטאת העוף וע"ש את"ד ועיי"ש עוד שכתב דבהפרה לא שייך א"ע מח"ח משום דלא הוי מצוה, וכבר האכרתי בזה מדברי המג"א הנ"ל כ"פ: ועיין במנחות דף נ"א ע"ב דקאמר ת"ל אותה כולה ולא חציה וכו' וצ"ע דהא כיון דקאמר ר"י כאן דאותה היינו אותה לבדה וא"כ היכי מצי דרוש שם אותה דאותה כולה ולא חציה הא איצטריך אותה להך דרשא לומר אותה לבדה ולא מנחה אחרת ולומר דאסור להקריב מנחה אחרת עמהן (לבד מהאי טעמא דא"פ מח"ח) וכן קשה מאי מקשי שם ור"ש האי אותה מאי עבד ליה, הא איצטריך לזה דאותה לבדה והרמב"ן כתב שס"ל גם לר"ש דרשה דאותה עיין ר"ן נדרים דף ע"ג וצ"ע: עוד יש להעיר בהא דתנן במס' נגעים (פרק ג' מ"א) דאין רואין שני נגעים כאחד בין באיש אחד ובין בשני אנשים וכו', ופירשו הרע"ב משום שאין הכהן יכול לראות יפה שני נגעים כאחד ובתיו"ט שם בשם הר"ש וכו' יע"ש וקשה ת"ל דא"ע מח"ח, וראית הנגעים מצוה הוא, ועושה בחבילות ול"ל דוה הוא מדרבנן, דהלא פשט המשנה משמע דגם לפי טעמייהו דרפ"ב והר"ש הוא רקמדרבנן **(שוב בחפשי במפרשים החרשים שעל משניות בדפוס ראם, מצאתי שם תודה לאל בתפארת ישראל בחלק המכונה „בועז" שהקשה זה וכתב משום דדוקא כל מצוה שיש בה מעשה וטרחה להכי כשעשה ב' כ"א מחזי כאלו הן עליו למשא וכמש"כ רש"י התם משא"כ ראי' אינו מעשה וטרחה דניחוש שכשיראה שניהן כאחד, היינו משום דהמצות הן לו למשא ואלה"ק לרש"י מפסחים ק"ב דאין אומרים ב' קדושות על כוס א'.

ומאי משא איכא בהו, י"ל מדטריחא ליה להביא כוס אחר לקדושה האחרת את"ד וכבר הזכרנו הערה זו, אבל נעלם ממנו עוד שגם אין חותמין בשתים משום האי טעמא דא"ע מח"ח כמבואר לעיל, עיין בס' מ"ק שהזכרתי לעיל. עוד כתב בתפא"י דלהמג"א סי' קמ"ו לשיטת הרמב"ם אין משקין ב' סוטות כאחד ע"י ב' כהנים ק"ל נהי דלא תקשי

וכי אין רשאים ב' בנ"א להניח תפילין כאחד דהתם חובת הגוף הוא להניח כ"א תפיליו (כן ב"ה תירצתי לעיל על דבריו שבפ"ב דשבת וזקני ת"ח כ"ז שמזקינין דעתן מתוספת עליהן להגיה מאופל השיבוש, ופלא שלא ציין בעצמו לדבריו במס' שבת) עכ"פ הפסח שנשחט בג' כיתות והרי רשאים כל א' לשחוט כל הפסחים כולן ואפ"ה לא מחזי כמשא כשישחטו כל א' פסחו וכולן בשעה א' ובמקום אחד ואת"ל התם עכ"פ לא רמיא חיובא על כל א' לשחוט פסח חבירו ק' וכי רמי חיובא אכהן א' להשקות כל הסוטות ולטהר כל המצורעים וצ"ע עכ"ל והיה יש לחלק הרבה אלא שלא ראיתי להאריך עוד.

וכן יש להקשות על הרמב"ם מהא דאמרינן בחולין דף כ"ט דאמרינן שם תזבח שלא יהי' שנים שוחטין זבת אחד תזבחהו שלא יהי' אחד שוחט שני זבחים כאחת. א"כ מבואר דדוקא אחד אסור לשחוט שני זבחים אבל שני כהנים מותרים לשחוט שני זבחים כאחת אלא דבלא"ה קשה משם דת"ל שא"ע מח"ח כאשר ביארתי הכל לעיל וע"כ כמש"כ המג"א דבשני זבחים קרבנות נדבה.

לא שייך האי טעמא וא"כ מיושב נמי שיטת הרמב"ם דבין להרמב"ם ובין לשאר מפרשים קשה משם. אלא שצ"ע קצת ממעילה (דף ז' ע"א) דאמר ר' אלעזר כי א"ר עקיבא בבת אחת (פרש"י כגון ששחטום שני כהנים כאחת דכחד גופא דמי) אבל בזאח"ז לא.

יע"ש וע"ש בתוס' דכתבו דיש להסתפק אי ר"ל בסכין ארוכה כמשמעה דהא אמרינן בפ"ב דחולין תזבחוהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים כאחת יע"ש ובהגההת שטמ"ק. וכ"כ הרמב"ם כרש"י (פ"ג מהל' מעילה הל' ו') דהמפריש הכאתו ואבדה והפריש אחרת תחתי' ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות ושחט שתיהן בבת אחת וכו'.

ובכ"מ מפרש שם כפי' רש"י דבב"א היינו כגון ששחטו שני כהנים כאחד דלא קדמה שחיטת אחת לחברתה. יע"ש הרי מפורש פי' הרמב"ם ז"ל דשני כהנים שוחטין כאחת, וכ"כ הח"נ דהרמב"ם לא ס"ל כהתוס' ושם הרי מיירי בקרבן חובה בחטאת.

ואפ"ה אמרינן דשוחטין ולהרמב"ם לשיטתו הי' כה"ג מצות חבילות חבילות וצע"ק דא"ל דשם מיירי בדיעבד בעבר ושחט. דבדיעבד לא פסל.

כיון דלא הוי אלא מדרבנן וכמו שהארכתי בזה לעיל. וכמו שהבאתי ג"כ בשם הי"א.

והא דדחקו התוס' עצמם וכן נראה מפרש"י שלא לפרש דמיירי בכהן אחד ששחט כאחת משום שאסור. י"ל דשה הוי איסור דאורייתא דילפינן מתזבחהו.

אך מבואר בחולין שם וברמב"ם פ' א' מפהמ"ק דדיעבד אם שחט כשרה, וגם צ"ע מהא דשנים שוחטין זבח אחד כמבואר שם וברמב"ם שם שוב ראיתי ברש"ש במעילה שם

שציין לעיין בתו"ח. וראיתי שם בתוס' חדשים שהעיר כן מהא דיש לומר דמיירי בדיעבד ובדיעבד כשר.

ומש"כ שם דמיירי לפני זרה"ד נעלם ממנו התוס' שכ"כ עיי"ש.)** ובכללין שדברנו לעיל נוכל להאריך ולפרט בזה, אך כבר נתחרכו הדברים, ואין פנאי לנסך, כן יש להעיר מלשון הרמב"ם פר"ד מהל' אישות דין א' ויש לאיש לקדש, נשים רבות כאחת והוא שיהי' בכסף אם קידש בכסף פרוטה לכל אחת ואחת וכו', דהלא הוי עושה חבילות חבילות כאחת במצות קדושין וכמו שכתב בפ"א דין ב' וליקוחין אלו מצות עשה סל תורה הם וכו', ועיין לשון הש"ע אהע"ז סי' ס"ב סעיף ב' שכתב יש לאדם אחד לישא נשים רבות כאחד ביום אחד וכו' ובהבה"ג יש שם ט"ס עיי"ש ואולי לכך שינה לכתוב ביום אחד.

אבל מלשון הרמב"ם שהבאתי מוכרח ההיפוך ודו"ק, שו"ר שזה שהעתיק המחבר הוא בעצמו לשין רבינו בפ"י מהל' אישות דין י"ז ודינים חלוקים הם בענינים חלוקים, ונראה דה"ה לפי מאי דאמר נן בפ"ק לחד מ"ד דמצוה לקנות את אשתו, וכן מ"ד דוקנא אח אשתו חובה, א"כ אין מקנים נמי שתי נשים כאחת משום א"ע מח"ח, ומשכחת לה קינו שתי נשים לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דיכול לקנאות לה משני אנשים כאחד, א"כ ה"ה דיכול לקנאות לשתי נשיו שלא יסתרו עם אדם אחד כאחד, וז"פ, וכן מצאתי בחפשי במנ"ח מ' שם ה, דלדעת הר"מ בוודאי אם קינא שתי נשים שלא יסתרו עם אחד' ונסתרו כאחד ג"כ אסורים וכש"כ דיש איסור יחוד באיש אחד ושתי נשים לכ"ע עכ"ל, וא"כ יש ליזהר מטעם אין עושין מ"ח שלא לקנאות שתי נשים כאחת, אלא דלהרמב"ם לשיטתי דבכהן אחד לא שייך מ"ח א"כ ה"ה בבעל אחד עם שתי נשיו לא שייך זה: וראיתי לעניינו להעתיק לשון התוספתא דנגעים פ"א הל' ז אין דנין שני דינין כאחד ואפילו נואף ונואפת אלא דנין את הראשון ואח"כ דנין את השני וכו' אין משקין שתי סוטות כאחת וכו' אין שורפין שתי פרות כאחת משנעשית אפר מביא אחרת ושורף על גבה ואיני חושש (זה הובא בתוספות ד"ה אין וכו') ואין עורפין שתי עגלות כאחת ורבי אליעזר אומר אם היתה מדה מכווינת בין שתיהן שתיהן מביאות שתי עגלות (דסבר נמי דמביאין כאחת.

ביאור הגר"א) ולכאור משמע דלר' אליעזר דעורפין שתי עגלות כאחת לא חש להא דאין עושין מ"ח וי"ל דמיירי בשני ב"ד וכמו שכתב ופירש במאירי דהא דקאמר דאין עורפין שתי עגלותכאחד היינו בב"ד אחד, אבל הכא בשתי עיירות דכל עיר נתחייבה להביא עגלה ערופה והמה מביאין למקום אחד מביאין כאחת משום דהוי בשני ב"ד דהב"ד שבכל עיר רוחצין ידיהן ואומרים כפר, ובפרה פרק ג' הלכה ה' (שהזכיר התוס') כך

שנוי' אין שורפין שתי פרות בבת אחת משנעשית אפר מביא אחרת ושורף על גבה איני חושש.
שרפה בשני חצאין זאח"ז (פי' מפרה אחת) רבי אומר אומר אני בזו שהיא כשרה. (פי' כיון שהיא מפרה אחת כשרה אפילו שרץ השניה קודם שנעשה אפר ביאור הגר"א ז"ל) וצ"ע דמאי קמ"ל דכיון דמצוה אחת היא.
יעוין בספרי פ' תצא דדריש מ„יכנו" מלמד שאין מלקין שניהן כאחד ופסקה הרמב"ם פרק ט"ו מהל' סנהדרין דין י' יע"ש וכמבואר בכ"מ שם, וה"נ יש לדקדק דת"ל דא"ע מח"ח יע"ש ברמב"ם שכתב טעם אחר.
וצ"ת וכבר הבאתי לעיל שהעירו בזה כה"ג גבי מיתה יע"ש. -ועיין ברכות (דף ל') כמה ישהה בין תפילה לתפילה וכו' יע"ש נראה ג"כ דלכך צריך שהיה בין תפילה לתפילה שלא יהא נראה כעושה מצות חבילות וכשם שאין חותמין בשתים מה"ט: עוד יש להעיר קצת בהא דאמרינן בכריתות דף ט' ע"ב ופסקה הרמב"ם, (פ"ד דין י"ו) דהמקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה ונסתרה עם כל אחד ואחד מהן ה"ז מביא מנחה אחת ע"י כולן כשמשקה אותן וכו' יע"ש.
ויש להעיר דמדוע לא נימא א"ע מח"ח וליחיוב להביא מנחות הרבה והשקאות הרבה על כל א' ואחד, מטעם זה דא"ע מצות חבילות, ולפמש"כ לעיל דבמקום שעושה מצוה אחת ובכוונתו יוצא בה יד"ח הרבה מצות לית לן בה הא דמ"ח. א"ש כאן, אבל אי לא נימא הכי.
ק"ק והיה י"ל דמרבינן מקרא הכי דמדאורייתא יוכל להביא מנחה אחת לכל הקינוון, אבל ה"נ מדרבנן אולי המצוה להביא כל אחד בפ"ע, ובזה יש ליישב קצת מה שהעיר המנ"ח מ' שס"ו דל"ל קרא ע"ז בלאו קרא היה ידעינן דדי לו במנחה אחת בעבור איש אחד כיון דהתורה כתבה אמן אמן ודחז"ל דמגלגלין וכו' א"כ ממילא נבדקת מכולם במנחה אחת ומגלגל עלי' כולם כל הביאות ולמה צריך עוד מנחה, ולומר דוקא באותו שאינה יכולה לשתות ע"י שלא קינא וכו' גילתה התורה דיכול לגלגל, אבל כאן דכולם היה ע"י קו"ס אין המים בודקים ע"י גלגול דיכול להשקות בפ"ע והוה הסברא דצריך להביא מנחה על כל אחד, ע"כ ריבתה התורה דאף בכה"ג במנחה אחת די זה דחוק כיון שנטמאה למה לא יבדוק עכ"ל, ואנכי ג"כ עמדתי ע"ז.
ולפמש"כ א"ש דהו"א מטעם אחר הוא צריך לעשות כל א' בפ"ע להרבות במצות ושלא לעשות חבילות חבילות, קמ"ל דמה"ת לא חיישינן לזה, או משום דלא שייך כאן האי סברא כמש"כ לעיל, או מטעמים אחרים ויש לעיין, כן יש ליישב עוד וקצרתי: (בתפא"י

במס' נגעים שהבאתי לעיל, כתב שם דנ"ל דבהשקאת סוטה מברך הכהן אשר קב"ו ע"ש, ולדעתי איני נראה דיברך על קלקלת האשה ומחיקת השם שישנו בזה, וכה"ג מבואר באבודרהם דאין מברכין על כמה דברים משום דהוי מהב"ע.
ושוב ראיתי בגוף הספר אבודרהם. ומצאתי שכתב דלכך לא מברכין על ארבע מב"ד ולא על מלקות דקב"ה חס על בריותיו וכו' וכדאמרינן נמי אין מפסיקין בקללות מפני שאין אומרים ברכה על הפורעניות וה"ה שאין מברכין על השקאת סוטה וכו' עכ"ל.
הרי כמו שכתבתי וב"ה שכוונתי לדעת הראשונים זלל"ה. ועוד י"ל כמה טעמים): לעיל הבאתי דברי התוס' חולין ל"ב במה שחילקו דהתם כתיב וכיפר עליו יע"ש, יש לעיין קצת בזה דאמרינן התם בזבחים (דף ט' ע"ב) בעי רבא חטאת חלב ששחטו על מי שמחויב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו מהו, מי אמרינן כרת כמותה או דילמא אין קבוע כמותה והשתא לדברי התוס' דהעיקר שהוא בר כפרה כמותו א"כ פשיטא דנהי דאין קבוע כמותה הא מ"מ אף שאין שווין לא קפדינן ע"ז כמו גבי פרה אדומה דלא בעי דומיא דידה ורק שיהא בר כפרה כמותו וא"כ גבי טומאת מקדש וקדשיו נמי בר כפרה כמותו הוא וצ"ע: ומש"כ לעיל דבהכשר מצוה לא חיישין בזה שאין עושין מח"ח, יש לעיין ג"כ מהאי תוספתא הנ"ל שאין שורפין שתי פרות כאחת יע"ש: ומש"כ לאוקמי' ההיא משנה דפי"ב דפרה בקטן שהזה יע"ש, נזכרתי שגם התוס' ישנים במסכת יומא (דף פ"ח) בהא דקאמר בועלי נדות וטמאי מתים טובלין כדרכן ביום הכפורים הקשו בתוס' וא"ת מאי מועיל טבילת טמא מת ביוכ"פ כיון שצריך הזאה וי"ל דמיירי שהזה עליו קטן או עבר והזה וכו' יע"ש וכן הוא בתוס' מגילה דף (כ' ע"א ד"ה ולא טובלין בסה"ד יע"ש.
ע"כ:ומה שהמצאתי מחלוקת בתלמוד בהני תרי טעמי שישנן בדין דא"ע מח"ח, מצאתי בספר יד דוד על סדר מועד ושם במס' מ"ק דף ח' הביא קושית האד"ר וכתב דלגמרא דידן דנפ"ל מקרא דשלמה. א"כ י"ל גזה"כ ולא צריך טעם אמנם להירושלמי דלמד מקרא דלבן א"כ לא י"ל דגזה"כ דלא מצינו רק בלבן וא"כ בע"כ צריך טעם וצ"ל כדי שיהי' פנוי אך הא גופי' מנ"ל דבעי לבו פנוי והיכן מצינו דוגמתו וצ"ל דהטעם דא"ע מח"ח ג"כ הוא כדי שיהא לבו פנוי וממנו אנו למידין לאין מערבין שמחה בשמחה וכ"ז לשיטת הירושלמי, אבל לשיטת גמ' דילן דאין מערבין גזה"כ ולא בעי טעמא א"כ י"ל דא"ע מח"ח לאו היינו טעמא משום דלבו פנוי ורק היינו הטעם כדי שלא יהי' עליו כמשא וא"כ מאי שכתבו בסוטה הוא לשיטת תלמודא דידן ע"כ, ואם כי הדברים קלושים.

מ"מ כיון שמצאתי סעד לדברי הבאתי הנה. וד מרשים היד דוד בחדושיו לפסחים דף ק"ב לספר חקרי לב דף ט', ועלה לי להשיג הספר הנ"ל והוא על חלק או"ח, וז"ל והנ"ל ליישב בהא דפסחים (דק"ב) דאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד דאין עושין מח"ח, וא"כ ה"נ אם היינו פטורים מבה"ת באהבת עולם היינו נפטרים מבה"ת ומברכת ק"ש בברכה אחת ולאו שפיר דמי דאין עושין מצות חבילות חבילות.

ואף דבדיעבד אם אמר שתי קדושות על כוס אחד יצא (א"י מנ"ל הא ואולי כוונתו למה שאמר אין לו שאני) וה"נ אם קידם ובירך ברכת ק"ש יצא ידי בה"ת ג"כ מ"מ לכתחילה לאו שפיר דמי וכו' אך ק"ק ממ"ש במנחות (דף צ"ט) דאפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימושו מפיך יע"ש והשתה קשה דקי"ל א"ע מצות ח"ח וא"כ האיך יד"ח ק"ש ותלמוד תורה בק"ש לבד ואף אם תאמר דרשב"י בדיעבד קאמר ובדיעבד אם אמר שתי קדושות על כיס אחד יצא.

מ"מ ק"ק שהרי הכא לא סגי ליה בלימוד ק"ש ליפטור לימוד לברכת התורה ל וא"כ איך יצא בק"ש מחיוב ק"ש ות"ת, וי"ל דרשב"י איירי דבירך בה"ת מלבד אהבת עולם וברכות מחלקות משא"כ כאן עכ"ל, ועיין שם במנחות בחא"ג מרש"א ז"ל. ולפמש"כ לעיל דבמצוה אחת ומעשה אחת שיש בה שתי כוונת לצאת ידי חובת שני דברים שפיר דמי א"ש כאן.

ומהי"ד הנ"ל נראה שמפרש פירוש דברי התוס' דמו"ק כמו שפרשתי אני לעיל דרק בדרך דמיון נקטי להאי דינא דא"ע מח"ח: ועוד יש להעיר מהא דאמרי' בפסחים (ק"ח ע"ב) שתאן בבת אחת רב אמר ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא, ופרשב"ם ותוס' דהא דידי יין יצא היינו משום שמחת יו"ט כדתניא לקמן ושמחת בחגך במה משמחו ביין ע"כ והשתא קשה דהא אין עושין מצות חבילות מצות ד' כוסות וידי שמחה **(אלא דבלא"ה יש לעיין האיך עושין בב"א ידי קידוש וידי ד' כוסות וגם כוס של ברה"מ מצטרף, ועכצ"ל דכך תקנו חכמים כאן וה"נ י"ל כן ומובן מעתה ביותר דברי המרדכי והתוס' כאן יע"ש וצ"ע.

)** ולפמש"כ לעיל יש להתיישב גם כאן. אך זה צריך להמיר דידי שמחה ביין נמי הוי מה"ת אפילו בזה"ז כמו שמסיק השאג"א בסימן (ס"ה) (שו"ר שם בסימן ס"ח שהשג"א הביא גמרא זו לראיה דמדרבנן נוהג מצות שמחה בליל יו"ט ראשון מדפירשו הרשב"ם ותוס' דיוצא ידי מצות שמחה יע"ש א"כ לא הוי אלא מצוה דרבנן כמו ד' כוסות והוי מצות שוויין) ואי אמרינן כמו שביארתי לעיל דהא דאין עושין מח"ח הוא דוקא לכתחילה אבל בדיעבד יצא, י"ל דהא קמ"ל הגמרא במה שאמר דיצא כמו שפירשו התוספת והרשב"ם

אלא דזה קמ"ל דיצא בדיעבד אע"פ שנעשה המצוה בחבילות ויתיישב קושית המרדכי והתוס' דמאי קמ"ל יע"ש, אלא דהא ליתא כיון דידי ד' כוסות לא יצא א"כ נשאר רק מצוה אחת.

ומ"מ יש לעיין בזה ודו"ק. וד' יזכני ללמוד וללמד לשמור ולקיים ולעשות מצות חבילות מתוך עושר והרחבה: אחר הדברים האלה הנאמרים (אחר שהפסקתי בין הפרקים. זה כתשעה ירחים. מחמת המצוקות הנוראות.

ד' ירחם).

אתי לידי ספרי החח"ם ז"ל שדי חמד חלק עשירי וראיתי שהרבה הערות ודברים כבר כתוב שם מפי ספרים וסופרים והנני להביא תה"ד מה שכוונתי לדבריהם הק' ריש תורה הביא חקירת הכתב סופר חלק אור"ח סי' קל"ט בשילוח מנות לעני ומתכוין שיהי' גם למתנות עניים אם יש בזה משום מח"ח והחח"ם ז"ל תמה עליו דלא שייך מח"ח.

אלא כשעושה שתי מצות ממש ועושה אותם בב"א אבל אם עושה מעשה אחד ומכוון שיעלה לכאן ולכאן אין זה עשיות מ"ח. והביא בשם ספר ויען אברהם שנסתפקו הרבנים באם שגמרו שתי מסכתות אם יכולים לעשות יומא טבא חדא לתרוויהו או איכא משום מ"ח וכתב דא"ע מ"ח לכאו וכ'ו שעושה סעודה אחת ומכוון בלבושתעלה לכאן ולכאן אין שייך בזה מ"ח.

והביא בשם ספר גזע ישי שהוכיח מתוס' מו"ק דף ח' (שהבאתי כ"פ) הוכחה לספיקת הארעא דרבנן בעושה שתי מצות אחת של תורה ואחת של דבריהם אי שייך בזה א"ע מ"ח. דהרי הכא שתי השמחות אינן שוות ששמחת יו"ט היא מדאורייתא ושמחת נשואין היא דרבנן וש"מ דגם בכה"ג הוי מח"ח ע"כ וא"כ לפ"ז הן נסתר נמי מש"כ לעיל דבמעשה אחת אין שייך הא דא"ע מח"ח אמנם לענ"ד מה שהבין הרב כוונת התוס' איני מוכרח וכו' (וכמו שביארתי לעיל כ"פ) ועכ"פ עולה דלדעת האד"ר והרב גזע ישי מתבאר דגם כשאינו עושה השתי מצות על ידי מעשה רק שהכונה היא העולה לכאן ולאן כמו שמחה דרגל ודחופה איכא משום חבילות.

ודלא כמהרא"ן וע"ש בש"ח. ולדידי יש להעיר במה שכ' בשמחת יו"ט דאורייתא דאפשר דדאורייתא לא הוי אלא בבשר זבחי שלמים אבל לא בשאר ממני שמחות.

וכבר הסתפק בזה השאג"א ז"ל וא"ש לפי שמסיק שם דהוי דאורייתא יע"ש מ"מ י"ל דאינו מחויב בזה כל היום. ואם כבר שמח משום שמחת יו"ט כבר יצא יד"ח מדאורייתא. ושוב לא הוי אלא מדרבנן כמו שמחת נשואין. ונדחית ראיתו.

וצ"ע.

עוד נראה לי כעת להעיר ראיה דבעושה מצוה אחת נחלקת לשתי כוונות לא שיך בזה משום א"ע מח"ח מהא דקיי"ל בחגיגה (דף ז' ע"ב) שישראל יוצא י"ח שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה**(@@בתוספתא חגיגה תניא נמי הכי ישראל יוצאין יד"ח בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה וכו' נזיר יוצא באלו בין בשלו ובין בשל אחרים ובלבד שיאכל מן הזבח כל שבעה.

ונדחקו המפרשים דמה הוצרך עוד לשנות נזיר בהדיא. וראיתי הג"ה נחמדה בשו"ת עמודי אור (סימן ל"ב) שהגיה דצ"ל ונזיר באילו ביו"ד והוא איל נזיר.

שיוצא בו י"ח שמחה בין בשלו ובין בשל אחרים קאי אכולהו מיני שמחה דתני לעיל עיי"ש והוא נכון. ומעתה נתחזקה ראייתי שכתבתי בפנים.

דמנו"נ אפשר לדחות כמש"כ המג"א דבמצוה של רשות לא אמרינן הכי. אבל נזיר באילו דהוי חובה ומ"מ יוצא בה יד"ח ש"מ שפיר אלא דלדעת המג"א נמי יש להסתפק ולומר דדוקא בשניהם נדבה ורשות אבל אחת של חובה ואחת של רשות לא ורואה אני שהרב מהרא"ן בס' ויען אברהם שנזכר לעיל בש"ח.

שהביא בשם הרבנים להסתפק בעביד סיום לשני מסכתות אי עביד יומא טבא חדא לתרווייהו יע"ש לא נזכר כלל מדברי המג"א שבדבר שאינו חיובות לא אמרינן האי כללא דא"ע מח"ח ואכמ"ל עוד.)** ואמאי נימא דא"ע מצות חבילות חבילות.

א"ו כמש"כ. ולדברי הרב ארעא דרבנן שהביא ראיה דגם במצוה אחת דאורייתא והשנית דרבנן איכא משום אין עושין חבילות מדאמרינן טעמא דאומרים הבדלה וקידוש על כוש אחד משום דקדושא ואבדלתא חדא מילתא נינהו הא.

לאו הכי הוי בהו משום מח"ח אע"ג דקידוש יו"ט הוא מדרבנן והבדלה לדעת הרמב"ם הוא מן התורה. וכתבתי להשיב דנהי דהבדלה הוי מה"ת מ"מ להבדיל על הכוס אינו אלא מדרבנן.

ראיתי כעת שהש"ח הביא כן להשיב על הארד"ר בשם הגזע ישי הנ"ל אך הוא החח"ם ז"ל הביא דברי הרמב"ם בפכ"ט מהל' שבת דין י"ג שכתב שם בזה"ל היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת מברך ברכה"מ תחילה ואח"כ מקדש על כוס שני ולא ולא יברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין שתי מצות בכוס אחד שמצות קידוש ומצות בהה"מ שתי מנות של תורה עכ"ל והרי גם בקידוש שהוא מן התורה מ"מ לקדש על הכוס אינו מן התורה וקרי לזה הרמב"ם מצוה של תורה לפי שעיקר מצות קידוש היום מה"ת חשיב כדאורייתא לענין זה וא"כ ה"ה להבדלה לדעתו שעיקר הבדלה הוי מה"ת ע"כ.

עיין בתוס' נזיר ושבועות. (ועיין פסחים ק"ו) ובספר המכריע לר"י טראני ז"ל ובספר שמחת י"ט מהרי"ט אלגאזי אבל עדיפא הו"ל להוכיח מן ברהמ"ז דהרי לברך על הכוס לכ"ע הוי רק דרבנן.

וקרי ליה הרמב"ם מצות של תורה משום דעיקר המצוה הוי מה"ת. ומסיים בש"ח דמגוף דברי הרמב"ם משמע דדוקא אם שתי המצות הן של תורה הוא דאין עושין חבילות.

אבל בחדא דאורייתא וחדא דרבנן אין חשש שלא כדברי הרב אדר"ב ועי"ש בדברי הרמב"ם דין י"ב גבי הבדלת וברהמ"ז ובדברי הראב"ד והרה"מ ובמ"ע שם ועל ראית האד"ר מהא דפסחים הביא שכבר עמד ע"ז הרב בכ"ס שם והכריח מזה דהא דס"ל להרמב"ם דבחדא דאורייתא וחדא דרבנן ליכא משום חבילות אינו אלא כשעשה הדאורייתא תחילה ואח"כ הדרבנן כברהמ"ז וקידוש י"ט אבל אם עושה תחילה הדרבנן בקידוש י"ט דרבנן ואח"כ הבדלה מה"ת איכא משום מ"ח עיו"ש ודעת הכ"ס שם דבתרי מצות דרבנן ליתא בזה משום א"ע מח"ח ע"ש וכך מסיק לדינא יעי"ש ואין הספר כתב סופר בידי לעיין היטב שם.

ושוב הביא תשובת מהר"מ שיק בענין זה וכתב דבמקומדשייכי שתי מצות להדדי לא אמרינן בזה א"ע מח"ח וכמי גבי קידוש והבדלה וכו' ועוד בלאו הכי נמי לא קשיא לפי הכלל הראשון היכי דשייכי להדדי וכו'. והלל היה כורך פסח מנה מרור וכו' ע"כ.

וכוונתו לקושי' הארעא דרבנן שהזכרתי לעיל וכוונתי לתירוצו ב"ה. וכן הביא בשם ספר אחד שפלפלו בקושית הקהלת יעקב גבי נר חנוכה בשמן של שריפה יע"ש וכבר הבאתי לעיל זה ולפי דברי הכ"ס דאף לדעת הרמב"ם אם עושה אח"כ הדאורייתא אסור משום ח"ח א"כ כ"ש אם עושה הדאורייתא והדרבנן בפעם אחת מכ"ש דאסור משום מח"ח.

וא"כ לא יתורץ אף לשיטת הרמב"ם. קושית האד"ר דלמה ליה למימר לא ליכרוך אינש מצה ומרור בזה"ז וכו' ת"ל דלכן לא נכרוך מצה ומרור ביחד משום אין עושין מח"ח.

ומה שכתב אאד"ר. די"ל דנקט טעמא דיהא אסור אפילו מן התורה ע"כ עדין קשה למה שאנו נוהגין לכרוך מצה ומרור אחרי אכילת מצה בראשונה ומשום דהוי שוב שניהם דרבנן כמש"כ התוס' בדף קט"ו ע"ב וראשונים שם.

וי"ל עוד ע"פ הספק השני של האד"ר בב' מצות שיש להן המשך זמן ובהתחלת האחת אין המצוה הב' עמה רק בהמשך זמן עשייתה פגע במצוה הב' ועושה אותה בב"א אם יש בזה לתא דמח"ח יע"ש ומעתה נפשוט מהקושיא הנ"ל דלכך לא קאמר הגמרא שם מטעמא דא"ע מח"ח משום דמיירי אף בגוונא שהתחיל לאכול חצי זית מצה לבד בלא

מרור ואח"כ אכל חצי זית השני עם מרור ובלא שהה שיעור אכילת פרס וע"כ לטעמא משום ח"ח ליכא כאן דבהתחלת המצוה היתה לבד בלא מרור.
וכדעת האחרונים דגם בחצי זית איכא מצוה באכילתו וע"כ קאמר דאסור משום דמבטל טעם מצה אך יש לדחות. דמ"מ הרי נוטל מרור ואוכל כאחת וניכר המעשה שלו וספיקת האד"ר לא שייך אלא כשבא ממילא ודו"ק וקצרתי והנכון כמו שכתבתי לתרץ לעיל וכמעט שזה ג"כ תירוץ של האד"ר שכתב בזה"ל א"נ כמש"ל בשם ה"ר משולם וסוגיא דפ"ג שאכלו דמשני הש"ס הא בהא תליא וה"נ מצה ומרור זה גורם לזה דע"י השעבוד נעשה החרות וכחדא מילתא דמיא ע"כ וד' יזכנו לאכול פסח מצה ומרור חיש מהר:
עוד ראיתי שם בש"ח סימן קל"ה אות כ"ג שכבר הביא שם בשם חכם אחד להעיר בהא דאיצטריך לטעם שאין מלקין שנים משום דכתיב יכנו.
ות"ל מטעם דאין עושין מח"ח וכן בהא דאין ממיתן שניהם כאחד יע"ש ותירץ דכאן לא שייך אין עושין מח"ח מפני שיש שם גם מצות עשה ובערת הרע מקרבך כי לא רק בקום ועשה המצוה הוא כי אם בשם וא"ת גם כן מבלי להניח בלא עונש ועל מצוה דכוותה חין שייך אין עושין מח"ח ואין להשהות המצוה וכו' עכ"ל והוא כמו שכתב שם הש"ח בסי' צ"ה בשם האחרונים דכל היכי דשייך זריזין מקדימין דוחה להא דאין עושין מח"ח עי"ש.
ועדיפא יותר מכמו שאין לו אלא כוס אחד דשפיר דמי. וה"נ דכיון דבזה גופה יקיים מצוה.
ליתא להא דאין עושין מח"ח: ובזה הענין יש להעיר בגמ' דפסחים (ק"ה ע"ב) דבעאי רבינא מי שלא קידש בער"ש מהו שיקדש והולך כל היום כולו וכו' וקאמר איתביה כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם אין לי אלא כוס אחד אומר עליו קידוש היום מפני שקידוש היום קודם לכבוד היום.
ואם איתא לישבקיה עד למחר וליעיבד ביה תרתי ע"כ פירש דהוי ביה תרתי קידוש היום וכבוד היום כדפרשב"ם והשתא הלא לכתחילה א"ע מח"ח ואין עושין שתי מצות על כוס אחד וא"כ מאי הקשה דלישבקוה עד למחר. דהלא לא שפיר עביד בזה שיעשה עליו תרי מנות.
ועדיף יותר לקיים עליו קידוש היום לחוד השתא ודו"ק. ואפשר להטעים עוד יותר וקצרתי ובמה שכתבתי לעיל יתישב גם זה: ומה שכתבתי לעיל דהא דינא דאין לו שאני אינו מבואר ברמ"בם וש"ע.

כוונתי לענין האי דינא דאין עושין מח"ח אבל הדין שם לענין ברה"מז מבואר הוא בש"ע סי' רצ"ט ס"ד עיי"ש. ועיין ברמ"בם פכ"ט משבת דין י"ב ובהשגת הראב"ד שם ובכ"מ שם: ובהא דמבואר בתוס' פסחים (ק"ב ע"ב) שם בתוס' ד"ה שאין אומרים וכו' דיש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר ז' ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר וכו'.

אך רבינו משילם היה אומר הכל על כוס אחד וכו'. ע"ש עיין במסכת סופרים פי"ט הלכה י"א ומביא לו כוס אחר ומברך בפה"ג וכו' וכן אתה אומר בברכת חתנים ובברכת אבלים לפי שאין אומרים שתי קדושת על כוס אחד וכו' ע"כ וע"ש: עיין במסכת עבדים פרק ב' שם תניא.

אין קונים ב' עבדים כאחד ושם בהגהות מבואר נוסחא אחרת. ואינו מבואר טעם כל זה ואילו היה גרסינן דאין משחררין ב' עבדים כאחד אפילו בשני גיטין היה י"ל הטעם משום שאין עושין מח"ח ועיין מש"כ לעיל בההיא דאין מגרשין ובשם הש"ק.

או י"ל כוונת המסכת עבדים דאין קונין. היינו ברצועה דאין רוצעין ב' עבדים כאחד: עיין ירושלמי יומא פר"א והוריות פ"ג גבי משיחת כה"ג אחד מושחין ואין מושחין שנים אמר רבי יוחנן מפני האיבה ע"כ ויש לעיין בענינא דידן אלא שאכ"מ עוד להאריך:ואחר הפסקה של שמונה שנים הנני נותן תודה לאל שהחיני והגיעני ליום זה חנוכה תרפ"ב להתחיל לדפוס הלאה ד' יהא בעזרי: ולפי מה שכתבנו להסתפק אם בדיעבד יצא עיין לעיל (ועכשיו מצאתי גם לתה"ק עמד בכעין זה יעו"ש) יש להסביר המשנה דר"ה (פ"ד מ"ט) משך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת עיי"ש מחלוקת הראשונים וי"ל דלכך אין בידו אלא אחת משום דא"ע מצות חבילות חבילות כדי לצאת בבת אחת שתי תקיעות ולהפוסקים דאין בידו אלא אחת היינו הראשונה אבל מתקיעה זו אין לו כלל, יתבאר אם נאמר דאף בדיעבד לא יצא מטעם זה ופסלה גם תקיעה זו ודוק, ועיין בשו"ת שאילת שמואל חאור"ח סי' ט"ו במש"כ ישוב נכון על קושית התוס' ד"ה והא וכו' דאינהו בקראי פליגי וכו' יע"ש וישוב לדברי הרמב"ם דאינו מחלק גבי סוטה בין כהן א' לב' כהנים עיי"ש, ועיין בספר נהר שלום על דברת המג"א המובא לעיל.

ומצאתי כעת הערתי לעיל על הנ"א כלל ס"ב בהגהות תו"ר על ספר יראים החדש, וכן מה שהערותי לעיל בהאי דאין מושחין שני כה"ג כאחת מצאתי היום בשו"ת יד אליהו מקאליש זצ"ל הנזכר לעיל והוא בין השיטין בחלק הכתבים אות א' סימן כ"א בענין איבה שכתב. עוד נ"ל ברור דהנה מבואר ברמב"ם שאין ממנים ב' כה"ג כאחד וכן מבואר בירושלמי ובת"כ ויליף לה מן אותו אחד ולא ב' וכו' ונ"ל דאותו ממעט שאסור למשוח

אפילו בזאח"ז וכן מוכרח לומר דאין לומר דדוקא שניהן כאחד אסור למשוח דומיא דאמר בפ"ב דחולין גבי פרה אותה שלא יוציא אחרת עמה.

הלא יקשה הא בלא"ה אין עושין מצות חבילות כדאיתא בסוטה (דף ח' ע"א ואף לדברי התוס' שם כבר פלפלנו בסוגיא שם לעיל (כוונתו למה שהעתקתי בריש הענין) אלא ע"כ דאף בזאח"ז אסור למנות ב' כה"ג בחנם זולת עפ"י ההכרח עיי"ש. וברוך שכוונתי: ומבואר בפשיטות מהסוגיא דבכהן אחד הוי טעמא משום דאין עושין מ"ח ובשני כהנים הוי טעמא לאסור משום שלא יהא לבה גס בהן, ואינו מובן כלל מה שכתב בתו"ת דלכך לא חילק הרמב"ם בין כהן אחד לשני כהנים משום שהוא פסק הטעם מפני שלא יהא לבה גס בחברתה ובדין השמיט עכ"ל: והלא גם לענין עגלה ערופה וטהרת מצורע ורציעת עבד השמיט הרמב"ם חילוק זה דבין כהן אחד לשני כהנים ומאי יענה התם, ועיין בתוס' ד"ה איכא בינייהו וכו' דלר"י אסור להעמיד גם אשה אחרת יע"ש.

נראה להעיר דראיתי בספרי שדרשו על הפסוק והעמידה לפני ד' מכאן אמרו לא יעמידו עמה לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שלבה סמוך עליהם ע"כ משמע דנשים אחרות לא שפחותיה מותר להעמיד עמה וצ"ע. ועיין לקמן במשנה כל הרוצה לראות בא לראות חוץ מעבדיה ושפחותיה משמע אף מרחוק ויש לעיין בדקדוק הלשונות.

ואסתגר בקמייתא בענין זה שלא כתבתי אלא לצעירים הלומדים תורה „חבילות" „חבילות" וסוגיות.

אך את זה ראיתי להעיר ולעורר במה שראיתי במדרש רבה פ' נשא סי' י"ז ושם נשנה בזה הלשון והשביע אותה הכהן אין משביעין שתי סוטות כאחד (מזה לקח רש"י לפרש בסוטה ח' א' ד"ה אותה והשביע אותה הכהן וע"ש בגהש"ס להגרע"א ז"ל הרש"ש שם) וגם בזה מורגש השינוי שבגמרא הגירסא אין משקין ושם במדרש הגירסא הוא אין משביעין דאפילו השבועה אין עושין כאחד וראיה להתוס' כאן ד"ה אין משקין וכו').

ואין שורפין שתי פרות כאחת (בזה הרגיש הרד"ל שם לעורר דבחולין (ל"ב ע"א) הניא שאין שוחטין ב' כאחת משום שנאמר אותה ולענין שרפה תנן בפרה פ"ד מ"ב שאם שרף שנים בגת א' פסולים ומשום מלאכה עי"ש אבל בב' גיתות משמע דכשר ואפשר כאן אסור לכתחילה משום מצות חבילות ככל הני דחשיב.

ופלא שלא הזכיר מדברי התוס' כאן ד"ה אין משקין וכו' ובתוספתא דפרה תניא אין ב' פרות נעשית כאחת משנעשית אפר מביא אחרת ושורפה על גבה ותימה וכו' יע"ש). ולא עורפין שתי עגלות כאחת ולא הורגין ב' אנשים כאחד (כתב הרד"ל ומ"מ כאחד ממש תני הכא שאסור ומשום חבילות דמיתת ב"ד איתי בה מצוה דובערת הרע כמש"כ הרמב"ם

והרמב"ן במנין המצות ועיין ז"ר שנדחק בזה) ולא מסגירין ב' כאחד ולא מחליטין ב' כאחד (ובגמרא הגירסא אין מטהרין וכו' כאחד.
אבל גם זה חלק מהמצוה והטהרה) ומשבא לידי ספר מנה"ק ראיתי שהעיר בכאן על דברי המאירי שכתב דהא דאין עורפין שתי עגלות כאחד היינו בב"ד אחד ומשמע דגם על ב"ד שייך לומר אין עושין מח"ח ואולי שם שאני דעושין מעשה דרוחצין ידיהם בנחל ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה כמבואר לקמן דף מ"ה ולכאורה י"ל דהאיך משכחת לה ב' ב"ד בעגלה ערופה הא בעינן כל זקני העיר אפילו הן מאה וא"כ כל הב"ד שהיו באותו העיר היומחויבין לרחוץ ידיהם בנחל ולא משכח"ל ב' ב"ד עכ"ל.
והביאוני רעיוני לידי ספק בכה"ג שהיה בעיר אחת משני שבטים דקיי"ל דעושין שני סנדראות כדאמרינן בסנהדרין דף ט"ז ע"א ובתוס' ד"ה שופטים. אי בכה"ג גם הב"ד של השבט השני מחויבים לצאת.
ועיין בהוריות לענין הורו ב"ד של שבט אחד. ויל"ע): ומתוך כל המובא בקונטרס זה יש ללמוד ג"כ לענין מה שראיתי עכשיו בס' שו"ת דברי מלכיאל ח"ר סימן ס"ט בענין להספיד שני צדיקים כאחד והוקשה לו דהא קיי"ל אין עושין מח"ח יע"ש באריכות מה שהאריך בשמעתתא דילן ובשיטת הרמב"ם ובשיטת המג"א שצ"ע.
ובשם הפמג"ד והמחה"ש שם סי' קמ"ז ובשם שו"ת עמודי אש הביא שהקשה למה לא קאמר הש"ס דנפ"מ דלמ"ד משום לבה גס בה אם כבר נמחקה המגילה אין שייך זה דהא אף אם תאמר איני שותה משקין איתה בע"כ עיי"ש ובמח"כ הוא תמוה דהתם אמרה סתם איני שותה וחפיצה להתגרש בלא כתובה אבל אם אמרה טמאה אני.
אין משקין אותה והמים נשפכין כמבואר בדף כ' ע"א, וכן העיר שם המחבר מהא דלישא נשים הרבה ביחד כתב הרמב"ם בפ"ו מה"א דשרי ומיישב דברי הב"מ בסי' ס"ב ומסיק דעפ"ז מבואר דין דהספד שני מתים יחד כיון שנזדמנו שניהם כאחר אין שייך בזה אע"מ חבילות וכו' ולא דמי לנשואים וכו' עיי"ש.
ויש להעיר הרבה על כל דבריו שם אלא שאין רצוני להרבות עוד בחבילות ובקונטריסי לענין שורפין שמן שרפה בלילה בזה"ז כתבתי בסוף בזה"ל ובדבר הירושלמי שהבאתי והוא בשבת פ"ב א"ר אבוהו שנה לי רבי יונתן בן עכמאי בת כהן שהיתה עומדת ע"ש עם חשיכה ובידה נר ובתוכו ש"ש הרי זו מוספת לתוכו שמן חול כל שהוא ומדלקת.
י"ל הטעם משום אין עושין מח"ח כמש"כ כבר אודות זה וה"נ בת כהן המדלקת נרות של שבת עם חשיכה שניכר שהוא של שבת וגם מקיימת המצוה דלשרפה והוי מצות ח"ח ולכך מערבת שמן של חולין ובזה מדלקת לשם שבת ולא היית כעושית מח"ח ודו"ק.

דף ח' ע"א שם תוס' ד"ה והכהן אוחז בבגדיה בפ' אלו הן הלוקין תניא נמי הכי חזן הכנסת אוחז בבגדיו וכו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה מצוה לנוולו ע"כ אפשר לומר דקשה להו להתוס' דהתם גבי מלקות ג"כ סתם תנא עד שהוא מגלה את לבו ומשמע ג"כ בין שהנלקה הוא איש ובין אשה ומנ"ל דהוי חיוב לעשות כן עד כדי לעשות כך גם באשה שיש מקום לחוש להרהורא דעברה ולכך פירשו התוס' משום דכתיב ונקלה מצוה לנוולי.

אבל תם אני ולא אדע מה חידשו התוס' בזה הלא מבואר כן שם בגמרא על המשנה דשם (דף כ"ב ע"ב) דכיצד מלקין אותו וכו'. פריך הגמרא מ"ט ומשני „משום נקלה" והלא בפשיטות מבואר דגם על זה קאי וטעמא טעים מ"ט דאוחז בבגדיו משום דכתיב ונקלה ואף שאפשר לפרש דהטעם הוא פשוט דלכך מגלין את לבו כדי שירגיש יותר הכאב והעונש של המלקות וכן מצאתי להריטב"א למס' מכות שכתב כן „כדי שיהיו המלקות בבשרו" ובקריעה זו נעשה כפותח מלפניו ומלאחריו עכ"ל הריטב"א ולפי טעם זה ירוח לנו מעט הא דמשמע לכאורה שגם ר' יהודא דפליג הכא גבי אשה דאם היה לבה נאה לא היה מגלה.

לא פליג שם גבי מלקות ומודה הוא לרבנן. דמדסיפא שם מחלק ר' יהודא בנתקלקל דבאיש בריעי ובאשה במים מכלל דרישא נמי ר' יהודא היא ומיירי נמי באשה.

וטעמא מאי? ולפי הנ"ל אפשר לומר דמשים דעיקר מצות מלקות כך הוא להלקותה על לבה ובשרה ולא על בגדיה שאינה מרגשת כל כך הכאב ועדיין צריך תלמוד. (ולהלן נדבר עוד מזה אי"ה) ובדוחק אפשר לומר דכונת התוס' נמי כן הוא דמשום דכתיב ונקלה מצוה לנוולו ולהלקותו ערום על בשרו ממש.

וכונתם בזה ג"כ להעיר בישוב הדברים גם לגבי ר' יהודה. אבל הדברים יגעים וצ"ע, ושוב עיינתי ברמב"ם ופי"ז מהל' סנהדרין) הלכה ח' שכתב ג"כ הכי דלכך מגלהו עד לבו שאיני מכהו על כסותו שנאמר והכהו ולא לכסותו ע"כ וא"כ מצוה היא גם לנשים דאל"כ היו מחסרון עצם דין עונש המלקות דקנס רחמנא וע"כ הרמב"ם ג"כ מפרש דהאי „מ"ט משום נקלה" קאי על שאר דברי המשנה: עוד הביאו שם התוס' התוספתא כהנים מטילים גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדיה ע"כ.

גם בזה הרמב"ם לא הביא האי תוספתא להלכה בפ"ג מהל' סוטה דין י"א והמל"מ שם הביא הך תוספתא וכנראה הרגיש בזה. אכן לא הזכיר שהתוס' מביאין לה האי מתניתא.

שוב ראיתי בחסדי דוד שעל התוספתא (בדפוס ווילנא) שג"כ הרגיש בזה וז"ל והנה הרמב"ם לא העתיק לשון התוס' דמטילין גורלות והטעם דסובר דלאו דוקא הוא דצריך גורל ואה"נ דכל כהן שירצה הולך ועושה שאין זו עבודה שצריכה פייס אלא דמתניתא קמ"ל שאם לא נמצא כהן אחד ההולך מרצונו דדילמא חייש לחשדא שלא יאמרו שקפץ כדי לראות שערה ולבה אז היו מטילין גורלות ע"כ ויש להעיר אם באמת אינהעבודה.
א"כ מנ"ל דבעינן דוקא כהן כדתנן במשנה וכהן אוחז וכו'. וכן הרמב"ם כתב ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה וכו'.
משמע דזר לא. ומדכתיב ופרע וכו' אין ראיה כלל דיש לפרש ופרע מי שהוא.
כדאיתא כן בכמה מקומות ועל פי הסברא יש לומר דכיון שאיני דומה לגדול המביש לקטן המבייש. א"כ הכהן שהוא החשוב אם הוא מבזה אותה שהוא הוא העובד בבית האלקים.
אולי תודה ותתבייש ביותר אבל לא לגבי זר אבל מ"מ עיכובא מנלן ויש לעיין וזה לשון המאירי ז"ל ואמר אח"כ שכהן המזדמן לכך אוחז בבגדיה בבית הצואר שבהם בדרך כעס וביזיון אם נקרעו וכו' איני חושש בכך שכך היא הכונה שתחוש בבזיונה ותודה ויש מפרשים קריעה במקים התפר ופרימה שלא במקום התפר וקורע או פורם עד שיגלה את לבה וסותר את שערה ר"ל שמתיר קליעותיה אחר שהסיר כיפה שעל ראשה והשליכה בארץ תחת רגליה בביזיון גדול ובתוספתא ראיתי שהכהנים מפילים ביניהם גורלות על כך ומי שפלה בגורלו אפילו כהן גדול יוצא ועומד בצד הסוטה וכו' עכ"ל: והנה לשון זה שכתבתי דהוא משום כדי שתודה ושכן כתב המאירי ז"ל.
הוא דוקא כמו שנראה מפשטות לשון המשנה דכל זה היה תיכף קודם שנמחקה המגלה.
ולכך עושין כל טצדקי וליגעה צדי שתודה.
אבל הרמב"ם ז"ל שכתב שם פ"ג דאחר המחקה בא אליה הכהן ואוחז בבגדיה וכו'.
וכמו שהעיר על זה הכ"מ שם דין י"א.
וא"כ אדרבה לאחר שנמחקה המגילה משתדלין עמה שתשתה ולא שייך טעם זה וקצרתי. שם רבי יהודא אומר אם היה לבה נאה וכו' ומסיים שם בתוספתא מפני פרחי כהונה.
וכוונת התוספתא אפשר למאי שבא לקמן בגמרא לתרץ למימרא דר' יהודה לא חייש להרהורא וכו' ואמר רבה וכו' ויתגרו בה פרחי כהונה. והנה ראיתי שם בחסדי דוד הנ"ל שכתב ודברי ר' יהודא צריך פירוש דהיכי ידעי אם לבה נאה או שערה נאה אם לאו לדעת אם יגלוה או לא.

לכך נראה דה"פ אם באולי היה לבה נאה למה לא ניחוש שמא יתגרו בה הלכך לא היו מגלין לשום אשה אע"פ שהלשון דחוק קצת עכ"ל. ולדעתי העניה דבר זה לא ניתן להאמר כלל דהלא בלא"ה הקשו רבנן בתוס' ד"ה (אם היה לבה) אע"ג דגזה"כ הוא שב ואל תעשה לא מעקר הוא כדאיתא פ' הא"ר ע"כ ושם קחשיב שופר, והנה שם גבי שופר הביא השעה"מ (בפ"ב מהל' שופר) דהרא"מ ז"ל הקשה דגם ביו"ט איכא איסורא בתקיעה משום שמא יתקן כלי שיר והיה להם לחכמים לבטל ד"ת בשבוא"ת יע"ש מה שתירץ והפר"ח ז"ל ס' תקפ"ה סק"ה תירץ דעיקר קו' אינה שהרי לא מצינו שב"ד יעקרו מצוה אחת לגמרי מן התורה ושיאמרו שלא יתקעו שופר לעולם וכ"ת מטעמא דשמא יתקן נגזור וכו' את"ד הפר"ח והעיר על זה השעה"מ דהנה מה שתירץ לקושית הרא"מ ז"ל הנה נכון הדבר ומצאתי ראיה לדבר ממש"כ התוספות פ"ד דיבמות (דף כ' ע"ב) ד"ה א"ה וז"ל כל הני פרכי לא פריך שיעקרו חכמים לגמרי מצות יבום אלא הכי פירושו וכו' יע"ש את"ד.

והכא נמי אי אמרת דלר' יהודא לא היו מגלין לשום אשה א"כ עקרת פסוק בתורה לגמרי ואין כח זה ביד חכמים אפילו בשב וא"ת א"ו דדוקא אם היה לבה נאה דלפעמים בהזדמנות ומשום הרהורא דעבירה יש כח ביד חכמים לעקור בשב וא"ת. ומה שהקשה הח"ד לק"מ דניכר מהפנים והשערות ועיין רא"ש בריש פ"ב דכתובות ודו"ק.

או דסמכינן בזה אעדות נשים וכדומה ויש לקצר: שם בקושית התוס' אע"ג דגזה"כ הוא שב ואל תעשה לאו מעקר הוא. בעיקר קושית התוס' יש לעיין דלכאורה יש לדון דאין כאן הטעם לר' יהודא משום דחייש להרהורא.

הוי רק איסורא דרבנן אלא כאן דחייש להרהורא א"כ יש כאן איסורא דאורייתא וכדאמרינן במס' ע"ז (דף כ' ע"ב) ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום וכו' וכתבו התוס' ד"ה שלא יהרהר דהאי קרא דרשא גמורה היא ולא אסמכתא כדמוכח בפרק נ"ש (כתובות דף מ"ו). וכו' יע"ש וא"כ הרי איסורא דאורייתא עומד לנגדינו והלכך משום זה אמר ר' יהודא דדחינן מקמי' האי מ"ע ופרע ועיין שם בכתובות דמשמע דקאי גם אליבי' דר' יהודה דמיירי שם גבי מוציא שם רע ועכ"פ י"ל דר"י הכי ס"ל דהוי מדאורייתא ולכך אומר שלא היה מגלה?.

ונראה דיתיישב עם מה שכתב לנו להסביר ולהאיר המאירי ז"ל וז"ל ר' יהודא אומר אם היה לבה נאה לא יגלהו ואם שערה. נאה לא יסתור שהוא חושש שמא טהורה היא או יתלה' בה זכות ויתגרו בה פרחי כהונה אלא שמכל מקום הלכה כחכמים שאין החשק מצוי בדבר שבעיקרו עשוי לנוול ושכבר הוחלפה בגדיה בבגדים של נוי וכו' עכ"ל וכיון

שכן אין לנו לומר בקצה האחרון שר"י חייש גם בכה"ג להרהור גמור ושיבוא לידי איסור דאורייתא אלא דמכל מקום חייש ר"י לדילמא ושמא יבוא אח"כ לידי הרהור קצת באפן שלאהוי אלא חששא דרבנן ושמא יתגרו בה אח"כ פרחי כהונה.

וכיון שלא הוי אלא איסורא דרבנן שפיר הוקשו התוס' ודו"ק כי דברי המאירי הם קילורין לעינים וישתמש לנו גם בשו"ט בגמרא לקמן) וסעייתא לסברת המאירי הוי מגמ' דנזיר מ"ה ע"ב ובתוס' שם וכמו שיבואר לקמן אי"ה): ב) ובזה יהי' ניחא ג"כ במאי דניחא להו לרבעות"ס ז"ל דמשום דהוי בשב וא"ת אין זה עקירה יש לעיין מדבריהם הק' על מה שחידש הרא"ם (המזרחי) ז"ל בתוספותיו על הסמ"ג הל' שופר (הביא דבריו) השעה"מ בסוף פ"ג מהל' איסורי ביאה.

וכן בארעאי דרבנן בסוף ספרו אות תק"ד וי"ט ועיין בספרי אוריין תליתאי דף י"ד ע"ב) דלא אמרינן שוא"ת שאני אלא היכי דליכא הכשר מצוה כגון ההיא דאין מפקחין את הגל דבעידנא דקמעקר שבות של דבריהם לא מקיים עשה דתקיעת שופר אבל היכי דבעידנא דקעקר איסורא דרבנן מקיים עשה דשופר לית להו כח לחכמים להעמיד דבריהם אפילו בבשוא"ת יעו"ש וא"כ הכא בנ"ד הלא בעידנא דקא יעבור על איסור דהרהור מקיים מ"ע דופרע דגזה"כ הוא הכל מדאורייתא לגלות את לבה ולסתור את שערה ואין כח כלל ביד חכז"ל כה"ג אפילו בשב וא"ת? אכן לפי המתבאר וכן משמע פשטות הגמרא דחיישינן דילמא אח"כ יתגרו בה פרחי כהונה ואחר שכבר יקיים המ"ע ישאר עדיין לכלוך העבירה אפשר שהרא"ם מודה ולא תהי' סתירה לדברי מרן המזרחי ועדיין צ"ע: גם יש להעיר דא"כ מאי מקשה מדרבנן דאמרי התם האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה דילמא שאני התם דע"י החשש הרהור אין עוקרין גזה"כ (ועיין בתוס' ד"ה האיש) לכן חיישינן אבל הכא בסוטה דגזה"כ הוא לגלותה אלא דעקרו רבנן משום דבשב וא"ת יש כח ביד חכמים וכמש"כ התוס'.

אבל רבנן לא ס"ל הא' סברא אלא כפשטות דברי הרא"ם בלא חילוקי הנ"ל ולכן ס"ל דצריכין לגלות תמיד ויל"ע (שוב אחר שבא לידי ס' תורת הקנאות ראיתי שהרגיש בזה יע"ש מש"כ) ועיין מה שאכתוב לקמן אי"ה: שם בגמרא ופרע את ראש האשה וכו' מלמד שהכהן סותר את שערה. הנה מבואר כאן דמקודם הי' מגלה את ראשה דהיינו שהיה נוטל המטפחת מעל ראשה ואח"כ סותר את שערה דהיינו כמו שפרש"י דמרבה בגילויה שסותר קליעתה.

וכן מבואר ברמב"ם בפ"ג דבהלכה ה' כתב „והיא עומדת ביניהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בבגדיה וכיפה שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה" ואח"כ לאחר כל המעשים ומחיקת המגילה כתב שם דין י"א דמגלה שערה.

ב) וסותר מחלפות ראשה כדי לנוולה וא"כ לכאורה אין כאן סתירה כלל למה שדרש תנא דבר"י אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש וכפרש"י שם בכתובות (דף ע"ב ע"א) ולפלא לי מה שכתב בת"ת דר"י אינו מפרש כחכמים דפי' ופרע הוא מלשון סתירה והרוס אלא שהוא מלשון גילוי עיי"ש דהלא לחכמים נמי הכי מפרשין דמרבה לה בגילוי ופשוט.

ועיין בתשובת יד אליהו מקאליש סימן ע"ט ושוב מצאתי מבואר היטב בזה כמש"כ בהכתב והקבלה לסדר נשא וז"ל באות י"ח ופרע את ראש סותר את קליעת שערה (רש"י) אע"פ שהפריעה בכ"מ הוא לשון גילוי והרב בעצמו כתב בכי תשא כי פרוע הוא מגולה יכו' באמת אין כאן שים סתירה כמש"כ הרוו"ה דבמשנה ריש פ"ב דכתובות דפרש"י כי פרוע ראש הוא כשהשערות מוטלות על הכתפים וכו' וזה שדייקו חכז"ל שם בסוטה באמרם א"כ מאי ת"ל ופרע את ראש כלומר למה הוציאו הכתוב בלשון פרע ולא אמר וגילה את ראש האשה מלמד שהכהן סותר את שערה וזהו שדייק שם רש"י בפירושו מרבה בגלוי שסותר קליעתה ולכן אין כאן שום סתירה ודברי רז"ל מיוסדים בעיקר הלשון והמליצה ודברי הרא"ם בזה דחוקין עכ"ל, ודברי הת"ת אין להם שחר כלל ושוב ראיתי מש"כ במלבי"ם שם: שם בגמרא לממירא דר"י חייש להרהורא וכו'.

כבר הערותי בתוס' דלכאורה הו"ל להגמרא להקשות דאפכא שמעינן ליה גבי מלקות במשנה דמכות (כ"ב ע"ב) דמשמע דגם גבי אשה אוחז החזן בבגדיה מדמיירי ר' יהודא שם בסיפא ומחלק באיש בריעי ובאשה במים. ואם איתה הו"ל לחלק נמי דבאשה אין קורעין בגדיה משום הרהור היכי דלבה נאה.

ופרשתי דלהרמב"ם שנתן הטעם לקריעת הבגדים גבי מלקות משום דכתיב והכהו ולא על כסותו. א"כ הוי חסרון בעצם דין עונש המלקות בזה אין בכח חכז"ל לעקר דבר מה"ת בלא קיום עונש המלקות כלל ודו"ק.

אבל לפירוש התוס' כאן דהוי רק משום מצוה לנוול קשה. ומצאתי להתיו"ט שם במשנה דמכות דהביא דמפורשין דברי הרמב"ם בספרי פ' כי תצא וא"כ א"ש דלא הביא משם ואף שלא היה שייך כאן תירוץ רבה.

דהרי גם גבי מלקות יש לחוש שמא יתגרו בה אחרי המלקות וגם התירוץ דרבנן אדרבנן נמי לא שייך דאף דאין לך יסור גדול מזה מ"מ ישאר הקושיא וכי תימא ליעבד בה

תרתי מלקות ובושה. אך אפשר דבאשה אין הכי נמי דלא הוה קורעין בגדיה לדברי התוס' ויל"ע.
כן אין להעיר דמאי פריך מדר"י אדר"ו דילמא באמת לא חייש להרהור כמו התם בסקילה. והכא היינו טעמא דלא היה מבזה אותה ומנוולה.
משום דאין כאן רק ספק טמאה ודילמא טהורה היא ואין מחוייבין לנוולה וכמו שפריך בירושלמי ומבזין על הספק כמו שהביא הכ"מ ברמב"ם פ"ג דין י"א יע"ש. דהלא משמע מלישניה דרק משום אם היה לבה נאה לא היה מגלהו.
ואי טעמא הכי הוא יבם בלא היתה נאה לא היה צריך לגלות. והא דפירש"י לקמן בע"ב הכא טעמא מאי אמרי רבנן שמצוה לביישה ואפילו היא טהורה משום ונוסרו הנשים שלא יביאו עצמן לידי חשד ותהיינה צנועות ע"כ דמקור דברי רש"י הוא מהירושלמי שהזכרתי דמשני הירושלמי משום דבזנות אנדרלמוסיא באה לעולם יע"ש יש לומר דכל זה דעת רבנן אבל ר"י לא ס"ל הכי וכקושיין דאין לבזות על הספק ועכצ"ל כמו שכתבתי דלא היה לו לתלות אם לבה ושערה נאין.
שם רש"י בד"ה חייש להרהורא פירש שלא יתנו הרואים את לבם בה. ובד"ה הכא היינו טעמא וכו' ויתגרו בה ויהיו רודפין אחריה כל ימיה ע"כ דברי רש"י מורים בעליל כמו שבארתי דעיקר החשש היא רק על להבא אבל לא באותה שעה דאין יצה"ר מצוי לאותה שעה וכמו שמבואר גם זה בתוס' סוטה לקמן י"ט ע"א ד"ה וכהן וכו' לענין תנופה יע"ש וגם ר"י מודה לזה אלא דס"ל דבפריצות והתגלות כזה חיישינן שמא ירדוף אחריה כל ימיה ולהכי רק איסורא דרבנן הוא לר"י.
שם בתוס' ד"ה ויתגרו וכו' תימה כיון דלאו חובה לאנסים וכו' וי"ל לר' יהודא אם היו פורסין סדין בינה לבין אנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרו ע"כ ולא זכיתי להבין דעדיין יקשה לרבנן מאי קשיא ליה להגמרא דילמא כאן הוה סדין ולעולם חיישי להרהור ולכך אין נסקלת ערומה וצע"ג.
שוב מצאתי שהקשה זה בקרן אורה וכתב דתנא דמתניתין וודאי לא ס"ל דפורשין סדין של בוץ וכדתנן כל הרוצה לראות יבוא ויראה אלא דשם בספרי איכא ר"י בן ברוקה דס"ל דאין מנוולין בנות ישראל יותר מדאי אלא לפני ד' וכו' יע"ש. אח"ז נזדמן לידי ספר שו"ת מהרי"ם פאדווא מבריסק זצ"ל ומצאתי שם בסימן ט"ז דברים הנוגעים לסוגיאן ושבאיזה מהן כבר עמדנום עליהם והנה ז"ל ונלע"ד יסוד ברור לסברא זו (שכתב הנו"ב דהיכי דלית ליה אשה כלל כגון בנידון זה שישב בלא אשה כמה שנים שברחה מביתו זה שמונה שנים ונכשל פעמים בהרהורי עבירה ולאו כ"ע כרב ספרא ובזה לא תיקן

רגמ"ה ז"ל) מסוטה דף ח' דקאמר ר"י אם הוה לבה נאה וכו' וקאמר הש"ס הטעם דר"י חייש להרהורא וכתבו התוס' ד"ה אם היה לבה נאה אע"ג דגזה"כ הוא שוא"ת שאני הרי אף דהוא גזה"כ מ"מ במקום דאיכא למיחש לעבירה להרהר מבטלינן גזה"כ ואם נימא דרגמ"ה גזר אפילו במקום מצוה היינו משום דהוא כעין גזירת חכמי הש"ס שהיה בידם כח לבטל מ"ע מה"ת בשב וא"ת אבל לא במקום דאיכא למיחש לעבירה ח"ו דהא חזינן דמה"ט עקרינן גזה"כ מכח דאיכא למיחש להרהורא.

אך לכאורה זו הסברא לר"י אבל למאי דקיי"ל כרבנן דלא חיישינן להרהורא (לכאורא אין מקום לראיה אך כשנעמיק היטב בהסוגיא מוכרחת סברא זאת גם לרבנן דאם נימא דטעמא דרבנן דלא רצו לעקור גזה"כ מכח דאיכא למיחש להרהורא קשה טובא דפריך דרבנן אדרבנן לא קשיא ומאי פריך כיון דהרשות ביד סנהדרין לעשות כמו שירצו חיישי להרהורא אבל גבי סוטה לא רצו לבטל גזה"כ מכח הרהורא (וכמו שהקשיתי לעיל מתובלת עוד בסברא והתה"ק לא ראה תשובה זו) א"ו צ"ל דה"פ דהש"ס פשיט להו דבוודאי גם רבנן לא יפלגו בסברא זו על ר"י דבוודאי במקום דאיכא למיחש לעבירה ח"ו בוודאי היינו מבטלים גזה"כ אלא דרבנן סברי דלא חיישינן להרהור עבירה כלל א"כ גבי סקילה הוה לסקלה ערום משום יווסר וא"כ מוכרח סברא זו גם לרבנן במקום דאיכא למיחש להרהור עבירה רק כאן רבנן סברי דלפי שעה לא חיישינן להרהורא דעבירה **(ומצאתי סעייתא קצת לסברא שכתבתי אליבא דרבנן דלא חיישי להרהורא.

בשו"ת הב"ח הישנות סי' י"ז בדבר השאלה ע"ד פרכת הנעשה ממעל ישן שהיה מלבוש לאשה ידועה בקהל וכו' והשיב דלא עשו כהוגן לתקן פרכות ממעיל שנשתמש בו הדיוט ואצ"ל מלבוש אשה דבפ"ק דע"ז קאמרינן ולא בגדי צבע אשה וכו'. ואע"פ דא"ל דוקא בחייה אבל לאחר מיתה לא שייך הרהור וכדאמר פ' נגמר הדין אליבא דר' יהודא דלגבי סוטה חייש להרהורא ולגבי אשה הנסקלת ערום לא חייש להרהורא וקאמר רבה דגבי סוטה היינו טעמא וכו' הכא הא איקטלה וכ"ת)** את"ד ויותר כתבתי בשם המאירי דהכא היינו טעמאתא וכו' אפילו הכא איכא למדחי ולומר דעכ"פ איכא חששא להרהורא במקצת אלא דלגבי אשה הנסקלת ערומה כיון דהכי הוי דינא דאורייתא לסקלנהו ערום לא חיישינן להך הרהורא ותדע שהרי פ"ק דתענית ופ"ק דמגילה קאמר ר"י כל האומר רחב רחב וכו' ופרש"י ביודעה היינו מכירה אלמא משמע דביודעה אף לאחר מיתה מיד נקרי דאי בחייה דוקא פשיטא דאיכא הרהור בכל אשה בחייה וכו' ואפילו איני מזכיר את שמה אלא בע"כ מדקאמר ומזכיר את שמה דלאחר מיתה קמיירי והשתא הרואה בגדי צבע אשה ביודעה איכא הרהורא אף לאחר מיתה אמ"ד יעו"ש.

ובפרט לדברי וסברת המאירי שהבאתי דברי הב"ח קיימין וכן הגאון מהרי"מ לא ראה דברי הב"ח אלו בסייעתא לדבריו. ואכן יש להעיר על דברי הב"ח מדברי התוס' כאן ד"ה האיש וכו' ועיין ברש"ש שכתב כן דבסנהדרין משמע דלר"י מה"ת נסקלת ערומה וכדפרש"י שם וקצרתי.

וגם במאי דהביא ראיה ממגילה. נעלם ממנו לפי שעה דברי התוס' בסנהדרין שם מ"ה ע"א ד"ה אלא וכו' והא דאמר סוף פ"ק דמגלה כל האומר וכו' מיד נקרי האמר התם ביודעה ומכירה ע"כ ולפי דברי הב"ח יובן תירץ התוס' וקצרתי.

ועיין במסכת בכורות (דף מ"ה ע"א) מעשה בתלמידיו של רבי ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה רנ"ב וכו' יעו"ש ודו"ק:)** משום היכי דבאו לנוולה לא חיישינן להרהור, ואין לחלק ולומר דנידון תקנת רגמ"ה לא דמי לכאן דכאן חיישינן לעבירה דרבים. אבל התם הנידון רק לעבירה דיחיד.

חדא דמשמע מדברי התוס' ד"ה שמא יתגרו וכו' דגם לכהן המשקה בעצמו מצריכינן שיהא מהפך פניו אבל לולי זה חיישינן. וכן גבי תנופה דבעינן לטעמא דאין יצה"ר מצוי לאותה שעה.

ועוד יש לחלק בהרבה אופנים אלא שאכמ"ל בזה: שוב מצאתי בספר ארצות החיים להגאון מלבי"ם זצ"ל חלק שני שם בסוף הספר ישנו חידושים מחתן המחבר ושם העיר ופלפל על דברי תשובת המהרי"ם ז"ל הנ"ל בההערה הנזכרת הרוצה יעיין שם וע"כ מסיים הגרי"מ דבנדון זה לישב כל הימים בלא אשה בוודאי איכא הרהורא בוודאי מבטלין גרגמ"ה דהא כבר הוכחנו בברור הן לר"י הן לרבנן היו מבטלין מ"ע מכח דאיכא למחש להרהורא את"ד.

אבל עדיין יש לתולעת כמוני לדון דאף שהסברא בעצמה נכוחה, אבל הראיה מסוטה י"ל דאין ראיה. דשם הלא מבטלינן המ"ע כדי שאנן לא נעשה מעשה המביאה לידי הרהור ועבירה.

או שם גבי סקילה נמי הכי הוא אבל במקום הרהור הוא בא מאליו ואין אנו עושים מעשה הגורמת הסתכלות ועבירה מנלן דמבטלין מ"ע ואיסור חרדר"ג ודו"ק. (ועיין תוס' שבת דף ד' וגיטין מ"א והגהות הב"ח ובברכות (דף מ"ז) ולזה ניחא דאין אנו חוששין בכלל להסתכלות וכדומה וא"א אפילו מכוערת.

משום דבזה אין אנו הגורמים ולא חיישינן להכי וכל אדם ישער בנפשו. ועיין ריטב"א סוף קדושין וכן בישש"ש שם וקצרתי: עוד הקשה שם הגרי"ם ז"ל על התוס' ד"ה ויתגרו כמו שהקשיתי לעיל ושהקשה כן הקרן אורה ותירץ ג"כ הכי דצ"ל דהש"ס פליג על הך

דספרי דלא עבדינן הך תקנתא כלל ולהכי פריך הש"ס שפיר דרבנן אדרבנן ומסיים וזה נ"ל ברור כונת הרמב"ם בפ"ג מהל' סוטה הי"א וז"ל ואח"כ כהן אחד וכו' ואוחז בבגדים מכנגד פניו וקורעם עד שהוא מגלה את לבה ומה דדייק הרמב"ם מכנגד פניו לא הוזכר במשנה רק הרמב"ם הוסיף זאת מדעתו הרחבה ונראה ברור דכונת הרמב"ם להשמיענו דלא כספרי דקתני שם כהן פונה לאחוריו ופורעה אלא דמצות פריעה הוא כנגד פניו והיה לו להרמב"ם הכרח ברור מש"ס דילן דפליג על הספרי את"ד.

ולא זכיתי להבין דכנראה נטה כאן, הגאון מפשטותו הנפלאה שהראה בכל ספריו הגדולים. דלכאורה פשוט הוא כונת הרמב"ם לומר דאוחז בבגדיה מה שהוא כנגד פניו דהיינו לומר בבית הצואר שלה וכן פירש"י ז"ל במשנה דילן ד"ה אוחז בבגדיה בבית הצואר שלה.

אבל לא צד הבגדים שעל כתפה אבל אין הכי נמי שאח"כ הוא מהפך פניו שלא יראה בלבה וטפח באשה ערוה. אלא שיש לדייק מדוע לא כתב כן הרמב"ם בהל' סנהדרין גבי מלקות שחנן נמי שחזן הכנסת אוחז בבגדיו ע"ש ואפשר דאין ה"נ שהתם צריך לקרוע גם לאחוריו כדי להלקותו וליתן האבן לאחוריו יע"ש וצ"ע אבל כאן אין לנו להכריע מכח דיוק זה דהש"ס דילן פליג על הספרי **(@@ודרך אגב ראיתי שם ברהיטא דבר מתמי' בסי' כ"ו שם בעובדא דק' אדעס ודן שם עפ"י ס' שו"ת גבורת לנשים דאם אחד אומר לחברו תן לי מתנה מה שבידך ונתנו לידו סתם לא קנה עד שיאמר לו לשם מתנה אני נותן לך ע"ש שהביא ראיות לזה.

ועל זה מעורר המחבר וז"ל. אמנם קשה לי טובא לכאורה על סברא זו מסוגיא דא"נ (דף ס"ג) האי מאן דאוזיף)** אלא ממאי דלא הביא הרמב"ם דבר זה בחבורו ממילא מוכרח**(פשיעי מחברי' ואשתכח בה טופיינא אי בכדי שהדעת טועה מחויב לאהדורי ליה ואם לא במתנה בעלמא הוא.

א"כ קשה טובא אמאי אמרינן דמתנה בעלמא הוא נימא דבתורת פקדון נתן לו כדינא דהמהרש"א והרשב"א הנ"ל כיון דלא אחר ליה בהדיא בתורת מתנה עכ"ל ופלא הוא על שר התורה כמוהו שאישתמיט מיניה לרגע חדא שהיא קושית רבנן קמאי. בתוס' בב"ת (דף פ"ח ע"א) ד"ה אבל בכדי וכו' ומיהו האי שנוייא לא שייך בא"נ גבי האי מאן דיזיף וכו' וי"ל דהתם ליכא למימר דפקדון הוא שאיני יודע שיחזיר וימנה אותם ועוד אפי' יודע מסתמא כיון דלא הודיעו שהן יתירות אין דעתו לתובעו עכ"ל ודברי תירוצו של המחבר כמעט שהם הסברת דברי התוס' הנ"ל עיין היטב ואכמ"ל.

והתוס' זה מציין שם על גליון הש"ס ב"מ (דף ס"ב) הנ"ל. מהגרי"פ ז"ל ואגב יש לעיין מדוע בכמ"ק לא פריך הגמרא מאי דא"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי אינשי תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי וכו יופיין ב"מ שם (כ"ו ע"ב) וי"ל.

ושם דף מ' ע"ב ואכמ"ל ועיין בפרישה לטיור"ד סי' ק"ס במה שהקשה בדין ריבית, ועיין מה שתירץ היטב הב"ח בקונטרס אחרון לטיור"ד שם סימן הנ"ל.)** דלא ס"ל כהספרי להלכה משום דהש"ס דידן פליג ויש לעיין עוד דבגמ' דנזיר (דף מ"ה ע"א) דתנן ר' שמעון שזורי אומר וגלח הנזיר פתח אוהל מועד ולא הנזירה שמא יתגרו בה פרחי כהונה אמר לו לדבריך סוטה תוכיח דכתיב בה והעמידה לפני ד' ולא חיישינן שמא יתגרו בה פרחי כהונה אמר להן זו כוחלת ופוסקת וזו אינה כוחלת ופוסקת.

פרש"י דהא לנוולה קבעי וכיון דמנוולה לא אתי לאיגרויי בה ע"כ וצ"ע דהלא ע"כ כמאן אזלי התם אליבא דרבנן דתמיד היה מגלה (ומשם ראיה לסברתו של המאירי כאשר הערותי למעלה) והו"ל להשיב בפשיטות משום דכאן כתיב ונוסרו וכמו דאמר רבא הכא טעמא דרבנן. ועיין בתוס' שם ד"ה ולא נזירה שכתבו משמע שטעמא דקרא שמא יתגרו פרחי כהונה אם תגלח פתח אהל מועד ממש.

אלא במדינה מגלחת במקום צנוע ולא יראו פרחי כהונה עכ"ל ואכתי צ"ע דהלא בעינן כהן שיגלחה וכמו שכתבו הח"ס והכ"ד ועיין טעה"מ וי"ל דמייתינן לה כהן זקן כמש"כ התוס' בשם הירושלמי לענין תנופה. גם יש לעיין מנגעים פ"ב מ"ד האשה כעורכת וכמניקה את בנה וכו' ר' יהודא אומר אף כטוה בפשתן וכו' ולא חיישינן להרהורא ור"י בעצמה אמרה.

וצ"ל בנגע שאני דהמקום כגריס ויכול לכרוך מטלית סביב הנגע שוב עינתי עוד הפעם בטעה"מ הל' עכו"ם וראיתי שהעיר בכל זה וז"ל בלא"ה מוכרח דגילוח הוא ע"י כהן קטן דהא קיי"ל דהגילוח בכל הגוף וכמו שפסק הרמב"ם דאפילו שער בית ערוה צריך תגלחת ואיך שייך לומר דתגלחת ע"י כהן איך יגלח אשה המדירה בנזיר ואיך יסתכל במקום התורפה וגודל עוון מנשוא ומשפטי ד' צדקו יחדיו, מיהו י"ל כמו שהדין לענין ראית נגעים עיין רמב"ם פ"ט מהל' טו"צ הל' י"ב אף שהתם אמר הרמב"ם הל' ט' שאפילו כהן קטן ושוטה מטהר ומטמא את הנגעים הא אין סומכין על ראיתו וצריך ראית חכם. וצ"ל דמצוה שאני דלא לאיסתכל מכוון ושומר מצוה לא ידע דבר רע ומצלת מן העבירה בעידנא דעסיק בה עכ"ד ואין נראה כן מכל המקומות שבמס' סופה ומנזיר שם דמדחיק לחלק משום דזו כוחלת ופוקסת ומהירושלמי דתנופה מכל המקומות מוכח דלא כדבריו

ובאמת צ"ע ועיין מס' גרים פ"א האיש מטביל לאיש והאשה מטבלת לאשה אבל לא את האיש.

וביבמות דף מ"ז ע"ב ודו"ק ובש"ע יור"ד סי' רס"ח סע"ב ואח"כ טובלת בפניהם והם מחזירים פניהם ויוצאים כדי שלא יראו אותה וכו' ומשמע קצת כדברי הטעה"מ וי"ל: והנה מבואר משם דהתורה אסרה לגלח אשה נזירה משום סייג והוי מעתה איסור דאורייתא וזה צ"ע מכמ"ק מיהו י"ל דר"ש שזורי הרי קאמר וגלח הנזיר ולא נזירה וכו' היינו דלנזיר ציוותה התורה לגלח פתח אוה"מ משא"כ בנזירה הוי רשות אם רצתה במדינה ומשום שמא יתגרו בה לכך אינה מחויבת לגלח פתח אה"מ.

וכמו שכ' התוס' הכא אליבא דרבנן גבי סקילה אלא די"ל התם סברא איפכא דאם נימא דאין עליה מצוה מה"ת שתגלח שם שוב אם תגלח שם חשיב בזיון ושפיר אסורא מעתה לגלח שם עש"ה בנזיר בסוגיא שם ודו"ק. גם זה יש להעיר דמאי הקשו לי' לר"ש שזורי סוטה תוכיח, דילמא ר"ש כר"י ס"ל דאם היה ליבה נאה וכו' וצ"ל דמשום דר"ש לא חילק נאה וכו' ובאמת עדיין צ"ע בזה וטוב לקצר גם יש להעיר לרש"ש הו"ל התנא לקמן דף כ"ג ע"ב דקחשיב הנפ"מ בין איש לאשה דהאיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה עיי"ש הו"ל לחשיב נמי הא אך משום דלהלכה אין הלכה כר"ש שזורי כדפסק הרמב"ם פ"ח מהל' נזירות דין ד' וכמו שכתב שם הלח"מ דרבינו פסק כחכמים דלא כוותיה (ועיין מנחות) עיי"ש וא"כ א"ש: ומכל הלין שמעתא דטרחו תנאי ואמוראי עד שראו לעקר מ"ע מה"ת בשב וא"ת כדי שלא לגלח טפח באשה.

יוצא לנו מוסר נורא ואיום מה שהחציפו בנות ישראל כעת לתפור בגדיהן ושמלותוהן עפ"י המאדא הפאריזית אבי אבות הטומאה. וזרועותיהן מגולות ולבן חשופות.

וחשופי שת אוי ירושלם הקדושה והטהורה האיך היתה לזונה זה כשלש שנים טמאו את חוצתיהבאו בה פריצים ופריצות ויחללוה יען כי גבהו בנות ציון וכו' בכל דברי מוסר הנביא ישעיהו ק' ג' פ' ט"ז. ואף הנשים ההולכות במטפחות על ראשיהן אינן מקפידות בשעת תפירה שהתופרת הארורה מראה לה בהשלחן ערוך הטמא הפריזית מלא קיא צואה.

כזה ראה ותפור וככה הולכת מצב הצניעות והמוסר פרוע לשמצה ואין לנו מי שיגדור גדר ויעמוד בפרץ ד' ירחם עלינו ועיין בתפארת שמואל על הרא"ש מסכת ברכות פ"ג סי' ל"ז שכתב פירש לאפוקי מה שדרך נשים להיות מגולה כגון הפנים והצואר והידים אבל נראה בעיני במקום שרגילות הנשים לגלות זרועותיהם וכו' זה מנהג רע וקורא אני בהם חקים לא טובים וטפח באשה ערוה עכ"ל ועיין בברכות כ' ע"א קמחי הוי מסרין נפשייהו

אקדושת השם כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה להההיא כותי דהוי לבישא כרבלתא ופי' הערוך בגד אדום שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו שהוא פריצות ומביא לדבר עבירה) סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה וכו' ומכש"כ בגדים כאלה אלא שאין לנו מי שמוסר נפשו' על קדושת השם ולכך מצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן ח"ו רחמנא רחם עלן.

וגיהנם כלה וההולכות בלבושים כאלה אינם כלים בטמאם את כל בית בית ישראל גורמות לחציפות ופריצות ומביאות לדבר עבירה כפרש"י הנ"ל. ומביאות אנדרלמוסיא בעולם בכלל ובירושלים עה"ק בפרט וכל דור שאיני ראוי לבנות בהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו.

ולא נגאלו אבותינו אלא בזכות נשים צדקניות שלא שינו בגדיהן וכו', וד' יהפוך לבבינו ולבב כל המין בית ישראל לטובה ולעבדו „בלבב שלם".

שם ע"ב בעא מינה רבי אבא מרב הונא חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה, כתב בתוס' שאנץ תימא למה יעכב והלא פריעה דכתב בקרא אינו מעכב דהא אמר רבי יהודא אם היה לבה נאה איני מגלה ואם היה שערה נאה איני פורעו? וי"ל דסבר כרבנן דפליגי עלה דר"י עוד יש לומר דקרא לא מיירי אלא היכי שאין לחוש להרהור עכ"ל.

ויש להבין בתירוצא קמא מאי קסבר הלא בודאי הכי פשטיה דלישניה דר"י אם היה לבה נאה וכו' ולדידיה קרא לא מיירי אלא היכי דאין לחוש להרהור וי"ל לפי מאי שהבאתי לעיל בחסד עליון בשם החסדי דוד דלר"י לא היה מגלה בשום אשה משום דחייש דלמא לבה נאה. וא"כ א"ש דס"ל להתוס' שאנץ הכי בקושיתו ובתירוצא קמא וא"כ הרי ישנו הוכחה דמאי דכתיב בקרא אינו מעכב.

אן עוד אמר דקרא לא מיירי אלא היכי שאין לחוש להרהור והוא כמו שכתבתי לעיל דמוכח מדברי התוספות דלא כוותיה דאין כח ביד חכמים לעקור המצוה מכל אפילו בשב וא"ת וא"כ שוב חין ראיה דמאי דכתיב בקרא איני מעכב כ"נ להסביר דברי הראשונים ז"ל. שם משום שלא ישמטו בגדיה מעליה הוא וצלצל קטן נמי סגי.

יש להבין דעכ"פ משמע דצלצול בעינן ומעכב. ואכתי תקשה וכי היכי כתיב קשירה בתורה שיעכב ועיין בתוס' ד"ה תנינא וכי'.

ובאמת מאי אכפת לן. והלא זה קאי לרבנן דלא חיישי להרהורא וא"כ אין נפ"מ אף אם ישמטו לארץ.

וזה משמע ומבואר מלעיל דפריך מרבנן אדרבנן דאין חלוק דאל"ה מאי מקשי דרבנן אדרבנן דלמא התם שצריך להיות כל גופה, אבל כאן דאינו אלא למעלה וכו'. א"ו דאין

חילוק וראיתי שכן הרגיש שם בזה הגריעב"ץ זצ"ל בהגהותיו וא"כ למה באמת צריך קשירה למעלה וכו'.
ואפשר דהסברא פשוטה דכיון דלא צריך. שפיר חיישי להרהורא יתירא ומעכר משום חשש עברה.
אבל לא מדין הקשירה ודו"ק. שם אלא אומר רבא קל הרוצה לראות בה רואה לא שנא גברי ול"ש נשי ונשים חייבות לראותה שנאמר.
אינו מדיוק לי לשון הגמרא דקמקדים דפירוש הבבא דרישא הוא דכל הרוצה לראות הוא בין גברי ובין נשי. והדר קאמר דנשים חייבות.
והכי הול"ל דכל הרוצה לראות קאי אגברי וסיפא קאי אנשי דוקא? ואפשר דהכי קאמר דמדאורייתא כל הרוצה הוי רשות גם אנשי אכן מדברי קבלה ונוסרו נשים חייבות לראותה וצ"ע. גם יש לעיין לעיל דקאמר טעמא מאי משום ונוסרו וכו' דמשמע דמדאורייתא קאמרי דמצוה לביישה.
וכן ראיתי בספרי פ' נשא דקאמר ר' יוחנן בן ברוקה אומר אין מנוולים בנות ישראל יותר ממה שכתוב בתורה אלא לפני ד' ופרע את ראש האשה (הכונה דלפני ד' קאי אלמטה) סדין של בוץ וכו' (כמו שהביאו התוס' לעיל) כדי לקיים בה מצות פריעה. אמרו לו כשם שלא חסתה על כבוד המקום כך אין חסין על כבודה כל הניוול הזה היה מנוול אותה ופי'.
וצ"ל דלא תפס האי לישנא דונוסרו אלא לחזוק הענין אבל אין ה"נ דמדאורייתא הוא. עוד מסיים בספרי כל הרוצה לראות בה רואה חוץ מעבדיה ושפחתיה מפני שלבה גס בהן אחד האנשים ואחד הנשים אחד קרובים ואחד רחוקים מותרים לראותה שנאמר וכו'.
וצע"ק ליישב הלשון לפי אוקמתת רבא. וראיתי שם במלבי"ם ז"ל מה שכתב לפרש טעם מחלקותן ועיין מה שכתבתי לעיל בשם הכתב והקבלה.
ומה שכתב המלבי"ם דר' יהודא ס"ל שפעל פרע כולל גם הניוול שגידולהשער וגלויה היו לנוול וא"כ אם שערה נאה לא היה מגלהו שזה לא נכלל בצווי ופרע את ראש עכ"ל לא משמע כן מקושית התוס' ד"ה ור' יהודא שהארכנו בזה לעיל. ומשום דיש כח בידיהם לעקר בשב וא"ת.
ולפ"ד אין כאן עקירה כלל לפי דעת ר' יהודא. עוד מפרש שם המלבי"ם ז"ל דהא דקאמר הכא ונשים חייבות לראותה.
דלפי זה צריך לפרש המשנה דתנן ונשים מותרות לראותה ר"ל שצריך לנקד מופרות ר"ל חייבות ע"כ. וכן מכבר ראיתי בהגהות וחידושים למשניות מהגאון מהרי"ש נטנזאהן

ז"ל בשם ספר מלא רצון מהגאון מוהר"ץ שפיץ במס' סוטה כאן הביא בשם רבו הגאון בעל עבוה"ג שפירש דמותרות לראותה שמותרה ועומד היינו שמחויבין לראות ודפח"ח: **(נשמט מהגהה דלעיל דף ל"ו ע"א בדבר התמיה על המרי"ם פדווא זצ"ל בענין מתנה או פקדון.

יש לציין עוד לעיין בר"ה (דף ז' ע"ב) המשכיר בית לחבירו לשנה וכו' כיון שהגיע יום אחד בניסן עלתה לו שנה וכתבו בתוס' ד"ה עלתה וכ' ולא אמרינן הדמים מודיעים והרי המעות מתנה או פקדון ע"כ וכוונתם לדבריהם שם בב"ת ועיין בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן קע"ה ועיין שם במס' ר"ה בהגהות פורת יוסף על ד"ה הנ"ל.

וכ"כ בהגהות מיימוני פכ"ו מהל' מכירה ה"ה כמש"כ התוס' בב"ת (דף ע"ח) ועיין בהרא"ש פ"ב דקדושין גבי הא דתנן התם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת וכו' או לישראל והכיר בה דהוי מעות מתנה. ועיין בק"נ שם ובב"ש אהע"ז סי' כ"ח ס"ק נ"ח.

ובש"ך חו"מ ס' שי"ב ס"ק ד' מעתיק דברי התוס' בזה"ל ולא אמרינן הדמים מודיעים והרי הוא המעות מתנה עכ"ל ועיי"ש ועיי"ש אריכות בקצה"ח ס"ק ב' ובנתיבות שם)** עוד מה שיש להעיר ולהצריך עיון אי מחלוקת ר"א וחכמים בסנהדרין (דף מ"ו) אי האשה נתלה. אי שייכות לזה מחלוקת טעמם שבכאן משום דחיישינן להרהורא.

(והנה עת העתקתי דברים אלו חשבתי לתקן הלשון שכתבתי שלא בדקדוק לכאורה דמאי שייכת מדר"י לרבי אליעזר. אך שוב נזכרתי דבתוספתא פ"ט דסנהדרין שם הגירסא דברי ר"י שאמר משום ר' אליעזר ודבר אמת היתה בפי.

אך הש"ס דילן בוודאי לא גרס לה הכי בתוספתא. דאל"ה לא מקשי מידי מדר"י אדר"י. וכן ראיתי בתוספתא שעם הגהות מצפה שמואל שכתב שם כן בקיצור) ובחפשי מצאתי בע"ה להרמ"ה ז"ל ביד רמ"ה שלו למס' סנהדרין שכתב על המשנה כל הנסקלין נתלין וכו' האיש תולין אותו ופניו כלפי העם כדי לרדותן והאשה פניה כלפי העץ. משום דנפיש בזיונה וכו' וכ"ת א"ה גבי איש נמי.

איש ליכא ביזיון כ"ה. ותו אשכחן דפליג רחמנא בין איש לאשה בהא מילתא דכתיב אותו בלא כסותו הא אותה בכסותה ע"כ דבריו של ראשון, וכן חפשתי שם בספר ערוך לנר ומצאתי שם בדף מ"ה העיר קצת בשמעתין דלעיל כמו שכתבנו בשם הקרן אורה והמהרי"ם ז"ל יעו"ש ועיין מלבי"ם הנ"ל ומהספרי הנ"ל יש לסייע למש"כ שם אלא במקום שאמרו לקצר איני רשאי להאריך.

ובטעם הדבר שתניא בספרי דכהן נפנה לאחוריה ופורעה. כתב המלבי"ם ז"ל שממ"ש והעמיד הכהן את האשה לפני ה' משמע שהכהן אינו לפני ה' רק עומד מאחוריה ע"כ יעש"ה.

וראה זה חדוש שנעלם ממנו שכך באמת אמרו בתוספתא ערוכה לפנינו בפ"א (הובא בתוס' לעיל עמוד א' ד"ה ששם וכו') דתניא היא עומדת מבפנים והכהן עומד מבחוץ שנאמר והעמיד הכהן את האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה' עכ"ל ותורת אמת היתה בפיו. אמנם איני רואה מזה הכרח שצריך להפוך פניו לאחוריו: כן מצאתי בערוך לנר למס' מכות מה שהערותי לעיל דף ח' על התוס' ד"ה והכהן וכו' מגמרא דמכות יע"ש באופן אחר ות"ל שכוונתי לדברי הרב.

ג ז' אדר יום פ' משה רבינו ע"ה תרפ"ב: שם בתוס' ד"ה ואחר כך מביא חבל המצרי בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה מצרית באין משירי הלשכה כחומת העיר וכו'. וצע"ק אי דעת הירושלמי כהש"ס דילן שהחבל המצרי אינו מעכב רק צלצול קטן נמי מהני.

וזה הדבר קטן אינן צריכין להביא משירי הלשכה אף שבאמת אין מועלין בה דלב ב"ד מתנה. מ"מ למה הוצרכו להתנות.

אם לא מעכב בדיעבד רק מצוה לכתחילה שוב מצאתי בעז"ה שכבר הקדימני הקרן הקרן אורה וכתב כך בזה"ל והכי משמע קצת לשון הירושלמי דבתר דאמר ר' ירמיה דמעכבין קאמר משל מי הן באין ואע"ג דאיתא התם ר"י בעי חבל המצרי מעכב. לאו לשון בעיא היא אלא כן היא דעתו וכו' ומ"מ אין זה מוכרח לומר דבעיכובא תליא מילתא עכ"ל הק"א: עוד יש להעיר דבפירוש הדבר מהו זה חבל מצרי.

רש"י פירש במשנה דהיינו עשוי מצורי דקל וכו'. וכן מבואר באמת בעירובין דף נ"ח דתני רב יוסף ג' חבלים הם וכו' ומפרש של נצרים לסוטה דתנן וכ' עי"ש.

אכן הרע"ב כאן בפירושו למשנה. מפרש בשם הירושלמי דלפי שעשתה מעשה מצרים עיי"ש משמע דעל שם מצרים כך הוא נקרא והיא עשתה מעשה זנות.

וא"כ י"ל לכאורה דהירושלמידהירושלמי לשטתו דמביא חבל המצרי על שום מעשה מצרים לכך מעכב. אבל לשיטת הש"ס דילן שבבבלי דהוי מצורי דקל ואין בא לשום רמז לכך מסיק דאינו מעכב.

ובזה יש לפרש גם צדדי האבעי דר"א וקצרתי. וברע"ב מסיק מפורש אף לטעם הירושלמי.

דאם אין חבל מצרי מביא שאר חבלים וקושר וכו' כדי שלא יפלו הבגדים ותשאר ערומה ע"כ ודבריו אלה האחרונים סעייתא למש"כ אני לעיל להסביר הך האבעי' שמחמת זה הוא ולא מדין הקשירה. ות"ל שכוונתי.

ועיין שם בתוס' י"ט אודות הכפיפה מצרית דלקמן ריש פ"ב. ודברי הרע"ב הם לקוחים מהרמב"ם בפירוש המשנה יע"ש.

וכך פסק בחיבורו פ"ג מהל' סוטה דין י"א ומביא חבל המצרי כדי להזכירה מעשי המצרים שעשתה ואם לא מצאו מצרי מביא חבל מ"מ וקושרו למעלה וכו' כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערומה שהרי נקרעו עכ"ל. ומה שהניח שם הכ"מ בצ"ע דמשמע מהש"ס דאפילו בצלצול קטן נמי יכול לחגרה אם לא מצא חבל מצרי ומדברי רבינו משמע דלעולם אינה חוגרת אלא בחבל וצ"ע עכ"ל אפשר לומר בפשוט דהרמב"ם מפרש האי צלצל היינו חבל קטן.

וכן בזבחים (י"ט ע"א) איתא נמי אבל צלצול קטן פרש"י „בנדיל" יע"ש ועיין ברמב"ם פ"י מהל' כלי המקדש דין ח' ששם העתיק צלצול קטן ובכ"מ שם בשם רש"י, ואולי אפשר עוד לומר דהרמב"ם מדחה פשטות תפיסת הלשון של הגמ' דידן מקנו הא דתני רב יוסף בעירובין (דף נ"ח ע"א) דתני רב יוסף ג' חבלים הם של נצרים לסוטה דתנן ואח"כ מביא חבל וכו' משמע דבעינן דוקא חבל דומיא דאידך דתני התם יע"ש.

אך גם זה אינו הכרח ומחוורתא כדאמרינן מעיקרא. וסעייתא למה שכ' דאי בעינן חבל ממצרים להכי מעכב מצאתי לי און קצת בסידור לשון הירושלמי שאחרי שאמר למה חבל המצרי אמר רבי יצחק לפי שעשת כמעשה מצרים וכאופן שהרגיש הקרן אורה שהזכרתי לעיל.

ועיין שם בשירי קרבן ולשונו מגומגם מאד אם לא שיש שם ט"ס עיין בפנים שם. ופשוט דהרמב"ם סמך על הבבלי עירובין הנ"ל דמשמע דחבל מנצרים היא, אלא דלכתחילה בעינן ממצרים כדפירש בירושלמי.

ויש לעמוד גם על השינוי דבבלי כאן לא בעי על כפיפה מצרית ובירושלמי בעי לה גם על כפיפה מצרית יע"ש וברמב"ם ג"כ מורגש קצת שינוי ועמד על זה בש"ק שם ולא ראה בדברי הכסף משנה שהבאתי לעיל וקצרתי: ואפשר עוד לומר ולהטעים במה שהצריכו שיבוא המנחה בכפיפה מצרית. משום דכל כמה דאפשר עבדינן להביא בכלי שאין מקבל טומאה וכמו דאמרינן במס' טבול יום (פ"ד מ"ב) שהובאת בנדה דף ז'.

האשה שהיא טבולת יום וכו' ומפרשתה ומניחתה בכפישה מצריות. ועיין שם בתוס' יו"ט ובמלאכת שלמה וה"נ הלא חיישינן שתעלים את טומאתה מחמת נדות או שתטמא א"ע למת.

לכך ניתני לתוך כלי שאין מקבל טומאה ולא תטמאה את המנחה, ואף שאח"כ היה הכהן מניחו בכ"ש עיין לקמן דף י"ט ע"א וברש"י ותוס'. ואכתי יקשה שמא תטמא.

כבר העיר בזה הפנים יפות שהובא בחידושי מנחת קנאות ועיי"ש ונאריך בזה שם אי"ה.

אבל כל כמה שנוכל לתקן נתקן או שהוא ג"כ כדי להזכיר לה אם היא טומאה.

לא תבדוק אותה ודו"ק: שם ובמאי דאמרינן שם דהכא בהא קמפלגי מר סבר בזיוניה עדיף ליה טפי מצערה דגופיה ומר סבר צערא דגופיה עדיף ליה טפי מבזיונה. עכ"ל יש להעיר מערכין (דף ז' ע"א) האשה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון וכו' כדי שלא תבוא לידי ניוול וכו' עיי"ש אף דאיכא שם צערא דגופא טפי ועיין בב"ת (ט' ע"א) בודקין למזונות ואין בודקין לכסות דהאי קמבזי והאי לא קמבזי וכו' והאי קא מצערא והאי לא קמצערא וכו' ודו"ק וי"ל ועיין בשו"ת חכם צבי סי' מ"ז לעניין פתיחת הקבר דהטעם הוא משום ניוול והביא על זה מגמרא דכאן ומשיג שם על החות יאיר יעו"ש.

ויעיון בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"ג דס"ל דדווקא בחיים אמרינן אמרינן בזיוני עדיפא.

משא"כ אחר מיחה יע"ש: שייך לדף ז' ע"ב דקא פריך בגמ' מנא הני מילי פרש"י דבעינן ב"ד הגדול נהי דבירושלים בעינן להשקותה כדכתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ד' מבואר מדברי רש"י בפשיטות דבירושלים נמי קרינן ביה לפני ד'.

וכן העתיק אחריו המאירי וכתב דכל שבירושלם לפני ד' קרינן ביה עיי"ש ומקורם הוא מאכילת מע"ש דכתיב נמי לפני ד' ונאכל בכל ירושלם, וכן בירושלמי פ"ג דסוכה ופ"ד דר"ה אמרו דושמחתם לפני ד' שבעת ימים קאי על ירושלים ועיין קרב"ע שם. ומה"ט רצה לפסוק הערוך לנר בהל' סוכה דבעה"ק ירושלם גם בזה"ז מצות לולב כל שבעה מה"ת יעש"ה ואכמ"ל בזה אכן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש לי לתמוה על דברי המנ"ח ז"ל שכתב במצוה שכ"ד מ' לולב.

דנלע"ד פשוט דהמצוה היא דווקא בעזרה דהיא מחנה שכינה שייך שפיר לפני לפני ד' אלקיכם. אבל הר הבית לאו בכלל זה.

ולענין ראית פנים ביו"ט דכתיב את פני ד' אלקיך מבואר בר"מדמצוה להתראות פנים בעזרה ועיי"ש בתיו"ט בשם הירושלמי וער"מ פי"א ממעש"ר ונ"ר ה"ו גבי וידוי מעשר ובהראב"ד שם ובכ"מ שם. והנה לפי דברי הר"מ שם איך דרשו כאן בת"כ מן הפסוק ושמחתם לפני ד' וכו' אבל זה נ"ל פשוט כאן דהמצוה אינה אלא במקדש בודאי דווקא

בעזרת ישראל דהוי מחנה שכינה אבל הר הבית הוי בכלל גבולין וא"ח מה"ת כנלע"ד פשוט את"ד ופלא וכי לא ידע יוסף את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות מס' סוכה פ"ג שפירש על משנה זו מדינה היא כל העיירות שבא"י מלבד ירושלם עיי"ש והדברים עתיקים.

ושוב ראיתי שדברי המנ"ח נובעים מקול אריה ורדה מדבש גוית ארי' בטורי אבן לר"ה (דף ל) שכך דעתו „לכאורה" וז"ל בד"ה בראשונה וכו' האי במקדש משמע לכאורא בעזרה דוקא ולא בירושלם דהא לפני ד' כתיב בהאי קרא דמשמע מקדש דוקא אע"ג דפי' לעיל וכו' הכא ע"כ מקדש דוקא וירושלם אינה בכלל עכ"ל אמנם גם ממנו נעלם לפ"ש דברי הרמב"ם הנ"ל ובפרט דברי הירושלמי הנ"ל דכל בירושלם בכלל לפני ד'.

וכמבואר נמי בשמעתין דידן. ועיין תיו"ט בכורים פ"א מ"ח ד"ה נטמאו ודו"ק: אח"ז חזרתי למצוא הטורי אבן שעם הגהות אמרי ברוך דפוס פיטרקוב ומצאתיו בבית הגאון הגדול מוהריי"ד שליט"א.

וראיתי שם שבע"ה כונתי לדעתו בזה שהשיג על הט"א מהר"מ ומהירושלמי. ויותר פלא הוא על המנ"ח שהשתמש הרבה בספר הט"א ובאחרונים ולכתוב עוד שזה מבואר ופשוט.

כן אמרתי בחפשי מצאתי גם להגאון שלום ירושלם לירושלמי מס' ר"ה ריש פ"ג שהביא דברי הט"א ותמא עליו ועיי"ש מש"כ על הירושלמי ובשיטת ר' לוי בר לחמא ונכון הוא. ובחדושי ח"ס לפ' לולב הגזול דל"ט ע"א עיי"ש שגם הוא ז"ל לא העיר על הט"א הנ"ל מידי: שם במשנה בירך התחילה בעבירה תחילה ואח"כ הבטן וכו', עיין פרש"י ויותר יוסבר עפ"י שיטת הרמב"ם פכ"א מהל' אי"ב ועיין במ"מ שם, הידוע דלוקין על קרובה דג"ע והוי עבירה מיוחדת מדאורייתא שלוקין עליה ולכך שפיר הלשון דהתחילה בעבירה, תחילה שזה גופא עבירה, וכל הדברים הללו הוא גם אצל הבועל כדמפורש לקמן וברמב"ם פ"ג דין י"ח ואך יש לעיין לפי מה שכתב החות יאיר סי' ק"ה דאפילו להרמב"ם וסייעתי' דס"ל דקרובה של ג"ע יאסור מן התורה ולוקין עליו גם ה"ל בכלל יהרג ואל יעבור עיין בהג"ה בש"ע ס' קנ"ז ובש"כ שם ס"ק יוד היינו באיש ובכוונה להנאתו דרך תאווה ונלמוד מלשון לא תקרבו מה שלשון זה לא נכתב אצל אל תחלל עכ"ל, וא"כ אין להסביר הכי למשנתינו, אבל כבר העיר על דבריו בשו"ת עמודי אור ס' ט' בזה"ל ומה"ט נמי בלאו דלא תקרבו לגלות ערוה לדעת הרמב"ם דהוי לאו בפ"ע על קריבות לעריות בלא ביאה ע"ש הוא שוה באיש ובאשה אע"ג דכתיב איש ולא מצינו שום אחד מהפוסקים שחילקו בין איש לאשה ובמ"א כתבנו לתמוה על החו"י שכתב

לחלק עכ"ל, עיי"ש עוד בס' קי"ח אות א', ובפרט דלשון לא תקרבו בלשון רבים נאמרו, ועיין בשעה"מ בפכ"א מהל' א"ב בקושיתו מיבמות ובשו"ת בית הלוי ובשו"ת חמדת שלמה חאור"ח ואכמ"ל: שם ושאר כל הגוף נא פלט, פירוש לא פלט מן יסורים מיוחדים וכמו דאמר לקמן כ' ע"א והיא מתמלאת גידין ועיין בפרש"י שם:

שם לפיכך כהן נוטל כיפה מעל ראשה, יש להעיר על בעל עין משפט שלא ציין דין זה ברמב"ם פ"ג דין ה' שכנראה מש"כ שם שהיא עומדת בינהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בבגדיה וכיפה שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה, הוא שמפרש הרמב"ם דמאי דאמר הכא כיפה היינו הצעיף העליון כמו שפרש"י כאן, אבל לא כפה התחתונה, ומ"מ צ"ע שאין משמע כן וגם הא שמניח תחת רגליה לא הזכיר כלל, ומצאתי שזה הרגיש בהגהות נמוקי מהרא"י על הרמב"ם (דפוס ווילנא) ולא כתב מפורש שלכאורה משמע מכאן איפכא וכן ראיתי עכשיו בתה"ק כאן, ובכלל דברי הרמב"ם שכתב והיא עומדת ביניהן וכו' צ"ע מלבד מה שהקשה שם הכ"מ בהלכה י"א עיש"ה, עוד נראה שכוונת הרמב"ם היא לישב שלכך אין חוששין משום הרהור לפני כל הקהל ועדה וצע"ג דלא משמע כן כלל הסוגיא הפשוטא לעיל עמוד א', ועיין בפרש"י שם וכן מדקאמר שם ורבנן ונוסרו וכו' משמע שהנשים והאנשים רואות אותה גם בניוול זה של קריעת הבגדים וסתירת השערות: שם בתוס' ד"ה מיום שחרב וכו' מילתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע מיתות לגמרי, ועיין בתוס' סנהדרין שם באריכות בזה, ושם הביאו עוד בשם יש מפרשים דנקט משחרב בהמ"ק משום דבזמן ב"ה בגדי כהונה היו מכפרין מיהו ה"מ כשעשו תשובה ע"כ, ומה שקשה על תירוץ זה עיין בתוס' זבחים פ"ח ע"ב ד"ה מכפרים על שפיכות דמים וכו', אבל באמת כבר הרגישו בזה התוס' בסנהדרין בעצמם בזה שהוסיפו בחכמתם איזה תיבות מיהו ה"מ כשעשו תשובה וא"כ גבי שמעון בן שטח שלא היה שם תשובה, אף בזמן בהמ"ק לא היו מכפרים, ומזה תפסתיזה כבר להמחבר תורת מנחם על מס' יומא שחקר בזה אי בג"כ מכפרים עם תשובה או אפילו בלא תשובה שנעלם ממנו תוס' סנהדרין הנ"ל, אכן מדברי התוס' זבחים משמע דלא פסיקא להו הא מילתא וכן בתוס' כתובות ל' ע"א וע"ש שהקשו ג"כ על היש מפרשים הנ"ל, ועיין בשו"ת עמק יהושע בחלק הדרוש דרוש ה' ואכמ"ל, ובספר הדרוש אגודת אזוב להגאון רמ"ז מביאליסטאק ז"ל:

שם מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו יעוין בס' תה"ק על התוס' ד"ה מי שנתחייב, שהעיר דבשלמא שריפת הארס דנחש י"ל דשוה לשריפה דפתילה של אבר שריפת נשמה וגוף קיים, אבל נפילה בדליקה הא ע"כ הוא מיתה חמורה יותר

משריפה דפתילה דאבר כדמשמע בסנהדרין דנ"ב ע"א יע"ש, ואפשר לומר, דלעומת זה בנפילה פתאומית אין לו הצער והדאגה הקודמת שלפני שהולכין לסולקו אי לשורפו כידוע: שם מי נתחייב חניקה או טובע בנהר או מת בסרונכי הנה בשו"ת הב"ח הישנות סי' ע' חידוש שם להוכיח לענין הלכה למעשה בעגונה שהעידו שראוהו בצליבה יע"ש שהוכיח שתליה של המלכות שהיה בימי חכז"ל היה תליה בידיו, והוכיח כן נמי מהך דהכא דאי אמרת דהזקיפה שהיו נוהגים בה המלכות היתה נמי בחניקה כדרך שהמלכות עושה בזמנינו לאיזה צורך נקט התנא לגבי חיוב חנק שטובע בנהר או מת בסרונכי דהנהו לאו חנק ממש נינהו ואמאי לא נקיט זקיפה שהוא חנק ממש, ועוד מאי קאמר מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות וכו' דמשמע דפשוט הוא דבנמסר למלכות אין שם אלא הריגה דומיא דנופל מן הגג וכו' וכל הני דקחשיב דנקטי מילתא דפסיקא והלא כשהמלכות צולבין אותו אינינה הריגה אלא חנק אלא בע"כ דגם הזקיפה שהמלכות היתה עושה בזמניהם היתה בכלל דין הריגה דלאחר שזקפוהו בידיו, היו הורגין אותו בחרב וכו' עיי"ש דהביא פרש"י אההיא דנמסר למלכות, ושוב הביא גם מדברי התוס' ד"ה מי וכו' שמשמע דההיא שנתלה נחנק וע"כ צריך לפרש שאין כוונת התוס' כדמשמע לכאורה שהרי אמרו שם זקפוה קם ראבר"ש תותי זקיפא וקא בכי, א"ל רבי אל ירע בעיניך וכו' ואי הוי זקיפא בחניקה שוב לא יכול לדבר אף דיבור אחד, וצ"ל דהתוספות ג"כ ס"ל דהזקיפה איננה אלא בידים ואח"כ ממיתין אותו, אלא כוונתם מזה שנתלה ואח"כ נחנק ע"ש עוד באריכות ואיני מבין ראיתו וקושיתו, דכנראה הוא ז"ל מפרש דאמר ליה היינו הכובס בעצמו, ואיני מוכרח די"ל דאמר ליה אחר, וגם בגרסתינו במס' ב"מ שם הוא אמרי ליה וצ"ע ואחר החיפוש מצאתי בהגהות בן אריה שם בב"מ שהעיר בזה על הב"ח, אבל אף לפי גירסתו „אמר ליה" ג"כ איני מוכרח שהוא הכובס בעצמו אמר ליה, גם בלא"ה אין אדם נהרג עפ"י עצמו ואאמע"ר, ומה קא מנחמו אל ירע בעיניך, ולענין הלכה בלא"ה הט"ז והח"מ והב"ש שם באהע"ז סי' י"ז סל"א חולקים עליו ועיין שם בפ"ת בשם הנו"ב ואכמ"ל בזה, ובעיוני שם עוד בשו"ת הב"ח מצאתי בס' פ"ט שם כי עוד חכמי דורו לא הסכימו עם רבינו הב"ח בזה ומדחים ראיותיו יע"ש ומה שנוגע לדברי התוס' בשמעתין כתבו דמה שכת"ר רוצה לבארם אינה אלא דבר דרוש ועוד גם מה שהקשה עליהם אניה קושיא שכתב לאחר שתולין אותו הלא מת מיד ושוב א"א לדבר, כי יוכל להיות שקצתם הם בריאים ויכולים לחיות יום או יומים ויותר יע"ש ואין דבריו מוטעמים בזה יע"ש וחתומים על זה יהודא בלא"א הר"ר חנוך ז"ל מק"ק, ונאם אהרן זעליג בן מהר"ר נפתלי הירץ זלה"ה:

שם בא"ד אבל לפרש"י לק"מ דפירש התם מש"ה נתלה משום דכל הנסקלין נתלין ויש לומר דלאו דוקא נופל וכו', אלא מעין מיתה שנתחייב בה יהרג, פירש וא"כ אע"ג דשם לא נסקל מקודם מ"מ כיון שדבר זה שייך גם בנסקלין וא"כ הוי מעין מיתה וא"ש מה שהקשו התוס' וז"פ ועיין הגהות יעב"ץ ז"ל וכן מבואר הכוונה בחדושי שמ"ק בשם הריטב"א ז"ל שם בב"מ, והנה שם הקשו בעלי ההגהות הלא באמת זה דכל הנסקלין ניתלין הוא דעת ר"א ולא קיי"ל כן עיין רש"ש שם, וכ"כ בחידושי לב"מ דבשו"ת ח"ס נמצא תירוץ לזה ושכחתי הסימן, ועכשיו יגעתי ומצאתיו, והוא בשו"ת חו"מ סי' כ"ה שמה הקשו לו כן ותירץ משום דראבר"ש בשטת ר"ע רבו של אביו אמרה ור"ע דריש כל התורה בריבוי ומיעוטי ומאן דדריש ברומו"ר ס"ל באמת כל הנסקלין ניתלין כמבואר בסנהדרין (מ"ה ע"ב) ויפה פרש"י, וכתב עוד הח"ס שם איברא פרש"י בלא"ה צריכין ביאור כל הנסקלין ניתלין היינו אחר שהומתו בסקילה ניתלין על עץ, אבל להמיתם בתליה לא שמענו ולזה י"ל דלא באנו אלא להפיס דעתו של ראבר"ש שלא יצא מכשיל מתחת ידו וכיון דמיתת תליה הוא חנק וקיל מסקילה נמצא שלא גרם לו רע שהרי היה חייב אפילו סקילה ורק התליה שהוא גרם לו יותר על דינו, לכן פרש"י דכל הנסקלין ניתלין ואלו היה נסקל בב"ד נמי הוה נתלה נמצא לא יצא תקלה מתח"י של ראבר"ש את"ד, ופלא עליו שלא הזכיר דברי התוס' דהכא במאי שהרגישו היטב בהכרח פירושו של רש"י ז"ל ובכללדבריהם דבריו.

אך עוד הקשה בח"ס שם. הא בב"ד כתיב לא תלין נבלתו על העץ והכא היה תלוי ועומד ע"י המלכות וגרם לו טפי מעונשי הראוי וכו' עיי"ש ולפמש"כ הב"ח בתשובה שהבאתי לעיל אפשר לומר.

כיון שהמיתה לא היה באמת ע"י התליה אלא בחרב או בחיצים א"כ אפשר דהן ה"נ תיכף היה קוברין אותו: שם בא"ד ויש מפרשים דבנו בעל תחלה דהוי לה בעולה דמיתתו הוי בחנק עכ"ל. ובזה אתי שפיר מה שהעיר שם במס' ב"מ המרש"א ז"ל בחדושי אגדות ד"ה שהוא ובני בעלו וכו' הזכיר לו גם בנו להגדיל עונו ע"כ ולדברי הי"מ א"ש דלזה הזכיר לו בנו להקל עיני הוא לומר שאינו בסקילה אלא בחנק ומדה כנגד מדה מודדין לו מן השמים ודו"ק ועיין מה שכתב עוד בזה בעיון יעקב שעל חידושי אגדות שם: ושוב אנא ד' לידי ספר שיטה מקובצת עם יגל יעקב מחכם ספרדי ז"ל למס' סוטה ומצאתי בשטמ"ק שם שהקשה כן הרא"ש ז"ל על רש"י דב"מ הנ"ל דהא היינו דוקא לר"א ולא אליבא דרבנן ותו דהיינו לאחר מיתה עכ"ל הרא"ם: שם אבל קשיא לרבי וכו' והא לאו בר סקילה הוא.

בתוס' שאנץ הנדמ"ח תירץ דמיירי שהנופל יש לו בידו סייף או סכין כשנופל על חברו הוא מתיז ראשו בסייף כמו שעושין במלכות עכ"ל וחידוש על בעל עיון יעקב בחידושי אגדה למכות שהקשה מעצמו כן. וז"ל ק"ק כיון שזה נתחייב סייף ועכשו נדון ע"י סקילה וכדאיתא בסנהדרין דין ד' מיתות לא בטלו.

ואפשר דה"נ נופל עליו וסכינו או סייף בידו והורגו וצ"ע עכ"ל ונעלם ממנו תו"ס ערוך בשמעתין. ועיין שם בשטה מקובצת בשם הרא"ש שכך כתב וכן בספר תוספי הרא"ש למס' סוטה: ומהא דאמרינן כאן דאם נתחייב חנק טובע בנהר וכו' יש להביא מזה אסמכתא למה שכתב המהרי"ם (סי' כ"ו חלק אהע"ז בספר שני) לענין פירושו של הא דבעינן שהה עד שתצא נפשו בנטבע במשאל"ס.

שכתב בזה"ל אבל יש לדמותו למיתת חנק דתנן נותנים סודר קשה וכו' זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה. וכאן משערינן כמה יהיה שליט ברוחו לכלא את הרוח ואח"כ כמי שמושכין בסודרין שהרי מיתת חנק קלה מהרג דתנן הנהרגין בנחנקים ידונו בחנק ואילו היתה מתקשה לצאת יותר מהרג נמצאת שהיא חמורה.

ושמא אינו דומה נחנק מעצמו לנחנק מאחרים שדוחקים ומקרבים את מיתתו עכ"ל. ומכאן ראיה לדבריו הראשונים דאל"ה יהי' חמור הטביעה בנהר מחנק גופיה דנשמתו יוצאה תיכף.

משא"כ בטובע בנהר. ודברי המהרי"ט אלו הובא גם בשו"ת חוט המשולש בתשובת רבינו חיים וואלאזינער זנ"ל ונדפסה כבר בסוף ספר מקור מים חיים למהרי"ם פאדווא ז"ל וכן הסכים על זה תלמידו בשו"ת בית דוד.

ונחלת דוד. אך יש לדחות קצת דאף דחמור יותר מ"מ לא קפיד בהכי וכמש"כ בשם התורת הקנאות וע"ש בשמעתין: שם דף ט' ע"א וכי תימא הנך אזדי והנך אחריני נינהי והתניא אמר ר' יהודה מנימין גר המצרי היה לו חבר מתלמידי ר"ע וכו' כדי שיהא בן בני חותר לבא בקהל.

ופרש"י אלמא עדיין מצריים הם דאילו שאר אומות מותרין לבוא בקהל מיד. ומנימין לית ליה הא דאמר בברכות (דף כ"ח) שהעמונים והמצריים מותרין לבוא בקהל שכבר עלה סנחריב ובילבל את כל האומות וכו' עיי"ש ועיין בתוס' כאן ובכה"מ שמציון במסהש"ס. והנה יעיון באריכות בזה בשו"ת בתורת חסד חאור"ח סימן ל"ט שהאריך הרחיב הדיבור בהלכה זו. ובראשונה העיר בעיקר ההיתר משום שסנחריב בלבל כל האומות ומשום דכל דפריש מרובא פריש דזה ניחא לדידן דאזלינן בתר רובא אבל לר"ע דחייש למיעוטא

כדאיתא בבכורות (דף כ') ובספ"ק דמכות יע"ש וא"כ קשה האיך התיר ר"ע ואדרבה יקשה יאסרו עכשיו כל הגרים לבוא בקהל משום מיעוטא דמצרים ואדומים.
והביא שבאמת הקשה כן בירושלמי ריש פ"ב דדמאי בהא דאמר ואפילו יסבור ר' לעזר, כרבי יוחנן רוב ארץ ישראל נתונה ביד ישראל רבי אלעזר חש למעוט כהדא סודקיא שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו הוכיח לכל הימים רבי יוסי בעי מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו אני אומר מעמון ומואב הוא ונעשה אותו הגר הוכיח לכל הגרים וכו' יע"ש ולכאורה קשה למה לא הקשה כן להני תנאי דחיישי למיעוטא ר"ע ור"מ וביותר הקושיא עצומה לר"ע ור"מ דחיישי למיעיטא שהם עצמם היו בני גרים וא"כ לשיטתם האיך הותרו לישא ישראלית יע"ש ומיהו אין להקשות כמו כן לר' יהושע שהוא התיר ליהודא גר עמוני במשנה דידים ולחד סברא בתוס' בכורות (דף כ' ע"ב) חייש ר' יהושע למיעוטא היכי דאיכא חזקה בהדיה וכו' יעו"ש הא לק"מ דהכא ליכא חזקה כלל בהדי המיעוט דאפילו למ"ד דיש בנכרי איסור חיתון ונשואין מדאורייתא קודם שנתגייר וכו' מ"מ לא שייך לומר בזה אוקמיה אחזקתיה שהיה מקודם שנתגייר דלא שייך חזקה אלא בדבר שי"ל שלא נשתנה הדבר מכמו שהיה בתחלה אבל גר הריכבר יצא מחזקתו הראשונה בוודאי והא דאמרו בירושלמי אלא מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו הכוונה שלא יקבלהו לבוא בקהל אבל פשיטא דמקבלין להתגייר מכל האומות כמש"כ הרמב"ם פי"ב מהא"ב הל' י"ז ובזה ניחא ג"כ לדברי התוס' חולין (ד"ה מ"ב ד"ה ר"ג) דלפירושם שם דר"ג סתם ס"ל כר"מ דחייש למיעוטא לענין שחיטת כותים וגבי יהודא גר עמוני הודה ר"ג לר"י דסמכינן ארובא דג"כ י"ל כנ"ל.
ועיין היטב מש"כ הגאון בעל „ציון וירושלם" על הירושלמי ובהשמטה השייכת למסכת דמאי דף ה' יעו"ש שכתב דפשטות הענין מורה דאין מקבלין אותו להתגייר עיי"ש בשם המדרש רות וכו': וע"כ י"ל בישוב הקושיות הנ"ל משום דעיקר ההיתר שאמרו בבי יהודא גר עמוני משום דכל דפריש מרובא פריש היינו רק מם דצריך להתירו לגמרי אף מאיסור דרבנן אבל משום ההיתר דאיסור דאורייתא הכא לא בעינן רובא כלל דספיקא נמי שרי מה"ת כמו ספק ממזר דמותר מה"ת וכמ"ש התוס' ביבמות דף ע"ח דגר חצרי מותר לבוא בקהל ספק וממילא ה"ה להיפך דספק מצרי ג"כ מותר רק מדרבנן עשו מעלה ביוחסין לאסור ספק ממזר וכיון שכן לענין להתירו מאיסור דרבנן שפיר מהני לן טעמא דכל דפריש מרובא פריש דבאיסור דרבנן גם ר"ע ור"מ לא חיישי למיעוטא וכ"כ השעה"מ (פט"ו מא"ב) דספק מצרי מותר מה"ת יע"ש ועי"ש עוד היטב בתורת חסד.

וכה"ג ממש כתב כאן בתורת הקנאות וכבר קדמו בכל הדברים בתורת חסד על לשונו.
והנה עתה שנתגלה לנו אור יקרות ספרן של צדיק גמור הראשון שבראשונים הראבי"ה ז"ל שנדפס בשנת תרמ"ב עם הגהות לוית חן מצאתי שם בחלק השו"ת (דף נ"א מדפי הספר ששאילת הראשונים היא שהביא דברי הירושלמי דמס' דמאי הנ"ל וכתב ע"ז בזה"ל ולא ידענא להבין התירוץ ע"ז התם וכה"ג יש לתמוה לר"מ דחייש למיעוטא א ומורי הרב רבינו משה הכהן תירץ לנו דאיכא למימר לולי שהירושלמי איני מתרץ כן דגר עמוני וודאי הוא דלא יבוא בקהל הא ספק יבוא וכדאמרינן בקדושין (ע"ג ע"א) וכו' והכא גבי גר דלא שייך האי גזירה הלכך שרי אע"ג דספק הוא דלא נאסר לבוא בקהל אלא גר עמוני ומואבי וודאי ע"כ.
וזכו לכוון לדברי ראשונים כמלאכים ועיי"ש בהגהות לוית חן דהעיר בעיקר דבריו בזה צ"ע דהרי הך גזירה גבי ספק ממזר משום דשמא ישא אחותו מאביו אידחי' לה הש"ס שם ומסיק דהוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה אלא דמעלה עשי ביוחסין יע"ש א"כ הרי טעם זה דמעלה עשו ביוחסין שייך נמי בספק עמוני.
גם יקשה עליו קושית השעה"מ פט"ו מא"ב הנ"ל דלמ"ל טעמא דכל דרובא דפריש מרובא פרים. ת"ל דבלא"ה ספיקא מותר מה"ת.
וכזה יש לעיין גם בדברי רש"י בקדושין שם דף ע"ג ע"א בד"ה וחד למשרי שתוקי בישראל. דהא דקתני במתניתין שתוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמא ישא אחותו מאביו עכ"ל ותמוה דהא טעם זה נדחה בגמ' שם ומסיק משום מעלה עשו ביוחסין ויל"ע: וכן ראיתי באבני מילואים סי' ד' ס"ק י"א וכ"ז מזה והביא ג"כ דברי השעה"מ אי ספק מצרי מותר מה"ת והקשה לפ"ז למה צריך הגמ' בברכות לומר משום דכל דפריש. ת"ל הא אפי' ספק מותר ועיי"ש שתירץ דנ"מ דמותר מדרבנן ג"כ דספיקות אסורים מדרבנן עיי"ש ובמנ"ח מצוה תקס"ח הביאו וכתב עוד דלדעת המנ"ל דספק ממזר באיקבע איסורא אסור. אם כן בוודאי ניחא דצריך לטעם רובא דהו"ל איקבע יעו"ש ולפי כל הנ"ל י"ל הדקדוק שיש לדקדק בהא דהקדים ר"י ואמר מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי ר"ע.
וכי' דמאי נפ"מ תלמיד של מי היה. ולפי הנ"ל י"ל דכוונתו דהיה תלמיד ר"ע ושמע שר"ע רבו חושש למיעוטא וא"כ לפ"ד בע"כ צריך לעשות ככה דהוא בעצמו אסור לבוא בקהל משום מיעוט מצרים דלא פירשו.
ואף רב ר"ע בעצמו אמר לו שטעה בזה וכדכתבנו לעיל בשם התו"ח והראבי"ה ז"ל. ועיין שם במצ"ח מ' תקס"ד שהעיר לפמש"כ לעיל דכתבה התורה דור שלישי וודאי ולא ספק

א"כ כל ספק מצרי אסור תורה דמ"ש א"כ לפי סברת השטמ"ק גבי עשירי ודאי ולא ספק ל"מ מרובא פריש כיון דהתורה אסרה ספק ומריבא פריש ג"כ ספק והדברים עתיקים.
א"כ ל"מ מרובא פריש לענין מצרי ואדומי א"כ כל האומות אסור להתחתן בהם מחמת חשש מצרי ואדומי דלא אזלינן בתר רובא ומרובא פריש א"כ אדרבא לשיטת הרא"ש דמצרי באיסורי' הוי ליה קולא דמותר בכל האומות ובאמת כל הפוסקים כתבו דמותרים האידנא בכל האומות וצע"ק ותיתי לי שגם אנכי עלו ברעיוני לספק מחמת דברי השטמ"ק הנ"ל כידוע ויש לי אריכות בענין דברי השטמ"ק והש"ש ש"א והגהות אמרי ברוך שם ועוד מגדולי אחרונים אך אכ"מ ולא באתי אלא לעורר לב התלמידים: ומה שהעיר בתוה"ק די"ל דמדברי מנימין גרידא אין ראיה דל"ל הא דברכות דאפ"ל דמנימין היה מקובלמאבותיו איש מפי איש עד זמן סנחריב שלא נתערבו ומצרים גמורים הם ולמי שלא נודע באמת מותר מיד גם למנימין והביא ראיה מברכות (דף ט"ז ע"ב) ואין לחלק בזה בין ישראל לעמים.
יש להביא קצת ראיה לזה מדברי הר"ש פ"ד דידים שם כתב כה"ג לתרץ ההיא דמגילה די"ל דמדלת העם השאיר ונתבטלו בשאר אומות שהביא עליהם שם ולימי נבוכדנצר ואחשורוש (ימ"ש) שהיה הדבר חדש היו ידועים אבל בימי רבי יהושע בטלו להו בריבא וכו' עי"ש היטב. אבל ראיתי מגמ' דברכות איני כלום דבוודאי אין חזקת צניעות למצרים ולא חזקת אבהתי'.
וכדאמרינן ביבמות צ"ח ע"א הא דאמרו רבנן זין אב למצרי לא תימא משום דשטופי בזמה דלא ידיע פרש"י אבוהו מני וכו' יעש"ה וכתבתי בחדושי ליבמות שם ולפ"ז במאי דקאמר משום דשטופי זימה נינהו היינו אף דרוב בעילות אחר הבעל מ"מ בדידהו לא אמרינן הכי ומצאתי במנ"ח מ' מ"ט בזה"ל וגם אני מסופק דאפשר גבי ב"נ לא שייך האי רובא דרוב בעילות וכו' וכש"כ ב"נ שהם חשודים ביותר אכ"נ דא"מ אם לא בידוע כגון בחבושים וכו' יע"ש והדבר מבואר לפנינו.
עכ"ל וא"כ לא שייך קבלה מפי אבותיו וכמובן. ובאומות הולך אחר הזכר.
אלא שהדבר הקשה הוא דאי נימא דכל עיקר הטעם הוא משום דכל דפריש מרובא פריש הא תינח אי פריש מעלמא לפנינו. אבל אי נתגייר במקומו נימא דלהווי קבוע וכל קבוע כמחצה ע"מ דמי ואכתי איסורא הוי וכדאמרינן כה"ג בקדושין (ע"ג ע"א) גבי ספק ממזר.
ולהנך ראשונים דגם באינו ניכר האיסור ג"כ אמרינן קבוע וביותר עפ"י הגמ' דנזיר דף י"ב ע"א דאיתביה ר"ל לר' יוחנן ממתניתן דקן סתומה וכו' וא"ל קאמינא אנא אשה דלא

נידא וכו' וכ"ת ה"נ ניד אימור בשוקא אשכחא וקדיש התם הדרה לניחותא הרי כיון דהדרא לניחותא הדר הו"ל קבוע כדמעיקרא ועיין פירש"י שם.
ובתוס' ספ"ק דכתובות (דט"ו ע"א ד"ה דלמא) מבואר להדיא דלגבי שום אדם לא שייך לומר כל דפריש מרובא פריש משום דהדר לניחותי' ואף באיש אמרינן כן ע"ש וא"כ הדרא קושיא לדוכתה ואחר החיפוש מצאתי שכבר העירו בזה התורת חסד הנ"ל ובמנחת חינוך בהשמטות הנקרא קומץ למנחה מצוה תקס"ב ועיי"ש בתור"ח בכל הנוגע לזה ובמנ"ח מוסיף עוד לבאר יע"ש.
ובסוף כתב ואפשר לומר דסנחריב בלבל כל האומות והיו כלם ניידי ובטל הקביעות ואח"כ פירשו לעיירות בכל עיר היה מיעוט כנגד העולם ע"כ הו"ל פירוש אך זה צ"ע בר"מ פ"ב מהל' שבת ובסוגיא דיומא וההי"מ וכ"מ ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי במשנ"ח שהתפורר בזה אך לא ביאר היטב עי"ש במצוה מ"א עכ"ל ולפי מה שהבאתי בתחלה בשם הר"ש דמס' ידים אין מקום לומר כמש"כ המנ"ח: אך עם מש"כ לעיל לסלק הערת התה"ק יש לדון בזה גם כאן ולומר דהמועט הזה אינו חשוב לקבוע כיון דבהמיעוט הזה נמי אמרינן דרובן בזה מזנות תחת בעליהן עם אנשי שאר האומות ונצטרך גם בזה לומר אי אזלא איהו לגבי' הו"ל קבוע ותרי קבוע אפשר לכ"ע לא אמרינן ובפרט במקום דלא ניכר האיסור.
ובפרט דכל עיקר הקושיא היא רק לדעת הרמב"ן דפליג על התוס' דנזיר. ודעת הרמב"ן הוא בחדושיו לקדושין דף ע"ז דבספק אזלה איהי גבייהו יש ס"ס להתירא יע"ש הובא כ"פ בספרי הגאון עין יצחק באר יצחק ועין יצחק חלק שני וא"כ המעוט הזה אין נקרא קביעות בפני עלמה כדי שעל ידו נאמר גם על הרוב כל קכמע"מ ויש עוד לעיין בזה:
ומצאתי להגאון בעל תוס' חדשים שם פ"ד דידים מ"ד שכתב על דברי התוס' יו"ט בד"ה הלכה דלולי דבריו (ולקמן נביא אי"ה דבריו) יש לישב תמיהתו בדרך אחר דלכאורה יקשה לר"י גם למסקנא דהתיר לבוא בקהל הא בעלי חיים חשיבי ולא בטילי כדאיתא בזבחים (דף פ"ג) אלא די"ל דזיל בתר טעמא גזירה שמא יקח מן הקבוע וכדאמר רבא התם עי"ש והכא לא שייך הא גזירה כיון דבלבל כל האומות אין לנו השתא שום קבוע דנגזור ומעתה נוכל לומר דר"ג סבר דלא סנחריב בלבלם אלא נבוכדאנצר וכ"ש הר"ש בשם התוס' ולא בלבל כל האומות דגביה לא כתיב ואסיר גבולות עמים א"כ שייך שפיר לגזור משום קבוע וזה דאמר ר"ג הכתוב אומר לא יבוא עד עולם דמשמע אף אחר הבלבול שייך למגזר משום קבוע והשיבו ר"י לא כן אלא סנחריב בלבל והוא בלבל כל האומות דלא שייך למגזר משום קבוע וא"ל ר"ג וכו' יע"ש והוא כמש"כ בשם המנ"ח דסנחריב

בלבל כל כך עד שאין לנו קבוע כלל ובמש"כ ועירב בכאן הא דבע"ח חשיבי ולא בטלי דבריו מכוונים לכש"כ המהרי"ט ח"ב אהע"ז סימן י"ח שהקשה שם על תוס' דנזיר הנ"ל דס"ל שאינו ניכר לא חשיב קבוע.

ממ"ש התוס' בסנהדרין הדרין (דף פ') גבי הנסקלים שנתערבו בנשרפין שהקשה הריב"ם לר"ת דאמאי לא ניזיל בתר רובא וידונו בשרפה ותירצו שם בתירוץ בתרא משום דה"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי ופטור מדאורייתא עכ"ל ומוכח מדבריהם הכא דאף שהקבוע אינו ניכר רק מעורבברוב מ"מ יש לו דין קבוע.

ותירץ המהרי"ט דהתם לא עיקר טעמא משום קבוע אלא משום דבע"ח נינהו וב"ח חשיבי ולא בטלי ע"כ ועיין בעלתי סימן ק"י ס"ק י"ב לענין איסור שאינו ניכר אי אמרינן קבוע כתב בזה"ל ואמרינן בגמ' דיבמות דף ט"ז ע"ב נכרי שקידש בזמן הזה חוששין לקדושין דילמא מעשרת השבטים הוא ופריך הגמרא והא כל דפריש מרובא פריש ומשני בדוכתא דקביעי ופירש רש"י דה"ל קבוע וכמע"מ דמי והא התם אין ניכר הקביעות דאטו מי ידעינן מי המה מ"מ ה"ל קבוע ואמת התוס' פי' דבדוכתייהו הם הרוב אך לא מטעם זה רק דלמא אזלי אינהו לגבייהו ע"ש וממילא נשמע דכה"ג הוי קבוע וכן בסנהדרין דף פ' ע"ב דהקשה התוס' וכו' (וכדברי המהרי"ט הנ"ל) ואמת לולי דברי תוס' דנזיר הייתי אומר בכל דוכתי דחד בתרי בטיל ולא שייך קבוע דהא נתבטל תיכף ושב האיסור להיתר ואי אתה מוצא רק באיסור ניכר דלא שייך ביה ביטל וכן כתבו בתוס' חולין וזבחים.

אבל אדם באדם לא שייך ביטול ולכך הקשו תוס' בסנהדרין ניזיל בתר רובא ולא הקשו ליבטל ברובא וא"כ אף דאין ניכר שייך קבוע כיון דלא ניתבטל וכל הטעם דבעינן איסור ניכר דאל"כ הא ה"ל ביטל משא"כ באדם דלא ה"ל ביטל וא"ש אלא הא דנזיר קשיא לי דמיירי ג"כ באדם וי"ל בדוחק עכ"ל, אמנם בתו"ח מביא בשם שו"ת משאת משה מסיק דבאדם באדם שייך ביטל ואף דבע"ח חשיבי ולא בטלי מדרבנן מ"מ אדם באדם בטל טפי אף מדרבנן יע"ש ולפי דעת התוס' חדשים יקשה בגמ' דיבמות הנ"ז דמשני בדוכתיה דקביעי משמע אבל במקום רחוק מהקביעות אמרינן כל דפריש מרובא פריש.

והא אכתי בע"ח חשיבי ולא בטלי וגזרה שמא יקח מן הקבוע. ולכך באמת חוששין לקדושיו בנכרי שקידש ואלא ע"כ דבאדם לא שייך לומר בע"ח חשיבי ולא בטלי ולכך שפיר אמרינן כל דפריש מרובא פריש.

ויל"ע וראה גם במשניות הגדולים דפוס ווילנא בפירשו של תפארת ישראל הנקרא יכין ובועז שהעיר ג"כ מהא דקבוע יעו"ש: וראיתי שם בתו"ח מעתיק קושית המקנה בקדושין (דס"ג ע"ב) גבי קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם הגדולה שבגדולות וכו' דר"מ

אומר כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דס"ל דמחית אינש נפשיה לספיקה והקשה שם לפ"ד התוס' בנזיר באומר צא וקדש לי אשה וכו' דמדינא אזלינן בתר רובא ולא חשיב קבוע כיון שאינן ניכר וכו' והא דאסור בכל הנשים שבעולם הוא רק משום קנסא א"כ הכח אמאי אסר ר"מ לכל הבנות משום ספק א"א ואמאי לא אמרינן הכא דכל דפריש מרובא פרים.

והכא אין סברא לקנוס את הבנות על מה שאמר אביהן סתם עכ"ד. ולפום רהיטא אמרתי להעיר דהלא ר"מ חייש למיעוטא וצ"ל דמשום דהוי כמו רובא דאיתא קמן דר"מ מודה וכמו שהאריך שם מקודם התו"ח.

אבל בלא"ה לא זכיתי להבין היטב הקושיא דמאי שייך כאן לילך אחר הרוב. הלא כולן הם בספק הלשון שאמר האב קדשתי את בתי הגדולה דבשלמא התם בנזיר שייך לומר דאזלינן בתר רובא דבשעה שהשליח קידש אם קידש קידש רק אשה ידועה אחת.

ושוב נולד לנו הספק ומש"ה אמרינן דאזלינן בתר רוב נשים. אבל בכאן תיכף נולד הספק מי היא המקודשת ועל איזה גדולה כיון ולא שייך שנתירנה בשביל רובא.

והוי כמו שכתבו התוס' בחולין ונדה גבי חזקה שלא נתבררה ודו"ק ומ"מ יש לעיין עוד בזה. שוב השגתי ספר המקנה וראיתי שם בפנים שב"ה כונתי לדבריו עצמו.

דהעיר בעצמו מהא דר"מ חייש למיעוטא וכתב ג"כ משום רובא דאיתא קמן יעל עצם הקושיא כתב ג"כ כה"ג וז"ל ונראה לענ"ד דבכה"ג לה שייך למיזל בתר רובא כמש"כ המרדכי בסוף חולין וכו' הרי דס"ל בדבר שנאסר אחד מן התערובת לאחר שנתערב כיון דלא היה ההיתר ניכר בפ"ע והיה ראויה לכ"א מהם לאסור כמו בחבירו לא אזלינן בתר רובא וכו' א"כ ה"נ כיון שאמר קדשתי את בתי סתם ולא ידוע בשעת קדושיה איזה מקודשת לא אזלינן בתר רובא ולא דמי להההיא דנזיר שבשעה שקידש השליח היה ניכר ומכאן ראיה להמרדכי עכת"ד והוא טל דרך שכתבנו.

ובסברא זו גם לענין כל דפריש י"ל בזה איזה קושיות אחרונים. ויש לעיין עוד בזה ואכמ"ל: אך הערה אחת יש לציין מהא דאמרינן בכ"מ בש"ס בדמאי דהקילו בה משום דרוב ע"ה מעשרין הן ואם הביאו הע"ה לפנינו אמרינן כל דפריש מרובא פריש ועיין בכרו"פ סי' ק"י שנכנס „בבית הספק" דאם קנה אצל הע"ה אמאי לא אמרינן כל קבוע כמע"ח יע"ש ואמאי הלא לא נתברר מעולם וניכר ההיתר בפ"ע ותמיד הם בכלל הספק על כל אחד מהם והוי כמי נולד הספק והגזרה בתערובות ודו"ק ועלה לי בע"ה לישב עפי"ד התוס' דמס' בכורות (כ' ע"א) ד"ה ואיבעית אימא וכו' שהקשו וא"ת דבב"מ גבי חמשה חומשין הן משמע דדמאי הוי מדרבנן אפילו לר"מ וכו' ולמה אינו טבל דאורייתא

דסמוך מיעוטא דאין מעשרין לחזקת טבל וי"ל דאין זה חזקה דדילמא דעביד כרב"א שהכניסה במוץ ועוד דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין עכ"ל וא"כ א"ש דאדרבה על כל אחד הוי כניכר ההיתר בפ"ע דאין להחזיק שום אדם ברשע ואפילו ר"מ מודה לזה ודו"ק וכן י"ל בזה בהא דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן.

ובלא"ה ג"כ לק"מ דכל רובא דבש"ס הכי איתא ומשום דרובא הוי כמנכר ההיתר בפני עצמו, ומצאתי שכדומה לדברי המקנה כתוב ג"כ בדורש לציון דרוש י"ג בענין חיבור של קג"ם שכ' בהא דטביומי בקדושין (נ"ב ע"א) לזה חמשה בנים ולזה חמשה בנות ואמר אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני כל אחת צריכה ה' גיטין מת אחד מהם כל אחת צריכה ד' גיטין וחליצה וכתב דבכאן שיש ה' נשים ורק אחת נתקדשה ומדאורייתא אזלינן בתר רובא להתיר כולם רק מדרבנן אסורי דבע"ח חשיבי ולא בטלי והא דאין אנו מתירים ע"י נכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש וכו' היינו משום הדרא לניחותא והוי קבוע ומ"מ לא הוי קבוע דאורייתא רק קבוע דרבנן וא"כ מדאורייתא כולם מותרים רק מדרבנן אסרי להו ושפיר אמרינן ס"ס אפילו היכי שאין הספיקות שוות לכך נקט וחליצה מאחד מהם שאז ליכא ס"ס משום דסתרי הדדי.

אלא דלפמש"כ המשל"מ בשם המרדכי דכל דבר שתחלת ביאתו לעולם בתערובת לא שייך ביה ביטול ברוב א"כ קשה יע"ש ועיין שם בהג"ה מבן המחבר. ושם לא שייך לומר תירוצי.

רק כמש"כ הוא ז"ל והמקנה ז"ל וגם מזה נשמר הדורל"צ שהוא כתב רק על דין ביטול ברוב בזה הביא דעת המרדכי. אבל בהא דאמרינן כל דפריש מרובא פריש לא שייך סברא זו והראיה של הכרו"פ הנ"ל מיבמות (ט"ז ע"ב) הנ"ל מצאתי בס' האשכול לחד מן קאמאי הר"א אב"ד ז"ל ה' תערובת איסור סי' ל'.

שהקשה זה וכתב דאיכא למימר היינו קביעות דרבנן וכו', א"נ בדוכתא דקביעי כמה וכמה ידיעי ומנכרי יחוסייהו שאבותיהם מעשרת השבטים וכמה נדמעו בין הגויים ולא מינכרי אי מישראל אי מגוים קאתי ואע"ג דרובם מנכרי דמגוים קאתי חיישינן למיעוט דלא מנכרי דהוי קבוע גמור דאיסור והיתר מנכר עכ"ל ועיין בנחל אשכול שם: וכסברת המקנה לעיל נשמע גם מדברי המהרי"ט תוכר"ד ס' ה' שכתב וז"ל דבשלמא לענין איסור שייך ביטול שאילו היינו מכירין חתיכת האיסור היינו אוסרין אותה והיה השאר מותר. אבל במעות לא שייך זה דהא בכל חדא וחדא יד כולם שוה בו ואפילו היינו מכירין שאין זה מטבעו של שמעון וכו' יע"ש דלפי דבריו נראה דלא שייך ביטול רק היכי שהיה כאן איסור בפני עצמו והיתר בפ"ע ונתערבו זה בזה. כך הבין זה גם הגאון בספר נפש

חיה חאור"ח סי' ב': והנה לפי כל המרומז לעיל יש לבאר נמי המשנה דידים (פ"ד מ"ד) שהובאת בברכות דף (כ"ח ע"א) דתנן בו ביום בא יהודא גר עמוני ועמד לפניהם בבית המדרש אמר להם מה אני לבוא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה.

א"ל ר"י מותר אתה א"ל ר"ג הכתיב אומר לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו' אמר לו ר"י וכי עמונים ומואבים במקומן הן וכו' ובלבל כל האומות וכו' א"ל ר"ג הכתוב אומר ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון וכו'. וכבר הרגיש התיו"ט מה שיש להבין ולתמוה מאי ס"ד דר"ג וכי לא ידע ר"י מה שכתוב בתורה וכו' וכתב דר"ג כבר ידע הספק של בלבול סנחריב ושזאת היתה שאלת הגר ותשובת ר"ג מן הכתוב הוא מה שיש בפסוק תרי לא יבוא ולכך סבור היה ר"ג שזה מה שרצה הכתוב לאסור בזמן מן הזמנים שיהי' ספק עלינו אם אסורים הם ור"י חשב שאפשר שר"ג סובר ספק אחר ואתא לאתויי ולא יבוא והשיב שיש להתיר מסנחריב שבלבל וכו' עיי"ש ואכתי דבריו צריכין ביאור. וגם איזה ספק הוא אם אזלינן בתר רובא כדקיי"ל בכל התורה. והנה יש להרגיש עוד דבהמשנה כאן אינו מובא בתשובת ר' יהושע האי טעמא דכל דפריש מרובא פריש.

רק בברכות שם ישנו סיום התשובה משום דכל דפריש מר"פ. וכנראה זאת היתה עיקר התשובה לדעת ר"ג.

ע"כ נראה דר"ג י"ל דס"ל דחיישינן למיעוטא וא"כ אף שבלבל סנחריב מ"מ עדיין ספק הוא. וי"ל דס"ל דסד"א מה"ת לקולא.

או אף אי ס"ל דמה"ת לחומרא מ"מ מצינו גבי ממזר דרשינן ממזר וודאי הוא דלא יבוא אבל ספק ממזר יבוא. וא"כ ה"נ י"ל כן.

לכך הקדים ר"ג לומר משום דכתיב תרי לא יבוא וכמ"ש התוס' יו"ט. (ומה שיש להקשות עוד ע"ז עיין במשנה אחרונה בידים שם דפוס ווילנא) והשיב לו ר"י דכל דפריש מרובא פריש ולית כאן ספק כלל.

וא"ל ר"ג הכתוב אומר ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון וכבר חזרו. פירש וכבר חזרו מקצת וא"כ עדיין הו"ל ספק ואסרתו התורה כמש"כ התוס' יו"ט או דס"ל לר"ג דספק עמוני אסור ולא דמי לספק ממזר וכמו שמסופק בזה בשעה"מ הל' א"ב הנ"ל בריש דברינו: או י"ל דאף לענין נכרי הבא להתגייר ס"ל לר"ג ג"כ דאזלינן בתר רובא דעלמא ומותר בקהל מיד אמנם בבא ממדינת עמון ומואב אף שרובא הוי משאר אומות מ"מ הוי ג"כ קרוב.

וביותר לפי מה שכתב הר"ש דהשאיר מדלת הארץ על מקומם יע"ש וזה היה דעת ר"ג. ואף שרובא וקרוב רובא עדיף.

מ"מ י"ל דר"ג לא ס"לכרבי חנינא (בב"ת כ"ד) או דס"ל דהוי קורבא דמוכח דעדיפא מרובא כמבואר מדברי התוס' והרמב"ן בב"ת שם והדברים עתיקין ובזה ניחא דבא יהודה גר עמוני ושאל מה „אני" לבוא בקהל.

למה פרט על עצמו דוקא הלא השאלה היא שאילה כללית וגם כשהשיבו לו ר"ג ור"י השיבו לו בלשון נוכח „אסור אתה" „מותר אתה" מותר ואסור הו"ל לימר.

ולפמש"כ ניחא קצת. משום דיהודא גר עמוני בא מארץ עמון וכמש"כ התוס' יבמות (ע"ו ע"ב) ד"ה וכי דפשיט ליה דמנימין בא מארץ מצרים דאי מן המצריים שנתישבו בשאר ארצות לא היה קורהו גר מצרי שלא היו ידועים בשאר ארצות עכ"ל וה"נ צ"ל כאן גבי גר עמוני.

וא"כ כיון שבא משם הו"ל בכלל קרוב או קורבא דמוכח ועדיף מרובא. ולכך הביא הפסוק לא יבוא עמוני ומואבי וגו'.

פירש מארץ עמון ומואב לעולם אסור והשיב לו דכבר נתבלבל הכל וליכא כאן קורבא כללל, וגם רובא עדיף טפי כדר"ח. ולפי"ז כל המו"מ הסיבו רק עליו ודכוותי' מי שבאו מעמון ומואב גופי' ולכך אמרו ליה בלשון „אתה" ועוד יש לפלפל בזה וקצרתי: וזה אין לומר דר"ג ס"ל דעמון ומואב אסירי אע"פ שאין אלו הראשונים.

רק המקום גורם וכל היושבים שם נאסרים. מלבד מה שדא בוכרא.

עוד אינו מיושב סיפא דמתניתין דהשיב לו ר"ג מהפסוק ושבתי את שבות בני עמון: וראיתי גם להבית הלוי (חל"ב סימן ז') שמבאר דברי התוס' בכתובות (דף י"ג) בד"ה מסייע וכו' דר"ג הוא דס"ל בחולין (דף ה') דחייש למעוטא וממילא משמע דבחזקה המסייע למיעוט ס"ל ג"כ כר"מ דאיתרע ליה רובא כיון דזה תלוי בזה ומש"ה הקשו התוס' כאן לר"ג מדברי ר"מ וכו' והא דנקטו התוס' גם ר"י אע"ג דבבכורות מסקינן דר"י לא חייש למיעוטא מ"מ הרי בתחלה רצה שם הגמרא לומר להיפך דר"י חושש למיעוטא ומש"ה נקטו התוס' בדבריהם גם ר' יהושע אגב ר"ג ועיקר דקדוקם הוא משום ר"ג עכת"ד.

וסעייתא למש"כ לעיל בעה"ש: ולענין הלכה פסקינן בש"ע אהע"ז (ס"ד ס"י) האידנא נתבלבלו כל האומות לפיכך עמוני ומואבי ואדומי שנתגיירו מותרין לבוא בקהל מיד וכו' ולהרמב"ם ה"ה למצרי ולהרא"ש מצרי באיסורו עומד ע"כ. וראיתי שם בפ"ת ס"ק ו' שמציין לעיין בשאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"ו מש"כ בזה.

והשגתי את הספר הנ"ל וראיתי שהשיב שם ע"ד הגר שבא מארץ איטאליא ונסתפק אם מותר בישראלית כי צ"ע אולי יש לחוש בזה"ז שלא לקבל גרים מרומיים ומארצות

שסביבות רומי שידוע שנתיישבו מאדומיים וכן היא מפורסמת בשם אדום בדברי חכז"ל. ומצא הספק מקום לחול עפ"י מש"כ במשנה דסוף ידים שזו היתה מחלוקת ר"ג ור"י דמאן דאסר דייק מדכתיב עמוני ומואבי ביוד היחס ולא כתיב עמון ומואב לומר שכל הנקרא בשמם נאסר והכתוב אסרן לכל הדרים בארץ עמון ומואב אליבא דר"ג ואף ר"י דשרי היינו מטעמא דמפרש קרא להדיא על אשר לא קדמו מכלל שלא אסר אלא הבאין מאותן כפויי טובה משא"כ באדומי שלא נתנה תורה טעם לאיסורו וכו' (ותיתי לי שכן עלה בדעתי לומר כן וכוונתי לדעת קדשו הנ"ל אכן זה דוחק מפול ונגד פשטות הגמ' וכל הראשונים ולומר כן אפילו בדעת ר"ג) ותו בר מן דין אפי' לא היו קרוין אדום ניחוש להו למעוטא בדוכתייהו היכי דקביעי והני נמי חשיבי קביעי התם ואפילו ר"י אפשר דמודה אפי' בעמון ומואב במקומן היכי דהוי קביעי כמו שהוכחתי שם בראיה ברורה מספ"ק דיבמות דאפי' לא אזלינן בתר שמא חיישינן להו.

(גם בזה ת"ל כוונתי לדה"ק ונעלם דבריו מהמנ"ח והתוה"ק והתור"ח ועוד אחרוני זמנינו) ועיי"ש עוד. ומסיק ע"כ נ"ל שראוי לצאת ידי ספק של תורה ולמנוע מהשיאו ישראלית אלא יחזור אחר גיורת עכ"ל ודבר זה צריך להודיע פעה"ק ירושלם שנתרבו בעו"ה הגרים משום שנותנים עיניהם בבנות ישראל ואיזה מורים בלתי מדקדקים מגיירים אותם ויש מהם אנ"ח איטליע.

ובלא"ה הביא הסמ"ג מל"ת קט"ז דיש מדקדקים שאדומים לא נתבלבלו דאמרינן בע"ז (דף י') וכו' והשיב לו אנטנינוס והכתיב שמה אדום מלכיה ושריה וכו' וא"כ אם מלכות רומי זו איטליא היא אדום א"כ לא נתבלבלו בימי סנחריב. וכ"כ היראים בישן סי' ר"ד ובהחדש סי' מ"ב ועיי"ש בסי' מ"א.

אלא שהסמ"ג מדחה לה משום די"ל שאין בלבול מועיל בזרע המלכי' שמתוך חשיבותם יש להם שם וניכרים בכל מקום יעו"ש. וגם יש לפקפק לפי סברתי שכתבתי למעלה דאף בדוכתא דקביעי מ"מ י"ל דנשיהן מזנות עם אנשי שאר האומות הנמצאים הרוב גם במקומותיהן וצריכין לומר לתרי קבוע וזה לא מצינו.

וא"כ נפל חשש היעב"ץ ז"ל ודו"ק ובפרט לפי המתבאר שם דכמה מלחמות כבר עברו עליהם אלא שא"כ גם דברי הרא"ש גבי מצרים יקשה וצע"ל לעת הפנאי ולא כתבתי אלא לעורר לב המעיין הישר כן ראיתי אח"כ בשו"ת עין יצחק חאור"ח סי' כ"ו הביא דברי הגאונים דלעיל בס' המקנה ודורש"ל יע"ש היטב בכל הסימן ההוא.

וכן עיין בשושה"ע כלל י"ד ובס' ביכורי שלמה הנוגע לענין זה:ועיין בבית הלוי חיו"ד שכתב דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן הוא מטעם חזקת כשרות יע"ש ובזה אתי

שפיר יותר מה שרמזתי לעיל ועיין בשטמ"ק לכתובות דט"ו ע"א סד"ה הולכין דהקשו בשם התוס' אהא דרוב מא"ש מומחין הן וז"ל להיו ההוא רוב מע"מ שהרי כשמביאין הבהמה בביתו של שוחט הוא קבוע.

ולאו קושיא היא דההוא רוב חזקה ורגלים הוא בגוף הבהמה הזו שלפנינו דאמרינן מסתמא לא שחט אדם בהמה זו אא"כ היה בקי. אבל הכא מי איכא למיתב ליה בתורת טעמא ולומר מסתמא לא בעל אדם אשה זו אלא א"כ היה כשר ע"כ: ובמה שהזכרתי לעיל דברי הרב תו"ח שאמר דהא דאמרו בירושלמי אלא מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו הכוונה שלא יקבלוהו לבוא בקהל אבל פשיטא דמקבלין להתגייר מכל האומות כמש"כ הרמב"ם פי"ב מהא"ב הל' י"ז יע"ש.

שפרה עלי מילתא להביא פרפרת נאה שאמר לי ידינ"ע הגאון האדיר המפורסם מזה, בן מזה מהרי"י דיסקין שליט"א כה הראני בפסיקתא זוטרתי פרשת תצא על הפסוק לא תדרוש שלומם וטובתם אמרו בפסוקתא שאין לקבל מהם גרים. וקשה מאד לכאורה עצם הפשט והטעם מדוע לא יקבלו.

ועוד הלא מצינו ליהודא גר עמוני שבוודאי נתגייר עפ"י ב"ד. וכמו שפסק הרמב"ם הנ"ל שמקבלין מכל האומות ואמר הגאון הנ"ל ביאורו.

דכוונת הפסיקתא לזה. דבוודאי גר גדול הרוצה להכנס תחת כנפי השכינה מקבלין אותו כמו שמצינו ליהודא גר העמוני.

אמנם מצינו בגמ' דכתובות (י"א ע"א) דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד משום דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ועיין פרש"י שם. בזה האופן פירש הפסיקתא דלא תדרוש שלומם וטובתם לקבל מהם גרים קטנים לזכות להם שלא בפניהם.

זה הזכות והטובה אין לנו לעשות להם עכ"ד השנונים ואף שלפי המתבאר לפנינו היה יכולין ליישב קצת על הפסיקתא. מהא דמצינו שקבלו יהודא גר עמוני.

משום שזה גופא שקבלו אותו להתגייר הוא משום שכבר נתבלבלו ולא עליהם נאמר לא תדרוש שלומם כמו שמצאתי ומפורש בהחנוך מצוה תקס"ד דבזה"ז ליכא לאו זה אמנם מצינו צלק העמוני לפי הס"ד בקדושין (ע"ו ע"ב) ובפרש"י ועיי"ש. ועיין בתשב"ץ חלק שלישי ענין צ"ו שהשיב להשואל דעל אוריה החתי וצלק העמוני לא נתבאר לרבותינו ז"ל יפה אם הם גרים או ישראלים עכ"ל.

ומנשים עמוניות ל"ק משום דקיי"ל עמוני ולא עמונית ולא נאמר עליהם לא תדרוש שלומם וטובתם דעל כל הנאמר בפרשה נאמרה הלכה עמוני ולא עמונית. כך דעתי נוטה שוב חפשתי במנ"ח מצוה הנ"ל ומצאתי בעז"ה שנסתפק בזה ומסיק דקאי גם על

נקבות יע"ש וגם בגירותן ג"כ וכמו שמבואר בר"מ שכתב לפי שנאמר עמך ישב בטוב לו וכו' יכול אף עמון ומואב כן ת"ל וטובתם וכו' ופסוק זה דעמך ישב מיירי בגר צדק כמו שמבואר פ"ח מהל' עבדים דין י"א א"כ עו"מ שנתמעטו אף בגירותן הדין כן עכ"ל וא"כ לפ"ד האיך קיבלו רות המואביה ונעמה העמונית לפי דעת הפסיקתא ולפי דברי הגאון הנ"ל שליט"א אין מכאן הוכחה לסתור דעת המנ"ח ז"ל.

כן יש להעיר לפי הבנת הריטב"א בפרש"י דכתובות הנ"ל דעיקר דין זה הוא רק מדרבנן וקצרתי. אכן לפ"ז יש איסור נוסף למאן דנותן לו אשה לבד הלאו דלא יבוא בקהל.

גם משום לא תדרוש שלומם וטובתם ויש נפ"מ בספק עמוני דביארנו לעיל דספק מותר.

וכן מצאתי עכשיו לאחרון אחד שהביא כן בשם התשב"ץ קטן שכתב כמו שמבואר בראבי"ה בשם רבינו משה כהן.

א"כ זה דוקא בספק דלא יבוא כמו בספק ממזר התירה התורה אמנם מחמת ספק לאו דלא תדרוש עדיין אסור ליתן לו אשה דכל סד"א לחומרא לכל חד כדאית ליה. אכן לפי מאי דמשמע מהחינוך מ' הנ"ל דלאו זה נאמר רק על זכרים ולא על נקבות אתי שפיר דמשכחת שישא אשה גדולה שעומדת ברשות עצמה ואין עליה לאו דלא תדרוש.

אכן לפי הנראה דזה רק לפי דעת החינוך דקאי על עת מלחמה ודוקא זכרים בני מלחמה נינהו אכן לפי שמסיים הרמב"ם וכן הסמ"ג דקאי גם על עבד שברח וכדומה. וא"כ גם נשים מצוות על זה וצ"ע.

גם י"ל גבי יהודא גר עמוני כמו שכתבו התוס' ביבמות כ"ד ע"ב ד"ה לא. ועיין במגילת ספר מל"ת קט"ו לענין אם מקבלין גרים מזרע עמלק עיי"ש אריכות, ובזה"ז אין נפ"מ מזה כמו דאמרינן שכבר בא סנחריב ובלבל את כל העולם ובזה ניחא מהא דמצינו דבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק גיטין (נ"א ע"ב) וקצרתי: כן ראיתי ברגע אחת בספר פני משה על אהע"ז בסימן ד' סעיף י' שם הביא ג"כ דברי השעה"מ שהבאנו למעלה לענין ספק עמוני וכתב ג"כ דמקרי דקביעי איסורא וסד"א מה"ת לחומרא כה"ג יע"ש ולא דק בזה ואכמ"ל עוד והנה אין להעיר בשמעתין על עיקר דין זה דעמון ומואב דמותרין בזה"ז אחר בלבול סנחרב ונ"נ מהא דמצינו בקרא דעזרא ט' לא נבדלו העם וכו' לכנעני העמוני המואבי המצרי והאמורי כי נשאו מבנותיהם להם ולבניהם וגו', די"ל נמי כמ"ש התוס' יבמות ע"ו והר"ש במס' ידים, דנקראו על שם בני עמון יע"ש ושם אין נפ"מ מאיזה אומה היו כיון שנשאו להן בגיותנוכן בנחמיה י"ג פ' כ"נ, אכן שם בנחמיה י"ג פ' א' כתיב ביום ההוא נקרא בספר משה באזני העם ונמצא כתוב בו אשר לא יבוא עמוני ומואבי בקהל האלהים עד עולם כי לא קדמו וגו' ויהי כשמעם אח התורה ויבדילו כל ערב מישראל,

ומשמע משום דהוה מעמון ומואב ואפילו בגירותן וכן משמע מפרש"י שם פ' ג', וכן במצודת דוד שם דעיקר הלאו הוא על קיבול הגרים להתחתן בהם ולכן כשמעם את התורה ויבדילו כל ערב רב, וא"כ צ"ע הלא הוי כבר אחר בלבול סנחרב וא"כ מותרים לבוא בקהל ובמה איפוא עומדים ראשי הגולה ומזהירים והיא ראיה גדולה לר"ג דאמר אסיר אתה לבוא בקהל וצע"ג ומצוה ליישב זה, ויקבל שכרו בבא ובזה אם לא שנאמר בדוחק דכל אלו היו ידועים עוד להם שהם עמונים גמורים וכפי שמשמע מהר"ש במס' ידים הנ"ל שכתב דבימי נבוכדנצר ואחשורוש שהיה הדבר חדש היו ידועים אבל בימי ר' יהושע בטלו להו ברובא.

וממקרא זה ראייה גדולה לדבריו, שוב עלה בדעתי לעיין בפירוש המלבי"ם ז"ל לעזרא אולי הרגיש הוא בזה, ושאלתי את פרוש המלבי"ם ז"ל ומצאתי תודה לד' כי כן הרגיש בזה וכך עלה בישובו וזה"ל בנחמיה י"ג פ' ג' ואף דאנו קיי"ל שעתה נתבלבלו האומות וכל דפריש מרובא פריש וכו' י"ל שאז היו עדיין עמונים ידועים ביחוסן וזה היה אחר החורבן והיו עדיין מן האומות האלה שלא נתערבו עכ"ל וכן משמע פשטות כל הכתובים דלמעלה, ולזה יש לנו ראיה גדולה לדברי הר"ש הנ"ל ואש"ק וברוך שכיונתי לדעתו ה„מאירה": גם עוד זאת נשמע מהכתובים הנ"ל ביום ההוא וגו' ונמצא כתוב בו אשר לא יבא עמוני ומואבי וגו'' כי לא קדמו את בני ישראל בלחם ובמים וישכור עליו את בלעם לקללו וגו'.

דלמה הוצרכו להביא גם זה דוישכור וגו' וראיתי בזה מה שפירש המלבי"ם ז"ל שם. אכן פשטות הכתוב משמע כמו שכ' הרב ר' יוסי מקרטרש ז"ל שהביאו הסמ"ג ל"ת קי"ד שהוא היה אומר כי בעמון היה טעם זה כי מתוך המקרא משמע כי מואבים קדמו כמו בני עשו וכו' אבל במואב מפרש אח"כ טעם אחר ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' וכשם שטעם זה למואב לבדו כך טעם ראשון לעמון לבדו עכ"ל וכן מבואר בנמוקי הרמב"ן ז"ל על התורה פ' כי תצא וראיתי כתוב שם ממני על הגליון דלכאורה זה נסתר מגמ' ערוכה חלק דף ק"ג שתי משפחות וכו' ע"כ.

אבל עכשיו ראיתי שכבר הקשה זה הפ"ד דרוש עשירי. וכן קדמו בזה המרש"א ז"ל שם בח"א בחלק ואכ"מ בזה.

אבל עכשיו יתבאר לנו זה מהכתובים דלכך הוכרח להודיע סיבת שני הטעמים להרחיק גם שניהם עמון ומואב וקצרתי או י"ל דהם היו צדוקים שהכחישו בקבלת חכז"ל עמוני ולא עמונית וכיון שראו שהנשים שנתגיירו לא הרחיקו ולא בדלו ע"כ חשבו שהותר הדבר ולזה הודיעם סיבת הטעמים וכיון שכן דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה

לקדם וכן הזכירו בירושלמי ובמגילת רות רבתי מפני שדרך האיש לשכור, ואין דרך האשה לשכור כנ"ל: ובזה שהערותי ע"ד המכילתא ס"פ בשלח דנשבע הקב"ה דמביתו של עמלק לא יקבל לגרים והקשה המג"ס מהא דבני בניו של המן למדו תורה ברבים ומהא דרבים מעמי הארץ מתיהדים וכפי הנראה היו מזרע עמלק וכתבנו להעיר משום דסנחרב בלבל את כל העולם ושרי גם עמלק כמו עמון ומואב וא"ש הא דבני בניו של המן שלמדו תורה וכן הא דרבים מתיהדים.

משום דהיו כבר אחר בלבול סנחריב ונ"נ שר"י. עדיין יש לפקפק בזה חדא.

מהא דכתבינא לעיל ומוכרח הוא מן הכתוב דאז בימי מרדכי ואסתר עדיין היו נכרים וידועין ביחוסן וכמ"ש, ועוד יש מקום לבע"ד לטעון דזרע של עמלק שאני דהקפידה התורה אפילו על שם וזכר של עמלק וכמו דאיתא בילקוט פ' בשלח ר' אלעזר המודעי אומר נשבע קב"ה בכסא כבוד שלו אם אניח אני נין ונכד וגמל וחמור וסוס ופרד תחת כל השמים שלא יהי' אומרים גמל זה של עמלק רחל זו של עמלק ע"כ, וא"כ כיון שאומה זו נקראו על שם עמלק ובני בניו של המן בזה גופא יש חיוב למחות את שמו דמטעם זה נשבע הקב"ה שלא לקבל גרים מעמלק משום דזה גופא הוי זכר.

א"כ כל דבר שנקרא שם של עמלק עמלק עליו חייבין אנו למחותו וגם נכסי עמלק צריך להחרימן וטעמא דהך מילתה היטב אשר ביאר הגאון בדורו בעל עמק יהושע ונחל"י בספרו אבי הנחל דרוש לפ' זכור א"י י"ד. משום שהם היו מורדים ראשונה במלכות שמים ולכך מלחמה לד' בעמלק מדור דור וכמו שמבואר בילקוט בשלח וע"כ כיון שהוא מורד במלכות ע"כ יכול לקנוס את הקטנים ואת הבהמות ועיין בהקדמת המחבר בשו"ת עונג יו"ט בע"ז ועיין הגה"ה שם: וזה הוא ג"כ טעם דינא של עיר הנדחת שכתב הרמב"ם דאם נמצאו העוברים רובה מכין את כל הטף ונשים של העוברים לפי חרב וכתב הכ"מ דצ"ע מנלן שמכין טף ונשים דאי כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וכו' עיי"ש (ועיין אגרות הרמ"ה ולרבינו טודרוסהלוי ובתוספתא דסנהדרין ואכמ"ל בזה) והטעם הוא שדין עיר הנדחת הם כדין מורדים במלכות וכמו שמורד במלכות הוא בסייף ונכסיו למלך וה"נ בעיה"נ עיי"ש.

ובזה ביארתי בהא דאמרינן במגילה (דף י') ר' אבא בר כהנא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא לאדם שטוב לפנינו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת טוב לפני אלקים זה מרדכי ואסתר דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן עיי"ש. והענין הוא שהיה קשה לר"א הא נכסי עמלק צריך להחרימן ואיך כתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן.

אך באמת הרי המן היה עבד שלו וכל מה שקנה עבד קנה רבו. וא"כ היה הנכסים של מרדכי אך אם מרדכי היה מתיאש היה קונה את עצמו ביאוש וכמו שכתבו בתוס' ביבמות (מ"ה) לענין הורדוס.

אבל מכיון שמרדכי לא יכרע ולא ישתחווה והיה ממתין שתהי' גאותו מושפלת א"כ לא נתייאש וכל מה שקנה עבד קנה רבו ע"כ היו מותרים ע"ז אומר ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת טוב לפני אלקים זה מרדכי ועיי"ש באה"נ ומה"ט נמי ליכא למימר דבני בניו של המן היינו מבנותיו שנשאו לזכרים של אומות אחרים ובאומות הולך אחר הזכר ואין להם דין זרע עמלק ליכא למימר הכי דמ"מ הרי שם עמלק עליו מצד אמו ואומרים זה נכדו של עמלק וכמו שהעתקתי לעיל לשון הילקוט אם אניח אנו „נין ונכד" דהיינו אפילו מצד אחד ולא גרע מקנין כספו ובהמתו דצריך להחרימן וכן כתבו המפרשים דלכך כתוב במגלה ובבזה לא שלחו את ידם.

משום דאסור עפ"י דין דנכסי עמלק אסור בהנאה כמו עיר הנדחת ויש עוד לעיין: כן מצאתי הספר לחם שמים של הגיעב"ץ הנ"ל וראיתי מה שכתב לבאר דעת ר"ג כמש"כ לעיל והזכיר כי כי גם א"ז מהר"ן כ"ץ ז"ל חתר ליישב זאת בספרו פח"ה ולא נהיר לגמרי עכ"ל (וכנראה כוונתו על מהר"ן כ"ץ בעל סמיכות חכמים על מס' ברכות ופי' הר"ח פת"ה הוא פרק ת"ה.

אבל עיינתי ולא מצאתי שם כלום) ועיין עוד בבירור דין זה בעצי ארזים על אהע"ז סי' ד' ראה שם. ובהגהות בית שאול מהגרי"ש נ"נ ז"ל למס' ידים ובשם שו"ת קרית חנה סי' מ"ד בדברי הגה"ה בפרש"י שעל עין יעקב כרשות כ"ח בד"ה כל בפריש וכו' יע"ש: ושוב הקשה שם בלחם שמים מספ"ב דיבמות מגוי שקדש בזמה"ז דמ"מ הכא נמי בעמו"מ נמי ליחוש עכ"פ לדוכתייהו היכי דקביעי דהא וודאי סנחריב לא עקר עו"מ ולא השמידה מגוי שלא יזכר שמם עוד אלא בלבלם והושיבם בארצות אחרות ובוודאי שייר מהם ג"כ דלת עם הארץ וכו' יע"ש והוא כמש"כ גם אני והוי ליה להביא דברי הר"ש בידים שם שכך כתב וידים מוכיחות.

ובעצמו הרגיש שם שהוא נגד דברי התוס' יבמות ועיי"ש ואי"ל יותר מדאי: שוב מנחתי בבאור הגר"א לתוספתא מס' ידים (פ"ב הל' ח') שפירש הא דאמר ליה ר"ג אסור אתה פי' דהרי האיסור הוא קבוע וכל קבוע כמע"מ א"ל ר"י וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין פי' דלהוי קבוע כבר עלה סנחריב וכו' פי' והוי נייד וכל דפריש מרובא פריש וכו' אמר ליה ר"ג א"כ אף מצרי כיוצא בהן פי' יהא מותר מחמת הטעם דניידי אמרו ליה וכו'

שנאמר מקץ מ' שנה וכו' וא"כ אחר הזמן וודאי שבו והוי קבוע עכ"ל הקדוש והיקר לנו זיע"א.
ועיין בערוך לנר יבמות ע"ו על התוס' שם וקצרתי: ולענין קרוב ורוב שהזכרתי לעיל, ישמש לנו לעינים דברי הכרו"פ (סי' ק"י ס"ק ז') שנסתפק בלקח מן הקבוע דאסור אם הוא עומד ובשרו בידו סמוך לחנות מוכרת בשר שחוטה אם לא מתירין דהא קורבא דאורייתא ורובא דאורייתא רק רובא עדיף מקורבא ובקבוע דלית ביה רובא וא"כ הדרן לקורבא דקורבא דאורייתא ומן הקרוב לקח והביא ראיה מנזיר דף י"ב יע"ש ודו"ק ועיין בשו"ת חמדת שלמה בפתח השער שם.
ובפמ"ג שם סי' ק"ו ודו"ק ועיין מל"מ פ"ד מהל' מ"ע מה שהקשה על המרדכי דחולין. ובספרי או"ת בזה.
וראה עוד לענין דידן בסוף סי' מ"ט שבשאגת אריה לענין מילת בני קטורה ובשו"ת נוב"י מהד"ת חאהע"ז סי' מ"ב תשובת בן המחבר בזה ובסי' מ"א: כן יש לפשוט ספיקת הכרו"פ הנ"ל מפסחים דף ט' אתא עכבר ושקל לפנינו לא אמרינן מרובא פריש. ולחזי לאיזה צבור היה קרוב כששקל וכיון דמפרש התם כל אופני אסור והיתר ושתק מזה.
אלמא כיון דקבוע דוחה רוב קורבא נמי דחי עיין בנחל אשכול שם. כן ראיתי מקשים דילמא קרא וארב לו קאי דלא ליזול בתר קורבא (היכי דליכא רוב) שאם היה ישראל ומצרי לפניו וישראל קרוב לו וזרק אבן לגו דלא מחייבין ליה מחמת קורבא? י"ל דלק"מ דאם היה זריקתו להגיע למרחוק וודאי לא מחייבין אם הגיע בקרוב על ישראל ואם כדי להגיע להקרוב בוודאי מחייבין ליה ודו"ק: ודע דמהא דאמרינן דמצרים נתבלבלו מצאו הראשונים היתר על הא ddrינן עכשיו במצרים.
ורמז זה בקצרה בב"ש שם סי' ד' ס"ק י' דלדעת הרא"ש דמצרי אסור משום דלמצרים נתן הכתוב קצבה לשוב אחרמ' שנה וא"ל האיך דרים במצרים תירץ המרדכי דאינו אסור אלא לשוב דרך א"י למצרים ע"כ ובברכ"י שם שרמזו הפ"ת עיי"ש: וז"ל הסמ"ג מל"ת רכ"ז יש תימה על כמה קהילות השוכנים שם וגם הרמב"ם הלך לשם לגור ושמא טעמו משום שעלה סנחריב ובלבל כל העולם כולו וגם מצרים ם נתבלבלו כדתניא בתוס' דקדושין אמר לו רבי עקיבא למנימין גר המצרי טעית כבר עלה סנחריב וכו'.
אמנם מצינו ר"י שנחלק עליו במס' ידים בתוספתא ואומר שם למצרים נתן להם הכתוב קצבה שנא' מקץ ארבעים שנה אקבץ מצרים וכו'. יע"ש ועיי"ש במפרש ב"מ שהביא שהקשו דהלא הרמב"ם פסק מפורש בהל' אי"ב דגם מצרים נתבלבלו ואפ"ה פסק בהל' מלכים דאסור לדור במצריים ולא חילק דלאחר בלבל סנחריב מותר, וכתב

די"ל דהרמב"ם סובר דהתורה הקפידה על המקום ולא על המצריים דוקא כמובן ועיי"ש ועיין היטב בברכ"י שם בשם כמה אחרונים ז"ל, והנה כן מבואר ביראים סימן ש"ט שכתב בלאו הזה, אע"ג דאמרינן בברכות פרק תפלת השחר שהתירו יהודא גר עמוני לבוא בקהל מטעם שבא סנחריב ובלבל את העולם כולו וגם מצרים כדתניא בתוספתא דקדושין אמר ליה ר"ע וכו' אין להתיר מטעם זה לשוב „שהרי דרך מצרים נאסר ולא במצרים הדבר תלוי' וכוונתו נראה דאין הדבר תלוי במצריים, אלא במדינה ומקום מצרים והמקום גורם ושוב הקשה עוד היראים דהא לא קיי"ל כר"ע דאמר מצריים נתבלבל וכו' יע"ש, ועיי"ש בתועפות ראם ויש להעיר בכאן הרבה וכל פרטי הדברים ולא באתי אלא אגב גררא: כן י"ל דלענין איסור לבוא בקהל אמרינן אותו שמתגייר הוא פירש מהם וכל דפריש מר"פ ומותרים מיד.

אבל לגור שם במצרים שהוא מקום קביעותם כיון דמיעוט נשארו הו"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי וכמו שבררתי כבר סברא זו לעיל: כן אתא לידי במקרה ספר שו"ת אשדות הפסגה לרב חכם ספרדי ז"ל ושם בחאהע"ז סי' א' החריב הדיבור. במה שנשאל מח"א להלכה אי מותרת מצרית הבאת להתגייר לבוא בקהל ישראל ממקום ידוע כהיום הזה. והתירה באם אין ידוע לנו מאיזה אומה היא ולא ידעינן שבאת מארץ מצרים כי אם מכפר אלסונה מהזינגאנוש היושבים שם בהא אפילו הרא"ש מודה דמותרת להנשא לכל בר יהודי עיי"ש ולא הזכיר כלל משום הערה מהערותינו הנ"ל: ויש לישב קצת אלו הסומכים על היתר שמצריים נתגרשו ממקומן.

משום דיש לומר כיון שנתגרשו והותר פעם אחת מדינה זו. שוב אין סברא שיחזרו לאיסור אף שחזרו מצריים למקומן.

ובזה י"ל קצת דעת רבינו בחיי שהביא הברכ"י יע"ש ובתע"ר שם על היראים. ועיין ס"ד כסברא זו בחולין י"ז ע"א.

ובמחנה אפרים הל' נדרים סימן ט"ל שכתב אבל יש לי להביא ראיה מפ"ק דחולין דף י"ו הכל שוחטין וכו' מאן תנא אמר רבא ר' ישמעאל היא דתניא כי ירחיב ה' את גבולך ר"י אומר לא בא אלא להתיר בשר תאוה שבתחלה נאסר להם משנכנסו לארץ הותר עכשיו שגלו יכול לחזור הדבר לאיסורו לכך שנינו וכו'.

הרי דהאיסור אינו חוזר וי"ל ועיין בתשו' מהרנ"ח ח"ב סי' ע' ועיין מגילה י"ד ע"א כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון. כך י"ל בדוחק ויודע אני מה שיש לדחותה ועדיין לא פלט מינן הקושיא הגדולה והחזקה מסוכה (נ"ב) אלכסנדריא של מצריים וכו' עי"ש כמו

שהק' היראים והסמ"ג, זכר כולם לחיי ע"ג: שם בפרש"י וכי תימא הנך אזדי הראשונים כלו כולם ואלו מאומות אחרות היו שנתישבו בארץ מצרים ע"כ.
וביבמות שם מבואר בפרש"י דמתו וטבעו בימי פרעה וכי אזהר רחמנא מערב רב וכו' עיי"ש ובתוס' שם ד"ה וכי תימא וכו' ובמהד"ב שם. וברש"ש שם מה שהעיר על הגר"א ז"ל באהע"ז סי' ד'.
וכן ראיתי עוד בספר אחד בהעברה בעלמא שמקשה על פירושים של התוס' ורש"י שם ביבמות עם סוגיא דכאן ושכחתי אנה ושם הספר: מה שכתבתי לעיל דל"ק מהא דקיבלו לרות המואביה לגיירה לדעת המנ"ח שגם על נקבות שבעמון ומואב ישנו הלאו דלא תדרוש שלומם וטובתם ולדעת הפסיקתא זוטרתי דאין לקבל מהם גרים? והבאתי ליישב ע"פ מה שאמר הגאון מהרי"ד שליט"א, עיין לעיל, נזכרתי עתה שיש מקום לטעות ולהשיב מדברי רבעהתו"ס ביבמות (מ"ח ע"ב) ד"ה אשר ובנזיר כ"ג ע"ב ד"ה בת בנו, ואף ששם ביבמות פירשו רק אשר באת לחסות פירוש שמהרת וכו' ובקרא קרי לה נערה עכ"ל וכוונת התוס' הוא רק שבנערותה נתגיירה ולא בזקנותה יע"ש אבל לא שהיתה קטנה שנתגיירה עפ"י ב"ד.
אכן מדברי התוס' נזיר הנ"ל יש מקום לטעות שכתבו בלשונם דמשמע שהיתה רות קטנה כשנתגיירה וכו' ואי בתו של עגלון היתה א"כ לא היתה קטנה עכ"ל מרהיטת לשונם נראה שר"ל שהיתה קטנה ממשוא"כ צ"ע. אך הלכתי „באורח מישור" ומצאתי שם שפירש כן גם לשון התוס' נזיר שכוונתם היא דהיינו רכה בשנים ומכח זה השיב נמי על בית יהודא על אגדות ביבמות שמקשה דברי התוס' הדדי דביבמות כתבו דנערה היתה ובנזיר כתבו דקטנה היתה עכ"ל.
לק"מ כלל דכ"כ לעיל הקטנה אין פירושו קטנה ממש שהוא קודם נערות רק פירושו שהיא עדיין רכה בשנים דהינו לאפוקי זקנה וכו' יעוש"ה ומכח מה שכתבנו נראה הכרח לפירש זה ודו"ק ואדרבה מלשון הירושלמי יבמות (פ' הערל) דדרשו על הפסוק מתמול שלשום א"ל אלו באת אצלנו מתמול שלשום לא היינו מקבלים אותך מפני שרק עתה נתקיימה הלכה מואבי ולא מואבית עיי"ש.
משמע דיש לפרשו שלא היו מקבלין אותה כלל לגרות אף שלא לבוא לקהל ישראל לנשואין אך כיון שזה עתה נתקיימה ההלכה דמואבי ולא מואבית ע"כ קבלו אותה להתגייר, וכן הראני הגאון הנ"ל שבספר עין זוכר מהגאון בדורו בעל ברכ"י ז"ל מדבר בזה שהבאתי לעיל לענין אין מקבלין גרים מעמלק ודברי הספר מגילת ספר הנ"ל בדברינו ע י"ש אות ג' גרים.

אבל לא נגע כלל במה שכתבנו להעיר מסברת כל דפריש מר"פ וכן שאר הסברות שבארנו: שם והאמר רבה שלשה כוסות האמורות במצרים למה פרש"י בחלומו של שר המשקים. מה שיש להעיר מכאן על דברי רש"י בפסחים (דף ק"ח פ"א) והוא מן הירושלמי.

עיין בש"ח מערכת חו"מ סי' ט"ו אות ו' בשם הגאון מהר"ח ברלין זצ"ל. וכן אמר לי בע"פ פעם אחד ביו"ט של פסח ומשם יתבאר לך: שם דרש רב חיננא בר פפא מאי דכתיב רננו צדיקים וכו' אל תקרי נאוה תהלה אלא נוה תהלה זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו היכי אמר רב חסדא אמר אבימי תחת מחילות של היכל עכ"ל.

ופרש"י בד"ה דוד וכו' לעיל מיניה כתיב חשב ה' להשחית חומת בת ציון ועלה כתיב טבעו בארץ ומצודת ציון היא עיר דוד וכו' עכ"ל ועיין במהרש"א בח"א דהוא סותר המדרש אגדה שכתבנו דבשערי המקדש איירי ואע"ג דשלמה בנאו עיקר הכבוד היה לדוד שהוא הכין כסף. וזהב לבנינו גם קנה מקום למקדש וכו' יע"ש.

גם במה דאמרינן כאן משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד וכו' כתב בתוס' שאנץ דלית ליה להוא תנא כמאן דאמר דארון גלה לבבל כדאמר ביומא אלא סבירא ליה כמאן דאמר יאשיהו גנזו עכ"ל וכן כתב בתוספות הרא"ש ז"ל והנה שם ביומא (נ"ג) מבואר דפליגי בזה רבי אליעזר אומר ארון גלה לבבל ורבי יהודה אומר ארון במקומו נגנז ולעולא שם ס"ל הכי גם ר"ש בן יוחאי דארון במקומו הוא נגנז יע"ש.

והנה הגמרא שאל בכאן היכא ואמר רב חסדא אמר אבימי תחת מחילות של היכל. והיה קשה לי מדוע לא הביאו המשנה מפורשת דשקלים פ"ו מ"א דהיכן היתה יתירה כנגד דיר העצים שכן מסורת בידם מאבותיהם ששם ארון נגנז וכן במשנה ב' שם.

מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וכו' וידעו ביחור ששם ארון נגנז ע"כ הרי מפורש במשנה היכן מקומו של הארון הנגנז? אך לפי הגמרא דיומא הנ"ל משמע דפליגי בזה דלהנך תנאי ס"ל דארון במקומו נגנז ורב נחמן אמר שס תנא וחכמים אומרים בלשכת דיר העצים הוא נגנז ואמר רנב"י (אגב מבואר מכאן דסתם רב נחמן לא רנב"י עיין תוס' ורש"י גיטין ואכ"מ) אף אנן נמי תנינא מעשה בכהן אחד וכו' יע"ש ופירש המהרש"א דהיינו על כרחך לן כמ"ד גלה לבבל ולא כמ"ד במקומו הוא נגנז יע"ש וא"כ פליגי בזה תנאי ורב חסדא האי ברייתא לא שמיעה ליה.

אלא דאכתי צריך עיון אם הברייתא דיומא לא שמיעה ליה מדוע לא הביא המשנה שמבואר שם איפוך דבר זה: שוב ראיתי בענף יוסף ביומא שם דהביא שם בשם השלטי הגבורים די"ל דס"ל כמ"ד במקומו נגנז וכמ"ד יאשיהו גנזו וכו' יע"ש וא"כ אין סתירה מהמשנה לדעת רב חסדא אכן ישאר התמיה מדוע לא הביא הגמ' משנה זו, ועיין בעיון יעקב שם שהביא בשם הרד"ק בד"ה ב' ל"ה פ"ג דבעת שבנה שלמה את הבית וידע שעתיד ליחרב בנה מקום לגנוז בו את הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות והאבן הזאת היה מכסה למקום ההוא עכ"ל ויותר הוי ליה להביא כן מלשון הרמב"ם פ"ד דין א' יעש"ה.

והנה כדי להבין טעם מחלקותם של הני תנאי בוני העולם אי ארון במקומו נגנז או גלה לבבל ומאי נפ"מ יוצא מזה להלכה האיר ד' את עיני ומצאתי בחידושים וביאורים מהגאון הקדוש היעב"ץ ז"ל להלכות בית הבחירה. (ברמב"ם דפוס ווילנא אחר הלכות קרבנות) שעמד בזה וכתב דנראה שאותן הדינים שהביא רבינו בהל' ביאת המקדש גם לזה"ז שנאם ולא משום הלכתא למשיחא וכו' ומשמע לי דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלהאזלה כמאן דס"ל ארון במקומו נגנז דאי למ"ד ארון גלה לבבל גם קדושת הבית בטלה ע"י כך ועכ"פ לענין ביאת המקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב למבית לפרוכת ואל פני הכפרת וכיון דאין שם ארון וכפרת דילמא לא חייב עלה רחמנא וכו' ובאמת נאמר כן ויפטר הנכנס לשם בזמה"ז אפילו למש"כ רבינו ז"ל בפ"ו דשכינה לא בטלה נימא דאארון וכפרת נמי קפיד קרא אבל אי אמרינן במקומו נגנז שפיר ודו"ק עכ"ל.

ואח"ז ראיתי שכבר הקדימו בזה בעל שבות יעקב בספר עיון יעקב שלי שם בחידושי אגדה ביומא שם שכתב בזה"ל אפשר דר"א אזיל לשיטתו שס"ל בשבועות דף ט"ז דקדושה ראשונה קדשה לשעתו ולא קדשה לע"ל לכך לא הוצרכו לגנוז. ומאן דסבר קדשה לע"ל בעי גניזה כדין ס"ת שבלה שטעון גניזה עכ"ל.

והנה בגמר דבריו אדם נתפס שאין הבנה לדברים אלו אף בדרך דרוש אמנם א"ש מאד לדעת היעב"ץ דלכך הוצרכו לגונזו כדי שיהא קדושת הארון ולכך קדשה לע"ל ולא יפסק הקדושה. וזה נכון.

ומה שמסיים עוד שם היעב"ץ ז"ל דמש"פ הרמב"ם כמ"ד במקומו נגנז דהא אתי כסתמא דשקלים ורבים ס"ל הכי עכ"ל לפמש"כ לעיל אדרבה פסק הרמב"ם דבמקומו הוא נגנז הוא דלא כמבואר במשנה דשקלים דבלשכת דיר העצים נגנז אם לא שנאמר כפירוש השלטי הגבורים הנ"ל. אכן מפורש איני בסתם משנה ויל"ע: ויש להעיר על הע"י הנ"ל

דבאמת בשבועות ובמגילה מסיק הגמ' דכ"ע ס"ל קדושה ראשונה ק"ל וקלע"ל יע"ש ובתוס' שם ד"ה דכ"ע ובמגילה שם ובט"א שם.
ולפ"ז צ"ל דהני תנאי דפליגי אליבא דרשב"י אי ארון במקומו נגנז או גלה לבבל. ג"כ בזה פליגי אי ק"ר ק"ל וקלע"ל או לא קדשה.
ובזה אפשר לבאר קצת מאי דתנינן בזבחים (קי"ט ע"א) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלם וכו' רשב"י אומר זו וזו ירושלם ע"כ. ולעיל מזה הובאת הברייתא ת"ר כי לא באתם עד עתה אל המנוחה וכו' נחלה זו ירושלם וכו' דברי ר' יהודה.
ר"ש אומר מנוחה זו ירושלם נחלה זו שילה ע"כ הרי לכאורה סתרי דברי ר"ש הדדי וכבר עמד על זה הגאון ט"א במגילה דף ט' וכתב דע"כ גי' משובשת היא ול"ג ר"ש אומר דא"כ קשה דר"ש אדר"ש וליכא למימר דב תנאי הוי ואליבא דר"ש דכל כה"ג דרך הגמ' להקשות ולשנויי הכי א"ו גירסא גירסא משובשת היא יעש"ה.
ולפמש"ל ע"כ צ"ל בלא"ה דתרי תנאי אליבה דר"ש וא"כ י"ל ה"נ כן דהא מבואר במגילה שם דאמרינן קסבר קדושה ראשונה ק"ל ולא לע"ל דכתיב כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלם מקיש נחלה למניחה מה מנוחה יש אחריה היתר אף נחלה יש אחריה היתר יעו"ש א"כ מאן דס"ל דר"ש ס"ל דארון במקומו נגנז וקדשה לע"ל דריש זו וזו ירושלם ומאן דס"ל דארון גלה לבבל ולא קדשה לע"ל דריש מנוחה זו ירושלם נחלה זו שילה ומקיש מנוחה לנחלה מה נחלה יש אחריה היתר אף מנוחה יש אחריה היתר ודו"ק.
אך יש לעיין עוד קצת דלפ"ז הא מבואר שם בזבחים דר"י ס"ל מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלם. ומבואר במגילה הנ"ל דמאן דס"ל הבי מקיש נחלה למנוחה וס"ל ק"ר ק"ל ולא קלע"ל.
ושם ביומא מבואר דר' יהודא ס"ל ארון במקומו נגנז יע"ש ויש לעיין עוד בזה ועיין במסורת הש"ס שם ביומא (נ"ג ע"ב) דבתוספתא הגירסא ר"י בן לקיש ומיושב קושית התוס' ד"ה תנן וכו'. מיהו בירושלמי דשקלים ריש פ"ו איתא ר"י בר אלעאי וא"כ לפי הירושלמי והתוס' קשה לומר כדברי היעב"ץ והשבות יעקב הנ"ל: ועיין בזבחים (ק"ז ע"ב) דאתמר המעלה בזה"ז רבי יוחנן אמר חייב ומשום דס"ל ק"ר קידשה לשעתה וקדשה לע"ל עיי"ש ובזה י"ל דאזיל בשיטתו בהא דאמר לקמן (דף ל"ה ע"א) על הפסוק וימת שם עם ארון האלקים א"ר יוחנן עוזא בא לעוה"ב שנאמר עם ארון האלקים מה

ארון לעולם קיים אף עוזא בא לעוה"ב עיי"ש ופרש"י בד"ה הארון קיים לעולם שהרי נגנז כדאמר ביומא שגנזו יאשיהו ג"כ משמע דלמ"ד דארון גלה לבבל.
ליכא למדרש הכי. ובזה מבואר דמוכרח דר"י ס"ל הכי כיון דס"ל ק"ר ק"ל וקלע"ל.
וע"כ בעינן ארון קיים וגנזו יאשיהו ואכמ"ל עוד. גם לפמש"כ מוכרח בהא דתנן במשנה דשקלים הנ"ל דשל בית רבן גמליאל ושל בית ר"ה סגן הכהנים היה משתחווין י"ד כנגד דיר העצים ששם הארון נגנז.
א"כ ס"ל לר"ג דק"ר ק"ל וקדשה לע"ל. ואינך שלא השתחוו הך השתחואה יתירה ס"ל דארון גלה לבבל וכמש"כ התוס' יו"ט שם.
וא"כ ס"ל דק"ר ק"ל ולא קדשה לע"ל ויש לעיין במלא הרועים בעניין הזה ואין פנאי לנסך כעת. ועיין ביומא שם (נ"ב ע"ב) והתניא משנגנז וכו' ובתוס' ישנים שם: שם ע"ב וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו מה שביקש לא נתנו לו וכו' פרש"י נתן עיניו בחוה וכו' והיינו דכתיב הנחש השיאה לשון וכו' ונשואין הוא עכ"ל.
ועיין מה שהביא הרצ"ח כאן בהגהותיו. ויש לעיין לכאורא.
במאי דאמרינן לקמן(כ"ו ע"ב) א"ר פפא למעוטי בהמה דאין זנות בבהמה וכו' יע"ש וברש"י ד"ה דאין וכו' אינה נעשית זונה בבעילת בהמה ואינה נאסרת על בעלה עכ"ל.
ובתוס' ד"ה למעוטי בהמה תימה דהכא משמע דבזנות תליא מילתא א"כ רבא דאמר ביבמות (נ"ד) דיש זנות לבהמה מתני' למעוטי מאי וכו' יע"ש.
וא"כ יש לע"ק אי לרבא נאסרה חוה על אדם מצד ב"ז דהנחש דס"ל י"ז לבהמה. אלא דבזה י"ל דלב"נ לא מצינו איסור זה.
ועיין תוס' סנהדרין נ"ו ע"ב ד"ה לאמר אבל צ"ע דלמה לא נענשה חוה ע"ז והרי בשעה תשיעית נצטוה ומפ' זה ילפינן לכל ז' מצות דידהו עיין סנהדרין נ"ו ע"ב ונ"ח ע"א ורמב"ם פ"ט מהל' מלכים דין ה' יע"ש: [(שייך לעיל) וכן מצאתי ברגע זו בשו"ת מהרש"ם ח"ג סוף סי' רע"ב שהשיב בזה"ל מה שהקשה רו"מ מהא דבני בניו של המן למדו תורה מהמכילתא סו"פ בשלח דאין מקבלין גרים מעמלק, כבר קדמו בס' עיון יעקב בסנהדרין דף צ"ו, ואולי י"ל דהא באומות הלך אחר הזכר והם היו גרים מבתו של המן והזכר היה מאומה אחרת עכ"ל, וכבר נתבאר מה שיש לדחות תירוץ זה שקיימתי מנפשאי]: שם תחלת קלקולו מיהא בעזה היה.
עיין פרש"י ז"ל ועיין תוס' שאנץ כאן שהוסיף בזה"ל וכן איכא בירושלמי ואע"ג דגויה היתה שמא בצנעה בא עליה אבל ההיא דעזה לא היה דרך נשואין אלא דרך זנות ע"כ וכן כתב בתוספ' הרא"ש. ועדיין דבר זה צ"ע וכמו שהעיר במהרש"א בח"א עיי"ש ואשתמיט

מיניה דברי הרמב"ם שמצאתי אח"כ שהביא דבריו בהגהות הרצ"ח ז"ל ועיין בקרן אורה ועוד י"ל דשפחה כנענית היתה ולדעת הרמב"ם דאיסור שפחה אינה אלא מדרבנן וכמו שהאריכו בזה האחרונים ועיין בשו"ת זרע אברהם ספרדי חיור"ד ואכמ"ל: והנה באמת כל הפסוקים בשופטים (י"ד) מורים על כך.

דביקש שמשון מאת אביו ואמו שיקחו אותה לו. ובפ' ל"ז כתיב וירד וידבר לאשה ותישר בעיני שמשון.

ואח"כ.

וישב מימים לקחתה וכו' יע"ש שמוכרח שנתגיירה בינתים ואח"כ עשה משתה שבעת ימים. וראיתי עתה כתוב ממני על גליון התנ"ך שלי בפ' י"ב שם בזה"ל אף שגיורת פסולה לכהונה מטעם דהוי בעולה ואפ"ה צריך לברך ולשמוח ז' ימי משתה עיין בפוסקים.

ע"כ.

עיין אהע"ז סי' ס"ב ובסי' ס"ד ובאחרונים שם. וק"ל: אלא דאכתי קשה ואמינא כלישנא דהרמב"ם ז"ל שכ' אל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל ישא נשים נכריות יע"ש.

ואכתי יעלה על דעתינו להק' מהאי מעשה דבעזה דהיתה בגיותה. וכפי שכ' בההרצ"ח. ולזה צ"ל כדמשמע מפרש"י שהיה דרך זנות וזה רק מדרבנן. ומ"מ נקרא זה קלקול.

וצ"ע ברמב"ם שם הל' א"ב שם ובספר המצות שלו ובנושאי כליו שם, ולקמן אמר אבי' ידעה בו באותו צדיק וכו' ודו"ק. אך צ"ע מלקמן דקאמר ויבקע וכו' א"ר יצחק דבי ר' אמי הוא אווה לדבר טמא לפיכך וכו' ופרש"י איווה לדבר טמא לישא בת אל נכר.

ויל"ע.

אך י"ל בדוחק (ודרך אגב הנני להביא ביאור הפסוק שופטים שם י"ד פ' ה' דכתיב וירד שמשון ואביו ואמו תמנתה ויבאו עד כרמי תמנתה והנה כפיר אריות שאג לקראתו שאמר לקראתו בלשון יחיד והיה צריך בל"ר לקראתם. ואמר הגאון החסיד מווילנא זצוק"ל זיע"א.

הובא דבריו בסוף ספרו דבר אליהו על ספר איוב. משום דשמשון היה נזיר וכאשר באו הוא ואביו ואמו עד כרמי תמנתה.

פירש את עצמו מהם למקום אחר משום לך לך אמרינן נזירא וכו' לכרמא לא תקרב. ובמקום שהיה לבדו שם היה ארי שאג לקראתו עכ"ל דפח"ח ושימד"נ.

ויש לעיין בב"מ (צ"ב ע"א) נזיר שאמר תנו לאשתי וכו' אין שומעין לו, התם משום לך לך וכו' לכרמא לא תקרב שוב ראיתי במלבי"ם שם שכוון לזה.] שם דברים האסורים לנזיר.

ופרש"י משרת ענבים כגון נזיר ששרה ענבים במים ויש בהם טעם יין דלא נפקא מכל אשר יעשה מגפן היין עכ"ל. וצע"ק הלא זה תליא אי טכ"ע דאורייתא עיין פסחים מ"ד ובכל המקומות השייכות לזה וגם זה נפקא ליה ממשרת ע"ש וצ"ע.

ועיין בפני יהושע בפסק חדש שלו ועוד בכמה אחרונים בענין זה וקצרתי: ועוד י"ל דברים האסורים לנזיר היינו אליבי' דראב"ע נזיר (פ"ו מ"ב) שחייב אף על פחות מכזית בחרצנים וזגין עיי"ש בתוס' יו"ט ובתפא"י. ועיין שבועות (כ"ב ע"ב) דכיון דכזית איסורא דאורייתא יע"ש: וזה יש לדייק נמי במה שאמר לה המלאך אל תאכלי כל טמא האי כל לאתויי אתא אפילו חצי שיעור כדאמרינן ביומא (ע"ד ע"א) כל חלב לרבות חצי שיעור עיי"ש.

וה"נ כן ומה שהערותי על דברי רש"י מטעם כעיקר ראיתי עכשיו מה שהעיר בזה גם בס' מנחת קנאות ע"ש גם מה שהקשה מזה על המהרי"ט ח"א סי' כ'. ובמדרש רבה סדר נשא פ' י' ס' ט"ז דרשו על הפסוק ועתה השמרי נא הזהירה שלא תשתה חומץ וחומץ שכר וכל משרת ענבים שאלו אינם אלא משמרת ליין כדי שלא יבוא הנזיר לשתות יין לכך אסרן עליו הכתוב אל תאכלי כל טמא ואין טמא אלאאסור שהתורה הזהירה לנזיר שלא לאכול כלום עכ"ל, ויש להעיר עד"ז וקצרתי: גם יש לעיין מדברי רש"י הללו על מה שכחב החו"ד יור"ד סי' ק"ה סק"ב דבנזיר בהדיא אסר רחמנא כל היוצא מגפן היין וילפינן מיניה כל מקים דאסור רחמנא כל היוצא דלא ליבטל ברובא ממשרת יעו"ש ויש בזה להבין דברי רש"י ז"ל ודו"ק ובשו"ת בית יצחק חיור"ד סי' ס"ג הקשה עליו הרבה יע"ש ואין הפנאי מסכים עמדי כעת להתעמק בזה: שם איווה לדבר טמא.

עיין פרש"י ועיין מש"כ לעיל ובמהרש"א פירש משום אכילת הדבש מתוך גוית ארי שהוא דבר טמא. וכך הביא פירוש זה המלבי"ם ז"ל שם בפירושו לשופטים ולא הזכיר דברי רש"י ונ"ב על המהרש"א שצ"ע דבר זה ועיין בענין זה בראי"ש ברכות בשם רבינו יונה בנבילה שנתערבה בדבש ועיין מג"א ועיין מק"ח הל' פסח ועיין שו"ת חת"ס ועוד באחרונים הרבה בענין כזה ובשו"ת מיים חיים סי' מ"ט ובשו"ת משיבת נפש סי' ט' ויל"ע לעת הפנאי.

וכעת ראית בס' תוה"ק שהביא בשם שו"ת שם אריה שהעיר איך אכל הדבש שהיה כבוש בדבר טמא גויות הארי' ע"ש וכתב ליישב עפ"י מש"כ הפרמ"ג ביור"ד ריש סי' ק"ה במשבצות דכבוש לא שייך אלא בדבר גוש בדבר צלול שמתנענע ממקום למקום עי"ש וא"כ בדבש המונח בגוית הארי אפילו כמה ימים ל"ש ביה כבוש דהוי כשני גושים המונחים זע"ז: ושם בפרש"י ד"ה ניכרין.

וכו' ולא שותה יין וכו'. וכתב המהרש"א בקרא לא הוזכר מפורש דהיה אסור בשתיית יין וכו' וי"ל דלמדו לומר שהיה שמשון ג"כ נזיר מיין מדהוזהרה אמו על כך כדכתיב אל תשתי יין עכ"ל.

ועיין במנחת קנאות ויש להעיר על דבריו דהלא זה כמעט מפורש בכתובים שם (י"ג פ' י"ב) ויאמר מנוח עתה יבא דבריך מה יהי' משפט הנער ומעשהו ויאמר מלאך ד' אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר וגו' ופירשו כולם שזה דבר שא"צ להודיע לך מה משפט הנער רק ההוספה היא אשר גם אמו תשמר מכל אלה.

אלא מדמפורט בקרא כל אלה ילפינן דעל טומאת מת לא הוזהר. ודבר זה מפי הקבלה כמש"כ הרמב"ם ויל"ע: א) מש"כ לעיל לענין חצי שיעור כוונתי אף לר"ל יודה בכאן מריבו יתירה וכמש"כ הרמב"ם פ"א מה' חמץ לענין חמץ בפסח דילפינן מלא יאכל והדברים עתיקין.

גם לר"י נפ"מ אף לענין תערובת עיין בפסחים מ"ג ע"א ובמהרש"א סם ובר"ש פ"ג דטבול יום ובירושלמי פ"ג דפסחים ואכמ"ל. ויש בזה כדי לתרץ דעת הרמב"ם הנ"ל שהקשה עליו הכ"מ דל"ל קרת ת"ל בכל איסורים קיי"ל כר"י דח"ש אסיר מה"ת נו"כ ע"ש וי"ל דאצטריך אם אכל ע"י תערובת דבשאר איסורים אינו חייב עליו אבל בחמץ גלי קרח דאף כל שהוא אסור מה"ת ואכ"ז ואף שאמר לה המלאך בלשון אל תאכלי ואכילה הוא בכזית כידוע.

י"ל כמש"כ הבנין ציון ח"ש ס' קכ"א דלא אמרינן רק סתם אכילה שבתורה איני אלא כזית דכן הל"מ לענין שיעורין כדאמרינן בסוכה. אבל מאן לימא לן דגם בכתובים סתם אכילה בכזית דוקא וכמו שכ' התוס' בקידושין לענין ממחרת הפסח דלשון תורה לחוד ולשון נביאים לחוד ע"ש וא"כ ה"ה לענין אכילה עכ"ל.

וכמש"כ נמי בש"ח מערכת א': ב) מה שהבאתי מב"מ גבי פועל נזיר ביין. י"ל קצת דנזירות בעלמא לא הוי בדיל מינה.

ולכך אסורי אבל בשמשון דהוי נזיר מבטן אמו הוי בדיל מיניה כל ימי חייו. וכמו בהקדש דיכול להיות פועל בכרם דהקדש כמו שמוכח בב"מ שם.

ועיין בספרי או"ת לענין אם נדר מדבר אחד אם מותר לסחור בזה. ומצאתי עכשיו בשו"ת בית יצחק חאור"ח (סי' פ' אות ט') שנשאל בזה והשיב בזה"ל מה שנסתפק במודר ממאכל אם מותר לסחור בו הנה לענין פועל מוכח בב"מ צ"ב דנזיר אסור להיות פועל ביין ולפ"ז ה"ה שאסור לסחור בו מדרבנן והא דיכול להיות פועל בשל הקדש היינו

משום דהקדש בדיל מיניה משא"כ נזיר ועיי"ש בשם שו"ת קול אליהו שפסק כן דאסור לסחור בו בדבר שנדר ממנו הנאה יעו"ש.
אך יש עדיין לחלק מהקדש דבהקדש כ"ע בדילי מיניה. אבל הכא הוא לבדו נשמר מזה אבל חביריו וב"ב לא בדילי.
וזה קשה מאד על האדם להשמר. וז"פ.
אמנם כבר הבאתי בגליון ספרי או"ת הנ"ל דאיתא בספרי פ' נשא מיין ושכר יזיר שומע אני אפילו מסחורתו ת"ל מיין ושכר אבל מותר הוא בסחורתו ע"כ. אך אפשר דמדאורייתא קאמר בספרי דמותר.
אבל מדרבנן באמת אסור מטעם דלך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב.
ויש עוד לעיין בזה: שם ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה כיון דאמר נזיר אלקים אני אמרה השתא ודאי קושטא קאמר.
עכ"ל: הנה גם מכאן נראה להביא ראיה למש"כ האחרונים הובא בש"ח מערכת ה' סי' ל"ה שאין לחלק בענין זה בין שם הוי"ה ברוך הוא לשאר שמות הקדושים שכולן בכלל האזהרה דהזכרת שם שמים עיי"ש שהרי כאן נמי הוא בשם אלקים וידעה בו דלא מפיק ש"ש לבטלה:ועיין בר"ה דף (י"ח ע"ב) ובהגהות מפרשי הים שם דמכאן תשובה על מש"כ הרדב"ז עיי"ש היטב.
ועוד יש מה להעיר על זה וקצרתי ועיין במגילה (ג') גמירי דלא מפקי ש"ש לבטלה וצע"ק דאמרינן ידעה בו באותו צדיק וכו' וק"ל: שם והוא יחל להושיע את ישראל אמר רבי חמא בר"ח הוחל שבועתו של אבימלך דכתיב אם תשקר לי ולניני ולנכדי. ופרש"י ד"ה הוחל וכו' בטלה לשון לא יחל דברו לפי שהם עברו על השבועה תחילה ע"כ.
נ"ב בחידושי מכאן מביאים המקור למש"פ הרמ"א והוא מהמרדכי דשניהם שנשבעו זל"ז והאחד עבר על שבועתו גם השני מותר ועיין לקמן גבי יוסף עם פרעה ע"כ. עכשיו ראיתי שהקדימני בזה בספר עיון יעקב על אגדות הש"ס שכתב כאן בזה"ל מסוגיא זו הביאו הפוסקים ראיה לשנים שנשבעו זל"ז ועבה אחד על השבועה השני פטור וכדאיתא ביור"ד סי' רל"ו ס"י ובט"ז שם ס"ק י"ג שגג בזה במקור הדין עכ"ל.
וכן באמת מבואר בהגהות מרדכי כמו שהביא זה גם הברכ"י שם סוף סי' רל"ו בשם חידושי הגרשוני עיי"ש. ולא ראה בנקודת הכסף שכבר הסיג בזה על הט"ז עיי"ש, וכן הביא זה הב"ש באהע"ז סי' נ"א ס"ק ו' בשם מו"ח הגאון מוה"ר ליב ז"ל דלמד זה מכאן יעו"ש ודברים מפורשים הם בהגהות מרדכי דשבועות בפ' שבועות ביטוי יעו"ש ומש"כ שם דין זה בשם הגה"ה ביור"ד.

לפנינו איתא כן על שם המחבר ז"ל, אכן שם בהגהות מרדכי מסיים ועיין בתוס' פ"ק דסוטה. והנה לפנינו לא נמצא כלל תוס' בדבר הזה.
אך עכשיו שנתגלה לנו תוספות שאנץ ושם כתיב הוחלה שבועתו של אבימלך ונראה שחולק. על מה שפי' רש"י בספר שמואל (ב' ה') שאותו היבוסי היה מזרעו של אבימלך ולא היו יכולין להורישו מפני השבועה שהיה כתוב על הצלמים אלא ס"ל כמ"ד בפרקי דר"א פרק ל"ו דשבועה אחרת היתה שכרת אברהם להם כשלקח מערת המכפלה מאת בני חת ועל שם העיר נקרא יבוסי או שמא אע"פ שהוחלה כבר בימי שמשון אעפ"כ לא באו עליהם עד בימי דוד עכ"ל ובתוספ' הרא"ש הגירסא כך כמ"ד בפדר"א שורותים היה להם שכתב להם א"א וכו' ובשטמ"ק הגירסא שחותם היה להם וכו' ומציין שם המגיה דעיין מש"כ הרב פתח עינים בשם תוס' כת"י עכ"ל.
וא"כ הרי פליגי בזה המדרשים ודין זה תליא ברבותא. וזה כוונת המרדכי שציין לעיין בתוס' פ"ק דסוטה וכוונתו לתוס' שאנץ.
ושם בתשובת השר משאנץ דפשיטא ליה הכי לכ"ע דבטל השבועה מצד השני ומקורו מאברהם לאבימלך יע"ש. ובביאור הגר"א ז"ל שם ביור"ד סי' רל"ו ס"ק כ"א ציין המקור לדין זה מכאן ומרש"י ד"ה והוחל וכו' ומסמן לעיין בב"ר ס"פ ויצא ע"כ.
וכוונתו הק' הוא למה שאמרו שם פ' ע"ד דדוד טען לפני סנהדרין שמואבים ואדומים פרצו את הגדר תחלה יעו"ש ותיתי לי שכן כשלמדתי את המדרש הרהרתי להביא ראיה להאי דינא דהגהות מרדכי הנ"ל. ממדרש זה ועיין בהגהות רנ"ח כאן דהביא דבב"ר אמרינן דלאבימלך ניתנה עד שלשה דורות ובימי שמשון בודאי כלתה דור שלישי מאבימלך וממילא פסקה השבועה ולא צריכים לבוא לזה דהם עברו על השבועה תחלה.
וצ"ל דדברי הש"ס כאן וכן לקמן יבא מי שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשתים אשר חזרו משבועתם פליג על המכילתא ומדרש עכ"ל. וא"י מה שת הלא בקרא כתיב ולניני ונכדי לבד.
וא"ל דכוונתו דנכדי הוא אף יותר משלש דורות ועיין מגילה (דף י') ונכד זו ושתי. גם לא הביא דברי המהרש"א שכתב.
כן בזה"ל וצ"ל דבאותו זמן היה נכדו של אבימלך קיים שהשבועה לא היה רק עם נכדו וכן נראה מפרש"י פרק א"ט כ"כ הרד"ק בס' יהושע ע"ש ויש לעיין בשו"ת המבי"ט ז"ל שאלה ל"ב שכ' ואיני נראה כי בשביל מה שסרב בלא פועל שיקרא עובר על השבועה ויהי' פטור חברו כמו שכ' המפרשים ז"ל על שנים שנשבעו לעשות דבר אחד והא' מהם עבר על השבועה השני פטור ואין צריך היתר על השבועה וראיה מדוד שהלך להלחם

עם הארמיים וכו' דלא דמיא דהתם הוא שנשבע לעשות דבר פלוני והא' עבר ולא עשה בזמן שהיה חייב לעשותו וכמו שהביאו ראיה שעברו הארמיים הברית שכרת יעקב עם לבן הארמי בימי בלעם ולזה היה פוטר דוד ומותר להלחם עמהם וכו' יעו"ש והוא כחש"כ הגר"א ז"ל הנ"ל.

ועיין בש"ך שם ס"ק י"ו שהשיב על המבי"ט שכתב בעשרה שנשבעו שלא להסכים וכו' נפטרו כולם עיי"ש וצ"ע ומפורש להדיא שם בהג"ה להגהות מרדכי דלא כדברי המבי"ט עיי"ש. ולכאורה יש להקשות דלפי"ז דכבר הוחלה השבועה בימי שמשון וכ"ש בימי דוד כנ"ל א"כ למה היה צריך דוד לקנות גרן ארונה היבוסי ומבואר ביהושע ט"ו פ' ס"ג ואת היבוסי יושבי ירושלם לא יכלו בני יהודה להורישם וכו'.

ופרש"י דשנינו בספרי רב"י בן קרחה אומר יכולין היו אלא שלא היו רשאין מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך וכו' יע"ש. אבל בימי דוד שכבר הוחלה השבועה א"כ למה היה צריך לקנות הגורן.

ועוד יותר קשה דבשמואל (ב' ק' ה' פ' ה') ויאמר דוד ביום ההוא כל מכה יבוסיוגע בצנור וכו' ופרש"י ובימי דוד כבר עברו הדורות שהוזכרו בשבועה ע"כ. וא"כ למה היה צריך לקנות וגם וגם זה צ"ע ברש"י גופה למה צ"ל שכבר עברו הדורות הרי בלא"ה הוחלה השבועה כדאמרינן כאן וראיה להערת הרצ"ח הנ"ל.

שוב אח"ז מצאתי בשו"ת בית יצחק שמעלקים (אור"ח ס' כ"ח) שהעיר מכל אלה וכתב לישב דאברהם אבינו ואבימלך השביעו לבניהם ולנינם ולנכדו וע"כ היה השבועה הזאת כענין חרם דאל"כ א"א להשביע למי שיולד אח"כ וע"כ היה זה כמו השבועה שנשבעו נשיאי העדה לגבעונים שהיה חרם כמו שכתבו הרמב"ן וראשונים ועיין בשו"ת נובי"ת יור"ד סי' קמ"ו: ולפי"ז נ"ל דנהי דשנים שנשבעו זה לזה, כשעבר האחד גם השני מותר לעבור מ"מ אם החרים לבניו ולבני בניו.

אם יעברו נגד הבנים מותרין הבנים לעבור והחרם עדיין קיים על בני בנים ולכן אף דבימי שמשון כבר הוחל השבועה בימי דוד עדיין קיים אם לא עברו נגדו ולכן הוצרך רש"י לפרש דכבר עברו הדורות ומה דקשיא למה היה דוד צריך לקנות כיון שבלא"ה כבר פסקו דורות כמ"ש ברש"י שמואל הנ"ל י"ל מפני חילול השם שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות ויע"ש עוד ברש"י דיומא י"ב.

ובמנ"ח מ' רפ"ד כתב לבאר דהא דמבואר בשמואל וד"ה דדוד קנה את מקום המקדש מארונא היבוסי והנה לא נוכל לומר שבעת שכיבש דוד את ירושלם כבש גם המקום הזה אך אח"כ מכרו לארונא היבוסי ע"כ נשאר בידו, ל"ל הכי דעובר בלא תחנם וכו'.

אע"כ צ"ל דהמקום הזה לא נלקח מעולם מארונא והטעם דלא נלקח מידו דאפשר הוא השלים עם דהמע"ה בשעה שפתח בשלום רק הם למס וכו'.
ועכצ"ל שהשלים ארונא דאל"ה האיך החי' אותו דוד דהוא היה מז' עממין ואסור לחיות מהם כל נשמה יע"ש לענינו ונעלם ממנו במחכ"ת כל הני דברי רש"י המבוארין ביהושע ושמואל הנ"ל והארכתי בעיקר דבריו במק"א וכאמ"ל. ב) ודרך אגב ראיתי שם ביור"ד בחידושי רעק"א שהביא בשם ספר אש דת על התורה שכתב בפ' קרח דנראה דה"ה אם ישראל נשבע לעשות דבר עם העכו"ם כיון דהעכו"ם ליתא בשבועה פטור הישראל מאותה שבועה עכ"ל ולדינא צ"ע ואין לי הספר לעיין בו שלכאורה הדברים תמוהים דהרי אברהם עם אבימלך היה ישראל עם עכו"ם וכן פרעה עם יוסף ועיין גליון מהרש"א שם בשם הבית יעקב סי' קי"א.
ובעיקר הדין אם העכו"ם הוא בר לא יחל שבועתו מבואר באריכות במשל"מ פ"י מהל' מלכים ועל המהר"ש יפה תמה באמת שהשביעו אברהם ויצחק לאבימלך ומיעקב לעשו. ולחלק בין שבועת שוא לשבועת שקר ולומר דבשבועת שוא אינם מוזהרים אבל בשבועת שקר מוזהרים הוא דוחק גדול יע"ש ולומר דגם אבותינו היה להם דין ב"נ בודאי ליכא למימר לענין זה ופשוט, סוף דבר יש לעיין שם בפנים: ג) כן ראיתי שהקשה בגליון מהרש"א שהקשה לשיטת המבי"ט הנ"ל א"כ בהא דאמרינן בשבח (פ"ח) מכאן מודעה רבה לאורייתא וכו' אפ"ה הדר קבלוהו בימי אחשורוש וק' עדיין יש טענה דהרי לא ימנע שיהי' ביניהם מי שעובר על השבועה וממילא כל אחרים פטורים ולמה אין שבועה חל ע"ד מצוה משום מושבע ועומד מה"ס והיינו מה שהשביע משה בערבות מואב והא איכא מי שעבר עליה ולא קיים המצוה עכ"ל: הנה תפס בפשטות הלשון הא דאמרינן מושבע ועומד מהר סיני הוא משום השבועה דערבות מואב.
וא"כ לא שייך הלשון מה"ס. ועיין לשון רש"י מכות כ"ג.
וכבר עמד ע"ז הנוב"ק חאור"ח סי' ל"ו בהגה בזה"ל דהן אמת שממה שאמר בכל מקום והא מושבע ועומד מה"ס ולא אמר סתם והא אין אחע"א משמע דאי לאו דמושבע ועומד היה שבועה חלה דדוקא שע"ש אינה חלה וכו' עיי"ש ועיין באבני מילואים סי' י"ב בשו"ת שלו מה שכתב לישב בזה בכמה אופנים אבל משמע פשטות הלשון כהבנת הגל"מ הנ"ל וסעייתא לדבריו מצאתי בפירוש רבינו חננאל לשבועות (דף כ"ה ע"א) שכתב בד"ה אבל ליתן צדקה לעני מושבע מהר סיני הוא שנאמר נתון תתן לו ואין שבועה חלה על שבועה עכ"ל הק' ויעיון לשון רש"י בשבועות (מ"ז ע"א) ד"ה לסיני לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על לא תגזול והוא יפרע וכו' עכ"ל ודו"ק: ואפשר

ליישב קצת דבלא"ה כבר הקשו התוס' בשבועות כ"ט ע"א ד"ה כשהשביע קצת קשה מה היתה מועלת השבועה כמו שהיה ירא שיעבדו עכו"ם כמו כן היה לירא פן יעברו השבועה עכ"ל וכתב המהרש"א ז"ל דלק"מ דהשבועה עצמה היא קבלת התורה, ואי לאו השבועה בדיבורא בעלמא ליכא קבול ולא היו נענשים אם יעברו עליה וכן מוכיח המקרא דכתיב לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו וכו' עכ"ל, נמצא דשבועה זו.
זו היא קבלת התורה ולכך קאמר מושבע ועומד מה"ס. שהכל אחד לקבלת התורה וא"כ אין כאן שייכות לדיני שבועות אם יעבור אחד ודו"ק היטב ויש עוד דיו בקולמסי אכן אכ"מ להאריך בע"ז: ד) ועוד י"ל בפשיטות.
דהלא זה מילתא פשיטאדאי התנו בשעת השבועה דאף אם אחד מהם יעבור על תקנה זו לא יפטרו ע"י זה שאר החברים, בוודאי גזירה ותקנה זו חל על כל אחד ואחד ואין האחד תלוי בחבירו, וא"כ לק"מ משבועת הר סיני וערבות מואב משום דאמרינן לקמן במכילתין (ל"ז ע"ב) דאין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, משום דכל אחד נעשה ערב על כל אחיו מישראל ולדעת רשב"י איש כפר עכו כרתו ברית גם על ערבות דערבות יע"ש בפרש"י ותוס' ומהרש"א, וא"כ כיון דחזינן דגם ערבית קיבל עליו על חובתו של חבירו ומחויב להוכיחו וא"כ מכש"כ דלא נגרע חיובו עי"ז שאחד מישראל יעבור על מצות ד' והוי כמו שפירושו מפורש דגם על אופן זה חל עליהם קבלתם ושבועתם וכריתת בריתם ודו"ק כנלע"ד אמת וברור, עד שמתמיה אני על הגרש"א ז"ל שלא כתב זה ליישב.
ובאמת עם גמרא זו יש ליישב קושית התוס' הנ"ל בשבועות דף כ"ט דמאי תועלת יש בהשבועה עיי"ש די"ל דעיקר התועלת היה בשביל הערבות וערבות דערבות למאן דאית ליה ויש לעיין בזה: ובמש"כ לעיל לענין דור שלישי שבשבועת אבימלך ראיתי עכשיו שבתוה"ק הביא הערה זו משמי' דהמשכנות יעקב חחו"מ סי' ג' וראיתי שם, והוא בסימן נ"ג שנשאל שם בעסק צואה אם נכד הבן בכלל נכדיו והשיב דפשוט דאין בכלל נכד רק בן הבן לבד והוא דבר מפורש בכתוב גבי שבועתו של אבימלך אם תשקור לי ולניני ולנכדי ומתרגמינן ולבר ברי מבואר דשם נכד אינו נופל רק על בן הבן וכו'.
וכ"ת עצמו הביא מד' רש"י שכ' ע"כ רחמי האב על הבן וכן מצינו וכו' ודרשינן נכד זו ושתי שהיתה בת בנו של נבוכדנצר הרשע והנה ד' רש"י ז"ל לכאורה סותרים בזה ד' רש"י פ"ק דסוטה וכו' אף שבודאי בימי שמשון כבר עברו ג' דורות מימי אבימלך וכו' אך בהגהת הטור שם ציינו שברבינו ירוחם בשם המפרשים לא הביא ראיה זו משבועת אבימלך רק משבועת ארם נהרים בימי יואב ועיין רמב"ן על התורה ס' פ' דברים עו"ש.

ועיין בברוך טעם שער הכולל דין ב' מה שמתרץ על הערת הנו"ב הנ"ל בהא דקאמר מושבע ועומד מה"ס: ובמה שכתבתי לעיל דף מ"ד ע"ב להעיר דמוכח דר"י ס"ל ק"ר ק"ל ולא קלע"ל עיין לעיל. כשבאתי והרצתי הדברים עם הגאון הגדול מהרי"ד שליט"א הערני לעיין בט"א מצילה (כ"ח) כד שמדבר מזה בדעת ר"י כיצד ס"ל אי ק"ר קלע"ל.
ונומתי כן למדתי ושכחתי שבט"א הנ"ל כתב בהא דתנן ועוד אמר ר' יהודא בהכ"נ שחרב וכו' ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר והשמותי את מקדשכם קדושתן אף כשהן שוממין וכי'. וכתב הט"א דלכאורה ר"י ס"ל כמ"ד בפ"ק (דף י') ק"ר קלע"ל.
והקשה מהא דפ"ט דברכות דתניא הנפנה ביהודא וכו' ריי"א בזמן שבהמ"ק אסור בזמן שאין בהמ"ק קיים מותר ואי קדשה ראשונה לר"י קלע"ל אין לחלק בין בזמן שבה"מ קיים לאינו קיים וע"כ מסיק שם דר"י ס"ל כמ"ד לא קדשה לע"ל והא דר"י הכא במגילה אסמכתא בעלמא יע"ש. והנה אף שמסיק באמת כמו שהוכחתי דר' יהודא ס"ל לא קדשה לע"ל.
אבל תמהני על האר"י שבחבורה שלא הוכיח כן ממס' זבחים הנ"ל וכמו שהביא בעצמו בטורי אבן למגילה דף י' הגמ' דזבחים הנ"ל וצל"ע. ונכתב בצדו בגליון הגמ' דמגילה (דף י') בהא דאמרו שם.
וקדשה לע"ל מציין הגליון הש"ס דמרן רע"א זצ"ל „עיין ברכות דף ס"א ע"ב" וכוונתו הק' הוא להגמ' הנ"ל שהביא בעל ט"א מברכות ותלי ענין זה אם קדשה ראשונה וכו' וכמו שכ' הטורי' אבן הנ"ל.
וצ"ע אכתי בדרבי יוסי שאמר שם בברכות ורבי יוסי מתיר שהיה ר' יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה וכו' ובזמן שהשכינה שורה. וא"כ ס"ל לר"י כאן דק"ש לא קדשה לע"ל גם לענין המקדש וכמש"כ הט"א והלא ר' יוסי ס"ל ביבמות (פ"ב ע"ב) ירושה ראשונה ושניה יש להן ושלישית אין להן וא"ר יוחנן מאן תנא סדר עולם רבי יוסי וכו' ועיין בתוס' שם שהביאו דבזבחים דף ס' גרס בכל הספרים א"ר יוסי משום רבי ישמעאל וכו' לעולם קסבר קדשה לעתיד וכו' ובזבחים (ס"ב) ובראב"ד הל' בית הבחירה פ"ז דין י"ד ובכ"מ שם ובמלא הרועים שם וע"כ דצריך לחלק לענין זה שהוא מעלה דרבנן, דהרי גם לענין הקלת ראש מבואר ברמב"ם שם הל' ח' דדוקא בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו וכו' ועיין שם בברכות ס"ב ע"ב בהא דאמר רב ביבי אמר ריב"ל כל הרוקק בהר הבית בזה"ז כאיל רוקק בבת עינו ע"כ וכתב המרש"א בח"א דנראה דס"ל כמ"ד בפ"ק דמגילה ק"ר ק"ל וקדשה לע"ל וק"ל עכ"ל ונ"ב ולפמש"כ הרמב"ם והתוס' בכמ"ק אין ראיה דבזה כ"ע מודים בקדושת המקדש ומקומה.

אבל האמת כך הוא דס"ל לריב"ל כן עיין מגילה ג' ע"ב ואמר ריב"ל כרך שחרב ולבסוף ישב וכו'. ובתוס' ד"ה והתניא וכו' וי"ל דע"כ לא סבר רב"י כרבנן דאי סבר כוותייהו מאי מהני אם לבסוף ישב אם לא קדשה קדושה שניהע"כ.

ועיין בט"א שם התקפות עצומות נגד שיטת רש"י דלענין קריאת המגילה בט"ו תליא אי קדשה לע"ל ועש"ה ועיין הגהות תפארת למשה על התוס' זה ודו"ק וקצרתי. ועיין אריכות בענין זה בשו"ת התשב"ץ חלק שלישי ענין קצ"ח קצ"ט ר' ר"א.

ושם בענין קצ"ט הביא דבמדרש רות אמר ר' יוחנן משגלו נפטרו כשעלו בימי עזרא קבלו מאיליהם חיוב מעשרות ובבראשית רבה פ' ויחי ובירושלמי שביעית גרסינן בה רבי יהושע בן לוי וכן בגמרא בשלהי מכות וכן במדרש תלים עכ"ל ועיין במפרש למכות שם כ"ג ע"ב ודו"ק ועיי"ש עוד בתשב"ץ בשיטת ר' יוסי.

ובילמדנו אמרו בין חרב ובין איני חרב שכינה שם שנאמר והיו עיני ולבי שם וכו' אמר ר' אחא לעולם אין שכינה זזה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו עי"ש: כן במה שהוכחתי לפי דברי הגאונים שבות יעקב ויעב"ץ דס"ל לר"ג דק"ר ק"ל וקלע"ל ולכך השתחוה השתחואה יתירה יש לעיין במשנה דפ"ד דחלה משנה ה' רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה וכו' ופירש הרע"ב בד"ה מכזיב וכו' וק"ר לא קדשה לעתיד לבוא יעו"ש.

אם לא שנאמר דזה הוא ר"ג נכדו של ר"ג הזקן שמיירי שם בשקלים. ועיין בבכור שור חילין דף קל"ז דמוכרח שהלל הזקן שעלה מבבל לא"י אף דקיי"ל דעובר בעשה.

משום שכולם שעלו היו כוונתם רצוי לעבודתו ב"ה וס"ל דלא בטלה קדושת הארץ וכל החיובים הם מדאורייתא עיש"ה ובדרוש לציון דרו"ג מזה וקצרתי: והנה במקרה ראיתי בספר בנין שלמה להרב המו"ץ דווילנא ז"ל בס' ט' שם פלפל על דברת התוס' בב"ת כ"ה ע"ב בענין להתפלל לצד ירושלם והמקדש יע"ש והקשה עוד עליהם דהרי ריב"ל בעצמו דס"ל כאן בב"ת דצריך להתפלל לצד מערב דוקא ס"ל להדיא בירושלמי דברכות פ"ד ה"ה דצריך להתפלל כנגד המקדש וירושלם וכו' ולכן כתב דוודאי בזמן שבהמ"ק היה בבנינו אין כאן מחלוקת דצריך היה להתפלל נגד ירושלם והמקדש, אלא דעיקר מחלוקתם הוא לאחר החורבן.

וטעם מחלוקתם הוא במחלוקת הרמב"ם והראב"ד אי קדושת המקדש בטלה בזה"ז. ונ"ל פשוט דר"י ור"ע ור' אושעיא וריב"ל כולהו ס"ל כדעת הראב"ד ז"ל דקדושת המקדש וירושלם בטלה כעת לאחר חורבן ולפיכך ליכא קפידא עכשיו להתפלל נגד ירושלם

והמקדש וכו' את"ד יע"ש והנה לפי המתבאר נעלם ממנו דברי המהרש"א דסוף ברכות הנ"ל וכפי מה שהוכחתי ממגילה דריב"ל ס"ל מפורש דק"ר ק"ל וקלע"ל דלא כהראב"ד. ולכך הרוקק בהר הבית כאילו רוקק בבבת עינו. ונפל כל יסוד בנינו שבנה מצודה נגד דברי רבעהו"ס ז"ל: ועוד י"ל על דבריו אלא שאכ"מ.

ומה שהביא שם אח"כ מהמשנה דמגילה דבהכ"נ שחרב וכו'. וצריך לפרש אליבא דהראב"ד דר"ל מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא יע"ש לא ראה שכבר קדמו הטורי אבן שהבאנו לעיל.

דף י'

ע"א יבוא מי שחוזר לאחריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן, משמע מזה דהוי עונש עליהן מחמת חלול שבועתן, ויש לעיין לדברי הבית יצחק הנ"ל דכל זה הוי מטעם חרם. מנלן דעכו"ם ישנם באיסור חרם, וכמה קולמסין נשתברו על דין בל יחל גבי שבועה אצל עכו"ם עיין מנ"ל הל' מלכים שרמזתי לעיל גם יש לעיין לפי המדרש שהביא הרל"ח הנ"ל דלאברהם לא ניתנה השבועה רק לשבעה דורות עיי"ש א"כ יש לחשוב אם עדיין קיים דור ז' לאברהם: שם זכור לי כ"ב שנים, עיין בגליון בשם תשובת הרשב"א ועיין מהרש"א ז"ל ובעיון יעקב: שם שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים שנאמר דן ידין עמו כאחד.

ופרש"י ז"ל „כיחידו של עולם במשפט צדק" ועוד היה אפשר לפרש בדרך עפ"י מה ששנינו באבות (פ"ד י"ח) אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד, ועיין רע"ב ומפרשים שם.

לכך קאמר דן דין עמו כאחד כיחידו של עולם שדן ביחידי, ואף בלא קבלהו ובלא מדת חסידות: שם וא"ר יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא וכו' אלא מעתה לח ימחה אלא מעין שמו של הקב"ה וכו'. ופרש"י בד"ה על שמו של הקב"ה משמע שכינהו בשמו של הקב"ה ממש.

ובד"ה מעין שמו שאין שמש שם ממש אלא מגן ומציל עכ"ל מדברי רש"י נראה בעליל דקמפרש על שמו של הקב"ה היינו „שמש" וקפריך אלא מעתה לא ימחה.

היינו נמי השם „שמש" וקמשני מעין שמו דשמש אינו שם ממש אלא מגין ומציל.

כמו חנון ורחום. שו"ר שכן הרגיש בזה הרש"ש יע"ש ומכח זה כתב על המהרש"א ששגה בזה ואינו כל כך מפורש עד שיכול להטיח דברים כלפי מעלת מרן המהרש"א ז"ל, ומה שהקשה מהא דלא פריך כן לקמן גבי יהודא שנקרא על שם של הקב"ה.

כבר הרגישו בזה האחרונים עיין בעיון יעקב כאן על אתר שהקשה בזה דא"כ לא ימחוק השם יהודה וא"ת ה"נ הא מבואר בי"ד סי' רע"ז דמותר למחוק עיי"ש. וכמו שהקשו התוס' על שם שלום דאמרינן בשבת דאסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ.
ולא קחשיב ליה במס' סופרים (פ"ד) בהדישמות שאינן נמחקין ונראה דתנא ושייר וכו' עיי"ש: ולענין הלכה בשם שלום הנה הרמ"א פסק ביור"ד (סי' רע"ו ס' י"ג) דיש נזהרין אפילו במלת שלום שלא לגמור כתיבתו וכתב בש"ך בסם ש"ת הרא"ש דרוב העולם אינם נזהרים בזה פיי"ש ובנקה"כ מוסיף דאמנם בתום פ"ק דסוטה דף י' ע"א מוכת דאסור ואיתא שם להדיא גדולה מזה דשלום הוא משמות שאינן נמחקין והא דלא מני ליה בהדי ז' שמות שאינן נמחקין משום דתנא ושייר עי"ש וראיתי יש שרוצין לפרש דהתוס' כתבו כן להמקשה אבל לא להמסקנה אבל המעיין היטב בתוס' יראה דליתא, אך מ"מ צ"ע לדינא דמדברי שאר פוסקים לא משמע כן דשלום יהא משמות שאונן נמחקין דלא לשתמיט חד מינייהו דכ' כן וצ"ע למעשה עכ"ל, ועיין פ"ת שם ובברכ"י שם ביור"ד הביא בשם הריטב"א לשבת שכתב בשם התוס' דמ"מ אף שלום מן השמות הנמחקין הוא יע"ש וכתב דתוס' סוטה דידן אינם התוס' העיקרים והראיה מפסקי התוס' שאינם מכוונים לדברי התוס' בפנים ובביאור דברי התוס' הנז' עמש"כ הרב גופי הלכות דף קל"ד והסכים עמו הרב פר"ח בא"ח סי' פ"ה יעוש"ה ובשיורו ברכה שם ועיין להרב יגל יעקב שמחובר לטהרה עם השטמ"ק למס' סוטה.
ובלמודי ד' לימוד קע"ג פירוש דיבור התוס' דכאן יע"ש ומשם יש ישוב הא דלא קאמר גם הכא דלעולם לא ימחה אלא דתני ושייר עיי"ש. ועכשיו מצאתי להש"ח מערכת הא' אות שי"ג רמז לכל זה בקיצור יע"ש אך העיר שם הערה אחת על הרמ"א דביור"ד כתב דיש ליזהר מלכתוב באגרות ושטרות שם שלום שלם ואילו באו"ח ס' של"ד סי"ג שפסק הב"י ע"ש המרדכי דמגלת אסתר שלא נכתבה כמשפטה אשורית אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה.
לא הגיה כלום ואמאי הא במגילה כתוב בה דברי שלום ואמת וא"כ נראה דיש להצילם מפני הדליקה, ע"ש שאח"כ הביא הערה זו בשם הרב מר ואהלות הנד"מ בד"ה בהגהה ע"ש. וכמדומה לי שלפי מש"כ הרידב"ז שהביא בפ"ח ובברכ"י הנ"ל יש לישב זה שכתב הרדב"ז דמה שיש ליזהר בתיבת שלום היינו במתכוון לכותבו לשם שאלת שלום דבאותה שעה מתכוון לתת שלום לחבירו מאת בעל השלום וכו' אבל אם בא לכתוב שיש שלום בעולם או בין פלוני לפלוני וכיוצא בזה שהוא סיפור דברים אין צריך ליזהר שהרי אינו מתכוון לשם ולא חל עליה קדושה את"ד.

וא"כ י"ל דה"נ במגילה דמספר דהיה דברי שלום ואמת. וכן בסוף כתיב דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו א"כ אינו מתכוון לשם ולא חל עליה קדישה.
אך מדרשת הגמ' במגילה (ט"ז ע"ב) על פסוק זה דדברי שלום ואמת מלמד למגילת אסתר שצריכה שרטוט כאמתה של תורה ועיי"ש בפרש"י משמע דשלום שבפסוק זה קאי על מי שהשלום שלו ובזה יובן דרש הגמרא ודו"ק ומצאתי בש"ח בקונטרס באר בשדי במכתב ז שם הביאה דברי הבכור שור ובחידושיו לסנהדרין דף ס"ה שהביאו ראיה מכאן.
והרב השיג עליו משום דמשמע מפרש"י דלא ימחה קאי על תיבת שמש ובמהרש"א נראה שהוא ט"ס וצ"ל להיות שמש אבל שמשין דהוא שם אדם לא עדיף מיהודה וכו' יע"ש ובמכתב י"ב שם בענין זה הרבה. ובמכתב טו"ב שם הביא שכן כתב התשב"ץ ח"א סי' קע"ז בזה"ל אלא שצל"ע במה שאמרו במס' סוטה שמשון על שם הקב"ה נקרא ואקשינן אי הכי אסור למוחקו ולק"מ שלא אמרו זה על שמשון כי אם על שמש וכו' ולפום ס"ד שם הקב"ה שמש הוא ותירצו דכינוי הוא שמש עכ"ל התשב"ץ ועיי"ש עוד.
בכל המכתבים אודות שם שנכתב בלא קדושה אי מותר למחקו יע"ש ואכמ"ל: ועיי"ש בש"ח מערכת אלף בשם הג' מר ואהלות שצידד לאסור ליתן יד לאלה המתירים לעצמם לישב בגילוי ראש לומר להם שלום כי גם הם ישיבו שלום ואסור להזכיר בראש מגולה ומסיק דבמקום צורך גדול יש להתיר למען השלום עכ"ד: וראיתי בספר שו"ת „נטעי נעמנים" הנד"מ מהגאון מהרי"א אבד"ק שאוול זצ"ל בחליור"ד סימן ל"ד הביא שנשאל בפרשת פנחס בתיבת ונתתי לו בריתי שלום אי שרי למחוק תיבת שלום ודן שם עפ"י הגמ' דשבת דף י' ע"ב וכן הביא דברי הרמב"ם פ"ו מה' יסה"ת ה' ט' וכן שו"ת הרא"ש שמבואר דשלמה של שה"ש נמחק עיי"ש וכ"כ הלח"מ פ"ג מהל' ק"ש ה"ג שסיים שם בזה"ל וקשה עוד מזה שכתב למטה אבל שמות המיוחדים והם שמות שאינם נמחקים משמע דשלום דלא הוי משמות שאינם נמחקים דמותר לאומרו בבית המרחץ הרי מבואר דמותר למחוק ושוב הביא דברי התוס' דידן וכן משמע פשטות הש"ס שם וכו' ועכ"פ לפי מאי דס"ד תחילה דשמשון הוי שם ממש אסור למחוק וא"כ ה"ה בשם שלום ואולי יש לחלק עכת"ד ונעלם ממנו כל הנ"ל של הבכור שור והתשב"ץ.
ודברי הנקה"כ: עכ"פ נראה לי דהאי תיבת שלום שבפ' פנחס בוודאי מותר למוחקו, דהנה הלשון שהעתיק המחבר ונתתי לו ברית שלום. לא כך כתיב בפר' אלא כך כתוב בתורה הנני נותן לו את בריתי שלום.

ומפסוק זה אמרינן בקדושין (דף ס"ו ע"ב) דבע"מ דעבודתופסולה מנלן אמר ר"י אטר שמואל דאמר קרא לכן אמור הנני ניתן לי את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר יהא שלום כתיב אמר רב נחמן ויו דשלום קטיעא היא עכ"ל וא"כ כיון דקטיעה היא לכלול בתוכו גם שלימות הגוף. בוודאי שזה אינו קודש וכמו שמפקינן כמה שמות כה"ג כמבואר בשבועות ואף שלענין הלכה באם כתב האי וויו כשאר ווין אינו פסול בדיעבד כמו שהביא הגרעק"א ז"ל בתשובה ס' ע"ה משום דלאבוה דשמואל אין בזה פסול אם לא כתב הויו קטיעה ואנן קיי"ל כאבוה דשמואל עייש"ה ומ"מ משמע דלשמואל ורב נחמן אף בדיעבד פסול עיי"ש וכבר האריך בענין זה בשו"ת נאות יעקב להגאון החסיד ר"י יעקב אלגאזי אבי המהרי"ט אלגאזי שם בסימן א' האריך בענין צורת ויו זה ונעלם זה מהרעק"א ז"ל ושם מסיק להלכה דאם כתבה ויו שלמה בצורתה אדרבה כמאן דליתא כלל כיון שלא נכתבה בציביונה והוי כדבר היתר וכל יתר כנטול דמי והרי הוא בכלל חסרות ויתירות שמנה הרמב"ם ז"ל עכ"ל.

ועיין בתוס' רע"א למשניות מס' תרומות ואכמ"ל בזה על נראה לי ששם שלום חל קטיעה זה קטיעה הוא מקדישתו לכ"ע ומותר למוחקו כנלע"ד. ועיין בשו"ת מים חיים להגרח"כ ר"פ זצ"ל ושם תשובה לנכדו אודות אי תיבת האדון שבתורה קדוש לענין מחיקה ושאר דברים כעת אין לפני ע"כ לא אוכל לסמן המקום ותורף הדברים ולענין קדושת השם שלא בכוונה עיין גם בשו"ת משיבת נפש להגאון מהר"ל צינץ חיור"ד סי' מ"ב ועיין שם עוד בש"ח מה שהעירו על תירוץ התוס' שתירצו דתנא ושייר והקשו מאי שייר דהאי שייר כיון דתנא אלו ובאמת י"ל לפמש"כ המהרש"א בחדושי אגדות דשבועות (ל"ה ע"ב) דמארי חלמא האמור בדניאל קודש ואינו נמחק י"ל דשייר זה אך כבר הוקשו על מהרש"א עיין בשי"ת בית יצחק יור"ד סי' קנ"ב, שוב עלה בידי להשיג השו"ת רח"כ ראפפורט הנ"ל והוא בסוף חלק יור"ד ומפלפל שם הרבה בדברי התוס' האלו ובמה שכתבו דתנא ושייר י"ל נמי על שם האדון דתנא ושייר ושייר שם האדון שאינו נמחק ושוב הביא ראיה ברורה מהירושלמי מגילה פ"ב ה"ט דהאדון אינו שם כלל וכו' יעש"ה. ומסיק כך להלכה דהאדון ל"ה שם כלל וא"צ לקדש אותו כלל ואפי' אי אתרמי שקידש א' את תיבת האדון י"ל דהוי כמקדש בעל"מ לגבי מזבח ומותר למוחקו: ולענין הערה שהבאתי לעל בשם ספר מר ואהלות מצאתי במס' כלה רבתי פרק שלישי דאיתא התם איבעיא להי רוצח נואף וחייבי כריתות מה ליתן להם שלום להחזיר לא מבעיא דכיון דקדים לך מהדר אלא ליתן לו מאי ת"ש דרך שלום לא ידעו ואין משפט במעגלותם נתיבותיהם עקש להם כל דרך בה לא ידע שלום וכו' עיי"ש: שם שמשון דן את ישראל

וכו' וא"י שמשון חיגר בשתי רגליו היה שנאמר שפיפון עלי אורח, מבואר ומפורש דקאי על שמשון פסוק זה ומה מאד תמוהין דברי הרשב"ם שם פ' ויחי פ' ט"ז שכתב המפרש על שמשון לא ידע וכי'.

הנה מרוב אהבתו להפשט נעלמו ממנו דברי חכז"ל הכא ולהטיח דברים: שם דף י' ע"א מפני מה נענש אסא מפני שעשה אנגריה בת"ח שנאמר וכו' יעיון בשבועות (ל"ה ע"ב) שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו רבנן וכו' יע"ש ובד"ה שם דקטלה חד וכו' שם שמשון שנתגנה בה. פרש"י שנשא מבנות פלשתים האסורות לו יעוין היטב מש"כ לעיל מזה ומדברי הרמב"ם והמהרש"א וי"ל: שם אמר לה שמא נכרית את אמרה ליה גיורת אני אשת איש את א"ל פנויה אני עיין במהרש"א שכ' דלאיסור נדה היה חושש דעתידה תורה לאסור כרת ולאסור בעכו"ם אע"ג דאינה אלא גזירת ב"ד של חשמונאי וכו' יעוד מן התורה נמי קנאין פוגעין בו עכ"ל.

נ"ל כוונתו דאף שקנאין פוגעין בו הוא דוקא בפהרסיא ובמעשה שהיה. מ"מ הרי חזינן דיש איסור דאורייתא בביאה זו, ועיין בחידושי רע"א ז"ל לכתובות דף כ"ט בתד"ה על הכותית וכו' די"ל טעמא דנכרית אין לה קנס כיון דקנאים פוגעים בו הו"ל כמו ח"מ ב"ד אשא יע"ש.

וק"ל.

ועיין בספר המצית להרמב"ם ל"ת דלא תתחתן בם יע"ש והביא עוד המהרש"א דהרא"ם הקשה האיך הותר לבוא על הזונה וכו' אבל מ"מ קדשה בכסף או בשטר ואח"כ בא עליה וכו' ועוד נראה דמעשה זה לא הוי אלא בינו לבינה ואין אשה מתקדשת בלא עדים אפילו בק"ב עיי"ש והנה עפ"י שמבואר ברמב"ן על התורה פ' וישב (ל"ה) בשם המדרש כי יהודא התחיל במצות יבום תחלה והיו נוהגין לישא אשת המת האח או האב או הקרוב מן המשפחה יע"ש ובפ' כ"ד על ויאמר יהודה הוציאה ותשרף יע"ש וכיון שבאמת היתה לו שומרת יבם וא"כ גבי יבום מספקא ליה להמל"מ אי בעי עדים בביאת יבמה עיין בפ"ב מהל' יבום דין ה' ובשם השה"ג ואף אי נימא דצריך עדים מ"מ הביא הפ"ת אהע"ז ס' קס"ו בשם היד המלך דאם בא עליה בלא עדים אפשר דלחומראקנה אותה וצריכה הימנו גט יע"ש וא"כ ביאת זנות ודאי לא הוי, ואף שהוא לא ידע כלל שהיא יבמתו וכלתו ובכה"ג לא קנה בלא כוונה גם ביבמתו, מ"מ היא שידעה רצתה למונעו מכך וכמו שפרש"י בד"ה פתח עינים, וכחו שכתב הרש"ש לישב דברי רש"י דלקמן מהא דאיסור כלתו, ואולי גם א"ל דבב"נ לא הוי בעי עדים כלל וי"ל עוד בזה **(הג"ה בזה שהזכרתי דברי המהרש"א והחדושי רעק"א דכתובות יש לי הערה נכונה בענין זה, בהא דכתב

הב"ש באהע"ז (סי' ס"ז ס"ק י"ב) דעכו"ם שנשא בת ישראל וכתב לה כתובה אין הכתובה קיימת עיי"ש ובהפלא"ה בקונטריס אחרון שם כתב לחלוק עליו משום דלא גרע מאם התחייב דבר באתננה דחייב לשלם דהוי כמו לוה בעכומ"ז ונתגייר דחייב לשלם וה"ה באתנן כדאיתא (בחו"מ סי' פ"ז סכ"ה) ובאשת עכומ"ז שאני כיון שהחיוב היה בשעה שהיתה עכומ"ז הוי כהפקעת הלואתו דמותר ואף שלא תפסו קדושין לא גרע מח"ל לר"ע וכו' את"ד עיי"ש, ויש להעיר דבלא"ה בישראל שנשא כותית לא יתחייב במה שכתב לה כתובה, דכיון דקנאין פוגעין בו והוי קלבדר"מ וכמש"כ הגרעק"א הנ"ל וממילא לא יתחייב הכתובה, וגם בהתחייבות עצמית אמרינן כן דקלבדר"מ דאתנן אסרה תורה ואפי' בא על אמו ומשום דמהני תפיסה עיין רש"י ב"מ צ"א ועיין קצה"ח סי' כ"ח ס"ק א' בשם חדושי הר"ן סנהדרין בשם הר"ר דוד יע"ש, וכה"ג הקשה הקצה"ח בס' ל"ח ס"ק א' בהא דקיי"ל שטר שיש בו ריבית דסברי חכמים דגובה את הקרן ואי נימא דח"מ שוגגין פטורין מלשלם א"כ היכי גובה הקרן דהא הלוה עובר ג"כ משום לא תשימון וא"כ הלוה הוא מחייבי מלקות שוגגין ולמה ישלם הקרן כיון דחייבי מ' שוגגין פטורין מתשלומין יעש"ה, ואף שחוב הוא מ"מ רצה לפוטרו מטעם קלבדר"מ, והיטב אשר מצאתי תירוץ נכון ועמוק בכתי"ק של אאמו"ר הרב הגאון הצדיק מהר"י אפשטיין זצ"ל בחידושיו למס' ב"מ דף ע"ב שהביא קושית הקצה"ח, ותירץ בזה"ל אך נ"ל לומר כיון שהמלוה נתן לו המעות ע"מ שיתן לו הריבית והוא אינו נותן לו הריבית א"כ המעות גזילה בידו וצריך להחזיר המעות כדין כל גזלן, ואין כאן שם הלואה, ולענין מלקות אם התרו בו קודם ולא נתן לו הריבית אף שנאמר שהלוה חייב משום לא תשיך אף קודם נתינת הריבית, עכ"ז אם לא נתן לו הריבית צ"ע אם עוד חייב מלקות או לא.

ופשוט כיון שלא בא לידי מעשה בוודאי אינו חייב מלקות ועיין ב"מ ס"ב א' ובתוס' שם עכ"ל. וכסברת אאמו"ר זצ"ל כתב כבר המל"מ פ"ח ממלוה דאם רצה המלוה לתבוע את מעותיו מן הלוה תוך זמנו לפי שאומר לו הלויתיך רק אדעתא דריבית וכיון דאסור ליקח לי הריבית תחזור לי מעותי שמחויב להחזיר המעות יעו"ש, וכן פסק החו"ד יור"ד סי' קס"א ועיין בשו"ת באר יצחק חיור"ד סי' י"ד בזה ומסיק שם כן כהמל"מ, וכן הביא בשם המחנ"א הל' ריבית סי' ל"ז ועיין בשו"ת אפריון דוד ס' כ"א לזקן זת"י שרוצה לחלוק על זה ודוחה ראיות הבא"י הנ"ל, ואכ"מ לברר בזה, עכ"פ לענינינו בודאי י"ל כיון שקנאין פוגעין בו לא נתחייב כלל, ואין לומר כיון דלא הוי בפרהסיא ולכך ל"א קנאין פוגעין בו, לא כן הוא, דכיון שנשאה הוי כמו זה כמו פרהסיא דידוע הדבר לכל כמו שכתבו הפוסקים ביור"ד סי' קנ"ו, מהא דפריך הגמ' בסנהדרין גבי אסתר פרהסיא הוי יע"ש, אך

בעיקר הדבר י"ל הסברא דכל עיקר קלבדר"מ הוא שאין ב"ד יכולין לעשות לו שני רשעות דרשעה אחת אמר רחמנא ולא שתי רשעות כדפרש"י בכמ"ק וכן כתבו האחרונים לענין תפיסה, וא"כ הכא הלא הב"ד באמת אין מורים לו בשום אופן שיהרוג אותו דכך הוא ההלכה, אלא קנאות עצמו הוא, וזה של התשלומין ב"ד מחייבין אותו כך א"כ י"ל דבזה לא הוי שתי רשעות המסורות לב"ד.

דעל מה שב"ד מחייבין אותו לא חייבו אותו כלל בדין המיתה ודו"ק:)**. ומצאתי לרבעהתו"ס פ' וישב שהרגישו בקושית המהרש"א דהא צריכין עדים יע"ש ומה שכתבו ובחידושי הריב"א שם: ובמה שהבאתי דברי הרמב"ן אתי שפיר דברי רש"י שכתב בד"ה פנוי' אני ומותרת לכל אדם, ע"כ שלכאורה הם דברים מיותרים מי לא יודע שפנויה מותרת לכל אדם, אבל במש"כ י"ל כך, משום דבתשובתה פנויה אני עדיין אינה מספקת, לומר, דמ"מ הואי שומרת יבם וכמו שתמה באמת הרמב"ן שם על רש"י שפי' דלכך דנוה בשרפה משום דהוית בתו של שם שהיה כהן, דהלא בת כהן שבשריפה הוא דוקא בזנות עם זיקת הבעל ארוסה או נשואה אבל בת כהן שומרת יבם שזינתה אינה במיתה כלל, וא"ת שהיה היבום נוהג בבני נח והיה להם בכלל א"א ואזהרה שלהם זו היא מיתתם, והלא הם אומרים שיהודה התחיל במצות יבום תחלה, וכן בגמ' סנהדרין מוכיח שאין יבמה בבני נח חייבת כלל, עכ"ל, וזו היא כוונת רש"י ז"ל שאמרה פנוי' אני ומותרת לכל אדם פירוש שאין עליה זיקת יבמה כלל, או מטעם שכתב רש"י לקמן דנישואי ער ואונן אינם כלום לאסור עליו משום כלתו, וא"כ ה"נ לא הוית זקיקה ליבום כלום, ולהך סברא דלא הוית בתו של שם מפני מה שרפוה י"ל כמש"כ הרמב"ן שם שדן בה יהודה שהיה מלך עפ"י דיני המלכותיע"ש וקצרתי עוד בזה.

ועיין פי' הטור על התורה: שם שמא קיבל בך אביך קדושין אמרה ליה יתומה אני עיין תוס' קדושין (מ"ה ע"ב) ד"ה בפירוש וכו' מחלוקת ר"ת והר' מנחם מיוני בנידון מעשה שאירע באחד שהלך לארץ רחוקה ולו בת קטנה ונתקדשה הבת ואסר הר"מ מיוני לקיימה דחיישינן שמא יקדשה אביה לאיש אחר במקים שהיא ונמצא בא זה באיסור א"א ושלח לו ר"ת לדבריך אם מת האב במדינת הים היא תאסר לכל אדם לעולם שמא קידשה אביה במדה"י ואין אנו יודעים למי עיי"ש היטב וצע"ק מכאן ודו"ק וקצרתי ועיין בתשובת נוב"ק מש"כ על דבריהם, בחיור"ד הל' נדה סי' נ"ה וסי' נ"ו ודו"ק: עוד יש להקשות בכאן כיון דכבר השיבה לו גיורת תני, א"כ אין שוב שום מקום להשאלה שמא קיבל בך אביך קדושין, כיון דגיורת היא ואין לה שום יחוס אבהתא, וכתבתי דיש לומר דפשוטו לק"מ דהכוונה הוא אם קיבל בה אביה קדושין קידם גיורות דע"כ היה לה

אב דמי הביאה להתגייר עיין תוס' כתובות י"א והשיבה דיתומה היא מאביה, ואמה הביאתה להתגייר, ואלא עוד נראה לומר דאף גר שנתגייר ואין לו יחוס דאב כלל עמה מ"מ הרי קאי היא ברשותו ויכיל למוכרה לשפחות ולאישות, וכזה מצאתי אחר הזמן בספר המקנה חל"ב בהשמטות לכלל ח', אם יש לב"נ כח למכור בניו, אחי מורי כתב לי עפ"י ששמע מח"ס קושיא גדולה בפ' בא דכתיב וכי יגור אתך גר ועשה פסח לד' המול לו כל זכר וכו' ופלא ממנ"פ אם היה לו בנים לאחר הגירות א"כ פשיטא כמו בישראל שמילת בנים מעכב, ואם הבנים מקודם גירות א"כ פסק כל קרבות דגר שנתגייר וכו' ואין הוא האב וצע"ג, ותי' אחי הגנ"י כי קנין הגוף שהיה לו בהם לא פסק והם לו כעבדיו ומעכב, ומכאן ראיה לרמב"ם שיוכל למכור בניו, ומיושב בזה קושית הט"א שהבאתי בפרט י"ג האיך נכרי שהיה לו בנים ונתגייר מקיים פ"ו עיי"ש והוא משום כי יש לו עדיין קנין הגוף בהם ודו"ק עכ"ל, וא"כ פשיטא דבבתו היה לו כח למוכרה לשם אישות, ומ"מ צ"ע: ושוב אחר זמן רב כשבא לידי הס' תורת הקנאות למס' זו ראיתי שהביא הקושיא בשם בעל עיון יעקב וז"ל והק' בעיון יעקב כיון דאמרה גיורת אני וא"כ אין האב יכול לקבל קדושין, אך למש"כ התוס' יבמות דף ס"ב ע"א ד"ה ריו"ח דלא לכ"ד אמרינן כקטן שנולד דמי לק"מ וכמש"כ בשבות סי' קע"ז דכן עיקר, וא"כ ג"כ קדושי הגר שנתגיירה בתו עמו קדושיו קדושין וצ"ע לדינא עכ"ד והעיר בעל תוה"ק דהתם ביבמות היא לענין קיום פ"ו או לענין נחלה, אבל שיחשב אביה משנתגיירה עמו שיקבל קידושיה לכאורה איננה סברה דמ"ש מלענין עריות וכו' את"ד, אבל לפמש"כ והסברתי הדברים, וכמו שהבאתי בשם המקנה הנ"ל א"ש מאד דברי העיון יעקב ונכתבו בעיון רב, וברוך שכוונתי לדעת הרב, -האמנם מה ששמע הגאון מטה נפתלי בשם הח"ס, צ"ע ואיני יודע מי מן השומעים שמע וטעה, דלכאורה נעלם מהם דברי רש"י יבמות מ"ח ע"א ד"ה עבד איש, ובתוס' שם ד"ה אלא וכו' כתבו על פרש"י ודבר תימה פירש דקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה אבל מלת בניו שלא נולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח וכו', וצ"ע ועיין בערוך לנר שם דף ע"א ע"א בקושית הגמ' שם יעוש"ה ודו"ק, עוד מצאתי שם בתוה"ק שהביא שהגרע"א בגהש"ס קדושין מ"ה נתעורר על דבריהם דהתם מסוגיא דכאן ומדברי המהרש"א.

ות"ל שכוונתי לזה כמו שכתבתי לעיל: שם ברש"י יתומה אני וכו' ואין נישואין לער ואונן ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב זוכה בה וכו', משמע דגם בב"נ הוא הדין כך וי"ל ועיין במהרש"א שפירש דא"ל שמא קבל אביך קדושין מאחר בלי

ידיעתך בקטנותך ואין את פנוי' כמו שאמרת וא"ל יתומה אני שכבר מת אבי בהיותי בבטן אמי כמ"ש באביי ובודאי לא קיבל אבי קדושין עלי וכו' יע"ש.
ולפרש"י באמת קשה מאי תירצה אכתי דילמא קיבל בה אבוה והיא לא ידעה, וצ"ל כיון דאמה קידשה לה מסתמא ידעה שלא קיבל בה אבוה קדושין אף למה שכ' המהרש"א דמת בעודה מעוברת ג"כ עדיין קשה דילמא קיבל בה אבוה קדושין בהיות הוכר עוברה דהעובר מקודשת וכמו שפסק הרמב"ם (פר"י הלט"ז מהל' אישות) דאם אמר אם ילדה אשתך נקבה תהי' מקודשת לי דמהני בהוכר עוברה אלא שצריך לחזיר ולקדשה קדישין שאין בהם דופי עיי"ש.
ואף אם לא קידשה ג"כ נראה דחייבין מיתה עליה דכל העובר נתקדשה קדושין גמורין וכמה שכתב הגרעק"א ז"ל בתשובה סי' קע"א, ואף למה שרוצה היא ז"ל לפרש דברי הרמב"ם לא דהעובר נתקדשה תיכף אלא כיון דאמר אם תלד נקבה אם הוי כמו לאחר, כמו בכל תנאי דאם והוי כמקדשה לאחר שתלד דלענין זה מהני הוכר עוברה שלא לחשבה דבר שלב"ל, אבל בעודה עובר לא נתקדשה יע"ש.
מלבד מה שהביא שוב דמדברי הרה"מ והנ"י פ"ק דיבמות מבואר דס"ל בדעת הרמב"ם דבשעתעיבור מתקדשת יע"ש. אין זאת נפ"מ לדידן דמ"מ ותלד תהי' מקודשת ועדיין קשה, וצריך להוסיף עוד אמר דמת תומי"י עד שלא הוכר העובר כלל וקודם מ' דהוי מיא בעלמא ולכ"ע הוי דשלבל"ע ועיין ש"ך מ סס"י ר"י דהכריע כהראשונים דתוך מ' יום לעיבורה וי כמים בעלמא לכ"ע המזכה לעובר לא קני יע"ש, עיין בתשובת רעק"א סוף סימן קמ"ו עיי"ש, ועדיין יש לעיין לפי מה שכתב הריב"ש שהובא בקצות הער"ה בענין בכורה שקנה יעקב משום דקודם מ"ת דשלבל"ע נמי נקנה "ש.
ובס' של"ב סק"ו מיישב בזה הקצות בהא דצאן דקנה יעקב אבינו אף דהוי דשלבל"ע, ג"כ מטעם דקודם מ"ת יע"ש. א"כ לכאורה מהני אף בקודם יום ויל"ע ויש ליישב, אולם מפשטות דברי רש"י בד"ה רת אני שפירש ואיני עובדת כוכבים וראוי' לך יע"ש.
שמע שמפרש לה דלא דנתגיירה ממש כגירות שאחר ת, אלא שאינה עוכ"ם עוד, וא"כ עדיין לא נפסק כל סי האב, וא"ש בפשיטות ודו"ק ובזה יובן גם עומק פירוש רש"י ז"ל שהשכיל לפרש כן וא"ש הערת העיון יעקב הנ"ל כמו שהארכתי לעיל: ענין הערת המהרש"א דיהודא עבר עכ"פ באיסור זנות דפנוי', י"ל דיהודה היה בבחינת מלך ש"כ הרמב"ן וא"כ י"ל דלקחה בתורת פלגש אח"כ וכשיטת הרמב"ם והדברים עתיקים וקצרתי: זם שמא טמאה את אמרה ליה טהורה אני.

פרש"י „מנדה", הנה עפ"י זכרוני היתי רוצה להביא אן ראיה לדעת הט"ז יור"ד דבכה"ג ליכא דם חימוד ע"ש.
אך עיינתי עכשיו בפנים, בסימן קצ"ב סק"א זיתי שהוא בעצמו הביא גם מכאן וז"ל כתב הרב וגיד דזו היא מדרבנן וכו' ובזה ניחא לי הא דאיתא ק דסוטה גבי תמר ותשב בפתח עינים שנתנה עינים ריה שאמרה ליהודה טהורה אני מנדה ובן מלינו ברות וקשה הא צריכה שבעה נקיים אחר שנתפייסו ביחד ולפימש"כ ניחא דעדיין לא היתה גזירה זאת וכו', ש.
וזה צ"ע לפימש"כ המהרש"א לעיל דגם ביאת ית ב"ד של חשמונאי גזרו וחשש לאותה גזירה כמו א"א יים אפילו ע"ת יע"ש. והעיקר הוא תירוץ השני של הט"ז דגבי תמר ורות לא היה חשש שמא תראה מחמת חימוד דמיד שנתפייס יהודא ובועז היו מוכנים וכו' והו"ל כמי שיש לו פת בסלו עיי"ש.
ועיי"ש בפ"ת בשם החות דעת, ועיי"ש בתורת השלמים מש"כ לתרץ יע"ש שיש להשיב על דבריו ואכמ"ל:. אלא שגם זה לא משמע כן כאן שעוד טבלה פעם אחרת והרוחתי ליישב גם דברי רש"י ז"ל שפירש טהורה אני „מנדה" דלאיזה טהרה אחרת יש לחשוב ולפרש, אך עם דברי הט"ז ניחא, דכוונת רש"י דטהורה היא מנדה, אבל דם חימוד לא ועדיין לא גזרו, **(הג"ה ודברי רש"י במנחות (מ"ג) ד"ה משום זונה וכו' ועברי משום לא תתחתן וכו' צ"ע דבזנות ליכא לא תתחתן ואינו אסור מדאורייתא כלל, וכבר העיר בזה בהגהות קרני ראם שם וכן בספר עולת שלמה מס' מנחות, וכבר קדמם בזה הפרמ"ג אור"ח ס' כ' במשבצות ס"ק ג' להקשות על דברי רש"י ואפילי קנאין אין פוגעין בה דלא עבדה מעשה יע"ש.
והנה בדין זה הוא מחלוקת הראשונים הרמב"ן והרז"ה במס' ע"ז ועיין בשו"ת ב"י מהד"ת ס' ק"נ בחלק אהע"ז ובהגהות הגאון מהרי"ש נאטנזאהן זצ"ל מה שהביא בזה בשם המהרי"ק הי' קע"ה יע"ש:)** וזה לתירוץ הראשון ולתירוץ השני י"ל דאמרה טהורה אני מנדה, וגם דם חימוד ליכא כלל בכה"ג וק"ל ופלא לי על כל בעלי ההגהות והמפרשים שלא ציינו להט"ז הנ"ל: מה שהגיה כאן הגליון הש"ס בפרש"י משנת ששים, שצ"ל משנת חמשים, כן הגיה גם היעב"ץ ז"ל, ועיין בהגהות מצפה איתן וכן מצאתי בחידושי הש"ס להגאון ר"י פיק ז"ל שנדפס בשנת כת"ר וכן מעורר עוד על רש"י שכתב דיעקב היה יותר מבן מאה ועשר וכן מיישב קושית המהרש"א על רש"י כמש"כ הרש"ש וכן מקדישין עד שלא הכיר עוברה עיי"ש.

וכמו שהערותי לעיל בעז"ה: דף י' ע"ב וכי משלו אכלתם משל אלקי עולם אכלתם וכו' עיין בתוס' שאנץ שהביא המדרש שלא רצו לברך ברצונם עד שאמר להם אברהם פרעו מה שאכלתם ושתיתם וכו' וכשראו כך אז ברכו הקב"ה שלא ברצונם ע"מ שלא יפרעו שים דבר עכ"ל והעיר בס' תוה"ק דמזה נראה כמבואר בחו"מ ס"ס רע"ו דהאומר לחבירו אכול עמי צריך לשלם ולא אמרינן מהנה יהיב ליה דאל"כ איך מצי לתובעם שיפרעו וכו' יע"ש.

ואינו ראיה דאברהם מתחלה כך חשב שאם לא ישלמו להקב"ה ישלמו לו המחיר, ואומדנא גדולה יש בכאן דהא אסור להאכיל למי שאוכל בלי נטילת ידים וברכות וכ"ש בבהמ"ז וכמש"כ הרמ"א אור"ח סי' קס"ג ובס' קס"ט ס"ב דלא יתן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך, ואף שהם לא היו מצוים ע"ז.

אבל הוא רצה ע"י כך לפרסם שמי של הקב"ה ואומדנא גדולה היא אצלו שלא נתן אלא אדעתא דהכיובודאי יכול לתבוע הפרעון: ולענין המאכילים באכסנאות ובתי משקאות לאלה שאינם נוטלים ידיהם ואין מברכים עיין בשו"ת תורת חסד סי' ה', ובשו"ת בית יצחק שמעלקיס באור"ח סי' כ"ט יעו"ש: שם דבר אחר מכתם שהיתה מכתו תמה שנולד כשהוא מהול עיין פרש"י, עיין במהרש"א ז"ל שהרגיש בקושיא נחמדה מהא דאמרינן פ' התכלת (דף מ"ד) בדוד כיון שנסתכל במילה שבבשרו נתישבה דעתו וכו' למ"ד בנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ניחא, ולמ"ד דאין צריך להטיף וכו' מ"מ שמח שלא היה ערל גם כי לא נתקיים בו בקום ועשה עכ"ל, והנה חשבתי לומר דאף למ"ד אין צריך להטיף מ"מ אם הטיף הוי מצוה דז"פ למ"ד צריך להטיף הוא מדאורייתא וכן מצאתי במח"נ מצות מילה גם מחללין עלה שבת ועיין שאג"א סי נ"ד ואף שאין מברכין בשעת הטפה כמש"פ הרמב"ם פ"ז ובש"ע ס' רס"ה שם מטעמא אחרינא עיין בכ"מ שם ובאה"ג שם, וא"כ למ"ד אין צריך, היינו שאינו חיוב אבל מ"מ אם רצה מקיים מצוה, ואף שדוד נולד בשבת מדמת בשבת והקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום כדאמרינן גבי משה רבינו ע"ה, מ"מ עבוד הטפה אח"ז או שהוא בעצמו כשהגדיל הטיף בעצמו, ובזה ניחא יותר מה שהעירו דהלא מצות מילה אביו עשאו ולא הוא, ולפי הנ"ל ניחא, אך כמובן אין לי שום מקור כלל לחדש דבר מעתה, גם זה אין לומר דאף אם אין צריך להטיף מ"מ לענין פסח ותרומה הוי ערל זה אינו דמבואר ביבמות ע"א להיפך דאמר לאתייא נולד מהול וכו' עיי"ש, גם יש ליישב קצת עפ"י חקירת הט"ז ביור"ד ס' רס"ד סוף סק"ט באם נולד מהול ואח"כ מכח שמנו נתרבה ונמשך העור למעלה ולא נראה כל העטרה אי נימא שצריך לחתוך העור באיזמל וכו' דמ"מ החיוב בא עליו אח"כ

מן התורה א"ד דשאני הכא דמה"ת אין חיוב רק הערלה בתולדה ולא מה שנמשך אח"כ אבל אם היה נולד מהול קצת פשיטא לי שאח"כ אם נמשך העור שצריך לחתוך אותו כיון שלא נמול שום פעם כראוי עדיין עכ"ל וא"כ י"ל דמיירי דנולד מהול קצת, ואף שלשון מכתם לא משמע כן וכפרש"י, מ"מ י"ל כאופן הראשון דאח"כ נמשך מרוב שמנו והיה צריך לחתוך וע"כ שמח מאד בקיום מצות מילה בקו"ע, ולא בשוע"ת, אלא שהשאג"א חולק עליו כמו שמובא בפ"ת שם ומה"ת א"צ למולו וקצרתי ועיין בשו"ת בית הלוי חלק שני ס' מ"ז אות ד' דס"ל להטור דמצות מילה נמשכת על האדם כל ימי חייו וכמו בציצית למ"ד כלי קופסא חייבין בציצית וכו' כ כן במילה ס"ל להטור דמלבד דמעשה עצמה של המי דהיינו חתיכת הערלה דהוי מצוה עוד זאת נמשכת ה לעולם דס"ל דהמצוה היי על ישראל שיהי' נימולים יעש"ה ופלא שלא העיר דעל פי סברתו יתיישב היטב בהא דש דוד במצות מילה אע"פ שהוא לא עשאה, וגם כ נחתכה מכבר, אך עפ"י מש"כ הבית הלוי א"ש מ וקצרתי: שוב מצאתי שכוונתי לדעת אדם קדמאה ה"ה בשו"ת מהר"ח אור זרוע בסי' י"א שכתב באמת דהמצוה היא שיהי' נימול והביא ראיה מגמ' דמנחות הנ דאם לא היה מצות המילה אלא העשייה למה שמח על יותר מראשו וזרועו וכל גופו שקיים בהם מצות תפי וציצית וכמה מצות אלא מילה היא מצוה בכל עת כתפי המונחין בראשו וציצית בבגדו עכ"ל, והוה בהעלם אא מהבית הלוי ז"ל.

ועוד יש מה להעיר אלא שאין כ המקום לקבל ארוך וד' שנותינו יאריך: ומבעל מלא הרועים בהגהותיו ליבמות דף ע שהקשה מעצמו כזה דמשכחת לה לר"א דס"ל נולד כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו דם ברית, אך אא אח"כ נמשכה ערלתו ודאי דצריך למולו מדאורייתא אא לקמן דע"ב א' בתוס' ד"ה מדבריהם, וא"כ משכחת אא בקטן שנולד כשהוא מהול ונמשכה ערלתו אחר עשי הפסח קודם זמן אכילה עכ"ל, נעלם ממנו דברי הט"ז ז"ל ודברי השאג"א סי' נ"ה הנ"ל, (ויל"ע בספר ערוך לנר ובנהורא דשרגא) ועכ"פ סעייתה למש"כ דה הכי הוא שצריך לחתוך ולמולו מדאורייתא עוד הפעם א בלא זה הוא ערל ואסור באכילת הפסח ותרומה: שם ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מתמר, ט בתוס' ד"ה וכו' הא דלא חשיב ליה בהדי ג' עביר וכו' משום דעבירות הלבנת פנים אינה מפורשת בתו יע"ש ואפשר עוד לדייק מדקאמר נוח לו לאדם קאמר בלשון חיוב ע"כ דחיוב ליכא, והתם איכא ח למסור עצמו על שלש עבירות אלו, וא"כ לא דמי הדדי, ועיין כתובות ס"ז במעשה דמר עוקבא ויל"ע גם יש לומר, דזה בכלל שפיכת דמים כמו דאמרינן המלבין פני חבירו ברבים כאלו שופך דמים, וכן ראיתי בי יעקב שכתב להסביר כן הא דנוח לו לאדם, משום דסבי הוא מי ימר דדמא דידך סומק טפי יע"ש

ולא כי להעיר מקושית התוס' ז"ל, ועיין בפני יהושע בב"מ דף נ"ט שהאריך בענין זה אי חייב למסור נפשו וכנר לא הזכיר בדברי התוס' דכאן עיי"ש וקצרתי וכן מצ'על עיון יעקב שכתב בחידושיו לב"מ שם דנ"ט וז"ל זתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב אע"ג דא"א חמיר שהרי "ג ואל יעבור משא"כ במלבין רק שאמרינין בסמוך נח עיל עצמו ולא שיהא מחויב להרוג עצמו מ"מ עונשם א לעוה"ב אינו חמיר כ"כ לפי שבא"א מים גנובים תקו וכו' את"ד אמנם לא זכר דברי התוס' דשמעתין "ל איפכא ועיין בש"ת לרבינו יונה ז"ל: ומצאתי כמה ורות שכתבתי לעיל ובמה שיבואר לקמן לרבותינו בעלי וספות ז"ל וטובה צפרנן של ראשונים, ויען כי חביבים ועל כל ישראל מחזיקי התורה דבריהם של חכמי צרפת ע"כ אעתיק דה"ק, בפ' וישב בפ' ותאמר אם תתן בון, י"מ שבא עליה בקדושין וכן מפרשים מה תתן לי תבוא אלי כלומר במה תקדשני ויאמר אנכי אשלח גדי ם וכו' פי' טבעתך שאתה חותם בה וקדשה בטבעת מה להר' משה וכי מה הועילו הקדושין הרי צריכין עדים פי' שניהם מודים, וי"ל דמסתמא אדם חשוב כיהודה לא ה יוצא לדרך בלא שנים רעהו ואחר עמו וכו', וא"ת תי האיך הועילו הקדושין והלא לא מסר לה הטבעת אלא ורת משכון ואמרינן בקדושין דבמשכון אינה מקודשת, שהקנה לה הטבעת באותה שעה לגמרי, אמנם לאחר התנה עמה שאם שולח גדי עזים שתחזור לו הטבעת מל, וכן כדברים האלה כתוב בחדושי הריב"א על התורה קדשה במשכון ובפני שני עדים אלא דהמשכון שמסר לה זת הגדי לא היה רק שתתרצה וכדי שלא יעשה בב"ז, ושה אחרי כן בכסף וכו' לפני שני עדים את"ד, ולפי רי התוס' ניחא שלא היה גזל בידה שלא קיימה את תנאי, משום שבאמת הקנה לה לגמרי וע"כ לא נתבטל ובר בביטול התנאי שבא אח"כ, וז"פ, ועיין בקדושין ו' ע"ב) ובתוס' שם ובריטב"א ותוס' רי"ד ורמב"ן ובשו"ע אהע"ז סי' כ"ט סעיף ו' ברמ"א ובאב"מ שם ס"ק י"א וק"ל וקצרתי: בפסוק זנתה תמר כלתך, כתבו. דלמה הוצרך לומר אח"כ וגם הנה הרה לזנונים (והיא הערת מפרשים שאזכור לקמן) ושמא י"ל שלא היה דנין באותה ק בזנות בלא הריון ד"א שלא היו דנין אלא כשמזנה ני בני אדם עכ"ל וכוונת דבריהם הוא כיון דאין אשה מתעברת מב"ר ע"כ משני בנ"א היא וצע"ק: בד"ה הוציאוה ותשרף אמר אפרים וכו' בתו של שם היתה וכו' ותימה שלא הי' עדים והתראה בדבר, וירץ הר"י מארץ ישראל דדור פרוץ היה לכך חייבוה כדי עשות סייג לתורה וכו' ומיהו קשיא כיון דבתו של שם תה א"כ מאי האי דכתיב לעיל שבי אלמנה בית אביך והרי כשתחשוב שנותיו של שם תמצא שכבר מת, והתם במס' סוטה משמע הכי דמסיק דאמרה לו יתומה אני פנוי' אני ל ונ"ל בבית אביה קרי נמי לאחר מיתת אביה, וכן כתבו התוס' בקדושין (ה' ע"א) בד"ה על מנת וכו' וי"ל דבית אביה

קרוים כל יוצאי חלציו של אביה אע"ג שמת כדכתיב גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אע"פ שמת אביה כדמוכחי קראי עכ"ל, ובסוכה (כ"ד ע"ב) פירשו „יותר כדאשכחן גבי תמר שהיתה בתו של שם" וכו' יע"ש: ובד"ה צדקה ממני, פי' כתרגומו ממני הרה ותימה דאדרבה זנות גדול הוא לזנות מחמיה וי"ל שכך היו דרכן כי כאשר לא הי' אחים למת היה הקרוב יותר מייבם וכו' ובשעה שאמר יהודה צדקה ממני אמר לו הקב"ה אתה הצלת ארבע נפשות וכו' (יל"ע דלא הביאו כ"ז משמה דגמרא ואליבי' דרב אשי) ד"א צדקה ממני ממני היא הרה ובקדושין באתי עליה כדפרישית לעיל ולא בזנות, וקשה להרב משה הרי אין קדושין תופסין בכלתו, ולפי מאי דמסיק במס' סוטה יתומה אני ופרש"י וקדושין בנך אינן קדושין ניחא כי אפי' ממאנת בו עתה ונמצא שלא היתה כלתו ולהא ניחא נמי דברי המפרשים ולא יסף עוד לדעתה לא פסק מלבוא עליה, ונ"ל דהך שיטה אתיא כמ"ד אפילו בנה מורכב על כתפה יכולה למאן, ד"א צדקה ממני אפי' אם היתה מעוברת לא נתחייבה כדין בת כהן דב"ד של שם גזרו דוקא על עכו"ם הבא על בת ישראל ולא על ישראל הבא על ב"י וכו' עכ"ל וכן בריב"א שם הקשה כה"ג ותירץ ג"כ כה"ג יעש"ה:

שם הכר נא אר"ח בר חנינא בהכר בישר לאביו בהכר בהכר בשרהו וכו' עיין בתוה"ק שהביא בשם החמדת שלמה חאהע"ז סי' ל"א שהוכיח מכאן מדאמר יהודה צדקה ממני ע"י הכרתו החפצים וכן יעקב בהכרתו כתונת בנו החליט בטרוף יוסף משמע מזה דלא חיישינן לשאלה ומכירה ע"ש והנ"ל דזה רמזה לו בהכר נא דאין לך לומר דמזונה אחרת קבלתי החפצים דא"כ איך אמרת לאביך הכר נא הכתונת בנך שיהא מוכח מזה שטרוף יוסף עיי"ש: וכה"ג כתב בעיון יעקב במאי דאמרינן לקמן דאמרה ליה בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלים עינך ממני, פירוש דאף שיש בידו לומר שאיני מכיר הסימנים בט"ע מ"מ דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך לה"ק אל תעלם עינך ממני לומר צדקה ממני עכ"ל, וכ"כ כן המהרש"א אכן יקשה לפי"ז מאי דקא יליף מכאן ר"ש ב"י דנוח לו לאדם וכו' מתמר, הלא שמא יראתה שיכחוש הסימנין ויכול להכחיש לה ולכך לא יהי' לה תועלת כלל מהלבנת הפנים, אדרבה יחזיקו אותהלשקרנית כדרך מי שמעיז פני אדם גדול ואשתומם כשעה חדא עד שחפשתי ומצאתי במהר"מ שיף בכתובות דף ס"ז שכבר הרגיש בזה וז"ל מה שהקשיתי בחידושנו בהזהב דילמא סברא שיכפור אפ"ל קצת כי למה שלחה ע"י אחר וברמז הי"ל לומר בפניו ואין החי יכול להכחיש את החי וכו' יע"ש, אכן לחשוש הח"ש דדילמא באמת זינתה עם אחר ואותה הקדישה היא בעינים היתה אחרת ובמחיר כסף נתנה לתמר, ע"ש וא"כ אין זה הכחשה כלל, ואולי

י"ל דעפ"י הסברא דאמרינן בכמ"ק בש"ס שזונות שונאות זו את זו אף שמפרכסות זא"ז, א"כ לא חיישינן לשאלה אחת לחברתה ולענין מכירה ומתנה בלא"ה הוכיחו הראשונים והאחרונים דלא חיישינן לה והדברים עתיקים:

שם אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור וכו' יש לעיין בהא דאמרינן בערכין (דף ז') האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה וכו' ובגמ' ואימא ה"נ אמר ר"א וכו' ומתו גם שניהם לרבות את הולד יע"ש מדוע לא ילפינן מכאן שמפורש בתורה דיצאת לשריפה מעוברת, וא"ל משום דזינתה ולא שייך הסברא דממונא דבעל, הלא הפסוק ומתו גם שניהם ג"כ מיירי בזנות, ואפשר דהתם עכ"פ אפילו מאחר שייך להבעל, ועיין ב"ק מ"ג ע"א ובתוס' ד"ה אפילו יע"ש ולא באתי אלא להעיר, אך לפי מה שכתב הרמב"ן על החומש שהזכרתי לעיל דיהודה דנה מדין מלכות וא"כ י"ל דאין מכאן ראיה דדין מלך שאני והרוגי מלכות נכסיהן למלך ועוד בכמה דינים מחולקים גם י"ל בהאי כללא דאין למידין מקודם מ"ת שהארכתי בזה במק"א, אך כאן למדין כמה דינין ויש לעיין בזה וקצרתי: שם מן האור, הנה נשמע מכל הסוגיא דהאי ותשרף היתה לשריפה ממש שריפת כל הגוף וכמו שמבואר ברמב"ן ורשב"ם וכל הראשונים, אך מה תמוהים לפ"ז דעת רבינו יהודא החסיד שמביאו בעל הטורים על התורה שם שפי' דלא דן אותה יהודה בשריפה אלא שישרפו לה רושם בין פניה לסימן שהיא זונה יע"ש, ועיין בשו"ת הרא"ש כלל י"ח סי' י"ג ובשו"ת הרשב"א בזה, דהלא מבואר מסוגיא איפכא, וכן מוכח מדלמדו דנוח לו לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים ולפירוש ריה"ח אין ראיה כלל כיון דלא היתה שריפה ממש, ואפשר דגם להפיל עצמו לתוך כבשן האש דקאמר היינו נמי בחד אבר ולא לשרף בכולו, והכי משמע בכתובות ס"ו במעשה דמר עוקבא דעיילי להההוא אתונה דהוה גרופא נורא הוי קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא וכו' יע"ש וק"ל, אך לפי פירושו יתיישב קושית התוס' דלא חשיב לה בהדי הנך ג' עבירות דיהרג ואל יעבור וז ואין להאריך ומאי דאמרינן הצלת תמר ושני בניה האור אפשר ג"כ לפרשו דלפעמים ע"י צערו ויסור תפיל גם את שני בניה וצע"ג:

ומה שמציין כאן בעין משפט על הא דאמרינן נוח לו לאדם וכו' ואל ילבין פני חבירו ברבים רמב"ם פ"ו מהל' דעות דין ח', ליתא שם הכי אלא שהביא הא דהמלבין פני חבירו ברבים א"ל חלע אבל לא האי דין דנוח לו לאדם וכי', וסעייתא למש מקודם דאין זה אלא היתר ומדת חסידות אבל לא מדינא וחיובא: שם צדקה ממני מנא ידע יצתה בת קול ואמרה ממני יצאות כבושים, עיין פרש"י שפירש מנא ידע שממנו היא מעוברת שמא אף אחרים באו עליה וכו' יע"ש וכן מפורש במכות שם דקאמר מנא ידע דילמא כי היכי

דאזל איהו לגבה אזל נמי אינש אחרינא לגבה אלא דש שם פריך על זה רבא ממאי דילמא יהודה כיון דחש ירחי ויומי ואיתרמי דחזינן מחזקינן דלא חזינן לא מחזקינן ומסקינן אלא גמרא: וזה כוונת התוס' כאן בד"ה יצאת ב"ק וכו' בשל מס' מכות מסיק דהכי גמירו לה, ועיין שם במהרשן ובהגהות אוצר בלום (הנדפס בעין יעקב דפוס ווילנא להגאון ר"י פיק זצ"ל עיי"ש ותמצא ביאור הדברים:

והנה בחדושי למס' מכות כתוב אצלי בזה הלשון ראיתי בס' אחד ששמח במציאותו ראן מפורשת מכאן לפסק הרמב"ם פ"ג מהל' יבום דחיישינן כמו דזינתה עם זה כך זינתה עם אחר עיין מחבר ס קנ"ו ובשיטת הב"ח שם) דהרי כאן שניהם מודים ואפ" חיישינן ע"כ ראיה זו כבר קדמו רבינו הגאון זצ"ל בביאורו לס' קנ"ו ס"ק כ"ט וכו' ראיה מ"ש פ' דחולין ממכה אביו ואמו וכו' ודילמא וכו' ועוד ראיה ממכות כ"ג ב', מנא ידעה וכו' ואע"ג דדחי שם דחי הוא עכ"ל הזהב ועוד הארכתי בזה להשיג על הר הנ"ל בכ"ד אין כאן מקימו, וכן כמדומה ראיתי להיערו דבש שכ"כ להקשות בכאן וביותר קשה דרבא בעל אמר שם ביבמות ס"ט ע"ב דדוקא דחשודה מיניה וו חשודה מעלמא ולא"ד אפילו חשודה מעלמא נמי בר דידי' שדינן ליה א"כ למה צריך שם במכות לפר מטעם דחשוב ירחי ויומי הא לשיטתו בלא"ה א"צ לח, לזה וע"כ ראיה לפסק הרמב"ם וכלישנא קמא דרא וה"נ אפשר כיון שהיתה יושבת כזונה ע"כ חשד לי אמנם לפמש"כ כאן העיון יעקב דלכך לא רצה לתרדחשוב ירחי ויומי משום די"ל למאי דקי"ל דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה וזו נתעברה אע"ג באמת היא מיעכה באצבע כדאיתא (יבמות ל"ג ע"ב מ"מ איכא חשד טפי שנבעלה לאחר למאן דלא ידע הא שמיעכה באצבע להכי יצתה בת קול ממני יצא כבושים ואפשר דזה היה כוונת המלשינים עליה שאמרו וגם הנה הרה לזנונים כלומר כיון שהיא הרה ואין אשה מתעברת מב"ר וודאי הרה לזנונים הרבה ואיכא מגדר מילתא בדבר לכן היו רוצים לשרפה את"ד, ע"כ כיון דאיכא ריעותא חיישינן ולא דמי לדעלמא ועיין הלכה למעשה בשו"ת שיבת ציון ס' ע"ג שרינן אחר אשה שזינתה מטעם דאין אשה מתעברת מב"ר, והוא השיב משום שכבר ביאר הנו"ב ק' חאהע"ז סי' כ"ב דהכוונה הוא על הרוב נשים אבל מיעוט ישנו דמתעברות מב"ר יעש"ה ויש לדון עוד מצד זה דבב"נ אין הולכין אה"ר וקצרתי, ועיין בתה"ק מה שהעיר על העי"ק, ואינו כלום, וגם לא נזכר מדברי התוס' דכאן בד"ה יצתה וכו', ועיין בחמדת שלמה הנ"ל בסי' ל"א חאהע"ז שכן הרגיש בזה וכתב מה שכתב משום חזקת צדקת ול"ח לשאלה יעש"ה, ועיין ביערות דבש חלק ראשון דף ק' מדפוס לעמבערג, מה שכתב לפי מה שהסכימו הטבעיים דא"א לאשה להתעבר תאומים מביאה א' רק משני ב' וא"כ תמר

שהולידה תאומים נראה להדיא דב' ביאות הוי וא"כ ב"ר הוי כולו קודש אבל ב"ש יש חשש פקפוק יעיי"ש ויל"ע א"כ למה הצריכו לומר דמיעכה באצבע דילמא נתעברה מב' שלישית וצ"ע ליישב דבריו, וראה בנו"ב הנ"ל שכתב בזה"ז א"ל שאינה מתעברת מב"ר דדילמא לא הרגיש יע"ש, ואגב ראיתי מה שנכתב אצלי על הגליון שם בזה"ל עיין שו"ת ש"צ הנ"ל וכו' והיום ראיתי בתשובה להרי"ף ז"ל סי' ל"ח שמשם מבואר דאין במציאות כלל שתתעבר עיי"ש א"ח של שבועות ע"ב, עכ"ל, ועיין בנוב"ת חאהע"ז סי' ל"א וראה בנו"ב תניניא אהע"ז ס' פ"א תשובה להגאון מהר"י ברלין ע"ד האשה אשר ילדה תאומים לט' חדשים מלאים ובעלה בעל אותה ונסע ממנה ובכלות ט"ח ילדה תאומים ולכן הבעל חושש שזינתה מחמת שמצא בספר דרוש שאי אפשר לתאומים להתעבר מביאה אחת, –הנה הבעל הזה עונו ישא וחושד בכשרים ודברי הדרוש המה הבל הבלים וכו' ואדרבא נהפוך הוא וכו' ומה שהעיד בשם חכמי הטבע שקר העיד ואדרבה המה מסכימים בזה שיכולה להתעבר מביאה אחת ולדות הרבה וכו', ומחותני רצה ללמוד זכות על הדורש שאין כוונתו שצריך שני ביאות רק בשני כוחות ולענין שיהי' נחשב אח"כ שלא במקום מצות יבום הפח השני הוא כמו ביאה אחרת ואף שכתבתי לו דגם זה שקר אעפ"כ דברי טעם הם עכ"ל ולפ"ז יל"ק דברי היע"ד הנ"ל וקצרתי מפני הכבוד:

שם ולא יסף עוד לדעתה אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי וכו', הנה ידוע צואת ריה"ח כתוב שלא יקח אדם אשה ששמה כשם אמו או איש ששמו כשם אביה, וראיתי פעם בקובץ יגדיל תורה סי' ל"א שכ' שהאיר ד' את עיניו ומנא בש"ס מנחות ל"ב איפכא, גם מסוטה ד"י יש קצת ראיה דלא היו נזהרין מזה, וכוונתו מכאן דשמואל סבא חמוה דר"ש בר אחי, ובא רעהו וחקרו שם בס' נ"א דכבר העיר בזה הסה"ד בסדר תו"א אות ש' בסוד"ה רב שמואל בר נדב והובא גם בשו"ת שם אריה סי' ס"ה שפלפל בענין זה באריכות וע"ד הש"ס דמנחות ל"ב לא עיין שפיר וכו' יעו"ש: ושם בס' קכ"ח כתב ח"א דהיכי דיש לאחד שני שמות שפיר דמי ובהיות כן א"ש דמצינו שם סבא לשם העצם ולא תואר לזקנה א"כ לא רחוקה היא לומר שגם שם שמואל סבא היא שם העצם וי"ל שנקרא בפ"כ רק סבא לבד ולא שמואל סבא רק הגמ' נקטה בשני שמות וא"כ שפיר לקח החתן לר"ש ונקרא בביתו ר"ש עכת"ד יעו"ש: ושוב בס' קמ"ה אות ו' העיר אחד דהקושיא ממנחות העיר כבר השו"מ ביד שאול והביא כי כבר כתבו הגאונים (ב"ת צ"ל סי' קמ"ג והגרש"ק בק"ס וב"ח והשיב משה סי' ס"ט) אשר אם לאחד שני שמות ולאחד שם אחד לאו היינו שמותיהן שווין יע"ש את"ד, וע"ש בסי' ס"ב, וכולם לא ראו בעיון יעקב כאן שכבר הרגיש בזה וז"ל מזה יש קצת ראיה שלא היו מקפידין בדורות ראשונים

להיות חתן וחמיו בשם אחד כפי צואת ריה"ח שיש סכנה בדבר עכ"ל ועיין בהגהות הגאון הגדול דמינסק על הנוב"ת חאהע"ז סי' ע"ט שנדפס כעת בווילנא שם הרגיש מהא דמנחות הנ"ל וחילין ק"י עיי"ש: שם כיון שידעה שוב לא פסק ממנה עיין פרש"י שידע שהיא צדקת וכו', וביאר בעיון יעקב יותר כיון שידע עפ"י בת קול שלא זינתה ג"כ עם אחר שוב לא פסק ממנה דאילו זינתה לא היה מכניסה לביתו וכמש"כ בגיטין דף ז' ע"ב בפלגש בגבעה שהיו מקפידין על כך וכ"ש יהודא שהיה מלך שאיתא בתוספתא שאין משיאין למלך אלא מן המשיאין לכהונה וכו' עכ"ל: ועוד י"ל דכבר חקרו המפרשים בענין יבום בקטלניתוהרגישו מיהודה ותמר עיי"ש.

א"כ י"ל דאילו זינתה וא"כ אין כוונתה לש"ש ושייך החשש בתקפו של קטלנית, אבל כיון שכוונתה לש"ש שומר מצוה לא ידע דבר רע ולכך לא פסק ממנה אף שקטלנות היא ודו"ק ועיין ירושלמי סוטה פ"ט שדרשו שרוח הקודש אומרת ולא יסף עוד לדעתה, היינו א"ל שחשש לקטלנות או חשש אחר ולכך לא הוסיף עוד לדעתה ויל"ע: ועיין בשו"ת נוב"ק חאהע"ז סי' י' ויש לעיין דלפרש"י לעיל נשואי ער ואונן לאו נשואין הן כלל וא"כ אין כאן קטלנית כלל וחידוש שלא העירו בזה, וגם כתבתי שם בגליון הנו"ב דלפ"מ שהביא הפר"ד דרך האתרים והוא ריטב"א לקידושין ט' ע"א דהיא לא היתה א"א כלל דב"נ לא קני שלכ"ד וחופה אין להם יעו"ש א"כ לא היו קטלנית כלל וי"ל ואין לי עכשיו הריטב"א לעיין אם הביא הגמ' דלעיל באמרה פנייי אני ודברי רש"י או לא ואכמ"ל בזה וקצרתי הרבה, והסברא י"ל דגם ב"ש הותרה משום הואיל ואישתרי אישתרי כדאמרינן בקדושין כ"א ועיין ראב"ד שהובא בשאג"א הל' ציצית ועוד מכמ"ק בש"ם שאין פה המקום לפורטם:

ועיין ביבמות (פ"ד ע"א) והא בכולה פרקין עשה ול"ת הוא וכו' ופרש"י דלא אתי עשה דיבום ודחי ללאו דאיסור כגון ממזרת וכו', יע"ש ועמדו המפרשים דהלא לעיל דף כ' מסקינן דמטעם גזירה ב"ר אטו ב"ש הוא יע"ש ואי נימא דביבום בקטלנית אסור בב"ש, א"כ א"ש דהתם לא שייך ליגזר אטו ב"ש דבלא"ה אסור משום סכנתא, אלא דצ"ע דמדוע בקטלנית לא גזרינן ב"ר אטו ב"ש ובאיסור לאו גזרינן וי"ל דהכא איכא סברא דשומר מצוה לא ידע דבר רע שו"ר בחידושי פנ"י לקדושין דף י"ג שכ"כ לענין יהודה ותמר כמו שהערותי לעיל, וז"ל ונראה לפ"ז אפי' לפי המסקנא דבישראל איכא קרא דמיתת הבעל מתיר אפ"ה בב"נ אסור מעשה דודבק ובזה א"ש הא דקאמר יהודה הוציאוה ותשרף משום דתמר בת כהן היא ואכתי פנויה היא (כוונתו למה שהקשה הרמב"ן על פרש"י בחומש כמו שהעתקנו לעיל) ולשיטת ר"י א"ש דבב"נ אין מיתת הבעל מתיר, אבל לאחר

שאמר יהודה צדקה ממני וא"כ ראה והזכיר דער ואונן שלכ"ד שמשו ובב"נ לא הוי בעולת בעל אלא בכדרכה וקדושין נמי בב"נ לא מהני מידי והיינו דקאמר צדקה ממני ולא יסף לדעתה אפי' למ"ד לא פסק כנ"ל עכ"ל ונעלם ממנו הריטב"א הנ"ל [שבקדושין דף ט' ע"ב] גם בבבלי לא נמצא למ"ד אחר דיאמר דלא הוסיף, וצ"ל כוונתו להירושלמי הנ"ל שהבאתי מפ"ט דסוטה, אמנם בעיקר דינא דבריו מרפסין איגרא וכבר הרעישו עליו בעולם התורה מסוגיא ערוכה סנהדרין דף נ"ח דגם בב"נ מותר באשת חבירו לאחר מיתה יע"ש, וכן הביא אאמו"ר הרב הגאון הצ' רבי ישיעהו עפשטיין זצ"ל בחדושיו על קדושין דף הנ"ל קושיא זו וכתב עלה דאפשר לימר דהן אמת אחר דהתירה התורה בישראל במיתת הבעל, מותר נמי גבי ב"נ באשת חבירו משום האי סברא דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, אבל קודם מ"ת שעוד לא הוקש מיתה לגירושין והוה כ"ע בדין ב"נ אין ה"נ דאף לאחר מיתה עדיין הוי באיסור עשה זו דודבק באשתו ולא באשת חבירו ומה שכתוב את אביו לרבות אשה אביו אף לאחר מיתה נאמר זה לאחר מתן תורה, אבל קודם מ"ת לא הוצרך לזה דבלא"ה הוי אסורה משום אשת חבירו וצ"ע וי"ל עוד דדוקא אשת ישראל כיון שהותרה לישראל ליכא עשה גם לב"נ אבל אשת ב"נ כיון שאיכא איסור לישראל משום איסור עכו"ם אסור לב"נ משום עשה דודבק ולא באשת חבירו דהכא ליכא הסברא דמי איכא מידי וכו' דגם לישראל איכא איסור משום בת אל נכר, אבל הגמרא סברא כיון שהאי איסור עשה ליכא בישראל גם בעכו"ם הותרה ובזה איכא סברות חלוקות בתוס' חולין ל"ג ע"א לכך צ"ע עכ"ל אבא מארי זצ"ל, וכנראה שיש כאן חיסור הלשון, וגם יש להעיר מהא דאמר אברהם והרגוני ע"ד אשתי, דמאי יועילו בזה אם גם לאחר מיתת הבעל עדיין אסורים הם, ואפשר דלא נשמרו בזה הפרט וקצרתי שאכ"מ: (אחר הגהת הקארעקטין ראיתי בספר לחם שערים סי' ע"ו שהרב בעל ש"י למורא הקשה על הפ"י ס והמחבר שם כוון לתירוץ זה של אאמו"ר זצ"ל והביא עוד ראיה מסוגיא דסנהדרין שם לתרץ עפ"י זה קושית הפר"ד יעו"ש, ועל מה שכתב הפ"י דבב"נ אינו קונה אשתו ע"י בשלכ"ד.

העיר הנ"ל דאפשר דהבעל קונה אותה גם בבשלכ"ד עיי"ש, הנה כ"כ דדברי הפנ"י הם דברי הריטב"א ועוד ראשונים. ובאמת כן העיר גם בחידושי הריב"א על התורה פ' וישב שהביא הי"מ שלא היתה כלתו משום שנבעלה שלכ"ד, וקשיא דע"כ לא פליגי אלא באחר, אבל בבעל ד"ה עושה אותה בעולת בעל אפי' שלא כד' כמו שפרש"י עכ"ל הריב"א): עוד זאת יש להעיר בשמעתין בתשובתה של תמר שאמרה יתומה אני וכו' דידוע מה שתירצו האחרונים על קושית מהר"ל הלברשטאדט ז"ל דהיכי משכחת לה

בת כהן בשריפה, הא דילמא לא אביה הוא, וא"ל דאזלינן בת"ר הלא ממיתה למיתה לא אזלינן בתר רובלשיטת ר"ת? ותירצו דמיירי דקיבל בה אביה הקדושין כשהיא קטנה, וא"כ ממנ"פ אי לאו אביה הוא, אין קדושיה קדושין כלל והדברים עתיקין אבל כאן הלא ישאר קושיא זו מדוע דנוה בשריפה דילמא לאו אביה הוא ואי משום דאזלינן בת"ר הלא ממיתה למיתה לא אזלינן בת"ר והכא יתומה הוה ול"ל שקיבל אביה קדושין עבורה ואי אזלינן בתר רובא בב"נ עיין בשו"ת נוב"ת סי' מ"ב ועוד כמה הפרות י"ל בשמעתין וקצרתי, ועיין עוד במה שנוגע לדברינו דלעיל בפר"ד דרוש א' וסוף דרוש ב': כן נזכרתי עכשיו מש"כ הבנין אריאל על התורה פ' וישב לדון על דברי הח"צ, שהוכיח דאפילו במקום מצוה יש חשש קטלנית, עפ"י גמרא דכאן שהשיבה יתומה אני והייתי קטנה כדפרש"י, וא"כ א"ל לכך לא חפץ יהודא שישאנה בנו פן תמאן, וא"כ מצות יבום ויבוא לידי סכנה, ולענין דין קטלנית קיי"ל מעיין גורם, דהיינו אם נבעלה לשנים ומתו יש לחוש לסכנה, ולכך קאמר שבי אלמנה בית אביך וכו'.

ועפ"ז נוכל לפרש מה שאמר יהודא צדקה ממני ואף שמ"מ היא זקיקה לשלה ועדיין היא אסורה על יהודא, ולכך אמר יהודא כי אין בה עין מפני שהיא בת מיאון, ותדעו כי ע"כ ר"ל בשביל כך שהיא בת מיאון לא נתתי לשלה בני מפני חשש זה שמא תמאן ויבא שלה לידי סכנה, אבל חשש הסכנה לא עלתה על דעתה רק יהודא לא יסף עוד לדעתה את"ד, ויש להשיב ע"ז אך אין משיבין על הדרוש וקצרתי.

וכן מצאתי כ"ד של התוס' הנ"ל להרא"ם במזרחי שהאריך בזה: ועי"ש עוד מש"כ על הגמ' דמכות דמסיק גמרא גמירי ה, וליישב השגת המהרש"א על הרא"ם, משום דרש"י קאי בסוטה המדרש ב"ר בפסוק ויהי כמשלש חדשים דהוי רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם, ופי' ג"כ שנולדו לז' חדשים עי"ש, וא"כ אין לומר עוד דחשוב ירחי וכו', אבל גמרא דילן דס"ל שנולדו לט' חדשים שפיר קאמר רבא דחשוב ירחי ואיתרמי ליה וליכא הוכחה דרוה"ק אמרה כן, אלא גמרא גמירי לה את"ד.

כן ראיתי מה שכתב בזה הענין בהכתב והקבלה, בראשית ל"ח פסוק י"א ובפסוק כ"ז, וכ"ד השייכים קצת לדברינו דלעיל, ויש להעיר ע"ד וקצרתי, ומש"כ להעיר על הפנ"י, ראיתי ברש"י על התורה בפ' ולא יסף עוד י"א לא הוסיף, וי"א לא פסק ומש"כ התוה"ק בהא דהכר בישר לאביו בהכר בימרהו, עפ"י הא דהעיר הח"ש דחיישינן לשאלה, מצאתי במלא העומר על התורה פ' יסב, שהעיר בכל החזיון הזה דחיישינן לשאלה ואי בד' כנפות דרך להשאיל, ובזה ביאר המדרש דאיתא שם ביקש לכפור אמרה ליה הכר נא

בוראך שלך ושל בוראך הן, ע"ש: כשהצעתי הערתי הנדפסה כבר לעיל (נ"א ע"ב) על הגמ' דקאמר אתה הצלת תמר וכו' מהא דערכין דף ז' האשה וכו' יע"ש.
ר לפני הגאון האדיר דרופתקי דאורייתא מהרי"י דיסקין שליט"א אמר לי שכן עמד הוא על דרך זה ובסגנון אחר בדרך פלפול נאה, והוא, דיש להבין פשט הכתוב בתורה דכתיב ויהי כמשלש חדשים וגו' וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף, דהאי „הוציאוה" לכאורה כמיותר ח"ו דהו"ל דתשרף ומאי נפ"מ בהוצאתה, גם אי כתיב הוציאוה.
הו"ל נמי „ושרפוה" ב) תקשי קושית רבעתו"ס (שהזכרתיה לעיל) דלמה הוצרכו המגידים לומר ליהודא וגם הנה הרה לזנונים, ע"כ י"ל דהנה בהא דתנן בערכין (ז ע"א) האשה שיצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד, משמע מפרש"י דהטעם הוא שהורגין את ולדה עמה משום דחד גופא הוא, וכמ"ד עובר ירך אמו הוא.
וכן כתב הר"ן פ"ג דחולין (דף רע"ו) בחד לישנא. אמנם בסוף מסיק דבאמת קיי"ל עובר לאו ירך אמו הוא, וההיא דערכין דאין ממתינן לה עד שתלד לאו משום עובר ירך אמו הוא אלא כיון שהיא מחיובת מיתה אין מענין את דינה ולולד כיון שלא יצא לאויר העולם לא חיישינן וכו' ע"ש.
והשתא נחזי אנן, דלפי טעם הר"ן ז"ל הוא דוקא בישראל שאינן מצווין על העוברין, אבל בב"נ שמצוה על העוברין לא שייך טעם זה, וצ"ל כטעם רש"י, וא"כ י"ל דזה גופא מסתפקא להו להמגידים ליהודא דזנתה תמר וגם „הנה הרה לזנונים" וא"כ מה לעשות עמה אם יכולים לדונה לאלתר כדין ישראלית ולא לענות דינה, או להניחה במשמר עד שתלד, משום דדנו בדינו ב"נ ומצווין על העוברין וא"א להרוג גם את ולדה, לפי שיטת הר"ן, וזה אשר שאלו ליהודה, ופסק יהודה באמת ד„הוציאוה" לעת עתה ולהניחה במסמר דקיי"ל חובשין אותה.
ותשרף אח"כ כשתלד משום דדנה בדיני ב"נ ומצווין על העוברין וא"א להרוג ולשרוף אותה משום העוברין וס"ל כמ"ד עובר לאו ירך אמו ולא כרש"י. ולא דאמרינן הכא יצתה ב"ק ואמרה אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור וכו', אזלה אליבא דמ"ד עובר ירך אמו הוא וחד גופה הוא ויכולין לשורפה עכשיו וכמו שיטת רש"י ז"ל ע"כ דברי הגאון שליט"א.
וז"ל דלר"י החסיד נימא עיקר קושית אך דבריו צ"ע מגמ' זו במ"ש לעיל אך לפי דברי הגאון הנ"ל י"ל דעת ר"י החסיד ודו"ק כי קצרתי:שם עמוד א' וא"ר יוחנן אין טחינה אלא לשון עבירה וכן הוא אומר תטחן לאחר וכו' מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את

אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו ע"כ, ראיתי בספר בית הלל אחרון על חו"מ שהביא בשם זקנו הגאון מהרמ"י ז"ל שהביא קצת ראיה ממ"ד כאן שכל אחד הביא לו אשתו, וקשה הא הוי אביזרייהו דג"ע דהא גם הבא על ארמית קנאין פוגעין בו והוי יהרג ואל יעביר ואיך עשה זאת (וגם אני עלה בדעתי לחשוב אודות זה) א"ו כיון שפלשתים נקרו עיניו והיה סומא ופטור גם ממצות ל"ת וזה דלא כהגאונים שרוצים לחייב את הסומא בל"ת עכ"ל, והנה הדין הוא באמת כן דגם על ביאת נכרית היא יהרג ואל יעבור (וחידוש שלא הזכיר דברי הפוסקים בזה) כמש"פ הש"ך יור"ד סי' קנ"ו ס"ק י"ב בשם כמה מהראשונים ואחרונים, ועיין בשו"ת נוב"ת חאהע"ז סי' ק"נ שהובא קצת בפ"ת שם, ובהגהות הגאון מהרי"ש נאטנזאהן זצ"ל שעל הנו"ב, אמנם הביא הש"ך שם דהייני דוקא בפרהסיא ומטעם דקנאים פוגעין בו אבל לא בצנעה ודלא כהנ"י יעו"ש, וא"כ י"ל הכא לכך קאמר כל „אחד ואחד" לומר דלא היה בפרהסיא, וגם הפרהסיא בעינן עשרה מישראל דוקא ולא מעכו"ם ופלשתים וא"כ לא הוי שם אלא כמו בצנעה וגם לא היה מפורסם אצל ישראל ואינו חייב למסור נפשו, ובזה יהיה ניחא לרברי הגאונים המחייבים לסומא במצות ל"ת, גם יש לומר דאף דעיקר הדבר הוא ל"ת, מ"מ החיוב למסור עצמו על ש"ע אלו הוא מכח ונקדשתי שהוא מ"ע וא"כ שוב סומא פטור על העשה דונקדשתי, אבל אין מכאן ראיה לסתור דעת הגאונים המחייבים במצות ל"ת ודו"ק ונכון בע"ה: ועיין בקדושין מ' ע"א כגון ר"צ וחבריי וכו' ייע"ש דהתם מטרוניתא הוי ובצנעא ואפ"ה מסרו נפשם עליה, אך י"ל דעשו לפנים משה"ד והחמירו על עצמם ונזכרתי שכבר כתב שם כן הריטב"א ז"ל דהני רבנן דמסרו נפשייהו הוי בפרהסיא שאסור מה"ת ובמזיד קנאין פוגעין בו.

אבל בצינעא לית ביה איסורא דאורייתא כדמוכח במס' ע"ז ודינו שיעבור ואל יהרג ואם לא עשה כן מתחייב בנפשו עכ"ל יע"ש וי"ל דאיכא איסור עשה דודבק דמשמע דמיירי בא"א עיין תוס' קדושין י"ג ע"ב הנ"ל, וכן כאן בשמשון שאמר שכל או"א הביא אשתו א"כ היתה א"ח, וא"ל דהוי רק חיסור עשה וי"ל: שוב ראיתי דמש"כ לעיל הסברא דהחיוב למסור נפשו לא הוי אלא במ"ע, אינו נכונה, א) דזה הוא רק לדעת התוס' יבמות ובחידושי הרשב"א שם ריש הבע"י דס"ל דאם עבר ולא נהרג אין כאן חיוב מב"ד ולא מלקות כיון שהיה אונס, אבל דעת הרמב"ם שהוא חייב מיתה משום שאין קושי אלא מדעת עיין רמב"ם פ"א מהל' א"ב ובפ"כ מהל' סנהדרין ובמנ"ח מ' רצ"ו, ואם באופן שהיה מקושה, א"כ י"ל עוד תירוץ להשיטות הסוברות דבאין עושה מעשה גם בג"ע

יעבור ואל יהרוג וא"כ בכה"ג שהיה מקושה ודבקוהו האונסים א"צ למסור נפשו עיין במנ"ח שם, ובשיורי ברכה ליור"ד סי' קנ"ז ס' ד'.
ב) שמסיים החינוך מצוה הנ"ל וברמב"ם בספר המצות דאם עבר ולא קידש השם במקום שחייב לקדשו בטל עשה זו מלבד שעבר על לאו דלא תחללו את שם קדשי כמש"כ למעלה במצוה רצ"ה יעש"ה, וא"כ אי סומא חייב בל"ת חייב נמי למסור נפשו על ק"ה בל"ת וז"פ ופלא על המנ"ח שבמצוה זו לא העיר לבאר בסוגי האישים כמו שביאר בכמה מצות לכל פרטיהם אבל יש לומר עוד סברה קלושה דאפילו התחייבות סומא בל"ת הוא דוקא בל"ת החמורות שלוקין עליהן אבל בל"ת שאין לוקין עליהן והשתא ל"ת של ולא יחללו שאין לוקין עליה כמבואר שם בחינוך ובמנחת חינוך, אפשר שלכ"ע אין סומא מוזהר ובסברא זו יש לסלק כמה הערות בע"ז וכה"ג מצרכינן בתמורה ד"ג ע"ב לענין נשים לחד גירסא ברש"י יעש"ה וביבמות פ"ד וקצרתי: שם בלעם חגר ברגל א' שמשון חגר בשתי רגליו היה מכאן מוכח דגם שם חגר כולל כשהוא נכה בב' רגליו, ועיין תיו"ט פאה פ"ז מ"ט ובתוס' רעק"א שם בשם הבד"ץ דליסא ותפארת ישראל שם, ועיין בפ"ת אהע"ז סי' קל"ו סק"ח עיי"ש ותבין וקצרתי: שם ע"ב ואיכא דאמרי דאייתי' לעלמא דאתי, ובתוס' ד"ה דאייתיה לעלמא דאתי וכו' אבא לא מזכי ברא וכו' אבל תפלה מועלת ודוד התפלל על אבשלום עיין באליהו זוטא בסוף ספר לבוש לאור"ח בתשובה ג' לענין קדיש האב על הבן וכ' דיש לחלק דדוד היה מתפלל על בנו אבל בקדיש אין מתפלל על אביו וכו' ובאביו לא שייך זה:

דף י"א

ע"א בתוס' ד"ה מרים המתינה וכו' לאו דוקא נקט שעה אלא שליש שעה.
או רביע וכו' מכאן דן המהרימ"ט בספר שני סי' כ"ו בחאהע"ז לענין שיעור ששהא עליו עד שתצא נפשו בנטבע במשאל"ס וכתב ואפשר לומר דאותם שעות לאו דוקא דהרי אשכחן בפ"ק דסוטה מרים שהמתינה למשה שעה אחת וכו' וכתבו התוס' דשעה א' לאו דוקא דכפי החשבון דעל א' ת"ק במדה טובה וכו' ה"נ (גבי מעשה דר' נחוניא בפ' הפרה נ"ג)לאו דוקא אלא פעם א' שא"ל א"ל שלום ב' שבא אחרים וא"ל א"ל שלום ג' שבאו א"ל עלתה לפי ששיער שכבר היה שהות נכר שתצא נפשה ע"כ, ועיין בפ"ת אהע"ז סי' י"ז ס"ק קל"ד בד"ה, ועיין בתשובת הב"ח, ושם בד"ה ועיין בתשובת ח"ס, בשם הח"ס אור"ח סי' קצ"ט דהא דהוצרך המהרי"ט להביא ראיה מתוס' סוטה אע"ג דרוב סתם שעות שבש"ס כך הוא שעה מועטת כמו שהעיד רבינו יונה ר"פ אין עומדין

היינו למען נדע שיעור שעה קטנה כמה הוא עיי"ש עוד: שם ע"ב ותחיין את הילדים תנא לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון, עיין בתה"ק שהביא בשם זכותא דאברהם דה"ק להרמב"ם כשהדין יעבור ואל יהרג אסור להחמיר על עצמו אמאי הכניסו עצמן המילדות בסכנה שלא להרוג העוברין וכו' עיי"ש ואין לפני ולא שמעתי מספר זה, והנה תפס בפשיטות דהיו להם דין ישראל שאין חייב על העובר ולכך לא היה להם להחמיר על עצמן, אבל גם אם נימא דדין ב"נ היה להם שחייבין על העוברין יקשה לנו מצד אחר דב"נ אינו מצוה על ק"ה כדאמרינן בסנהדרין וא"כ מתחייב בנפשו ופשיטא שאסור להחמיר על עצמו, אך יש להביא מזה ראיה דבש"ד דבסברא תליא מילתא גם ב"נ מצוה ליהרג ואל יעבור וא"ש אם נימא שהתנהגו בדין ב"נ ולכך מסר נפשן כדין ושוב עיינתי בפרשת דרכים דרוש ב' מדרך האתרים שכבר כתב זה במקצת יע"ש, וגם במה שעלה במחשבתי להעיר בהא קאמר לעיל מזה דלא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים, שתבען לד"ע וכו', היאך מסרו נפשם הא אינם מחויבת, כבר העיר שם יעש"ה וגם בפרש"י ובדברי הרא"ש מה שהקשה על רש"י עיי"ש, וגם במה שראיתי שכתב בתו"ת פ' שמות בשם הרביד הזהב בהא דאמר להן פרעה וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה דאמר ר' חנינא כאן סימן גדול מסר להן בן פניו למטה בת פניה למעלה, דהלא היו מילדות ובקיאות ולמה צריך להורתן סימני לידה וכתב הרה"ז דכוונת הגמ' שחשש פרעה שלא תשמענה לו המילדות לאבד נפשות, לכן הסביר להן שיכולות הן להורגן קודם שיצאו לאויר העולם דלא מקרי עוד נפש וכו' והעיר בתו"ת כי אם נדונו כב"נ עדיין לא יצאו מידי עבירה שנהרגו על העוברין עי"ש כתוב הדר שם דרוש שבעה עשר באריכות כדרכו בקדש, וכן כתב כחזיון הזה כ בעיון יעקב כאן יע"ש:

ואולם יש עוד לעיין בהא דתבען ולא נתבעו אף אי דין ישראלית להן ומ"מ בדידה דלא עבדה מעשה אינן מחייבין למסור, וגם בעכו"ם בבת ישראל מחלוקת הראשונים ברמב"ן ורז"ה פ' בסו"מ, והרמ"א פסק בס' קנ"ז דעכו"ם על בת ישראל אינו בכלל ג"ע וצ"ל כמש"כ הט"ז והש"ך דדוקא בפנו' ולא בא"א ויהי' ניחא למ"ד כלה וחמותה אבל למ"ד אשה ובתה ומרים פנוי' היתה וגם ביוכבד אבל אם אונסים לאשה לבא עליה אין צריך ליהרג כמש"כ הרמ"א שם, ועכצ"ל דההחמירו על עצמן ונראה דבטענה זו ותחיין הילדים השיבו לו תשובה נצחת על תביעתו, דאמרו לו שאינן רוצות להביא מיתה לעיבוריהן אולם אם ותחיין את הילדים אז יש מקום לתביעתו, ודו"ק וע"כ פשיטא להו שלא יהרוג אותן וא"ש הלשון ולא נתבעו וקצרתי: שם אטו חיה לא צריכא חיה אחריתי להולודה

וכו' בתו"ת שם העיר מב"ק נ"ט דאמרינן דיכול לומר איתתא דידי פקיחא היא ולא בעי חיה, והתה"ק הביא זה בשם ס' צמח אברהם יע"ש מש"כ בדוחק, ואולי י"ל דעפ"י רוב צריכין למילדת, אולם ישנו מיעוט שאין צריכין ופקיחא היא ביותר והתם יש לו לומר דאיתתא דידי מן המועט היא דלא בעית חיה כלל: שם בשכר נשים צדקניות וכו' ויבן ערי מסכנות וכו' עיין בדרוש על זה בפר"ד דרוש חמשי עיי"ש: שם ואכתי בן קנז הוא דכתיב וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב אמר רבא חורגו דקנז הוי וכו' פרש"י בן אשתו של קנז היה כלב ונמצא עתניאל אחיו מאמו ע"כ: והנה אעפ"כ קראו הכתוב בסתם בן קנז „אחי כלב" מבואר מכאן דגם אח מן האם קרוי אח בלשון תורה, וה"ה ללשון בנ"א, דלא כמו שהביאו בשם המהרשד"ם אהע"ז סי' רל"ט, דאין אח מאם נקרא אח, והוי כפת סתם דהוי פת חיטים, עיי"ש.

ועיין ש"ח מערכת א' אות שע"ג, ועיין בתו"כ פ' בהר (כ"ה פ' מ"ח) אחרי נמכר גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו, ודריש בתו"כ מנין לאחיו מאביו שקודם לאחיו מאמו, ת"ל אחד מאחיו יגאלנו. הרי משמע נמי כן דדווקא משום היתיר דכתיב „אחד" מאחיו, אבל בסתם שם אח כולל גם אח מן האם, ועיין ביבמות (י"ז ע"ב) אך משם מהר"א ששון הביאו ג"כ כמש"כ המהרשד"ם, והוא הביא ראיה מספרי פ' ראה דדרוש מהכתוב כי יסיתך אחיך בן אמך, אחיך, זה אחיך מן האב, בן אמך, זה בן אמך, דמבואר מזה דסתם אחיך הוא מן האב, עכ"ל.

ואני אומר דאין מכאן ראיה, דה"נ י"ל בשביל סיפא דקרא דמסיים „בן אמך" ע"כ דרשינן אחיך, לאח מן האב דווקא, אבל בעלמא אח מן האם נמי בכלל סתם אח.

ומצאתי ברבותינו בעלי התוספות על התירה בפ'אמור שהביאו דברי התו"כ, לאחיו ולאחותו איתמר בתו"כ ויכול לאחיו ולאחותו מן האם, ת"ל לבנו ולבתו וכו', ע"ש, הרי מתו"כ זה נלמוד דסתם אח יפורש גם על אח מן האם, ואיצטריך למוד ממק"א, וראיה נגד המהרשד"ם וצ"ע:

דף י"ב

ע"א, דאר"ח בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות וכו'.

ידוע מה שהקשו התוס' פ"ק דתענית (י"א ע"א) ד"ה אסור לאדם לש"מ בשני רעבון, דהרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת עת רעב היה וכו', וע"ש ובח"א מהרש"א שם ובמג"א וט"ז או"ח סימן תקע"ד בשם הב"י ז"ל ועוד עיי"ש, ובספר גבורת ארי בתענית שם לא ראה כלל בדברי הט"ז שם, ועיין בקרבן נתנאל שם במסכת תענית ובספר בכורי

אביב פ' מקץ, אריכות והערות בענין הזה שחשבתי גם אני אודתן, ואין בענין הזה כדי להאריך, ובכלל מסופק אני אם עשה דוחה ל"ת גבי ב"נ ויש מקום להאריך בזה, וממצות מילה בשבת גבי האבות אין ראיה וקצרתי.

ובהדרן לסדר נשים הארכתי, ועיין בשערי תשובה שם סי' תקע"ד בשם הא"ר, ומצאתי שעמדו במדוכה זו רבותינו בעלי התוספות על התורה פ' מקץ וחידושי הריב"א ובר"ע מברטנורא, ושם תירץ כעין תירוץ הר"ן ז"ל למס' תענית. ועוד תירצו בתוס' שם דלוי ויוסף פליגי בזה אם קיים פ"י בשני זכרים לבד, או עד שיוליד זכר ונקבה, ולוי סבר כמ"ד עד שיוליד נקבה ג"כ, ולפיכך מיתר כי עדיין לא נולדה לו נקבה, ואמרינן במס' תענית דחשוכי בנים מותרין כדי לקיים מנות פו"ר, ויוסף ס"ל כמ"ד שני זכרים, ולפיכך לא רצה וכו' כי כבר קיים עכ"ל יעוש"ה וכן הקשו כזה בפ' תולדות גבי יצחק אבינו שהיה בשנת רעבון, ועיי"ש בריב"ח ורע"ב, וכתב דעוד י"ל דליל טבילה מותר, עיי"ש ודלא כהמג"א סי' תקע"ד הנ"ל, וכל רז לא אניס לרבעהתו"ס ז"ל: שם מלמד שעשה לה מעשה לקוחין בהגהות רצ"ח העיר דמכאן הוציא הרמב"ם ז"ל דבריו שכתב פ"ט ממלכים הל"ב דבמצרים בימי עמרם נצטוו ישראל במצות דזה הוא כוונתו למה שדרשו כאן שעמדו כולם וגרשו נשותיהן ועוד דרשו שעשה בה מעשה לקוחין וקודם מתן תורה לא היו צריכין לא קדושין ולא גירושין וכו' עיי"ש הנה מהרמב"ם עצמו שהביא שכתב דמשניתנה תורה נצטוו על הקידושין וכו' משמע דלא כוותי' ובימי עמרם לא נצטוו עדיין על זה, גם מצינו בתוס' כתובות (ז ע"ב) ד"ה שנאמר ויקח בועז וכו' הביאו בשם מסכת כלה דמייתי קרא דויברכו אה רבקה וכו' ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירושין לאשה המתקדשת ע"י שליח שהרי אליעזר שליח היה וכו' יעי"ש ואם התם אסמכתא בעלמא, ה"נ י"ל כן דהשתמשו בלשון מושאל ואינה אלא אסמכתא ועיין בשו"ת תורת חסד סי' מדה דמ"מ מוכח מזה שהיה המעשה דאליעזר קידשה שם לרבקה קודם שהביאה ליצחק דאל"כ לא שייך שהסמיך כלל על קרא זה אם איתא שלא היה שם קדושין כלל וגם הא בב"ח באהע"ז בס' ל"ז מבואר שדעת הפוסקים דהוי דרשה גמורה מקרא דרבקה ולא אסמכתא וכן משמע מהגמ' דכתובות דנ"ז ע"ב, יע"ש מוכח שאליעזר קידשה לרבקה שמה יע"ש מה שפלפל בזה בידן שליחות בעבד.

אבל עכ"פ מצינו דכבר נהגו קדושין ולקוחין אצל האבות קודם עמרם: ולאידך גיסא שמעתי מפרשים בהא דאמר אברהם אבינו לשרה אמרי נא אחותי את וגו', דכתב הרמב"ן דחטא בזה, יע"ר ועיין פי' הטור על התורה שם ושמעתי אני לפרש דכיון דבב"נ לא ים גירושין אלא מכיון שגרשה מביתו או שיצתה פרועה בשוק זה הוא הגירושין

וכמבואר בירושלמי דקדושין, א"כ בזה שאמר לה אברהם שתאמר אחותי היא, זה הוא גופא די להתגרש ממנו ותהיה מותרת להם, וא"כ הרי לא נהג בגירושין ואפשר דכלפי המצרים היה נוהג כדינהו, אבל באמת לחומרא נהג כישראל ויל"ע בעת הפנוי שו"מ דבר זה בהכתב והקבלה (בראשית י"ב פ' י"ג) משום.

כי אין לדמות ענין האישות שהיה נוהג קודם מ"ת למה שאחריו כי קודם מ"ת היה אדם פוגע וכו' גם אז לא היה נוהג הגירושין בשטר כריתות רק משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה ואין הדבר תלוי בו לבד אלא כ"ז שירצה הוא או היא לפרוש זמ"ז פורשין כמש"כ הרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ח) הנה בזה עצת אברהם היא נכונה מאד כי לא היה דרך אחרת לפניו להציל את נפשו ממות ולהצילה גם היא מעשות בה המזימתה לכן התיעץ עם שרה אשתו שבהלקחה בע"כ לאחד הנבלים נתרצו שניהם להתיר קשר האישות והנשואין שביניהן ולא תהיה רק פנוי' המותרת לכל העולם ואף שבכל התורה שמר את התורה כתיקונה בחר בזה להתנהג כדין ב"נ וכו' יעש"ה, ועיין עוד שם (כ' ו') השב את האיש כי נביא הוא כי מצד אברהם לא היתה מגורשת גמורה כיון שלא כתב לה ספר כריתות ובאמת בשלחו את הגר למאמר שרה נאמר וישלחה דתרגם יב"ע ופטרה בגיטה וכו' יעש"ה, ועיין במכילתא פ' יתרו (י"ח פ"ב) אשא חשה אחר שלוחיה דפליגי בזה ר"י ור"א אי פטרהבגט או במאמר לבד עיי"ש, **(הג"ה אגב ראיתי שמכילתא זו הובאה בספר בנין אריאל פ' יתרו והעתיקה הכי רבי יהושע אומר לאחר שנפטרה הימנו בגט וכו', ר"א המודעי אומר מאחר שנפטרה ממנו במאמר וכו' וכתב דנראה לפרש דאזדי לטעמייהו דבזבחים פ' פ"ח איפלגי ר"א המודעי וכו' דלר"א המודעי קודם מ"ת בא יתרו ולרב"י אחר מ"ת בא ולמ"ד אחר מ"ת בא צריך לפרש אחר שילוחי' במאמר דאי בגט לא הוי רשאי להכניסה לתוך ביתו אלא ע"י נשואין וכו' וזה לדעת ר"י דס"ל אחר מ"ת בא, אבל ר"א המודעי ס"ל קודם מ"ת בא ולפ"ז שפיר י"ל שפטרה בגט וכו' כנ"ל נכון עכת"ד, ונ"ב כנראה יש בכאן ט"ס והדפוס בחילופי גברא דהלא לפי מה שהעתיק בראש המאמר אדרבה ר"א המודעי ס"ל שנפטרה ממנו במאמר ולא בגט, ולהפלפול שלו ס"ל לר"א המודעי שפטרה בגט, וא"י איפה הטעות, ועיין בעל הטורים שכתב שם אחר שילוחיה פירוש היא כאשתו אע"פ ששלחה שאין נושאין גרושתו דמלך הוא עפ"ב דסנהדרין:)** עכ"פ אי אפשר לפרש כמו שפירש הרצ"ח ז"ל דזה הוא המצות שצוה לעמרם ויל"ע עוד בזה: שם בתוס' ד"ה חמר מבחוץ וכו' שלא ירגישו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו וכו' עכ"ל, הנה הרגשתי תיכף מה שיש להקשות דא"כ לפי"ד מאי פריך הגמ' מ"ש גומא וכו' הלא י"ל משום האי טעמא

ומצאתי שכוונתי בזה לדברי המהרש"א ז"ל יעש"ה, ולהתוספת על התורה פ' שמות כתבו על פסוק זה דתיבת גומא בזה"ל לפי שהוא דומה לסוף שעל שפת היאור ולא יכירו בו האויבים.

בסוטה מסיק מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופם וכ"כ למה לפי שאין פושטין ידן בגזל עכ"ל וילע"ק, שו"מ ביגל יעקב שהאריך בזה והביא גם דברי התוס' הנ"ל וביאר דבריהם עיי"ש: שם ע"ב אר"י משום רשב"י מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אביה ופרש"י ז"ל לטבול לשם גירות עכ"ל ואף שבעינן בפני ג' י"ל דלא מעכב בדיעבד וכמש"כ ביור"ד רס"ח ס"ג יעיי"ש בש"ך ס"ק י' בפני שנים לאו דוקא שנים אלא בפני אחד וכו', ובמקום דל"א שאני וי"ע בתוס' שבת (דף ס"ח ע"א) ד"ה גר שנתגייר בין העכו"ם כתבו דהוה בפני ג' ולא הודיעוהו מצות שבת דאי נתגייר בינו לבין עצמו לא הוי גר כדאמרינן בהחולץ עכ"ל ואכ"מ להאריך בע"ז, אך לענין קבלת המצות לכ"ע צריך שלשה ואפשר לומר כפי מה שכתב החמדת שלמה חיור"ד ס' כ"ט דמדאורייתא לא בעינן שלשה רק מדרבנן לשיטת הר"יף א"ש דבאמת כיון דישראל גמור הוא מדאורייתא ומצווה על לפ"ע וכו' יע"ש א"כ א"ש הכל: שם תנא הוא ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה א"כ עשיתו למשה רבינו בע"מ, ופרש"י והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר עכ"ל, מכאן יש להביא ראיה לרש"י ז"ל דבמדבר לאחר נ' שנה היה ג"כ כשר לשיר דלא כהרמב"ן ז"ל על התורה פ' בהעלותך דהרי בלא"ה היה משה רבינו אז בזמן שנצרך לעבודת השיר יותר מפ' שנה וא"כ בלא זה א"א לו להיות משורר א"ו כרש"י דלא נפסל כלל בשנים לשיר ואפשר דהרמב"ן יפרש כפשוטו דעשותו למשה רבינו בע"מ, ולא יפה כך למשה איש האלקים, או משום דלחד מ"ד היה כהן, עיין זבחים ק"א ועיין בע"ז (דף ל"ד ע"א) ובתוס' שם ד"ה במה שימש משה וכו' יע"ש וקצרתי:

שוב מצאתי שכוונתי בעה"ש במקצת לדברי הגאון בעל בנין אריאל בפ' שמות שעל מה שפרש"י והנה הנער בוכה קולו כנער הקשה הרא"ם דפירש כר"י והלא ר"נ סתם דבריו והאיך תפס רש"י דברי ר"י (ובאמת הקשה זה הרמב"ן שם והרא"ם מיישב שיטת רש"י עיין מהרש"א כאן) וכתב הב"א דר"נ השיב כן לר"י דוקא לפי סברתו במק"א ורש"י תפס כאן דברי ר"י לפי דעת עצמו במק"א, דהנה רש"י פירש בגמרא דעשית למשה בע"מ דנפסל לשיר, וע"ז יש לתרץ דקיי"ל בזבחים דמשרע"ה כה"ג היה ולפי"ז ע"כ לא עשה עבודת לוי ומום זה אין פוסל בכהנים אמנם מוכח שם בזבחים דמ"ד אין מנחה בבמה משה רבינו לאו כהן הוה אלא זר ור"י ס"ל אין מנחה בבמה וא"כ ס"ל דמ"ר לאו כהן הוה אלא זר וא"כ שפיר קאמר ליה ר"נ א"כ עשיתו למשה רבינו בע"מ בעבודת לוי שפסול

לשיר, אבל רש"י פירש בפ' אמור אליבי דמ"ד יש מנחה בבמה ולדידי י"ל מרע"ה כהן היה ולק"מ מה שהקשה ר"נ לכך פי' כאן כר"י עכ"ל, שוב ראיתי במהרש"א בח"א בכאן כך העיר שיש לפרש דלא כפרש"י, אך לא פירש לאיזה נפ"מ הוא אם עשאו ר"י לבע"מ, וי"ל עוד כמו שמצינו בסנהדרין (ל"ו ע"ב) דפריך ודילמא מום ממש וכו' ונשאו אתך אתך בדומין לך ליהוי וכתבו בתוס' אע"ג דמאתך נמי שייך למעוטי בע"מ דמשה לאו בע"מ הוי כדאיתא בבכורות ל"ז וא"כ עשיתו למשה בע"מ וכו' יע"ש והו"ל להתוס' להביא נמי מכאן ועיין יבמות ק"א, ובתוס' סנהדרין שם ד"ה לאתויי יע"ש גם יש להעיר דהרי בעת מתן תורה נתרפאו כל הבע"מ, ועל הגמ' דבכורות לא קשה דבודאי לא נשתנו דרך גדולתן אבל כל שאר מומין בודאי שנתרפאו ועיין ר"ן נדרים (ז ע"ב) ואף שהביא שם דחזרו למומן בעת מעשה העגל זה דוקא לאלה שעבדו העגל, לא כן שבט לוי, וכן במה שאמר משה רבינו אנכי כבד פה אמר לו הקב"ה מי שם פה לאדם וכו':

ולפי הנ"ל צריך לומר הא דפריך ליה רב שימי בר חייא לרב בבכורות (מ"ד ע"א) הנ"ל דא"כ עשיתו למשה רבינו בע"מ דתנן גופו גדול מאיבריו או קטן מאיבריו הוא דפריך ליה לרב לשיטתו דס"ל בזבחים (ק"א ע"ב) הנ"ל דמשה רבינו ע"ה כה"ג היה וחולק בקדשי שמים היה וא"כ עשיתו למ"ר בע"מ ופסול לכהונה וא"ש שם מאד אבל בכאן צ"ל דרמב"ן יפרש בדוחק כמש"כ לעיל ויל"ע, ועכשיו ראיתי בתוה"ק שהביא מאמר ר"ל במ"ר פ' דברים דנתרפא לשונו של משה משזכה לתורה וכו', והביא בשם האפיקי יהודא דרוש י"ז כן הביא בשם העי"ק שכ' דנפ"מ לענין להיות מסנהדרין דנ"ל מניקים ממום יע"ש ואין בידי כעת העי"ק לעיין שם באותיות מחכימות גם העיר דצ"ל דעילוג לשון וכבד פה אינו פוסל מלהיות בסנהדרין, ועל מה שכתבתי לעיל משים דהיה נביא ואיש האלקים לא נאה להיות בע"מ, הראני כבוד הגאון הגדול מהרי"י דיסקין שליט"א שכוונתי בזה למה שכתב הגאון בדורו יעב"ץ ז"ל בספרו מגדל עוז, שעל מה שכתב הרמב"ם בפ"ז מהל' יסה"ת דין א', שמתנאי השראת הנבואה הוא שיהי' „שלם בגופי", פירש במגדל עוז הנ"ל והוא (באוצר הטוב פנה ג') שהוא שאפי' הסנהדרין היו צריכין להיות מנוקים מכל מום ולכן כל ישראל במעמד הר סיני נתרפאו ממומן לפי שכולם נעשו נביאים שנאמר כולך יפה רעיתי אבל נחית הדיבור לא היה מעכב בהן כמו שמצינו במרע"ה ובעמוס עכ"ל, אמנם צע"ק משמשון דאמרינן (בדף י' ע"א) דחיגר בשתי רגליו היה, ואפ"ה כתיב ותחל רוח ד' לפעמו והיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג, אך במהרש"א שם ד"ה ותחל וכו' ראיתי שכתב בזה"ל משמע ליה רוח ד' רוח נבואה ולא רוח גבורה כתרגומו ולפי שלא נמצא בשמשון שהיה נביא ע"כ אמרו שחלה נבואתו של יעקב וא"כ א"ש:

שם אלא מלמד שעשתה לו אמו חפת נעורים בתיבה אמרה שמה לא אזכה לחופתו – בס' ביכורי אביב פרשת שמות כתב דאולי מכאן סמך לעשות חופה לחתן וכלה שמתו כדאיתא בשמחות פ"ח ובטוש"ע יור"ד סי' ש"נ ע"כ ובנדה פרק ה' מ"ג דתנן והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם, כתב התוס' יו"ט פי' הרב שחייבין להתאבל עליו וכי הא דאמרינן בפ"ק דסוטה (י"ב) והנה נער בוכה מלמד שעשתה לו חופת נעורים בתיבה אמרה שמא לא אזכה לחופה, ה"נ שמתאבלים עליו כאילו זכו כבר לחופתו מפי מורי מור"ר יעקב גינזבורג זלה"ה עכ"ל ויותר הו"ל לומר כדעת הטור הנ"ל וה"נ עשו גם בתינוק כדרך שעשתה יוכבד, ולכך קאמר כחתן שלם, שעושים לו חופה כחתן, ועיין בב"ח שם סי' ש"נ: שם מנא ידעה אר"י בר"ח שראתה אותו מהול, עיין לעיל בע"א אחרים אומרים נולד כשהוא מהול, שו"מ במהרש"א שכבר הרגיש בזה יעי"ש מש"כ עוד, ועיין במה שכתבתי לעיל גבי דוד שנולד כשהוא מהול, ועיין ברמב"ן על התורה פ' שמות פ' ו' שכתב ויש אימרים שראתהו נמול וא"כ הסירה בגדיו ובדקה אותו בו ואין צורך עכ"ל וצ"ע שלא הזכיר הגמ' דכאן: שם אותו היום ששי בסיון היה וכו' מי שעתיד לקבל התורה מהר סיני ביום זה, –הנה בשבת פ"י פליגי רבנן ור"י אי בששי בסיון או בשבעה בסיון ניתנה תורה, וכאן תפס האי לישנא כרבנן, אכן אנן קיי"ל כר"י דאמר בז' בסיון נתנה תורה ועיין היטב במג"א ריש סי' תצ"ד מה שהקשה דלדידן לעולם שבועות בו' בסיון ובאחרונים שם והדברים עתיקים ואכמ"ל ועיין שו"ת עונג יו"ט סי' מ"ב ועיין תוס' ע"ז דף ג' ע"ב ד"ה יום השישי וכו' א"נ היתה ראוי' לינתן בששי אלא שהוסיף משה יום א' מדעתו ע"כ:

שם אותה שנה מעוברת היתה רובי של ראשון וכו' עיין בסדר הדורות ב"א שס"ח די"ל דר"א נמי מודה דמעוברת היתה ולדידי' נולד באדר השני והשתא איכא מז' אדר עד ו' סיון ג"ח שלמים עכ"ל יפ"ת, והנה א"כ ואמרינן דהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום, לפי"ז צ"ל דהשנה שמת בה ג"כ הוי שנה מעוברת ונפטר בז' לאד"ש ולא משמע כן אלא דנפטר באד"ר ואעפ"כ מקרי ממלא שנותיהן של צדיקים, ויש לפשוט מכאן לענין בר מצוה ולענין יא"צ, וצ"ת עכ"ל שכתבתי ורמזתי מכבר, וכוונתי הוא למאי שפסקינן בש"ע אור"ח סי' נ"ה במי שנולד בשנה מעוברת ושנת י"ג מעוברת אותו שנולד באדר ראשון נעשה בן י"ג באדר ראשון וכ"כ בלבוש סי' תקפ"ה כמו שמובא במג"א שם, אבל המג"א שם חולק על זה ומסיק לדינא דנעשה ב"מ באדר השני יע"ש ועיין באו"ח ס' תקס"ח ובמג"א שם לענין יאצ"ט, ובמה שכתבתי דמשרע"ה נפטר בשנה מעוברת מצאתי בשו"ת מהר"י ברונא בסי' קצ"ג שהוכיח דמרע"ה נפטר באדר בשנה

פשוטה יע"ש ואפ"ה כי מטה שנת העיבור מתענה באדר הראשון יע"ש, אמנם בסדר הדורות (ב"א תפ"ח) הביא בשם הילקוט דר"א המודעי אומר שנהשמת משה עיבור היה ר' אליעזר אמר לא היה עיבור א"כ מחלוקת התנאים היא, ונעלם זה ממהר"י ברונא ז"ל והוסיף עוד בסה"ד שם דכתב בדרושים שלו למ"ד דמשה נולד בשבת ומת בשבת ונולד בא' לחדש ע"כ בהכרח ס"ל כדעת האומר דמשה נולד לו' חדשים ויום א' כמש"כ רש"י פ' שמות ולדעת הגמ' דסוטה דנולד לט' חדשים ס"ל דע"כ נולד בע"ש, וז' באדר עש"ב בהוכחה גמורה עכ"ל, ולפי מה שכתבתי לעיל יהי' מדויק מאי דאמר לקמן (י"ג ע"ב) שהקב"ה משלים וכו' מיום ליום ומחודש לחודש שלכאורה אינו מובן דכמו דאמר מיום ליום ממילא נתמלא מחודש לחודש, אך לפימש"כ א"ל דהכוונה היינו שג"כ היתה השנה מעוברת ובחודש השני באותו יום וק"ל ועיין עוד בט"ז סי' תקס"ח ס"ק ד' די"ל גם על פי דרכו וקצרתי: שם מלמד שהחזירהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עם השכינה ינק דבר טמא וכו' עיין פרש"י ז"ל, ועיין בהגהות הר"צ חיות, אבל לא עיין היטב במהרש"א כאן בחא"ג מה שהביא בשם המדרש יע"ש וכן היטב אשר הרגיש מהרש"א ז"ל דהא ברשות המצריות לכ"ע אסור משום ש"ד יעו"ש, וכן מה שכתב בר"ה והיינו דבאמת לא ינק משה ג"כ מטעם זה מפני הסכנה דדילמא שייפי ליה סם המות לדד מאבראי וקודש עצמו במותר לו, ועיין בביאור הגר"א שם ביור"ד סי' פ"א ובש"ך ובפמג"ד, -וביבמות (קי"ד ע"א) אמרינן ת"ש יונק תינוק והולך מנכרית ובהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקץ ולא יאכילנו נו"ט וכו' קתני מיהת אין חוששים ביונק שקץ התם משום סכנה יע"ש צ"ל דקאי על חלב ב"ט לבד וכן משמע מפרש"י ד"ה ולא יאכילנו יע"ש, ועיין במחנה אפרים בחידושיו על הרמב"ם הל' מ"א דין ז"ך שחקר אם ספינן ליה איסורא דרבנן לקטן שלא הגיע לחינוך והביא ראיה מכתובות דאמרינן תינוק יונק והולך עד כ"ד חודש מכאן ואילך כיונק שקץ אלמא דאפילו באיסורא דרבנן לא ספינן ליה איסורא בידים יע"ש, ובסוף דבריו כתב וראיתי להרב בפ"ח שכתב דחלב גויה אסור מדרבנן והביא ראיה מההיא דפרק חרש דהרי זה כיונק שקץ, ולע"ד אינה ראיה דהתם מיירי בסתם גויה דסתמא אוכלת דברים טמאים וחלב דידה טעמא דאיסורא איתי בה וכמש"כ רש"י במסכת סוטה גבי משה יע"ש עכ"ל וי"ל בפנים הפרי חדש, כי לכאורה אינו מובן.

וכבר העירו האחרונים מהא דאיתא בכריתות (דף י"ז ע"א) היינו טעמא דבנה טהור דספק ינק כשיעור וספק לא ינק וכו', א"כ תינוק אינו יונק כשיעור רביעית בפעם אחת והוי גם ח"ש לבד, ובאיסור דרבנן יש מתירים ח"ש לכ"ע, ואכמ"ל, אך בזה יש לפרש

הרבותא דכאן דאמרינן פה שעתיד לדבר עם השכינה וכו' דהיינו אפילו פעם אחת ולא בקביעות ג"כ לא רצה ולענין קטן אוכל נבילות ג"כ כתבו האחרונים לחלק בין באקראי או שעשה דבר זה בקביעות דאז לכ"ע מצווין להפרישו ואכמ"ל בזה, (וביבמות שם צ"ע לכאורה דמדוע לא פריך מהא דתינוק יונק אפילו בשבת דאיכא משום מפרק ולכהפ"ח דרבנן עיין ראשונים, וטרם שידע דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, ועיין בתשובת הגאון המפורסם רבי אליעזר גארדאן זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק טעלז והיא נדפסה בס' שדי חמד בקונטרס באר בשדי בהג"ה שם וקצרתי ויל"ע), כן ראיתי בחידושי הרשב"א ביבמות שם דמאריך ברין זה דחלב כותית וכתב כמש"כ והביא לתמוה על הר"ח ז"ל שכתב מהאי מתניתא שמעינן דחלב כותית כחלב בהמה טמאה ולא התירוה אלא לתינוק מסוכן לבד ע"כ גם הביא תוספתא דשבת פ"ו דתניא אין יונקין מן הכותית וכו' ושמא נמי התם אין יונקין מן הכותית מדת חסידות קאמר, וז"ש במשה שלא רצה לינק מחלב הכותית כמו שהוא באגדה ושוב הביא המדרש רבה שהביא המהרש"א ומכאן נראה שהוא מותר לגמרי את"ד, וכנראה שהיה בהעלם עין מהמחנ"א ז"ל וגם הא דקתני שם ובגדול אסור עכצ"ל ג"כ דקאי על בהמה טמאה דמנכרית בלא"ה אסור משום ג"ע, ובזה י"ל התוספתא דקתני אין יונקין מן הכותית היינו בגדול, ובסכנה מותר ועכצ"ל דאין זה בכלל אביזרי דג"ע, ועיין בשו"ת זרע אברהם הספרדי חיור"ד סי' ה' הלכה למעשה על חולה א' שאמרו הרופאים שאין לו תקנה כי אם ינק חלב מדדי אשה ימי מספר ויבקשו אשה פנוי' ולא מצאו אשה מינקת כי אם אשת איש ונסתפקו אם יש לו היתר במקום סכנה עיי"ש בסי' ה' ו' באריכות גדולה:

שם בעמוד א' ולא יכלה עוד הצפינו אמאי תצפניה וכו' עיין במהרש"א ז"ל ובמה שהביא בשם הפענח רזא יע"ש, וכן כתבו רבותינו בעהתו"ס על התורה פ' שמות שעל מה שפרש"י שם שמנו לה המצרים מיום שהחזירה והיא ילדתו לששה חדשים ויום א' והם בדקו אחריו לסוף ט' חדשים, הקשו מהא דאמרינן הכא דמנו לה מצרים מיומא דהדרא ואיהי הוא מעברא ביה חלת ירחא מעיקרא מכלל שנולד לט"ח וי"ל דודאי לששה חדשים נולד אלא מצראי נמי הוי ידוע יולדת לשבעה יולדת למקוטעים ומני שנתעברה מיום שהחזירה ומיד בדקו אחרי' והיא היתה מעוברת ג"ח קוים הלקוחיסולכך הטמינתו ג"ח, ובאופן כזה כתב ר"י בעל הטורים בפי' על התורה, -והנה ידוע דלפעמים משכחת לה דיולדת לה' חדשים כדפסק הרמ"א באהע"ז סי' ד' דשיפורא גרם ועיי"ש באחרונים והדברים עתיקים, אך המצראים לא ידעו מזה, וגם הוי מלתא דלא שכיחא: ועוד היה א"ל דהא דאמרינן בנדה ל"ח ע"א שיפורא גרם פרש"י ז"ל שופר שתוקעין בו ב"ד בקידוש

החודש ע"כ והוא ענין סגוליי וכמו דאמר בירושלמי על הפסוק אקרא וכו' לאל גומר עלי כידוע, וא"כ אפשר לומר דזה הוא לאחר שצוה הקב"ה למנות ולקדש ר"ח אז הוא דשיפורא גרם וניתן לב"ד של מטה כח זה אבל קודם מ"ת דעדיין לא קודשו את החדשים לא הוה אז סגולה זו לשנות סדרי הטבע וימי בישול ההולדה, ומרווחנא עוד בזה לסלק מעל דין זה קושית הבית שמואל שם מש"ס פ"ק דר"ה דאיתא שם בשורת שרה אימת היה אלא דקאי בחג וקאמר למועד היינו פסח אכתי בשיתא ירחי מי קא ילדה, וקשה מאי ק"ל בשיתא ירחי מי קא ילדה הא הוי ז' חדשים מתג עד פסח למ"ד שיפורא גרם וכו' יע"ש ולפמש"כ א"ש, יעיין בראש ספר נחלת דוד ובית דוד שם הביא בענין זה ממרן הגאון מהר"ח דוואלזין זצ"ל וקצרתי.

אמנם ראיתי ברא"ם פ' וישב על הפ' ויהי' כמשלש חדשים שמשם כמעט סתירה לדבר זה שכתבתי: י"ב ע"ב שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק וכו', ראיתי לח"א שהעיר דהא כבר היה ילד של ג' חדשים ואמרינן בכתובות דף ס' דכבר מכיר לאמו ואיני יונק מאחרת וא"כ דילמא מש"ה לא ינק מרע"ה והניח בצ"ע והביא מאגדה זו ראיה מכרחת לדעת הרמב"ם שפסק כמ"ד שאין שיעור לזה אלא כל זמן שמכיר יע"ש, וכבר קדמו ועיין בדבר זה העיון יעקב כאן והביא דבריו גם בתוה"ק יע"ש מה שכתבי בזה וכן הוא כדברי התוה"ק כי עיקר הדיוק הוא ממה דכתיב „מן העבריות" משמע דמשאר כל העבריות היה יונק אף שאינו אמו, ואלו כן בהוה מכיר אינו יונק מכל שאר הנשים וז"פ: והנה יש להרגיש עוד דמדוע לא נעשה נס כזה שנעשה לשאר היולדות בשדה דנבלעו בקרקע ולאחר שהלכו מבצבצים ויצאו כדאיתא לעיל? מצאתי שהרגיש זה העיון יעקב שם וכתב דהא דלא נעשה נס זה למשה מפני ששבט לוי לא עבדו עבודה במצרים ולא היו על פני השדה עכ"ל ואין בזה כדי שביעה, אבל הפשוט הוא דלגדולות מזה נוצר ליפול בידי בת פרעה ולהתגדל בבית המלך:

דף י"ג

ע"א אמרו ליה זבינתה אמר להו נהי דזביני בכירותא פשיטיתא מי זביני וכו', -עיין פרש"י ז"ל דפירש ולא אטול פי שנים אלא כמוהו עכ"ל וכבר הרגיש המהרש"א ז"ל דרש"י מפרש דלא מכר עשו ליעקב את הבכורה אלא שלא יטול פי שנים ולא שיטול יעקב פי שנים אלא שיחלקו בשוה כשני אחים פשוטים וכו' יעש"ה, ונראה דלפירוש רש"י ז"ל יתיישב הקושיא שטרחו בה קמאי דקמאי בענין יעקב שקנה הבכורה מעשו והא הוי דבר שלבל"ע? עיין בשו"ת הריב"ש ס' שכ"א שהובא בקצה"ח סי' רע"ח, משום

דכיון דלא קנה יעקב כלום אלא שעשו סילק עצמו שהוא לא יטול, וכבר כתב כה"ג הקה"ח שם דאבד עשו הבכורה במה שאמר למה זה לי בכורה דהוא מדין סילוק יע"ש אמנם לפרש"י אתי שפיר ביותר דהוי באמת דין סילוק על שלו, אבל יעקב לא קנה כלום אלא שיטלו כשני אחים פשוטים, ובפי' הטור על התורה הביא ג"כ קושיא זו ופירש בשם י"מ שלא קנה ממנו אלא מה שאירש מאביו היום ולכך חל הקנין וזהו מה שאמר מכרה כיום ועשו בבזותו הבכורה אמר אתה שואל מה שאירש מאביו היום הנה אנכי מוכרה לך לעולם, ואע"פ שמשם ואילך לא היה מקום לחול הקנין בכולו מ"מ כיון שעל מה שאמר כיום חל הקנין נתפס הקנין בכולו וזה שאומר ויעקבני שלא שאל אלא כיום כדי שיחול הקנין, וא"א הרא"ש ז"ל מדקדק מכאן מי שמוכר לחבירו דבר שאין הקנין חל עליו כגון מה שאירש מאביו, או מי שמוכר מלוה ע"פ שיש לו על אחרים שאינה נמכרת ונשבע עליו שהמכר חל מכח השבועה וכו עכ"ל ותיתי לי ת"ל שקיימתי תירוץ זה מנפשאי בימי קטנותי וכתבתי מזה לא כבר לרב אחד בלונדון כי דין זה מבואר בחו"מ סי' ר"ט ונעלם דברי הרא"ש אלו מכמה מפרשים שראיתי אח"כ שתירצו ג"כ כזה, עיין ברע"ב ורבהתו"ס על התורה שם מש"כ בזה ואכמ"ל ובפנים יפות על התורה שם כיון לתירוץ הרע"ב ז"ל עיי"ש וכן בכלי יקר שם, ועיין בפ"י שם בפ' ויחי פ' ב"א יע"ש, אמנם פרש"י צ"ע באמת כמש"כ המהרש"א מהא דפ' י"נ דבהדיא קאמר התם גבי' שיטול פי שנים ולולא פירושי נראה דממש בכורתו קנה יעקב ליטול פי שנים אע"ג דהיה ליעקב גם בהאי קברא חלק שלישי קאמר האי דפייש דידי הוא שיש לי שני חלקים בו ולי רק חלק אחד ואשלם חלק שלישי שישי לו בו עיי"ש ודוחק הוא, ומצאתי בפנים יפות על התירה פ' ויחי שהסביר לה בסבר פנ"י, ואף שלא הזכיר דברי רש"י והמהרש"א וז"ל, ונראה שהיה המחלוקת בזה שודאילא הכחיש עשו את המכירה, אלא המחלוקה היה בענין הבכורה כמו שאמר עשו ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח וגו' וכשמת יצחק ירשו מאביהם מקום ג' קבורות ולפי סברת עשו שהוא הבכור יש לו מקום קבורת שני מתים וליעקב חל"א וכיון ששניהם היו חייבים בקבורת יצחק סבר עשו שלא נשאר ליעקב אלא חצי מקום קבורה ולעשו מקום א' ומחצה ומכר את המחצה ליעקב וסבר שישאר לו מקום קבורה, ויעקב אף הוא ידע שהוא הבכור ואין לעשו רק חצי מקום קבורה וקנה הימנו אותה חצי כיון שקבר יעקב את לאה ולא נשאר רק מקום א' טען עשו שהוא שלו והיינו דאמר שמה קברו את יצחק שהיה חייב עשו ליתן לאביו חצי מקום ק' ואפשר לומר שמזה הטעם אמרו חכז"ל שנקבר ראשו של עשו, שעדיין היה לעשו טענה כיון שיעקב נטל ב' חלקים היה ראוי ג"כ שיתן ב' חלקים לקבורת יצחק ונשאר

חלק ששית ממקום קבורת יעקב לעשו והראש הוא חלק ששית מן האדם כי אדם נחשב ג' אמות ולכך נקבר ראשו במערת המכפלה עכ"ד השנונים, ועיין בפי' הטור על התורה שם שהרגיש במה שאמר שמה קברו ולא קברתי עיי"ש -שו"ר מה שכתב כאן בתורת הקנאות ולכאורה האמת אתו:

שם בתוס' ד"ה סרח וכו' תימה והלא מכיר ויאיר בן מנשה נולדו בימי יעקב והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה והם היו מבני בניו של יוסף יע"ש, ועיין בתוס' שאנץ מש"כ, ועיין בבנין אריאל פ' בשלח שהביא עוד מה שהרגישו רבים וגדולים דהא בתר הכי פריך ואי לא איעסק ביה משה מי לא מיעסקו ביה ישראל וכו' אלא אמרו הניחו לו כבודו בגדולים וכו' וא"כ מאי רבותא במשה ומהו זכותן של ישראל ועוד כמה קושיות יע"ש ות"ד שבאמת לא רצה לשאול מיאיר ומכיר פן יקדמוהו הם במצוה שהרי בני בניו של יוסף היו ומטעם זה לא גילה כן לשום אדם יע"ש: שם יהא אבי אבא מוטל בבזיון, - מכאן משמע קצת דמחויבין בכבוד אבי אביו וכידוע מדברי המהרי"ק ודברי רש"י על התורה ובמק"א נאריך בזה אי"ה, יעיין בש"ע יור"ד סי' ר"מ סכ"ד בהגה' ובמפרשים שם וחידושי רע"א ז"ל: שם והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל -כדכתיב בבשלח י"ט כי השבע השביע את בני ישראל ופרש"י השביעם שישביעו לבניהם עיי"ש, ועיין ביור"ד סי' רכ"ח סל"ה בשם שו"ת הרא"ש עיי"ש ודו"ק: שם ע"ב אר"א ב"ר חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו, עיין בשו"ת שב יעקב (הובא בפ"ת סי' קפ"ה סק"ג) אודות השדכנים באם המתחיל לא עשה שום פעולה טובה בזה הואיל שבע"ד איני מרוצה על ידו ואלולי שבאו אחרים היה נשתקע הדבר והשדכנים האחרים באו מעצמם ולא יודעים שום דבר מהמתחיל א"כ אין שום טעם ליתן לו דבר וכו' וראיה לחילוק זה מגמרא ספ"ק דסוטה וכו' דאיתא התם כתיב ויקח משה וכו' על שגמרו כאילו עשאו, וקשה על זה ממדרש ילקוט מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכי דוד בנאו והלא שלמה בנאו אלא אמר הקב"ה הואיל וחשבת לבנותו וכו' ועפ"י חילוק הנ"ל א"ש דגבי עצמות יוסף בלא התחלה דמשה היה ג"כ נתקיים בודאי אותה מצוה ע"י אחרים משום השבועה וכו' לכן נקרא על שם הגומר וכו' משא"כ בבנין בהמ"ק דלא נקבע זמן קבוע לבנין ואי לאו דהתעורר דוד אפשר דלא היה מתעורר מלך אחר כמו שלא התעורר שאול לכך נקרא על שמו וכו' ומזה ראיה לנ"ד בדין המתחיל בשדכנות דאם המתחיל היה הממציא לדבר ואי לאו המצאתו אפשר דלא היו הגומרים מסקו אדעתייהו ודאי ראוי לו שכר המתחיל עכ"ד, ועיין במכות (י' ע"א) דרש ר' סימאי

מאי דכתיב וכו' זה משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבא לידי אקיימנה וכו' ודו"ק:
שם ע"ב ותנא שתים עשרה מעלות היו שם ופסען משה בפסיעה אחת יעיין במו"ק דף כ"ח ע"א דאיירחנין מאי קרא הן קרבו ימיך וכו' הא חמשה ובתוס' ד"ה הן קרבו לאו דוקא דלא אשכחן דמשה היה חולה וביום מותו כתב הרבה ופסע כמה פסיעות בבת אחת כדפירש בפירוש החומש ע"כ, וכבר נסמן שם הגמ' דכאן אך הא דכתב הרבה אינו מבואר כאן רק בב"ת (די"ג) די"ג ספ"ת כתב ביום ההוא יעו"ש: שם אף קובר וכו' וכתיב וימת עֹר ואונן -עיין במהרש"א שכ' כיון דלא היה לעֹר ואונן רק ז' שנים וכו' ואי לאו האי חטא דיהודה לא היו נענשים כיון דלא הוו בני עונשים עכ"ל, וכעת נדפס חידושי הריב"א על התורה ובפ' וישב שם על הפסוק וימת גם אותו הקשה כן וז"ל וא"ת למה נענשו עֹר ואונן והלא לא הוי אלא בני ח' שנים וכו' ותירץ ר"י החסיד דאין הדבר תלוי אלא בדעת ובמחשבה כי יש פחות מי"ג שנה ערום בדעת ובמחשבה לרעה או לטובה וכו', עיי"ש וכן כתב בפי' הטור טל התורה שם, דב"ד שלמעלה עונשין לפי חכמת האדם וכו' ולפי מה שכתבתי למעלה אפשר שיההיותר מבן כ' עיי"ש, ועיין בשו"ת חכם צבי סי' מ"ט בענין הזה והזכיר ג"כ מהא דעֹר ואונן וכתירוץ הנ"ל, ועוד חילק בין עונשי שעה לעונשי דורות, עיי"ש, ועיין הגהות וחידושי יד אברהם ליור"ד (דפוס ווילנא) סי' רס"א ס"א והביא גם דברי הנו"ב מהד"ת עיי"ש ועיין גם בבנין אריאל ריש פ' וישב על הפסוק וישב ראובן אל הבור דראובן ג"כ לא היה באותו מעשה אלא בן י"ז, וכן יוסף שדנוהו השבטים היה אז בן י"ז ואפ"ה דנוהו וראיה להרא"ם שכתב דדנוהו לפום חורפייהו עיי"ש ועיין באופן זה בפנ"י פ' וישב בפסוק ויאמר ראובן וכו' למען הציל וכו' כדברי הב"א הנ"ל: שם אמר רב שקנאו לעצמו בא גבריאל וסירסו בא גבריאל ופורעו וכו' עיין בבעלי התוספות על התורה וריב"א שם בפ' וישב בפסוק כדברים האלה פרש"י וכו' אלמא לא היה יכול לשמש וכו' ועוד י"ל שלא נסתרס לגמרי וכו' יע"ש, ושו"ר כן בפי' הטור על התורה הקשה כן בשם הרמב"ן עיי"ש מש"כ: שם קברו בשכם מ"ש בשכם וכו' -עיין במהרש"א ז"ל, ויותר יש לתמוה דכבר פירש רש"י לעיל בהא דהביא מפסוק ויהי' לבני יוסף לנחלה וגו' אלמא בנחלתם קברוהו דחביב היה עליהן ע"כ והא בלא"ה החיוב לקברו בקבר שלו, וכדאמרינן בבב"ת (קי"ב ע"א) גבי פנחס דא"כ נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צד"ק קבור בקבר שאינה שלו יע"ש, ועיין בענין הזה בשו"ת ח"ס חיור"ד של"א, ובדוחק י"ל עפ"י מה שהעיר שם כי גם בלא כסף היה אר"י מוחזקת יע"ש וצ"ע:

דף י"ד

ע"א אחרי ד' אלקיכם תלכו וכו' אלא להלך אחר מדותיו וכו', עיין בכתובות (קי"א ע"ב) כה"ג וכי אפשר לאדבוקי בשכינה וכו' אלא כל המשיא בתו לת"ח וכו' כאילו מדבק בשכינה, ובשבת (קל"ג ע"ב) אבא שאול אומר זה אלי ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה רחום וחנון, ופרש"י ולשון ואנוהו אני והוא אעשה עצמי כמותו לדבק בדרכיו, ועיין ברמב"ם פ"א מהל' דעות שמסומן פה ושם בעין משפט: שם דבר הבא מן העור עיין במהרש"א בשם החזקוני ועיין בתוה"ק וא"ל כיון דאמרינן בסנהדרין (נ"ט) דלא הותר לאדם הראשון בשר לאכילה כלל יע"ש וא"כ כיון דהוי איסור אכילה גם בהנאה אסור וכמש"כ רע"א בחידושיו לפסחים דף כ"ב עיי"ש, א"א לומר כן א) דכבר כתבו התוס' בסנהדרין שם (דף נ"ו ע"ב) ד"ה אכל תאכל וכו' דבמתה מאליה שריא יע"ש, ב) ועוד דהביא האמרי בינה דיני טרפות סי' ו' בשם שו"ת מהרי"ל סי' קס"א דמבואר משם דאף מה דנאסר לגוי בלשון אכילה ליכא איסור הנאה וכו' עיי"ש, ובזה אתי שפיר גם למה שכתב המנחם עזרי' במאמר חקור דין פכ"א דבשר נבילה אסור לב"נ דמתני לה בפסיקתא להדיא מדכתיב כל רמש אשר הוא חי לאפוקי נבילה דהיינו שמתה מאליה ושלא כדברי התוס' דסנהדרין דף נ"ו יע"ש וא"כ יקשה כנ"ל אבל אם לא אסור רק באכילה ולא בהנאה א"ש דכתנות עור הוי ממה שמתה מאליה, וראיתי שם במאמר חקור דין שמשמע מלשונו דבמתה מאליה לא הותר להנות מעורן דז"ל דכ"ע מיהת לא הותר לו להמית בהמה חיה ועוף לאכול בשר, אלמא הותר להמית לרפואה או להנות מעור והדר אישתרו בבשרן עכ"ל ועיין במפרש יד יהודה שם, משמע דבמתה מאליה לא הותר להנות מעורן וי"ל, אבל לדעת הגאון רע"א בוודאי הכי הוא: שם כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר עיין במהרש"א וא"ל דהיינו שכר מצוה והערה אלקית אבל לא ח"ו שכר עוה"ב או עוה"ז, וכדתנן במסכת אבות ושכר מצוה מצוה, ומעלה אני עליך כאילו עשיתם בכל השלימות הנפשי אשר יוכל להגיע ממעשה כל המצות ועיין כזה בפנ"י פ' ויחי, ועיין שטה מקובצת ערכין (ב' ע"ב) אות ט"ו, ובתוס' ישנים שבת (ל"ב ע"ב) ד"ה בעון ציצית וכו' אלא אמר משה מצוה וכו' ע"כ: הדרן עלך פרק ראשון בעזרת הוא אחרון והוא ראשון וסליקא לה המקנא פירקא קמא.

הוא יזכני לראות אלומתי נצבה וגם קמה:שיורי מנחה שייך לחידושי דף ז' במאי שהבאתי דברי רש"י דקדושין וכי אשה בעזרה מניין וקושית הרש"ש שם, שפרה עלי מילתא להעתיק מה שכתבתי בחדושי לקדושין וז"ל דף נ"ב ע"ב תוס' ד"ה וכי אשה וכו' ועוד הרי סוטה ונזירה וכו' כבר תמה ע"ז הרש"ש הלא בסוטה בלא"ה לא תפסי

קדושין דא"א יע"ש וי"ל קצת דהרי מצינו לר"מ דס"ל לקמן דהמקדש לאחר שימות בעליך מקודשת יע"ש וא"כ א"ל דמיירי בכה"ג דיחול הקדושין לאחר מיתתו, וגם בכאן תלמידי ר"מ שנכנסו לכאן דס"ל בשיטתו דאד"מ דשלבל"ע ולשיטתייהו שפיר מצי לקדיש, אלא דיקשה קצת לפמש"כ התוס' בב"ת דף (ע"ט ע"ב) ד"ה אימר דשמעת ליה לר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתי, וכו' דלאחר שימות בעליך ואחותיך בגוססין דאל"ה לא הוי עבידי דאתי יע"ש וצ"ל דהכא נמי מיירי בכה"ג (אבל מסתפקנא אם בעלה גוסס או טריפה אי משקה אותה ובמק"א נאריך בזה אי"ה), וגם עיין שם עוד בתוס' דישנם תירוצים אחרים, וגם י"ל בצ"ע לפירש זה דמיירי בגוסס וע"כ מטעמא דרוב גוססין למיתה, דהלא לר"מ קיימינן הכא ור"מ חייש למיעוטא, וצ"ל דמ"מ מקרי לענין זה עבידי דאתי ודו"ק וצע"ק: במה שכתבתי בדף ד' ע"ב להעיר על הרב המגיד דשבועת סוטה דלא היה להאמינה אלא דגזרה התורה לאיים עליה שאני, וכן כתבתי מזה בדף ט' ע"ב על הנו"ב יע"ש הנה יש לי להשקיט קצת בסברא זו גם מה שיש להעיר הערה עצומה דבסוטה מצינו במשנה לקמן כ"ב ע"ב דזכות תולה במים המרים וכן ס"ל לרבנן שם דף י"ט, ובשבועות דף ל"ט ע"א אמרינן וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות וכאן נפרעין ממנה לאלתר וכו' מבואר דבשבועות שקר אין זכות תולה והרי בסוטה אם טמאה היא נשבעה לשקר ואפ"ה אמרינן דזכות תולה לה, אך למש"כ יש לחלק קצת דשאני שבועת סוטה דכל עיקרה אינה באה לברר וממילא אינה מוציאה ממון בבירור זה אלא כדי לאיים עליה וא"כ א"ל דעל שבועה כי האי לא נאמרה דנפרעין ממנו לאלתר והפסוק מוכיח דמיירי דוקא בשבועת שקר דבא להוציא ממון דכתיבי בהדי ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר וכו', אבל אי אמרינן דשבועת סוטה ג"כ בירור היה א"כ בזה נשכרת הכתובה והוי שבועת שקר בהוצאת ממון ואין זכות תולה לה, אך יש לתרץ עוד בפשיטות דהתם לא קאמר אלא דאין זכות תולה „שנים ושלשה דורות" אלא נפרעין ממנו לאלתר.

היינו ממנו בעצמו בחייו אבל הכא בסוטה הזכות תולה לה לאלתר ממש שאין יריכה נופלת תיכף לשתיתה אבל לכל היותר אין זכות תולה לה רק שלש שנים עיין לקמן כ' ע"ב ועדיין צריך ישוב, כי הלא עיקר דין גלגול שבועה ופרטי' ילפינן משבועת סוטה כדאיתא בקדושין כ"ז, ואך שיש לחלק ממה שכתבתי לעיל והרי הוא כמבואר, מ"מ צ"פ היכא ילפינן לה לדיני שבועה בעלמא דבעינן בירור וצע"ק, ובזה אתי שפיר מה שראיתי להמנ"ח מצוה שמ"ז שתמה על הרמב"ם שכתב דקטנה אינה שותה דכתיב אשה דהא קטנה לאו בת קבולי שבועה היא דחש"ו אין שבועתן שבועה ואף אם נימא דמופלא

סמוך לאיש הוא מה"ת לענין נדרים ושבועות זה דוקא לענין שבועה להבא דשבועתו שבועה ולא על שבועה לעבר כמש"כ בחיבור זה ואפי' על להבא אין הקטן בן עונש אם עבר על השבועה וכו א"כ כיון דקטן לאו בר שבועה הוא א"כ בלא"ה אין בודקין עכ"ל אבל לפי מה שבארתי אתי שפיר דשבועה זו בעיקרא לא באה לגבי סוטה אלא לאיים עליה ולא משום בירור ולא משום איסור וא"כ אף בקטנה יכולה לשבע בתור איום ומכש"כ אם נימא דקטנה הוי באיסורא אלא דלא הוי בת עונשין וכמש"כ האחרונים והארכתי בזה במק"א בוודאי א"ש, ועיין ברמב"ם פ"ח מה' גזילה ה' י"א שכתב נתן הכסף לאנשי משמר ומת קודם כפרה אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הכהנים וכו' ואפי' היה הגזלן קטן שאין מתנתו מתנה אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הכהנים עכ"ל, והקשו הא עיקר זל המבואר ברמב"ם אינו רק בנשבע לשקר וקטן לאו בר עונשין הוא על השבועה וא"כ לא שייך בזה כלל בקטן, וא"ל דמיירי במופלא הסמוך לאיש דשבועתו שבועה מה"ת מ"מ לדידן לא קיי"ל כר"ה דלוקה על שבועתו ואינו בר עונשין כלל ועיין בנחל יצחק חו"מ סי' ז' מה שהאריך ליישב עפ"י הנ"ל דקטן הוי בר כפרה לענין שבועות וגזל יעו"ש, ואף שעדיין יש להעיר שם דהרי בגזל הגר הוא לכפרה ואשם קרוי רחמנא לענין לילה כמו שמבואר שם וא"כ קטן לאו בר אתויי אשם הוא דאינו בר חיוב קרבן בשום חטא, ומצאתי שגם המנ"ח מצוה קכ"ט בדין שבועת הפקדון העיר על הרמז"ל הנ"ל מהל' גזילה בדין קטן יע"ש, ועכ"פ לקושיות המנ"ח גבי סוטה יש להעיר כנ"ל:

שם משכ"כ בדף ג' ע"ב בתוס' ד"ה תלמוד לומר וכו', יש טעות הדפוס ובשגגה הדפוס תיבות „למחול על הקינו" וצריך למוחקו כי אינו שייך לכאן, עוד נשמטדברים אלו, ומה שתירצו התוס' דע"כ אית לן למימר דלאביי לא אצטריך קרא אלא היכי דמכחיש אע"ג דקינא לה ע"כ צע"ק מהא דאמרינן בשבועות ל"ב ע"א דאמר אביי גופיה הכל מודים בעד סוטה שחייב בעד טומאה דרחמנא הימניה דכתיב ועד אין בה כל שיש בה ע"כ לשון הגמרא, והרי בודאי אינו מכחישו שהרי תובעו אותו שיבוא ויעיד ואפ"ה לא למד הגמרא אלא מקרא דועד אין בה, ולפמש"כ בקרן אורה דהיכי דהיא מכחישתו אינו נאמן א"ש דשם הרי היא מכחישה לומר דאינה נטמאת וא"כ לולא הקרא אינה נאמנת, ויש לעיין:

במה שהבאתי בדף ח' ע"ב בסוגיא דזקן ממרא בסנהדרין פ"ח, אדרכנא עוד מילתא במה שהערותי שם בדרך למודי במס' ב"מ דף מ"ח ע"א שם ברש"י ד"ה קאי באבל וכו' אבל מעות לא קני מדאורייתא ונפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לרב"י הוי קידושין דמדאורייתא קניא ודידיה הוא לר"ל לא הוי קדושין עכ"ל ולפ"ז מאי דוחקא דגמ' בסנהדרין שם פ"ח ע"ב לאשכוחי מחלוקת הזקן ממרא על הסנהדרין בדיני ממונות

ויוצא מזה דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כגון דקא מפלגי בפלוגתא דשמואל ור"א אי שנים שדנו דיניהם דין עיי"ש ועיין פרש"י שם הלא יש לומר בד"מ היינו הך מחלוקת דמעות קונות דמשכחת לה בפשיטות נפ"מ לענין קדושין וכדכתב רש"י ז"ל בב"מ הנ"ל, וגם לר"ל הלא פליגי בזה תנאי ר"ש ורבנן אי מעות קונות או לא וצע"ק:

במה שכתבתי בדף ב' לבאר פי' המשניות להרמב"ם לענין הזמת העדות עיי"ש היטב, הנה נזדמן שוב לידי לעיין בספר אמרי בינה להגאון אב"ד דקאליש זצ"ל חלק שני על חו"מ ואתי לנגד עיני דבריו בדיני עדות סי' י"ח שהעיר על הקצה"ח שהבאתי מדברי הרמב"ם שהבאתי בפנים אף שכנראה יש גרסאות חלוקות ברמב"ם עיי"ש ובלח"מ ובפ"מ על הירושלמי ריש סוטה ושוב הביא דברי הפ"מ להרמב"ם שהבאתי ומסיים שמבואר בדבריו דלא שייך דין הזמה אלא בב' עדים ומתמה על זה בכל לשון של תימה הנאמרים אצלי בפנים קודם שעמדתי על טעותי, והגאון ז"ל נשאר בתימה על הרמב"ם ז"ל ונוראות נפלאתי האיך אחר הישוב לא עמד על פשטות הדברים כאשר הראתי לדעת בעזר החונן לאדם דעת, ואם בארזים נפלה שלהבת העלם דבר מה יעשה אזוב שבקור, כמוני תלמיד קטן מסובל עוד בחבילי טרדון ויסורי ירושלם תוב"א: מש"כ והבאתי בדף י"ז בשם השו"מ דהקשה בשם המהר"מ מינץ ז"ל ואני בחפשי לא מצאתי הנה בהזדמנות טובה בא אלי כי עם הספר מהר"ם מינץ נכרך גם ספר אחר ו„מי באר" שמו וכשפתחתי להסתכל בו, הבריקו לנגד עיני שם תשובת מהר"מ מינץ ז"ל הנ"ל להמחבר מי באר בענין הכחשה והזמה בדעת הרמב"ם ז"ל הידוע ושם הוא שהקשה המהר"מ מינץ הקושיא על הגמ' סוטה הנז' בשו"ת שו"מ וז"ל הברור דלדעת הרמב"ם מאי פריך הגמרא, אפי' אי נימא דיש לה עדים במה"י אין המים בודקין אותה ולכך העדים נאמנים ולא אמרינן הני סהדי שקרא נינהו מדלא בדקו אותה מי המרים עכ"ז קשה האיך נאמנים לאוסרה על בעלה ולהפסיד כתובתה, לפ"ד רוב הפוסקים דבעינן עדות שא"ל גבי עדות זנות, ואפי' בעדות ממון העלה הש"ך דבעינן עדות שאי"ל, והכא אם יתזמו העדים שאומרים שהיא טמאה מתכחיש גוף העדות שבוודאי הוא שקר אחר שלא בדקו אותה המים המרים עכ"ל, ושם הוא בסימן פ"ה והודות להההזדמנות בס"ד, ועיין שם: עיין בדף ט"ו שהבאתי דברי התורת חסד סי' מ"ד לענין דברי הירושלמי פ"ב דפסחים הנה יש להעיר עוד עליו, דכתב שם עוד וז"ל בסברא זו ניחא ג"כ מה שקשה לפ"ד הברכי יוסף ביור"ד סי' שכ"ז באשה שהפרישה חלתה והניחתה אצלה ובא העוף ואכלה שהיא מחויבת להפריש חלה פעם אחרת וכמש"כ בפ"ו מהל' ביכורים דרה"ג חייב באחריותו דכתיב ביה נתינה וכו' ולפ"ז ה"נ בחלה דכתיב תתנו תרומה לד' ולא הוי כדבר פרטי מחויבת להפריש

פעם אחרת כדין רה"ג עכ"ד הברכ"י שם, ולפ"ז קשיא לכאורה במתניתין דפסחים (מ"ו) אמאי אמר ר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בב"י ולמה לא יעבור עליו בב"י משום שחייב באחריותו אפי' באחריות אונסין עד שתבא ליד כהן לפ"ד הברכ"י הנ"ל, ולפי"ד ניחא דלא דמי חיוב אחריות שמחמת חיוב המצוה לחיוב אחריות של תשלימין מאדם לחבירו שיוצא בדיינים דהא דגלי קרא לענין ב"י דגול"מ כמ"ד, היינו דוקא בחיוב תשלומין שבין אדם לחבירו ולא גו"מ לממון שבא רק מחמת קיום המצוה וכנ"ל, הנה הרגיש בזה לומר דדוקא במאי דגלי קרא לענין ב"י י"ל האי חילוק, אבל לר"ש דס"ל בעלמא גול"מ כמ"ד ליכא למימר חילוק זה וכן מפרש שם עפ"י הירושלמי דפ"ב דפסחים הנ"ל יע"ש.

ולכאורה היה י"ל כן גם לר"ש דדוקא בחיוב אחריות שמקבל עליו חיובו בזה הוי גול"מ כמ"ד, אבל חיוב אחריות שבא מעצמו עליו מחמת קיום המצוה לא, אבל לזה מצאתי סתירה מפורשת מגמרא דב"מ (דף נ"ח ע"א) דמשני ר' יוחנן הא מני (דתנן בני העיר ששלחו שקליהן ונגנבווכו' נשבעין בני העיר או הגזברין) ר"ש הוא דאמר קדשים שחייב באחריותן יש להם אונאה ונשבעין עליהן ע"כ.

ופרש"י דה"נ חייבים כל בני העיר לשקול אחרים תחתיהן ע"כ. והלא אחריות זו היא רק מצד קיום המצוה של נתינת השקל.

ולא מצד קבלתו. וא"כ האיך מדמי לה לחיוב אחריות דקדשים דבא עליו מצד חיוב קבלתו.

א"ו מוכרח משם דלא שנא וב"כ וב"כ הוי חיוב כזה חיוב חזק עד שנחשוב אותי לגול"מ דכמ"ד אליבי' דר"ש אלא דלרבנן דמצד ריבו' אתי עליה ע"ז יש לחלק בין חיוב אחריות דתשלומין מצד חיובו שבין אדם למקום ובין חיוב אחריות של חיובו מצד המצוה כנ"ל והנה לכאורה היה אפ"ל לעיקר קושית התו"ח על הברכ"י דשאני התם בחלה דחמץ דאסור בהנאה הוא והאיך שייך חיוב אחריות עליי.

אך אחה"ז מצאתי גם להגאון ריי"א ז"ל בספרו אבי הנחל דרוש ל"א שהביא ג"כ הברכ"י והקשה עליו מפסחים כנ"ל ומסיים וכ"ת משום דחמץ א"ה א"כ איני שייך בזה אחריות דז"א דכל שהוא מחמת איסור חמץ אעפ"כ מחיוב באחריות דשני דברים וכו' ועשאו הכתוב כאילו ברשותו דהא אי אמרינן טובת הנאה ממון נמי קשה דאיך שייך ש"ה הא הוי א"ה, א"ו דאסור הנאה משום איסור חמץ ע"כ חייב בב"י עכ"ל יע"ש מש"כ בזה: מש"כ בדף ג' (מדפי הספר) להקשות על דברי תוס' סנהדרין פ"ח ע"א דדבריהם הם נגד מסקנת הגמ' בסוטה כ"ה דלאחר סתירה אינו יכול למחול.

ראיתי כעת דדבריהם ז"ל ערוכים לפי שיטת הירושלמי שם פ"ח דסנהדרין דגרסינן התם אר"י סח לי זעירא משום אנשי ירושלם שלשה הן שאם בקשו למחול מוחלין ואלו הן סוטה ובן סורר ומורה וזקן ממרא עפ"י ב"ד, סוטה ולא מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה סברין מימר עד שלא נכתבה המגילה אתא מימר אפי' משנכתבה המגילה אבל אם נמחקה המגילה לא בדא עכ"ל הירושלמי וכנראה דברי התוס' לקוחים מכאן.
אך מהירושלמי סוף פ"ב דסוטה הל' ו' הובא בתוס' י"ח ע"ב ד"ה מהו משמע דלאחר סתירה אינו יכול למחול דקאמר ר' ינאי פשיטא שאדם מוחל קינויו גירש כמו שמחל היך עבידא קינא לה ונתגרשה וכו' אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה וכו' יע"ש בפ"מ וק"ע דפשיטא להו דאחר סתירה א"י למחול וצ"ע ודברי הירושלמי שם בלא"ה צריכין פירוש ואדרבה אי נימא דאחר סתירה יכול למחול יש לפרש שפיר דברי הירושלמי דקבעי אם גירסה אחר סתירה מקרי מחילה יע"ש ושוב ראיתי בעז"ה בשירי קרבן כ דהקשה באמת דמאי מספקא ליה פשיטא שאינה ניתרת בשתיה זו וכו' וכתב די"ל שסובר אף לאחר סתירה נמי יכול למחול ואיכא בבבלי פרק הארוסה מאן דסובר הכי ומספקא ליה אם גירש כמו שמחל אף לאחר סתירה עכ"ל וברוך שכוונתי.
ונעלם ממני הירושלמי דסנהדרין הנ"ל ועדיין צ"ע. והנה אני כתבתי זה כמה שנים על דברת המנ"ח במצוה שס"ה בדין הג' מהנשים שאינן שותיות היכי דאם הבעל אינו רוצה להשקותה וכתב לחקור ובבעל שאינו רוצה להשקותה אינו מבואר דין זה נראה דאפי' אחר מחיקת המגילה הברירה בידו ואלו היה חלוק בין קודם לאחר המחיקה היה מבואר החלוק וכו' יע"ש וכתבתי אז לפני שש שנים שפלא שנעלם ממנו תוס' בסנהדרין פ"ח ע"א דדוקא קידם שנמחקה המגילה אבל לאחר שנמחקה המגילה לא וכמו באשה יעש"ה.
והיה בדעתי לדמותו מחילת הבעל של הקינוי. כמו אם אמר שאינו רוצה להשקותה דהוא ג"כ מטעם מחילת הקינוי.
ושוב מחקתי זה דמאי ענין אמירת הבעל שאינו רוצה להשקותה. דהוא רק בדין השתיה אבל נשארה עליו בכל חומר האיסור סוטה, משא"כ בהבעל שמחל על קינויו דמעקר לגמרי האיסור דלת כאן דין קינוי וכן היה האמת אצלי.
וכעת ראיתי שנבואה נזרקה לפי לכוון לדברי הירושלמי. דסנהדרין הנ"ל שבאמת למד דין מחילת הבעל.
מהא דאמרינן דיכול לומר איני רוצה להשקותה. שפריך ולא מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה וכנ"ל.

ובאמת צריך עיון דמאי ענין זה לזה וכנ"ל דשם נשארה באיסורא ואינו מעכב רק הבירור של השתיה וצ"ע אח"ז רב מצאתי בספר עמק יהושע סי' י"ג בדיני לולב שהביא שם לענינו דברי הירושלמי סנהררין הנ"ל לענין שיוכלו למחול אחר סתירה. ותמה על הירושלמי כנ"ל דמאי פריך מבעלה אינו רוצה להשקותה יוע"ש ונשאר בצ"ע והביא גם הירושלמי דסוטה הנ"ל וט"ס בדבריו שכתב ספ"ה וצ"ל ספ"ב ולא הרגיש במש"כ מזה כנ"ל.

גם לא הביא התוס' דסנהדרין שהבאתי וכן מצאתי שוב בספרו של הגאון האמיתי הנ"ל בנחלת יהושע סי' כ"ו שהזכיר ג"כ הקושיא על הירושלמי סנהדרין הנ"ל בעמק"י ושם טרח להציל בדברים דחוקים יע"ש אריכות] ויצא לנו גם זה דדינו של המנ"ח הנ"ל מבואר בירושלמי סנהדרין הנ"ל דדוקא עד שלא נכתבה המגילה ואית מימר עד שנא נמחקה המגילה אבל בשנמחקה המגילה לא בדא, דא"י לומר שאיני רוצה להשקותה וכהתוס' סנהדרין הנ"ל שמבואר דלקוחים הם מדברי הירושלמי דסנהדרין הנ"ל ואין להאריך עוד:בדף ה' אחר שהארכתי בקושית הגרעק"א ז"ל בדין עוברת על דת מסתירה צ"ל ובזה ניחא נמי מה שהקשה בשירי קרבן על הירושלמי הל' א' דקאמר דרבי יהושע כב"ה דאפילו הקדיחה תבשילו יכול לגרשה והקשה דאף כב"ש אתיא דאין לך דבר מכוער יותר מסתירה אחר הקינוי שכבר עברה על דת משה ומודי ב"ש בשיש עדים בדבר כיעור שיכול לגרשה א"כ ר"י דאית ליה דמשקה עפ"י שנים לדידיה וודאי הקינוי רשות אפילו לב"ש דכיון דא"י להשקותה אלא ע"י שני עדי סתירה תו לא צריך קינוי לגרשה יע"ש ולפמש"כ א"ש.

ועיין גם בנחלת יהושע סי' כ"ו שהזכרתי לעיל יע"ש: ובדברי הב"ח שהבאתי שכחתי לרשום דבאמת כדבריו פרש"י בקדושין דף פ"א ע"ב ד"ה ודר עם אמו משום דלא תקיף יצריה עליהו דאהני ביה אנשי כנה"ג דלא מגרי בקרובתיה וכו' יע"ש וצ"ע מהירושלמי שהזכרתי להקשות על הב"ח יקשה גם זה דמשמע דמקרא ילפינן לה דמותר להתיחד ולא משום האי טעמא, שו"מ בשירי קרבן בירושלמי כאן דהביא פרש"י בקדושין והקשה על זה כן כנ"ל ומסיים והא דאמרינן דאהני דלא מגרי בקרובתייהו, היינו בשאר עריות חוץ מאמו ובתו ע"כ: ובמה שפרשתי שם בד"ה בירושלמי דנכנסה לפלטיא ביום וכו', ראיתי בשירי קרבן שמפרש פירוש זר וז"ל עודנ"ל לפרש דר"י בר"ב אמר דאם נכנס עמו לבה"כ בעוד שלא בא אדם לשם ה"ז סתירה וא"ר מנא דאם נכנסו בזאח"ז לא הוי סתירה ור' אבין אמר אפי' בזא"ז הוי סתירה דאע"ג דא"ל דמקרה הוא שנכנסו לב"ה להתפלל מ"מ הוי רגלים לדבר ובתוס' דף כ"ח ע"ב בד"ה מכאן וכו' משמע דמפרשים דמ"מ יש

רגלים לדבר כשנכנסו לפלטיא ע"ש ולא נהירא דודאי סתירה היא כשנכנסו לחורבה ביום וכו', עכ"ל והנה המעיין בתוס' שם יראה דלא משמע מידי שם בפירוש דבר זה אלא דהתוס' התחילו להעתיק הירושלמי מתיבות אלו ואין ענינם אלא להביא ההיא דשאלו לבן זומא וכו' יע"ש: שם ואגב ראיתי שם במרה"פ ד"ה רבי יוסי בעי וכו' וכן מה דסיים שם עוד ראיה לפסק הרמב"ם מפ"ב דכריתות תנן חמשה וכו' ונפלאתי מאד דמה ראי' הוא זו וכו' ע"כ וכבר הקדימו בזה מרן המל"מ ז"ל בפ"א מהל' סוטה והב"י עצמו בבדק הבית כבר צוה למחוק זה יע"ש במל"מ, ולחנם טרח הח"ס ז"ל בחלק אהע"ז ח"ב סי' ק"כ כמדומה ליישב עיי"ש, ומה שתרצתי ההיא דאמרה חנה אלך ואסתתר, מצאתי גם בח"ס סי' ק"ב מחאהע"ז שהוא ז"ל בנה יסוד ראיה להרמב"ם דאף ממי שמותר להתיחד יש קינוי מאגדה זו דחנה דאל"ה קשה היאך תעבור על איסור יחוד יע"ש ואינו מוכרח לפי מה שבארתי בפנים ועיין במראה הפנים בירושלמי פ"ג בד"ה שאם היתה עקרה נפקדת שמיישב על דרך זו קושית התוס' בדף כ"ו ע"א דלר"י נמי לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו ברווח יע"ש ובדרך זה דרך בס' מנחה חדשה פ' נשא, אך העיר שם בכל המקומות האלו מאיסור גרם מחיקת השם יע"ש ובדבר זה צ"ע לעת הפנאי אי"ה: על מש"כ בדף ו' בשם המשל"מ ותוס' שאנץ בהא דבעי רב ששת להוכיח שאם יש עדים במדה"י וכו' מדתנן או שבאו עדים דאתי אימת וכו' אלא בתר דשתאי וכו' ומאי קושיא, דילמא משום שאינו מנוקה מעון הוא כמש"כ הרמב"ם יע"ש מצאתי כעת בספר בנין אריאל להגאון מהר"ש מאמשטרדם זצ"ל על התורה בפרשת נשא שכתב דאדרבה מסוגיא זו הוציא הרמב"ם את שלו דקשיא ליה אדר"ש היכי מצינו לאכחושי סהדי דילמא בא עליה בדרך וכמש"כ הרב המל"מ וי"ל.

דקשיתי' משנה יתירה דאתי לאשמיענן חידוש דאפילו כי ליכא למיתלי כלל בעון דבעל כגון שאיש ההוא היה לו אשה אחרת והשקה גם אותה ובדקוה המים וא"כ אין לתלות העון ב ואפ"ה או האשה שלא בדקוה המים ובאו עדים ואמרו שטמאה היא פסולה מלאכול בתרומה ולא אמרינן סהדי שקרי נינהו אע"ג דאיהו וודאי מנוקה מעון, וצ"ל משום דרב ששת, ומינה מוכח דאיזה ביאה אסורה שעבר עליה מיחשב איני מנוקה מעון דאל"כ אכתי מאי דייק נימא שבא עליה בדרך אפ"ה בדקוה המים לאשתו האחרת שלא עשה עמה איסור אלא ע"כ כדעת הרמב"ם ודו"ק עכ"ל ודפח"ח אלא שיש עדיין לשדות נרגא דהרי אין משקין שתי סוטות כאחת וגם להעמידם בעזרה אסור ומכש"כ בבעל אחד ועיין לעיל דף ח' ובחידושי.

וא"כ ע"כ היה זו ששתתה קודם ובדקוה המים. שלא עשה עדיין העבירה אבל בזו האחרונה חיישינן שוב שמא בא עליה אחר ההשקאות הראשונה ולכך לא בדקוה המים. ועיין בראש יוסף חולין (די"א) שכתב ג"כ כה"ג יע"ש, ויש לעיין: לענין מה שכתבתי בדף ל"ו ע"ב ע"ד פריצת התלבושת. נשמט להביא הראיה החותכת האיך שנהגו אבותינו ואבות אבותינו בחיי הצניעות והכשרות בזמן חכמי התלמוד.

אשר עד שהכריע אופן התנהגות מוסרית זה להלכה למעשה בענין דיני ממונות. והוא גמרא ערוכה אשר תינוקת של בית רבנהלומדים פרק בשור שנגח את הפרה יודעים אותה דשם בדף מ"ח ע"א אמרינן ומ"ש מהאשה שנכנסה לטחון חטין אצל בעה"ב שלא ברשות וכו' הא ברשות פטור אמרי לטחון חטים כיון דלא בעי' צניעותא מידי לא בעי' מסלקי מרוותא דחצר נפשייהו ועליה דידיה רמי נטירותא אבל למיפא כיון דבעי צניעותא –ופרש"י צניעותא „שמגלה זרועותיה" –מרווחא דחצר מסלקי נפשייהו הלכך עלה דידה רמי' נטירותא עכ"ל, ולשון הזהב של הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' נזקי ממון דין י"ד ומעשה באשה שנכנסה לאפות בתנור בבית שכנותיה והניחוה ונתעלמו כדי שלא יביטו בה בעת לישתה ואפיתה וכו' עכ"ל וכמדומה שאין מן הצורך להעיר מכאן עד כמה הגיע מצב המוסרי והצניעות בחיי המון בית ישראל בזמן רבא אף גם הני נשי דמחוזא, באופן היותר נעלה: במש"כ בדף ז' אודות הרמב"ם שאין אדם נהרג עפ"י עצמו מצאתי כתוב אצלי במק"א דבעיקר דברי הרמב"ם שאין אדם נהרג עפ"י עצמו מצאתי תוספתא ערוכה בסנהדרין פ"ח דר"י בר"י אמר כך שאם הודה מעצמו פטור עיי"ש וכן כתב שם בחסדי דוד ובהגהות מצפה שמואל (בדפוס ווילנא):

לדף ו' ע"ב דמקשה הגמ' על ר"ש בסוטה שיש לה עדים במדה"י אין המים בודקין אותה, מהא דתנן שבאו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת ונימא תגלי מילתא למפרע דכי קדיש מעיקרא בטעות קדיש ותיפוק לחולין יע"ש והנה יש להקשות לשיטת השיך בחו"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג דבפסול מחמת עבירה ל"ב תחילתו וסופו בכשרות א"כ הלא משכחת לה שהיו העדים פסולים מחמת עבירה וע"כ הוי כאין לה עדים והמנחה נתקדש ואח"כ עשו תשובה והעידו וזה אין להקשות דלוקמי דמיירי בהיו העדים קרובים ועכשיו נתרחקו, דבלא"ה קרובים נאמנים להעיד שנטמאה שלא תשתה, אמנם מפסולין שגם בסוטה אינם נאמנים עיין רמב"ם פ"א מסוטה קשיא דלוקמי בכה"ג, עיין בשו"ת בית יצחק חיור"ד בהגהות ומפתחות לסי' קנ"ז, דהקשה זאת והנה הפסולין בעדות סוטה היא כדמשמע מדברי הרמב"ם שם הוא פסולי עדית בעבירה מד"ת וכן גזלן ד"ת כדאיתא בר"ה (כ"ב) ועיין שם בט"א, ויש לתרץ קצת עם דברי הח"ס חחו"מ סי' ל"ו שכתב דמדברי

הש"ך נראה שלא אמרו להכשיר אלא בפסול עבירה שאינו חמס וחמוד ממון אבל בפסול חמס לא אמרו ותרי טעמא איכא בדבר חדא דהכא בידו כל שעה לשוב בתשובה ואפילו בהרהור תשובה סגי משא"כ בפסול דחמס צריך שיחזור הגזילה וה"ל מחוסר מעשה וכו' עיי"ש הנה לפי חילוק זה א"כ בפסול מחמת גזלנות גם הש"ך מודה שפסול, אלא בפסול מחמת עבירה דאורייתא, דמכשיר הש"ך, יש לומר דכיון דהטעם הוא רלא נקרא תחילתו בפסלות משום דבידו כל שעה לשוב בתשובה, א"כ נראה דבכה"ג מקרי נמי שיש לה עדים במדה"י והמנחה לא קדשה כלל כיון שבכל שעה הם ראויים להעיד וכשם שפסול זה אינו מעכב מלהיות נקרא תחילתו בפסול, ה"נ אינו מעכב מלהיות נקראים ראויים להעיד, ושוב אין המים בודקין אותה דגם על זה נאמר תגלי מילתא למפרע ודו"ק, אך לחילוק השני שכתב שם הח"ס דבפסול מחמת חמס כתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס הרי הכתוב קראו עד אלא שנקרא עד חמס א"כ הו"ל תחילתו בפסלות משא"כ פסול בשאר עבירות נפקא לן אל תשת רשע עד א"כ הכתוב אומר שלא יעשה אותו עד כלל וא"כ כשיחזור בתשובה הוא דנעשה עד וה"ל תחילתו בכשרות את"ד, לפ"ז יקשה שוב דבוודאי מתחלה קדיש המנחה כיון דליכא כאן עד כלל, אבל חילוק זה לא מסתבר לענ"ד דמנלן בסכינא חריפא למפסק קראי דשניהם אין שם עד עליהם וכן משמע באר היטב בט"א ר"ה שם בד"ה הא אשה כשרה לה יע"ש ובוודאי יפסול בצירוף משא"כ אשה וקטן כמש"פ התומים סי' ל"ח כדפריך נרבע יציל עיי"ש, וע"כ דלענין דיני עדות שם עד עליו אלא דמ"מ ס"ל להש"ך דאין פסול זה מעכב בעיקר העדות וכסברא הראשונה שכתב הח"ס, וממילא מחוורין שמעתין ודו"ק וראה בתומים סי' פ"ב בקיצור כללי מיגו אות ח"י בענין שתפסו מתוך תשובת הרא"ש כלל ס"ו דאפילו במקום עדים פסולין לא אמרינן מיגו ורצה לחלק דכי אמרו הרא"ש במקום קרובים דאין העדים משקרים, אבל בפסולים מחמת עבירה וכל כיוצא בהם דנפסלו מחמת חשש דמשקרים א"כ בזה אין שם ללב להכחישן כי בזה לא יהי' נחשד בעיני הבריות וכו' יע"ש שו"ר שכבר העיר בזה בהגהות מלא הרועים כאן אלא שהוא הקשה על קרובים בנשותיהם וצ"ע דהלא קרוב כשר גם קרובים עדים כשרים וכן מצאתי עכשו בספר תורת הקנאות שמביאו וכך כתב יע"ש והעיר מהא דתחילתן וסופן בכשרות.

ולא העיר יותר כקושית הבי"צ הנ"ל: במה שכתבתי בדף מ"ד בשם היעב"ץ והעיון יעקב דלמ"ד קדושה ראשונה ק"ל וקלע"ל ס"ל כמ"ד ארון נגנז ולא גלה לבבל יש ליישב בזה דברי התוספתא במכילתין ריש פ' י"ג דתניא משנבנה בית ראשון נגנז אוהל מועד וכו' לא היתה צריכה שמן המשחה שקדושה הראשונה ק"ל וקלע"ל ע"כ ופירשו המפרשי

דקאי עלהכלים ומנורה ושלחן שעשה משה יע"ש ואין פירושם משביע רצון דמה"ת לומר דבעי משיחה מחדש וגם לענין הכלים לא שמענו דבר זה דק"ר ק"ל או לא קלע"ל ועיין שבועות ט"ז, אבל לולא דמסתפינא הוי אמינא דזה קאי על הלכה ב' שם דתניא משנגנז ארון נגנז עמו צנצנת המן וכו' מה ראה וכו' מיד גנזו יע"ש, ועל זה שייך הא דלעיל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל, פירוש ולכך הוצרך לגונזו כדי שיהי' הקדושה נמשכת לעולם וכמש"כ האחרונים הנ"ל: בזה שהקשיתי דף נ"א ע"ב מהא דערכין דף ז' יע"ש ממהירת הדפוס נשמט הראיה שהבאתי לדברי אלה מדברי התוס' דלקמן כ"ו ע"א ד"ה מעוברת עצמו דרש"י פירש ולא אמרינן דלא ליקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למיקטליה מה איכפת לן נמתין עד שתלד הא תנן בפ"ק דערכין האשה היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד והתם גזה"כ הוא ומתו גם שניהם לרבות את הילד והתם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטלינ' ליה משום ממוניה דבעל הוא וכו' עכ"ל ודע דעל מה שהביא הרמ"א בחו"מ סי' צ"ו סוף ס"ו די"א דאין משביעין האשה כשהיא מעוברת דהא מוציאין אותה מבה"כ כשהיו נותנין חרם עכ"ל, העיר באו"ת שם ס"ק י"ט דדין זה אין לו שורש כלל דכל דין שבועה מסוטה ילפינן ובסוטה משקין המעוברת ולא ממתינין עד שתלד עכ"ל וכן כתב בס' קובץ על הרמב"ם הל' סוטה (פ"ד דין י"ז) ועיין בפ"ת שם בשם הח"ס תחו"מ ס' ע"ז דברי התלמיד ודברי הרב יע"ש ולקמן שם נעיר בזה אי"ה, ועיין בנחל יצחק סי' צ"ו שם שמדחה דברי הרב ח"ס עיי"ש, ולפמש"כ לעיל דשבועת סוטה ל"ד לשאר שבועות שקר שמוציא ממון עיי"ש והראיה דזכות תולה בסוטה ולא כן בשאר שבועות שקר א"כ יש לחלק בפשיטות דאין הסכנה מבוררת דהלא זכות תולה לה ואפשר גם זכות העבור תילה לה משא"כ בשאר שבועות דנפרעין ממנו לאלתר אין להשביעה ויכול להמתין, ועוד י"ל דבסוטה דהקינו היה בעוד היתה מעוברת איהי דאפסידה אנפשה, אבל בעלמא שתשבע על החוב שנתחייבה מקודם ובכה"ג מיירי הרמ"א, לא משביענן אבל במקום שנתחייבה לאתר שנתעברה, י"ל היא וולדה נתחייבו ולקיים דברי התומים דאין חוששין לדין זה:

במה שהבאתי בדף מ"ט ע"א בהג"ה בשם אאמו"ר הגאון זצ"ל והבאתי ע"ז דברי המל"מ והחו"ד והבא"י יע"ש, -מצאתי כעת באמרי בינה דיני קנינים ס' י"א ד"ה וראיתי שמדבר בדין זה של המשל"מ יע"ש באריכות, ובגמר דבריו רצה לחדש דהא דהלוה קונה ההלואה אף דקונה במשיכה מ"מ היינו דוקא בהלואה דהיתרא אבל בהלואה דאיסורא כגון שהלוה על ריבית בזה לא קנה במשיכה ועדיין ברשות בעלים לחזור, ואם נאמר כן יל"ק קושית הקצה"ח סי' ל"ח לר"ל דסובר חייבי מלקות שוגגין פטור מתשלומין

שטר שיש בו ריבית אמאי גובה את הקרן הא הלוה עובר על לאו דלא תשימון ויהי' פטור מתשלומין ואף אם איתא בעין מ"מ מלוה להוצאה ניתנה עיי"ש ולמה שכתבתי לא קנה הלוה המעות כ"ז שהוא בעין דמשיכה כה לא מהני במקום שעושה איסור: מה שהקשיתי בדף הראשון בהיא שוגגת והוא מזיד דאסורה לו מסנהדרין (מ"א) יע"ש הראני כבוד ידידי הרב הגאון רי"מ הורוויץ שגם הוא כוון לקושיא זו בספרו גידולי ציון, וכן במה שכתבתי בדף מ"א מ"ב בענין קבלת גרים בזה"ז מאו"ה היושבים באיטלי"ע עיי"ש דיבר ג"כ קצת מזה בספרו הנ"ל סי' מ' ועיי"ש ועיין היטב במה שכתבתי ותבין: במה שהבאתי (בדף י"ז ע"א) התוספתא דסוטה ה"ב דקתני בה דנטמאת מנחתה תעובר צורתה ותצא לבית השריפה עיי"ש ראיתי אחז"ר שאתי לידי הגהות וחידושי ספר קובץ להרמב"ם סדר נשים (שאינו בנמצא) וראיתי בפ"ד דין י"ד שהביא התוספתא על דברי הרמב"ם שם אבל לא העיר בה כלום, והנה גם לאידך גיסא קשה דתנן לקמן כ"ב ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני ואומרת אינה שותה וכו' אמאי לא קתני הכא דטעון עיבור צורה כיון דהוי חזי להקרבה ופסולו מחמת בעלים הוא וטעון עיבור צורה ע ועיין במנחות (נ' ע"ב) דקאמר בשלמא ראשון חזי להקרבה וכו' יעש"ה, -שוב העיר פני המזרח ששלח לי ספרו עולת שלמה כבוד המחבר ה"ה הרב הגאון הגביר המפורסם רבי שלמה זלמן ליפשיטץ זצ"ל מהורדנא חיבור יקר ונעלה לסדר קדשים ומצאתי זה לא כבר שם במנחות דף (נ' ע"ב) שהקשה כזה ההערה השניה הנ"ל וכתב ע"ז וז"ל דבפסחים דף ע"ג איתא שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם ישרף מיד והקשו שם התוד"ה בדם וכו' אמאי ישרף מיד הא פסולי בבעלים הוא וטעון עי"צ ותירצו דמיירי שמשכו הבעלים קודם שחיטה דחשיב פסולו בגופו ומעתה א"ש בסוטה דכל הני פסולי דחשיב התם אירעו קודם קמיצה שהוא במקום שחיטה והוי פסולו בגופו אבל מנחת חביתין דאין בהם קמיצה הוי קידוש כלי דידה במקום קמיצה כמש"כ התוס' לעיל דף כ"ו ד"ה חלא וכו' וטעון עי"צ דהוי בפסולו בעלים, אך ק"ל דבסוטה דף ו' דאיתא קרבהקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא או היא הרי היא ככל המנחות ותשרף ואמאי הא כיון דמתו אחר קמיצה הוי כמו לאחר שחיטה ופסולו בבעלים הוא וטעון עי"צ?

עכ"ל ונשאר בצ"ע, אלא שי"ל דבאמת בכאן אין הכרח ויש לומר דאין ה"נ דבעינן נמי עי"צ, ואדרבה בזה יש ליישב קושית התוס' לקמן (כ"ב ע"ב) ד"ה אלו שמנחותיהן נשרפת תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמרינן בפ"ק דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדתניא לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי וכו' יע"ש, ולמש"כ אתי שפיר דלכך לא תני בהדדי משום דבמשנה

שם אינו טעון עי"צ דקודם קמיצה הוי פסולו בגופו, אבל התם במתה היא או הוא אחר קידוש הקומץ, באמת טעון עי"ל ודין שריפה שלו משונה מדין דשריפה דמשנה שם, והא שכתבו התוס' דה"ה משקידשו בכלי נמי דנשרפת י"ל דאין ה"נ דבכה"ג דהוי פסולו בגופו אין טעון עיבור צורה, וכיון שהוי בכאן חילוקי דינים לענין עי"צ, לכך לא כייל לה בהדי דתנן התם דפשיטא בהני דלא טעין עי"צ ונשרפת מיד, והתוספתא היה בהעלם עין מבעל עולת שלמה ולכך לא הרגיש ביותר דבאמת על נטמא נמי בעי בתוספתא עיבור צורה דלא כמו שרצה לדייק מתחלה „ומשמע התם דנשרפת מיד דומיא דנטמא המנחה דקתני התם מדלא קתני דטעון עיבור צורה" –אגב ראיתי נמי שם דף כ"ו ע"ב על הגמרא דקאמר מכלל דר"א ור"ש לא בעי מתן כלי וכו' הקשה הגה"מ ז"ל הנ"ל וז"ל ק"ל בסוטה דף ו' קתני קידש הקומץ של מנחת סוטה ולא הספיק להקרבו עד שמת ישרף ופרש"י שם שהקומץ טעון קידוש כלי עיי"ש וע"כ ר"ש היא דס"ל שם (די"ט) מקריב מנחתה אח"כ משקה דלרבנן דס"ל משקה ואח"כ מקריב אין נ"מ זה שמת ועיין בפרש"י ד"ה שמת הוא ור"ס הא ס"ל לא בעי קידוש כלי, ומכאן ראיה למש"כ לעיל דהא דלר"ש לא בעי קידוש כלי משום דידו ככלי שרת דמי ונתקדש הקומץ בידו כדאמרינן ביומא דמ"ח בקטורת ושפיר קאמר קדש הקומץ וכו' דבשעה שקמצו נתקדש הקומץ בידו עכ"ל הנה ההנחה שהניח דדוקא ר"ש היא ולא רבנן היא הנחה סוברת כמובן דפעולת ההשקאה נעשה בעת ההקרבה וגם רבנן הלא משכחת לה דמודים הם בהקריב מנחתה ואח"כ משקה שהיא כשר, והראיה החותכת היא הרמב"ם ז"ל ופסק בפ"ג דין ט"ו דמשקה אותה ואח"כ מקריב כת"ק עיי"ש, ובפ"ד דין י"ד הביא הך דינא שמת הוא או שמתה היא הרי המנחה כולה נשרפת ובזה מדוקדק שהקדים מקודם הרמב"ם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה לומר דדין זה אתיא אף כרבנן וקצרתי:

מה שכתבתי לענין הלבנת פנים אי צריך למסור נפשו על זה כדעת התוס', ראיתי עכשו בשו"ת בנין ציון ח"ר סי' קע"א קע"ב קע"ג משא ומתן ארוך בענין הזה והביא דברי התוס' דשמעתין וכן מתרץ קושיתם כתירוץ השני שכתבתי וכן מרמז לדברי השערי תשובה לרבינו יונה ז"ל וברוך שכוונתי, וכן הביא שם בשם ספר תיבת גומא חקירה ה' יע"ש שמסיק להלכה דמחויב למסור עצמו למיתה ולא יביישו יע"ש ובס' קע"ג ועדיין צ"ע, מדברי הפ"י והעי"ק ועל גביהם הרמב"ם ז"ל: במש"כ בדף מ"ט ע"א לענין קלבדר"מ –יש להוסיף דל"ד למחתרת דאין הב"ד אומרים להיפוך ומצוה הוא טל כל אדם, אבל הכא אין הב"ד מורים כן ומורים להיפוך, דהלכה ואין מורים כן, –כן יעיין בענין זה בשו"ת עונג יו"ט סי' כ"ד לענין מפקיד חמץ בפסח דנימא קלבדר"מ יע"ש שאינו מביא דברי הקצה"ח

וקצרתי כי אין מקומו כאן: הערה בפירוש הירושלמי בירושלמי סוטה פ"ק סוף הלכה ב' אמרינן צרת סוטה למה היא אסורה רבי יוחנן אמר מריח ערוה נגעו בה, רב אמר מפני שכתוב בה טומאה כעריות עכ"ל, ויש לעיין במאי פליגי ולכאורה דמיין אהדדי ולמה לא פריך מה נפיק מבינהון, כדפריך האי תלמודא בכמה דוכתי, והפ"מ והק"ע לא עמדו כלל בזה, וא"ל דאיכא בינייהו ספק סוטה דלרב דוקא סוטה וודאי טומאה כתיב בה אבל ספק סוטה לא כדמבואר ביבמות שם (די"א) אמינא לך אנא סוטה ודאי ואת אמרת לי ספק סוטה, ובעי חליצה כדמפורש במשנה, ואם מת חולצת ולא מתיבמת דאיך יחלוק ר"י על המשנה דאם מת חולצת ולא מתיבמת ואפשר דפליגי בזה דלרב אינה צריכה חליצה כלל כמבואר בדברי התוס' דף י' ובדברי הראשונים ביבמות שם די"א עיין רא"ש ורשב"א ונומק"י אבל לרבי יוחנן דרק „מריח ערוה" נגעו בה לענין יבום מ"מ צריכה חליצה וכדעת הראב"ד דס"ל דסוגיא דסוטה פליג על סוגיא דיבמות עיי"ש ברא"ש יבמות, ולרבי יוחנן ס"ל כן באמת להלכה דצריכה חליצה, וסיוע לדעת הראב"ד ז"ל כד"נ: ובעזרת הוא אחד ואין שני נתחיל לכתוב חידושי פרק שני.

ומה ששגיתי כבר על האמת יעמידנידף י"ד ע"א במשנה וזו אינה טעינה לא שמן ולא לבונה ועיין מש"כ לעיל דף י"ז על התוספתא דטעון עי"צ ומש"כ לעל מזה, והנה שוב כשהגיע לידי הספר מנחת קנאות ששלח לי כבוד הגאון המחבר שליט"א, ראיתי שכאן במשנה הביא בשם הפנים יפית עה"ת בפ' נשא שכתב בזה"ל ונראה די"ל משום זה הטעם כתיב לא יצוק עליה שמן משום דיש לחוש שתעלים את טומאתה מחמת נדות או שתטמא את עצמה למת, וכיון שיתן הכהן את מנחתה על כפיה תטמא את הכלי ואת מנחה במשא וכו' לכך הוצרך ליקח קמח שלא הוכשר שאינו מק"ט לכך לא יכול ליצוק עליו שמן שלא יתכשר וכו' יע"ש והעיר עליו המחבר יש לתמוה דהא מנחת חוטא נמי לא בעי שמן ולבונה (א"י מאי בעי בזה וכי הדדי כתיבן וקרינן) ובמנחות דף ד אמרינן מנחת חוטא מגבלה במים והיא כשרה דמאי חריבה משמן יעי"ש א"כ גם במנחת סוטה נותן לתוכה מים ה"כ אכתי הוכשרה המנחה במים מה יועיל מה שאיני נותן לתוכה שמן ע"כ ולא העיר מכל דבורי התוס' שהבאתי בפנים לעיל, ועכנ"ל או כמו שכתבתי משום דגם מים שבעזרה אינו מכשיר, או כמו שהבית המחבר שם דברי הרמב"ם (פי"א מהל' מעה"ק הי"ד) דוקא בדיעבד אם נתן בה מים כשרה אבל לכתחילה צ"ל חריבה מכל דבר יעי"ש, וגם יש לעיין אם מים שבעזרה שאינו מכשיר היא מדאורייתא מדרבנן, ועכ"פ דברי הפנים יפות יפות הן ותודה לעליון שכוונתי לזה במקצת, אך זה יש להכיר עליו ולעיין „בפנים" שם אם הביא המדרש רבה מפורש פ' נשא (סי' ל"ח י"ז דדריש מיד

האשה ולא מיד שלישה (היינו שלוחה כמו שפירשו המת"כ והגרד"ל גורס מיד שלוחה) שאם פירסה נדה לא היתה, שותה ע"כ, פירשו משום דתטמא המנחה אם תיגע בה ע"כ וזה מוכרח וא"כ יש לעיין הא לפי המבואר ליכא מידי דמכשיר, אם לא אליבא דמ"ד חיבת הקודש מכשיר מדאורייתא, ועוד יש לעיין בעיקר הדבר הלא בנדה האמנתה תורה על עצמה והלא תמיד תאמר שהיא נדה ומי יבדקנה, אלא דיש עצה להמתין לה הימים שצריכה ספירה וצ"ע בזה עוד:

שוב השגתי בשאלה החומש במדבר עם פנים יפות וראיתי שם על הפסוק (ט"ו) והביא את קרבנו עליה שמביא בעצמו זה הדרש על שם הספרי, וז"ל ואיתא בספרי מיד האשה שאם פירסה נדה לא היתה שותה וכו' נראה הא דלא כתב זה בתחילת הפרשה משום דפשיטא דאינה יכולה ליכנס לשער נקנור שהוא מחנה לויה וכ"ש לתנופה שהיא בעזרה, אלא אפילו לאחר התנופה פירסה נדה אפ"ה לא היתה שותה חוץ לעזרה וכו' יע"ש וכנראה דרוצה לפרש דלכך לא היתה שותה משום דאסורה לעמוד בעזרה, אבל לא משום שתטמא את המנחה, וכן כתב שם בעצמו מהא אי חיבת הקדש אינה מכשרת רק מדרבנן עיי"ש, גם יש לעיין בכל המנחות היכי משכחת לה הכשר דהלא בקדשים אינו ממון בעלים כי אם ממון גבוה ובעינן דעת הבעלים גבי הכשר, ועיין קצה"ח סי' ת"ו סק"ח שכתב כן יעש"ה, ועיין במנ"ח מצוה טומאת אוכלין, ובשו"ת עונג יו"ט ס ק"ר, ובסי' ל ב השיג עליו על הקצות ז"ל, ובש"י למורא על מסכת בכורות בהל' חלה שם משיג על הקצה"ח הנ"ל ובלחם שערים סי' ל"ח ואכמ"ל, אם צא היכי שנלתתה במים קודם שהוקדשה, ועיין יומא דף ו' היה עומד ומקריב את המנחה ואומרים נטמאה וכו' יע"ש, ועיין לקמן (כ' ע"ב) והם אומרים הוציאה וכו' אמר אביי שמא תפרוס נדה וכו' יע"ש וא"כ צ"ע דהוי לן למיחש דילמא תפרוס נדה מחמת בעיתותא גם קודם שתשתה וצ"ע וברור עוד בענין הזה: שם ע"ב ברש"י ד"ה ונותן עליה הזר שמן ולבונה ואין צריך כהן דקיי"ל יציקה ובלילה כשרה בזר, והא דלא קחשיב „ובולל משום דאם לא בלל ג"כ כשר כ"כ בתוס' שאנץ, או דלענין בלילה לא בעי כלי שרת עיין מנל"מ בהל' מעה"ק פי"ג דכתב כך מרן הכ"מ שהכלי שהיה בולל בו לא היה כלי שרת וכו' יע"ש אך התוס' חולקים על זה יע"ש: שם אע"ג דקדישתיה סכין עיין פרש"י ז"ל ועיין הגהות הרש"ש, ועיין תוס' שאנץ כאן (דפוס ווילנא) ועיין תוס' זבחים פ' איזהו מקומן, ועיין בספר קדושת יו"ט אלגאזי שהאריך בזה: שם ברש"י ד"ה אין מקדשין אלא מדעת וכו' וא"ת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה בפה וכו', הנה יש לרצות וליישב קושיתו בדרך חידוד, דהנה ידוע שיטת רש"י בגיטין (י"ב ע"ב) דדעתו דאין הקדש חל על פחות מש"פ,

יעו"ש וברשב"א שם, יהנה משכבר הימים בלמודי מס' כריתות הקשיתי ע"ז מדאמרינן שם דבעשירית האיפה.
דבפרוטה נכי ריבעה הוי אלא דלאו אורח ארעא לאתויי פחות מש"פ עיין שם (ד"י ע"ב) וקשה לשיטת רש"י בלאו הכי אינו חל כלל ההקדש על פחות מש"פ והארכתי רזה שם, וברבות הימים מצאתי בעז"ה הערה זו בשו"ת שבולת שמוחל סי' פ', וראיתי שתירץ תירוץ א' כמש"כ אני שם, ושוב כתב דעוד י"ל לרש"י דקדושת כלי חל על פחות מש"פ רק קדושת פה לאחיילי, א"כ נ"מ למנחות שיתקדשו בכלי, ועיין פ"י מהל' ערכין ה' י"ט, והנה חלוק זה נחמד ונכון, וא"כ י"ל במנחת סוטה שבאה משעורין וקמח מעורבת, א"ל דכל עצמה אינו ש"פ, וכן בעשירית האיפה א"כ אינו קדושה קדושת פה כלל לשיטתך ש"ו דאין בה חלות הקדושה, אך דוקא בקדושת כלי ומיושב תמיהת רש"י ז"ל בשיטתו, ונכון.
ועיין רמב"ם הל' מעילה פ"ז דין ח' ובמה שרמז המל"מ החידושי הרשב"א לגיטין י"ב, ודו"ק כן מצאתי בשו"ת עין יצחק בחלק אהע"ז סי' פ"א אות ח' שהעיר בדברי רש"י דגיטין הנ"ל ודרך באופן אחר יע"ש לתרץ ההוא דכריתות ואכמ"ל בענין הזה, וכן העיר בעולת שלמה למס' כריתות שם עיי"ש מה שתירץ, וכן מצאתי זה עתה בשו"ת בית יצחק חיור"ד ס' קכ"ה אות א' וכן אי בעי דין ממון ופחות מש"פ לא הוי דין ממון לדעת רש"י סוכה כ"ז יע"ש ובעין יצחק וקצרתי: שם ע"ב כסבר משקה ואח"כ מקריב את מנחתה דאי משום מגילה הא אימחקא לה, ובתוס' הקשו הא אמרינן לעיל לאחר שנמחקה מגילתה מאיימין עליה שתשתה ותירצו דע"כ אית לן למימר דר"א לית ליה איום שתשתה אפי' אחר מחיקת המגילה וכו' יע"ש ועיין בקרן אורה בביאור דבריהם וכתב דקשה קצת לעשות פלוגתא באיום אחר שתיה וכו' יע"ש, ונראה דאף דמחלוקת ר"ש ורבנן אי משקה ואח"כ מקריב או מקריב ואח"כ משקה תליא בקראי כמבואר לקמן (י"ט ע"א) מ"מ נראה לומר דפליגי גם בסברא, אי מותר לאשקויי מקודם דבזה נכלל גם מחיקת השם הקרוש ואף שנצרך עוד להמתין על קריבת המנחה דכ"ז שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, או דאסור לאקדומי מחיקת שמו הקדב"ה ואף שהתירה התורה, מ"מ אין לנו לאקדומיה וכל כמה דאית לן לאחר המעשה הנורא הזה אית לן לאחר כדי שתיכף תעשה פעולתה באם שכבר הקריב המנחה ובזה היא מחלוקתם דר"ש וחכמים, ויסוד מחלוקתם נראה עפ"י מה שהאריך הבית אפרים (חיור"ד ס' ס"א) שכתב להביא ראיה מהא דקיי"ל גבי סוטה שמוחקין את השם כדאמרינן שם שנכתב בקדושה ימחה על המים ומייתי לה

בתשב"ץ סי' ב' וכתב דהותרה מחיקת השם מגזה"כ דכתיב ומחה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו וכו' ואין ללמוד מכאן היתר לדברים אחרים דגזה"כ.
ולכאורה קשה דא"כ בריש יבמות דמפלפל הש"ם מנ"ל דאתי עשה ודחי ל"ת נילף מהכא דדחי וכיו"ב הקשו בתוס' שם כ"ק ע"ש וכו' ומסיק ועכ"פ נראה בההיא דמחיקת השם גבי סוטה ליכא למילף מניה דעשה שצותה תורה גבי סוטה דוחה ל"ת דלא תעשון משום דמצותה בכך שהרי אם אינו מוחק השם המגילה פסולה, ושוב הקשה דיכול להתקיים ומחה אל המים חוץ מתיבת השם הקדוש וכו' יע"ש ומסיק דע"כ צ"ל כמש"כ דעיקר איסור במחיקת השם אינו אלא אם הוא דרך השחתה דוגמא מה שהצריכה התורה לעשות לע"ז וכל שאין כוונתו ע"ד זה אין כאן איסור לאו כלל וא"כ א"ש דליכא למשמע מיהא דעשה דוחה ל"ת דבאמת לאו מהאי טעמא אתינן עלה, אלא כיון שצותה תורה למחוק השם והוא עושה כן לקיים מימרא דרחמנא אזלא ליה איסור לאו שבו לגמרי שהרי אינו עושה דרך השחתה שהוא ח"ו להמרות עיני כבודו אלא אדרבה שליחותי' דרחמנא קא עביד ואין עליו עון אשר חטא כלל משא"כ בעלמא שפיר איכא איסור לאו רק דאתי עשה ודחי ליה כמו בציצית וכלאים וכל הני ומצאתי בשו"ת הרמ"א (סי' ק' אות י') שכתב בפירוש תשובת רב האי הביאה המרדכי בשבועות ואי קשיא גבי סוטה דכתיב וכתב ומחה אמרה תורה וכו' הא לא קשיא דהא מוציא מידי ספק ומידי איסורא, ופירש הרמ"א שר"ל שאין זה בכלל מחיקת השם שאנו לומדים מואבדתם דדוקא דרך מחיקה ואבידה, אבל לצורך תיקון שרי כמו דאיתא בהלכות ס"ת וכו' ע"ש את"ד, ובספרי אוריין תליתאי בהדרן על הש"ס הבאתי קצת מזה בשם התורת חסד סי' ד', אבל כבר הקדימו בכל זה הבית אפרים הנ"ל וכנראה שכח לרגע את דבריו, וכן עיין בבית יצחק חיור"ד סי' יו"ד מזה והזכיר דברי הב"א, היוצא לנו מזה דאיכא לפנינו דעת שני אלה הגאונים א) דעת התשב"ץ דהוא משום עשה דוחה ל"ת ורק דיחוי הוא אצל סוטה ב) ודעת הרמ"א בפירוש רה"ג ז"ל דהותרה הוא ואין כאן משום עון וחטא כלל כדהסביר הבא"פ ז"ל, וכדוגמא דאמרינן בעלמא לענין טומאה אי הותרה או דחי' וכן פק"נ בשבת, וכן מילה בשבת עיין ביאור הגר"א יור"ד הל' מילה, ותרומת יוסף ועוד כמה אחרונים בזה ואכמ"ל בזה: ומהשתא י"ל דבזה פליגי ר"ש ורבנן דר"ש סבר מקריב את מנחתה ואח"כ משקה משום דס"ל במחיקת השם גבי סוטה דחי' היא אצל לאו דלא תעשון כן ולכך כל כמה דאיכא לאחר שלא לעשות איסור דחוי עבדינן ולכך דריש קראי הכי דעושה כל מה שצריך ומכין הכל קודם ההשקאה והמחיקה, אבל רבנן סברי דמשקה אותה ומוחק תיכף את המגילה כיון דכך משמעות הפסוקים לפי קבלתם.

ואיסור ועון אין עושה כאן דהותרה הוא ואדרבה זריז לקיים מימרא דרחמנא לעשותשלום בן אש לאשתי וכהסבר הבית אפרים ז"ל ואח"כ מקריב את המנחה ואין כאן נדנוד כלל, ודו"ק ובזה נלך הלאה להסביר גם זה אי לאחר מחיקת המגילה שגילה מאיימין עליה שתשתה, דמ"ד מאיימין משום דס"ל דחוי היא מחיקת המגילה וכיון שעשה בזה איסור רק משום דעשה שלפניו דחה אותה ואע"ג דלא הוי בעידניה י"ל כדכתב הנומק"י פ"ב דמציעא גבי מילה בשבת וידוע דברי הפסקי התוס' זבחים והמל"מ ז"ל והדברים עתיקין כידוע לבאי שער התורה, דכל דלא אפשר בע"א הוי זה בעידנא, וא"כ ה"נ מקרי זה בעידניה אבל מ"מ צריכין לאיים עליה שתשתה ותבוא בהחלט לידי בירור.

ובפרט אם אמרה אני שותה דמעררין אותה בע"כ, כדי שלא יעבור הכהן על הלאו דלא תעשון כן. אבל אי אמרינן דהותרה היא וכל שכוונתו לשם עשית המצוה אין כאן בעיקרו כלל שמץ עבירה, אין צריכין כלל לאיים עליה שתשתה כמובן.

ומעתה לפי שכתבתי דמ"ד משקה ואח"כ מקריב בע"כ ס"ל דהותרה היא ויכול לזרז ולהקדים עשיית המחיקה וכנ"ל, וא"כ בע"כ ס"ל ג"כ "דלית ליה איום שתשתה אפי' אחר המחקת המגילה" כמש"כ התוס' ז"ל ומוסבר מאד כל דברי התוס' ודו"ק והדברים נכונים ומאירים, ולחזק עוד דברי הנ"ל י"ל דברי הבי"ץ הנ"ל שכתב ונ"ל ראיה לשיטת רב האי ותשובת רמ"א מהא דאמרינן בברכות שאמרה חנה שתסתור ואיך תגרום איסור מחיקת השם ולומר דכיון דהכהן יהי' מסופק יהי' הוא מותר לעשות דכיון דאין זה אך מפאת דחיות עשה לל"ת הוה רק דיחוי ואסור לגרום לכתחילה, הגם שיש לומר דכיון דקיי"ל שבת קכ"א גרם מחיקה אין כאן איסור, א"כ האשה הוי רק גורם והכהן אלנו עושה איסור, דא"י אם טהורה, ומזה נ"ל דר' ישמעאל דריש קרא ונקתה עא העקרות שיפקדו והקשה לו ר"ע א"כ כל העקרות יסתרו, וצ"ל למה לא חש ר"י לקושיא זו ונ"ל דבשבת קכ"א דרשינן לא תעשון כן עשיה הוא דאסור הא גרמא שרי ואמנם ר"י לא דריש קרא דלא תעשון למחיקת השם ולנתיצת מזבח כמו שהביא רש"י בחומש מהספרי, אלא לא תגרמו בעונותיכם ליחרב הבית עיי"ש ולדידי' י"ל דגרמא אסור דלא מוכח מקרא, ומ"ה לא חש לזה שכל העקרות יסתרו שלא יעשו איסור לגרום מחיקת השם וחנה לא חששה לזה דס"ל גרמא מותר וזה להגירסא בברכות דר"י ס"ל הך דרש נקתה וכו', (ואף שיש לומר דגרמא שגורם לחבירו שיעשה לכ"ע מותר ולא דמי לגרמא שהוא לעצמו עושה הגרמא ופשוט) אמנם לשיטת רב האי והרמ"א הנ"ל נכון יותר דברי הגמרא דקאמרה חנה שתסתר דל"ה איסור כלל במחיקה בעושה שלא לצורך מחיקה אך לאיזה תכלית

אחר, (ובאמת י"ל דלא לכל תכלית הוי מחיקה לצורך ולכך הוצרך דוד לק"ו ודו"ק) ועיין לעיל בשירי מנחה שהזכרתי הערה זו בשם המנחה חדשה ויש לעיין בזה בדברי התוס' ברכות (י"ט ע"א) ד"ה דוגמא השקוה שהביאו בשם הערוך שפירש בשם רב האי גאון דוגמא השקוה מי צבע אבל לא היו מרים ממש ולא מחקו התורה עליה אלא ליראה אותה עכ"ל ודו"ק והארכתי עוד בזה במק"א, ועיין בפי' הראב"ד לעדיות שם פ"ה מ"ו ד"ה ונדוהו וכו':

שם ש"מ כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וכו' עיין פרש"י ועיון בקרן אורה מה שהעיר מהא דמסקינן בריש זבחים דסתמה לשמה ולא בעינן כוונה לשמה דוקא וע"ש ולק"מ דלא דמי דהתם הוא לענין מחשבת העובד קיימינן אמרינן דלא בעי כוונה, אבל הכא היא כך תנאי הכלי שרת דאין מקדשין אלא מדעת, ואי לאו אין בכחם לקדשם ואדעתא דהכי נמשחו ונתקדשו בימי משה שאין בכחם וסגולתם לעשות ולהאציל קדושה, אלא א"כ יתכוון הנותן לקדשם ע"י הכלי וכשם דאמרינן בחגיגה כ"ד דמדאורייתא יש לו תוך מצרף אין לו תוך אינו מצרף יע"ש ובתוס' ד"ה דאורייתא, משום דבעינן דומיא דכף אחת וה"נ כן זו תנאי מתנאי הכלי, אבל אין זה ענין למחשבת העובד, וק"ל -ועיין כאן בתוס' שאנץ שהביא הא דאמרינן חומר בסכין מכלי שרת שהסכין אינו טעון תוך וכלי שרת טעון תוך, ואף שלשון זה נעלם ממני היכי איתניהו אבל כדומה לזה היא במנחות (ע"ח ע"ב) מ"ס סכין אלימא מכלי שרת דאע"ג דלית ליה תוך מקדשה ומ"ס סכין לא אלימא ליה מכ"ש עיי"ש ועיש"ה בפרש"י ד"ה רב פפא אמר וכו' דמשמע נמי כמו שפרשתי יע"ש וכנראה לא עיין היטב שם ובפרש"י ז"ל הק"א זצ"ל: שם אפי' תימא ר"י בר"י אימר דאמר ר"י בר"י בחשובין בפחותין מי אמר וכו', לפ"ז יל"ע קצת בהא דכתבו התוס' בזבחים דף מ"ז ד"ה איזהו מקומן דההיא דקרומית של קנה איכא למימר שתקנה ועשאה כלי וכריבר"י דאמר דעושין כ"ש דעץ עי"ש, אבל תיכף נזכרתי שהתוס' בחולין דף ג' העירו מעצמם בזה שכתבו ולא פסלינן קרומית של קנה משום הקריבהו נא לפחתך כדפריך גמרא בסוטה גבי כפיפה מצרית, דהתם דורון הוא דדרך להביאו בכלי נאה אבל בשחיטה לא חיישינן א"נ כפיפה מצרית מכוערת יותר מקרומית של קנה עכ"ל הקדוש, ובדברי התוס' שכתבו „דהתם דורן הוא דדרך להביאו בכלי נאה" יש לסלק מה שהרגיש בכאן המ"קדאמרינן אדם מביא מנחה בקלתות של כסף ושל זהב.

ועניים היו מביאין בשאר כלים וקשה לכאורה הא עניים מתביישין ולמה לא תקנו שיהי' כולם מביאים בשאר כלים. ולפי הנ"ל א"ש דלא יכולו לבטל המצוה להביא הדורון בכלי נאה וראיתי שהתוס' יו"ט בביכורים שם שסמן המ"ק תירץ בכה"ג דמשום כבוד

בית אלקינו אין אנו חוששין לבזיון העניים, ונראה דבלא"ה הלא מצינו שחלקה התורה בקרבן גופיה שיביא העני בדלות ובדלי דלות וכשם שחלקה פורה בקרבן כך מחלקינן בהכשרי קרבן וז"פ, ובלא"ה י"ל דדוקא גבי ביכורים שפיר העיר התויו"ט משום שנעשה פ"י רבים וברבים כדתנן התם הסדר שהיו מתכבצין אנשי המעמד והשור היה הולך לפניהם והחליל היה מכה, וכן בהא דמו"ק שהיו מוליכין ג"כ היה נעשה בכנופיא, אבל מה שהיחיד עושה לעצמו וליכא אוושי מילתא לא חיישינן לזה ול"ד ג"כ למאי דאמרינן בכתובות (פ' אע"פ) שאין לבייש מי שאין לו וכן בהא דביכורים שם פ"ג מ"ז התקינו שיהו מקרין את מי שיודע ואת מי שאינו יודע וכן התקינו לקריאת התורה, וכן במשנה דחגיגה פ"ד מ"ח יוצאות בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין שלו ע"ש ופשוט: שם מידי דהוי אדם דם אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה הדר מקדיש ליה בכ"ש הכא נמי לא שנא ע"כ, הנה לפני שנה כתב לי רב גדול אחד מאה"ב להצריך עיון בהא, דאם סכין כלי שרת במה יתקדש כי המעיין בתו"י יומא ל"ט יראה שהכלים יתקדשו אך ורק בעבודה יעו"ש וא"כ שחיטה שלאו עבודה איך תקדש עכ"ל, והשבתי לו בארוכה ולא אמצא כעת העתק הדברים, אך תמצית הדברים אמרתי דנראה פשוט, דאם אינן מקודשות רק בעבודה כעבודתה כך קדושתה, ואם שחיטה לאו עבודה לא בעינן באמת גבי סכין קדושה כולי האי וסגי בנתקדשה הסכין רק בעבודה כזה שבאמת לאו עבודה גמורה היא ולא בעינן יותר רק שיהי' כלי שרת ודו"ק, ובזה האירו לי דברי רבינו הגדול רש"י ז"ל אשר לא הרגישו בה כל המפרשים דבד"ה סכין כתב „הוי כלי שרת, דתניא (יומא י"ב) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן" שלכאורה יפלא לאיזה צורך הביאו כאן ואיזה ראיה הוא דסכין הוי כלי שרת, אלא דזה הוא כוונתו העמוקה של רש"י ז"ל דהיה קשה לו כנ"ל דכיצד הוי הסכין כלי שרת דבמה יתקדש וע"ז הביא הא דתניא מכאן ואילך „עבודתן מחנכתן" עבודת כל כלי כמות שהיא כיון דלצורך „עבודה" כשחיטה בעינן לה סגי בנתקדשה ע"י „עבודה" כזו אף שבאמת לאו עבודה גמורה היא, (ועכשיו בהגיעי כאן לסוגיאן עיינתי בספר מנחת קנאות שהזכרתי לעיל, וראיתי שעמד כבר על הערה זו דבמה יתקדש הסכין וכן הרגיש בדברי רש"י ז"ל אבל מה שכתבתי נראה נכון, וכן הביא שם התו"י יומא הנ"ל ומה שהעיר שם עוד מהתוס' לקמן י"ט ע"א ד"ה היה נוטל מבואר שם דזר מותר לקדש המנחה בכלי שרת (כן מבואר גם כאן דהלא הא דתני אדם מביא מנחה וכו' ונותנה בתוך כלי שרת ונותן עליה שמנה וכו' הכל בזר מיירי וכמו שפרש"י בד"ה ונותן עליה הזר שמן ולבונה ואין צריך כהן וכו' וצ"ע בתוס' שם) והאיך נתקדשה כלי זו הא הנחה שמניחין המנחה בתוכה

לאו עבודה היא דהא כשירה בזר ול"ש עבודתו מחנכתו וע"כ דגם בעבודה שכשירה בזר נתחנך הכ"ש עכ"ל ואינני מבין אטו הכלי מיוחד דוקא לדבר זה להניח בתוכה המנחה, הלא יכול להניח נמי בתוכה הקומץ של המנחה שדוקא בכהן וא"כ ל"ש כלל מה שהעיר, דדוקא בסכין שמיוחד דוקא לעבודה סו שכשירה גם בזר, וע"ז אנו דנין, אבל כלי שרת עבודתו מחנכתו בדבר כזה שפסול בזר ואם יכול להשתמש גם בכלי שרת זה, אלו הדברים שגם זר כשר בהן לא איכפת לן כלל ולדעתי פשוט הוא:

שם ונותנו לתוך כל"ש ומקדשו בכל"ש למ"ל הא קדשה חדא זימנא וכו', יעיין בתפארת ישראל למעילה (פ"ב אות ל"ה) שכתב דאף לבתר דאמרינן דכל מנחה צריך לקדשה בכלי קודם קמיצה וכ"כ הרמב"ם עכ"פ אם לא קדשה לא מפסלה הקמיצה שאח"כ בהכי והביא ראיה ממנחות (ד"ט ע"א) וכן ממנחות נ"ג ע"ב וא"כ מצי שפיר קאי האי קדשו בכלי דנקט תנא גם אקומץ וכגון שלא הוקדשה כל המנחה בכלי שרת רק הקומץ את"ד ולפ"ז צ"ל הא דפריך הכא למ"ל הא קדשה חדא זמנה לא קשה כ"כ דהלא י"ל באמת בדלא קדשה חדא זמנה דג"כ כשר לפ"ד התפא"י אלא דמקשה אלשון הברייתא דמשמע דקאי אדלעיל בהמשך אחד דמסדר לעיל דנותנה כל המנחה בכלי שרת ומקדשה בכל"ש וע"ז פריך למ"ל הא קדשה כבר חדא זמנה ומשני מידי דהוי אדם וכי', וא"כ אפשר שפיר לומר בזה רק לכתחלה אבל בדיעבד כשר, דהלא כל עיקר מדם ילפינן לה, ובדם כבר כתבנו לעיל דהא דמקדשה ליה סכין לדם בצואר בהמה הוא באמת לאו עבודה גמורה וכשירה גם בזר, וא"כ לא מצי יליף מינה לעיכובא ולפסולא, רק לכתחילה וכדברי התפא"י ודו"ק: גם זה אין להעיר דמאי פריך למ"ל הא קדשה חדא זימנא, דילמא הא קמ"ל דהלא לעיל פריקש"מ אין כל"ש מקדשין אלא מדעת ומשני אימא וכו', וא"כ זה דוקא על עצם קדושת המנחה, אבל על עבודת הקומץ בעינן שיתן מדעת ולכך חזר עוד הפעם לומר ומקדשו בכל"ש כלומר שיתן עכשו מדעת אבל בלא זה לא מהני, כי זה אינו דלפי המתבאר לעיל הערת הקרן אורה ז"ל אדרבה כל שהוי רק עבודה הלא קיי"ל דלא בעינן מפורש לשמה וגם סתמה כשר כמבואר לעיל יעיין גם במנחות ע"ח ע"א גבי סכין אלימא מכל"ש דלא בעי דעת, ע"ש וקצרתי, -ומצאתי להמאירי שכתב דאם היתה מן המנחות הנאפות אופה במקדש ופותת ונותן הפתיתין בכל"ש בכוונה קדושה וכו' וצ"ע דמנ"ל לחלק בין זה לשאר מנחות אך לפמש"כ לעיל י"ל קצת סברת המאירי דס"ל דלענין קדושה גדולה כקדושת הפתיתין צריך כוונה מיוחדת וצ"ע, שו"ר שבתוה"ק העיר על דברי המאירי יע"ש וי"ל:

עוד ראיתי שם במאירי שכתב „ואח"כ קומץ ממקום שנתרבה שמנה וניתן הקומץ לכל"ש ומקדשו לשם ואע"פ שכבר נקדש בכלל כל המנחה בכלי א' צריך לקדש את הקומץ בכלי אחר כדין האמור בדם שאע"פ שהסכין ל"ש ונתקדש בו בשעת שחיטה שאע"פ שהשחיטה כשרה בזר" צריך מכל מקום שיהא הסכין מכלי שרת ואעפ"כ צריך לקדשו בכלי אחר שיקבלנו בו כך הדין בקומץ „הנה הרגיש מעט מהא דשחיטה לאו עבודה וכשרה בזר, ויש להבין בו כפי מה שכתבתי לעיל לבאר הערת המ"ק ובהח מצאתי בעזהי"ש שכוונתי בזה לדברי חד מן קמאי ה"ה הריטב"א ז"ל שרא תי בשו"ת בית יצחק חיור"ד סי' ו' אות י"ד שהביא ריטב"א לחולין שכתב ואיכא למידק הא אמרינן סכין מקדש דם השחיטה ואין מקדש אלא כלי שרת ומסיק דאבל המובחר דסכין מקדש ככלי שרת לקדש הדם קצת, ומיהו לפי שאין שחיטה מעכבת הקדש שהרי כשרה בזרים, אינה גומרת קדושת הדם לגמרי עד קבלתו ולפיכך אין הסכין חשוב כלי שרת לפסול ביוצא „עד כאן ואף שבטהרת הקודש בזבחים מ"ז תמה על זה דהרי דם נפסל ביוצא ואפי' קודם קבלה וכמבואר בזבחים כ"ו מ"מ הבית יצחק מיישב שם היטב דבר זה ומסיק כהריטב"א ומביא כיוצא בזה כ' תוס' מנחות ט' סוף ד"ה ר"ל אמר כשרה דמנחה אף שנתקדשה בכלי לא מפסלו ביוצא כיון שיש לה עוד קדושה אחרת דהיינו קמיצה וה"נ בדם דיש לה קדושה אחרת היינו קבלה לא נפסלה ביוצא בקדושת סכין יע"ש ולפ"ז א"ש הא דקאמר הכא מידי דהוי אדם, ולדברי הריטב"א מאי אמר מידי דהוה אדם הא בדם ע"כ צריך לקדושה אחרת כיון שאין הקדושה גמורה אבל לפמש"כ א"ש דה"ה במנחה נמי כן לענין פסול יוצא, וכן לפמש"כ לעיל על דברי התפארת ישראל א"ש ומ"מ יל"ע עוד, עוד מחדש שם הבי"ץ דאף דבכל הקדשים ל"ב שיהי' הסכין כל"ש אבל בפסח בעי כל"ש, משום דבעלמא סתמא כשר ע"כ לא בעי נמי כל"ש משא"כ פסח דפסק הרמב"ם דאם שחט לשם חולין פסול ומשום דבסתמא נמי פסל גבי פסח עיי"ש וכיון דבעי שישחוט בפירוש לשם פסח י"ל דבעי ג"כ שיקדש בכל"ש מה"ט ג"כ דכתיבנא כיון דלת מהני סתמא ומ"מ מיושב דלא תקשי בפסחים ע"ט בנטמא כל"ש דישחוט בקרומית של קנה דפסח לכ"ע בעי כל"ש וכו' יע"ש, ולפ"ד יסולק ג"כ ראיות התוס' ותוס' שאנץ מכאן די"ל דכוונת הגמ' הוא מפסח דקדישתיה סכין בצואר בהמה דלכ"ע בעי כל"ש, וכן בכמה ראיות יש לדון בזה עפ"ד אלה:

וראיתי להמנחת קנאות שהביא דברי חידושי הרמב"ן ריש חולין שכ' דסכין של שחיטה היא כ"ש ואפ"ה בדיעבד כששחט שלא בכ"ש כשר דהא הדר מקבל הדם בכל כדאמרינן בסוטה יע"ש והצריך עליו עיון דהא במנחה אע"ג דמקדש הקומץ בכ"ש אם לא נתקדשה

כל המנחה מקודם בכלי שרת פסול עיין רש"י מנחות כ"ו ע"א במשנה והכא מדמינן קומץ לדם עכ"ל, והנה גם הרמב"ם הכי פסוק פ"ד ממעה"ק דין ז' דלכתחילה אין שוחטין אותן אלא בסכין מכל"ש אבל בדיעבד אפילו בקרומית של קנה כשרין, ומאי דפשיטא ליה גבי מנחה כבר הבאתי דברי תפארת ישראל דפשיטא ליה איפכא דאף אם לא קדוש המנחה בתחלה בכ"ש נמי כשר וכמו שבארתי בעז"ה, והנה שם בתפארת ישראל הביא בנו אב"י דכדברי ע"ר משמע נמי מרש"י יומא (כ"ט ע"ב) עכ"ל ואף שראיה קלישתא היא יעוש"ה, מ"מ מה שהביא המ"ק ראיה מרש"י מנחות כ"ו ע"א במשנה ג"כ יש לדחות דז"ל רש"י ז"ל ד"ה שלא בכל"ש שלא קידש הקומץ בכל"ש דבתחלת מנחה וודאי לא פליגי דבעי כלי כדאמרינן לקמן שאלו את רבי זו מניין ע"כ, והנה שם (דצ"ו) דשאלו את רבי זו מניין דכל המנחות יש בהן מעשה כלי מבפנים פירש בתוס' ז"ל ד"ה שאלו דקאי על לישה עריכה ואפייה וכמו שחטאת טעון בישול כך אפייה דמנחה טעונין כל"ש יע"ש וא"כ אין ראיה כלל לקידוש המנחה בכלי שרת קודם הקמיצה, וכוונת רש"י ג"כ לדברי התוס' דלא פירש שם אחרת בדברי הגמרא, דדף צ"ו, וכן מוכרח שם, עוד כתב לי רב גדול אחד מארצות הברית הנז"ל וז"ל כדי למלאות הגליון יעיין ברמב"ן על התורה סוף פ' יתרושכ' שאין בבהמ"ק ברזל מלבד הסכינים ששחיטה לאו עבודה, ומשמע שס"ל שלא בעי כלי שרת, וצ"ע משפודין של ברזל היה, ובזה היה לי דו"ד את הרה"ג דאסטראווא מ בדין הסכינים שכלי שרת לתו' במה יקדשום לשטת התו"י יומא ל"ט שהזכרתי כמדומה כבר במכתבי לכת"ר עיין ירושלמי פסחים ויומא פ"ג ה"ו ואך לא שייך בסכין אולי היפך הבשר על המזבח וחתך וצ"ע שזה ודאי עבודה וזר חייב מיתה, ואי הדלקה לאו עבודה אולי לכן להרמב"ן שפודין של ברזל ודשון שעבודת סילוק אפשר בשל ברזל ונתינת השמן צ"ע, ולפי מה שמפרשים בדעת הר"מ שבכלל הטבה אולי ניחא קצת וצ"ע מ"מ עכ"ל, והנה בדבר קידוש סכין כבר דברנו לעיל והירושלמי דיומא הובא ג"כ מנחת קנאות הנ"ל יע"ש וגם הערה זו על הרמב"ן פ' יתרו מצאתי במנח"ק ומסיים בה הכי ומנורה ודאי כ"ש היא ואע"ג דור מותר להדליק את המנורה והאיך עשאוה מברזל, ואולי משום שאין המנורה מקדשת שום דבר השמן הנתון לתוכה היה מתקדש בכלי המיוחד לכך וכו' כך מותר לעשותה מברזל, אבל סכין של שחיטה דמקדש רם היה אסור לעשות מברזל, אלא משום דשחיטה לאו עבודה, עכ"ל, וזאת אשר השבתי אני להרב הגאון הנזכר ע"ד אשר הוסיף להעיר עוד על הרמב"ן ז"ל מהא שפודין של ברזל היה ע"כ, כוונתו הוא בהא דאמרינן מנחות דף כ"ח גבי מנורת בית חשמונאי דשפודין של ברזל היה, וא"כ כיון שמנורה ודאי כלי שרת היה ואיך עשאו של ברזל ואף אי הדלקה לאו עבודה היא מכ"מ

ענין הטבה את הנרות חייב מלקות זר שהיטב ול"ל כמש"כ כת"ר, ובפרט דהויא כ"ש והאיך הובאה בית ד' שיטת הרמב"ן ז"ל והנה בדוחק י"ל דאין שעת הדחק איה ואתי עשה דמנורה ודחי לה בדליכא באופן אחר לא יהי' עדיפא איסור זה מטומאה שדחי מ"ע דהדלקה, דיש לדחות זה דא"כ מאי ראיה מייתי לענין של עץ ומלכות בית חשמנאי ובאמת צ"ע בזה לכן יש לעיין לפי המבואר במגילת תענית דנמצא שפודין אלו ע"פ נס ואי אמרת דהוי איסורה לא עביד ניסא וכמו שאמרו בסנהדרין אין דבר טמא יורד וכו') לכן נ"ל לומר באפן פשוט אבל חדש דראיתי ודייקתי בגמרא דמנחות שם אמרו שפודים של ברזל היו „וחיפום בבעץ" וחלף לי על עיוני דבאמת למה הצריכו לחפאו בבעץ, אבל השתא קאתי לידן תורת הרמב"ן וקושיתו דמר משכחת מרגניתא תיתי' די"ל דמשום כך חפאו בבעץ, כדי שלא יהי' של ברזל אין להניף בבית ד' אך כיון שחפאו בבעץ.

בטל לגבי הציפו, ואין אני נכנס בזה לענין דיני הטומאה לגבי ציפו שמבואר במס' כלים וסוף מס' חגיגה ובתוס' יו"ט שם ובנוב"ק אור"ח סי' א' שם דהולכין אחר הציפו בין לקולא ובין לחומרא יע"ש, ולזה לענינינו לכ"ע הולכין אחר הציפו ובזה אתי שפיר מה שחיפו אותו בבדיל, שוב נזכרתי ברגע כותבי זה כי כבר קשי בה רבותינו האחרונים ז"ל מדוע חיפו בו בבעץ עיין בשערי תשובה סוף הל' חנוכה בשם השער אפרים והא"ר ומה שכתב הוא ז"ל ובשער אפרים שם הביא בשם חכם מהרא"ה שכתב ותיקנום בעץ ר"ל כיון שהם מחופים בעץ א"כ הם פשוטי כלי עץ ואיני מטמא ועיין בלבוש לטאר"ח וכו' לכן אמר וחיפום בעץ וכו' וק"ל עכ"ל והש"א שם הקשה עליו, אבל מ"מ לענין דנן אתי שפיר מאד גם פירוש זה דחפאום בעץ דעץ ובעץ הכל שווים לבטל איסור כלי ברזל המקצר דוקא בנראה לעינים: אמנם ראיתי דכל מה שכתבתי יתכן ליישב האי לישנא דמעשה בית חשמונאים.

אבל עדיין יקשה מלישנא דברייתא שם דמובא בגמרא דתניא הין לו זהב יביא אף של כסף של נחושת של ברזל ושל בדיל ושל עופרת וכו', הרי משמעות דכל ברזל לחודא מביא וע"כ צ"ל דדחיק ומוקים אנפשיה לומר דגם הכא י"ל כן דאם מביא של ברזל ע"כ יתקננו בעצה טובה ע"י בעץ או עץ וכדומה וכמו שכתבתי לעיל, אבל תירוץ הראשון שלי לא ניתן להאמר כאן דאם באמת פסול לא שייך שיבוח, ובאין מנורה אין עליו חיוב כלל להדליק, וכמו מי שיש לו קרבן בע"מ שאין עליו מצוה להקריב וז"פ ולא שייך בזה עשה דוחה ל"ת, וגם יל"ע מהכלל הידוע דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וכזה יעיין במנ"ח מ' קי"ח לענין מליחת קרבן ושם סוף מ' קי"ז לענין קטורת בדבש יע"ש וק"ל, והטוב מזה אקבל ע"כ תשובתי:

שם וכהן מוליכה אצל מזבח דכתיב והגישה אצל מזבח עיין בתוס' שאנץ שהקשה והא במנחות בפ' הקומץ רבה אמרינן וקמץ הכהן מקמיצה ואילך מצות כהונה ואמאי לא אמר נמי מהגשה ואילך מצות כהונה (עיין בהג"ה שם) וי"ל דאי לאו קרא דוקמץ הכהן היה מכשיר קמיצה בזר והא דכתיב כהן אצל הגשה היינו שאין זר יכול ליקרב אצל מזבח דכתיב והזר הקרב יומת אבל קמיצה אימר שכשירה בזר להכי נקט מקמיצה ואילך מצות כהונה וא"ת אמאי לא קאמר מתנופה ואילך מצות כהונה וכו' יעוש"ה וראה במגילה (כ' ע"ב) תוס' ד"ה לקמיצה ולהקטרה וכו' וכן תנופה והגשה אין צריך בהו כהן במנחה לפני הקמיצה עכ"ל, ודבר זה צ"ע, וכבר הרגיש בזה הגרי"ף ז"ל שמסמן לעיין בתוס' מנחות (ט' ע"א) ד"ה מקמיצהואילך וכו' ששם כתבו מפורש דהגשה ותנופה נמי בעי כהונה שאין זה קרב אצל מזבח וכו' יעו"ש, ומיהו לפי דברי התוס' שאנץ הנ"ל י"ל קצת דכוונתם במגילה היא „דאין צריך בהו כהן" מצד עצם דין הכהונה, אלא לא משום דאין זר יכול לקרב אצל המזבח וכדדייק לשונם במנחות שם „שאין זר קרב אצל המזבח" ודו"ק, וכן כוונתם בתוס' קדושין ל"ו ע"א שהביא שם במגילה הגרע"א בגליון הש"ס והו"ל לאקשויי יותר מגמ' דכאן שוב מצאתי בתוספותיו למשניות אות כ"ד תמה ביותר דהא מקרא מלא זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן דמיירי בהגשה כדאיתא בסוטה די"ד וכן מהתוס' דקדושין הנ"ל יעי"ש ולפמש"כ י"ל קצת התמיהה ממקרא מלא ויל"ע וא"כ נפ"מ באם עבר הזר והגיש כשרה ההגשה מצד עצמותה ולא פסלה במה שהיא זר, וכה"ג מניני לענין מליחה דאמר בהקומץ מנחות (כ' ע"א) דפסיל משום וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח יעי"ש, ואפ"ה פסק הרמב"ן עה"ת בפרשת ויקרא דמליחה כשרה בזר ובדעת הרמב"ם ג"כ נראה סתירה בזה דפי"א מפסה"מ כתב כי כל דמנחות וכו' הזר וכו' או שמולחין כשירות מבואר בדבריו דמליחה כשרה בזר ובפ"ט מהא"מ הל' ה' כ' מבואר להדיא דמליחה עובר הזר בלאו ופסולה וכמי שהעיר כבר בזה המנ"ח מ' קי"ט בשם השעה"מ, והשעה"מ היא בהל' י"ט פ"ג דין ד' בד"ה ידע עיי"ש שהעיר מכל מקומות המבוארים בר"מ ז"ל ובשם מהר"י קורקוס ז"ל ועיין רש"ש מנחות די"ח ע"א ד"ה בפי' הרע"ב וכן כתב התפארת ישראל פי"ד מזבחים אות כ"ט דאם הביא הכהן הקומץ למקים דריסת רגלי ישראל נ"ל דמותר לשראל לכתחלה למולחו דמה איסור יש בדבר וכי כהונה כתיב בה וכו' יעש"ה ולא הזכיר לא דברי הרמב"ן, ולא דברי השעה"מ הנ"ל ומצאתי גם זה שם שכתב „ובהא מתורץ דברי התוס' דסתרי הדדי לכאורה דבמנחות ד"ט א' כתבו דקמיצה ותנופה בעי כהונה וק' הרי כתבו במגילה (ד"כ ע"ב) דלתנופה והגשה א"נ כהן וע"כ כוונתם דלכתחילה צריכים כהונה

ובדיעבר כשרים בזר, אמנם מש"כ בקדושין דתנופות כשרות בישראל התם בתנופות חזה ושוק של שלמים מיירי עכ"ד, ושכח דברי עצמו שבמגילה פ"ב אית מ"א הניח דברי התוי"ט בנ"ע וכקושית הגרע"א עי"ש, וכן כתב במנחות פ"ג אות י"א יע"ש ונתברר לן הדין מילתא, ויעיין בשי"ת ח"ס חלק ששי ס' כ' על דברח הרמב"ן הנ"ל:

שם ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו דכתיב ואת כל הלבינה אשר על המנחה, ופרש"י ז"ל גבי הקטרה כתיב דמקטר קימץ ולבונה כי הדדי -וכן כתב הרמב"ם פי"ג ממעה"ק דין י"ב וראיתי לרש"י בריש הקומץ זוטא שכתב עלה דההיא דלקט לבינה בזר פסולה דלאחר הקטרת הקומץ היה מלקט הלבינה מעל הסולת ומקטירי ע"כ נראה דס"ל שלא היתה ההקטרה בבת אחת אלא בזאח"ז והיא תימה בעיני ובפרשת צו כתב רש"י שמלקט הלבונה לאחר קמיצה ומקטירו הרי שהליקוט היא לאחר קמיצה לא לאחר הקטרה וצ"ע, מל"מ שם דין י"ב, ויותר הו"ל להביא רש"י דהכא דמפרש בהדיא דמקטר כי הדדי? ואיכא למימר דכנראה מדייק רש"י ז"ל הכא דמקטר כי הדדי משום דכתיב „אשר על המנחה", וא"כ א"ל תליא בפלוגתא דתנאי אי על בסמוך כדאיתא לקמן (ל"ז ע"א) מאי על בסמוך כדתניא ונתת על המערכת לבונה זכה רבי אומר על בסמוך וכו' יע"ש ובתוס' שם ד"ה מאי וכו' ובכל המקומות השייכים לזה, והכא נמי אי על בסמוך יכול להקטיר זה אחר זה ובסמוך, אבל אי על ממש צריך להקטיר בהדי הדדי, והתם במנחות פירש רש"י אליבי' דרבי וצ"ע ועיין בתו"כ (פ"י) והקטיר שילקט לבונה ויעלה לאישים ומשמע מפי' קרבן אהרן שם שיקטיר כאחד אמנם אין הכרח, עוד מפרש הקרבן אהרן דהכוונה שילקט לבונה שכל הלבונה יקטיר ולא יעזיב ממנה שירים כמו המנחה וכו' עיי"ש, ואף שהתם בסמוך הרגיש בזה דעל בסמוך משמע יע"ש ובדין זה לא הרגיש מידי ומצאתי במנ"ח שמביא דברי המל"מ הנז"ל ואח"כ הביא הא דמנחית (י"ג ע"ב) מבואר להדיא דקומץ ולבונה אי בעי האי מקטיר ברישא יאי בעי האי מקטיר ברישא, מפורש דיכיל לכתחלה להקטיר כ"א בפ"ע ואין חולק בזה, וצ"ע מהאי דסוטה דנראה לכתחלה מקטיר שניהם כאחד עכ"ל ומזה מוכרח ג"כ לומר כמש"כ דתליא בפלוגתא דתנאי כנ"ל, ובדברי התוס' דסוטה הנ"ל ודו"ק: והנה בהא דמבואר בשמעתין „דדם אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה" משמע דקודם אין בו קדושה כלל, כן מבואר גם בש"ס מנחות (ט"ז ע"ב) דמתיב רב שימי בר אשי אחרים אומרים וכו', א"ל מי סברת דם בצואר בהמה קדוש דם סכין מקדשא ליה והכא לקדש כבא להתיר דמי ע"כ -גם בזה דמבואר כאן דילפינן קומץ מדם העיר כבר הלח"מ פי"ג מה"ל מעה"ק דק י"ב (מובא גם בק"א כאן) דרבא דמבעי ליה במנחות דף ז' בקידוש קומץ אי ילפינן מדם לא שמיע ליה הך ברייתא יע"ש והק"א

השיג עליו וכן כתב בזה בספר עיני אברהם לחכם ספרדי (נדפס בזמן הנו"ב ז"ל) שם בפי"ג ממעה"ק, וכתב שם דברייתא זו היינו לכתחילהולמצוה מן המובחר אבל אם לא הוחזר וקדשו כשר, משא"כ בדם אם לא קבלו בכלי שרת פסול וכן נפ"מ אם קודש חצי קומץ בכלי זה וחצי קימץ בכלי אחר וחשב בשעת נתינת הקומץ בכלי שרת להקטירו חוץ לזמנו יע"ש ויל"ע על דבריו אלא שאין המקום גורם ובמה שכתבתי לעיל על רש"י ד"ה אע"ג דקדישתיה סכין וכו' דפרש"י דסכין הוי כלי שרת ובכוונתו מצאתי בתוס' הרא"ש הכא שהביא פרש"י והעיר על דבריו ולאו ראיה היא דשחיטה לאו עבודה היא דכשרה בזר אלא כדפרש"י לעיל דילפינן מעולה דבעי כלי הרא"ש ז"ל בפירושו ע"כ ונראה בעליל שהרא"ש כוון הכי בפירוש רש"י אלא שדחי לה ולפמש"כ י"ל פירוש רש"י ז"ל ודו"ק:

דף ט"ו

ע"א ומקטירו ס"ד, עיין פרש"י ז"ל ותמוהים דברי הסמ"ג שפסק במל"ת ש"כ דאע"פ שהמקריב בלא מלח לוקה.

מ"מ אם לא מלח כשה, וכבר עמדו עליו המפרשים, ועכ"פ זה מבואר הכא דדוקא הקומץ טעון מלח ולא כל המנחה דעל המנחה לא הוזכר כלל „ומולחו", וכן מבואר במנחות שם, וכן דרשינן בתו"כ פרק י"ד הקומץ טעון מלח ואין מנחה כלה טעונה מלח, אין לי אלא הקומץ מנין לרבות את הלבונה ת"ל על כל קרבניך תקריב מלח, ותמוהים דברי הרע"ב מנחות (פ"ג מ"ב) דמשמע מדבריו דלכתחילה צריכה המנחה כולה מליחה יע"ש וכבר עמדו עליו הגרע"א בגליון שם אות ט', והתפארת ישראל שם יע"ש, ובתפארת ירושלם שם כתב דלכתחילה וודאי בעי מלח במנחה כולה משום דכתיב למשחה שחייב לאכול דרך גדולה וא"כ מצ"ש דצריך ליתן עליהם מלח בכדי שלא יהי' לחם עוני יע"ש ודוחק הוא וגם אי משום הא יתנו לתוכו אחר הקרבת הקומץ וכמו שאמר ונותנין לתוכו יין ושמן ודבש, וגם בזה, קאמר רק ורשאין" אבל לא חיובא, ועיין מנחות כ"א ע"ב דמביא המשנה דשקלים דעל המלח ועל העצים שיהא הכהנים נאותין בהם וכו' לאכילת קדשים לא יהבינן ובתוס' דשם ד"ה מלח וכו' וקצרתי, ועיין לקמן בד"ה ורשאין וכו', ותבין: שם הקומץ מאימתי מתיר שיריים לאכילה וכו'– והקטרת האימורים מאימתי מתירים ג"כ תליא בפלוגתא דהכא עיין מנל"מ פי"ב מהל' מעה"ק ועיין בשו"ת באר יצחק חיור"ד סי' כ"ב בענין אי שייך מבשל בהקטרת אימורין ויותר הו"ל לומר דסתם ירושלמי הוא ר' יוחנן ואיהי הא ס"ל משתצית האור ברובו, א"כ אתי בהדי הדדי, וכן האריך בענין זה

וכדברים האלה בשו"ת תור"ח סי' ג' אך דבריו אינם בא בדקדוק דאף ששיעור הקטרה הוא בזית, מ"מ החיוב מתחיל משלט האור במקצת כדברי הבא"י, יע"ש ותבין: שם ורשאין הכהנים ליתן לתוכו וכו' מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין, ראיתי למי שמצריך עיון על התוס' בכורות (כ"ז ע"א) ד"ה ואתי למנהג בהו וכו' שכתבו וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בשום אכילה בגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר עכ"ל, וקשה מכאן דמבואר גם במנחה שהיא פת דרשינן האי דרשה דלמשחה כדרך שהמלכים אוכלין?

ונראה לי דהתוס' לא כתבו זה אלא דלא מצינו חיוב שיהא צריך דוקא לאכול בגדולה דכנראה הוי חובה וצריך לאכול ובגדולה, וכן משמע בזבחים כ"ח דקאמר אבל הכא אימא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין ולא עבידי מלכים דאכלי הכי אימא לא קמ"ל, משמע דוקא לענין מחשבה הוי מחשבה אבל לכתחילה לאכול אין לו לאכול ומה"ט כתבתי שם בגליון הש"ס דמכאן יש לפקפק בנידון מה שחקרו האחרונים אי מצי אכיל שלכד"א בקדשים ואי יצא דכיון שאינו בגדר שהמלכים אוכלים לכתחילה אסור לאכול ע"כ, וא"כ לענין איסורא שפיר מחלקי התוס' בין בשר לפת, אבל הכא מדיוק בברייתא דתניא „ורשאין" הכהנים ליתן לתוכו דבש, גם בפת איכא האי טעמא דרשאי לאכול אבל חיוב באמת ליכא, והתנא דנקט האי לישנא „דרשאין" בא לאפוקי דלא תימא כמו שאסור לאפות חמץ חלקם כן הכא נמי דאסור ליתן דבש, ומשום דכתיב כל שאור וכל דבש, קמ"ל דזה מותר ומה"ט לא הקפידה התירה משום דכתיב למשחה, ובאמת ע"כ גזה"כ הוא, וראה בתו"כ ויקרא (פרשתא י"ד פי"ג) קאמר מה ת"ל כל שאור ומת"ל וכל דבש לפי שיש בשאור מה שאין בדבש ובדבש מה שאין בשאור שאור הותר מכללו למקדש ודבש לא הותר מכללו למקדש, דבש הותר בשירי מנחות שאור לא הותר בשירי מנחות וכו' עיי"ש והובא במנחות (נ"ז ע"ב) ועיי"ש ברש"י ד"ה דבש הותר וכו' אם רוצה ללוש ולטגן בדבש מותר וכו' עיי"ש ודו"ק וי"ל ע"ע עוד, ועיין בכרתי סי' ס"ה ס"ק י"ד שהביא התוס' בכורות הנ"ל וכתב דלכאורה צ"ע מה קמ"ל הלא גמרא היא על הך „מתני' דאין נאכלין אלא צלי דכתיב למשחה וכו' הלא קמ"ל דד"ת היה והראיה מדגזרינן לנהוג בו חול ואלו גופי' דרבנן לא גזרינן, עכ"ל, וא"כ י"ל נמי דבפת הוי דרבנן ובבשר הוי דאורייתא ואתי שפיר, אך לא משמע כן דפריך מ"ט וכו' אמר קרא וכ', ולפי מה שבארתי משמע דמטעם זה לא אסרה התורה, כמו לאפות חמץ א"כ משמע דהוי ג"כ מדאורייתא וי"ל וקצרתי, וכן יש לעיין מהירושלמי בכורים פ"ב ה"א אהא דתנן דתרומה

הוא נכסי כהואמר ר"י לך נתתי למשחה לשמחה לגדולה להדלקה עיי"ש מבואר דגבי תרומה נמי נאמר דין זה וצ"ע:

שוב עיינתי בהא דחולין (קל"ב ע"ב) אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ואין נאכלות אלא בחרדל, מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים, ובתוס' אין נאכלין וכו' הקשו מהא דכל התדיר דאמרינן ובכולן רשאין הכהנים לאוכלן צלויין שלוקין מבושלים ואמר בגמ' טעמא משום דכתיב בה למשחה וכו' ונראה דודאי כמו שטוב לו ונהנה יותר מני אכיל להו, אבל אדם בטוב לו צלי כשלוק יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר עכ"ל חזינן מזה דגם גבי בשר נקט החי לישנא „דרשאין" וכוונת התוס' לתרוצי נמי הא דמשמע כאן דחובה היא „דאין נאכלין אלא צלי" וע"ז כתבי דרשאי לאכול כמו שירצה וכמו שטוב לי יותר, אבל בשווין לו, צריך לאכול דוקא בצלי, ולפ"ז י"ל הא דנקיט „רשאין" היינו להורות דלאו דוקא צלי כמו שאמר רב חסדא בחולין, אבל אין ה"נ דחובה הוא האי למשחה, וכ"ז דוקא גבי בשר ולא גבי פת, לפי דעת התוס' בבכורות וכמו שביארתי, אלא עדיין צריך ישוב מהא דירושלמי ביכורים הנ"ל וצ"ע, וראה בסמ"ג מל"ת רס"ד הל' מע"ש שרצה למלאות מנין הלאווין, חשב לאי שני שלא לאכול קדשי מזבח באנינות שנאמר ואכלת חטאת היום היטב בעיני ד', וא"ת שזה אינו לאו אלא איסורו יוצא ממה שנאמר בקדשים למשחה לגדולה כדרך מלכים עכ"ל משמע דהאי למשחה הוי לחובה ולאיסורה, וא"כ אסור נמי לאכול שלכד"א שלא כדרך שהמלכים אוכלין וכנ"ל: ולפי כל הנ"ל היה י"ל נפ"מ נמי במה שכתבו התוס' יומא כ"ה ע"א ד"ה אין ישיבה בעזרה וכו' תימה דאמר בפ"ב דזבחים ומה יושב שאוכל יכו' והיכי אכיל והא אין ישיבה בעזרה? וכו' א"נ אומר הריב"א דאע"ג דאין ישיבה בעזרה וכו' אבל אכילה צורך עבודה היא וכו', א"נ י"ל היינו טעמא דמותר לישב ולאכול קדשים דבאכילת קדשים כתיב בהן למשחה לגדולה כדרך שהמלכים כלין והיינו מיושב עכ"ל, ולכאורה לפי חילוק התוס' דבכורות הנ"ל דדוקא בבשר שייך למשחה אבל לא בפת, והי' נפ"מ בין התירוצים שבתוס' יומא הנ"ל דלתירוץ הראשון שייך טעם זה גם באכילת מנחות, אבל לתירוץ בתרא לא יהי' מיושב טעם זה באכילת כל המנחות הנאכלית וכי יהי' אסור לישב בשעת אכילתן? וע"כ צריכין לתירוץ הראשון, אבל לפי מה שבארתי א"ש דאף במנחות עדיין חובה ליכא אבל רשות איכא ושפיר עביד אי אכיל כדרך המלכים ומש"ה התירו גם מיושב, ובפרט אי נימא דכל עיקר איסורא דאין ישיבה בעזרה הוא רק מדרבנן כאשר חקרו בזה המפרשים והארכתי בזה במק"א (ולקמן דף מ"ב נעיר בזה אי"ה) וכן אי נימא כמש"כ שא עדיין חייב דרבנן איכא ג"כ אתי שפיר דאתי חיוב

דרבנן זה ימדחה איסור דרבנן דאין ישיבה בעזרה, ולפי צד זה דנתפוס דאין ישיבה בעזרה הוי דאורייתא כדמשמע פשטות הלשון דתוס' יומא הנ"ל יהי' ראיה מזה לפי תירוץ השני דשדינן אכילה בעזרה מטעם דלמשחה ע"כ צ"ל דדין זה דלמשחה לגדולה, הוא ג"כ מדאורייתא כמש"כ הכדיתי הנ"ל ויש להאריך עוד וקצרת כדי שלא להמשיך ביותר ענין לענין – ועיין בגבורות ארי שם ביומא דף כ"ה שהאריך ג"כ בזה אי הא דאין ישיבה בעזרה הוי דאורייתא או דרבנן.

יעיין בפסקי תוס' כאן שכתבי דאין ישיבה בעזרה ואוכלין מעומד וצ"ע: שם וכל המנחות טעונות שמן ולבונה והאיכא מנחת חוטא דרחמנא אמר לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבינה הנה באיזה שמן אסרה התירה אם רק שמן זית או אף שאר שמנים, אינו מבואר בגמרא, אבל אחר שיגעתי מצאתי בעה"ש שהרמב"ם בספר המנות מל"ת ק"ב כתב הזהירני מהשים „שמן זית" במנחת חוטא ובמל"ת ק"ד גבי מנחת סוטה כתב סתם שמן, י"ל דילמוד סתם מן המפורש, וכן מצאתי להמפרש על הסמ"ג בשם ברית משה מל"ת פ"ז פ"ח שנסתפק בזה והביא דברי הרמב"ם הנ"ל ושוב הביא בשם ספר נ"מ סי' י' שכ' ודע דרבינו בסה"מ כתב הזהירני מהשים שמן זית במנחת חוטא ואנכי לא דעתי למאי אצטריך רבינו לפרש השמן שהוא שמן זית והלא כל השמן שהיו מסתפקין בבה"מ בין למנורה ובין למנחות היה שמן זית בלבד יכו' א"כ במנחת חוטא ומנחת קנאות דאסר הכתיב נתינת שמן מסתמא בשמן זית הוא דאסר, ואפ"ל דהא גופא קמ"ל דכי אסר הכתיב שלא יתן עליה שמן אינו אלא שמן זית בלבד, אבל אם נתן בה משאר שמנים אינו עיבר ולא פסלה וכו' יע"ש מש"כ הב"מ, עכ"פ כנראה פשוט הוה דשאר שמנים לא פסלה, ולפי"ז היה אפשר להעיר במה שכתבנו לעיל בתחלת הפרק בשם הפנים יפית דל לא יצוק עליה שמן, כדי שלא תכשיר המנחה יע"ש והלא לפי זה עדין יוכשר המנחה בשאר שמנים שאולי הכהנים ירצו לשום בתוכה כרי שיוטעם לאכילה וכמו דאמרינן מגבלה במים והיא כשרה, ה"נ בשאר שמנים, ואף שיש עדיין להסתפק אם שאר שמנים מכשיר כי בהשבעה משקין דתנן הוא „שמן" תנן ילפי מאי דקיימינן סתם שמן הוא שמן זית ועיין ביור"ד סי' רי"ז סע' י"זהנודר מהשמן וכו' יע"ש דמשמע דסתם שמן אינו דוקא שמן זית וי"ל, עכ"פ לענין הכשר לא הי' ברירה לי, עד שנזכרתי הני תרי תמוהי דמדכרי אינשי, דבתוס' בב"ת י"ט ע"ב ר"ה מי פירות כתב הר"ח דשמן אינו מכשיר כלל, והתוס' סתרי דעתו משבת דף קמ"ד יע"ש שהדבר מתמיה א) על הר"ח האיך נעלם משניות וגמרות ערוכות ב) על התוס' למה לא הביאו משנה מפורשת במכשירין דשמן הוא מהשבעה משקין דמכשירין, ושכבר עמד על דבריהם הגאון בדורו

בעל „דברי אמת" בקונטרס עשירי אלא שהעיר עוד מהמשנה דטבול יום פ"ג מ"ה דירק של חולין שבשלו בשמן ונגע בו טבול יום וכו', משמע דשמן לא חשיב משבעה משקין ולפיכך אינה מחברת וכל קלח וקלח חשיב בפ"ע: וראיתי למרן הב"י באו"ח סי' קנ"ח בהזכירו שבעה משקין כתב „שמן זית" משמע דס"ל דוקא שמן זית הוא דמכשיר ולא שאר שמנים, ולפי זה ניחא דמתניתין דטבול יום מיירי בשאר שמנים חוץ משמן זית דהו"ל מי פירות ואפשר שלזה כיון ר"ח ז"ל ולא לעשותו ח"ו שדבריו תמוהין אלא שהנכון לע"ד דהאי מתני' דטב"י בשמן זית מיירי ואע"פ שהוא מהז' משקין ס"ל לר"ע וכו' עיי"ש, היוצא לנו דפשיט ליה למרן המשביר.

וע"כ כן דעת הר"ח דשאר שמנים אינם מכשירים כי אם דוקא „שמן זית" וא"כ יפלו דברינו דלעיל, ונתבאר לנו ג"כ דשאר שמנים לא אסרה תורה להשים במנחת חוטא ומנחת קנאות ובזה יה' ניחא נמי דהוצרך רש"י ז"ל על התורה לפרש הטעם דלא יצוק עליה שמן משום שלא יהי' קרבנה מהודר שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך, ת"ל מטעם דאמר ר"ג דקרבנה מאכל בהמה, ובמאכל בהמה אינם משימין שמן.

אך בזה ניחא דמשום טעם זה לא אתי שפיר דהלא התורה לא אסרה אלא שמן זית, ולא שאר שמנים, שבהם גם כן אינה מאכל בהמה ובבבל מסתפקים בשמן שומשמין (כנדרים נ"ג ע"א) אבל מטעם שהשמן קרוי אור, הוא דוקא בשמן זית כדביאר הברטונורה והמפרש ברית משה הנ"ל יע"ש ותבין, ועיין בהחינוך מצוה שו"ס דבריו הנעימים שמתחלה מביא טעם הנ"ל ושוב כתב ואענה בו אני חלקי כי השמן עליון על כל המשקים שהוא צף על כולם, עתה הסוטה שקלקלה מעשיה ויסירה בעלה מגבירה ונתנה למטה בשפל ובבזיון אין ראוי להביא בקרבנה השמן הנכבד שהוא נכון לגדולה ולאורה למשחה בו המלכים והכהנים הגדולים וכו' עכ"ל וטעמו כצפחית בדבש, ולפי טעם זה נמי דוקא שמן זית, ולא שאר שמנים הפחותים ועיין במנחות דף ו' דקחשיב במתניתין ערל וטמא והקשה הרשב"א בחידושי מנחות אמאי תנן טמא כיון דמטמא המנחה פשיטא דפסולה עיי"ש ולפמש"כ י"ל דנפ"מ לענין מנחת חוטא ומנחת קנאות דהוי מנחות חריבות ולא גבלה במים דליכא במאי להתכשר ואינה מקבלת טומאה.

וכן כתב המלבי"ם ז"ל על הספרי דמיד האשה ולא מיד שלוחה וכי' יע"ש: שם וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה ובאה מן השעורין ובאה קמח, תניא אמר ר"ש בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה, שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר וכו' והנה ר"ש לשיטתו דדריש טעמו דקרא ועיין לעיל י"ד ע"א בתוס' ד"ה כדי ליגעה וכו' יע"ש וילע"ק,– ובמנ"ח מצוה קכ"ו הקשה לכאורה קושיא יפה,

לפי מאי דאמרינן בזבחים ס"ה ראבר"ש סובר מאי לא יבדיל הנאמר בחטאת העוף א"צ להבדיל וא"ע על הלאו כי אינו לאו אלא שלילה ואמרינן שם אלא מעתה וכו' ומסקינן מכדי כתיב והקריבו וכו' ש"מ לא יבדיל א"צ להבדיל יעיי"ש בתוס' ד"ה אלא מעתה וכו' שכתבו מכל הלאווין שבתורה כגון לא תחסום לא תאכל נבלה לא תלבש שעטנז לא קשיה ליה למה כתבו אם לא ללאו, אבל הא דמסברא ה"א דמבדיל לפי שצריך לדם אמרינן דכי כתיב לא יבדיל א"צ להבדיל וכו' וכן גבי בור נמי מסברא וכו' יע"ש א"כ חזינן דנוכל לדרוש הלאו שהוא שלילה ואינו לאו אם יש סברה ששולל הדבר והיה צריך לכתוב א"כ כאן באלו הלאווין דשמן ולבונה מנ"ל לחכז"ל דהם לאווין כיון דר"ש אומר בדין הוא שיהא טעון שמן ולבונה א"כ כיון דכל מנחות טעונין שמן ולבונה התורה כ' כאן לא יתן וכו' היינו שא"צ ליתן שו"ל ואפשר מחמת חמלת העני כסברת הרהמ"ח או מטעם אחר, אך באמת ראבר"ש סובר כן אבל לרבנן הוא לאו ולא דרשינן שלילה אך קשה עכ"פ למה לא פליג ראבר"ש כאן כמו גבי לא יבדיל עכ"ל ויותר הו"ל להסיק דלא יפליג על ר"ש אביו דמשמע דס"ל דהוי חיובא, אלא דדריש טעמא דקרא וכה"ג מפורסמת הקושיא בשם מהר"א ברודא ז"ל לענין שבירת עצם בק"פ עיין בשעה"מ פ"י מהל' ק"פ ועוד אחרונים, ורבו בזה שערי התירוצים שלא ננעלו ועיין בלמודי ד' לימוד צ"ז ולפמש"כ שם בד"ה עוד נ"ל וכו', אתי שפיר גם כאן יע"ש: ובכאן היה נראה לי לומר, דלכאורה יש להבין דר"ש קאמר בדין הוא שיהא טעון שמן ולבונה שלא יהא חוטא נשכר ופרש"י ז"ל להקל במנחתו יותר משארמנחות פירוש דמרוויח את הוצאות השמן ולבונה, ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר, וקשה באמת דעדיין יקשה וכי חוטא נשכר, ומנ"ל דסברא בתרייתא עדיפא למדחי קמייתא והלא בכל מקום אדרבה קנסינן ליה ביותר מה"ט שלא יהא חוטא נשכר, ועיין במסכת חלה (פ"ב מ"ז) נטמאת מזידה אחד מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר עיי"ש ואף שמנחה הוא על שוגג, מ"מ הלא קאמר ר"ש דבדין היה וכו' שלא יהא חוטא נשכר, וגם בזה חוטא הוא וכה"ג כתבו התוס' הכא ד"ה טעונה וכו' ע"כ נראה דכוונת מסקנת ר"ש היא מפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר, פירושו, א"כ בזיוני שמקבל מבלתי הפקת רצונו, אף אם ירצה ליתן ולהדר מנחתו בשמן ולבונה, אינה שוה מה שנהנה בהרוחת איזה מעות כסף בעד השמן ולבונה שמקמץ, וכל זה הוא אם יש איסור ואזהרה שלא יתן ואף אם ירצה להדר וליתן על מנחתו ג"כ אין מקבלין, אז יתבייש הרבה מזה שאין קרבנו מהודר כשאר קרבנות ואינו נחשב לו ההנאה של הקימוץ כלום אבל אי נימא דרק רשות, ואם ירצה באמת ליתן שמן ולבונה מותר ליתן, אלא שהתורה לא חייבתו בע"כ ליתן א"כ אכתי הדרא קושיא

לדוכתא שלא יהא חוטא נשכר דבזה הרי אם אין רוצה ליתן שמן ולבונה מרוויח בזה ובושה ג"כ אין לו דהרי פת בסלו הוא אם ירצה להשים שמן ולבונה ישים על מנחתו, ובדעתו תליא, א"כ באמת נשכר ונהנה ממה שמקמץ, ומן הדין הוא שלא יהא חוטא נשכר, אלא ע"כ מוכרח מזה גופא דאזהרה ואיסורא היא ולא נאמר בשלילה ורשות, וכמו שביארתי, וא"א להטעים יותר בקולמסי ואף שיודע אני שזה דוחק.

מ"מ ניתן להאמר, והנה הא דלא קאמר ר"ש גם במנחת סוטה כן דבדין וכו', א"ל משום דמנחת סוטה מביא הבעל ועליו לא שייך לימר שלא יהא חוטא נשכר, אלא הטעם הוא ג"כ שלא יהא מהודר ודברי החנוך שם שנתן טעם אחר תמוהים וכמו שהעיר המנ"ח יע"ש, ולשון המאירי הוא מנחת חוטא וכו' אינן טעונות שו"ל כמנחת סוטה ובדין הוא שיהא כולן טעונות שמן ולבונה שלא יהא אחד מהן חוטא נשכר „אלא שלא יהא קרבנם מהודר עכ"ל" והנה כלל גם מנחת סוטה עם שאלה זו, ואף שהבעל הוא שמביא המנחה, וי"ל: שם אלא מעתה חטאת נזיר תהא טעונה נסכים לפי שאינה באה על חטא, ועיין בהגהות פורת יוסף שהעיר הא דלא פריך ג"כ מאשם נזיר וכו' משום דאשם בנזיר טמא הוא ובנזיר טמא ידעה הגמ' התירוץ דחוטא הוא וכו' יע"ש, ולפנינו שנתגלו אור תוס' שאנץ ראינו שעמד כבר ע"ז בד"ה נזיר נמי חוטא הוא וא"ת ליקשי מאשה נזיר וכו' דאינה באה על חטא כדאמר בכריתות (כ"ז ע"א) וי"ל דכיון דלבטלה קא אתי אינו טעון נסכים ע"כ ויש לעיין במנחות שם (צ"א ע"ב) דפריך ואימא זו חטאת ואשם דנזיר לא ס"ד וכו' ובתוס' ד"ה אימא וכו' דנזירות נדבה היא את"ד וברש"ש שם, ועיין רמב"ן על התורה פ' מצורע דאשם נמי מכפר הוה, ועיין בתוה"ק כאן וקצרתי: שם התם מנגעי' הוא איכפר ליה, פרש"י יסורים ובושת של נגע כפרו לו על אותו חטא עכ"ל, לכאורה משמע דבעינן לזה תשובה וכמו ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר"י דורש ותשובה עם כל אחד מהן (עיין יומא פ"ו ע"א) אבל בלא תשובה אינו מכפר, ובזה יל"ק הערת התוה"ק הנ"ל ממנחות (צ"א ע"ב) עיי"ש ותבין ועיין בלשון הירושלמי הכא שאמר „אמר ליה מכיון שנתייסר וכתיב ונקלה אחיך לעיניך כמי שאינו חוטא" ועיין בברכות (ה' ע"ב) ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מד' מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה וכו' יע"ש ובתוס' ד"ה הא לן וכו', וקצרתי, ועיין ערכין (ט"ז ע"א) ואם אמרינן דבגדי כהונה אין מכפרין בלא תשובה עיין מה שכתבתו לעיל בחידושי י"ל דלכך נגעים שבאו עליו לא כיפרו עדיין בלא תשובה וצריך עוד תשובה ובנ"כ ומאי פריך שם עיי"ש ותבין ועיין תוס' זבחים פ"ח ע"ב ד"ה מכפרים וכו':

שם נזיר נמי חוטא הוא, לו"ד הו"א דלשיטת ר"ת ורוב הפוסקים עמו עיין שאג"א סי' ס' וס' המכריע לריא"ז וכן דעת הרמב"ם פ"ז מהל' נזירות י"ל בפשיטות דחוטא הוא דחל גם על קידוש והבדלה ומבטל עי"ז מכמה מצות לכן הוא חוטא ואפי' נזיר טהור עיין תוס' כאן, והשתא דמי ממש לתענית חלום (ור"ש לשיטתו בנזיר דף ד' ועיין בתוס' כאן ד"ה סבר וכו' ודו"ק) בשבת שע"י התענית מבטל עונג שבת וקצרתי: שם אמר להן ר"ג לחכמים סופרים הניחו לי וכו' התינח עשירה, עניה מאי איכא למימר, אלא כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה, ע"כ, ולא זכיתי להבין דעדיין יקשה שאר דברים שקחשיב שם היא פרסה לו סודרין נאין וכו' היא חגרה לו בצלצולא וכי', יע"ש, ג"כ איכא לאקשויי תינח עשירה עניה מאי אכ"ל, ואחר החיפוש מצאתי זה ברוך השם, בס' יגל יעקב שעל תוס' הרא"ש ז"ל למס' זו כאשר הזכרתי איזה פעמים, שהביא קושיא זו וז"ל הקשה הרב ז"ש ז"ל דצ"ע גבי סדינין נאים ויין משובח בכוסות משובחותמא"ל ע"כ וי"ל דשייכי בשאלה ודמי היין אינו כ"כ ושייך מדמי שכרה וי"מ דדוקא גבי שינו מנחה משאר מנחות הוא דקא מקשה בגמ' משא"כ באינך שאר שנויים אפי' בעניה דלא שייכו אינך טעמי עכ"פ רצה המקום לנוולה מצד חטאה, עכ"ל אף שדוחק הוא – ועוד אינו מובן לי מה שאמר ר"ג לחכמים סופרים „הניחו לי" וכי מפני מה לא יניחו לו לדרוש טעמא דקרא, אם לא היכי שרוצה לחדש דבר חדש ועיין כלים (פי"ג מ"ז) ובנגעים (פ"ט מ"ג) –ולולא דמסתפינא היה נ"ל לומר דלדברי ר"ג שקרבנה מאכל בהמה, לא היה בא מלח על גבי קרבנה כדי שיהי' טפל בלי מלח, כמאכל בהמה ואף שלא מצאתי שום סייעתא לדברי מ"מ לא מצאתי גם מפורש להיפוך שיכתבו שמנחתה טעונה מלח, וזה שאמר ר"ג הניחו לי דלטעם דר"מ משום דהיא האכילתו מעדני עולם אין למיפרך רק עניה מאי איכא למימר אבל מלח צריכה משום דאף עם מלח ג"כ אינו מעדני עולם אם המאכל שעורין אבל לטעם ר"ג משום שמעשיה מעשה בהמה ובבהמה כתב תבל הוא, ה"נ קרבנה מאכל בהמה בלא שום טעם ומליחה כלל וזה הוא הדבר חדש שהיה טמון בטעמו ולכך אמר „הניחו לי" לומר טעם זה שעפ"י ישתנה דין קרבנה מכל קרבנות ומפני שאין הלכה כן לכן הסתירו דבר זה, אף שצ"ע עוד דר"ג מדוע לא אמר בהדיא כן לפ"ד, ובזה אתי שפיר נמי דתנן במתניתין בלשון „ר"ג אומר" דידוע דעפ"י רוב לשון זה הוא בא לחלוק דאילו להוסיף עוד טעם הו"ל לומר אמר ר"ג ולפמש"כ א"ש דבא לחלוק בדין מלח שעל קרבן מנחתה שלסוטה, ולכך קתני ר"ג אומר, ועיין בתוי"ט כאן שהרגיש בזה, ולא באתי אלא להעיר ולחקור בדברי תוה"ק והחביבה וד' יאיר עינינו בכל פרט ופרט על בוריה רק בשער המלך הל' איסורי מזבח פרק ה' הלכה

י"א בקושיתו על הרא"ש פ"ב דפסחים כתב וכמו כן קשה על הרא"ש ז"ל שדחה ראיתם אכתי תקשי ליה ממנחות הקרבות ע"ג המזבח כגון מנחת חוטא ומנחת קנאות ונסכים דכתיב מצות תאפינה והיה בהם מלח וכו' ע"כ אבל א"י אם על הקומץ הרי כבר תירץ הרא"ש ומנלן דמלחו כל המנחה דילמא רק הקומץ לבד, ועיין בספר הר המוריה על הרמב"ם שם ואכמ"ל:

ודע דלענין מנחת חוטא מבואר בגמ' דמנחות נ"ט ע"ב נתן משהו שמן ע"ג כזית מנחה דפסול יע"ש אבל לענין מנחת קנאות מסתפק המעין החכמה הובא בהגהות ח"ש שם אם גם במנחת קנאות חייב במשהו שמן או דילמא כיון דהתם לא יצוק עליה שמן כתיב בעינן שיעורה, וכמו יציקה דכתיב בשמן המשחה דבעינן שיעורה ונשאר בספק יעו"ש, וקצת ראיה יש להביא מהא דמנחית (י"א ע"א) דקאמר אלא מעתה מנחת חוטא דפסול בה שמן היכי משכחת לה אי דידה הא לית לה ואי אמרת דאפריש לה שמן כיון דלית לה שמן כלל חולין נינהי עיי"ש ומדוע לא קאמר נמי מנחת קנאות היכי משכחת לה, א"ו דבהא משכחת לה בהקדיש פחות פחות מכשיעור ונפסל לא מפסל עד דאיכא כשיעור, אבל כשהקדישו פחות מכשיעור הוי חזי לה וח"ש לא שייר כאן ודו"ק.

ועיין גיטין י"ב וברש"י ותוס' ורשב"א שם ודו"ק נזכרתי שכבר קדמו להמה"ח בזה המוצל מאש למהר"י אלפנדרי חלק ראשון סימן נ"ח שמסתפק בזה ג"כ כיון דלא כתב שימה אלא יציקה מה דינו אם יציקה ג"כ משמע כל דהו או לא וכ"ז לא נתברר עכ"ל: שם ט"ו ע"ב על מים חיים מה מים חיים שלא נעשתה בהן מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה והנה רש"י פירש בד"ה שלא נעשה בהן מלאכה, „דהא חיים כתיב" מבואר דהוא מטעם דכתיב „חיים" וכל שנעשה בו מלאכה כבר אינו „חיים" ועיין לקמן ט"ז ע"ב, ולא זכיתי להבין מה שהקשו התוס' ד"ה מה מים וכו' וא"ת כיון דמי כיור הן מי לא עסקינן שקדש ממנו כבר וכו', דאהיכי קאי האי כיון דמי כיור הן דלכאורה משמע דקאי על הא דקאמר הגמרא גבי מצורע דמקיש הכלי למים חיים ופירשו התוס' דמים חיים שלא נעשתה בו מלאכה היינו משום שנטלו מן הכיור, וזה צ"ע דלבד דפרש"י דברי „חיים" הם עוד אינו מבואר כלל דבמצורע נטלו ממי כיור ועיין מנחות פ"ח ע"א דקאמר רביעית מים למצורע וע"ז לא הקשה רבי מידי כמו שהקשה גבי סוטה יע"ש ודו"ק, וע"כ צ"ל דכוונת התוס' הוא משום דמסיק אי מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים ולרבי"ש אין הכי נמי, דמי כיור מי מעין הם, וע"ז הקשו התוס' כאן דמי כיור הם וכו' ואף שהעמידו דבריהם על דיבור שאינו שייך לקושיתם, כוונתם היא כמו וכו' וז"פ: שם בתוס' ד"ה מה מים שלא נעשתה בהם מלאכה וכו', שיצק מן הדדין וכו', עיין במהרש"א ובק"א

וקצ"ע לפ"ז דקאמר אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה, ולכך לר"י בעי חדש, מנ"ל דבעי חדש ממש דילמא שלא נעשתה בו מלאכה הפוסלת, אבל מ"מ למשל אם היה מקבל בו מים וכדומה כשר, ולכאורה משמע דבעינן חדש ממש, ולשיטת הרמב"ם שפסק כר"י ופירש דהא דקאמר רבא לקמן אבל נתאכמו פסולין אף לר"י הוא דנתאכמו פניו ובלה מאורך הזמן, אף שחדש הוא, א"ש אבל לשיטתהתוס' אינו כן אלא כמו שפרש"י עיין בק"א כאן:

שם בעי רבא נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש ונתלבנו מהו מי אמרינן כיון דאידחי אידחי או כיון דהדור הדור – הנה לפרש"י ז"ל דקאי לרבנן א"ש די"ל כיון דהדור הדור דאף דבינתיים נשתנה, מ"מ כיון דהדור הדור והו"ל כלא נשתנה, ואף שחדש לא הוי ולא תחזור בשום אופן לשם חדש הלא לרבנן קיימינן דלא בעינן כלל חדש, אלא כל שלא נשתנה מחמת האור כשר, אבל לפירוש הרמב"ם ז"ל דפירש דדברי רבא דאמר לא כנו וכו' קאי אליבי' דר' ישמעאל, דלר"י פסול בנתאכמו פניו מחמת יושנו, וא"כ ע"כ דבעית רבא ג"כ קאי אליבי' דר"י, א"כ אינו מובן לי באיזה אופן נוכל לומר כיון דהדור הדיר, ולא נדחה, אבל מ"מ כיון דלר"י בעינן חדש וחדש עדיין לא הוי וכיצד יכול להחזר עליו שם „חדש" כתחילתו וי"ל"ע, ומצאתי לרבינו המאירי ז"ל שכתב כבר ביארנו במשנה על כלי של חרס שהיה מביא שצריך להיות חדש שלא נעשה בו מלאכה מעולם, הא כל שנעשה בו מלאכה אע"פ שלא נתאכמו פניו ע"י האיר פסול, אלא שאם היה ישן אפילו נתאכמו והושחרו פניו אם החזיר לתוך כבשן האש ונתלבן דינו כחדש וכו' עכ"ל הנה נראה בעליל שדרך בדרך ופירוש הרמב"ם ז"ל וכדרכו בקודש, ונשמר מזה שהערותי דהיכי דהחזירו לתוך כבשן האש הוי כחדש ממש ועיין בתוס' זבחים (צ"ו ע"א) ד"ה אלא יע"ש ובתוס' פסחים דף ל' ודו"ק, וצ"ע וע"כ בהא דקאמר כיון דהדור הדור הוא לא מחמת דהחזרת הכבשן נעשית כחדש ממש ולא נעשה בו פסול מעולם, דא"כ מאי פשיט מהא דעץ ארז וכו', והא התם הדרי ומפשטי וקתני פסולין ופרש"י אלמא כיון דאידחי אידחי ע"כ ומאי פשיט, דילמא אין ה"נ התם פסולין אבל החזרת הכבשן הוי כחדש ממש ולא הוי כנדחה כלל, א"ו דלא מה"ט הוא, אלא דרצה לומר כיון דעכ"פ הדור ונראה עכשיו כשר וכן משמע מתוס' ד"ה ונתאכמו וכו' חימה וכו' יע"ש ודו"ק ויש לעיין גם נראה לדקדק מדברי המאירי ז"ל דדוקא בהיה ישן ונתאכמו פניו מחמת יושנו בהא מהני החזרת כבשן אבל בנעשה בו מלאכה דפסול לא מהני הא דהחזיר לתוך כבשן האש לאפקועו מניה איסורא דפסולא דעשית מלאכה ובהא לא אמרינן כיון דהדור הדור וצ"ע בזה, ומה שמסיים עוד המאירי דמי כיור אין צריך שיהו מן המעין או מן הנהר אלא

אף מן המקוה, ואף שפסק מקודם כרי"ש ולרי"ש גם מי כיור צריך להיות מי מעין ע כבר הקשה כן הכ"מ על הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' סוטה דין ט' עיי"ש ועיין קרן אורה כאן:
שם בתוס' ז"ה ומה מים שלא נשתנו תימה דמאחר דמי כיור הן ומי כיור כשרין במי מקוה ומי מקוה שנשתנו מראיהן כשר וכו' יע"ש בקרן אורה העיר דמשמע מדבריהם ז"ל דדוקא משום דכיור הוא ממי מקוה הוא דכשר בהם אפי' נשתנו מראיהן, אבל למ"ד מי מעין הן פסול, בנשתנו מראיהן, ובהדיא תנן בפ"ח דפרה דבמעין ג"כ אם נשתנה מראה מחמת עצמו כשר ודין אחד למקוה ולמעין בזה כמבואר בד' הרמב"ם ז"ל דהל' פרה ובהל' מקואות עכ"ל וכן העיר בזה אחיו הגאון במשכנות יעקב סי' מ"ד שרמז לזה גם בהגהות בן אריה יע"ש אבל בשו"ת עין יצחק חיור"ד סי' י"ט הביא דברי הראשונים וכתב וע"כ אין לנו לחוש לקושית המשכנות יעקב ולדברי הראשונים והש"ע אנו שומעין יע"ש ועיין היטב בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' י"ג וי"ד כדין זה דמעין אי פוסל בשינוי מראה ואם הא דשינוי מראה פוסל במקוה אי הוו דרבנן או דאורייתא יעש"ה, והנה כוונת התוס' הוא שהקשו מהא דמי צבע אין פוסלין המקוה בשינוי מראה, ואף שצבע גופי' פוסל וכמו שמסיק במשנה שם נפל לתוכו יין או מוחל ושינו מראיו פסול, אך כוונת התוס' הוא דעכ"פ משכחת לה דאינו פוסל ואף שנשתנו מראיו בשאין גוף הצבע שם, וא"כ לא שייך לומר ומה מים שלא נשתנו כיון דלפעמים נשתנה ואעפ"כ כשר, ואי אמרת בשינו מראה אינו פוסל מה"ת כלל גבי מקוה, א"כ עדיפא הו"ל דלפי הס"ד עכשיו דהיקש גמור הוא מדאורייתא ולא אסמכתא, ומדאורייתא שיני גמור ג"כ כשר וע"כ דס"ל להתוס' דשי"מ פוסל מה"ת וכדעת המבי"ט בקרית ספר והלבוש וכן נראה מדברי הנימוק"י יבמות פ' הערל בשם הרמב"ן, ובזה י"ל קושית הרש"ש שהקשה דהלא לנט"י פסול אף דנשתנה מחמת עצמן ומכש"כ לקידוש ידים יע"ש ולזה י"ל התם הוא דק מעלה קרבנן, אבל מדאורייתא אין חילוק וא"ש ועיין מהרש"ם שם על דברת המג"א סי' קס"ו, וקצרתי, ועיין עוד בקרן אורה כאן ובפ' יגל יעקב שמבואר כמה הערות בשמעתין ובמה שהעיר הרש"ש אטו מי כיור כתיב אלא מן דכתיב מים קדושים עיין רש"י במתניתין ד"ה מי כיור וכו' ובאמת יש לעיין דהלא מבואר ברמב"ם כאן בהל' סוטה שהחצי לוג מים היו מודדין ע"י החצי לוג שהיה במקדש וכמבואר במשנה דמנחות (פ"ח ע"ב) ושם אמרינן יתיב רבי וקא קשיא ליה חצי לוג למה נמשח אי סוטה וכי חולין הוא דצריכי לקדושי מים קדושים כתיב כן גירסת התוס' ועיי"ש בד"ה אי וכו' ואמרינן בספרי אין קדושים אלא שנתקדשו בכיור אלמאכבר קדשו להו, וגירסת רש"י הוא אי לחצי לוג של סוטה חוץ הוא ופרש"י שהיה משקה אותה בחוץ בשער ניקנור ולא היה צריך להכניס המים

בעזרה ולקדשם בכלי עכ"ל, וגירסת רש"י מכתי"ק הוא כהתוס' (עיין ש"ס ווילנא) וא"כ הרמב"ם שפסק דמודדין אותו ע"י חצי לוג שבמקדש א"כ באמת מנלן שצריך להיות מן הכיור, ונבוך אני בזה ואין בידי הבה"ז למס' מנחות לעיין בבירור דעת הר"מ ז"ל והערת הרש"ש הנ"ל קדמו בקרן אורה ד"ה ומהא וכו' גם מבואר שם דין חדש דלענין נט"י אם חזרו למראיתן כשרה לכ"ע יע"ש, כן ראיתי להברכי יוסף אור"ח ס' ק"ס שהאריך לבאר דעת הרא"ה שפסל מים שנשתנו מראיהן משום דומיא דמי כיור והתם מסתברא משום דכתיב במים יתרא וכו' והקשה על זה הברכ"י מזבחים כ"ב ותירץ לה דע"כ הרא"ה יסמוך על סוגית דילן דמשמע דמים שלא נשתנו כלל אך עדיין יקשה על הרמב"ם שכתב דמי כיור יהי' ממים הכשרים למקוה, וכאן מבואר דיתר על מי מקוה מי כיור דבעינן שלא ישתנה כלל, ושוב הביא דברי התוס' ד"ה מה מים שלא נשתנו וכו' ולכאורה משמע דבכיור בעי מדרבנן מים שלא נשתנו כלל לדעת התוס' ומפני מה לא באור זה הרמב"ם ומה גם למש"כ הרב משל"מ והפר"ח פ"ג דסוטה דהרמב"ם שפסק דהחזירו לכבשן כשר משום דסובר כדעת התוס' דהוי מדרבנן וספיקא לקולא ושוב כתב דצריך לחקור מנ"ל להתוס' זה די"ל דגם מדאורייתא בעינן מים שלא נשתנו כלל בכיור וכמש"כ לדעת הרא"ה וההיא דע"ז לא קשה כלל דההיא אסמכתא בעלמא וכו' לכן מסיק דלענין מים שלא נשתנו לא בעי הכא אפילו מדרבנן ורק לענין כלי פסול מדרבנן והכא נמי דריש מה מים שלא נשתנה והיינו ע"י האור כמו התם בבישולי עכו"ם ואם נתאכם הכלי פסול מדרבנן והוא אסמכתא וכיון דהוא אסמכתא לא חש הש"ס להאריך וזהו דעת הרמב"ם דמי מקוה כשירין לכיור אף מדרבנן את"ד עיי"ש – ועיין בשו"ת דברי מלכיאל ח"ש ס' נ"ט שמעיר קצת בסוגיאן ולא ראה בקרן אורה ובכל דברי המפרשים, ובש"ק ובמה"פ שעל הירושלמי דמכילתין ואקצר, ומה שכתב הרש"ש דניסוך המים בעי מים חיים וכמו שהוכיח בסוכה דף מ"ח ואפ"ה היה ממלא מן הכיור ודוחק לומר דאתיא כרי"ש דאמר מי מעיין הם יעו"ש וכאן, עיין גם תוס' מעילה י"ב כתבו דמים אין ראוין למזבח דניסוך המים בעי מעיין יע"ש ובשו"ת בית יצחק חאור"ח סי' כ"ו אות ד' והוכחתו היא דהרי הרמב"ם פסק כהך משנה דסוכה דממלא מן הכיור והרמב"ם הלא פסק בהא דלא כר"י אלא דמי מקוה כשרין למי כיור ע"ש שהביא אח"כ דבשיטה מקובצת ב"ב דף פ' הקשה קושיא הנ"ל מסוכה עיי"ש, וכן העיר במנ"ח סוף מצוה ש"כ עיי"ש:

עוד צריך לי עיון במה שכתב הרמב"ם שם בהל' סוטה (פ"ג דין ט') דנותן המים לכלי חרש ומסיים „ונכנס בו להיכל" דמנ"ל דנכנס עם המים להיכל דילמא הביא האפר לשם ונותנו על גבי המים, ובפרט לדברי רש"י במנחות הנז"ל משמע דלא היה מכניסו להמים

במקום קדוש כלל ולכך לא היה צריך לקדשם בכלי וצ"ע: שם בתוס' ד"ה נתאכמו וכו' תימה מ"ש דקא מבעי ליה הכא בנראה וחוזר ונראה וכו' ועוד מ"ש מהא דאמר בזבחים פ"ב בגדי כהונה שהיו מקורעין או מטושטשין פסולה ואפ"ה אם כיבס טשטוש וגיעול שלהן חזרו להיתרן וכו' ולא אמר דנדחו עכ"ל, ולכאורה י"ל בפשיטות כמש"כ התוס' סוכה דף ל"ג ע"א ד"ה נקטם יעש"ה, דמה שבידו לא חשיב דיחוי וה"נ התם בידו לכבוס אבל הכא אין בידו ללבנו כמו שהוא רק לעשותו כלי חדשה דהיינו להחזירו לתוך כבשן ועיין תוס' פסחים דף ל' וזבחים צ"ו (שרמזתי לעיל ג"כ) (וכסברא זו לדוגמא עיין תוס' פסחים (מ"ד ע"ב) ד"ה וה"ה וכו' ונזיר נמי אי מיתשיל אין זה היתר לדבר שנאסר שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ונמצא שלא נאסר מעולם ע"ש) ועיין בנזיר דף ד' ובספרי או"ת ענין עשה דוחה ל"ת, ובזה יש להסביר קצת מה שכתבו התוס' בסוכה שם וכן בההיא דהפריש קרבן והמיר דת דבידו לחזור ואפילו הכי אמרינן פ"ק דזבחים הואיל ונדחה ידחה ע"ש שכתבו אח"כ וצריך לחלק בדברים, ולפמש"כ י"ל דוה לא נקרא בידו, דזה הוי דבר חדש מעולם ולכך כיון שנדחה ידחה כיון דלא הוי תיקון אלא כממציא דבר חדש ואף שיש לפקפק בזה כד"נ, ואפשר להסביר זה בדברי התוס' בזבחים ל"ד ע"ב שם ד"ה כל שבידו שכתבו ול"ד וכו' והפריש קרבן והמיר דת דלעיל בפ"ק אין זה קרוי בידו כיון דאין דעתו לחזור ע"כ שמחוסר הסבר ולפמש"כ יל"ק ודו"ק, ועיין בתוס' ישנים כריתות דף ח' ד"ה הואיל ונדחה ידחה שכתבו ואע"ג דקיי"ל כל שבידו לא הוי דיחוי ה"מ שאינו נדחה מחמת פסולו כמו שקיבל הדם ונתנו לשמאלו דהוי כאילו נתנו על הרצפה שיחזור ויטלנו אבל האי נדחה מחמת פסול הגוף ודמי לדאמרינן בזבחים מזבח שנפגם כל קדשים שהיו שם פסולים אע"ג דבידו למלאות הפגימה עכ"ל וזה כוונת התוס' בסוכה שם, אבל להשתמש בסברתם כאן ולומר דגבי בג"כ הוי זה רק פסול מחמת דבר אחר ולא אמרינן דנדחה, אבל הכא בנתאכמו הוי לענין הפסול של הכליכמו פסול הגוף ולכך י"ל דנדחה יותר, משא"כ שם לענין בג"כ הנפ"מ הוא לענין הכהן שלובשן אי מותר ללובשן או לא ואצלו הוי פסול מחמת דבר אחר, לא כמו מזבח שנפגם אצל הקרבת הקרבן אבל הכא לענין עצם דין הכלי דיינינן ולכך אפשר לחשבו כפסול הגוף כן היה אפשר לומר אבל דוחק הוא, (ועיין עוד דוגמא כסברא הנ"ל שכתבתי בהגהות ח"ס למס' נזיר י"ב בתוס' שם עמ"ש ובשו"ת שלו בח"ס חאהע"ו סי' י"א עיי"ש) ומה"ט נ"ל דלכך אמרינן הכא כיון דהדור הדור, אשר אין הבנה למילים הללו ומאי מקום ההסבר לשני צדדי האבעי' ולפי מש"כ יש לפרש כיון דבדיעבד והדר לא שייך למפסל מטעם דיחוי כיון דכלי חדשה היא ולא זו היא שנדחית כבר ע"כ מהני גם עכשיו וכמו שביארתי ודו"ק,

(אלא שלעיל שדיתי בסברא זו נרגא, דא"כ מאי פשיט מהא דעץ ארז וכו' עיין לעיל אבל י"ל בדוחק וקצרתי) ושו"ר בהגהות מצפה איתן מה שכתב על דרך זה, אך באופן אחר לגמרי יע"ש וברוך שכוונתי במקצת, ועיין בקרן אורה מה שכתב בזה ובתוה"ק ולכאורה יש ראיה אי כלי חרס זו קדושה יש בה א"כ היכי מכשיר כלי חרס הא שייך הקריבהו נא לפחתך כדלעיל דף י"ד, וא"ל דגזה"כ היא ומטעם דאמרינן בדף ט', וכשם דהוי גזה"כ הא דקרבנה שעורין משא"כ בשאר מנחות - ועיין במהרש"א מה שהקשה דילמא הא דקתני מטושטשין דעבודתו פסולה היינו כשהגיעו לנתר ובורית יע"ש ועיין במנחת קנאות מש"כ בזה באריכות, ומדברים האלה יש לדין על מש"כ בעין יצחק חאור"ח סי"ז אות ה' לתרץ מה שהקשה עליו רב אחד מהא דזבחים פ"ח דאין מכבסין לבגדי כהונה וכמו שכתב הרמב"ם ה' כלי המקדש (ועיין ג"כ במצפה אותן הנ"ל) והשיב דלדינא יש לדון ולחלק דרק לכתחילה אמרי דאין מכבסין משום דאין עניות במקום עשירות ולכן בבג"כ שנעשו צואים מניחן לפתילות כמש"כ הרמב"ם, אבל היכי דהמצוה הוא לכבסן משום דניתז עליו דם חטאות י"ל דאף אחר שכבסן ראוין לעבודה עכ"פ בדיעבד דלא גרעי מבגדים משוחקין דאם עבד עבודתו כשירה וכו' יע"ש ועוד כתב שם בהא דקיי"ל בבג"כ מקורעין ועבד עבודתו פסולה ואף בתופרן לאחר שנקרעו משמע דפסולין משום דאין בזה לכבוד ולתפארת ועוד הא בעינן מעשה אורג יע"ש וא"כ לא הוי קורע ע"מ לתקן עיי"ש, ולפי המדובר יש מקום לדון מטעם אחר דכיון שנדחו שוב אינו נראה, ובפרט התם דהוי פסול דאורייתא, ומטעם זה פסק הרמב"ם דלא מהני כיבוס בבג"כ משום דכבר נדחו וכמש"כ המצפה איתן כאן גם יש מקום לפלפל עפ"י דברי התפארת ישראל בחומר בקודש פ"א אות א' ושם אות כ' בשיעור קרע עד כמה פסול ועש"ה עוד כתב שם באות כ' דלכך בפרה אדומה שנעשית בבגדי לבן כפ"ד דפרה ואפ"ה כתב בפרשה אדומה וכיבס בגדיו הכהן?

וי"ל כיון דטעמה משום דאין עניות במקום עשירות ע"כ היינו דוקא במלוכלכים אבל במכובסין משום קדושה יתירה שיהי' טהורים רשאי וע"ש וא"כ י"ל בניתז דם חטאת דמיירי במקום שאינו נראה דלא נפסל מטעם לכלוך רק הא דצותה התורה לכבס משום קדושה הוא, לכך רשאי ואינו נפסל מטעם כיבוס ודו"ק ונתאשרו דברי העין יצחק מקושית השואל שם, גם דין זה מסיק התפא"י שם דנ"ל דכשכבסן ועבד בהן עבודתו כשרה מדהן עדיין לכבוד ולתפארת עכ"ל וגם זה מבואר בהרבה אחרונים ובפרט בספרי הגאון הנ"ל בעין יצחק ובבאר יצחק, דאף שבידו לעשות ע"י איסור ג"כ מקרי בידו, וא"כ אף אי נימא דאסור לכבוס בג"כ ג"כ מקרי בידו, ובפרט אם בדיעבד יהי' כשר, ועיין

סברא כזה בר"נ כתובות שמשתמש בו המנ"ח מצות קידוש החודש יע"ש ואל"ע ועיין בשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' כ"ז שהעיר בענין סתירת דברי הרמב"ם בשיעור בגדי מקורעין בבג"כ יעו"ש והאחרונים לא ראו את זה.

וע"ד דעת הרמב"ם שפסק בפ"ג מסוטה הל"ט דאם החזירו לכבשן עד שנתחדש כשר, שהקשה הכ"מ וא"י למה פסק בה רבינו לקולא כיון דהיא בעיא דלא אפשיטא יע"ש כתב המל"מ משום דרבינו ס"ל כסברת התוס' שכתבו שם דנתאכמו אין פיסולו כי אם מדרבנן וכיון שכן אזלינן לקולא ככל ספיקא דרבנן, ועיין מש"כ התוס' בפ' דם חטאת עלה צ"ו ד"ה אלא ודו"ק עכ"ל וכוונתו די"ל מה"ט פסק דכשר משום דפנים חדשית בא לכאן וכמו התם וכמש"כ התורת הקנאות לתרץ כן ועיין בקרן אורה ועיין בברכ"י או"ח סי' ק"ם הנז"ל שכן תירץ נמי הפר"ח בס' מים חיים אכן גם על תירץ זה דהרמב"ם ס"ל דהוי מדרבנן ג"כ שדי בה נרגא דמשמע דס"ל להרמב"ם דהוי דאורייתא עיין בק"א וד"מ הנז"ל, ועוד יש לעיין הא הוי כמו איתחזק איסורא כיון שהפסול הוי ודאי אלא שהספק נופל אם מתכשר ע"י זה שהחזיר לכבשן, א"כ באנו למחלוקת ר"י ורבנן גבי ספק ליטהר עיין מקואות וטהרות פ"ד ועירובין ל"ב, והמל"מ בעצמו האריך בזה בהל' בכורות ובהל' מקואות, וביחוד השעה"מ הל מקואות פ"י כלל א' עיי"ש באורך וברוחב, וא"כ לפי דעת המל"מ עצמו הוי כאן כמו איתחזק איסורא ואף בסד"ר לחומרא, ומחוורתא היא דהרמב"ם פשיט להמההיא דזבחים שהביאו התוס' כאן ד"ה נתאכמו שהכריח, משם דלא אמרינן דנדחה, ה"נ לא אמרינן דנדחה וכשר היה א"ל דלהרמב"ם גופי' מספקא ליה אי הלכא כרי"ש משום דרבא דבתרא הוא מפליג אליבי' כמש"כ מרן הכ"מ או כרבנן דאינהו רבים, ולכך פסק לחומרא כרי"ש דבעינן „חדשה" ולספיקת רבא שוב הוי כמו ס"ס וכשר לכתחילה, מכש"כ אם נאמר כהמל"מ דס"ל להרמב"ם דהוי דרבנן, ובסברה זו היה מקום לישב קצת תמיהת הכ"מ שם דכאן פסק כר"י ובפ"ה מהל' ביאת מקדש פסק כחכמים דמי מקוה כשרים לקידוש וצ"ע עכ"ל די"ל דכאן פסק לחומרא החמיר להביא דוקא חדשה ומטעם שכתב במדרש פ' נשא ע"ש אבל התם לענין מצות קידוש לא החמיר והכשיר מספיקא בחכמים, אך דוחק הוא:

שם בתוס' ד"ה והא התם וכו' וקשיא לרבי מתוספתא דנגעים פרק אין מצורע ר"א אמר וכו' שלא נעשית בהן מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בהן לר"א ופא עכ"ל, ולישב דעת רש"י ז"ל אפ"ל דהתם אסמכתא בעלמא ורק מדרבנן פסול, אבל מדאורייתא אין פוסל מלאכה וכמו שכתבו התוס' לעיל ד"ה ומה לענין נתאכמו בכל"ח, עוד אפשר לומר דהא דכתב רש"י דש"מ אמלאכה לא קפוד, היינו במלאכה שנעשית קודם שהכין

אותם תכלית מלאכה קדושה זו של הזיה ורק על שנויא קפיד, אפילו הקודמת להזמנתו והכנתו, אבל הא דקפסול ר"א שם בעץ ארז במלאכה, היינו אחר שהזמין אותם לתכלית הזיה, אז פוסל בהן מלאכה, ויש לעיין אם ניתן ליכתב, ועיין בקרן אורה בד"ה, וראיתי בשם ירושלמי בשמעתין דהביא מהא דתנן בפרה פי"א אזוב שהזה בו על החטאת כשר למצורע, והוא דלא כר"א יע"ש, ועיין בר"ש פי"ד דנגעים מ"א הביא תוספתא זו ומשמע דהוי דאורייתא עיי"ש, כן הוא בתוספתא שעל דין זה פליג ר"א וז"ל התוס' אזוב הכשר לחטאת כשר למצורע הזה בו לחטאת כשר למצורע ר"א אומר וכו' שלא נעשית בהן מלאכה עיי"ש, וראיתי בביאור הגר"א שם שכתב פי' מלאכה אחת ופליג אאם הזה בו לחטאת שכשר לטהר בו את המצורע דחשוב האי מלאכה לחבירו אבל אם הזה בו פעם א' לחטאת מותר להזות בו פעם שניה לחטאת וכן למצורע עכ"ל הק' וכאן בירושלמי מבעי ליה בזה דקאמר הזה בו על המצורע זה מהו שיכשר למצורע אחר, מאן דמר כשר הדא ר"י ור"א מודו בה, ומאן דמר פסול הדא לית ר"י ור"ל מודו בה יע"ש ובמפרשים: שם נכנס להיכל ופנה לימינו וכו' מ"ט דאמר כל פינות שאתה פונה – היה קשה לי דלמה צריך לטעמא דאמר מר, ת"ל בפשיטות משום דהטבלא היה לימין הנכנס כמו שמבואר ברמב"ם וסמ"ג ביותר?

שוב ראיתי בבאר שבע שהקשה זה והובא גם בהגהות בני ישששכר למשניות (דפוס לעמבערג) ועיי"ש מה שתירץ, ועולה רק ללשון המשנה, אבל לפי המבואר ברמב"ם עדיין קשה יע"ש והנכון בזה מה שכתב בהיד המלך על הרמב"ם שהשגתיו עתה בשאלה ואף שלא הזכיר שהיא הערה קדומה מהב"ש ז"ל, וז"ל והא דפריך בגמ' שם וכו' אין כוונת הגמ' על פינות הימין הנאמר במתניתין דפינות ימין זאת אף בלא הכלל היה מוכרח לפנות בשביל העפר והטבלא הקבוע בצד זה, רק דכוונת הגמ' לדעת הטעם מפני מה הניחו העפר וקבועה הטבלא בצד ימין דוקא וע"ז קאמר משום דכל פינות וכו' ואם היה העפר מונח בצד השמאל היה כהן מוכרח לפנות לצד שמאל וכו' (דבר זה אינו נכון וק"ל) ולכן השמיטו רבינו להא דפונה לימין ולא כתב רק דמקום העפר והטבלא היה לימין וממילא היה צריך לפנות לצד זה לקחת העפר את"ד, ועיין היטב בבא"ש מש"כ לתרץ, ועיין בתוספתא ריש פרק ב' תני היה נוטל את מגילתה ונכנס לו לאולם טבלא של זהב היתה קבועה בכותלו של היכל וכו' ולא תני כאן שהיה נכנס דרך ימין, ומשום דקסמיך על מתניתין דידן דנכנס להיכל ופנה לימינו, ועיין עוד בפירוש איזה צד ימין הוא בבאר שבע שם ובתיו"ט פ"ד דסוכה בשם המהרי"ל עי"ש וקצרתי: והנה ע"ד פסק הרמב"ם שפסק כר"י דבעינן כ"ח חדשה ואפ"ה פסק דמי כיור לא הוי מים חיים,

שהבאתי לעיל, כוונו כל הרועים לדבר אחד ה"ה התוס' יו"ט והמשל"מ והבאר שבע הנ"ל דהרמב"ם תפס כרבא דלמד זה מקרא דבכלי חרס וא"כ אף לרבנן דר"י בעי חדשה משום דלאו גז"ש היא אלא הוראת מקום ואפי' מאן דלא בעי מי כיור שיהא מים חיים מצי למילף ממצורע שכ' תהי' חדשה יע"ש, וכן כתב במרה"פ ובש"ק והנה עפ"י דברי רבא הבנתי פירוש דברי הספרי (ומ"מ תמה אני שלא הובא בש"ס לראיה) פרשת נשא דתני בה הכי בכלי חרס „חדשה" שהיה בדין הואיל ועפר ומים מקדשין בפרה ועפר ומים מקדשים בסוטה, אם למדתי בפרה שעשתה בה ישנה כחדשה אף סוטה יעשה בה ישנה כחדשה ת"ל „בכלי חרס" דברי ר' ישמעאל ע"כ ועיין בהתוה"מ שם מפורש יוצא מפי ר' ישמעאל שהוא מדכתיב בכלי חרס והיינו כהבנת רבא דהוא כלי חרס שאמרתי לך כבר, וראיה חזקה לדעת הרמב"ם שפסק כאוקמתא דרבא, אלא שמכל מקום משמע מהספרי שהוא רק דבריר' ישמעאל, אבל רבנן פליגי עליה ולא ס"ל האי הוראת מקים ואדרבה ומדמין לה לפרה שעשה בה ישנה כחדשה ויל"ע, ואין בידי הפירושים שעל הספרי לראות מאי קאמרי בה רבנן: עוד ראיתי במדרש רבה פ' נשא שדרש בכלי חרם ולא בשאר כלים „ולא בשבר של חרס", ותמהני שלא הובא זה ברמב"ם ואפשר שזה יכנס בהבנת הדין דבעינן חדשה דמכ"ש שבור דלא היי „חדש" ודו"ק, עוד אמרינן שם ומן העפר אשר יהי' בקרקע המשכן יקח הכהן ולא זר – ע"כ והנה בלא"ה הלא י"ל וכי ס"ד שזר נכנס להיכל וכדאמרינן במנחות דף כ' לענין מליחה שהבאתי לעיל בחידושי, ואפשר דנפ"מ אם דחק ועבר הזר ונכנס שפסול מצד דין זה דהכהן ולא זר:

דף ט"ז

ע"א להביא קרקע שילה נוב וגבעון ובית עולמים, עיין פירש"י ז"ל ועיין בתוס' ד"ה לרבות וכו' דילמא סבר כר"י וכו' יע"ש ועיין בק"א ותהק"נ, ועיין בע"ש זבחים קט"ז תוס' ד"ה ורבנן וכו' ועיין במהרש"ל, ומצינו בברכות (ל"א ע"ב) דאמרה חנה לפני הקב"ה וכו' אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה וכו', וזה היה בזמן משכן שילה – ומה שפרש"י דאיסי בן יהודה יליף זה מדכתיב בקרקע וכו', המשך דברי הגמ' לא משמע כן לכאורה לולא פרש"י ז"ל, וכן מצאתי אח"כ בפ' התוה"מ שם בפ' נשא שכתב, והאמת שמ"ש בקרקע המשכן מוסב למעלה ור"ל ומכניס בקרקע המשכן והוא כמ"ש בספרי ונותנו למקום מפני שהמקום מקדשו עיין שם, אבל לשון הגמ' דלקמן מוכח דקאמר או דילמא האי בקרקע המשכן לכדאיסי בן יהודא וכו' הוא דאתי ומפורש כרש"י ז"ל, גם מבואר מדברי רש"י והתוס' דמנחת סוטה אינו נידר ונידב ואף שתליא

בבעל דאם אמר איני רוצה להשקותה אינו משקה ועיין במל"מ פ"ב מהל' סוטה הי"ב ד"ה כל אשה וכו' דלא כהבית שמואל, מ"מ אין זה בגדר נו"נ וז"פ ועיין בספר עולת שלמה זבחים קט"ז תוס' ד"ה ואין ובד"ה אמנם כבר קדמו הר"ד לוריא ז"ל שם בהגהות למנחות שם, ועיין היטב משל"מ פ"א מקרבן פסח הלכה ג' יע"ש: שם תוס' ד"ה ובית עולמים מקשינן אמאי אצטריך לרבות וכו' עיין במהרש"ל ובמהרש"א ואני מוסיף עוד דלכאורה הוא זה שאמר איסי בן מנחם איני צריך ומה בטומאה קלה וכו' וכמו שפרש"י, ומרש"י נמי משמע כהמרש"ל ז"ל, ובין כך ובין כך יכול להתפרש זה בכוונת איסי בן מנחם וקצרתי:

שם בתוס' ד"ה לרבות וכו' ותימה ששיבשה משום קושיא זו דילמא קסבר איסי בן יהודא כר"י וכו' ועי"ש – ועדיין יש להרגיש דהרי רש"י ז"ל תרתי מילי קאמר וז"ל דהא במה הואי ולא הוי שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה וכו', הרי דהרגיש רש"י בזה דבעינן נמי שיהי' הארון במקומו, ואפשר משום דכתיב לפני ד' ועיין לעיל דף ז' (ועיין לעיל דף ט' מה שהבאתי בשם היעב"ץ ז"ל בענין ק"ר לקלע"ל ודו"ק) וא"כ עדיין דברי רש"י קיימין, והא דהשקאת סוטה היה נוהגת כל ימי הבי השני אף שלא היה שם ארון, י"ל כמו שרמזתי בשם היעב"ץ דתליא אי ארון במקומו נגנז או גלה לבבל, ועוד דבמקדש גמור אינו מעכב, משים דהיה הכל על מכונו והיה ראוי לזה ולכך אינו מעכב, אבל שם בנוב וגבעון שהיה רק במה ולא בצורת המקדש כלל וגם היה חסר הארון במקומו י"ל שמעכב, ואפשר שזה דעת רש"י ז"ל, וקצת סייעתא מצאתי לזה בתוס' שבועות (ט"ז ע"ב) ד"ה או וכו' וא"ת מ"ש דגבי המדבר המדברה מצריך לרבות נו"ג וי"ל משום דבההיא ענינא כתיב כפורת והזה אל הכפורת דמשתעי בארון „בנוב וגבעון לא היה ארון" וכו' יעי"ש ואף שמבורר עכשיו דעת התוס' דלא חייש לטעם זה אבל מ"מ ול"ק דברי רש"י ז"ל ולא באתי אלא להעיר, ועיין עוד בהמאירי ז"ל מה שכתב בזה ומסיים „ואפשר שנוב וגבעון לא היה הנכנס שם בטומאה חייב" ומ"מ בתלמוד המערב שנו אף בראשונה לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים וכו' עכ"ל, ועיין במשנה דסוף זבחים אבל הזמן והנותר והטמא שווין בזה ובזה ובתוס' יו"ט שם ובתוס' רעק"א שם בשם הברכת הזבח ובשם התוס' זבחים כ"ח ע"ב יעו"ש ויש לעיין, וצריך לחלק בין פסול להקריב בטומאה או לאכול בטומאה דבזה דין הבמה שווין, אבל ליחייב כרת הנכנס שם בטומאה בביאה ריקנית י"ל דפטור וטעמא רבה איכא למימר בזה עם דברי הגיעב"ץ ז"ל שהבאתי לעיל בחידושי (דף מ"ד ע"ב) שכתב ועכ"נ לענין ביאת המקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב למבית לפרוכת ואל פני הכפורת וכיון דאין שם ארון

וכפרת דילמא לא חייב עלה רחמנא וכו' ובאמת נאמר כ ויפטר הנכנס לשם בזהמ"ז וכו' נימא דאארון וכפרת נמי קפיד קרא וכו' יעש"ה וא"כ בנוב וגבעון שלא היה שם ארון וכפרת באמת הנכנס לשם בטומאה פטור מכרי דאארון וכפרת קפיד קרא:

ובגבורת ארי למס' יומא הנדמ"ח בדף ס"ז בהא דקאמר נוב וגבעון שילה וכו' כתב דשילהלא הוה משכן ממש אלא בנין אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן כדאיתא בפי"ד דזבחים, ובבית עולמים לא היו בו יריעות כלל אלא הכתלים עם הגג היו של בנין ול"ד כלל למשכן וכו' ומכאן ק"ל אהא דפרש"י בפ"ב דסוטה דלא גרסינן שילה דשילה משכן הוה ול"צ לריבויא דהוא עיקר הכתוב והא הכא ע"כ חד קרא לשילה אתי דאילו נוב וגבעון מחד קרא אתי כדפרשתי את"ד יעו"ש, שו"ר שנעלם ממני דברי התוס' ישינים ביומא דף מ"ד ד"ה שילה וכו' ואני שמעתי בשם הר' חיים וכו' אבל הני דמכילתין ודשבועות ודסוטה כולהו תלויות בקדושות המקום וצ"ע על ההיא דסוטה וכו' ואין נראה לרבי למחוק הספרים דהא שילה לא היה ממש משכן שהיה לו בית של אבנים למטה ויריעות למעלה ואיכא למ"ד מנחה קריבה בבמה ונו"ג במה הואי ואדרבה היה לו להקשות יותר מנו"ג שהיה ממש משכן שלא מצינו שהיה לו בית של אבנים למטה מיהו הא נמי לאו קשיא היא דרחמנא אמר משכן ממש „שהיה עומד בקדושתו כמשפטו שיהא הארן בבית קה"ק ובנו"ג לא היה ארון וזה פרש"י בסוטה עכ"ל ובה"ש שכוונתי כן בכוונת רש"י ז"ל דבעינן דוקא ארון במקומו, ואפשר לומר דזה שכתב הרמב"ם ריש פ"ד דסוטה ובכל זמן משקין את הסוטות, דכוונתו הוא לזמן נוב וגבעון ושילה יע"ש: שם אליבי' דב"ש לא תבעי לך דאמרי לא מצינו אפר שקרוי עפר וכו' בתוס' שאנץ כתב על זה ואומר ר"ת דהא דקאמר ב"ש דאפר לא הוו עפר היינו באפר של אוכלין כגון אפר פרה, אבל אפר דעצים מודי דהוי עפר ומכסין בו וכו' והכי נמי לענין סוטה מבעי' ליה באפר של אוכלין, ולפי פירש רש"י דפי' התם דהא דקאמר מודים לא קאי אלא אדקר נעוץ ולא אאפר כירה דאפי' באפ"כ פליגי ב"ש ואמרי שאין מכסין בו ולפ"ז א"ש הכא דמ"ל לענין סוטה בכל מיני אפר עכ"ל וכ הובא בשטמ"ק בשם תוספי הרא"ש ז"ל, ולי צ"ע.

א) דהיכי ניחא ליה בזה דא"כ עדיין יקשה לשיטת ר"ת מאי קאמר אליבא דב"ש לא תבעי לך דאמרי לא מצינו אפר שקרוי עפר, הלא מצינו ומצינו באפר עצים דמודי ב"ש דהוי עפר ומכסין בו, ומדוע לא מבעי ליה אליבי' דב"ש ג"כ? וגם דקדק הלשון „לא מצינו" לא א"ש דהלא מצינו ומצינו כנ"ל, ב) ועוד לא זכיתי להבין פשטות דברי התוס' שאנץ ותוס' הרא"ש, דהלא בתוס' ביצה דף ח' ע"א בד"ה הכי לא הבינו כן בכוונת ר"ת לומר דמודי ב"ש דאפר עצים הוי בשם „עפר" אלא דלענין דינא מודי דמכסין בו אבל לא מטעם

זה אלא מטעם אחר דז"ל התוס' א"נ י"ל דהתם מיירי באפר אוכלין דאינו מגדל צמחין הלכך הואיל ואינו מגדל צמחין אין מכסין בו אבל הכא מיירי באפר עצים דמגדל צמחים „ואע"פ דלא מקרי עפר מכסין בו" דקאמר דבר המגדל צמחין אע"ג דלא מיקרי עפר וכו' עכ"ל ומדוקדק שפיר הלשון לא מצינו' וגם לא מבעי כלל אליבא דב"ש כמובן וצע"ג ואנכי עפ"ר ואפ"ר ועיין בתוס' חולין (פ"ח ע"ב) ד"ה שוחק ובד"ה מצינו מה שהעירו ג"כ בסוגיאן, אמנם בחדושי הרשב"א למס' ביצה מלאתי שם שכתב ג"כ כהתוס' שאנץ וז"ל אבל באפר כירה כ"ע שרי דהא איקרי עפר גבי אשרות ששרף יאשיה דכתיב וישלך את עפרה אל קבר בני העם עכ"ל וא"כ מחלוקת הראשונים היא בטעם דברי ר"ת אלו וב"ה שהאיר עיני הטרוטות להבין ולישב דברי הראשונים מילתא בטעמא, ולקושיתי הראשונה י"ל דכיון דב"ש במקום ב"ה אינה משנה לכך לא טרח לאשכוחי גוונא ואופן למבעי אליבי' דב"ש וכידוע זה בכמ"ק בש"ס:

שם התורה אמרה תער והלכה בכל דבר וכו' כתב רש"י ז"ל וא"ת אין זה עקירה אלא תוספת איברא עקירה היא שמלקין אותו על כך ואסור להכות את ישראל בחנם וכו' עיי"ש, ויש להבין אם זה מקרי עקירה א"כ היכי מצי רבנן לחייבו מכת מרדות על דבר מדבריהם כמו שפסק הרמב"ם בכמ"ק ועיין שושנת העמקים כלל ט', הא יעברו על לאו דלא יוסיף פן יוסיף ועיין יבמות דף צ' דבקו"ע אין בכח חכז"ל לעקר דבר מה"ת, ועכצ"ל דאין זה עקירה משום דלהוכיח את חבירו יכול להכותו ג"כ וכדמצינו בנחמיה שאמר ואכם ואמרטם את ראשם ויכול ב"ד להכות שלא מה"ד אלא למיגדר מילתא ומעשה באחד וכו' והביאו לב"ד והלקהו, ואין זה בגדר איסור כלל, וא"כ הכא נמי אם ההלכה אמרה שחייב בכל דבר התולדה מזה שמלקין אותו, ומה לי אם ההכאות הם חלקות, או מכת מרדות שלהרבה פוסקים עוד חמור הוא ממלקות ואפשר דאין צריך התראה ג"כ, אבל לא יכול להקרות בשם עקירת דבר מה"ת משום המלקות, ואפשר דזה טעם הירושלמי שהביא רש"י ז"ל דלא קחשיב תער ומסיים רש"י והוא נראה בעיני מאד דהך דתער מוספת הוא, כעת ראיתי בתוהק"נ שהעיר כעין זה דמצינו בהרבה מקומות שלוקין על הלכה למשה מסיני יע"ש אבל לא העיר בעקר הדבר שזה לא הוי עקירה וכנ"ל ועיין בכתובות (ל"ב ע"א) ואי ממונא לקולא שכן „הותר מכללו" בב"ד יע"ש, ועיין בב"ק (כ"ח ע"א) מניין לנרצע שכלו לו ימיו וכו' וחבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל לא תקחו וכו' בעבדא גנבא וכו' רנב"י בעבד שמסרלו רבו ש"כ עד האידנא היתרא והשתא איסורא יעש"ה ודו"ק, ומצאתי לי רב בסברא הנ"ל שכתבתי והוא בספר המאיר לעולם (דף מ"ה) שכתב לענינו ובהא דאמרינן אי ממונא קולא שכן הותר מכללו אצל ב"ד קשה לי הא

יש מ"ע להלקות למי שנתחייב מלקות כמש"כ הרמב"ם וא"כ הלא כל לאו הותר מכללו דהא כל לאו נדחה מפני עשה, וניחא לי דמאי דאמרינן שלאו דחובל קיל שהותר מכללו בב"ד הכוונה שבמקום מצוה לא נאסר מעולם דהא כן כתיב ארבעים יכנו לא יוסיף הרי שלא נאמרה האזהרה רק על ההוספה על שיעור הכאת המצוה ובהכאת מצוה לא נאמר אזהרה מעולם וזהו צד קל בהלאו דחובל יותר משארי לאוין וכו' את"ד הצ"ל, וראה בב"מ (ע"ג ע"ב) א"ל רבא שפיר קא עבדית דתנינא ראית שאינו נוהג כשירה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו ת"ל לעול בהם תעבודו ובאחיכם וכו' עכ"ל, ובמכות (ח' ע"א) בחדא מחתא תנינהו יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד וכו', ובתוס' שם ד"ה אע"ג וכו', ובע"ב שם, ויש לעיין בשו"ת מהרלב"ח בפסק הסמיכה אודות מלקות בזה"ז יע"ש ועיין בקונטר' עמק"ב:

שם והלכתא מגלח כדלעת דתנן בא לו להקיף את המצורע מעביר תער על כל בשרו וקתני סיפא וביום השביעי מגלחו תגלחת שניה כתגלחת ראשונה, ועיין היטב בפרש"י ז"ל בד"ה שייר מצורע ובד"ה ה"ג קתני סיפא שמבואר מכאן דבתגלחת ראשונה כ"ע מודה דמגלח כדלעת ולא תלי כלל בכללי ופרטי או ברו"מ, וא"כ צע"ג מה שפירשו שם במשנה דנגעים (פי"ד מ"ב) דהא דתנן מעביר תער על כל בשרו פירשו הר"ש הרע"ב והגר"א עפ"י הת"כ דכל בשרו לאו דוקא אלא מקום כינוס שער ונראה ועיין בתוס' י"ט שם מה שמתרץ דבריהם, אבל דבריו תמוהין דהא דאמרינן דתליא בכללי ופרטי או רו"מ הוא הכל בתגלחת שניה, אבל בתגלחת ראשונה כ"ע מודה דמגלח כדלעת כמו שפרש"י ז"ל וכמו שמוכרח כן לומר בשמעתין א"כ חידוש גדול שפירשו המשנה דלא כהלכתא דש"ס דילן, והרמב"ם ז"ל פסק להדיא (פי"א מט"צ דין א' ודין ג') דבשניהם מגלח כדלעת, ובספר מנחה חדשה עמד ג"כ בזה, ויל"ע, ועיין בהמאירי שכתב ג"כ דבתגלחת השניה מגלח כדלעת כמו בתגלחת ראשונה יע"ש: שם ר"פ אמר כי קא חשיב הלכה עוקבת ועוקרת הא עוקבת ומוספת היא, -ויש לעיין לפי תירוץ הראשון שברש"י לעיל ד"ה והלכה בכל דבר דבתער עקירה היא שמלקין אותו על כך ואסור להכות את ישראל בחנם, - וא"כ ה"נ הלא תגלחת מעכבא ואי לא גילח תגלחת שניה כדלעת ונכנס למקדש חייב מלקות ועיין היטב ברמב"ם הל' ט"צ (פי"א הלכה ג' ד') ובהשגת הראב"ד ובדברי הכ"מ ז"ל שם, וא"כ הוי הלכה עוקרת משום דיהי' חייב מלקות ויל"ע, ובירושלמי בקדושין חשיב ר"י גם הך דמצורע דהלכה עוקבת מדרש אלמא דחשיב גם מוספת, וכבר העיר בק"א על רש"י דלעיל שאמר דלכך לא תני בירושלמי תער משום דמוספת היא, והלא חשיב מצורע דג"כ מוספת היא, עי"ש, וא"ל ולחלק קצת, דבתער שפיר כתב רש"י

דהוי עקירה משום דהוי בגוף הדין של התגלחת דאם יגלח יחייב מלקות אבל הכא אין זה רק סיבה שיסובב חיוב מלקות ע"י הכנסו לבהמ"ק וכדומה אבל לא בדיני המצורע שבפרט זה של תגלחת, אלא בדין המסובב זה לא נקרא עקירה בפרט זה ודוחק הוא, ובהמאירי מסיים וזו מיהא אינה עוקר אלא מוספת ולא עוד אלא שאינה עוקבת מקרא אלא מדרש עכ"ל:

שם אמר רנב"י כי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא הא עוקבת מדרבנן - יעיין בהגהות הרצ"ח מה שהביא בשם הכסא דהרסנא, ובשם הבית אפרים, וכן מבואר באמת בלשון המאירי שהעתקתי לעיל וז"ל ולא עוד אלא שאינה עוקבת מקרא אלא מדרש והוא מדת כלל ופרט ע"כ וכן ראיתי שכ' הגרד"ל ז"ל ומתבאר הכל, -ועיין למודי ד' לימוד כ"ח שכתב הדבר הקשה להרא"מ ז"ל מהא דתניא בסוטה בג' מקומות הלכה עוקרת את המקרא וכו' ע"ש בסוגיא והשתא הניחא לרנב"י דס"ל דלא חשיב תער (צ"ל תגלחת) משום דעוקבת ומוספת הוא וכו' ניחא דלא חשיב הא דאכילה דמ"ע דמה"ת הוא אכילה כ"ש משמע אלא דאתא הלכתא ואפקי' לכזית, משום דהוי עוקבת ומוספת כמו תגלחת, אמנם לר"פ ולר"א אכתי קשה דהא שייר נמי אכילות דמצוה ומה גם למאי דכתיבנא דמ"ע דאכילה גרע מדפנות גרע נמי מתער ואפי' לרנב"י ק' והתימא מהרב משל"מ ז"ל דאשתמטתי' מיני' סוגיא הלזו וצ"ע ואפשר דמתוק' לשון אכילה לשאם אין לו אלא ח"ש מפסח ומצה שיאכלנו וחצי מצוה בידו דהא נמי חזי לאיצטרופי ועיין ברכ"י אור"ח סי' תפ"ב סק"ד יעו"ש את"ד, וראיתי כעת במנ"ק שהביא כן להקשות מהגהות ציו"ר לירושלמי קדושין פ"ב יע"ש מש"כ אבל בלמודי ד' לא העיר מתחילה רק לענין אכילת מצוה ודו"ק, ועוד תרצתי לעצמי בפשטות ומצאתי אח"כ בח"ס אור"ח סי' ק"מ, ע"כ על שמו יקרא, וז"ל ולע"ד י"ל דלא מקרי עוקרת אלא כגון עפר תער וספר דביתר כל המקראות פירושם עפרותער וספר ממש ובהאי דוכתא אתי הלכה עוקר המקרא דאי לאי הלכה הוי משמעות כבכל התורה אבל הכא נהי אי לא נתנה תורה וגם בלשון בני אדם הוה אכילה כ"ש מ"מ ניתנה תורה וחידש לן דאכילה דכולהו קראי דכל מקום בכזית דהיינו אכילה של תורה ואין אחד יוצא מן הכלל א"כ תו לק"מ ובהכי ניחא דלפ"ז גם בב"נ אע"ג דלא ניתן להם שיעורים מ"מ אכילה דקרא כזית הוא דבציר מהכי לא נקרא אכילה גבי רחמנא וכו' עכ"ל, וביותר מוסבר דהלא אנו רואין בשמעתין דאי אפר בכלל עפר לא הוי הלכה עוקבת משום דהכל בפירוש ובמשמעות אחת ה"נ בא ההלכה ואמרה שהפירוש בלשון אכילה כך הוא אבל אינה עוקרת ומוספת מצד ד"א ודו"ק:

והנה מדאמר ר"פ כי קא חשיב הלכה עוקבת ועוקרת הא עוקבת ומוספת היא, -ראיתי בספר ע"פ לתורה בקונטרם שב דנחמתא שהעיר מכאן על דברת הלח"מ פ"ב מברכות ה"ח שכתב על גירסת הטור דגרס בגמ' דברכות מ"ו ע"ב דקאמר תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל וכו', דיין האמת אין הטוב והמטיב לא ומשני אלא אימא אף דיין האמת והקשה לח"מ וז"ל וא"ת לפי גירסא זו ממאן מייתי ראיה אי מרבנן הא אמור הטוב והמטיב דוקא ואין כאן עקירה ואי מר"ע הא איהו אמר תרווייהו הטוב והמטיב ודיין האמת ולא מקרי עקירה אלא כשאומרים דיין האמת לבד ואין אומר הטוב והמטיב ל וי"ל דמכ"מ מקרי עקירה כיון שאין אומרים הטוב והמטיב לבדו וההוספה מקרי עקירה עכ"ל הלח"מ ועל סברתו זאת דהוספה מקרי עקירה העיר מכמ"ק וחד מיניהו הוא סוגיא דידן דקאמר כי קא חשיב הלכה עוקבת ועוקרת הא עוקבת ומוספת היא ע"ש ומבואר דהוספה לא הוי עקירה ע"כ, והביא שגם חכם אחד נשאל בזה והשיב מה שהשיב ומדחה שם סברתו ע"ש, ולדעתי, פשיט הוא דלק"מ והוא דאטו אי אמרינן הלכה עוקבת ועוקרת לא מוספת היא? הלא ג"כ מוספת היא דה תורה אמרה בעפר והלכה בכל דבר, התורה אמרה בתער והלכה „בכל דבר", התורה אמרה ספר „והלכה בכל דבר" א"כ הלכה מוספת היא על המקרא ולא גרע מהא דכתובות (צ"ח א') א"ל לשלוחי זיל זבין לי ליטרא ואזל וזבן כורא דקמבעי' ליה אי מעביר על דבריו הוי או מוסיף על דבריו ובזבחים ל"ד א' יעו"ש שהעיר מכל זה העפ"ל יעו"ש, וא"כ אדרבה סעייתא הוי להלח"מ ז"ל דכל הוספה הוי עקירה, ואדמותבת לן מסיפא, נביא סעייתא מרישא ומגופא דברייתא, וע"כ פשט הפשוט דבשמעתין הוא.

דכל דבר להכשיר נגד הבנת המקרא הוי עוקבת ועוקרת, וכל דבר שבא להחמיר על התורה הוי זה תוספות ולא עקירה, ובאלו הגדרים מיירי ר' ישמעאל, ומבואר כן גם בהדיא בדברי המאירי ז"ל וז"ל המאירי התורה אמרה וכסהו בעפר כלומר ולא בדבר אחר והלכה באה ועוקבת „להכשיר" בסיד וכו' וכן לענין גט וכו' והלכה באה ועוקבת להכשיר' אף בעלה של זית וכו' ואף לענין נזיר וכו' והלכה אוסרת אף בזוג ואף זו אע"פ שאין הלכה עוקבת אלא מוספת שהרי באה להחמיר ולהוסיף באיסור מ"מ עקיבה היא וכו' יעש"ה וכ"ז פשוט, וא"כ אין ענין כלל סוגא דשמעתין עם דברי הלח"מ שבעלמא הוי אפשר לומר דהוספה הוי עקורה על הדבר הקודם.

אלא הכא ר"י לא איירי אלא בגדרי הדברים אם להחמיר או להקל ודו"ק וקצרתי. ועיי"ש בקונ' עפ"ל מה שכתב ליישב קושית הלח"מ דבעלמא תוספת לא הוי עקירה עכ"ז כאן

בברכות שפיר הוי עקירה יע"ש וזה היה אפשר להסב בכונת דברי הלח"מ עצמו יע"ש ואכמ"ל.

גם מכל המקומות שהעיר שם וכן עיין בס' כל"ש אות א' גבי אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו. אם להוסיף יכולים והמקור הוא מתוס' מגילה (דף ח') גבי בקשו לעקור את ט"ב, יש לדבר מזה ולחלק בין הרחוקים, אמנם אכ"מ, אחת יש להעיר מתוס' זבחים ל"ט ע"ב ד"ה לפר שכתבו הא דלא ילפינן שבע דעל טהרו ושמינה דעל הפרוכת בפר העלם מפר יוכ"פ היינו טעמא כיון דכתיב ביה והזה שבע על הפרוכת וגם ונתן על הקרנות אם הוספת לא נתקיים הפסוק ונראה הפסוק שקר אבל ארבע דילפינן וכו' יע"ש ובדף מ' ט"א תוס' ד"ה למטה וכו' ועוד יש לומר דקרנות טובא משמע ואם גמר ארבע אין זה סתירת הפסוק אבל גבי הזאות כתב והזה שבע ולא יותר עכ"ל וי"ל בכ"ז אי"ה: שם ע"ב ת"ש דאמר רב הונא בר אשי אמר רב אין שם עפר מביא רקבובית ירק ומקדש, – פר"שי נותנו במשכן והמקום מקדשו וחוזרו וניטלו ונותנו למים עכ"ל, יעיין לעיל ט"ו ע"ב אין שם תן שם תניא אידך וכו' מלמד שהיה מתקן מבחוץ ומכניס וכו', ופרש"י דלזה המ"ד א"צ להניחו בקרקע ההיכל, ע"ש ופסק רב דבעינן עפר קדוש ולכך מניחו ומקדשו, ומזה יש להסתפק בנטל רקבובית של ירק מא"ה כגון ערלה וכלאי הכרם, או מעפר עיר הנדחת אי כשר להביא לשם ולקדשו, וכמו לענין כיסוי הדם דאמרינן בחולין (פ"ט ע"א) מכסין בעפר עיר הנדחת וכו' ועש"ה, ויש כאן מקום לומר דלא חל הקדושה על א"ה וכמו שהאריכו האחרונים בענין זהומדברי הרמב"ם ז"ל עיין בשו"ת פני אריה, וח"ס ועונג יו"ט ועוד, וקצרתי, ומה דמבואר ברמב"ם פ"ד דין י"ג דלא יחפור בקרדום מהיכל ויוציא עפר שנאמר אשר יהי' בקרקע המשכן, ואם חפר והוציא עפר כשר, אין ראיה דלוקח עפר קדוש, ואף שאין מעילה במחובר, מ"מ איסור דאורייתא יש וגם בלא"ה בשעה שעוקר הוי תלוש, וכדאמרינן בקדושין ובב"ת כגון דעקר חוליא, ע"ש אין ראיה כלל, דכך ציוותה התורה, שיקחו לזה דבר קדוש וכמי שהתורה התירה ליקח מים קדושים מן הכיור, אף שיש מעילה בהם, אבל א"ה בעלמא לא ויש לחקור הרבה בזה בפרטי פרטים וקצרתי וגם יש סברא לומר דבעינן מדבר שראוי להיות עפר המשכן דכתיב ובקרקע המשכן וד"ק: שם רקביבות ירק הוא דהואי עפר אפר לא הוי עפר, הנה זה פשיטא לי „דירק" לאו דוקא אלא ה"ה שאר כל מיני רקבובית, והרי הרב אומר כן דבפ"ד דין י"ב כתב ואיני מביא אפר אבל מביא רקביבות שהיא כעפר ולא הזכיר רקבובות של ירק וע"כ דל"ש.

ועיין בהגהות הגאון ר' שמחה מדססויא ז"ל שכתב על דברי הגמ' אפר לא הואי עפר, פי' בתמיה עכ"ל ואף שהוא לכאורה יפה, אבל אינו אמת שנעלם ממנו דברי הרמב"ם ז"ל שהבאתי: שם ורבנן אי מההוא הוה אמינא לשחטיה סמוך ונינקטינהו לווורידין ולקבלוה לדם במנא אחרינא קמ"ל הנה עלה ברעיוני לומר דלכאורה מהיכי תיתי הו"א דלישחטיה סמוך למנא, אף דכתיב ושחט את הצפור וכו' על מים חיים,? אך יש לומר משום דיסבור כמ"ד מאי על בסמוך וה"נ מאי על בסמוך ועיין לקמן ל"ז ע"א ובתוס' ד"ה מאי על בסמוך וכו' ועש"ה, שו"ר שכבר הקדימני בזה בהגהות הגאון מצפה איתן, עש"ה, ובדבר זה ישמש לי להקדמה בהמשך ביאור בשמעתתא דלקמן: גם במה שאמר „ונינקטינהו לווורידין" יעוין במה שהרגיש בזה הגאון רד"ל ז"ל שאמר דלכאורה משמע דפליג אדר"י דאמר עד שישחוט הורודין בשעת השחיטה, ומיהו התו"ס כתבו שם דלכתחילה היא, גם מדרבנן הואיל וצולהו כאחד א"כ כאן שצפור מצורע אסורה בהנאה, גם לא דמי לקדשם דאמרינן שם לדם הוא צריך, דהכא א"צ להזיה עכ"ל אבל משמע דלפי האמת דקאמר קמ"ל.

היה שוחט ומנקיט גם הורידין, תיכף על המים בשעת שחיטה ואף שאין שייך כל הטעמים שהיה מצריך ר"י שחיטת הווורידין, ואפשר משום שבעינן שיהא דם צפור ניכר וממשות ממש כמו שכתבו התוס' בד"ה מביא וכו' יע"ש לכן היה חותך גם הווורידין שיהא יותר ממשות הדם, שוב מצאתי בשו"ת משכנות יעקב חיור"ד ס' ז' בדין שחיטת הווורידין הביא הראיה מכאן דצריך לשחטן מדקאמר נינקטינהו לווורידין וכו' משמע להדיא דס"ל לגמרא דבעי שחיטת ווורידין מדלא אמר נינקוט לסימנין ונקט הגמ' ווורידין משמע דבעי למשחטנהו הואל ולדם הוא צריך והן עיקר מוצא הדם וכן משמע מדאמר לקמן שיעורו חכמים אין לך קטנה וכו' ואי לא צריך לשחוט הוורודין א"כ קטנה בלא נשחטו הורידין דמה מועט מאד וגדולה שנשחטו ווורידין דמה מרובין וכו', ולכאורה משמע דמדאורייתא הוא לר"י רק דהל' שחוטה לא גמורו בהן ומנקבן בקוץ וכן משמע בחולין דבעי שהה בהן דרס בהן וכו' משמע דאורייתא הוא עכ"ל, ופלא על הגרד"ל שלא ראה את דברי המשכנ"י שהיה חביב עליו למאד עיי"ש סוף חלאור"ח, יעיין משב"ז יור"ד סוף סי' כ"ב סק"ח, ימה שכתב הרד"ל דהכא א"צ הזיה, אין דבריו מובנים דהלא מבואר במשנה דנגעים (פי"ד מ"א) שטבל והזה שבע פעמים לאחר ידו של מצורע ויש אומרים על מצחו וכו' יע"ש, כמו שכתוב בתורה והזה על המטהר: שם בצפור דרור שיעורו רבנן וכו', הנה זה מבואר במשנה דנגעים (פי"ד מ"א) ו„מביא שתי צפרים דרור" ובמשנה ה' שם תנן שחט אחת מהן ונמצאת „שלא דרור" יקח זוג לשניה וע"ש הרי דבדיעבד

נמי פסול והוא מדאורייתא הלמ"מ, ועיין שו"ת חי"י ס' קנ"ב ולשון שיערו רבנן לאי דוקא וכה"ג איתא לענין שיעור מ' סאה דמקוה, עיין שו"ת הריב"ש ס' רצ"ד ובדברי אמת קינטרם ט' ס' ג' או דהאי „שיערו רבנן" קאי על שיעור רביעת דאמרינן לעיל ולר"י קאי עיין בתוס' ד"ה קטנה וכו' וז"פ וג"כ הלכה למ"מ עין תוס' יו"ט כאן וצ"ע בחו"י שלא עמד מזה ודו"ק וטעם הדבר דאין לך גדולה יכו' ואין לך קטנה וכו', עיין ב"ס מנחת קנאות עפ"י ג"מ ביצה (כ"ה ע"א) ופרש"י שם: שם ור' שמעון מכשיר יכו' הקדים עפר למים כשר וכו', מלשון זה משמע דרק בדיעבד כשר, והלאה מסיים בלשון זה, הא כיצד רצה זה נותן רצה זה נותן, אלמא דלכתחילה בדעתו תלי' ורז"נ ורז"נ ויל"ע דלא מנינו כה"ג בסוגית הש"ס, ואפשר דגבי פרה קאמר ר"ש דאיזה שירצה יתן, אבל בעפר סוטה מסכים בזה עכ"פ לכתחילה צריך שיתן המים אבל לא משמע כן דמשמע דדין גז"ש ממש הוא ויל"ע, (ועיין בגבורת ארי למס' יומא שהעתקתי לקמן): שם ורבנן אל כלי דוקא עליו לערבן וכו', עיין במהרש"אמה שתמה על רבותינו בעהתו"ס ביומא שנעלם מהם סוגית הגמ' דכאן, וכלשון הזה כתב התויו"ט תמורה (פ"א מ"ה) ונפלאתי הפלא ופלא תרין פלאין על שאבדה הבקיאות דבשתי המסכתות מבעהתו"ס ביומא פ"ד (דמ"ג) ד"ה הכל שנדחקו ליישב פי' הכתוב דונתן עליו לפרש עליו בשבילו, ובפ' לוה"ג דף ל"ז ע"ב ד"ה אמאי, הביאו התוס' עצמם למימרא זו משתי אלו המסכתות עכ"ל וכן הקשה החכ"צ ס' קנ"ד שנעלם ממנו המרש"א והתויו"ט ועיין בכפות תמרים בסוכה שם דמיישבה ע"ש ואין כעת לפני ועיין לשון רש"י סבת קל"ז ע"א ובסוכה שם, ובהכתב והקבלה פ' חוקת הביא כי הרלב"ג נמי פירש כהתוס' הנ"ל והביא נמי תמיהת האחרונים הנ"ל על התוס' ומסיים שלא יודע מקום תמהתם שאף שידעו מדברי הגמ' דסוטה ומ"מ יכלו לפרש פשוטו של מקרא כמו שפירשתי שאיני סותר את הדרש ועש"ה מה שכתב כי אכ"מ להעתיק דבריו, וכמו לשון רש"י ביומא שם כתב נמי החינוך בפ' חוקת והעיר על לשונו זה שם בהגהות מהר"י פיק זצ"ל יע"ש.

ומהפלא על הת"ת שעשה עצמו כאילו לא ידע מכל הרעש הגדול שהרעישו אבות העולם על התוס' יומא הנ"ל ובקר רוח כותב בפ' חוקת על התוס' הנ"ל דפליאה גדולה על דבריהם ומסיים בצע"ג, – ועיין בספר פתחי טהרה למהר"י אבלסאן בעל כללי המשנה בכללי דיני מי חטאת שכתב ג"כ לתרץ פשט המקרא וכתב שכוון למה שכתב הכתב והקבלה הנ"ל, וע"ש בהרווחת הדברים ביותר ובביכורי אביב פ' חוקת כתב ע"ז שהיא דוחק, ע"כ כתב דזה תליא פלוגתא דעל ממש אי בסמוך ועיין תוס' סוטה (ל"ז ע"א) ד"ה מאי וכו'.

והא ודאי אי דרשינן עליו לערבן אינו על ממש שהרי נשארים גם למטה ואין לומר שההיפך למעלה יקרא נתינה כי זה עירוב הניתן כבר וע"כ ה"פ ונתן מים חיים בכלי שיהי' עליו אח"כ ופי' בסמוך והסברא להוציאו מפשוטו היא כמש"כ בגמ' מה מצינו מכשיר למעלה בעפר סוטה וכו' ואתיא כרבי אמנם לר"מ ור"י ע"כ על ממש ויתפרש שיתן בתחלה המים על עפר ואף שאח"כ יורד גם למטה מקריא נתינה למעלה ואל כלי דרשינן שתהא חיותן בכלי כס"ד דגמרא שיקח בכלי זה ממעין ולא שירוק מכלי אחר וכו'.

יעש"ה: גם על מה שמקשה המהרש"א כאן על הרמב"ן פ' חוקת מתרץ שם בטו"ט והביא שכן כתב באור חדש בפסחים ל"ה שם ובפני יהושע שם יעש"ה ויש לי זה להעיר אך קצרתי בזה. וכן בגבורת אר"י הנדמ"ח ביומא מ"ג הקשה על פירש התוס'.

ועל רש"י שם שפי' דלא כמאן אך אולי אליבא דר"ש מפרש הכי ולתת מים על האפר שפי' היינו אם רצה קאמר ודוחק יע"ש וכן העיר מרש"י שבת קל"ז שהערותי לעיל יע"ש: שם בתוס' ד"ה מביא מים שדם ציפור וכו' אבל הכא רבנן מודי בפחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא חצי לוג וכו' ועיין בתוס' שאנץ כאן מש"כ בזה ובתוס' מנחות פ"ח ע"א ד"ה רביעית שנסמן כאן על גלהש"ס יע"ש.

והנה יש עוד מקום לומר דגבי עפר סוטה דלכ"ע בעינן כדי שיראה על המים. (ומהלימוד שכתב רש"י ז"ל) אלא דלרבנן בעינן חצי לוג ונותן עפר הרבה כדי שיראה.

ולר"י סגי ברביעית ונותן העפר ג"כ בשיעור כדי שיראה אלא דלר"י מסיים כשם שממעט בכתב כך ממעט במים שהרגישו בתוס' מנחות שם בזה לחלק בין דם ציפור לעפר סוטה יעש"ה (ועיין תוס' יו"ט כאן שהרגישו בזה דהלא באמת הלכה למ"מ הוא) ונראה דלרבנן לא סגי ליה ברביעית כמש"כ התוס' משום דאי ברביעית מים והעפר צריך שיתן כשיעור כדי שיראה וגם אח"כ צריך למחוק דיו הכתב שבמגילתה לתוך המים.

וא"כ אתה מדחה את המים. ובעינן ג"כ מראה מים וכמו גבי דם ציפור לקמן דמבעי גדולה ומדחה את המים וכו' ולכך בעינן חצי לוג.

אבל לר"י סגי ברביעית משום דכשם שממעט בכתב כך ממעט במים. וכיון שממעט בכתב אין אתה מדחה את המים ע"י מראה הדיו – וא"כ משום זה הדבר לא נוכל להשוות עפר הסוטה עם מראה דם ציפור ודו"ק.

ובירושלמי מצאתי דתנינן תמן. מי יכול מראה מים תלמוד לומר ארר או ארר יכול. מראה דיו תלמוד לומר מי הא כיצד מראה מים ומראה ארר שיערו חכמים חצי לוג מים מן הכיור והא תני רבי יהודא אומר רביעית ר"י כדעתיה דתנינן כשם שהוא ממעט בכתב

כך הוא ממעט במים עכ"ל ואף שפירוש הפ"מ שם על תיבת „ארד" לא ניתן להאמר כלל ופירש הק"ע ג"כ דחוק ועיין בשירי קרבן שם מ"מ נראה בעליל שזה טעם מחלוקתן כמו שפרשתי משום שע"י הדיו לא יתהפך ויתבטל מראה המים, וגם מראה הדיו צריך להיות ניכר על המים ויל"ע עוד בזה: שם בגמ' שתהא חיותן בכלי, עיין גלהש"ס, ומי מהרש"א כאן על דברת הרמב"ן בנימוקיו על התורה יע"ש ועיין לעיל י"ד בתוס' ד"ה מה מים וכו' ובמש"כ שם, ולפ"ז יש לעיין לר' ישמעאל דבעי מים חיים בסוטה כמו גבי מצורע ומשום דמי כיור מי מעיין הסעיין לעיל וא"כ נצטרך נמי שתהא חיותן בכלי ולא יטול מן המעיין בכלי אחר ליתן לתוך זה ובזה הלא לא דמי הגז"ש בהדדי.

דבהדיא רבתה תורה ליטול מים קדושים מן הכיור ועכצ"ל דלא הוי אלא מעלה מדרבנן וקצרתי: שם בתוס' ד"ה מביא מים וכו' י"ל ניכר דקאמר ממשותן של דם ולאו בשינוי מראה דעלמא וכו' הא הכא דהוא משלב"מ והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם ואפ"ה כתיב בדם, וי"ל כיון דממשותו ניכר הרי היא בעין עכ"ל ועיין בגלהש"ס דרע"א זצ"ל שהעיר דבעיקר קושיתם י"ל דהא דם במים הוי אינו מינו ובבציר מס' עדיין שם דם עליו דהאוכלו חייב משום דם.

ורק בדם עפר דהוי מב"מ דדין ביטולו ברוב כיון דטעמן שוה עכ"ל. והנה דבר זה תלוי אי טע"כ דאירייתא במשא"מ לח בלח.

כידוע.

ושיטת רש"י שהוא מדרבנן, וכן שיטת הרמב"ם כידוע והדברים עתיקין ואף אי דאורייתא מ"מ אינו לוקה עיין תוס' חולין צ"ט. ועיין תוס' ב"מ נ"א ע"א.

ועיין מלא הרועים בהגהות הש"ס לזבחים דף צ"ו דר"י א"ל טכע"ק דרבנן עיי"ש. ועיין מה שהקשה הגרע"א בגלהש"ס זבחים (ע"ח ע"א) בהא דקאמר ש"מ נ"ט ברוב לאו דאורייתא דלפמש"כ התוס' חולין צ"ט בשם הר"י מאוריליינש דאף אי טכע"ק דאורייתא מ"מ לא לקי דהוי רק עשה וא"כ הכא דמיירי לענין מלקות שפיר אמרינן דבטל ולא נשאר רק עשה דטכ"ע עכ"ל.

וא"כ ה"נ י"ל דברי התוס' דאף דשם דם עליו, הוא רק לענין חיוב אכילה דהוי מצד עשה אחריתא אבל איני מצד עצמו של דם וא"כ הכא לא מהני לענין טבילה דכתיב מפורש וטבל בדם. מצד עצמו של דם ודו"ק בזה.

ולא באתי אלא להעיר. ובשאר הערותיו של הגרע"א.

עיין בס' מנח"ק מש"כ בזה. גם יש להעיר עפ"י הגמ' בזבחים (פ' ע"א) אי הזאה צריך שיעור ואי יש בילה גבי צלוחית של פרה שנפל בו מים כ"ש ועיין בתוס' שם וה"נ הלא

בשעה שמזה השבע הזאות י"ל דיש כאן דם ממנ"פ ואף אם הדם אינו סומק כל כך אך עדיין אינו ברור אצלי ולא הביאותו בכור הבחינה וע"כ קצרתי שו"ר בעז"ה שתירוצי על קושית הגרעק"א כוונתי בזה לדברי הק"ח שמעצמו הקשה כהערת הגרעק"א וכתב כנ"ל די"ל דס"ל דלענין שיהיה נקרא ע"ש דם לא מהני הא דמבשא"מ לא בטול דנהי דלא בטול היינו משום טכ"ע אבל דם לא מקרי וכו' עכ"ל ויותר מוסבר כמו שכתבתי עפ"י דברי הר"י דאורליינש וגם בעל מנ"ק לא ראה בק"א כאן.

ועיין בתוה"נ: ומש"כ הק"א מהא דאמרינן הכא דרוק יבמה ג"כ צריך שיראה יש קצת סיוע לשיטת הרא"ש יבמות דאפילו רקקה דם כשירה דאי משום צחצוח רוק הא אינו נראה וכו' (שאר התיבות שם טעות הדפוס יש בהן ואינו נותן לקרות) תיתי לי דקיימתי זה מסברא דנפשאי שכתבתי בגליון הש"ס שלי בשנת תרע"ח ביבמות (ק"ה ע"א) בהא דאמר שם יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא"א לדם בלא צחצוח ריק.

נ"ב יל"ע ק מ"מ הא לא נראה לעיני הזקנים הרוק ועיין מרדכי ואחרונים ואכ"מ עכ"ל, אך באמת י"ל דכוונת הגמ' היא דא"א בלא צחצוח הרוק ונראה ג"כ וכמו הכא בדם ציפור דבעינן ניכר ולרבנן לא בעינן ממשת רק חזותא בעלמא, וז"פ וז"ל המרדכי שם בחולין שם ס' תשל"ז ותימה הדתניא ר"י אמר אין דם מבטל דם ואין רוק מבטל רוק אבל משמע לכ"ע דדם מבטל רוק א"כ ה"נ נימא הכי וי"ל בב"ק וביבמות אייריי כגון שהוא בעין ניכר המתבטל וכל דבר שהוא בעין וניכר לא בטול א"נ וכו' יע"ש שתירוץ האחרון הוא ידיע, ומפורש הוא כמש"כ ונעלם זה מהק"א, וזה הות ג"כ כמו שכתבו התוס' כאן דהוי ממשות ניכר והוי בעין, וכוונתם שאיני מתבטל ואולי כוונת תירוצם הוא למש"כ הגרע"א וק"א ודו"ק ואכמ"ל עוד יותר.

שם בתוס' ד"ה קטנה וכו' תימה אליבא דמאן קמב"ל אי לרב"י פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם ציפור ניכר וכו' עיי"ש, יש לעיין דהא יש מקים ליישב האבעי' עפ"י קושית התוס' לעיל מזה שתמהו וכי איני ניכר ביותר מרביעית וכו' י"ל ניכר דקאמר ממשתו של דם ולאו בשינוי מראה דעלמא וכו' וע"ש א"כ י"ל דזה גופא מספקא ליה לר"י גדולה ומדחת את המים, שפשיטא שאין מראה מים ניכר בהן, ובעינן גם מראה מים וכדבארנו לעיל, קטנה ונדחית מפני המים דהיינו שממשות נדחית מפני המים אבל פשיטא דניכר מראה הדם דסמוק טפי, מהו, אי מקפדינן דוקא אממשות, או אפילו מראה ניכר בעלמא ג"כ סגי וע"ז ענה לו דתמיד שווים ובעינן ממשותו של דם ניכר ולכך דבר קצוב הוא רביעית דוקא, וכדהוכיחו התוס' בד"ה מביא ועיין בירושלמי שהביא דברי ר"י ואמר ר' זעירא שיערו לומר אין דם ציפור קטנה בטלי ברביעית ולא דם ציפור גדילה מבטל את

הרביעית כהדא דתני בדם יכול בדם וודאי ת"ל מים חיים או מים חיים יכול שיהא כולן מים חיים ת"ל דם הא כיצד מ"ח שדם ציפור ניכר בהן שיעורו חכמים ברביעית עכ"ל.
ומשמע כד ביארתי ובעינן שניהם מראה דם וגם הכרת המימשלא יתבטל לגמרי ומשמע ג"כ דקאי על ר' ישמעאל דבעינן שיהא ממשות דם ניכר ודו"ק: שם ברש"י ד"ה הקדום עפר וכו' וכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכו', -והעיר הק"א דלא הוי צריך לזה דלאו קדשים הוא.
דלבעי שינה הכתוב לעכב עכ"ל. והנה משום הא לא איריא.
דמצינו כמה דברים דלא מעכב בסוטה. וכמו דמצינו לקמן גבי השקה ואח"כ הקריב כשר וכך פסק הרמב"ם.
וכן בתוס' לעיל דף ז' ע"ב ד"ה מה דאין איום מעכב וכן ב"ד הגדול אינו מעכב כלל בהשקאת סוטה ועיין שם בק"א. ועיין בתוס' לקמן י"ז ע"ב ובירושלמי שהובא בתוס' לעיל (ב' ע"ב) ד"ה מאי וכו' תורה מעכב.
ויש להעיר מזה על רש"י דיליף לה מדכתיב ועשה לה וכו' דבעינן כסדר הכתיב בפרשה, וגם לקמן (י"ח ע"א) דרש רבא מזה לענין כתב אות אחת ומחק אות אחת דכתיב ועשה לה וכו' כל התורה הזאת ופרש"י עד שתהא כולה כאחד יע"ש? ומיהו הא י"ל דתרתי שמעינן מינה. -מש"כ בק"א כאן דהאי גז"ש ופלוגתת רבנן ור"ש תליא בפלוגתא דב"ש וב"ה אי אפר מקרי עפר דלב"ה אין כאן שינוי למילף גז"ש עיי"ש.
כבר הרגישו התוס' כאן ד"ה שינה דלב"ה תרתי שמע מינה עיין שם. בירושלמי כאן מבואר מוסר השכל שאל יליזו מעיני המעיין וז"ל ולמה מים ועפר וכתב מים ממקום שבאת עפר למקום שהיא הולכת כתב לפני מי שהיא עתידה ליתן דין וחשבון.
תמן תנינן עקביה בן מהללאל אמר הסתכל בשרשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה ר' אבא בריה דרב פפא ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי שלשתן דרש עקביה מפסוק אחד וזכור את בוראך. בארך.
בורך.
בוראך.
בארך ממקום שבאתה בורך למקום שאת הולך בוראך לפני מי שאת עתיד ליתן דין וחשבון עכ"ל הירושלמי ועיין מדרש רבה פ' נשא וסמ"ג מ"ע נ"ו.

דף י"ז

ע"א במשנה בא לכתוב את המגילה מאיזה מקום הוא כותב וכו' יש לחקור באיזה לשון הוא כותב אי דוקא לעיכובא בלשון הקודש או אף זה נכתב בכל לשון, כשם שפרשת

סוטה נאמרה בכל לשון וכדאיתא לקמן דף ל"ב ע"א יע"ש, וראיתי שדבר זה מבואר בהדיא ברמב"ם (פ"ג דין ח') שכתב ואח"כ מביא מגילה של עור טהור כמו ס"ת וכותב עליה „בלשון הקודש" בדיו שאין בו וכו' עכ"ל אך לא כתבו והביאו נושאי כליו מקור דברי ז"ל, ומצאתי גם להט"א מגילה (דף ט') בד"ה מגילה מ"ט וכו' שכתב מדעתיה דנפשיה שאין זה כתובה בלשון אחר המיוחד לישראל בדבר שצריך כתובה משום מצוה כגון תפילין ומזוזות וכן כתיבת פרשת סוטה במקדש ומצות כתיבת ס"ת דהא דתנן דספרים נכתבים בכל לשון ואפי' ס"ת בכלל היינו בכותב להתלמד בו אבל לשם מצות כתיבת ס"ת וודאי אין יוצא י"ח עיי"ש.

ואפשר שזה טעם הרמב"ם ז"ל דבעינן דוקא בלשון הקודש ויש להביא ראיה לדין זה של הרמז"ל מהא דיומא (ל"ז ע"א) ובגיטין דף ס' ע"א וכן בירושלמי כאן בהא דקאמר במשנה דיומא שם ואף היא עשתה טבלא. שמעת מינה כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואמר ר"ל משום רב"י באלף בית מיתבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא ומה כתוב בטבלא.

וכו' יע"ש ואי אמרת דפרשת סוטה כשר בכל לשון. א"כ י"ל דהטבלא היה כתוב באחד מן הלשונות ולא בלה"ק ועכשיו שפיר קתני כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא וכו'.

א"ו דפסול בשאר לשונות וכן משמע מדקאמר ומה כתוב בטבלא אם שכ איש אותך אם לא שכב אם שטית וכו'. משמע דדוקא בלה"ק היה כתוב.

אלא דבזה היה גופא אני מסופק אם הא דכותבין מגילה לתינוק להתלמד וכו'. אם מיתר בשאר לשונות דאפשר אי כתיבת ס"ת מותר בכל לשון.

א"כ רק פרשה אחת כדומה בכל לשון אסור למ"ד אין כותבין ויל"ע. ומצאתי בעה"ש בתשב"ץ ח"א סי' ב' שכתב שמותר לכתוב הפסוקים בלי שרטוט בכתיבה זו שאינה קרוי כתב וכו' יע"ש ומיהו דוקא פיסול שהוא באכות הכתובה אבל פיסול אחר לא וכו' יע"ש משמע דלמ"ד כה"ת בכל לשון נאמרה אסור לכתוב מגילה להתלמד.

ונדחית הראיה שלי: כן ראיתי אח"כ בס' מנ"ק לקמן דף ל"ב ע"א שעמד על דברי רש"י ז"ל שם שכתב בד"ה פרשת סוטה מה שהכהן אומר לה ולא אמרינן צריך לאומרה בלה"ק כדרך שנכתב וכו'. שמבואר מדברי רש"י אלו דפרשת סוטה היה כתיבה בלה"ק דוקא ושכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' סוטה עיי"ש.

ואני אמר דאין מדברי רש"י ראיה כלל דכוונת רש"י היא במה שאמר „כדרך שנכתב" היינו כדרך שנכתב בתורה אבל אין כוונתו כדרך שנכתב במגילה וגם אי אפשר לומר כלל כוונת רש"י הכי.

דהרי מקודם הוה משביע אותה ואח"כ היה כותב. וכדאמרינן מרינן לקמן בע"ב כתבה קידם שתקבל עליה שבועה פסולה שנאמר והשביעה ואח"כ וכתב.

וכ"פ הרמז"ל ועיין בתוס' שם ד"ה קודם וכו'. וא"כ ליכא לפרש כוונת רש"י „כדרך שנכתב" שהוא לשון עבר והיינו המגילה.

דהלא לא הוה עדיין נכתב כלל וכ"ז פשוט. ומוכרח דכוונת רש"י ז"ל כדרך שנכתב בתירה.

ומה שמביא מרש"י ולאו שמיה מתיא כלל א"כ גם מה שמשיג עוד על הבית יצחק חאור"ח סי' ט' שהאריך לפלפל בדברי הט"א מגילה הנ"ל דמנין לו ד"ז, דאישטמיט מיניה דברי רש"י והרמב"ם הנ"ל. חדא מיהת מתרצתא שפיר דלא היה מה לאשתמיט מיניה דמרן הבית יצחק.

אבל חזיתי שגם דברי הרמב"ם לא אישתמיט מיניה כל עיקר דבספרו ב"י חלק יור"ד סי' קנ"ב שנדפס בשנת תרמ"ט. הביא על הט"א הנ"ל שמצא אח"כ ברמב"ם יע"ש ות"ח כל זמן שמזקינין וכו'.

– וראיתי בהגהות הגאון מעשה רב ז"ל מווילנא שהעיר כל הרמב"ם הנ"ל מתוספתא ריש פ"ב ומירושלמי יומא פ"ג ה"ח יע"ש ומסיים מכל הלין מבואר שהוא נכתב בלשון הקודש עכ"ל ול"ז להבין שום ראיה מזה כאשר יראה הרואה שם ובירושלמי כאן ודו"ק וקצרתי –ותודה לבעל מנ"ק שאנהרינהו לעיין בס' בי"צ חאור"ח סי' ט', וראיתי שם שהביא דברי הט"א מגילה דף ט' הנ"ל והעיר עליה ראיה לזה מהא דאמר קדישין (דף ס"ב) דלר"מ דבעי תנאי כפול קשיא מסוטה ומשני חנקי כתוב הייני דיקא אי נכתב בלה"ק מילת הנקי יש לי ב' פירושים אם ה' מתחלף בח', אבל אי אמרינן דנכתב בשאר לשון מא"ל וע"כ צ"ל דפרשת סוטה בלה"ק נכתב, עכ"ל, והנה אף שכולה גופאי מרתען מפלפוליה וממתנייתא דר' יצחק מ"מ תורה הוא ורשות ניתן לתלמיד קטן כמוני להעיר. דהנה באמת מגמרא דקדושין אין ראיה כלל דהתם הלא הקושיא מפרשת סוטה שבתורה ובתורה נכתבת בלה"ק ואדרבה הלא באמירת הכהן את השבועה הוא בכל לשון ואפילו למ"ד תורה בכל לכון נאמרה רק לקרוח הוא אבל לא לכתוב וכדברי הט"א הנ"ל, אבל אין ראיה לפרשת סוטה שהכהן כותב עבור הסוטה לבדנה, הלא שהו"ל להביא כזה מסוגיא דידן דפריך בגמרא והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ואמר רבי תנחום

הנקי כתיב, דקאי הכא בכתיבת הפרשה ויש מקום לראיות הב"י דנכתב דוקא בלה"ק, ועוד יש לדחות דלפי מאי דמשמע בתוס' בקדושין (ס"ב ע"א) ד"ה הנקי דהכהן היה חוזר וכופל אם שכב חנקי והשתא הוי תנאי קודם למעשה עכ"ל וא"כ לא ממשמעות דמלת הנקי לבד הוא אלא דבאמת היה כופל הדברים וא"כ אם מעתיק ללשון אחר ג"כ הוא מפרש באר היטב, וה"ה די"ל דבעת הכתיבה ג"כ היה כותב את הכפולות והרשתו התורה לכתוב זה משים דאמר ר' תנחום הנקי כתיב, ומדייק לשון הגמרא ביומא [ל"ז] הנ"ל דאמר מה היה כותב אם שכב איש אותך ואם לא שכב וכו', ובתוס' שם ד"ה אם שכב וכי' בפרק הנזקין מייתי לה וכו' אע"ג דקראי לאו הכי כתיבי דברישא כתיב אם לא שכב ואם לא שטית ואם שכב לא כתיב כלל עכ"ל, ולפמש"כ בתוס' קדושין הנ"ל י"ל דאין ה"נ דכתב ג"כ הכפילות ולכך אמרינן דכתב גם אם שכב ודו"ק וא"כ כשמעתיק בלשון אחרת ג"כ היה כותב מפורש הכפולות ויש לעיין עוד בזה – ובפרט לפירוש הר"ח שברשב"א קרושין שם דהאי הנקי הוא מלשון ונקתה לארץ תשב יע"ש אין מקום כלל לקושיתי, דהכי מעתיקין פירוש הקרא.

עוד מסיים בזה הב"י שם מיהו צ"ע דלא חשיב זה בסוטה בפ' אלו נאמרים דפרשת סוטה הוי דיקא בלה"ק, וי"ל דלא חשיב רק הני הנאמרים בלה"ק אבל הא דנכתב בלה"ק לא קחשיב ע"כ, ובסי' י' אות י"ג הביא ראיה לדברי הט"א (מה שחשבתי גם אני ת"ל) וז"ל ונ"ל להוכיח כדבריו דאס"ד דכשרה בשאר לשונות אמאי הותר מחיקת השם לכתוב דוקא בשאר לשון ולדעת הש"ך אין איסור מחיקת השם בשאר לשון ולמה מותר בלה"ק דהוא מטעם עשה דוחה ל"ת כמש"כ בשו"ת בא"פ והרי אפשר לקיים שניהם אלא ע"כ דבעי דוקא בלה"ק, אמנם למש"כ דאף בס"ת דנכתבים בשאר לשין, מ"מ שם העצם הקדוש אין להעתיק לשאר לשין אין ראיה מזה די"ל דכל הפרשה כשרה בשאר לשון רק השם הקדוש בעי לה"ק עכ"ל, והנה יש להאריך הרבה בדעת הש"ך הנ"ל ועיין בפ"ת סי' רע"ו ס"ק י"א בשם החו"י יעו"ש ובפרט היכי דכתב להפרשה כילה בודאי יודה הש"ך דאסור ולכן אין לבנות על ראיה זו, גם ים לצדד דאי מבינה דוקא בלה"ק ולא בלשון אחרת אין לכתוב רק בלה"ק בלשון שהיא מב נה מה שמוחקים, ואף שבהכתיבה לא שייך לומר שבעינן שתהא מבינה מה שכתוב ומה שמוחקים, מ"מ לספק בזה דדומיא דאמירה בעינן שתהא מבינה, אי נימא דמה"ט הותר לכתוב גם בשאר לשונות.

וא"כ מזה נוכל ללמוד שמותר למחוק, ודו"ק: וראיתי בתשב"ץ ח"א סי' ב' שכתב דבכתובים בלשון תרגום והאזכרות מתורגמות מיתר למחקן לפי שאין אסור למחוק אלא ז' שמות המפורשים וכו' ויש להביא ראיה דאיסורא דרבנן מיהא איכא וכו' יעש"ה. וזה

הובא גם בשו"ת רע"א ס' כ"ה, וכן כתבשם בסוף דברי התשובה „ושמא מגילת סוטה משום דנכתבה להגות בה טעונה גניזה שאחר שנכתבה המגילה היה קורא אל האשה וכיון שנכתבה כדי להגות בה ולא ניתנה לקרות בה דאין כותבין מגילה להתלמד בה מש"ה טעינה גניזה וכו'", ושפיר יש מקום לסברתי הנ"ל ושישו בני מעי אם ספיקות שלכם כך.

אך על התשב"ץ יש לעיין שלא הזכיר דברי הרמב"ם שכתובה המגילה אך בלה"ק וצ"ע, אך כל דברי הב"י הנ"ל מבואר בשו"ת רעק"א סי' כ"ה והביא שם תשובת הרשב"א ס' תתמ"ב דאף דפרשת סוטה נאמרת בכל לשון היינו חוץ מהשם שצריך לומר בלה"ק דהא בעינן שם המיוחד עיי"ש וא"כ מכש"כ בכתובה וודאי כן הוא, שוב עיינתי בב"י יור"ד הנ"ל ושם בס' קנ"ב הביא דברי הרשב"א אלו והקשה עליהם מברכות דף מ' יע"ש וכתב דכוונת הרשב"א על הכתיבה דפרשת סוטה דנכתב בכל לשון מ"מ שם הקודש צריך לכתוב דוקא בלה"ק ומסיק בצע"ג דברי הרשב"א, והנה זה פשיטא ג"כ דאפילו אי שרי לכתוב המגילת סוטה בשאר לשונות היינו רק הלשון, אבל הכתב בעינן כתב אשורית דבלא"ה אינו כתב כלל, וכדהשיב התשב"ץ שם (ח"א סי' ח') אם מותר לכתוב מזוזה בכתב הנקרא מאשאק, והשיב אין בשאלה זו טעם וכו' ובמגילה (י"ט ע"א) דכתיב ככתבם וכלשונם ומה"ט שרינן גפטות לגפטים ועילמות לעילמים ואפ"ה בעי שתהא כתובה אשורית וטעמו דמילתה שמפני שקרויה ספר או משום דגמרינן ג"ש דכתיב כתיבה בעינן שתהא כס"ת תו"מ שאין כשר בהן אלא כתב אשורית וכו' עכ"ל וא"כ הכא ג"כ כתוב „בספר" בעינן דוקא כתיבת אשורית, ולפ"ז יש ביותר לדחות ראיות הב"י לדברי הש"ך הנ"ל, לפי דעת החו"י שהובא שם סי' קע"ט בפ"ת דבכתב אשורית אף שם של חול אסור למוחקו ואין ראיה ממגילת סוטה וז"פ.

ועיין בשו"ת עין יצחק חאור"ח סי' ו' ז' ח' בענין שריפת הקארעקטין יע"ש: ודברי הרשב"א שהזכרתי לעיל שזה לשונו בסי' תתמ"ב „דהא אפילו פרשת סוטה דשבועתא בכל לשון נאמרת חוץ מן השם הצריך לומר בלשון הקדש דהא בעי שם המיוחד כדמוכח בס"פ שע"ה ואי אפשר להזכירו אלא בלשון הקדש דהא בעינן שם המיוחד וכש"כ נדר וכו' עכ"ל" נעלמו מעיני הפנים היפות פ' נשא פ' כ"ב שמפרש דברי הילקוט דאמר הקב"ה למשה כתוב פרשת סוטה כדי שתהא יודעת איזה שם הכהן מוחק בשבילה והאיך היא מפורסמת, נראה לפרש משום דכהן שכמשביע אותה בשם ככתוב אלא בכינוי כמ"ש חז"ל לא כשאני נכתוב אני נקרא וכ"ש פרשת סוטה שנאמר בכל לשון שהיא מבינה פשיטא שאין להזכיר השם ככתבו אלא בשם שרגילין להזכיר בלשון בני

אדם וכו' עכ"ל ונעלם ממני דברי הגמ' והרשב"א הנ"ל, דבעינן דוקא שם המיוחד, גם זה נשמע מדברי הילקוט שכתיבת הפרשה היה בלה"ק ובפרט שם הקדוש ב"ה ולא על ע"י כינוי: ולפי דברי הבי"צ שכוונת הרשב"א הוא על כתיבת הפרשה, י"ל דברי הפנים יפות, ויפה דרש: שם בא לו וכו' מלשון זה משמע דקאי אכהן שבא לו לכתוב המגילה, והוא כמו שכתב הרמב"ם פ"ד מהל' סוטה דין ט' דאם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה שנא' וכתב הכהן יע"ש וכבר כתבו מקורו מהמדרש רבה והספרי ואי"ה נאריך בזה במק"א וראיתי למי שהעיר דא"כ למה לא ילפינן חזה בפ"ק דחולין דאזלינן בתר רובא דאל"כ האיך הכהן הולך ומוחק שם הויה דילמא חלל הוא שזינתה אמו שמוחק בחנם ע"כ.

וי"ל לפמש"כ לבאר בדף י"ד בשם הבית אפרים א"ש דמחיקת השם אסור רק דרך השחתה אבל לא במתכוין לש"ש ולשם מצוה אין כאן עבירה כלל, וא"כ לו יהא אפילו מספיקא. מ"מ הוא מותר לעשות כן ודו"ק.

אך בלא"ה אין זה אלא לפלפולא דבלא זה כבר הקשו המפרשים בהא דיליף שם ממכה אביו ואמו, דמאי ראיה היא זו דילמה מיירי כגון שהשקוה מים המאררים ולא בדקו אותה ומתרצין דשמא לא היה הבעל מנוקה מעוון אך בזה י"ל שהיה לועוד אשה אחרת והשקוה ובדקוה ועוד מתרצים העולם דשמא לא הכהן כהן ומוכיחין דאין כהן א' משקה ב' סוטות וכתב הגאון רד"ל בהגהותיו לחולין דטעות הוא דבלא"ה קשה כקושית התוס' והאיך מקריבין קרבנות וצ"ל דהוי ספיקא ושרי וא"כ תו ליכא למיחש דשמא הכהן אינו כהן דלוקי בכהן דעבד עבודה וא"כ מחזקינן ליה בכהן עכ"ל וא"כ א"ש נמי קושיא דידן, אכן כבר הקשה כל הקושיות הנ"ל בספר ראש יוסף למס' חולין בשם מקשין העולם וכתב דכל זה טעות דעיקר החששא דילמא זינתה באונס וא"כ אין ראיה מהא דלא בדקו המים לשניה דאין המים בודקין באונס אף בא"כ וגם באשת ישראל חשיב הבעל מנוקה ממון יע"ש ונעלם זה מהגרד"ל, ומיין גם בחידושי ח"ס על חולין שם בדף הנ"ל מפלפל ג"כ בקושיות אלו ועוד יש לי להאריך בזה אך אין כאן מקומו, אך הקושיא שהעיר בה הנ"ל ראש דברינו בלא"ה לא כוונו המקום כי עיקר הקושיא הוא על הכהן המוחקובאמת דבר זה אינו מבואר אם בעינן דוקא כהן וכמש"כ המנ"ח מ' שס"ה דאע"פ שאינו מבואר אם צריך כהן נראה דצריך כהן וכהן קטן אינו נזכר בר"מ לענין מחיקה ואפשר דכשר רק מחמת דלאו בר כוונה הוא ובגדול עומד ע"ג שפיר דמי עכ"ל ובמק"א הקשיתי עליו דאין לדבריו קיום, עכ"פ אבל איני מבואר דבר זה בהדיא, ולהכריח ע"י קושיא זו דכשר אפילו ע"י ישראל נמי לית לן די"ל כנ"ל דכל שמוחזק לן דכהן הוא ועושה מעשיו לש"ש שפיר יכול לילך למחוק, וע"ת זה נמי התירה התורה המחיקה, דבאמת יש הרבה דברים

שמעכבין את הבדיקה עיין בדף ו' ואפ"ה התירה התורה המחיקה, ועיין תוס' דף ו' ע"ב ד"ה וטהורה וכו' מהכא משמע דבעלה מותר בה מיד וכו' יעש"ה ודו"ק ויל"ע: שם ר"מ סבר אלות אלות ממש האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות וכו' לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן אמר רבי תנחום הנקי כתוב עכ"ל הגמ', והנה בכאן שפיר פריך הגמ' דהאיך ס"ל לר"מ דכותב אלה הפסוקים משום דנשמע מינייהו קללות והא לית ליה לר"מ מכלל לאו וכו', אבל בקדושין (ס"ב ע"א) שם פריך הקרא דקאמר בשלמא לרחב"ג היינו דכתיב אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טימאה תחת אשך הנקי.

אלא לר"מ חנקי מבעי ליה יע"ש לכאורה צריך ביאור מאי מקום לקושיא זו על הקרא וכי מאי איכפת לן אם לא כתוב רק ברכה ולא תשמע מיניה קללה וכי באיזה מקום מבואר דצריך לקללה. דתקשי מיניה ורבינו רש"י ז"ל כנראה הרגיש בזה שם בד"ה היינו דכתיב וכו'.

ומשום דבענין קללה גם אשבועה קמייתא וע"ש אבל מ"מ עדיין צ"ע דדילמא לר"מ לא בעינן קללה כלל בשביעה קמייתא ע"כ היה נ"ל לומר. דגם שם סמיך הגמרא על גמ' דידן דלר"מ כותב לה הכהן בפרשת סוטה כל הפסוקים האלה ומשום דהקללה נשמע מכלל הברכה, אבל בלא"ה בוודאי לא היה כותב ברכות בפרשה זו, וע"כ פריך שם דלר"מ חנקי מבעי ליה דלהוי קללות בהדיה דליכתוב כן הכהן במגילתא, אבל משום מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן כן, וע"ז משני ר' תנחום דהנקי כתיב, והוי שפיר כמו מפורש הקללות בהדיא.

ושוב פריך שם הגמ' בשלמא לר"מ היינו דכתיב הנקי אלא לרחב"ג למה לי (עיין פרש"י דהכי נכתוב תחיה או לשון אחר) איצטריך סד"א אם לא שכב איש הנקי ואם שכב לא הנקי ולא חנקי אלא איסורא בעלמא קמ"ל. גם בזה צע"ק דהיכי סד"א כן הא מסיים בפסוק שאחר זה יתן ד' אותך לאלה ולשבועה וכו' לצבות בטן ולנפול ירך וכי', וע"כ נר"ל דגם בזה פסיקא ליה להגמ' דלרחב"ג כותב הכהן את הפסוקים בפרשת אלה.

ומשום דס"ל כר"מ בהא דכותב קללות הבאות מחמת ברכות במגילתה ולדידיה לא בעינן שיכתב הנקי דבלא"ה ג"כ הוי נשמע מכלל ברכה קללה. באיזה לשון שהוא כותב וע"כ משני דסד"א אם לא שכב איש הנקי ואם שכב לא הנקי ולא תנקי אלא איסורא בעלמא. פירש וא"כ לא היה ראוי שיכתוב זה הכהן במגילתה. דליכא כאן שום קללה לכך כתוב גם לרחב"ג בלשון הנקי לומר דהוי קללה ממש הבאה מכלל ברכה ולכך שפיר כותב זה הכהן במגילת סוטה.

אבל לשאר רבנן דר"מ לא היה כותב כלל אלה הפסוקים אף דנשמע מינייהו קללות דיש לו מיעוט על זה ודו"ק כנלע"ד בעה"ש. ועיין ברשב"א קדושין שם שהקשה על ר"ת שאמר הנקי כתיב וא"ת א"כ שבועה שיש בה אלה היא ובמס' סוטה אמרינן (לקמן י"ח ע"א) דשתי שבועות הללו למה חד לשבועה שיש בה אלה וחד לשבועה שאין בה אלה, איכא למימר דאלה דהנקי לא מפרשה בהדיא אלא מכיון דקרי הנקי ש"מ דשבועה שאין עמה אלה הרי היא כשבועה שיש עמה אלה ולאגמורי אשבועות אצטריך, – וכ"כ הרמב"ן בחידושי קדושין יע"ש (ואין בידי עכשיו הריטב"א ותוס' רי"ד לקדושין לראות מה פירשו רבותינו שם) ולפי קושית הרשב"א נתחזק עוד קושיתי בראשונה דאדרבה שבועה הראשונה הוא שבועה שאין עמה אלה ושפיר קאמר אם לא שכב וכו' לבד אך עיין ברש"י שבועות ל"ו ע"ה ד"ה והרי דלא הוצרכנו לברך את הסוטות יע"ש וא"ש עיקר ראיותי: שם זכתה יוצא ממנה בן כאברהם אבינו דכתיב ביה עפר ואפר וכו' בדרך צחות יש לפרש יוצא ממנה בן כאברהם אבינו שיצא ממנה יצחק, אף שליצני הדור אמרו מאבימלך נתעברה וכו'.

וה"נ אף שדברו עליה רע מ"מ זכתה יוצא ממנה בן הגון ואם הוה ילדת שחורים יולדת לבנים ובזה א"ש נמי מילת „זכתה" שלכאורה צ"ע וקצרתי: שם והאיכא נמי עפר כיסוי הדם התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא – עיין בפירוש רש"י ז"ל.

ולענ"ד יש לפרש דבסוטה איכא הנאה דבלא"ה הרי אסור בה וצריך לגרשה וכן באפר פרה בלא"ה אסור לאכול קודש וליכנס למקדש וכדומה מן הדברים המעכבים אותו בשביל טומאתו. משא"כ בכסוי הדם אין מעכבותהמצוה מלאכול וכמבואר נמי ברש"י ביצה ח' סוף ע"ב יע"ש ואין עליו איסור הגוף אלא הכשר מצוה בעלמא אבל הנאת הגוף ליכא, ואף שפסקינן בש"ע יור"ד (סי' כ"ח סעיף כ"א) מי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט אלא ימתין פד שיהא לו עפר עיי"ש הוא רק מדרבנן בעלמא משום ביטול מצוה, ועיין בגליון מהרש"א שם ביור"ד דפוס ווילנא.

וגם אי כבר שחיט בוודאי מותר לו לאכול בלי שום פקפוק כלל, (ועיין בשו"ת עין יצחק חאהע"ז סי' ע"ד בענין שאין לו כתובה לשלם אם מותר לגרשה יע"ש, ובסי' ע"ח שם אות ע"ו), וכמבואר שם סעיף א' ברמ"א ועיין בש"ך שם, שו"ר שם בגליון מהרש"א בשם הדברי חמודות שכן רמז לזה מהאי גמרא ופרש"י דחולין וכמו שרציתי לפרש, והגרש"א מדחה זאת דיש לחלק דודאי א"פ אי לא היה מטהר היה הטמא נשאר בטומאתו ואיכא הנאה, אבל כיסוי אלו לא הוסיפה התורה המצוה גבי חי' ועוף היה דינן כבהמה דניתר בשחיטה לבד וא"כ אין הנאה ממצוה זו עכ"ל יעש"ה, ונעלם ממני שכן מפרש רש"י

בחולין שם דבלאו כיסוי נמי הוי מישתרי בשר יע"ש וצ"ע על רש"י דכאן, ובפמג"ד שם סי' כ"ח סק"א הביא דברי הל"ח ודברי כה"ג שכתב דממש"כ רש"י הוי משתרי בשר ולא כתב דבלא כיסוי משתרי בשר אלא דה"ק דאי נמי לא היה מצוה לכסות היה משתרי בשר משא"כ טהרת טמאים ויפה כתב עכ"ל ולא ראה אותו הרש"א, אך באמת מלקמן דאמר בשלמא רצועה של תפילין דכתיב וראו וכו', ופרש"י קיבול שכר הוא דאיכה הנאה וכו', משמע דהנאה רוחנית לבד מספיק לקיבול ותשלום השכר וצ"ע ועיין בטוטו"ד מהד"ק סי' מ"א: שם דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל וכו', ופרש"י שהבריח עצמו מן הגזל, וכן פרש"י בחולין שם, ושם בגמ' מסיים ר' אבא קשה גזל הנאכל שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולין להחזירו שנאמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים עכ"ל, ונראה להסביר, דבאמת לגבי אברהם אבינו היה להם דין גזל עכו"ם ומותר, אלא שא"א החמיר על עצמו להתרחק אפילו מגזל עכו"ם ועיין שו"ת מהרש"ל וח"צ וחוט המשולש וקדושת יו"ט בע"ז אלא שמה שאכלו הנערים בזה ליכא מצות השבה כלל וכמש"כ הנתיבות ועוד אחרונים דאפילו למ"ד גזל עכו"ם אסור, בהשבה ליכא כלל חיובא דוהשיב עיי"ש וא"ש: שם בתוס' ד"ה אמר רבי תנחום וכו' הכא פרש"י דתדרוש הכי וכו' ובסוף פ' שבועת העדות פריש הנקי בלא יו"ד וכו', נראה דהבנת דברי התוס' ימצאו המעיינים בתוס' קדושין (ס"ב ע"א) ד"ה הנקי יע"ש היטב, ועיי"ש בתוס' ישנים ד"ה הנקי כתיב וכו' ועיין בט"ז בהקדמה ליור"ד ובנקה"כ שם ובשעה"מ הל' אישות ובפ"י על התורה פ' נשא, ובגליון המהרש"א שם על הט"ז ואכמ"ל: שם בא"ד והתם אמר כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בממוצא באיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא ונשאל רבי וכו' והשיב רבי דהתם נמי (גבי נדרים) איסורא דאית ביה ממונא הוא שאסר ממונו על חבירו עכ"ל.

ועיין ר"ן נדרים (י"א ע"א) ד"ה דתנן ותוס' שם ד"ה דאי, ועיין בהגהות מהר"ב רנשבורג שם ובמק"א תרצתי קושיתו שם מתוס' כתובות מ"ו ע"ב בד"ה ממונא מאיסורא וכו' יעש"ה ואכמ"ל בזה: ובתוס' שבועות ל"ו ע"ב ד"ה ה"ג תירץ הר"ר יו"ט דוקא באיסורא חמור הוא דאית ליה לר"מ כגון שתויי יין ופ"ר דבמיתה וכן שבועה אבל לא נדר יע"ש, ובמ"ק העיר דהא ר"מ סובר יש מעילה בקונמות ודילמא כרבי ס"ל דהזיד במעילה במיתה והו"ל קונמות נמי איסור חמור יע"ש, וא"ל דהרי"ט נמי סמוך לה ע"ז דנדר נמי אית ביה צד ממון וכמו שמסיים הרי"ט בהא דקדושין דהתם איכא ממונא דכתיב וכל טוב אדוניו בידו, אף שאין לה שייכות עם התנאי מ"מ אית ביה צד ממון, ה"נ בנדר, אבל בשבועות אף דג"כ אוסר ממון חבירו עליו, מ"מ כיון שאיסור חמור היא אית ליה

ודו"ק גם יש לומר לפי מה שמספק המ"ל בהל' מעילה דין ט' באסר עליו אכילה ליכא מעילה דכיון דאינו אוסר בהנאה לא דמי להקדש יע"ש א"ש דבנדרים שם מיירי באומר לחולין לא אוכל לך יע"ש ועוד מסתפק שם בכמה תנאים שאפשר לאוקמי' בהם האי גמרא דנדרים ובפרט אי בעינן התפסה יעש"ה, וכן יש לצדד על האב"מ שהביא שם דבנודרת הנאה מיבמה הוי איסור מיתה משום המעילה יע"ש דנסתפק בזה שם המל"מ או באיסר הנאתו סתם או איכא מעילה מי בעינן שיאסור דבר מסויים או לא, ובחדושי לנדרים הארכתי בזה בע"ה על כל פרט ופרט מספיקות של המשל"מ ז"ל, וכאן אין מקומו, ועיין בשעה"מ הל' אישות פ"ו הלכה ב' באריכות בענין דברי התוס' דשבועות, ושם מצאתי שהביא שו"ת הרדב"ז (ח"א סי' י"א) גבי הקדש ע"ת ולא כפל תנאי שכתב דלדעת התוס' ז"ל שכתבו דנדרים איסורא זוטא הוא הקדשות וודאי איסורא רבה הוא דהא איכא מעילה וכו' יע"ש והשיג עליו השעה"מ שהרי מש"כ התוס' דבאיסור חמורלא בעינן ח"כ היינו דוקא באיסור גרידא אבל באיסורא דאית ביה ממונא אפי' באיסור חמור בעינן ת"כ וזה מבואר מסוגיות הגמ' ומדבריהם למעיין שם עכ"ל ובריך השם שכוונתי לדעתו הגדולה, וא"כ בנדרים אף דאית בהו מעילה וחיוב מיתה מ"מ בעינן ת"כ וא"ש: ומה שהקשה המ"ק על האב"מ מהתוס' דפסחים דף ל"ג דליכא מיתה רק באכילה ולא בהנאה ונסתרו דברי האב"מ, עכ"ל אפשר לחלק דלאיסור ביאה הוי כמו אכילה דרחמנא אחשבוה לעושה מעשה וא"א להטעים בקולמוס וקצרתי, כן מצאתי להאמרי בינה הל' נדרים סי' ט' שהביא משו"ת הרדב"ז ח"ג סי' ת"ר דאם אמר בלשון איסור הנאה וודאי דלית ביה מעילה, וכן הביא רש"י דיבמות פ"ח דכתב אי קסבר יש מעילה בקונמות דקדשי בה"ב הן משאמר קונם דבר זה עלי ואי קסבר אין מעילה דקונם לשון נדר הוא, מבואר דרק קונם הוי כמו קדשי בה"ב לענין מעילה ופדיון אבל לשון איסור לכ"ע א"ב מעילה ולית ליה פדיון עכ"ל.

וכן הלכה: ובמש"כ התוס' מהגמ' דסוטה איסורא דאית ביה ממונא, ופירש רש"י משום כתובה, הביא ההקנ"ן בשם המקנה בקדושין דס"ב בתוד"ה בשלמא דלמאי דקיי"ל כתובה דרבנן ה"ל סוטה איסורא דלית ביה ממינא יע"ש ומש"כ הוא לתרץ משום שאר וכסות עיי"ש ועיין בפנים יפות על התורה פ' נשא בד"ה אם לא שכב איש וכו' יע"ש ולדעתי אפשר לומר עפ"י מה שכתבו התוס' בקדושין ל' ע"ב ד"ה שיש רשות אחרים וכו' ואע"ג דמע"י לבעלה דרבנן בעלמא וכו', וכן כתבו בגיטין (מ"ז ע"ב) ד"ה ולביתך וכו' וא"ת והא מן התורה אין לבעל פירות בנכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא וי"ל דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן וכו' יע"ש, וכן כתב הרמב"ן על התורה פ' משפטים

ואע"פ שלא היה הוא מחיוב במזונתם מה"ת, אבל כיון שדרך כל הארץ לפרנס אדם אשתו ובניו הקטנים וכו' יע"ש, וצ"ע בזה מה שהקשה שם הרמב"ן בפסוק ט"ז גבי כסף ישקול כמהר בתולות על פרש"י שפירש כמהר הבתולות דהיינו שכותב לה כתובה ותמה הרמב"ן דמה"ת אין עליו כלום שהכתובה מד"ס היא וכו' יע"ש צ"ע דעכ"פ הכי נהגו ליתן לה מהר הבתולות אף קודם מ"ת, וכמדומה לי שהעירו עליו כן, וא"כ ה"נ א"ש דעכ"פ יש כאן ענין דררא דממונא מה שפוסק ליתן לה מה שנהגו והיה נותן לה מה לי דרבנן או דאורייתא, ולא גרע ממש"כ התוס' בשבועות שהזכרתיו לעיל דוכל טוב אדניו בידו הוי ענין ממונא יע"ש וז"פ, ובכתובות (י' א') אמרי על האי כמוהר הבתולות דמכאן סמכו חכמים לכתיבת אשה מה"ת ועיין שם בירושלמי פ"ג ה"ה יע"ש:

ונזכרתי עתה מהתוס' דסנהדרין (וכלשון הזה כתבו בזבחים ע"א) (פ' ע"א) שכתבו אבל במתניתן דזבחים חיישינן לפי דאיכא כמה ספק איסורין לפי שהן מוקדשין כגון רכב ע"ג שור וכו' וסמיכה וכו' ועוד דאיכא איסור מעילה דהזיד במעילה במיתה הלכך כולן ימותו עכ"ל והרי הכא מיירי מחיים דליכא אלא הנאה ואפ"ה כתבו דהזיד במעילה במיתה וע"כ דפליגי על התוס' דפסחים, וא"כ יש לבעל אב"מ עמוד גדיל לסמוך עליו ומסולק קושית המ"ק, ופלא שלא התעורר מזה התוס', וכן במש"כ לעיל ליישב בנודרת הנאה דלענין ביאה שאני, מצאתי סעייתא לדברי, ועוד יתירא מזה, בהגהות מצפה איתן לפסחים שם שעמד על דברי רש"י שם שאמר בד"ה הזיד „בהנאת" הקדש ששגגתה מעילה, דלכאורה משמע דרש"י לא ס"ל כמש"כ התוס' וכו' אך י"ל דאין מחלוקת בין רש"י ותוס' כלל דמ"ש תוס' דבשאר נהנה ליכא מיתה היינו במידי דבר אכילה הוא ולא אכלו אלא נהנה ממנו בשאר הנאות דלאו אכילה, אבל במידי דלאו בר אכילה מודי דשפיר מחייב רבי על ההנאה וכיון דלאו בר אכילה הוא הנאה דידיה הוא הויא אכילה וכ"מ ממ"ש תוס' פ' רה"ג חולין (דף קל"ו) עכ"ל ודברי האב"מ שרירין וקיימין ואגב נתבאר ענין זה, וגם עיין בשעה"מ הל' מעילה דהביא בשם הראשונים דלר"מ אין מעילה רק באכילה אכל לא בהנאה משום דאחד שוגג ואחד מזיד אין מתחלל וא"כ בהנאה ליכא מעילה רק בהנאה של כילו, ובאכילה יש לנו ספק של המשל"מ הנ"ל דאין בקונמות כזו מעילה דלא דמי להקדש ודו"ק: ועוד י"ל דמשכחת לה בקונמות דליכא מעילה כדמסיק בשבועות (כ"ב ע"א) רבינא אמר כי קאמר ר"פ לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן דבעינן ש"פ, ועיין שם בתוס' ד"ה אבל, וא"כ משכחת לה שם גבי לא אוכל לך בדאיכא כזית וליכא ש"פ דליכא מעילה ומיירי שם בכל גווני וכה"ג כתבו התוס' מכות (כ"ב

ע"א) ד"ה אלא וכו' וא"ת לילקי משים הזיד במעילה באזהרה, וי"ל דלא חשיב אלא לאו דאיתנהו פחות מש"פ ע"כ וה"נ כן:

והנה מהתוס' זה נמי יש להוכיח דאפילו בהנאה ס"ל לרבי דבמיתה, מדהקשו רק אליבא דמ"ד באזהרה והלא התם מיירי בשבישל בעצי הקדש וקיי"ל דאין שבח עצים בפת מדאורייתא ואין כאן אוכל הקדש אלא נהנהובהנאה ליכא מיתה אלא מלקות ותקשי לכ"ע א"ו דפליגי בזה על התוס' דפסחים, אלא דבדוחק יש לפרש דאדרבה מדסתמו דבריהם והקשו אליבא דכ"ע דבלא"ה יש להצריך עיון דשם בסנהדרין ובזבחים כתבו אליבא דמ"ד במיתה וכאן הקשו אליבא דמ"ד באזהרה, א"ו דכאן נמי הקשו אליבא דכ"ע אפילו למ"ד במיתה מ"מ בהנאה מודי, ופליגי רק בסברא, אבל לא להלכה וצ"ע, ועיין בשו"ת בית אפרים חיור"ד סי' ל"ה שבנה כמה בנינים ומסלק כמה קושיות עפ"י דברי התוס' פסחים דאין חיוב מיתה אף לרבי רק באכילה דוקא ע"ש, ולא הזכיר גם מדברי התוס' דסנהדרין וזבחים וכנז"ל: ועל הסברא שכתבתי דאיסורי עריות חשיבי כאיסורי אכילה, יש להעיר מחולין (קט"ו ע"ב) דאמרינן שם נאמר כאן כי עם קדוש אתה וכו' ונאמר להלן לא יהי' קדש בבני ישראל מה להלן בהנאה אף כאן בהנאה ע"כ משמע דאיסורי עריות דמי רק להנאה ולא להנאת איסורי אכילה וי"ל, ועיי"ש, בתוס' ד"ה ונאמר וכו' ודו"ק: עוד נ"ל לומר בישוב קושית המ"ק, דבנדרים אף שיש בהן חומרא דמעילה, מ"מ יש בה קולה דשאלה וחשובה קולא מפני זה כידוע מהש"ס ואחרונים, (ובקונם כללי מהני פדיון כמש"פ הרמב"ם) ואף ששבועה נמי איתא בשאלה, מ"מ י"ל דנדרים מצוה לאיתשלי משא"כ בשבועה וכדמחלק כה"ג בנדרים נ"ט בין נדרים לתרומה לענין דשיל"מ יע"ש, ועיין לח"מ פ"ה דהל' נדרים מה שהקשה על הכ"מ, ועיין תוס' ב"ק (ס"ז ע"א) ד"ה מעיקרא וכו' ע"ז שאלה וכו' כיון דלא שכיחא ודו"ק:

וכן בתוס' ב"מ (נ"ג ע"א) ד"ה ה"ל דשיל"מ וא"ת תרומה נמי יל"מ וכו' וי"ל מי הוי מצוה לאיתשולי עלה וכו' יע"ש ומה"ט פסקו הבית יעקב והתשובה מאהבה שהו"ד בפ"ת יור"ד (סי' ק"ב סק"י) דדוקא בנדר משום דאיכא מצוה לאיתשולי ביה הוי דשיל"מ, אבל אם נשבע שלא לאכול מאכל פלוני ונתערב לא הוי דשיל"מ דליכא מצוה כדלקמן סי' ר"ג יע"ש וא"כ מקרי קולא לגבי שבועה ואף שיש בה חומרא אחרת: וכן מצאתי בהפלא"ה כתובות (פ"ג דל"א) שכתב וראיתי בספ"י שכתב דלפמש"כ התוס' דר"נ בה"ק ס"ל כרבי א"כ המ"ל דא"ב הזיד במעילה דמעידנא דאגבהי' נתחייב במעילה, ותמהני מאד דהא כתבו התוס' בפסחים (דל"ג) בהדיא דלרבי דס"ל חיוב מיתה במעילה אינו אלא באכילה דומיא דתרומה א"כ אכתי קשה דמעדני' דאגבהי' קניא ואף לפמש"כ שם בחידושיו

דרש"י ל"ל סברת התוס' שם מ"מ על התוס' לק"מ עכ"ל ולפמ"ש אתי שפיר לפי שיטת התוס' דסנהדרין ועכ"פ דברי האב"מ הנ"ל יתכנו לשיטת רש"י פסחים הנ"ל וכמש"כ נמי בעל מצפה איתן ועיין בפני יהושע שם דל"ג ד"ה נתכוון וכו' ודו"ק: ובמש"כ לעיל לתרץ הערת המקנה מהא דכתובה דרבנן עיין לעיל, נזכרתי סתירה לדברי מהתוס' דלקמן כ"ז ע"א ד"ה איש איש וכו' שכתבו ועיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל אבל משום לפוסלה מכתובתה ל"צ קרא דהא אפילו רשב"ג דס"ל כתובה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא וכו' יע"ש, אבל מ"מ יש לחלק ויש מקום לדברי וקצרתי, ומה שהבאתי משום שאר כסות ולכך קרי ליה איסורא דאית ביה ממונא, כן כתבו באמת התוס' גיטין (ע"ה ע"א) ד"ה לאפוקי וכו' שבתוך דבריהם כתבו והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא דאיכא שאר כסות ועונה וכתובה וכו' יע"ש, ונעלם זה מהרב דסובאלקן ז"ל, וצ"ל דהתוס' ס"ל דהוי מדאורייתא וכדעת הרמב"ם אבל יש פוסקים דגם זה מדרבנן עיין ב"ש באהע"ז (סי' ס"ט סק"א) ועיין תוס' כתובות (ז ע"ב) ד"ה שהגיע, ובארעא דרבנן אות מזונות, ובאות כתובת אשה וכו', וצ"ל כסברתי שביארתי לעיל וכדברי הרמב"ן על התורה:

והנה יש לדייק דהרמב"ם בפ"ג מהל' סוטה דין ז לא הביא כלל הא דר' תנחום הנקי חנקי כתיב ולא מצאתי שירגישו בזה בעלי ההגהות עד שחפשתי ומצאתי להלח"מ בפ"ז מהל' זכיה ומתנה דין ז' דשם מבאר הלח"מ דהרמב"ם ס"ל דבאיסורא דאית ביה ממונא בעי תנאי כפול והקשה דא"כ אמאי לא הזכיר בהל' סוטה הך דהנקי חנקי דלפי הנראה מהכתוב משמע דהכהן צריך שיאמר בפירוש ואם לא שכב (כנראה ט"ס יש כאן וכו' ולא הזכיר זה רבינו וי"ל דסובר רבינו דמה דאמר הנקי אינו שיאמר הכהן כן בפירוש אלא מדאמר לשון זה משתמע מיניה הכי וכו' יע"ש (ולפ"ד יש ליישב דברי הבית יצחק שהערותי עליו בפלפול דלעיל דו"ק ותשכח) אכן לפי דברי המקנה הוה מקום לומר דלכך לא הביא הת"כ משום דס"ל כתובה דרבנן א"כ סוטה הוי איסורא גרידא, אך עדיין יקשה משאר כסות שפ' הרמב"ם דהוי דאורייתא וא"כ הוי איסורא דאית ביה ממונא וכמש"כ התוס' גיטין הנ"ל, וקצרתי: ומש"כ עוד בת"ה על דברת המקנה עיין כה"ג בהיד המלך פ"ה מהל' אישות לענין תנאידלעבר, ע"ש שדבריו מבוארין בשער המלך פ"ה מהל' אישות באריכות וי"ל בזה במק"א אי"ה, וברגע כותבי זה נזכרתי דבשו"ת נחלת יהושע להגאון בדורו הרי"א מסלאנים זצ"ל סי' ט"ו מדבר בענין זה דתנאי שלעבר אם בענין תנאי כפול וראיתי שם ומצאתי שכן הוא וראיתי ג"כ שם בד"ה וכן הביא דברי השעה"מ שהבאתי לעיל במה שמשיג על הרדב"ז ז"ל ומקשה על דברי הרדב"ז שכתב

בהקדש הוי איסור חמור משום שיש בו מעילה א"כ תקשי בנדרים נמי הא ר"מ ס"ל דיש מעילה בקונמות ומיישב עפ"י ספיקות של המ"ל פ"ד מהל' מעילה וכנז"ל ועוד אפשר לומר משום דבשבועות קא מפיק לה וס"ל לר"מ דאין מעילה בקונמות את"ד יע"ש וברוך ה' שכיונתי ועיי"ש עוד בעמק יהושע (סי' י"ג): ומש"כ הסברא לעיל לענין אי כתובה דרבנן וכו', מצאתי כה"ג בגבורת ארי למס' יומא דף ע"ה לענין המן שהוא זרע גד שמגיד להם לישראל אם היא אומרת הוא סרח עלי' ופרש"י ותובעתו כתובה, והקשה הג"א הא לא מצינו מ"ד כתובה דאורייתא אלא רשב"ג בפ"ק ובתרא דכתובות ור"מ שם בפ"ה, ושמא בימי משה נתקן כבר א"נ אפ"ת דעדיין לא תקנו הן נהגו מעצמן כדמובאר כמה קראי לפי מפרשי התורה עכ"ל והוא כמש"כ בעזהי"ת: ונראה דלאחר כך שנתקנה כבר אז כשכותב לה הוי דאורייתא מטעם התחייבות ועיין בתוס' ריש פ' אע"פ ודו"ק.

ובזה יש לחקור בהא דאמרינן בסנהדרין (י' א') פלוני בא על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון וכו' והוא טובת הנאה דכתובה עיין פרש"י ותוס' כתובות ל' ע"ב יע"ש יש לחקור דכתובה היא דרבנן והאיך היי ליה שתי רשעות עם מיתה שהוא מדאורייתא ולא קרב זא"ז ומאן דמחייב הא לא מחייב הא, אבל לפמש"כ דשוב נעשה מטעם התחייבות ושעבוד לא גרע מאתנן דאמרינן קלבדר"מ וכסברת הר' דוד שהביא הקצה"ח בס' ל"ד, וקצרתי כי יש כאן מקום להרחיב הדברים: שם תוס' ד"ה איני כותב וכי' תימה וכו' אמאי לא קתני פרשת סוטה דשיעור זוטא טפי אור"י דפרשת סוטה לא שכיח וכו' כל מילתא דשכיח ולא שכיח אזיל רבנן בתר שכיח לקולא עכ"ל, והתוס' הזה העתיקו התוס' יו"ט שם בשבת פ"ח ועיי"ש בדיבור השני שהיא שמע ישראל וי"ל עפ"י דברי תוס' אלו, שו"ר כן בתו"ח שם על הגליון בשם הפר"ח עיי"ש אמנם לי צ"ע עיקר קושיתם לפי מאי שחידשו בעצמם שם במס' שבת (ע"ט ע"ב) ד"ה תפילין אגוויל וכו' שכתבו וא"ת נייר שאיני מחוק נמי ליפסול בס"ת כדפסלינן מגילה דסוטה משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילת סוטה היינו במחוק ואע"ג דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ס"ת וכו' עיי"ש, וא"כ כיון דנייר שאינו מחוק כשר גבי מגילת סוטה, והא דתנן הכא אינו כותב לא על הנייר היינו בנייר מחוק, מעיקרא לק"מ קושיתם דהכא דלא מצי למימר קלף כדי לכתוב עליו פרשת סוטה, דבאמת לא בעינן כלל קלף בפרשת סוטה אלא אפילו נייר שאינו מחוק כשר, משא"כ תפילין אין נכתבים אלא על העור כדכתבו התוס' שם בשבת ויל"ע:

ועוד י"ל דהנה מה שכתבו דפרשת סוטה הוא שיעור זוטא טפי מפרשת שמע ישראל, ע"כ הוא לר"י דכל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' וכו', אבל לת"ק וכש"כ לרבי יוסי דגם

צוואות וקבלות כותב, לא הוי כ"כ „שיעור זוטא טפי" וכמעט שווין הן, וא"כ י"ל דלכך לא תפיס התם פרשת סוטה משום דבפלוגתא לא קא מיירי, ואחר זמן מצאתי בספר חדש בשמו שו"ת נטעי נעמנים בחיור"ד סי' ל"ג שם הביא מזה ראיה למש"כ הט"ז ביור"ד סימן רע"ד ס"ק ב' ששיעור אות קטנה אינה אלא לכתחילה וכ"כ הש"ך שם סק"ד, דהנה ע"כ כוונתם במה שכתבו בפרשת סוטה זוטא היינו דבמניין אותיות הוי פרשת סוטה פחות מן פרשת שמע דבפרשת שמע איכא ר"ה אותיות ובפ' סוטה ליכא רק ר"ב, אבל תיבות יש בפ' סוטה יותר מן פ' שמע דבפ' סוטה איכא נ"ד תיבות ובפ' שמע ליכא רק מ"ח תיבות, וא"כ אם נימא דהא דקתני בברייתא בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה הוי לעיכובא א"כ הרי איכא בפ' סוטה שעור גדול טפי מן פר' שמע דהא איכא מספר ששה תיבות יותר מן פ' שמע ובין כל תיבה צריך להיות ריווח מלא אות קטנה א"כ הרי שיעור יותר גדולה א"ו דהאי דקתני בין כל תיבה כמלא אות קטנה לא הוה לעיכובא ודו"ק עכ"ל ודבריו עמוקים ושנונים אלא דמש"כ דבפ' סוטה איכא נ"ד תיבות היינו דוקא לת"ק, אבל לר' יהודא ליכא והוה זוטא טפי מפ' שמע, וי"ל דבריהם דהקשו לר"י, אבל איכא לתרוצי כמש"כ דבפלוגתא לא קא מיירי ובפרט דאין הלכה כר' יודא:

שם אינו כותב לא על הלוח וכו, עיין יומא (ל"ז ע"ב) ומצאתי בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל יע"ש ופ', ועיין בתשב"ץ (ח"א סי' ב'):שם בתוס' ד"ה לא על הלוח וכו' ירושלמי תניא ר"א בן שמוע אומר אין כותבין על עורות בהמה טמאה וכו' שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה עכ"ל, ועיין בשו"ת עין יצחק אור"ח סי' ה', די"ל דלכן ר"ש אינו חושש לסברת ראב"ש דנמצא השם גניז על עור טמאה, משום די"ל דר"ש לשיטתי' דס"ל יש ברירה וכו' א"כ הכא גבי כתיבת השם במגילה דכותבה ע"מ שתשתה זהו תולה בדעת אחרים דס"ל לר"ס יש ברירה וכיון דיש לנו להמציא עצה דלא יהי' השם בבזיון וכן גניזה ג"כ הוי בזיון קצת וכיון דיש לנו לתקן ולכתוב השם בקדושתו על תנאי דאם תשתה ויש ברירה וע"כ עבדינן כן וממילא אם אינה רוצית לשתות אין לחוש במה שיהי' השם גנוז על טמאה כיון דעכשיו שאינה שותה א"כ לא נתקדש השם מעולם לכן אינו חושש ר"ש לסברת ראב"ש ובאמת י"ל דמ"ד דחושש שהשם גנוז על טמאה זהו משום דס"ל אין ברירה א"כ אינם יכולים לכתוב בקדושת השם על תנאי, ובכל גווני קדוש השם ע"כ שפיר חושש דהשם גנוז על טמאה היינו דהשם בקדושתו גנוז על טמאה ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם בפ"ג מה' סוטה ה"ח דכותבין דוקא על עור טהור משום דקיי"ל לדינא אין ברירה וא"י לכתוב להשם בקדושתו ע"ת את"ד, ולענ"ד יש לדון בה הרבה אם מהני קדושת השם על תנאי, ועיין עוד בשו"ת עונג יו"ט סי' ה'

ובסי' ש"ח סי' ב' ואכמ"ל: ובמנ"ח מצוה תל"ז מסתפק אם יש בזה איסור מחיקה אם נכתב השם על עור בהמה וחי' טמאה יע"ש ושוב הביא ראיה מירושלמי זה דאי אמרת דאי נכתב על עור בהמה טמאה רשאי למחוק א"כ אדרבה נכתוב על עור טמאה דאף אם יצטרך למחוק לא עבדינן איסורא וכ"מ שיכולין לקיים שתיהן לא דחינן איסור וגם אם תאמר איני שותה לא יגנז רק ימחק כיון דאין איסור מחיקה בטמאה, אך באמת אין ראיה דכל סברתנו דרשאי למחוק היינו מטעם דנכתב באיסור כי אסור לכתוב על עור טמאה ולדברי ר"ש דמותר לכתוב מגילת סוטה על עיר טמאה כיון דלמחיקה אזיל וכיון דכתוב בהיתר שפיר אומר ר"א דלמא לא תשתה ויהי' השם נגנז על עור טמא דאסור למחוק ככל מחיקת השם כיון דנכתב כדינו אבל בנכתב שלא כדינו כמו דקיי"ל אין ראיה דאסור למחקו רק לדעת הר"מ יש ראיה כמו שכתבתי ולדברי החולקים וסוברים דבשר אדם מותר מה"ת אין ראיה עיי"ש ואפשר לפקפק מהא דהביא ממס' שבת ק"כ היה שם כתוב על בשרו וכו', דהא דאסור לכתוב על עור בהמה טמאה משום דכתיב מן המותר בפיך היינו דוקא סת"ם אבל השם לבד לאיזה תכלית וכוונה רצוי' מנלן דאסור, והלא מזה הירושלמי גופא מכח שמותר, דאל"כ למה אמר ראבר"ש נראין דברי ראב"ש מדברי אבא משום דילמא אמרה איני שותה ונמצא השם גנוז על עור ב"ט, ת"ל דלכתחילה אסור להעלות שם השם ב"ה על דבר טמא שאינו מן המותר בפיך אלא וודאי כיון דלא מצינו איסור לענין פרשת סוטה לכתוב דוקא על דבר המותר בפיך לכך מותר לכתוב את השם, וה"נ לענין בשר אדם לכתוב את השם לבד, מנלן דאסור לכתוב את השם בקדושה על שום דבר, ויש לעיין בשו"ת חו"י ובלא"ה יש לפקפק מהא דהביא מבשר אדם וק"ל: ונראה להסביר טעם ר"ש ומחלוקתו, משום די"ל דר"ש לשיטתו דכל העומד לשרוף כשרוף דמי ולכך ס"ל דכיון דעומד למחיקה.

שוב אין בה דינו הקדושה כ"כ ומותר לכותבו גם על עור בהמה טמאה, אבל ר"א בן שמוע פליג וס"ל דלא אמרינן כל העומד וכו' ולכך חייש שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז, ומשום דלא אמרינן כל העומד למחיקה ור"ש לא חייש להכי, אך לפי טעם זה יתחייב להיות הלכה כר"ש, והרמב"ם פסק כר"א בן שמוע דאין כותבין על עור בהמה טמאה, ועיין אריכות בזה בפרי חדש הל' גיטין, ובשעה"מ פ"ד מהל' גירושין דין ב' אי הרמב"ם פסיק כר"ש דכל העומד לשרוף וכו' או כרבנן דפליגי עליה דר"ש, ומדברי התוס' סוטה כ"ה ומכמ"ק, והארכתי בזה במק"א יע"ש, וניתן להאמר טעם זה ובפרט הכא דהוי מצוה לעשותו ובודאי שימחה למען השלום שגדול הוא, ועיין בטוטו"ד סי' רמ"ד רמ"ה ובח"ס סי' רנ"ז שיש סעייתא לסברתי זו, ועיין בתפארת ישראל למסכת

פסחים סוף פ"ח בדבר קושית הגרעק"א שם ואכמ"ל בענין זה, ומיין שם בחידושים ספ"א: והנה אין להקשות לפמש"כ הר"ן פ"ב דר"ה דלא הוכשר למלאכת שמים אלא של בהמה טהורה דגם בשופר הדין כן ובמג"א סי' תקפ"ו כתב דה"ה לכל המצות שבתורה דילפינן מתפילין דבעינן מן המותר בפיך יע"ש והדברים עתיקים, א"כ האיך ס"ל לר"ש דכותבין מגילת סוטה דאית בה ג"כ שם הויה ב"ה על עור בהמה טמאה ואמאי הא ילפינן מתפילין לכל התורה דבעינן הכל מבהמה טהורה מן המותר בפיך?

י"ל דאם סברת ר"ש להתיר על עור ב"ט אף שדמיא לס"ת, מ"מ כיון דלמחיקה נתנה, אין לחוש לכלחומרות הקדושה, א"כ מה"ט נמי לא חיישינן לזה דמין המותר בפיך כיון שאין הדבר קיים ולמחיקה קיימא אין כאן גנאי למצוה, וז"פ, אלא דעדיין יקשה קצת מדברי ראב"ש דהכריע כמותו ראבר"ש דלכך אין כותבין על עור בהמה טמאה, משום שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עיר ב"ט, דגנאי להשם ב"ה שיהי' כתוב על עור ב"ט משמע דבלא זה אין כאן חשש, והא ת"ל משום דלכל דבר מצוה בעינן מן המותר בפיך ואולי דלדעת ראב"ש ומה"ט דלא יהי' השם ביזיון הוי כאן איסור דאורייתא משום דמ"ע ליראה את השם הנכבד והנורא, אבל מה"ט שכ' הר"ן לא הוי רק איסורא דרבנן ולימוד כה"ת מתפילין לא הוי אלא אסמכתא ולכך לא קאמר האי טעמא ויל"ע, ועוד י"ל דבאמת מודה ראב"ש לטעמן דר"ש דלמחיקה ניתנה ולהאי טעמא לא שייך האי חיסור דלמחיקה ניתנה כמו שבארתי לעיל, אלא דלענין קדושת השם הקדוש חש ראב"ש גם לחששא רחוקה דדילמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז ולכך קאמר דוקא להאי טעמא ולא לטעמא דמן המותר בפיך ודו"ק ולפ"ז י"ל דגם לראב"ש הוי רק איסור דרבנן, וצ"ע דלא משמע כן ברמב"ם: שוב הביאו התוס' האי ירושלמי דר' לוי בר סוסי בעי קמיה רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את הידים א"ל הרי זו שאלה אר"י אינה שאלה כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן וזו למחיקה נתנה לא צריכא דלא הואיל ונתנה למחוקה עכ"ל התוס' ועיין במהרש"א בפירוש הדבר, ועיין בקרבן עדה בש"ק לירושלמי בד"ה לא צורכיה וכו', ובפשוט יש לפרש דקמסיים הירושלמי לא צריכא דלא, פירוש לא צריכא למימר דלא דאין כאן שאלה וספקא כלל וכדברי ר' יוסי, משום דהואיל ונתנה למחיקה, וז"פ ועיין בהגהות מלא הרועים והנה התוס' הביאו גם זה הירושלמי להצריך עיון דלפי סברת הירושלמי לעיל במחלוקת ר"ש ור"א בן שמוע הלא הכריע ר"א כדברי ר"א בן שמוע משום שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור ב"ט, ודלא כהאי סברא דלמחיקה ניתנה, וא"כ גם בהאך דינא דתטמא את הידים הו"ל ליתפוס הסברא זו, גם הרמב"ם פסק דאין כותבין על עור בהמה טמאה, רק על

עור טהורה, ולח ס"ל הסברא דניתנה למחיקה, ובכאן פסק הרמב"ם בספ"ט מהל' שאר אה"ט דפ' סוטה הואיל ולמחיקה עומדת אינה מטמאה את הידים, ובירושלמי מסודר הדברים מקודם בעיא דר"ל בר סוסי ואח"כ מביא האי ברייתא דתני ר"א ב"ש יעוש"ה, וראיתי בס' עין יצחק שם אות כ"ז הרגיש בזה וז"ל דס"ל להרמב"ם לחלק דדוקא לענין טומאה ידים הקילו במגילות סוטה משום דניתנה למחיקה משא"כ גבי כתובתה דבעינן מן עור טהורה ולא שנא וכמו בס"ת עיי"ש, ואין בזה טעם נכון.

ולע"ד נראה לפרש דזה הוא טעם הירושלמי הואיל וניתנה למחיקה, דלא משום שניתנה למחיקה אין בזה משום קדושה, וכמו שהעירו בזה לענין קדושת השם ומחקתו במגילת סוטה, אלא פשוט דכיון דכל עיקר הגזירה היה משום דקחזי דמצנעי אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדוש והאי קודש ולכך גזרו ביה רבנן טומאה, וא"כ כ"ז הוא בדבר שמצנעי ליה כמו ס"ת, אבל בדבר שניתנה למחיקה ולא מצנעי ליה ולא משהה ליה כלל בבית ולא נעשתה אלא למצותו, בהא לא גזרו, רבנן טומאה, ואף אם יקרה לפעמים שאינה נמחקת כגון שאמרה איני שותה וכדומה, מ"מ הוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן טימאה, כנ"פ, ועיין בתשב"ץ ח"א סי' ב' שהזכרתיו לעיל בחדושי כ"פ, וכדומה לזה מצינו בפט"ו דכלים משנה ו' דתנן כל הספרים מטמאין את הידים חוץ מספר העזרה ופי' הרע"ב ס"ת שכ"ג קורא בו בי"ה שליכא למימר שמא יניח אוכלין של תרומה אצלו מפני מוראו וחשיבתו, ע"ש ובמל"מ פ"ט מהל' אבה"ט דין ה' תמה על הרמב"ם למה השמיט דין זה מאחר שהוא משנה סתמית בלתי מחלוקת והביא דהר"ש כתב די"א שכתב עזרא ואפשר שזה דעת רבינו ז"ל ומשום דהוי מילתא דלא שכיח השמיטו יעש"ה עכ"פ כן י"ל דבדבר שלמחיקה עומדת ולא שכיח שיניח אצלו ככר של תרומה לא גזרו, או י"ל גם טעם זה דמשום דמוראו הוה שכתב בקדושה ופחד כדי שיפעול פעולתו על האשה שהוא דבר אות ומופת, ולכך לא גזרו על זה שבוודאי לא יניחו ככר של תרומה אצלו, וקצרתי והא ליכא למימר משום דאין להתלמד ממנו לכך לא מטמא את הידים, דהרי פסק הרמב"ם שם דהכותב הלל ושמע לתינוק להתלמד בו אע"פ שאינו רשאי הרי אלו מטמאין את הידים עכ"ל, ויל"ע, ועיין בט"א מגילה דף ט' בד"ה בשלמא וכו' ובד"ה אלא ובתשב"ץ שם: כן יש להצריך עיון אם יכול לכתוב על קלף של איסורי הנאה, ועיין עיו"ט סי' פ"ח ושו"ת משיב דבר בזה על דבר לכתוב ס"ת על קלף בכור, כן צ"ע וחקירה מי נותן המגילה דהיינו הקלף, אי דמי לקרבן המנחה שהבעל מביא משלו, או להכפיפה שבאה משלשה"ל עיין תוס' (ח' פ"ב) ד"ה ואח"כ וכו', ואי בא משל בעל א"כ

נמצא משתכר בא"ה ועיין תוס' גיטין כ' לענין גט על א"ה ויש לצרף גם טעם זה דנמצא דהשם גנוז.

על קלף של א"ה בין בס"ת ובין במגילת סוטה, ודו"ק וקצרתי: שם ע"ב בגמרא מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום, ועיין היטב בתוס' ד"ה מה וכו', ועיין בהמאירי שכתב מגילת סוטה שכתב בלילה פסולה שנאמר וכתב וכו' והשקה וכו' כשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגילה ביום וכן שכתוב כאן את כל דברי התורה הזאת וכו' מה משפט ביום אף מ"ס ביום ויראה הטעם שצריך שיה' המים נעשין ביום ההשקאה וודאי ההשקאה אינה אלא ביום שהרי משפט הוא, והוא שאמרו בתלמוד המערב שירי המגילה שלנו נפסלו בלינה אלא שחלקו שם קצתם לומר שכל שאין ממנו למזבח אינו נפסל בלינה, עכ"ל המאירי, והנה תחלת דברי פיהו בחכמה, מקורו הוא מדברי רבינו הרמב"ם שכך כתב בפ"ד מהל' סוטה דין ז' והכ"מ העיר בזה שם דבש"ס מייתי לה מקרא אחרינא וצ"ע וכנראה שהמאירי הרגיש בזה והביא גם מה שכתוב כאן ונראה מדבריו שמפרש, דעיקר דבר המשפט שאצל סוטה הוא רק ההשקאה שיש בה מעין דין מיתה אם נטמאה, ועל עיקר ההשקאה שפיר ילפינן ממשפט, אבל לענין כתיבת המגילה לא שייך בה משפט, רק משום הלימוד שכשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגילה והשקיתה ביום ורבא הכא רק אשיגרת לישנא דמגילה נקטה, וזה כוונת התוס' הכא שרשמו כאן דכל עיקר מעשה סוטה ילפינן מהכא וכו', ומה שמסיים המאירי בשם תלמוד המערב שירי מגילה שלנו, הוא ט"ס וצ"ל שירי מי סוטה שלנו, וכך פסק הרמב"ם שם דין י"ב מי סוטה שלנו נפסלין בלינה ע"כ, אבל מ"מ לא זכיתי להבין דבריו המאירים דמה ענין דין זה לדבריו שבכאן, דידוע דדין לינה שפוסל הוא דוקא בעמוד השחר וכל הלילה, אבל תחילת לילה לבד אינה פוסל, וא"כ כאן הלא רצינו לפסול בתחילת הלילה וצ"ע: גם נראה כוונת דברי הרמב"ם שכתב כשם שקרבנה ביום וכו', הוא משום דפסק שם דמשקה ואח"כ מקריב את מנחתה וא"כ ע"כ צריך להיות גם ההשקאה ביום דבלילה א"א להקריב המנחה ובשקדשה בכלי תפסול בלינה עד למחרת, ואולי דזה כוונת המאירי שרצה לדמותו למי לינה וכו' אבל אינו מיושב, (שו"ר שהערה כבר כזה בקרן אורה ועיש"ה) ובעיקר דברי השגות התוס' על רש"י, יעוין בט"א מגילה שם מש"כ על דבריהם, ומש"כ הרש"ש כאן מבואר שם בט"א, כן העיר הט"א בזה דבד"מ בדיעבד שפסקו בלילה דיניהם דין, ובסוטה אפילו בדיעבד פסול יעש"ה, וכן בנחל יצחק סי' ה' כן נראה להעיר דמחלוקת רש"י ותוס' הוא, אי סוטה הוי ד"נ או ד"מ, וכהמחלוקת הראשונים לענין עדות מיוחדת גבי עידי קינו וכיעור דהר"ן כתב דשייך בדיני נפשות והמרדכי כתב דהוי כשאר ד"מ

עיין ירושלמי פ"ק סוף הלכה א', ובמפרשים כם בשם הב"י והראשונים יעש"ה וקצרתי ואפשר דלכך מביא הרמב"ם מלימוד אחר כדי להורות שבכל אופן אפילו בדיעבד פסול וכן אפילו גמר דין כשם שקרבנה פסול אם הקריב בלילה, ויש להאריך.

ודע כי ברש"י שעל אלפאסי במגילה שם כתב מתחילה מהאי פסוק דביום הנחילו ושוב כתב א"נ מדכתיב והוקע אותם נגד השמש דהיינו ביום וה"ה בכל משפט עכ"ל וכדברי התוס' דהכא: שם כתבה למפרע פסולה דכתיב וכתב את האלות האלה כי דכתיבה, ע"כ ופרש"י למפרע ירך ולנפול בטן וכו', וכן פרש"י בברכות דף י"ז גבי ק"ש יע"ש ובט"א מגילה דף י"ז שם תמה על זה בכל כה"ג שהיפך התיבות למפרע א"צ קרא למעט דאין זה לא קריאה ולא כתיבה כיון דאין לו שום משמעות וכו' א"ו ה"פ דקרא הפסוקים למפרע יעש"ה, ועיין לקמן בחידושי תוס': כן יש להעיר דהא מהאלה דרשינן ליה לעיל ע"א למעוטי שלא יכתוב ענינים אחרים, וצ"ל דתרתי ש"מ ויל"ע: שם בתוס' ד"ה דכתיב וכו' ואמאי לא נפקא להו מהאלה כי הכא הדברים האלה כדכתיבא ה וי"ל כיון דקיבלו וגמירו מרבותינו דשמע אית לן למדרש בכל לשון וכו' והאלה דרשו להו לדרשא אחריתי עכ"ל, ביאור דבריהם הק' עיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל, ועיין מש"כ הרש"ש דבלשון אחרת לא הוי כדכתיבא, ויש להסב כוונתו בדברי המהרש"ל שכתב פירוש וא"כ לא תוכל לדרוש כדכתיבא ודו"ק עכ"ל, אבל אין לדברי הרש"ש שום הגיון ודבריו מופרכין וקצרתי, וכוונת המהרש"ל הוא דבכל לשון שוב אי הוי כדכתיבא דוקא בלה"ק וא"כ גם לענין למפרע לית לן בה, ומזה ראיה דפרשת סוטה נכתבת דוקא בלה"ק, וזה ג"כ נכלל בדברי רבא האלה כדכתיבא דוקא בלה"ק וכן צ"ל לדברי הרש"ש, וזה מקור טהור לטהור גברא הרמב"ם ז"ל שהארכתי בזה לעיל, וכן ראיתי בטורי אבן מגילה דף ט' ע"א בד"ה תפילין וכו' שכתב בתוך דבריו דהא דתרווייהו בכלל הוייתן הוא וכל היכי דאיני בלה"ק או למפרע איני בהוייתן אבל בק"ש לרבנן האי והוי אשלא יקרא למפרע אתא ולא ללה"ק משום דמשמע להו שמע בכל לשון ובע"כ והיו למפרע לחוד אתא וכו'' אבל בכאן שפיר תרתי שמע מיניה מהאלה: ועם מה שהבאתי לעיל דברי הט"א לענין פירוש דלמפרע, נראה לתרץ קושיות התוס', דלכך איצטריך לוהיו שלא יקרא למפרע ולא נפקא ליה מהאלה משום די"ל דבסוטה דנפקא ליה מהאלה שפיר פירש רש"י דלמפרע היינו דכתב התיבות למפרע, אבל בכותב הפסוקים למפרע אפשר דכשר.

דבלא"ה סדר הכתובים אינם כסדרן ועיין תוס' לקמן ד"ה קודם וכו', ובמל"מ בהל' סוטה, אבל בק"ש דנפ"ל מוהיו הדברים והיה לא כתוב אלא בפרשה ראשונה ואפ"ה ילפינן שלא יקרא למפרע גם פרשה שניה ומצאתי בק"א לט"א מגילה דף ח' שעמד בזה וא"כ

מכש"כ בתיבות דהוי למפרע, והיו דוקא בהויתו יהא גם בפסוקים ועיין ברע"ב ותוס' יו"ט פ"ב דברכות דדוקא בפסוקים הוי למפרע ולא בפרשיות וע"ש וא"כ יש לישב קושית התוס' דלכך לא ילפינן מאלה דאז לא הוי פסלינן אלא למפרע בתיבות, אבל לא בפסוקים משא"כ עכשיו דילפינן מהא פסלינן גם בפסוקים דלמפרע פסול, אבל יש לדחות זה לפי מה שרמזתי לעיל דכל עיקר הפסוקים בסוטה לא הוי כסדרן, אבל בק"ש בין אי ילפינן מוהיו ובין אי ילפינן מאלה הוי פסלינן גם כסדר הפסוקים ויל"ע, יעיין בטורי אבן מגילה דף י"ז בד"ה והיו וכו' הקשה על דברי התוס' ועוד העיר דהתינח לרבנן וכו' אבל רבי דדריש והיו לכתבה א"כ ל"ל להגמרא לומר דנפ"ל למפרע דלא מדברים הדברים לימא מאלה אלא י"ל דהאי האלה דגבי ק"ש לכוונת הלב אתו וכו' עיי"ש ועיין רש"ש כאן שלא ראה בט"א, אבל כבר הקשותי דגם האי האלה דגבי סוטה דרשינן לעיל למעוטי מאות וכו' ויל"ע (שו"ר בק"א כאן שהעיר כדברי הט"א וגם העיר מה שהערותי דהא איצטריך לדרשה אחריתי יעי"ש,) ועיין תוס' עירובין י"ג ע"ב ד"ה עשייה וכו' ואומר ר"י משום דכתיב וכתב את האלות האלה דבעינן שתהא כתיבה לשם אלה עכ"ל ודו"ק ויל"ק: ואגב ראיתי שם בט"א בד"ה ורבנן דברים הדברים לא משמע להו כלומר ה' לא דרשו, והקשה דהא ר"מ דריש האלות לרבות קללות וכו' וה"נ דריש רב"י וא"כ כיון דר"מ ור"י דרשו ה' דהאלות ודהאלה, ה"נ דרשו ה' דדברים הדברים דמ"ש ונפ"ל מהא דלא יקרא למפרע ווהיו ע"כ לכתבה אתא כרבי וכו' ובפ"ב דברכות אמר ר"מ דא"צ להשמיע לאזניו אפי' לכתחילה וגם לר"י קשה וכו' יע"ש תו"ד, ויש לעיין דלכאורה נעלם ממנו קושית התוס' לעיל בשמעתין בד"ה האלות לרבות וכו' תימה לרבי דהכא דריש ר"מ הי' דהאלות וכו' ובהוריות אמר ר"מ קהל הקהל לא דריש וכו' ותו קשיא דר"י אדר"י וכו' יעש"ה, ועיין תוס' שאנץ.

וא"כ שוב אינו מוכרח דבכל מקום דרשו ההי', וצריך בע"כ למצוא חילוק, או דקבלת רבו גרמה לו וקצרתי: עיין בק"א בד"ה מה משפט ביום שכתב דהא דאיצטריך רבא לאשמיענן דכתיבת המגילה ביום נראה משום דכתיבת המגילה אין סדרה מעכב ואפילו נכתבה בזמן מוקדם קודם הבאתה להקושת ג"כ כשרה ומנא אמינא לה מהא דפליגי תנאי בעירובין אי כשר למחוק מס"ת עצמה ומשמע אפילו מס"ת שכבר נכתבה וכו', וכן ס"ל להאי תנא כתבה קודם שבועה פסולה וא"כ הדק"ל מאי איריא דנקט כתובה בלילה וכו', עיי"ש היטב שמגומגם לשונו וא"י לעמוד על סוף כוונתו, ובעיקר הדבר פלא שלא זכר שר כאן דברי התוס' לקמן (כ' ע"א) ד"ה אמר ר' ירמיה וכו' שהקשו כן ותרצו דאיכא למימר מ"ד מוחקין לה מה"ת כגון אם נכתבה אותה פרשה בתורה לאחר

שקבלה עליה שבועה וכו', ול"ל מ"ד מוחקין מה"ת לית ליה דרבא ועש"ה, אך ובזה שפיר העיר הק"א למ"ד מוחקין לה מה"ת, הא דילמא כתבה בלילה או ישראל ור"מ ג"כ לא הוי כהן, יע"ש והרמב"ם פסוק דבעינן דוקא כהן יע"ש, וכן יש להעיר דדילמא כתבה למפרע דבס"ת כשר שלא כסדרן, חוץ מהשם, וצ"ל דבאמת להאי מ"ד דמוחקין לה מה"ת צריך להיות האי פרשה כתובה כדין הנצרך לגבי סוטה וכמו גבי קנקנתום שאמר חוץ מפרשת סוטה, שוב אח"ז מצאתי בשו"ת בי"צ סי' קמ"ה שהעיר בעצמו הערות אלו, וכן העיר בשם חתנו מהי' דכתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסלה יע"ש ופלא שנעלם ממנו התוס' דלקמן דף כ' וגם לא עמד בקרן אורה, שהבאתי, וקצרתי:

יש להעיר בדין זה דאמר רבא כתבה בלילה פסולה משום מה משפט ביום וכו', דצ"ע לפי מה שכתב הסמ"ע חו"מ סי' ה' ס"ק ז' דכשמדליק נרות בלילה ויכול לראות ולהכיר בני אדם מותר לדון בלילה אפילו בתחלת דין יע"ש, ועיין ברכ"י שם, (הש"ך והאחרונים חולקים עליו בזה) וא"כ מאי קאמר דכתבה בלילהפסולה, והא כתיבת הפרשה צריך להיות דוקא מן הכתב כדמבואר ביומא ל"ז, ובירושלמי בפרקין תני רבי הושעי כל פרשת סוטה היתה כתובה עליה שממנה היה קורא ומתרגם, ובהלכה ד' שם קאמר בעי רבי יודן כתב מפיו מהו עיי"ש בק"ע ובפ"מ, ובש"ק שם, וע"כ צריך להיות בפני הנר וכיון שהוי נרות דולקים א"כ הוי כמו יום וכשר גם לתחלת דין ולפירוש התוס' דמדמינן לה לד"נ א"ש, אבל לפירוש רש"י קשה דבד"מ כה"ג כשר, וצ"ל ע"כ דבדיעבד כשר אם כתב שלא מן הכתב ולזה נפ"מ מכתיבה בלילה שאפילו בדיעבד פסול ויל"ע, או י"ל כמו שאמר במגילה (י"ח ע"ב) שאני ר"מ דמיקיים ביה וכו' דהוא מותר לכתוב אפילו שלא מן הכתב ובשעת הדחק שאני יע"ש כן י"ל ה"נ אין לה שעת הדחק לעשות שלום בין איש לאשתו מותר לבקי בתורה ומיושרים אצלו לכתוב גם שלא מן הכתב ואם כתבה בלילה פסולה וצ"ע ועיין שם במגילה דף כ' ע"ב בהגהות הגאון מלא הרועים מה שכתב על הסמ"ע דלר"מ לא קאמר הסמ"ע ויש לפלפל עפ"י זה וקצרתי: שם תוס' ד"ה קודם וכו' אע"פ שמעכב אינו על הסדר עיין היטב בפנים הירושלמי, ובפירש הק"ע צ"ע דלא הביא דברי התוס', ועי"ש בשירי קרבן מה שכתב לתרץ קושיות התוס', ועיי"ש בד"ה כותב וכו', ובמראה הפנים שם ובפ"ק הלכה א', ובקרן אורה, ומה שתמה שם הש"ק על הכ"מ, הוא בעצמו נכשל בזה בדין דאין כותבין על עור ב"ט שתמה מדוע לא הביא הרמב"ם דין זה, ובאמת הביא זה דרך הילוכו בקודש, וכמו שכבר הבאתי לעיל כ"פ, וכן כמדומה תפס עליו בעין יצחק ועיין בתוספתא ריש פ"ב דלפי גירסת חסדי דוד הנאמנים צ"ל דתרי תנאי פליגי בזה אי כותב ואח"כ משביע או לא:

ובהאי דינא דכתבה למפרע פסולה נראה דבמחיקה לא קפדינן על הסדר ואף אם מחק למפרע לא פסלה ועיין לקמן כתב אות אחת ומחק אות אחת וכו' הא בלא"ה אם מחק אות אחת לבדו ואף מסיפא לרישא כשר, ובירושלמי נשאר בבעיא אם כתב ראשון ראשון ומחק יעש"ה: וכן מבואר ברמב"ם פ"ד, דאם כתבה על נייר או דפיתרא פסולה בדיעבד ג"כ, וכן אם כתב בדבר המתקיים וכן אם נשאר במגילה רושם כתב ניכר פסולה עד שימחוק יפה יפה, יע"ש דין ט' י"א ובירושלמי פ"ג הל' ג' הובא בתוס' לקמן דכ"א קאמר כמה ימחוק תני רבי חנין ב"ש אומרים אחת וב"ה אומרים שתים אמר ר"א טעמין דב"ה כדי לכתוב יה ע"כ ופרשו הק"ע והפ"מ כמה ימחוק מהמגילה ויהא מערערין אותה וכו', יע"ש וצע"ג הא אפילו רושם כתב הניכר מעכב ופסולה עד שימחוק יפה ובוודאי בעינן שימחוק כילה ובש"ק כתב די"ל דפליגי כמה ימחק מהשם עצמו ולא ידעתי למה השמיט הרמב"ם דין זה, ויל"ע: עוד נתבאר מדברי השירי קרבן פ"ב ד"ה ואינו כותב, דין חדש דבסוטה בעינן שתהא הפרשה כתובה בדבר שחור דהא בעינן מים מאררים שפירושו שחור כדאמרינן לעיל בפרקין וקומוס וקנקנתום שחורים הם אבל בסיקרא ממילא פסול וז"ב ועמ"ש בגמ' אהא דתניא ולא בסיקרא: שם בתוס' ד"ה כתבה איגרת פסולה וכו' ואי קשיא מאי איריא משום דנקראת ספר ת"ל דבלא"ה אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט וכו', אף דיש לתרץ דזה רק מדרבנן (וכה"ג תירצו התוס' בכמ"ק עיין אערה דרבנן בהקדמה) אבל הכא קמ"ל דהוי מדאורייתא הלכה למשה מסיני, י"ל דזה הוי בכלל תירוץ התוס' דאע"ג דאסור לכתוב בלא שרטוט המגילה עצמה אינה פסולה קמ"ל דפסולה, ונראה דהוא מהאי טעמא משום דוה הוי מדאורייתא וזה הוי רק איסור דרבנן: שם בא"ד מהו לא ידענא אם שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"ג דבשעת כתיבה כתב באיסורא, אי המגילה כשרה בהכי או לא עכ"ל, וצ"ע דנימא כיון דאידחי אידחי, ועיין לעיל ט"ו ע"ב ובמש"כ שם, וי"ל דשם שייך ענין קדושה ודמי לקרבן, אבל כאן לא שייך זה ודו"ק, ועיין ק"א שם, ועיין בחידושי רע"א ז"ל ליור"ד סי' רע"ב לענין ס"ת האי ספיקת התוס' יע"ש, שו"ר בע"ה בשו"ת רע"א ז"ל בסוף סי' נ' שנגע בסברא זאת וז"ל דמה דבינתיים לא הוה משורטט י"ל דאינו מגרע דלא הוי דיחוי כיון דבידו לשרטט והוי כמו קבל הכשר ונתן לפסול בפ"ג דזבחים דף ל"ד וצ"ע לדינא עכ"ל, וגם כוונתי בעזהי"ת לקושיתו שם ריש דבריו (דנשאל שם אם מהני במזוזה השרטוט שאח"כ והשיב דנראה פשוט דלא מהני וראיה לזה מסוגיא דמנחות תפילין שבלו וכו' טעמא דאין מורידין וכו' והא קיי"ל דתפילין א"צ שרטוט ומזוזה צריכה שרטוט, ואם איתא דמהני שרטוט אחר הכתיבה מאי קושיא הא יכול לשרטט עכשיו, ומכח זה הקשה על

התוס' כאן דהביאו להסוגיא ולא פשטו ספיקתם מזה, ולומר דבמזוזה לא מהני שרטוט אח"כ כיון דבעי כתיבה כסדרן וכיון דבשעת כתיבה לא הוה בהכשר לא מהני ההכשר שאח"כ הוא דוחק גדול דהוא אין חסרון בגוף האותיות והוירק תיקון אחר והוי כמו חקיקת נגיעה דמהני במזוזה עכ"ל הגאון זצ"ל), וכוונתי ג"כ לתירוץ הרש"ש עיין שם מש"כ, ועוד נראה ע"ד הפשט דלא יכלו לומר דעכשיו ישרטט, דכוונת הגמ' משמע דאין עושה עכשו שום פעולה אחרת כדי לתקנו לשום מזוזה, ועוד אפ"ל כיון דנכתב לשם תפילין ונשתמש בו וכמו שאמר תפילין שבלו, א"כ גם עכשיו אסור לשרטטו דדילמא שוב יצטרך לתקנו לשם תפילין וגם נתפס על זה איסור דהשרטוט גם עכשיו ודו"ק, כיון דקיימינן השתא דאסור לשרטט תפילין.

וקדמו להגרע"א בהערה זו בשו"ת בגדי כהונה שאלה א' והוסיף די"ל דגבי מזוזה הוכיח) המקשן ע"כ דהלכה דמזוזה צריכה שרטוט קודם כתיבה דאל"כ דאף אחר כתיבה מהני אמאי איצטריך הלכה הא גמרינן מזוזה כתיבה כתיבה מספר וכו' א"ו דאי מגז"ש הו"א אפילו שרטוט אח"כ מהני והללמ"מ אתיא דצריכה שרטוט תיכף קודם כתיבה והא דמספקא להו להתוס' במג"ס הא ודאי דמהני דאי לא מהני ממילא בס"ת נמי לא מהני כיון דבסוטה אתיא מספר ואמאי איצטריך הלכה במזוזה הא בלא"ה איכא גז"ש כתיבה כתיבה, י"ל דהתוס' כתבו ולא ידענא וכו' היינו השתא דאית לן הלכה גבי מזוזה דצריכה שרטוט קודם כתיבה מה דינו בסוטה אי ילפינן ממזוזה בגז"ש או לא, וכ"ז לפי מה דס"ל תוספות הכא דס"ת נמי בעי שרטוט אבל לפירוש ר"ת דלא בעי שרטוט נפשט הספיקא הנ"ל דלא מהני שרטוט אחר כתיבה דאי מהני מאי פריך במנחות שם וכו' ול"ל כנ"ל דהא לר"ת בספר גופי' לא בעי שרטוט ולא יכולין למילף גז"ש, א"ו דהסברא חצונה דלא מהני שרטוט אח"כ אם הכתיבה היתה באיסור את"ד, ויעיין גם בקרן אורה שהעיר בזה, עיי"ש, ול"נ עוד קצת ראיה דהרי אמרינן לקמן דף כ' דמוחקין לה מן התורה וא"כ הרי גבי ס"ת פסק ר"ת לקמן דלא בעי שרטוט רק משום זה אלי ואנוהו והוי רק מדרבנן עיין תוס' סוכה ובשו"ת שאג"א וגם נראה דאי משום זה אלי סגי בשרטוט קל ולאו דוקא בקנה עיין רע"א שם סי' נ' שם המרדכי בהל"ק ובזה מיישב קושית התוס' כאן יעש"ה ובבגד כהונה שם, וא"כ שרטוט זה לא מהני לענין מגילת סוטה דבעי שרטוט מה"ד ובקנה, וא"כ האיך מהני למחוק מה"ת, וכה"ג הקשו התוס' שם מזה דכתב ואח"כ משביעה דפסול יע"ש, א"ו דמהני שרטוט אח"כ ומשרטט לה עכשיו, ועכ"פ נפשט אידך בעיא דרע"א שם יעש"ה וצ"ע אלא דיש לדחות די"ל דמיירי במשורטט וכמש"כ התוס' לענין

מזוזה, ונרוויח מזה שלא יהי' סתירה לדברי הבגדי כהונה בשיטת ר"ת דוודאי לא מהני שרטוט שאח"כ:

(עיין בביאור מרדכי למרדכי הלכות מזוזה בד"ה גם יש לעיין להרמב"ם וכו' דדילמא מיירי בשרטוט מעיקרא שרצה לכתוב מזוזה וכו' יע"ש וקצת סעייתא למש"כ בריש דברינו דדילמא יצטרך שוב לעשות תפילין ודו"ק): אך עיין בק"א בשמעתין שהקשה ג"כ בלא"ה באופן כזה דהרי בעינן כתיבה ביום וא"כ אילו בס"ת כותבה רק ביום ובלילה פסולה? יע"ש ועיין מש"כ לעיל בזה וראיתי ביד שאול יור"ד שם שהביא ספק זה של הגרע"א וכתב בטעמא ליפסול משום דהוי שלא כסדרן יע"ש ושמח בזה אבל כבר דחה זה הגאון ז"ל שם בסי' נ' בעצמו ובסברא נכונה, ועיין עוד שם בתשובת רעק"א במה שכתב ליישב קושית התוס' דנפ"מ דשלשה אין כותבים בלא שרטוט היינו שיה' הכתב ביושר ומהני לזה שרטוט בבדיל וכו', משא"כ במזוזה ואינך דמדינא צריכה שרטוט בעי שיה' השרטוט מתקיים יע"ש ובבגדי כהונה שם הביא ג"כ דברי המרדכי בשם האור זרוע ומפרש בזה ספיקא של התוס' אי אמרינן דצריכה שרטוט משום כדי שיהא נראה לסופר שיכתוב בשוה וא"כ דוקא קודם כתיבה או דלאו משום הכי הוא ומהני השרטוט אח"כ אבל וודאי אי צריך שרטוט בשעת כתיבה ולא שרטט לא מהני אח"כ רק דתוספות מסופק אי צריכה כלל שרטוט מתחילת כתיבה לענין פסול המגילה ומש"כ דבשעת כתיבה כתב באיסור היינו משום דאסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט אבל לענין הכשר המגילה דילפינן מבספר לפסול מספקא ליה לתוס' כנ"ל עיי"ש ודפח"ח ועיין בפ"ת יור"ד סי' רע"א ובס' רפ"ד ס"ק ג': ולעיקרן של קושית התוס' דמאי איריא משום דנקראת ספר ת"ל דבלא"ה אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט וכו', נראה לי תלמיד קטן שבקטנים להעיר דלולא דכתיב ספר הו"א באמת דהכא בסוטה לא בעינן שרטוט משום סברת הירושלמי כ"פ שהובא בתוס' לעיל ד"ה לא על הלוח, דמשום דלמחיקה ניתנה לכך כותבין על מגילת עור בהמה טמאה, וכן לכך לא גזרו על טומאת ידים וזו למחיקה ניתנה וכן רצו האחרונים לומר לענין מחיקת השם משום דלמחיקה ניתנה, עיין שו"ת עין יצחק ועוד, וא"כ ה"נ יש להשתמשבסברא זו להקל דלא בעי שרטוט בפרשה זו משום דלא קאי רק למחיקה וע"כ לא מקפדינן לנוי או ליישר הכתב וכעין סברת התוס' בסוף דבריהם לענין אגרת שלומים דלא כתבינן לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא וכו' ויש מקום לעיין בסברא זו לולי דעת רבעהתוס' זצ"ל ומש"כ התוס' אלא ש"מ דהכא גמירי לה דלא מצי לשרטט להו, עיין במנחת קנאות, וכן בספר עמודי אש מתמיה ד בזה על הב"י עיי"ש וקצרתי:

דף י"ח

ע"א כתב אות אחת ומחק אות אחת וכתב אות אחת ומחק אות אחת פסולה דכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת עיין פרש"י ז"ל וקשה דלמה צריך קרא לזה הלא זה מוכרח מהא דאמרינן בכמ"ק אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים וכן באחיתופל נשא ק"ו מסוטה ולכך כתב שם ע"ג חספא ושדי בתהומא, ואי אמרת דבכה"ג כשר א"כ אין כאן מחיקת השם כלל דאי כתב אות אחת ומחקה אין כאן אפילו צורת התחלת השם ומותר למוחקו וז"פ וא"כ איך איפא מצינו דהתירה התורה למחוק שמו הגדול שנכתב בקדושה על המים? ודוחק לומר דזה היה פשיטא ליה לרבא דתיבת שמו הגדול פשיטא שצריך לכתוב כולו כאחד ואח"כ למוחקו, דאדרבה דאי כה"ג כשר נימא יותר טוב שיכתוב כל אות ואות לבדו כדי שלא יגרום למחיקת השם שהוא באמת מעשה נורא ואיום, ולומר דכל סגולת המחיקה הוא מחמת השם הקדוש, וא"כ צריך לכותבו מקודם כולו כדין דאל"ה אין כאן שם כלל, גם זה דוחק דפשיטא דכל חיבה ותיבה שבתורה קדושה היא וכל כתבי הקודש אסור מה"ת למחוק, עיין עין יצחק ועוד, ועושה סגולתה והלא פליגי בזה כמה כותב ואי כותב צואות וקבלות ובשכתבה אות אות לבדו ומחקה אין כאן קדושת הפרשה כלל, ואפ"ה הו"א דכשרה לולי למוד הקרא של ועשה לה כל התורה הזאת ויש מקום לעיין ושאלתי זאת לכמה גדולים ואין פותר לנכון: שם או דילמא בעינן נמי מחיקה לשמה וכו' ע"כ עיין בהגהות שמציינים לעיין לקמן דף כ' יע"ש וכוונתם דלקמן פשיטא לן דמחיקה לשמה בעינן ונראה דלא כוונו יפה, דכאן אין הכוונה „דלשמה" דהוא לשם האשה שמשקים אותה דזה פשיטא לן דבעינן אלא דכאן הוא הכוונה על דרך דדרשו לה ולא לה ולחברתה היינו דבעינן שיהא ניכר המחיקה שהוא לשמה לעצמה וכמו שפרש"י ז"ל דבשעת מחיקה הלא ידע איזה מגילה הוא מוחק, אלא דאינה ניכר דוקא לאחת והוי כמו לה ולחברתה, והארכתי עוד בזה אלא שכעת ראיתי שבמ"ק קדמני כבר בזה וכן כתב כבר בקרן אורה יעש"ה, וברוך שכוונתי. ונראה נמי דמשקה אותם בזאח"ז דאין משקים שתי סוטות כאחת ובכה"ג לא הוי וודאי ניכר המחיקה לשמה: שם בעי רבא השקה בסיב מהו בשפופרת מהו דרך שתיה בכך או אין דרך שתיה בכך תיקו ע"כ מה שהקשה במנחות קנאות דמבואר בכמ"ק דבעינן כלי חרס דלפיכך כהן משקה אותה מים המרים במקידה של חרס וא"כ מאי קמב"ל בסיב ושפופרת ת"ל דבעינן כ"ח דוקא עכ"ל, ח"ד נראה דלא בא אלא לאפוקי בכלים וכוסות דלא אבל אין ה"נ דבסיב או שפופרת דג"כ הוי עונש ומאוס ומכוער די ויותר אבל לא בעינן דוקא כלי חרס, והשפופרת נמי אפשר דעשה זה מחרס או ממין אדמה

אחרת, ולטעם הפנים יפות שהביא בדף י"ד דבעינן דבר שאינו מקבל טומאה ה"נ סיב הוי דבר שאינו מקבל טומאה, ובפרט לפירוש הערוך דהוי כמין ספוג מבואר במשנה דשבת פ' כ"א מ' ג' בין כך ובין כך ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה עיי"ש בפירוש הרע"ב, ובתפארת כתב בספוג הוא של דג שבים וכל שבים טהור, יע"ש וה"נ י"ל דהאי סובי ושפופרת הוי מים וכל שבים טהור, ומ"מ הוי מאוס ואין דרך שתיה בכך ולולי דמסתפינא הו"א עוד דזה הוא שבעי רבא דרך שתיה בכך, פירוש אי דרך שתיה בכך לגבי שאר אדם א"כ פסול לגבי סוטה דבעינן דוקא מדבר שאינו דרך שתיה מדה כנגד חדה, או אין דרך שתיה בכך ולכך כשר גם גבי סוטה והוי כמקידה של חרם ואזלא לה גם דמיון התוס' ד"ה בעי רבא וקצרתי ועיין בשו"ת בית יצחק חיור"ד סי' כ"ז שכתב לתרץ על מה שהקשו ברש"י שבת (נ"ב) בפי' בטבעת של אלמוג דטהורה משום דהוי פשוטי כלי עץ והקשו ת"ל כל שבים טהור ואלמוג בא מים כדאיתא בר"ה כ"ג לא קשה דכלל זה לא נאמר רק בבע"ח ודבר הבא מבע"ח כגון עצמות וצמר משא"כ בצומח וכו' ושוב הביא בשם משנה אחרונה פי"ז דכלים דה"ה כלים הנעשים מעצים שבים טהורים עיי"ש, ועיין בתוס' שאנ"ץ מה שפירש הכא ובוודאי לא הוי דבר המקבל טומאה, וא"כ אתי שפיר:

ומש"כ עוד המ"ק להעיר על פירש הערוך דנראה דהספק היא אם מוצץ מקרי שתיה ועיין תוס' ב"מ (פ"ז) ד"ה שבעך משמע דמוצץ בכלל שתיה וכו', עיין בשו"ת מים חיים להפר"ח ז"ל בענין דין ברכה על המוצץ ענבים ולימונס שהביא ג"כ מב"מהנ"ל ועיין חידושי לב"מ, ועיין אחרונים בש"ע אור"ח סי' ר"ח בדין זה ואכמ"ל בזה: שם בעי רב אשי נשפכו מהן ונשתיירו מהן מהו תיקו כתב המ"ק דעכ"פ צריך שישאר רביעית דבכל דוכתי סתם שתיה היא ברביעית וכו' ועיין בהגהות הגיעב"ץ ז"ל שנסתפק בזה אם בעיא זו אזלא נמי אליבא דר"י וכו' יע"ש, (ועיין בקרן אורה מה שכתב בזה) ויעיון בספר מוצל מאש סי' נ"א שחקר כבר בזה וז"ל בענין שתית מי סוטה לא נתברר אם צריך שתשתה כל הלוג או אפי' מקצת והרמב"ם כתב פ"ד מה' סוטה נשפכו ונשתיירו מהם לא ישקה את השאר ואם השקה כשר, והיא בעיא דלא איפשטא ופסק לקולא ומזה אין ללמוד דא"צ לשתות כל המים דנשפכו שאני ומצאתי בירושלמי פ' היה נוטל הל' ב' מה מקיים ר"ש טעמא דרבנן ובאו בה כולהן ולא מקצתן ע"כ משמע דרבנן לא ס"ל הכי אמנם בהלכה ד' גבי אשה מספקת לשתות קאמר ולא כן אמרינן כולהן ולא מקצתן ומשני כאינש דאמר וכו' משמע שהוא אליבא דכ"ע והתימה מהרמב"ם שלא כתבו וצ"ע עכ"ל, ויש לעיין בהא דקמבעי לעיל ומחקו לתוך כוס אחד וכו' וחזר וחלקן וכו', וכי אפשר

לצמצם שהאחת תשתה כל חלקה המגיעה לה והלא דילמא תשתה גם מחלק חברתה וא"כ הוי כמו נשפכו מקצתן דמה לי נשפכו או שתתה חברתה וכדומה, והאיך יהיה כשר שוב עבור השקאת הסוטה האחרת, וי"ל או די"ל דכאן אפילו לא נשתייר רביעית קמב"ל ולעיל פשיטא דנשתייר רביעית ולכך כשר וצ"ע בזה, לעת הפנאי אי"ה:

עוד יש למצוא טעם מדוע בחרו מקום לשום ולסדר הני איבעיות הכא שאין להם שייכות להקודם גם הלשון מבעיא השניה נשתפכו „מהן" נשתיירו „מהן" אינו מדוקדק ויש לעמוד ע"ז ואם היה אפשר למצוא שתי סוטות בהשקאה אחת היה אפשר לומר דבעיא הראשונה יש לה מקום לבעיא הקודמת דמחקן בכוס אחד, משום דע"י שפופרת וסיב יש להו לשתים לשתות בבת אחת, ואז אפשר דמהני והוי כברור וניכר לשתיהן אך הדברים יגעים וא"ל בזה: ומה שהעיר המנ"ק דלא הביא הרמב"ם הך איבעא דרבא דהשקה בסיב ושפופרת והיא פלאי, כבר קדמו בזה במנחת חינוך מ' שס"ה יע"ש ועיין בקרן אורה מה שכתב בזה ואינו נכון דעכ"פ היה לו להזכיר דין זה ובכל הני איבעיות פסק הרמב"ם דאם השקה כשר וכתב הכ"מ דבידעבד אינה צריכה לחזור ולשתות דמספיקא לא מחייבינן לה עכ"ל, וכתב המנ"ח שם דאינו מבין דבר זה כיון דאסורה על הבעל קודם שתיה מספק וע"י המים נתברר והם לא בדקו תיכף המים מותרת לבעלה וא"כ כיון דספק הוא אם בודקים כלל האיך מותרת לבעל דלמא פסולים הם ע"כ לא בדקו ואי דהבטיח רבינו דבדיעבד בודקים המים מנ"ל זה דקמי' שמי' גלי' וצ"ע עכ"ל, ועיין בסוף דברי התוס' ד"ה חזר וכו' דקמבע"ל אי מיא לא בדקו לה משום דלא נמחקה כהלכתא אי משום דטהורה היא עכ"ל, וא"ל דוגמא דאמרינן גבי שחיטה נשחטה בחזקת היתר עומדת וכו', ה"נ י"ל השקתה ולא בדקו לה בחזקת היתר עומדת ומספק דין אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק ובפרט דספק בדין אינה משנה החזקה כידוע, וא"ל נמי דזה גופא הוי הכרעה דלא פסלי בה ההשקאה ודו"ק ויל"ע, כי גם בקרן אורה עמד על זה דאמאי אזלינן לקולא וכו' יע"ש וכהערת המנ"ח ומה שכתב הרמב"ם שם דאם נשפכו המים ה"ז כותב מגילה אחרת ומביא מים אחרים ועיין בכ"מ שם צ"ע לכאורה דפשיטא הוא דאין לו מעתה מה להשקות?

והבנתי הדברים עפ"י הערת הק"א דזה קמ"ל הרמב"ם אף ביכול לאספן מקרקע אפ"ה לא יאספנו דנפסלו ע"י שפיכה וכמו גבי דם היכי דנשפך מן הצואר וכמו שנפסלין בלינה: שם בתוס' ד"ה כתבה על שני דפין וכו' ודומה כאילו גט שכתבו על שני דפין ותפרן יחד דפסול וכו' עכ"ל, והנה הב"ש באהע"ז סי' פירש לה בתפרן אח"כ פסול אבל תפרן מקודם הכתיבה כשר, והגרע"א בתשובה סי' י"א כתב דהדבר פשוט דמ"ש ותפרן

היינו אף אם תפרן כבר מקודם הכתיבה כמו ההיא דגלדי גלדי עכ"ל ותמה שם על הב"ש והק"א כאן לא הזכיר דברי שניהם ופירש כמו הב"ש ולא תקשי מ"ש משופר, דשופר שאני כיון דלא נתחבר מתחלת בריתו שם ב' שופרות עליו ולא מקרי שופר אחד אלא בתחלת בריתו אבל בספר דסוטה וגט דלא שייך ביה תחלת בריתו כאחת, כל שנתחבר קודם הכתיבה מקרי ספר אחד עכ"ל יעש"ה ועיין בענין זה בח"ס חאור"ח סי' ה' בביאור רחב ובשו"ת בגדי כהונה סי' א' ובשו"ת עמודי אור סי' א' ובספר שאלת בנימין סי' י"ד ועוד ובשו"ת בית אפרים חאור"ח סי' א' וע"ד ראיות הח"ס מהתוספתא דגיטין עיין בבגדי כהונה שם באריכות וכן על דבר הראיה ממתניתין דכלים וכן מחלק שם מה שהעיר שם השואל על דברי הב"ש, מהא דכתבו התוס' לעיל דאחר הכתיבה לא מהני השרטוט יעש"ה,ובס' שו"ת אפריון דוד סי' א' לאבי זקן זוגתי האב"ד דק"ק זאגער זצ"ל ועוד ועוד ועיין מנ"ח מ' שס"ה– ובענין מש"כ עוד בתוס' דב' גיטין מקרי נמי שני ספרים וראיותיהם תמוהים מאד כמו שכבר עמד עליהם הט"א בר"ה שם ועיין ק"א כאן שלא הזכיר דברי הט"א ועיין נוב"ת חאהע"ז סי' קכ"ד בתשובה להגאון בעל יד המלך וביד המלך הל' גירושין ובח"ס חאהע"ז יעש"ה כי מ"מ אני לך ואין דרכי להאריך ולעיין במה שכבר העמיקו האחרונים הרבה ולטחון קמחא טחינא:

עוד שם בתוס' ואין להקשות מ"ש וכו' דהתם בשמיעה תליא מילתא והוא לא שמע אלא קול הפנימי עכ"ל, וכתב בק"א ולפ"ז הא דתני התם אם קול חיצון שמע לא יצא הוא משום דהוי ב' שופרות, ול"ד קול חיצון לחוד אלא אפי' שמע הקול משניהם לא יצא ע"כ, הנה כך כתב הר"ן ר"ה שם להדיא ופלא שלא הביאו ועיין ט"א שם, ומסיים הק"א וא"כ אם שמע אחד קול אחד מב' תוקעים לא יצא דלענין שמיעה הוי ב' שופרות ואחד אמר רחמנא ולא שנים ואין זה מוכרח ודו"ק עכ"ל, ויש להעיר דהרי תנינא בר"ה ל"ד ע"ב שמע ט' תקיעות מט' בנ"א כאחד יצא עיין רש"י ותוס' שם, משמע דלכ"ע אם שמע הרבה תקיעות מכמה בנ"א כאחד שכולם תקעו בשוה והריעו בשוה דיצא דתרי קלא משתמעי, ובאמת קשה אמאי לא נימא שופר אחד אמר רחמנא כמו בשני גיטין לדעת התוס'? ומצאתי שוב שהעיר בזה הגאון בעל אפריון דוד הנ"ל ועל הקרן אורה צע"ק שלא הזכיר סוגיא זו, וסיים בעל אפ"ד ז"ל שם וזה יש ליישב דבאמת מחויב ליתן דעתו לשמוע התקיעות מאחד, אמנם בברייתא שם דקאמר תקיעה מזה ותרומה מזה יצא (ולפרש"י בב"א יע"ש) ואמאי הא קיי"ל לקמן תקיעות דר"ה מעכבין זא"ז א"כ הו"ל חדא מצוה, ולמה לא נימא בזה שופר אחד ובי' ועיי"ש ולא העלה שם לחלק בזה והק"א כתב בעצמו „דאין זה מוכרח" נראה משום די"ל דבעינן דוקא כח אחד בדבר אחד דהיינו תקיעה אחת

בשופר אחד אבל כח תקיעה אחת בשני שופרות פסול, אבל שמע שני תקיעות משני שופרות משני בנ"א לא מקרי הפסול שופר אחד וכו' דלגבי כל אחד הוי רק שופר אחד ומכש"כ בתקיעה מזה ותרועה מזה והוי כשני דברים מיוחדים ול"ד לשני גיטין מבעל א' ולאשה אחת, דהכח אחד והפעולה משניהם אבל בהכח רק אחד אחד והפעולה מכל אחד ואחד זה לא מצינו לפסול מכח כלל זה, ועיין נוב"ת סי' קכ"ד שציינתי לעיל מה שהביא מב"ק שם ודו"ק יעש"ה, וזה אשר כתבתי במק"א ע"ד ההערה בסנהדרין (י"א ע"א) דתניא מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של ר"מ אמרה לו רבי אחד מכם קדשני, עמד ר"מ וכתב לה גט כריתות ונתן לה עמדו כולן כתבו ונתנו לה והא ר"מ סבר ע"ח כרתי ובעי חתימה לבמה וא"כ הכא העדים לא ידעי באיזה גט היא מתגרשת והוי כשנים ששלחו שני גיטין ונתערבו דאין כאן נתינה לשמה ה"נ אין כאן חתימה לשמה ואין זה לשמה?

כבר העיר בכעין זה בספר הלכות קטנות למהר"י חגיז בקונטרסו לגיטין שם סי' כ"ג בענין שנסתפק בשני גיטין בשמות גרשום גרשון דנימא אין ברירה כתב והא דאשה ספק מקודשת לשנים דזה נותן לה גט וזה נותן לה גט? לא דמי דהתם ספק אשה לזה וספק לזה אתי ספק גט ומפקיע מספק קידושין, אבל לאה אשת פלוני וודאי האיך אתי ספק ומוציא מידי וודאי וכו' עכ"ל, ויתיישב הכל שפיר אבל עדיין צ"ע מטעם אחר וקצרתי, ועיין בספר דברי אמת בקונטרסים עכ"ל שם, ולפמש"כ לעיל על הק"א יש לצדד בכאן וקצרתי, ועיין בתוס' שאנץ כאן שכתב דאם הם מחוברים יחד השני דפין שפיר קרינן ליה ספר אחד וכן כתב בתוספי הרא"ש ויש לצדד בכוונתו: ובמש"כ התוס' לפסול בשתי מגילות ושני גיטין שלימין יע"ש ראיתי בתורת הק' שכתב סברא לפסול בזה, מטעם הא דרבה דכל שאיני בזאח"ז אפילו בב"א אינו דהיינו דבב"א נחשב כל אחד ואחד כאחרון ולכך ל"מ כלל וא"כ כיון דאילו היו המגילות או הגיטין בזאח"ז הרי אין שום חלות פעולת מהאחרון וא"כ בב"א דכל א' וא' נחשב כאחרון ממילא אין שום מגילה ושום גט פיעל כלל עכ"ד, ונעלם ממנו לפי שעה דבר אחד ביסוד הכלל הזה דכל שאינו בזאח"ז וכו' והוא מש"כ התוס' גיטין (מ"ב א') ד"ה הא ובזבחים (ל' א') ד"ה דבריו קיימין וכו' דלא שייך כל שאינו בזאח"ז אלא שהיכי שהראשון מונע את השני לחול כמו בשתי אחיות וכו' אבל הכא הא דלא קני שני בזאח"ז לאו משום דלא חזי לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנותן ואין לו בהם כלום וכו' יעש"ה וה"נ הא דאין גט אחר גט משום דאין לו על מה לחול, ואין לו למי לגרש, או להשקות, אבל בב"א שפיר חל ותפסי תרווייהו ועיין בבכורות דף ט' ע"א בתוס' שם, ויש לעיין בספר קהלת יעקב למהרי"ט אלגאזי אות רל"ג

בענין אתרוג הכשר ואתרוג הפסול שנתערבו אי יכול לצאת יד"ח בזאח"ז יעש"ה, – ומה שהעיר עוד שם בתרהק"נ מכמ"ק דדרשינן כה"ג וכו' יעוש"ה ועייקבאריכות בספר גט מקושר למהרי"ט אלגאזי זצ"ל חקירה ה' בשטר קדושין שכתבו בשני חתיכות של נייר או כתב ב' שטרות ואמר לה התקדשי בשני שטרות חלו, והביא מכל הדברים המסתעפים לענין גט ומתוס' דילן ובהבנת דבריהם, וכמה וכמה הערות נכונות, ונעלם דבריו מכמה אחרונים הבאים אחריו:

כתב המאירי בשמעתין כתב שתי מגילות לשתי סוטות או אף בשני כוסות וכו' פסולות שלא שתת כל אחת מהן את מגילתה ביחוד ואפי' חזר וחילקן מ"מ אין ברירה, וגדולי המחברים כתבו בזה האחרונה שבדיעבד כשר, ולא יראה כן עכ"ל, הנה בהשקפה הראשונה עלה ברעיוני לפרש דכוונתו להשיג על „גדולי המחברים" שהוא הרמב"ם ז"ל כידוע, מטעם שהעירו הקרן אורה והמנ"ח כמו שהבאתי לעיל, אך בהשפילי לסוף דבריו באיבעי דנשפכו כתב ג"כ דבדיעבד כשר וכלשון הרמב"ם ז"ל והתם ג"כ קשה כמו שכתב המנחת חינוך שם, ע"כ דכוונתו לא מטעם זה הוא, אלא מטעם שצריך לפסוק אין ברירה בדאורייתא, וא"כ ואיך פסק שבדיעבד כשר וצ"ל שדעת הרמב"ם הוא כמו שהאריכו ומסקי רבנן בתוס' דאין זה שייך לברירה דעלמא ולכך פסק שכשר ועוד י"ל סעייתא למש"כ התוס' יו"ט בפסחים דהא דפסקינן א"ב בדאורייתא הוא ג"כ מספיקא וא"כ שיב הוי ספיקא ולכך פסק שבדיעבד כשר וקצרתי, עיין יש"ש דיני ברירה, וכתונת פסים דיני ברירה, ובדרך פלפול יש לומר דלפי מה שהעילתי לעיל בשם המוצל מאש לספק אי בעינן שתשתה כולה או אפיל מקצתה דהיינו רביעית סגי עייש"ה ומה שהערותי מהאיבעי דגמרא דלעיל וא"כ ה"נ י"ל דהא דמבעי אי יש ברירה, פירוש אי יש ברירה היינו שבא כולו לחלקה, או אין ברירה פירוש ולא בא כילו לחלקה אלא בכל חלק מעורב גם חלק של חברתה, וכידוע שיטת רש"י גיטין (מ"ז ע"ב) ותוס' שם ועיין שאג"א דיני חמץ ומק"ח הל' פסח ועוד, וכיון שמחצה שלה ומחצה של חברתה נמי מהני הכא בשתיה שהרי עכ"פ שתתה רביעית הלוג מדידה וסוף סוף מועיל אלא דזה הוא אי אמרינן דסגי גם במקצת ששתתה לפי האבעי' השניה, ולכך פסוק דבדיעבד כשר ולטעמו דאמרינן דאם נשתיירו כשר, ולפ"ז מתורץ גם מה שהעירותי דאיזה שייכות יש לאיבעי זו הכא דבעי רב אשי נשפכו מהן ונשתיירו, דאף אי אמרינן בשתי כוסות דערבן וחלקן דכשר משום דיש עכ"פ ספק שמא כל המים של האשה הזאת ואת"ל החצי שלה עכ"פ יש בעולם החצי השנית בכוס חברתה, ואולי משום זה לא מקרי שיריים, אבל בנשפכה

מבעי ליה אי מהני שתיית שיריים ואף שבדברי הש"ס דוחק גדול לומר הכי כמבואר להמעיין מ"מ לפסקא דהרמב"ם יש לומר כן לסקל מעליו השגת המאירי ז"ל, ודו"ק:
שם בתוס' ד"ה חזר וחלקן מהו יש ברירה או אין ברירה וכו', ואני עוד לא זכיתי להבין אי האי ברירה שוה לשאר ברירות דעלמא א"כ לא היה צריך רבא לומר חזר וחלקן מהו יש ברירה או אין ברירה תיקו, אלא גם כשעירבן לבד, ובשאלתו, „או דילמא הא לאו דידה קא שתיא והא לאו דידה קא שתיא" יכול לומר מהו יש ברירה או אין ברירה דאי אמרינן ברירה אמרינן דמדידה קא שתיא וכמו דאמרינן התם גבי מים דמדלה מים מן הבור בב"ק שם, דאמרינן האי מדידיה קא ממלא והאי מדידיה קא ממלא, וה"נ אי אמרינן ברירה אמרינן האי דידה קא שתיא וכו' וכן בשני לוגים שאני עתיד להפריש וכו' ה"נ כן הוא, ובפרוטה בכוס שהביא התוס' ועוד בכמ"ק, ולמאי היה צריך לצייר דוקא בשחזר וחלקן מקודם, וצריך אני לרב בזה, אבל לפירוש התוס' ניחא דדוקא בחזר וחלקן דניכר שוב ומבורר חלק עצמה ודו"ק: שם בתוס' אבל דמי לברירה דמייתוו בבכל מערבין וכו' וכן בפ' הוציאו לו דמייתי מתני' וכו' ומסיק משום תערובות דמי חטאת שמתה בעליה וכי', גם בזה לא זכיתי להבין דלא דמיה כלל להתם דהלא התם נולד האיסור בתערובת ולא ניכר כלל מקודם, ומה שניכר היה מקודם היה בעת ההיתר, דרק לאחר שמת נולד האיסור בתערובת, וכן שם גבי נתנו דמי קיניהן צ"ע, וחפשתי ומצאתי זה בכתונת פסים לב"ק דיני ברירה בפרט ג' שהעיר על כל דבריהם יעו"ש: שם בא"ד ומהא נמי דתנן בפ' בתרא דמס' מעילה פרוטה של הקדש וכו' כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי ר"ע וכו' אלמא לר"ע אית ליה ברירה כה"ג דאמר בפרוטה הראשונה הוברר הדבר שפרוטה ראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתברר לן התם במאי פליגי עכ"ל כל העובר ישתומם וכבר עיני אברהם שפיר חזי בספר עיני אברהם חיבור על הרמב"ם הל' פסהמ"ק, מגדול ספרדי אחד סגי נהור, ושם בדף ס' ע"ב הקשה על דברי התוס' איך כתבו דטעמו דר"ע משום ברירה א"כ היה לו לר"ע לחייבו אשם וודאי ולא אשם תלוי שכו איתא בתוספתא והתוס' שם במעילה כתבו בעצמם דר"ע לטעמי' דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי, וא"ל האדהכריחה לפרש כן בסוטה משום דפריך עלה התם ממתניתין דלוגין, ואלת"ה מאי פריך ליה מברירה, משום דהתוס' בעצמם כתבו שם דלרבנן פריך יעו"ש.
וכעת דברי התוס' בסוטה צל"ע את"ד, וכמו כן העיר בספר מ"ק, וכן העיר על דבריהם אלו מטעם אחר בכתונת פסים שם פרט ג': עוד כתבו התוס' שם ומהא נמי ליכא למפשט וכו' שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה, ה"נ נימא שהמחק של לאה יגיע

ללאה, דהתם מקילינן בדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטיל עכ"ל, ויש להרגיש דמתוך דבריהם בעצמם, יקשה דא"כ התם בהאי דיומא ג"כ תקשי דמאי חייש לדמי חטאת שמתו בעליה, הא מדאורייתא חד בתרי בטיל ורק מדרבנן לא בטיל ובדרבנן יש ברירה, וכבר הקשה זה במל"מ פ"ז ממעילה יעי"ש ועל התוס' דמעילה בהא דפרוטה שנפלה שמביא התוס' לעיל, ועיין אריכות בגט מקושר הנ"ל סי' ט"ו, ובכתונת פסים שם אות ט"ז וכתב דר"י לשיטתו דמב"מ לא בטיל מה"ת, ובכרו"פ סי' צ"ט וק', וכה"ג תירצו האחרונים דברי הרמב"ם שפסק (פ"ד מ"א סמ"ז) אם יש בעשרה אחד שדמו כדמי כלב דהשאר מותר והקשו הא הרמב"ם לא ס"ל ברירה בדאורייתא, ותירצו בשם המבי"ט דמשום דמדאורייתא ברובא בטיל רק בבע"ח לא בטיל מדרבנן ובדרבנן קיי"ל יש ברירה, עיין בחידושי רעק"א בלקוטים, ובתו"ח למשניות תמורה ובשעה"מ פ"ג מהל' גירושין, ועיין בתפארת פ"ה דנדרים אות ד', ועוד ואכמ"ל בזה: ועיין מה שהקשה הרש"ש היטב על התוס', ועיין בתוק"נ מש"כ בזה, וזה לא כבר כתבתי בזה לרב אחד דהדפיס בספרו לומר דר"א ס"ל הכי מטעם דיש ברירה ועיין בביצה דל"ד דס"ל יש ברירה וכדפרש"י, וכתבתי דל"ל הכי דבשבת (קמ"ב) אמרינן דר"י אית ליה דר"א דהכא שהוא אחד עם המשנה ה' שהובא בשבת שם, וכמו שכתב הרע"ב שם בתרומות משנה ה' דר"א לטעמי' יעש"ה, והלא ר"י לית ליה ברירה לפי שמעתתא דיומא, והדברים עתיקים באריכות בזה בתוס' שם ועירובין ל"ו וגיטין (כ"ה ע"ב) ובכורות מ"ח ע"א וגם בשבת שם אמרינן כי אית ליה לר"א לחומרא אבל לא לקולא, וכן לענין תירום ותשרף וכמ"ש התוס' יו"ט שם ממשנה ג' והקשה דהו"ל להגמ' בשבת להביא ראיה ממשנה זו עייש"ה ואי משום דיש ברירה אין חילוק בין חומרא ובין לקולא כידוע עכ"ל שם: שם ועוד תימה אי אית לן למימר ברירה כה"ג א"כ כל התערובות שבעולם יחזור ויחלק משום ברירה וכו' ע"כ, הנה ידוע דברי התוס' תמורה דף (ל' ע"ב) בשם הרמ"ר ע"ז, ועיין כתונת פסים לב"ק בסוגיא דברירה יעש"ה מה שנוגע לתוס' דילן באריכות, ועיין היטב תוס' פסחים (צ' ע"ב) ד"ה עד שיכלו וכו' ואפי' למ"ד יש ברירה כה"ג לא שייך למימר דאנן סהדי שנתערבו וכו' יעש"ה וצ"ע משמעתין וביומא שם, כן יש לעיין דא"כ תקשי בההיא דשני לוגין שאני עתיד להפריש שהביאו התוס' לעיל ל"ל למימר שאני עתיד להפריש יאמר שני לגין בהחבית יהי' תרומה סתם וישתה ע"י בירור אח"כ שיברר שני לוגין לתרומה ועיין היטב בקצה"ח סימן ס"א כה"ג יעו"ש, ועיין בשו"ת בית אפרים חאור"ח ויור"ד, ובגט מקושר שם לענין ביטול התרומס ברוב חולין, וקצרתי ולא באתי אלא להעיר, ועיין בהגהות רצ"ח כאן ולא ראה בכל האחרונים הנ"ל: ובמש"כ התוס' מר"ה (די"ז) דיש בילה בשמן

ויין ואין ברירה בדבר לח עיי"ש, יש לעיין גבי הלוקח יין מבין הכותים וכו' ויש ליישב, ועיין בקצה"ח סי' ס"א.

ועיין בט"א ר"ה שם ובאבני מילואים שם: שם בא"ד ונראה דהכא קמב"ל וכו' הרי הוברר מימיה, או דילמא אין ברירה כלומר ברירת מים בשעת מחיקה בעינן וכו' יעש"ה ונראה להסביר דה"ק עפ"י מה שכתבו האחרונים ובשם הראשונים דהיכי דבעינן רק שתחול מכאן ולהבא לא שייך לברירה, עיין בשאג"א ובגט מקושר שם ועוד ועוד, וא"כ ה"נ הרי הוברר עכשיו מימיה, ולא בעינן כאן בירור דלמפרע, כיון שבעת המחיקה באמת היה ניכר, או דילמא אין ברירה כלומר ברירת מים בשעת מחיקה בעינן, וא"כ נצטרך לומר כברירה דעלמא דלמפרע תהני, ובזה אין ברירה, או יאמר דכל דלא ניכר בשעת מחיקה אז לא מהני גם בשחזר וחילקן, ואין ברירה אליבא דכ"ע, דמכ"מ לא ניכר לעין כל דלצרכה הוא, ואף שבכח נתברר אי אמרינן ברירה אליבא דדינא, מ"מ אינו מבורר דלצרכה הוא ודו"ק.

ויל"ע דלא העירו בזה המפרשים, וכה"ג עיין בנדרים (ע"ב ע"א) שומרת יבם וכו' ר"א אומר יפר ור"י אומר לאחד וכו' ופירש הר"ן דס"ל אין ברירה וכדאמר בגמרא אלא ר"א מאי טעמא אי יש זיקה אין ברירה ופירש הר"ן דהיכי דשני יבמין אין ברירה למי היא זקוקה ולמי תהי' לאשה ומש"ה אפילו שניהם אינן יכולין להפר דכיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אשה, אין הפרתן כלום דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפרנו דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה עכ"ל, ונראה דאין לה שייכות עם כלל עניני ברירה וכדומה שכן כתבו המפרשיסוכן מוכח מדברי הרא"ש שם בפירושו, ומוכרח הוא דבלא"ה מאי פריך דילמא סבר ר"א יש ברירה ועיין ביצה ל"ד, א"ו דאין לה שייכות עם שאר עניני ברירה וכדאסבר לן הר"ן ז"ל, וה"נ י"ל כן בהסבר דברי התוס' ואין לה שייכות עם עניני ברירה דכל הש"ס, וכן משמע מפסקא דהרמב"ם כמו שכתבתי לעיל על דברת המאירי ז"ל ועיין בספר יגל יעקב שמציין לעיין בספר שרשי הים דף פ"ה ע"ד יעש"ה, ואכ"מ: שם בתוס' ד"ה השקה בסיב וכו' כרכן בסיב וכו' דהתם מפסיק הסיב בין המצה ובין בית הבליעה, אבל הכא דלא מפסיק קמבע"ל, לדעת התוס' דמדמה להו להא דפסחים יש לספק בכל איסורי שתיה כה"ג ע"י סיב ושפופרת, וכן יש לספק לפי פירש הערוך עיין בגליון בשמו, ועיין מנ"ל הל' מאכלות אסורות פי"ד דין י"ב אם בכל איסורים שבתורה שכרכם בסיב דלא נגעה האיסור בגרונו לא עבר אהורמנא דמלכא יע"ש, ולבסוף דבריו שם רמז למחלוקת ר"י ור"ל בכל האיסורים אם על הנאת גרונו חייב או על הנאת מעיו

יע"ש, וא"כ צ"ע, גם בלא כרכם בסיב אלא ע"י שפופרת דג"כ אין דרך שתיה בכך, ולולא דה"ק היה נ"ל דלא דמי דגבי איסורין הנאת גרונו או הנאת מעיו תליא חיובא וכנ"ל.
וכן גבי מצוה עיין ספיקת המשל"מ הל' יסוה"ת ועיין כתב סופר חאור"ח, ובשו"ת באר יצחק ובישועות יעקב, אבל הכא לא שייך זה כמובן רק על עיקר השתיה ופעולת השתיה תליא ודו"ק, ואגב נ"ל דבר חדש דגבי שתיה לכ"ע בהנאת גרונו תליא, דעיין בסוכה (מ"ט ע"ב) אמר רב פפא ש"מ כי שבע אינש חמרא מגרונו שבע עיי"ש וברש"י שם גם אמרינן התם רבא אכסא דברכתא אגמע אגמועה דרך שביעה משום חיבוב מצוה יע"ש, א"כ באיסורין כה"ג לכ"ע חייב כנ"ל ד"ח, ואכמ"ל בזה: שם בתוס' ד"ה אמן שלא אטמא וכו' כבר עמדו ע"ז להבין מה רצו בזה התוס' הלא כן איתא בגמרא דילן בע"ב עיין קרן אורה ורש"ש ז"ל, והאמת ניתן להעיר דמשונה לשון הירושלמי מגמ' דילן דבירושלמי הלשון „לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע" משמע משעה ששתתה, ובגמרא הלשון הוא לכשתטמא מים מערערין אותה ובודקין אותה' ולא קא מסיים למפרע, ואף שאיני מבין מה שייך בזה למפרע, אבל יכול להיות שזה כוונת התוס' להרגיש מה שצריך להבין בדברי הירושלמי ומצאתי בספר יגל יעקב שעם השטמ"ק שג"כ עמד על דבריהם וכתיב אם לא שי"ל דה"א ע"ד מ"ש בר"פ כשם דכשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו אע"ג דאיהו לא קשתי וה"נ בודקין אותה עד"ז מעכשיו וי"מ דלהירושלמי הבדיקה באורחה לצבות בטן וגו' ועיין להרב ק"ח ולהר"מ עדאוי ז"ל ואין להאריך וכן כתב בזה בחידושיו לתוספי הרא"ש, ומצאתי שגם בעל קרבן חגיגה (שהזכירו כ"פ המל"מ והמגיה שם) בסוף סי' פ' הרגיש בזה וכתב דאפשר דהירושלמי אמר שהם כפקדון וא"כ אינם בודקין אותה אם לא שהוא טהור עתה, אבל לפי תלמודינו אמר מערערין דהיינו שהעיקר הוא כשהשקה אותה וכיון שהיה טהור אז, יבדקו לה המים עכ"ל שם במשנה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן שלא שטיתו ארוסה ונשואה ע"כ, – ופרש"י ז"ל ומכאן לגלגול שביעה מן התורה והנה אף שיש להרגיש, דלכאורה כן אנו יכולים ללמוד מכאן גלגול שבועה, מבבא הקודמת אמן מאיש זה אמן מאיש אחרא אך רש"י ז"ל לא מדנפשיה כתב זה, אלא מדברי הגמ' דקדושין (כ"ז ע"ב) למד זה שמבואר כן ובתוס' שם ד"ה הכי גרסינן הרגישו בזה דאליבא דרב ילפינן גלגול שבועה מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר ותירצו שם אמאי לא יליף עולא מכאן יע"ש, וכבר בא הדבר מבואר בתלמוד ירושלמי התם והכא פ"ב הלכה ה' דמנין למדו גלגול שבועה מסוטה ואמרה האשה אמן אמן עם איש זה וכו' עד כדון דברים שהוא ראוי להשביע דברים שאינו ראוי להשביע וכו' ארוסה

ושומרת יבם ראוי הוא להשביע וכו' ותימר מגלגלין והכא מגלגלין עכ"ל הירושלמי, ועיין במראה הפנים, ובש"ק, ועיין בתוספת שאנץ כאן על הגליון ש"ס דפוס ווילנא:

שם בתוס' ד"ה על מה וכו' אמן יש בו קבלה יש בו שבועה, עכ"ל כן הביא כאן הירושלמי על משנה זו, דברי ר' לעזר בשם ר"י בן זמרה אמן לקבלה אמן לשבועה וכו' ועיין שם במפרשים: בתוספת שאנץ כתב ואית דגרסי ולא מאחר שתתגרש ותנשא לאחר ול"נ דכיון דאין האיש מנוקה מעון דלוקה משום לאו דלא יוכל ואין קדושין תופסין בה אין המים בודקין את אשתו עכ"ל אינו מדוקדק כ"כ דכיון דאין קדושין תופסין, והיינו אליבא דר"ע בלא"ה לא הוות אשתו ולא יכול לקנות לה ופשיטא שאין המים בודקין ולעיקר דברי האית דגרסי י"ל כמו שמצינו דעת התוס' קדושין (כ"ז ע"ב) הנז"ל שכתבי וי"ל דסבר רב אמן מאיש אחר דקאמרהיינו אפי' מקטן שאין מקנאין לה על ידו דלא שייך ביה שבועה אפ"ה מגלגלין ועולא לית ליה האי סברא עכ"ל וא"כ י"ל דס"ל להאית דגרסי שאע"פ שאין מים בודקין כלל מ"מ היה יכול לגלגל כסברת רב, ולא כעולא ויל"ע, ועיין שם במצפה איתן שכוונתי במחשבתו לעיקר דבריו דתליא במחלוקת התוס' והרמב"ם יע"ש, אבל הכי שפיר י"ל דנאסר על ידו אי נימא דאיסור חע"א עיין תוס' סוף גיטין בשם הירושלמי ודו"ק ולח"ד קדושין תופסין בח"ל וקצרתי:

שם דף י"ח ע"ב ר"מ אומר אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא וכו' -כבר הבאתי לעיל דף ט' דברי הנו"ב אבע"ה סי' ע"ו על קושית הש"ך חו"מ סי' פ"ז סעיף כ"ה דבסוטה משביעין אותה ל דשאני סוטה דהשבועה אינה להאמין לה דהא שותה מים המאררים אחר השבועה ואף דילפינן גלגול שבועה מסוטה היינו דין חיוב שבועה ילפינן ולא לענין נאמנות באסורין יע"ש, ועיין בתשובת הגרע"א ז"ל בחלק הכתבים שבספר דרוש וחדוש, תשובה להרב רבי יעקב אב"ד דק' פילא ששם כתב ראיה להרמב"ם דמשביעין אותה שלא זינתה, משוה דמפורש בקרא בסוטה שתשבע שלא נטמאת יע"ש, ולא ראה בש"ך ובכל תשובות הנו"ב הנ"ל ואכ"מ, ומשום דאין כאן רק שבועת האיום, ולא שבועת בירור, ובזה א"ש מה שראיתי בספר אחד שהקשה בשבועה שלא אטמא שאמר ר"מ, הרי נשבעה לקיום המצות ואין חייבין ע"ז וכפי מה שהסביר היטב הנו"ב שם לק"מ דהשבועה אינה אלא לאיים עליה להבא ולקבלת ההודאה, אבל לא על עצם הטומאה ודו"ק ובלא"ה לק"מ כמובן- והנה בשו"ת מרן ז"ל ספר שני חחו"מ סי' ק"ה שם דנו החכמים השואלים אם ב"ד משביעין על העתיד שום שבועה, ובתשובת המחבר השיב בזה לא שמענו שמשביעין ב"ד על העתיד אבל שמענו שע"י גלגול שביעה יכול להשביע על העתיד גבי שבועת החשד וכו' ומיהו יש ללמוד מדאשכחן בסוטה שמגלגלים עליה

על העתיד דקיי"ל כר"מ וכו', ואין לומר דהתם מריבוי דקרא נפק"ל ולא מדין גלגול הא ליתא וכו' ועיקר גלגול שבועה מסוטה ילפינן להא מילתא נמי יליף מסוטה דיכול לגלגל שבועה להבא וכו' מ"מ לא למעשה אני אומר וכו' את"ד, ולפמש"כ לעיל וכמו שהבאתי בשם הנו"ב יש לחלק נמי לענין זה דעל נאמנות להבא לא מצינו שום חיוב שבועה דגם בסוטה הרי לא נאמנת בשבועה ואינה אלא כדי לאיים וכו': ועם חקירת המהרי"ט הנ"ל יש להבין בדברי הירושלמי בהלכה זו, שזה צורתו, אית תנוי תני מה זו באמן ואמן אף כל הנשבעין באמן ואמן אתנוי תני זו באמך ואמן ואין כל הנשבעין באמן ואמן, הוי בעי מימר מאן דמר וכו', מן דמר זו באמן ואמן ואין כל הנשבעין באמן ואמן כלום למוד גלגול שבועה לא מסוטה? לגלגול אה למד לאמן ואמן אין את למד עכ"ל ועיין בפירוש המפרשים ק"ע ופ"מ, שאין כל טעם והבנה לפי פרושם דמה לי חד אמן או תרי אמן, בלי הוראת שום דבר ק אך לפי חקירת המהרי"ט היה י"ל בדוחק דזה כוונת הירושלמי בלישנא קלילה לרמז דכל הנשבעין נמי באמן ואמן לפי דרשת ר"מ דאמן על לעבר ואמן על להבא וה"נ בכל הנשבעין באמן ואמן גם על לעתיד, וע"ז קאמר דכלום למדו על שביעה לא מסוטה, וא"כ גם בעלמא לשביענן על העתיד, דלא מריבוי הוא אלא מדין גלגול וכמו שכתב המהרי"ט, ומשני לא, דדוקא לגלגול את למד לאמן ולאמן אין את למד וכסברא שכתבתי לעיל ויל"ע, וראיתי בנחל יצחק (סי' צ"ד ענף ב') שכתב על ספיקת הקצה"ח דלכן אינו מגלגל בשבועת נוטלין משום דזה הוי חשש בלהבא דהא עדיין לא נטל ממון חבירו תח"י וכו' ושוב העיר מסוטה דמצינו דמגלגלין בלהבא, וכו' ומסיק דלפ"ז הדין נותן בשבועת השותפין דיכול לגלגל עליו בשד"א על חשש דלהבא וכמו דס"ל לר"מ דמגלגל שבועה שלא אטמא על (להבא) כצ"ל עכ"ל, וראיתי שוב בסיף ענף ד' שהזכיר לדברי המהרי"ט הנ"ל ראש דברינו, ושוב הביא שם ירושלמי שבועות פ"ז ומסיק דטעמו הוא דאין לגלגל שביעת נוטל על נשבע ונפטר משום דאזיל בשיטת רבנן דפליגי על ר"מ וס"ל דאין מגלגלין בסוטה על להבא יע"ש ומן הירושלמי שפרשתי הוי סעייתא דכך דעת הירושלמי דבעלמא אין מגלגלין על להבא.

ואגב ראיתי שם בסעיף ב' ענף א' בד"ה והנה שכתב דברים אשר לא כן דז"ל דהנה בסוטה דאף שנשבעה עכשיו אמן שלא סטיתי מן איש זה א"כ הוי כמו שנתברר דליכא כלל רגלים לדבר ע"י קו"ס דהא עכשיו שנשבעה כדין מותרת לבעלה אף דהוי קו"ס א"כ הוי כמו דנסתלק לגמרי הריעותא דהוה בה מן הקו"ס וכו' ואפ"ה תשבע נמי שלא שטיתי ארוסה וכו' וא"כ ה"ט שייך נמי בשבועת השומרים וכו' יעוש"ה, ובמחכת"ה

שלא בדקדק כתב כן, דאטו בסוטה נסתלק הריעותא דקו"ס ע"י השבועה והלא עוד צריכה לשתות מים המאררים.
ומה זה דקאמר „דעכשיו שנשבעה כדין מותרת לבעלה אף דהוה קי"ס" אין זה אלא מן המתמיהין, וכמו שהאיר בצדק הנו"ב הנ"ל דאין זהיריבגור הקיקי: שם בנח"י דברים שבועה לברר הספק כלל אלא שבועת האיום ועוד כתב שיש לדקדק עליהן אך אכמ"ל:
ובירושלמי שבועות (פ"ח הלכה ב') אמרינן רבי יוחנן בעי שבועת סוטה מהו שיהיו חייבין משום שבועת ביטוי מה נן קיימין אם בשוגגת בעבירה ובשבועה אין כאן סוטה אם במזידה בעבירה ובשבועה אין כאן קרבן אתי' דרב כר"ע ואין יסבור רבי ישמעאל כר"מ אתיא הוא דר"מ אמר אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא ואת משכח מקשייא עכ"ל הירושלמי ופירש הפ"מ דאליבא דר"מ דקבלת שבועה של סוטה גם על להבא היא א"כ שבועת ביטוי שבשעה שנשבעה יודעת בשביעה ואח"כ נעלמה ממנה השבועה וכדין שבועת ביטוי בלהבא, ומ"מ מקשה הוא, משום דבעינן דאיתא בלאו והן ולא משכחת לה בקבלת שבועת דסוטה לאו וכן הא לא תוכל לישבע שתטמא והיינו מקשייא את"ד ובמראה הפנים שם, ולפמש"כ הדבר צריך ביאור ליחייב משום שבועת ביטוי בסוטה, ואפשר דהיינו טעמא דקאמר בירושלמי ואת משכח מקשייא ויל"ע היטב בזה, גם יש לעיין בהא דקאמר אם במזידה בעבירה ובשבועה אין כאן קרבן והלא בכה"ג המים בודקים אותה, ואם בהיה לה זכות ותלה לה ג"כ יל"ע:
ועיין שם בהגהות ציין וירושלם שהקשה דמאי קאמר בירושלמי אם בשוגגת בעבירה ושבועה אין כאן סוטה, דצ"ע לפמש"כ המהרי"ק דבסוברת שמותרת לזנות מ"מ אסירה דמעלה מעל בבעלה משכחת לה שוגג באומרת מותר דהוי שוגג ומ"מ היית סוטה עכ"ל, ובאמת יש להעיר מזה על דברי הט"ז הידועים אי אימר מיתר הוי שוגג ועיין שו"ת חוט המשולש בזה והיא נדפסה ג"כ בשו"ת בית הלוי ח"ר בענין קרבן באומר מחר, ועיין שו"ת רעק"א סימן ר"ה ר"י ודו"ק אבל בכלל איני מבין דהא אף שסברה שמותרת לזנות מ"מ הוי מזידה דהאיך נשבעת שלא שכב איש אותה והא ידעה ששכב איש אותה, רק באופן זה י"ל שסברה שמותרת לזנות ובשבועה הוי שוגגת בקרבן דידעה ששבועה זו אסורה אבל לא ידעה שחייבת עליה קרבן ככל שבועת ביטוי לשעבר עיין שבועות (כ"ו ע"ב) וצ"ע, ועיין כאן בנועם ירושלמי ובמש"כ לעיל דף ו' דאמרינן דזכות תולה וע"ש וכעת נזדמן לי לעיין בעין יעקב דפוס ווילנא, ומצאתי שם באהבת איתן למסכת שבועות שהקשה מעצמו כזה אא אמאי תנן בסוטה גבי סוטה דאם יש לה זכות תולה לה והרי אם טמאה היא עברה על שבועה שקר ואין זכות תולה בש"ש, ושו"ר שהרגיש בזה

בס' מקום שמוחל ואף דבירושלמי שלהי מכילתין משמע דהסוטה אינה חייבת קרבן על שבועתה היינו דוקא קרבן אבל מ"מ יש בה איסור לאו בשבועה דקרבן היינו טעמא דאינו חייב היינו כמש"כ המפרש דליתא בלאו והן שא"י לשבע שתטמא ואילו למלקות לא בעי לאו והן וכו' וא"כ קשיא אמאי זכות תולה בסוטה ש ויל עפ"י מש"כ בספרי והביאו בתוס' סוטה ודף כ' ע"ב) ד"ה הא מני וכו' מכאן שאם יש לה זכות תולה, ולפ"ז א"ש דע"כ גבי סוטה ל"ל שלא יתלה לה זכות מחמת שעברה על ש"ש דכמו דמנחתה שמביאה מזכרת לה עון כש"כ שתהנה לה להזכיר זכות משום דמדה טובה מרובה את"ד (וראיתי עכשיו בתה"נ מה שהביא בשם התפארת דלא שנשבעת שלא אטמא דמושבעת ועומדת מהר סיני היא אלא שמקבלת על עצמה שתענש אח"כ כשתזנה שאם תטמא אח"כ יבדקוה המים למפרע ועמש"כ שם מדין כולל לקיים את המצוה):

שם אמר רב המנונא שו"י שזינתה אסורה ליבמה וכו' והתנן זה הכלל וכו' יעי"ש בפנ"י קדושי' כ"ז ע"ב הקשה בהא דאמרו שם אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנלן וכו' הא ממה דמגלגלין שלא נטמאת שומרת יבם ודאי מצינו למילף גלגול שבועה לענין ממון דלמאן דל"ל דרב המנונא דשומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה א"כ עיקר שבועה דשומרת יבם הייני להפסיד כתובתה לחוד וכדפרש"י ריש פ' ארוסה וא"כ שפיר שמעינן גלגול שבועה בממון וכו' יעו"ש, ותמוהין דבריו מאד שלא עיין היטב בסוגיא דמבואר דהא דאמרי במערבא לית הלכתא כרה"מ ע"כ מוקי למתניתין כר"ע דס"ל אין קדושין תופסין בח"ל ומשוי ליה כערוה ולדידיה שפיר אסירה עליו, ועיין בתוס' שם י"ח ע"ב ד"ה שומרת יבם ובתוס' שאנץ שם ודו"ק וא"כ איפא מצא דלמאן דל"ל דרה"מ עיקר שבועה משום ממון הוא, וגם הרמב"ם פסק (בה' י"ז פ"ד) דאיני מגלגל עלי' שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם אבל מגלגל עליה שלא זינתה תחת אחי' יעו"ש אף שפסק בפ"ה שם דשומרת יבם אינה שותה ולא נוטלת כתובה אפ"ה משום ממון דכתובה אינה נשבעת ונעלם זה מהפנ"י שפניו כפני חמה, ועיין בנח"י סי' צ"ד: שם הא מני ר"ע היא דאמר אין ק"ת בח"ל ומשוי לה כערוה, הנה מדדייק ומוסיף „ומשוי לה ערוה" וכלום היה חסר בשלחן המלך בלא תיבותהללו, ע"כ צ"ל דמורים באצבע, למש"כ התוס' שאנץ על הגליון „דאליבא דרבנן אע"ג דאיכא מ"ד דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק מ"מ לא שאני משאר לאווין ולא תהא אסורה לו כיון שאין ממזר מיבמה" ודוקא לר"ע דהוי ליה ממזר „משוי לה כערוה" אבל לרבנן אף אי ס"ל דאין קדושין תופסין בה, מ"מ לא משוה לה כערוה וז"פ:

וכן יש ללמוד מדברי התוס' ד"ה שומרת יבם וכו' פי' אפי' לרבנן דאמרי ק"ת בח"ל וכו' הכא מידו אלמא דקרא משוי לה כערוה משום דאגידא ביה וכו' את"ד, וא"כ הא דאמרי

במערבא וכו' הא מני ר"ע היא וכו' ע"כ דהכוונה דדוקא לר"ע משוי לה כערוה, אבל לרבנן אף שס"ל אין ק"ת ביבמה לשוק מ"מ לא משוי לה כערוה וכ"ז פשוט, ועיין בקרן אורה מה שהשיג על התוס' ולפמש"כ דבריהם מאירים „בלשון הגמרא": שם הא אסורא ה"נ דמתנה ש"מ, עיין רש"י משמע דמדאורייתא אסורה עליו, ועיין מש"כ לעיל (ז ע"א) ובקרן אורה שם אך י"ל דשא"ה דהוי וודאי סוטה, ויל"ע בדעת הראב"ד דגם סוטה וודאי צריכה חליצה ויש לחקור בזה אי רק אסורה מדרבנן עליו נמי מתני, עיין מנ"ל הל' יבום בשם הנומק"י דאף אי זינתה מותרת מ"מ לבועל קנסוה יעו"ש ופסקו הרמ"א באהע"ז סי' קנ"ט ס' ג' ועיין ב"ש שם ובפ"ת שם:

ראיתי בתור"ח סי' כ"ט שהקשה לו השואל בהא דאמרינן דלר"ע יש ממזר מיבמה לשוק, דהא כיון דקיי"ל דסוטה טומאה כתוב בה כעריות א"כ בתחלת ביאה נפקע זיקתה ובגמר ביאה לא הוי ממזר והוכחה לזה שניפקע הזיקה בשומרת יבם שזינתה הוא עפ"י דהתוס' ביבמות צ"ב ע"א ד"ה ואמרו וכו' שכתב עליהם בשו"ת הגרעק"א (סי' ר"ו) בשם חכם אחד דאם היתה נקראת סוטה דאורייתא פקע מצות יבום דסוטה טומאה כתוב בה כעריות וממילא הוי הולד ממזר משום אשת אח שלא במקום מצוה וא"כ אמאי יש ממזר מיבמה לשוק לר"ע כנ"ל ואף אם היא מזידה, את"ד שם, ועיי"ש מה שהשיב ע"ז המחבר לסתור דבר זה מכמ"ק ואגב הביא שם דברי הריטב"א יבמות (דצ"ב סע"ב) שכתב שם דהא דתנא דר"ע משוי לה כערוה לא משום דלא תפסי בה קדושין בלחוד הוא, אלא משום דמשוי ליה לולד ממזר כדין א"א, משא"כ לרב דס"ל דאין ממזר מיבמה דאין ממזר אלא מח"כ מש"ה אע"ג דס"ל שאין קדושין תופסין ביבמה מ"מ לא משוי לה כא"א לאוסרה ליבם עכ"ד והוא סעייתא למש"כ בריש דברי על דברת התוס' שאנץ ותוס' שלנו, ובסוף דברייי מביא ראיה דלא נפקע הזיקה בשומרת יבם שזינתה מהא שמעתא דידן דמוכיח רב המנונא דש"י שזינתה אסורה ליבמה מדקתני במתניתין שימרת יבם וכו' אא"ב אסורה מש"ה מתנה בהדה וכו' ודחי הגמרא הא מני ר"ע היא וכו', ואם נימא דש"י שזינתה ניפקע זיקתה לר"ע ואסורה ליבם באיסור כרת כדין א"א שלא במקום מצוה א"כ אכתי אמאי מתנה עמה הא בממ"נ אם זינתה בעודה שומרת יבם א"כ נפקע זיקתה ואינה אשתו כלל, ולא שמענו שיתנה הבעל אלא באם זינתה אסורה עליו ומ"מ היא אשתו מדיין א"ו דלא ניפקע זיקתה כלל וכנ"ל אלא שיש סתירה לזה מהא דבעי ר' ירמיה מהו שיתנה על נשואי אחיו ופשוט ממתניתין דזה הכלל וכו' והרי אם זינתה בנישואי אחיו הויא לה סוטה גמורה דפטורה אף מחליצה ואינה זקוקה לו כלל ומ"מ מתנה עמה ע"ז, וה"נ מתנה עמה אם זינתה ש"י ג"כ ועיי"ש עוד, ובזה יובן טעם בעיאת וספיקת ר'

ירמיה ופשיטתו, דלכאורה מילתא דפשיטא הוא אבל לפי הנ"ל אתי שפיר דזה קמ"ל דאף שנפקע לגמרי מ"מ יכול להתנות ודו"ק, ורבי ירמיה לשיטתו דאמרי במערבא היינו ר"י כדהביא התוס' ודו"ק, וטעמא דמלתא הוא פשוטו דבאמת הוא רק ספק ע"כ יכול להתנות ע"ז ואם באמת זינתה הלא בלא"ה המים בודקין אותה והיא מתה לאלתר:

ובאמת דברי הגרעק"א צ"ע דלא תהא עדיפא מא"א שאסורה לבעלה, ומ"מ לא נפקע הקדושין הראשונים וכדפרש"י שם ביבמות (מ"ט ע"ב) שם וא"כ מ"ט נימא ביבמה שנפקע זיקתה מהיבם „אם היא אגידא ביה והוי כארוסתו שזינתה" לשון התוס' ד"ה שומרת וגם יש לעיין מלקמן ריש פ' ארוסה דתנן ארוסה ושומרת יבם לא שותות וכו' אשר תשט אשה תחת אשה פרט לארוסה ושומ"י ועי"ש בפרש"י ובפרט לפירוש התוס' דע"כ אתיא כרב המנונא דמיתסרא ליבם דאל"ה למאי איצטריך קרא יע"ש, וא"כ אי אמרת דשומר"י שנסתרה הוי לה ספק אשת אח שלא במקום מצוה והוי ספק אם היא אשתו כלל א"כ פשיטא דאינה שותה, אך לאידך גיסא יכולין לפרש דזה היא גופא טעם המיעוט של אשר תשתה אשה תחת אישה פרט לשומ"י פירוש שאפשר שאינו אישה כלל ונפקע זיקתה מעיקרא אדדוחק הוא ופשטות הלימוד הוא משום דעדיין אינו אישה כדמבואר שם בדף כ"ד ע"א וע"ב, וא"כ קשה דלמה צריך קרא אם ספק לן שמא אינו אשתו כלל ולא הוא הבעל שלה להשקותה כלל ועוד י"ל דבספק סוטה לא הוי כערוה ואינו נפקע זיקתה כלל אפילו בספק ויל"ע כי יש לדחות זה, ולא באתי אלא להעיר בדב"ח וכן יש לעיין שם ביבמות (צ"ה ע"א) דמביא התוס' כאן דקאמר אלא אמר ר"ל יבמה יבמה למאן אלימא לאחר וכדרב המנונא וכו', והשתא הא אינו דומה לאחות אשה, דהכא הטעם הוא משום דנפקע הזיקה לגמרי ונאסרה עליו מטעם אשת אח שלא במקום מצוה אבל לא מאיסור סוטה לבד יע"ש וי"ל גם י"ל דזה הוא שדחה הגמרא מה ליבמה שכן נטמא הגוף וכו' ודו"ק וקצרתי: וכן מתבאר משו"ת נוב"ת חאהע"ז סי' ק"נ שמדבר שם אי ע"י קדושין לזר נפקע זיקה ומבואר שם שע"י זנות לא נפקע הזיקה יעש"ה ועיין בהג"ה שם מה שהקשה דמי לא משכחת בני צרות שהולידו הצרות בזנות בלא קדושין יעו"ש ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה אמרי במערבא וכו' התורה אמרה וקנא אח אשתו אפילו מקצת אשתו וכו' ונעלמו מעיני אשה ולא מעיני יבמה וכו', עיין במהרש"ל פירוש דבריהם, ועיין במהרש"א, ועיין בתוס' דידן ותוס' שאנץ לקמן ריש פ' ארוסה דכמעט מבואר דבריהם בקושית התוס' על פרש"י ועין בשירי קרבן ומה"פ היטב בכל פרט, וסוף דבר דברי הירושלמי בפנים צריכים עיון ופירש הדק היטב, אך זאת ראיתו בירושלמי שם בהא

דקאמר שומרת יבם שזינתה דר"ל אמר מותרת לביתה וריב"ל אמר אסורה לביתה הוסיף בה הירושלמי דרבנן אמרין אמר ר"מ לא כן אמר ר"י בר אחא בשם ר' לעזר שומרת יבם שמתה מותר באמה ע"כ נדחקו המפרשים בפירוש הדברים, ועלתה בדעתי לפרש לפי מה שהבאתי לעיל בשם הגרעק"א דשומ"י שזינתה נפקע הזיקה לגמרי וא"כ הכי יש לפרש דלא כן אמר ר"י ב"א בשם ר"ל דשומרת יבם המתה מותר באמה, דנפקע הזיקה ולא דמי לאשתו שמתה א"כ צריכין נמי לומר דשומ"י שזינתה תהא אסורה ליבמה ומשום דנפקע הזיקה לגמרי והוי אשת אח שלא במקום מצוה ולא דמיא לאשתו שלא נפקע הקדושין כדהקשיתי לעיל ומדוע אמר ר' לעזר דמותרת לביתה וקס"ד השתא דטעם דריב"ל דאמר אסורה לביתה ה"נ מהאי טעמא הוא משוה דנפקע זיקתה לגמרי וכנ"ל, וע"ז קאמר שוב בגין דחזינן זה הכלל וכו' מאן תנא הדא מתניתא לא רבנן ולא ר"ע וכפירוש הפ"מ יע"ש, שוב עיינתי בירושלמי שעה פירש הגאון הרידב"ז ותוס' רי"ד זצ"ל ומצאתי שם בתוס' הרי"ד בירושלמי כאן שהעיר מהא דניחא דשומרת יבם שזינתה תהא נפקע הזיקה והבנים יהי' כשרים דתיכף בהערהא תהא נפקע הזיקה והבנים יהיו כשרים ע"י גמ"ב יע"ש ומתרץ נמי כמש"כ לעיל דמשום דגם בא"א לא נפקע הקדושין ומתרץ לה נמי דברי הירושלמי על אופן כזה יעש"ה באריכות וברוך שכוונתי לדעתו שלאי"ת ועיין בתו"ח שם סי' י"ד בענין אי קדושי יבמה לשוק מפקיעין מידי זיקת יבום יעש"ה, ועיין בדורש לציון דרוש י"ב ודו"ק:

ומש"כ התוס' בשם הירושלמי דכהנת היתה והתירוה לבעלה וכו' אף מכות אין בה, ועיין במהרש"א וקרן אורה ובשירי קרבן הביא פסק הש"ע והרמב"ם דיבמה שבא עליה זר עשאה זונה יעש"ה מש"כ לתמוה על זה, ויותר קשה מזה הוא דעת החינוך במצוה תקצ"ז שכחב והעובר ע"ז ובא על היבמה והיא תחת זיקת היבם חייב מלקות ע"כ והמנ"ח הביא ע"ז דעת הרמב"ם דכתב דבענין דוקא קידש ובעל עיי"ש, עוד מסיים החינוך ועיקר האזהרה זו היא על האנשים וגם היא בכלל האיסור שלא תבוא ותנשא לשום אדם עד שתפטר מן היבם ואפשר שאם עברה ונבעלה לרצונה ועודה זקוקה ליבה שגם היא בחיוב המלקות עכ"ל והמנ"ח מתמה ע"ז דמה ראה לספק בלאו זה יותר משאר הלאווין דמוזכרת האשה כאיש יעש"ה ואפשר היה לומר ולהטעים קצת עפ"י מש"כ האחרונים דעליה אין מצות יבום וכיון שכן א"ל דגם האזהרה אין עליה וצ"ע, ולפי דברי החינוך יש לפרש בדברי הירושלמי שאמר אף מכות אין בה, היינו דוקא „בה" אבל הוא לוקה לכ"ע, ואתי שפיר שלא יקשה מן הירושלמי על החינוך שכתב מקודם דהוא לוקה בזנות די"ל דמפרש כן כמש"כ דעליה אין מלקות אבל הוא שפיר לוקה ויל"ע: ועיין תוס' כתובות

כ"ט ע"א ד"ה ועל הכותית וכו' ועוד הוי מצי למיתני יבמה, לשוק וכו', וצ"ל כמש"כ תוס' שם לעיל מזה גבי מחזיר גרושתו יעיי"ש וגם יש לעיין אי נימא דיבמה שזינתה דאסורה ליבמה וכר"ע וא"כ מתחלת ביאה נפקע זיקתה ושוב בגמר ביאה הוי ביאת היתר ואי נימא דחיוב קנס הוא דוקא בגמר ביאה עיין תוס' סנהדרין (ע"ג ע"ב) ד"הממונא לא משלם עד ג"ב וכו' אבל לענין קנס לא וכו' יע"ש א"כ פשיטא דמשלם קנס ומאי קמ"ל ומיושב קושית התוס' דלא תני לה יבמה לשוק וראיה מכאן לסברת התו"ח שהבאתי לעיל, מדלא תירצו התוס' כן ודו"ק:

שם ת"ש זה הכלל כל שתיבעל וכו' הא אסורא ה"נ דמתני ש"מ, עיין תוי"ט שכתב דזה הוא דמרבי בזה הכלל יע"ש, ויש לומר נמי דמרבי בזה הכלל בהיה הוא סומא דאינה נאסרת עליו לא היה מתנה וכדאמר בירושלמי כאן סוף הל' ה' ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה בעלה מקנא ומשקה ונעלם מעיני אישה פרט לסומא שאין לו עינים וכו' מתניתין דרב"י פוטרן מכל המצות האמורות בתורה ועיי"ש בשירי קרבן ד"ה מתניתא: שם בתוס' ד"ה מהו שיתנה וכו' ירושלמי אר"י וכו' אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה ונסתרה שתתה ולא בדקו אותה וכו' אשה משהיא אסורה וכו' עיין בקרן אורה והגהות מלא הרועים מה שפירשו, אבל הניחו בצ"ע דהלא פשיטא דאם איני מנוקה מעון אין המים בודקין יע"ש וא"ל דזהו כוונת האיבעי אי אף שאחר קינו וסתירה נמי יכול למחול וכמו שמצינו בזה פלוגתא לקמן דכ"ה ע"א א"כ בזה שגירשה והחזירה ונסתרה שתתה ולא בדקו אותה המים טהורה היא, משום דכיון דגירשה מחל על הקינו והסתירה ובפעם השניה לא הוי כי אם סתירה בלא קינו או אף בקינו מ"מ כיון שלא עשה עבירה במה שחזר ולקחה המים בודקין או דילמא דלאחר קינו וסתירה אין יכול למחול, וא"כ זה שגירש לא הוי מחילה ולקחה באיסור, ועיין לעיל בחידושי במה שהארכתי על התוס' בסנהדרין פ"ד ובדעת הירושלמי אי יכול למחול גם אחר קו"ס, אבל דוחק הוא לפרש כן, ושו"מ לש"ק שהקשה כן ותירוץ בקיצור כמש"כ אבל דוחק הוא, אף שהיה מיושב לפ"ז במאי דמסמכי התוס' ירושלמי זה על אבעי דגמרא מהו שיתנה אדם על נשואין האחרונים וכו', משום דכוונת התוס' היא, דעל נשואין האחרונים דהיינו לאחר שיגרשה א"כ הוי מחילה גמורה גם לאחר קו"ס ויצטרך קו"ס מחדש, והאיך יתנה עכשיו וצ"ע, ונראה עוד לומר דכוונת הירושלמי פשוטה והוא דכיון ששתתה ולא בדקו המים עכשיו נימא דטהורה היא גם בקינו וסתירה הראשונה, וכשם שמגלגלין מנשואין הראשונים אף שאם זינתה אסורה עליו ואינה מנוקה מעון, אך כיון ששתתה עכשיו ולא בדקו המים נימא דטהורה היתה ובהיתר לקחה, או נימא אדרבה לכך לא בדקה המים

משום שבאיסור נשאה וא"ש גרסת הירושלמי כמו שהיא מאחר שאין המים בודקין את האשה טמאה היא פירוש היתה ולכך אסורה לביתה בשעה שהחזירה ולכך לא בדקה המים, ומיירי הירושלמי בשלא בא עליה אלא החזירה לבד ובכה"ג במחזיר גרושתו אפשר דהוי שכיבת בעל קדמה לבועל מחמת נשואין הראשונים, וצע"ג בזה, ושוב ראיתי שיכולין להסביר זה בכוונת המהרש"ל כאן בדבריו הקצרים והעמוקים ע"ש ונעלם זה מבעל ההגהות הנ"ל:

ומשמע מדברי התוס' בשם הירושלמי דדוקא החזירה ונסתרה, אבל בלא נסתרה עוד הפעם לא יכול להשקותה כיון שגירשה, וא"כ הוי כמו שאמר איני רוצה להשקותה וכדאמרינן בבבלי ביבמות (צ"ה ע"א) מאי איריא בא עליה אפילו נתן לה גט ואפי' אמר אין אני משקה עכ"ל ובתוס' ד"ה אילימא וכו' אפילו נתן לה גט ויחזור ויקדשנה ויכניסנה לחופה, או אמר איני משקה שוב אין יכול להשקותה, ואסורה לבועל לעולם וכו' יע"ש וא"כ יש להוכיח כן מירושלמי זה שהביאו התוס' כאן אבל בנסתרה אחרי כן אחרי שנכנסה לחופה קאמר דיכול להשקותה עפ"י קינו הראשון ודו"ק וראיתי בקרן אורה שהעיר למה לה הסתירה השניה הא על סתירה הראשונה מצי למבעי אי מהני בדיקת המים וכו' יע"ש ולדעתי נעלם ממנו תוס' יבמות כנ"ל בפירוש דברי הגמרא, וקצרתי: שם ברש"י ד"ה בשני אנשים, אם מת בעלה זה שהשקה וכו') לא זכיתי להבין מדוע פרש"י דוקא בשמת הבעל, ולא כשגירשה בעל זה ונישאת לאחר, ואפשר דפירש אפילו לתלמידי ב"ש דלא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה וכו', והכא הלא נמצאת נקיה, ועוד אפשר עפ"י הסברא לומר דהיכי דקינה לה ונסתרה ונמצאת טהורה ונקיה, דלא יכול לגרשה מדרבנן, דוגמא דמוש"ר דלא יוכל לשלחה אבל לא שמענו זאת מעולם ויל"ע ובמאירי כתב בזה הלשון וכן אם גירשה זה שהשקה ונשאת לאחר ובעל שני קנא לה וכו' יע"ש וא"כ פרש"י צ"ע: שם תוס' ד"ה אין האשה שותה ושונה ירושלמי כורכמית תוכיח ששתתה ושינתה ושילשה לפני שמעיה ואבטליון, עכ"ל, אפשר בכוונת התוס' שהביאו הירושלמי להוכיח מינה דלאו דוקא שותה ושונה, אלא ה"ה שונה ושילשה ולא תימא דאחרי שתי פעמים כ"ע מודים ועפ"י סברת רש"י לקמן י"ט ע"א ד"ה ורבי יהודה וכו' עיי"ש והנה אפשר היה לדחות משם דמיירי בשני אנשים וכמו שאמר ר"י על עדותו של נחוניא דקבלנו עדותו בשני אנשים, ועיינתי בירושלמי בפנים דחכמים אומרים בינמאיש אחד בין משני אנשים שותה ושונה כורכמית תוכיח ששת ושנת ושילשה לפני שמעיה ואבטליון „מאיש אחר" עכ"ל הירושלמי ופלא על התוס' שהשמיטו שני תיבות אלו:

שם תוס' ד"ה קבלנו עדותו וכו' צ"ע בפ"ק דקדושין וכו' שוב אי אתה רשאי למוכרו בשני בני אדם וכו' יע"ש, יש לתרץ עפ"י סברת רש"י לקמן י"ט ע"א ד"ה ור"י וכו' ולא אשני בועלים ובעל אחד כיון דקינא לה כבר ונמצאת נקיה נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוון להקניטה וכו' יע"ש וא"כ הכא מענינא דקרא והתם מענינא דקרא כן נראה לכאורה לולי דעת רבעתו"ס: שם תוס' ד"ה ורבנן בתראי וכו' וי"ל דהתם מיירי קודם ששתתה וכו' אבל הכא דרשינן תורה לשותה ושינה שחזר וקינא לה לאחר שתיה ונסתרה שחוזרת ושותה שנית עכ"ל, ועיין בכ"מ בפ"א מהל' סוטה דין ג' מה שהביא על דין הנ"ל ממשנה דכריתות שהביאו התוס' כאן והמ"ל תמה עליו שאין לזה שייכות כלל וכבוד אלקים הסתר דבר יעי"ש ונעלם ממנו גם תוס' זה שלפנינו ונדפס שם בצדו שהב"י עצמו העביר עליו קולמוס בבד"ה עיי"ש, ועיין שו"ת ח"ס חאהע"ז סי' צ"ו מיישב קצת לפי חומר הקושיא יעש"ה, עוד צ"ע בלשון התוס' שכתבו דשם מיירי בקינא לה מפלוני ונסתרה וקינא לה וכו', דיש לדקדק הלא אסורה לו כבר מסתירה הראשונה, א"כ אין יכול לקנות לה עוד הפעם דבעינן ראי' לקיימה ועיין תוס' לעיל ד"ה מהו וכו' או מאחר וכו' ועיין מ"ל הל' סוטה מזה וצ"ע שלא העיר מכאן ואפשר כיון דכאן גלתה התורה מנחת קנאות שכה"ג יכולין לקנות וצ"ע, ובחפשי מצאתי שכה"ג הקשה הק"א דף ב' ע"ב על החלקת מחוקק אהע"ז סי' קט"ו שכתב דבזמן הבית איכא תקנה שיחזור ויקנא לה בפני שנים ותסתר בפני שנים וישקוה ויגלגל עליה גם מסתירה הראשונה ותותר לו עי"ז וכתב הק"א שם דג"ז אינו מובן דכיון דנאסרה לו ע"י סתירה ראשונה היכי יכול עוד לקנות לה הא הוי אשה שאינה ראוי' לו אם לא שישקנה בתנאי או משום קינו הראשון או משום קינו האחרון דממ"נ אחד מינייהו יכול להשקותה אבל לא ע"י גלגול עכ"ל וא"כ הכא נמי א"ל הכא דמשקה אותה ממ"נ ופלא שלא הזכיר הק"א מכאן, ועכצ"ל כמש"כ ומי שדעתו רחבה יעמדני על בוריה, ואפשר לומר דקינא לה בב"א מכולם ונסתרה מכולם בזאח"ז וכה"ג אתי למימר דאינו חייב רק קרבן אחד וכמו שמביא כאן המאירי ז"ל דיראה מתלמיד המערב שבפרק ראשון שיכול הוא לקנא לה מכמה אנשים כאחד ויראה לי משם דוקא שהזכיר את כולם בפרט הא אם אמר דרך כלל לא תסתרי עם שום אדם אינו כלום וכו' עכ"ל, ודלא כהמנ"ח מ"ע שס"ה יע"ש וכבר דברתי מזה בפ"ק דף ה' וכעת ראיתי במ"ק שהעיר מדברי המאירי אלו על המנ"ח והביא גם דברי הדו"פ, עכ"פ א"ש שם בכריתות ולא תקשי כאן כמו שהעיר הק"א על החמ"ח וקצרתי:

דף י"ט

ע"א דכ"ע לא פליגי דהאשה שותה ושונה וכו', עכ"ל הגמ', הנה ידוע דברי המל"מ סוף הל' סוטה שהביא דברי המהרי"ט בדרשותיו שהקשה דא"כ דקיי"ל כר"מ דמשביע אותה אמן על שלעבר אמן על להבא, למה האשה שותה ושונה, ועיין בספר קרבן חגיגה סימן פ"ב יע"ש, ועיי"ש במל"מ בפ"א דין י"ד בד"ה ודע ובד"ה ואני וכו', וכמדומה שאז לא ראה בקרבן חגיגה עיי"ש, ובמנ"ח מצוה שס"ה כתב דלק"מ משום דהרי כל זה הוא מדין גלגול והמים בודקין אותה על הגלגולים אבל אם אין הבעל מגלגל עליה כלל הרשות בידו וכו' מבואר דתליא הכל ביד הבעל דאם רוצה מגלגל דאם אין תלוי בבעל היה להר"מ להזכיר דהכהן משביע על כ"ז והמים בודקין, ולפע"ד הוא פשוט וברור וא"כ שפיר משכחת לה דשותה וחוזרת ושותה בלא גלגול עליה כלל על להבא וכו', וכ"כ הקרן אורה לעיל על התוס' בד"ה ורבנן וכו' דאינו מחויב להתנות אלא יכול להתנות ואם לא התנה פליגי ר"י ורבנן וניחא בזה קושית מהרי"ט, ולפלא שכולם לא הטרחו לעיין בפנים המהרי"ט בשו"ת חחו"מ סי' ק"ה (שהבאתי לעיל מזה בחידושי) וז"ל דאשכחן בסוטה דמגלגלין על העתיד וכו' וכו' ואין לומר דהתם מריבוי דקרח נפ"ל ולא מדין גלגול הא ליתא דא"כ הא דקיי"ל אשה שותה ושונה היכי משכחת לה הא משתיית (הראשונה) קמבדקה שהמים פקודים לכשתטמא ומערערין אותה, אלא ע"כ הכא מדין גלגול שהבעל יכול לגלגל עליה להבא ומשכחת לה דשותה ושינה בשלא גלגל עליה ועיקר גלגול שביעה מסוטה ילפינן וכו' עכ"ל הזהב, וכוונו לדבריו הפשוטים הישרים והעמוקים והובא דבריו גם בקרבן חגיגה סי' פ"ב אך נראה שנעלם מהם מש"כ הריטב"א פ"ק דקדושין לענין גלגול וז"ל אע"ג דגמרינן גלגול שבועה מה"ת מסוטה איכא בסוטה מאי דליכא בעלמא דאלו בסוטה הכהן פותח הגלגולין מעצמן ואנן בעלמא קיי"ל דאין ב"ד פותחין לו לגלגל עד דטעין תובע וכו' ומודה ר"ה דבסוטה פותח הכהן אלא דשאני סוטה דהוי איסורא וכל ישראל ערבין זל"ז ומחייבי לאפרושי דאיסורא ובעלי דבר חשיבי וכו' יע"ש ועיין בראש"ש שם והארכתי בדבריו, אך שוב ראיתישם במ"ע שס"ז שהמנ"ח בעצמו הביא דברי הריטב"א ומפלפל בדבריו עיי"ש ובהשמטות שם בקומץ למנחה והעיר מחוה"מ סי' צ"ד עייש"ה וקצרתי בזה:

ועיין בספר מנ"ק מה שמתרץ על קושית המהרי"ט, משום דהעיקר הוא בדיקת המים על עון דזנות עם השבועה שנשבעת לשקר והקשה מהא דאין שבועה חלה ע"ד מצוה אך לשיטת הר"נ נדרים דלענין בל יחל חל א"ש דמשביעין אותה על העתיד וכשתעבור ותטמא מלבד האיסור זנות תעבור נמי על השבועה ויבדקוה המים והשתא נראה דאם

אח"כ לאחר שהשקו אותה ונשבעה על העתיד הלכה אצל החכם והתירה שבועתה ומשכחת לה אשה שותה ושונה כשהלכה אצל חכם והתירה בדיעבד הוי התרה את"ד יע"ש וכ"ד תמוהין במחכתר"ה וכמו שכבר הארכתי בזה לעיל דלא שייך כאן נשבע ע"ד מצוה וכסברא שביארתי לעיל, וא"כ לא שייך כאן נמי התרה על השבועה שבאה רק לאיים והירושלמי מסופק בזה אי חייבות משום שבועת ביטוי כמו שהבאתי לעיל וגם יש לדון דעיקר חלות השבועה הוא על לאחר סתירה וא"כ אפשר ששייך כאן אין מתירין את השבועה עד שיחול, אך בלא"ה אין שייך כאן התרה כמובן וקצרתי, ומה שהעיר המנ"ק מהירושלמי דאמרינן שם זאת תורת הקנאות זאת תורת העולמים שאין האשה שותה ושונה ופירש הק"ע דקאי לר"מ דלר"מ באמת אין האשה שותה ושונה יע"ש כן הערותי גם אני והבאתי גם דברי הנועם הירושלמי שהאריך בזה לבאר שכן היא שיטת הירושלמי עיי"ש, ונראה דאף לפירוש הק"ע אין ראיה מהירושלמי דאדרבה יש לפרש כוונת הירושלמי תורת העולמים זו אין האשה שותה ושונה ע"כ די"ל „זו" פירש בשגלגל עליה על להבא אין האשה שותה ושונה, אבל בלא גלגל עליה שפיר שותה ושונה, וכדכתב המהרי"ט והק"א והמנ"ח הנז"ל, וע"ז קאמר ר"י דהעיד ר"נ דהאשה שותה ושונה יע"ש דשם הגירסא דרבנן בתראי סברי דבין מאיש א' ובין משני אנשים שותה ושונה יעי"ש:

ובמנ"ח מ"ע שס"ו שמסופק דלפי מאי דקיי"ל דהמים בודקין אותה על להבא, אם לאחר השתיה בא הבעל ביאה אסורה ואח"כ זינתה אם המים הללו ששתתה בעוד שהיה מנוקה מעון אם בודק אותה אז וכו' או אפשר כיון דאז בודקים המים ואז אינה מנוקה מעון לא עדיף משתתה מחדש דאינו בודק ונראה דאין המים בודקין אם או אינה מנוקה מעון וכו' את"ד, ולא עיין בספר קרבן חגיגה שמציין המל"מ הנז"ל ששה מספק בזה באריכות יע"ש כמה ספיקות בזה ומתרץ עפ"י זה קושית המהרי"ט יעש"ה, ומה שהקשה המנ"ח בהא דקאמר הגמ' לא כשאמר ר"מ וכו' דהאיך יעלה זאת על הדעת והיכן מצינו עונש ביד"ש על העתיד וכו', ולפמ"ש ניחא דזה הפי' דלא עלתה על דעת ר"מ דהמים בודקין מעכשיו היינו אם זנתה לאח"ז דהמים שאז בודקין וא"כ אע"פ שהבעל בעל בעילה אסורה בין השתיה להזנות מ"מ נבדקת כיון דבשעת השתיה היה מניקה מעון, אלא לכשתטמא המים מערערין וכו' היינו דהבדיקה היא מתחלת עתה וכיון דבא הבעל קודם ביאה אסורה אין המים בודקין וכו' עכ"ד, ועפ"י דבריו יש לפרש תיבת למפרע דבירושלמי שהביאוה התוס' לעיל וכמו שהבאתי שם בשם הקרבן חגיגה הנז"ל, וכן עמד על קושית המנ"ח בהגהות פורת יוסף כאן, וכוונתי לתירוץ שכתב בתורת הק' דמצינו

כן לענין בסו"מ דנענוש על שם סופו יע"ש, וק', כתב עוד במנ"ח ואל יקשה האיך המים בודקין מכאן ולהבא הא צריך מנחה להקריב כבר כתבנו דמנחה קודם כשר ג"כ ובל"ז כך גזה"כ עכ"ל מילתא דפשיטא ולא היה כדאי לכותבו דהלא לר"מ מנחה זו די על להבא והשתא היה שתיה ואח"כ המנחה, וכשם שהמים פועלין על להבא כך המנחה פועלת על להבא וז"פ ומסיים בה המנ"ח דעיקר הפשט דנפ"מ לזה דאין המים בודקין אם בא באמצע, ביאה אסורה כי המים בודקים להבא ולא למפרע אבל זה א"י להעלות על הדעת כלל שתיכף תענש קודם העברה וכו' את"ד:

במנ"ח שם מ"ע שס"ו הקשה עוד דלמה צריך קרא לזה בגמ' דכריתות דמביא מנחה אחת לכל הקינואין, (וכמו שהביאו התוס' לעיל) הא בלא קרא ידעינן דדי לו במנחה אחת כיון דהתורה כתבה אמן אמן ודחז"ל דמגלגלין עליה בין מאיש זה וכו' א"כ ממילא נבדקת מכולם במנחה אחת, ולומר דדוקא באותו שא"י לשתות ע"י שלא קנא לה גילתה התורה דיכול לגלגל אבל כאן דהיה ע"י קו"ס לא וכו' יע"ש מה שתירץ ומחדש ד"ח, אבל בפשוטו נראה לתרץ כמו שמתרץ הוא בעצמו ז"ל לקושית המהרי"ט דנפ"מ בלא גלגול, ה"נ י"ל דנפ"מ בלא גלגול הבעל והו"א דהכהן צריך לצות שיביאו מנחות על כל אחת ואחת קמ"ל דלא, וגם תירוצו בעצמו שאמר אף שנדחה חוזר ונראה לי דע"כ צ"ל הכי לתרץ מה שהקשו התוס' ישינים שמה בכריתות שהקשו דלמה צריך קרא דלא מייתא אלא קרבן אחד הא בסוטה אמרינן לרבנן אין האשה שותה ושונה ולר"י באיש אחד ושני בועלים איני שונה עכ"ל וכוונתם הוא, וא"כ פשיטא דאם שתתה והביאה קרבן שוב אינו שותה עוד פעם ואישותה ושונה? ועכצ"ל כמו שכתבי התוס' הכא בד"ה ורבנן דכיון דמיירי קידם ששתתה היה כל הקו"ס וכבר נתחייבה בשתיה על כל או"א הו"א דלא נפטרה בשתיה אחת אבל הכא דמיירי ששתתה פעם ואח"כ היה הקו"ס א"כ בשעת קו"ס זו מעולם לא נתחייבה בשתיה לפי הדין דאינה שותה ושונה, וכן ראיתי בספר מקור חיים על הל' פסח ושם בסופו יש חדושים מאביו זצ"ל על מס' כריתות ומציין על קושית התוס' כריתית הנ"ל דבסוטה דף י"ח ישבו זה, ונראה ליישב כוונתו כמש"כ דבאמת כאן בסוטה לא הקשו זה דו"ק ותשכח, וכן עיין בהגהות רד"ל ז"ל שם (וראיתי אח"ז בס' עולת שלמה שהגיע לידי ושם במס' כריתות מיישב זה אך לא הזכיר עיקר חילוקו של התוס' שכתוב כאן במס' סוטה, כן נתעלם ממנו במה שכתב דלא יתכן זה לפרש"י בקדושין בנמכר ונשנה דלפירוש התוס' שם א"ש יע"ש ונעלם ממנו שכבר העירו והביאו התוס' כאן בד"ה קבלנו מהגמ' דקדושין י"ח עיין היטב כאן ומצודת השגיאה פרוסה על כל החיים לשכות לרגע דבור התוס') וא"כ לקושית המנ"ח נמי צ"ל הכי וכמו

שכתב בעצמו ונזכרתי שבח"ס אהע"ז ס' צ"ו ח"ב הקשה קושית המנ"ח הנ"ל ועיי"ש מש"כ וגם מה שכתב על קושיות המהרי"ט יעו"ש ולהציל כבוד מרן הב"י ז"ל שם יעו"ש וגם בסימן ק"ב יעוין שם, ושם בסי' ק"ב מתרץ לקושית החו"י כריתות הנז"ל לפי שיטת הרמב"ם דסתירה עם ב' בנ"א מקרי סתירה ומשקה אותה א"כ איצטריך קנאות לנסתרה עם ב' בנ"א בפעם א' דמשקה אותה פ"א על שתיהן והו"א תיתי ב' מנחות קמ"ל דסגי לה במנחה אחת ועיי"ש עוד, ויש להעיר ולפקפק בזה, דלכאורה מילתא דפשיטא הוא וא"ל קרא:

עפ"י דברי הנו"ב מהד"ת והתו"ח שהבאתי לעיל אי נפקע זיקה ע"י קדושין וזנות יבמה, עיין לעיל היטב, יש לצדד בפסק הח"ס (ס' פ"ב בחאהע"ז ח"ב) בדבר שרצו להתיר ליבמה לינשא לשוק עד שיגדל היבם הקטן בן שש שנים ובטענה כי יש סכנה לנפשה אם תתעגן עד העת בהיא יעו"ש מה שהשיב רבינו הח"ס בחום קדושתו וברוב גאון תורתו, ושם בא"ד כתב ועוד הלא הבועל עובר על כל בעילה ובעילה ועל כל כח וכח וכו' ויהי' כל ימיו באיסור וכו' יעו"ש ולפי הנ"ל יש לצדד גם עפ"י קושית התוס' ואלה הפ' שר"ל דהקדושין מפקיעים הזיקה ועכ"פ הביאה האחת המותרת לו מצד סכנת נפשות, היא תפקיע הזיקה ולא הקדושין לבד ודו"ק, אלא כיון שהא אנן קיי"ל דאין ק"ת ביבמה לשוק מספק א"כ הוי לה רק ביאת זנות ואנן קיי"ל שי"י שזינתה מותרת ליבם ואין כאן איסור סוטה כלל, אבל לדעת התוס' דשו"י שזינתה אסורה יש לצרף לס"ס וכמש"כ בתו"ח שם וקצרתי, ועכ"פ משמע דזה היה להח"ס למלתא דפשיטא דאין הקדושין מפקיעין הזיקה וכדברי הנובי"ת יעו"ש: אגב אורחא עלה ברעיוני להסביר טעם המ"ד דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק יותר מכל חייבי לאוין לפי מה שכתב הפ"י בגיטין דף מ"ג דהא דאין קדושין תופסין באשת איש הוא אף בלא הטעם דהוית מחייבי כריתות ומיתות ב"ד, אלא משום דכיון דמקודשת לראובן א"כ הרי היא ברשותו ואין לה יד לקבל קדושין מאחר יעו"ש, ולפ"ז א"ל דאין ה"נ ביבמה דאגידיה גביה דיבם וכמש"כ התוס' בד"ה שומרת יבם וכו' דהויא כארוסתו שזינתה מחמת דאגידא ביה יעו"ש וא"כ לכך גופא אין קדושין של זר תופסין בה אך ראיתי בדורש לציון דרוש ד שם הביא דברי הפנ"י הנ"ל וכתב עליו שדבריו נפלאים דאנן איפכא מצינו בגמרא (קדושין ס"ז) דאף דילפינן כולהו ח"כ מאחות אשה דלא תפסו בה קדושין עדיין מסופק הגמרא בא"א דתפסו בה קדושין אף שהיא ח"כ משום שיש לה היתר בחיי אוסרה וכו' יעש"ה אך השגתו יש ליישב דלק"מ די"ל פשוט דנפ"מ היכי שנתקדשה ברשות הבעל דנתן לה יד לקבל קדושין ואפ"ה אין תופסין בה משום דהוי ח"כ וראיתי סעייתא לדברי כה"ג כתב העונג יו"ט

ס' קע"ט דעפ"י דברי הפ"י הנ"ל (וט"ס שם בקדושין מ"ג וצ"ל גיטין מ"ג) מיישב דעת הרמב"ן ז"ל באשת יבם קטן כיון דקני לה מדאורייתא אע"ג דליכא בה מיתה ודאי מ"מ לא תפסי בה קדושין משום קניות הקטן שיש לו בה עכ"ל ואף שיש לפקפק דאף שכתב הרמב"ן דקנה לה מה"ת מ"ח אפשר דוקא לעניני אישות, אבל לענין קנין רשותה וגוף שעבודה שאין לה יד שוב לקבל קידושיה לא ויל"ע בזה ואכמ"ל: לענין קושית המהרי"ט הנז"ל, יש ליישב עוד עפ"י מה שמחדש עוד הפ"י בקדושין כ"ז בתוס' ד"ה ונקה האיש מעון וכו' דהמים אין בודקין רק על עיקר השבועה אבל הגלגול מגלגל עליה אפילו אם אינה מנוקה מעון ואין המים בודקין אותה, אפ"ה היה מגלגל עליה כדי לאיים עליה דשמא מחמת השבועה תודה כמו שאר שבועות ממון ועיין שם בקונטרס אחרון אות מ"ד מ"ה ודבריו שם צריכין תיקון להבין, וא"כ א"ש דאף דמגלגל על להבא מ"מ אינו מעכב דיני הבדיקה וא"ש אבל דבריו הם נגד דבריהתוס' כמש"כ בעצמו שם, וגם מדברי ר"מ בעצמו שאמר שם, אלא לכשתטמא וכו' משמע דהגלגול היא דוקא במקום שהמים בודקין וקצרתי: שם ברש"י ד"ה ורב"י וכו' ולא אשני בועלים ובעל אחד כיון דקינא לה כבר ונמצאת נקיה נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכון להקניטה וכו' עכ"ל רס"י, נראין פשטות דברי רש"י דבכה"ג לא נאסרה לבעלה כלל דהו"ל כסתירה בלי קינוי, אכן עכשיו מצאתי בסי' מנ"ק שהעיר בזה מדברי רש"י והביא שהרמב"ם פסק בכה"ג דנאסרת לבעלה ותצא בלא כתובה יעו"ש.

וכן העתיק אחריו בהמאירי כאן שכתב מי שקינא לאשתו ונסתרה ושתת וחזר וקינא לה באותו האיש בעצמו ונסתרה אינו משקה אותה על ידו פעם אחרת אלא שאסורה לו ותצא בלא כתובה יעו"ש ונראה דאף לרש"י הקינוי אינו כלום דמתכוון רק להקניטה, מ"מ ע"י הסתירה עוברת על דת היא וכמו שטרח בזה המל"מ בהל' סוטה והגרע"א בכמ"ק, וז"פ, וד' יזכנו להעמיד הדת דת משה ודת יהודית: בהא דמשקה אותה הבעל איזה פעמים ע"י איש אחר דוקא, משמע דאפילו הוא גירשה ונשאה הוא בעצמו אותה האשה, מ"מ דין אחד הוא ולא הוי כתרי בעל וז"פ ובפרט לדברי רש"י וטעמו הנז"ל דהוי כקנטרן וכו', וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"א הי"ג שכתב השקה אותה וגירשה ונשאת לאחר וכו' משמע דוקא נשאת לאחר אבל לו בעצמו, לא, וגם מבואר מהרמב"ם שמפרש בשגירשה, ומחזק אותו התימה על דברי רש"י שמצייר לה בשמת.

וצד תמה במקומה עומדת, ועל דבריו המסולאים צריכין לישב ז' נקיים על כל טיפת דיו כמו שכתב השל"ה הק' ומתוך הדברים עלתה ברעיוני לומר ישוב קצת שי"ל בזה גופא דלכך פירש דוקא בשמת דאי בשגירשה א"כ אף הוא בעצמו שלקח אותה בחזרה

הוי לה כתרי בעל דס"ל לרש"י דכל שנשאה פעם שניה הוי ליה כאחר ודלא כמשמעות מהרמב"ם, אך גם זה דוחק ואינו מתקבל עם השכל הישר: והנה על לשון הרמב"ם שם דין י"ג שכתב דאפילי מאה ונשאת לזה אחר זה משקין אותה על ידי איש אחד „ואין אומרים וודאי שהוחזקה לזה וטמאה עד שיהי' שם עד" עכ"ל הזהב, מצטער אני מאד על שאיני זוכה להבין דבריו העמוקים דהלא אדרבה הכא מיירי דבכל פעם ששתתה מי המרים ונמצאת נקיה וטהורה כמו שהתחיל הרמב"ם שם בריש ההלכה שתת מי המרים ונקתה מהן וכו' וא"כ האיך הוה ס"ד לומר שהוחזקה לזה וטמאה? אם לא שנאמר דהא דנקתה מהך משכחת לה דזכות תלתה לה, ולכך כיון שהוחזקה כמה פעמים הו"א שוודאי טמאה ושוב אינה שותית וצע"ג בזה אי"ה: בירושלמי שהזכרתיו לעיל דאמרינן זאת תורת הקנאות תורת העולמים זו אין האשה שותה ושונה עכ"ל הש"ס ועיין במפרשים מה.

שדחקו בפירוש הדברים, ולולא דמסתפינא היתי מגיה דצ"ל בבית עולמים' ר"ל דזאת תורת הקנאות אינו נוהג אלא בבית עולמים לא בבמה וכדלעיל דף ט"ו וכן נמצא עוד בתו"כ פרשת צו פ' ב' זאת תורת המנחה לבית עולמים זאת אינה נוהגת בבמה יע"ש, ומזאת יליף שאין שותה ושונה וכדפירש הפ"מ בפירש הב' יע"ש ודו"ק: עוד על דברת התוס' (בדי"ז ע"א) דשייך בשני ספרים כשרים ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים יל"ע ממנחות (דף צ"ד ע"א) דקאמר גבי תנופה דתנופה בחוברין ליכא משום דלא אפשר היכי ליעבד לינפו כולהו בהדי הדדי קא הויא חציצה לינף ולהדר ולינף תנופה אמר רחמנא ולא תנופות וברש"י שם משמע משום דתנופה אחת כתיב ולא שנים ושלשה תנופות וכן הגירסא בתוס' שאנץ לקמן י"ט ע"א ד"ה ונותנה וכו' כלומר דהשותפין יניפו זאח"ז תנופה אחת אמר רחמנא ולא שתי תנופות עיי"ש, ואפ"ה כי קאמר שם לינפו כולהו בהדי הדדי קא הוי חציצה אבל לולי זה או שהיו מניפים ואוחזים באיזה מקומות לא איכפת לן ולא אמרינן תנופה אחת אמר רחמנא ולא שתי תנופות ויש להאריך בענין זה ובענין זה יכול וזה יכול אי כוליה מילתא עבוד או פלגא ועיין בבית יצחק אור"ח סי' ל"ה ויש לחלק משם וקצרתי ותן לחכם וכו' הדרן עלך פרק היה מביא, בעזרת אלי ואלהי אבי והוא ישלח לנו את אליהו הנביא וכגשמי נדבה לנו יבוא, הוא יזכני ללמוד ולחדש בלי מפריע וביטול, בפ' שלישי הוא פרק היה נוטלשירי מנחה מש"כ בדף ס"ה דברי התוס' בכורות (כ"ז ע"א) דגבי תרומה לא מצינו שיצרוך בשים אכילה בגדולה וכו', וע"ז הקשיתי מדברי הירשלמי ביכורים פ"ב יע"ש, נזכרתי כי יותר יש לי להקשות שסתרו דבריהם בעצמם בתוס' זבחים (ע"ה ע"ב) ד"ה שביעית וכו' וא"ת תרומה קודמת לפסח

יהא אסור לחמצה משום דקא ממעט באכילתה וי"ל דהכי עדיפא ליה ושרי משים דכתיב למשחה עכ"ל הרי דגם בתרומה קם דינא דהאי למשחה לגדולה, וצ"ל דאידך תירוצי התוס' שם סברי כהתוס' דבכורות, ולכך טרחו לתרוצי סוגיא באופן אחר, -ומש"כ להעיר דבקדשים לא מצי לאכול שלכד"א משום דהוי שלא כדרך שהמלכים אוכלין מלאתי עכשיו בעה"ש בק' ע"פ לתורה שהבאתיו בדף ע"א, באות י"א שהביא סברא זאת בשם הברוך טעם והוא כתב דלמשחה לגדולה אינו מעכב במצות אכילת קדשים דבעינן שינה לעכב, ושוב הביא הגמ' דזבחים דף כ"ח שהבאתי ומסיק דאינו מעכב עש"ה:

מש"כ (דף ס"ד ע"ב) לעינן הקטרת הקמוץ והלבונה אי בהדדי אי בזאח"ז, יש לעיין גם מגמ' דזבחים (ק"י ע"א) במשנה דהקומץ והלבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ חייב ר' א' פוטר עד שיקריב את השני, ובגמ' שם דבעי ר' יצחק נפחא קומץ מהו שיתיר כנגדו בשיריים משרא שרי אי אקלושי מקליש וכו' ובפרש"י ותוס' שם, ועכ"פ משמע דאין קפידא כלל ומקריבן זה אחר זה ודו"ק: מש"כ בדף ס"ה מהסמ"ג דאם לא מלח כשר יש להוסיף דבעשין סימן קע"ט כתב הסמ"ג על זה דאמנם בברייתא תנא דמליחה מעכבת, ומשמע משום דמספקא ליה להסמ"ג בזה הלכה כמאן ונעלם זה מהגהות ח"ש למנחות שם דף י"ח ועיין בספר הר המוריה ברמב"ם פ"ה מהל' אי"מ: מש"כ בדף ס"ט להעיר על המל"מ דהא הוי איתחזק איסורה מצאתי אחרי חפשי ברמב"ם (דפוס ווילנא) (שאין בקביעות בידו) בהגהות עמק המלך שם שהעיר זה על המל"מ הנ"ל דאיכא חזקת איסור דעד עכשיו קודם שהחזירו לכבשן הוי איסור עכ"פ מדרבנן יע"ש והוא כתב דניחא עפ"י דברי הירושלמי דפליגי אליבא דרבנן אי נשתנה הכלי פסול וא"כ הו"ל ספק בדרבנן דנתאכמה אינו פסול כ"א מד"ס ובהחזירו לכבשן האש איכא נמי ספיקא והוי ס"ס בדרבנן ולכ"ע שרו עכ"ל:

מש"כ בדף ס"ח לענין בידו דבדבר שנתחדש אח"כ פנים חדשות, לא שייך לומר המעלה דבידו יש להביא גם סמוכין לזה, מקדושין (ס"ב ע"ב) דקאמר אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתי ואמר הרי את מקודשת לי לאחרי שאשתחריך ה"נ דהוי קדושין, הכי השתא התם מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת ע"כ יע"ש ועיין בספרי אוריין תליתאי בדיני קדושין בהסבר דברי הגמרא שם ואגב נזדמין לי עכשיו ספר א"ש ומצאתי שכתב בהל' גירושין פ"ד דין כ"א בהסבר דברי התוס' דסוכה דף ל"ו שכתבו וצריך לחלק בדברים, וז"ל דהיכי דהדיחו על הדם מצד פסול שנעשה בגופו כגון שנשפך ועומד להתקבל ולזרוק בזה לא הוי דיחוי וכן כשמונח ביד הפסול, אבל אם הדיחוי הוא מצד אחר שהמזבח פגום בזה בידו לתקנו לא מועיל, דהא דחוזר ונראה מועיל לתקן את דחויו

והוא כשהיה בידו לתקנו, בעת הדיחוי הא דוקא שנדחה בעצמותו, אבל היכי דהיה דחוי מצד אחר לא מועיל לתקנו מה שחזר ונראה ודו"ק עכ"ל ומלבד שאחר הודו"ק איני מובן, עוד נראה שהיה בהעלם עין ממנו דברי התוס' דכריתות שהעתקתי בפנים ועיין היטב כן ראיתי אח"כ בהגהות ציוני מהר"נ על הרמב"ם הל' סוטה פ"ג דין ט' שכתב דלכך פסק רבינו האבעי' לקולא משום די"ל הא הוי בידו, אלא דרבא אזיל לשיטתו דאף בידו הוי דיחוי אבל לדידן דקיי"ל דכל שבידו לא הוי דיחוי לכן פסק דכשר את"ד, גם מהרב דברי מלכיאל ח"ר נעלם דברי התוס' כריתות הנזכר:

מש"כ בעינין נוב וגבעון דלרש"י ז"ל החסרון הוא משום שלא היה ארון, וי"ל בזה קושית התוס' בד"ה ובית שהקשו דלמ"ל לרבות בית העולמים וכו' יע"ש די"ל דאיצטריך לרבות בית העולמים דהיינו הבית השני שנחסר שה הארון והוי כמו נו"ג ע"כ איצטריך לרבות גם בית העולמים, ואף שכתבתי שם לחלק מ"מ אנו צריכים לזה די"ל בפשיטות דאחר דמרבינין נו"ג ומרבינן גם בית העולמים דהיינו ימי בית שני ע"כ היו משקים כדין וכהלכה, ומד' ישא ברכה ובזה יש להבין נמי דברי המדרש רבה סדר נשא סי' ל"ה זאת תורת הקנאות אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל זאת תורת הקנאות הקנאות המקנא יקנא בשילה ובבית עולמים יכול אף בבמה ת"ל זאת עכ"ל יע"ש ודו"ק ועיין בענף ובעץ יוסף שם וקצרתי, ועיין בספרי פ' נשא ס' ע"ו דזה מחלוקת ר"י ור"י יע"ש ובמלבי"ם שם ולא ראה במדרש כאן דממעט במה מזאת: מש"כ דיש סברא לומר דמנחת סוטה לא בעי מליחה משום דדמי לקרבן מאכל בהמה, אמנם מצאתי בלמדי במדרש רבה פ' נשא שבסוף ס' כ"א מבואר שגם מנחת סוטה טעונה מלח שאמר וקמץ הכהן מן המנחה וכו' וקמץ והקטיר המזבחה מן הקטרת שאנועתידין לרבות כיצד מקטירו מולחו ונותנו על גבי אישים דכתיב וכל קרבן מנחתך וכו', ודברי בטלין ומבוטלין ועיין לקמן י"ט ע"א בתוס' שאנץ מש"כ בדף ס"ב בשם הבית יצחק לעינן גרם מחיקת השם, יעיון לשון הרמב"ם ז"ל פ"ג מסוטה דבמשנה דף ז' תנן שמאימין עליה ואומרים עשי למען שמו הגדול שלא ימחה על המים, אבל בלשון הירושלמי וכן הרמב"ם העתיק „אל תגרמי" לשם הגדול שנכתב בקדושה שימחה על המים ע"כ, וק"ל ומש"כ בדעת ר' ישמעאל הנה לפנינו בספרי פ' ראה פיסקא ז' תניא ר' ישמעאל אומר מניין למוחק אות אחת מן השם שהוא בלא תעשה וכו' ור"ג אומר וכי תעלה ע"ד שישראל נותצין למזבחותיהם ח"ו וכו' וע"ש, ובספרי פ' נשא פ' ס"ח אמר ר' ישמעאל ספרי מינים כיצד הוא עשה קודר את האזכרות ושורף את השאר ר"ע אומר שורף את כולה מפני שלא נכתב בקדושה ע"ש וכתב המלבי"ם דר"י ס"ל דשם שנכתב שלא בקדושה אסור לאבדו ולמוחקו שכן

דעת הפר"ח וע"כ אמר שקודר ולא שורף, ולשיטתו בפ' ראה י"ל שלכן מחמיר ר"י יותר במחיקת השם אף שלא נכתב בקדושה ע"ש, גם י"ל לפי דעת הבי"צ דר"י ס"ל גרמא אסור, י"ל דר"ע נמי לא אמר דשורף את כולו אלא ע"י גרמא וכמ"ד אשו משום ממונו אבל לא בהספר גופא, אבל ר"י ס"ל דגם עפ"י גרמא אסור לגרום שריפה ומחיקה, ולכן קודר את האזכרות שבו ודו"ק כי קצרתי שלא להמשיך העינים יותר מדאי, ועיין בש"ח בפ' ראה בשם המזרחי ונוסחה מוטעת נזדמנה לפני הבית יצחק:

משכ"כ בדף ס"ט לענין מלאכה בהכלי אם מותר לטהר בו מצורע אחר יע"ש בשם הירושלמי והגר"א ז"ל, -יש להוסיף די"ל דנפ"מ נמי לענין סוטה אם השקה בו כבר סוטה אחרת ועדיין לא נתאכמו ולא בלה, י"ל דכשר להשקות בו סוטה אחרת וצ"ע בזה, מצאתי כעת (יום י"ז בתמוז תרפ"ב שיהפך ב"ב לששון לשמחה) בספר תורת האהל חדושי תורת משה יהושע בינו רשכבה"ג מהרי"ל דיסקין זצוק"ל דף י"ג שהביא ענין אחר דברי אגדה דבאגדה אמרינן דאין סוטה שותה כוס ששתתה חברתה עכ"ל ואפשר דהוא מטעם שכתבתי דכבר נעשית בו מלאכה: משכ"כ בשם המדרש לענין שבר כלי, ראיתי שוב בירושלמי כי יש בזה מחלוקת לפי פירוש מפרשים ז"ל, וז"ל הירושלמי אית תנוי תני בכלי חרס אא במקודה אית תנוי תני אפילו במקודה וכו' כולה ענין מן דמר בכלי חרס לא במקודה כשניטל רובה מיעוטה קיים ומן דמר במקודה כשניטל מיעוטא ורובה קיים עכ"ל יע"ש ועכ"פ יש לעיין על הרמב"ם שלא הזכיר מכל זה כדרכו בקודש, דרך הזהב: משכ"כ בדף ע' ההערה על רש"י לענין חיוב מלקות שאין כאן עבירה כלל מצאתי סיוע לדברי מדברי רבינו הסמ"ג מל"ת קצ"ט ח"ל והמכה לשם מוסר אינו עובר על בל תוסיף כמו ששנינו במכות דף ח' מה חטיבת עצים ביער וכו' יצא האב המכה את בני והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד ונאמר בספר עזרא ואכה מהם אנשים ואמרטם עכ"ל וברוך שמו הגדול שכוונתי לאמיתו של תורה ועיי"ש מל"ת רי"ב ג"כ כזה, ועיין הגהת מרדכי כתובות לענין הכאת אשתו יע"ש: אך יש להתבונן עוד מהא דאמרו בגמרא דיבמות שם דף צ' דרצו לפשוט האבעי' מדראב"י דאמר שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה שלא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה ומעשה וכו' ושוב מעשה וכו' והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך?

ומשני מגדר מילתא שאני, והקושיא הוא דהרי חזינן דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אפילו בקו"ע, מזה דמלקין ועונשין שלא מן הדין בין חיוב מיתה ובין חיוב מלקות, והשתא מאי הקשה מחיוב מלקות דהלא לפי מאי שביארתי אין כאן עקירת דבר מה"ת כיון שעושין ליסרו וליסור העם, ואין לומר דזה הוא גופא דמשני הגמרא „מגדר מילתא

שאני" והכוונה הוא דלמגדר מילתא אין כאן עקירה כלל וכמו שביארתי, אין לומר כן, חדא א) דלא משמע כן פשטות הסוגיא וגם מקודם מהא דפריך מאליהו בהר הכרמל ג"כ משני מגדר מילתא שאני ושם א"א לפרש כן ב) הלא הרמב"ם ז"ל כשהביא דן זה בהל' סנהדרין פכ"ד וממרים פ"ב דין ד' מסיים בזה מכין ועונשים שלא כדין אבל אין קובעים הדבר לדורות ואומרים שהלכה ש הוא וכו' עיי"ש וא"א משום שאין כאן איסור כלל הלא יכול לקובעה לדורות ג"כ, אלא ע"כ מוכח מכאן דזה ג"כ מקרי עקירה דבר מה"ת וצדקו יחדיו דברי רש"י ז"ל, אך עדיין אני נבוך בזה דלפי דברי הרמב"ם האיך באמת קבועה לדורות להיות מכים מכות מרדות לעבור על לא יוסיף וכמו שפסק הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין דין ח' ט' יעוש"ה וצריך בירור בזמן יותר מבורר בג"ה, ואפשר לדחות דמיבמות שם אין ראיה דהתם במעשה באחר שהטיח וכו' באמת אין עבירה כלל רק זה שהיה לצורך השעה למגדר מילתא ולכך הוי עקירה, אבל בעלמא להכות ע"ד שכבר גזרו בזה חכז"ל והעובר ע"ד נקרא רשע שפיר ומותר להכותו ויל"ע, והראני הגאון האדיר וכו' מהר"י דיסקין שליט"א מה שהדפיס בענין כזה בחוברת כנסת חכמי ישראל סי' קנ"הבשם „מקל נועם" בענין הא דמכין אותו עד שתצא נפשו דלאחר שעבר על העשה הוא דרבנן, אבל בכפיה שקודם העשה הוא מדאורייתא ובשם האחרונים הביא דהא דים רשות לב"ד היינו מצד דעשה דהוכיח תוכיח דוחה לאו דלא יוסיף וכו' יע"ש ובנימקי מהרא"י שהביא שם מסיים ואין לדקדק מהא דהוצרך למילף מקרא דברי קבלה במו"ק דף י"ח מנלן דמפקרינן וכו' די"ל דהתם שאני גבי הפקר יש לאו דלא תגזול ועשה דוהשבות ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ומש"ה הוצרך למילף מדברי קבלה עכ"ל, ועדיין צריך להתיישב בדברי הראשונים שכתבו למילף מדברי קבלה מנחמי' שאומר ואכם ואמרטם את ראשם, אבל עכ"פ משמע דלא הוי עקירה דבר מה"ת וצ"ל עוד עיין בזה, ודע דלשיטת הרמב"ם הידועה דלא תסור הוא מה"ת על כל דברי סופרים וראוי הוא ללקות מלקות ארבעים אלא שפטרו מפני שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שמשום שכל חכם שממרה על דבריהם מיתתו בחנק וכמו שהביא הרמב"ן דבריו בספר המצות שורש ראשון ועי"ש בכל הנושאי כלים ובפמג"ד בפתיחה כוללת חלק הראשון יעש"ה והוא משום דכך התנו החכמים שלא ללקות ע"ד אלא מכת מרדות יע"ש ניחא דהוי ד"ת ממש וכמו בדאורייתא אבל לדעת הרמב"ן שם יקשה כנ"ל וגם לדעת הרמב"ם ז"ל עכ"פ קשה בדברי רש"י ז"ל דהלכה שאמרו בכל דבר לא יהי' גרוע מדבר של סופרים וא"כ שוב איכא לא תסור וע"ז אנו מלקים אותו וא"כ שוב אין כאן עקירה לאו דלא יוסיף ודוק, ועיין היטב ברמב"ן שם שורש א', ובהיותי מדבר בענין שלפני עם הגאון וכו' כבוד מהרי"י

דיסקין שליט"א ומענין לענין כה הראה לי בספר תורת האוהל למרן אביו הגאון הקדוש רשכבה"ג מהרי"ל דיסקין זצוק"ל שם בדף ה', ואגב האירו לנגד עיני מה שנדפס שם בדף ל"ו בחדושי מכות וראיתי ושמחתי שזכיתי לכוון לעמק דעת גאון עמוק כמוהו ז"ל במה שכבר הדפסתי בדף ח' בהא מדוע לא חילק ר"י לענין מלקות בין איש לאשה יעש"ה כתב זאת גם הגאון ז"ל ובשינו מעט וז"ל ולרבנן ניחא כאן דכיון דלא קטלינן לה עבדינן לה ונקלה, ועוד דשא"ה דכתבו התוס' דלדידהו לא נתפרש בתורה איך לעשות באשה, משא"כ לענין הכאה שתרגיש יותר בהסרת בגדיה הוי בכלל עונשין דהוקשה אשה לאיש וכו' אבל לר"י קשיא ונ"ל דכמש"כ המפרשים דלב"ש דס"ל אסור הוצאה ביו"ט ואפ"ה לא רצו חכז"ל לעקור כל מצות שופר בשביל גזירתם כן נימא ג"כ דאם תאמר שלא יגלו כסותה א"כ אין אלו חלקות כלל ויהי' הדין לפוטרה לגמרי ונמצא הכל נעקר יזה לא רצו חכז"ל משא"כ בסוטה דאפי' אם לא עבדי פריעת ראשה מ"מ אין כל ההשקאה בטלה עי"ש ומה דמתקיים מלקות עכ"פ באשה כעורה לא נחתי חכז"ל לזה ונחשב להם כעקירת מצוה שלמה עכ"ל צדיק וצ"ע:

משכ"כ בפרק א' דף מ"ה בענין הא דכתיב גבי שמשון כל מצאתי בעז"ה בפמ"ג לרגלי עיוני בענין מכת מרדות הנ"ל בפתיחה כוללת לאור"ח החלק הא' אות י"ז שהקדימני בזה במ"ש המלאך ואל תאכלי כ"ל טמא כענין כל חלב לרבות חצי שיעור הזהירה שאף ח"ש מענבים וחומץ אף בסייג לסייג הוי בשמשון וכו' יעש"ה ותה"ל שכוונתי: משכ"כ בפרק א' דף מ"ט ע"ב מהפסוק וכי יגור אתך גר בשם הח"ס, ומהתוס' דיבמות מ"ח ע"א ד"ה עבד איש וכו', מצאתי עכשיו גם בספר תורת האוהל הנז"ל להגאון הקדוש מהרי"ל דיסקין זצ"ל זי"ע בפ' בא שכתב על פסוק זה איני מובן מי שלא נימול הא אינו גר כלל ופשיטא שלא יאכל בפסח וצ"ל אכשיולד לגר בן ביהדותו קאי שמילת בנו מעכבתו מלאכול בפסח עכ"ל וקשה דגם זה פשיטא וכדמבואר בפנים, גם ממעתיקי דבריו נעלם תוס' יבמות הנ"ל ויל"ע, ואפשר לומר ולמצוא קצת חידוש והוא, דראיתי למי שהקשה דאמאי לא ילפינן בגמ' דחולין דאזלינן בתר רוב מהא דמילת זכריו ועבדיו מעכבת, דילמא לאו אביו הוא ולשיטת הר"מ דספד"א לקולא, ונראה לומר דגם ממילת בניו שמעכבתו אינו ראיה משום דעכ"פ לא גרע זה הבן המוחזק מעבד יליד ביתו שמעכבתו שעכ"פ יליד ביתו הוא, ובכל אופן לפי האמת דאזלינן בתר רוב שפיר אמרינן דמילת זכריו מעכבת וא"כ י"ל דקמ"ל וכי יגור אתך גר וכו' המול לו כל זכר דגם „בגרים" מעכבת מלמד מלת זכריו הנולדים ובחזקת כשרים הם ואזלינן בתר רוב וחזקה, או ר"ל שגם דין יליד בית נוהג בו, לפי תירוץ הנ"ל דזכריו עכ"פ דין יליד בית להם ודו"ק:

מש"כ בדף ע"ג להקשות מדברי הרשב"א על דברי הפנים יפות עיי"ש, הנה יש לדייק בדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ג דין ח') שכתב וכותב עליה בלשון הקודש וכו' וכותב כל הדברים שהשביע אותם בהם אות באות מלה במלה „וכותב את השם בכתבו" עכ"ל שצ"ע דלמה שנה עוד לומר שכותב את השם בכתבו, כיון שהקדים כבר דכותב בלשון הקודש שנאמרה בתורה, א"כ וודאי שצריך לכתוב את השם בכתבו, אבל לפמש"כ הפנ"י היה א"ל דכיון שבהשביעה אמר את השם בכינוי הו"א שכותב ג"כ בכינוי, קמ"ל דצריך לכתוב בכתבו ומקור דברי הרמב"ם הוא באמת מהילקוט שהביא הפנ"י „כדי שתהא יודעת איזה שם מוחק הכהן בשבילה", וכמו שכתבתי בפנים, ומה שכתב הרמב"ם וכותב כל הדבריסוכו' אות באות מלה במלה וכו', אף שנאמרה בכל לשון, והכתיבה צריך להיות בלשון הקודש דוקא? כבר הרגיש בזה בשו"ת בית יצחק שם בחיור"ד יע"ש, גם זה נשמע מדברי הרמב"ם דיש מקום לומר דאף דבעינן בלשון הקודש, אמנם לא צריך להיות דוקא בלשון שכתוב בתורה אלא יכול לומר בסגנון אחר דומיא לפירוש מלות שבתורה ובלשון הקודש דוקא, לכך כתב הרמב"ם שצריך להיות „אות באות ומלה במלה" פירוש מלשון האמור בתורה עצמה, ודו"ק וקצרתי: ברמב"ם פ"ג מהל' סוטה דין ב' כתב דמאיימין עליה „שלא בפני בעלה" ומפחידין אותה וכו' ומעשה ראובן וכו' על פשטו „ומעשה אמנון ואחותו" כדי להקל עליה וכו' עכ"ל והנה כבר עמדו על זה המחברים דמנ"ל דהאיום הוא שלא בפני בעלה דלא נמצא מקור לזה לא בגמרא דידן ולא בגמרא דבני מערבא, וכן מהא דאומרין בפניה הא דאמנון ואחותו ג"כ לא נזכר בגמרא ובהמאירי מבואר עוד יותר שמזכירין לה גם מעשה דדוד וכו' יע"ש, ובפירוש המשניות כתב הר"מ „ומן הדומה לזה ממה שיש במקרא", וצריך לומר דהרמב"ם דייק לה מהא דאמר בספרי (סי' ס"א) אומר לפניה דברי הגדה מעשים שאירעו בכתובים הראשונים וכו' יע"ש ומאי נינהו מכתובים הראשונים אם לא מעשה דדוד, ואמנון דמעשה יהודה וראובן בתורה הוא ולא כתובים הראשונים מקריא ומדאמר במשנה ובספרי לפניה מדייק דאבל לא בפני בעלה, ועיין בהגהות רד"ל שנעלם ממנו שהוא לשון הרמב"ם ובלשון המדרש מבואר ביותר שאמר (בפ' נשא ס' י"ד) ואומר לפניה דברי אגדה מעשים שאירעו בכתובים הראשונים וכו' ואומר לפניה דברים שאינן כדאי לשומען היא וכל משפחות וכו' יע"ש ומזה שמחלק בתרי אמירות משמע שהם שני דברים שאומר לפניה מהודאת יהודה, וגם מחטא אמנון ותמר:

מה שהבאתי שם בשם המנ"ח לענין אי בעינן כהן גבי מחיקה יע"ש צ"ע דהלא בספרי ילפינן זה מדכתיב וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה וכו' מדכתיב הכהן בסוף

דדוקא הכהן ולא אחר עיין במלבי"ם שם (ואף שמה שכתב דלא מהני ע"י שליח ל"ע דמדוע נפסל אם הכהן שלח ע"י שליח כהן לכתוב הפרשה, וציין חולין (י' ע"ב) ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר וכו', ובנדרים (נ"ו ע"ב) פרשו הרא"ש ותוס' דיכול לילך לתוך ביתו ויסגיר היינו ע"י שליח וכו' ת"ל אל פתח הבית יע"ש משמע דבלא"ה ע"י שליח נמי כשר ויל"ע), וא"כ י"ל דהאי הכהן קאי נמי על „ומחה" לומר דבמחיקה נמי בעינן כהן דוקא ומשום דכתיב כהן באמצע שדינן ליה נמי אלבסוף הפרשה, וכדאמרינן בש"ס הרבה פעמים כה"ג, ועוד מפורש הדבר בתוס' עירובין (י"ג ע"א) ד"ה אבל תורה וכו' א"נ בסוטה אין הכהן שעליו לכתוב מקפיד אם יכתוב שום אדם לשמה שלא ברשותו ומסתמא ניחא ליה אבל גבי גט מסתמא לא ניחא ליה לבעל עכ"ל והא דכתבו שום אדם צ"ל דהיינו דוקא כהן דכותי' ודו"ק: שם בגמרא (ט"ז ע"ב) ולקבליה לדם במנא אחרינא עיין במש"כ בפנים, והנה יש עוד מקום לומר עפ"י מה שהקשה מהר"ש קלוגער זצ"ל בשו"ת טוטו"ד מהד"ת סי' כ"ג, על הט"ז הידוע דמה דהתירה התורה בהדיא אין כח ביד חכז"ל לאסרו וא"כ איך אסרו חכז"ל.

לשחוט לתוך כלי או לתוך המים והרי מקרא מפורש אומר בפ' מצורע ושחט את הצפור האחת אל כלי אל מים חיים א"כ התירה התורה לשחוט לתוך הכלי ולתוך המים ואיך יש כח ביד חכז"ל לאסרו וצע"ג עכ"ל, ובזה היה טעם יפה לומר בס"ד כן, ועיין ש"ע יור"ד סי' י"א בבה"ט ובפ"מ שם בשם הפר"ח יע"ש, אכן קושיתו לק"מ לענ"ד לפי מאי שמסקינן שם בש"ע יור"ד סי' י"ב דבזה"ז דאין דרך עובדי עכו"ם בכך יש להתיר ועיין בש"ך שם, וא"כ בעת הנהגת דיני עבודה דמצורע באר"י שאין שם שום מקום לחוש לעכו"ם בכל מקום ובכל אופן מותר ודו"ק: מש"כ בדף ע"ה לישב הערת המנחת קנאות על האב"מ יעש"ה, נזדמן לנגד עיני עכשיו בשו"ת בית יצחק חיור"ד סי' קס"ה בתוך אות א', דמתרץ על הא דמקשה החינוך נהי שחל הנדר ניתי עשה ונדחה ל"ת דלכאורה י"ל אליביה דרבי דיש מעילה בקונמות והזיד במעילה במיתה, ואין עשה דוחה ל"ת שיש בה מיתה אך זה ליתא דתוס' כתבו בפסחים ל"ג דדוקא באכילה ס"ל לרבי במיתה ולא בהנאה וכ"כ על הגליון בא"מ סי' קע"ד במה שכ' לתרץ על דברי הרשב"א משום דס"ל לרבי דיש מעילה בקונמות ובמיתה וכו' והקשתי שם מהתוס' פסחים הנ"ל, וי"ל דתשמיש הוי כאכילה כדאמרינן המתעסק בחלבים וכו' שכן נהנה ועיין כתובות ס"ה דאמרינן אוכלת עמו וכו', ע"כ נכונים דברי הא"מ עכ"ל וברוך שכוונתי והמ"ק לא ראה זה, – כן נפל לי היום ברעיוני לספיקת המל"מ לענין מעילה בקונמות שהבאתי בפנים, דיש קצת ראיה ממשנה דמגילה פ"א אין כין מודר הנאה מודר מאכל וכו', הו"ל לומר

נמי חומרא בהא דיש מעילה וכו' ודו"ק וקצרתי, ועיין בספרי אורין תליתאי דף ל"א ל"ב: משכ"כ וחקרתי בדף ע"ג לענין אין כותבין מגילה להתלמד בה אי מותר בשאר לשונות, יעוין בטורי אבן מגילה דף ח' ע"ב בד"ה רשב"ג וכו' דמשמעמשם דאסור גם בכל לשון וכן שם בד"ה אין בין וכו' כתב מפורש ואפשר דאפילו למ"ד כותבין ה"מ בלה"ק אבל בכל לשון לא דתרי קולי לא מקלינן שתהא נכתבת מגילה לבד ובכל לשון עי"ש, וברוך שהאיר עיני בהלכה זו:

משכ"כ בדף ע"ח לענין טומאת ידים בפ' סוטה יע"ש, בזה י"ל קצת הערת הט"א מגילה דף ח' דקאמר הגמרא ולטמא את הידים זו"ז שווין, והקשה מס"ד דאין מטמאין וכי גרע תו"מ שיש בהם יותר מפ"ה אותיות ממגילה בעלמא וכו' מיהו י"ל משום מזוזה דייק לה ממתניתין דמטמא וכו', את"ד וי"ל דבמזוזה הו"א דלא שייך הך גזירה דטומ"י משום דעל פי רוב קובעים אותה על מזוזות הבית ולא משהי' לה בעין בין אוכלים, קמ"ל דמ"מ גזרו בה: משכ"כ בדף ע"ו לענין חיוב כתובה דרבנן דמהני לענין דאורייתא מצאתי סעייתא לדברי בדברי הריטב"א שבועות (דף ל"ב) בהא דאמרינן הכל מודים בעד מיתה שחייב, כתב הריטב"א וז"ל יש מקשין למ"ד כתובה דרבנן למה העד חייב קרבן וכו' ולאו קושיא היא דרחמנא בכל כפירת ממון חייב קרבן והכא כיון שהבעל מחויב לה מדרבנן כפירת ממון גמור הוא וז"פ עכ"ל ועיין שבועות (דל"ה ע"א) אמר איש פלוני ליתן לי ר' זוז וכו', ומוסבר יותר כמש"כ בפנים, וקצרתי: משכ"כ בדף לענין קושית הראש יוסף בחולין י"א מצאתי בשו"ת תורת חסד חאהע"ז לסי' ו' אות ו') שכתב להעיר בדבר חריף לפ"ד המל"מ דלא מועיל תשובה בזה דס"ל שגזה"כ הוא שלא יעשה המקום נס זה אלא למי שלא בא שום ביאה אסורה מימיו, א"כ לפי"ז סוטה ששתתה ובדקה המים הרי עי"ז נתברר בבירור גמור שבעלה הוא מנוקה מעון ולפי"ז מי שקנא לאשתו ונסתרה ואח"כ זה האיש שנחשד עליה הוא בעצמו ג"כ קינא לאשתו והשקה ובדקוה המים נימא שהותרה לבעלה הך סוטה קמייתא שנחשדה עם איש זה שהרי נתברר שהאיש הזה לא בא שום ביאה אסורה מימיו וז"ד שלא שמענו מעולם ופשיט בכ"ד דכל שאמרה איני שותה או שאמר בעלה איני משקה או שגירשה שוב היא אסורה לבעלה לעולם וא"א לברר היתרה בשום אופן וענין כלל וכו' ולפ"ד מיושב ג"כ קושית העולם שהביא בספר ר"י על חולין אהא דיליף הגמרא התם דאזלינן ב"ר ממכה אביו ואמו וכו' עי"ש ולא רציתי להאריך ומבואר להמעין עכ"ל: משכ"כ בדף ע"ח בד"ה ועם וכו', נשמט מלבאר דאף דפרש"י גם על ק"ש כן דלמפרע פסול הוא בתיבות, מ"מ י"ל בשיטת התוס' כך ולחלק יצאתי: לדף י"ז משכ"כ על התוס' דרצו לפסול שני גיטין משום ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים יג' ספרים מצאתי

בשו"ת בי"צ חאור"ח סי' ל"ה שמסביר לה דברי התוס' דבגט בעי ספר כריתות שהספר כורת ואם כורת בשני גיטין אף אם הם כשירין כ"א עביד פלגא לסברת הגמ' ב"ק נ"ג רק אם כשר גט אחד בשנים או בשלשה חתיכות ה"ה בשני גיטין מאי איכפת אם כ"א עביד פלגא כריתות גם בזה כשר אבל בתר דילפינן דגט אחד ל"מ בשני או בשלשה חתיכות ה"ה דל"מ ב' גיטין דכ"א עביד פלגא כריתות ול"מ שנים ושלשה חתיכות שיעשה כ"א פלגא כריתות ומיושב קושית הטורי אבן מגיטין פ"ו וכו' עיי"ש והנה מלבד מה שיש לפקפק על עצם הסברא דפלגא כריתות ויל"ע בגיטין דף ט' ובדברי רע"א שם עוד יש לעיין דמאי יעשה שם האי סברא גבי שתי מגילות לתוך כוס אחד: מש"כ בדף ט"ו בענין הוספה אי הוי עקירה.

ראיתי גם בספר יגל יעקב שעם התוספי הרא"ש למסכתין שהאריך בזה והביא מספרי חכמי הספרדים והרב יד מלאכי והעיר על דברת הלח"מ הנז' בפנים, עיש"ה. וכן כתב בענין זה דעליו לערבן לתרץ קושית המהרש"א והח"צ וכו' יעש"ה.

יעיין בשו"ת עמודי אש: מש"כ בענין הגשה בדף י"ד מדפי הגמרא, מצאתי בס' למודי ד' לימוד כ"ב שהעיר בזה והביא דברי התוס' יו"ט ומיישב עפ"י דברי המהרי"ט בחידושיו לקדושין דלא מתחלה עבודה בקמיצה וז"ש א"צ כהן דהיינו לפסול זבח דאלו בשחיטה כתבו שם דכשרה בזה, ומש"כ הרב תיו"ט במגילה שם וז"ל וכמו סמיכה ושחיטה דא"צ כהן ה"נ תנופה והגשה ע"ש.

דבריו תמוהים ושוב ראיתי לה' המגיה כספר מגילת ספר לאווין ש"ט עורר ע"ז יע"ש ועיין לשון רש"י לקמן ריש פ' היה נוטל, והגשה תחילת קמיצה וכו' עיי"ש: מש"כ בדף ע"ה בענין אי סוטה דמי לד"נ, עיין בתוס' רעק"א ביבמות אות סמך בפ"ו מ"א ובשו"ת רע"א סי' רכ"ב, יעש"ה ופסול בה עדות מיוחדת, ועיין בשו"ת זכרון יוסף חאע"ז ס' ד': מש"כ בפרק ראשון בשבועת אבימלך וכו' מצאתי ששאילת הראשונים היא בכל ההערות והוא בספר המאירי לנדרים דף ז' ופירש בה משום שהה עברו על השבועה תחלה ואע"פ שבזו מיהא לא הוצרכו לכך שהרי צבר זמן השבועה, מ"מ נראה דעתם שעל כל זרעם נשבעו וניני ונכדי על כל היוצאים מאותו שלשלת משמע וכו' יעו"ש וכל רז לא אנוס מהם זלה"ה:מש"כ בפ"ק דף י"א בשם החמדת שלמה בענין חשש דשאלה גבי כתונת יוסף יעו"ש מצאתי עכשיו בשו"ת תו"ח סי' ל' שהביא דברי הח"ש ולהוכיח מזה לענין דינא דמותר להתאבל בכה"ג מהא דיעקב התאבל על יוסף, ומש"כ עוד שם להקשות גבי יהודא ותמר וכו', לק"מ דברא"ש ספ"ק דב"מ משמע דלא פשיטא ליה כ"כ אי חשש שאלה היא מדאורייתא ואפי' אי נימא דמדאורייתא מ"מ בודאי אין להוציא

תמר לשריפה משום חשש זה וכש"כ לפ"ד הנוב"י חאהע"ז סי' מ"ג יע"ש א"כ היכי דליכא חזקה המנגדת ל"ח לשאלה כלל ולק"מ: מש"כ בפר"ק לענין שם שלום אי נמחק, עיין הלכות קטנות למהר"מ גלאנטו ח"א סי' רפ"ב בענין כזה יעוש"ה: מש"כ בדף י"א דסתם אחיו הוא לאו אחיו מאמו יע"ש הנה אם נימא כן גם בלשון חכמי המשנה יל"ק קושית התו"ח בריש פ' אלו נערות דתנן ועל אשת אחיו וכו' וטרחו בה בירושלמי כמו שהובא בתוס' ובתוס' יו"ט ע"ש והקשה בתוס' חדשים דנימא דאיירי באשת אחיו מאמו דאינה זקוקה ליבום יע"ש וכדמדומה שכן הקשה נמי אחד מבעלי הגהות על הש"ס דפוס ווילנא, אבל לפי הנ"ל אתו שפיר אם גם הלשון חז"ל כך, כי באמת אמרו לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד: לדף י"ז מש"כ בשם הרמב"ם „ובכל זמן משקין את הסוטות" כתבתי על הגליון דז"פ דלא משקין בשבת ויו"ט משום מחיקה והקרבה והשקאה גופא הוי כדינא נפשות ועוד דהוי דין ומשפט כתיב ביה אלא דלענין חוה"מ מבואר הדבר ועיין ירושלמי מוע"ק פ"ק הל' ב' ועושין כל צרכי רבים אלו הן צורכי רבים דנין ד"מ וכו' ומשקין את הסוטה ושורפין את הפרה וכו'.

ובירושלמי שקלים פ"ק עיי"ש וברע"ב שם, ושם, יע"ש שוב אתי לידי ספר ערוך השולחן על הל' סוטה ומצאתי שם באות ע"ו שכך כתב בפשיטות אך לא הזכיר אודות חוה"מ: מש"כ בדף י"ז בדבר להראות מקורו טהור של הרמב"ם ז"ל שאמר דפרשת סוטה צריך לכתוב דוקא בלה"ק יע"ש נראה על פי מש"כ הרמב"ם (פ"ג מהל' חגיגה ה"ה) בהא דפרשת הקהל נאמר בלשון הקודש דוקא, כתב הרמב"ם דבלשון הקודש הוא קורא שנאמר תקרא התורה הזאת בלשונה אע"פ שיש שם לועזות עכ"ל נראה דמלשון הזאת קא דריש, ובוודאי מצא הרמב"ם דרשה זאת א"כ הכא נמי כתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת אף שקאי על עשיה נימא נמי דמזאת קא דריש דבעינן הכתיבה דהוא עשיה דוקא בלה"ק ואף שהשבועה היה בכל לשון בהא אפקי' קרא וגם דהוה רק קריאה, אבל הכתובה י"ל דבעינן התורה הזאת כלשונה וכה"ג מצינו ביבמות פרק י"ב מ"ג חלצה ורקקה אבל לא קראה וכו' ר"ע אומר חלוצתה כשירה וכו'.

כל דבר שהוא מעשה מעכב וקריאה דבור בעלמא הוא ע"ש ובתוס' שם דק"ה מה שהקשו מעקימת שפתים יע"ש ובתוס' רעק"א שם ובתפארת שם, וה"נ כן הוא, אבל בכתיבה אף שהוא כדיבור אבל מ"מ מעשה נמי הוי דמעשה הכתיבה בוודאי הוי מעשה, וא"כ על מילי דעשייה קאי ועשה לה וכו' התורה הזאת, ויש לדחות וזאת אין לומר דמדכתיב „וכתב" א"כ דוקא בלה"ק הוי כתב, אבל לא בלשון אחר, זה ליתא דהרי קיי"ל באהע"ז סי' קכ"ו ס"א כותבין הגט בכל כתב ובכל לשון בין שהוא כתב הכותים ובין שהוא כתב

ישראל וכו', וכתב הב"ש ס"ק א' אע"ג דכתיב בתורה וכתב ש"מ כתב עכו"ם נמי כתב הוא ועיין ב"י ונ"מ לענין שבת וכו' יע"ש ועיי"ש סי' קמ"ב סעיף ז' ובביאור הגר"א שם ודו"ק הרי דמלת וכתב וכתוב שבתורה הוא בכל כתב שהוא וה"נ י"ל דוכתב היא באיזה כתב שהוא, ועוד י"ל על הערות הבי"צ דמדוע לא קחשיב זאת במשנה דאלו נאמרין, י"ל דתנא ושייר וא"ל מאי שייר דהאי שייר י"ל דשייר אמירת בפני נכתב ובפני נחתם דכתב הרמ"א שם סי' קמ"ב דצריך לאומרו בלה"ק ואף דהוי מילתא דתקנת חכז"ל מ"מ חשיב שם במשנה גם מילי דרבנן כמו תפלה וברכות כ"ג, יעיי"ש באהע"ז בביאור הגר"א.

ויש לדחות דהתם לאו משום קדושת הלשון אלא טעמא אחרינא איכא למילתא עיין שם ברא"ש שממנו מקור הדברים וקצרתי, ודברי הב"ש אהע"ז הנז"ל נעלם מהרב משנה ברורה בהלכות שבת סי' ש"ו שלא הביא כן בשמו דכתב עכו"ם מקרי כתב לענין שבת מדהוי כתב לענין גיטין וכ"כ הב"ש כנז"ל: למש"כ בדף י"ח על התוס' מהא דברירה בדבר לח יעו"ש עיין בחולין דף מ"א ע"א ד"ה ת"ת וכו' דמתבאר דהא דקאמר כגון דאית ליה שותפות בגויה עיקר האיסור הוא משום תערובת דנאסר חלק חבירו משום שמערב בשלו יע"ש והקשה בפתח הבית סי' ו' דא"כ נחלוק השתא ונאמר הוברר חלקו למפרע ותירץ דאתיא, כמ"ד אין ברירה יעו"ש ולפמש"כ יל"ע בזה, ובדברי השאג"א דיני חמץ ובמק"ח הל' פסח ובבית אפרים ח' אור"ח בזה ובס' זכרון שמואל ואכמ"ל, וע"ד מש"כ תירוץ על הרמב"ם (דפ"ד מה'.

איסורי מזבח), מצאתי שכן הקשה ותירץ השואל בשו"ת זכרון יוסף (חיור"ד סי' י"א) יע"ש שכ' ואמרתי דהתוס' ס"ל דבלי ברירה לא שייך ביטול דאימא כולהו חליפי כלב וטלאים דבהדי נינהוודמי הכלב נתפשטו בכולהו וזה דעת הי"ש שהניח דברי הרמב"ם בצ"ע וכו' יעש"ה ועיין בענין זה דברירה חל בלהבא בשי"ת אמרי בינה חלק א' בסימן י"ב יעש"ה: עיין מה שהארכתי בדף י"א בהא דחמר דאמרה טהורה אני וכו', הנה יש עוד להעיר בעיקר הדבר האיך וכיצד סמך על דבריה והאמינה על כל תשובותיה אף שע"א נאמן באיסורין, מ"מ לא בע"ד בעצמו, ובפרט אם חשבה לזונה, ובשלמא על הא דאמרה טהורה אני אפשר דנאמנת דהאמינה לה תורה כמש"כ וספרה לה לעצמה – ועיין שו"ת חו"י סי' קפ"ב ודו"ק אבל על שאר הדברים צ"ע בזה למעיינים: לענין שני ספרים ועל דברי התוס' שהארכתי בזה לעיל עיין גם בשו"ת מהר"מ מינץ סי' א' ועיין בשלום ירושלם לירושלמי מס' מגיל' דף ה' ע"א מה שהעיר על הביאור מרדכי, ושם הביא בשם הקרית ספר להרב המבי"ט בהל' מזוזה דמסתפק אי ד"ז דאין כותבין תפילין ומזוזות על ב' עורות אם הוא מדרבנן או שהוא מה"ת ע"ש ויש להעיר בזה ואכמ"ל: מש"כ בדף

ט"ז מדפי הגמרא דצפור דרור מעכב והבאתי ראיה מהא דשחטה ונמצאת שאינה דרור יקח זוג לשני' יע"ש נעלם ממני לפי"ש דברי המל"מ בשם הרמב"ן ז"ל על התורה ועיין בבית הלוי חל"ג סי' כ"ו סעיף ד' מה שהעיר על דברי הרמב"ן אלי ויש לי ג"כ מה להעיר אך ראיתי לקצר: מנחת פתים בהיותי עומד בכאן הגיע לידי ספר ערוך השולחן להגאון המפורסם האב"ד דק' נאורדאק זצ"ל על הלכות אבהע"ז ח"ש ושם בסימן קע"ח סידר הלכות סוטה בסדר יפה והגון, והוסיף נופך משלו כדרכו בקידש בכל חיבוריו הנחוצים ובעיוני בהם מצאתי בכמה דברים שיש מקום להעיר עליהם ע"כ אמרתי להשים איזה מטעמים על עריכת השולחן בבירור ובישול כל צרכם:

א) שם אות ח' עוד יראה לי שזה שע"א נאמן וכו' אבל מאיש אחר איני נאמן וכו' עכ"ל, מבואר בכ"ז במל"מ פ"א מסוטה דין י"ד יע"ש ובחיבורי לעיל דף ב' ע"א וע"ב, שם באות י"ג ולכן יכול לקנאות לה משני בנ"א וכו' אבל אם נסתרה עם אחד לא נאסרה עליו דהוי כסתירה בלא קינוי וכו' עכ"ל, במשל"מ פ"א מסוטה סוף דין ג' מבואר איפכא וז"ל וז"פ דמש"כ רבינו ונסתרה עם שניהם כאחד לחידושא נקטיה כלומר אע"ג דלא עבדא איסורא בהסתר זה וכש"כ אם נסתרה עם אחד מהם דוודאי האומר שלא תסתרי עם שנים מכש"כ שמקפיד שלא תסתר עם אחד אלא שרצה להקפיד דאפילו עם שנים לא תסתר, והיכי דאמר שלא תסתרי עם פ' והלכה ונסתרה עם שניה פשיטא דאינו שותה דלא חשוב הסתר כיון דהיו ב' ודוקא היכי שמקפיד חשוב הסתר כנ"ב עכ"ל, ועיין בשו"ת חתם סופר חאהע"ז סי' צ"י ובסי' ק"א בד"ה ועוד ודו"ק, (וכן העתיק זה המנ"ח במ' שס"ה אות א' יע"ש בתחילת הדיבור): שם אות י"ד איתא בגמ' שחוף מקנין על ידו וכו' וקשה כיון שאינו מתקשה הרי בעילתו באבר מת והרי הרמב"ם עצמו פסק בפ"א מא"ב דבא"מ אין זו ביאה כלל וכו' עיי"ש כבר הרעישו בזה חכמי הדורות שלפנינו בשו"ת שער אפרים בקונטרס אחרון שם בעל המחבר מ"י ובן המחבר ש"א יעש"ה וביד המלך פ"א מסוטה דין א' עייש"ה חידושי דינים בזה ועיין בים של שלמה יבמות פ"ו סי' י"א שמחמת קושיא זו תפס לעיקר פיר"ח בתוס' סוטה שם, וכתב דלפיר"ח שחוף משמש הוא באבר חי, ועיין בב"ח בפ' קע"ח, וכבר האיר עינינו בזה הרב המאירי במשנה דלקמן ריש פ' ארוסה, דגם לפירש"י לפעמים מתקשה מעט בכדי הראה וכו' יע"ש וסרה הקושיא הגדולה שלהם וז"פ וכמש"כ המחבר ובמנ"ח מ' שס"ה הביא בזה דעת הלבוש, ודברי הס' עצי ארזים ומה שתמה עליו יע"ש וכן מבואר שם החילוק בין דרך אברים לכאן יע"ש, שם אית כ"ח ושוטה פשיטא שגריעא מקטנה ואין לה רצון כלל וחרשת נראה דדינא כקטנה וכו',

ועיין היטב בפ"ת סי' קע"ח סק"ז בשם המקום שמואל ושו"ת רעק"א ועוד, ועיין בשו"ת בר ליואי סי' ו' חאהע"ז:

שם אות ל"ג כתב דאפילו גירשה ונשאה לאחר הגירושין אינו יכול לקנות לה עוד משמעון עיי"ש מצאתי לי תנא דמסייע למש"כ לעיל בחידושי דף פ"ה פ"ו ובשיטת רש"י שם יעו"ש, שם אות ל"ה אשה שקינא לה בעלה ונסתרה וכו' יכולה לומר איני שותה אפילו אינה אומרת שנטמאה ע"כ, יעוין בתוספתא פ"ב דין ב' עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה או שאמרה טמאה אני או שבאו עדים וכו' ועיין בחסדי דוד ובמנחת בכורים, ודו"ק במנ"ח מ' עס"ה באות ה"ב, שם אות ל"ט ולא אשת שוטה דמילתא דפשיטא הוא דלא שייך והביא איש את אשתו שאין בו שום דעת ע"כ, אינו מדויק דאי כשנשאה כשהוא שוטה אין כאן קידושין כלל וכמש"כ בסעיף לד שם ואי שנשתטה אח"כ כבר הזכיר בזה הרמב"ם דב"ד מקנין לה ולא הבעל וכמבואר בדף כ"ה ובדף כ"ז ע"א יעש"ה: שם וכן מי שאומר איני משקה אינו יכול להשקותה עוד וכו' והסברא תמוה ולמה לא יהא ביכולתולהשקותה עוד כשהיא מרוצית וא"ל דמסתמא יודע בעצמו איזה חטא וכו' עכת"ד, כן הסביר נמי המנ"ח מ' שס"ה באות ה"ג מהנשים שאינן שותות יע"ש, ועיין היטב באבני מילואים סי' י"א אות א' מש"כ בזה על התוס' דיבמות, ובאמת לפ"ד נוכל לומר גם על עיקר ההשקאה דנדחה דהיינו המים ומה ששיך לזה ועיין מה שכתבתי בגמ' דף ט"ז ע"ב ובתורת הקנאות שם וקצרתי, שם אות י"ב ומש"כ שמאיימין עליה שלא בפני בעלה מסברא כתב כן וכו' אך מש"כ שמושיבין אותה ביניהם לא ידעתי מנ"ל הא, ע"כ עיין מש"כ לעיל בשירי מנחה בזה, ועיין בס' נתה"מ, ולא הרגיש על מה שכתב הרמב"ם ממעשה אמנון ותמר עיין מש"כ בחידושי, ועיין בס' א"ש הל' סוטה:

שם סעיף ס"ג ונוטל הקומץ ומקטירו על מזבח והשירים נאכלים לכהנים ופשוט דמגבל המנחה במים בלבד עכ"ל, נ"ב אין זה פשוט אלא מחלוקת היא בש"ס מנחות דנ"ד ע"א דאמר ריב"א מנחת חוטא מגבלה במים וכשירה וכו' דמר סבר מאי חריבה משמן ומר סבר חריבה מכל דבר ועיין רמב"ם פי"א מפסהמ"ק דין י"ד וכמו שכתבתי בזה בדף ו' ובדף י"ד עיי"ש באריכות ודוקא בדיעבד פסק הרמב"ם שכשר וא"כ אין זה פשוט, ובטעם פסקו של הרמב"ם דדוקא בדיעבד ולא לכתחילה, נראה להסביר מצד אחר עפ"י מאי דאמרינן בסוכה (ל"ה ע"ב) של תרומה טהורה לא יטול דפליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר מפני שמכשירה לקבל טומאה יע"ש בפרש"י, וה"נ י"ל מה"ט לכתחילה לא ישים מים מפני שבוודאי מכשירה לקבל טומאה ואף שהתם פירש הרמב"ם מפני „דשמא מכשירה" הוא דאמרינן דלכתחילה לא יטול, אבל הכא דוודאי מכשירה, י"ל דגם

בדיעבד יש לפסול, י"ל דכל עיקר דין זה הוא רק פסול דלכתחילה ודו"ק ועוד דהכא יש טעמים אחרים להקל משום דהוי במקדש ואין שכיח טומאה ואין טומאת ידים במקדש, לכן י"ל דלכתחילה לא יגבלה במים, וכה"ג ראיתי בהגהות הרש"ש שם בסוכה שהעיר דלפ"ז לכאורה יש לאסור קמח תרומה שלא הוכשר ללושו במים ע"כ יע"ש ובמק"א הארכתי בזה ליישב הערתו עפ"י דברי התוס' זבחים ע"ה ע"ב ד"ה מדמי שביעית וכו' יע"ש ודו"ק וקצרתי, שוב אח"ז מצאתי סעייתא לדברי בשו"ת משיב דבר חאור"ח סי' ל"א דהקשה שם מדוע גבי לחמי תודה כתיב ברבוכה מצות אלא צ"ל דבמנחות היו מוזהרין שלא להכשיר החיטים והקמח לפני לישה משום שמירה מטומאה כמו באתרוג של תרומה שאין נוטלין משום שמכשירה וה"ה קדשים ומזה הטעם איתא בפסחים דחיטים של מנחות אין לותתין אותן, ולא משום חשש חימוץ וכו' יעש"ה, הרי דהעיר ג"כ באופן כזה, ולפלא עליו שלא מו העיר מהגמרא דלעיל דמנחת חוטא מגבלה במים וכשרה ואף דבכל המנחות לשין בשמן דג"כ מכשיר מ"מ י"ל דהתם גלי קרא וכך הוא מצותו אבל הכא מנ"ל דמותר לגרום טומאה בדבר שאין חיובו בכך וכיון דבכאן לא היו שמן שיכשיר אותו א"כ גם מים היה צ"ל אסור ליתן, ויל"ע עוד בזה, ואגב יש להעיר כי הרגשתי בדברי רבינו חננאל בפירושו לסוכה שם שמפרש הא דאמרינן מפני שמכשירה פירושו הוא „כלומר משוי לה מנא" יע"ש ויל"ע בדה"ק ואכמ"ל:

שם ס' ע"ג דעד שלא נמחקה המגילה אם אמרה איני שותה שומעין לה והמגילה נגנזת וכו' והמים נשפכין ואינן כשרין להשקות בהם סוטה אחרת שהרי בעינן לשמה כמ"ש עכ"ל, דברים אלו באו שלא בדקדוק לענ"ד דמשמעות הלשון הוא דקאי נמי על המים דאינן כשירין להשקות בהם סוטה אחרת משום דבעינן לשמה, ובאמת לא מצינו זה דהמים בעינן לשמה וברמב"ם ובגמרא ליתא לשון זה כלל דהמים נשפכין באמרה איני שותה קודם שנמחקה המגילה עיין בפ"ד דין ד' ודין ו' ותמצא ושיטפא דלישנא הוא ולדעתי באמת כשר המים לגבי סוטה אחרת כיון דלא בעינן לשמה בזה, שוב ראיתי שבלשון התוספתא כך היא שנויה בפ"ב הל' ב' דעד שלא נמחקה המגילה אמרה אינו שותה וכו' המים נשפכין ואין בהם משום קדושה ומגילתה נגנזת וכו' ומנחתה מתפזרת וכו' יע"ש אבל כנראה גם שם ט"ס הוא, וכנראה מהעתקת הרמב"ם ז"ל, ואפשר דהטעם הוא דנשפכין משום דבעינן שוב מים קדושים וכיון שנתבטל ענין שתיה זו עבור אשה זו, המים חוזרין להיות חול גמור ע"י ששם אותם בכלי חרס, ועיין בתוס' מנחות שהבאתי בחידוש' שם ודו"ק, ועיין רידב"ז בירושלמי פ"ג דין ג' בד"ה תני ועיין בחסדי דוד שם על התוספתא, ועיין בירושלמי פ"ג הלכה ג' ובשירי קרבן שם ויל"ע בזה שוב ראיתי בהגהות

חשק שלמה לקמן דף כ' שהעיר על התוספתא הנ"ל כנז"ל עכ"פ דברי המחבר צ"ע וגם נגד דברי הרמב"ם ז"ל, שם סי' ע"ט ואם השקה כשר ותמיהני דבגמ' שם נשאר בתיקו והספק הוא מטעם ברירה ע"ש והא אנן קיי"ל א"ב ואולי משום דאין זה ברירה גמורה ע"ט בתוס', עכ"ל מצאתי בע"ה כמו שכתבתי אני בחידושי שביארתי כן כוונת המאירי שהקשה זה ושוב תירצתי אני כמש"פ המחבר עפ"י דברי התוס' עיין בפנים באריכות וברוך שכוונתי:

שם סי' ע"ח כתבה אגרת שלא בשרטוט פסולה וכו' הו"ל להזכיר ספיקת התוס' אי מהני שרטוט אח"כ ועיין מש"כ בפנים (בדי"ז ע"ב) והנה מצאתי כתוב אצלי על גליון ספר התרומה על מה שכתב ברמזיו בהל' גיטין סי' קי"ב דהכותב גט צריך שרטוט „תחלה" י"ב שיטיקמנין גט עכ"ל נ"ב אולי מדייק „תחלה" לא אח"כ לאחר שכתבי הגט כמי שנסתפקו מזה רבעהתוס' בסוטה י"ז ועיין בשי"ת רעק"א עיי"ש עכ"ל, אבל מדלא הזכיר מזה בפנים שם סי' קי"ב נראה דיש לדחות, אלא כוונתו הוא במש"כ תחילה, היינו לכתחילה וחסר כאן למ"ד וכוונתו כי בדיעבד אין פסיל הגט וכמו שכתב בסי' קט"ז הכותב גט יעשנו לכתחילה ארכו יותר על רחבו וכו' וז"פ, ועיין היטב בשו"ע אהע"ז סי' קכ"ה סעיף י' ובאחרונים שם ובס' י"ג שם ובפ"ת שם בשם הרדב"ז ח"ג סי' תקצ"ג, ולא ראו בלשון ס' התרומה הנ"ל: שם ואם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה שנאמר וכתב הכהן וממילא דבעינן גדול שכשר לעבודה עכ"ל הנה טעם זה שהוסיף אין בו כדי נ"ט דמי יאמר לנו דהוי עבודה שפסול בה קטן, גם א"כ יצטרך להיות בן עשרים לכתחילה כמו שמבואר בחולין דף כ"ד, וכל בעלי הגהות ומפרשי הרמב"ם ובמנ"ח ועוד פירשו משום חסרון דלשמה והעירו דא"כ יתכשר בגדול עומד על גביו יע"ש ועיין בתוס' חולין י"ב ע"א אך ראה זה מצאתי שפירש כה"ג בקרן אורה לדי"ז בסוף הדיבור המתחיל מה משפט ביום כתב בטעמא דהרמב"ם דפסל כהן קטן בזה"ל וכ"כ בחי' נזיר בפ' ב' נזירים דכל היכי דבעינן כהן, קטן לאו כלום הוא דבקטנותו אין עליו מעלת כהונה בכל מעשה דבעי כהונה כמו לגלח מצורע עכ"ל וגם בזה יש לעיין דא"כ למה צריך קרא איש למעט קטן שפסול לעבודה עיין חולין שם ובפרש"י, ואי דבאמת נפיק ליה זה מהאי קרא למעט קטן דאין עליו מעלת כהונה כלל, זה אינו במשמע והעיקר הוא דאינו איש, וגם במשמע דדוקא לדבר שהוא עבודה פסול אבל לא לדבר שאינו עבודה אם לא במקום שכתוב איש או יש לנו מיעוט אחר גם יש לעיין בחולין די"ב י"ג בהא דקטן יש לו מחשבה דנקיט דוקא שחיטה ולא שאר עבודות משום די"ל כנ"ל דשחיטה כשרה גם בזר ובקטן הוא רק משום פסול מחשבה, אבל בשאר עבודות דפסול בזר איכא גם פסול זרות אצל קטן

ולא מצאתי מי שיעיר ששם בחולין מדוע נקיט דוקא מילתא דשחיטה אבל מילתא דא צ"ע רבה, ויש לעיין בהל' נש"כ סי' קכ"ח סל"ד ובמג"א ובט"ז שם ובמחצית השקל שם בשם רש"י מגילה דכ"ד ע"א יע"ש ודו"ק וקצרתי, ואף שבע"מ ג"כ נושא את כפיו מ"מ ישראל לא, וכן בכאן צ"ע אי כהן בע"מ כשר כיון שאינו עבודה ובחפשי מצאתי שהרגיש בזה המנ"ח שס"ה וכתב דפשוט דאפי' כהן בע"מ מ"מ דוקא גבי עבודה ולא בדבר אחר שצריך כהן כמבואר במס' מכות והבאתי בח"ז לענין נגעים ע"ש עכ"ל, ובזה ניחא נמי מה שהעיר שם המנ"ח דחרש ושוטה אינו מבואר בר"מ אפשר דכשר בעומד ע"ג ולא נתמעט אלא קטן וצ"ע עכ"ל ולכאורה צ"ע דהלא בלא"ה הוי להו בע"מ כמבואר במשנה דבכורות מ"ה ע"ב ועיין שו"ת נו"ב מהת"י ועיין אור הישר הידוע אבל לפי מאי שהקדים דבע"מ כשר ניחא וז"פ (ויל"ע בע"פ): וכן יש לעיין היטב בטעם הרדב"ז שהביא המג"א בהל' שבת ס' רפ"ב סק"ו דאין קורין לכהן קטן למנין ז' ובשם הרי"ט כתב דאם אין שם כהן אלא קטן קוראין אותו והוסיף המג"א ול"נ דמ"ע דוקדשתו לא נאמר על כהן קטן דהא כתיב כי את לחם אלהיך הוא מקריב וקטן לאו בר עבודה הוא עכ"ל, ובמהרי"ט שם סי' קמ"ה חל"ר כתב ולמאי דאמרינן דכהן קורא ראשון מדאורייתא דכתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון וכו' השתא נמי דאין שם כהן גדול יכול לקרוא כהן קטן דכבוד הוא לזרעו של אהרן וכו' יע"ש.

וכנראה לא עיין בפנים רק מה שהביא הכנה"ג ועכ"פ יש לדחות מכאן וקצרתי ונפ"מ נמי לדינא למש"פ הרמ"א שם סי' קכ"ח דאין לשמש עם כהן משום וקדשתו, א"כ בקטן מותר או חרו"ש או בע"א כיון דלאו בר עבודה הוא לדעת המג"א ויש לסלק בזה כמה הערות עיין מל"מ הל' עבדים וקצרתי, ודבר זה צ"ע דהלא מ"מ חולק בקדשים ועיין בזבחים ריש פי"ב שגם קטן אוכל בקדשים, אף שזר אסור וע"כ צ"ע לי הקטן דבר זה, גם יש לעיין מהא שהעלה הפר"ח בתשובת מים חיים דמותר ליתן לכהן קטן פדיון חמש סלעים דבן יע"ש הובא גם בקצה"ח סי' רמ"ג סק"ד, ועיין בנתיבות שם ובעונג יו"ט סי' צ"ט ועוד, ועיין הגהות יד אפרים ליור"ד סי' ס"א ובמהרי"ט אלגאזי פ"ח אות פ', ובח"ס חיור"ד סי' רצ"ב ובאמרי בינה דיני פה"ב סי' א' והביא בשה החק"ל דכתב משום דבפירוש גילתה התורה בפ' במדבר ונתתם הכסף לאהרן ולבניו ומזה ילפינן דדוקא לזכרי כהנים צריך ליתן וכו' וכיון דמשמעות בן בכ"מ הוא אפילו קטן וכו' וכיון דגלי קרא דסגי בנתינה לקטן מהני אף בלא הגיע לעונת הפעוטות דבנו כ"ד משמע יע"ש וכולם לא העירו מהא דאין מעלת כהונה עליו ויל"ע בחק"ל שם ותמהני על מה שראיתי בשו"ת מהר"י אשכנזי סי' מ"ז חיור"ד שחכם אחד נסתפק בזה אי כהן קטן כשר לעבודה, יעו"ש ששוב נזכר

המחבר מאלו המקומות שיש לפסול כהן קטן, אך הקשה שם דא"כ הו"ל לפשוט מזה דכהני שלוחי דרחמנא דאל"ה למה צריך קרא ת"ל דאין שליחות לקטן ולקרבן של עצמו בלא"ה אין יכול להקדיש יע"ש שמסיק דנפ"מ למופלא הסמוך לאיש עיי"ש, ועיין בעולת שלמה ריש זבחים ובספר מנחת ברוך סי' כ' כ"א ואכמ"ל בזה:שם אות פ"ט בגמ' שם יש בעיא השקה בסיב מהו בשפופרת מהו תיקו ולא ידעתי' למה השמיטן הרמב"ם וכו', כבר הרגישו בזה הק"א והמנ"ח כאשר הבאתי בפנים חיבורי באותו הדף שם באריכות: שם סי' פ' וי"ל דביוצא הכל מודים שאין נפסלים דלא מצינו פסול יוצא בדבר שאינו קרב למזבח, עכ"ל נ"ב בלא"ה לא מצינו בזה גבול מחיצות שיפסלו ביוצא, שו"מ בהגהות ל וירושלם בירושלמי במכילתין פ"ג הלכה ג' שכתב בזה"ל אולם בחידושי הגאון מוהר"ח כהן הנדפסים מחדש בחידושים הנספחים שם בסופו כתבתי עוד ראיה דאין בהם משום קדושה דאל"כ הוי נפסלים ביוצא ועי"ש מה שהארכתי בענין הזה ואכ"מ עכ"ל ואין בגבולי הספר הנ"ל עוד כתב שם בעה"ש ואם נטמאו המים יש להסתפק אם צריך אחרים אם לאו עכ"ל עיין בפנים יפות על התורה בפ' נשא שכתוב מפורש דלכך הוצרך להיות כלי חרס סלא תטמא הכלי בשפתותיה ותחזור ותטמא את המים והמים צריכין להיות קדושים וטהורים וכו' יעוש"ה והועתק דבריו בס' מ"ק וכמו שכתבתי בזה בדף י"ד ריש פ"ב ובדף ו' – שם אות פ"ה וכ"ש ששתיה אחת די בעד כולן שהרי אפילו בשתיה אחת הוא מתנה טל אחרים כמ"ש ע"כ, עיין מה שהרגישו בזה דא"כ באמת למה צריך קרא מיוחד תורת הקנאות, יעיי"ש ועיין בת"ח למס' כריתות ומה שכתבתי בפנים סוף פ"ב, שם ודע שדבר פשוט הוא שמגילת סוטה צריך קלף מעור בהמה טהורה והכי איתא בירושלמי ע"כ, הלא כבר העתיק כן בסי' ס"ב לשון הרמב"ם דאח"כ מביא הכהן מגילה של עור טהור כמו ס"ת יכו' ע השמטה לענין מה שכתבתי אי מותר לסחור במה שנדר על עצמו, מצאתי גם בשו"ת מהר"י אשכנזי חיור"ד סי' כ"א שנו"נ בזה ומדחה הראי"ה מב"מ יע"ש שהביא שוב מדברי שו"ת שו"מ להגאון מלבוב בזה יעוש"ה ויל"ע בהוספות לספרי אוריין תליתאי הארכתי עוד בזה: בענין דאמר ר' תנחום חנקי כתיב, עיין בתפארת ישראל קדושין פ"ג אות מ"ה שפירש הוא בכוונת הגמ' דחנקי כתיב יעו"ש: בהא דאמרינן בדף י"א איוב ששתק נדון ביסורים, עיין ט"א חגיגה דף ה' ע"א על הפסוק ותסיתני בו לבלעו חנם וכו' עיי"ש:

בדין מלבין פני חבירו ברבים ושאין לו חלעה"ב ראיתי בספר אחד וגם בשו"ת מהר"י אשכנזי הנ"ל בסי' מ"ז דדוקא בפניו הוא יע"ש, אך בספר מצות הלבבות בהלכות הלבנת פנים באות י"א כתב דאם אומר על חבירו איזה דבר שבאם יתודע הדבר יתבייש חבירו

ברבים הוא ג"כ מכלל מלבין פני חבירו ברבים אפי' אם אומר כעת שלא בפניו עכ"ל ופשוט דכ"ז נלמד מתמר שהיה ג"כ שלא בפניו וכו' יע"ש, וכן פסק שם באות ד' דמדין תורה מחויב למסור למיתה ושלא להלבין פנים יעש"ה ומביא השע"ת לר"י שהבאתי: מנחה חריבה פרק שלישי דף י"ט דף י"ט ע"א במשנה ונותנו על ידיה, ופרש"י להניף פירש לאפוקי מאי דנותנין על ידיה כדי ליגעה וליראה אותה כמו שמפורש לעיל בפ"ק וברמב"ם פ"ג דין י"ב י"ג ומפורש שם דכפיפה מצרית זו באין משירי הלשכה, וכמו שהארכתי בזה בפ"ק (ח' ע"ב) ד"ה ואח"כ וכו' יע"ש: שם הניף והגיש קמץ והקטיר וכו' כבר הביא בגליון הש"ס דבתוס' סנהדרין ותוס' מנחות מוכח דגרסתם היה קמץ „ומלח" והקטיר, ובתוס' שאנץ כאן מבואר יותר שכתב הניף והגיש קמץ והקטיר אבל מלח לא קתני דהא פשיטא דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח וכן במנחות לא קתני מלח, אבל לעיל ר"פ היה מביא קתני לה וכו' יע"ש, ומדבריהם סתירה גלויה למש"כ לעיל בפ"ק דף י"ד דיש סברא לומר אליבא דכ"ע דקרבן סוטה לא יהי' טעונה מלח משום דקרבנה מאכל בהמה תפל בלי מלח ועיין מה שהבאתי שוב מהמד"ר בשירי מנחה לעיל, והיה בהעלם עין ממני גירסת התוס' אלו, אך אליבא דרבן גמליאל יש מקום לומר כך ויש מקים ליישב סתם מתניתין דהכא דלא קתני מלח וכפי שמוכח גם גירסת הרמב"ם בהל' סוטה פ"ג וכמו שכתב בגליון הש"ס מנחות (י"ח ע"א) שם, ולעיל בדף י"ד תני מלח ואפשר דהוא הטעם כמש"כ דאולי באמת ס"ל להרמב"ם דמנחת סוטה לא בעי מלח:

שם בגמרא לא תותב אכרעיך עד דמפרשת לו ע"כ עיין בגהש"ס בשם התוס' נזיר כ"ד ע"ב ד"ה אמר שמואל וכו' וכן פירש בתוס' שאנץ אל תותב אלא תעמוד ואפשר להוסיף עוד עפ"י דאמרינן במגילה (כ"א ע"א) רכות מעומד וקשות מיושב לכך רמז לו שאצלו הוא אינו קשות אלא רכות ומעומד סגי וכו', ועיין בהקדמת הגאון המחבר קשות מיושב שבעל יע"ד טעה בלשון גמרא זו שבמגילה הנ"ל כאילו אתמר רכות מיושב קשות מעומד ע"ש: שם הא כיצד מניח ידו תחת ידי בעלים ומניף עכ"להא דצריך להסיק עוד הפעם הא כיצד והיכי היי אמינא אחרת, י"ל פשוט דקמ"ל דגזה"כ הוא כה"ג דוקא ולא היי חציצה כמו שהקשו התוס' בקדושין ל"ו ע"ב ועיין בתוס' שאנץ כאן על הגליון או כדפירשו התוס' שם בתירוץ השני לכך אמר הא כיצד דתחת יד בעלים ממש מניח, וז"פ ועיין בתוס' ד"ה וכהן וכו' כה"ג ע"ש: שם בתוס' ד"ה היה נוטל וכו' ומצינו למימר דקידוש המנחה היה כשירה בזר מיהו מצוה בכהן וכו' יע"ש, עיין לעיל דף י"ד ע"ב דמבואר כן ובחידושי שם וכן משמע הסידור בלשון הרמב"ם פ"ג דין י"ב י"ג בקאי הכל על הכהן דקאמר ואח"כ מביא עשרון קמח שעורים משל בעל ונותנו בכפיפה מצרית וכו' ויל"ע:

שם בתוס' ד"ה וכהן מניח וכו' דתנופה בכהן, עיין במהרש"א, וקצ"ע דלאשמיענן דבר זה שמבואר היא בתורה וכמו שמתמה בגמרא תנופה מנלן והניף כתיב בה? ולולי דברי התוס' היה ה"ל דאתו עוד לאשמיענן דכהן מניח „ידו" מתחתיה בלא מפה וכמו שמסקו התוס' בשם הירושלמי או י"ל דהכוונה במה שאמר וכהן וכו' דהיינו כהן אחר דבאמת לעשות כל מעשה סוטה של קריעת הבגדים ופריעת ראשה היו מטילין גורלות מפני שהוא עסק מכוער כמו שמבואר בתוס' פ"ק דף ח' בשם ירושלמי ובמל"מ הל' סוטה פ"ג דין י"א, ולכך קאמר שהיו מביאין אחר דהיינו כהן זקן או אפילו כהן ילד שאין יצה"ר מצוי לשעה פי' רק לתנופה לחוד ולא זה הוא שעשה לה פריעה ופרימה וכו' ומ"מ יל"ע על הירושלמי דמתמה ואין הדבר מכוער וכו' ואין מתמה על כל מעשה סוטה שאוחז בבגדיה וכמו שהארכתי בזה לעיל פ"ק דף ח', ואפשר אליבא דר"י דאמר אם היה לבה נאה לא היה מגלה פריך ודוחק, ואלא ע"כ דגזה"כ הוא וצ"ע בזה:

שם בא"ד סוטה גודמת שני כהנים מניפין על ידיה וכו' הביאו התוס' ירושלמי זה הכא ולא להלן דף כ"ז בדין דגודמת אינא שותה, להורות טעמא דהך מילתא דבעי שני כהנים שעמד בזה בקרן אורה ועיין במפרשי הירושלמי, והוא פשוט דאחד יהיה במקום הבעלים דהיינו הסוטה שהיא הבעלים כמו שבא בפרש"י ז"ל ועיין בהגהות מלא הרועים, והוא משום שליחות האשה וא"כ כשהיא גודמת כהן מניף תחתיה ושליחות מהני בתנופה וכדפסק הרמב"ם פ"ט מהל' מעה"ק הל' ט"ו וסיים משא"כ בסמיכה ע"כ ואף שהיא גודמת א"כ א"ר לעשות שליח דכל דלא מצי עביד שלוח לא מצי משווי, כ"כ האחרונים דבכה"ג לא אמרינן כל מילתא דאיהו לא מצי עביד וכו' דרק פומי' הוא דכאיב ליה ועיין תוס' ישינים עירובין מ"ג דהוכיחו דבכתיבת הגט לא בעינן שליחות משום דבסתמא איירי קרא שכל אדם יכול לגרש את אשתו ואפילו ידיו קטועות ע"כ ולפ"ז צ"ע: שם וי"ל דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב, – עיין שו"ת חות יאיר סי' קס"ז בענין זה אריכות ודעת הרמב"ם בזה יע"ש ועיין בספר ארצות החיים הל' תפילין הביא דבריו ופלפל בזה, שו"ר שהרצ"ח כאן העיר בשם החו"י, ובאמת בחו"י שם בסוף דבריו העיר מספ"ד דסוטה והיינו הך ופלא שלא הזכיר גם דברי התוס' דכאן, ושם ועיין בקרן אורה שלא ראה החו"י הנ"ל: ויש לעיין לשיטת הירושלמי דהשתיה אינה מעכב מה שהיא גודמת, אלא שאינה יכולה להניף ולכך כהנים מניפים על ידיה, הלא תנן במנחות (י"ח ע"ו) לא הניף כלל כשרה? וצ"ל כדר"י דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת, וה"נ ראוי בעינן, וכדמבואר שם ח"י ע"ב ועיין מכות י"ח ע"ב וכמו שכתבו התוס' לענין סמיכה, ויל"ע בנזיר שם דף (מ"ו ע"ב) דפריך ומי מעכבא והתניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו

כפים בין שאין לו כפים ושה בתוס' בע"א ד"ה ומי לא מעכבא פירוש לרבנן והתניא זאת תורת הנזיר בין יש לו בין אין לו ולהאי לישנא ס"ל דה"פ כשם שבאין לו כפים דין הוא שתעכב דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת ה"נ תנופה מעכבת וכו' וי"ע, ואין בידי הקרן אורה למסכת' נזיר להאיר עיני בזה שם, ואכמ"ל, ועיין יבמות פ' מצות חליצה דגודמת חולצת בשיניה ועיין תוס' חילין כ' ע"א ועיין שו"ת מנחם עזריה, וכן ה"נ י"ל להניף בשיניה: ועוד י"ל בהא דתני ר' חייא סוטה גודמת שני כהנים מניפין על ידיה ובבלי דדין אמרינן דגידמת לא היתר שותה כלל דכשתמצי לומר בדברי הרמב"ם פ"ב דין ג' אמר דונתן על כפיה פרט למי שאין לה כף „או שהיתה עקומה או יבשה שאינה יכולה ליקח בה" אפילו כפה אחת שנאמר כפיה עכ"ל ובוודאי מצא דברים אלו באיזה ספרא וספרי ואף שבמציאות יש לה ידים אלא שחסר הפעולה היוצאת מהם ויבשה גבה של עוף הוי כמחוסר אבר, מ"מ אי משום דבענין קרא כדכתיב, הלא יש לה כפים ואף שאינה יכולה ליקח בה מ"מ יכולה ליקח ע"י אחרים שיסייעיה ואף שנוכל ללמוד דבר זה, מהא דממעט מאמרה האשה פרט לאילמת ואף שיש לה פה, אלא.

שאינה יכולה לפעול על פיה ופומה הוא דכאיב לה, מ"מ יש לומר כמש"כ התוס' לקמן י"ז ע"ב דאף אי לא בעינן קרא כדכתיב מ"מ הלא לא יכלה לקבולי שבועה יע"ש (ונאריך שם בזה אי"ה) וא"כ י"ל דלא פליג ר"ח עם הברייתא שלנו דר"ח מיירי בגודמת שיש לה כפים אלא שיבשה או עקומות ולכך שותהכיון שיש לה כפים ואף שאין יכולה לפעול עמהם, הם, ואפשר לפרש נמי הא דאמר כהנים מניפין על „ידיה" פירוש שמסייעין על ידיה (ועיין בפרה (פי"ב) האשה מסעדתו וכו' יע"ש בתיו"ט) אבל בחסר לה לגמרי י"ל דמודו ר"ח דבעינן קרא כדכתיב ומעכב דאינה שותה ובריייתא שלנו י"ל דמיירי בכל אופן וכדפסק הרמב"ם ז"ל ולא באתי אלא לעורר וכל פטפטיא דאורייתא טבין וכו', וראיתי מובא בשם החסל"א חאור"ח במי שיבשה ידו השמאלית דיניח בימין ומקורו מקדושין הנ"ל בעוף שיבשה גפו דמקרי מחוסר אבר והשיגו עליו דמדברי הרשב"א שם מבואר להיפך דדוקא גף שכל כחו בגפו מקרי מחוסר אבר ולא בשאר אבר וא"כ ה"ה בארם שיבשה ידו לא מקרי מחוסר יד עיין שו"ת ב"ש חאהע"ז סי' קמ"ח ובק"ס סי' נ"א ובמ"פ סי' כ"ז חידושי אור"ח ובשם הירושלמי יומא פ"ב ה"ג דמעשה באחד שיבשה זרועו והיה מקטיר קטורת ולא הוי בע"מ משום זה, וסעייתא לסברא דידי שכתבתי בדעת רח"א: שם ואיני חוצץ וכו' ומשמע מכאן דע"י מפה שרי וי"ע בס' ש"ח מערכת חתן, ועיין בתוס' שאנץ כאן ועיין בתוס' יו"ט בכל המקומית ובביכורים שם פ"ג מ"ו בד"ה ואוחזו בשפתותיו ובתוס' מנחות ס"א ע"ב ובמנחות שם צ"ג ע"ב בעי ר"י מטלית מהו

שתחוץ וכו' ושם צ"ד ע"א קא הוי חציצה וכו', וגם אשה מביאה ביכורים אלא שאינה קוראה וא"כ תנופה בעי, ואפשר דתנופה דבשעת קריאה לא בעי אבל דלאחר קריאה בעי ועיי"ש ברע"ב וי"ל בדין זה, ובב"ת פ"א ע"ב מבואר דבכל דין ספק שמביא ואיני קורא, הוי דין תנופה ועיין בתוס' שם ד"ה דמקדיש להו וכו' וקצרתי:

שם בתוס' ד"ה ואחר ישקה וכו' ונראה דל"ד נקט וכו' דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן וכו' יעש"ה ועיין תוס' שאנץ לקמן בע"ב שהקשה זה ותירץ דמקרא ומחה לא ידעינן אלא דצריך שיהא הדיו יכול למחות ומ"מ שלא ימחוהו כיון דראוי למחות קמ"ל האי קרא שצריך למחות לגמרי ע"כ ועיין הגה"ה שם ואפשר דפשוט כוונתי דבעינן ראוי למחות, אבל אם לא מחה לגמרי לא מעכב וכדר"ז יע"ש שכך מורה לשונו, וכן מבואר בתוספי הרא"ש ודוחק, והנה אין להעיר דא"כ בשבת נימא דלא יהא חייב במוחק עד שימחוק לגמרי שאין רישומו ניכר כלל, והנה לפי דברי התוס' שאנץ בוודאי א"ש, אלא אפילו לדברי התוס' נמי יש לחלק דהתם נא כתיב ומחה אלא במלאכה תליא מילתא ומלאכת מחשבת אסרה תורה ואף שרישומו ניכר וקצרתי: שם ע"ב מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ וכו', ופרש"י כלומר פותחין פיה שלא בטובתה ושופכין מז המים לתוך גרונה וכו', עכ"ל יל"ע קצת מלעיל (ח"י ע"א) בשפופרת מהו דרך שתיה בכך או אין דרך שתיה בכך תיקו עכ"ל ובחידושי שם, וצ"ל דבדיעבד אינו מעם וי"ל ג"כ הטעם דהרמב"ם משמיט זה כמו בהערותי לעיל ובמנחת פתים לעיל, ויש לחלק: שם לא עשה ולא כלום, לעיל שם י"ז הלשון הוא, פסולה, ועיין בשו"ת מנחם עזריה סי' צ"ט שהובא בתוס' רעק"א נדה פ"ט מ"ז, וצ"ע דמאי הו"א שעוד יגרע בכאן, ואפשר הו"א דצריך להתחיל על הסדר מתחלה ועיין סנהדרין (דף מ"ט ע"ב ודו"ק) ודוחק, ואפשר דלשין המתנה לחוד ולשין אמורים לחוד: שם הא מכתב כתבי לה, פרש"י „כהן" למגילה וכו', מבואר דבעינן כהן, וכן מבואר בלשון הגמרא לקמן דקאמר דשלא כדין עביד „כהנים" דמחקו וכו' דבדין עביד „כהנים" דמחקו וכו', מבואר דגם במחיקה בעי כהן ושלא כהמנ"ח דמסופק בזה, וכאשר הארכתי בזה לעיל ובשירי מנחה לעיל ספ"ב וכ"ז פשוט:

שם בתוס' ד"ה ורבי יהודה וכו' ורבנן נמי מודו הכא דאין פותחין פיה וכו', פירש דבתוספתא איתא מקודם שאמר ר"י נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ ר"י אומר וכו' אמר לו ר"ע וכי למה משקין וכו', וקאמרי התוס' דאף דמשקין אותה בע"כ מ"מ אין פותחין פיה ע"י סודרין וכו', ואני תימה דפשיטא הוא, דהלא התם בסנהדרין קאמר להו ר' יהודא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה וכו', וא"כ יוכל היות שיומת ע"י כך אלא שהתם לא מקפדי רבנן על כך, אבל הכא

פשיטא שאין פותחין ביה בדבר שיוכל היות שתמות שלא מחייבי מיתה היא ומה זאת הלשון אומרת „אין לקרב מיתתה" וכי צריך להמיתה אח"כ שעכשיו יהי' בגדר קירוב מיתה? ואפשר כיון דמסתבר שהיא טמאה וממילא תמות ע"י המים ולכך מותר לקרב מיתתה, אבל דוחק הוא וגם לר"י לית ליה סברת ר"ע דבדוקה ועומדת היא וצ"ע והסבר: שם בתוס' ד"ה בסי' ר"ח וכו' ירושלמי (והוא בסוף הל' ג') ולית ליה לר"ע מערערין אית ליה בשהתחילה לשתות מערערין אותה עכ"ל עיין לעיל די"ח מה שהבאתי בשם המיצל מאש אי בעינן שתשתה כולה והבאתי הירושלמי ריש הלכה ב' מ"ט דר"ש ואחר ישקה את האשה מה מקיים ר"ש טעמא דרבנן ובאו בה כולהן ולא מקצתן יע"ש וא"כ הכא לר"ע כיון שהתחילה לשתות כבר ובדקוה המים, וראיה דגם לר"ע בעינן כולהן ולא מקצתן ויל"ע:

שם דף כ' ע"א וחזרה ואמרה שותה אני מהו כיון דאמרה איני שותה טמאה אני קאמרה וכיון דאחזיקנפשה בטומאה לא מציא הדרא בה וכו', וברמב"ם פסק דאינה יכולה לחזור ולומר הנני שותה ע"כ, וי"ל דרבינו סמך על מ"ש במשנה באומרת איני שותה דמנחתה נשרפת וע"כ דלא מצי הדרה בה וכמו שהוכיחו כה"ג התוס' ביבמות דצ"ה ע"א שהבאתי בחיבורי כ"פ יע"ש שו"מ זה בק"א שכ"כ ב"ה וב"ש שכוונתי לדעתו העמוקה, ועיין עוד בקרן אורה דמפרש דהרמב"ם מפרש לה אליבא דרבנן יע"ש מש"כ ובלשון המאירי הוא כך אבל אם ראינוה בריא הרבה ואינה מתפחדת ואעפ"כ אמרה איני שותה א"י לחזור ולומר שותה אני ע"כ וא"ש דברי הרמב"ם, ובגמ"ד נשאר בתיקו הוא בגונא דמסופר לנו אם מחמת ביעתותא או ברייתא ויל"ע, וצ"ע שלא העירו כל נושאי כליו ועיין במנ"ח מ' שס"ה שכתב דאף באומרת טמאה אני לך דנאמנת הוא מדין עדות וכמו אשה שנאמנת על מיתת בעלה ואפילו נוגע והנה ז"פ כיון דנאמנת לא מני הדרא כמו עד שא"י לחזיר אך אם נתנה איזה אמתלא לדבריה עיין בש"ש שהביא דאף בעד דנאמן מה"ת מועיל אמתלא מהאי דנדה ע"ש א"כ ה"נ מועיל אמתלא וחוזרת ושותה והש"ס מיירי בהדרה בה בלא אמתלא אבל באמתלא בוודאי יכולה לחזור, כן כתב שם דהדיבורים הללו א"צ לומר בפני ב"ד כי אם אמרה אפי' בבית טמאה אני אינה שותה וכו' את"ד, ובתכ"ד נראה דוודאי יכולה לחזור ולא מחזקה נפשה, ועיין כתובות כ"ב ובמהרי"ט אלגאזיי עוד כתב במנ"ח דבבעל אינו רוצה להשקותה אינו מבואר ד"ז נראה דאפי' אחר מחיקת המגילה הברירה בידו ואלו היה חילוק בין קודם לאחר מחיקה היה מבואר החילוק בש"ס וכו' ע"כ, וכן נסתפק מזה הק"א כאן דגבי בעל לא מצינו שום כפיה יע"ש, ולי יל"ע בזה דלפי המבואר מכמה לשונות וכן מתבאר בהדיא בירושלמי כאן הל' ג' וז"ל נמחקה המגילה

ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה על כורחה למה שגרמה לשם שימחק עכ"ל והובא בתוס' ועיין לקמן כ' ע"א ד"ה מגילתה בק"ע ובפ"מ, וא"כ מה לי אשה ומה לי הבעל כיון שנגרם על ידו מחיקת השם, שוב צריך שיתברר הדבר על נכון אלא דלר"ע דלא ס"ל דתליא במחיקה אלא בהקרבת הקומץ לדידיה יש לספק בזה:

עוד העיר המנ"ח דהנה מבואר בראשונים גבי אומרת טמאה אני דמד"ת אינה נאמנת דמשועבדת לבעלה וכו' וכאן נראה מהש"ס דנאמנת מה"ת, א"ל כיון דע"י קו"ס נאסרה שוב אינה משועבדת לו, אך מ"מ טעמא בעי כיון דהוא רוצה להשקותה ואפשר תהי מותרת לו א"כ לא נפקא השעבוד אך החילוק הוא וכו' אבל כאן דהתורה האמינה ע"א אפי' אשה וכו' והיא נאמנת בתורת עד ולא מתורת שאחד"א וע"א במקום שנאמן נאמן בכ"ע וז"פ את"ד, ולי הקטן יש להעיר דמלבד דאינו מסתבר דבריו עוד יל"ע בעיקר הנחתו המסתברת לומר דנאמנת מדין ע"א, א"כ תהי' נאמנת ג"כ לומר לא נטמאתי וכמי שמביא בעצמו שם בשם הש"ש דנאמן ע"א ברה"י לומר לא נטמאת, עיי"ש בפרק כ"ג ש' ו' ועיי"ש בפ' כ"א הביא דברי התשב"ץ שהביא הע"א וצ"ע ועיין בשו"ת עמודי אור סי' צ"ו שחקר בזה בדעת הש"ך חו"מ סי פ"ז ועי"ש באות כ"א בשם התשב"ץ ולפ"ד א"ש אך לדעת הש"ש יל"ע וכמו לענין מיתת הבעל דנאמנת להתיר עצמה וכמש"כ המנ"ח ובמק"א הבאתי נמי דעת הנו"ב בזה שמצאתי דרך הילוכי בספרו ואכמ"ל בזה, שו"ר שם במנ"ח בדף הסמיך שחזר בעצמו מזה מטעם דאאמע"ר וע"כ הנאמנת שלה היא מטעם הודאת בע"ד מה שנוגע והשיעבוד נפקא אחר קו"ס יע"ש וזה נכון ויותר מזה כתב הש"ש ש"ו דהא דאשה נאמנת לומר נטמאתי בנדה הוא ג"כ מחמת שאחד"א יע"ש ובעיקר הדבר כבר כתבתי לעיל בחידושי דף ו' דנעלם מהמנ"ח דברי הירושלמי והתוס' שם שהעירו בזה וכמש"כ שם באריכות ועיי"ש בע"א ס' צ"ה:

שם בגמ' אמר אבוהו דשמואל צריך שיתן מר לתוך המים וכו', צריך להבין מאי שייכות יש למימרא זו דוקא בשמעתתא הכא על משנה זו, ובאמת בספרי איתא פלוגתא בזה וז"ל הספרי וביד הכהן יהיו מי המרים מגיד הכתוב שאין המים נהפכין להיות מרים אלא ביד הכהן, ודבר אחר נקראו מרים על שם סופם שממררין את הגוף ומערערים את העון עכ"ל הספרי ועיי"ש במלבו"ם ורש"י ז"ל על התורה פירש כלשון אחר שבספרי ויל"ע ברא"ם שם ועיי"ש ברמב"ן שם שהביא כל זה אך בלשון הראשון שבספרי העתיק בנוסחא אחרת וז"ל ובספרי עוד ומחה אל מי המרים מגיד שהכתוב עושה את המים מרים ע"ש ויל"ע, ועיין בהמאירי מה שכתב בזה ומה שכתב ליישב במה שמקצת התלמידים מתמיהים

בה דהרי זה מביא לחשוד שאף הפעולה באה מצד אותם הדברים וכו' עיי"ש שימד"נ ולפ"ד יש ליישב הפסוקים היטב, וגם ליישב דברי הספרי ודו"ק וקצרתי:
שם במשנה עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה נגנזת ומנחתה מתפרזת על הדשן ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ע"כ ופרש"י דמגילתה נגנזת בצדי ההיכל וכו' שלא יתבזו, ובתוס' בשם הירושלמי תניא דנגנזת תחת צידי ההיכל למה בשביל לשוחקה ע"כ ופירש בק"ע בשביל לשוחקה שיהא נשחק הספר והכתב מעצמו ע"י סביבת הדלת וכן פירש הפ"מ ולפי פירושם זה הקשה בשירי קרבן מהא דגרסינן בבבליבמכות דהמוחק את השם לוקה א"כ איך נותנה המגילה עם השמות הכתובים בתוכה תחת הציר לשוחקה הא הנחתה זו כמאבד בידים הוא וכ"ש המסבב הדלת הוא המוחק עצמו וי"ל דהירושלמי לית ליה הך דרשא ומותר לאבד כתבי הקודש שאין בהן צורך וניחא לן בהא מ"ש הכ"מ פ"ד מה"ס הל"ד ודע דבתוספתא פ"ב ובירושלמי תניא גבי מגילתה נגנזת תחת צירו של היכל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ ולא ידעתי מאי קשיא ליה כיון דהרמב"ם פוסק שאסור לאבד שם מהשמות וכמ"ש ברפ"ו מיסודי התורה סובר נמי שאסור להניחה תחת צירו של היכל לשחקה, ואפשר שגרם לו להרב בכ"מ להקשות כן משום דגרס צדו של היכל אבל כ"כ בסמוך שאין גירסה זו נכונה גם לשון תחת מורה שהגירסא שלפנינו עיקר עכ"ל הש"ק ובשו"ת עין יצחק אלחנן זצ"ל חאור"ח סי' ה' שם הביא דברי הש"ק וכתב שהוא קושיא חמורה ואין סברא לחלק בזה דשאני בסוטה דניתנה למחיקה ע"כ קילא הן אמת דמצינו הך סברא בירושלמי סוטה לענין טומאת ידים והובא בתוס' י"ז ע"ב ד"ה לא על הלוח וכו' אבל לענין איסור מחיקת השם וודאי דאסור מה"ת אף דנותנה למחיקה ואין סברא כלל לחלק בזה וע"כ תקשו לקושית הק"ע ומה שכתב ליישב די"ל דהירושלמי לית ליה האי דרשה דמוחק את השם לוקה, באמת אין סברא לומר כן וגם הא אמרו בירושלמי שם (פ"ב הל"ד) כמה אותיות כתב ויהא שלא לצורך ויהא חייב על מחיקת השם ע"ש בפ"מ ובק"ע ומבואר דהירושלמי ס"ל ג"כ לחייב על מחיקת השם את"ד וכן כוונתי אני להקשות על הש"ק וכן ליתא בזה למש"כ הרידב"ז ז"ל כאן בירושלמי יע"ש, וכן רצו לומר עוד מהמחברים דהוא משום דניתנה למחיקה ולכך כתבו היתר לענין קארעקטין שנדפסים רק למבחן דמותר לאבדן משום דנעשו מתחלה ע"ד לאבדם וכן בזה שמסדרים בדפוס האותיות של האזכרות ואח"כ סותרים אותם והוי כמוחק והנה מזה אין קשיא כלל וכאשר הארכתי בתשובתי להרב בעל עולת שלמה ז"ל בשנת תרע"ב ואכ"מ, ואחרים דחו סברא זו משום הא גופי' דמצינו גבי סוטה דנכתב אדעתא דמחיקה ואפ"ה איכא איסור מחיקה דלא התירה תורה

אלא בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו משמע דבלא"ה איכא איסור מחיקה ועיין בש"ס סוכה נ"ד דאמרינן שנשא ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שם שנכתב בקדושה ימחה על המים הכא בקפא תהומה עאכ"ו והרי שם ג"כ נכתב השם אחספא ע"ד למוחקו מיד, ובאמת אין סברא לחלק בזה כאשר כתב העי"צ ועוד דהרי מחיוב לכתוב השם בקדושה ובכל הדינין לשמו וכדומה כדי שיפעול פעולתו א"כ ל"ה כותב ע"ד רק לאבד וזה הוא מצותו שימחה בקדושה דוקא וכן שם גבי קפא תהומא דמוכרח הוה לכתוב בקדושה כדי שיפעול הפעולה א"כ כתב בקדושה אבל במקום שלא נעשה לשם קדושה כלל רק לשימוש ולאיבוד וודאי מותר כאשר פסק העי"צ וכן עוד אחרונים, ולהסביר דברי המתירא נראה דלכתוב השם בקדושה כדי למוחקו זה גופא הוי איסור גדול והורדה מקדושתו דמי התיר לנו כזה ולכך בסוטה זה גופא דכותבין בשביל שימחוק הוא ג"כ התרת התורה למען השלם, אבל בעלמא אסור זה המעשה גופא וא"כ התם גבי קפא תהומה שפיר צריך לק"ו, אבל באמת אח"כ אפשר דליכא איסור כל כך ולכך אפשר ליישב קצת קושית הש"ק דמותר ליתן תחת צירו של היכל כיון שהוי כבר הורדה מקדושת השם שכתבו אדעתא למוחקו אח"כ ואין זה השם שלם בכל קדושתו הנוראה, ועיקר ההיתר הוא שהתורה התירה לכתוב אדעתא דהכי, דבעלמא אסור לכתוב אדעתא דהכי דזה גופא הוי כמחיקה והורדה תיכף מקדושתו דבעינן קדושה לעולם ודו"ק, וכיוצא בו כסברא זו שמעתי אח"כ מאת ידינ"פ הגאון האדיר וכו' מהרי"י דיסקין שליט"א שאמר לי בשם אביו הגאון רשכבה"ג מהרי"ל דיסקין זצוק"ל זי"ע שאמר ליישב קושית האחרונים הידועה בהא דאמרינן בסנהדרין קי"ג דרבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפי' מזוזה אחת אינה נעשית עיה"נ וכו' והיכי דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כן לד' אלקיכם ובפרש"י והקשו המפרשים ובראשם התורת חיים דנימא אתי עשה דושרפתם באש ולידחי ל"ת כדקיי"ל בכל מקום?

ותירץ הגאון דבריסק זצ"ל הנ"ל דהכא לא הוי בעידנא משום דתיכף בעת גמר הדין ופסק הסנהדרין שעיר זו יש לה דין עיה"נ כבר הורדה המזוזה מקדושתה ואיכא כבר משום ל"ת, ועשה דושרפתם עדיין לא מקוים וא"כ לא הוי בעידנא כך אמר לי ברא כרעא דאבוהו ילח"ט ואף שיש לפקפק בזה די"ל דזה גופא העסק ב"ד הוי חלק ממצוה זו של ושרפתם וא"כ באנו למחלוקת הראשונים והפסקי תוס' דזבחים הידועים מה נקרא בגדר בעידנא ובאופן שא"א בע"א הוי זה התחלת המצוה וכמו פריעה לגבי מ"ע דמולק וכמו שבא בנומוק"י במס' ב"מ, מ"מ הסברא בעצמה היא עמוקה ונכונה, וה"נ י"ל בנ"ד כנ"ל ודו"ק ב) וע"כ כתב העין יצחק הנ"ל ליישב קושיית הש"ק משום דהוי בגדר אומדנא

דבעת שכתב השם בקדושתו לא אקדשוה הכהן רק על אופן שתשתה הסוטה אבל אם לא תשתה ותאמר איני שותה אז ע"ז האופן אינו מקדש השם ואמרינן אדעתא דהכי לא קידשו וכו' יע"ש שמדחה זאת בעצמו גם יש מקום לפקפק מסנהדרין הנ"ל דמאי אמרמשום דאיכא לא תעשון כן גבי מזוזה נימא דהוי אומדנא גדולה שאדעתא דנצטרך לשורפה לא קידשו להשמות וא"כ הוי שלא בקדושה ומותר?

אך יש לחלק כמובן ועיין בב"ק ק"י ובתוס' כתובות נ"ז ע"ב ובמל"מ הל' מתנה וקצרתי, אך מסיק שם בעין יצחק אות כ"ט די"ל בפשיטות דהכהן דכתב למגילת סוטה היה כותב השם לקדשו על תנאי' באם שתשתה אכן אם תאמר איני שותה אז ע"ז האופן אינו מקדש את השם וכשאומרת איני שותה לא היה מעולם לקדושת השם והוי כל השמות שלא נכתבו בקדושה דמותר למוחקן וכו' ועשה הכהן כן כדי שלא יבוא השם לידי גניזה אם תאמר איני שותה ע"כ הוה מקדש הכהן להשם על תנאי וכו' וע"כ לא היו חוששים למחיקת השם והיו מניחין אותו בצירי ההיכל וכו' ושוב תלי לה בברירה ולפסק הרמב"ם דא"ב בדאורייתא וע"כ השמיט זה והרגיש בעצמו שהרגשתי בזה ג"כ תיכף בהתחלת דבריו, מהא דתנן הכא דאם נמחקה המגילה ואומרת איני שותה דמשקין אותה בע"כ והתוס' שם כתבו בשם הירושלמי הטעם שגרמה לשם שימחק ולא אמרינן בזה דהא נעשה על תנאי אין זה קשה דהא עיקר דמשקין אותה בע"כ זהו מגזה"כ כדאיתא בסוטה י"ט אך הירושלמי נתן טעם הזה במפני מה תלוי זה בנמחק המגילה ובאמת מזה מוכח דאף דהיה תנאי זה מ"מ בעת המחיקת השם הוה ברור לו לקדושת השם אז את"ד ועדיפא י"ל דלא קודש על תנאי אלא אם אומרת איני שותה קודם המחיקה, אבל במה שיעשה אחר המחיקה לא עשה על תנאי זה וז"פ וגם לר"ע הדבר תלוי בהקרבת הקומץ ולא במחיקת המגילה אכן לי צ"ע מט"א ופלא שלא הרגיש בזה דא"כ האיך תנן דמגילתה נגנזת ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ומטעם דבעינן כתיבה לשמה תיפוק ליה דהלא תיכף באומרת איני שותה נפקע קדושת השם מהמגילה דאדעתיה דהכי לא קודש מעולם את השם וא"כ שוב בוודאי לא יועיל לסוטה אחרת דבעינן שנכתבת בקדושת השם ב"ה וגם האיך ס"ל לרבי אחא בר יאשיה דמגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת, והלא מכיון שאמרה איני שותה, נפקע הקדושה והאיך תחול שוב קדושת השם כדי להשקות בה סוטה אחרת, ואפשר לומר דדין זה דראב"י משכחת לה לא באומרת איני שותה אלא שמתה וא"כ אפשר להשקות בה סוטה אחרת, אבל דוחק הוא, ועוד דסברת העי"צ הוא בוודאי בכל האופנים שלא יגיע הפעולה להשקותה נפקע הקדושה ממילא ע"י תנאי שלו ואפשר לאמור דדינים אלו תלויים זה בזה דמשום

דאין המגילה כשרה בעבור אחרת משום המעלה דלשמה, לכך לא קידש אותה אלא על תנאי שתשתה היא אבל באומרת איני שותה או שלא תשתה משום סיבה אחרת, לא קידש מעולם את השם כיון שאינה מועלת לאחרת, וע"כ מותר שוב לגונזה, אבל לראב"י דכשרה בעבור אחרת שוב באמת יש לה קדושה עולמית ואסור לגונזה תחת צירי ההיכל, אף באופן שלא יארע סוטה אחרת עד ימים רבים וצ"ע בזה, וגם י"ל דבאמת קשה האיך יהי' כשר עבור סוטה אחרת הא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה וכמו שהקשו בתוס' ד"ה אמר ר' ירמיה על מ"ד שמוחקין לה מה"ת יע"ש וע"כ שהיה המעשה שכבר קבלה עליה שבועה מקודם זאת - דאין משקים שתי סוטות כאחת - ואח"כ אמרה זאת איני שותה וע"כ א"ל דידע הכהן מהסוטה הקודמת שכבר קבלה עליה השבועה ודעתו היה שיהני להקדושה גם בכה"ג, - לולי הטעם דבעינן לשמה וגם זה דוחק הוא וע"כ קצרתי והנכון כמש"כ מקודם, אלא דמהלשון „להשקות בה סוטה אחרת" משמע דלה בעצמה כשר אם משכחת לה בכה"ג שיקנא לה פעם אחרת ועדים הראשונים של סתירה זו נמצאו זוממים ועיין בשו"ת ח"ס אהע"ז ח"א סי' קנ"א קנ"ב קנ"ג בשם הגרעק"א הכא נמי דכשרה ולפי דברי העי"צ הלא כבר נפקע הקדשה וצ"ל דאין הכי נמי, אלא דעוד יש לעיין דהלא היה ס"ד דיכולה לחזור ולשתות היכי דאמרה איני שותה אפילו מחמת בריותא ולהלכה קיי"ל דסוטה שאמרה איני שותה מחמת יראה ופחד שיש לה יכולה לחזור ולומר הריני שותה, ואי אמרת דמכיון שאמרה איני שותה תיכף נפקע למפרע קדושת השם, וא"כ היכי שוב יכולה לומר הריני שותה ואיך שוב חל קדושה על דבר שכבר נפקע וראה בגיטין ל"ב ע"ב הרי הוא חרס מהו וכו' חוזר ומגרש בו או אינו חיזר ומגרש בו וכו' גיטא גופא מי קא בטול, ועיין בתוס' ד"ה רב ששת ובבא"ש שם ואפשר לומר דבאמת אליבא דהירושלמי אין מקום כלל לדין זה וא"י לחזור ולומר שותה אני והרמב"ם שפסק דין זה הוא משום דלא ס"ל התנאי הנ"ל משום דס"ל להלכה אין ברירה ומצאתי סעייתא לדברי שכתבתי לעיל דאפשר דהא דנגנזת משום דאין כשירה להשקות בה סוטה אחרת שכך ראיתי אח"כ בהמאירי שכתב בזה"ל ופירשו בתוספתא שגניזתה בצד ההיכל היתה וטעם גניזתה מפני שאינה כשרה להשקות בה סוטה אחרת דהא לשמה בעינן עכ"ל והנה המאירי שהולך תמיד בשיטת גדולי המחברים ואפ"ה העתיק דבר זה אלא שהעתק בלשון זה בצד ההיכל וכן העתיק לקמן האי דינא שיכולה לחזור ולומר בעודה לשם הריני שותה עיי"ש ובשו"ת אהל משה להרב הגאון ר"ח קריינעש ז"ל סי' א' אודות הקארמקטין כתב מעצמו להקשות על הירושלמיכמו שהקשה הש"ק ותירץ באריכות ות"ד הוא דדעת הירושלמי דזה הוי רק גרמא ואף להמסובב את הדלת

צירו של היכל ליכא בזה איסור משים דהוי דשא"מ ולא הוי פ"ר, אבל הרמב"ם לשיטתו דכל שלא הוי הפסק זה לא הוי גרמא אלא מעשה בידים הלכך השמיט רבינו ז"ל מהלכה וגם בזה הוי פ"ר ולכך אסור אפילו דשא"מ את"ד יעיי"ש בתשובת הגאון הגדול ר' ראובן הלוי אב"ד דדענענבורג וצירם סובבת ומסתעף לענינים אחרים וע"כ קצרתי בזה, אבל לפי מש"כ במ"ק בשם שה"ג סופ"ד דשבועות דדוקא במקום מצוה שרי ובמקום שאי אפשר אבל בכדי בוודאי דאף גרם מחיקה אסור א"כ נסתר כל בנין האהל של משה, ועיין בתוהק"נ וקצרתי:

ועיין בשו"ת טוטו"ד מהד"ק סי' רל"ט בענין מחיקת השם ע"י גרמא, והביא מהא דסוכה גבי קפא תהומא, ושם לא היה דוד מוחק את השם רק המים היו מוחקין אותו והוי רק גרמא ואעפ"כ אסור לילי ק"ו הנ"ל עכ"ל וי"ל על דבריו ואכ"מ, כן ראה בקונטרס אור חדש תשובת מהרזא"ה אודות הפאנאגראף דהוי אסור מצד מחיקת השם יעו"ש דפירש הכא בירושלמי כדי לשוחקה, היינו כדי לישנן וכוונת הירושלמי גם כן במלת „לשוחקן" ר"ל שישתמרו שם זמן רב להתיישן שם ובלי לקחת עוד בידים משם למגילה אחרת יעו"ש ועיי"ש עוד על הא דמבואר בתוספתא דגם לאחר שנמחקה המגילה גם כן נגנזת ואין כשרה עבור אחרת יעו"ש ומשום דאין זה נקרא ספר, וכן העיר בזה בהגהות חשק שלמה כאן בדף כ' עיי"ש: והנה זה פשוט בגיטין (דף כ' ע"א) דחק תוכות לא הוי כתב לענין גיטין, וז"פ דגם לפרשת סוטה פסול דדמי לגט ולא מקרי כתב, ואף דלענין שבת הוי כתב אפי' חק תוכות התם שאני כמו שכתב הב"ש אהע"ז (סי' קכ"ה ס"ק ג') בשם הראשונים, אבל בכמ"ק דכתיב „וכתב" לא הוי כתב בה"ת, וכן לענין דפוס כשר כמש"כ הש"ש שם ועיין שם בפר"ח ובש"י סי' נ"ו, ועוד אי חק תוכות כשר במג"ס, א"כ יותר טוב לכתוב בכתב זה ולא יבוא לידי איסור מחיקה לפי מה שראיתי בתורת גיטין בחידושו למס' גיטין דף כ' שכתב להסתפק לענין שמות שאין נמחקין אם היה האותיות בחק ת' אם רשאי למחוק או לאו אם חיוב עליו משום מוחק יעו"ש א"ו דפסול ממ"נ אי מותר למחוק ולא הוי כתב, לא הוי ג"כ כתב לענין עצם כתיבת הפרשה וי"ל, אכן ראיתי שכבר קדמוהו רבנן בדור שלפניו בחקירה זו ודעת השב יעקב חיור"ד סי' נ"ה והרבה פוסקים עמו דס"ל דשם הנכתב בח"ת מותר למוחקו, ויש ג"כ דעת האוסרים בנכתב ע"י ח"ת כך הביאו בחמם ועיין יד שאול הל' ס"ת סי' רע"ו בשם שו"ת רמ"ע מפאנו סי' ל"ו שדעתו לאסור וכן דעת שו"ת נט"ש יעי"ש ואכמ"ל בזה: ובספר תורת האוהל הנ"ל חידושי מרן הגאון החסיד רשכבה"ג מהרי"ל דיסקין זצ"ל במסכת גיטין (ס' א) במחלוקת אי כ' מגילה לתינוק כתב שם, דקשה דמשמע דמספ"ל אי שרי גם בלא טעמא דעת

לעשות וכו' וקשה למה סתמו במשנה סוטה כ' א' דבאומרת איני שותה מגילתה נגנזת ופרש"י שם, ואמאי האי פרשה תהוי לתינוק, וצ"ל דלפי שנכתב בקדושה חיישינן טפי ואולי י"ל לפי שאין כ' בה פסוקים שלמים כ"א חצאי פסוקים ל"ח פרשה שיח"נ לר' יוסי לעיל י"ז א' דכותב הכל עכצ"ל לדידיה דאין כותבין לתינוק עי"ל דאולי גניזת המגילה משום קלון הוא שלא יאמרו זוהי המגילה שבשבילה הודית סוטה פלונית ואף דבפ' ד"מ מספ"ל להש"ס בקלון לחוד, מ"מ י"ל דאין זה כ"א לענין אי קטלינן לבהמה משו"ה, אבל גניזה דכתבי קדוש ודאי עבדינן משום קלון, ובאגדה אמרינן דאין סוטה שותה בכוס ששתתה חברתה עכ"ל צדוק, ולפ"ר אתי שפיר הגירסא בירושלמי ובתוספתא דנגנזת „בצד" ההיכל שהקשה הש"ק דא"כ מ"ט דוקא בצד ההיכל וכי לא יש שאר מקומות עי"ש ולפ"ד א"ש דתיכף אחר זה שהסוטה היתה עומדת בעזרה, היה מגניז שם בבהמ"ק גופא, ולא טלטל אותה בחוץ למק"א כדי שלא יתפרסם קלונה ברבים ומיושב גירסא זון ודוקא בצד ההיכל שלא יש שם דריסת הרגל כל כך.

ולענין אי בכאן קודם שנמחקה המגילה המים נשפכין, תפס מקומו לעיל במנחת פיתים שמצאתי אח"כ בהגהות חשק שלמה כאן שמעורר בזה על לשון התוספתא יעו"ש: עוד בתוס' שם תני אין בהן משום קדושה מהו לגבל בהן את הטיט וכו' יעי"ש ובמפרשים שם בש"ק ובפ"מ, וז"ל המאירי והמים נשפכין שאע"פ שנמחקה המגילה לתוכן אין בהן קדושה שאין קדושתן אלא לברר את הספק עכ"ל משמע שאין כאן לא קדושת מי כיור משים שכבר נעשית חולין בכלי חרס וכמש"כ לעיל ומ"מ נראה שאין זה אלא מדרבנן אפילו למ"ד דיש בהן משום קדושה ואסור לגבל בו את הטיט, משים ביזיון מחק המגילה, וכמו מקק ספרים ומטפחותיהם, ובזה נדחית מה שהעיר בתוהק"נ מפסחים (כ"ב ע"א) דקאמר ואימא כמים הנשפכים לפני עו"ג וכו' ואי מי סוטה הנשפכין יש בהם משום קדושה תקשי אכתי ואימא כמים מי סוטה הנשפך דיש ע"ז איסור נהנה מקודש וכו' עי"ש שלא ראה אור דהמאירי הנ"ל, ולפמש"כ דאין זה אלא דרבנן לק"מ כמובן והתם בדאורייתא מיירי וכמו שהקשה השעה"מ מסוגיא זו דפסחים הנ"ל על דעת התוס' והרמב"ם דתקרובת עכו"ס אסור בהנאה רק מדרבנן מהא ואימא המים הנשפכין לע"ז וכו', והא מים הנשפכין לע"ז מה"ת מותרים בהנאה וכו' יעי"ש בהל' אישות פ"ה סוף הל' א' ובשעה"מ שם:שם אמר לי וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו התורה אמרה ומחה כתב שיוכל למחות ופרש"י ורבי ישמעאל סבר מוחקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה ואפרשת סוטה לחודא קא קפיד, עכ"ל מבואר בעליל שיטת רש"י ז"ל דר"י קפיד דוקא אפרשת סוטה והא דתניא לקמן דאמר ר"י אומר היה ר"מ לכל מטילין וכו' חוץ

מפרשת סוטה בלבד ואפי' בס"ת לא פליג ארי"ש, אלא ר"מ קיבל דברי רי"ש, אכן שיטת התוס' ז"ל בעירובין די"ג ע"א ד"ה חוץ וכו' לא כן הוא אלא רי"ש היה אוסר בכל התורה כולה שמא היה דורש גז"ש וכו' א"נ מדרבנן עכ"ל מבואר דרי"ש אוסר בכל התורה כולה או מדאורייתא או מדרבנן משום גזירה:

שם בתוס' ד"ה אמר וכו' והא בימי ר"מ נפסקו כבר המים המרים וכו' לאחר שקבלה עליה השבועה וכו' ומה שאין מטילין קוקנתום וכו' אפי' לזמן הזה משום דכתיב בה ומחה וכו' אפילו כתובה בתורה קפיד קרא דבעינן שיכול למחוק עכ"ל ולכאורה איני מובן כלל מה שתירצו, וסילקו הקושיא וגם כנראה הכל מבואר בגמרא לעיל דאמר לו ר' ישמעאל לר"מ וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו התורה אמרה ומחה כתב שיוכל למחות וכפרש"י ז"ל דר"י ס"ל מוחקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה ואפרשת סוטה לחודא קפיד עכ"ל ופשוט י"ל דכך כוונת דס"ד התוס' בקושית' דהא דבעינן בפרשת סוטה שלא תהי' קנקנתום משום כדי שיוכל להמחות, הוא משום השתמשות בעת הצורך לפרשת סוטה אבל לא משום קדושת ס"ת בעצמה וע"כ הקשו דבימי ר"מ כבר נפסקו בפועל ולא יצטרך בשים אופן לשם סוטה ולמה לא ישים קנקנתום, ולזה תירצו דלהאי מ"ד דמוחקין לה מה"ת בעינן שפרשה זו גם מצד עצמה של כתיבת ס"ת שיהי' בה בכח כתב שיוכל להמחות על המים ואף בלא שימוש בפועל ממש, מצד מאורע של סוטה, אלא מצד שלימות הס"ת בעצמה ודו"ק וזה הוא כוונת התוס' ורש"י ז"ל הנ"ל ואף שעיקר חסר מן הספר, ע"כ הכי מתפרש, ומצאתי אח"כ סעייתא לדברי בחידושי הריטב"א לעירובין די"ג שהביא קצת בתוה"ק, דז"ל ואומר רבינו הגדול ז"ל שהטעם משום דאנן קיימ"ל כמ"ד שלא נאסר אלא בפרשת סוטה שבמקדש ואפי' למ"ד בפרשת סוטה שבס"ת איני מדין קדושת ס"ת דא"כ מ"ש משאר משאר פרשיות, אלא כדאמרינן כדי למחוק לה מה"ת ואין זה אלא בזמן שבהמ"ק קיים שנוהגת השקאת סוטה עכ"ל וזה הוא כסברת התוס' בקושיתם, אבל בתירוצם לא כך ס"ל וכמו שביארתי:

ומה שהקשה כאן הרש"ש על תירוץ התוס' דלפ"ז לא תתכשר אלא בכהן דוקא ור"מ לא מצינו בו שהיה כהן (היה בן גרים) וכן שאר דיני מגילת סוטה יתנהגו בפרשה זו עי"ש, כבר דברתי בזה לעיל בדף י"ז והבאתי כן בשם הקרן אורה שם ובשו"ת בית יצחק חיור"ד ונ"ל דרק לענין עצם הכתב גלי קרא וכתב ימחה כתב שיכול להמחות תהי' ראוי' פרשה זו אבל לא באיש הכותב זה לא בעינן בכח מצד עצם הס"ת אף באופן שאינו צריך להשתמשות לפרשת סוטה כמו שבארתי לעיל, אלא דיקא באופן שצריך בפועל ממש לפרשת סוטה, אז צריך לכל הדינים שבמגילת סוטה יתנהג בפרשה זו ויל"ע: שם

ד"ה אבל וכו' וה"מ לתרוצי דילמא ע"כ לא אמר גבי גט דסתמה פסול משום דאשה לאו לגירושין עומדת אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה סתמה להשקות עומדת עכ"ל, וצ"ע דהרי כתבו התוס' זבחים שם בד"ה סתם אשה דאפי' זינתה מ"מ לאו להתגרש בגט זה קאי וא"כ גבי סוטה נמי דאף שקינא נא לה ונסתרה מ"מ לאו במגולה זו קאי להשקות לה?

ועיין במנ"ח מ' שס"ה שכתב סברת התוס' כאן מעצמו ופלא שלא הרגיש בזה ונעלם ממנו תוס' דשמעתין ואפשר לומר דגבי סוטה שאני דכיון שכ' כבר המגילה עם השם הקדוש בקדושה וטהרה בוודאי למגילה זו עומדת דאסור לזרוק המגילה שכתוב בו השם הקדוש וכדקיי"ל לעיל מגילתה נגנזת וכדפרש"י שם דכל כתב הקודש וכו' אבל לכתחילה בוודאי הוי איסור גדול והורדה מקדושה חמורה לביזיון אבל בגט אן בנכתב הגט מ"מ יכול לזורקו באשפה וכדאמרינן מצאו באשפה וכו' כשר ואף אי מוחק לה מן התורה דאף אם לא ימחוק מכאן ישאר בקדושתו בקדושת ס"ת י"ל ג"כ דאסור מתחילה לכתוב עוד הפעם במקום שיוכל לה להשתמש בהנכתב כבר אבל בגט לא שייך זה אף במגרש לה עם התורה וכמי שהביאו התוס' בעירובין שם ודו"ק ומ"מ צע"ק דהרי אנו בכלל הדין עסקינן ולא במגילה הכתובה כבר וצ"ת ועיין ק"א בשם התוס' עירובין דלא כך חילקו ואולי מ"ה שכתבתי ולשיטתם בריש מס' זבחים כן כתבתי עוד בשנת התרס"ט, ועכשיו בא לידי הספר מ"ק וראיתי ב"ה שהעיר בזה ולא נחית למה שכתבתי והוסיף עוד להעיר לפי תירוץ השני שם בזבחים דאם ירצה בעלה לח יגרשה א"כ בסוטה נמי כשאין הבעל רוצה להשקותה ואין משקין אותה וכו' ואכתי הברירה ביד האשה לומר איני שותה וצ"ע עכ"ל לענ"ד גם בזה י"ל דהתם סתם אשה לאו לגרושין עומדת דרוב נשים אינן מתגרשות כאשר כתבו גם התוס' בגיטין (ל"ג ע"א) ד"ה ואפקעינהו וכו' וע"ש, אלא שאף במקרה שאסור לקיימה מ"מ יש עוד צדדים שאינו מגרשה והדרינן לכללות הענין דסתם אשה לאו לגירושין עומדת ורובו ככולו אבל בסוטה אדרבה סתמה דסוטה לאחר קו"ס להשקותה עומדת אלא דלפעמיםבמקרה יש למצוא דאיני שותה זה איני מבטל האי סתמה הכללית דסתם סוטה להשקותה עומדת עפ"י הרוב וזה ברור ופשוט ומסתבר:

שם בא"ד א"נ ע"כ לא פסלינן גבי גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו' מיהו היכי דאינתיק לשום רחל לא הדרא מינתקה ע"י מחיקה לשם לאה עכ"ל הדברים כמו שהם אינם מובנים כלל הלא עכשיו קיימינן לת"ק דס"ל יכתב לה דבעינן לשמה וא"כ דמיא מג"ס לגט ויגעתי ומצאתי ביאור כוונתם הקדושה והעמוקה בחידושי הריטב"א

הנ"ל ששם כתב בזה"ל וק"ל דכיון דבעי האי תנא כתיבה לשמה היה לו לפסול אפי' מס"ת דהא אשכחן גבי גט דפסלינן מס"ת וכו' וי"ל דלמסקנא לא ק"ל דהא אמרינן לר' אחא דכי כתיב ועשה לה לשמה אמחיקה קאי וה"ה נמי להאי תנא אלא דקסבר דאפ"ה כיון שהכתיבה הכשר המחיקה עליה נמי קאי ועשה לה קצת אלא דמסתעייה שלא תהא מרחל ללאה דכיון דאינתקה ללאה לא הדרא ומינתקה לרחל וכו' וא"ת וכיון דאכשריה רב אחא מגלה של לאה לרחל משום דעיקר עשייה מחיקה כ"ש שהיה לו להכשיר מס"ת עצמו שנכתב סתם דגבי גט עדיפא טובא כתובה סתם מהיכא שנכתב לשם אחרים וי"ל דשאני הכא דבעינן כתיבה לשם אלות מיהת עכ"ל ונראה בעליל שזה הוא כוונת המשך דברי התוס' כאן ועיין עוד בדברי התוס' כאן ומה שהעיר הרש"ש ותמה על קושיתם דהתם גבי גט קאי וכתב אבעל לכן שפיר ממעטינן מיניה מצא בן עירו וכו' אבל הכא גבי סוטה האי וכתב קאי אכהן עכ"ל עיין בתוס' שאנץ כאן על הגליון שמתרץ כן וז"ל ואומר הר"י דשאני גט דאפי' כתב הסופר שם אשה ושם האיש לא מהני אם לא אמר ליה הבעל שיכתוב הגט אבל הכא מג"ס שכתב בלא אמירת האשה כשרה ומש"ה אמרינן דכיון דסתמא כתובה ה"נ דמחקי וכו' ועש"ה וכן כתב בתוספי הרא"ש למסכת סוטה הכא בשמעתין ובתוס' עירובין כתבו דהא דפסול בלא ציוו הבעל לעולם חשוב לשמה רק שפסול מדרבנן וגבי סוטה לא שייך לפסול מדרבנן א"נ בסוטה אין הכהן שעליו לכתוב מקפיד אם יכתוב שוב אדם לשמה שלא ברשותו ומסתמה ניחא ליה אבל גבי גט מסתמא לא ניחא ליה לבעל עכ"ל ויש להאריך בזה בשיטת הרמב"ן ז"ל ואכמ"ל ועיין גם במס' גיטין (כ ע"א) ד"ה אי משום כריתות וכו' ובמש"כ התוס' כאן דלראב"י בעינן דלכתוב לשם אלות בעולם מבואר בהסבר יותר בתוס' ערובין שם (י"ג ע"ב) ד"ה עשייה וכו' וא"ת א"כ למה אין מוחקין לה מה"ת ואומר הר"י משום דכתיב וכתב את האלות האלה דבעינן שתהא כתובה לשם אלה עכ"ל ועיין מש"כ לעיל י"ז ע"ב: ודנה לעיל דף צ"ג הערותי דרך אגב דהאיך משכחת לה להשקות בה סוטה אחרת וע"כ שקבלה עליה כבר השבועה וע"ש הנה עכשיו בעיוני בספרי נשא סי' ע' ראיתי בהתוה"מ שם שהעיר בזה וז"ל ומיירי שהסוטה השניה קבלה עליה השבועה קודם כתיבת המגילה דבשני כהנים משקים ב' סוטות כמש"כ בסוטה דף ח' עכ"ל ואין זה נכון להלכה דקיי"ל אף בב' כהנים אין משקין שתי סוטות כאחת וז"פ וכמו שבא מבואר אצלי כמה פעמים: והנה משמע ג"כ דדוקא בכתב הס"ת סתמה הוא המחלוקת אבל בכתב לשמה של סוטה לכ"ע מוחקין לה מה"ת, (ועיין בלשון התוס' בעירובין שם (י"ג ע"א) אבל ס"ת כותב בסתמא לדעת כן שאם יצטרכו ימחקו ממנה פרשת סוטה יעי"ש,) ויל"ע היכי חל שוב

האי לשמה דמג"ס כיון שכבר איכתוב לשם ס"ת ועיין לשון התוס' גיטין (ל"ב ע"ב) ד"ה רב ששת וכו' וכתיבת הגט לשמה הוי מעשה דאם כתב אדם ס"ת לשמה אינו יכול לחזור ולבטל וכו' יעו"ש, ושתי המחשבות ביחד ג"כ אינן נתפסות, ויעיין תוס' מנחות (מ"ב ע"ב) ד"ה מה טעם טעימה פסולה ואפילו לשם ציצית מ"מ לשם נסיון נמי עבידא והוי כמנחה שקמצה לשמה ושלא לשמה וכו' יעו"ש ויש לעיין בשו"ת טוטו"ד מהד"ק סי' קע"ה בשם ספרו ספר החיים על הל' מגילה בכוונה לשני דברים.

יעו"ש וכן בס' ילה"ר אות לשמה הביא בשם האחרונים שנסתפקו בדבר שצריך לשמה ומחשב לשני דברים הצריכין לשמה מי מהני כיון דצריך לחשוב לתרווייהו ל"ח לשמה והביאו ראיה מהא דצריך קרא דאינו יכול לגרש ב' נשים כאחת בגט אחד ותי"ל דצריך לשמה והכא ל"ה לשמה דצריך לחשוב לתרווייהו ול"ל קרא יע"ש ויש לדחות ואכמ"ל, ועיין בזבחים (ג' ע"א) דמינא מחריב בה ודלא מינא לא מחריב בה, ועיין בר"ן ר"ה (דל"ב) גבי התוקע לשיר וכו' ובטורי אבן שם היטב, ובשו"ת טוטו"ד מהד"ק סי' נ"ז, ובזה י"ל קצת הא דאמר אלא במגילה דאיכתיב לשם אלות בעולם' ובעירובין הגירסא דאיכתיב מיהת לשום סוטה בעולם והכוונה דלא מחריב בה כלל כיון דלא אינתק ממצותה, אבל ס"ת דלהתלמד כתיבה לשם ס"ת א"כ אינתק לשם קדושת ס"ת ולא לשום מגילה כלל וה"נ דלא מחקינן.

(שו"ר שהעיר בכזה שם בעירובין בהגהות הרצ"ח), ואפשר גם אפילו בנתכוין לשם סוטה ג"כ י"ל דלא מחקינן וצ"ע, אך ים מקים לומר אי בס"ת לא בעי לשמה ממש ומפורש, אלא גם סתמה כשר עיין תוס' מנחות מ"ב ע"א וגיטין נ"ד וברא"ש ושאר הראשונים, ולכך יש בה כדי תפיסת קדושת מג"ס היכי דהתכוון בה לשמה ודו"ק:ואגב ראיתי להגרש"ש בזבחים שם (ג' ע"א) שהקשה בהא דמבוא הגמרא מהכותב טופסי גיטין וכו' והקשה דהא אפילו כיוון הסופר לשם האיש והאשה וכו' פסול משום דלא צוהו הבעל וכדתנן שם (ע"א ע"ב) וכו' ושם תניא כתב סופר לשמה וכו' הרי הגט בטל וכי', ואולי י"ל דא"ת סתמא כשר והיינו משום דסתמא הוי כאומר בפרוש לשמה, ה"נ הל"ל דסתמא הוי כמו שאומר לו הבעל בפירוש לכתוב עכ"ל ונעלם ממנו דברי התוס' עירובין הנ"ל וביותר ביאור כתבו באר היטב בגיטין (כ"ב ע"ב) ד"ה והא וכו' והא דאמרינן לקמן צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשיב לשמה אלא חשיב סתמא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא וכו' עכ"ל והוא כדבריו, וכן לפמש"כ שם התוס' בעירובין דלעולם חשיב לשמה והתם פסול רק מדרבנן עיי"ש ג"כ אתי שפיר כמובן וקצרתי, ועיי"ש בהגהות מהר"י

בכרך ומצפה איתן מה שהעירו על תירוץ זה, כן ראיתי שם בהגהות רא"מ הורוץ שכתב על רש"י ד"ה חוץ וכו' דמהרה יבנה בה"מ וכו' אבל אנן קיי"ל להלכה שכל שנכתבה קודם קבלת שבועה פסולה ע"כ, ולפלא שלא ציין לדברי התוס' בשמעתין בד"ה אמר ר' ירמיה וכו' שנתקשו כבר בזה ובכל אלה תנן, ובחידושי הריטב"א הנ"ל, ועיין בהגהות מצפה איתן על התוס' הזה הכא בשמעתין ומה שהעיר במצפה איתן על התוס' בהא שכתבו דכ"ע אית להו דרבא, מהא דהביאו התוס' בעצמם לעיל (די"ז) בשם הירושלמי מצאתי בשו"ת שב יעקב (לרגלי עיוני בהאי דינא דחק תוכות לגבי שמות שאין נמחקין המבואר לעיל) חיור"ד סי' נ"ה שהעיר בזה וכתב די"ל בדוחק והוסיף עוד לומר דאך קשה דלמ"ל להתוס' כל זה הלא בלא"ה צ"ל דמיירי דנכתב פ' זו לאחר שבועה כ"ע מודי דרבא דאל"כ דמיירי דוקא בענין זה רק דס"ל מוחקין מה"ת משום דלית להו דרבא, א"כ י"ל למ"ד דמותר להטיל קנקנתום משום דאית להו דרבא ואין מוחקין ממנו, וא"כ מנלן להש"ס לומר דהני תנאי כהני תנאי היינו ופליגי נמי אם צריכין מג"ס לשמה שמא כ"ע מודי דאין צריכין לשמה והא דאין מוחקין מסתם ס"ת משום דיצרך לכתוב המגילה דוקא אחר השבועה, א"ו צ"ל דכ"ע מודי בהא דרבא ופלוגתייהו איירי בלא"ה שכתב הפ' בס"ת אחר השבועה עכ"ל שם בגמ' והם אומרים הוציאוה וכו' מ"ט דדילמא מתה וכו' הנה לפי חשש זה אתי שפיר הלשון „והם אומרים" הוציאוה פירש הכהנים אומרים להעומדים שם בעזרה ליראות כדתנן לעיל (ח ע"ב) אבל הם בעצמם לא דלא יטמאו למת ואף אם היה רק גוסס ג"כ איכא למ"ד דאסור לטמא לגוסס עיין גזיר (ח"ג ע"א) ובתוס' ד"ה ומהכא שמעינן כו' ועיין שם (ד' ע"ב) ודילמא גוססין שוינן ובתוס' שם ד"ה דילמא גוססין וכו' ל"ד גוססין וכו' ועיין בשטמ"ק לב"מ ק"ו ע"ב ולכך חששו דילמא הואי גוססת אבל לאביי דמפרש שמא תפרוס נדה יל"ע בלשון זה „דהם אומרים" ומצאתי בהמאירי בלשון הזה אלא מחמת חשש נדה הוא שאלו מחשש ט"מ הואיל ומד"ס הוא דיים לעשות כן בשעת גיסוס וכן כתבוה בתוס' ואף הם כתבו עוד שאף איסור סופרים אין בה שאף חכמים לא גזרו בה וכו' עכ"ל משמע מדבריו דעשו כן גם קודם הגסיסה ויל"ע:

שם אמר אביי שמא תפרוס נדה ופרש"י אגב ביעתיתא דמים המרים וכו' פחדא צמית ביתותא מרפיא פרש"י ביעתותא הבאה פתאום כגון זו שלא היתה חרידה עד עכשיו ופתאום היא מרגשת בצערה וכו' – בזה אשכחנא פתרא למה שהערותי לעיל (דף י"ד) לשיטת הפנים יפות דחיישנין שמא היא נדה ותטמא את המנחה א"כ ניחוש דילמא תפרוס נדה ותטמא את המנחה או המים אכן יש לומר דאדרבה הדאגה שיש לה קודם השתיה אדרבה צמית דמה ולא תראה אפי' בשעת וסתה אבל עיין בספר תוהק"נ ד"ה

פחדא וכו' שנסתר דברי מחמתו אכן בזה יש עוד מקום לעיין דמשמע דתיכף שמתחלת לשתות דפתאום היא מרגשת בצערה וכפי המבואר בירושלמי דפריך על הא דתנן במשנה דאינה מספקת לשתות וכו' פריך בירושלמי ולא כן סברינן מימר כולהן ולא מקצתהן פירוש דצריך שתשתה כולה ואז נבדקת והיכי קאמר במתניתין אינה מספקת לשתית וכו' דמשמע דאפילו מקצתן בודקין אותה ומשני כאינש דאמר לא אספיק פלן למשתי עד דאיתחלחל ובאמת שתתה כולה ועי"ש ומבואר לעיל בהלכה ב' דר"ש אית ליה האי סברא אבל רבנן ס"ל דאפילו מקצתן עי"ש לעיל (ד י"ז) בשם המוצל מאש ועיי"ש פירוש הרידב"ז ז"ל וא"כ אי התחילה לחלחל גם באמצע השתיה ובעינן שתגמור כל המים, א"כ דילמא תפרוס נדה תיכף בהתחלת השתיה ואח"כ תטמא שוב המים ואינה מועלת השתיה כלל וי"ל והנה אין לפרש שמא תפרוס נדה, מחמת בעתותא דמלאך המיתא וכדהביא התוס' בד"ה ביעתותא עכצ"ל כמש"כ התוס' דלא חזי אלא בשעת יציאת הנפש, ואז לא מטמאה משום נדה עיין נדה (ע"א ע"א) דת"ק סבר אע"ג דנעקר חם משמתה מטמאה משום כתם דמקור מקומו טמא ור"י ס"ל דמקור מקומו טהור, ועי"ש אלא ע"כ דחיישינן בעודה בחייה ומטעם ביעתותא דמים המרים ומשמע ג"כ דהא דאמר ביעתותא מרפיא ופרש"י הדמים פותח את המקור, דהוי כוודאי ולא רק ספק בעלמא דאל"המאי נעשה לשיטת הרמב"ם דסד"א מה"ת לקולא, אכן לא משמע כן בק"א עיי"ש, ויתיישב קושית התוס' כאן ד"ה ביעתותא וכו' אלמא דלא אמרינן ביעתותא מרפיא רי"ש די"ל דהאי טעמא הוי רק לספק בעלמא, אבל שם אמרינן „כל הנשים" וכן כל האנשים' משמע דהוי וודאי לכל הנשים וע"כ לא שייך התם טעמא דמרפיא, וזה אפסר ג"כ טעמא דב"ה דפליגי עליה, לא דלא ס"ל כלל האי טעמא, אלא דמשוי לה רק לספק בעלמא ולא כוודאי ודו"ק וקצרתי: שם בגמ' ט' חדשים שנאמר ונקתה וכו' רב"י אומר שנים עשר חודש וכו' מדלא קאמר מה"ט דקרא הנ"ל ונקתה ונזרעה זרע וכו' ומשום דלפעמים אישתהי עד י"ב חודש וכדעת רבה תוספאה ביבמות ועיין רמ"א סי' ו' ובאחרונים כידוע, מוכח דלא קיי"ל כן, אך יש לדחות דכאן תופס בגמ' מה שהוא ע"פ רוב, ולכך לא קאמר נמי ראב"י שבעה חדשים, א"ו דעל הרוב משתעי' שו"ר בהגהת הרד"ל ז"ל שהעיר בזה דהא בן ז' נמי ראוי לחיות ותירץ דמ"מ זרע בריא ושל קיימא גמור טפי הוי של ט' עיי"ש ויותר י"ל כנ"ל, וכן בהא דלעיל דקאמר ג' חדשים כדי הכרת העבור, עיין בפרש"י ובמהרש"א ז"ל והא לז' חדשים ניכר מקודם ועיין יבמות ל"ז, ובנדה (ח' ע"ב) דקאמר משום דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לשבעה ופרש"י שמא ניכר עוברה לשליש ימיה דהיינו שני חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים עכ"ל

ועיי"ש במהרש"א היטב ודו"ק ועיין בשו"ת חמדת שלמה סי' פ' חאהע"ז וה"נ אזלינן בתר רוב נשים דילדן לט' וניכר עוברה לשלושה חדשים:

דף כ"א

ע"א בגמרא דילמא שאני עכו"ם דלא מפקיד דינא עלייהו עיין פרש"י ז"ל ועיין היטב בהמאירי ויש להעיר דא"כ לא היה צריך כלל להעצה שיעץ דניאל והן תהוי ארכא לשלותיך כיון שבכלל אין ממהרין מן השמים להענישם, וי"ל דאף בשהגיע הזמן במצוה כ"ד יכולין להאריך זמן פורעניותם וז"פ: שם אי לימא זכות דתורה הא אינה מצווה ועושה היא וכו', ופרש"י וכיון דאינה מצו"ע אין שכרה גדול כמצוה ועושה ע"כ ויל"ע דאף שאין שכרה גדול כמצו"ע, מ"מ יש בכחה לתלות מיסורים ומנלן דלא, ועיין ב"ק (פ"ז א) מריש הו"א וכו' והשתא דשמעת להא דר"ת וכו' יע"ש והו"ל להביא גם כאן הא דר' חנינא, ובע"ז (ג' ע"א) רצה לומר דב"נ אע"פ שמקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר ולא וכו' הרי הוא ככ"ג אלא לומר לך שאין מקבלין עליהם שכר כמצו"ע אלא כמי שאינו מצוה ועושה וכו' יע"ש, אבל פשיטא שמקבלין שכר ויל"ע, ובקדושין ל"א ברש"י ד"ה ומה וכו' שולם לו הקב"ה שכרו, ועיין בשו"ת עמודי אור סי' ג' שהקשה חכם אחד דנימא דנשים אסורות ללמוד תורה אי משום לאו הבא מכלל עשה אי משום בל תוסיף לשיטת רש"י יעו"ש.

וצ"ל דכוונת הגמרא הוא כמו שאמר לקמן לענין זכות דמצוה דאין בכחה להגין אלא לפי שעה, ה"נ זכות דתורה הפטורה מזה אינה מגינה לעולם כמו תודה של המצו"ע, וז"פ: שם מתקיף לה רבה אלא מעתה דואג ואחיתופל מי לא עסקו בתורה אמאי לא הגינה עלייהו וכו': בשע"ת לרבינו יונה החסיד ז"ל בשער השלישי סי' ר"ס כתב בזה"ל הנה למדת מזה כו' אין התורה מגינה על בעלי לה"ר ועל המלומד לגנוב ולנאוף וכי אינם ראוים לעסוק בתורה ואמרו רבותינו ז"ל דואג כיון שסיפר לה"ר אף חכמתו לא עמדה לו ולא הגינה עליו תורתו, ומה שאמרו רבותינו ז"ל עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, על העובר עבירה דרך מקרה אמרו, ולא על הפורק עול אזהרת העבירה מעליו, עכ"ל הקדוש והטהור, אבל אתה תראה שא"כ קשה משמעתין דמאי פריך אלא מעתה דואג ואחיתופל וכו', וצ"ע בזה לעת התשובה אי"ה: שם נהי דפקודי לא מפקדא באגרא דמקרין ומתנין וכו' וצ"ל בזה באמת מצוה עליה להשתדל בזה ועיין ביערות דבש בדרושיו, ובחידושי אאמו"ר זצ"ל בהדרן למס' קידושין אבל לא משמע כן בקדושין שם (כ"ט ע"ב) כל שמצוה ללמוד מצוה ללמד, וכן

ממה דמסיים הכא מי לא פלגאן בהדייהו' משמע דרק שכר מתנה מבעליהן הוא דהוי כמסייעת לעושה מצוה ודוגמא שכתב הר"ן לענין מצות פו"ר דיש לה שכר כמסייעת לו ואכמ"ל, ויש לעיין בהמקנה קדושין שם: שם כי נר מצוה ותורה אור, עיין היטב בביאור עמוק כל המאמר הזה ודברי הגמרא בספר תפארת ישראל למרן מהר"ל מפראג זצ"ל בפרק י"ד:

שם בעידנא דלא עסוק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא, עיין קדושין (פ"א ע"ב) (ומו"ק כ"ח ע"א) – שם מאי דרוש ולא יראה בך ערות דבר וכו' ועיין בפרש"י יעוין לעיל (ג' ע"ב) כיון שחטאו (בעריות) נסתלקה שכינה מהם שנאמר ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, שם ולא כר' יוחנן דבי נשיאה, עיין תענית (כ"א א') אמר ליה ר' יוחנן אהדר ואוקי בנפשאי כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וכו' עיי"ש, שם לסוף אמר לו תא נערוב ונפלוג וכו', ועיין לעיל מזה דקאמר באגרא דמקרין ומתנין בנייהו וכו' מי לא פלגאן בהדייהו, ובעיקר הדבר להלכה יעיין ברמ"א יור"ד סי' רמ"ו ס"א ובש"ך שם ותשובה ארוכה בזה בשו"ת אמרי בינה סוף חלק א' סי' י"ג ואכמ"ל בזה, שם אלמלא דרשוה דואג, עיין במהרש"אוכבר זכינו עכשיו לזה בתוס' שאנ"ץ שקדמו בזה דלא גרסינן דואג שכבר מת בימי שלמה ע"ש: שייך לעיל י"ט ע"א דקאמר לו ר"י לר"מ הזהר במלאכתך שהוא מלאכת שמים שאם תחסיר אות אחת וכו' יע"ש, כתב המאירי בד"ה כותבו וכו' ודרך כלל חסרות ויתרות הוא מן הדברים שפוסלין ס"ת אפילו בחסרה אחת או ביתרה אחת עכ"ל ויל"ע בזה במנ"ח מ"ע תרי"ג דין כתיבת ס"ת ובשו"ת ח"ס חאור"ח סי' נ"ב ונ"ד ומצאתי אריכות בדין זה בספר תפארת ישראל לגאון ישראל מרן מהר"ל מפראג זצוק"ל בפרק ס"ז ושם אדרבה מביא ראיה מסוגיא דידן דאינו פסול, דאם ס"ת כשחסר בה אות אחת פסולה ואין קורין בה למה צריך ליה לאזהורי על מלאכתו שהיא מלאכת שמים שאם אתה מוסיף או גורע כאלו אתה מחריב את כל העולם בלא"ה הוא מיזהר ועומד שהרי אם יחסר אות אחת בכל התורה הס"ת פסולה ולא יכשיל הקוראים בה וכו' יעוש"ה שאח"כ מדחה בזה ומ"מ מסיק להלכה שמותר לקרות בה בציבור עיין שם היטב, והח"ס לא ראה בתפארת ישראל זה, – לעיל דאמרינן אלא אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלי וכו' מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגני ואצולי לא מצלא ע"כ, וקשה לפ"ז במאי דאמרינן בקדושין (דל"ט) תניא רבי יעקב אומר אין לך מצוה וכו' הרי שאמר לו אביו העלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ולקח הגוזלות ושלח את האם ובחזירתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה אלא לעולם שכולו טיב וכו' ר' יעקב מעשה חזא ודילמא מהרהר בע"ז הוי ומשני איהו נמי הכי קאמר אי

ס"ד שכר מצוה בהאי עלמא איכא אמאי לא אגין מצוה עליה דלא אתי לידי הרהור ע"כ ולפי המבואר בכאן קשה במה מוכיח ר"י ממה שלא הגינה עליו המצוה שלא לבוא לידי הרהור ע"ז, דהלא באמת מצוה מגני אבל אצולי לא מצלא אף בעידנה דעסיק בה, עיין באור החיים פרשה בשלח ד"ה וילכו ויבואו וכו' שהקשה זאת וכתב ויש שרצו לחלק בין מעשה מצוה למעשה מצוה, מה שאמרו בסוטה דמצוה לא מצלא מהחטא אפילו בעידנה דעסיק בה מדבר בעושה שלא לשמה, ושם שאמרו אמאי לא אגנת עליהם שלא לבוא לידי חטא מדבר במצוה לשמה עכ"ד.

וזה הבל שא"כ היה לו להתלמוד לדחות מעשה הסולם בשלא עשה המצוה לשמה שהיא דחיה יותר קרובה, מדחית דילמא מהרהר בע"ז הוי, גם היה מרוויח בדחיה זו שאין להקשות למה לא הגינה עליו מיה"ר כיון שאין כח באותה מצוה להגין וכו' עכ"ל הקדוש, ויש לקיים מצות ד"ח אלו ששם בסולם שהיה המצוה דכיבוד אב הוי כמו מצות צדקה שעושים נייחא להעני ה"נ לעשות נ"ר לאביו אין שלא לשמה מעכב כמו שהוכיחו האחרונים גבי מצות צדקה עיין בדור"ל ואהבת ציון ובספר עין יצחק ונחל יצחק בהקדמותיו באריכות, וא"כ לא הוי מצי לשנויי הכי דדילמא כיון שלא בעינן לשמה במצוה זו המצוה תגין אף להציל מעבירה ודו"ק ועיי"ש עוד בא ה"ח משכ לתרץ: שם אומר בן עזאי חייב אדם ללמוד את בתו תורה וכו' ר"א אומר וכו' כאילו למדה תפלות וכו', הנה ידוע דעת הרמב"ם פ"א מהל' ת"ת דדוקא תורה שבע"פ הוי כאילו מלמדה תפלות אבל לא שבכתב עיין בהגהות רצ"ח כאן ויש שם ט"ס בהעתקתו ולפ"ז פליגי בזה ב"ע דאמר חייב וכו' היינו תורה שבע"פ הדרש של ונקתה ונזרעה זרע כדפרש"י במשנה, אבל פשטות הכתובים מותר וכן הא דהביאו התוס' בשם ירושלמי דב"ע דלא כראב"ע דאמר נשים באו לשמוע רק פשטות הכתובים לקיום המצוה ולא משום שידעו שזכות תולה עכ"ד פירוש לדבריהם, ולא משום דרשות חכז"ל שידעו דרכי הלמודים שזכות תולה לה וכ"ז פשוט וא"כ יוצא לנו מזה דתורה שבכתב לכ"ע מותר ומ"מ כתב הרמב"ם דלכתחילה לא תלמוד וצ"ע בב"ח שם הל' ת"ת ביור"ד סי' רמ"ו ובהגהות רצ"ח שהביא ראיה להרמב"ם מהמשנה דנדרים הנודר מחבירו מלמד היא את בניו ואת בנותיו מקרא ע"ש ראינו דמותר ללמד מקרא עם הבנות וע"ש באמת י"ל דאדרבה דכל שאסור ללמוד יותר מותר לגבי נדר מחבירו דלא אהנו ליה כלל דאדרבה האב אסור ללמוד אלא דפשטות לשון המשנה מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא ליש גורסין כך ובכמה ספרי משניות מחק זה דבלא"ה אין חיוב על האב משמע דכן היה דרכם בימי חכז"ל ללמוד להבנות מקרא ועוד צ"ע דלפום אמירת ב"ע ד„חייב" אדם ללמוד את בתו תורה

א"כ פליג על סתם משנה דקדושין והלימוד שם בגמרא דולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם ואם על התורה שבע"פ חייב מכש"כ על תורה שבכתב.
ועיין בקונטרס שערי ציון להגאון מהרב"ץ אבד"ק בילסק זצ"ל מה שהאריך בביאור האי ולמדתם אותם את בניכם והביאו בשם ש"ע הרב דקאי גם על התורה שבע"פ וממילא נשים ממעיטות מזה וצ"ע בזה ועיין בשו"ת מהרי"ל הפוסק המפורסם בסימן קצ"ב שנשאל המלמד בתו תורה למה כמלמדה תפלות והלא כל מ"ע של הז"ג חייבות בו וכל מצות ל"ת כמעט ואיך ידעו אם לא ילמדו ומשכחנא כמה נשים גדולות בתורה כמו ברוריא וכאלה רבות ואמרו רבותינו בימי חזקיה וכו' לא מצאו תינוק ותינוקות וכי' ע"ש והשיב שם בסי' קנ"ט וללמוד לנשים וכו' מ"מ אין ללמדה דהוי כמלמדה תפלות וכו' ואפי' כיהיא מצוה קרינן ביה עת לעשות וכו' דיצא שכרו בהפסדו דדי ע"פ הקבלה השרשים והכללות וכשיסתפקו ישאלו למורה וכו' אלא ע"פ קבלת אביהם שהיו בקיאים וגדולים בתורה וכו' ושפחתו של רבי ובروריה וכיוצא בזה, א"נ שע"פ אביהם עשו וצ"ל דאביהם סברי כב"ע דאית ליה חייב אדם ללמוד בתו תורה וכו' עיי"ש היטב, ועלה בדעתי לומר דב"ע מודה דמדאורייתא פטורה, והא שאמר „חייב" הוא רק מדרבנן כדי שידעו שזכות תולה וכדומה וע"ז פליג ר"א ואמר שאף מדרבנן אסורה משום שיצא שכרה בהפסדה וכדאמר המהרי"ל ז"ל ודו"ק בזה ויתיישב בזה כ"ד, אלא שיש לפקפק עוד מדברי הירושלמי שאמר דב"ע דלא כראב"ע וכ' נשים באות לשמוע וכו', משמע דב"ע מדאורייתא אית ליה ועדיין אני מבחוץ ועיין עוד בהגהות רצ"ח מה שהעיר היטב מההיא מעשה דמטרוניתא שהביאו התוס', וז"פ דההיא מטרוניתא הוית יהודית, וכן כתב במלא הרועים דבלא"ה אין מוסרים ד"ת לעכו"ם, וכן משמע ביומא (ס"ו) ועיין בכורי אביב פ' תשא אות ג', ועיין ב"ק ל"ח ע"א ובתוס' ד"ה קראו וכו', שלא משמע כן כדברי הרצ"ח, וכמדומה שבשו"ת מחנה חיים נו"ן בזה הרבה ובדברי הט"א חגיגה, ועיין בהדרן למס' קדושין לאאמו"ר זצ"ל, וכן בהדרן לסוף מס' גיטין בענין מצות כתיבת ס"ת לגבי נשים יעו"ש, ד' יזכנו להדפיסו במהרה, ויעיין בס' בית הלוי חלק ראשון וא"ל עוד, וא"ל דבלימוד גופא תרי מיני מצות יש יש מצוה ללמוד ע"מ לקיים ומה שנחוץ לו לידע, בזה גם נשים חייבות אבל מצות למוד התורה לשם ידיעת התורה שיהא ד"ת מחודדין בפיך ולבקיאות זאת, איני מצוה, ויש לעיין בס' מעלות התורה ובס' נפש החיים, ובזה נשים פטורות ואסורות ועיין בהמאירי שכתב אעפ"כ מי שחננו השם בידיעת התורה זכה להיות מן השרידים אשר ד' קורא הוא עיקר הכל ויתד שהכל תלוי בו דרך הערה אמרו כי נר מצוה ותורה אור עיי"ש, וראיה יש לי מלעיל דפריך זכות דמאי אלימא זכות

דתורה הא אינה מצוה ועושה היא וכו', והלא י"ל דקאי לב"ע ולב"ע מצוה ועושה היא וחייב אדם ללמד את בתו תורה וכן לשיטת הפוסקים דיש עליה חיוב ללמוד התורה לדינים השייכים לה ולכך מברכת אשר קדשנו במצותיו לעסוק בד"ת א"כ מאי פריך הא אינה מצוה ועושה וע"כ צ"ל דגם לב"ע אין עליה חיוב ללמוד, וגם העיקר זכות תורה היא ידיעת התורה כמש"כ הנפש החיים זצ"ל, והרבה יש להעיר בזה עוד, שו"ר בשם הברכ"י אור"ח ס' מ"ז שהעיר באיזהו מקומן יע"ש, וכן הרמב"ם פסק סוטה שיש לה זכות ת"ת אע"פ שאינו מצוה בת"ת הז' תולה לה, ואף שפסק כב"ע בענין לימוד התורה ועדיין אני נבוך כזה, כתבתי זה ביום היא"צ של אמי מורתי החשובה והצנועה מנב"ת מרת אסתר בת הר' חיים ז"ל ביום כ"א מרחשוון, שו"ר בס' יגל יעקב כאן ובתוספי הרא"ש שהאריך בזה והעיר בכמה הערות שעלה על דעתי וקצרתי:

שם בא"ד אמר לו הורקנוס בנו וכו' י"ל דדעת הורקנוס היה כיון שהיא מחזקת כ"כ בלומדי תורה הלא כבר יש לה זכות תורה שאגוני מגנה ואצולי מצלה שלא תבוא עי"ז לידי ערמה ומותר להשיבה, אבל הוא באחת ר"א לשיטתו שלא אמר מעוצם דבר שלא קיבל מרבותינו לא רצה מעצמו לחדש דין ולחלק לצאת, אלא יקוב הדין את ההר שישרפו ד"ת ואל ימסרו לנשים: שם א"ר יוחנן אין ד"ת מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו וכו', כמו שקיים בעצמו בתענית (כ"א א') יעוש"ה, ועיין בהמאירי מה שפירש בזה: שם היכי דמי חסיד שוטה כגון דקא טבעה איתתא בנהרא ואמר לאו אורח ארעא וכו', לכאורה צ"ע בכה"ג הוי נמי רשע ושופך דמים אם אינו זריז להציל כלל בפק"נ ועושה שלא כדין מחמת שטותו ואפשר דמה"ט הביאו התוס' הירושלמי דמפרש בדרך אחרת דאמר לכשאחלוץ תפילין וכו' דרצה להציל אלא מחמת שטותו מתאחר וגורם לאבד נפש מישראל, אבל בגוונא דבבלי צ"ע כנ"ל והארכתי בזה במכתב תשובה להרב הגאון אב"ד דק' דעטראיטמיש, ואפשר בגוונא דאיכא אחרים להצילה ולא יהי' כאן איבוד נפשות אלא מחמת חסידות של שטות מתעצל בזה ויל"ע, ויל"ע לדינא היכי דמתכוון לאיסתכולי בה ורוצה להנות אי שרי להצילה דאף דפק"נ דוחה כה"ת, אבל מהנך שלש עבירות ודאביזרייהו ואף באיסור דרבנן יש סברא דיהרג ואל יעבור עיין מנ"ל הל' יסוה"ת ובח"ס בשם שו"ת הרא"מ, וא"כ אפשר באמת אסור, ועיין ר"ן סוף פ' ר"א ד' במס' שבת דהביא ירושלמי ראה תינוק מבעבע בנהר ומתכוון להעלות תינוק ודגים פטור יע"ש משום דפק"נ דוחה איסור שבת משמע בהא דפק"נ אינו דוחה אסור ועיין מנחות (ס"ד ע"א).

להעלות דגים והעלה דגים ותינוק יע"ש ובזה א"ל דהתוס' ד"ה היכי דמי כתבו בשם הירושלמי ראה תיניק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילין יע"ש א"ל דאייתי ירושלמי דפליגי בזה על גמ' דידן דבכה"ג דהגמ' דידן אפשר. דמחמיר כדין דילמא איתכוון להנות מא"א ויל"ע בזה, ועיין בהמאירי שכתב וענין חסיד שוטה הוא שמתחסד ביותר מדאי אף במה שחסידתו גורם היזק או לעצמו אי לאחר כגון שמתענה בכל יום וכו' וצ"ע מנ"ל הא אף שאמרינן כל היושב בתענית נקרא חוטא אבל לא שוטה?שם תוס' ד"ה הנותן דינר וכו' עבדין ביה תלמידין עין בישא ומלווין ליה וכו', צ"ל דהאי מלווין ליה היינו בדרך מתנה עיין במשנה סוף פאה, שו"ר ברש"ש מש"כ בזה, שם רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין וחסרוניה חד קרוט וזכה עמיה וכו' יל"ע אמאי לא הפקיר חד מנא ויחסר לו, ועכצ"ל דזה אסור לו לעשות וידוע שאלת העולם היכי דמי שישכח מציאה ולא יאבה להגביהה לזכותה או שיהי' לו חסרון בזה, והפתרון הוא בכה"ג שכתבו התוס' כגון שיש לו מאתיים חסר אחד וכשיזכה במציאה אז יהי' אסור לו לקבל לקט שכחה ופיאה ומ"ע וצדקה, ע"כ חוב הוא לו, והוי זה הממציא רשע ערום מה"ט: שם בגמ' רבי אסי אמר ר"י זה המשיא עצה בנכסים מועטין וכו', אפשר לומר דלכך הוי רשע ערום משום שמשיא להם עצה שאינה הוגנת לעבור על איסור חכמים דלכתחילה אסור לעשות זה וא"כ עובר על לפ"ע לא תתן מכשול.

ומה"ט הוי רשע וכמו שפרש"י לעיל בד"ה שמטעים דבריו לדיין וכו' ורשע הוא שעובר על לא תשא שמע שוא עיין במהרש"ל, והוא מהגמ' דשבועות וכן בהא דלהשלים מאתיים זוז הרגיש רש"י ופירש דיש קרובים שיטלום, וכה"ג תנן במשנה דפאה (פ"ה מ"ו) מי שאינו מניח את העניים ללקוט או שהוא מניח את אחד ואחד לא או שהוא מסייע את אחד מהן הרי זה גוזל את העניים ע"ז נאמר אל תסג גבול עולים עיי"ש בתו"ח ועיין בהמאירי כאן וה"נ הוי כאן עבירת לפ"ע ויש סברא אצל האחרונים ז"ל ובראשם בשו"ת פנ"י סי' ט' דעובר בלפ"ע דאורייתא אף באיסור דרבנן עיין במנ"ח ולכך הוי רשע ערום, והנה מדקאמר יתומים שקדמו ומכרו מה שמכרו מכרו, לכאורה ראיה דמקח שנעשה באיסור מהני ולא אמרינן בדרבנן א"ע לא מהני עיין שו"ת פנים מאורות ושו"ת מהרי"ט ועיין מנ"ח מ' שס"א ובמצוה ל"ח מש"כ בזה ובשו"ת רעק"א והבי' סברת הפמ"א הנ"ל דאף לרבא דס"ל דלא מהני דוקא אם המעשה תלוי באחד קנסה אותו התורה דלא להני מעשו אבל בנשבע שלא ימכר אם נאמר דל"מ ובאמת עשה רק המוכר האיסור ולא הלוקח ואיך נקנים שלא יהי' מכורה ויהי' קנס ללוקח ג"כ בכה"ג לא קנסה תורה יע"ש, וה"נ לא הוי איסור על הלוקח, וכן משמע בכתיבות (ד' צ"ה) שהביאו התוס' כאן

ד"ה אביי וכו' וע"ש: והנה מדקאמר זה המשיא עצה וכו' ולא קאמר על היתומים עצמם דמקרי רשעים י"ל דראיה כמ"ש התוס' בשם הרשב"ם בד"ה אביי וכו' יע"ש אך י"ל דהוי ג"כ רשע אלא דלא הוי ערום בזה וכמה מילתא איכא לאשכוחי דעובר על דבחז"ל הוי רשע ועבריין אלא דהוי ערום בכה"ג דאין אדם חוטא ולא לו ועוד היה א"ל דמשכחת להא בהיו היתומים קטנים דלא שייך עליהו אסורא, אכן הר"ן כתב בתשובה סי' מ"ו הביאו הרמ"א בחו"מ סי' רל"ה דבהיו היתומים פעוטות וקדמו ומכרו לא עשו כלום דכיון דתקנת חכמים במקום איסורא לא תקנו עיין משל"מ פ"ט מזכיה ומתנה דין י' ויש להעיר ע"ז מכמ"ק ועיין כתובות צ"ה שהביאו התוס' ואכמ"ל כאן, ועיין בס' אבי הנחל דרוש ד', ובס' קהלת יעקב אלגאזי ואכמ"ל: שם שקדמו ומכרו פרש"י שקודם שבאו הבנות לב"ד וכו', עיין היטב תוס' בב"ת ק"מ ע"א ד"ה יתומים שמסקו התוס' דה"ה אפילו כבר תפסו וכו' או הגבו להם ב"ד, אם מכרו אחים מכור יע"ש וצ"ע לפ"ז הלשון „דשקדמו" ועיין תוס' כאן ד"ה יתומים וכו' ועיי"ש בתוס' הנ"ל ודו"ק, ועיי"ש בתוס' ד"ה אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: שם בתוס' ד"ה אמר אביי וכו' ובסוף פ' השילוח אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו וכו' משמע דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי יע"ש וכן בפרש"י בגיטין שם, ולפ"ז יל"ע מאי ס"ל בדין ברירה דאל"ה לא משכחת לה דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יב"ן, וצ"ל כמש"כ התוס' שם בגיטין מ"ח ע"א ד"ה אי לאו וכו' ובדף כ"ה ע"ב ד"ה רבי יהודא וכו' יעש"ה, ויל"ע במלא הרועים ובכמ"ק משמע דאביי ס"ל אין ברירה רק בתולה בדעת אחרים י"ב, ועיין קדושין י"ז ע"ב.
ועיין שעה"מ פ"ה מהלכות עירובין:

דף כ"ב

ע"א שקרא ושנה ולא שימש ת"ח וכו', בהמאירי מבואר יותר כיון שאיני טורח לשמשם ולהיות מקובל מהם ומהנהגותיהם שכל שהוא כן אף הוא מראה שאין כבוד התורה חביב עליו אלא שטרח ללמוד כדי שיהא יכול לקנתרם ולקפחם וזהו וודאי רשע ערום וכו' יעו"ש: שם תנ"ה אר"י וכי מבלי עולם הן והלא מיישבי עולם הן וכו' אלא שמורין הלכה מתוך משנתן.
עיין פרש"י ועיין בב"מ (דל"ג) שהזכירו התוס' בד"ה רבי, ועיין בספר מעיני יהושע על מס' אבות בפשר דבר שם אות א' שכתב עפ"י המבואר במד"ר שה"ש אשקך מיין הרקח אלו משניות גדולות כגון משנת ר"ע וא"כ כמו שפי' רש"י ותוס' על רבי יפורש ג"כ על ר"ע לדורו וז"ש בסוטה תנא התנאים מבלי עולם הן וא"ר יהושע שמורין הלכה מתוך

משנתן פ"ב והיינו שהוא היה אז בדור הנ"ל שתפסו כולם ללמוד משניות שר"ע ולגדור גדר דורו בזה נשנית משנה זו בימי ר"ע בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו כגירסת ר"ש גאון עכ"ל, ועיין בפירוש תפא"י למשניות מס' קדושין פ"א מ"י אות ע"ט בזהו משאכז"ל קרא ושנה ולא שימש ת"ח הר"ז ע"ה, דקשה אמאי אע"כ דהאי שימוש שימוש ממש הוא שעי"זיראה הנהגתם וילמד מדותיהם, ואם לא עשה כן הרי הוא כשאר ע"ה שתשטפוה זרם בחמימות אי בקרירות אשר בהן תטבע הנשמה בבואה לידי חטא יעו"ה, והוא ע"ד דברי המאירי הנ"ל אמנם בברכות (מ"ז ע"ב) משמע דשמוש ת"ח הוא כמו שפרש"י שם בד"ה שלא שמש ת"ח היא הגמרא התלוי' בסברא שהיו נותנים לדברי המשנה טעם וכו' וכן מוכח מפורש בגמ' שם דאמר רמי ב"ח לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרב"ח וכו' שאני רב מנשיא ב"ת דמשמע להו לרבנן ורב"ח הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגריס להו כצורבא מרבנן דמי עכ"ל הגמ' אלא דלשון רש"י צ"ע דפירש על הא דמשמע, משמש, ורב"ח דלא דק לא בדק לשאול מדת רב מנשיא עכ"ל ומשמע כהתפא"י וצריך לדחוק ולהשוות הלשונות: שם ע"ב תוס' ד"ה ועד כמה עד ארבעין שנין וכו' שאו התחילו ללמוד, עיין ב"מ דף (ל"ג ע"א) ובפירוש רבינו חננאל שם ודו"ק, ובעיון יעקב שם זכה לזה:

שם ד"ה דשווין וכו' אפי' בשווין אבל גם הוא קבוע בעיר וכו', יע"ש, עיין היטב רמ"א בשו"ע יור"ד פי' רמ"ה ובשו"ת ח"ס סי' ר"ל ובשו"ת משיב דבר חיור"ד סי' ח' ט' אריכות בנידון כיו"ב, ועוד בכמה וכמה תשובות אחרונים בענין כזה: שם אמרו ליה אביי ורבא לתנא לא תיתני וכו' דאמר ר"י אמר רב לעולם יעסוק וכו', מפורש דכוונת רב דיעסוק שלא לשמה היינו מאהבה ומיראה עיין היטב בפרש"י ובתוס' ד"ה לעולם וכו' ובתוס' שאנץ על הגליון כאן מבואר ביותר, וצ"ע בדבריו ומלקמן (דל"א) יע"ש ועיין היטב באור ישראל בשערי אור דברים ורעיונות נשגבים בענין יראה ואהבה, ובקיצור של"ה בע"ז ואכמ"ל: דף כ"ב ע"א י"ר מלפניך שלא יכשלו בי בני אדה, עיין במהרש"א בח"א מה שהעיר בהא דלא היתה מתפללת על עצמה שלא אכשל בבני אדם דלא תענש וכו' יע"ש ועיין בעיון יעקב מש"כ בזה, ואפשר לומר עוד ע"פ מש"כ החות יאיר בתשובה דאיסור קריבות בג"ע לדעת הרמב"ם הוא דוקא עליו ולא עליה כמו שהבאתי בחידושי לעיל דף ח' ועיין שו"ת עמודי אור (סי' קי"ח, א') ואף דהיתה בתולה ופנוי', י"ל דהיתה נדה והוי בכלל ערוה שפסק הרמב"ם שחייבים מלקות על קריבות לבד, ולכך התפללה ביותר על אחרים שלא יכשלו בה בני אדם אף בקריבות של חו"נ כדשכיח בעו"ה, ואף שהיא אינה מוזהרת בכך: שם ולא שכר פסיעות יש לי, - יש לעיין אי שייך כאן לומר אין מעכירין

על המצות וכמו דאמרינן לענין מנחת העומר במנחות (דף ס"ד ע"ב) שמצוה מן הקרוב לירושלים מה"ט דאין מעבירין על המצות יע"ש וצ"ע, ואפשר דלעומת זה דאתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן דהוי קדוש טפי לענין תפלה וכדאמרינן בפ"ק דברכות דאף דהוי תליסר בי כנישתא לא הוי מצלי אלא היכי דהוי גרסי ואף שלגביה דידה אין מעלה בזו, מ"מ הוי מקים יותר ראוי' לכל התפילות ולכך שתק לה ר' יוחנן, ובאופן כזה דחד מינייהו עדיף לא שייך א"מ על המצות עיין שו"ת ח"צ ורדב"ז וארעא דרבנן ועוד ואכמ"ל בזה, ואפשר עוד לומר כיון שאשה אינה מחייבת להתפלל בציבור בבהכנ"ס א"כ לגבי דידה ליכא מצוה כלל ולא שייך אמע"ה וכמו דאמרינן ביומא (ע' ע"א) ופשיטא מד"ת כר"ל דאמעה"מ קמ"ל עיי"ש בפרש"י אבל לגבי איש שאני:

שם כל שאין לו ציצית „בבגדו", הנה זה פשוט דבאין לו בגד של ד' כנפות הוא פטור ואינו מחויב לקלות טלית כידוע ועיין בתוס' שרשמתי סוף פ"ק דמכילתין, אמנם הלשון שכל מי שיש לו בנים וכו' מוזר הוא דוודאי על מי שיש לו בנים קמיירי, והכי הו"ל למימר כל מי שאינו מגדל בניו לת"ת, ואפשר דכוונתו שהם בנים ראוים לתורה, ולא מאלה שהקב"ה בוכה עליהן עיין חגיגה דף ה' אך בפסחים (קי"ג ב') אמרינן שבעה מנודין לשמים קחשיב מי שיש לו בנים ואין מגדלן לת"ת ומי שאין לו תפילין וכו' וציצית בבגדו וכו' ובתוס' שם ד"ה ואין לו וכו' ומי שאין לו תפילין וכו' מיירי בשיש לו ואינו מניחן א"נ אפי' אין לו יש לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן (סוטה י"ד) במשה שהיה תאב ליכנס לא"י כדי לקיים מצות שבה וכו' עכ"ל והוא נגד דברי התוס' הנ"ל ועיין גבורת ארי מס' תענית דף י"א גבי היושב בתענית מקרי חוטא ודו"ק ועיין שם בעמוד א' ג' מנוחלי העוה"ב הדר בא"י והמגדל בניו לת"ת, וקצרתי: שם ע"ב פרוש שכמי זה העושה מעשה שכם, ופרש"י שמלו שלא לשם שמים וכו' והדבר קשה א"כ היינו דפריך לקמן מלעולם יעסוק וכו' אפי' שלא לשמה ומצאתי שהרגיש בזה כבר המהרש"א ז"ל, ואפשר לומר דעשו שלא לש"ש וגם עשו עבירה בזה שמלו עצמו שלא כדין וחבלו בעצמם שב"נ חייבים ע"ז וכמו שכתבו המפרשים דלכך לא מל אאע"ה עצמו מקודם הציוו, עיין בהמקנה ובס' מטין חיים דרוש לברית מילה דף כ"ט וה"נ פרוש שכמו לבד שעושה שלא לש"ש עוד עושה עבירה בזה והוי מצוה הבאה בעבירה והמצוה היא שלא לש"ש שגרע טפי, -ועיין בספרי או"ת שחקרתי כה"ג בעשה דוחה ל"ת דלכ"ע בעי כוונה לשם מצוה יע"ש ועיין גבורת ארי לתענית או למס' יומא דוגמת סברא זאת ואין ליפנאי לחפש עכשיו, כעת מצאתי בספר תוהק"נ שקדמני קצת בסברא זו והעיר ג"כ מדברי הגבורת ארי הנ"ל יע"ש:

שם ומבקשין שכר כפנחס, עיין במהרש"א ובעיון יעקב מש"כ בזה, -ועוד אפשר לפרש דשכרו של פנחס היה הנני נותן לו את בריתי שלום ה"נ הצבועין מבקשין ג"כ לחיות בשלום עם כל עם הרשעים ופורקי עול, יחד עם זה גם עם הצדיקים יראי ד', משא"כ הפרושין והיראים הם תמיד במחלוקת ומלחמה עם המתיונים ושונאי ד' כדברי דוד המלך ע"ה ובתקוממיך אתקוטט, כידוע וקצרתי כי אין מפטירין וכו': עיין במהרש"א לעיל בד"ה ירא את ה' וכו' ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך שו"ע וכו' והרי הן בכלל מבלי עולם ויש לגעור בהן עכ"ל, עיין בפ"ת יור"ד סי' רמ"ב ס"ק ח' שכתב ע"ז ואפשר דדוקא בזמן המהרש"א שלא היה עדיין שום חיבור על הש"ע אבל האידנא שנתחברו הט"ז והש"ך והמג"א ושארי אחרונים ובכל דין מבואר הטעם במקומו שפיר דמי להורות מתוך השו"ע ואחרונים עכ"ל, ועיי"ש ס"ק ג' בשם השבות יעקב והפמ"ג ודו"ק: מה שתמהתי לעיל על המאירי שכתב דחסיד שוטה הוי זה המתענה תמיד עיי"ש, ראיתי דאפשר לומר שלקח זה מהירושלמי דקאמר דחסיד שוטה הוי שראה תאנה בכורה אמר מי שאפגע בו תחילה אתננה לו, ע"כ ועיין בפירוש המפרשים הק"ע והפ"מ, והוא משום דמצער עצמו בחנם כך פירש המאירי ז"ל, וז"נ, עוד אמר בירושלמי דהוי חסיד שוטה בשראה נערה מאורסה והיה אחד רץ אחריה וכו', והוא לא רצה להרוג להרודף שלא לשפך דם, ובאמת חוב הוא עליו להצילה בנפשו של רודף ועובר הוא בלא תעמוד על דם רעיך עיין סנהדרין (ע"ג ע"א) ובתוס' ד"ה להצילו וכו' עיי"ש, מבואר עוד בירושלמי דמכות פרושים הוא זה שהוא נותן עצה ליתומים להבריח מזונות מן האלמנה כהדא ארמלתא דרבי שובתי הוית מבזבזה בנכסייה אתון יתמין וקרבון לרבי אלעזר, אמר לון ומה נעביד לכון ואתון שטיין נפק כתובה אמר לון נימא לכון מימר עובדון גרמיכון מזבנין והיא תבעה פורנה ומיבדה מזונה עבדין כן, ברומשא אחת וקרבת גבי ר"א אמר זו מכת פרושים נגעו בה יבא עלי אם נתכוונתי לכך עיין בפני משה וק"ע והנה אין הכרע מירושלמי זה אם באמת איבדה מזונותי' דאפשר כיון שע"י ערמה ותחבולה תבעה כתובתה בב"ד לא הפסידה מזונותי' ולכך אמר ר"א יבוא עלי אם נתכוונתי לכך כלומר ולכך באמת לא איבדה מזונותי' ומשום דהרא"ש בפ"ד דכתובות הביא ירושלמי רב יהודא בשם רב התובעת כתובתה בב"ד אבדה מזונותיה וא"ר יוסי ובלבד מן השופי אבל מן האונס לא כהדא ארמלתא דר' אבדומיוס רימו בה ואמר לה רב בא בר כהן בעי לך תבעה פורני' איבדה מזונותי' מן דאיתידע מילין עלון עובדא קמי' ר' יוסי וחזרה למזונא יע"ש, וא"כ צ"ע בזה ואכמ"ל שו"ר בהגהות ציון וירושלים לירושלמי בב"ת פ"ט סוף הל' א' שהעיר בזה יעו"ש ויש שם ט"ס בדבריו:

שם במשנה נטמאה מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה ואם משקידשה בכלי הרי היא בכל המנחות ותשרף ע"כ הנה הדין של כל המנחות מבואר במשנה ריש פ' המנחות והנסכים למנחות ק' ע"ב) דעד שלא קידשו בכלי יש להם פדיון ומשקידשו בכלי אין להם פדיון עיי"ש, ויש להבין באמת מאי קמ"ל רבי בזה דהרי היא ככל המנחות פשיטא, ואפשר בדוחק לומר דהתם פליגי שמואל ורב אושעיא אי אפילו הן טהורין נפדין כל כמה דלא קדשו בכלי וקאמר שם ר"א כולן טמאין נפדין וטהורין אין נפדין חוץ ממנחת חוטא וכו' יע"ש וא"כ אפשר דקמ"ל דדוקא נטמאו נפדין אבל לא טהורין ככל המנחות ולא כמנחת חוטא שבכ"ד שוי מנחת סוטה למנחת חוטא וצ"ע ואפשר עוד לומר דהמשנה בא לאפוקי מתוספתא דקתני בה ושנטמא תעובר צורתה ותצא לבית השריפה קמ"ל דתשרף מיד וכל שפסולו בגופו ישרף מיד, וכאשר תמהתי בזה לעיל בחידושי דף י"ז עיי"ש, ואפשר נמי כמו דאמרינן במנחות (דף ו' ע"א) למ"ל למיתני אחד מנחת חוטא וא' כל המנחות וכו' לר"ש איצטריך וכו' סד"א הואיל ואמר ר"ש שלא יהא קרבנה מהודר כי קמצי לה פסולין נמי תתכשר קמ"ל וה"נ איכא למימר גבי מנחת סוטה כמבואר בשמעתן (דף ט"ו) והו"א דלא תשרף אלא תפדה ואין קדושתה כ"כ גדולה קמ"ל דהרי היא ככל המנחות ותשרף ואף שבאת שעורין בלא שמן ולבונה: שם בתוס' אלו וכו' תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא וכו', עיין לעיל בחידושי (דף י"ז) מש"כ בזה ובשם ס' עולת שלמה, והנה יש לעיין עוד לפי הירושלמי שהביאו התוס' לקמן ד"ה האומרת טמאה אני דמנחת סוטה דמיא לחטאת וכדאמרינן לענין מנחות שלא לשמה דכחטאת שווי' רבנן וא"כ היכי שבאמת מת הוא או היא דהוי מנחת חטאת, שמתה בעליה דלמיתה אזלה ולא ישרף בעזרה כלל וא"כ אפשר דלכך לא חשיב לה, והא דאמרינן שם וכן בירושלמי כאן הל' ו' דקודש הקומץ ומת תשרף, אפשר דאינה על בית הדשן אלא ילך לאיבוד בכל מקום וצ"ע בזה, ועיין במ"ק לקמן דף כ"ג שמתפלא על המנ"ח מ"ע קכ"ה שכ' שם דמנחת חוטא קריבה לאחר מיתה דלא גמירי דלמיתה אזלה רק בקרבן חטאת ולא במנחה יע"ש ולא נזכר מהירושלמיהנ"ל עי"ש מה שפירש המ"ק ולפ"ד במסקנת הירושלמי א"ש דמנחת סוטה בעלמא לא דמי לחטאת אלא לאשם תלוי יע"ש, וברמב"ם פ"ד דין י"ד כתב וכן אם אמרה טמאה אני קודם שהקמץ המנחה וכו' או שבאו עידי טומאה או שמח הוא או שמתה היא (וכקושית התוס') הרי המנחה כולה נשרפת ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השיריים נאכלים עכ"ל, ובכ"מ שם כתב על מה שכ' הרמב"ם או שבאו עידי טומאה כתב הכ"מ פשוט הוא דלא גרע מאומרת טמאה אני עכ"ד איני מובן לי כלל דהרי במשנה ובברייתא דף ו' כתוב

לאמור או שבאו לה עדים שהיא טמאה, ועל מה שכתוב מת הוא וכו' העתיק הירושלמי כאן הלכה ו', ובאמת בטעו"ס העתיקה וכמו שמגיה בק"ע והכי מוכח בתוספתא וא"א ליישב בענין אחר וצ"ע, ופלא על בעל מים חיים להפר"ח ושאר בעלי הגהות על הרמב"ם (בדפוס ווילנא) שלא עמדו בכל זה על דברת מרן הכ"מ גם יש לספק בזה כיון דעיקר הבעלים הוא האשה, אם מת הוא לא נקרא חטאת שמתה בעליה, אלא מטעם שאין לנו מי שישקה אבל לא מדין הנ"ל ודו"ק ועיין לקמן בחידושי לענין פיגול:

דף כ"ג

ע"א תוס' ד"ה האומרת טמאה אני לך ירושלמי האומרת טמאה אני לך לא כחטאת שמתה בעליה היא וכו' עיין במלא הרועים, ועיין בפירוש הק"ע והפ"מ יעוש"ה והנה לפי מאי שמפרשים בפשיטות דטעמא טמאה אני לך דנאמנת הוא משום דשויא אנפשה חד"א ונאמנת לגבי עצמה, לכאורה אין הסברא לדמות זה לחטאת שמתה בעליה, דאין כאן עבור מי שחטא כלל, משא"כ כאן הלא באמת קדוש ולא נתברר אלא שנאמנת לגבי עצמה וכמו שכתבו התוס' הנ"ל ד"ה ושבעלה וכו', ואפשר דזה באמת מסקנת הירושלמי לדמות זה לאשם תלוי, אכן באמת משמע דהירושלמי.

קאי על כל מאי דתנן במשנה והאומרת טמאה אני הוא רק התחלת הדיבור כמו וכו', ועיין לעיל דף ו' ע"ב בתוס' ד"ה דכי וכו', ובש"ק ובמה"פ כאן ובתוי"ט ובתו"ח ובמ"ק מש"כ בזה, אכן יתכן יותר למה שהבאתי לעיל בשם המנ"ח דר"ל דטעמא דנאמנת הוא משום עדות ע"א דעלמא דגם נוגע מהימן יע"ש וא"כ הוי כמו ע"א נמצא דהוי כחטאת שמתה בעליה כיון דבטעות קדוש, אכן לא משמע כן מלעיל דף ו' דפריך רק משבאו לה עדים ולא מאומרת טמאה אני דלפ"ד המנ"ח הוא מדין עדות ע"א, ועיין במחלוקת הרמב"ם והתוס' אי פ"א נאמן לאחר שתיה ובמ"ל פ"ב באריכות וקצרתי ודו"ק (ועיין מש"כ לעיל דף י' ע"א מדפי הספר).

שם ושבעלה אינו רוצה להשקותה, בגליון הש"ס דרע"א מציין להתוס' יבמות (צ"ה ע"א) ד"ה אלימא ששם כתבו תימה לר"י דמנלן כשאומר איני רוצה להשקותה דשוב אינו יכול להשקותה ואמר ר"י שיש להוכיח קצת דכי אמר איני משקה קתני במתניתן בהדי הנהו דמנחותיהן נשרפות שאין ראוית עוד לשתות עכ"ל וכבר הבאתי איזה פעמים תוס' זה ומש"כ עליו באב"מ סי' י"א ומה שהעיר הק"א מהא דאומרת איני שותה דיכולה לחזור בה אם לא מחמת בריותא וכעת מצאתי ב"ה בשו"ת נחלת יהושע סי' כ"ו שהעיר בכל אלה והביא דברי הא"מ הנ"ל וכתב ליישב עפ"י זה דמשום דהמצוה רק עליו להשקותה,

אבל עליה ליכא מצוה כלל דהא אדרבה מאיימין עליה שלא תשתה וע"כ כיון דלא הוי מצוה אע"פ שבידה לחזור אפ"ה המנחה נשרפת יע"ש וגם המצוה עליו שלא תפסל המנחה עיי"ש ועל מה שהקשה הא"מ דעיקר מנחה של הסוטה היא ואין בידה שיחזור הבעל וה"ל דיחו, השיב הנחל"י דאעפ"כ הוי של הבעל נמי כמו שמבואר כאן בירושלמי שהביאו התוס' ד"ה כל וד"ה הקומץ, ועוד כתב בכוונת תוס' יבמות שהוכיחו דא"י לחזור דאל"ה אמאי לא היו אומרים לו שיחזור משום הפסד קדשים שלא תשרוף המנחה וכמו דאמרינן בנזיר דף כ"ח וכו' אבל באומרת איני שותה אין אומרים לה שתחזור דדילמא א"י לשתות מפני שיודעת בעצמה שהיא טמאה וכו', ועוד כתב דהוכחת התוס' הוא מדחשיב בהדי הנהו שמנחותיהן נשרפות וכמו דאמרינן בפסחים דאי הוי פסול הגוף ישרף מיד בדם ובבעלים בעי עיבור צורה וכו' וא"כ אם הבעל אומר איני משקה אם היה יכול לחזור בו א"כ כל עיקר העיכוב הוא מחמתו א"כ הוי כמו פסולו מחמת ד"א ואינה נשרפת מיד משא"כ אם היא אומרת איני שותה והוא עיקר הבעלים של המנחה וכמו שכתב הא"מ א"כ ה"ל כחטאת שמתה בעליה וכמו דאיתא בירושלמי וע"כ הוי כמו פסול הגוף אבל אם א"י לחזור הוי כמו פסול הגוף ודו"ק ויש לדחות עכ"ל הנה מלבד מה שיש לדחות, עוד נעלם ממנו התוספתא דקתני בהדיא גבי טומאה דתעובר צורתה ותצא לבית השריפה וא"כ מכש"כ גבי אלו הפסולין דיש בוודאי מקום לפרש דתעובר הצורה ואח"כ ישרף ואינו מוכרח כלל מה שכתב (ועיין לעיל דף י"ז מדפי הספר מה שעמדתי על התוספתא הנ"ל) ומחורתא כמש"כ מעיקרא, ומצאתי בשו"ת חיים שאל (סי' ג' ח"ב) שכתב שם דרבי יוחנן ביבמות שם דמוקי לה בסוטה אפשר דפליג על זה דאם אמר שאינו רוצה להשקותה יכול לחזור בו ולהשקותה, דהא דהש"ס דשוב א"י להשקותה ואסורה לבועל לעולם איני פשוט וכמש"כ התוס' תיאה דמנ"ל דשוב אינו יכול להשקותה וכיון דמצד הסברא יש מקום לומר דאף אם אמר איני משקה מצי תו למיהדר ולהשקותה אפשר לומר דר' יוחנן הכי וכבר סבר לאמת דיכול להשקותה ולחזור ממאי דאמר איני משקה ואע"ג דאמרינן בעלמא דר"י סבר הלכה כסתם משנה והתוס' מוכחי לה ממתניתין, ר"י לא סבר במתניתין הכי וכבר עין רואה דהתוס' לא כתבו אלא דיש להוכיח קצת מינה וגם בחלוקת נתן לה גט וחזר וקדשה והכניסה לחופה אפשר דפליג ר"י וסבר דיכול להשקותה וכו' ע"ש ולפמש"כ האב"מ והנחל"י י"ל דפליגי ביש דיחו או אין דיחו וקצרתי, -שם וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות בת ישראל וכו' י"ל דבבא ראשונה קאמר לענין מנחת סוטה ובבא דבת ישראל הוא לכל המנחות אף במנחת נדבהו כפרש"י בגמ' ועיין תוס' ד"ה כל שהקשו על זה, והוא דקדוק נכון:

שם כהן אוכל בק"ק ואין כהנת אוכלת בק"ק וכו' עיין בתוס' לקמן ע"ב ד"ה כהן בשם הגמ' חולין יעו"ש וא"כ למ"ד דלכהנת אין נותנים מתנות וכן לענין פדה"ב עיין תוס' ורא"ש קדושין (ד"ח) ושו"ת רע"א סי' ר"ה וא"כ הו"ל לחשוב במתניתן ועיין בתוס' לקמן ע"ב ד"ה מה וכו' ועיין רא"ש סוף מס' בכורות ובש"ת ח"ס יו"ר סי' ק"א: שם האיש מדיר את בנו בנזיר פרש"י קטן בנזיר וחלה הנזירות עליו אפילו לכשיגדל ע"כ בתוי"ט הביא שמלשון רש"י באותה סוגיא דנזיר (דכ"ח) משמע קצת דמשלם נזירתו אף משיביא, אבל תוס' כתבו שם להדיא דנזירות אביו מתבטל בהבאת סימנים ועיין אורח משור שם בנזיר דכ"ח ורש"ש שם גם דעת הרמב"ם נראה שהוא כן עי"ש וכן כתב המאירי בחידושיו לנזיר דף כ"ח ולא הוי ליה להביא ממרחק לחמו של רש"י אלא הרי שלך לפניך דעת רש"י דחל עליו אפילו לכשיגדל וכתב התוסיו"ט שגם איני במשמע דמכיון שיצא מרשותו שלא יוכל להזירו כמו כן יצא מרשותו מה שהיזרו ואין סברא לחלק יע"ש ועיין רש"ש משכ ע"ז ושיטת רש"י המפורשת ומבוארת נעלם מהתפא"י בפירושו לנזיר פ"ד מ"ו אות כ"ח עי"ש ועיין מל"מ פ"ב מנזירות דין י"ג ד"ה והאיש ודין ט"ו ד"ה ועד וכו', ואפשר לומר דתליא בחקירת המהרי"ט בתשובה ח"א סי' נ"ג והאריך בה האב"מ בתשובה סי' כ"ב בהסבר נפלא והבאתיו כ"פ בספרי או"ת דבמהות הנזירות פליגי בה הני תרי סוגיות סוגיא דנזיר פ' ג"מ דס"ל דנזיר הוי לאו שאינו שוה בכל ס"ל כשיטת המהרי"ט דנזיר הו"ל קדושתו דומיא דכהן והו"ל אסור שאין שוה בכל כיון שאינו נוהג אלא בתואר נזיר וכמו כהונה והך סוגיא דפ' ג' נזירים ס"ל דנזיר הו"ל איסור הש"ב ס"ל דנזיר הו"ל א"ח או א"ג כשאר נדרים יע"ש וגם אי איסור נזירות ישנה בשאלה תליא בזה, וכתבו עוד האחרונים דפליגי בזה ר"ש ורבנן בנזיר פ"ק ועיין ישועי"ק אור"ח סי' תפ"ה וא"כ י"ל דלשיטת המהרי"ט דהוי כעין כהן א"כ נכון שיטת רש"י דלא נפקע גם לכשיגדל דמה"ת יפקע כיון דנתקדש גופו בקדושה פנימות וקדושה עולמית אבל לשאר סברות י"ל כהתוס' דנפקע ממילא בבא הזמן וי"ל והנה כיו"ב מצינו לרש"י הסברא איפכא דפרש"י ביבמות מ"ט ע"ב דהכל מודים בסוטה דתפסי בה קדושין משום דלאחר שזינתה נמי לא פקעו קדושין הראשונים עי"ש, ומשמע דאילו פקעי קדשין אז לא תפסי קדושין וא"כ כיון שס"ל דלאחר שיגדל אינו חל אז צריך לפקוע הנזירות ג"כ, ועיין באבני מלואים סי' י"ח אריכות בזה, ובגליון הגמרא שלי בבכורות (דף ד' ע"ב) בהא דפליגי ר"י ור"ל אי קדשו בכורות במדבר קאמר שם הכי קשיא ליה א"א בשלמא דלא פסק קדושתייהו הנך מעיקרא נמי לא פקעה קדושתייהו אלא א"א דפסק קדושתייהו הנך דמעיקרא נמי פקעא ליה קדושתייהו ואידך דקדוש קדוש דלא קדוש לא קדוש, ע"כ כתבתי בזה"ל עיין היטב

מחלוקת רש"י ותוס' יבמות (דף מ"ט ע"ב) בבא על הסוטה וכו' ונראה מקור לסברת מחלוקתם ממחלוקת ר"י ור"ל כאן ודו"ק היטב עכ"ל ואף שיש לדחות ולחלק בין קדושת שמים לקדושה שע"י אדם אבל דוק מינה לענין נזירות דצ"ע סברת רש"י ז"ל וקצרתי ועיין שקלים פ"א מ"ג בתוסיו"ט ד"ה שוב אינו פוסק וכו' וע"ש ודו"ק (עיין לקמן):

ומש"כ התוסיו"ט ומכיון שאין כאן אלא הלכה יש להקל בנזירות וכו' עכ"ל הקשה ת"ז הרש"ש הלא הל"מ לענין ספק שוה לד"ת לחומרא כדמוכח בקדושין ל"ט עכ"ל כמה קולמיסן נשתברו בענין הזה עיין שו"ת נוב"ת חיור"ד סי' קמ"ו ועיין בשו"ת שיבת ציון סי' מ"ח מ"ט והדברים עתיקים ובס' באר יעקב על יור"ד ובשו"ת באר יצחק חיור"ד סי' א' וגם בענין ספק נזירות להחמיר ולהקל כיצד ועיי"ש ועיין היטב במחנה אפרים הל' נזירות בדינים אלו ועיין מ"ל הל' נזירות פ"ב ה"ה וכן יש מקום לחלק בין ספיקא דדינא לספיקא דמעשה כמו שחילקו לעינן דשיל"מ עיין שאג"א ושו"ת רע"א ז"ל ועוד אחרונים וקצרתי כעת ראיתי בתוהק"נ שהעיר מזה וגם מהגמ' ורש"י דיבמות הנ"ל ות"ל שכוונתי: שם ואין האשה מדרת בנה בנזיר, מה שהקשו מהא דחנה שהדירה בנה שמואל למ"ד נזיר עולם הוא עיין תפארת סוף נזיר אות נ"א שתירץ דחנה נדרה שתפחה לאלקנה עד שיתרצה ולא מנינו שלא התרצה, אבל נעלם ממנו ועוד מפרשים שכבר הקשה כן הרד"ק בשמואל, שהקשה זה יע"ש ועיין הגהות בני ישששכר למשניות נזיר פ"ד בשם ס' נחלת בנימין, וראיתי שגם בגליון הש"ס נזיר שם ציילעיין ברד"ק וזה כוונתו.

ומכולם משמע דחל אף לכשיגדל ממילא וכשיטת רש"י ויל"ע, וגם יש לעיין דבהא דהאיש מדיר בנו בנזיר כתבו התוס' בנזיר שם דהיינו שיאמר יהא בני נזיר וכו' א"נ דמדיר בנו בנזיר שיצוה לבנו שיאמר הרני נזיר עכ"ל (ובברכת ראש ראיתי שכתב להסביר דתליא בפלוגתת ר"י ור"ל ולרי"ל דס"ל כדי לחנכו היינו שיצוה לבנו שיזיר עכ"ל) וא"כ קשה לפירוש זה כיצד מהני גבי שמואל דלא מצינו שקיבל עליו: ודע דבירושלמי נזיר וכן הוא בירושלמי כאן פ"ד הל' ו' הביא ר' יוחנן בשם ר"מ כ"ד דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה וזה אחד מהן ב"ש אומרים אין האיש מדיר את בנו בנזיר וב"ה אומרים מדיר בנו בנזיר וכו' יע"ש והיא תוספתא פ"ג דנזיר, ולר' יוחנן בעצמו הלכה למשה מסיני היא בנזיר ויל"ע דלפי' הרמב"ם אין מחלוקת כלל בהלמ"מ כאשר האריך בשו"ת חות יאיר, וכ"כ במנורת המאור בענין מחלוקת ואפשר דבזה גופא פליגי דלב"ה הוי הלכה ולב"ש הוי מדרבנן וכדר"ל דרק מטעם חינוך הוא ויל"ע בחו"י שם: ובענין אי נתבטל הנזירות לכשיגדיל המבואר לעיל מצאתי במנ"ח מ"ע שס"ח שהאריך בהרבה חקירות בענין זה עיי"ש: אמנם לכשאני בעצמי יש להעיר מה שהבינו מהתוס' דנזיר שם עפ"י התוספתא

דכשהביא שתי שערות נתבטל הנזירות וז"ל התוס' שם (כ"ח ע"ב) ד"ה ואין האשה וכו' ובתוספתא (פ"ג) קתני בהדי הני או שהביא ב' שערות והא דלא תני במתניתין משום דשתי שערות מבטלות הנזירות אף אחר שהתחיל כבר למנות כמה ימים מנזיר אבל הני הכא דגילח ומיחה היינו בתחילת שמיעת הנזירות ואפי' חם נאמר תגלחת ומחאה מבטלין לאחר שמיעה אפ"ה ניחא דלא תנא דבפלוגתא לא קמיירי דבגמ' פליגי בה רבי וריבר"י וכו' עכ"ל וי"ל דדברי התוספתא היא דכשהביא שתי שערות נפקא הנזירות הקודמת ובטלה נזירות אביו, והיכי יש לה שייכות עם מחלוקת רבי וריבר"י דאיפלגי שם עד מתי מדיר את בני בנזיר עד שיביא שתי שערות דברי רבי, רבי יוסי בר יהודא אומר עד שיגיע לעונת נדרים דכוונת המחלוקת היא אם אח"כ יכול להדירו, ואין לומר דהתוס' פירשו הכוונה עד מתי מדיר וכו' היינו עד מתי חל הנזירות שהדירו עכשיו.

דלא משמע כן בכל הסוגיא וכן מכל דיבורי התוס' שם, עיין היטב, וא"כ האיך כתבו התוס' דפלוגתא לא קא מיירי וא"ל דסברא התוס' היא דלריבר"י דמדירו רק עד שיגיע לעונת נדרים, א"כ בהגיע זמן הנ"ל ג"כ צריך שיפקע הנזירות הקודמת, ומדוע אמר או שהביא שתי שערות אלא ע"כ דהתוספתא אתיא אליבא דרבי, אבל לריבר"י נפקא הנזירות בהגעת הזמן של עונת נדרים, ולכך כתבו דבפלגתוא פירוש בדבר שתליא בפלוגתא לא קא מיירי.

אבל עדיין יקשה דהו"ל דבזמן הגדלות נפקא לר' כדאית ליה ולריבר"י כדאית ליה, דלפי דעת התוס' בזה ליכא פלוגתא דנפקא הנזירות כשהגדיל ואפשר דע"ז כתבו אי נמי דלא קתני לא מידי דביד אדם לבטל הנזירות, ואתי שפיר. והשתא דאתית להני, י"ל דרש"י לא פליג בעיקר דין זה דהפקעת הנזירות וכמו שתמה מסברא התוס' יו"ט הנ"ל, אלא דכוונת רש"י דחלה הנזירות עליו אפילו לכשיגדל, היינו זמן גדלות דריבר"י שהגיע לעונת נדרים דבזה ס"ל לרש"י דהיכי דהדירו קודם לא נפקע רק עד שהביא שתי שערות וכהתוספתא, ואתיא אליבא דכ"ע דגם ריבר"י מודה דאף דהיכי דרוצה עכשיו להדירו אינו יכיל ומטעמים המבוארים שם בנזיר (כ"ט ע"ב), אבל מודה דאינו נפקא מרשותו לגמרי עד שיביא שתי שערות שיעור גדלות האמור בכל מקום, ויש עוד להאריך בזה וקצרתי, ועיין נדה (מ"ו ע"ב) לענין מופלא הסמוך לאיש בנדר לענין עונשין, ודו"ק שוב עיינתי באורח למישור וברכת ראש וראיתי שכן פירשו בתוס' ובאו"מ הקשה הא התוס' לקמן בד"ה הניחא כתבו דלכ"ע עונ"ד אינו סותר וסיים בצ"ע והוא כשיטת רש"י שכתבתי ובב"ר מתרץ דלמ"ד מהסל"א מדאורייתא ס"ל לריבר"י דגם עונ"ד מבטלות וז"פ עכ"ל אכן שיטת רש"י אינו כן וגם יש להעיר דהרמב"ם לא העתיק ג"כ התוספתא

זו דאו שיביא שתי שערות ובזה יהי' ניחא מש"כ השאג"א בתשובה סי' סמך דנזירות ע"י אביו לא משכחת לה אע"ג דתנן האיש מדיר את בנו בנזיר ומן התורה הוא וכדאר"י שם, הא אין מדירו בנזיר אלא עד שיגדיל ולמ"ד מופלא הסל"א מה"ת נדרו נדר אין אביו יכול להדירו אלא עד אותו זמן ואפי' דהדירו קודם לכן כשמגיע אותו זמן בטלה נזירות אביו מעליו כדמוכח התם עכ"ל, וקשה שלא הביא שיטת רש"י דלא נתבטל הנזירות לכשיגדיל כמו שהבינו התוס' יו"ט ודעמי'.

ולפמש"כ א"ש דגם הוא הבין דכוונת רש"י היא כמש"כ ובזה הוא דפליג רש"י בהגעת זמן עונ"ד, אבל בעיקר הדין לא פליג ולשיטתו ביבמות מ"ט וכנ"ל, אלא דעכ"פ הו"ל להשאג"א להעיר מדברי רש"י אלו: והנה משכבר הימים נזדמן לי לעיין בספר שו"ת שעות דרבנן מחכם גדול בר מערבא וראיתי בספרו (דף נ"ג) שכחב על האי דינא וז"ל ומסתפקא לי בהא דהאיש מדיר את בנו בנזיר אם הוא הדין שמדיר את בתו דהא קא חזינן יפה כח האב בבת מבבן שבבן אין שום דבר לאב בבן זכות כלל דאורייתא ובבת כל שבח נעוריה לאביה ואם לבן מדיר בנזירות כש"כ לבת,או דילמא הלכתא הכי גמירי לה לבן ולא לבת דומיא דבן מגלח על נזירות האב ולא הבת אפילו היה הבת יורשת נחלה עכ"ל ואחרי כל מה שהאריך להסתפק ולהסביר את הספק לא הטריח במחכ"ת ולקח רגע אחת מהני „שעית דרבנן" ולעיין בגמ' דנזיר שם דכ"ט והיה רואה האיך נעלם ממנו ש"ם ערוך שם דקאמר בשלמא לר' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר אמטו להכי בנו אין בתו לא, אלא לריש לקיש אפי' בתו קסבר בנו חייב לחנכו בתו אינו חייב לחנכה וכו' יע"ש ועל הרמב"ם פ"ב מהל' נזירות באמת צ"ע לי מדוע השמיט תחת לשונו דדוקא בנו אבל לא בתו כדמפורש בגמ' דאין חולק, (ומש"ה שגה החכם הנ"ל שעיקר לימודיהם הם ספרי הרמב"ם ז"ל ומרן ז"ל) אך בהמאירי כאן מצאתי שכתב בתוך דבריו דוכן לא האב את בתו שאף בבן אינו אלא הלכת סיני ולא נאמרה הלכה אלא בבן עכ"ל, ואם בארזים נפלה שלהבת השגיאה מה יעשה אזובי קיר כמוני קטני הזכרין וגדולי המוטרדים בדחקות החיים, ובפרט בצערי ירושלם, אף שלא אמר אדם צר לי מעולם: ואגב ראיתי שם קושיא יפה על האי דינא דהבן מגלח על נזירות אביו ולא הבת, מההיא דקדושין (דף טו"ב) אתמר אמר מר ע"ע עובד את הבן וכו' מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה וכו', וקשה אמאי לא אמר מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה ולגלח במעות נזירות אביו דהו"ל תלת והוי נפ"מ טובא דכי מסיק ות"ל דהכא תרתי והכא חדא ומשני שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקא נפקי ליה, עדיין קשה ות"ל שהכא איכא תרתי שקם תחת אביו

ליעדה ולגלח על נזירות אביו, והכא באח ליכא אלא חדא וצ"ע עכ"ל, וא"ל כמו שאין עושין ק"ו מהלכה, כך אין עושין יוכיח ואין דנין מהלכה למ"מ וצ"ע בכלל הזה.
ואין להאריך עוד: שם האיש מגלח על נזירות אביו כנראה גם זה מכלל ההלכה דדוקא על נזירות אביו הוא מגלח, ולא על נזירות אמו היכי שהיתה נזירה והוא ירש אותה. וכמו שמצינו שאין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם דאמר קרא לו משפט הבכורה (בכורות נ"ב ע"א): שם מה בין איש לאשה וכו' עיין קדושין כ"ד ע"א תוס' ד"ה אלא וכו' דנראה לר"ת וכו' וה"פ איש אמר רחמנא דמוסיף חומש על מעשרו ולא אשה אפילו בזוזי דידה ומעשר דידה וכו' יע"ש וצ"ע לר"ת אמאי לא תני ליה בסוטה הכא במשנה בדברים שבין איש לאשה כי הוא חידוש גדיל, עיין הגהות מהר"ל בערלין ז"ל שם שהרגיש בזה: עוד יש להעיר במאי דאבעי רבי זירא (בר"ה ו' ע"ב) אשה מה היא בבל תאחר מי אמרינן הא לא מיחייבה בראייה או דילמא הא איתא בשמחה יע"ש, הו"ל למפשט' מהכא דא"כ הו"ל להתנא למיתני בהני דברים שבין איש לאשה, וע"כ דתנא ושייר, ואפשר מזה קצת סעייתא להרמב"ם שפסק (בפי"ד ממעה"ק) דאשה עוברת בבל תאחר, ועיין שאג"א (סי' ס"ו) וגם אפשר לימר דלא פסיקא ליה, משום דמצינו בחטאת יולדת דעוברת בבל תאחר בנדרים (ד"ח) עיין שאג"א שם, ועיין בקונטרס אחרון שם מה שדחה בזה ואכמ"ל, ועיין בקונטרס תוכחת מגולה בדבר אתרוגי קורפו קצת בענין זה ובשם הערוך לנר סוף פ"ק כריתות, וכן יש להעיר לפי מה שמצאתי (בדרך למודי מס' כריתות בשנת התר"ע) חידוש גדול בשטמ"ק למס' כריתות דף ג'.
ע"א אות י ג דאשה לא מחייבת אם העבירה מזרעה למולך וז"ל שם גליון קצת קשה למה לא פריך ממולך דלא מצינו אשה שנתחייב דכתיב מזרעו וכן המעלה איברים בחוץ דשמא לא מחייב רק אותן שראויין להקריב בפנים ע"ל גליון, וא"כ ליחשיבה בכאן בין איש לאשה, אך דברי הגליון צע"ג דא"כ גם זר יהי' פטור על העלאה, ויש להסביר דזר הוי במינו בר העלאה, אבל לא נשים, אבל יש להביא ראיה מפרק י"ג דזבחים (מ"ג) דתנן חומר בשחיטה מבהעלאה יע"ש אמאי לא תני חומר בשחיטה שכן נוהגת בנשים כיון ששחיטה כשרה בנשים, משא"כ בהעלאה שאינן בפנים פטורות בחוץ, א"ו דלא בעינן באדם המקריב שיהי' ראוי להקריב בפנים רק על הקדשים בעינן וצ"ע, ובחפשי בחינוך מצוה זו בס' תל"ט ובס' קפ"ו, ראיתי דבר פלא שכמו במתכוון נשמט על דין זה שכתב שנוהג בכ"מ ובכ"ז ולא כתב בזו"נ כמו שדרכו לכתוב בכל מקוה, ומזה יש מקים לחשוב דס"ל באמת דנשים פטורות ובסי' ת"מ שם מסיים ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות ויש לעיין, ועיין במהרי"ט בחדושי קדושין על המשנה דהסמיכות והתנופות וכו' כתב תימה

אמאי לא חשיב להו בסוטה ס"פ היה נוטל בהדי מילי בבין איש לאשה וכו' וכן במה בין כהן לכהנת אמאי לא חשיב הגשות וקמיצות ע"כ לא ראה לרגע דברי התוס' אלו אף שהביאו דברי התוס' בדף י"ח: שם בתוס' ד"ה כל וכו' וי"ל מש"ה יש לו חלק בה משום דקיי"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה וכו' הנה היה מסופק אצלי אם זה מדאורייתא או מדרבנן עד שמצאתי כאן בקרן אורה בד"ה והתוס' דפשיטא ליה דאינו אלא מדרבנן יע"ש וצ"ע דא"כ איך נשרפת ועוברין על בל תשחית, וי"ל ועיין הערה כזה בשו"ת מהרא"ל צונץ ז"ל חאור"ח סי' ה' בענין חמץ דרבנן יע"ש, ויש להאריך בענין זה דכל שא"ר מדרבנן הוי א"ר מדאורייתאואפשר לומר דלכן הביאו הפוס' ראיה מפ"ד דנזיר דלכאורה וכי צריך לראיה דמה שקנתה אשה קנה בעלה אלא דלפי הנ"ל א"ש דהתוס' הביאו לראיה דגם התם אמרינן אם שלה החטאת תמות וקאי פריך מה שקנתה אשה קנה בעלה ומנא לה ל ומאי פריך דהא מדאורייתא שלה היא ולכך תמות, וע"כ או דמה שקנתה וכו' קנה בעלה מדאורייתא הוא או דקנין דרבנן משווי לכל הדינים ואורייתא, ופשטות הדברים ככל מקום מורה שהוא רק דרבנן ועיין רמב"ם פי"ב מאישות דין ג' והד' שזוכה בהן הבעל כולן מד"ס הן וכו' ובירושת הבעל השיג עליו הראב"ד ועיין מ"מ, וכל השו"ט של התוס' כמעט מבואר בנזיר שם (כ"ד ע"א) וקושית הק"א חזקה היא דא"כ היכי דהיא מביאה משלה כגון שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה (או שקמצה מעיסתה כמו שאמר בנזיר שם) או בנותן לה במתנה מאי איכא למימר וכי היכי דאשה עושה תמורה בקרבן שנתן לה בעלה משום דהיא מתכפרת ה"נ תקמוץ ותאכל ע"ש ועיין בב"ת דף נ"א ע"ב בתוס' ד"ה קנתה וכו' ולתירוץ הר"י א"ש וע"ש ודו"ק וכן עיין בקדושין כ"ו ע"א לענין פדיון מע"ש וכן בסנהדרין (ע"א ע"א) דפריך גבי בן סו"מ אמו מנ"ל והא מה שקנתה וכו' ועיין רשב"א בקדושין דכ"ג דמשמע דגבי קנין עבד הוי מדאורייתא דאמר בטעמא דאקני ליה אחר מנה ע"מ שאין לרבו רשות בו מהני משום דהוי כמתנה על מה שכתוב בתורה יע"ש.

ופשוט דנראה דהוי כמו הפקר ב"ד הפקר שהפקירו ממון האשה לבעל וכמו דאמרינן במס' גיטין (נ"ה ע"ב) כרת שע"י דבריהם באתה לו אוקמי' רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עליה וכו', ועיין הגהות רצ"ח שם והדברים עתיקים אכמ"ל ועיין בחדושי ריטב"א ליבמות דף פ"ו ע"ב דכתב שם וא"ת כיון דמדאורייתא לרע"ק דוקא ללוי האיך אפשר לקנוס עזרא שיתנו לכהן כלל שהרי לא יצאו ישראל ידי נתינה וי"ל כיון דממונא הוא הפקר ב"ד ואפקוה רבנן למעשר מן הלוים ואוקמינהו ברשות הכהנים ועשאם שלוחים של לוים עכ"ל ועיין בשו"ת בית אפרים שהובא כפ"ת חו"מ סי' רל"ה ס"ק ד'

וראיתי בתורת הקנאות שהקשה לפי תירוץ התוס' דא"כ גם בהא דנזיר אע"ג דמה שקנתה אשה קנה בעלה ניחא הא דתמות כיון דעל חלק שלה הוי כחטאת שמ"ב מה בכך שיש לו ג"כ חלק בה ע"כ תמות הבהמה משום חלקה שהוא מעורב עם חלק בעלה וכו' יע"ש ואפשר לומר דכמו דגמירי הלכתא דאין חטאת ציבור מתה עיין תמורה ט"ז ע"ב ה"נ לפי סברת התוס' דהוי שניהם כמו שותפין א"נ גמורי דאין חטאת שותפין מתה וכמו דקיי"ל לעינן תמורה דאין ציבור ושותפין עושין תמורה עיי"ש בתמורה.

ובדף ב' ובכמ"ק ויל"ע בזה וגם צע"ק מתוס' לעיל ד"ה האומרת טמאה אני וכו' ודו"ק ועוד דאפשר דבכה"ג הוי כמו מעות סתומין דיפלו לנדבה אף שדמי חטאת מעורבין בהם עיין בנזיר שם ובדף כ"ה פ"א שם אלא דכמו שהקשה כאן, יש להקשות בהא דסנהדרין (ע"א) שהבאתי דמאי פריך אמו מנה לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלא לא קנה אלא לפירות וא"כ כשגנב הרי גנב כולו ועכ"פ איכא כאן חלק אמו וע"ז חייב ומה מגרע שיש גם בגנבה זו משל אביו ג"כ וצ"ע וברור ועיין היטב בב"ת שם (נ"א ב') תוס' ד"ה קנתה וכו' והתוס' בסנהדרין שם לא ס"ל הכי: שם בא"ד וא"ת מאחר שיש לו חלק בה א"כ הוי לה מנחת שותפות וכו' והכי קתני בספרי להדיא וכו' עיין רש"ש וכן כוונתי אני וגם עיין בק"א שביאר היטב עי"ש ובתוס' ד"ה הקומץ מסקי דאף שהיא מתכפרת במנחה זו מ"מ הכא יש לו לבעל חלק במנחה וטעמא דמילתא נראה משום דלברר בין שניהם קאתי והמנחה צריך הוא כמו היא ולכך בע"כ אוקמי' רחמנא ברשותו ואף שעיקר הכפרה בשבילה שהתנהגה בפריצות ועוברת על דתו וצ"ע לענין תנופה דאמרינן בריש פירקין דבעינן תנופה בבעלים וע"ש וברש"י שם וא"כ ליבעי הבעל להניף וצ"ל דזה תליא משום כפרה והכפרה היא כולה דידה ונפש קרינן ביה כמש"כ התוס' ה"נ היא העיקרית ועוד הרי לענין תנופה מהני אחד ע"י כולן כמובאר ברמב"ם פ"ט ממעה"ק וא"כ היא תניף על ידו – ובס' שושנת העמקים כלל י"ד כתב ודע שיש להסתפק מנחת כהן שנשרפת אם בשותפות אה נקמצת או לאו וכ"ת איך יצויר מנחה בשותפת כמש"כ הר"מ י"ל דיצויר הפריש מנחה ומת והניח שני בנים דמביאין בשותפות כמש"כ שם בהי"ג ומשכחת א' מהם ממזר או חלל גם בהא גופא יש להסתפק חלל מנחתו נשרפת או נקמצת וממ"ש בה' מעה"ק פי"ב ה"ב דמנחת נשים הנשואות לכהנים אין נאכלות י"ל ביניהם שוב ראיתי דמנחה בשותפות ליתה וכו' עיי"ש וכמדומה לי שלא ראה לרגע זו דברי התוס' כאן דמשמע דמשום שותפות אין קפידא הא דנשרפת כולה רק משום עיקר הקרבת המנחה ודו"ק ועיין מנ"ח מ"ע קל"ד בזה שלא ראה שם בשוש"ע ובמה שנוגע לדינים אלה לא הביא מהתוס' ז"ל: שם בתוס' ד"ה הקומץ וכו' בירושלמי בעי אליבא

דר"ש אלין שיריים וכו' ופשיט לה מדראבר"ש וכו', עיין במהרש"א מה שהרגיש, ובאמת התוס' העתיקו בחיסור לשון וז"ל הירושלמי נשמענה מן הדא ראבר"ש וכו' רבי יוחנן בעי מה אנן קיימין אם בדשן שלמעלה כבר אמרה ר' שמעון אלא אם אינו ענין לדשן של מעלן תנהו ענין לדשן של מטן, הדא אמרה ניתנן בלילה וניתנין לאחר חיתה ומחשב להן ופירש הפ"מ הדא אמרה ש"מ דדין שיריים להן דאם היה להם דין קומץ לא הוי פליג ר' אלעזר בהא אאבוה שלא יקרבון למעלה ע"כ פירש לפירושו ש"מ דגם ר"ש דין שיריים להם משווי לה, ועיין שם בשירי קרבן מש"כ בזה והק"א לא ראה במהרש"א ובמפרשי הירושלמי: הנה משכבר הימים הערותי בדבר חדש בגליון המשניות שלי במס' הוריות פ"ב והוא דשם מ"ה תנן דאין חייבין על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו והנשיא כיוצא בהם דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן וכו', וכתב הרע"ב דהא דכהן משיח פטור מקרבן האמור בשמיעת קול וביטוי שפתים וכו' הוא משום דכתיב זה קרבן אהרן ובניו וכו' עשירית האיפה זה מיעוט הוא לומר עשירית האיפה של מנחת חביתין בא חובה לכהן המשיח ואין עשירית האיפה אחר בא לו חובה וכו' יעי"ש, נ"ב יש לעיין לפי זה אם כהן משיח מביא קרבן מנחת סוטה דכתיב נמי את קרבנה עליה עשירית האיפה על אשתו שנסתרה, ואפשר דאינו חובה ולא ממעטינן מזה.

ועיין חינוך ובמנ"ח אי נקראת חובה, עכ"ל, וכאן בגליון הש"ס שלי מצאתי כתוב בזה"ל עפ"י דברי התוס' אלו יש לצדד במה שהערותי בגליון משנה דהוריות פ"ב דלר"ע דס"ל דאין כהן משיח מביא עשירית האיפה וכו' משום שנאמר גבי חביתין זה קרבן אהרן ובניו וכו' זה חובה וכו' יע"ש א"כ א"צ להביא מנחת סוטה עליה וא"א בשתיה, אבל לפי המבואר (דעיקר כפרה משום דידה ונפש קרינן ביה ולא הוי כשותפות לענין זה וכן רצה התוס' לומר דכולה מנחה שדינן בתר דידה משום דהיא המתכפרת בו) י"ל דכיון דהיא מתכפרת בו אין ממועט מזה דקאי רק עליו לבד במקום שהוא צריך הכפרה, ולא במקום שהיא צריכה הכפרה, ואף שיש לבעל חלק בו וז"פ ועיין בתו"כ פ' ויקרא דמרבינן מנפש שכהן משיח מביא מנחת נדבה עיי"ש במלבי"ם ודו"ק: כתב בק"א בד"ה ומדברי הרמב"ם ז"ל וכו' נרא' דאפי' במנחת נדבה של נשואה לכהן השיריים מתפזרים לבה"ד מפני חלק הבעל ולא נתברר לי הטעם ועוד דא"כ עבד כהן שהתנדב מנחה ג"כ נימא דהדין הכא להתפזר על בה"ד דקנין הרב בעבד גדול יותר מקנין הבעל באשה עכ"ל ביותר הו"ל להעיר מהמשנה דיבמות דכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה דקתני סיפא ונותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים פירש ר"פ למנחתם וכמו שהביאו התוס'

כאן בד"ה דמסיק לשם עצים וכו' ומשמע דסיפא זו קאי גם על קודם שנשתחרו והוי ספק עבד ספק כהן ומשמע דוקא משום זה מתפזר על בה"ד, אבל בעבד כהן לחודא לא, אך י"ל איפכא דזה קאי ג"כ על היגדילו ושחררו זא"ז אבל ברישא בלא" אפילו בעבד כהן שהתנדב מנחה ג"כ מתפזר על בה"ד משום חלק בעלים דכהן הוא וכן משמע לשון הרמב"ם פי"ב ממעה"ק דין י' שכתב וולדות שנתערבו והרי כל א' מהן ספק מנחתם נקמצת כמנח"י ואינה נאכלת כמנחת כהנים עכ"ל ולא קאמר וולדות של כהנת ושפחה משמע דאיירי בכלל וולדות כהנים וישראלים וי"ל:

עוד כתב בקרן אורה בא"ד ד"ה הא יש בו שותפות וכו' דבלא"ה אין כאן קושיא (קושית התוס') כ"כ כאן דהכא מצותה בכך וכך היא באה חובה אין זו בכלל מנחה דאינה באה בשותפות דהתם במנחת נדבה מיירי ע"כ, הנה מצינו במשניות כריתות פ"ה דאין שנים מביאין חטאת אחת ופסק הלכה כך שאין חטאת באה בשותפות עיי"ש ברע"ב מ"ח, ודין הק"א הוא ד"ח שצריך לעיין בה, וכמדומה לי שהיה לי סתירה לדבריו אך שכחתי עכשיו מרוב הבלבולים והטרדות החומרות והרוחניות, ועיין מנ"ח מ"ע קכ"ט שכתב דה"ה במנחת חוטא אם הפריש מנחה ומת דמביאים היורשים את המנחה וכו' ואין לומר דהיורשים פטורים משום דמתקריא חטאת וחטאת שמתה בעליה למיתה אזלה, ז"א דדוקא חטאת ואשם הלכתא גמירי לה וכו' ומבואר סתם בש"ס ור"מ פי"ד ממעה"ק הניח מנחה לבנו יקרבו ובזבחים ס"ג מבואר דחטאת איקרי מנחה ומנחה איקרי חטאת ע"ש ברש"י ובתוס' ולא מצינו שיהא שווין לע"ז אם מתו בעליה נראה דלזה דין מנחה יש לו וכו' יעש"ה שכנראה דעתו ההיא דזבחים מיירי גם במנחת חובה, וגם מצינו דחטאת איקרי מנחה וכו' וכוין שמצינו שאין חטאת באה בשותפות ה"נ אין מנחת חטאת באה בשותפות ועיין תוס' ב"ק (מ ע"א) ד"ה כופר אחד אמר רחמנא וכו ודו"ק ועיין תו"כ ויקרא ס' צ"ז דקאמר היחיד מביא מנחת נדבה ואין השותפין מביאין מנחה נדבה וצ"ל דחובה פשיטא דאין מביאין:

שם ע"ב גמרא מ"ט דאמר קרא וכל מנחת כהן וכו' כהן ולא כהנת, ופרש"י מ"ט קאמר מתניתין מ"כ נאכלת כשאינה נשואה לכהן וכשהיא נשואה לכהן אינה נאכלת כליל מיהו לא הוי עכ"ל ולא זכיתי להבין דלמה צריך רש"י ז"ל להוסיף וכשהיא נשואה לכהן וכו' הלא בזה טעמא אחרינא יש משום דיש לשניהם חלק במנחה אבל עיקר שאלת הגמרא הוא מנ"ל על כהנת שאין מנחתה כליל וגם כהנת שנשאת לכהן לא הוזכר במשנה אלא בברייתא וצ"ע שלא הרגישו בזה המפרשים, וברמב"ם פי"ב ממעה"ק דין י' כתב הכהנת מנחתה נקמצת כמנחת ישראל ושיריה נאכלין ע"כ והשיג על זה

הראב"ד עיי"שושפיר קא מתרץ הכ"מ שא"י ממה תמה הראב"ד על רבינו דהא איצטריך לאשמיענן שאע"פ שהיא בת כהן והיא פנויה מנחתה נקמצת ושירי' נאכלים כדין מנחת ישראל עכ"ל וכחו שאיצטריך הכא קרא על זה או כמו שאמר בירושלמי עיין בתוס' ועיין בלח"מ שם שכ' לישב דהראב"ד היה לו הגירסא ברמב"ם הכי דנקמצת כמנח"י ואין שיריה נאכלין ולכך הקשה אי בנשאת לכהן הרי כבר אמורה לקמן דאין שיריה נאכלים ואי בנשאת לישראל אין הדין כן אלא דנאכלין וכן בפנוי' ג"כ א"א דשיריה נאכלין ולכך לא אוקמי הראב"ד ז"ל בפנוי' עכ"ל: שם ת"ר איש אין לי אלא איש אשה מניין כשהוא אומר והצרוע אשר בו הרי כאן שנים וכו', עיין בחידושי הש"ס להגאון מהר"י פיק בערלין זצ"ל שהקשה דלכאורה צריך מובן גדול דמנ"ל לאפוקי איש ממשמעו ואי משום דכתיב והצרוע הלא איצטריך והצרוע לרבות כהן הגדול כברייתא דמייתי רבא במ"ק (י"ד ב') ע"ש, והרב המופלג מהרש"ז מפוזנא (כנראה הוא החמדת שלמה) השיב דדריש ויו של והצרוע ואני חזקתי על ידו להוסיף דאפי' למאן דלא דריש ויו עכ"פ ויו והא דריש כדאיתא (יומא מ"ה יבמות ע"ב) והשתא מובן ג"כ מה דקאמר והצרוע הרי כאן שנים לישנא של הרי כאן שנים קצת משולל הבנה והכי הול"ל כשהוא אומר והצרוע לרבות אשה, וע"פ האמור ניחא לפרש הרי כאן שנים כלומר דמרבי שני דברים ר"ל ואשה מריבויי עכ"ל פי ח"ח, ואנהיר לן לעיינין במה שיש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפ"י מהל' תו"צ דין ו' דאפי' כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה ל"ת עכ"ל וכתב הכ"מ שהכל הוא בפ' וא"מ (דף י"ד), וקשה דשם משמע שהוא לימוד מהקרא והצרוע ולא מטעם עשה דוחה ל"ת וביותר קשה דדברי הרמב"ם כנראה לקוחים הם מתו"כ פ' תזריע סי' קנ"ב ועיי"ש במלבי"ם ובזה"ל הצרוע אפי' כ"ג לפי שנאמר ראשו וכו' יכול אפי' מנוגע מה אני מקיים בגדיו יהי' פרומים וכו' בכל אדם חוץ מכ"ג ת"ל אשר בו הנגע אפי' כ"ג, הרי דהתו"כ בעצמו מדחה זאת ואיצטריך לרבות מהפסוק, אבל לפי הנ"ל א"ל דדעת הרמב"ם הוא דלפי מאי דמבואר כאן הרי מרבינן מהיתור של והצרוע לרבות אשה וליכא ריבוי לכ"ג ולכך כתב מטעם עשה דוחה ל"ת, ולפלא שכל בעלי ההגהות על הרמב"ם (בדפוס ווילנא) לא העירו כלום בזה.

ובתו"כ שם סי' ק"נ מרבה אשה מהפסוק הקודם דכתיב איש צרוע הוא יעי"ש במלבי"ם, ולכך אייתר ליה זה לכ"ג וז"פ, ועיין ביבמות דף ה' דאמרינן איצטריך סד"א שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתרות אפילו לאו שאין שב"כ לא דחי קמ"ל דדחי יע"ש ובזה אפשר לפרש התו"כ הנ"ל וה"נ עשה זו הוי שוה בכל והל"ת הוי אינו שוה בכל, אך קשה דמדוע לא הביא הגמרא זה הברייתא ביבמות שם למילף מינה דעשה דוחה

ל"ת ואפי' אישב"כ וצ"ע עוד בזה לעת הפנאי אי"ה: שם האיש נמכר בגניבתו וכו', ק"ק למה שפסק הרמב"ם בפ"א מהל' עבדים שאין האשה מוכרת עצמה יע"ש א"כ הו"ל לחשבה הכא במתניתין וראיתי שי"ל דזה כוונת התוספתא שהביאו התוס' בד"ה מה בין וכו' האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר לע"ע וקונה לע"ע ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה כו' והנה אם נפרש שאינה נמכרת בגניבתה זה חשיב גם במתניתין אלא דכוונת התוספתא היא שאינה נמכרת עצמה וזו כוונת התוס' להקשות דמדוע לא קחשיב זה במשנה וכן הא דאינו קונה ע"ע שג"כ פסקה הרמב"ם שם בפ"א מהל' עבדים, שו"ר במל"מ שם סוף דין ב' שהביא דהמהרימ"ט בחידושיו לקדושין כתב דמהתוספ' שהביאו התוס' סוף פ' היה ניטל מוכח דלא כהרמב"ן (שיכולה למכיר עצמה) ולא הבינותי דבריו דאימא דמאי דקתני שאין האשה נמכרת היינו בגניבתה אבל אה"נ שמוכרת את עצמה עכ"ל ולפמש"כ א"ש וכ"נ שהבין כך הרמב"ם ומהכא שאב הדין דאינה מוכרת עצמה ולא קונה ע"ע: שם בתוס' ד"ה שנאמר וכו' מרישא דקרא וכו', נ"ל עוד לומר דמדרישא דרישא קמדייק דכתיב ולקח אבי הנערה ואמה והוציאו וגו' ושוב כתיב ואמר אבי הנערה לבד ש"מ זה, וז"פ: שם בגניבתו וכו', בתוס' שאנץ הקשה דהא דרשינן מהאי קרא בגניבתו ולא בכפילו וכו' י"ל דכלהו הני דרשות ש"מ ע"כ.

ועיין תוס' נזיר כ"ח ע"א ד"ה על חטאתו וכו' תרתי שמעינן מינה כדאמרינן בעלמא אתם ולא שותפין וכו' וכלהו דרשינן מחד אתם ע"כ והרבה איתא כיו"ב: עיין כמל"מ פ"ג מהל' עבדים סוף דין י"ב שהביא בשם מהרמ"ט שהקשה מדלא חשיב במשנה דאיש נרצע ואין האשה נרצעת ע"כ ס"ל כת"ק דמ"ע איני נרצע ומש"ה לא חשיב האיש נרצע כיון דתנא אין האשה נמכרת בגניבתה ממילא משמע דאין האשה נרצעת עכ"ל ולא הבנותי הכרח זה דאכתי קשה אמאי לא תני (כל הני דהתוספתא) וע"כ אית לן למימר תנא ושייר ועוד שהתוס' כתבו התם דמכירת האב הוי כמכירת ב"ד ומש"ה איצטריך קרא למעט רציעה מאשה אע"ג דרציעה לא שייך אלא במכרוהו ב"ד וא"כ אף דס"ל למתניתין דהתם כת"ק דמ"ע אינו נרצע אכתי קשה דאמאי לא חשיב האיש נרצע ואין האשה נרצעת, עכ"ל, ואין לי המהרי"ט לעיין אם הביא דיבור התוס' דכאן בד"ה מה בין אפשלעיל הביאו כמש"כ המ"ל בשמו סוף פ"א, וכן הקשה המאירי כאן, ואפשר לומר דהא דאין האשה נמכרת בגניבתה הוא תלוי' בטעמא ודינא דאין האשה מוכרת עצמה עפ"י מה שנסתפק בס' דבר אברהם סי' י' בנמכר עפ"י ב"ד בגניבתו למי נותן הלוקח את כסף הקנין אם לב"ד או ליד הגנב או ליד העבד מי נימא שב"ד הם המוכרין או הנגנב ולהם נותן דמי הקנין או שב"ד כופין רק את הגנב להמכר אבל הוא עצמו חשוב כמוכר עיי"ש, (ועיין מש"כ לעיל דף

כ"ט בהגה ובמכתבי שהדפיס בס' ד"א ח"ב סי' כ') וא"כ אי נימא הסברא שהוא המוכר את עצמו, יש לומר דלכך אין האשה נמכרת בגניבתה, דהלא הב"ד לא יעשו רק הכפיה להמכר אבל היא עצמה חשובה המוכרת וזה אי אפשר דאין אשה מוכרת את עצמה, ומשמע דהוי מדאורייתא ועיין בחינוך ובמנ"ח מ"ע מ"ב, עיין מנ"ל הנ"ל בקושיותי על הרמב"ן, ויש לדחות, ומתירוץ התוס' שכתבו כאן דאינה נמכרת אלא ע"י אביה סד"א תהוי מכירה דאב במקום מכירת ב"ד ותרצע להכי איצטריך קרא עכ"ל משמע דהסברא היא דב"ד הם המוכרים וכמו מכירה דאב דהוא עיקר המוכר ולכך הו"א דדמי הדדי ומה שהדגישו התוס' דאינה נמכרת אלא ע"י אביה' י"ל משום דדעתם היא בב"מ (י"ב ע"ב) בד"ה מאי בעי' גביה דהיא נמי אינה יכולה למכור עצמה אחרי כן כדאיתא בספרי עכ"ל ולכך אינה נמכרת אלא ע"י אביה אבל מוכרת עצמה לא משכחת לה כלל ודו"ק: שם בתוס' ד"ה בגניבתו וכו' תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת א"כ אין ב"ד רשאין למוכרה וכו' ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה וכו', וי"ל כיון דאינה נמכרת אלא ע"י אביה וכו' יע"ש, עיין במנ"ל שם דין י"ג שכתב ודבריהם תמוהים דאי לא קרא דהעבד הו"א דקרא ואף לאמתך קאי ארציעה וכו' וע"כ דגזה"כ הוא באמה שחייב להעניקה וכו' וא"כ הו"א דקאי ארציעה וגזה"כ הוא שתרצע אע"ג דלא שייך רציעה אלא במכרוה ב"ד וכו' יע"ש, ועיין מש"כ לעיל מזה, וכן עיין מש"כ בזה פ"ג מגניבה דין י"ב עיי"ש והמגיה שם ציין לעיין בספר פנים מאירות ואכמ"ל בזה: שם ואין האשה מוכרת את בתה, מסיים בהמאירי וכל שמכרה אינה בדין אמה למצות יעוד ושאר דינין שבה כלל ע"כ, ודברים אלו פשוטים הם ולמה לא כתב שהמכר בטל לגמרי, ואם כשמכרה בהסכמתה כשהיתה נערה, א"כ הוי מוכרת עצמה ותליא במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן הנ"ל ועיין במשל"מ פ"ד מעבדים דין א' שנסתפק במכר בתו כשהיא נערה אי המעות מתנה או פקדון יע"ש, ועיין היטב בתפארת ישראל קדושין פרק, א' אות כ' דביוצא ביובל צריך להחזיר לו הדמים יע"ש.

בירושלמי כהנת מטמאה למתים רבי דוסא ממלחיא רבי אחא בשם רבי אליעזר כהנת מותרת לצאת חו"ל מ"ט אמור אל הכהנים לא אל הכהנת דלכן מה אנן אמרינן הואיל והיא בכלל גזירה לא תצא ותהאי בכלל גזירה ולא תצא אם אומר את כן נמצאת מדחה פרשת טמאות עכ"ל הירושלמי ועיין בפ"מ וק"ע והדוחק מבואר, ועיין במראה הפנים מה שביאר ביותר וז"ל ואיכא למידק בהא דלקמן דלכן מה אנן אמרינן וכו' דמעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר וכו' יע"ש וא"י מאי אולמי' האי דרשה דבני אהרן ולא בנות אהרן מדרשא דכהן ולא כהנת וע"כ נראה פשיט דדברי הירושלמי יתבאר על פי

דברי הט"ז הידוע דכל דבר שהתירו מפורש א"א לחכז"ל לגזור בזה לאסור מדרבנן כידוע והדברים עתיקים וע"כ אמר ר' דוסא דכהנת מותרת לצאת חו"ל משום דכהן ולא כהנת דלכן מה אנן אמרינן פירש ובלא כן מה אנן אמרינן דהלא מילתא דפשיטא היא דכיון שאינה מוזהרת בטומאת מת מותרת לצאת לחו"ל והשיב דהו"א הואיל והיא בכלל גזירה לא תצא, פירש דכיון דגזרו על משפחת כהונה שלא לצאת לחו"ל הו"א דלא תצא גם כהנת, כדי לחזק בזה הגזירה על הכהנים שיש שיטעו בכך ללמוד אנשים מנשים, ופריך דבאמת תהוי בכלל הגזירה ולא תצא ? משום גזירה בעלמא אף שאינה מוזהרת ומנ"ל לר"ד שמותרת לצאת ומשני אם אומר את כן נמצאת מדחה פרשת טמאות, פירוש כמסקנת הט"ז הנ"ל דכיון שילפינן כהן ולא כהנת הוי כמפורש ההיתר בתורה, ולא יכלו חכז"ל לגזור בזה מאומה דנמצאת מדחה פרשת טמאות דמפורש בה ההיתר וכנ"ל וז"נ כו"פ וכה"ג פרשתי במה שאמר לו רבי אליעזר עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו בין בחול בין בשבת פסחים (פ"ו מ"ב) פירוש דהוי כמפורש ההיתר בתורה וא"א כלל לומר שיגזרו שלא תדחה שחיטה את השבת ואכמ"ל, ומה שהקשה המה"פ דהכא יליף מהכהנים ולעיל דחי לה דרשא דכהן ולא כהנת מכח הקושיא וכהן כי יקנה נפש וכו' יע"ש י"ל דהכא דריש מיתור דהו"ל לומר אמור אל בני אהרן, ולמה כתב הכהנים בני אהרן דחדא מינייהו מיותר ע"כ דרוש שפיר גם מ„הכהנים" ולא כהנות וז"פ.

עוד בירושלמי סוף פרקין מעתה בגניבה אחת אבל בשתי גניבות נמכר ונשנה ר' ירמיה בעי גנב משל שותפות מה את עביד לה כגניבה אחת כשתי גניבות וכו' עיין במפרשים שם ובמרה"פ שם ובש"ק שם, ועיין כה"ג בב"מ (ל"ד ע"ב) ובדף (צ"ו ע"א) יעו"ש היטב, ויל"עשלא הרגישו המפרשים דמכאן קשה על דעת הרמב"ם שפ' דאם גנב לג' בנ"א בזאח"ז כל שלא נמכר אינו חוזר ונמכר וכולם שותפין בו במכירה אחת וא"כ ק"ו בגונב מן השותפות שגניבה אחת וכאחד נחשבים ואפילו תימה דבתר שותפין אזלינן ושני בעלים הם וחשוב כשני גנבות הרי גנב לשלשה בנ"א ולא שייכי הדדי מ"מ לדעת הר"מ ז"ל כל שהגניבה היתה קודם מכירה אינו נמכר ונשנה ומאי קמבע"ל לר' ירמיהו וצ"ע בשו"ת שעד"ר הנז"ל: ולפי המתבאר בסוגיא ומדברי רבותינו בעה"ח דמנחת סוטה אף שהבעל מביא הקרבן עליה, מ"מ היא מתכפרת כולה בו ואין לו חלק כלל בכפרה רק מ"מ יש לבעל חלק בהמנחה, ולכך השיריים מתפזרים על בה"ד, ובזה אפשר להשיב קצת על הקושיא המפורסמת בעולם התלמודי ואני ראיתיה בש"ח בחלק דברי חכמים שם סי' מ"א הביא דברי הגאון המפורסם מוהר"ר חיים ברלין זצ"ל וז"ל ואמרתי להודיע

צערי לשיטה זו (דפיגול סגי במחשבה בעלמא) לר"א בר"י דסבר בזבחים סו"פ בית שמאי שהבעלים מפגלים הרי לא משכחת לה בשום אופן שתהא סוטה נבדקת שהרי הבעלים של מנחת סוטה היא האשה כדתנן בקדושין דהסוטה מניפה מנחתה ומפרש הש"ס משום דבעינן תנופה בבעלים, וא"כ כל אשה סוטה תחשוב בלבה בשעת קמיצת מנחתה מחשבת פיגול לאכול השיריים חוץ לזמנו ולראבר"י תהא המנחה מתפגלת בכך ושוב לא יבדקוה המים וכל אשה זונה תעשה כן להנצל ממיתה, אבל לשיטת רש"י ותוס' וסעייתם דאין פיגול אלא בדיבור י"ל שמשמרים אותה שלא תפגל ושיטת הרמב"ם צ"ע עכ"ל, ולפי המתבאר י"ל דכיון דיש לו לבעל חלק בהמנחה וא"כ אף שלענין תנופה היא נקראת הבעלים (וכמו שהרגשתי בזה בעז"ה לעיל בחידושי ומטעם שכתבתי שם) מ"מ לענין היכולת לפגל אין בכחה להפסיד חלקו בהמנחה וכמו א"א דשא"ש ואפשר דמשום האי טעמא הוא שהכריחו התוס' לומר דמ"מ יש לו להבעל חלק במנחה, ול"ד לדעלמא שהמתכפר פושה תמורה ואין לבעלים חלק בו כלל עיי"ש בחידושי מש"כ בזה, ולפי הנ"ל א"ל דהתורה הזהירה בזה לאוקמי ברשותו ג"כ כדי שלא תוכל לפגל, אך אפשר עוד לפקפק בזה ולומר כמש"כ התוס' דלכך לא הוי כמנחת השותפין שא"א להקרב ע"ג המזבח, משום דלענין כפרה היא כולה דידה, ועי"ש ה"נ אפשר לומר דלענין פיגול ג"כ אזלינן בתר המתכפר כמו לענין תמורה שהוא ג"כ ענין רוחני ושפיר יכולה לפגל אליביה דר"א בר"י שהבעלים מפגלין ועיין אבני מילואים סי' י"א שכ' ואע"ג דמשל בעל הוא מנ"ס אבל המנ"ס קרבן האשה היא והבעל הוא המביא משלו וכיון דקרבן אשה היא נראה דהוי דיחוי עיי"ש ולפמש"כ יש לפקפק בדבריו, ועיין חולין מ"א כיון דקניא לכפרה כדידיה דמי וא"א אסור דשא"ש יע"ש ולענין הכפרה והתלו' בכפרה היא הבעלים ולו יש רק חלק, גופני בהמנחה דבאת מכסף שלו, מ"מ אפשר לצדד באופן זה דאף דחזינן דאף שהבעל מביא המנחה, מ"מ אוקמי' רחמנא ברשותה לענין כפרה והוי מנחה שלה, זה דוקא היכי שבאת המנחה לברר העון ולעשות שלום ביניהם, אז הוי המנחה לכפרה דידה והוי שלה, אכן אם באת לקלקל ולפגל, אדעתי' דהכי לא הקדיש כלל עבורה.

ושוב אי אפשר לה לפגל דלא לזה אוקמי' רחמנא ברשותה ודו"ק, וכמו דאמרינן בנדרים (ל"ו א') אלא אי אמרת שלוחי דידן הוי אמאי פיגולן פיגול לימא ליה שליחא שוויתך לתקוני ולא לעוותי ומתרץ אמרי שאני גבי פיגול דאמר קרא לא יחשב לו מ"מ עכ"ל, וא"כ זה דוקא גבי כהן גלי קרא, אבל הכא דאדרבה צריך לומר דלא אוקמה רחמנא ברשותא אלא לענין כפרה דידה ובירור העון לעשות שלום בין איש לאשתו, אבל אם

באת לקלקל אמרינן לתקוני הקניתך ולא לעוותי ושוב הרי הם של הבעלים האמתים והוא הבעל דבאמת המנחה שלו, ושוב מתכפרת בו וא"א לה לפגל ודו"ק כנל"ד בדרך פשוט, והמחבר ש"ח השיב שם בזה"ל דלפי חומר הנושא י"ל דע"כ לא ס"ל לראב"י דבעלים מפגלין אלא כשהכהן עבד עבודתו בשתיקה ואתי מחשבת בעלים ומוציא מידי מחשבתו, אבל אם הכהן אמר בפירוש להקריבו כדינו שוב אין מחשבת הבעלים מבטלת דיבורו של הכהן ולמדתי כן ממש"כ רש"י ז"ל וז"ל שמעתי שהבעלים מפגלין בעבודת הכהן אם קיבל הכהן בשתיקה וחשבו הבעלים עליה על הפיגול עכ"ל דנראה דדקדק לכתוב אם קיבל הכהן בשתיקה דבזה מחשבה מועלת היינו מחשבת הבעלים שהיא בדיבור כפי שיטת רש"י דאתי דיבור ומוציא מידי מחשבה, אבל אם אמר הכהן בפירוש לקבל כתיקונו לא אתי דיבור ומבטל דבור ולהרמב"ם נהי נמי דאתי מחשבה ומוציא מידי מחשבה, אבל לא אתי מחשבה ומפיק מידי דיבור וא"כ לראב"י יש תקנה במנחת סוטה שיאמר המקריב לעשות כהוגן ושוב אין מחשבת הסוטה מבטלת דיבורו עכ"ל והיא עצה נכונה, וכן אני דייקתי דרך למודי מדברי רש"י הנ"ל דמשמע הכי: אלא דכמדומה יש קצת סתירה לזה מגמרא דחולין (ל"ח ע"ב) דתנן התם השוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה ור"א פוסל אמר ר"א אפילו שחטה לאכול לעכו"ם מחצר הכבד שלה פסולה וכו' וקאמר בגמרא דהני תנאי אית להו דר"א בר"י דתניא אר"א בר"י שמעתי שהבעלים מפגלין מיהו ת"ק ס"ל אם שמעיניה דחשיב אין אי לאוכו' יע"ש והשתא הלא בדר"א כמעט מפורש דאפילו ששחטה לאכול לכותי מחצר הכבד שלה' א"כ שחטה מפורש לאכילה ואפ"ה ס"ל כראבר"י דהבעלים מפגלין אף דהישראל השוחט היה לו כוונה בהיפך לכשרות דוקא, ובזה יהי' מדויק לשון חכמים שבר"א דלכאורה מיותר הוא דהו"ל ור"א פוסל שסתם מחשבת עכו"ם וכו', ולפי המתבאר א"ש מאד דבא לאשמיענן דאפילו היה לו כונה להפך מהעכו"ם ולא בששחטה סתם אפ"ה יש ביד העכו"ם לפוסלה, אלא דיש לדחות ולומר דהא דאמר ר"א אפילו שחטה לאכול וכו' היינו שחשב זאת כן במחשבה, והבעלים ג"כ היה רק במחשבה אי סגי רק במחשבה ועיין תוס' שם ועיין בפמג"ד סי' ד' דבכה"ג ג"כ י"ל דאין מחשבה מוציא מידי מחשבה אלא דהבעלים היא באמירה ועיין לב אניה שם דמשמע דבכה"ג דהבעלים מפגלין לכ"ע בעינן דיבור יע"ש, א"כ שוב יקשה מאי רבותא דר"א אם הבעלים היו באמירה, והשוחט בשתיקה ובמחשבה גרידא, א"ו דבאופן זה גם השוחט היה באמירה מפורש וסימן גם המקום דהיינו מחצר הכבד שלה ואפ"ה הבעלים מפגלין ומוציאין מידי אמירת השוחט, ודלא כהש"ח, גם יש להעיר קצת דא"כ היה אפשר לומר שם בגמרא דחולין דכ"ע אית להו

כראבר"י אלא דת"ק ס"ל דכשר משום דאין הבעלים מפגלין היכי שהשוחט היה באמירה מפורשת לאכילה וכמו שפירש ר"א אח"כ, ור"א ס"ל דבכה"ג.
ג"כ הבעלים מפגלין ודו"ק וקצרתי, וכן משמע מדברי הפמג"ד סי' ד' ומשו"ת עיין יצחק אלחנן חיור"ד סי' י"ט דאין חילוק בזה יע"ש ואכמ"ל, אח"ז שמעתי מת"ח גדול אחד ר"י מ"ה שהקושיא העולמית הנ"ל נמצא גם בספר דברי חיים להגאון החסיד מצאנז ז"ל והשגתי הספר הוא נדפס בשנת תרל"ה ואחר החיפוש מצאתי שכן הוא והוא בחלק שני בחאור"ח סי' ט"ז ומשום שאני כוונתי בתירוצי הנ"ל לדברי קדשו וב"ה שהנחני קצת בדרך שכבשוה גדולים וצדיקים וע"כ אעתיק לשונו הק' וז"ל שו"ר שכ' מעכ"ת לתרץ קושית העולם שמקשים לר"א האיך תבדק הסוטה הא תפגל האשה כדי שלא יזיק לה המים וכ' מעכ"ת דלדברי התוס' ניחא דהוי שותף עם הבעל ובכה"ג לכ"ע אין מפגלין בחצי מתיר ובאמת קושית העולם אינו רק לשי' התוס' דזולת התוס' הנ"ל כל הראשונים ס"ל דמנ"ס היא של הבעל כמבואר ברמב"ם ז"ל ובכ"מ בארוכה (לשון זה הוא מגומגם) ובירושלמי מקשה למה קוראה המשנה מנחתה הא היא של הבעל אירושלמי זה הובא בתוס' כאן ויש לדחות עיין היטב) וא"כ לא אקרי האשה בעלים של המנחה לפגלה (עיין אבני מילואים הנ"ל) וכל קו' העולם רק לפי מה שנראה מתוס' דהאשה היא שותף ממש וכפי שהבין כן המפרש בירושלמי סוטה וא"כ קושיא הוא לשיטת התוס' דיש לה חלק בה תפגל (עיין לעיל במה שהערותי מאא"ד שא"ש וע"י שותפין עיין חולין מ"א ע"א) ומש"כ מעכ"ת דהוי מפגל בחצי מנחה הנה נראה מדברי מעכ"ת דהוי המנחה חצי שלה וחצי של הבעל וזה ליתא כלל דלא מצינו שתקדש חצי קומץ כמבואר בריש מנחות ורק דהוי נקדש לשם האשה ונקדש לשם הבעל כל המנחה כמבואר בירושלמי סוטה וזה נקרא שותף שיש חלק להבעל בכולה ולהאשה בכולו וכמי בשותפין בחצר שאין בו דין חלוקה ומש"ה נקדש המנחה לכל אחד שלו ולכן שפיר קושית העולם כיון דגם נקרא המנחה כולה שלה תוכל לפגל כולה וכמו גבי חצר שאין בה דין חלוקה ע"ז הדרך הוא קושית העולם אך באמת לק"מ דהנה אפי' לפ"ד התוס' המנחה היא ממון הבעל וכאשר הביא הכ"מ ראיה לזה מש"ס ורק שהבעל מזכה לה שיהי' לה שותפות בגווה והנה ז"פ אם היתה רוצה האשה לזכות חלקה בהמנחה קודם הקדישה בכלי ולפדותה להדיוט חלקה בוודאי אין במעשיה ממש דהבעל לא נתן לה רק לנדרה אבל לא לצרכה וא"כ אם תפגל ולא תתכפר בה בוודאי למפרע לא זכתה ולא גרע מנתן לה ע"מ שאת נותן לפיך דלא זכתה רק לאכילה כמבואר ברשב"א וריטב"א קדושין וא"כ לא תוכל לפגל מחמת שהוא שלה ג"כ דזה ליתה דאם תפגל מעולם לא זכתה בה עכ"ל, ואף שהדברים כמו

שהם צ"ע דמה לה לדאוג אם מעולם לא זכתה בה אדרבה טוב יותר דיתבטל כל המנחה עבורה וצריך לתקן כמש"כ דאין כלל ברשותה לפגל ואין היא הבעלים לפגל רק להתכפר וכמו התם בנדרים דר"ל דהכהן לא יכול לפגל כלל דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי ומשמע דעיקר השליחות לא נתבטל וכמדומה שהגר"ש קלוגער העיר בנקודה זו באיז"מ בספרו טוטו"ד: אבל יש להעיר מצד אחר דלפי מאי דאבעי לן אי כהני שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן, והשתא תפשוט דאי שלוחי דידן נינהו א"כ שמא תבטל האשה לשליחותו דכהן המקריב ובטל ההקרבה, ועיין תוס' יומא ד"ה מי איכא וכו' וכן יש להעיר באופן זה בהא דקיי"ל חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן, הלא יכול לבטל לשליחות דכהן? אך בזה י"ל דבלא"ה מבואר שם בבב"ת ובערכין כ"א דיקריב אותו לרצונו הא כיצד כופין אותי עד שיאמר רוצה אני וא"כ שוב לא חיישינן שיבטל השליחות וכן בסדר גיטין כה"ג שמשביעין אותו של לבטל השליחות כידוע, ועיין ס' קמ"א ובאחרונים שם)א"ל דבמנחת סוטה לכ"ע שלוחי דרחמנא הם מטעם שהתורה שלח אותם לעשות שלום בין האיש לאשתו.

אך אין זה טעם הגון, ונזכרתי שכבר האריך בענין הזה אי חיישינן לביטול השליחות בעלמא, בספר שו"ת עין יצחק ח"ש (סי' מ"ו) עיי"ש שכן הוא מכמה ראיות, ושוב באות מ"ט שם הביא דברי הגט מקושר בדף ע"ח דבמגרש בע"כ ע"י שליח דבזה חיישינן לביטול השליחות אף דיעבד והא דמגרשין ע"י שליח אינו רק במגרש ברצונו הטוב עיי"ש מש"כ עליו המחבר עי"צ ואין בידי הספר גט מקושר לעיין בו וגם אין כה"מ לבוא בארוכה.

ולא באתי אלא לעורר ותן לחכם וכו', ופלא על בעל עין יצחק שלא העיר מכל זה שכתבתי לעיל ומקרבן בע"כ שבשניהם כופין אותו לאמר רוצה אני יע"ש עוד בסמן (מ"ח) שוב השגתי ספר גט מקושר להגאון מהר"ל צינץ זצ"ל שנדפס בשנת תקע"ב וראיתי שגם הוא לא העיר כלום ממקום שכתבתי להעיר ויל"ע, וסברא הנ"ל שכתבתי דכיון שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני כו' ודאי לא יבטל השליחות ג"כ יש להבינם ביותר לפי ההסבר ההגון שנתן הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב דגירושין דלכך מהני מה שכופין אותו אף שהוי עדיין אנוס, משום דמי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא' הוא אנס עצמו בדעתו הרעה וכו' יע"ש דבריו המתוקים, וא"ש ביותר כמובן (ובזה פרשתי בדרך צחות מה שאמרו בכמ"ק בלשון הזה גבי מצות עשה דכופין אותו עד שתצא נפשו שנחלקו הראשונים בזה אם הוא עד שתצא נפשו ממש (ועיין בספר ידו בכל להגאון

החסיד בעל שבט מוסר, ראיתי אותו במושבה פ"ת) די"ל הכוונה הכי הוא דמכין אותו עד שתצא נפשו היינו „רצונו" הטוב שהוא טמון בחובו של איש הישראלי וכמו שכתב הרמב"ם שם, „דכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו" ועין בשו"ת מהרי"ק שורש ז"ל ובשו"ת רד"ך ז"ל, ונפשו היינו רצינו כמו שאמר אם יש את נפשך).

ובעיקר הקושיא דלמא תפגל המנחה שמעתי עתה מת"ח גדול שראה ספר מיוחד על זה בשמו גבורות שמונים, מהגאון החריף העצום מהר"י ענגיל זצ"ל, וחקרתי ודרשתי אחריו ולא מצאתי אח שאהבה נפשי: שירי מנחה לענין מכירת חלק עוה"ב שציינתי בדף כ"א, עיין גם בשו"ת טוטו"ד מהד"ק סי' רי"ז עיי"ש: לעיל סוף פרק שני בתוס' ד"ה קבלנו עדותו וכו' נמכר ונשנה וכו', ועיין בשו"ת שעות דרבנן הנז"ל דף ע"ד ע"ב שכתב דגם כוותיה דרש"י ז"ל לא אתיא דהא לפי פירוש רש"י הא דלאדם אחד אינו נמכר ונשנה דוקא כשגנב לו וחזר וגנב לו ולא הוי עמידת בדין ומכירה בינתים אבל אם גנב לו ועמד בדין ונמכר ושוב חזר וגנב לו חוזר ונמכר גם לאדם אחד שעמידת בדין מפסיק בין הגנבות וגבי בועל אחד ואיש אחד אמרינן דאין האשה שותה ושונה אע"פ דקו"ם דפעם שנית היה אחר ששהתה פעם ראשונה ואיכא עמידה בדין ושתית מי סוטה בינתיים ואפ"ה אינה חוזרת ושותה ברם כי אתיא לדעת הרמב"ם ז"ל הוא דאתיא דאית ליה דלאדם אחד לעולם אינו נמכר ונשנה וכו': מש"כ במנחת פיתים לענין כהן קטן אי ישנו בו מצות עשה דוקדשתי ראיתי אח"כ בפמג"ד אור"ח סי' קל"ה אות ח' בא"א והגרע"א בהגהות לאור"ח סי' רפ"ב שם ובמנ"ח מ' רס"ט, וכן מצאתי באוצר ספרי הגרייי"ד שליט"א בספר שו"ת הרד"ד ובפתחי שם מצאתי בס' ב' שמדבר בזה ונענין כהן בע"מ והעיר ג"כ עפ"י זה אי מותר להשתמש בכהן קטן ובע"מ עיי"ש ובקונטרס אחרון שם בשם אמרי כהן האריך בזה הרבה וברוך שכוונתי לדעת גדולים וטובים:

למש"כ בדף ק"ב לענין מה שקנתה אשה קנה בעלה אח"ז בעיוני בספר ש"ח (בענין קושיא דפיגול שהבאתי לעיל) בעלעלי שם בכללים מערכת הגמיל סי' ו' שהביא בפשיטות בשם המהר"ם שי"ק יור"ד סי' ל"א דאין לב"נ פירות ממנה דזו תקנת חכמים לנישא ישראלית אבל לא ב"נ יעו"ש וכן הביא שוב מס' חסד לאברהם תאומים מהד"ת שכתב בריש הל' עבודת יוכ"פ דהא דאמרינן אין קנין לאשה בלא בעלה הוא מדרבנן בעלמא דמה"ת גם מע"י שלה ולפי מה שכתבו רבנן בתראי דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה הוא מדרבנן א"כ מוכח דגם תקנות דרבנן איתנהו לבני נח עכ"ל והוא מילתא דפשיטא וא"צ לראיות אלא בכ"מ מצוה לשמוע מה שדברו בו חכמים, ועיין בקו"א

לשאג"א סי' ס"ו שכתב דהא דבעל מחייב בקרבנות אשתו הוא מדרבנן יע"ש וזה ליתא כמש"כ בברכת ראש"ש לנזיר שם (דכ"ח) ובשמ"ק ב"מ שם ואכמ"ל, ולענין ההערה מסנהדרין שהנחתי בצ"ע, הערני ח"א מהאב"מ סי' פ"ד סי' א' וע"ש שהרגיש מרש"י דסנהדרין שם שכתב דהוי כמו מציאה, ועיין בערוך לנר בסנהדרין שם ועדיין צ"ע, וצ"ל דכיון דיש לו שעבוד גם על חלקה לא הוי גם חלקה משל אמו, וא"ש נמי הערת התה"נ כאן דכיון דגם חלקה קנוי' לבעל לשעבודו עליה לא הוי בכלל חטאת שמתה בעליה ממש ודו"ק וצריך ישוב עוד בזה ועיין יבמות (ס"ו ע"א) ובתוס' ישנים שם ד"הועבדים שקנו עבדים, וי"ל דלר"מ נימא דעיקר קרא לאשה שקנתה עבדים וכו' וא"ת הא אשה נמי אמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה וכו', יע"ש וצ"ע דהלא זה הוא רק דרבנן וא"כ צריך קרא לדאורייתא, ועיין אבני מילואים בשו"ת שלו סימן טו"ב ובשו"ת מחנה חיים, ח"ש, ועיין ברמב"ם פ"ז מתרומות דין י"ח וברדב"ז שם שנדפס מחדש ודו"ק ועיין בקומץ למנחה למנ"ח מצוה ר"פ עיי"ש היטב ודו"ק:

ועוד הערת הקרן אורה דמשכחת לה בנתן לה הבעל מתנה שאין אוכל חירות אחרי כותבי מצאתי בשו"ת רעק"א מהד"ת סימן ק' שכבר הקדימו לשאול ממנו קושיא זו דהא קיי"ל דבעל שנתן לאשתו מתנה אין הבעל אוכל פירות ומבואר בש"ע דאם התנה עמה שתוכל למכור התנאי קיים וא"כ יש תקנה בפשיטות שיתן לה בתורת מתנה וביותר לרש"י דמיירי במנחת נדבה א והשיב הגרעק"א זצ"ל זיע"א דעל מנחת סוטה ליכא קושיא דהבעל הוא בעל הקרבן ומביא משלו אלא כיון דלכפרתה מביא מקרי ג"כ שלה והכי דייקא לשון רש"י והן הן דברי הירושלמי רפ"ב דסוטה והובא בתוס' סוטה (דכ"ג) וכו' והיינו דהירושלמי דן דמנחה זו צריך להיות קדושה לשמו ולשמה והוא והיא כשותפים ומביא ראיה מדתני ר"ח דא"י לא לקרב ולא לאכיל וא"כ בין כך ובין כך בין במביא משלו צריך לקדש לשמה ובין במנחה משלה לגמרי בענין שאין לבעלה רשות בה מ"מ צריך שיהי' קודש לשמה (נראה דט"ס הוא וצ"ל לשמו) מש"ה מקרי נמי של שניהם, ומ"ש מעכ"ת נ"י ובפרט לרש"י דמיירי במנחת נדבה, בלא"ה לק"מ דמיירי בהביאה שלא מדעתי והוא לא רצה ליתן לה במתנה, ואף אם בעידן ההקרבה רוצה הבעל בכך אפשר דלא מהני כיון דכבר הוקדש בכלי עכ"ל, ואף שיש להנדז בזה אך הלכה כר"ע מחביריו וכש"כ תלמודי תלמידיו בשכלו הצח והעמוק:

לענין מה שהבאת בדף ק"ב בשם השטמ"ק לכריתות (דף ד') אי נשים מוזהרות על העלאות חוץ והעברת זרעה למולך, מצאתי אצלי בין כתבי ח"ת ממוש"ק פ' קדושים שנה שעברה, בזה"ל בסדר תורת השם קראנו היום ואל בני ישראל תאמר איש איש

מבני ישראל וכו', בחגיגה (י"א) דרשינן מכאן מאי ת"ל איש איש לרבות את העכו"ם שמוזהרין על ע"ז כישראל עיי"ש, וצ"ע דבכמ"ק דרשינן חיש איש לרבות את הנשים וחפשתי ומצאתי בטורי אבן שם שהקשה זה עפ"י הגמרא דסנהדרין יע"ש, ונ"ל ליישב עפ"י מאי שמצאתי בשטמ"ק כריתית (דף ד') דבר חדש דאפשר דנשים אינם מצוות דכתיב מזרעו' למולך ולא „מזרעה" יע"ש וא"כ מפורש מעטה רחמנא לנשים ולכך מרבינן מאיש איש עכו"ם וכן הקשה הטורי אבן שם בההיא דדריש ר"ש בזבחים (דף קי"ג) איש איש דשחוטי חוץ לרבות השוחט להדיוט, וגבי המעלה לחוץ לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחייבין וסתם משנה דהתם כוותיה ובפ"ק דחולין איש איש לרבית נכרים שנודרים נו"נ כישראל וא"כ למה לא נדרוש להני איש לרבוי נשים אתי עכ"ל, י"ל ג"כ עפ"י דברי הש"מ הנ"ל שמחדש ג"כ לומר דנשים ליתנהו בהעלאה כיון שאינם ראויות להעלות בפנים יע"ש וא"כ מצד סברא זו ממעטינן נשים ומרבינן שנים שהעלוהו, אבל ראיתי שוב בקו"א שם שמיישב קושית הט"א, ועל דין זה הביא דברי התו"כ מפורש יוצא דמרבינן מבתוכם נשים ועבדים וא"כ למה נאמר איש איש ע"כ לרבות שנים שהעלו וכ' יע"ש ודלא כהשמ"ק הנ"ל, ויש לעיין בכל זה, גם ראיתי בת"כ שעל הפסוק דאיש איש גבי דם דריש ר"ש לרבות בן ישראלית הבא מן העכו"ם והעבד יעו"ש וא"כ ה"נ לימא כן בכל המקומות, ועוד הארכתי שם בזה וכאן אכמ"ל בענין המסתעף: משכ"כ בפרק קמא דף כ' ע"א דמאי פריך ת"ח כ"ע לא וכו' א"כ לכך אין מוסרין לו כ"ע שהם בחזקת פסילין ואין מיסרין עדות לע"ה ע"כ צריך להוסיף דהכוונה של ת"ח הוא לאפוקי ע"ה, וכמו דמסיק לימא מסייע וכו' לא שנו אלא כשרין אבל פרוצין אפילו עשרה וכו' עי"ש ודו"ק: משכ"כ שם דף ז' ע"א בענין הרמב"ם דהל' ממרים פ"ד הלכה ג' עיי"ש, מצאתי עכשיו בספר נחל איתן (פ"ו מהל' יבום) שכתב ג"כ כה"ג דבספק סוטה קיימה באיסור כרת ומשום דבספק סוטה איכא ג"כ האי ק"ו במותר לה נאסרה באסור לה לא כש"כ עיי"ש אך משכ"כ בס' מרכבת המשנה שם בזה אין דבריו נכונים ומש"כ ח"א בזמינינו דמשום חיוב כרת דא"א בסוטה אין החיוב על הז"מ משום דליכא קרבן בשוגג דה"ל טעה בד"מ אע"פ שלא עשה מצוה וכמו יבמתו נדה בעל פטור לא דמי דהתם סבור שהיא טהורה ומצוה, משא"כ גבי יבמה שהיא סוטה דאסורה לעולם ואין בה טרדא דמצוה כלל ולא עדיף ממל בשבת תינוק שלא הגיע זמנו דלא ניתן שבת לדחות אצלו.

לענין מה שכתבתי להעיר בדף מ"ט ע"א בהג"ה לענין ישראל שבא על הכותית דנימא קלבד"מ לענין חיוב הכתובה יעו"ש, יש. להעיר כזה גם על דברי הבאר יצחק חאהע"ז סי' ג' ענף ג' שראיתי עכשיו שהעיר כיוצא בזה באלמנה לכה"ג לענין חיוב הכתובה

דנימא קלבד"מ עיי"ש:במה שהבאתי בדף צ"ה ע"א לענין חק תוכות דברי הב"ש אהע"ז סי' קכ"ה ס"ק ג' יעו"ש, מצאתי עכשיו בשו"ת רעק"א ז"ל מהד"ת סי' ל"ו שהניח דבריו בצ"ע יעו"ש ומ"מ אני לך:.

לתוס' סוטה (דף ד' ע"ב) ד"ה היא תצודנו וכו' וכו' יעו"ש מה שעמדתי על דבריהם, ועכשיו ראיתן באיזה ספר בשמו שו"ת הרד"ד מהד"ב חאור"ח סוף סימן י"ד מה שהעיר על דבריהם והגהות אמרי כהן שם מש"כ בזה ומ"מ אני לל, אף שיש קפידא: במש"כ בדף נ' ע"ב בשם הט"ז והשאג"א בנולד מהול ואח"כ נמשך ערלתו אי חייב מה"ת יע"ש, מצאתי עכשיו בספר נחל איתן פ"ג דהל' מילה שכתב ליישב הא דכתב הרמב"ם שם דמשוך ערלה אין לו חלעה"ב דמשמע מה"ת הוא יע"ש שכתב משום דמיירי בנולד מהול דלא קיים מצות מילה מעולם מה"ת צריך למול כשנמשכה ערלתו וכנ"ל עיי"ש, ובמש"כ בפ"ג מהל' תשובה סם דין ו': ס במשנה דסוטה דף (ז' ע"א) דתנן היו מעלין אותה לבה"ד הגדול שבירושלם וכו', מדנקט לישנא דהיו מעלין אותה, משמע דאחרים היו מעלין אותה ולא הבעל, מדלא תני היה מעלה אותה כמו דתנא לעיל מולכה לב"ד, משמע כדברי הרמב"ם דמאיימין אותה שלא בפני בעלה ולכך היו אחרים לוקחין אותה וממלין אותה לב"ד הגדול, ועיין בחידושי בפנים דף פ"ט ע"א: במה שמבואר בדף (כ"א ב') דהוא רשע ערום, צריך להעיר דבב"ת (קע"ד) ובערכין (כ"ג) מבואר דלבריה שאני וגם לצורבא מרבנן שאני ועיי"ש בפירוש ר"ג מה"ג זצ"ל בטעמא דמילתא ובב"ת ובערכין שם למש"כ בדף צ"ד צ"ה בענין מגילתה נגנזת תחת צורו של היכל בשם העין יצחק, מצאתי כעת בספר נחל איתן פ"ד דהל' סוטה דמדחה ג"ב דברי הק"ע ומיישב ג"כ דתלי לה בהאי ירושלמי אי כותבין על עור בהמה טמאה ואע"ג דפסק בהל' אה"ט שאין מגילת סוטה מטמאה את הידים היינו רק כששותה וכו' משא"כ לענין כתיבתה על עור ב"ט והתירו וכו' עיי"ש, כן מה שהקשו המפרשים בסוגיא דשבת (דף כ"ח) דאמאי לא קאמר דנ"מ לענין מגילת סוטה דאינה נכתבת אלא על עור בהמה טהורה בלבד, מצאתי שהובא בהקדמה שם קושיא זו שהקשה אותה בספרו באר אברהם למס' שבת ותירץ דלשיטתו דרב יוסף לא המצ"ל הכי דהרי איהו גופיה פריך בכ"ד הלכתא למשיחא ומג"ס הא אינו נוהג בזה"ז והוי הלכתא למשיחא, ומה שיש להקשות על תירוץ זה כבר מבואר בנוב"י מ"ת חאהע"ז סי"י קנ"ג ישוב נכון גם לדברי המחבר עיין היטב: למש"כ בדף נ"ד ע"א דיכול לומר איתתא דידי מן המועט היא דלא בעית חיה כלל עיי"ש יש להוסיף דאף דהתם הוא להוציא ממון ושלא לנכות לו להבעל דמי חיה עיי"ש היטב צריך לומר דהוא הוי כמו מוחזק ואתה בא לנכות ממנו, דבלא"ה דאף אי נימא בזה עפ"י רוב.

ג"כ קשה דהא קיי"ל א"ה בממון אה"ר להוציא, אלא ע"ב דצ"ל דזה הוי כמו להחזיק דהשני רוצה לנכות ממנו, ולכמה תלאי אין הדין כלל שיכול לנכות ממה שיהי' לעתיד ואין להם כחש גופנא עייש"ה ודוגמא לזה אמרינן בב"מ ס"ז ע"א סליקו בלא זוזי אפוקי מינוה הוא, וגם יכול לומר קים לי שאשתי מן המועט וכדרך שכתבו התוס' ב"ק כ"ז ע"א דיה המניח וס' ועדיין צריך בירור: מש"כ שם אי אח מן האם קרוי סתם אח בלשון תורה וכלשון בנ"א, עיין עוד בזה בש"ת מערכת האלף כללים פאת השדה אות קנ"ג מה שכתב עוד בענין הזה ופקפק בראיה זו דשא"ה דגלי קרא שמאחר שהכתוב מיחסו כלב בן חצרון וכתיב עתניאל בן קנז הרי הוא כמבואר דאחי כלב היינו חרגו שאל"כ האיך נפרנס קרא וכו' והיכי דמוכח שאני ואין מזה ראיה לדעלמא דנקרא סתם אח: מש"כ שם בדף נ"ב לענין צואות ריה"ח ז"ל שלא ישא חתן ששמו כשם חותנו, מצאתי כתוב אצלי על גליון ספר תו"ת שכתב בטעם דבר זה משום דהבת לא תוכל לקרוא לבעלה בשמו מפני אביה ששמו כשמו וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל עיי"ש נ"ב בזה יש לעיין דהלא כשנשאת רשות בעלה עליה, ופטורה מכיבוד אב כידוע ודו"ק ויש לדחות או משום דלכתחלה מיהת אסור, או בדבר שיכולה לקיים לא שייך זה ודו"ק, אלא שבלא"ה אין בזה טעם כי יש כמה שאין קורין לנשותיהם בשמם, וכן להיפך מחמת כיבוד הבעל אין קורין לו בשמו, א"כ אדרבה אין זה גריעותא כלל: מש"כ בדף כ"ז ע"ב בהא שקברוהו ליוסף בשכם משום דחיוב לקוברו בקבר שלו, יש להוסיף בזה"ל, וכדמסיק בקרא בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה וגו', ולכך דוקא בשכם ולא במק"א בנחלת בני יוסף, משים השדה אשר קנה יעקב בעצמו ושירש אותה יוסף בנו בעצמו, וצ"ט ומצאתי במדרש רבה המסייעני דבבר"ר סדר וישלח (פרשה ע"ט) בפסוק ויקן את חלקת וכו', אמר ר' יידן ב"ר סימון זה אחד מג' מקומות שאין או"ה יכולין להונות את ישראל לומר גזולים הם בידכם, ואלו הן מערת המכפלה ובהמ"ק וקבורתושל יוסף וכו' וקבורתו של יוסף ויקן את חלקת השדה יעקב קנה בשכם ועיי"ש במפרשים וא"כ לכך דוקא בשכם קברו אותו, ומאי פריך אמאי בשכם דאילו במקום אחר היו או"ה יכולין להונות לומר גזול הוא בידכם, ויל"ע:

לרגלי עיוני בספר גט מקושר למהר"ל מפלאצק זצ"ל לענין הנ"ל בדף (ק"ה) הופיע לנגד עיני מש"כ שם בדף מ"ג ע"א על דברת התוס' דף י"ח דאין ליתן שני גיטין לאשה אחת מטעם ספר אחד וכו', ופליג על כל ראיות התוס' ודמיונם, והביא הירושלמי גיטין פ' המגרש על המשנה דשנים ששלחו שני גיטין וכו' עיי"ש מה שפירש ומסיק ולפ"ז מסקנת הירושלמי אם כתב שני גיטין לשתי נשיו ונתן לכל אחת שתיהן שפיר מתגרשות

וכן משמע מסוגיא דסוטה די"ח דבעי רבא כתב שתי מגילות לשני סוטות ומחקן לתוך כוס אחד וכו', והדר בעי אם חזר וחלקן אם יש ברירה או אין ברירה וקשה למה למב"ל בפשיטות אם כתב שני מגילות לשני סוטות בסתם ולא כיון בפרטות על כל אחת אם אין ברירה צריך לכוון לשם סוטה זו בפרטות וכו' ומשמע דלא מבעי אלא בחלקן אבל אם לא השקה רק לאחת מהן מהני השתיה לזו ששתתה אף ששניהם נכתבו בסתם וכ"ש בשני גיטין נפרדים וכו' וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ד מסוטה דין י"א וכו' משמע אם שתתה אחת שתיהן כשרה אף שהם מעורבין אלא שיש לתמוה על הרמב"ם כיון שפסק בכמ"ק אין ברירה וכו' ואכ"מ ובזה שכתב אם השקה כשר כתב מרן בכ"מ דמספיקא לא יוכל לכופה להשקותה שנית אלא שיש לתמוה כיון דאסורה לבעלה מן התורה א"כ איך נתירה לבעלה מספיקה שמא המים פסולים ולא בדקוה, ואיך מותרת לבעלה ואפשר דס"ל כיון דסוטה אינה אסורה רק מחשש רגלים לדבר וכאן שכבר שתתה וקיבלה עליה האלות ונכנסה בסכנת מות מספיקא כבר נתבטלה רעותא דרגלים לדבר ומוקמינן לה בחזקת היתר לבעלה את"ד, ויעוין היטב במש"כ בחידושי (בדף פ' פ"א) והערתו האחרונה היא הערת המנ"ח ובכלל דבריו דברי ת"ל עי"ש ותבין בתירוצו שם, וב"ש שהנחנו וחנני בשכל ודרך הישר, – ומסיק בגט מקושר שם דכוונת התוס' בסוטה אינה אלא שאם ציווה הבעל לסופר לכתוב שני גיטין לגרשה בשניהם דוקא בזו י"ל דדמי לשני ספרים כיון שרוצה שתתגרש בשניהם דוקא וכו' אבל אם נותן שני גיטין מחמת ספק אף שאפשר ששניהם כשרים עפ"י דין כיון שאין דעת הבעל רק שתתגרש הוי השני כמו שאינו וכו' עיש"ה, והט"א לא הוי נפרץ עוד בימיו דאיני מביא אותו לסעייתו, נגד דברי התוס': כן ראיתי שם בדף מ"ח ע"א בענין אי מותר למחוק את השם הקב"ה בכתב ע"י חק תוכות דמחמיר מאד והניח דברי השב יעקב בצ"ע, ומסיק דהמקיל בזה עליו הראיה, ומקיל בספרים הנדפסים עיי"ש שמסיק דבדברינו אלה נלמוד זכות על כי כמעט אי אפשר ליזהר בבלאי ספרים המנופצים בבהכ"נ שא"א לזהר בהם ללמוד קצת זכות למעט בעונש בזיון כתבי קודש ח"ו ובעל עין יצחק בתשובה בענין קארעקטין, לא הזכיר מדברי המחבר אלו וקצרתי: הדרן עלך פרק היה נוטל בעזרת המוריד גשם וטל.

והוא יעזרנו בפרק ארוסה, בזכות לימוד התורה שברית כרותה. [ועיין רמב"ם וש"ע יור"ד סי' רמ"ו סעי' כ"ב] פרק רביעי דף כ"ג ע"ב ארוסה ושו"י וכו' שנאמר אשר תשטה אשה תחת אשה וכו' עיין רש"י, ועיין לקמן כ"ד ע"א וע"ב, ואין להביא מכאן ראיה למש"כ הפוסקים בשם רבינו ירוחם אם כתבו בגט ארוסה אנת אנתתי ולא אנת ארוסתי אם כשר הגט, דלא מלשון „אשה" קממעט, אלא „מתחת אשה" כדפרש"י ז"ל, ועיין אהע"ז סי'

קכ"ו ובד"מ שם, ובקהלת יעקב במענה לשון אות ס"ה, ובש"ח מערכת א' אות שמ"ה ועיין בתו"ת פרשת ויצא (כ"ט פ' כ"א) הבה את אשתי וכו' שהעיר משם, ועיין במכילתא משפטים דאיתא התם יכול יהא חייב במזונות ארוסה ושו"י ת"ל אשתו להוציא שומרת יבם שאינו אשתו, עמו להוציא ארוסה עיי"ש על הפסוק ויצאה אשתו עמו ויל"ע להו בכל המקומות וממשנה דהכא ואכמ"ל: שם בפרש"י ד"ה ולא נוטלות וכו' נהי דמותרת מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה ע"כ ועיין בתוס' ד"ה ושומרת יבם ובתוס' שאנץ שהסכימו על סברא זו, ויש להבין דמ"מ אם מן הדין מותרת לו וגם היא זקיקה לו מנשואי אחיו אך משום שרוצה להחמיר על עצמי תפסיד כתובתה ?

אפשר לומר כמו דאמרינן לעיל (ה' ע"ב) אית דאמרי אמר רב יוסף רחמנא אמר ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר דלא ליסתריה לביתיה ואת אמרת תתיבם נמי יבומי וכו' אמר ליה מי קא רמינן לה עליה בע"כ, עיי"ש ופרש"י דאילו ליבם אמרינן ליה מצות יבום קודמת למצות חליצה אבל בהא אסור למימר ליה וממילא אשמעינן קרא דאסור ליבמה וכו' יעו"ש, ובתוס' שם ד"ה דלא וכו' דרבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנותולא לסתור עכ"ל, וה"נ אפשר להטעים דברי רש"י דאף שמותרת ליבמה ולא נאסרה מצד טומאת הזנות, מ"מ אין כאן שוב מקום לומר דמצות יבום קודמת, ליקח אשה ספק זונה דזנותא בביתא כי קריא לשומשמא, ובעבור זה לבד שפיר מפסדת כתובתה, ועיין שו"ת מהרי"ט ספר שני חאהע"ז סי' ט"ו בנמצא שזינתה כשהיא משודכת כתב דשמא דמצי למימר הבעל אי אפשי באשה מנוולת ופרוצה זו וראיה מהא דאמרינן ס"פ ארוסה והילכתא ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה וכו' ואע"פ שאינו מוזהר בזה ואינה אסורה לו מה"ד אין ראוי לו לאדם שישא אשה שהיא בחזקת זונה וכו' יע"ש, ודן שם לומר עוד דהוי מקח טעות דומיא דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת וכו' דלית לה כתובה וכו' עיש"ה, וראה בשו"ת עין יצחק חאהע"ז סימן ס"ז ענף ב' ג' וכמדומה שאינו מביא המהרימ"ט הנ"ל ועיי"ש עוד בסימן ס"ח:

שם בתוס' ד"ה ושומרת וכו' ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה וכו' הנה בירושלמי לא נאמר טעם זה ביחוד על פשטות לשון המשנה אלא כך הוא המשך המאמר דבירושלמי פריך וישקינה גזה"כ הוא והביא האיש את אשתו אל הכהן (וכתב בק"ע דארוסתי אינה אשתו עיין מה שהערותי לעיל בריש המשנה ובאחרונים השייך לזה, אך לפי פירוש הפ"מ א"ש עיי"ש) ולא יקנא לה א התורה אמרה וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפי' מקצת אשתו (עיין פירוש הפ"מ והק"ע, ולשון ירושלמי זה הביא בתוס' לקמן כ"ד ע"ב) ד"ה אמר לך) מתניתא דבית שמאי דבש"א נוטלת כתובתה

ולא שותה אמר ר' יוסי תמן טעמייהו דב"ש אומרים, הביא לי בעלי ואני שותה ברם הכא יודעת היית שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה למספק המרובה הזה בשביל לפוסלה מכתובתה עכ"ל, עיין פירוש הפ"מ והק"ע, ודע שירושלמי זה נעלם מעיני התוס' שאנץ כאן על הגליון שהקשה זה מעצמו וז"ל וא"ת אמאי לא פליגי ב"ש וב"ה גבי ארוסה ושומרת יבם כמו דפליגי בסמוך גבי מתו בעליהן וכו' וי"ל שאני ארוסה ושו"י דהיא יודעת שאין בעלה יכול לבדקה משנסתרה ולא תיזהר מליסתר והיא נתנה אצבעה בין שיניה ולכך אין לה כתובה, אבל מתו בעליהן אין יודעות וכו' ולא סמכי דעתייהו שימותו בעליהן והן נזהרות ביותר מליסתר לפיכך קאמר ב"ש דנוטלות כתובה ועוד י"ל דשא"ה גבי מתו בעליהן שאינן חשובות עוברות על דת כיון שיכולין בעליהן לבודקן, אבל ארוסה ושו"י כיון שאין יכולין בעליהן לבודקן חשובות כעוברות על דת וכו' עכ"ל התוס', העתקתי דבריו שמתירוץ הראשין יש להבין יותר דברי הירושלמי שזכה הר"ש לכוון מדעתו, והתירוץ השני שלו שלכאורה אינו מובן, דהלא כבר עוברת נד על דת היא מצד היחוד של א"א והסתירה עם האיש שקינא לה ממנו, וכמו שהקשה כבר כיו"ב המשל"מ ריש הל' סוטה, רק כדברי התוס' שאנן, הוא כתוב הדר הוא גם בתוס' שלנו ביבמות (ל"ח ב') ד"ה בש"א וכו' יע"ש, וכבר הבאתי בזה בחידושי לעיל דף ו' ע"ב שכוונתי לדברי הבית מאיר שכתב דבזמן שהיתה יכולה להבדק והיא נשואה לית לחושבה לעועד"ת דהוי כמתיחדת במקום שיש רואים וכו' עיי"ש, ועיין בתוס' שאנץ לקמן כ"ה שהבאתי שם בחידושי וקצרתי, (ועיין בהמאירי שכתב דמיירי הכא בדכתב לה כתובה לארוסה עיי"ש: עוד שם מיהו תימא וכו', בתוס' שאנן כתב מיהו אומר ר"י דהלכה וכו' (עיי"ש בהג"ה) והך כר' עקיבא דמשווי חייבי לאווין כערוה עכ"ל, וכוונתו דלעיל (י"ח ב') אמרינן לית הלכתא כרב המנונא וכו' הא מני ר"ע היא דאמר אין קתבח"ל ומשוי לה כי ערוה עכ"ל, (תיתי לי שקיימתי תירוץ זה במשנה זו מנפשאי ת"ל) אך צ"ע דא"כ אלמנה לכ"ג וכו' לא צריך קרא דאינו שותות, דת"ל דאין הקידושין תופסין כלל וכלל ופשיטא דאינו שותת וגם אינו מקנות להן, ובדוחק י"ל דרישא ר"ע וסיפא רבנן, וראיתי שוב בהמאירי שכ' ויש חולקין בזה ופירשו דמתניתין כר"ע דאמר שו"י שזינתה אסורה לבעלה ואין נראה כן עכ"ל ואפשר דכוונתו הק' הוא כמו שפקפקתי בזה דנצרוך לומר רישא ר"ע וסיפא רבנן: עוד שם דמהו קינא שייך היכי דלא מיתסרא בסתירותיה וכו' עיין במשל"מ פ"א מסוטה ה"ג מה שהעיר מלקמן כ"ו ע"ב לשקינא לה דרך איברים אף שלא נאסרה בזה ומשום דס"ל דבקפידא דבעל תליא עיי"ש, וע"כ דזה דעת רש"י, וגם י"ל דדוקא לגלגל עליה ממקום אחר דזה גופה חידוש הוא, אין לך בו

אלא חידושו, דדוקא במקום שנאסרה עליו מתנה עמה, אבל בקינו לבד בעצמו שפיר יכול לקנות, וז"פ.
ועוד י"ל דתליא זה בפלוגתא דר"ע ור"י אי רשות אי חובה והביא בתוס' בפרק קמא דף ג' ע"א דאתיא כרבי אליעזר דאמר חובה כב"ש דב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר וכו' יע"ש א"כ להך מ"ד אינו שייך קינו וחובה רק בשנאסרה עליו וצריך לגרשה, אבל לאידך מ"ד יש לו לקנות אף בדבר שאינו נאסרה עליו ובקפידתו תליא ויש לדחות ויש להאריך עוד בפלפול אך כיון שאינו אמת קצרתי:

דף כ"ד

ע"ה במשנה ובת ישראל לממזר ולנתין לא שותות ולא נוטלות כתובה, ופרש"י בד"ה לא שותות דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה והכי תניא בספרי וכו', וידוע פירושו וטעמו של הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ובחיבורו משום כשאדם בעל אחר שהגדילבעילה אסורה איזה איסור שיהי' המים המאררים אין עושין רושם באשתו וכו' יעו"ש, ובתוס' שאנץ הרגיש ג"כ בזה וז"ל וא"ת ת"ל שאינה שותה משום דכתיב ונקה האיש מעון, וזה אינה מנוקה מעון כיון שנשא אשה שאינה ראוי' לו, וי"ל דחשבינן ליה מנוקה מעון כיון דאין העון בא אחר הקינו והיו המים בודקין אשתו אי לאו טעמא דלעיל עכ"ל ומפורש הפוך דעת הרמב"ם ז"ל, וכדעת רש"י ז"ל בכל מקום ומקור לדבריהם הוא הספרי ועל טעם הרמב"ם ז"ל באמת יקשה מהספרי וכהערת התוס' שאנץ, ובמלבי"ם על התורה פ' נשא סי' ל"ו ראיתי שכתב די"ל דסתם ספרי ר' שמעין ור"ש לא יוכל לסבור זה שאם בעל מימיו אין המים בודקין דא"כ אתה מוציא ש"ר על הטהורות ששתו וכמו שהקשה המל"מ ובהכרח דס"ל שרק אם בא עליה אחר שנסתרה וזה לא שכיח וכמ"ש בסוטה (דף ו' לר"ש והרמב"ם סמך על הא שאמרו בפ' ע"ע וכו' עיי"ש, ובמראה הפנים בירושלמי סוף פ' ט' ד"ה ונקה האיש וכו' כתב דזו היא כוונת השגת הראב"ד פ"ב מסוטה שאמר שם דזה דלא כהלכתא משמעתא דריש ארוסה ושומ"י עכ"ל ודבר הרמב"ם מיישב דשפיר איצטריך הנך קראי לחייבי לאוין דמשכחת לה דמנוקה מעון הוא, והוא למאי דמסיק ביבמות דף כ' דאלמנה מן הארוסין מותרת להתייבם מה"ת דעשה דוחה ל"ת אלא דמדרבנן גזרו ב"ר אטו ב"ש וא"כ שפיר משכחת לה דמניקה מעון מן התירה היכי דעבר על ד"ס ובא עליה ב"ר והלכך איצטריך הנך קראי דאפ"ה אינן שותות דאין ראוין לקיימן דבעמוד והוצא קאי וכו' יע"ש ולפ"ד א"ש הסדר דהא מתחיל התנא להודיע דין דשומר"י ברישא, משים דבבא דאלמנה לכ"ג וכו' מיירי ג"כ ביבמה וכטעם הספרי שהביא רש"י

ודו"ק, ועיין בתוס' ד"ה אלמנה וכו' והנה לעיל בחידושי (דף י"ד ע"א) הנחתי בצ"ע דבאמת למה צריך לן קרא באלמנה לכה"ג וכו' דאינו שותה ת"ל דאמאן בעינן למשרי' דהלא אסורה וקיימא עליו ואולי זה באמת כוונת הספרי דממעט איני ראו' לאישות מה"ט גופא וכו' ולשיטת ופירוש הרמב"ם צ"ע עיי"ש, ועכשיו מצאתי בעז"ה שמבואר דבר זה בירושלמי כאן (הל' א') וז"ל תמן תנינן איילינית וזקינה ושא"ר לוולד לא שותה ולא נוטלת כתובה שנאמר ונקתה ונזרעה זרע הראיי' להזריע זרע, התיבון הרי אלמנה לכה"ג הרי הוא ראוי' להזריע זרע (פירוש ואפ"ה ממעט לה משום שא"ר לקיימה וא"כ גם הני נשי נמי ולמה צריך קרא מיוחד ואף שטעם זה שא"ר הוי רק איסור דרבנן, פשיטא ליה דגם דרשא זו הוא רק דרבנן, ואסמכתא בעלמא, כך נ"ל) ומשני שניה הוא דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו (פירש וא"כ גם הכא הוי א"ר לזרע משום דהוי זרע פסול ולא מקרי זרע והוי מטעם אחד שווין וכנ"ל ועתה ס"ל דהוא מדאורייתא) ופריך תמן תנינן ממזר פוסל ומאכיל כיצד והכא הוא אמר הכין אמר ר' תנחומא תמן וזרע אין לה מ"מ ברם הכא זרע כשר לא זרע פסול עיי"ש מה שפירשו המפרשים), ואמר רבי יוסי בי רבי בין כלום המים באין אלא להתירה לביתה וזו כיון שנסתרה אומר לו הוצא, פירוש בתמיה הלא גם קודם שנסתרה ג"כ אומרים לו שיוציא, משא"כ בסוטה בעלמא שרק משנסתרה אומרים לו הוצא ובאים להתירה לביתה אבל לא בכל אלו הנשים מאסירות, ועיין בפירש המפרשים וא"צ להגיה וזו כיון „שאסורה" עיי"ש, עכ"פ מבואר זה בירושלמי, א"כ יש לנו ד' טעמים בכל זה, א) טעם הספרי כפרש"י והתוס', ב) טעם הרמב"ם דאינו מנוקה מעון, ג) טעם הירושלמי ונקתה ונזרעה זרע, ד) דטעם ר"י בר"ב משום שאין מה להתירה לביתה ועיין בהמאירי ד"ה אלמנה לכ"ג וכו', וראיתי בקרן אורה שהעתיק מקצת ותמצית דברי הירושלמי, ולהאי טעמא דזרע כשר ולא זרע פסול הקשה לכאורה מהא דתניא לקמן אם שניהם מחזרים שותה ואמאי הא זרע פסול הוא עיי"ש ואפשר לפרש זה בכוונת הגמרא לקמן כ"ו ע"א דקאמר פשיטא מה"ו דתימא אפושי פסולין לא ליפוש קמ"ל עיין ברש"י שם ולמ"ד שם בטעם דרשב"א דאיילינות אינה שותה משום ונקתה ונזרעה וכו' יע"ש, ובטעם המסקנא י"ל דזרע אינו מילתא דפסוקא לפסול, וכרבי טרפון דיכולין ממזרים ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה (קדושין ס"ט א') ועיין שעה"מ בענין כזה, וקצרתי אבל הכא ליכא למימר הכי דא"כ בת ישראל לממזר נמי וע"כ כמש"כ הק"א ועיין בשו"ת נוב"ת חאהע"ז סי' קנ"ח ד"ה מה שהקשה וכי' מה שכתב ליישב קושית השואל על הרמב"ם מהא דספרי ומשכחת לה שנשא אשה בהיתר ובעל אותה בהיתר ואח"כ נעשה פ"ד ושוב לא בעל אותה והרי הוא מנוקה מעון וגם קדמה שכיבת בעל

לבועל והו"א שתשתה קמ"ל קרא בראוי לאישות וכו', עיי"ש, וא"ל עוד דבאלמנה ואינך מיירי שבא עליה באב"מ ולמ"ד משמש מת בעריות פטור ומנוקה מעון וקדמה שכיבת בעל לבועל הוא, ואף אי מדרבנן אסור גם בכה"ג אבל אנן במה אנו קיימין על דאורייתא, ועיין תוס' יבמות (נ"ח ע"ב) ד"ה דהא ועיין לקמן גבי אשת סריס פרש"י דבר שכיבה מקרי ואע"פ שאינו בר זריעה וע"ש ועיין מהרש"א וא"כ ה"נ, ולפי פרש"י דמתניתין א"ל דכה"ג לא מקרי שכיבת בעל, ועיין מנ"ל שהא דרש"י שבשתא הוא יע"ש, ולגבי ארוסה א"ל קושית הראב"ד דמיירי שבא עליה בהעראה ואיכא לאחרונים שכתבו דגבי לאי לא יהי' קדש מותר בהערה (ולרמב"ם לשיטתו בפנוי' לאו שפיר קאמר במנ"ל שם, דבאמת הוי איסורא דאורייתא) עיין שושנתהעמקים כלל ד' וישועות יעקב אהע"ז וא"כ מקרי קדמה, שכיבת בעל וליכא עבירה, אבל עדיין מידי איסורי דרבנן לא יצאנו ובזה א"ש מש"ת המנ"ל ועיין, – ועיין מש"כ לקמן עוד בענין זה:

שם במשנה והאומרת איני שותה ע"כ מבואר דאינה נוטלת כתובה, יש לעיין בדברי הכסף משנה ריש פ"ב דסוטה על מה דקאמר הרמב"ם דאם אמרה איני טמאה ואיני שותה תצא שלא בכתובה כתב הכס"מ „דמה שכתב ותצא בלא כתובה יתבאר רפ"ג" צ"ע דמבואר כאן בהדיא האומרת טמאה אני ואומרת איני שותה, וכמדומה שהרגישו בזה, ועיין חיים שאל ח"ב סי' ד' דין ב' מה שמתמה בכיוצא בזה על הכ"מ פ"ג דין ב' עיי"ש היטב אריכות גדולה מאד ואכ"מ: שם מעוברת חבירו וכו', ופרש"י שמת וכו' או שגירשה והיא מעוברת או מניקה וכו' הנה מבואר באר היטב דעת רש"י ז"ל דגם גרושה צריכה להמתין כ"ד חודש, והיום שזכינו לאורו של התוס' שאנץ על הגליון כאן ראינו שכבר עמדו הראשונים כמלאכים על דעת רבינו רש"י (רבן של ישראל) ז"ל וז"ל משמע מתוך פ"ה דאפי' מגורשת צריכה להמתין ב"ד חודש, ודלא כפי' הר"ש מפלאירה בפרק אע"פ דדוקא באלמנה אמרינן דצריכה להמתין נ"ד חודש וכו' אבל בגרושה לא וכו' עיי"ש שאין עסקי בזה עכשיו בנוגע לעצם הדין, וכמה מן התימא על הגאון שר התורה בעל משכנות יעקב ז"ל בחאה"ע סי' ה' שמדייק מכמה דיבורי רש"י ז"ל דבגרושה אין צריכה להמתין וברש"י שם בברייתא (דכתובות דף ס') דנתנה בנה למינקת וכו' כ' רש"י ז"ל זו שמת בעלה וכו' כפל ושנה ושלש להורות דדוקא באלמנה ולא בגרושה ובודאי דעת רש"י כדעת הר"ש הזקן וכפשטא דברייתא את"ד ולא הביא כלל פרש"י דכאן, וכבר השיגו עליו הבאים אחריו, עיין בשו"ת עין יצחק ח"ר סי' י"ז מחאהע"ז ענף ד' ועיי"ש מש"כ בכמה אנפי ליישב שלא יסתרו דברי רש"י ז"ל הדדי ומסיק שם לדינא י"ל דגם הרמב"ם ורש"י יודו בגרושה מינקת מותרת להנשא עיי"ש, וכן עיין בשו"ת עמודי אור

סי' פ"ב אות ז שעמד בזה על המשכנות יעקב יע"ש דאליבא דר"מ כ"ע מודו דגם גרושה אסורה עיי"ש מילתא בטעמא, אבל כל החלוקים לא יעמדו לפני דברי התוס' שאנץ ז"ל, וכ"כ כדברים האלה בתוספי הרא"ש למס' זו ומכולם נעלם שכבר הרגיש בדעת רש"י שלפנינו, בסוף ספר בני אהובה בתשובה דמינקת שכתב בזה"ל והנה רש"י דס"ל לא פלוג בכל גווני ס"ל באמת כר"ת ולא כר"ש הזקן להתיר ותמיהני שלא הביאו התוס' ומחברים רק נסתייעו מהשאלתות כי בסוטה (דכ"ד) וכו' פרש"י או שגירשה וכו' הרי מבואר ברש"י אף במינקת גרושה אסורה עכ"ל ולפמש"כ באיזה אחרונים לחלק בין מכירה לשאינו מכירה דע"כ לא פליג הר"ש אלא באין מכירה אבל במכירה ס"ל כר"ת א"ש דלפי מה שכתב שם הבנ"א עוד וז"ל ומהך סוגיא יש דמות ראיה לר"ת דקתני במתניתין מעוברה ומינקת אינה שותת וקתני בברייתא (דכ"ו) מעוברת עצמו שותת וכן מינקת עצמו עיי"ש דסד"א דמשום תקנת הולד לא תשתה קמ"ל, ול"ל וגם במינקת איירי במכירה וא"כ אם תמות גם לילד יש סכנה וקשה למה מפליג בין מעוברת ומינקת חבירו ובין של עצמו ליפלוג בדידיה בין אלמנה ובין גרושה דשותה ומכש"כ דמעוברת ומינקת עצמו דשותת א"ו דכולם אסורים לר"מ פיי"ש, דלפי דבריו דמיירי במכירה גם הר"ש מודה לרש"י דאסור ומסולק גם ראיה זו עצמו ודבריו אלו נעלם מעי"צ ועמ"א, וכן הרגיש בזה מדברי רש"י אלו כקרבן נתנאל יבמות פ"ד סי' כ"ו אות ג' ויש לי עוד הרהורי דברים בזה אך אכמ"ל וגם בדבר שכבר דשו בו רבים אין דרכי להאריך רק לנגוע מעט בקצה המטה ביערות הדבש:

שם במשנה ושבאו לה עדים שהיא טמאה, יש לעיין בזה פשיטא מאי קמ"ל כיון שבאו עדים שהיא טמאה פשיטא שאינה שותה ולא נוטלת כתובה, ואפשר לומר דכונת התנא עדים המעילים, והיינו אפילו עד אחד וכדרך שכתב הרא"ש ב"מ פ"ק (סוף סי' ג') שלא דקדק התנא בלשונו לשנות עדים ואשמעינן דעד אחד לא מהני וכו' עיי"ש, ועיין בתוס' רעק"א למס' שבת פרק י"פ משנה א' אות קנ"ח דהצריך עיון מפרכת הש"ס שם דלתני ואם יש פד אחד ועמד בזה הראנ"ח בתשובה ח"א סי' פ"ט ע"ש וקמ"ל דאפילו עפ"י ע"א מפסדת כתובתה, ודלא כר"י דאמר בתוספתא פ"ה הל' ד' ר' יהודה אומר לא כל הימנו של עד אחד להפסידה מכתובתה עיי"ש וכן פליגי בירושלמי פ"ו הל"ב ר"ט ור"ע עיי"ש ועיין שו"ת עמודי אור, ועונג יו"ט בזה ואי"ה נאריך בזה לקמן, ועיין לעיל (דף ו' ע"א) תוס' ד"ה ושבאו לה עדים וכו' ובחידושי שם ובמל"מ הל' סוטה פ"א דין י"ד ודו"ק: שם והביא האיש את אשתו וברש"י ד"ה לא להשקותה וכו', מפורש דלא מהני ע"י שליח, ועיין מה שכתב הנוב"ת, דלא מהני קינו ע"י שליח, עיין ביבמות ק"ד ע"ב ד"ה וקראו

לו ולא שלוחן וכו' עיי"ש, ובגליון הש"ס דרפ"א ז"ל שם שציין מהרבה מקומות, והו"ל נמי לציין מהא דדריש מספרי ובמדרש רבה פ' נשא וקיבל הכהן מיד האשה ולא מיד שלוחה עיי"ש ועיין באר יצחק סי' א' ודו"ק.

שם יכיל הוא להפרישה ולהחזירה לאח"ז ע"כ יש להסגיר עם הידוע דמחוסר זמן לא הוי כמחוסר מעשה,עיין מנ"ל ושעה"מ בכ"ב מהל' מכירה ולענין קדשים נמי הכי אמרינן עיין זבחים י"ב וה"נ כיון דמחוסר רק זמן וכפי' התוס' דא"צ רק להפרישה בלא גט, ראוי' לאישות קרינא ביה ועיין רש"י ובזה יש לחלק מדלקמן באיילינות וכו' דרק ר"א אומר דיכול הוא לישא אחרת וכו', משוה דהתם מחוסר מעשה, מלבד שיש לחלק דהכא יש לו עצה באשה זו עצמה, ושם הוא רק עצה אחרת לישא עליה אבל בדידה גופא אין לו תקנתא, ויש לחוש שמא תמות או שמא לא תלד האשה השניה, ולכך לא הסכימו עליה חכמים בתקנתא דר"א וז"פ שו"ר בתוס' יו"ט שהרגיש בזה דהא רבנן אית להו הך סברא במעוברת ומ"ש עיי"ש שהוא תירץ דשאני איילנות דלהחזיק מצוה מה"ת אסרוה, אבל הא דמעוברת לא גזרו להחזיק שום מצוה אלא מפני חשש התינוק שמא תתעבר שנית וכו' ולא הוי זה אלא כתקנה בעלמא ולפיכך לא החמירו בה וכו' עיי"ש ולפמש"כ לא צריך לזה: שם ושאינה ראוי' לילד וכו' רש"י פירש ששתת כוס עיקרין וכו' ועיין בתוס' מה שפירשו ובתוס' שאנץ, והנה במק"א נסתפקתי אם היתה טריפה אי משקין אותה דלא אפשר לקיים והעמיד הכהן אותה ועיין לקמן כ"ז ע"א בחיגרת וגידמת לא היתה שותה דכתיב והעמיד וכו' ובתוס' שם ד"ה רב אשי אמר וכו', ועיין בריש ערכין דף ד' ע"א ובתוס' שם, וא"כ טריפה נמי דהוי כמו גוסס ולמ"ד טריפה אינה חיה, גם יש סברא לומר בנשא טריפה שאינה יולדת יהי' אשה שא"ר לקיימה וכמו איילנית וכו' ותליא במחלוקת החכמים לענין איילנית ומעוברת חבירו וצ"ע עכ"ל, ויש לפשוט ספק זה מחולין פ"ק די"א כידוע דאל"כ לחוש דילמא טריפה היא, וקצרתי ולפום זה יש אפשרות לפרש הא דקאמר ושאינה ראוי' לילד, היינו שנשאה טריפה וטריפה אינה יולדת ולכך אינה שותת, אך אין ברור כיצד ס"ל לר"א אי טריפה יולדת או לא עיין חולין (נ"ח א') ובתוס' ד"ה ור"א וכו' עיש"ה ועוד יש לעיין אם אפשר לפרש ככה בכתובות שם שהביא התוס' אם בכה"ג נמי גזרו וקצרתי ולא באתי אלא להעיר:

שם ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה, כבר הקשו בתוס' דמשנה יתירה היא, ואפשר לומר דמשנה יתירה אשמעינן דאף שאומרת איני שותה יכולה לחזור לשתות, עיין לעיל י"ח ובחדושי שם ובשם המנ"ח אי בעינן דוקא שתאמר כן בב"ד וקצרתי ועיין תוס' חדשים מה שמתרץ בזה: שם בא"ד ואומר רבי דוקא מעוברת אינה

שותה וכו' לכאורה אין לזה שייכות עם התימה הקודמת, והוא דבר בפ"ע, אבל אפשר לפרש דכוונתם דבאו ליישב התימה בזה שאומר רבי וכו' דלכך תני ושאר הנשים, פירוש דוקא מעוברת איני שוחה אבל שאר הנשים דהיינו ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וכו' שו"ר בס' יגל יעקב שכ' האי ואומר ר' לא קאי כלל אקושיתם אלא מילתא באנפי נפשה היא עכ"ל, ולפמש"כ א"ש, ולפמש"כ התוס' דמאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראוי' לו יש לפשוט מאי שנסתפק בס' תורת הקנאות בכ"ג שנשא בוגרת בביאה דאסור לישא בוגרת ואם נשאה יקיים כמבואר ברמב"ם, אם חשיב אינו מנוקה מעון משום הביאה ראשונה שנשאת בו דהיה באיסור עיי"ש אך א"ל דהתוס' לא ס"ל כהרמב"ם בעיקר הפירוש של אינו מנוקה מעון וקצרתי, או י"ל דבא לרבות בזה שאמר ושאר כל הנשים וכו', להא דתניא בתוספתא פ"ה הלכה ב' בזה"ל כהנת לויה וישראלית שנישאו לכהן וללוי נתינה לנתין וממזרת לממזר ואשת גר לגר ועבד משוחרר וכו' או שותות או לא נוטלות כתובה עכ"ל כפי הגהות הגר"א זצ"ל, וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ב דין ו' שחשיב כל הני ומסיים הרי הן ככל הנשים ושותות, ואינו מובן לי לשון הכס"מ שם שכ' ומשמע וכו' ופירושו אבל ישראלית לממזר וכו' איני שותה וכו' עי"ש הלא משנה מפורשת היא הכא ממזרת לישראל ובת ישראל לנתין וממזר שם אשת סריס שותה, עיין פרש"י ז"ל, ויש להעיר דהלא מ"מ הוא אינו בר זריעה וא"כ כמו דאמרינן לקמן (כ"ה ע"ב) דבאיילנות לכ"ע לא שותה ולא נוטלת כתובה שנאמר ונקתה ונזרעה זרע מי שדרכה להזריע יצתה זו שאין דרכה להזריע, א"כ גבי סרים נמי נימא הכי ודוחק לומר דדוקא גבי דידה הוה חסרון מצד זה משום דגלי רחמנה גבי דידה ונקתה ונזרעה וכו', אבל לא לגבי דידיה, זה אינו דמאין לנו לומר כן, ועוד דכללא כייל לנו הרמב"ם בפ"ב מסוטה (דין ג') „דהרי הוא אומר אשר תשטה אשה תחת אישה עד שתהיה שלימה כמוהו והוא שלה כמותה הא למדת שכל דבר שמעכב אותה מלשתות מעכב את בעלה מלהשקותה, וכל המעכב את הבעל מלהשקותה מום כמוהו מעכב אותה מלשתות" וא"כ ה"נ נימא גבי סריס שכיון שאינו בר זריעה אינה שותה ויל"ע לעת הפנאי:

שם ואלו שב"ד מקנין להם מי שנתחרש בעלה או נשתטה, יש להעיר הא כיון שהוא חרש ושוטה אינו בר איסורא כלל וא"כ הא אמרינן כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא הוה מתנה עמה, וכמו שהעירו בזה התוס' לעיל ד"ה ושומרת יבם וכו' עיי"ש ועיי"ש מה שהבאתי בשם המנ"ל, וכאן א"א לומר דבקפידא דבעל תליא מילתא כיון שהב"ד מקנין לה והוא אינו בר קפידא כלל, ואין מקנין אלא לפוסלה מכתובתה בלבד וסעייתא

לשיטת רש"י ברישהמשנה, ולפמש"כ לחלק בין שמתנה עמה על לעבר או על להבא ובין שמקנא לה עכשיו א"ל קצת וצ"ע שם ר"י אומר אף להשקותה לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה, עכ"ל, לכאורה רציתי לומר דדוקא ע"ז פליג ר"י דלא בעי וקינא והביא ולכך תפס לכשיצא וכו' דאל"כ היה די לו לומר ר"י אומר אף להשקותה, אבל לא משמע כן, ועוד תניא בתוספתא מפורשת (פ"ה הלכ' ג') ר"י אומר ישקנה שמא יתפקח החרש ונשתפה השיטה והגדיל הקטן וכו' הרי דבכל הני ס"ל שישקנה, ומבואר גם כן שבאשת קטן מקנין לה ב"ד, וד"ז אינו מבואר ברמב"ם, (פ"א דין י') אלא שכבר הערותי והנחתי בצ"ע דהרי לא משכחת לה בגדולה אשת קטן שיהא בה קדושין כלל וצ"ל כמו שאמרינן בקדושין (די"ט ע"א) וכן צ"ל ברמב"ם שכתב (פ"ב מהל' סוטה דין ג') אשה פרט לקטנה תחת אישה פרט לאשת קטן, פיי"ש ומשמע דא"ר לשותה אבל מקנין לה ע"י ב"ד וכנ"ל אך יקשה ג"כ כנ"ל, ובחפשי מצאתי להמנ"ח ז"ל שכבר הרגיש בזה, דלמה צריך מיעוט דאינו שותה וגם למה נאסרה על בעלה ועיי"ש שמיישב לדעת הר"י ברזילי וכן משכחת לה בקטן שבא על יבמתו, אך מ"מ קשה דכיון דאינה מחייב מיתה דא"א פרט לקטן א"כ לא נאסרה עליו כלל עיין בסוטה (די"ח) א"כ כיון דלא נאסרה אינו שותה ול"ל מיעוט עיין שם היטב, ושוב מסתפק אם קינו של הקטן מועיל על סתירה לאחר שהגדיל ובעל דנעשו קדושין אם לא היה כלל קדושין בוודאי אין הקינו קינו כמו שמקנא לפנוי' ל"מ אחר הנשואין אך אם יש צד קדושין וכו' וג"כ לשיטת הראב"ד דאין התראה לקטן אפשר דג"כ אין התראתו כלום ובאתי רק לעורר עכ"ל, והנה מתוספתא זו משמע דקינו של הקטן בעצמו לא מהני כשיגדיל, רק הקינו של הב"ד מהני, וה"ה של כל שליח אם לא נימא כהנוב"י דלא מהני שליח בקינו וצ"ע עוד בזה, ועיין ירושלמי נדרים (פ"י הל' ש דמר ר' יעקב בשה ר"י מיועדה לבנו קטן מי מיפר לה ועיין בתוס' הרי"ד שם ודו"ק, שו"מ בשו"ת עונג יו"ט סי' קע"ט שמדבר הרבה בענין זה ועיי"ש שמחדש דבקטן לא מקרי קדמה שכיבת בעל דקטן לא מקרי איש כלל ולא קרינן ביה מבלעדי אישך וע"ש ויש לעיין דהלא שיטת הרמב"ם דמקנין ע"י קטן בן ט' ומעלה ומשום דמקרי איש לגבי ביאה ושכיבה כדכתב מרן הכ"מ פ"א דסוטה דין ו', ובתוס' יו"ט כאן מ"ד ד"ה חוץ מן הקטן, ובמדרש רבה פ' נשא איתה להדיא הכי דדרשי כי שטית תחת אישך וכי נטמאת לרבות בן ט' שנים ויום א' שיקנאו לה, וא"כ מפורש דהוי בר שכיבה, שו"מ בהגהות יד איתן על הרמב"ם הל' סוטה שכתב ליישב קושית המפרשים מענין שאיני מנוקה מעון באופן זה כגון שקידשה ובעלה בקטנותו ואע"פ שקדושיו לא הוי קדושין אז מ"מ קרינן ביה מבלעדי אישך ובעילת קטן לא הוי אינו מניקה דאיש כתיב ובהכי אייתי סוגיא דר"פ

ארוסה ופ' הבא על יבמתו ונסתלקה השגת הראב"ד דקרינן ביה קדמה שכיבת בעל כיון דראוי לביאה וביאתו קנה ביבמה מה"ת ושפיר שתיא אח"כ בגדלותו אי לא משום דאינו ראוי לאישות את"ד ואף שדבריו תמוהין לומר דקינו דקטן להני על כשיגדל והכא מיירי שקינא לה מקודם, מ"מ מש"כ דהוי שכיבת בעל הנכון עמו, ומש"כ דבעילת קטן לא הוי אינו מנוקה מעין דאיש כתיב, לא היה צריך לראיות, יען שמפורש ברמב"ם בהדיא דאמר כל איש שבא ביאה אסורה מימיו „אחר שהגדיל", אף שצ"ע קצת לדעת הרמב"ם עצמו דקטנה שזינתה אסורה לבעלה דיש לה רצון והביאו האחרונים ראיה מסנהדרין דאיכא תקלה וקלון וכתבו לפ"ז דמקרי גם אצל קטן עבירה, אלא שאינו נענש על זה דחס רחמנא עליו, וא"כ עדיין אינו מנוקה מעון הוא ולא גרע מאיסור דדברי סופרים, וצ"ל דמ"מ לענין זה דשתית המים אינו מעכב, דזה גופא חידוש ואין לך בו אלא חידושו, ועיין בענין זה ג"כ מה שכתב בספרו משכיל לאיתן פ"ב הלכ' ד' ובהל' ח'.

שם וחכ"א יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר הזמן עיין בתוס' יבמות שנסמן בגליון אי האי הפרשה הוא בגט או לא עי"ש ויש לדיק הלשון „דלהחזירה" דצריך גט דאל"ה הו"ל יכול הוא להפרישה עד לאחר זמן, וק"ל, ועיין בתוהק"נ מה שמבאר בכוונתם עיי"ש וחידוש שלא הביא דברי התוס' שאנץ כאן שכתב כה"ג וז"ל וק' דאמרינן בפ' החולץ וכו' והכא אמר דאין צריכה גט וי"ל דלעולם צריכה גט וכו' עוד אומר רב יוסף בכור שור דלעולם ר"ל להפרישה בלא גט ולא ק' דהתם אמרינן דצריכה גט לפי דליכא אלא חד איסורא דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ולכך צריכה גט, אבל הכא חמור עליה משום דאיכא תרי איסורי משום דהיא מעוברת חבירו ועוד דקינא לה ונסתרה לכך אינה צריכה גט וכן עשה מעשה וכו' משום דחמור עליה דאיכא תרי איסורי חדא דמעוברת חבירו ועוד דכלה בלא ברכה וכו', ה"נ כאן דאיכא תרי איסורי חמור עליה ויכול להפרישה בלא גט עכ"ל, ומשמע כהבנת המחבר הנ"ל, ועיין מנ"ל פ"ד מהל' מלוה שמבואר מדבריו דשני איסורא דרבנן חמור מל"ת דאורייתא עיי"ש היטב וכן הביאו מבואר בדברי הרא"ש ביצה (ד"ח) שכתב ואע"ג דבשחט בעי ב"ה דקר נעוץ אבל בלא דקר נעוץ לא, משום דאיכא תרתי איסורא חדא דאינו מיכן ועוד דקעביד גומא אע"ג דא"צ אלא לעפרא איסורא מיהא איכא עכ"ל הרי מבואר דמוטב שלא יקיים עשה דאורייתאממה שיעבור בתרי איסורי דרבנן, ובזה יש להשיב על מה שכתבו שם ביבמות דאין נראה דמאי חומרא דכלה בלא ברכה ממינקת דתרוויהו דרבנן עי"ש, ובגרא"ש שם ג"כ כתב לחלוק ע"ז מטעם דתרוויהו איסורי דרבנן נינהו מה לי חד איסורא ומה לי תרי איסורי עפ"ל וצ"ע מביצה שלא כ"כ, ולפי דברי התוהק"נ יש לחלק קצת, דהכא עיקר

הטעם דלא דמי לסוטה ודו"ק וקצרתי, ועוד יש לחלק בזה ודוגמא לזה למה שכתבו התוס' בשבועות מ"ה ע"ב ד"ה וכי שכיר וכו' אע"ג דהך חזקה איכא נמי גבי בעה"ב חמיר ליה לאינש חד לאו כתרי לאווי וכו' עיי"ש, אבל לדינא חמיר תרי איסורי מחד איסור ועיין תמורה ג' ע"ב אבל מקלל חבירו בשם דקעביד תרתי וכו' וקצרתי בזה ולא באתי אלא אגב גררא:

ומה שהקשה שם (ביבמות) המהרש"א על התוס' שכתבו אפילו לר"מ, דהא לר"מ א"י להפרישה במעוברת חבירי שקינא לה אע"ג דבלא"ה אסורה ליה מדאורייתא עיי"ש, ועיין שס בהגהות קרני ראם, וכבר הקדימו בקרבן נתנאל על הרא"ש שם באות ה' ומשום שכבר נדחת שלא לשתות כמש"כ תוס' בסוטה (כ"ו ע"א ד"ה מעוברת) עי"ש וביותר ביאור תראה בשו"ת רעק"א מהד"ת סי' מ"ו שגם הוא לא שלח ידו בק"ן וממה שהזכירו התוס' כלה בלא ברכה וכו', יש להצריך עיון על הק"נ ביבמות פ"ו אות ה' עיי"ש ודו"ק:

שם מר אלימי ליה ארוסה דקדושי דידיה וכו', עיין בתוס' כתובות ב' ע"ב ד"ה לפיכך וכו' שכתבו בסו"ד דיש לימר דארוסתו אגידא ביה טפי מיבמתו כדאמרינן ביבמות בכ"ד, עכ"ל, והנה תליא בפלוגתא דהכא, כן הערותי שם מהא דאמרינן בנדרים (דע"ד ע"א) דתנן אמר ר"א מה אם אשה שקנאה הוא לעצמו הרי הוא מיפר נדריה אשה שהקנו לו מן השמים א"ד שיפר נדריה וכו' אמר לו אין היבמה גמורה ליבם כשם שהארוסה גמורה לאשה עיי"ש ובדף ע"ה, שו"מ כאן בהגהות פורת יוסף שהרגיש כבר בזה ודבריו באו שלא בדקדוק עיי"ש וברוך שכוונתי, ונראה לפרש דהכא הכי קאמרי מר אלימא ליה ארוסה, פירוש לענין להשקותה דבקפידא תליא מילתא ומשום דקדושי דידיה וסוקלין אותה על ידי אילו היתה בהתראה ולכך יש כאן סברא גדולה לומר להשקותה על פריצותא ושטותה מתחת בעלה, אבל יבמתו אף שקוני' לו מן השמים אבל היא אינה מרגשת בזה חובת ואימת בעלות ע"י זה ודו"ק, ולכך אין להשקותה עבור זה, ובזה ההסבר יהי' ניחא קצת קושית התוס' לקמן ד"ה כשמואל וכו' דלר' יהונתן מ"ט דאלימא ליה ארוסה משום"י אי משום דארוסה קידושין דידיה שום"י נמי ביאה דידיה היא ונחנקה על ידו עיי"ש, דלפמש"כ י"ל דע"י ביאת זנות ומקרית שבא עליה היבם אינה מחשבת בעצמה, והוא בעיניו, להשקותה ולמחות ש"ש על ידיהם, ואולי זהו כונתם שכ' שם דלענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן לשם אישות עיש"ה ודו"ק – ומר אלימא ליה שום"י משום דהקנו לו מן השמים ולא מיחסרא מסירה לחופה, פירוש התיחדות עמי ואפילו ביאה מקרית וזנות ג"כ מתאגדת עמו, וע"כ מחשבת עצמה גם מקודם לאשתי ונופלת ברשותו תדיר ולכך משקה אותה ועיין שו"ת מהרי"ט סי' קי"ח ודו"ק ואין זה

שייך לנדרים שם כך י"ל בדוחק גדול, ועיין בפרש"י יבמות דנ"ח בלשון השני דביבם לא בעי קדמה שכיבתו דהא קדמה שכיבת בעל הראשון שהיא באת מכחו עיי"ש ובתוס' לקמן בשם הירושלמי דקינוי של בעל מהני לגבי היבם ומשקה אותה עפ"י קינו הבעל עיי"ש ובק"א שם, ועיין בתו"ה ובמנ"ק מה שכתבו בזה ליישב קושית התוס', ועיין רש"י שפירש כנראה למ"ד קנה לכל, ועיין במנ"ק ודו"ק, וכסברא זו כתב הרא"ש יבמות (פ"ו סי' ד' דנ"ה ע"ב) עיי"ש ודו"ק:

ומסתפקנא בכה"ג ביבמה שנפלה לפני כמה יבמין וקינא לה אחד מהו לר"י דס"ל דשותה ועיין בירושלמי שהביא התוס' לקמן בע"ב ד"ה אמר וכו' ודו"ק, וגם בכה"ג שבעי בירושלמי נדרים פ"י הל' ה' דמר רבי אבוהו בשם רבי יוחנן אפילו קדושי מאה תופשין בה מי מיפר לה עיי"ש וה"נ יש להסתפק בנ"ד ועיי"ש עוד ובתוס' הרי"ד שם, ועיין במנ"ק מה שמביא קושית השעה"מ על הר"ן בקדושין מהא דיבמתו נדה בעל קנה ועל תירוצו של השעה"מ העיר דאכתי קשה דקנה משמע דגומר לגמרי עיי"ש, הו"ל להביא מהתוס' יבמות (ב' ע"א) ד"ה ואחות וכו' ואפילו בנדתה משמע בפסחים דבת יבום היא וכו' משמע דקני לה עיי"ש, (שו"ר בשעה"מ שם סעיף ט' שמביא בעצמו תוס' זה) וברש"ש שם מע"ר דלפי מה שפי' שם בד"ה באשתו בשם ר"י אין משמעות כלל דקני לה, ומש"כ המנ"ק דביאת איסור אינו מתיר עיי"ש, דוגמא לזה הו"ל להביא סברת הר"ן בחולין גבי א"א אוסר דשא"ש דאכתי אסור באכילה דאף דלא אסר לה לא שרי לה והוי כלא נשחטה ומתה מאליה עיי"ש ובט"ז וש"ך יור"ד סי' ד', דשחיטת איסור לא יוכל להתיר אלא דיקשה מהשוחט בשבת ויוכ"פ שחיטתו כשרה, הרי דשחיטת איסור מהני להתיר ג"כ וא"כ יוכל להתיר גם קנין איסור ויל"ע וא"ל כמו שכתבו הפוסקים החילוק לענין אעל"מ דבשבת שאני דהזמן גורם כידוע, וכן לענין מהב"ע וכן כתב השעה"מ בחופת חתנים סעיף ד' ליישב מהא דחופה מהני ביוכ"פ, אף שאינו ראוי לביאה וכתב דהיה מקום לומר דע"כ לא אמרינן דחופה שא"ר לביאה דינהכארוסה אלא דוקא גבי נדה דאסורה מחמת עצמה מה שא"כ גבי יוכ"פ דאין אסורה מחמת עצמה, אלא יומא הוא דקא גרים אך תירוץ זה אין בו כדי שביעה ועיין טעה"מ שם וכעת צריך ישוב:

ואגב יש להעיר ראיה מכאן דקאמר ומר אלימא ליה שומ"י דלא מחסרא מסירה לחופה, דש"מ מזה דמציאת החופה היא מדאורייתא, ועיין בשעה"מ קונטרס חופת חתנים סוף סעיף ה' ועיין שם בטעם המלך שם מה שהביא בשם השטמ"ק כתובות ז ע"ב חבל נביאים מתנבאים בסגנון אחד דעיקר מציאות החופה הוא רק מדרבנן וכו' וכן הביא שם דעת החולקים עליהם דאמרו מציאות החופה היא מדאורייתא יעש"ה ואכמ"ל

בענין זה ובדרך עיוני בשעה"מ שם שהביא סברות חלוקות בענין יש חופה לפסולות, אמרתי להעיר עוד חילוק עפ"י מה שכתבו מקצת מחברים שהאיסור דסוטה הוא רק עליו ולא עליה, עיין בפנים יפות פ' נשא ושו"ת ח"ס, ובס' עולת נח ולולאות חכמה, וא"כ יש לחלק בהא דפריך ביבמות שם על רב, די"ל דסוטה שאני דאין האסור עליה, ולכך יותר מרגילת ולביאה וכה"ג יש חופה ודו"ק וקצרתי: שם בתוס' ד"ה ורבי יהונתן וכו', וקשיא דר"י אדר"י וכו' דר' יהודא מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת וכו', עיי"ש, נתעורר אצלי לאמר ולחלק דהיכי דנוגע לדאורייתא באמת לא דריש ואמרינן ד"ת כלשון בני אדם אבל לאסמכתא בעלמא ושיהי' לה תוקף דרבנן שפיר דרשינן לה, ובזה ניחא ההיא דכתובות דאין זה רק מדרבנן וכן בהא דנדה דקטן מטמא בזיבה לר"י י"ל דהוי רק מדרבנן, אף שלא משמע כן מפסק הרמב"ם הוא משום דפסק כדר"י בנו של ר"י ב"ב ולדידיה הוי דאורייתא והרבה הערות יש ליישב בזה הסברא, אכן מכמ"ק נפגוש הר גבוה וחומת ברזל ולא באתי אלא להעיר, ועיין בהא דנדרים דף ג' שהביאו התוס' ועיין בקרן אורה, ועיין תוס' נדרים שם דף ב' ע"א ודף ג' ע"א, וכן אמרתי להעיר מריש תמורה דפליגי בואם המר ימיר לרבות יורש סומך ויורש מומר יע"ש ולא אמרינן ד"ת כלשון בנ"א, וכן בירושלמי דרשינן מינה המר ימיר הוא ולא שלוחו, כמו שמובא בנוב"ק חאהע"ז ס' ע"א, ומצאתי שוב שבמל"מ פ"ו מהל' דעות האריך הרבה ב„דברי תורה" אלו והעיר גם מתמורה הנ"ל, ולפלא שלא העיר והזכיר כלל דברי התוס' שלפנינו, שכמעט כל הבקיאות כלול בדברי רבעהתו"ס ז"ל, וכנראה שהם רק רשימות בעלמא מדיבורי התוס' וכן מש"כ התוס' דתליא במחלוקת ר"י ור"ע עי"ש ועיין בק"א שהעיר שכן מבואר בירושלמי בכמ"ק, כן העתיק המל"מ שם דברי הירושלמי פ"ק דנדרים דפריך עד כדון כר"ע דאמר לשונות ריבויין הן כר"י דאמר לשונות כפולים הם וכו' עד כאן, וכן כמדומה איתא בירושלמי דסנהדרין:

שם ואחרים היינו ר"מ עיין לעיל כ"ב ע"א ובגליון הש"ס שם ובתוס' שאנץ בזה וז"פ ולעיל י"ב ע"א: שם ע"ב תוס' ד"ה ורבי וכו' ור' יהונתן לית ליה דסומא אינה שותה ע"כ וא"ל דלר"י איט ליה כדאמרינן בירושלמי פ"ב דמכילתין סוף הל' ה' דתני ונעלם מעיני אישה פרט לסומא שאין לו עינים, הוא סומה היא סומא מתניתא דר' יודן פוטרו מכל המצות האמורות בתורה עכ"ל הירושלמי ועיין שם בפירוש הפ"מ והק"ע, ובש"ק הקשה דלר"י למ"ל ונעלם מעיני אשה למעט סומא כיון דפטור מכל המצות א"כ אף זינתה תחתיו אינה נאסרת עליו וכל שתיבעל ואינה נאסרת עליו לא הוה מתנה עמה, לכן נ"ל דה"ג מתני' דלא כר"י וכו' עיי"ש, ועיין באחרונים מה שמביאים ראיה מכאן לענין אי סומא

חייב במצות ל"ת, ועיין בהדרן על מסכת זו לכבוד אבא מארי זצ"ל, ועיין בארצות החיים סי' י"ז להגאון מלבי"ם זצ"ל ויעיין קדושין דף ס"ה בההיא סמיא וכו' ודו"ק ובמש"כ בזה בספרי אוריין תליתאי דף ט"ו בהגה"ה שם, ומש"כ התוס' ור"י ל"ל דאשת חרש שותה עיי"ש, י"ל דנפ"ל מהיכן שכתב הרמב"ם בפ"ב מסוטה שכתב דאשת אינו שומע ואינה שומעת שאינן שותות דכתיב ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת, וכמו שהובא בתוס' יו"ט פ"ז מ"ה עיי"ש, ואף שהרמב"ם לא כתב כך שם בהל' ג' רק למי שאינה שומעת דילפינן מואמר אל האשה עיי"ש ובהל' ב' שם חשב מי שאינו שומע, ומשמע דזו רק משום דכתיב אשה תחת אשה עיי"ש בהל' ג' בסוף דבריו, ודברי התוס' יו"ט מעורבבין קצת, וכן מה שהקשה התוס' יו"ט דהו"ל להכ"מ להעיר על דרשא דואמר מנין לו דבגמ' ת"ר איש מאי ת"ל איש איש לרבות אשת חרש ואשה שוטה וכו' עכ"ל, תמוהין דבריו, וכמו שהעיר לעיל מזה בתוס' רעק"א שם דבחרש דאינו מדבר ואינו שומע באמת מצד מום אינו משקה כיון דאינו מדבר ולא עדיף מאלם דאין משקה עכ"ל, ואף שגם זה צ"ע קצת, מ"מ הרי דברי הרמב"ם אתי שפיר דהא דמיעט אינו שומעת מואמר וכו' הוא דאינה שומעת גרידא וכן אינו שומע גרידא דהוי כפקח לכל דבריו, והא דברייתא דאיש איש היינו בחרש גמור דהוי כשוטה לכל דבריו, ואינו מצד מום ג"כ ויל"פ, וכן מצאתי בהגהת מל"מ שם דין ב' שהמגיה העיר בזה כבר על קושית התוס' יו"ט, וז"פ וברור, ועיין בשו"ת נוב"ק חאהע"ז סי' נ"ג אי חרש שאינו שומע לחוד הוי מום בכהנים עיי"ש מה שמביא בשם התו"כ דאיש איש ריבה את החרש והשוטה שפסול לעבודה יע"ש ולענין נשיספסק שאין לך מום גדול מזה עיין שם, שוב ראיתי במנ"ח מצוה שס"ה שהרגיש כבר בזה ויותר מזה על מרן הכ"מ בעצמו שכתב על מה שכתב הרמב"ם מי שאינו שומע וכו' וגילה מקורו מהא דתנן ואלו שב"ד מקנין להן מי שנתחרש בעלה וכו' ותמה המנ"ח דשם במשנה מיירי בחרש שאינו שומע ואינו מדבר דהוא כשוטה גמור, אבל חרש המדבר דפקח לכל דבריו רק לענין זה דבעינן ואמר אל האשה זה לא נזכר כלל עיין שם ותראה שאינו ענין כלל לדין זה ודברי הכ"מ תמוהים א"ל להאריך, עכת"ד. ותמה אני טל עצמי שלא הרגשתי על דברי הכ"מ ויותר מזה צ"ע על המגיה במ"ל שכבר העיר בזה על התוס' יו"ט ולא הרגיש בכזה על מרן הכ"מ בבבא הקודמת אלא דמעתה יקשה עוד שלא הביא הרמב"ם חרש וחרשת וכמו שהעיר הכ"מ לענין שוטה ושוטות והרמב"ם כללא כייל דחמש עשרה נשים שאינן שותות עיי"ש, ואפשר דהוית בכלל אלם וכמו שכתב רע"א ז"ל הנ"ל וא"כ קושית התוס' נמי מתורצת די"ל דרבי יאשיה ס"ל ג"כ דאשת חרש אינו שותה מטעם דהוא אלם והוא אית ליה היקש דאיש לאשה וכל דבר

המעכב אותה מלשתות מעכב את בעלה מלהשקותה ולכך ב"ד מקנין לה, וכמו שהביא דין זה בפ"א דין י' וכן צ"ע דכמדומה משמע דבעינן הריבוי דאיש איש הוא דמקנין לה ב"ד.

אבל לא דאינה שותה וצ"ע: בענין זה בהנשים שאינן ראויות לשתיה, ראיתי בס' יה"ר הביא בשם ספר אחד שנסתפק באשה שנדר בעלה הנאה ממנה באופן שמחויב לגרשה, אם נסתרה אי יכול להשקותה אם מקרי ראוי' לו הואיל ויכול לשאול על נדרו ואת"ל דאינה שותה אם נשאל על הנדר אם יכול אח"כ להשקותה, או דילמא אזלינן בתר שעת קינוי ואינו שותה עכ"ל שם, ואין אתי גוף הספר שממנו העתיק קיצור הדברים, אך לכאורה נראה דתליא במחלוקת ר"מ וחכמים במעוברת חבירו אם יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן ואף ר"מ היה מודה בסברא זו אילולי דס"ל דיוציא ולא יחזור עולמית כדלקמן (כ"ו ע"א) או כדר"א דאמר יכול היא לישא אחרת עליה וכו', וה"נ כיון שיש עצה בשאלה וחכם עוקר הנדר מעיקרו בוודאי ראוי' מקרי, וכספק הזה ראיתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג סי' ש"ע שנסתפק שם חתנו ז"ל במי שנשבע שלא לאכול בשר באופן שחל בכולל גם על דבר מצוה ובין כך נשחט הפסח עליו מהו מי אמרינן דהוי כנשחט אשלא לאוכליו ופסיל, או"ד כיון דיכול לשאול על שבועתו חשובא לאוכליו עיי"ש מש"כ בזה, ועיין פסחים ס"ט ע"ב האי מחזי חזי תקוני הוא דלא מתקן וכו' יע"ש ודו"ק, ובספק השני שלו, עיין בירושלמי כה"ג בהיו לו בנים ומתו או לא היו לו ונולדו לו בין קינו לסתירה עיין כאן סוף הלכ' ג' הובא בתוס' לקמן כ"ו א' ד"ה לא ובמל"מ הל' סוטה ובמנ"ח מ' שס"ה בזה ונחלת יהושע סי' כ"ג וקצרתי, וראה באהע"ז סי' ע"ו סעיף י') שפסק הרמ"א דאם נדר ברשותה הנדר חל ומותר להתייחד עמה אע"ג דאסור וכו' והוא מהגהת מיימוני פי"ד דהל' אישות אות ג' שפסק הריצב"א כן ומק"ו דנדה וכו' וא"כ זאת יש לה היתר ע"י ג' הדיוטות ופת בסלו קרינן ביה יותר מנדה דנדה ביומו תלא רחמנא וזאת כל שעה יכולה לשאל על נדרה א"כ אין לבו רודף אחריה וכו' ולא שייך למימר כאן מי יימר דמיזדקקי ליה בי תלתא לקרותה אין לה היתר ואפילו אם דר בעיר שאין בה ישראל עכ"ל (ולפלא שנעלם כל הנ"ל משו"ה עין יצחק חאהע"ז ח"ב סי' ס"ב ענף ה' אות כ"ד כ"ה עיי"ש) וה"נ יש לה להשתמש בזה לנידון דידן וי"ל, ועוד וכי אם יה' אשתו נדה לא יועיל הקיני והסתירה בשביל שא"ר לו בעת הזאת ל ויש לעיין, כן יש לעיין ברשב"א ריש יבמות שכתב בתוך דבריו וז"ל והר"ז כנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה דתנן בפ' ב"ש כיפין אותו שיחלוץ לה והר"ז אינו עולה ליבום דבר תורה דקיימא עליה בלאו ועשה ואעפ"כ עולה לחליצה משום דדבר אחר גרם לה לאסור א"ד והובא בשעה"מ

הל' נדרים ימה שהקשו עליו דלמה איני דוחה שהרי ניתן לשאלה וכתב השעה"מ שם עוד ובהכי ניחא מאי דק"ל תו דמאי ראיה מייתי הרשב"א מההיא דהנודרת הנאה דהתם שאני דעולה ליבום מקרי שהרי בידה לאתשולי עליה וחזייא ליבום, משא"כ באומר ע"מ שלא תנשאי לפי, והיה נ"ל שדעת הרשב"א ז"ל דאפילו נשאל על הנדר לא חזייא ליבום כיון דבשעת נפילה לא חזיא ליבום דומיא דאחות אשה שאינה מתיבמת אפילו מתה אשתו אח"כ ולא דמי לאשה שהיתה נדה כשמת בעלה שכתבו הרא"ש והתוס' בריש יבמות דנדה שאני דאסורה לכל ולא דמיא לעריות שאינה אסורה אלא ליבם, אבל בנודרת הנאה מיבמה כיון שאינה אסורה אלא ליבם והוי דומיא דעריות ושו"ר להרשב"ץ (ח"ב סי' ר"ס) שכתב בפשיטות דהנודרת הנאה מיבמה ונשאל על השבועה דמתיבמת ע"ש, ויש לעיין לספיקא דידן ולהשוות כל הענינים והדמיונות שהבאתי, ועיין חמדת שלמה בחאור"ח בענין הנ"ל, וכן יש לעיין במכות (ט"ז א') דבשהדירה ע"ד רבים הוי ביטלו לעשה אבל בלא זה יש לו הפרה ולא מקרי ביטלו עיש"ה, ועיין בתוס' שם ד"ה כגון וכו', ובזה אפשר להסביר קצת דעת רש"י ז"ל דבלא עון לא מקרי ביטלו משום הנדר בלבד ודו"ק וקצרתי ובפ"ת הל' יבום סי' קנ"ט ס"ק ח' הביא משו"ת מנחת עני סי' מ"ט שנשאל בשומרת יבם שזינתה והרה לזנונים אם כשר הדבר לחלוץ בימי עיבור והנקה ומתחלה הוה פשוט בעיניו לאסור מטעם דכל שאינה עולה ליבום וכו' והכא אינה עולה ליבום עכשיו משום מעומ"בחבירו, ושוב כתב דאפשר דהך כללא הוא דוקא היכי שאיני עולה ליבום מדאורייתא או מחמת חשש דאורייתא או אפי' בגזירה דרבנן היכי דאית ביה ליתא דאורייתא אבל לא בתקנתא דרבנן בעלמא וכו' יע"ש, ואין לי הספר הנ"ל, שבוודאי מביא משנה דידן דמעוברת חבירו דחכ"א שיכול להפרישה והוי ראוי' לאישות ודברי והסבר הרמב"ם ונ"כ, והתוס' והרשבא הנ"ל וקצרתי, ועיין בשו"ת הרשב"א בענין המודר הנאה מלולב ואתרוג שמובא באור"ח הל' לולב סי' תרמ"ט סע"ב ברמ"א ועי' שעה"מ הל' לולב והדברי' עתיקים:

שם ע"ב אלא טעמא דכתיבא הני קראי הא לאו הכי הוי אמינא ארוסה שתיא וכו' מבלעדי אשך מי שקדמה שכיבת הבעל לבועל ולא שקדמה וכו', בשעה"מ הל' אישות פ"ב הלכ' ה' הקשה מהא דאמרינן בקדושין ד"ט ע"ב כעורה זו ששנה ר' ובעלה מלמד שניקנית בביאה אי מהתם הו"א עד דמקדש והדר בעיל ופרכינן א"כ נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה וכו' עיי"ש, ואמאי לא פריך דאם איתא דבעינן תרווייהו א"כ הא דממעטינן בפ' ארוסה דארוסה אינו שותה מקרא דכתיב מבלעדי אישך מי שקדמה וכו' הא ארוסה לא משכחת לה אלא בשקדמה שכיבת בעל ומוכרח לומר דלמאי דהוה

ס"ד השתא ע"כ דלא הוה דרשינן קרא דמבלעדי אישך להכי אלא לדרשא אחרינא עיי"ש, ובמצפה איתן בקדושין שם הביא קושית השעה"מ הנ"ל ותירץ ג"כ מעצמו תירוץ הנ"ל וכנראה לא ראה בפנים, אלא שמראה מקום הוא לנו לאיזה דרשא אחרינא בא האי קרא דמבלעדי אישך והוא בסוטה דכ"ו לענין אשת סריס יע"ש, וכתב עוד י"ל דמשכחת לה ביבמה עיין יבמות דנ"ח ורש"י שם ע"ב ד"ה שומ"י, וכוונתו דרש"י פירש שם דביבמה לא קפדינן בהא דהא קדמה שכיבת בעל הראשון שהיא באה מכחו יע"ש, אבל דוחק הוא, וכתב עוד די"ל דל"פ אהא דר"י היכי משכחת לה נערה המאורסה רק אליבא דמ"ד ביבמות דהעראה היא הכ"ע, דאילו למ"ד התם אליבא דר"י דהייני נשיקה שפיר משכחת לה שקדשה בנשיקה בפי' דוודאי מקודשת ומ"מ בעולה לא הוי בנשיקה עיין מ"ל פי"ז דא"ב עכ"ל, וא"י מה רצה לתרץ בהא דארוסה, דאי בארוסה שקידשה גם בנשיקה א"כ קדמה שכיבת בעל, דמכיון דהוי דבר שחייבין עליה מיתה, ה"נ קנה לה בעל ומקרי שכיבה, ועיין בשעה"מ שם הל' אישות פרק א' בסוף דבריו לענין שלכ"ד ואם בא באב"מ עיי"ש היטב, ובשעה"מ שם בעצמו מביא דברי המל"מ דפי"ז מא"ב וכתב דלמ"ד העראה זו נשיקה דנמצא א"כ דיבמה משעת נשיקה קני לה ועיי"ש בשם השטמ"ק כת"י למס' סנהדרין יע"ש, וביותר י"ל דלפמש"כ השעה"מ הנ"ל דבאב"מ נמי קנה באשה לשם קדושין יע"ש.

וא"כ י"ל דברייתא זו בארוסה משכחת לה דבעלה באב"מ, ומ"מ לא הוי קדמה שכיבת בעל דאין זה שכיבה, אבל יש לעיין מהא דלקמן דכ"ו גבי סריס דמשמע דבכה"ג הוי בר שכיבה, ויש לחלק ונעיין בזה שם אי"ה, ובנערה המאורסה ליכא למימר הכי דמשום דאפשר כה"ג הוי בעולה ג"כ, או דאפשר דהוי בכלל שמתרץ לה הגמרא כגון שבא עליה ארוס שלכ"ד ומאי שפריך עליה אביי עיי"ש וקצרתי, וכן כתבתי בדבר קושית השעה"מ הראשונה, דבזה לא יהי' שייך תירוץ הגמ' שם שבא עליה ארוס שלא כדרכה דאף אם בא עליה שלכ"ד ג"כ מקרי קדמה שכיבת בעל לבועל כיון דהוקשו משכבות להדדי, וגבי בועל אסרה בשלכ"ד והוי קינו כמבואר בסוטה (דכ"ו ע"ב) והוי שפיר קדמה שכיבת בעל לבועל, ובזה יתיישב לי עוד דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב מסוטה דין ח' דכל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאררין בודקין את אשתו ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסור מדברי סופרים וכו' יע"ש, והשיג על זה הראב"ד ז"ל דזה דלא כהלכתא משמעתא דריש ארוסה ושומרת יבם עכ"ל, ופירש מרן הכ"מ דהיינו מהכא מאוקמתא דרב"ח ואם איתא דבא על ארוסתו אינו מנוקה מעון ל"ל קרא למעט ארוסה ת"ל משום דאין האיש מנוקה מעון יע"ש, ובשעה"מ הל' סוטה שם, ונ"ל לומר

דמסתפקנא בכל איסורי דרבנן, ובפרט כה"ג ביאת כלה בלא ברכה אפשר דבשלכ"ד מותר והיא גופא גזירה וכו' וגם אפשר דהוה מילתא דל"ש ולא אסרו ביה רבנן והוי משמרת למשמרת, ועיין תוס' ריש ביצה ולא מצאתי גילו"ד דין זה וא"כ א"ש די"ל דהכוונה דבא עליה ארום בבית חמיו בשלכ"ד דהוי ביאת היתר וקדמה שכיבת בעל מקרי כנ"ל וצ"ע, וכן יש ליישב בזה דהא דפסקינן בש"ע אהע"ז סוף סי' כ"ו דחכמים אסרו לקדש משום פריצות וכו', וכתב בפ"ת בשם ספר המקנה שהקשה לדידן דקיי"ל ביאה אירוסין עושה בל"ו אסיר כיון שהיא כשאר ארוסות שאסורה לו כ"ז שלא נכנסה לחופה וכו' יע"ש ולפמש"כ יש למצוא בדוחק בכה"ג שיבוא עליה שלכ"ד והוי ביאה מותרה אם לא משום פריצותא וכמבואר בלשון הזה בש"ע סי' ל"ג אמר לה בפני עדים הרי את מקודשת לי וכו' אע"ג דחוצפה היא, בין שבא עליה כדרכה ובין שלכ"ד, עיי"ש ובשעה"מ שם הל' אישות סוף פרק א', ובפ"ת שם מקור דין זה מהגמ' בקדושין הנ"ל, וכה"ג יש להסתפק לענין הראה באיסורי דרבנן, ועיין חקירת השעה"מ לענין נדר הנאה ממנה ועיין בספרי או"ת ועיין כתובות ביהודא היו מיחדין וכו' וצ"ע וכה"ג כתב הגרעק"א בסימן רכ"ב לפרש ביבמות דף כ' עיי"ש אות כ"ו ומצאתי כיו"בכהערה הנ"ל בטעה"מ בקונטרס כבוד חופה סעיף ג' שהעיר על אוקמתת הגמ' שם ביבמות שבא עליה ארוס בבית אביה, הא מ"מ קשיא כיון שעשה אותה בעולה מאי מהני אח"כ החופה ואם בא עליה שלכ"ד אפ"ה עשאה אותה בעולה וכו' ובזה מפורק קושית בעל אור חדש בפרשת נשא דאמאי לא משני הש"ס דקדשה הארוס אותה בביאה וביאה אירוסין עושה ואמאי צ"ל שבא דרך זנות ולדברינו ניחא דדוקא דרך זנות משכחת לה דאי קדשה בביאה ואף אם קדשה שלכ"ד עשה אותה בעולה ותו לא משכחת לה נכנסה לחופה את"ד, ולמידין מיניה שס"ל ג"כ דבשלכד"ר הוי קדמה שכיבת בעל, וראיתי עכשיו בספר מנ"ק שהעיר בהא דפריך לקמן שומ"י קרית ליה אשתו מעליא היא דלפמש"כ התוס' יבמות דף נ"ג ע"ב דלמ"ד משמ"ת בעריות חייב מכ"מ לענין יבום אינו מועיל דבעינן דרך הקמת שם יע"ש וא"כ י"ל דבא עליה היבם באב"מ והוי קדמה שכיבת בעל ואעפ"כ לאו אשתו היא את"ד, ונ"ב אין זה סברא כלל דלהווי מקרי שכיבת בעל בביאה של אב"מ, יעיין מש"כ לעיל ובריש פרקין – והנה בתוס' יבמות שם (נ"ח ע"ב) ד"ה דהא כתבו ובנפל מן הגג וכו' ליכא לאוקמיה דויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך דמשמע מבלעדי אישך שנתן בך את שכבתו משמע דבעינן בבעל כוונת שכיבה עכ"ל וכן כתב בתוס' ישנים שם על הגליון, ובזה יהי' נסתר מחמתו מש"כ הת"ה דמשכחת לה אלמנה לכה"ג מן הנשואין בהיתר, בבא עליה באונס שנתכוון לאשתו ותקפתו יבמתו דליבום

קנאה כדאיתא ביבמות ועון ל"ש באונס וכו' יע"ש, דהלא לפי דברי התוס' הנ"ל בעינן כונת שכיבה ובכה"ג לא הוי כוונת שכיבה אף שקנה אותה בכה"ג לענין יבום וצ"ע, אכן מדברי המל"מ פ"ב מסוטה דין ה' ד"ה נשואה משמע דס"ל דכל ביאה שאינו קונה ביבמה כגון ישן או שכיר לא קרינן בה מבלעדי אישך ואינו שותה מדברי התוס' יבמות הנ"ל, משמע דבמקום שקנה ביבמה הוי כוונת שכיבה ג"כ וי"ל ע, - ועיין עוד בק"א שהעיר דלוקמא בקידשה בביאה בהיתר עיין שם ובת"ה, ובאור חדש בספר כתנות אור לבעל פנים מאירות על התורה פ' נשא, ועוד בכמה הערות שעמד הק"א בשמעתין, עיין גם במנ"ח מ' שס"ה שעמד בזה, יע"ש מה שכתבו, כן ראיתי שקושית השעה"מ הנ"ל הקשה אותה מדנפשיה ג"כ הרב הגאון מהר"ב איגר בתוס' רעק"א ז"ל כאן אות ט"ו, ועיין בתפאי"ר שם שכוון לתירוץ השעה"מ הנ"ל וז"פ:

שם בתוס' ד"ה כשמואל וכו' ונחנקה על ידו וכו', כבר הרגיש בעונג יו"ט סי' קע"ט דהא אין זה מהדברים האמורים בפרשה כיון דאפילו בתרומה לא אכלה לענין מיתה ודאי דפטורה לשמואל, וכן הביא בשם הרמב"ן יבמות (דצ"ו) דלשמואל לא קני בביאת שוגג ואונס לענין מיתה דלא כתוס' עיי"ש: שם דכוותה גבי שומרת יבם כגון שבא עליה יבם בבית חמיה הא שומרת יבם קרית לה אשתו מעלייתא היא דהאמר רב קנה לכל עכ"ל הגמ', והנה ידוע מה שהקשה הגרע"א בתשובה סי' צ"ד ובסי' רכ"ב דלפמש"כ הב"ש (סי' קס"ו ס"ק ב') דיבום צ"ל בפני עדים כמו כל קדושין וגיטין א"כ מאי פרכינן הכא, הא משכחת לה בבא עליה שלא בעדים, וגם הבית מאיר הקשה כן ולזה צ"ל דבממנ"פ בליכא עדים מנא ידיענן דקדמה שכיבתו ואנן לא מאמינים להיבם שבא עליה להשקותה עי"ז, ואף דמשכחת שבא עליה ב' פעמים בכל פעם בפני ע"א דיבום לא חלה דכה"ג לא מקרי עדי קדושין כמש"כ הר"ן פ"ז מגיטין ולענין זה דקדמה שכיבת בעל מקרי עדים כמו הלואה אחר הלואה, וצ"ל דענין שתיית סוטה בכלל דיני נפשות ולא מהני עדות מיוחדת ולפ"ז שפיר מוכח דב' עדים קרובים בנשותיהן מקרי תחילתו בפסול, דאל"כ הא משכחת דבא עליה בפני ב' עדים קרובים בנשותיהן דלענין יבום לא הוי עדים, דבשעת מעשה היו קרובים בנשותיהן ואח"כ נתרחקו ומעידין שקדמה שכיבתו אע"כ דמקרי תחילתו בפסול, ולא מהימני גם כן לענין קדמה שכיבה דתחילתו בפסול את"ד, כן הביא ראיה מזה שם בסי' רכ"ב אות י"ח דיבם קונה אותה גם בע"כ דידיה דאל"כ אמאי לא מוקי ליה בבא עליה היבם ופירש שאיני רוצה לקנותה וע"כ דגם בזה קנאה עיי"ש, וכזה כתב בתוס' רעק"א ליבמות פ"ו אות ס' ועיין מש"כ שם בתפארת ירושלם ונתכוונתי לקצת דבריו שם, אך מש"כ דלשיטת רש"י לוקמיה בבא עליה כשהוא ישן ולא קני לה לפי

שאינו בר הקנאה ומ"מ שכיבה מקרי עיי"ש, יעוין בתוס' יבמות שם דנ"ח ע"ב שהבאתי כ"פ לעיל דבעינן כוונת שכיבה עיי"ש, ועיין בפ"ת סי' קס"ו ו' שהביא דברי היד המלך בזה וכל שאר בעלי התשובות שעמדו בענין זה ומש"כ המחבר בעצמו ודבריו נוטים לדברי התפאר"י הנ"ל ובכתבי ידי מצאתי בזה"ל במק"א כתבתי בענין אי ביאת יבמה צריכה עדים והבאתי קושית הנוב"ת חלק אהע"ז שהובא במנ"ח מצות יבום על סוגיא דיבמות וסוטה בשמעתתא דיש חופה לפסולות, דהא הוי מצי לאוקמה כגון שבא עליה בלא עדים יע"ש כעת מצאתי בעז"ה בשו"ת הרשב"א חלק רביעי סי' שכ"ח דהקשה לו השואל קושיא זו דהוי מצי לאוקמיה כגון שבא עליה בלא עדים והוא מודה, והשיב הרשב"א ז"ל מה זה קושיא אם אינו קונה אותה בביאה שלא בעדים ואכתי שומרת יבם גמורה היא א"כ אכתי תקשי ליה שומרת יבם בת משתי' היא והא בעי תחת אישך וליכא ובעינן שקדמה שכיבת הבעל וליכא דאכתי לא בעל הואשהרי לא קנאה, ומיהו לא כן אני מדמה שתהי' יבמה צריכה עדים אלא אפילו בא עליה בינו לבינה קנאה דזו אשה היא שהקנו לו מן השמים וכדמוכח נמי במתניתין דיבמה שאמרה לא נבעלתי וממאי דאיתמר עלה בגמרא עכ"ל הטהור הועתק אות באות מתשובתו הרמתה, ונעלם זה מן האחרונים ז"ל עכ"ל שם, מיהו עכשיו לא זכיתי לעמוד על דבריו ז"ל משכ דבעינן שקדמה שכיבת הבעל וליכא דאכתי לא בעל הוא שהרי לא קנאה, שהרי משמעתין מוכח דלא בעי שיביא עליה לשם אישות, וכמו שפרש"י כגון שבא עליה ארוס בבית אביה, „בזנות", ועיין בתוס' ד"ה אמר וכו' דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו' יע"ש ויש להאריך וקצרתי, וכן לעיל הבאתי דברי היד איתן בשם המ"ל דין ח' הל' סוטה בר"ה ואיכא משמע דל שקדמה שכיבת הבעל אפי' קודם הקדושין הוי מבלעדי אישך עיי"ש, – והנה לפי דברי הגרעק"א וצ"ל דבעינן עדים גמורים בזה שקדמה כבר שכיבת הבעל, ודמי עוד לד"נ דאף עדות מיוחדת פסיל בה כנזכר לעיל, א"כ יש לעיין לכאורה דנמצא דעדי סתירה שבאו להשקותה הוי חצי דבר, דעדיין אנו צריכים לעדי שכיבה דאל"ה אין אנו משקים אותה, וכמובן בגוונא דלא איתחזיק אשת איש, כמש"כ התוס' ב"ק (ע' ע"ב) או בגוונא דאית לה בנים שבוודאי מחזקינן לה בזה (ועפ"י זה יש לפלפל בחולין י"א בסוגיא דרוב ואכ"מ) ולא דמי להא דאמרינן בב"ק שם (ע' ע"ב) מי לא מודה ר"ע בשנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעדי ביאה צריכי לעדי קדושין כיון דעדי קדושין לא צריכי לעדי ביאה דבר קרינא ביה עי"ש, דשא"ה דעידי קדושין הוי דין עדות לחודייא דשוויא לה א"א לאסור על כל העולם כמו שפרש"י, ואם באמת הוחזקה על פיהם גם עדי ביאה לא צריכין לעידי קדושין, ועיין בתוס' שם, אבל הכא למנין זה

בדין השקאה ע"כ צריכין לבירור דקדמה שכיבת בעל ולענין זה גם עדי שכיבה צריכין לעדי סתירה, וכמו גבי חזקה דשלשתן צריכי אהדדי ויש לדחות לכמה גוונין בזה ולא באתי אלא להעיר ועיין בסנהדרין דפ"ו במחלוקת דחזקי' ורב"י לענין עדות גניבה בנפש, ובבאר יצחק ועין יצחק לענין מוכח מתוכו שכתב דהוי מטעם חצי דבר ואכמ"ל, ומצאתי בשו"ת מוהרא"ל צינץ זצ"ל חאהע"ז סי' י"ב שהקשה לו השואל דאיך יועילו עדי כיעור בצירוף קלא דלא פסוק הא העדים הוי חצי דבר ואין מועלין בלי צירוף הקול, יע"ש מש"כ וכתב דעוד יש לעיין לפירוש הרי"ף שאינו סובר כפירוש התוס' דתליא ביכולין לראות יותר א"כ קשה איך אשה עושה שליח לקבלה בפני עדים כדאיתא בהדיא וכו' ומזה דחו התוס' ב"ק דברי הרי"ף באמת וכן קשה לדעת הפוסקים דשליח קדושין צריך עדים וא"כ אם עדי קדושין אחרים איך יצרפו עדות השליחות עם עדי הקדושין שתהי' בחזקת מקודשת ע"י צירוף שתי כיתות, (כמדומה לי עפ"י זכרוני שבדבר זה עמד וימודד אר"ש בחידושי הרי"מ לאהע"ז) לכן הדבר ברור כמש"כ בספרי גט מקושר בסדר גש שני דלא מקרי ח"ד רק כשהוא חלק מן הדבר שהחזקה הוא כל הדבר ושנה ראשונה חלק מן החזקה וכו' אבל עדי אמירה ועדי קבלה אין עדי אמירה חלק מן הקבלה רק שני דברים פרטיים ע"ש ביאור הסברא וא"כ כמו כן י"ל עדי שליחות ועדי קדושין כל אחת עדות בפני עצמו הוא שאין עדות השליחות חלק מן הקדושין רק שצריך עדים שיחול השליחות, וניחא לי נמי במה דקשה לשיטת הרי"ף איך איתא בריש סוטה מקנא לה פ"פ שנים ומשקה ע"פ שנים הא עדי קינוי בלא יחוד אינו כלום וא"כ הוי חצי דבר דתרווייהו צריך קינוי וסתירה ולפ"ז לק"מ שאין הקינוי חלק מן הסתירה רק שאינו מועיל זה בלא זה, אמור מעתה גם בעדי כיעור אינו אלא לענין שאנו יודעין שזו יצאה מגדר הכשרות לכן מחזיקין הקול לאמת ואין מזה ענין לחצי דבר, א"ד ודו"ק מינה לנדון דידן ויש עוד להעיר בזה ע"ד וקצרתי, ועיין היטב בענין זה באמרי בינה חחו"מ דיני עדות סי' כ"ו ובשו"ת ח"ס חלק אהע"ז וחחו"מ, ובחידושי לב"ק שם (דכ"ב) ולא נגעתי בזה הענין אלא כ„חצי דבר", כן מצאתי לענין הוה בשו"ת רעק"א מהד"ת סי' נ"ו שכתב דבעיקר קושית המקנה בזה דעדות קדושין הוי חצי דבר (גבי קידשה אביה בתוך שית ונמצאת בוגרת לפנינו יע"ש) אינו רואה בזה קושיא דח"ד הוי דוקא דאם אין לעדות זה ענין כגון בעל לחוד או טבח לחוד, משא"כ בזה דעדות קדושין הוי ענין עדות, אלא דהב"ד ידונו אא"כ מפח חזקת היתר דהיתר בוגרת, וזה ענין פסק ב"ך מה היתה, אבל בקדושין בעצמותה במעשה הקדושין ראו כל המעשה בשלימות, וכי לימא דאם אח"כ יבאו עדים אחרים ויעידו דאז היתה נערה, יהי' זה בגדר חצי דבר, והקדושין בטלים, וכן בעדים על חילול

שבת וכדומה נימא דין חדש דעדים צריכים לידע כמה שנותיו ולא מהני בירור לזה ומ"מ יש לחלק דהתם לא הוי א"ד כיון דעכ"פ עדותן שלם דעשה עבירה, אלא דהספק אם יענשו אותו ב"ד, אבל באחד שקידש ועדים לא ידעו שנותיו דאם הוא קטן לא מקרי קידש, ולא חלו הקדושין, י"ל דמקרי חצי דבר ולא מהני בירור אח"כ דהוא גדול את"ד, ומזה י"ל בב"ד כמש"כ ורמזתי ותן לחכם וכו', ויש מי שכתב דבדבר דמהני ע"א או נשים לא פסול בה חצי דבר, ולא כן מבואר דעת המהרא"ל צונץ ז"ל הנ"ל, וכן בספרי הגאון באר יצחק ועין יצחק הנ"ל בכמ"ק מבואר דהיכי דע"א מהימן ואפיחוץ לב"ד דלא מקרי ח"ד עיי"ש, ובזה אתי שפיר ההיא דעידי קינו ועידי סתירה, ועיין שם בעין יצחק השני סי' כ"ב אות ט' מה שמיישב קושית הד"מ עיי"ש ונ"ב כבר הקדימו בזה התורת גיטין שם על אתר בחידושיו בסימן הנ"ל, ועיי"ש בעי"צ אות ט"ז י"ח ועיי"ש ענף ד' מה שהקשה מב"ק כ"ד ע"ב דהא כל כת הוי ח"ד לשיטת הרי"ף יעו"ש, וה"נ בנ"ד לולא דברי הגרע"ק היה אפשר לומר דאף נשים וע"א מהימני בזה דלא הוי אלא בירור וכמו גבי דאשתמודנא דאחוא דמיתנא את ולא פסל בה ח"ד, אבל לדבריו צ"ל כפי מה שביארנו: הנה ע"ד מה שכתב המל"מ פ"ב דסוטה להסתפק אי עביד תשובה אי מהני ליה שיהי' המים בודקין אותה, ומקרי מנוקה מעון, או דלא מהני ומשום דגזה"כ היא שלא יעשה המקום נם זה אלא למי שלא בעל ביאה אסורה כל ימיו ומלבד שהדברים לפי פשטן כך הם מורים נראה שיש להכריח זה מאותה דיבמות וקדושין שכתבנו דאי אמרת דמהני תשובה מה הקשו התם בגמ' אלא דקני לה כשהיא ארוסה וכו' מי בדקי לה מיא וכו', אימא דמיירי כשאחר שידע שנסתרה לבש שק על בשרו ועשה תשובה לגמרי, א"ו אפילו דאפילו על השוגג לא מהני תשובה כדי שיבדקו אותה המים, וראיתי להחכם בעל קרבן חגיגה סי' פ"ב שנסתפק בזה אי תשובה מועלת כדי שיהי' המים בודקין אותה, ולפה"נ מדבריו דעתו נוטה קצת שמועיל החשובה לזה ודבריו לא שרירין ול"ק את"ד, ועיין בחיים שאל ח"ב סי' ד' מה שמשתטח לארכה ולרחבה בענין זה ובענין הרמב"ם והראב"ד בהשגותיו שהזכרתי לעיל ומביא שם נמי דברי המפרש לירושלמי דמשכחת לה בהיתר באלמנה לכ"ג שבא על ידי יבום, עיי"ש בסי' ג' ועיי"ש מה שמביא ממס' שבועות דף ה' דקאמר אלא מעתה גבי סוטה דכתיב ונעלם מעיני אישה מכלל דהוא ידע מעיקרא אי הוי ידע מי בדקו לה מיא והתניא ונקה וכו' יע"ש מש"כ בזה ובענין זה באריכות, וכן כתב בספרו טוב עין הוא מברוך שם בסי' ו' בענין זה דתשובה אי מהני, שהוכיח דתשובה מהניא רק דהב"ד אינם יודעים אם תשובתו אמיתית כתקנה מלב ונפש או תשובתו למראה עינים וחזותא לאו מילתא היא ומש"ה אין משקים למי

שבא ביאה אסורה הגם דנראה לעין שעשה תשובה יע"ש נפ"מ בזה לטעמא דהמ"ל הנ"ל דהוא משום גזה"כ, או כפי טעמו הנ"ל עיי"ש ומ"מ אני לך, ולפע"ד, נ"ל לחלק דבשבעלה בא עליה אחר שנסתרה לא מהני תשובה כלל, דזה הוי כמו שמחלה ולא קפדה עליו תורה שישקנה ויעשה לו מעשה נסים אבל בבא ביאה אסורה אחר שהגדיל לשיט' הרמב"ם מהני תשובה בזה דרק משום עון הוא וכדלמדו מסוגיא דף מ"ד דאף על עון דבניו ובנותיו אין המים בודקין בזה נראה מהני תשובה, ובזה נסתר ראיות המל"מ נגד עיקר דעתו של הקרבן חגיגה, וגם כמה קושיות על הרמב"ם לסברתו ועוד מיני מעשה אריגה אך קצרתי, ועיין בחיים שאל שם בשם ס' חור יקרות בחידושי הרמב"ם ואין להעיר על סברת החיים שאל הנ"ל שכתב דעיקר טעמא הוא משום דדילמא הוא מאנשי הר צבועי"ם ובקרבו ישים ארבו שבע ושבעים תועבות בלבו וכו' לכן כל שבא ביאה אסורה לא סמכינן למחוק את השם מפני מראית העין רואה שעשה תשובה דדילמא עוד טומאתו בו ואין תשובתו כהוגן, אבל כל דעביד תשובה אמיתית עון עצמו נמחק ומנוקה מעין קרינן ביה יפה לבדיק"ה והמים בודקין עי"ש, דמאי שנא בהא דחוזר ממערכי המלחמה שהביא המל"מ סוגיא דשם דדוקא היכי דלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה קיי"ל דאינו חוזר כדאיתא במס' סוטה (דמ"ג), דיש ליישב דגבי מלחמה מבואר בירושלמי במס' סוטה פ"ח הל' ו' דכולן צריכין להביא ראיה לדבריהם ובלא ראיה ועדים אין נאמן לחזור והמתירא מעבירות שבידו צריך להביא עדים שחטא ואז חוזר וא"כ בהא דמשני הגמרא כגון דעביד תשובה היינו שהעדים שאומרים שהגזלן גזל כרם אומרים נמי שעשה תשובה ויהיב דמי, וה"נ גבי שתית המים אילו הכל יודעים שעשה העבירה לא מהני שוב תשובתו אא"כ בעדים אי שידעינן שעשה תשובה מעליתא, אבל באופן שאין ידוע חטאו ורק הוא בעצמו ידע חטא וידע שעשה תשובה אמרינן בזה שהרשות בידו להשקותה אם יודע בעצמו ששב בכל לבבו ומועיל התשובה לידי שמים כמו גבי הבא מעורכי המלחמה, - והמעיין יעיין „בטוב עין" וד' יזכני לעשות תשובה שלימה ולהיות מנוקה מרע עין:

דף כ"ה

ע"א עוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה או אינה צריכה מי אמרינן כיון דעוברת על דת היא לא בעי התראה או דלמא דבעי התראה דאי הדרה בה תהדר בה עכ"ל, אינו מובן לי היטב פירש הדברים וכפל הלשון ומאי מוסיף לבאר בזה שאמר כיון דעוברת ע"ד היא לא בעי התראה, וכן במאי דאמר דאי הדרה בה תהדר בה, נראה

ככפל לשון, ונראה להסביר קצת עפ"י מה שכתב המל"מ ריש פ"ב מסוטה ד"ה והנראה דבירורן של דברים הוא זה דכל אותן ששנינו בפ' המדיר דיוצאות בלא כתובה לאו משום דאינהו עביד איסורא דלא מצינן בשום מקום דאם האשה אכלה חלב ודם שתצא בלא כתובה אלא דעוברת ע"ד דוקא שמכשלת את בעלה וכו' ודת יהודית שיוצאה בלא כתובה התם לאו משום איסורא דידה היא אלא כיון שעשתה דבר פריצות אימור זונה היא וזנתה תחתיו ומ"ה הפסידה כתובתה לא משום האיסור עצמו את"ד, והשתא יש לפרש קצת דהכי קאמר מי אמרינן כיון דעוברת ע"ד היא, פירש ועוברת ע"ד יהודית כמושפרש"י ולכך יש לחושבה כזונה, ולא בעיא עוד התראה, או דילמא תבעי התראה דאי הדרה בה תיהדר בה, פירש דאי לאחר התראה תחזור בה ומהני חזרתה, פירוש וסימן הוא שלא זנתה תחתיו אלא פריצותא בעלמא חזי בה, ורק איסורא היא דעבדא, ומשום איסורא בעלמא אינה מפסדת כתובתה עיין פרש"י היטב ותראה שאפשר כוונתי אל המטרה ומה שכתב רש"י עובר על דת יהודית, ולא דת משה כבר הוציא מזה הב"ש באהע"ז סי' קי"ז דבעוברת ע"ד משה אין צריך התראה כיון דהכשילתו ובשו"ת הגרעק"א זצ"ל סי' קי"ד הביא דבהפלא"ה סתר לדברי הב"ש עיי"ש מה שכתב בזה אך הב"ש בעצמו כתב דמשמעות כל הפוסקים אינו כן עיי"ש:

שם מאי לאו לאפסודי כתובתה, עיין תוס' לעיל ריש פרקין, ויש לעיין בזה אי כתובה דאורייתא וכמו שהעירו בכזה המפרשים ז"ל, ומשני אביי לא לאוסרה עליו ולכך בעי קינוי, ובתוס' שאנץ כתב דקשה למ"ד אוסרין על היחוד למה לי למתני' למימר דמהני קינו לאוסרה עליו פשיטא, וי"ל דאצטריך אפי"ה דאינה אסורה משום יחוד כגון בפתח פתוח לר"ה וכו' א"נ כגון שבעלה בעיר דאין חוששים לה משום יחוד ואפ"ה לענין תורת סוטה אשמעינן מתניתין דחשבינן ליה לסתירה אפי' בעלה בעיר וכו' עכ"ל, וכן פסק הרמ"א סי' קנ"ח בשם תה"ד סי' רמ"ד עיי"ש, ונ"ל עוד נפ"מ דאי משום אוסרין על היחוד, היינו רק משום ספק בעלמא ואפשר נמי דהוא מדרבנן בעלמא, קמ"ל לאוסרה עליו מטעם סוטה שעשאה הכתוב ספק כוודאי שאפילו ידע שטהורה היא הוא עובר כמש"כ התוס' לקמן כ"ח והמפרשים ז"ל, וגם איסור מדאורייתא הוא ונפ"מ לכמה וכמה דברים ולענין פסול עדות ולשבועה ועוד, וקצרתי, ועיין מש"כ בחידושי ריש מכילתין, ובמה שיש להעיר עוד בדברי התוס' שאנץ מצאתי בת"ה וע"כ קצרתי, ועיין הגהות חשק שלמה ורש"ש – ורב פפא משני להשקותה כשהיא נשואה וכו', וכן נמי מבואר בתוספתא שהובא לקמן (כ"ו א') ועיין לעיל בירושלמי שהביא התוס' לעיל כ"ד ע"ב ד"ה אמר לך וכו' קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו וכו' וכן קינא לה

וכו' וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה, ועיי"ש בפירושי הפ"מ והק"ע שנחלקו בפירושי הדא מילתא, והא דר"פ לא אמר כאביי י"ל מכח קושית התוס' שאנץ הנ"ל וכן כתב בתוס' הרא"ש עיי"ש וגם הלא קתני ושומרת יבם ושומרת יבם שזינתה מותרת ולא שייך כלל לאוסרה עליו וכמו שהקשו התוס' לעיל ריש פרקין על פרש"י ז"ל ואי משום שאינו רוצה באשה מזנית, גם בלא קינו יכול לומר כך, ועיין מה שהסברתי אני לעיל בזה ולא ס"ל נמי תירוץ התוס' כשבא עליה בבית חמי' וכו', די"ל דלא ס"ל כתירוץ זה וכמו שכתבו התוס' בקדושין כ"ז ע"ב אליבא דעולא וכן אמר זה ר"פ ביבמות נ"ח ע"ב עיי"ש ועיין ברש"י שם דהאי תנא לית ליה האי דרשא דקדמה שכיבת בעל וכן דרשא דמנוקה מעון וכו' ועיי"ש, ובתוס' שם ד"ה רב פפא עיי"ש וקצרתי:

שם ולמאי אי לאסור עליו הא אסירן וקיימן, כתבתי בגליון הש"ס יל"ע מהא דאחע"א ובפרטי סעיפיהן, ע"כ ועיין בהמאירי ודו"ק ובאב"מ, ושו"מ שדובר מזה בת"ה וכן הזכיר דברי המאירי שרמזתי וע"כ קצרתי, ומשני לא לאוסרה לבועל כבעל, ואף דבלא"ה כבר אסירא לבעלה ולא הוסיף הבועל כלל עיין לקמן כ"ז בחידושי אי"ה, וגם צ"ל דהבועל הוא ג"כ ממזר עי' רצ"ח ז"ל וכבר קדמו המנ"ל ז"ל פ"א מסוטה דין י"ד בד"ה אשר וכו' עיי"ש, וגם ממנו נעלם דברי המלך המהרש"א ז"ל דכ"כ על אתר כאן עיי"ש, ומש"כ עוד שם המל"מ על הא דשמעתין דלא בעי למפשט מהא דאם אמר הבעל איני משקה נוטלת כתובתה וכו' יע"ש בד"ה ודע וד"ה אשר וכו', ועיין בדבריו בפ"ב דין א' בד"ה והנראה וכו', שאין דבריו מכוונים אלו עם אלו ובכאן מסיים הכי דנהי שאם לא היה קינו היתה מפסדת כתובתה משום פריצותא ולא היה יכול להתברר משום דאינו שותה אא"כ קדם קינו, אבל כל שקדם קינו והיא אומרת שהיא טהורה ורוצה לשתות אם הבעל מעכב השתיה נוטלת כתובתה א"ד ז"ל, ועיין פ"ת סי' קט"ו: והנה יש לעיין למ"ד דמצוה לקנאות, והיא אחת מתרי"ג מצות, א"כ מנלן דבעינן דוקא שיהי' צומח מזה איזה תועלת, הא אף בלא שום תועלת מצוה על הבעל אם רואה בה פריצותא לקנאות לה ולהטותה לדרך הישר, ועיין בלשון הרמב"ם סוף הל' סוטה, וי"ע, ובע"כ צ"ל דעיקר המצוה הוא רק לתכלית הנרצה למונעה מאיזה אסור או לענשה באיזה עונש, כדי שלא תעשה עוד הפעם, ויש להתבונן גם יש להבין דהרי פסק הרשב"א בתשובה ח"א סי' תקע"א דלא אמרו שיוצאה שלא בכתובה אלא ברגילה בכך אבל אם גלתה ופרעה ראשה באקראי או שדברה עם בחורים פעם אחת ודרך מקרה וודאי לא הפסידה כתובתה וכו' עיי"ש ברשב"א ובא"ה סי' קט"ו סעי' ד' ובפ"ת שם, ובהגהות הגאון מהרי"ש נאטנזאהן זצ"ל למשניות ב"ק פ"ח מ"ו על דברת התוס' יו"ט בשם מס' אבות דר"נ הביא קצת ראיה

להרשב"א הנ"ל יע"ש וא"כ אם לא קינא לה יש לומר דרך מקרה הוא, וצ"ל דלענין יחוד וסתירה לא שייך זה ועיין שם בא"ה סימן הנ"ל בשו"ת האחרונים שהביא הפ"ת:

שם ברש"י ד"ה סח לי זעירא, שהיה מאנשי ירושלם, עכ"ל יש להרגיש מאי בעי רש"י בזה הלא כתוב הדר הוא בגמ' מאנשי ירושלם, ואפשר לומר ע"פ מה שמצינו בחולין י"ב ע"ב אושעיא זעירא דמן חבריא ופרש"י שם ובתוס' שם ד"ה דמן, וביותר מבואר שם בדף ל"א ע"א, בפרש"י שם ד"ה זעירא צעיר הישיבה ולי נראה דאושעיא זעירא היהנקרא דמן חבריא שמבני הישיבה עכ"ל, וא"כ יש לפרש סח לי זעירא מאנשי ירושלם, היינו הצעיר שבאנשי ירושלם, לכך מלמד לנו רש"י ז"ל שלא תטעה לפרך כך אלא שהיה שמו זעירא והיה מאנשי ירושלם, ולא צעיר מאנשי ירושלם, כי אדרבה אנשי ירושלם הוא לשון חשיבות כמו יוסי בן יוחנן איש ירושלם אומר, באבות פרק א' מ"ג ובתוסיו"ט שם וז"פ: שם ש"מ בעי התראה ש"מ, – בתוס' שאנץ כתב ובפ"פ לר"ה ליכא לאוקמיה ואינה עוברת ע"ד דהא מסתמא כיון דאינה עו"ד לא היו ב"ד מקנין אותה כדי להפקיע כתובתה בכדי עכ"ל (וביותר יש להביא כדאמר לקמן סתמא דמילתא כיון דעוברת ע"ד היא מינח ניחא ליה ע"כ ואי בפ"פ לר"ה וכה"ג שאינה עוברת ע"ד, בוודאי לא מינח ניחא ליה וז"פ) אבל ק' דאיתא בתוספתא דכתובות בהדיא נשים שאמרו שעוברת ע"ד צריכות התראה ויוצאות בלא כתובה לא התרו בהן יוציא ויתן כתובה ולמה לא הביאה כאן התלמוד ושמא לא הוה ידע לה עכ"ל, ומבואר להדיא דלענין להוציאה מבעלה לא בעי התראה, וגם בלא התרו בהן „יוציא" אלא שיתן כתובה ועיין בשו"ת רעק"א זצ"ל (סי' קי"ד) כתב מעצמי להוכיח כן דלענין איסור לא תליא בהתראה והוכיח עוד משמעתין דהרי רצו לפשוט מהא דב"ד מקנין וכו' ועבדי ב"ד מידי דדילמא לא ניחא ליה לבעל הרי דההוכחה דאף בלא קינוי א"י לקיימה ולא מחייבין אותו בקינוי' מידי עכ"ל, וכן יש להוכיח מדקאמר „הא לא קפיד" משמע דלא התרה בה ועיין מה שכתב הגאון הנ"ל הנוגע לשמעתין בסי' ק"א וק"ב ובשם התה"ד סי' רמ"ב יע"ש אלא די"ל דעיקר החידוש הוא שאפילו בזה"ז אחר תקנת רגמה"ג ז"ל יכול לגרשה בע"כ אף בלא התראה, וכן מתבאר מתשובת הגאון הנ"ל בלקוטים שבסוף ספר דו"ח תשובה להרב רבי יעקב אב"ק דק"ק מילא באריכות עיי"ש, וכך מבואר הדבר בשו"ת ב"ח החדשות סי' פ"ד עיי"ש ועיין בנוב"ת חאהע"ז סי' קנ"ט בסוף הסימן ועיין בתוס' רע"א פר"ק אות ד' מה שהקשה לפ"ז, ומה שכתבתי שם בחידושי, וצריך לפרש בלשון התוספתא שיוציא' היינו אם רצה כדי שלא יסתיר מסקנת גמ' דידן, ועיין בשטמ"ק כתובות שם באריכות ובשו"ת השיב ר' אליעזר:

שם סתמא דמילתא כיון דעוברת ע"ד היא מינח ניחא ליה ע"כ בשו"ת רעק"א הנ"ל סי' קי"ד העיר מזה על דברי התוס' יבמות ל"ח ע"ב בתירוצם הא' וברש"י ותוס' ר"פ ארוסה לפ"מ דבעי לאכוחי דאין יכול הבעל לקיימה, למאי ב"ד מקנין לה הא בלא קינו ג"כ תאסר וממילא תפסיד כתובתה, כיון דגרמה בסתירתה לאסרה עליו, ולתירוצם ב' ביבמות שם ניחא דבארוסה מדין עע"ד אתינן עלה כיון דלא יהא בידה לברר א"כ י"ל דב"ד מקנין לפוסלה מכתובתה דעוברת ע"ד אין מפסדת כתובתה אלא בהתראה, ומה דדחינן לעיל על האבעי' דהתראה דארוסה מקנא לה לאוסרה, היינו לפי הצד דיכול לקיימה וצ"ע עכ"ל ומפני כי הרגשתי בזה בעצמי לכן העתקתיה, ועיין בתשובת הב"ח שמציין כאן בהגהות הב"ח, ובמש"כ הגרעק"א בסי' ק"א: וכן יש לעיין בזה אי זה מקושר ויש לה שייכות במחלוקת דקינוי חובא או רשות עי' ד"ג, ובמד"ר פ' נשא עי' שם היטב, ועיין בתוס' גיטין צ' ע"ב ד"ה עם בני אדם וכו' וי"ל דכיון דבעיא בסוטה לא הויא אלא מדרבנן קאמר שפיר דמצוה לגרשה אבל זו חובה לגרשה מן התורה וכו' עיי"ש ובמהרש"א שם, והנה לפ"ז יש להעיר דאף למאי דמשני סתמא דמילתא וכו', אכתי לענין דאורייתא הוי חוב לו דמותר לקיימה אלא מדרבנן הוי זכות ויל"ע בזה מכמ"ק וקצרתי:

שם ובעל הא מחיל ליה לקינויו, עיי"ש בפרש"י וצ"ל דלמ"ד אוסרין על היחוד י"ל כמש"כ בתוס' שאנץ ובתוספי הרא"ש כאן כמו שהבאתי לעיל, וכיון דמסלקא ליה לקפידא דילי' לית כאן איסור דע"י היחוד בלחוד, או דילמא כיון דקני ליה מעיקרא לא מצי מחיל ליה, אפשר דהוא מטעם שוויא אנפשיה חד"א או מטעם נדר או מטעם הודאה ודו"ק כי קצרתי, - וקאמר ת"ש וכו' וא"א קינויו מחיל עבדינן מידי דאתי בעל מחיל, ולפי מה שהסברתי, בזה כ"ע מודי דיכול למחול כיון שהוא בעצמו לא קנא, וא"כ איכא זילותא דב"ד כמו שפרש"י, ומשני סתמא דמילתא אדם מסכים ע"ד ב"ד ומקנינן ליה, ואי אתי ומחיל מחיל כמו שפרש"י, וצריך להבין דבזה הלא כבר קאמר לעיל סתמא דמילתא מינח ניחא ליה ומסכים ע"ד, אלא מאי דאף אי אמרינן דזכות הוא לו, מ"מ דילמא מחיל, וא"כ מאי משני סתמא דמילתא וכו' הא מ"מ אי מחיל מחול ואיכא זילותא, ודוחק לומר דבאופן זה ליכא שוב זילותא דב"ד ועיין כתובות (כ"ו ע"ב) ובתוס' ד"ה ואסקנה ובב"ת (דל"ב א'), ולו"ד הו"א דבזה דמשני סתמא דמילתא אדם מסכים ע"ד ב"ד, היינו דכיון שמסכים ע"ד ב"ד, וא"כ אלים מעשה ב"ד דלא מצי שוב מחול דא"כ מאי כח ב"ד יפה, וכמו שהאריך בעונג יו"ט סי' ק"י דשליחות דב"ד עדיף יותר משליחותא דעלמא עיי"ש ה', ועיין בבאר יצחק סי' א' בזה, וכן הביא העונג יו"ט בשם הפ"י בקדושין דשליחות דב"ד עדיף משליחות דעלמא דאע"ג דאין שליחות לקטן מ"מ ב"ד שאני עיי"ש, ולפי"ז יש

להעיר בהא דקאמר לקמן אמרו ליה ולו' תאמר בסוטה שאין לה היתר וכו' משכחת לה דיש לה היתר וכו', ולפמש"כ משכחת לה דאין לה היתר בקינו ב"ד שהיה חבוש בבית האסורין או שהלך למדה"י, ולר' יוסי לשיטתו לכשיצא בעלה מביה"ס ישקנה, ושפיר קאמרי ליה לשיטתו תאמר בסוטה שאין לה היתר, בכה"ג שיקנאו לה הב"ד, שאין לו היתר כלל, ויש לדחות, וכן מתבאר ומובן היטב עפ"י סברא הנ"ל דברי הרמב"ם שמצאתי בהל' תרומות (פ"ז דין ט"ו) ח"ל חש"ו שקנו להן עבדים אינן אוכלין, אבל אם קנו להם ב"ד או אפוטרופוס או שנפלו להן בירושה הרי אלו אוכלין עכ"ל ומשמע אפילו בתרומה דאורייתא, והוא מתוספתא דיבמות כמו שהערה מקורו הכ"מ ז"ל, ועיין שם במ"מ שציין המצפה שמואל, על התוספ' והוא מטעם דאלים כח ב"ד משאר זכיות ושליחות דעלמא וא"כ ה"נ, ובמאירי שכתב דאף אם קינו לה ב"ד מהני מחילה ואע"פ שמן הסתם מסכים הוא לדעת ב"ד מ"מ אם מחל מחל שאין קינו ב"ד גדול מקנויו של עצמו עי"ש והוא כשיטת רש"י ז"ל:

שם מ"ש ת"ח דגמירי וכו' אמרי ליה אחליה לקינוייך ובעלה ת"ש דאמר ר' יאשיה וכו', לכאורה הא דלא מסתגר ליה בקמייתא דאמרינן מ"ס ת"ח וכו' וכפרש"י דלעולם מחיל עיי"ש **(הגה"ה וכה"ג מצאתי בדרך למודי בתמורה (דף י' א') דקאמר מאי הוי עלה וכו' אף שלעיל מזה הכריח רבא דא"כ מצינו צבור ושותפין עושין תמורה כגון דשווי שליח לאקדושי, וכן ראיתי ברש"ש שהעיר בזה, שוב הרגשתי שבשטמ"ק על הגליון אות י' הרגיש בזה כבר וז"ל דמקושיא דא"כ מצינו לאו הוכחה היא דכיון דאין הצבור ממירין אם הקדישו, דין הוא שיחיד שיקדיש לצרכן לא ימיר וכן בתוס' עכ"ל, ובזה י"ל קושית הגהות קרני ראם שם על התוס' דף ז' ע"ב ד"ה ין שכתבו דאף מתכפר עושה תמורה אבל ה"ה בעלים, דא"כ הדרא קושית הגמ' לדוכתי' ומוכח דדוקא מתכפר עושה המורה עיי"ש, די"ל דאי אמרינן מתכפר ג"כ עושה תמורה אז בק"צ שאין הם יכולים להמיר דין הוא שהבעלים ג"כ אין ממירים, אבל אי אמרינן מקדיש לבד עושה תמורה, אז היה ס"ד דרבא לומר שאין אנו נמשכים אחריהם דבלא"ה אין מתכפר פושה תמורה כלל ואין לו שייכית בגוה כלל, אבל אי נימא אף מתכפר עושה תמורה אף שגם מקדיש עושה תמורה, מ"מ גם מתכפר יש לו שייכית בזה וכיון שבציבור אין יכולים להמיר, גם הוא אינו יכול וכסברת השטמ"ק לפי המסקנא ודו"ק היטב:)** י"ל פשוט דמשום דיש לדחות דלכך בעינן ת"ח כדאמרינן לעיל (ו' א') או כדמסייע ליה לרב וכו' או משום דידעי לאתריי בו ופירש רש"י לומר לו מן התורה כשאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו עיי"ש, אף שלפי גמ' דידן היה מקום לפרש דידעי לאתרויי ביה דלמחול על

קינויו, אלא דלא שייך כ"כ האי לישנא לאתרויי ביה, ועכ"פ אין ראיה מכאן וזיל הכא קא מדחי ליה וכו', ע"כ צריך להביא האי ת"ש דר' יאשיה וכו', דמצי מחיל אחר קינו ולא אחר סתירה כדפליגי בזה ר"א ורבינא:

והנה יש לעיין לפי הבנת המגיד משנה פי"א דגירושין דין י"ד בדברי הרשב"א חידושי יבמות דאפילו בספק סוטה קאי עליה בלאו דאם בא עליה בעלה בדרך לוקה ממש טעמא דמילתא משום דאמרינן התם מגיד לך הכתוב שהספק אסורה כוודאי יע"ש ובמל"מ במקומות שמסמן שם המגיה וא"כ מנלן לאתרויי ביה דלילקי, הלא יכול לומר דמחיל לה מקודם, אליבא דמ"ד דמהני מחילה גם לאחר סתירה, וא"ל דמודה בעצמו שלא מחל א"כ נמצינו מלקין אותו על פיו וכה"ג הקשה השאג"א לענין ביטול חמץ ויש להאריך בזה ולענין התראות ספק ולא באתי אלא להעיר, ויותר נראה לומר דבעינן שיאמר כפירוש מקודם בפני סהדי או ב"ד שמוחל לה ומעשה הביאה בעצמו לא הוי מחילה, כמו שהביא בתוס' הירושלמי גירש כמו שמחול, ואפשר דלכך בעינן ת"ח שיאמר בפניהם שמוחל לה הקינוי, אבל בלא ב"ד ובלא סהדי לא מהני מה שמחול בינו לב"ע וצל"ע עוד בזה אי"ה ואופן מחילת הבעל מבואר מדברי המאירי שכתב ר"ל שהרשה לה להסתתר עם אותו שקנא לה קיניו מחול ואין סתירתה שאחר המחילה אוסרת אבל לאחר התירה כבר נאסרה לו ואינו יכול למחול ע"כ ולפ"ד היה אפשר לפרש הכוונה שנאסרה לו היינו להבועל ואי אפשר שירשה לה להתיחד עמו ודו"ק: שם ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה משכחת לה דיש לה היתר דאי בעי מחול וכו' עכ"ל, יש להעיר לפי מה שכתב הנוב"ק חאור"ח סי' ל"ה באשה שזינתה ונאסרה על בעלה איסור זה יש לדמותו לאיסורי נזיר שישנו בשאלה שהרי הטעם שנחשב קולא מה שישנו כשאלה הוא משום שבידו לעקור זה האיסור מעיקרו וגם בבעל מצינו כזה עפ"י מש"כ התוס' גיטין (ל"ג ע"א) וכו' יעש"ה ובחיבורי או"ת דף ט"ו ע"א בהג"ה ד"ה ובעסקי יע"ש, א"כ אכתי יש להקשות דנימא דסוטה יש לה היתר דאי בעי שדר לה גיטא ולאבטולי ולא נאסרה עליו כלל ואף אי נימא לאחר סתירה לא מצי מחול מ"מ יכול לעשות עצה זו, ואפסר דבאופן כזה לכ"ע יכול לעשות כן, כדי לעשות שלום בין איש לאשתו היכי דספק אם זינתה ודו"ק ויל"פ, וצ"ל דמ"מ מחוסר מעשה ולא מטעם זה מקרי היתר, ונדה עומדת לכך שאני, אכן צע"ק מהא שהבאתי לעיל תשובת המיימוני בנדר מאשתו דמותר להתיחד דמקרי יש לו היתר ע"י שאלה יע"ש ובמש"כ לעיל דבעיא להיות המחילה שלו בפני ת"ח, יש ראיה מכאן דקאמר דאי בעי מחיל, אף שמחוסר עוד ת"ח וה"נ בשאלה על הנדר כן יע"ש ויש לחלק וק"ל, ועיין מש"כ לעיל בחידושי פ"ק דף ז' דף כ"א מדפי הספר וראה בהגהות הגאון

בעל מלא הרועים למס' ערכין דף כ"ג ע"א בגמ' דלסוף איגלאי מילתא דכהן הוה יע"ש בהערה כיו"ב וקצרתי ועיין חידושי הרשב"א ריש כתובות ובשטמ"ק שם ובחידושי שם ואכמ"ל: שם בתוס' ד"ה ש"מ וכו', עיין בתשובת הב"ח וכנראוהוא בב"ח החדשות סי' פ"ד ששה במקום.

שמסמן לא מצאתי כלום, שמציין הב"ח בעצמו, כן ראיתי בקרן אורה שעמד בדבריהם, ועתה מצאתי גם במנ"ק שהביא בשם השיב משה ובית מאיר מה שכתבו בדבריהם, והביא שם חבל ראשונים שכתבו דעוברת ע"ד אפילו לבתר התראה אם רצה בעלה לקיימה מקיימה דלא כמהר"י הלוי יע"ש, ומה שהקשה במנ"ק דליפשוט ממשנה דריש סוטה דתנן נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה וכו', משמע דלא שהתה כדי טומאה מותרת לביתה והא הוה עוברת ע"ד כיון דנסתרה עמו ועברה על איסור יחוד עיי"ש נראה דלק"מ דהלא התם בדאורייתא קיימינן ואסורה לאכול בתרומה, אבל אנן בדידן מדרבנן הוא כמו שהבאתי התוס' דגיטין הנ"ל, וכמו שכתבו כל הפוסקים דמטעם זה איפשיטא האבעי' לקולא, וכן מה שכתב שם דהתראה לענין עוברת ע"ד סגי מפי עצמו וכמו לענין להפסיד כתובתה דסגי בהתראה מפי עצמו כמ"ש הרמב"ם הובא באהע"ז סי' קט"ו ומביא כן בשם שו"ת גאוני בתראי סי' כ"ו יע"ש, יש להאיר בדברי המאירי ז"ל שכתב כאן ומ"מ דוקא בהתראה ר"ל שיתרה אותה בעלה „בעדים או בב"ד" שלא תתנהג עוד בכך ושאם תתנהג בכך שתפסיד כתובתה, אבל בלא התראה לא הפסידה, ומ"מ אינה אסורה עליו אף בהתראה עד שיקנא לה בעדים ותסתתר בעדים וכו' אבל התראה בלא קו"ס בין בהתראה שלו בין בהתראת ב"ד כל שרצה בעל לקיימה מקיימה עכ"ל, וטובה צפרנן של ראשונים, גם נראה חילוק מדבריו שהתראה היא נאמרת בכל לשון של התראה שלא תתנהגי עוד בדרך פריצות זו וכדומה בדברי תוכחה, אבל קינוי הוא דוקא בלשון המיוחד שמקנא לה אל תסתרי עם אותי פלוני וכן מסיים שם המאירי ושמא תאמר אחר שהנהגת הפריצות אינה אוסרת בה האיך ב"ד נעשים שלוחים לקנות ושמא מאחר שכל שאין שם קינוי אין הנהגתה אוסרת וכו' ואין חבין שלא בפניו, אין זה כלום שסתם הדברים וכו' ניחא ליה שיהי' ב"ד „מתרין אותה בכלל" וכל שהעם מרננין אחריה מפלוני' ניחא ליה שיהא ב"ד מקנין לה הימנו' עכ"ל, והוא כמו שכתב לעיל סוף פרק שני דיראה מתלמוד המערב שבפ"ק שיכול הוא לקנא לה מכמה אנשים כאחד ויראה לי משם דוקא שהזכיר את כולם בפרט הא אם אמר בדרך כלל לא תסתרי עם שום אדם אינו כלום שאם כן אף הוא אומר לה לא תכנסי בבה"כ עכ"ל, וכבר כתבתי בזה כ"פ, עכ"פ עם דברי המאירי הנ"ל יתיישב לנו כמה דברים שא"א להאריך ולפורטם,

ועיין בספר שו"ת מהרא"ל צונץ ז"ל המכונה באמת „משיבת נפש" סי' ס"ח שחקר בזה אם הודית על הקו"ס אפשר דמשקים לה ולמה לא יועיל מטעם הודאת ב"ד וא"ל כיון דלא הוי קינוי בעדים לא מתסרא כלל דאין לנו אלא כמה שכתוב בתורה ולא נאסרה רק במקנא לה בפני עדים דהוי פריצותא טפי רק בסתירה א"ל שאם הודית בסתירה שפיר יכול להשקותה וכו' יעו"ש, עוד כתב דאם יש עדים שנסתרה לא יהי' נאמן שמחל לה קודם שנסתרה כיון דנאסרה עפ"י עדים אבל כשמקנא בינו לבין עצמו שפיר יכול למחול לה מיד יע"ש עוד דברים שמשיב את הנפש, וכ"כ הב"ח החדשות סי' פ"ד דעוברת ע"ד א"צ התראה אלא לענין הפסד כתובה, אבל לא לענין לגרשה ואם אין עדים שהתרו בה וגם היא אמרה שלא התרו בה יכול לגרשה בע"כ ויתן כתובה ומשמע נמי מלשון מהר"מ דלא בעינן שתהא התראה בפירוש שאם תעבור תפסיד הכתובה אלא דאם התרו בה שלא תעבור עוד בין שהיתה התראה בפני עדים או אפילו בינו לבינה אלא שהיא מודה שהתרה בה הבעל נמי תפסיד כתובתה וכ"כ הריא"ז וכו' (עיין מל"מ פ"ב מסוטה בדין זה) וברגילה הפסידה כתובתה אפילו לא התרה בה כל עיקר וכו' יעי"ש:

ובזה המבואר בשמעתין יש לפרש מה שראיתי במד"ר פ' נשא סי' ו' בפסוק ושכב איש אותה, אותה זו שהתרו בה ע"כ ועמלו המפרשים שים שם בפירוש ד"ז עיי"ש בעץ יוסף וכולם בדוחק, אך י"ל דדוקא אותה שהתרה בה, אבל אם מחל מקודם הסתירה או אף לאחר סתירה למ"ד, אין כאן איסור ואין כאן השקאה ויל"ע: שם זקן ממרא שרצו ב"ד למחול לו מוחלין לו ובסו"מ וכו', יש להעיר קצת בפי' המשניות להרמב"ם פ"י מסנהדרין במשנה דחומר מד"ס וכו' וז"ל ולפיכך אמר אחד מן החכמים ז"מ ע"פ ב"ד שרצי ב"ד למחול לו מוחלין לו משום דלכן חייבתו תורה מיתה לכבוד ב"ד ומעלתה כמו שחייב המקלל אביו ואמו מיתה לכבוד אביו ואמו וכו' יע"ש, דא"כ יתחייב ג"כ שאם רצו אביו ואמו למחול על קללתן והכאתן ימחול לו שזה רק משום כבוד אביו, ולא מצינו רק בבסו"מ כן ויל"ע ועיין לקמן ישוב לזה: ובעיקר טעמא דמ"ד דמהני מחילה אחר סתירה, נתקשו בזה השואל בשו"ת רעק"א מהד"ת סי' ק' ואף הגאון המחבר השיב שנתקשה בה תמיד דאף לר"ש דס"ל דס"ט ברה"י ספיקו טמא, מ"מ במה דמחל על קינוי איך נסתלק הספק איסור, ובהכרח לומר כיון דבלא קינוי לא הוה איסור כיון שמחל על הקינוי עוקר הקינוי למפרע והיה כלא קינו (מה שאין חולשת שכלי מגעת דהא מכח הריעותא דנסתרה אחרי שקינא לה, זה מורה לספק דנטמאת, וא"כ מה מהני לענין זה מחילתו, הא סוף סוף בעידן הסתירה היה הריעותא שהוליד החשש שנטמאה) ה"נ אף דס"ט ברה"י וודאי טמא לא דדנין דודאי נבעלה דכל ספק נגע ברה"י איך אפשר לומר

כיון דהוא ברה"י דוודאי נגע, אלא דהתורהאמרה דספק זה יהי' דינו כוודאי והיינו כ"ז ששם ספק עליו אבל כשמחל על הקינוי והוי כלא קינוי אין כאן ספק לדונו כודאי את"ד עיי"ש, ואפשר להסביר במשהו עפ"י דברי המאירי הנ"ל דמחילה היא שמגלה דעתו שלא איכפת ליה אם מתיחדת שוב עם אותו פלוני שקינא לו ומרשה לה להסתתר עמו, וא"כ כיון שכל עיקר מה שאסרה התורה בסוטה הוא משום דרגלים לדבר ועיין תוס' ריש נדה וחולין ד"ט ולקמן דכ"ח והוא כיון שנסתרה עם אותו שקינא לה רגלים לדבר שזינתה, אבל אם הוא משוה לדבריו שחשב על אותו פלוני לטעות ואינו חושבו לפרוץ עד שמרשה לה להתיחד עמו ואינו חושדו כלל בזה, א"כ מגלה דעתו שאין כאן רגלים לדבר ונתבטל באמת הריעותא שנולדה מזה, כיון שהוא האיש באמת כשר הוא וטעות הוא שחשבו לזנאי ופרוץ, ודו"ק כי א"א לי להטעים יותר בקולמוס, ודברי המאירי מאירים ושמחים, ובזה יובן נמי הטעם בהא דרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו, הוא משום לא דמוחלין על כבודם, אלא ששוב אינם מחזיקים לבנם כ"כ פרוע לשמצה עד שנימא שירדו לסופו שילסטם את הבריות דבסו"מ על שם סופו הוא נהרג, וכיון שמחלו לו פירש שאינם מחזיקים לו במצב זה אלא שאולי יטיב בעתיד, שפיר מהני ודו"ק:

על הא דמשני ר"י מדסקרתא לאוסרה אבועל כבעל, יש לציין דבמדר' פ' נשא סי' ל"ג קאמר בהדיא הכי איש איש וגו' ולקנאות כל הנשים שיש בהן הויה כגון אלמנה לכ"ג וכו' לממזר ולנתין כדי לאוסרן אבועל כבעל ע"כ ושוב שם בסי' ל"ד בפסוק כי תשטה אשתו בראויה לאיש הכתוב מדבר להוציא אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט וכו' ופירש בעץ יוסף בשם ז"א דאלמנה לכה"ג שאין קדושין תופסין בה משו"ה אין משקין אותה דאשתו כתיב וזו אינה אשתו עכ"ל ותמוהין דבריו ולא קיי"ל כר"ע, ולמה דחקו לפרש הכי א"י, ועיין לעיל מה שהערותי כזה על דברת התוס' שכתבו דמתני' אתיא כר"ע: הנה בהא דקאמר הגמ' ת"ש ואלו שב"ד מקנין להם מי שנתחרש וכו' ומשני סתמא דמילתא כיון דעוברת ע"ד היא מינח ניחא ליה וכן לקמן דקאמר סתמא דמילתא אדם מסכים ע"ד ב"ד, צריך להבין דזה ניחא בהא שהיה חבוש בבית האסורין או שהיה במדה"י שהוא בריא בשכלו ואמדינן דעתו דמסתמא ניחא ליה ושהוא מסכים ע"ד ב"ד, אבל גבי שוטה וחרש לא שייך לומר כלל האי סברא דניחא ליה ושהוא מסכים על דעתם דאין כאן איש ודעת כלל, וצר"ל או שעיקר הקושיא היה רק משהיה חבוש בבה"א, או די"ל הכוונה דאח"כ כשישתפה יסכים ע"ד ב"ד ומינח ניחא ליה, אבל זה דוחק גדול ולא ניתן להאמר כלל, וא"ל דגבי חו"ש לא קשה כלל עבדי ב"ד מידי דדילמא לא ניחא ליה וכו', משום דאדרבה כיון דשוטה הוא אין אנו מתחשבין עם דעתו כלל ולא איכפת לן אם ניחא

ליה או לא, וגם בחו"ש ליכא זילותא כלל, אם אח"כ כשישתפה ויתפקח, ימחול מה שקינאו ב"ד, והא דבאמת מקנין לה ב"ד לבד מה דתנן לפוסלה מכתובתה עוד י"ל משום דקטן וחו"ש אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו למ"ד, ואפשר ג"כ דזה מקרי ספינן ליה בידים עיין תוס' בכורות דף כ' ד"ה רבינא וכו' עי"ש ודו"ק, ושפיר מקרי בר קינו, ומיושב מה שהקשתי לעיל דת"ל דאינו בר איסור כלל, וכל שתבעל ואינה אסורה עליו לא היה מתנה עמה ?

משום דמקרי בר איסור משים זה, וכמו שמקרי קטן בר זביחה לענין שחיטה כמו שמבואר בש"ך סי' ב' ס"ק כ"ז ובהב"ש שם סי' א' בשם מהרי"ל ועיין בשו"ת שיבת ציון סי' ד' בשם הנוב"ת ובהגהות יד אברהם שם, ועיין בח"ס אור"ח סי' פ"ג אם מותר למסור שוטה לבית חנוך שיאכל סם טריפות עיי"ש שמסיק שאסור, וכן הסכימו כמה אחרונים הלא בספרתם, וכן אם בא חרש על א"א הולד ממזר כמו שמבואר באמרי בינה הל' שבת סי' ט' ומתפלא שם על המפג"ד בפתיחה כוללת שמסתפק בזה אם הולד ממזר עיי"ש, וא"כ משום כך שפיר ב"ד מקנין לה, ולא מחלקינן אם ניחא ליה או לאו, אלא דזה יקשה דלפי הנראה מפשטות לשון רש"י ד"ה עבדינן וכו' והאיך אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו וכו', דמטעם שליחות הוא דריבתה תורה שב"ד מקנין עבורו, וא"כ הא קיי"ל אין שליחות לחו"ש ש זה יבואר לקמן בדברינו בע"ה דהנה בבאר יצחק חאור"ח סי' א' ענף ד' הביא מכאן ראיה לסברת התה"ד דזבין לאדם אף להוציא חפץ מרשותו דאלמא דמשום זכות נגעו בה הא דאמרו ב"ד מקנין להן ומחמת דמצוה עליו לגרשה הוי זכות וזכין עבורו בהקינוי ועיקר הקנוי הוא לאסור עליו אשתו אם תעבור על הקינוי, והא התם מוציאין חפץ ממנו שאוסרין אשתו המשועבדת לו לכמה דברים ובכ"ד מצינו דשווי' רבנן לבעל כלוקח ובהקינוי שתאסר אשתו עליה הוי בזה הוצאות חפץ מרשותו דיוציאו אשתו ממנו אפ"ה דנו בזה דין זכות כיון דאנן סהדי דנ"ל א"כ מוכח מזה כהתה"ד הנ"ל דאף להוציא חפץ מרשותו ג"כ דמנינן זכות היכי דאנן סהדי דניחא ליה את"ד ולענ"ד בע"כ מוכרחין אנו לומר דלא דיינינן גבי אשה על צד הממון והשעבוד שיש בהפקעתה דאל"כ יקשה בהא דסוף יבמות דפליגי ר"ט ור"ע אי עדי נשים צריכין דו"ח וקאמר שם דמ"ס כיון דאיכא כתובה למישקל כד"מ דמיא יע"ש הא בלא"ה י"ל דס"ל דהפקעת האשה חשוב דין ממון וכן למאי איצטריך בריש מכילתין ב' ע"ב ג"ש דדבר דבר לענין ע"ס הא האשה חשובה כממון הבעל וצריכין שני עדים להפקיע שעבודה, א"ו דבזה אין אנו מסתכלין על צד הממון שבה וכמו שמצינו שע"א נאמן לומר נתנסך יינך אף שעי"ז יפקיע היתר היין וצריך לשפכו, מ"מ הוא רק על איסור הוא בא ולא איכפת

לן מהצד הנגרם עי"ז וז"פ ומה שפסק הקצה"ח סי' ל"ח דשנים שהעידו באחד שנתנסך יינו והוזמו חייבין העדיםלשלם דמי היין ככל ע"ז יע"ש כבר חולק עליו בנתיבות שם עיי"ש ויש להאריך בזה אך אכ"מ, ועיין ירושלמי ספ"ב דכתובות ובפירוש הפ"מ והק"ע שם דלפירוש הפ"מ ראיה להקצה"ח ולפירש הק"ע ראיה להנתיבות עיי"ש בס' ד"א ובס' דברי חיים, וקצרתי ולא דמי למה שהביא הש"ש ש"ו פ"ד דברי הר"ן סנהדרין גבי מע"ש דאין נאמן ע"א משום דהוי ממין גבוה יע"ש מה שהקשה הש"ש דהתם בעיקרו הוי דבר שבממון אלא שפתיך ביה איסורא כמובן וז"פ ול"ד לנתנסך יינך, ועיי"ש בש"ש ש"ז פ"ד ד"ה ועוד יעוש"ה ודו"ק וא"כ הכא אין אנו דנין אלא בזכות שבאיסור וע"ז מקרי שאנו מזכין ליה שלא להיות עם פרוצה ולהפסידה מכתובתה והמעיין יבחר, ועיין בב"ק (קי"ב ע"ב) אבל פתיחא כיין דממונא מחסר ליה וכו' ודו"ק:

ושם בענף ה' אמר דמסוגיא זו דסוטה יש להביא ראיה לשיטת הרמב"ם דהמזכה לשוטה ע"י בן דעת זכה, דאל"כ איך יכולין לקנות עבורו בתורת זכות והא אין זכין לחש"ו ואיך חל כלל הקינוי דהא אמרו שם דכשיבריא חל הקינו כדקיי"ל באהע"ז (סי' קע"ח סי"ג) וא"ל דשא"ה בסוטה דהוי גזה"כ דא"כ קשה דמאי מקשה הגמרא בסוטה שם דכי עבדינן מילתא דאתא בעל ומחיל וכו' והא י"ל דשא"ה דהוי גזה"כ אע"כ מוכח דאף דדרשינן זה מן איש איש אפ"ה אין זה רק מצד זכות וכפירוש רש"י ומוכח נמי דזכין לחש"ו מה"ת את"ד יע"ש, וכן שם בסי' ב' ענף ב' הביא ראיה מגמ' זו דבזכות גמיר ח"י אח"כ לבטל ולצווח דחוב הוא לו יע"ש, ונעלם ממני שכבר הקדימו להרגיש מגמ' זו המחנה אפרים ז"ל והוא בהל' זכיה ומתנה סי' ו' יע"ש באורך, והובא גם בעונג יו"ט סי' ק"י ופלפל בדבריו ליישב יע"ש דזכות ב"ד אלים טפי והביא שכן מנא בפ"י שכתב ג"כ דשליחות ב"ד עדיף משליחות דעלמא דאע"ג דאין שליחות לקטן מ"מ ב"ד שאני עיי"ש, ולפ"ז נידחית נמי הראיה לשיטת הרמב"ם דיש זכיה לשוטה ע"י אחר, משום דב"ד שאני והרמב"ם הכי ס"ל לסברא אלימתא זו דאלים כח ב"ד, כאשר כבר הבאתי למעלה פסק הר"מ ז"ל בהל' תרומות דב"ד שקנו להם עבדים יאכלו בתרומה, וע"כ בב"ד שאני וזוכין עבור חש"ו ועיי"ש היטב בהג"ה בעניו"ט שם מה שכתב בביאור דשמעתין וכן עיין שם בבאר"י מה שמפלפל עפ"י דבריו לתרץ קושית התוס' דכ"ד ע"ב בד"ה ור"י וכו' דלר"י הב"ד מקנין בתורת זכיה וכו' עיי"ש, אי היי הא דאורייתא אי דרבנן יעו"ש וקצרתי ובר מן דין יש לימר לענ"ד, דדוקא בדברים שבממון ושנוגע לקנינים של החש"ו בזה פליגי הרמב"ם והרא"ש אי יש זכיה, אבל בזכות רוחני כי האי דבסוטה וכמו שביארתי לעיל דהוי בגדר אוכל נבילות וניחא ליה לאפרושי ליה מאיסורא ומפרוצה כזאת דיש בגדר

אפשרות שזינתה עליו וא"כ בזכות כי האי שנוגע לנשמתו אף בנשמת שיטה ג"כ זכין בעבורו לכ"ע, אבל אין ראיה מכאן לקנינים דעלמא בזכות גופני, ובזה יש להתיישב ישב מהא דכתובות י"א דקטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד יע"ש, אבל לא דמי, דהתם אני רוצים לחדש עליו זכות מה שקודם לא היה מחויב כלל ואינו בר הכי שיכנס בגדר החיובים הישראלים האלה, אבל הכא כמו שביארנו הרי הוא יאכל נבילות ומצווין אנו להפרישו, לכך שפיר זכינן בעבורו כה"ג ודו"ק, וגם עיין בבא"י ענף ו' ד"ה נחזור וכו' ודו"ק, ויש עוד לעיין אם לא יהי' סתירה לדברי, ועיין שם בבא"י סוף ענף ה' שמביא מהא דכתובות (דמ"ה) ומדחה שם דברי הקצה"ח סי' שנ"ח, ומשום דהתם שאני דב"ד יורדין לנכסיו ונותנין תכשיט וכמו דאמרינן בסוטה דב"ד שאני, ה"נ אדם מסכים ע"ד ב"ד ואף מיעוטא ליכא כלל וה"ה בתכשיט דב"ד נותנין וודאי מסכים ולכן מותר ליטול שלא מדעתו ע"י ב"ד עיי"ש, ולפמש"כ י"ל דשאני הכא דב"ד שייכי בגווה לאפרושי מאיסורא וניחותא דמצוה שאני כמו שכתב הקצה"ח שם לדעת הב"י וזכין ליה שלא לחוות עם פרוצה, אבל בעלמא גם ב"ד לא שייכא בגווה, אם לא במקום שהפקר ב"ד הפקר, רק מדברי הרמב"ם הל' תרומות הוי ראיה, ועוד כמו שביארתי לעיל דלא שייך אדם מסכים על דעת ב"ד כלל גבי שוטה והגמ' פריך בעיקרו רק בהיה במדה"י או חבוש בבית האסורים ודו"ק, ויש לעיין עוד מדברי הרמב"ם סוף הל' נחלות דין י"א דמי שנשתטה או שנתחרש ב"ד פוסקין עליו צדקה, עיי"ש וכתב הכ"מ הטעם משום דמסתמא כל אדם ניחא ליה למעבד צדקה מממונו וכו' עיי"ש ומוכרח דזכין לאדם גם בח"ש וי"ל לפמש"כ ועיין באב"מ סי' ע"א ס"ק ה' יעו"ש באורך בהסבר דברי הרמב"ם וכדבריו בקצה"ח שם הנ"ל וקצרתי:

כן העיר שם בבא"י מהא שכתב רש"י לקמן כ"ז בד"ה וקנא והביא וכו' ואי קשיא בקנוי נמי כתיב את אשתו דמשמע דבעל מקנא ולא אחר, הא מתרבי מאיש איש דמקנין לאשת חרש עכ"ל, ולפ"ז שפיר הקשו התוס' דלר"י מנלן אשת חרש דמקנין דא"ל מתורת זכיה מדרבנן דהא משמע וקנא ולא אחר כמש"כ רש"י הנ"ל וכיון דלא מתרבי מאיש איש א"כ יש לדון מיעוט הנ"ל ולולי דברי רש"י הנ"ל י"ל דדוקא גבי והביא איש את אשתו דכתיב „האיש" בזה י"ל דממעט להו וכמש"כ התוס' בב"מ (דצ"ו) בד"ה שליח וכו' דאישות משמע דלא שליח וכו' ולא גבי וקנא את אשתו דהא לא כתיב וקנא האיש וכו' את"ד.

ובזה י"ל קצת דבפסוק למד כתיב או איש אשר תעבור עליו רוח קנאה וקנא את אשתו וכו' והוה כמו שכתיב וקנא איש את אשתו שכתיב ברישא דקרא, גם יש לפלפל בזה דלפלוגתת ר"י ור"י בב"מ שם בהפרה ע"י שליח וכו' אפשר דה"ה בקינוי דכתיב שני פעמים וקנא את אשתו דמשמע ג"כ בעלה דוקא ולא שלוחו ולכן ר"י לא ס"ל כלל דמקנין

לאשת חרש משום דהאנתמעט שליחות וה"ה זכיה משא"כ לר' יהונתן עיי"ש בבא"י, ועיין במד"ר פ' נשא סי' ל"ג שאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם לפי שנאמר והביא האיש את אשתו האיש משקה ואין ב"ד משקין או האיש מקנא ואין ב"ד מקנין דבר אל בני ישראל וקנא לרבות ב"ד שיקנאו ע"כ דמשמע דוקא ב"ד ולא אחר ומבואר דברי רש"י במדרש הנ"ל והכי איתא בירושלמי, ועיין בעונג יו"ט הנ"ל שהעיר בזה דמנ"ל דמרבינן דוקא לב"ד ולא לשליח אחר כיון דמצד זכות הוא עיי"ש, והנה שניהם לא הזכירו כיסוד לדבריהם דברי הנוב"ת חאהע"ז סי' קנ"ט שכתב להסתפק אם יצא הבעל חבית האסורים ואמר שלמפרע לא היה ניחא ליה בקינו שגם הוא ידע שאשתו עוברת ע"ד ואפ"ה לא רצה לקנא לה אף דאנן קיי"ל דאחר סתירה א"י למחול אבל אם אמר שהקינוי לא היה ניחא ליה למפרע אינה אסורה עליו וכו' וכן כתב שהב"ד בעצמם צריכים לקנא לה ולא מצו לשלוח אצלה שליחא דב"ד לקנא לה, חדא שגם על הבעל אני מסופק אם יכול לשווייי שליח לקנא לאשתו ואף דבכל התורה שלוחו כמותו אבל לא לחוב וכו' והא דב"ד מקנין לה והם שלוחי הבעל כמש"ל שאני ב"ד דרחמנא רבי להו וכו', ועוד אפילו אם הבעל מצי משוי שליח לקנא לאשתו מ"מ הב"ד לא מצי משווי שליח דאינהו גופייהו שלוחי דבעל ואין שליח עושה שליח במה שאינו אלא מילי ומילי לא ממסרי לשליח וכו' את"ד ושייכות ד"ז דמילי לא ממסרי וכו' צ"ע לי הקטן, הלא אין זה אלא לאפרושי מאיסורא שהתורה נתנה כח לב"ד ע"י כל כח שבידם, ועיין בתשובת הרשב"א סי' שנ"ז בענין אי יכלו לקיים מצות שריפה ע"י שליח עכו"ם עיישי"ה, וראה מש"כ בזה בבא"י אור"ח סי' י"ד ענף ה' וצ"ע, ולכוונה רחוקה היה אפשר לפרש בזה דברי המדרש רבה פ' הנ"ל שאמר דבר אל בני ישראל ע"י ישראל מקנין ואין מקנאין לא ע"י גוים ולא ע"י תושבים עיי"ש ובמפרש שם העיר דהא בסוטה (דכ"ו) מסקינן דמקנאין על ידן עיי"ש, דלפי הנ"ל א"ל דב"ד שולחין לקנאות ע"י ישראל אבל לא ע"י גוי ותושב שאין להם שליחות וראה בפמ"ג בפתיחה ודו"ק, ועיין בבאר היטב סי' קע"ח סק"ו דה"ה אם קינא לה על פי שליח בשם הכנה"ג הגהות הטור ועיין בפ"ת שם ס"ק כ"ו בשם הח"ס ז"ל, שוב מצאתי במקרה בשו"ת מחנה חיים חאהע"ז שמתמיה על הנוב"י הנ"ל דהא אין זה חוב שלא תוכל לסתור עם איש זה אדרבה זה דת יהודית שלא תסתור עם שום איש זר ואם תסתור עצמה אח"כ עם הנחשד ותשהה כדי טומאה היא בעצמה תגרום החוב ע"י מעשיה אשר תעשה חוב לה שתאסר על בעלה וכן פסק במ"ח דמהני ע"י שליח ועיין בשו"ת ח"ס סי' צ"ו וכו' (כדברי הפ"ת הנ"ל) וגם א"כ כל אשה שאין בעלה בביתה לא תבוא לב"ד וממילא אין לה פחד השתיה (אין דבריו מובנים דבלא"ה אין משקים ע"י

קינו ב"ד) וגם א"כ דנימא דגם הבעל לא יכול לעשות שליח א"כ כי אמר בריש סוטה לא לימא אינש בזה"ז וכו' הרי יכול לומר ע"י שליח דלא הוי אסורה עליו וצ"ע, וז"ל כנה"ג סי' קע"ח לענין הלכה כתב בתשובת כ"י להר"ר אליעזר דילמגודו דקינו ע"י [עצמו] ראוי לחוש לה וה"ה אם קינא לה עפ"י שליח דששא"כ וה"ה אם קינא לה עפ"י שנים שלוחים הן הן עדיו, וכן מצאתי בתשובה כת"י לגדול אחד עיי"ש, ונראה דאפילו אי יכול לעשות שליח לקינוי, מ"מ אין יכול להשקות ע"י דלא עדיף מב"ד וז"פ, ועיין דוגמא לזה בתוס' בב"ת (פ"ב ע"א) ד"ה עד שתהא לקוח וכו' פ"ה דקורין בעלים דששא"כ וכו' ואין נראה שיקראו בעליה כדמשמע בירושלמי וראה בגיטין מ"ז ע"ב ד"ה בצרן ושיגרן וכו' וכן מסתפקנא בקינוי ע"י כתב אי מהני וידוע שיטת הרמב"ן לענין גירושין בכתיבת הבעל וקצרתי, ולהנך פוסקים דמהני קינוי דבעל ע"י שליח, ל"ק דא"כ למ"ל קרא לרבויי דב"ד מקנין לה, די"ל דאתי לרבויי דנעשו שלוחים אפילו שלא מדעתו וז"פ, אחרי כותבי זה מצאתי שבדבר אשר כתבתי להעיר על דברי הבא"י הנ"ל שבשו"ת עין יצחק ח"ש סי' נ"ב ענף ד' שזקני ת"ח האמיתיים כ"ז שמזקינין דעתן מתישבת עליהם ובראי' אחת שהביא שם לענין מזכין גט במקום חליצה מסוגיא דידן כתב לדחות בזה"ל, אף אם נדחוק לחלק דשא"ה בעע"ד דלכן מינח ניחא ליה משום דמאוסי' בעינו ולא מחמת המצוה לגרשה ובאמת זהו דוחק דהא הב"ש בסי' ק"ז ס"ק ח' כתב דאם לא זינתה בעדים אינה מאיסה ליה, וגם אם זינתה בעדים לא ברור כ"כ לומר דמאיסה ליה כדאיתא התם ובדוחק יש לחלק עוד דשא"ה דגוף הקינוי הוי מצוה משא"כ בנ"ד דגוף הגירושין לא הוי מצוה עכ"ז כיון דאין הכרעה ברורה בין הך דסוטה לנ"ד וכו' יע"ש הרי שהרגיש בעצמו במש"כ קצת וברוך שכוונתי לדעתו הגדולה ועיין שם עוד בענף ד' וה' בס' נ"א ועוד בכ"ד בענין זכות גמור אי יכול למחות, וכן מצאתי שהעיר כסברתי בעין יצחק הנ"ל סי' ע"ט לבן המחבר אות נ"ז דמה שהב"ד מקנין לכל אלה נראה דאמרו זה מסברא משום מהחיוב מוטל על ב"ד להשגיח שלא יהי' העם נכשלין בעבירות ולכן מקנין להפרישם מאיסור וא"כ במקום דהב"ד שמעו אשר יש עדים היודעים שהיא אסורה לבעלה למה לא יהי' מחויבים לחקור ע"ז וכו' עיי"ש, וזה אשר פסק הרמב"ם פ"ו מהל' יו"ט דין כ"א חייבין ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים וכו' ויבואו לידי עבירה וכן יזה בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה עי"ש והועתק בש"ע אור"ח עיי"ש ובמ"מ דין כ"א, ונעלם ממנו דבריו של אבא אבי ישראל בבא"י ובעי"צ הנ"ל: שם אלא לאחר סתירה אינו מחול ש"מ ע"כ, עיין מנ"ח מ"ע

שס"ה שהביא בשם הר"ד ערמאה דתיכף אסנסתרה אפי' קודם ששהתה שיעור טומאה לא מהני מחילה ולא כ' ראיה לזה יעי"ש.

ועיין בנוב"ת סי' ק"ס חאהע"ז שהסכים לדברי השואלים אם הא דבעינן כדי טומאה אם הכוונה רק לאפוקי אם וודאי לא שהו כדי טומאה אבל אם העדים באו ומצאום בסתר וא"י כמה זמן שהו בסתר אולי מחשב סתירה אבל לא החלטתי הדבר דהא הטעם דנאסרה אחר קו"ס היא משום דרגלים לדבר וכו' ולא מקרי רגלים לדבר אא"כ הרגל"ד מורים שזינתה וכששהתה כדי טומאה רגל"ד שזינתה עתה אבל תחילת סתירה הוא רק רגל"ד שרצונה לזנות וע"ד כן נכנסה עמו לבית הסתר אבל אכתי אין רגלים לדבר שנעשית מחשבתם וכו' יעו"ש, ולפ"ד אפשר להסביר קצת דברי הר"ד ערמאה, משום דעל הרצון לזנות נמי הוי רגל"ד ששפיר קינא לה ושוב אינו יכול למחול ודו"ק, וכן כתב בפשטות בשו"ת משיבת נפש (סי' ס"ח) דבאין יודע ששהתה כדי טומא' אפילו יש עדים שיצאו מבית הסתר וא"י אם שהו כדי טומא' לא מקרי סתיר' וכן משמע בסוטה (ד"ב ע"ב) דקאמ' לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא דאתא ואם איתא דבסתם סתירה אפי' א"י ששהו כדי טומאה חשוב סתירה ע"כ קרא אתיא אם העדים יודעין שלא שהו בוודאי א"כ פשיטא צריכא למימר מה"ת לחוש לטומאה א"ו בעינן ש דעו העדים ששהו כדי טומאה עכ"ל וכוונתו כמש"כ הנוב"ת הנ"ל, ועיין בפ"ת סי' קע"ח ס"ק ט"ו בשם תשובת בית דוד סי' כ"ה: (שייך לעיל על דברי הבאר יצחק) ומצאתי ת"ל בקרית ספר למרן המבי"ט ז"ל בהל' סוטה פר"א שכתב חרש או שוטה או שאינו בעיר או חבוש ושמעו שהיו מרננין אחריה ב"ד קוראין אותה ואומרים לה אל תסתרי עם איש פלוני דכתיב איש וכו' ריבה ב"ד ואם ראו ב"ד שנסתרה עמו אח"כ אוסרין אותה על בעלה נראה דהוי מדרבנן דקרא דאיש איש לא איצטריך לא לאוסרה לבעל ולבועל כמו שכתבו בתוס' פרק ארוסה עכ"ל ואף שדבריו האחרונים צ"ע מ"מ מבואר דעתי הגדולה שכל עיקר דין זה דב"ד מקנין לה הוא רק מדרבנן וא"ש בכמה ענינים, ונעלם זה מבאר יצחק ז"ל הנ"ל:

שם דף כ"ה ע"ב מעוברת חבירו וכו', הנה הרגישו כבר כמה גאונים להקשות דהכא תנן מעוברת חבירו וכו' לא שותות ולא נוטלות כתובה דברי ר"מ וחכמים אומרים יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאח"ז, וא"כ אזלינן בתר דרבנן אף שמדאורייתא ראוי' היא רק מדרבנן א"ר, ובסוכה כ"ג ע"ב בעושה סוכה ע"ג בהמה ס"ל לר"מ דכשר דמקרי ראוי' לשבעה כיון דמדאורייתא מחזי חזי ורק רבנן גזרו מקרי ראוי' לשבע' ומדוע כאן אינ' שותת עיון בהגהו' רצ"ח כאן וז"ל אבל חכמים דר"מ כאן אזלי לשיטיתיה' כיון דא"ר מדרבנן מקרי א"ר לשתיה, אלא דסיבה אחרת יש בכאן שיכול להפרישה וכו' ועיין

בהגהות מלא הרועים הכא שכותב לעיין בספרו הגדול מלא הרועים ערך איסור דרבנן יע"ש ואין ספרו בידי וכן הקשה בזה בהגהות מצפה איתן ותירץ דשא"ה דאין האיסור בגופו של דבר רק היום גורם, משא"כ הכא דהוי האיסור בגופו והכי מחלק המרדכי בפ' לה"ג גבי מהב"ע בין איסור שהוא מצד עצמו כמו טבל לאיסור שהיום גורם כמו מוקצה עיי"ש ומש"כ בענין ת"כ בסוטה למ"ד כתובה דרבנן בר הארכתי בזה בחידושי לעיל (די"ז) דף ע"ו מדפי הספר, וכמדומה שנעלם ממנו התוס' גיטין שהבאתי שם, ועיין היטב בשו"ת שיבת ציון סי' ט"ז י"ז שעפ"י דבריו שם על דברת השעה"מ הל' לולב י"ל ג"כ קושיא זו עיי"ש, ועיין בענין זה בכ"מ ובמשנה למלך הל' נערה בתולה לענין איסורי דרבנן וכן בחלוצה כאן ובתויו"ט כאן ולא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש ומסר לי להדפיס כבוד הגאון האדיר חריף עצום וכו' כקש"ת רבי"י דיסקין שליט"א מפיו יקרא אלי ואני כותב על הספר בדיו לתרץ הערת האחרונים הנ"ל בסתירת דברי ר"מ הדדי מסוכה דשם לדין דסוטה הכא, והוא א) שיש להעיר בהא דר' יהודא אומר שם דפסול מ"ט דר"י סוכה שא"ר לשבעה לא שמה סוכה ופרש"י והשתא דגזור רבנן אין עולין לה נמצאת שא"ר ליום ראשון ע"כ, ויש להקשות הא הכא רק ארי' הוא דרביע עלה, וא"כ הרי אשכחן ביומא (דף ח') גבי כה"ג ביוכ"פ אע"ג דאסור הוא בו בהציץ בכ"ז הוי ראוי ולא דמי לנשבר הציץ דהוה א"ר בעצמותו (א"ה עיין שם ברש"ש וברצ"ח ומש"כ בספרי או"ת בדרוש לדיני תפילין דמ"א ע"ב) וה"נ רק ארי' הוא דרביע עליה והו"ל ראוי? ב) ויש ליישב ובהקדם מה שיש להרגיש עוד בהא שפרש"י שם במתניתין דסוכה (כ"ד ע"ב) דתנן באילן או על גבי גמל כשרה ואין עולין לה ביו"ט ופרש"י בד"ה כשרה לחולו של מועד ואף ביו"ט אם עבר ועלה לה יצא ידי חובתו עכ"ל וצריך להבין הא לכאורה הוי זה מהב"ע וא"י ידי חובתו במצוה הב"ע כידוע ומ"ט דר"מ דמכשיר ע ג) ועכצ"ל בפשיטות משום דהוי רק עבירה דרבנן ולכך לא אמרינן לפסול בה משום חסרון שבאה בעבירה דעבירה דרבנן א"י לפסול בכוחה מצוה דאורייתא וטעמא טעים בה, משום דהא מהב"ע דפסול ילפינן מגזל (עיין סוטה ל' א') א"כ ילפינן רק כעין גזל דהוי עבירה דאורייתא, אבל לא בעבירה וה"ה גזל דרבנן אלא דעדיין יש לסתור זה ולפקפק בה דלכאורה לפ"ז יהי' דברי רש"י סתראי נינהו שהרי בפסחים (ל"ה ב') גבי ולא בטבל פריך פשיטא ומשני ל"צ בטבל טבול מדרבנן וכי', ופרש"י ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה וכו' יעו"ש, (א"ה עיין שעה"מ בזה ובספרי או"ת באריכות).

ד) אבל י"ל דהא גופא תליא בפלוגתא דידן דר"מ ור"י, דלר"י דס"ל דרבנן חשוב כדאורייתא ופוסל בסוכה שא"ר לשבעה מדרבנן, א"כעבירה דרבנן נמי בכוחה וחיזוקה

לפסול לגבי מצוה דאורייתא משום מהב"ע ולא יצא יד"ח, משא"כ לר"מ דמכשיר בסוכה, ומשום דאין דרבנן חשוב כמו דאורייתא וע"כ אין חשיבותא נמי לפסול המצוה ומצוה הבאה בעבירה דרבנן, נמי יד"ח שפיר, ואינו פוגם את הדאורייתא כלל וכלל, ומעתה מובנים דברי רש"י שפירש כן במשנה דסוכה שם והמשנה אתא כר"מ כמו שאמר בגמרא מתני' מני ר"מ היא, ואליבא דר"מ עצמו שפיר כתב דאם עבר ועלה יצא יד"ח אף ביו"ט, דלדידיה אף שבאה ע"י עבירה, אלא שהעבירה הוא דרבנן, לא חשיב לפגום המצוה ושפיר יצא יד"ח, משא"כ בפסחים שם כתב לפרש אליבא דהלכה דפסקינן כר"י (בהא עי' היטב בשעה"מ הל' לולב על דעת הרי"ץ גיאות שפסק הלכה כר"י עי"ש היטב פ"ח הל' א' ד"ה ומעתה) א"כ אף מהב"ע דרבנן כמי לא יצא ופסול גבי המצוה כאשר ביארנו לנכון ה) ולפי דברינו ניחא לנו עכשיו להבין טעמא דר"י דר"י ס"ל דפסול משום שא"ר לשבעה מצד זמן האיסור והקשינו לעול והא רק ארי' הוא דרביע עלי' ומדוע מקרי א"ר לשבעה, ומצד עצמו ראוי הוא א דיש לומר ולר"י לשיטתו לפי מה שכתבנו יתחייב מזה דאם עבר ועלה אה"נ דלא יצא וא"כ אחרי שגם אם עבר ועלה בדיעבד נמי ל"י משו' מהב"ע שוב לא מקרי זה א"ר רק משו' ארי' הוא דרביע עלה, אלא משום דבאמת לא יצא בה יד"ח ואינו ראוי מצד עצמותו של קיום המצוה בפועל, והוה נחסר אחד מתנאי והכשרי הסוכה, כיון שאינו יכול כלל לקיים בה מצות סוכה והוי א"ר ממש:

ואי"ל ולהשיב פשיט על קושיתנו הנ"ל ע"ד מש"כ בירושלמי שבת גבי קורע על מתו (עיי"ש פי"ג הלכה ג') אמר לון תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה (עיי"ש בפירוש המפרשים ועיין בשו"ת חוט המשולש להגרא"י מוואלזין זצ"ל פלפול ארוך בע"ז) ולפי שהעבירה תלוי' בזמן ויומא דקא גרם וה"נ האיסור הוי משום יומא טבא, דקא גרם דאין עולין ביו"ט ולק"מ, לא כן דהא אכתי יש לחלק שהרי הכא גם המצות עשה דסוכה תלוי' בזמן וא"ד להתם כיון דשניהם תלוים בזמן דמי ממש לשניהם אינם תלוים בזמן דמ"ש (א"ה והערותי לכ"ג) ומהא דאמר בירושלמי שם כך אני אומר הוציא מצה מרה"י לר"ה א"י בה יד"ח בפסח ? בתמיה עיי"ש, (ובפרי חדש לאור"ח תנ"ד בשם ספר בית מועד יעו"ש) יש לחלק דא"ד דהתם דהמצוה אינו בהכרח ליום השבח, אלא דמקלע לפעמים בשבת, אבל הכא הרי יו"ט ראשון דמצית סוכה העיקרית תלוי' בזמן כמו שהעבירה תלוי' בזמן ובזה יתורץ לנו דקדוק דברי רש"י ז"ל שכתב דא"ר לשבעה משום דאין עילין לה נמצאת דא"ר ליום ראשון ודלא כפירוש הריטב"א ועיין בשבע שטות להרשב"א סיכה דכ"א דמפרש לה משום דא"א לשבעה בלא שבת ובהמה א"ר לשבת ודמיא כמו שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה יע"ש, ובביאור דברינו הנ"ל, א"ש

דלפירוש הריטב"א יקשה מ"ט דר"י דפוסל כמו שהערנו אבל לפירש רש"י ניחא ודו"ק וא"כ שוב לא יונח לנו מ"ט לא מקרי זה מהב"ע כיון ששניהם תלוי' בזמן (ועיין תוס' סוכה ל' ע"א ד"ה משום וכו') ומ"ט דר"מ דמכשיר ועכצ"ל כמו שישבנו לעיל דבזה גופא פליגי ר"מ ור"י:

ולפ"ז נ"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן כידוע, וא"כ יש לחדש ד"ח בשיטת ר"מ דע"כ לא פליג על ר"י ומכשיר, אלא בתרי דרבנן, אבל בחד דרבנן מודי לר"י דמעכב בדאורייתא, והא דאמרינן בש"ם הכא דלר"מ לא אזלינן בתר דרבנן, משום דכיון דמדאורייתא מחזי חזי, זה רק דוקא בתרי דרבנן, והוא, לפי מה שביארנו דטעמא דר"י הוא אף שרק ארי' הוא דרביע עלה, אלא משום דס"ל דאף בדיעבד אם עלה לא יצא ומשום דמהב"ע דרבנן נמי מעכב ולא יצא יד"ח, וא"כ לפמש"כ התוס' בפ"ק דסוכה דף ס' ע"א ד"ה ההוא וכו' (ועיין תוס' יו"ט סוכה ובכמה פוסקים (וכן פסק המבי"ט בקרית ספר בכמ"ק וחד מנהו בהל' ציצית) דמהב"ע עצמה שא"י בה יד"ח הוא רק מדרבנן אבל מדאורייתא יצא ולא פסיל בה העבירה כלל וכמה מן הראשונים קיימי בשיטיתהו וראה בשאג"א, באריכות וכיון שכאן העבי' עצמה הוא דרב' כנ"ל ופסול זה דמהב"ע גופא הוי ג"כ רק מדרב' א"כ הוה לה תרי דרב' והוי דומיא דמקדש בחמץ דרב' בשעות דרב' דחוששין לקדושין כמש"כ התוס' פסחים ו' ע"ב ד"ה משש וכו' ובתוס' חולין ז ד"ה מותר מיד וכו' עיש"ה, ולכך מכשיר ר"מ משום דהוה תרי דרבנן ואזיל בזה בתר דאורייתא, אבל בחד דרבנן מודי ר"מ לר"י דפסול ואזלינן בתר הדרבנן לעכב את הדאורייתא, אולם ר"י לשיטתו כמש"כ התוס' בברכות (ט"ו ע"א) ובמגילה (י"ט ע"ב) וכ"ד ע"א ד"ה מי דלא ס"ל לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן וגם גבי תרי דרב' ג"כ אזיל בתר הדרב' עיי"ש ומש"ה פוסל אבל לדידן א"ש הכל דמחלקינן בין חד דרב' לתרי דרב' וזהו שי' ר"מ ג"כ, (א"ה עיין בבאר יצחק סי' כ"ו שהוכיח ג"כ בארוכה דר"מ מחלק בין תרי דרבנן לחד דרבנן, ור"י אינו מחלק בין תרי דרב' לחד דרב' עיש"ה) ומעתה מיושב היטב קו' האחרונים הנ"ל מסוגיאן דידן דגבי מעוברת חבירו דהוה רק חד דרבנן גם ר"מ מודה דאזלינן בתר דאורייתא וא"ר לשתיה כמובן:

ובהנחה סוברת זו יש מקום בראש ליישב נמי מה שיש להעיר דרבינו הקדוש סותר עצמו במסכת סוכה גופא שסתם בהא דסוכה על גבי גמל כר"מ דאזלינן בתר אדאורייתא, וגבי אתרוג של תרומה טמאה סתם דפסול, ואף שידוע שיטת רבעהתו"ס ודעימי' שתרומת פירות היארק דרבנן הרי דאזלינן בתר דרבנן ? (א"ה עיין בשעה"מ ובשו"ת ש"צ הנ"ל,) ולפי דברינו אתי שפיר דנאמר דרבי נמי מחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן וכר"מ, ואף

דס"ל במגילה דקטן כשר לקהמ"ג כר"י וא"כ אינו מחלק בזה וכדמוכרח מסברת התוס' די"ט שם, י"ל עפ"י מה שבארנו במק"א דהא דס"ל לרבי כר"י בקריאת המגילה לאו מטעמי' הוא, אלא משום דאזיל לשיטתו במכילתא פ' בשלח דתני רבי אומר עוללים אלו עוללים שבחוץ ויונקים אלו שעל שדי אמן וכו' אלו ואלו פתחו פיהם ואמרו שירה לפני המקום עי"ש וא"כ לפי מאי דאמרינן ספ"ק דמגילה הק"ו מה מעבדות לחרות ועו' ממות לחיים לא כ"ש פרש"י דהוי ק"ו משירה על הים, וא"כ קטנים חייבים במקמ"ג כגדולים מהך ק"ו גופא אליבא דרבי דומיא דשירת הים אבל אה"נ דס"ל לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן כר"מ, ולפ"ז שפיר סתם בסוכה שע"ג הגמל ואילן דהוי תרי דרבנן דכשר כר"מ, אבל באתרוג דתרומה דהוי רק חד דרבנן סתם דפסל כרבי יהודא שאף ר"מ מודה כאשר ביארנו וקצר' במקום שיש להאריך עוד, ועיין טעה"מ הל' מכירה, ע"כ דברי הרב (א"ה ועיין בשו"ת ר"ח כהן רפפרט בחחו"מ בהגהות נכדו ז"ל ואכמ"ל ועיין בתורת חסד להרב דלובלין זצ"ל סי' ל"א באריכות שהקשה כן על דברת רש"י דסוכה הנ"ל ובדברי הירושלמי שבת הנ"ל עיש"ה מיישב לה משום שתליא בזמן כנ"ל): ואענה אף אני חלקי לחלק בחילוקא דרבנן בין האי מרבנן לדעלמא, דשאני מניעת שתית סוטה למניעות דעלמא, דבעלמא ס"ל לר"מ דכשר ואין עבירה דרבנן מעכב כיון דמדאור' חזי ליה משא"כ גבי שתית מי סוטה, ומשום דהלא חזינן לגבי מהב"ע דעלמא איכא קצת מרבוותא דבשוגג ליכא משום מהב"ע לעכב ולפסול עשיית המצוה, כמו שהאריכו בזה האחרונים ז"ל.

ובח"ס חידושי פ' לולב הגזול דף ל' בד"ה ואולי י"ל וכי' כתב ועיין ר"ת בספר הישר ס"ל בשוגג ליכא משום מהב"ע וא"כ לק"מ ממצה של טבל דאיצטריך קרא לשוגג א"נ לאנסוהו יע"ש ומשום דשוגג לא חשיב עבירה כ"כ לפסול המצוה לגמרי, וגבי השקאת מי סוטה דבעינן שיהא מנוקה מעון האי „נקיון" הוי אפי' מרושם עון דשוגג כמו שכתבו רבעהתו"ס והדברים עתיקים באריכות במשל"מ פ"ב דין ח' ומשום דהכא שאני דענין בירור נסיי זה ולהמחות שמו הקדוש לא ניתן אלא על אופן זה שירא מנוקה מעוון כלל וכלל ואפי' שוגג (וחזינן לענין כהן שאנוסה אסורה לו משום קדושתו ועיין היטב מה שכתב בענין אונס החמדת שלמה סי' ל"ח ל"ט) ואפי' אי נימא דשוגג במצוה דעלמא נמי פוסל וכמו שהוכיח זה המהרי"ט אלגאזי ז"ל דף נ"ז ובס' פרי יצחק ומה שהשיג עליו בראיה ברורה כמדומה שנעלם ממנו דברי המהרי"ט בעצמו בספרי שמחת יו"ט שמדחה שם ראיה זו עיין שם סי' מ"ב דף קס"ה קס"ו בענין זה באריכות, ובמנ"ח מצוה א' ועוד, ובת"ח להרב דלובלין סי' נ"ח ובח"ש סי' כ"ט חאור"ח העיר מכ"ז שכת' הפ"י ועיי"ש

בדעת הרמב"ן ז"ל ומ"מ דעת המהרי"ט שם דבאונס לכ"ע אינו פוסל עיי"ש ובפ"י וכן נראה מדברי הח"ס הנ"ל שכתב „או שאנסוהו", ואכמ"ל בענין זה ויש לי ע"ז קונטרס מיוחד, עכ"פ חזינן דלא דמי כאן לדעלמא, שיש לי להוכיח דכאן אפי' עביר' באונס מעכב וכמו שוגג ואכמ"ל ובר מן הדין לפי מאי שהוכיח בארוכה במשל"מ הנ"ל דגם תשובה לא מהני ליה שיהיו המים בודקין אותה ומשום דגזה"כ הוא שלא יעשה המקום נס זה אלא למי שלא בעל ביאה אסירה כל ימיו יעוש"ה מה שלא מצינו דבר חידוש זה בשוה מקום, דתשובה לא מהני, וא"כ י"ל נמי לנ"ד דכאן אפי' מעוכב באיסור דרבנן שוב אינו ראוי לבירור נסיי זה ואין מנוקה מעון קרינן ביה דמ"מ נעשה עליו ובנפשו רושם רע, ופגם דלא יגרע משוגג, או בשעשה תשובה דג"כ לא מהני משום דגזה"כ הוא, ה"נ ס"ל לר"מ דכאן אפילו עבירה דרבנן מעכב, וכל העובר על ד"ח חייב מיתה, ור"מ ס"ל עשו חיזוק לדבריהם וכו' ומה"ט פשיטא ליה לרבינו הרמב"ם דאפילו ביאת ארוסתו בבית חמיו שוב לא מקרי ראי' לשתיה, והביאו האחרונים מזה ראיה דשא"ר מדרבנן מקרי א"ר לדאורייתא, ועיין ארצות החיים להמלבו"ם ז"ל ובס' זכר ישעיהו ועוד אין מספר, ולפמש"כ אין ראיה מכאן לדעלמא מטעמים שביארנו, ומפני שעכ"פ עושה רשם רע בנפשו פנימה ששוב א"ר לנס זה שקדושת נשמתו כבר נפגמת ונטולה לענין זה, אבל לא דמעלת הדרבנן מעכב לדאורייתא, ובפרט לפי הסבר הנכון שכ' בתו"ח סי' ל"א דדרבנן הוא רק איסור גברא ולא איסור חפצא יעו"ש ודו"ק אלא דכ"ז ניחא לפירוש הרמב"ם דמצד שאינו מנוקה מעון קאתינן עלה, אבל לא לפרש"י ז"ל ודעמי' דמשום א"ר לאישות הוא המניעה, ועיין במשנ"ל שם דין ח' בד"ה והנראה וכו' יעוש"ה, ומצאתי סברתי הנ"ל בח"ס אהע"ז ח"ר סוף ס' קמ"ה ד"ה מ"ש וכו' שכתב בזה"ל והדעת נותן כן עפ"י מש"כ הרמב"ן בפ' סוטה דאין שום מצוה בתורה תלוי בנס שלא בטבע כ"א השקאת מי סוטה מפני שאין השכינה שורה אלא במיוחסים שבישראל ולפיכך אם אין הבעל „מנוקה מעון כל דהו אפי' דרבנן שוב אי"ר לנס ההוא" וכו' עכ"ד השייך לעניני, ואף לפרש"י ז"ל יש לדחוק דאי"ר זה מעכב בכאן יותר מבעלמא, משום האי טעמא גופא, אבל עכ"פ לטעם הרמב"ם בוודאי א"ש ואגב אמינא דיש לפשר בין האחרונים, דבמצוה הב"ע בשוגג הוא פסול דרבנן אליבא דכ"ע אף למאן דסובר מהב"ע מדאורייתא הוא, ואף לר"ת דסובר דשוגג אינו פוסל במצוה, מ"מ מדרב' גם הוא מודה ויש לעיין בספ' הישר שם ויודו לזה ישרים(השמטה) שם ע"א לאו לאוסרה אבועל כבעל וכו' הנה ידוע חקירת האחרונ' אי נאסרה אבועל שני כיון שכבר נאסרה אבעל מבועל ראשון והביאו ראיה מכאן שג"כ כבר נאסרה על בעלה ואפ"ה אסרינן לה אבועל כבעל עיין הגהות מ"ל פ"ב מסוטה, ובכל

ספרן של צדיקים אשר הביא הבה"ט והפ"ת (בסי' קע"ח ס"ק ל"א והדברים עתיקים ולא באתי אלא למלאות באבני מלואים מש"כ בזה בסי' י"א סק"ב לדחות דברי השער אפרים בקו"א שכתב ראיה מכאן דאלמנה לכ"ג וכו' מקני להו לאוסרן לבעל כבועל אלמא אפי' היכי דאסורה וקיימא עליו אסורה לבועל עכ"ל והעיר באב"מ דהתם כיון דאיסור סוטה חייל לבועל חייל נמי לבעל אע"ג דאסורא וקיימא משום אלמנה לכ"ג אי משום מו"נ חייל ע"י כולל מגו דחייל איסור סוטה לבועל חייל נמי לבעל וא"כ שפיר חשיב ונטמאה ונטמאה אך לבעל ולא לבועל דע"י קינו תאסר לבועל וממילא תאסר משום איסור סוטה לבעל ע כולל דבועל, אבל בבועל שני לא שייך כולל כיון דהאי איסור סוטה כבר היה וכו' את"ד, ואני לא זכיתי להבין עדיין, דמהיכי תיתי לן לומר מתחילה דחייל האיסור כל הבועל, הלא אנן רוצין למילף דכל היכי דאסורא כבר אבעל מאיזה איסור שתהיה שוב לא יחול איסור טומאת סוטה אבועל, ובזה שפיר הביא ראיה מכאן שעכ"פ יש חלות טומאה על הבועל, ומה שאח"כ יחול האיסור ע"י כולל על הבעל זהו ענין אחר, מה שמסתובב ע"י החלות האיסור לבועל, ומאי יעשה למ"ד אין אחע"א אפילו בכולל, וכמו שכבר הערותי לעיל על הא דפריך הגמרא מקודם אי לאוסרן עליו הא אסורן וקיימין, דג"כ יקשה למ"ד אחע"א, ואפילו למ"ד אין אחע"א מ"מ נפ"מ לקוברו בין רשעים גמורים וכמו שהעיר כבר המאירי ז"ל „דמ"מ מועיל הוא לענין איסור לרבוי לאוין" ועיין בק"א ובת"ה יע"ש, וא"כ הש"ס לא נחית לזה להוסיף איסור' ומשו' איסו' כולל, וא"כ דברי הש"א כפשטן א"ש, ועיין בשו"ת הגרע"ק ז"ל בסי' קס"ח שהקשה כה"ג א דברי הב"ח דאיך שייך לומר דחל על הבעל בכולל דאחרים הא בהפך על אחרים לא מצי חייל דאין אחע"א אלא ע"י מוסיף דנאסרה על הבעל, א"כ בתחלה צריכים לדון דנאסרה על הבעל ומכח זה חל גם על אחרים עכ"ל, וכן העיר בזה האב"מ עצמו בשו"ת סי' י"ב עיי"ש באורך, ויש להשיב דכונת האב"מ דאין להביא ראיה מכאן דיהי' אח"כ באיסור כולל, אבל בבועל שני לא יהיה אח"כ כולל באיסור זה, אבל גם דברי הש"א י"ל כמש"כ והדברים שקולין הן ויבואו שניהם וקצרתי, ובענין זה כתבתי על גליון הנו"ב להעיר על מש"כ בקמא חאר"ח סי' ל"ה בד"ה והנה מ"ש שיצרף גם מספר תעניות לעון נדה וכו' הנה ז"פ שאיסור נדה חל על איסור א"א משום דהוי מוסיף מגו דאיתוסף איסור נדה לגבי בעלה וכו' יעש"ה ונ"ב פלא שלא דן נמי לחייבו משום איסור טומאה בבעילה שנית דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אף שאסורה עדיין עליו משום א"א, מ"מ טומאה הוי איסור מוסיף מגו דאיתוסף איסור טומאה לגבי בעלה אתוסף נמי לגבי הבועל יע"ש, אלא שיש לדון אם בגוונא דביאה ראשונה היה בנדתה וא"כ כבר היתה אסורה לבעלה

משום נדה, ולא הוי טומאה איסור מוסיף לגבי בעל דאין איסור טומאה חל על איסור נדה, ואם היה ביאה ראשונה בטהרה מנדתה ותיכף נאסרה לבעלה משום טומאה אז לא חל איסור נדה כלל כמש"כ הגאון המחבר שם יע"ש, וא"כ משכחת לה דלא יהי' חל כלל איסור סוטה על הבעל דהיתה בנדתה ושוב אפשר לא חל אף כשתטהר, עיין בשעה"מ הל' אי"ב ובזה יש לעיין על הירושלמי בסוף גיטין ועיין בח"ס חאהע"ז סי' ק"נ וקנ"ב וקצרתי, וכן יעוין בשו"ת שיבת ציון סי' פ"ח פ"ט בענין שבח"ס הנ"ל ועיין בשו"ת חוט השני סי' מ"ז שכתב כן בשם שו"ת מהרי"ו שצריך לסדר תשובה מחמת עון נדות בפ"ע ועון א"א בפ"ע דאיסור נדה מוסיף הוא וכו' עיי"ש ונעלם זה מהנו"ב ז"ל:

שם ב"ש סברי שטר העומד לגבות כג"ד וכו' עיין בפרש"י ותוס' שאנץ ותוספי הרא"ש, יעוין במנ"ק שהקשה דא"כ לב"ש בטלת ירושת בנו הבכור דמי שיש עליו שט"ח או כתובת אשתו ל"ש דין ירושת בכור דגבי בעה"ש הו"ל הנכסים מוחזקים וליורשין הו"ל ראוי ועיין בב"ת דנ"ה ובתוס' ד"ה א"כ וכו', יע"ש מה שהאריך בזה וכ"ד נכונים אלא שנראה להוסיף עוד דהאי מחלוקת היינו דוקא בשעה שנופל הספק והסכסוך והו"ל בעהש"ט מוחזק יותר בנכסים מן הלוה והו"ל כאילו שעבוד ליה מפורש דמקנה ליה אדעתא דהכי שיהא ידו על העליונה, וכמו שמצינו בנתן לו נאמנות מפורש וכדומה, ואף שבלשון השטר יד בעהש"ט על התחתונה אבל כ"ז שלא באו לידי זה, בוודאי עיקר הדבר ביד הלוה המוחזק קאי ואין הנכסים חשובין ראוי לגבי בכור, ועיין היטב לקמן בתוס' ד"ה בית הלל סברי וכו' מש"כ שם ודו"ק וכן נראה דאין לזה שייכות עם המחלוקת דאביי ורבא (פסחים ל' ע"ב) אם בע"ח למפרע הוא גובה אי מכאן ולהבא הוא גובה וכל היכי דאקדיש לוה וזבין כ"ע ל"פ דאתי מלוה וטריף יע"ש ופרש"י שהרי ממושכנין הן למלוה ואע"ג שהן שלו אינן ברשותו וכו' עיש"ה וכל הסוגיא שם, דאף לב"ש דכג"ד מ"מ לא למפרע, ואף לב"ה דאינו כג"ד מ"מ: בשעה שהוא גובה ממש זה גובה למפרע הוא יע"ש היטב, ופלא על בעל מנ"ק שלא הזכיר.

הגמ' דשם, וגם מפרש"י הנ"ל מבואר דאע"ג דשלו הן אלא שאין ברשותו, ראיה למש"כ לעיל דכ"ז שאין אנו באין לבית הספק „שלו הן" ובוודאי מקרי ראוי ומ"מ צ"ע מבב"ת שם, אבל הדרנא בידמגיטין דל"ז ועוד מכמ"ק מבואר שלא כדברי אלא שאפילו קודם שנולד כל ספק אוקמינן ברשותו לב"ש ויל"ע, ושוב מצאתי ת"ל בנחל יצחק סי' י"ב שהאריך הרבה שם ליישב קושית הש"ך על הב"ח בנדון זה עיי"ש שהעיר בכל המקומות הנ"ל כן הזכיר קצת מהא דפסחים הנ"ל, וכן הביא מבב"ת קכ"ד בהא דאם ירשו שט"ח בכור נוטל פ"ש וכו' יעו"ש היטב וינעם לך, ועיי"ש בסי' ל"ט בדבר שעבודא דאורייתא

ואכמ"ל בזה, ועיין בש"ש ש"א פכ"ד בשם תקפו כהן סי' ק"ל יע"ש ודו"ק, ועיין לקמן בתוס' ד"ה לאו כגבו וכו' משום דבעינן בית דין ולאו בידו דמי יימר וכו' ודו"ק: שם ע"ב תוס' ד"ה ב"ה אומרים וכו' ה"נ היא טוענת ברי, אבל הוא א"י לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דר"ה וכו' עיי"ש הנה תיכף בהשקפה עיונית הרגשתי לתמוה על דברי התוס' דכאן אליבא דכ"ע קשה דהתם הוי א"י אם נתחיבתי וכדכתבו התוס' להלן שהתם אפילו לב"ש מודים דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות וכו', אבל הכא הוי א"י אם פרעתיך ולכ"ע חייב, ושו"ר בהחפשי שהרש"ש מציין לעיין לקמן ל"א וראיתי שנשאל בזה ועיי"ש מה שתירץ ואין לדבריו כל תוקף, ומבואר היפך דבריו בש"ש בכמ"ק בשם הראשונים דבכתובה אדרבה עדיפא דהולכין בה אח"ר וגם אמרינן בה מגו להוציא ואפילו מחיים ע"ש, וכן מבואר שם (ש"ב פ"י) בשם המהרי"ט פ"ק דכתובות שכתב דברצון הו"ל כא"י אם פרעתיך כיון דוודאי נתחייב ובספק פרעון ברי ושמא ברי עדיף עיי"ש, ואפשר לומר דמשעה שנסתרה כבר הוה כמו שפרעה כתובתה, אלא שאח"כ יתברר ע"י המים אי הוה פרעון או לא, א"כ הוי כמו א"י אם נתחיבתי, דומיא למה שפסקו הט"ז ודעימיה בסימן ע"ה בחו"מ דאם פרע לחבירו ואח"כ נמצא מטבע מזויפת דהוה כא"י אם נתחיבתי יעש"ה ובפ"ת שם, וה"נ י"ל דהוי כספק אחר הפרעון, והו"ל כא"י אם נתחייבתי וי"ל משם כמובן, אבל הסברא בעצמה י"ל קצח וכמו שבאמת תירצו התוס' אח"כ די"ל מאחר שהתורה עשאה ספק עד שתשתה א"י לטעון טענת ברי, והוא משום דהתורה עשה, כוודאי אחר הסתירה, וא"כ הוי כמו שכבר פרע לה כתובתה אלא דהספק הוי עכשיו משום דלא יכלו לברר אי הפרעון הוי פרעון או לא, אבל עכ"פ לא הוי כמו א"י אם פרעתיך דעלמא ואף אם היא טוענת ברי שלא זינתה, מ"מ בזה סברי התוס' גם בקושיתם דלא מהני לה הטענה למחשבי' לספק בפרעון, אלא דלכה"פ הוי כמו ספק בחיוב, כיון דיותר נוטה לומר שפרעה, ודו"ק ולזה תירצו שבכלל אין ברי שלה חשוב כלל אף לענין ממון כיון שהתורה עשאה ספק כוודאי כך כוונתם וצריך להוסיף בדבריהם עשאה ספק כוודאי כדלקמן כ"ח ע"א ובתוס' שם, (ועיין תוס' ב"מ צ"ט ע"ב ד"ה והלה וכו' עייש"ה ודו"ק):

ועוד היה א"ל דבאמת צ"ע עוד על התוס' בקושיתם מברי ושמא, דהא לא ה"ל למידע ובכה"ג חידושו התוס' בכמ"ק דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף, ועיין תוס' כתובות י"ב שם ובב"מ צ"ז ע"ב ד"ה רב הונא וכו' והדברים עתיקים, ולזה י"ל דהכא דהוי בספק הפרעון והוי לן למימר דברי עדיף אף בשמא כי האי הגרוע, ומשום דהוי כא"י אם פרעתיך מיפה הדבר להעמידו על הברי אף בשמא גרוע, ומכח זה נסתפקתי בעיקר הדין

בא"י אם פרעתיך בדלא הוה ליה למידע אם חייב וחפשתי בש"ע ומצאתי בפ"ת סי' ע"ה ס"ק י' שהביא מחלוקת האחרונים בע"ז ה"ה התומים והנתיבות ז"ל ומסיק הנתיבות לדינא דא"י אם פרעתיך במקום דלא הל' למידע פטור יעוש"ה, וגם מסמן שם הפ"ת לעיין בס' בית מאיר לאה"ע סי' קע"ח סט"ו מענין זה עש"ה, וכן שם ס"ק כ"ז בדין של הט"ז היכי שנמצא מטבע מזיופת מציין בשם הב"מ סימן הנ"ל ועלה בדעתי שבוודאי נו"נ הב"מ בדיבור התוס' שלפנינו וחפשתי את הס' בית מאיר עד שהשגתי אותו, וראיתי שם בסי' קע"ח שכן הוא שהקשה אמאי בהני חמש נשי לא מהימנו להפסידה כתובתה מ"ש ממה דקיי"ל כב"ה אם מתו בעליהן עד שלא שתו אבדו כתובתן ע"י הקו"ס מטעם דכל שטר הע"ל לאו כג"ד וה"נ מה בכך שאין הנשים אלו נאמנות להפסידה הא מיד שנאמנת שלא לשתותה מה לי אם אינה בת שתיה ע"י מיתתו ומה לי מכח הנשים סוף כ"ס היה לה קו"ס בעדים ותפסיד הכתובה לב"ה מדאיני יכול להשקותה ?

וצ"ל דדוקא לגבי היורשים הוי לה איהי ספק והיורשים וודאים וכו' ואף דהיא טוענת ברי ואינהו שמא מ"מ לגבי דידהו הוי כא"י אם נתחייבתי דאם אבינו נפטר לא נכנסנו מעולם בשעבוד, משא"כ לגבי הבעל בעצמו מה בכך שהיה קו"ס והיא אינה בת שתיה אכתי היא טוענת ברי ואיהו שמא דהוי נתחייבתי וא"י אם פרעתי דלכ"ע חייב וכו' והכי מוכח מתוס' סוטה כ"ה ד"ה ב"ה וא"ת מ"ש מפלוגתא דר"ה ור"י וכו' וק' למה לא הקשו לכ"ע דבא"י אם פרעתי הא לכ"ע ס"ל ברי עדיף א"ו לגבי יורשים חשוב א"י אם נתחייבנו, וא"ל הא התוס' משני וי"ל מאחר שהתורה עשתה ספק עד שתשתה א"י לטעון טענת ברי וא"כ מה בכך דפרעונו ספק הא קיי"ל דאף בטענו שניהם ספק על הפרעון דפטור וכו' זה לק"מ דהתוס' לא כתבו אלא שאין לברי זו חשובות דטענת ברי לענין להוציא ממון מכחה אף בא"י אם נתחייבתי, אבל בא"י אם פרעתי שחיובו הברור לא רובץ עליו עד דידע וודאי שפרע אלא דאם גם התובע מסופק על הפרעון פטור מטעם שאין מוציאין ממון בטענת ספק אבל הכא מ"מ הא היא תובעת ברור ופשיטא שחייבאת"ד ואח"כ מביא דברי התומי"ם והמל"מ בא"י אם פרעתי היכי דלא הו"ל למידע יעש"ה ונתתי שבח והודאה לאל על חלקי שזכיתי לכוון במקצת לדבה"ק ב"ה וב"ש, וכן מבואר שם מדברי התומים סי' ע"ה דגבי כתובה הוי א"י אם פרעתיך דכתב ובהכי ניחא ג"כ דברי התוס' כתובות דמאי הקשו דהא ס"ל ארוסה יש לה כתובה א"כ תיכף משעת אירוסין נתחייב בכתובה והוא יטעון דילמא זינתה אח"כ והיא טוענת ברי לא זינתה א"כ הו"ל א"י אם פרעתיך וחייב וכו' יע"ש, ועיין מהרש"ל כתובות דף י"ט ע"א תוס' וכמין וכו' שכתב צ"ל דשאני כתובה שהרי לא ניתנה לגבות מחיים ולא שייך כה"ג לומר הא דר"נ

וכו' דהא לא חל שעבודה על הכתובה מחיים כלל וכו' וכן פי' הר"ן עכ"ל, ודברים אלו מסייעים להרש"ש ובחידושי לכתובות שכתבתי בנערותי הקשתי דא"כ האיך חל מכירת כתובה דהוי דשלב"ע, וכן מצאתי בשם הפ"י ב"ק דפ"ט וכמדומה שמצאתי בזה אח"כ בחידושי הרי"מ באיזה מקום ויל"ע בזה עוד, ועכשיו ראיתי בח"ה שהביא במקצת דברי הב"מ אבל מסרסו עד שאינו מובן שוב השגתי ספר התומים ועיינתי שם בס' ע"ה ס"ק כ"ב שאחר כל האריכות בדין זה בלא הו"ל למידע בספק א"י אם פרעתיך הביא התוס' סוטה שלפנינו ומשמע דס"ל דאף דאמרינן ברי עדיף אפי' בדלא הו"ל למידע מ"מ בא"י אם פרעתיך דהטעם משום ספק אין מוציא מידי ודאי בעינן הו"ל למידע דאל"כ למה הקשו לר"ה ולר"י ולא לכ"ע דהא א"י אם פרעתיך לכ"ע חייב וכאן אם זינתה והפסידה כתובתה ה"ל כא"י אם פרעתיך וקשיא לכ"ע א"ו דבזה שפיר ס"ל דבעינן ה"ל למידע וכו', ויותר א"ל דס"ל להתוס' שם הואיל וכתובה לא ניתן לגבות מחיים ולא ברור חיובו עד שימות הבעל או תתגרש אף דשיעבדו חל תיכף מעת נישואין מ"מ לא מקרי חייב עד עת ראוי לגביה ולכך אמרו דלא משתעבדי בדר"ן הואיל ולא ברור חיובו ולא מקרי חויב לה (וכמש"כ אנו לעיל בשם המהרש"ל לסיוע להרש"ש ת"ל) וכו' ואימת הוה וודאי חוב כשמת בעלה ואז כבר קדמה הקו"ס והו"ל ספק אם חייב לך וכו' וא"ש ובזה לכאורה אין ראיה כ"כ א"ש מתוס' כתובות וכו' יע"ש, ומעתה אין להכניס ראשי בין הרים גדולים ואלו ואלו דא"ח רק ת"ל שאינו טועה בדרכי הדמיון בתו"ה חיי רוחי ונשמתי כן מצאתי אח"ז בנחל יצחק ח"ר סי' ס"ט ענף ז' שהאריך בענין דידן ומביא דברי התומים ומרמז על דברי הב"מ סי' קע"ח ובאמת תורף דבריו מבואר שם והוא כתב די"ל דטוענין ליורש דהבעל היה יכיל לטעון דהיא הודית בפניו דזינתה ברצון דאז אבדה כתיבתה יע"ש, וכן בספרו ח"ש סי' ע"ה ענף ט' מאריך בענין דעת התומי"ם והנתיבות דהיכי דלא ה"ל למידע אף בטוען התובע ברי פטור והביא דברי הקצה"ח סי' שד"מ סק"ג ועל תירוץ התומים הנ"ל כתב ג"כ דאין זה סברא כלל דהא אף דלא מטא זמניה בחיי הבעל מ"מ אמרו ע"ז הלשון שט"ח העומד לגבות וכו' א"כ ה"ה דמקרי בשם חזקת חייב דנתברר עכשיו למפרע כשמת הבעל בחיי אשתו ויע"ש עוד ונעלם מהם דברי המהרימ"ט ז"ל ומ"מ אני לך, ושו"מ בעין יצחק ח"ר סי' ע"ח לבן המחבר שקלא וטריא אי כתובה חל תיכף החיוב או לאחר מיתה ובאות י"ב שם הביא דברי המהרי"ט הנ"ל שכתב דהוה א"י אם פרעתיך וע"כ דהחיוב בא תיכף והביא שם התומי"ם ודברי הנח"י הנ"ל יע"ש וברוך שכוונתי ולתשובה זאת הערני גם הגאון מהר"י דיסקין שליט"א והוא רצה לחלות זאת במחלוקת אי כתובה מה"ת או מדרבנן וקצרתי ומצאתי בעז"ה בתוס' חד מקמאי

ליבמות (דס"ה ע"א) בש"ס ווילנא שהקשה שם דהא קיי"ל כר"נ וכו' דאמרי מנה לי וכו' אמר א"י פטור וכו' וי"ל כיון דנתחייב לה בשעת נשואין בכתובה הל' כהלויתני וא"י אם פרעתיך שחייב לד"ה אבל במילתא דר"נ גבי מוכ"ע טוען הבעל שמעולם לא נתחייב לה בכתובה ולפום הכי אי לאו משום מיגו א"נ משום חזקה דגופה הוה איהי מהימן עכ"ל אחד מן הראשונים כמלאכים, גם עיין באריכות בית מאור בסימן קי"ג עייש"ה, וכן מצאתי בח"ס אהע"ז ח"ר פי' קל"א שהביא המהרי"ט ומהר"מ שיף דהוה כא"י אם פרעתיך, גם עיי"ש על סוף דברי התוס' דכאן דמבואר דבספק אונס ספק רצין לא הוה ספק סוטה משום דאין רגלים לדבר שנבעלה לרצין וכו' אך ברשב"א במשמרת הבית כתב להיפך יעיש"ה משכ"כ בזה:

ועוד י"ל כיון שמגלגלין אותה בשביעה דעל זנות שבאירוסין ג"כ וע"כ הטעם הוא כמש"כ התוס' בב"מ צ"ז ע"א ד"ה ביום וכו' דאין מגלגלין אלא בדבר הדומה קצח וכו' וכגון סוטה שרגלים לדבר שקינא ונסתרה „ויש לחוש שמא זינתה גם באירוסין" וכו' עיי"ש, ועיין תוס' קדושין כ"ז ע"ב וא"כ הספק דילמא זינתה מאירוסין והו"ל באמת ספק א"י אם נתחייבתי כלל דשמא זינתה קודם, אלא דיקשה למ"ד ארוסה יש לה כתיבה, ועיין בתוס' ר"י הזקן בכתובות שם די"ב ע"ב ודו"ק וכן החילוק שם בין כתיבה למזיק יע"ש ודו"ק:

שם באה"ד י"ל מאחרי שהתורה עשאוה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי עכ"ל התוס' לכאורה סברתם זו מבואר במל"מ הל' סוטה לתמוה על הח"מ ופלא שלא הזכירו דברי התוס' ולכאורה מדברי התוס' אלו נראה סתירה גלוי' לדעת האומר דבספק סוטה האיסור הוא רק על הבעל אבל היא אינה לוקה אם נבעלת לו שהיא אומרת ברי לי שלא נטמאתי עיין בתשובת הגאון ח"ס חאהע"ז סי' ק"נ והוא הגאון מהר"מ מינץ זצ"ל וכנראה הח"ס מסכים לו על זה ועוד יותר מזה השיב לו דבגוונא שאיכא ע"א שנטמאת דאינה שותת ומ"מ היא מכחשת העד וכשנבעלת לו לא תלקה עכ"ל וזה בוודאי צע"ג ועיין לעי' דף ג' ע"ב תוס'ד"ה א"ל ודו"ק אלא דהגרע"א ז"ל שם בתשובה סי' קנ"ב כתב לו ע"ז דלא נתחוורו דבריו בזה כי מלבד דזה היסוד אינו דהרי בקו"ס בלא שהתה אסורה לבועל ובתרומה וכו' אף דטוענת ברי אעפ"כ אסרה התורה וא"כ איכא ג"כ עליה איסור סוטה את"ד ועדיפא הו"ל למיפרך ליה מהתוס' דהכא דמבואר דא"י לטעון כלל ברי לי כנ"ל וא"ל דכוונת התוס' דא"י לטעון טענת ברי ולהוציא ע"י זה ממון אבל מ"מ ליתא באיסור ג"כ ע"י טענתה, דא"כ היכן מצאו התוס' שבנאו על זה יסוד תירוצם משום שהתורה עשאה ספק עד שתשתה, הלא לגבי דידה לא מצינו כלל שעשאה התירה ספק לפי דעת הגאון מהר"מ מינץ.

וכן מתבאר מדברי התומים הנ"ל בסי' ס"ה ס"ק כ"ב שמסביר כן דברי התוס' יעו"ש, אכן לפי מש"כ הבית מאיר שם י"ל קצת ועיין בנחל יצחק הנ"ל. דהתוס' לא כתבי אלא שאין לברי זו חשיבות דטענת ברי לענין להוציא ממון מכוחה אף בא"י אם נתחייבתי אבל בא"י אם פרעתי' והיא תובעת ברור פשיטא שחייב, ומבואר בדבריו דמהני ברי דידה, אמנם זה ראיה רק לגבי ממון שחייב הוא מחמת חזקת חיוב דידה, אבל לענין איסור בוודאי אינה מועלת לומר ברי לי נגד חיובי התורה וי"ל, ועיין בשו"ת ש"צ סי' פ"ז פ"ט שכנראה גם הוא הסכים לדברי הגאון מהר"מ מינץ ובילקוט נשא איתא איש איש לעשות אשה כאיש דברי ר"ע ופירש בזה הגאון בעל הפלא"ה בפנים יפות שלו דהתורה אסרה ספק סוטה לבעלה אף היא מוזהרת עליו אע"ג דבכל התירה כולה אשה מוזהרת כמו איש מ"מ הכא ה"א כיון שהיא יודעת בעצמה שהיא טהורה לא שהתו' אסרה עליו ספק זה כוודאי אין אזהרה אלא עליו אבל היא אינה מוזהרת קמ"ל קרא דאף היא מוזהרת עליו כיון דהבעל א"י הוא וכו' יעוש"ה מש"כ עוד בזה וי"ל בדבריו, והארכתי עוד בזה מכמ"ק אלא שאח"כ מצאתי בספר אחד ושמו לולאות חכמה דרוש וחלוק ד' שהאריך הרבה בזה ומביא ג"כ דברי הח"ס הנ"ל וע"כ קצרתי, ומה שהעיר שם מכתובות מ"א מהתוס' די"ל דגם על זה פריך כיון דעשה ול"ת דסוטה האשה אינה מוזהרת וכו' והו"ל אינם שווים בכל דעשה דוחה אותה עיי"ש לא עמק בזה די"ל דהתם כוונ' התוס' בוודאי סוטה ולא בספק סוטה וכן בעצמו מקודם זה כתב עיון תוס' כתובות (ד"מ ע"א) דכתבו דנטמאה הוא רק עשה גבי וודאי סוטה, וא"כ אין התחלה לדבריו במה שפלפל בזה.

וסעייתא לסברא זו יש להמציא דאל"ה אם נתפוס דברי התוס' כפשטן דלא מהני ברי דידה כלל וכלל, ומשום דהתורה עשאה ספק כוודאי וטעמא הוא משום דרגלים לדבר שזינתה והוה כמו חזקה לטומאה עיין בסוף דברי התוס' ובתוס' נדה וחולין כידוע, וא"כ אנו צריכין לעשות מחלוקת בין התוס' להרשב"א ז"ל דידוע מש"כ הפ"י לכתובות (כ"ב) ברש"י ד"ה אומרת ברי לי וכו' שיגע ומצא דעת קדושים שהרשב"א סובר דלעולם לא אמרה תורה דאזלינן בחר חזקה אלא למי שמסופק בדבר ועשה תורה ספק זה כוודאי עד שהב"ד עונשין וכו' משא"כ אם העובר אומר ברי נגד החזקה לא שייך לגביה לומר שהוא מוזהר על הספק כוודאי מחמת החזקה וכו' ואפילו למ"ד דברי ושמא לא מהני לגבי חזקת ממון וכו' אבל לגבי נפשייהו מהימנא דהא לא עבדי איסורא וכו' יעש"ה, והדברים עתיקין ועיין קו"א שם, ועיין הגהות רצ"ח ריש גיטין שרצה להסביר כן גם דברי הרמב"ן יע"ש, ועוד בכמ"ק בזה: ומעתה אם בכל חזקות כן מכש"כ הכא בספק סוטה דעדיין לא הוברר ממש חזקת טומאה דילה, בוודאי יכולה למטען ברי לי אף נגד חזקת

דעכשיו, ולצרפה לחזקת כשרות הקודמת, ולומר דכאן גילתה התורה לאסרה גם מספק כנגדה בעצמה באומרת ברי לי, מניין לנו ד"ז יותר משאר חזקות דעלמא שג"כ דאורי תא הן וצ"ע, א"ו כפמש"כ להסביר כדברי הב"מ הנ"ל ובאמת ליכא עלה אסור בספק סוטה כיון שטוענת ברי לי ובפרט לדברי הרשב"א לדעת הפ"י הנ"ל שהסכימו עליו אחרונים: ולומר דזה הוי כמו רובא דרגל"ד משווי לה כמו רובא וברובא ראיתי שמחדש הנח"י הל' עדות (סי' ל"ח ענף ד') דאף לשיטת הרשב"א דהובא בפ"י לכתובות דאף במקום חזקה נאמן הבע"ד מ"מ במקום רובא א"נ וכמש"כ בספרי חיור"ד סי' ט"ז עכ"ל ואף ששם לא מצאתי כלום שמדבר אודות הרשב"א, וא"כ י"ל ג"כ הכא, זה דוחק גדול ובפרט שאין דבריו מוכרחין ובזה יש מקום לתרץ קושית התוס' הידועה בכמ"ק דאמאי נסלקין שנתערבו בנשרפין אמאי ידונו בסקילה ניזול בתר רוב עיי"ש דלפי מה שמבואר בפ"י לעיל ובקו"א שם כתב להדיא דגם נגד רוב וחזקה יכול לטעון ברי לי ולכך צריך התראה לגבי מיתה ומלקות יעי"ש וא"כ בגוונא דא שנתערבו א"א לדונם בשריפה דיכול לימר קים לי שאני מן המועט ועל השריפה לא התיר עצמו למיתה מעולם ודו"ק וי"ל, וא"ל בין רובא דליתא קמן לרובא דאיתא קמן ועיין תוס' ריש המניח דיכול לומר קים לי שאני מין המיעוט גם י"ל דהרי הכא איכא בוודאי נסקלין ולא מהני ברי דידיה כנגד ברי דעלמא ועיין סברת הפ"י לענין קושיתו באבידה נימא ברי ושמא ברי עדיף ע' כתובות די"ב ד"ה איתמר ובח"ס חאהע"ז ח"ר (ויש מקום לעיין בהא דתנן (בעדיות פ"ג מ"ו) השבויה אוכלת בתרומה דברי ר"ד וחכמים אומרים וכו' ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה אוכלת עכ"ל אף שאומרת ברי לי מ"מ היא כשהיא לעצמה אסורה לאכול ובזה אפשר ליישב במה שנשאלתי מחברת לומדי למוד משניות דמדוע נקט לענין תרומה ולא לענין לבעלה, ואף שישבתי פשוט די"ל לענין בת כהן פנוי' שמתחללת תיכף מאכילתתרומה, אך הראו לי שהרע"ב פירש באשת כהן, ושוב הראתי להם שרש"י בכתובות ל"ו ע"ב שם פירש בבת כהן כמו שאמרתי בתחלה, ובאמת צ"ע דברי הרע"ב והתפארת שנמשך אחריו, ועכ"פ כפי המבואר י"ל דרבותא קמ"ל חכמים דלא מבעי לבעלה שבוודאי אסורה לו ולא מהני ברי דידה להאמינה על פיה ושהוא יכשל בעבירה, אלא אפילו לאכילת תרומה שהוא דבר הנוגע לה ולגופה הו"א דתהא נאמנת קמ"ל דלא אף שאומרת טהורה אני, ועיין בתבואת שור בחידושי יבמות דף פ"ז ע"ב דקמבעי ליה בשנים שאמרו על דבר א' שאסור הוא ויש אחד שיודע בבירור שהוא מותר ושקר העידו מהו שיאכל מאותו דבר בצנעא בל יודע לאיש וכו' מ"מ בצנעא י"ל דמותר וכו' יע"ש ובחידושי ליבמות שם הארכתי בזה בעז"ה ואכמ"ל ולא באתי לא אגב

אורחין רחיקת וזוודי וכו'): שם באה"ד והכא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חזקתה ואימר זינתה שהרי רגלים לדבר שקינא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק עכ"ל.

והנה אף דלב"ה דשטר העומד לגבות לאו כג"ד וא"כ הם היורשים מוחזקים בחזקת ממונא, וא"כ מאי יועיל חזקת כשרות דידה דאימור לא זינתה, להוציא ממון מהם נגד חזקת ממונא שלהם, וד"ז תלוי במחלוקת ר"ג ור"י דכתובות (י"ב ע"ב) (וע"ה ע"ב עיש"ה) וצ"ל דזה נמשך לדבריהם הקודמים שהקשו דהוה ברי ושמא וברי עדיף וכו' ולזה המשיכו קושיתם דנימא העמידנה על חזקתה ואימור לא זינתה ובצירוף טענת ברי שלה ובסברא א' דחי לה התוס' דלית כאן לא טענת ברי ולא חזקה שכבר איתרעי ועיין היטב ברא"ש כתובות פ"ק סי' י"ח במחלוקתו עם רבינו יונה ז"ל עיש"ה ואכמ"ל בענין עמוק זה ובפרט שכבר דשו ביה רבים ונעשה כיתר ולא באתי אלא להעיר מעט בדה"ק ז"ל כאן שעדיין לא הרגישו בזה, ובמאי שכתבו דבסוטה ליכא חזקה ועיין בדבריהם בנדה ב' ע"ב ובחולין דף ט' ובנדה שם הוסיפו דאע"ג דאין סתירה בר"ה מ"מ איתרע חזקתה דשייך קצת סתירה וכו' וא"ת א"כ היכי ילפינן מסוטה דברה י ספקו טמא וכו' אימא דוקא היכי דליכא חזקה וכו' וי"ל דילפינן מסוטה שעשאה הכתוב ודאי טמאה אע"ג דאית לה חזקה שאינה טמאה וודאי ולא איתרע אלא חזקת טהרה וודאית עכ"ל, ולפ"ד אם יש לה חזקה שאינה טמאה וודאי, יש לעיין לענין אם תפסה כתובתה ועיין בבית מאיר שהבאתי למעלה וכן בנחל יצחק בסימנים הנ"ל, ועיין במה שמיישב קושיתם שבנדה וחולין, בש"ש ש"א פ"ז דבר נחמד ועמוק די"ל דסוטה לא איתרע חזקת היתר דידה וכו' יעוי"ש ובכל הפרקים שם במה שנוגע לספק סוטה, וחילק בין הבעל להבועל אמנם אכמ"ל: שם בד"ה ב"ה וכו' הכא דהשעבוד עצמו של כתובה עומד בספק וכו' עיי"ש עיין בגיטין דל"ו ועוד מכמ"ק שהרגישו בזה אחרונים ועיין בנחל יצחק סי' י"ב שהבאתי לעיל, ויעיון לקמן ד"ה לאו כג"ד וכו' דהכא כ"ע מודי דאמרינן לכ"ד משום דהעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינים ולאו בידו וכו' וע"ש, וא"כ התם ביתומים שא"צ דיינים על עיקר הקרקע הוי כגבוי, ובזה יל"ע באיזהו מקומות וקצרתי, ומה שעדיין ע שומא זה אינו כלום כדמוכח מדברי התוס' דלקמן גבי כל העומד לפדות וכו' יע"ש ודו"ק:

שם ד"ה לאו כגבוי דמי וכו' דהכא כ"ע מודי דאמרינן לכ"ג והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינים ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה ב"ד עכ"ל, יש להזכיר כי כבר העירו המפרשים על הגמרא דקדושין שם דאמרינן מי יימר דמזדקקין

ליה ב"ד, מהא דאמרינן בשבת (מ"ו ע"ב) דפרכינן ואמאי לימא מי ימר דמזדקק ליה חכם ומשני אי לא מזדקק ליה חכם סגי ליה בג' הדיוטות יע"ש אלמא דכל היכי דסגי בג' הדיוטות לא אמרינן מי ימר וא"כ יקשה הא גבי גר ג"כ סגי בג' הדיוטות כמש"כ התוס' בקידושין שם עיין ברש"ש קדושין שם, והגהות רצ"ח בשבת שם, יעי"ש מש"כ ודוחק הוא דגם בהתרת נדרים בעינן דגמירי וסבירי קצת דיודעין לפתוח לו פתח עיין ר"ן נדרים (כ"ג ודף ע"ח) וגם מהתוס' דהכא דמדמי ד"מ לגר ולפ"ד אין דמיון כמובן, וע"כ נראה דגבי ד"מ וגר דבעינן ב"ד כשרים ורחוקים הוא דאמרינן מי ימר אבל גבי התרת נדריה דקיי"ל אפי' בקרובים עיין נדרים ע"ז ע"ב וביור"ד סי' רכ"ח בזה לא אמרי' מי ימר דג' הדיוטות קרובים ופסול' בוודאי שכיח (ועיין שו"ת רעק"א סי' ע"ג ובהשמט' שם אי אשה וקטן כשרי' להפרת נדר' יע"ש) אבל זה ליכא למימר משום דבנדרים איכא תרתי חכם או שלשה הדיוטות משא"כ גבי זר דבעינן דוקא שלשה, דהרי הכא שכתבו התוס' גבי ד"מ דאיכא נמי תרתי יחיד מומחה וג' הדיוטת דקיי"ל דמומחה לרבים דן אפילו ביחיד עיין שו"ע חו"מ סי' ג' ואפ"ה אמרינן מי יימר דמזדקקא ליה בי תלתא או יחיד מומחה ולשון התוס' צע"ק שכתבו שהרי צריך „דיינים" הא בדיין מומחה ביחיד סגי, ולהתירוץ הראשון א"ש שכתבו דבעינן „דיינים" היינו כשירים וכמו בגר ולאפוקי בהא דשבת גבי התרת נדרים דסגי בקרובים ובפסולים (ומה"ט נ"ל לדון על מש"כ הגרע"א שם לחוש גבי התרת נדרים מטעם נמצא א' מהן קרו"פ (דהיינו פסול קטן) וה"ה גבי דיינים עיי"ש, הא י"ל דגם פסול זה דנמצא א' מהן קרו"פ ג"כ כשר כמו שאר פסולי הגוף ודו"ק דהא אין זה רק כפסול בעלמא, ונזכרתי שהוא בעצמו כתב סברא זאת בס' פ"ז שנסתפק בעדות נשים ונמצא אחד מהן גזלן אם בטל לכל העדות או דנימא דהך דמגזה"כ פסולים הם רק כמו פסולי עדות דקורבא וכדומה אבל מ"מ לא חשודי לשקר ולא הורע חזקתייהו וכו' והויין כפסול קורבא דכשרים לע"נ אחז"ר ראיתי בס' ב"מ בשם הגאון נו"ב יע"ש והוא בנוב"ק חאהע"ז סי' מ"ה יע"ש וה"נ כן וצ"ע וקצרתי כי אכ"מ), ואם היינו אומרים דפליגי בזה הש"ס דקדושין עם הש"ס דשבת, היה מקום ליישב קצת דברי המהר"ם שיף בחדושיו לכתובות (דף נ"ט ע"ב) ד"ה התם בידו וכו' שנעלם ממנו דברי הגמ' דקדושין שהביאו התוס' כאן, והוא נגד הש"ס, ושו"ר שם בהגהות מצפה איתן שכבר השיגו בזה והוא אף שנעלם ממנו הגמ' דקדושין מ"מ אנו צריכין לדבריו אליבא הגמ' דשבת ודוחק ע"כ קצרתי והא דאמרינן ביבמות (דפ"ח ע"א) אי ק"ד משום דבידו לפדותו וכו' או קדה"ג משום בידו לאיתשולי וכו' עיי"ש והא לא מקרי בידו לפי הנ"ל אבל לפי הנ"ל א"ש דהוא כמו דאמרינן בשבת דמזדקקא ליה בי תלתה הדיוטות,

דלענין פדיון קרובים נמי כשר אפילו אחד מהן עכו"ם כדאיתא בסנהדרין י"ד ע"א יע"ש ועיין ב"י בחו"מ סי' ק"ג וכן לשאול על ההקדש ג"כ סגי בקרובים כמו התרת נדרים וא"כ לא אמרינן ביה מי ימר אמנם ראיתי שם ברשב"א שכבר הקשה בזה מהא דקדושין הנ"ל ותירץ דכל שאתה בא לומר במה שלא נעשה שהוא כאילו נעשה משום שבידו לתקנו איכא למיחש דלמא לא מזדקקי דפעמים שאין נזדקקין אבל במה שא"י אם נזקקו לו כבר אם לא כיון שרובן של בנ"א נזקקין לכך ברוב הפעמים וזה מעיד שנזקקו לו נאמן עכ"ל וכיון שלא תירץ כמש"כ נפלו כל הנך פיתא בבירא עוד תירץ דלגבי הפרת נדרים לא בעינן מומחין וכו' וכיון שכן לא אמרינן מי ימר וכו' והכי אמרינן בהדיא שלהי פ' כירה כנ"ל עכ"ל, ומשמע דס"ל דבגר בעינן מומחין וצ"ע בחדושיו למס' קדושין שם עיי"ש, ונעלם רשב"א זה מהאחרונים הנ"ל ועיין בשו"ת הרשב"א כת"י שהובא בשעה"מ ספ"ד מהל' חמץ יעו"ש, ועיין ערכין כ"ג ע"א וי"ל שוב נזכרתי במה שעמד המחנה אפרים בהל' צדקה סי' ה' על דברת הרמב"ם דהל' ערכין פ"ז דין הנ"ל ובמה שהקשה עליו מיבמות הנ"ל עי"ש, ועיין במהרי"ט אלגאזי פ"ד סוף אות ל"ה בזה ועיין ג"כ בעמק יהושע סי' י"ז שלא העיר מכל הנ"ל ויש להעיר בדבריהם ז"ל ובפרט עם מש"כ ובדברי הרא"ש גיטין פ"ה שכ' דבידו לפדותו הוא מדין בעלים אך אכמ"ל, ובענין זה דכל העומד לגבות, ועיין מס' ב"מ (ס"ב ע"א) ויל"ע עפ"י דברי התו' דשמעתין שו"מ שם במהר"מ שיף שהעיר מדוע לא נימא דבהא גופא פליגי אי שטר העומד לגבות וכו' כדאשכחן דפליגי בזה ב"ש וב"ה עיי"ש ויש להאריך עוד וקצרתי, ועיין מ"ל פ"ד ממלוה ה"ו ועי' מש"כ הנוב"ת חחו"מ סי' ל"ב על דברח השך חו"מ י"ב ועל דברת השך בת"כ סי' ק"ל שהבאתי לעיל עיין מ"ש על זה הנוב"ק חחו"מ סי' ה' יע"ש ודו"ק ואינני זוכר עכשו אם הנחל יצחק הנ"ל ראה זה – גם יש להזכיר כי מוכח בזה לפי דברי התוס' דב"ש דס"ל כגבוי דמי לא ס"ל האי מי ימר דמזדקקי.

לו דיינים וכנתבאר לעיל ונפ"מ לכמה ענינים ויש לקצר, אח"ז מצאתי דחילוק הנ"ל שכתבתי דליכא למימר כתוב הדר הוא בספר למודי ד' לימוד ק"ד על הקושיא הנ"ל דמטי בה משמיה דרב יצחק הכהן ז"ל עיי"ש ואינו מביא דברי התוס' דשמעתין: שם באה"ד והא דאמר גבי שופר וכו' וגבי לולב וכו' ומנעל כמ"ש אפי' רבנן מודי משום דא"ה ולא הוי אלא כעפרא וכו' וליכא שיעורא ופרה חיבת הקודש מהני וכו', פירש כוונתם דאם רבנן נמי מודי בכל א"ה דלא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא, א"כ פרה אמאי מטמא ט"א וצ"ל משום דחיבת הקודש מהני והיטב אשר הקשה בזה הרש"ש מה שעלתה גם על דעתי דשם במנחות פריך רב אשי לרב כהנא רק לר"ש דאמר כל העומד

לשרוף כש"ד יע"ש וצ"ל דלרבנן פשיטא ליה דיש לתרץ דחיבת הקודש מכשרתן עכ"פ לקבל טומאה משום דרק א"ה נינהו ולא הוה כשרוף, אלא אף לר"ש דכשרוף דמי, ואף פירורין נמי לא הוה נמי משני ליה דחיבת הקודש מכשרתן לקבל טומאה מדרבנן, אלא שהקשו התוס' כלאי הכרם אמאי מטמא ט"א ולא אמר כמ"ש פירוש לרבנן דר"ש דלא שייך בזה חיבת הקודש אמאי תנינן שם ק"א ע"ב הערלה והכה"כ וכו' כולם מטמאין ט"א, והא לא הוה בה שיעורא דכל אלו אסור בהנאה ?

ונראה לפמש"כ הגרעק"א בתשובה סי' ק"צ דבכל איסורי הנאה הוה שיעורו בפרוטה יע"ש ועיין צל"ח פסחים דף כ"ב ועיין ג"ו כלל נ"ח יע"ש, א"כ י"ל דכלאי הכרם דמטמא ט"א בכביצה, מיירי בשאין בו ש"פ, דעדיין מותר בהנאה וכמו דאמרינן כה"ג בפסחים (ל"ב ע"ב) אבא שאיל תרתי בעי עיין פרש"י, והגרעק"א לא כתב להסתפק בזה, אלא באיסורי הנאה דנפקא מלא יאכל וכו' אבל בכלאי הכרם לא כתב אכילה כלל, ופשיטא דבפרוטה וכבר העיר הגאון הנ"ל בסי' קנ"ד דבכלאה"כ דלא כתיב אכילה נתחייב בכ"ש וכן בב"ח ליחייב בכ"ש וכו' יע"ש, אבל עכ"פ באיסור הנאה שלו בוודאי אינו בכזית וא"כ י"ל כנ"ל וכן ראיתי למרן המבי"ט בקרית ספר פ"ז דהלכות ע"ז אזהרה ל"ט שכתב שכל הנמצא בע"ז אפילו מים ומלח אסורין בהנאה מה"ת והאוכל ממנו כל שהוא לוקה דמאומה כתיב ונראה דש"פ בעי מדאמר לעיל דמכוש אחרון לית ביה ש"פ עכ"ל וכן צ"ל באזהרה מ' שם בנהנה מציפי הנעבד יע"ש, (וכמדומה שלא ראה זה הבית הלוי חלק ראשון) אלא דא"כ דמיירי בכה"ג שאין אסור בהנאה דחסר משיעורא א"כ מ"ט דר"ש דאמר התם אין מטמאין ומשום דהוה אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים משום א"ה, הא לית כאן א"ה כלל, וצ"ל דלר"ש דס"לכ"ש למכות, ה"נ ס"ל גבי א"ה דכ"ש אסור ולא מצריך שיעורא כלל ואזלי לשיטתיהו, ומ"מ לענין טומאת אוכלין בעי שיעור כמו שפריך שם מנותר ופרה לר"ש עי"ש, וא"ש, וראיתי כעת בס' מנ"ק שהקשה מדוע שבקי התוס' להקשות על ערלה והקשו רק מכלאה"כ יע"ש שכן הקשה בן המחבר שער אפרים סי' א' ובסי' ל"ח בהגהה יע"ש, ומה שתירץ המנ"ק משום דמשקין של ערלה הוא בקבורה ובנקברין ל"ש כתותי כנראה מדברי התוס' סוכה דל"ה ד"ה לפי וכו' יע"ש, תמוהין דבריו דהלא אנן השתא קיימינן בשיטת התוס' דלרבנן כל א"ה הם דאמרינן בהם כמ"ש, ואפילו אלו שאין בהם מצות שריפה, וכבר הקשו המפרשים דברי התוס' הדדי ועיין שעה"מ פ"ד מגירושין שהביא דברי הש"א הנ"ל שכתב דאפילו במידי דבעי שיעור דמפסיל לרבנן דר"ש משום דמכתת שיעורה דלא אמרינן הכי אלא במידי דבעי שריפה אבל לא בנקברין וכו' בהא לא מודינא ליה ואישתמיט מיניה דברי התוס' במס'

יבמות ק"ד ד"ה סנדל שכתבו בפירוש דאפילו במידי דטעון גניזה כע"ז של ישראל אמרינן כמ"ש וכו' יע"ש, וכן כת' בחידושי ח"ס שם דה"ה אי בקבור' נמי אמרינן מ"ש עיי"ש גם השע"א בעצמו שם כת' דאלו הוה שמן מזיתי ערל' אז פסול להדליק בו נ"ח מטעם דכמ"ש דהוה מנשרפים עיי"ש, ומש"כ המנ"ק עוד לתרץ משום דבערלה לא פסיקא להו דהוי בשריפה מה"ת ול"ש כמ"ש, משא"כ כה"כ פסיקא להו כמש"כ בסוכה שם, אף שכן כבר תירץ בן המחב' שם בהג"ה סי' ל"ח, מ"מ צ"ע לפי תוס' יבמות הנ"ל דגם בדבר דטעון גניזה אמרינן כמ"ש, ולא מוכח מתוס' דידן דפליגי ע"ז, וגם מה שהקשו מפרה מוכח זה, דאף דפרה למצות שריפה עומדת, מ"מ לא משום הא"ה היא נשרפת אלא דמצותה כך היא ואפ"ה אמרינן כמ"ש, ומה שמתמ' שם על הח"ס שפיר מתמ' עיי"ש וכן משמ' מפ"י ברכות דל"ו דערלה מחויב בשריפה יע"ש, וכבר שאול נשאול בחות יאיר סי' י"ח מאת הגאון עבודת הגרשוני דמנא הא מילתא דתנינן בסוף תמורה אלו הן הנשרפין וקחשיב בהדיי' ערלה מנ"ל הא ודברי רש"י ותוס' אינן ניחא לי עכ"ל ושם בסי' נ"ד תשובת הגאון המחבר בזה דאי ס"ד דערלה מן הנקברין א"כ היה אפילו אפרה אסור אף שכבר נאבד מן העולם כ"ש להנות בעוד ישנו דאסור וכו' עיי"ש, ומש"כ הח"ס שם בסי' רפ"ו דלא ראה מרבותיו ששרפום רק הניחום וירקבו יע"ש, הוא משום שכ' הפ"י הנ"ל שם דערלה בחו"ל אינו בשריפה וזורק את האביונות ואין כאן משום מכשול דספוקי מספקא להדדי יע"ש וקצרתי כי אכ"מ, ולא באתי לא דרך אגב, ומש"כ המנ"ק להקשות דלרבנן נמי קשה יע"ש כבר הבאתי לעיל שכן הקשה הרש"ש כנ"ל, ועיין שם בשעה"מ פ"ד מגירושין שהביא בשם משאת משה חא"ה סי' ק' דשאני ערלה וכה"כ דאע"ג דהוה מן הנשרפין אינו מפורש בתורה שמצותו בשריפה כנותר ופיגול והרמב"ם לא חשבה במנין מ"ע וא"כ א"ל דכי אמר כל העומד לשרוף וכו' ה"מ במילי דמצותו בכך מה"ת אכן היכי דליכא מצוה בשריפה והיא גופא אינו אלא כדי שלא יכשל בהן בהא לא אמר ר"ש וכו' יע"ש, ובתפארת ישראל ספ"א דפסחים ואכמ"ל, ומש"כ בהגהות מצפה איתן ליישב קושית התוס' משום דמפורד נמי מטמא ועיין בס' אפריון דוד להגאב"ד דזאגר זצ"ל הוא אבי זקן זתי' בענין זה דכמ"ש והשיג על התורת גטין וכבר קדמם בזה בשע"א הנ"ל בהגה"ה, ועוד בכמה ספרים והדברים עתיקים בענין זה בכללו שהלכו בו נמושות, ולא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש לנו:

ונתיישבתי דלפי מאי שכתבתי לעיל לתרץ דברי התוס' דידן, יש נמי לצדד בקושית התוס' דסוכה דל"ה דהקשו באתרוג של ערלה ות"ט דת"ל, משום דמצותן בשריפה וכמ"ש יע"ש, די"ל דכל שאין בו ש"פ אין מצותו בשריפה מכיון שאין אסור בהנאה ולכך

בעינן טעמא דהיתר אכילה, אך י"ל דאי בשאין בו ש"פ, בלא"ה א"י בו לשיטת רש"י שם גבי סוכה דכל היכי דבעינן דין ממון צריך שיהא ש"פ, אך אין הדבר ברור עוד כמו שהרעיש המנ"ח וגם לא שכיח שבאתרוג לא ישוה ש"פ ועיין תוס' שם דל"ט ע"א ד"ה יותר וכו' וגם קושיתם ישאר אליבא דר"ש דכל העומד לשרוף, ולדידיה כ"כ דגם בכ"ש הוי בשריפה, וגם סתמא דהש"ס נתן טעם לשל אשירה משום דכמ"ש ומשום דבוודאי ש"פ, וה"נ הו"ל למיתני בערלה ובתר"ט וי"ל עוד אי"ה, ועל פי מה שהזכרתי לעיל יש לתרץ הדיוק מה שהקשו התוס' מכה"כ ולא מערלה, משים דבערלה י"ל דמיירי בערלת חו"ל דהלכה דודאן אסיר וספיקן מותר וכפסק הרמב"ם דהוא הלכה למ"מ ולא הלכות מדינה, וא"כ אפילו ספוקי מספקן הדדי אסור וכדכתב הב"י סי' רצ"ד ושפיר קאמר ר"ש אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים משום שאסור בהנאה להנותן אף שהנכרי א"י וכמו שכתב הש"ש ש"א פ"ב יעוש"ה, ולכך מטמא ט"א שאינו בשריפה וכדכתב הפ"י שהבאתי לעיל וגם כיון שספיקן מותר לכך לא שייך לומר דכמ"ש לומר דליכא ביה שיעורא כלל כיון דמקילנן ביה בספיקא, ולמאן דלא ידע מיתר לאוכלו ודו"ק אבל בכלאי הכרם ל"ל בחו"ל דהוא רק מדרבנן אסיר וע"כ בא"י ובא"י נימא כמ"ש, ועיין במג"א סי' תרמ"ט ס"ק כ' משם הש"ג באתרוג של ערלת חו"ל כשר יעוש"ה ועיין מה שהעיר עליו באמרי בינה דיני יו"ט סי' כ"א אות ט"ו ושם בשו"ת סי' י"א מצאתי בעז"ה שמביא התוס' הרי"ד לסוכה שכתב בזה לתרץ קושית התוס' דנימא בשל ערלה כמ"ש, משום דמיירי בערלה של חו"ל שאינה אסורה אלא באכילה ולא בהנאה וכו' ספק לי ואני אוכל יעיי"ש בזה ומש"כ ליישב על ת"טעיישה והבן, ובתפא"י פסחים שם כיון לזה עיישה ובדברי התוס' רי"ד ניחא לי ליישב דיקדוק עני מדוע לא קתני במשנה אתרוג של כה"כ, כמו שרגיל התנא לחשבם בהדדי אך כיון מיירי בשל חו"ל ושם כלאים הוא רק מד"ס אך אנן בדידן י"ל קצת דיקדוק קושית התוס' דערלה מיירי בחו"ל, וכה"כ הוא בא"י, וכמדומה לי שבס' מלבושי יו"ט להגאב"ד דמיר ז"ל בקונטרס חובת קרקע מדבר בארוכה בע"ז דערלת חו"ל ואי בשריפה ובדברי המג"א הנ"ל ועיין המעיין שם וקצרתי עוד בכמה הערות, וראיתי בתפאר"י סוכה פ"ג שכתב בעצמו דאפילו בתרומה טמאה דכהן מסיקה תחת תבשילו אפ"ה כולהו מכתת שיעורי' יע"ש, ועיין בקצה"ח סי' שס"ג סק"א מה שהשיג על הח"י עיישה ודו"ק, ובמכתבי להגאב"ד דק"ק סאמלוויטץ כעת בקאוונא כתבתי בע"ז להעיר על ספרי ד"א ח"ר, ושם הבאתי לדברי הרא"ש סוכה פ"ג סי' ט"ו ומסיים שם הרא"ש ובאתרוג שייך שפיר שיעורא משום דבעינן דמנכר לקיחה ומה"ט פסלינן פלפלין וכיון דמכתת שיעורה הוי כאילו „נשחק כולו" והוה כאילו לא

מנכר לקיחה עכ"ל, ובספרו דבר אברהם ח"ש סי' כ' בזה וקצרתי כעת, ועי' גם בהג' קרני ראם במהרש"א שם סוכה ל"ה, גם יש להשיב על מה שכתב הגהות רצ"ח שם בסוכה ל' ע"א עיי"ש משום דביו"ט איני עומד לשריפה וקצרתי, גם מאי פריך שם במנחות מנותר לר"ש דילמא מיירי ביו"ט ושבת, ושם בהגהות הגרא"מ הורוויץ ז"ל מצאתי קצת סעייתא לדברי תירוצי הנ"ל בעז"ה שכתב שם לסלק קושית התוס', דמכת"ש ל"ש רק בע"ז דשיעור אסורא בכ"ש, אבל שאר א"ה דשיעורא בכזית ילפינן לכ"ד שיש להן שיעור דאיסור מאיסור וודאי ילפינן עיי"ש, ולדברי המבי"ט הנ"ל גם גבי ע"ז בעינן שיעור ש"פ, ותמיהה דלא פירש כן באזהרה כ' גבי עה"נ ד„מאומה" הוי ש"פ, וגם שאר א"ה אין שיעורים בכזית, אלא בפרוטה כדעת הגאונים הנ"ל, גם דבריו אינן מובנים דביבמות שם ק"ג ע"ב אמר ר"פ משמי' דרבא דבסנדל המוחלט חליצתה פסולה ופרש"י משום דכמ"ש וכדמוכח שם מהא דפריך ואי ס"ד כדמכתת דמי וכו' יע"ש, והתם וודאי כשאר א"ה הם, גם להראשונים דאמרי דכמ"ש הוא משום דכל העומד לשרוף, ועיין רש"י חולין פ"ט ע"ב ד"ה שיעורא וכו' כל העומד וכו' ועיין בר"ן וריטב"א סוכה שם, ובב"מ אהע"ז סי' קכ"ד, וא"כ מבואר שם במנח' דגם בנותר ופרה אמרינן כמ"ש עיי"ש וי"ל, וכן נשמע מדברי המבי"ט בקרית ספר בכמ"ק דכמ"ש הוא חד עם כל העומד לשרוף עיי"ש, וז"ל בהלכות ראש השנה פ"א שופר של ע"ז וכו' ושל עה"נ לא יצא דכמ"ש דהא לשריפה קאי כדכתיב ושרפת וגו' וכשרוף דמי כדילפינן דכל העומד לישרף או לינתץ כשרוף או כנתוץ דמי מבית המוחלטת דלא הוה מטמאת בביאה משום דעומדת לינתץ אי לאו דאמר קרא ונתץ את הבית דאפילו בשעת נתיצה קרוי בית הל"ה לא דכל העומד לינתץ כנתוץ דמי ובשופר בעינן שיעור עכ"ל, ובפ"ח מהל' לולב כתב נמי כן והאי כמאן דמכתת שיעורי' כיון דלשרפה קאי דכל העומד לשרוף וכו' וע"ז של ישראל דאין לה ביטול הוה כאשרה דמשה דמכתת שיעוריה ועה"נ כתיב בה ושרפת וכו' ומכ"ש, ובע"ז ואשרה של עכו"ם שנטלן בשאלה פסול משום שאול וכו' עכ"ל וכוונתו הק' דהיכי שנטלן בשאלה דלא שייך ע"ז מצות כשרפת דאינן שלו ובזה ל"א כמ"ש ואפ"ה פסול מטעם אחר דהווי שאול, ובזה היה אפשר לפלפל בקושית התוס' דסוכה דל"ה הנ"ל ודו"ק וקצרתי, ומה שכתב בפ"ד מהל' יבום דחלצה בסנדל של תקרובת עכו"ם ושל עה"נ וכו' אין חליצתה כשרה אלא מה"ת דאינו עומד להלך כאן דלשריפה קאי דכתיב וכו' ועה"נ נמי עומדת לשריפה כדכתיב ושרפו את העיר וכו' ומדאורייתא נראה מיהא דכשרה דהא חלצה נעל מעל רגלו עכ"ל ודבריו צ"ע דמשמע שם דמדאורייתא פסול ומשום כמ"ש ומ"ש מדעלמא כן מדפריך מטומאת בית שם, וגם עיין תוס' ערכין ד' כ' ע"ב ד"ה אע"פ עיי"ש

הכלל שדבריו צ"ע לעת הפנאי אי"ה, שו"ר ברמב"ם הל' יבום שם ישנו הגהה בזה"ל לפי גירסת ה"ה שלא היה כתוב בה עה"נ וכמ"ש הכ"מ תימה על רבינו איך הוציאו מדמיון תקרובת עכו"ם דלא כהירושלמי שכתב בהדיא הכל מודים בסנדל של עה"נ שהוא כשר דכתיב חלוץ הנעל מ"מ, ע"כ, וכן הוא בירושלמי יבמות פי"ב הלכ' ב' דהכל מודים בסנדל של עה"נ שהוא כשר דכתיב חלון הנעל מ"מ, ובהגהות ציון וירושלם שבדפוס זיטאמיר האריך הרבה בזה והביא דברי הכ"מ פ"ח מלולב דבחליצה ל"ש מ"ש משום דאנו רואים דחופה את רוב רגלו וזה דעת הירושלמי עייש"ה, וי"ל דהכ"מ שם כתב זה עפ"י גרסת ה"ה דלא גריס של עה"נ, אמנם הכ"מ בעצמו שם גריס של עה"נ ע"ש, עכ"פ דברי מרן המבי"ט לקוחים הם מדברי הירושלמי ואם איהו לא חזי מזלי' חזי ויש להם מקום בהלכה אבל לא להלכה וצ"ע, ויל"ע קצת בהא דפסק הרמב"ם (פ"א מהל' ציצית דין י"א) דאין עושין אותם מצמר הגזל ולא משל עה"נ ולא משל קדשים ואם עשה פסול וכתב הכ"מ דשל עה"נ הוא משום כיון דלשרפה קאי כמ"ש וציצית יש לו שיעור למטה עיי"ש, והמבי"ט בקרית ספר בהל' ציצית שם כתב הטעם כיון דאסור להנות מהם לאו שלהם נינהו עכ"ל, ולא כתב משום כמ"ש ויל"ע, ואפשר לשיטתו גבי חליצה א"ש ודו"ק ועי' בט"א חגיגה ד"ז מה שהק' דליחשביה ציצית בדב' שאין להם שיעור ומצאתי באמ"ב דיני ציצית סי' ה' שהביא דברי הק"ס והשיאו לד"א עיי"ש, והפמ"ג סי' י"א ס"ק י"ב ד"ה ואגב תמה על הכ"מ הנ"ל ואמר דטע' משו' דלאו שלהם שאסו' בהנא' ונפ"מ למודר הנא' וכו' יעו"ש, וכמדומה לי שגם בשו"ת הר הכרמל חאור"ח יש מע"ז דכתומ"ש וכקושית השעה"מ מפסחים עיי"ש, ובמשנה דכריתותיש אוכל אכילה אחת וכו' יעוש"ה והארכתי בזה במקום אחר ואכמ"ל כי כבר יצאתי מגדר המסכת מענין לענין וארוכה מארץ מדה, ולו יחי' גבר שנין אלפין וכו', ברם צ"ע מה שפירש שם הקרית ספר פ"ח מלולב מעצמו טעמא דאתרוג של ערלה ושל ת"ט פסול דלשריפה קיימי ערלה יליף מכה"כ כפרש"י שלהי תמורה וכו' ית"ט היתר הסקה ילפינן וכו' עיי"ש שהוא נגד טעם התלמוד ורק כקושית התוס' וצ"ע, ולענין שיעור שריפת נותר נזכרתי שבלמודי ד' בסוף הספר נסתפק בזה בכמה שיעורו כיון דלא כתיב ביה אכילה ומלשון החינוך סי' י"ד נראה שאין לו שיעור למטה עיי"ש ושוב הביא שו"ת רדב"ז ח"ב סי' קל"ה נשאל ע"ז ומשם בארה דח"ש לאכילה דוקא עיי"ש ועיין בס' מוצל מאש עם הגהות בעל עט סופר: שם בתוס' והא דאמר וכו' כל העומד לקצור כקצור דמי וכו', בתוס' סנהדרין שם דט"ו ד"ה בענבים מבואר יותר הטעם דגבי בע"ח מודה דלא גבי מדבר העומד לגזוז דלא סמכו דעתיה ע"כ והוא כמבואר ברש"י בכמ"ק דמטלטלי לא משתעבדי משום סמיכת דעת

המלוה, עיין רש"י ב"מ ס"ז ע"ב ד"ה אין ב"ח גובה וכו' דמטלטלי אפי' דין ערב ליכא דלאו עלייהו סמיך מלוה הואיל ובידו להצניען ולאבדן עכ"ל, וצ"ע ברש"י דב"ק י"ד ע"ב ד"ה ביתמי וכו' עיי"ש וקצרתי, עוד כתבו שם משום דבפ' הכונס פסק רב כר"ש דמשלם פירות גמורין וכו' משמע דכבצורות דמיין ע"כ הנה אין לומר דר"ש לשיטתו דכל העומד וכו', דהא כתבו התוס' הכא דדוקא במצוה ס"ל לר"ש הכי ואין לו שייכת בדר"מ ורשב"ג, אלא דהוכיחו משם דגם בזה ס"ל ר"ש כר"מ וז"פ, – והנה פשיטא להו בתוס' שם ד"ה שערו וכו' דלענין תרומה לא אמרינן כל העומד לקצור כקצור דמי עיי"ש משום דחיוב תרומה לא מתחיל במחובר כלל, ועיין מנחות דף ע' ע"א לא מצינו תרומה במחובר לקרקע ובמסורת הש"ס שם, ובמעילה י"ח ע"ב ובחדושי שם ועיין קדושין ס"ה ובתוס' שם ד"ה אין וכו' ודו"ק: שם ולשומרת יבם שלו, בדיוק לשון חכז"ל יש לפרש הא דאמר „שלו" אפשר דבא להורות דוקא מיוחדת לו שהוא אח אחד אבל אם היה לו אחים הרבה, א"י לקנות לה ג"כ וכמו שנסתפקתי בזה לעיל בחידושי ריש פרקין:

דף כ"ו

ע"א וכשיגיע זמנו, פירש"י לאחר כ"ד חודש „ללידת הולד" כוונתו הק' ולא לשנת עולם, ונפ"מ במחלוקת הראשונים בשנת העיבור כידוע והדברים עתיקים בש"ע אהע"ז סי' י"ג במחבר ורמ"א סעיף י"א ועיין שו"ת נוב"י קמא חאהע"ז סי' כ' ותנינא סי' ל"ו חאהע"ז, ועוד: שם והרובא שנשא וכו' פרש"י בחור וכו', משמע דזקן שנשא עקרה וזקנה גם באין לו אשה ובנים שותה וצ"ע מדוע, וגם אף אט היה לו בנים ג"כ מצוה דלערב אל תנח, ובארעא דרבנן מביא שזה איסור דאורייתא ג"כ, עיין בפ"ת סי' א' ס"ק י"ב אכן ראיתי ברמב"ם פט"ו מהל' אישות שאמר דלא ישא אדם עקרה וזקינה ואיילונית וקטנה שא"ר לילד אא"כ קיים מצות פו"ר או שהיתה לו אשה אחרת לפרות הימנה ע"כ והביא המ"מ דהרמ"ך השיגו בזה ואמר דאפילו קיום מצות פו"ר אסור לו ליקח אשה דלאו בת בנים וכו' יעש"ה, ומצאתי בס' פרי יצחק סי' מ"ג ח"ר שמדבר בענין זה יעש"ה וצרף לכאן ותן לחכם וכו' ויש להתיישב בכ"ז ודע דבתוספתא ליתא למלת „מעיקרא", אלא ויש לו אשה ובנים וכמו שמובא בתוס' לעיל ד"ה מיתיבי שו"ר במלמ"ל פ"ב דין ו' שהעיר זה אליבא דר"י דלערב וכו' יע"ש: שם וחכ"א יוציא וכו', ואפשר דאז שותה, ובלא"ה צ"ל דאינה שותה בעת עיבורה, וכמש"כ המשל"מ פ"ב סוף הלכה ז' ד"ה ודע דהכא אף רש"י ורבינו יודו דממתינן דשאני מעוברת עצמו דהולדות שלו ורשאי הוא בשלו ואינו רשאי בשל חברו וכו' עיש"ה:

שם מעוברת ומינקת עצמו או שותה וכו', עיין פרש"י ותוס' ד"ה מעוברת וכו' ולשניהם קשה אצל מינקת שלו מ"ט הא בזה לא קטלינן לולד, ואביו בוודאי ישכור לו מינקת בזה וכתב אם תמות ומכירתו עיי"ש בפ' ב' מהל' סוטה דין וימסמס לו ביצי וחלבא ראיתי אח"כ במשנ"ל שהרגיש ז', ולו"ד א"ל עפ"י מה שמצינו הלשון ביבמות נ"ט אנוסת עצמו ומפותת עצמו וכו' יע"ש ועוד באז"מ וה"נ יש לפרש כן מעוברת עצמו, פירש שהיא מעוברת ממנו שנתעברה בזנות ממנו ונשאה דיש בכה"ג כמה שו"ת מהאחרונים ז"ל אי נימא כי היכי דדיימא מיניה וכו' וקמ"ל דשותה דבזה מהימן הוא וראוי' לקיימה הוי ושותה, עיין ב"ש אהע"ז סי' י"ג ס"ק כ"ג ובב"ה ובפ"ת שם ובשו"ת ח"צ באריכות בענין זה, וא"כ י"ל כנ"ל אלא דלא א"ש לדעת הרמב"ם דבכה"ג הוה אינו מנוקה מעון וכבר השיג עליו הראב"ד מהא דאמר לעיל כגון שבא על ארוסתו בבית חמיו ועיין במשל"מ פ"ב מה שהאריך בדרשא זו דונקתה וכו' יע"ש וכדי להעתיק גם דברי המאירי שכתב כאן בזה"ל ויש אומרים שדעת חכמים לא מטעם הפקעת אישות לבד נאמרה אלא מפני שלא דבר הכתוב אלא בראוי' להזריע ואף ביש לו אשה ובנים כן והדברים נראין מסוגית הגמרא ומתלמוד המערב כדעת ראשון עכ"ל וכשתעיין במשל"מ היטב תבין קיצור דבה"ק:

שם תוס' ד"ה לא ישא אדם וכו' בירושלמי עליו הכתוב אומר אל תשג גבול עולים ובשדה יתומים אל תבוא וכו' עיי"ש, הנה בירושלמי הוא בזה הלשון לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא עליו הכתוב אומר אל תשג גבול עולם אשר גבלו הראשונים ובשדה יתומים אל תבוא הנושא מעוברת חבירו וכו' יוציא ולא יחזיר עולמיה,וכו', ונראה מדאמר ואם נשא עליו הכתוב אומר וכו', ולא קאמר ולא ישא וכו' משום שנאמר וכו' נראה מזה דהוא טעם על מה דבדיעבד אם נשא יוציא לר"מ ומשום אל תשג גביל עולם ובשדה יתומים אל תבוא משמע לעולם, ולכך מחמיר בזה ר"מ וכמו מזיק שעבודו של חבירי כמו שמסביר שם בהגהות ציון ירושלם ובזה ניחא לפרש הא דפריך שם ובכל הדברים ר"מ קונס ופירשו המפרשים אם בכ"מ ששמענו לר"מ דאמר בעלמא לכתחילה לא משום גזירת חכמים אם קניס לה ר"מ נמי כדהכא יע"ש, ומשני נשמענה מן הדא וכו' ואם לא חלצה חליצתה כשרה יע"ש, ומשום דהכא דוקא מחמיר ר"מ משום האי טעמא הנ"ל, (אך יש לעיין דבכמ"ק אמרינן הא מני ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר, עיין ב"מ דף נ"ה ע"ב ובתוס' שם ד"ה ויחזור וירושלמי דמאי פ"ב הלכה ב' גבי ת"מ של דמאי ובהשמטות ציון וירושלם שם שציין מהא דנדה דף ה' ברש"י ותוס' ד"ה ר"מ עיי"ש) וברמב"ם הל' סוטה

כתב בפ"ב דין ט' דהרי זו שותה שאין כאן עבירה יע"ש במל"מ וצ"ע, ועפ"י סברת הציון וירושלם שם דמטעם זה דהירושלמי היא מותרת להנשא דהא האיסור הוא רק עליו שהוא מזיק שעבודו שיש להולד על האם, אבל היא בעצמה בדידה קא עבדה היא מותרת יעש"ה, י"ל דלכך קיל האי איסורא אליבא דרבנן ואמרי שיכול הוא להפרישה ולהחזירה לאח"ז והנה מלימוד זה של הירושלמי יש להסתיע קצת לדינא של הנוב"י דמעוברת מנכרי לא גזרו בה דלא הוי מעוברת חבירו' והוא משום דכתב אל תשג גבול עולם אשר גבלו הראשונים (עיין בפ"מ) ונכרים לאו בכלל הראשונים הם וקצרתי וכן מהא דמסיים ובשדה יתומים אל תבוא יש להסתייע קצת להנך ראשונים דבגרושה מותרת להנשא, ומשום דכתיב ובשדה „יתומים" שהם נתייתמו שהיא אלמ' אבל בגרוש' שיש להילד אב ואין הוא יתום ליתא לאסמכתא זו לאוסרה להנשא, ושו"מ זה בהגהות רש"ש ת"ל אך לפמש"כ י"ל דרק זה יהי' נפק"מ לענין אם עבר ונשא אליבי' דר"מ, אבל לכתחילה אסור גם בגרושה וצ"ע עוד בזה וקצרתי ודברי רש"י הנ"ל המפורשים דעתו בגרושה נעלם גם מהאב"מ סי' י' ס"ק י"ז ועיין במשנה דפאה פ"ה מ"ו מה שדרשו מפסוק זה ובתוס' יו"ט שם ובפ"ז מ"ג עיי"ש ודו"ק, וכמדומה שגם הח"ס כתב כן דהאיסור הוא רק עליו ולא עליה, אבל הגאון בן המחבר נוב"ת אהע"ז סי' ל"ז ד"ה ומעתה כתב מפורש דגם האשה מוזהרת שלא תנשא תוך כ"ד חודש של הנקה דבמס' כתובות (ד"ס) מפורש האיסור גם עליה שאיתא שם מניקה שמת בעלה לא תנשא הרי שגם עליה הוא האיסור וכו' וא"כ איך נימא להתיר לה בשביל שיזכה הוא שלא יביא לידי איסור יחוד את"ד, אבל עיין בח"ס חאהע"ז סי' קמ"ו בביאור דברי המ"ל בהל' סוטה ומשמע מדבריו שגם עליה איכא איסור, ובפרט לפמש"כ האחרונים ומצאתי שכבר קדמה הב"מ בצלעות הבית סי' ה' דתקנה זו דינא הוא מעיקרא ומטעם פיסוק חיותא של תינוק דלא גרע התינוק שזכה בשדה אמו ממי שזכה בפריסות מצידה וכו' והכא בהצטרף נמי סכנתא החמירו בתקנתם לגרש אם עבר ונשא וכן מצאתי ת"ל במס' סוטה בירושלמי וכו' וזה לא שייך אלא במעוברת ודאי ולא בתוך ג' שעדיין לא זכה העובר כלל וכו' יעוש"ה א"כ בוודאי איסור גזל על שניהן הוא אומר, וכוונת הרמב"ם שאמר שזה איסור אחר, נמי י"ל דהיא איסור גזל ואין זה מאיסורין שמעכבין השתיה מחמת מנוקה מעון ביאה שו"מ בח"ס ח"ר מאהע"ז סי' ל' ל"א ל"ב וביותר בסי' ל"ג עיי"ש הביא דברי הב"מ עיי"ש וכתב ויתומים לאו דוקא ה"ה גרושה וזונה עיי"ש ושם בסי' ל"ב פליג על המצאת הגאון נוב"י דחבירי הוא למעט עכו"ם עיי"ש, וכן פליג ע"ז הגרעק"א כידוע ואכמ"ל:

שם ברש"י ד"ה לא שותות דכתיב תחת אשה, למדתי בפשיטות דקאי על ארוסה ושומ"י, דלא שייך זה על מעוברת חבירו, כמובן, עכשיו ראיתי במנ"ק מה שהקשה על רש"י והבין שקאי על מעוברת חבירו, ולדעתי פשוט הוא כמש"כ ונסתלקו דבריו כי דיבור זה שייך לעמוד א': שם תוס' ד"ה מעוברת חברו יכו' נמתין עד שתלד וכו' ממונא דבעל הוא וכו', עי' במנ"ק מה שהעיר מזה על שו"ת שי"ע ח"א סי' י"ג שכ' דא"א שזינתה והרתה לזנונים דמותרת להמית הולד וכו' וכו' דמותרת להמית עצמה וה"ה הולד שירך אמו היא יעי"ש, והא הכא בנ"ד אין משקין אותה דילמא זינתה והא אם זינתה היא מחיובת מיתה בי"ש וא"כ מותר להמית הולד ע"כ, וי"ל קצת, דהתם הולד נוצר ע"י הזנות של חיוב מיתה וממזר הוא, אבל הכא מעוברת עצמו היא שהולד כשר וודאי ולא נתחייב אבר זה מיתה לעולם צריך להמתין, אך בלא"ה החם כתב היעב"ץ להתיר שתמית עצמה אבל אנן ב"ד אסורים להרוג הולד במקום שנוכל להמתין וז"פ ומה שהקשו התוס' על פרש"י דמה איכפת לן נמתין עד שתלד א"ל דעת רש"י דנפ"מ בהיה גוסס וחיישת שמא ימות ולא תקבל כתובתה והיא רוצה לשתות שבאומרת אינו שותה בלא"ה א"ש, גם תשאר בשם רע כל ימיה ובלא"ה יש לדבר בחשש שמא ימות לזמן מרובה עי' שו"ת ח"צ ובשעה"מ הל' סו' ועוד ואכמ"ל, וגם אם תפיל הולד תהי' אסורה גם ליבמה ותהי' זקוקה לחליצה והוא רחוק מכאן וגם תאסר על הבועל לעולם, והיא רוצה להיות מותרת לו, ולפעמים זכות תולה לה ועוד יש למצוא דחוקים כאלה וקמ"ל דמותרת לשתות ומשום דאין אנו מצווין על העוברין ועיין תוס' חולין ל"ג ובשו"תמהרי"ט לענין אם מותרת להפיל הולד עיין בספר ראשון ואכמ"ל ועיין מנ"ל פ"ב דין ז מה שפירש והעיר בדברי התוס', ואלא זה צ"ע בפרש"י דהא כיון שאימרת טהורה אני מה חשש יש כאן שלא ליקטלה לילד הא היא יודעת בעצמה וי"ל:

שם דלאו בת קינוי היתה דממעט לה בספרי מכי תשטה אשתו וכי' עיי"ש מלשון זה משמע דבכל הני דממעטי' מכי תשטה הדין כן ועיין במנ"ל פ"ב דין י"א ד"ה לא שנסתפק היכי דנעשה כרות שפכה בין קינוי לסתירה מהו אם גם באיסורי תורה הדין כן או לא עייש"ה, ובאמת בספרי ליתא הכי אלא להוציא אלמנה לכ"ג גו"ח לכ"ה אלא כוונת התוס' כמו דממעטינן חלוצה לכ"ה, ובאמת חלוצה לא דוקא בכמ"ק שנישנה עיין תויו"ט ריש פרקין וכידוע ועיין תוס' רעק"א במשניות כאן ועיין מנ"ל שם דין י"ד בנטמאה לאחר קינו' יע"ש וצ"ע, ובלשון הירושלמי זה, עיין ברמב"ם פ"ב דין י' שהסביר בלשון זה לא היו לו בנים וכו' ונולד לו בן מגרושתו בין קינו לסתירה כבר נידחית מלשתות עכ"ל, ומשמע דמשום זה שהיתה גרושתו מעוברת לא מקרי האיילונות ראוי' וע"כ בשעת

קינו היתה מעוברת כבר גרשתו וצ"ע, דלא גרע מהיתה לו אשה לחוד דמהני כמש"כ הכ"מ שם, ורוב יולדות ולדקיימא וי"ל גם שנולד לו בן בזנות או מפלגש ועין רא"ש פ"ק דכתובות ודו"ק, שוב למדתי בהמאירי וראיתי שהרגיש במה שהרגשתי לעיל דהא היא אומרת טהורה אני וז"ל הצח, מעוברת ומניקה משקין אותה ואין ממתינן לה וכו' שאם טהורה היא אין בזה חשש ואם טמאה היא אין עבורה בזו יותר מד"נ שהיוצא ליהרג אין ממתינן לה וכו' (עפ"י דברי התוס' צ"ע זה) ואם מיניקת היא ינתן למניקה ופלא על המנ"ק שלא הביאו, וראיתי בקרן אורה שהביא בשם הילקוט דר"ג דריש ונקתה ונזרעה זרע פרט לזרוע, מגיד שאין עוברה שותה הרי מבואר כדברי התוס' ז"ל דאינה שותה כשהיא מעוברת עכ"ל, ואני תמה דמשמע פשטות הלשון דממעט שאין עוברה שותה כלומר לעו' אינה שותה וכמו בכמ"ק דאמרו חכמים אינה שותה, וא"כ הוא נגד משנתינו דמעוב' עצמו שותה, וי"ל דזה שבא משנתנו לאפוקי מהספרי הנ"ל ולא כפרש"י ותוס' וצ"ע, וכמו לרשב"א דאמר איילונית אינה שותה, פירושו דאינה שותה כלל מדאו' וקאי בין על מעוברת עצמו ובין על מעוברת חבירו דאינה שותה משום שכבר נזרעה, ונפ"מ לענין מניקת חבירו ודו"ק, עוד הביא בשם הילקוט בשם הספרי זוטא דאיכא תנא דמרבי מתחת אישה כל הפסולין כגון אלמנה לכה"ג.

וכו' לשתיה וראבר"ש פליג ואמר אין משקין את הפסולות ובתלמודן לא הובא מחלוקת בזה לא בבבלי ולא בירושלמי עכ"ל ועיינתי בילקוט והוא באמת דבר תמוה, גם עצם הברייתא תמוה דחשיב בין הפסולין בת ישראל לממזר וכו' מצרי ואדומי פצוע סב דכא וכרות שפכה לכותי' ולחלל ולרבות כל הפסולין שישתו הנה לכותי הוא בוודאי דבר שלא ניתן להאמר שבת ישראל לכותי אין כאן קדושין כלל ואין מבני ישראל, וצע"ג, ואין בידי כעת ילקוט עם פירוש הזית רענן ואף למ"ד עכו"ם שקידש בזה"ז חוששין לקדושין שמא מי' שבטים הוא בדוכתי דקביעי יבמות ט"ז ע"ב, לא ניתן לאמור כלל וז"פ ולפ"ז צע"ק במה שכתבו התוס' לעיל כ"ב ע"ב ד"ה ושבעלה וכו' מפני שידוע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשתות והא שומ"י ס"ל לר"י דשותה ואלמנה לכ"ג נמי לזה המ"ד דספרי וכיון דאיכא פלוגתא לא ידוע לכ"ע כמש"כ התוס' ערכין גבי מקדש אחותו:

שם בתוס' דאי קינא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינוי היתה וכו' עיי"ש, יל"ע קצת לפי מאי דאמר ר"י יבמו' דף ל"ה חליצת מעוברת שמה חליצה ומשו' דאמרינן איגלאי מילת' למפרע דההיא דמעברה אפילו מפלה ימ"ש וא"כ ה"נ כיון דאיסור מעוברת הוא משים דלמניקה קיימה כמבואר ביבמו'

דף מ"ב וא"כ כשהפילה אח"כ נימא אגלאי מילתא למפרע דההיא דמעברה אפולי מפלה ולא היתה קיימה להנקה ואמאי אינה שות' כשהפיל' הולד ואל"ק לפי דברי הנימק"י שם ודו"ק וקצרתי ובעיקר דבריהם על מש"כ ומת הולד וכו' כבר עמד על זה המל"מ בהל' סוטה דאי אליבה דר"מ צריך להוציא' אפי' מת הולד וכו' יע"ש ובקרן אורה, ומגיה כל זה מדברי התוס' עיי"ש, ואפשר לומר דמת הולד היינו נמי שמת תיכף כמו פיהק המת דאיגלאי מילתא דנפל הוי ולמפרע לא הוי מעוברת כלל ואפשר כה"ג גם לר"מ לא קנים ומותר להחזיר' והוא ד"ת וצ"ע לדינא שו"ר ביבמות ל"ו ע"ב דקאמר שם אין הולד של קיימא תנא משום ר"א אמרו יוציא בגט אמר רבא ר"מ ור"א אמרו ד"א ר"מ דתניא וכו' משמע כמו שר"א ס"ל באין הולד של קיימא דמ"מ יוציא בגט ה"נ לר"מ אף שהפילה דאיגלאי מילתא דלאו מעוברת היתה מ"מ יוציא בגט וקניס שלא יחזיר עולמית וי"ל, וצ"ע בחדושי הרשב"א שם, ועל לשון הרמב"ם שאמר עבר ונשא מעוברת חבירו ומניקת חבירו ה"ז שותה שאין כאן עבירה, לפי פשטות הלשון ילע"ק מהא דקאמר ביבמות (ל"ו ע"ב) הנ"ל אמר רבא ר"מ ור"א אמרו דבר אחד ר"א הא דאמרן ר"מ דתניא לא ישא אדם מעוברת וכו' וכו' ע"כ לא קאמר ר"א הכא וכו' אשת אח דאו' אבל התם דרבנן כרבנן ס"ל ע"כ ועדיפא הו"ל למימר דהתם אין כאן עבירה כלל וצ"ל דרמב"ם לא אמר זה אלא משום שפסק כחכמים דיוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ולפ"ז אין כאן עבירה ועיין במשל"מ שם, אבל לר"מ וודאי עבירה הוה, וכן משמע מדקאמר נמי תו התם ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא משום דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותרמשל תורה וכו' מבואר דהוי כאן עבירה ועשו חיזוק לדברי', וי"ל, אך במה שהקשו שם התוס' וקצת תימה אי רבנן דהכא היינו ר"י הא ס"ל גבי כתובה דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וכו' עיי"ש מה שתירצו, ולפירוש הרמב"ם יש לחלק ולומר דבעלמא גבי כתובה דהוא משום תקנה עשו חיזוק לדבריהם אבל הכא שאין כאן עבירה לכך ס"ל לחכמים דלא עשו חיזוק וצע"ק, ועיין בהגהות מצפה איתן שם על תוס' ד"ה ולא קתני וכו' ליישב קושית התוס' אליב' דהרמב"ם הנ"ל עיי"ש ומש"כ לעיל בחידושי כ"פ בע"ה:

ומה שכתבו התוס' הא לא רבי קרא לא קטלינן ליה יעו"ש נסמן אצלי מכבר עיין תוס' סנהדרין נ"ט ע"א ד"ה ליכא והגהות מצפה איתן שם עכ"ל, ועכשיו הרגשתי בחפשי כי הגאון רב"פ מסמן כבר לתוס' זה וט"ס בדבריו כ"ט ונ"ל נ"ט, ושם במצפה איתן הביא קושית הצל"ד מספ"ק דערכין מאי פריך פשיטא גופא היא, הא איצטריך דס"ד אמינא שממתינין משום שאסור להרוג העובר ולק"מ דהא כתבו התוס' סנהדרין דף פ' דס"ד כיון דנגמר דינו עם האם נהרג כמיתה שהרי חי ממנה עיי"ש ועיין מש"כ לעיל

בשם המהרי"ט ומש"כ לחלק על קושית המנ"ק על היעב"ץ ועיין היטב בשו"ת חו"י סי' ל"א אשר כל זה סובב דברי הגיעב"ץ זצ"ל בסי' מ"ג חל"א (ולא בסי' י"ג) וכמעט מבואר שם ביעבץ דעובר הנוצר באיסור יש לומר שמותר להשחיתו גם ולד כשר היכי דסייע בעבירה שיש בה מיתה וכו' עיי"ש: שם בתוס' ד"ה אמר וכו' תימה ור"י למ"ל לנפשיה וכו' הפסידה ע"כ לולא דברי התוס' היה מקום לומר בפשטות דכל כי האי אין זה הפסד לנשים הצנועות נגד הפסד איסור יחוד וקטטות בעלה ומחיקת השם כמו שכתבו האחרונ' והוא ע"ד שכתב המהרש"א בח"א ברכות שם (ל"א ע"ב) דמשום יולדת בצער לא תעשה עצמה נחשדת ע"י סתירה לקנא לה בעלה אבל בעקרה משום בנים וכו' עי"ש, ובזה יל"פ דאפשר שגם בעבור זה תעשה, אבל העיקר הקושיא נראה מלשון התנא הוא „בזו הואיל ולא נסתרה הפסידה", ובזה י"ל דאין זה הפסד כ"כ, שבעבור זה לא תשלם התורה שכר לנמצאת טהורה, ודו"ק, ולא תשתנה הטבע בזה ובשירי קרבן פ"ג מתרץ דר"י ס"ל כראב"ש דאפי' טהורה ששתתה סופה מתה בתחלואים רעים נמצא דיולדת בצער לא תסתתר בשביל שתלד בריוח שהרי סופה שתצטער יותר ואף בשביל שתלד זכרים לא תסתתר אבל בשביל שתלד מקבלה על עצמה הצער וכו' וז"ב עכ"ל, ובמראה הפנים שם ראיתי שהראה פנים כמש"כ ובאופן אחר שתסתתר עם בנה, שאין בכאן איסור יחוד ואפ"ה מקנא לה כדפסק הרמב"ם יע"ש, ועיין בהגהות רצ"ח כאן ויש להעיר דלר"ע לשיטתו אפילו מצא אחרת נאה ממנה יכיל לגרשה ועיין תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה רבי וכו' מה שהקשו דר"ע ס"ל אפילו וכו' ואפ"ה ס"ל דקינו חובה עיי"ש ואפשר נפ"מ למוש"ר ואנוסה דא"י לגרשה ועיין בצל"ח שם בברכות ותבין: שם מד"ת אפושי פסולין לא ליפוש קמ"ל, עיין תוס' ד"ה וזו וכי תימא וכו', עיין בשו"ת שאילת יעב"ץ חל"ב סי' צ"ז שכתב והממזר פשוט בעיני שחייב בפ"ו גם ראיה לדבר מסוטה דף כ"ו דקאמר כאן אשת ממזר שותה וכו' מהו דתימא אפושי פסולין לא ליפוש קמ"ל וק"ל עיי"ש ולכאורה י"ל ראיה זו דא"ל דהתם משום גודל השלום שלא יגרש הממזר את אשתו מכריע על הסברא דאפושי פסולין אבל אין ראיה שמחויב לישא אשה, גם הפמג"ד או"ח סי' ר"מ במש"ז כתב להסתפק בזה אם פסולי קהל מצווים בפ"ו עיי"ש שנשאר בצ"ע, ועיין ביור"ד סי' רע"ד שממזר פסול מלכתוב ס"ת ועיי"ש בש"ך ועיין בשו"ת ח"ס יור"ד סו' רע"א בזה ודו"ק ויש להעיר מהא דאמרינן בסוף הוריות (י"ג ע"א) במשנה דכהן קידם ללוי לוי מישראל ישראל לממזר, ופירש הגמרא הטעם שזה מיוחס וזה אינו מיוחס עיי"ש ולמה צריך לטעם זה, הלא פשוט שהוא קודם שהוא מקודש מטעם שמצווה על מצות יתרות משהממזר מצווה, וכן בהא דמסיים המשנה התם דממזר ת"ח קודם לכ"ג

ע"ה, הא מ"מ הוא מפוטר מכמה מצות ומה יועיל שהוא ת"ח, וכי אשה ת"ח תקדים לאיש ויש לעיין באמת בזה, ועיין בירושלמי שם הל' ז' כסית אשת חבר וחיי ע"ה כסות א"ח קידם לחיי ע"ה מפני כבודו של חבר לא אמרו אלא כסות א"ח וחיי ע"ה אבל אם זה להחיות וזה לכסות אותו שלהחיות קודם יע"ש ואכ"מ בזה.

ומזה אין ראיה מדפסקינן באהע"ז סי' א' שיוצא בממזר מצות פו"ר וא"א שאינו מחויב בפו"ר א"כ לא יקיים האב מצוה זו דהוי כמו סריס וגרע מבתו כי לא על נקלה ימצא מי לישא וכדומה דיש לדחות וז"פ ומה שהקשו האחרונים על דין הנ"ל דהא הוי מהב"ע עיין מהרי"ט אלגזי וס' פר"י הקשה כן ביעב"ץ שם ותירוצו אין בו כדי נ"ט, והעיקר כמש"כ האחרונים, ואפשר לכך נתכוון.

אגב ראיתי שם בס' צ"ח שהקשה אתמורה לא לילקי דהא איתא בשאלה עיי"ש, ונעלם ממנו פסק הרמב"ם דאין שאלה בתמורה, משום דאיתא בטעות כידוע ברמב"ם הל' חמורה: ועיין בפר"ד דרך הקודש בשם מהר"י בסאן אי זרע פסול בכלל זרע ובפמג"ד בפתיחה כוללת בחלק החמישי אות ה' הביא דבריו וז"ל וז"ש חנה (שמואל א) זרע אנשי"ם חשובים כמ"ש במדבר ה' ונקתה ונזרעה זרע כשר אלך ואסתתר דילמא יהיב לה זרע פסול ומה תקיפות אלא כאמור וכו' עכ"ל, ולפ"ז ילע"ק הא באמת כתיב ונזרעה זרע ובעינן זרע כשר ולא זרע פסול ומדוע אשת ממזר שותת, ועיין בירושלמי סוף הלכה א' שהבאתי לעיל בחידושידבאמת דריש כן לענין אלמנה לכ"ג יעו"ש ובשעה"מ פ"ו הל' ה' מעכו"ם והגהות מהרי"ש נ"ז ז"ל וי"ל, וצ"ל דהאי מ"ד לא ס"ל דרש זה, ועיין בילקוט ובמד"ר כמה פירושים על פסוק זה ואכמ"ל: גם נראה מדאמרינן כאן דממזרת ואשת ממזר שותה וכן אשת גר משמע דגם גר ממזר וכל פסולי קהל הוה בכלל ערבות, ועיין פמג"ד בפתיחה כוללת סוף חלק שלישי ובסוף חלק ראשון שחוקר בזה עיי"ש ודו"ק כי קצרתי, ועיין בספר כלבו ריש הל' מגילה עיי"ש.

וגם נשים הם בכלל ערבות כידוע והדברים עתיקים: שם בני ישראל ולא גרים קמ"ל, ואימא ה"נ ואמרת רבויא הוא, עיין תוס' ועיין לעיל שם ברש"י ד"ה הא וכו', ובילקוט בשם ספרי זוטי דבר אל בני ישראל ע"י ישראל מקנין ואין מקנין ע"י תושבים או בני ישראל פרט לגרים אמרת איש לרבות את הגרים ועוד שם בשם הספרי כי תשטה אשתו בראוי' לאישות הכתוב מדבר להוציא אלמנה לכ"ג וכו' וכדברי עקביא אף המשוחררת ואשת גר וכו' ואשת אחיו שסטית מאחיו לאחר מיתת אחיו שיקנא להם בעשה ומניין בלא תעשה אמרת וידבר ה' אל משה לאמר ועדיין אין במשמע אלא אשתו הנשואה ומנין אתה מרבה ארוסתו ויבמתו וכל שהיא לו משום אישות אמרת לאמר ואמרת אליהם

עכ"ל, ואין בידי הזית רענן לראות ולהבין פירושו ועכ"פ י"ל דתרתי שמעינן מנה ושייכות דברי עקביא להפסוק דכי תשטה י"ל עפ"י מה שכתב הרע"ב דכי תשטה אשתו יצתה זו ששטתה כבר עיין בק"א: עיין בקרן אורה אם פליגי עקביא וחכמים בגר שנשא גיורת או גיורת לחוד עיי"ש, ואפשר לפרש עפ"י זה מה שהשיב להם עקביא דוגמא השקוה, דעכצ"ל דהא דהביאו חכמים ראיה מכורכמית שפחה ע"כ דבעלה נמי גר הוה או עבד משוחרר וכמש"כ הק"א, וע"ז השיב להם עקביא דוגמא השקוה, התם לכך השקוה דהיתה נשואה לישראל ודוגמת אבות נשיאי ישראל שרק מצד אחר היו גרים, וכמו שכתב התוס' יו"ט במסכת אבות פ"א מ"י בשם רבינו בעל דרך חיים דאמן היה מישראל ולכך השקוה אבל בגר שנשא גיורת אין משקין ועיין מש"כ עוד בזה בהגהות פורת יוסף וע"ד הקרן אורה הנ"ל:

ועל מאי דפריך ואימא ה"נ, פירש למעוטי גרים וכמו שפירשו בתוס' ד"ה וזו וכו' אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים, עכ"ל עיין בתוס' סוכה כ"ח ע"ב ד"ה לרבות דהביאו סתירה בזה אי גרים בכלל בני ישראל ועיי"ש ובמקום הנסמן ולא הביאו התוס' מכאן ועיין בילקוט שלח דבר אל בני ישראל בני ישראל חייבין בחלה או בני ישראל לרבות את הגרים ואמרת אליהם רבה נשים ועבדים וכו' עיי"ש וכן יש כ"פ בילקוט, ובספרי פ' תצא בישראל אין לי אלא ישראל גרים נשים ועבדים מניין ת"ל והוצאת את האיש הוא וכו' עיי"ש, ובפמ"ג בפתיחה כוללת בחלק השני אות י"ח צדד בזה אי גרים כשרים לעשות ציצית ואי חייבים כלל בציצית משום דברי התוס' סוכה הנ"ל, ועיי"ש באות כ"ב ואכמ"ל בזה, ולא הערו בזה המפרשים, ועיין בנזיר דס"א בני ישראל ולא הגויים ואמרת לרבות עבדים עיי"ש דלא קאמר גרים וגם מדהקשה שם למ"ל קרא וכו' ע"כ לא מיירי בעבד משוחרר ודו"ק, ובמד"ר פ' נשא, סי' ל"ג או בני ישראל פרט לגרים א"ר איש איש לרבות את הגרים ד"א איש איש לעשות אשה כאיש ד"ר ר"ע ד"א איש איש לרבות אשת חרש וכו', ועיין בשו"ת אמונת שמואל סימן ז', ובהגהות טורי אבן להרמב"ם פ"ב מסוטה דפוס ווילנא:

שם אשת סריס שותה וכו' קמ"ל, ופרש"י בסריס חמה קאמר וכו' וב ובתוס' הקשו על זה יע"ש, ובמשל"מ פ"ב דין ו' ד"ה ואשת סריס מתמיה על רש"י ותוס' דאמאי לא מוקמי למתני' דקתני אשת סריס שותה דמיירי בכל גוונא סריס ומיירי שהנשים היו מותרות לבעליהם דהיינו גיורת או משוחררת או נתינה או אחת מן הספקות שכל אל מותרות לפ"ד וזו כוונת הרמב"ם שאמר ואשת סריס חמה או סריס אדם המותרת לבעליהן את"ד, וזכה לכוון לדעת המאור שבתורה שכ"כ המאירי כאן בד"ה אשת סריס וכו' ומ"מ אפשר

לפרשה אף בסריס אדם ובאשה המותרת לו כגון גיורת וכו', ולענין הא דבעינן שקדמה שכיבת בעל וכו' עיין ברש"י ובמשל"מ שם, ובמאירי שם כתב וא"ת ואף אשת ס"ח האיך שותה והרי קדמה שכיבת בועל י"מ שנסתרה (צ"ל שנסתרס) בי"ש אחר שכיבה וי"מ שאף סריס מעיקרו אע"פ שאינו בר זריעה להוליד בר שכיבה הוא וכן פירשו גדולי הרבנים וממה שכתבנו אתה למד מה שאמרו בתלמוד המערב בפ"ב שהגר שנשא גיורת משקה וכן כל כיוצא בזו עכ"ל דברים אלו אין אני מבין איזו שייכות יש לה לגר שנשא גיורת ועיי"ש בע"ב ד"ה קנא ויל"ע, ובילקוט שמעוני בשם ספרי זוטי ויתן איש בך את שכבתו להביא את הסרים, מבלעדי אישך להביא את אשת הסריס על הכל מתנה עמה, וכן הביא הק"א הירושלמי וספרי דמרבינן מאת כי שטית תחת אישך לרבות אשת סריס עיי"ש ובתויו"ט כאן ד"ה אשת סריס וכו' כתב והא דבסוף פ"ח דיבמות תנן סריס חמה וכו' מאכילה בתרומה ולא תנן סריס אדם ובכגון ששתה כוס עקרין, משום דעיקר סריס אדם הוא פ"ד וכ"ש להכי לא מצי למיתני וזו היא דעת רש"י שגם סרים דהכא מוקי ליה בשל חמה דוקא משום דס"ל דכגון זה אינו נקרא סריס כלל עכ"ל, והכי מוכח נמי מדלא משני הגמ' ביבמות דף ע"ט דהמשנה דסריס אדם מייריבאופן שמותר לבא בקהל, א"ו דסתם סריס אדם הוי בדרך פסול שנסתרס ע"י אדם, והנה מגמרא דידן הוכיח הבא"י סי' ד' ענף ג' דא"א לומר בגוונא דנישאת לאיש שאין לו גבורת אנשים הוה מום לבטל הקדושין דלא ע"ד כן ניסת לו, דהרי חזינן הכא דאשת סריס שותה ופי' הרמב"ם בפה"מ דזה מקרי אינו בר שכיבה ועכ"ז שותה, א"כ אף דנימא דמיירי בהכירה בו מקודם הנשואין ולכן לא הוי קד"ט עכ"ז קשה הא לשיטת הרמב"ם הויא זו חיפה שאר"ל א"כ לא מקרי בשם נשואה אלא בשם ארוסה וארוסה הא אינה שותה, ומוכח מזה דהרמב"ם מודה באשת סריס דאף דלא הוי ב"ש מ"מ מקרי חופה הרל"ב כיון דהוא מצד עצמה ראוי' לביאה ולכן הוי חופה מעליא זולת לשיטת רש"י דמיירי בנסתרס אחר שנשאה וכו' יעוש"ה, ויש להעיר דיש לפרש כוונת הרמב"ם בפה"מ שז"ל „וכמו כן אשת סרים ואע"פ שאין לו שכיבה" וי"ל כוונתו כמש"כ רש"י דלאו בר זריעה הוא אבל מ"מ בר שכיבה הוא וא"כ אין התחלת ראיה כלל מכאן דהוה שפיר ראל"ב כיון שהוא בר שכיבה ומתקשה, וכמו שפירשו ר"ח לקמן בע"ב ד"ה שחוף וכו' יע"ש וכמו שהאריך בזה הש"א ועיין לעיל במ"פ מש"כ בזה, אך באמת הצדק אתו דהא מבוא' ברמב"ם פ"א מא"ב דסריס חמה אינו מתקשה כלל וע"כ הא דאשת סריס שותה הוא בכה"ג דאין לו גבורת אנשים כלל ואפ"ה מקרי בר שכיבה וישאר קושית הבא"י, אך לשיטת הר"ח הנ"ל צ"ל דגם הסריס מתקשה קצת כמו השחוף ולכך אשת סריס שותה ועיין היטב במנ"ח מ"ע רס"ו שהבאתי שם

וקצרתי אך עיקר סברתו שכתב דהוי חופה דר"ל איני נראה, יעיין עוד בספרו עין יצחק ח"ר חאהע"ז סימן כ"ד אירע עובדא בכה"ג ודן שם להקל מחמת ס"ס עיין שם היטב, ובאות ל"ב שם מביא ג"כ מה שכתב הכסא דהרסנא שבשו"ת ב"ר סי' ש"מ דבזה וודאי דדין נשואה אין בזה לכו"ע אף להחולקים על הרמב"ם בחופת נדה מודו בכאן יעו"ש, ובאות מ' שם כתב דס"ח שקידש הוי קדושין דרבנן יעו"ש ולא ידענ' האיך ניחא ליה הא דאשת סרים שותה יעי"ש עוד, ובגליון שם כתבתי בזה"ל ומצאתי נמי כה"ג בשעה"מ הל' אישות בקונטרס חופת חתנים סוף סעיף ד' בשם המשפטים ישרים בראובן שנישא את בת שמעון ונכנסה לחופה ולא קרב אצלה וכו' וגם נתגלה הדבר שלא היה לו גב"א דלכ"ע אין הבעל יורשה וכו' ובתשובת מיימוני דשייכי להל' אישות סי' ו' עיי"ש ומסיק להלכה ולא למעשה עיי"ש ולפלא לי שלא העירו ליישב א"כ הא דאשת סריס אמאי שותה, הא עכ"פ ארוסה הוית אף דנקרא שכיבת בעל, מ"מ לא הוי בעל נשואה כלל אלא ארוסה לדברי האחרונים הנ"ל אם לא כמש"כ רש"י דנסתרס לאחר שנשאה, ויל"ע בכד"ה שם שאין בגבולי לעיין שם, והנה מתשובת הריצב"א שמציין השעה"מ הנ"ל מבואר באם הודה שא"י להתקשות יוציא ויתן כתובה אלא שתוספות לא יתן לה יעו"ש ואפשר לומר דהוי מדרבנן כמש"כ העין יצחק שם, אבל עכ"פ הו"ל להזכירו ולדברי השעה"מ הנ"ל, ועיין בחות יאיר שם שהביא העי"צ שכתב בזה"ל הניחא בס"ח שיש לו רפואה דאפשר משום כך גמרה דעתה להתקדש אף כי זה דוחק וכו' וא"כ י"ל דמ"ש הרמב"ם דסריס הוי קדושין י"ל בדידעה זו שנתקדשה לו א"נ בסריס דמצי בעיל לה מיירי כמ"ש המפרשים גבי פוטיפר וכו' יע"ש, ועיי"ש בהשמטות:

שם ע"י כל העריות מקנין וכו', הנני לציין כאן הערה קטנה לפי מה שראיתי בשם הפנים יפות פ' קדושים שכתב דהא דאמר שמואל דא"צ לראות כמכחיל בשפופרת ה"ד בעריות, אבל בזכר דאין יצרו תוקפו כ"כ צריכין עדים לראות כמכחול בשפופרת ע"כ ולפ"ז נ"ל ג"כ דבעריות שאין יצרו מתגבר ותוקפו כגון באב לבתו ואחותו וכדומה שבטלו הסנהדרין יצרא דידהו ועיין בפ' חלק שאמרו לו לאמון מה הנאה יש לך ממקום שבאת וכו' יעו"ש א"כ י"ל דבעינן שיראו כמכחול וכו', וד"ז צ"ע מספ"ק דמכות יעו"ש וקצרתי ויש לעיין בספר מלבושי יו"ט להגאב"ד ד"ק מיר העובדא באחד שבא על אחותו יעו"ש, וכמו כן ראיתי בשם הצ"צ מליבאוויטש בסי' כ' כנדון זה, כן בזכרוני שראיתי בשו"ת הבית יוסף חאהע"ז בענין עגונה שכתב דבה דאמרינן בכמ"ק אשה וכלי זיינה עליה דבארצות ישמעאל שחשודים על מ"ז גם באיש י"ל הסברא דכלי זיינו עליו וניצול ממות יעש"ה, ובמקומות אלו נסחרים ג"כ דברי הפנ"י הנ"ל ומכאן יש להעיר דפריך

פשיטא, הא י"ל דקמ"ל אפילו מאביה ומבנה שאין להם הנאה ובטלו יצה"ר, וסד"א דמסתי' בעלמא אינה שותה כלל וספיקא כמאן דליתא דמי קמ"ל ויל"ע, ואין בידי הפני' הנ"ל לעיין בו בסבר פנים: שם ע"ב גמ' אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אמאי לא קמ"ל ובתוס' ד"ה אבל וכו' תימא הא שמעינן לה וכו', ועיין באבני מילואים סי' י"א ס"ק ב' מה שכתב ליישב עיי"ש ודבריו דהאטומאה הוי איסור מוסיף לגבי הבעל כמש"כ לעיל ועיין בב"מ אהע"ז סי' קע"ח ס"ק י"ט, ועיין בק"נ על הרא"ש פ"ק דכתובות ובת"ש שם, ועפ"י דרך ודברי האב"מ הנ"ל יל"ק קושית התוס' בזה האופן דבאלמנה לכה"ג הו"א דהתם שפיר קרינן ונטמאה אף דבלא"ה אסורה לו מ"מ משכחת שיהי' היתר לאיסורא באם יסתלק הכה"ג עפ"י המלך ואחיו הכהנים וכמש"כ התוס' יומא (די"ב ע"ב) ד"ה כה"ג דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה וכיון שמסתלק מעיקרו בוודאי מותר באלמנה ובעולה, ומש"ה בעי קרא דאינו שותה, אבל בעריות שאין היתר לעולם לאיסורם ולא קרינן בי' כלל ונטמאה וה"א דאין מקנין על ידם קמ"ל ועיין פ"תסי' קע"ח ס"ק ל"א, ובחידושי לסנהדרין שם הארכתי עוד בזה בדברי הר"א ששון והשבות יעקב ועיין כאן הגהות חרח"ל גם יש לחלק דהמהר"א ששון לא נסתפק אלא בעידי קו"ס דהיא טמאה רק מספק אבל בעידי טומאה וודאים פשיטא דנאסרה לבועל שני ע"י זנות.

שם איש אמר רחמנא ולא קטן, ידוע מחלוקת הרמב"ם והתוס' בפירושא דהאי דינא דקטן וזמנו של זה לא כזמנו של זה, דהרמב"ם פ"א דין ו' כתב שהוא הקטן פחות מבן ט' ואין אוסרים אותה עליו, משמע דבבן ט' איש מקרי לגבי שכיבה ואוסרה עליו, אבל רבעהתו"ס כתבו כאן ד"ה אבל דדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה ע"י ב"ט אע"פ שאינו איש וכו', וכמו שכתב המל"מ פ"א דין ג' ועיין בהרע"ב כאן מ"ד ובתוס' רעק"א שם וכבר השיגו עליו שהביא ממרחק לחמו מתוס' יבמות נ"ח ע"ב בד"ה ע"י גלגול, ועיין פ"ת אהע"ז סי' קע"ח ס"ק ד', ומזה הוכיח המל"מ שם דדין קינו שייך אפילו במקום דליכא איסור דיחוד דאל"כ למ"ל קרא ת"ל דאיסור יחוד לא שייך בפחות מב"ט שנים כמש"כ בפכ"ב מהל' א"ב דין י' עיי"ש, ובא' דין הנ"ל הוא ג"כ מה"ט שלא גזרו על היחוד אלא באיש הראוי לביאה והוא חד בחד עם האי דינא דושכב איש אותה ממעט פחות מב"ט, גם מלשון הרמב"ם „שלא גזרו אלא על יחוד" וכו' משמע דוקא בהני שיחודן אסור מטעם גזירה, אבל בהני שיחודן אסור מדאורייתא גם בקטן כי האי אסור וצ"ע, גם י"ל דבקטן פרוץ וחצוף אף בהאי שיעורא אסור כיון שחזינן שיודע הוא טעם ובוזה דרכיו וכמעשה נורא שאירע בשו"ת חות יאיר סי' ע"ב עיי"ש בוודאי אסור אלא שאינו אוסר על בעלה ולכך ממעט לו מושכב איש, ועיי"ש במלמ"ל מה שהעיר עוד דהא למ"ל קרא

למעט קטן פחות מבן ט' ת"ל דכיון דאינה נאסרת אין כאן קינו עיי"ש, ועיין בהתורה והמצוה פ' נשא סי' ל"ח שכתב לישב דעת התוס' משום דפה כתוב ש"ז ופחות מבן י"ג אינו מזריע ומוליד כמ"ש בסנהדרין (נ"ז) וכו' ויש מקום לדברי התוס' שממעט גם יותר מב"ט שלענין שכיבה של ש"ז אינו איש ופה אין ריבוי לרבות יותר מב"ט, את"ד, וצ"ע עליו דהרי אמרינן הכא דשחוף מקנין על ידו ופריך פשיטא ומשני מד"ת ושכב איש אותה ש"ז א"ר והא לאו בר הכי הוא קמ"ל ע"כ וא"כ חזינן דלא מקפדינן על ביאת דש"ז שיהא ראוי להוליד ונדחה דברי המלבי"ם מט"ז אלא שבאמת צ"ע על הגמ' ואימא אין ה"נ וכמו שקאמרו התוס' לעיל בע"א ד"ה וזו עיי"ש, וכמו שדרשינן לקמן ואלא ש"ז למ"ל וכו' פרט לד"א וכו', ועיין במדר' ובילקוט בפסוק ויתן איש בך את שכבתו להביא את הסריס וכו' ועיין בתוס' ד"ה שחוף וכו' ולא נקט סרים וכו' עיי"ש ויל"ע, ובילקוט שם בשם ספרי זוטי הביא תחת אישך לרבות בת ט' שנים סג ויום אחד שיקנו לה וישקו אותה מתחת ידו ע"כ והנה כפי נוסחא זו הוא מקור נפתח להרמב"ם שפסק בפ"ב דקטנה מקנין לה לאוסרה על בעלה וס"ל להספרי זוטי יותר מזה דאף משקין אותה ולא ס"ל המיעוט דאשה פרט לקטנה, אבל קשה מאד לעשות מחלוקת בזה, ועוד הדבר תמוה לדונה לקטנה בד"נ כזה וגם שבועתה אינה שבועה וכמו שהעיר המנ"ח כה"ג, וע"כ נ"ל לגרוס תחת אישך לרבות בן ט' שנים שיקנו לה וישקו אותה, וראיה מכאן לשיטת הרמב"ם דהמיעוט הוא דוקא לפחות מב"ט אבל יותר מב"ט מקנין ומשקין על ידו, וכן משמע הלשון של הספרי דקא מסיים וישקו אותה „מתחת ידו" דאי קאי על קטנה למה מסיים באלו השתי תיבות „מתחת ידו" שאין פתרון להם, אבל אי קאי על קטן א"ש במשקין את האשה מתחת ידו על ידי סתירתו של זה וצ"ע בזה ואין בידי הזית רענן לראות מה הוא מפרש על זה הספרי זוטי:

ועיין בתו' קדו' כ"ז ע"ב ד"ה ה"ג וכו' וי"ל דס' רב מאיש אחר דקאמר הי' אפי' מקטן שאין מקנאין על ידו דלא שייך בו שב' ואפ"ה מגל' ועולא לית ליה האי סבר' ע"כ ועי"ש במצפה איתן ביאר היטב הטעם דתליא בפלוגתא דהתוס' ורמב"ם דידן ועולא ס"ל כהרמב"ם ולפ"ז לא יכול לגלגל דזה הכלל כל שתבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה וכו' עיי"ש, ועיין כאן בהמאירי שכתב ויש חולקין לומר כן אף בב"ט דהכא מעטה קרא ואין הדברים נראין עכ"ל, שוב ראיתי בנחל איתן פ"א מסוטה דין ו' שנעלם ממנו הרבה הערות של המל"מ כמש"כ לעיל כן מש"כ שם בהגה"ה הוא כמש"כ במצפה איתן הנ"ל, וכן הביא הילקוט הנ"ל שת"ל אני זכיתי בה תחילה ג"כ והביא הגירסא בנוסח זה תחת אישך לרבות בן ט' שנים ויום א' שיקנו לה וישקו אותה מתחת ידו הרי מצינו

בפירוש דמרבה בן ט' לקינוי עכ"ל, ולא העיר שלפ"ז גם משקין אותה על ידו, וזה דין חדש כן הביא בשם המד"ר דג"כ מרבינן ליה מכי נטמאת לרבות בן ט' שנים שמקנא לה ע"כ, וכן הערה הרש"ש בחידושיו לרמב"ם דפוס ווילנא ועיין הגהות פורת יוסף ליבמות שבסוף מס' נדה שם שחוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה וכו', המעיין יעיין בק"א במנ"ק ובתוהק"נ בענין דשחוף עיש"ה ולעיל במנחת פתים מש"כ וצע"ק על הא דפריך גמ' פשיטא, דמהיכי פשיטא ליה ד"ז שיקנאו על ידו ושיפסול מתרומה באב"מ אם אין שום עונש עליו, וראיה מזה לפירוש ר"ח ולהיש"ש פ"ו דיבמות דשחוף משמש באב"ח אלא דא"י להזריע כדפר"ח יעו"ש ולפ"ז שפיר פריך פשיטא, שו"מ בזה במנ"ח מ"ע רס"ו ובמנ"ק כאן, - ובשו"ת נחפה בכסף ח"ב סימן י"ט מאהע"ז מעשה שהיה שב"ת אחד שמוחזק שאין לו גב"א כלל ונשען על ביתו ולא יעמיד ויהי היום ונתפס האיש שחו"נערוה אחת והמנהג לענש ניכסין על הקריבות והוא אמוד וכשרצו להענישו טען שלגבי דידי' אין זה איס' וטעמו שמד' הר"מ נראה שעיקר איסור הקריבות היא מפני הרגל עבירה ובדידיה אפילו אם יבוא ליכא שום איסור תורה וכו' יעו"ש והוכיח המחבר כדברי הב"ת מדברי הרמב"ם ז"ל דכל שאנו מובטחים שלא יבוא לידי הרגל עבירה או באופן דידיה ליכא איסור תורה על קרובות אבל איסורי דרבנן מיהא איכא דכיון דחזינן דסוגיא דידן ורמב"ם וטור ומרן בש"ע סימן קע"ח דמ' דבביא' שחוף שהוא משמש באב"מ נאס' אשה על בעלה דאל"כ לא היה קינוי וכמו שהק' שם אביי לרבא שאמר פרט לשקינא לה דרך איברים וז"ל א"ל פריצותא בעלמא הוא ופריצותא מי אסר רחמנא שאסור ופרש"י פריצותא מי קאמר רחמנא אשה על בעלה מש"ה וכיון דלא מתסרא עליה בהם פשיטא דלאו קינוי הוא עכ"ל ועיין לה' מגילת אסתר שדחה ראית ס' זוהר הרקיע מסוגיא זו לס' הרמב"ן על פרש"י הנז' יעש"ב שהדין עמו ופשוט וא"כ נמצינו למודין מסוגיא זו דלאיסור אשה על בעלה ולפוסלה מה"ת כדין זונה היא נאסרת אפי' בביאת שחוף שהוא משמש באב"מ וכ"כ הב"ש בסי' כ' סק"ה ודוקא לענין כרת ומיתה הוא מש"כ הר"מ פ"א מה' א"ב דין י"א דאיני חייב שאין זו ביאה וכן סיים וז"ל אבל פוסל מן התרומה וב"ד מכין את שניהם מ"מ וה"ה הביא שם סוגיא דשבועות וסוטה וסיים בזה"ל ומ"ש מ"מ הוא מפני שזה פטור אבל אסור הוא וכבר ביארתי כיוב"ז פ"א מהל' שבת עיי"ש וא"כ נמצא אתה למד דבביאה זו ג"כ יש איסור תורה אלא שהוא פטור ממיתה ועונש וכיון שכן ראוי לעשות גדר וסייג מדרבנן בקריבה זו יעוש"ה באורך במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן זל"ה, והנה בסברתו זאת י"ל קושית השעה"מ הל' איס"ב שהקשה לדברי הרמב"ם דיש איסור קריבה בלאו דלא תקרבו א"כ תקשה מאי ס"ד דגמ' בריש

יבמות דפריך וליתי עשה ולידחי ל"ת דח"כ הא לא הוי בעידנא דבנשיקה עבר על לאו דלא תקרבו ומצות יבום לא הוי עד הראה לפחות עיי"ש שהניח בצ"ע, ולפי הנ"ל א"ש דהקריבה אינו אסור רק במקום דהביאה בעצמה אסור' אבל אי הביאה בעצמה מותר משום דאתי עושה ודחי ל"ת אין התחלת איסור על הקריבה כלל, וכדומה שכ"כ הבית הלוי ח"א ליישב קושית השעה"מ הנ"ל בסברא הנ"ל וכן מצאתי אח"ז שהקדימו בזה כבר החמד"ש חאור"ח סי' י"ח יעו"ש ואכמ"ל, וכמו כן ראיתי בשו"ת זית רענן חאהע"ז סי' א' בזקן אחד שנתבטל כל כוחותיו וכו' אם מותר ביחוד ורצה לדמות זה לקטן פחות מב"ט שמותר ביחוד, ושוב הביא ראיה משחוף דידן והשתא אם נאמר דשחוף מותר ביחוד א"כ ליכא צד פשיטות לאיסור וקמ"ל שמואל דלא תלי זב"ז א"ו אף בשחוף איכא איסור יחוד וכו' יע"ש ותימה עליו שלא סתר זה מהא דאמר איש למעוטי קטן ולרמב"ם מיירי בפחות מב"ט דליכא איסור יחוד כלל כמו שהזכיר בעצמו מקודם וגם לדברי הנחב"כ הנ"ל בוודאי איסור ביחוד זקן ושחוף ולא דמי לקטן:

ועיין בשעה"מ סוף פ"א מהל' אישות אם בא באב"מ לשם אישות אי קנאה אי לא יעוש"ה ודו"ק ובמנ"ק הביא קצת ראיה דאשה אינה נאסרת לבעלה באב"מ דלא כהב"ש אהע"ז סי' כ' שהחליט בפשיטות דנאסרת על בעלה מהא דפריך בסנהדרין (דמ"א) אלא עדי נערה המאורסה דמיקטלה היכי משכחת לה הא יכולין לומר לאסרה לבעלה באנו יעו"ש והא ע"כ הב"ד מחויבין לשאול לעדים אם בא עליה באב"מ או באב"ח דהא אם בא באב"מ אינו חיוב מיתה וא"כ שפיר נהרגין כשאמרו שבא עליה באב"ח דאי לאוסרה על בעלה לחוד באו היה להם לומר שבאב"מ בא עליה את"ד, ולדעתי לא דק במחכ"ת ואפילו קצת ראיה אינו דהא אי אפשר להם להעדים לראות כמכחול בשפופרת אלא משיראו כדרך המנאפים סגי להורגם וא"כ מהיכן יכולים לידע אי באב"ח או לא ואי לשיטת הבה"ג כבר הקשו על זה בנוב"י ועוד מגמ' דסנהדרין הנ"ל, ובוודאי אין הב"ד מחויבים לשאול לעדים אם בא עליה באב"ח דרובא וחזקה הוא שרובם אינם סריסים וכדומה אלא דלמ"ד דחיישי למעוטי, יש להעיר לומר דהב"ד מחויבין לשאול אם היה באב"ח ויש לעיין עפ"י זה במכות שם דף ז' ע"א ובתו' שם וקצרתי אבל להלכה אין שום מקום לשאלה זו ודו"ק ומש"כ ברצ"ח כאן דשחוף מקנין ע"י דוקא להפסידה כתובתה לא דק כמבואר ברמב"ם ריש הל' סוטה שמשקין אותה על ידו וכן משמע בכל הראשונים, ועיין בלשון המאירי שכתב ומאחר שמקנין אף ע"י שחוף ר"ל שכל שנסתרה עמו אחר הקינוי ביאתו חשובה ביאה ליבדק עליה צריך לברר וכו' עכ"ל מבואר דבודקין אותה: שם ברש"י ד"ה ופוסל בתרומה וכו' כגון עכו"ם וכו', עיין במאירי שכ' ב"ט פוסלה

מן התרומה וכו' ואפי' היה שחוף וכו' עיי"ש והנה מבואר שם ביבמות דדוקא בני ט' ואפילו ספק ב"ט או לא פוסלין יעוש"ה, ונתעוררתי במק"א לפמש"כ הרמב"ם דלא ניתנו שיעורים לב"נ ואף פחות מב"ט אם הוא חריף נענש כידוע, וא"כ עכו"ם פחות מב"ט מדוע אינו פוסל ונתעורר אצלי ספק זה בעובדא שאירע בתו"ח חאהע"ז סי' י"ט עיי"ש, וצ"ל דבמה שנוגע אצלינו לפסול בת ישראל אזלינן בתר שיעורי' ישראל שצריך להיות דוקא ב"ט ודו"ק ועוד י"ל באופן אחר וקצרתי ורק לעורר באתי:

שם בתוס' ד"ה למעוטי בהמה וכו' תימה וכו' א"כ רבא דאמר בפ' הבא על יבמתו דיש זנית לבהמה וכו',כבר עמדו המפרשים מהיכן הוציאו ד"ז דלרבא יש זנות לבהמה וכו' ועיין רש"ש שכ' דהוא מדאמר שם (נ"ד) להטיח בבהמה וכו' דהא קמכוון לשם ביאה בעולם יעו"ש, וכן כתב בקרן אורה ועי"ש עוד מה שהעיר בזה דלמ"ל הש"ס למימר דאין זנות לבהמה דשפיר אימעט מאיש ולא בהמה יעו"ש וכבר עמד בזה המהר"ם מלובלין בשו"ת שלו סי' קט"ז ואמר ואף אתה אמור לו דלהכי יליף לה מאתנן זונה דלא ליתסר לכהן משום זונה דאי הוי יליף לה מאיש דכתיב גבי סוטה, הו"א משום איסור דא"א אינה נאסרת, אבל מ"מ, אסור לכהן משום איסור זונה לכך יליף לה מדכתיב אתנן זונה וגומר דאפילו משום זונה אינה נאסרת יעו"ש ובזה מישב נמי קושית התוס' הנ"ל אליבה דרבא וכו' יעוש"ה, וקבלתי מכתב חד"ת בע"ז בזה"ל ב"ה ר"ח כסליו תרפ"ג בירושלים ת"ו שוכטו"ס לידי"נ הרב הגאון מו"ה פנחס עפשטיין נ"י הנני לקיים מוצא שפתי ואכתוב לו איזה הערות על הקונטרס הנדפסים למס' סוטה, אשר בה בחר למשקל ולמטרי טובא ובה העמיק הרחיב בפלפולא חריפתא ויעזרהו ה' לברך על המוגמר גמרה של תורה במס' זו עד גמירא וכו', ואגב אורחין אכתוב בד' התוס' סוטה כ"ו ע"ב ד"ה למעוטי וכו' ורבים שואלים אפוא נמצא זה בד' רבא וכו' ורחוק בעיני לומר שכוונת התוס' לד' רבא ביבמות נ"ד להטיח וכו' דאכתי מנ"ל כן דילמא אף שאין זנות בבהמה אבל עכ"פ לשום ביאה מכוון כפרש"י שם, (א"ה כבר קדמו בזה הגרש"ש כמו שרמזתי לעיל) ולכן לבי אומר לי שכוונת התוס' לד' רבא ביבמות נ"ד עמוד ב' אם א"ע להעראה דכ' גבי אחות אב תנהו ענין להעראה אה דבהמה משמע דס"ל יש זנות לבהמה, דאל"כ אין שייך דנלמד העראה דילה מהעראה דכ' גבי ערוה דכאן שאין זנות לבהמה אין לה שייכות לעריות כמש"כ תוס' יבמות ב' בד"ה דא"כ וכן משמע דבאעו"ע בעינן שיהי' שווים ממאי דפריך שם בגמ' מיד אח"ז מכדי בהמה חייבי מיתות ב"ד מ"ט כתיב להעראה דידה גבי ח"כ לכתוב גבי מיתות ב"ד ומשני איידי דכולי' קרא לדרשא וכו' וזה התי' מספיק רק אם יש לה עכ"פ שווי בדמיון להם דהיינו שגם היא בכלל עריות, אבל אי אין זנות לבהמה

לא דמי להו כלל וא"כ מ"ט כתב לה קרא גבי עריות כלל, וע"ז לא יועיל שינויא דאיידי וכו' דמשום איידי אין ראוי לכתוב אלא דבר הדומה אליו כמובן, (א"ה יש לפקפק בזה אלא שקצרתי):

שלמה אהרן ווערטהיימער דומ"ץ ומתשוב' מהר"מ מלובלין סי' קט"ז נראה שהבין דראיית התוס' מד' רבא דאמר מנא הא מילתא דאמרי רבנן וכו' יעו"ש ותמה דלפי"ז לא הוי צריך תוס' להביא מפ' הבע"י דדברי רבא אלו הם גם בסוגיין עכ"ד, ובעיקרא דהאי דינא המוזר שבמהר"ם לובלין הנ"ל מצאתי כתוב אצלי מיום ד' יתרו תרע"ג בזה"ל בשו"ת מהרמ"ל סי' קט"ז שהובא בב"ש אהע"ז סי' ו' ס"ק י"ז ובט"ז שם כתב אבל נראה לי דגם בשביל זה אין בו שום בית מיחוש משום דכיון דהוכחנו דברוח ושד אין בו איסור דא"א א"כ מהיכי תיתי לן לומר דאקרי זונה דהא לא איקרי זונה אלא הנבעלת ביאת אסור וברוח ושד לא אשכחן איסור בקרא דבשלמא גבי בהמה דיש בה דין סקילה הוי סל"ד לומר דיש זנות לבהמה לכך איצטריך לן למילף מקרא דאתנן זונה וכו' דאין זנות לבהמה אבל שד ורוח מה"ת לן לומר דיש זנות ברוח וכו' יעוש"ה ונראה לי להביא קצת ראיה לנידון כזה מירושלמי שבת פ"ק הל' ג' וז"ל מעשה בחסיד אחד שהיה יושב ושונה אל תאמין בעצמך עד יום זקנותך כגון אני, אתת חדא רוחא ונסיתו' ושרי תהי בה אמרה ליה לא תצוק רוח אנא אזיל ואישתוי לחבירך ע"כ ומשמע דבזה נח דעתו הלא אם רוח היתה ג"ך אסורה משום זנות א"ו דמותר, אלא דיש"ל דקעבר משום שז"ל, ונראה דכבר קודם המעשה כבר התחיל להתחרט ועיין מפרשים שם, וכמדומה שבשו"ת חיים שאל מהגאון חיד"א ז"ל נמצא ג"כ תשובה בזה הענין של המהר"מ ז"ל ומדבר בזה הרבה ואין בידי כעת, כן ראיתי אח"כ בשו"ת ר"ח כהן ז"ל שחולק על המהר"ם וכתב דאפשר דשד גרע מבהמה דאיתא בסנהדרין דף נ"ח ע"א והיה לבשר אחד מי שנעשה בשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין נעשית בשר אחד שאין יולדים מן האדם עכ"ל רש"י שם, אבל גבי שד מצינו בר"פ המוכר את הספינה גבי הורמין בר לילית דאמר התם שמעו בי מלכא פ' רשב"ם וז"ל וא"ד מלכא קיסר שהיה ירא שלא יטול המלכות ממנו שהיה אותו שד מאדם הבא על השידה עכ"ל ולפ"ז אע"ג דבהמה אימעטא היינו משום דא"י מאדם אבל שידה דיולדת מאדם שפיר נאסר משום זונה עכ"ל אבל י"ל דדוקא שידה יולדת מאדם, אבל אשה אינה יולדת משד וכדדייק הרשב"ם בלישני' מאדם הבא על השידה, גם יש לעיין בר"מ פ' בראשית על הפ' ומכל החי אפילו שדים כתב וז"ל דאל"כ לא ליכתוב קרא אלא מכל בשר דקאמר קץ כל בשר לשחת כל בשר וכ' אלא להודיעך שאפי' אותן שאין להם בשר גויה אלא החיות לבד שהן השדים הביא אל התיבה להחיות שלא ימותו

במבול שגם הם מתים כבנ"א כדאיתא בחגיגה עכ"ל, ועיין רמב"ן ע"פ ע"כ יעזוב וכו' ובמזרחי שם, ועל הטעם שכתב המהר"מ דרוח ושד לא נקרא איש השיג עליו הגר"ח כהן מגמ' דמגילה דפריך ע"פ והנה איש עומד לנגדי ודילמא שד הוי יעוש"ה ושמעתי שכבר השיגו על זה דלפי האמת שהיה שם מלאך שפיר כתב הקרא והנה האיש עומד לנגדו, וי"ל ועיין מדרש רות סי' מ"ח וז"ל אמר לה מי את רוח או אשה אמר' אשההרי שרוח לא נקראת אשה וי"ל כמובן וז"פ, גם י"ל בזה דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד, כדאמרינן בעלמא, כן יש להעיר לדעת מהרמ"ל דא"כ מאי הקשו התוס' דלרבא מתניתין למעוטי מאי הא י"ל למעוטי רוח ושד, אבל זה לא מידי דמתניתין ל"ל הכי דקאי על קינו הבעל וזה א"א שהבעל יקנא אותה מרוח ושד דזה אינה בידם וא"א לעדים לידע כלל מזה ומש"ה לא מקמו נמי הגמרא דש"ז למעוטי ש"ז דרו"ש אלא כנ"ל וז"פ וא"ר להאריך בזה:

שם פרט לשקינא לה שלכ"ד וכו' ובעל הא קא קפיד, קמ"ל ופרש"י אל תסתרי עמו להבעל שלכד"ר עכ"ל, ובהמאירי לא פירש כן אלא שקינא לה סתם ובא עליה שלכ"ד וכו' וכו' הא לא בא אלא למעט את הנשיקה שאינה אלא מגע בעלמא כנגיעת שאר אברים וכל שקינא לה סתם ובא עליה זה דרך איברים אע"פ ששותה מצד הסתירה מ"מ אין המים בודקין אותה וע"ז נאמר ש"ז כלומר שבביאת אברים אין המי' בודקין אותה שאין זה אלא פריצותא בעלמא ולא אסרה תורה את האשה על בעלה בכך וה"ה לביאת אונס ושגגה את"ד ודבריו צע"ג אצלי בפירוש השמעתתא דקאמר קמ"ל ועכ"פ י"ל דלרש"י דמיירי שאמר לה בהדיא אל תסתרי עמו להבעל שלכ"ד וכו', דבכה"ג אינה שותת כלל ולדברי המאירי שקינא לה סתם בכה"ג שותת אלא שאין המים בודקין וצ"ע, שו"ר שדבריו מבוארין ברמב"ם פ"ג מהל' סוטה דין כ"ד ועיין במנ"ל שם שעמד על דבריו והביא דברי התוס' ביבמות בזה יעו"ש ויש להאריך עוד בזה בכמה הערות וקצרתי: גם יש להעיר דמתבאר משמעתין מפורש דבסוטה גם בשלא כד"ר מיירי קרא ואסורה לבעלה, וא"כ יש להעיר מגמ' דמעילה י"ח ע"ב דמבואר שם בגמ' ורש"י ותוס' ד"ה ואומר וכו' ובד"ה יכול דבסוטה הוי נהנית ולא פגם יעוש"ה, והא כיון דבסוטה מיירי נמי בשלכד"ר ומבואר הוא בכמ"ק דבשלכ"ד אינה נהנית כלל ויש לה צער, ועיין קדושין ויומא וסנהדרין ובשעה"מ סוף פ"א מהל' אישות ודו"ק וא"כ בסוטה נמי הוי לא נהנית ולא פגם וי"ל בזה, וכיוב"ז כתבו בתוס' קדושין נ"ג ע"ב ד"ה אף להביא ראיה דתמעול מעל הוי במזיד דכתיב גבי סוטה גבי איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל והתם ע"כ במזיד קאמר דודאי כשמזנה מזידה היא וכו' עיי"ש ועיין בשו"ת מהרי"ק שורש:

ומה שהקשה הק"א דמכאן ק"ק לדברי הרמב"ם שכ' דעל קריבת של עריות עובר בלאו דלא תקרבו וכי' יעו"ש כבר קדמו בזה הזוהר הרקיע שחיזק בזה סברת הרמב"ן והובא במג"א לספר המצות מל"ת שנ"ג יעו"ש שמדחה זה עם פרש"י דהכא כמו שמתרץ נמי הק"א ואכמ"ל בזה כן הקשה הק"א על דברת המהרש"א שכתב דלענין שפחה חרופה אין חילוק בין כדרכה לשלכ"ד דזה נגד שמעתא דכריתות עיי"ש, עיין גם להרש"ש והגהות בעל מצפה אותן עיי"ש, בשם הרשב"א, - ועיין בת"ה מה שמיישב הערת הק"א על התוס' גבי קטן יעו"ש ע"פ דברי התורה ומצוה דממעט קטן משום דכתיב ש"ז וכו' יעו"ש כבר הבאתי ב"ה לעיל דברי התו"ה והקשיתי עליו מסוגיאן דכאן גבי שחוף דקאמר שמואל איפכא דליכא למדרש הכי וכנ"ל וחידוש על הת"ה שלא הרגיש בזה, וערבך ערבא צריך, כן מה שהביא הת"ה לעיל בד"ה אבל בשם הבנין יחזקאל במאנס בתולה שהיא אחות אשתו דולו תהי' לאשה חל עליו בעת העינוי וממילא באחות אשתו לא חל עליו כלל ואח"כ כשמתה אשתו אינו מחויב לישאנה ע"ש והעיר עליו מכאן דונטמאה לבועל וכו' וה"נ תחול המצוה עליו אחר כן אם אין דיחוי אלל מצות יע"ש, והנה ל"ד לכאן אף כי עוכל' לדנא, דהתם מחמת האיסור נפקע מהמצוה והחיוב דקום ועשה אבל הכא ה„איסור" אינו חל מפני האיסור הקדום, אבל כי מצא מקום שפיר חייל וז"פ לחלק בין חיוב לשלילה אלא שבאמת גם שם תלי בדין זה דדיחוי אצל מצות עיין במנ"ח מצות אנוסה בזה, והוא ירושלמי ערוך פ"ב דכתובות היה נשוי את אחותה כבר נפטר מתה כבר נפטר ופי' דאע"פ שמתה אשתו אח"כ אעפ"כ פטור מלכונסה ועיין עמק יהושע סי' כ"ב ואכמ"ל בזה, ומה שהעיר שם בן המחבר על שיטת ר"ת כאן בתוס' שאנ"ץ, ועיין בהגהות היעב"ץ כאן ובשו"ע שלו וט"ס כאן בתוס' שאנן וצ"ל כמו שאיתא בתוס' הרא"ש דמכאן מביא ר"ת ראיה דגוי אוסר אשת ישראל בביאתו ומעשה היה לפניו וכו' עיי"ש: ובמאי דממעטינן קטן מאיש, יש לספק אם גם חרש ושוטה דינא הכי ואם הם אוסרים אשה על בעלה ועיין בשו"ת מהרי"ל ובאמרי בינה חאור"ח שפשיטא ליה ששוטה שבא על א"א הולד ממזר כמו שהבאתי כ"פ ובכמ"ק ממעטינן מאיש גם חו"ש, ועיין בירושלמי תרומות ריש פ"א על הפסוק מכל איש אשר ידבנו לבו, הובא בתוס' חולין (י"ג ע"א) והמנ"ח במ"ע שס"ה לא נתעורר בזה ויל"ע וקצרתי גם אם לא כן, הוה יכול לומר דשאיני איש למעיטי שוטה דלא מקרי איש, גם יש לעיין באנדריגנוס וכחו שממעטינן אשת אנדרוגונוס שאינה שותה משום שאינו איש, כנ"ל ושאינו איש למעוטי אנדריגנום ועיין וה"נ י"ל בסוף שו"ת רמ"ע מפאנו בפירושו לפר' אנדריגנוס דנשוא ולא נושא יעו"ש מ"ג, וברמב"ם סוף הל' א"ב ובש"ע סי' כ"ב ולמיעוט בקיאותי לא אדע כעת דבר ברור ומצאתי

במנ"ח מ"ע ל"ה שכתב ואנדריגנוס לדעת הסוברים דהוא זכר וודאי חייב על א"א, אבל להר"מ דהו"ל ספק א"א דלמא הוא אשה עכ"ל: ובהא דא"ל רבא שלכד"ר משכבי אשה כתוב וכו',בספרי פ' נשא מרבי לה בזה"ל ואת כי שטית אין לי אלא כדרכה שלכד"ר מניין ת"ל וכי נטמאת עיי"ש סי' ס"ב, ועיי"ש בהתוה"מ, מבאר שם גם בהא דמרבי מויתן איש בך את שכבתו להביא את הסרים דלשון שכיבה מציין שכיבה שא"ר להוליד ובזה מיישב קושית השער אפרים הנז"ל, ומשום דבהשקאה משביע ויתן וכו' שכבתו שכולל שכיבת הסרים ולהכי לא אמר ביבמות דש"ז דכתיב גבי סוטה ממעט אב"מ וא שבסוטה משביע גם על הסריס ואב"מ נמי נכלל במש"כ את שכבתו ומביא גם מנדה מ"ג יעו"ש גם בזה אינו מביא באר היטב מאי דאמר שמואל לעיל דמד"ת ושכב איש אותה ש"ז אמ"ר והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל וע"ז פריך הגמ' ואלא ש"ז ל"ל וכו' ומשני דקאי על דרך איברים, א"כ קושיתו מבואר בגמ' ועיין מש"כ לעיל ע"ד:

עיין במ"ל פ"ד מהל' סוטה דין כ"ד דלפי"ז דאשמיענן דבעינן שיהי' הקינוי בדבר האוסרה, נ"ל דה"ה אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני שמא יאנוס אותך דלא חשיב קינוי, ואם נסתרה אינה אסורה ואע"ג דקרא דש"ז לא כתיב גבי קינוי אלא גבי טומאה, מ"מ ע"כ לומר דלקינוי איצטריך דגבי טומאה למאי איצטריך את"ד ויל"ע לפ"ז בכהן שקינא לאשתו כך אם נאסרת כיון שנאסרת לו באונס ועיין לעיל אשת כהן שותה ומאי דפריך שם עיי"ש ודו"ק די"ל דקינא לה באופן זה, אך י"ל דאין קינוי אלא שלא תמעל מעל דהיינו זנות מזיד דמועלה בו משא"כ באונס דרק מכח קדושתו הוא אין כאן מעילה, ויש לסמוך לזה מלשון התוס' קדושין נ"ג ע"ב ד"ה אף וכו' וראיה דמעילה הוי במזיד דכתי' גבי סוטה גבי איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל והתם ע"כ במזיד קאמר דוודאי כשמזנה מזידה היא וכו' עיי"ש וי"ל וקצרתי: שם ושאינו איש וכו' אר"פ למעוטי בהמה וכו', היטב אשר פירש בזה בתפארת ישראל בפירושו למשנה זו אות כ"א דלהכי לא נקט ומבהמה, היינו אליבא דר' יוסי (בכלאים פ"ח מ"ת) דקאמר דאדני שדה מטמא באוהל כאדם והיינו לפי הירושל' שם בר נש דטור והוא מין קוף גדיל בקומת אדם ולהכי איצטריך הכי לאפוקי דאע"ג דלר"י איני בהמה אעפ"כ איני איש, עכ"ל, וכה"ג כתב הגאון יעב"ץ זצ"ל בלחם שמים למס' ביכורים ליישב המשנה דביכורים פ"ב מ"ו דתנן דם מהלכי שתים והצריך עיון התויו"ט דמדוע לא תני דם האדם עכ"ל יעו"ש ותירץ הוא ז"ל דמתניתין אתיא כר"י דנימוקו עמו דס"ל בשלהי כלאים אדני השדה מטמאות באהל כאדם, אע"ג דלאו אדם נינהו וה"ה לענין דמן שמכשיר עכ"ל וממשנה דכלאים שם משמע דאדני השדה איני קוף, דהרי שם במשנה ו' קחשיב עוד הפיל והקוף מין

חיה, ומצאתי כתיב אצלי בגליון משניות שלי על משנה זו יל"ע מאדני השדה דלעיל, ועיין במס' ידים לענין נט"י ואו"ח סי' קנ"ט ולענין שחיטה ס' ו' ובבה"ט ובפ"ת ובח' הגרע"א שם ובסוף מס' מעילה, ולענין עירובין וקצרתי עכ"ל, ועל דברי היעב"ץ הנ"ל ג"כ יש לעיין ואכמ"ל בזה:

דף כ"ז

ע"א אמר שמואל ישא אדם דומה ואל ישא בת דומה וכו' ור' יוחנן אמר ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה וכו' ופרש"י ז"ל בד"ה שזו וכו' ולטיפה פסולה ל"ח דרוב בעילות אחר הבעל ומבעלה נתעברה עכ"ל והנה בפשטות אינני מבין כיון שכאן אמרינן דהאי דומה ובת דומה בא"א קאמרי וא"כ מדוע פרש"י לעיל דזו באה מטיפה פסולה שמא מעכו"ם או ממזר הא בכל א"א הולד ממזר (ועיין בהגהות הגאון יעב"ץ על התוס' יעו"ש), וכיון דלא ס"ל רוב בעילות אחר הבעל ?

שוב עיינתי בק"א ומצאתי שם שהעיר בזה וע"כ קצרתי כן מצאתי אח"ז בח"ס חא"ה סי' ח' שהעיר בשמעתא זו ובקושית הב"ח מגיטין פ"ט ע"א עיי"ש וקצרתי אך אמרתי לרשום קצת במה שעלה במחשבתי לומר בטעמא דשמואל דלא ס"ל כר"י דלטיפה פסולה לא חיישינן משום דרוב וכו', ומתחילה חשבתי לומר עפ"י מאי דאמרינן בבכורות כ' ע"א רבינא אמר אפי' תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה אבל ברובא דתלי במעשה לא יע"ש וא"כ י"ל דשמואל נמי הכי ס"ל ואף שהתוס' שם ד"ה רבינא כתבו דהא דלא משני הכי בריש פ"ב דיבמות וכו' וי"ל דתשמיש דאדם לא חשיב תלי במעשה כמו וכו' יע"ש, וכ"כ ביבמות שם י"ל דשמואל לא ס"ל האי סברא ולכן לי"ל האי רובא דרוב בעילות וכו', אכן חשבתי דרכי ואמרתי דלזה ליתא דמלבד שדברי התוס' ז"ל מתנגדים לזה ואפושי פליגתא לא מפשינן אך מדברי התוס' יבמות קי"ט ע"א ד"ה ר"מ דרבא ל"ל כרבינא יע"ש אבל לאי נמי שם אין ראיה דפליג רבא על רבינא וכן כתב בשו"ת שיבת ציון ס' כ"ט דפליגי בזה, ועוד בנ"ד ל"ל הכי דהא גם המיעוט הוי מיעוט דתלי במעשה, כיון דמעשה אירע בכאן עכ"פ ובין אי אזלינן בתר רובא ובין אחר מיעוטא נעשה כאן מעשה ובכה"ג לא הוי חסרון ברובא מהאי טעמא ודו"ק כי קצרתי, ועיין בשו"ת רעק"א סי' קס"ב ו"ה ובזה אי הא דלא אזלינן בהר רובא ברובא דתליא במעשה אי הוי דרבנן או מדאורייתא ואכמ"ל ומש"כ בגליון שם לעיין עוד בשו"ת שיבת ציון סי' כ"ט עיי"ש וכן משמע מלשון הרשב"א בחידושיו לחולין (ט' ע"א) שהובא ברע"א שם דז"ל דרוב פעמים רובין של סימנים נשחטו, אבל באיסור דרובא

דתלי במעשה „ומיעוטא דלא תלי במעשה" הוא ובכי הא לא אזלינן בתר רובא מש"ה אוקמי רבנן וכו' עיי"ש מבואר דדוקא היכי „דמיעוטא לא תלי במעשה" לא אזלינן בתר רובא וע"כ נראה לי בהסבר דברי שמואל כן, והוא משום, דידוע דברי הכרו"פ סי' ס"ג דבשניסברות הנמצאים במחברים בהא דאמרינן כל דפריש מרובא קפריש אם זה וודאי ומוחלט ואין בו שיעור ספק כלל ואנן סהדי שמרובה קפריש וכן משמע מתוס' בפ"ק דכתובות ובדוכתי טובא, אמנם לפמש"כ באסיפת זקנים רפ"ק דב"מ גבי קפץ א' מן המנוין לתוכו וכו' וכ' בשם הרא"ש אע"ג ראמרינן דמרובא קפריש מ"מ ספק הוי רק התורה התירה ספק זה ונראה דבסברות אלו נחלקו רב ושמואל בהא אי הולכין בפק"נ אה"ר אי לא, דלרב פי' מהרוב עע"ז ואין מחללין עליו את השבת דמרובא קפריש ועכו"ם וודאי הוי והייני דס"ל כסברת התוס' הנ"ל דאין כאן שום ספק כלל אבל שמואל ס"ל אין הולכין וכו' ומחללין עליו את השבת ש"מ דס"ל דמ"מ ספיקא הוי וספק"נ דוחה שבת וכו' יעש"ה, והוסיפו עוד האחרונים ע"ז דמחלקת רב ושמואל אי הולכין בממון אה"ר נמי תליא בזה דשמואל ס"ל דרוב הוא ספק לכן אין הולכין בממון אה"ר, וקצרתי כי יש עוד להאריך בזה, וה"נ י"ל דשמואל לטעמי' דס"ל דרוב הוא רק מגדר ספק אלא שהתורה התירה ספק זה, וא"כ אף אי אמרינן רוב בעילות אחר הבעל מ"מ עדיין ספיקא איכא ואף שהתורה התירה ספק זה מ"מ מדרבנן צריך לחוש לזה ומכש"כ בהצטרף הריעותא הנ"ל דהוי רובא דתליא במעשה ולכן לכתחילה לא ישא בת דומה, ויש לעיין עוד בזה בש"ש ש' א' ובהגהות הר"ב פרינקיל זצ"ל דא"כ ממזר וודאי האיך משכחת לה יע"ש ועוד אחרונים בזה ואכמ"ל, ור' יוחנן דידן ס"ל כרב דהולכין בממון אה"ר וא"כ הוי רוב בגדר וודאי ומוחלט כסברת התוס', ולכך ס"ל דלטפה פסולה לא חיישינן וכן מצאתי להגרע"א ז"ל במערכה י"ב במס' כתוב' אות כ"ד שאמר דמאן דס"ל דנמצאת בעולה יש לה מנה ומקח טעות רק ממאתיים דמוכח דבס"ס מוצאין ממון ס"ל כרב דהולכין בממון אה"ר והעיר שם חד מחכמיא כיון דר' יוחנן ס"ל דנמצאת בעולה יש לה מנה א"כ ס"ל כרב דהולכין בממון אה"ר והיה לנו לפסוק כן כר"י לגבי שמואל, עיי"ש, וכן ראיתי בשם ס' קדושת ישראל למס' כתובות שכ"כ דר' יוחנן ס"ל כרב דהולכין בממון אה"ר יעו"ש, וא"כ ס"ל דרוב הוי וודאי ולא חיישינן לזה כלל, גם מדרבנן, אכן עדיין ד"ז אינו עומד בפני הבקורת, כי להלכה אין הדברים מכוונים דאנן פסקינן כשמואל דא"ה בממון אה"ר, וכן פסקינן כר' יוחנן דישא אדם בת דומה ואל ישא דומה וצ"ע וי"ל קצת, ועיין בכתובות שם (י"א ע"ב) דמשמע דרב עמרם וכל גדולי הדור סברי דיש לה כתובה מנה, וע"כ ס"ל הכא רב עמרם כר"י אלא דמבעי ליה בהיתה פרוצה ביותר מהו ופרש"י ז"ל

דאיכא למיחש דרוב בעילותיה משל אחרים עכ"ל ולפמש"כ לעיל בשם התוס' בכורות דוקא גבי בעל לא הוי רובא דתליא במעשה, אבל ברוב וכו' משל אחרים אפשר דהוי תלוי במעשה וי"ל ודו"ק, – כן י"ל בהא דאמרינן דבפרוצה ביותר חיישינן, היינו דמשוי לה ספק ולא וודאי לפי דעת ר"י, – ועיין בהגהות רצ"ח שהעיר מהא דאמרינן בפסחים פ"ז ע"ב שהבנים שהולידה אשת הושע היו ספק ממזרים והקשה מהרש"ל שם הרי קיי"ל דרוב וכו' אחר הבעל ומ"ט הם ילדי זנונים ותירץ רש"ל שם שאני הכא שהיה הושע זקן וכה"ג אין תולין בבעל ע"ש מה שהעיר בזה, והנה בכאן זכר את הגמ' דפסחים ובספרו תורת נביאים שכח מגמ' זו עד שהעיר אותו מתן הח"ס בחאור"ח סי' ר"ח דנעלם ממנו ש"ס פסחים פ"ז ע"ב דאמרינן להדיא שבניו ממנה היה ס' ממזרים והוסיף הח"ס להביא דברי המהרש"ל הנ"ל וכתב ע"ז דנ"ל דר"ל זקן וגם פרוצה, אבל בחדא מינייהו לא מ"מ מבואר דהיתה מזנה תחתיו ברצון והיתה אסורה לישראל וע"כ כתבו שהיה במראות הנבואה עכ"ל, והוא הרצ"ח כתב בכאן עפ"י מה שהשיב לו מרן הח"ס ז"ל, ומש"כ הח"ס בחדא מינייהו לא, היינו מפני שהביא מקודם שם דעת בה"ג הל' מילה והובא ברא"ש פ' יש נוחלין ומביאו ב"ש סי' ד' ס"ק כ"ו, דאפי' פרוצה ביותר לא חיישינן ואמרינן רוב בעילות אחר הבעל יע"ש, וכן פסק בח"ס חא"ה סי' י"ג דבזקן ופרוצה ל"א רוב וכו' ולא דוקא זקן בשנים אלא זקן ות"ח וכו' יע"ש ועיין בשו"ת חוט השני סי' י"ח (שמציינו הפ"ח שם בא"ה סי' ד') שמשמע מדבריו דלענין ירושה וממון יש לספק בזה מטעם דאין הולכין בממון אה"ר, ומשם נראה סתירה למה שכלל ההפלא"ה והחזיקו אחריו הח"ס וכמה אחרונים, דכיון שהוחזק לענין איסור מהני שפיר גם לענין ממון יע"ש, וגם כמה אחרונים עיין למשל בעין יצחק שלא ראו את דברי ותקות חוט השני ואכמ"ל בזה, והנה חשבתי ליישב קושית מהרש"ל בפסחים שם די"ל דלשמואל קאמר הכי התם דלא ס"ל רוב בעילות וכו' אך ראיתי שם בפסחים שאמר גומר בת דבלים דיבה רעה בת דיבה רעה (ופרש"י דומה בת דומה) ושמואל אמר וכו' ור"י אמר שהכל דשין בה וכו', מבואר דמיירי נמי ר"י בה והוא מרא דסוגיא שם, ובזה י"ל דברי שמואל ור"י שם דשמואל אמר שמתוקה בפי הכל וכו', ופרוצה היא וחיישינן לה ול"א רוב וכו', ור"י אמר ש„הכל" דשין בה וכו' וגרע יותר מרובה ולכך חוששין וכמש"כ הח"ס, ועוד יותר כמש"כ הרא"ש פ"ק דחולין גבי רוב מצוין א"ש מומחין הן דהאי רוב היינו כל ודו"ק, ועיין שם בפסחים בהגהות הרא"מ הורוויץ ז"ל, ונעלם ממנו דברי המהרש"ל על אתר שם, ועיין בהרא"ש פ"ד דקדושין סי' ז' כתב בעל ההלכות וכו' כי ההיא עובדא דאבוה דשמואל דאתא בשם ושימש כדאיתא בירושלמי וכו' וע"ש ובתוס' שם ע"ג ע"א

ד"ה מאי וכו' והוליד את שמואל וכו' וי"ל דאיכא ריעותא וכו' יעש"ה ודו"ק:שם ת"ר איש מאי ת"ל וכו' לרבות וכו' ואשת שעמום וכו' עיין לעיל דף כ"ד ע"א העיר בס' מנ"ק דבכל דוכתי דקתני שוטה לא נזכר ענין שעמום ביחוד ואולי היא בכלל הפתאים ביותר שהובא בחו"מ פי' ל"ה ס' י' עיי"ש, נ"ב נעלם ממני לרגע גמ' דב"מ פ' ע"א המוכר שפחה לחבירו שפחה זו סוטה היא משועממת היא, ופרש"י משוגעת, ועיין בתוספתא דכתובות פ"ז הל' ט' ג"כ כה"ג ובחסדי דוד שם, ובלשון המד"ר פ' נשא אמר שתה כוס ד' יצא לדעתו נשתעממו כל הכליות עיי"ש במ"כ ועץ יוסף, ולעיל כ"ד ע"ב פרש"י שעמום לקוי בתמהון לב, עכ"ל, והיותר פלא שכל עיקר ברייתא זו נעלם מהתפארת ישראל משנה זו אות כ"ג שכתב בזה"ל ונ"ל דדוקא דנשתטה דהיינו שלא מחמת חולי, אבל דנטרפה דעתו דהיינו מחמת חולי (כנדה י"ג) אפשר דאין ב"ד מקנאין לה דממתין עד שיתרפאו ויקנא הוא בעצמו ותשתה, רק די"ל דדמי לחבוש בב"א שאין ממתינין עכ"ל ולפי פרש"י דשעמום היא לקוי התמהון לב, דוודאי יש לזה רפואה ואפ"ה אין ממתינין, וזה הוא גופא הא דקמ"ל בברייתא זו דתני בה אשת שעמום, משא"כ דלא קתני בשאר מקומות, וכמו שהעיר המנ"ק הנ"ל, הנ"ל, לאפוקי מסברת התפא' ישראל, וכן בב"מ שם קמ"ל בזה דהוי מום אף שאפשר דתתרפא במהרה, ואף דמה שדחה התפארת מהיה חבוש בב"א, י"ל קצת דבאמת יש לחקור באיזה בית האסורין ין מיירי אי של ישראל או של עכו"ם וכדמחלק בפסחים פ"ח מ"ו פיי"ש בש"ס, וא"כ י"ל דה"נ מיירי בב"א של עכו"מ דאע"פ שהבטיחוהו שמא לא יוציאו, וא"כ א"א להמתין, אבל בב"א של ישראל, אפשר דאין ה"נ דאין מקנאין לפי סברת התפא' אבל לפמש"כ א"ש ולא שנא וב"כ וב"כ מקנאין, ובספרי פ' נשא לא תני אלא אשת חרש ואשת שעמום עיי"ש:

שם במאי קמפלגי רבנן סברי בעינן וקינא והביא ור"י סבר לא בעינן וקינא והביא ע"כ יש להתבונן אי אמרינן דטעמא דב"ד מקנאין לה הוא מטעם שליחות וכפשט' דברי רש"י לעיל כ"ה ע"א, וא"כ מדוע לא יקרא זה וקינא והביא, וכי אם יקנא לה ע"י שליח לא יכול להשקותה, מה"ט הא כיון ששא"כ כמותו מקרי כמו הוא בעצמו עשה זה, ועיין במה שהארכתי הרבה בזה לעיל דף כ"ה בדברי הנו"ב ז"ל, אבל עכ"פ גבי ב"ד ריבתה תורה דמהני שליחותם, וא"כ מדוע לא יקרא על זה וקינא והביא ?, וכמו שכל פעול' שע"י שליח מתיחס אליו כידוע בלשון תורה ובלשון בנ"א, ועיין בתוס' גיטין (מ"ז ע"ב) ד"ה בצרן וכו' אבל הבעלים קורין דיכולים לומר הנה הבאתי דשלוחו של אדם כמותו וכו' אפ"ה איני קורא דבעינן לקוחה וכל הבאה באחד וכו' יעו"ש היטב ובתוס' בב"ת שם פ"א ע"א, ולפ"ז צריך לומר דאף לדעת האחרונים דמהני קיני ע"י שליח, עדיין אין

מזה תועלת לענין השקאה, דהלא בעינן וקינא והביא באחד ולא שיהי' הקינוי' ע"י אחר ואפילו ע"י שליח ויל"ע, ועפ"ז יש לדחוק קצת גם כאן בשמעתין ודו"ק, גם יש להאריך בענין החקירה שחקרו אם השליחות חל רק על הפעולה כמו שעושה המשלח, או שנעשה ממש כגופו של המשלח והארכתי בזה בחידושו לב"מ צ"ו ועיין אבני מילואים סי' ל"ה בשם הריב"ש סי' פ"ג בענין זה דו"ק שם, ויש לפרש דבזה פליגי רבנן ור"י דרבנן ס"ל דבעינן וקינא והביא והתיחסות השליחות הוא רק כמו שעשה המשלח, אבל לא בגוף אחד ולכך לא מהני, ור"י ס"ל דלא בעינן וקינא וכו' ומשום דלא בעינן בגוף אחד אלא דפעולתו ג"כ מהני ודו"ק, או שס"ל דבאמת הוי כאילו גוף המשלח עשה זה ושפיר יכול להשקותה אח"כ, ובזה יתיישב קצת לשון פה"מ לרמב"ם התמוה מאד שכתב דרבי יוסי אומר כל מי שיקנא ישקנה לפי שנאמר וקינא והביא עיי"ש וראיתי בש"ס ווילנא שהגיהו קצת ועדיין איני מובן כלל ומה הועילו בתקונם והגהתם:

ולפמש"כ י"ל כוונתו דר"י אומר כל מי שיקנא – פירש אף השליח – ג"כ „ישקנה" הבעל לפי שנאמר וקינא והביא פירש וקינא והביא מ"מ יהי' המקנא מי שיהיה אף ע"י השליח חשוב כאילו הוא קינא ופירש בכוונת הגמ' שאמרו ר"י סבר לא בעינן וכו' היינו דלא בעינן וקינא והביא הבעל, אלא ע"י שליח נמי מהני וקרינן ביה וקינא והביא ודו"ק ויודע אני שעדיין הדוחק מפולש בעין אלא שטוב קצת מלא כלום, ופלא שלא הרגישו בו המפרשים ועוד יש להעיר דלשיטת הנו"ב דהוי מילי ומילי לא מימסרן לשליח א"כ לשיטת המהרי"ט דמילי אפילו לחד שליח לא מצי משווי, א"כ האיך הב"ד נעשים שלוחים הלא הוי מילי בעלמא, וא"ל כמש"כ שם דשליחות ב"ד אלימי, אבל שליחות דידהו לא, ואפשר עוד לומר דהב"ד הם שלוחי דרחמנא וכמו כהנים ולכך מהני, ובזה א"ש נמי לעיין שליחות לחו"ש דמקנאין לנשותיהן:

עיין בקרן אורה כאן שהביא התוספתא דר"י דקאמר אף להשקותה לאו דוקא לכשיצא בעלה מבית האסורים אלא גם אם נתפקח החרש יש קנה עיי"ש וכבר דברתי מזה לעיל ב"ה שהבאתי בעצמי התוספתא הנ"ל, אך מה שכתב דשמעינן מינה אע"ג דבשעת קו"ס לא היתה ראוי' לשתיה אפ"ה כי הדר חזי כגון שנתפקח החרש ישקנה וכו' יע"ש לענ"ד י"ל כיון דלר"י לכתחילה רבתה התורה דמהני קינוי הב"ד שהם בשליחותם של הבעל להשקותה אח"כ וא"כ בשעת הקינוי היה על זה האופן שישקינה אח"ז וגזה"כ הוא דמהני, אבל אם הוא בעצמו יקנא בוודאי דלא מהני בכל אופן אם א"ר לשתיה בשעת הקינוי, ודו"ק, וממילא אתי שפיר נמי מהי שהעיר על התוספתא דתני נמי התסהגדיל הקטן, דאיני מובן דע"י קינוי שקינא לה ב"ד בקטנותו וודאי איני משקה אותה בגדלותו

ומשום דאין אישות לקטן וצ"ע עכ"ל כבר דברתי מזה לעיל במשנה דף כ"ד, אמנם עיקר הקינוי שתהני על לאחר גדלותו, בוודאי מהני לפמש"כ לעיל, וכעת מצאתי בשו"ת הרי"מ חלק אהע"ז סי' כ"ו שמדבר בארוכה בענין דקינו קטן מהני ועל ראיית השואל מהתוספתא שלפנינו עיי"ש וגם כתב שם דכשם שאימעיט קטן מאיש כן אימעוטו חו"ש שאינם ב"ד, שנסתפקית בזה לעיל בחדושי ואף אם היא נאסרת אינה שותה עיי"ש גם כתב די"ל דר"י דתוס' היינו ריבר"י דנדה דקטן מן ט' ועד י"ג שהביא ב"ש כשעודן בו אחר י"ג הוי גדול למפרע, והפי' הפשוט (בתוספתא) בקטן הבא על יבמתו יעוש"ה, כן אח"ז ראיתי בעין יצחק סי' ע"ט אות נ"ה שהעיר כהק"א הנ"ל דלמה משקה אותה הבעל אח"כ דהא בעינן שתהי' ראוי' לשתיה בעת הקינוי, א"ו דזה לא מיקרי א"ר לשתיה דזה לא הוי מחוסר מעשה דמחוסר הבאה לא הוי מחוסר מעשה עיי"ש, ונעלם ממנו טהרת הלשון התוספתא דגם על חרש ונתפקח קאמר ר"י דמשקין אותה אח"כ, ולא הועיל בתירוצי כלום, ועכצ"ל כמוש"כ, ועיי"ש עוד מה שהעיר דהאיך יקבלו עידות קו"ס בפני ח"ש וקטן או קטנה הא הוי כשלא בפניהם יעו"ש מש"כ, בשם הברית אברהם סי' צ"ד, ואפשר לומר דב"ד בעצמם ראו כל זה הקו"ס וכדומה ולא בעינן קבלת עדות וי"ל בזה כי אין ברור לי עוד ד"ז:

שם בתוס' ד"ה איש וכו' לא צריך קרא וכו' לאו ממש דאורייתא וכו' אגב אורחא קמ"ל דעוע"ד צריכה התרא' וכו' עכ"ל עיין לעיל כ"ה ע"א דיש לדחות מכאן דלית לה אימתא דבעל עיי"ש, ועיין בקרן אורה כאן, ובמש"כ לעיל בחדושי כ"פ בדף י"ז ובשירי מנחה לעינן היכי שכתב לה הוי מדאורייתא, ומהתוס' גיטין (מ"ז ע"ב) שהבאתי שם ואין להאריך עוד ובשו"ת עין יצחק סי' ע"ט באריכות, ומצאתי בקרית ספר הל' אישות שכתב מפורש היכי דכתב לה הוי מדאורייתא כשאר חוב בעלמא עיי"ש וז"פ: ולענין מש"כ לעיל בענין קטן בשם המ"ל גבי קטן כיון שמקפיד הבעל עי"ש הנה דייקתי עתה לשון הזהב שהוסיף הרמ"א על דברי המחבר בסי' קע"ח ס"ב שכתב והעתיק המחבר והוא שיהא גדול, אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני והגיה הרמ"א והוסיף תיבת „והוא" קטן וכו', ומאי היה חסר בשלחן המלך והערוך, אם כתוב אל תסתרי עם פלוני קטן ע"כ יש מזה ללמוד בכוונת בעל המפה שעלה להגיה על השלחן מלת „והוא" היינו שאם אמר לה סתם אל תסתרי עם פלוני, ונתוודע שהוא קטן, אז לא הוי קינוי, אבל אם אמר לה בהדיא אל תסתרי עם פלוני קטן שמקפיד מפורש עליו אפשר דהוי קינוי, ול"ד לבהמה דשאני ולא ראי זה כראי זה כמובן, והרי דעת הרמב"ם שיותר מב"ט הוי קינוי, וי"ל ולא באתי אלא לעורר על שינוי הלשון אך ברמב"ם שם פ"א דין ו' כתב כן בזה"ל

לא תסתרי (עם כצ"ל) איש פלוני „והיה" קטן פחות מב"ט וכו' עיי"ש וכז"פ, עוד כתב בק"א שם ולכולהו שיטתי בקטן יותר מב"ט דלרמב"ם ז"ל שותה ע"י ולדעת התוס' ז"ל נאסרת ע"י להבעל יש להסתפק אם נאסרה גם לו להבועל ואע"ג דקטן הוא וכשוגג דמי עכ"ל, ועיין בפ"ת סי' (קע"ח ס"ק ל"ב) שהביא ספק זה בשם רב גדול אחד אי אסורה לו כשיגדיל משום אחד לבועל עיי"ש כל צדדי הספק וטעמי האיסור ופשיטא ליה אח"כ בנד"ז פשוט דאסורה וה"ה בזינתה עם חו"ש ועיין בשו"ת בית יעקב ס' ג', וביד המלך פ"ד מהל' אי"ב בד"ה ונתתי וכו' מבאר מן הסברא דכיון דנתפעל עכ"פ ע"י ביאת הקטן עונש האשה ואיסורה על בעלה, ממילא נתפעל ע"י ביאה זו האיסור גם על הקטן הבועל וחל עליו כשיגדיל עיי"ש שמאריך כדרכו ועיין בית הלוי ח"ש סי' מ':

בתוס' ד"ה רב אשי וכו' תימה מה לר"י מ"ש הכא דממעט וכו' וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס וכו' עי"ש מה שתירצו ואף שעדיין יקשה א"כ דלא בעינן העמדה ממש מדוע ממעט גוסס, יש להסביר דכיון שיכול להעמידי ע"י אחר כמו חיגר ובן חודש הוי שפיר בכלל העמדה, אבל גוסס דגם ע"י אחרים אי אפשר וגם אין דרך להעמידו, ומשו"ה שפיר ממעטינן גוסס, ועיין בפנים יפות על התורה פ' בחוקת שנעלם ממנו דברי התוס' אלו עיי"ש:

שם ע"ב כשם שאילמת לא היתה שותה דכתיב ואמרה האשה, וכו' בהשקפה הראשונה מוקשה לכל יודע ספר ומחלוקת המחברים בענין שביעה בכתב עיין שו"ת רעק"א ז"ל סי' ל"א, דא"כ מצית אמרה השבועה ע"י כתב וכן מהתוס' ז"ל הכא שכתבו דאפי' למ"ד לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצית לקבולו שבועה יע"ש והא יכולה לקבל ע"י כתב ושו"ר שכבר טרחו בזה ראש המדברים בע"ז השב יעקב והשבו"י והתומים (הובא כאן בתו"ה) ועיין מנ"ח מ"ע שס"ה שהעיר בזה על התוס' הנ"ל, מיהו באמת דברי התוס' טעמא בעי ויל"ע בתומים שם, והיה אפשר לומר דאף אי נימא דכתיבה כדיבור ומהני על עצמה השביעה בכתב, מ"מ לא הוי קבלת השבועה ע"י דיבור עפ"י דיבורי של כהן, אלא כמו שנשבעת ע"י עצמה ובסוטה קיי"ל בספרי פ' נשא סי' נ"ט ובילקוט שם דדרשינן מהפסוק והשביע אותה הכהן הכהן משביעה ואין נשבעת מאיליה שהיה בדין וכו' ת"ל והשביע אותה הכהן הכהן משביעה ואינה נשבעת מאליה עכ"ל הספרי וא"כ ני"ל לומר בכה"ג דכותבת הוי כמו שקופצת ונשבעה ולא סלקא ענינה על דיבורו שלהכהן דהוי כמו ענין בפני עצמו ולא מהני בכמ"ק שלא מהני שבועה מפי עצמו ויש בזה כדי לפלפל בכמ"ק, ועיין ר"ן ריש נדרים אכן עדיין ד"ז מחוסר תבלין וטעם הגון להכריע ככה ומדוע לא נאמר דכתיבתה תהוי כתשובה על

אמירתו, אי כתיבה כדיבור דמי, ובדרך אגדיי יש להסביר קצת משום שהנסיון מוכיח דע"י כתב אינו עושה כ"כ התפעלות על הנפש הכותבת בעצמו, כמו ע"י אמירה בפה, וא"כ הכא דבעינן שתפעול עליה ותתרגש מכל הענין הזה וע"י אמירתה היא מזדזעת יותר מע"י כתיבה, ולכך מנעה התורה בכאן פעולת הכתיבה, אף שמהני בכמ"ק, וכמו שאמרו בספרי שם ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת וכו' ר' ישמעל אומר א"צ שהרי כבר נאמר ואמרה האשה אמן אמן אם אינה שומעת כיצד אמרה אמן אמן וכו' יע"ש שכל זה מוכיח שבעינן שתרגיש ותעיין היטב בכל התנועה הגדולה הזאת ויש להסביר עוד וקצרתי ועל הרמב"ם ז"ל יש להצריך עיון מדוע לא הביא הספרי הנ"ל דלא מהני אם נשבעת מאיליה וצ"ע, ומההיא דחליצה שהזכירו התוס' ג"כ יש לעיין דמדוע באמת אילם ואילמת שחלצו פסולה משום דר"ז וכו', הא הוי ראוי לבילה לקרות ע"י כתב, וכיון שקריאה לא מעכבי, דלבעינן דוקא קריאה, וא"כ בוודאי יהני מה שקוראין ע"י הכתב והוי ג"כ ראוי לבילה ודו"ק, וצ"ל כסברת ר"ת בתוס' דהא דמהני עדות בכתב וכתיבה כדיבור, זה גופא הוא דוקא במקום הראוי לבילה וכדר"ז, אבל בא"י לקרות לא מהני כתיבה כדיבור עיי"ש וה"נ כן ודו"ק, וכן משמע מהמנ"ח שם מ"ע שס"ה, וצ"ע עוד בד"ז אי"ה, אח"ז עיינתי בתומים סי' צ"ו וראיתי שבסברתי הקודמת כוונתי מעט לשכלו הגדול ת"ל אך משם סתירה לדברי עיין שם היטב, אח"ז ראיתי בשו"ת ברית אברהם חיור"ד סי' נ"ט שמדבר שם הרבה בענין הזה דכתיבה כדיבור בשבועה ובאות ד' שם כתב דלפי"ז פשוט דכל הספק דשבועה בכתב מהני היינו בפיקח דראוי לבילה ולא באילם והן הן דברי הרשב"א בתשובה שהובא ב"י ורמ"א אה"ע סי' צ"ו ס"ב באלמנה שנשתתקה דהעלה דאי אפשר להשביעה רק בשבועת אלמנה דקילא סגי בהשבעת קול אלה מפי אחרים ואף דא"א לענות אמן ולא העיר כלום שיועיל מפי כתב דבאמת וודאי לא מהני דלא הוי ראוי לבילה יעש"ה ומזה תימה על מה שהביא השבו"י ראיה מהא דסוטה דכ"ז דממעט אילמת מואמרה שאינה שותה, תזל דא"י לקבולה שבועה, וע"כ דשבועה בכתב מהני, ולפי מש"כ כל הספק הוא במדבר ולא באילמת, וע"כ כמש"כ התוס' שם דבאמת עיקר הטעם הכי הוא כמו"ש התומים ועוד נ"ל דאי לאו קרא כדכתיב הו"א באמת דסגי בשמיעת קול אלה מבלי אמירת אמן היכי דא"א כמש"כ הרשב"א גבי שבועת אלמנה הנ"ל ולכן יליף מקרא כדכתיב דבשבועה דאורייתא לא מהני פ זה כמ"ש הרשב"א שם דבסוטה דאיכא שמיעת קול אלה ומ"מ בעי אמירת אמן ודו"ק ועיי"ש ובסי' ע"ב שם:

הדרן עלך פרק ארוסה, לא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתא: שירי מנחה משכ"כ בדף קי"ח ע"ב בענין בא"י אם פרעתיך אם פטור בלא הו"ל למידע יע"ש בעסקי אח"ז בענין פרוזבול נזכרתי מדברי השער המשפט סי' ס"ג וראיתי שם שכתב בס"ק ט' בזה"ל ויש להבין דלפ"ז (לפום שיטת הראשו' דאם הלוה מכחישו בברי אין המלוה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבדתי) למ"ל להש"ס לטעמא דחזקה לא שביק היתרא ועביד איסורא.

ות"ל כיון שהמלוה טוען ברי והלוה א"י ה"ל כא"י אם פרעתיך דחייב לשלם כיון שהחוב וודאי והפרעון ספק וגם מ"ט דמאן דפליג בש"ס אדין זה, וצ"ל כשיטת הסוברים דהא דקיי"ל א"י אם פרעתיך חייב היינו דוקא היכי דה"ל להלוה למידע, אבל היכא דלא ה"ל למידע פטור והכא לא ה"ל להלוה למידע, ועוד י"ל דכאן גרע טפי שרגלים לדבר שלא היה לו פרוזבול דמה שטען שאבדו טענה גרועה היא דכיון דהפרוזבול לגובייננא קאי מיזהיר זהיר בה כדאיתא פ' המקבל דף ק"י ובכה"ג אף בא"י אם פרעתיך פטור כיון דרגלים לדבר שהמלוה משקר כמ"ש בחידושי הרשב"א גיטין דע"ח גבי הכא בשני כיתי עדים עסקינן, ובתוס' סוטה דף כ"ה ע"ב ע"ש עכ"ל וכוונתו העמוקה לכל מה שנתבאר בדברינו ת"ל, וחידוש על בעל נח"י שהבאתי בפנים שלא הזכירו בזה, ובעיקר קושית השעה"מ בזכרוני שכנשאלתי בזה מחכם אחד בק"ק וואלקאוויסק בימי בחרותו תרצתי בפשיטות דכל טעמא שא"י אם פר עתך חייב משום דמוקמינן על חזקת חיוב הוודאי וא"כ ה"נ נעמידנו על חזקת פטור ולא נעשה מעשה הפרוזבול להוציא וז"פ, וכעת עיינתי בנח"י סי' ס"ז וראיתי שהביא קושיא זו בשם השע"מ ותירוץ כנ"ל דכל הטוען דבר מחודש עליו להביא ראיה משום דאוקי אחזקה דלא נעשה זה וז"פ את"ד וכן הרגיש שם לומר גבי פרוזבול דר"נ לשיטתו דסגי בשני דיינים לפרוזבול ע"כ הוי בידו משא"כ אי הלכה כר"ש דבעינן תלתא א"כ לא הוי בידו משום מי יימר כמבואר בקדושין ובתוס' סוטה כ"ה ע"ב וכו' עיי"ש ועיין בחידושי שם על התוס' ותלמוד לכאן וקצרתי, ומשום שראיתי בפה לאברכי' מתלבשי' בטליתו' שאינה שלהם ובנוצות זרות ע"כ הבאתי הכל בשמם למען שיהי' ש"ד בקבר וימליצו טוב בעדי, וכן ראיתי אח"ז באמרי בינה חו"מ דיני טו"נ סי' ד' שהביא דברי התומים שהבאתי ומדחה דבריו ע"ד שדרכתי בה ת"ל יעוש"ה וכן מתרץ הקושיא הנ"ל גביפרוזבול דהוה א"י אם פרעתיך כתירוץ הנח"י הנ"ל דשמיטה הוי כוודאי פרעון ורק אם עשה פרוזבול אינו משמט ועליו לברר וכן הביא שם דברי הב"מ ומדחה דבריו, וחידוש שלא הביא דברי השע"מ הנ"ל, וקצרתי, ועיי"ש בסי' ו' שחקר בא"י אם נתחייבתי היכי דמסייע להתובע רובא או חזקה נימא ג"כ ברי עדיף,

יעו"ש, והו"ל למידע מדברי התוס' דילן שהקשו דוקא לר"ה משא"כ לאידך מ"ד ניחא להו, ואף דלפי הס"ד שלהם יש לה חזקת כשרות וי"ל וכפמש"כ שם ודו"ק, כן ראיתי בשו"ת צ"ל החדש סי' כ"ז שנעלם ממנו דברי הב"מ ותומים הנ"ל, וכן עיין בשו"ת בית הלוי ח"ב בענין הזה בסי' מ' וקצרתי ולא הזכיר ג"כ דברי הב"מ:

ומש"כ על התוס' הנ"ל בהא שכתבו דנעמידנה על חזקת כשרות עי"ש, ועיין תוס' כתובות דכ"ב בתוס' ד"ה תרי ותרי וכו' שכתבו דאית לן למימר אוקי גברא אחזקת כשרות ומוציאין ממון בעדותו יע"ש א"כ ס"ל דחזקת כשרות עדיפא מחזקת ממון, אך שיטת הר"ן שם ובש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק ס"ו דחזקת ממון עדיפא מחזקת כשרות יעו"ש ועיין בקוה"ס לאחי הקצה"ח ז"ל: מש"כ בדף קכ"ג ורמזתי בקצרה לעיין בכלבו הל' מגילה הנה ז"ל אבל כהנים לוי' ועבדים משוחררין חללים נתינים וממזרים סריס אדם ס"ח פצוע רכא וכ"ש כל אלו מוציאין אחרים עכ"ל והוא מן התוספתא פ"ב דמגילה הל' ד' עיי"ש ואפשר דהו"א דפסולי קהל לא היו בכלל הגזירה קמ"ל דהיו בכלל הגזירה וחייבין ככל ישראל, ועיין ערכין ג' ע"א ובתוס' ד"ה לאתויי וכו' ותבין: מש"כ החילוק בין מעוברת חבירו, לאילנות וזקנה שהקשה בזה התוס' יו"ט עיי"ש מצאתי קצת מזה בספר נחל יצחק חו"מ סי' ע"ג בשם ספרו באר יצחק סי' א' חאהע"ז יע"ש ובנח"י שם מה שהוסיף בזה, וברוך שכוונתי: מש"כ לענין מחיקת שם שלום ע"ד תשובת נטעי נעמנים מצאתי שאלה זו גם בספר ראשי בשמים סי' נ' ודן שם כיצד לתקן ואם מותר למחוק שם זה ומסיק דגם התוס' סוטה לא כוונו לעשות תיבת שלום שבכ"מ קודש לגמרי כי אם במקום דקאי באמת על שמו של הקב"ה כמו בגדעון וכו' וע"ש ופשוט שמותר לתקן ולגרור קצת הויו שבמלת שלום לעשותו קטוע עכ"ל וכוונתי ב"ה לדינא ויתר מזה כתבתי ב"ה, מש"כ להשיב על הבאר יצחק מענין זכיה וכו' על הראיה מסוטה, מצאתי ג"כ שם בראשי בשמים סימן מחאור"ח שהעיר בכעין זה שכתבתי ובס' ט"ז שם: מש"כ בשם המהרי"ט סי' ט"ז יעיין בחתם סופר חאהע"ז יע"ש, ח"ר סי' קמ"ח עיי"ש- מש"כ בדף כ"ה והבאתי דברי הב"ש בכוונת רש"י ז"ל ודברי הגרעק"א ז"ל, ועיין נמי מש"כ חתנו בח"ס סי' הנ"ל: מש"כ בדף בענין קלבדר"מ בכתובה וכדומה עי"ש ובדף ראיתי עכשיו גם במחנה לוי למס' מכות שהקשה כה"ג גבי אונס שגירש אם כהן הוא לוקה וכו' והא צריך לשלם ממון הכתובה כשמגרשה ואין לוקה ומשלם, יע"ש וכן הקשתי בהא דב"מ דף צ"ו ע"א שאלה לרבעה מהו ועיין שם פרש"י ופירש הרמב"ם ז"ל והא היכי מתחייב בשאלה הא קלבדר"מ שהוא בעצמו בסקילה וצ"ל דעדיין לא רבעה אלא בשאלה בלבד וצ"ע: מש"כ בשם הבאר יצחק לענין חצי דבר בדבר שלא בעי עדות רק ע"א נאמן אז לא איפסול

כלל דין דח"ד, כן הסכימו נמי האחרונים לענין עדות עגונא דאיתתא דאף כותי ואשה נאמנים דמהני אף חצי דבר, וכן הביאו בשם הישועות יעקב סימן י"ז ס"ק ו' והביא ראיה מיבמות קכ"א בהאי גברא דטבע בדיגלת וכו' יעוש"ה וקדמו בזה הכנה"ג שם הגהות ב"י אות רע"א ע"ש בשם גדולי חכמי הספרדים (וראה בשו"ת ח"ס ח"ר סי' ס"ה שהביא בשם המבי"ט ח"ב סי' מ"ט דח"ד לא מהני אף בעדות אשה עי"ש וצ"ע) ובזה דברתי במה שמצאתי כעת מקשים בשם הגאון החריף רבינו משולם מפרושברג ז"ל על מה שתירצו התוס' בגיטין ל"ג דיכול לשלוח לה גט ויבטלנו ? משום דלתקנה אמרינן כן ולא לתקלה עיי"ש דמ"מ הרי לא קטלינן לה דח"ד הוא דעידי קדושין צריכין ג"כ לעידי ביאה דאי לא עידי ביאה לא הוי אמרינן דליתא לתקנתא זו אלא דהוי אמרינן אפקעינהו וכיון דעדים צריכים זל"ז שוב אינה נהרגת דהו"ל ח"ד עכת"ד, ולפמש"כ י"ל קצת ודו"ק ובלא"ה חידודה קודם לליבונה ואכמ"ל בזה, ובפרט לפי דברי התוס' דב"ק שם ד"ה דאף ע"ג וכו' ודו"ק: מש"כ בדף נ"ה בענין עשיתו למשה רבינו ע"ה בע"מ ובפרש"י בחומש וברמב"ן על התורה, עיי"ש באורך, מצאתי כעת בחתם סופר חאור"ח סי' י"ב ד"ה ואגב וכו' שדיבר מזה בא"א ברמזי חריפות ובקיאות כדרכו בקודש ושידמ"נ ואך מש"כ שם דהיינו נמי פלפולו של רשב"ר רבי עם ר"ח (מגילה כ"ד ע"ב) אלמלא לוי אתה פסול אתה מן הדוכון ר"ל ואינך ראוי לירש הנשיאות והשיב לו רבי דלימא ליה כשאתה מגיע לוחכיתי לה' וכו' כלומר שהוא אינו ראוי להוראה ולסמיכה כלל כבסנהדרין ה' ע"ב ובפרש"י שם ד"ה נוטל רשות מרבו וכו' עיי"ש, וצע"ק דאף דכתב שם דלא יופסל דיין בקול דדיו שיהי' כרבו מרע"ה וכו', מ"מ ר"ח אינו ראוי להוראה ולסמיכה לפי דברי הח"ס, וא"כ מאי פריך בכתוב' שם (ק"ג ע"ב) והא הוה רבי חייא נח נפשיה וכו' ולבסוף משני משום דרבי חייא עסוק במצות הוה ורבי סבר לא אפגריה יע"ש והא א"כ א"ר כלל מחמת כובד לשונו ובעינן שיהא לשונו פתוח ולא יטעו השומעין את דבריו כפירש"י בסנהדרין הנ"ל וא"כ א"ר להוראה ולסמיכה להיות ראש ישיבה להורותלתלמידים וצע"ק.

במש"כ בענין דא"ע מח"ח בחדא מצוה דאורייתא וחדא דרבנן אי יש בזה משום ח"ח, יע"ש בשם הקהלת יעקב והאד"ר והש"ת יע"ש שאין בידי כעת הספרים הנ"ל אך מצאתי עכשיו בחת"ס חאור"ח סי' כ"א בתשובה לחותנו הגרעק"א זצ"ל שהשיב לו מש"כ מו"ח הג' דבחד דאורייתא וחד דרבנן מודה רמב"ם כ"כ כך בחי' וז"ל אם לא נאמר דרמב"ם לא בא אלא לאפוקי ב' מצית דרבנן כגון כוסות של חופה דמייתי מ"ע אבל חד דאורייתא וחד דרבנן לא ואין בזה טעם ואולי י"ל רמב"ם לטעמי' דס"ל דכל איסור דרבנן דאורייתא נינהו וה"ה מצותיהם ומה שמקילים בדרבנן י"ל כך התנו וכו' וא"כ י"ל בתרי דרבנן התנו

כן שאין קפידא שיהי' עליו למשא משא"כ כשאחד מיניהו דאורייתא כיון שהאמת הוא דמצוה דרבנן נמי דאורייתא וה"ל תרי דאורייתא אין כח בידם להתנות על אותה מצוה שיהי' דאורייתא שיעשו עמה מצוה אחרת שהרי היא ג"כ דאורייתא, אך לא ידעתי מנ"ל לרמב"ם הך תנאי בענין חבילות עכת"ד ועי' שם מש"כ על הרמב"ם דפכ"ט דשבת בסי' ע"ה חאור"ח שם, ויש להעיר עוד בזה עפ"י מה שראיתי בס' יה"ר שכתב בשם אחרוני הזמן, דלמ"ד מצ"כ אז אין מח"ח מדאורייתא, אבל למ"ד מצות אצ"כ ל"צ שיהי' לבו פנוי למצוה ונשאר רק הטעם משום שנראה כמשא ל"ה רק מדרבנן עכ"ל ולפ"ז במצות דרבנן שאין צריך כוונה ל"ש רק הטעם דמשא והוי דרבנן, וא"כ בעושה שני מצות אחד דאורייתא ואחד דרבנן, דלמצוה דאורייתא שצריך כוונה מ"מ כיון של המצוה דרבנן אין צריך כוונה אין לבו פנוי רק לדאורייתא ובזה לא שייך שוב הטעם דא"ע מח"ח, כיון שלהמצוה השניה אין צריך פנוי הלב ואפשר נמי כיון שאין צריך כוונת הלב לא שייך נמי עליו משא אך זה איני ברור, אבל עכ"פ י"ל כנ"ל, וקצרתי, אך בזה גופא אי מצ"כ היא מדאורייתא או מדרבנן כבר האריכו בזה הפמג"ד והגליא מסכת ובהגהות מהר"מ אוורבאך לט"א חגיגה, ואני מצאתי להמבי"ט בקרית ספר פ"ב משופר שכתב „ונראה דכוונת שומע ומשמיע דבעינן למ"ד מצ"כ היינו מדרבנן' משמע דבעלמא לדידיה הוי מצ"כ מדאורייתא למאן דאמר ואכ"מ בע"ז, ראיתי בתוספתא סוכה פ"ב הלכה י"ב כך היו אנשי ירושלם נוהגין וכו' נכנס לבקר חולים וכו' לולבו בידו וכו', וכתב בח"ד שם דהא קמ"ל דאע"ג דהעוסק במצוה פטור מן המצוה מ"מ היכי דאפשר למעבד תרתי ש"ד ולא אמרינן שיהא בכלל א"ע מח"ח דההיא לענין ברכות איתמר עכ"ל ודבריו כמו שהם איני מובן, ויל"ע בפנים ספרו הארוך ופשוט דמשום חביבות מצוה היו עושין כך, כן מצאתי בקרית ספר למר"ן המבי"ט ז"ל בהוספות שבסוף הספר שנדפס בשנת שי"א בויניציאה בפי"א מהל' טו"צ אחר ואין מטהרין ב' מצורעין כאחת הגיה וב"פ ע"פ גבי אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד אמרינן שא"ע מח"ח ואפשר דגבי מצות הוי דאורייתא וילפינן לה הכא מפשטי' דקרא דכתיב ביום טהרתו דמשמע טהרה דכל חד לחודי' עכ"ל ונעלם ממנו דברי תוס' סוטה ד"ח:

בילקוט נשא ראיתי שמביא בשם ספרי זוטא והשביע אותה הכהן אין משביעין שתי סוטות כאחת ולא עורפין שתי עגלות ולא הורגין ב' אנשים כאחת, ולא מחליטין שנים כאחת עכ"ל, – כן אתי עכשיו לידי שו"ת מהרי"ל דיסקין זצ"ל בכתבים סי' י"ח שמפלפל בדברי הרמב"ם דפכ"ט מהל' שבת ובאות ה' שם כתב דיתכן דעיקר הקפידא שלא יעשה בכוונה לשם מצוה וכיון דקיי"ל במ"א סי' ס' דד"ס א"צ כוונה ע"כ לא חיישינן להו

לחבילות מצוה ולפ"ז באחת מהן ד"ת חיישינן שוב לערבובא דידה, אבל כמה תשובות בדבר חדא דלר"מ דאוסר בשני כהנים עיין מ"א סוס"י קמ"ז ע"כ לא זה הטעם דלא שמענו דב"ד מעמידי הכהנים יצטרכו לכוון לשם מצוה דכך צ"ל לשיטתו דעל הב"ד המצווין להשקות ב' סוטות הם עושין מ"ח ועוד דא"כ נצטרך לומר דלמ"ד מאצ"כ עושין מח"ח וזו לא שמענו וכו' יעוש"ה באורך: ובהא דתנינן במכילתא דמשפטים בפסוק אשר לא יעדה דאסור לייעד שתים כאחת עיי"ש י"ל דהוא מטעם דא"ע מח"ח דיעוד מצוה הוא יותר ממ"ע דקדושין ולכך א"ע אותה בב"א, וגם א"ל דאסור ליקח שתים ביעוד ודוגמא שמצינו לענין יפ"ת, ולכך כתוב שם אם אחרת יקח לו ודו"ק: לדף י"ז לענין מזוזה צריכה שרטוט, מצאתי שם בשו"ת מהרי"ל דיסקין זצ"ל בקו"א אות קע"ו אם שרטוט צריך לשמה דא"כ תקשי איך אמר ס"ת אין עושין מזוזה הא לא נשרטט לשמה ולר"מ דאף ס"ת בעי שרטוט א"ש, עוד י"ל ששרטט לשם מזוזה ונמלך וכתב עליה ס"ת עכ"ל, הנה כזה הלא י"ל במה שאמרו בתפילין שבלו אין עושין מזוזה ופריך והא בעי שרטוט נמי י"ל דששרטט לש' מזוזה ונמלך וכתב עליה תפילין, ואולי זה מונח בדברי התוס' שם שכתבו דהומ"ל דמיירי במשורטטין אלא ש"מ דהכי גמירי לה דלא מצי לשרטט להו, וא"כ אם שרטט מקודם פסול לכתו' עלי' תפילין ועי"ש בחדושי ועי' בשו"ת משב"ז הספרדי:

כן מצאתי שם אות ר"א ראיה מברכות מ"ב א' רב יודא אעסק לברי' בי רב יודא ב"ח מזה ראיה להנו"ב דאין להקפיד בשמותיהן שווין כ"א בשווים בשם אביהם עימש"כ בחדושי פ"ק דף נ"ב ע"א: מש"כ בדף קכ"א בענין כמ"ש מצאתי אח"ז בח"ש חאור"ח סי' ל"ד שכתב כיו"ב לתרץ קושית התוס' דסוכה שמסתפק דא"ה של נכרי כגון ערלה וכו' דלא שייךשעומד לשריפה וכמ"ש דאינו מצוה על ישראל לבער וא"כ י"ל קושית התוס' דמש"ה קאמר משום היתר אכילה דנ"מ בערלת נכרי רק דקשה ממ"נ אם הוא של נכרי ת"ל דלא הוה לכם ובמתנה עמ"ל יראה דסוף סוף הוה של ישראל אבל אי נימא כשיטת הרמב"ם דמשום ה"א פסול כל ז' י"ל שפיר דנ"מ היכי דהשאיל נכרי אתרוג לישראל לצאת בו בשאר הימים דכתותי מ"ש ל"ש וע"כ צ"ל משום ה"א ומוכח כשיטת הרמב"ם ועיין תוס' סוטה כ"ה מ"ש מכה"כ דמטמא ט"א ת"ל דכמ"ש י"ל ג"כ באופן זה את"ד, וכבר רמזתי בפנים כה"ג בשם הקרית ספר שהבין כן בדבריו הקצרים והעמוקים שכ' ובע"ז ואשרה של עכו"ם שנטלן בשאלה פסיל משום שאול ע"כ עיי"ש, יעוד כתב תירוץ שני עיי"ש, באופן דרק חלק אחד מאתרוג הוה ערלה יע"ש, אך עוד כתב חילוק שלישי והוא כמו שכתבתי אני ת"ל וז"ל די"ל לשיטת הסמ"ק דאתרוג הבוסר דהיינו כפול הלבן ופשוט שהוא פחות מכזית ולפ"ז י"ל אף דערלה בשריפה מ"מ פחות מכזית דהוי ח"ש

אף דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת מ"מ לשיה' מצוה לשרפה זה אין לנו וא"כ ל"ש לומר כמ"ש ע"כ קאמרו משום היתר אכילה וכו' יעו"ש לענין ת"ט עי"ש וזה נכון, אלא דיש לחקור לפ"ז בשמן שריפה דבוודאי רק כשיעור רביעית או כביצה יש המצוה דלשורפה, אבל בפחות לא, וא"כ יש להעיר הרבה לענין נ"ח מדוע אין מדליקין דהלא הוה פחות מכשיעור וי"ל בזה מה שהקשו דנימא א"ע מח"ח דליכא חיוב כלל וצ"ע בזה אי"ה, גם נזכרתי מה שאמרו בבכורות י"ב ע"ב דאילו מטמיא בת שריפה היא ובמהרי"ט אלגאזי שם עיי"ש, והא אי מפריש פחות מכביצה ואף שמקבל טומאה מ"מ לא צריך לשרפה כלל פחות מכשיעור ודו"ק גם יש לעיין מפסחים שם דמ"ו במשנה דכיצד מפרישין חלה בטומאה שצ"ע לפ"ד וקצרתי, ולפי מה שכתב בס' פרי יצחק סי' ל"ז דבע"כ צ"ל דהא דאמר בגמ' שם לאכלה ולא לשריפה הוא ל"ד שריפה דלשיטת רש"י ת"ט מדרבנן הוא בשריפה וכו' אלא עיקר הכוונה משום דכתיב לאכלה וחלה טמאה לאו בת אכילה היא וכו' יעו"ש, א"כ א"ש דח"ש אף דליכא עלה מצות שריפה מ"מ לאו בת אכילה היא, ובדבריו יל"ע בדברי המהרי"ט אלגאזי שם שם הנ"ל ולפלא שלא העיר מזה וקצרתי, (ועיין בצה"ק סי' י"ד הנדמ"ח שלא ראה זה):

מה מה שפרשתי בפנים הא דתנן במשנה ושא"ר לילד עיי"ש, מלשון הרמב"ם (פט"ו מהל' אישות דין ו') דאמר לא ישא אדם עקרה וזקנה ואיילנות וקטנה שא"ר לילד אא"כ קיים מצות פו"ר וכו', וכתב המ"מ וכתב רבינו בכללן הקטנה לפי שאע"פ שהיא באה לכלל בנים השתא הוא מחיוב והיא לא בת בנים היא ומבואר בתוס' פ"ח דיבמות וכו' עכ"ל מזה נתעוררתי לפרש משנתינו (ג"כ הך שא"ר לילד היינו קטנה שא"ר לילד עכשיו, ואע"פ שיכול להפרישה ותליא במחלוקת דלעיל דמעוברת מניקת ואפשר דכאן כ"ע מודי דלא משום איסור א"ר אלא בעצם כמו עקרה וכדומה שאפשר ג"כ להתרפאות וצ"ע, ולשיטת הרמב"ם פ"ב מסוטה דקטנה שהשיאה אביה נאסרה על בעלה לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שביארנו והוא כמו שכתב בהל' ב' דאשה פרט לקטנה וכי' יע"ש, ואין להקשות דלמ"ל קרא למעט ת"ל משום שא"ר, לילד וכמו שפסק בהל' י' גבי זקנה ואיילונות מלבד מה שי"ל דזה רק מדרבנן וצריך מיעוט מדאורייתא י"ל פשוט דהנפ"מ היכי שהיו לו בנים או אשה אחרת ראויה לילד דה"ז משקה אותה קמ"ל מיעוט דאשה פרט לקטנה, ודברי הרמב"ם דפט"ו מהל' אישות הנ"ל יש להם מקור בברייתא דידן כמש"כ הרמב"ם בהל' סוטה, וז"פ, אך א"כ לא שייך תשובת ר"א דיכול הוא לישא וכו' דזה לא מהני מידי ואפשר לומר דהני תנאי לית להו כלל האי מיעוטא דאשה או כמו שדחק עצמו הכ"מ שם הל' ב' מדכתיב והביא האיש

את אשתו יע"ש ובמשל"מ שם דין ב', ומזה יהי' סעייתא ג"כ לדברי הרמב"ם דקטנה יש לה רצון ונאסרה על בעלה ויגדיל תורה ויאדיר, שו"מ בעז"ה במשל"מ פ"ב סוטה דין י' בין השיטין שם נבלע בנעימות ד"ק הערה זו לענין קטנה על הרמב"ם דלא חשיב לה בהדי עקרה, ומשום דבקטנה אף חכמים מודו וגם יש מיעוט אחר עיי"ש ות"ל שכוונתי מעצמי: מש"כ בדברי התוס' בטעמא דב"ה דלכג"ד משום דצריך דיינים ומי יימר כו', לא אמנע הטוב להעתיק ד"נ שראיתי בביי"צ שמעלקיס זצ"ל חאור"ח סי' נ"ג בהסבר דברי התוס' ב"ק כ"ג ע"ב דל"ל אוקי ממונא בח"מ דהא ב"ד מפקין מיניה, שאין שום פי' לדבריהם וי"ל הכוונה דכיון שישבו ב"ד ודיינא ליה ל"ש לומר מי יימר דמזדקק ליה דיינא אמרינן כל הע"ל כגבוי ול"ל דמעמידין בח"מ דחשיב כבר כגבוי כיון שיושבין הב"ד ומפקין ול"ש מי יימר וזה נ"ל הטעם דמהני מוסר שטרותיו לב"ד לענין פרוזבול דלא כפרש"י גיטין ל"ז משום דהפקרן הפקר רק משום דחשיב כגבוי דל"ש מי ימר כנ"ל עכ"ל, א"כ לפמש"כ האחרונים שהבאתי בגוונא דמודי ב"ה דכג"ד נוזיל ביה בתר רובה ג"כ דהוי כמו להחזיק וד"ז צ"ע לעת הפנאי אי"ה: מש"כ כ"פ בדף כ"ה בענין שאמרו לאוסרה אבעל וכו' משום א"א חע"א, יש לעיין גם בלשון הרמב"ם פ"ב מסוטה דין ט' שכתב לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאווין וכו' וקנא לה ונסתרה אינו שותה אלא תצא בלא כתובה ותהי' אסורה עליו „אף משום זה" דג"כ צ"ל משום דהוי איסור מוסיף לגבי בועל וכמוש"כבפנים יול"ע, וכיו"ב שכתבתי שם מצאתי אח"ז בעמודי אור סי' פ' אות ו שכתב ליישב קושית הגרעק"א ז"ל גבי מחזיר גרושתו שאין חל על איסור סוטתו.

דמשכחת לה כה"ג שזינתה תחת בעלה בנדותה דהשתא לא חל איסור סוטה על איסור נדה ולא טהרה וגירשה ונשאת לאחר ונתגרשה ממנו וכשנטהרה אח"כ חל עליו איסור סוטה ואיסור מחז"ג בבת אחת יעיוש"ה עוד ומש"כ שם בא"ז דמשכחת לה דין מחודש שהבא על א"א גמורה בעדים והתראה ויהי' הבועל נדון בחנק והיא פטורה ממיתת ב"ד יעו"ש, אך מש"כ מתחלה אליבה דב"ש שע"ז סובב קושית הגרעק"א לא דק דהא א"ל דב"ש ס"ל דאפילו באיסור ב"א א"א חע"א לפי המבואר ביבמות י"ג ע"ב ויל"ע במלא הרועים גם מש"כ שם בפשיטות דהיא אסורה להיבעל גם לעכומ"ז בנדותה וחייבת כרת עיי"ש אף שכ"כ ביע"ד דרשה"ג, מ"מ אין הדבר פשוט וכ"כ בזה במק"א והבאתי המדרש רבה בפסוק הוא אחשורוש וכן בפסיק בחצר בית הנשים ומצאתי בסוף ספר מור ואהלות שכתב בדין זה ולא הביא היע"ד ואין לפני כעת ועכ"פ איני מבואר בש"ס דיו, וראיתי אח"ז שהעיר כזה החמד"ש חאור"ח סי' י"ח על הנו"ב הנ"ל דהא הוי איסור מוסיף דהא

כתב הרמב"ם דדוקא בחייבי כריתות אסורים כל הקריבות מלאו דלית משא"כ ח"ל א"כ הוי איסור מוסיף משום זה עיי"ש ומקיים שוב דבריו דכיון שאין איסור ג"ע של ח"כ יכול לחול ממילא אין איסור של קרובה חל בזה כמו הנאה של בב"ח שכ' הרמב"ם שם, וע"כ י"ל שפיר דאין איסור נדה חל כיון שכבר אסורה לבעלה עיי"ש, וי"ל עדיין לפמש"כ הנו"ב עצמו דלענין לקוברו בין רשעים גמורים חל האיסור כרת, וא"כ שוב י"ל דהוי א"מ משום איסור קורבות כיון שהאיסור כרת יש בזה וצע"ב זה ודו"ק.

כן משמע לי משו"ת ברית אברהם חא"ה בענין מזכין גט לאשה שזינתה עם עכו"ם. דיש איסור נדה עם עכו"ם.

משכ"כ פ לענין קינוי רשות אם חובה, מצאתי בילקוט פ' נשא בשם הספרי או איש אטר תעבור עליו רוח קנאה למה נאמר לפי שהוא אומר ועבר עליו רוח קנאה וקנא שעד שלא קינא לה רשות כך אף משקינא לה רשות ת"ל או איש אשר תעבור עליו רות קנאה וקינא חובה ולא רשות והעמיד את האשה לפני ה' ונקה אם משה לה ניקה ואם לא פשה לא ניקה עכ"ל הספרי, והוא נחוץ לדעת.

מה שהבאתי לענין מלבין פ"ח אי מחיוב למסור נפשו על דברת הפ"י לב"מ מצאתי בהגהות הגאון רי"ש ליור"ד סי' שמ"ה שהק' על הפנ"י, אבל נעלם ממנו תוס' סוטה דידן, וכן הביאו בשם שו"ת ש"י סי' קמ"ד דב"נ אינו מצוה על הלבנת פנים דמ"מ לא הוי ש"ד ממש לחייב ב"נ עיי"ש משכ והבאתי (בדף פ' ע"ב) דברי המוצל מאש וכתב דנשפכו שאני עיי"ש, עיין כה"ג בתוס' זבחים (ס"ו ע"ב) ד"ה ואלא במיצוי וכו' דאי עשה הזאה ואח"כ מיצוי אמאי מפסלה עולה בכך כיון שעושה אח"כ מיצוי מדם הנפש ואי משום דדרשינן בסוף פירקן דלעיל (דס"ה) דמו כל דמו וכיון דעבד ליה הזאה ליכא כל דמו במיצוי לא מסתבר שאם נשפך מעט מהדם שתפסל בכך וה"נ מ"ש משכ בדף צ"ז בשם האה"ח.

מצאתי דאתי לידי משמע עין יעקב קטן עם פירוש פתח עינים להחיד"א ס"ט זצ"ל מה שהביא בשם האה"ח פ' בחוקותי דר"י יתרץ לקושית רבה דאיהו לא מיירו אלא בעוסק לשמה ושאני דו"א דלא עסקי לשמה יע"ש וצ"ע, – כן במה שהערותי שם בדף צ"ט מדאין מעבירין על המצות.

מצאתי ב"ה שם בפ"ע שהעיר' בכעין זה, אכן נעלם ממנו הגמ' דמנחות שהבאתי ובתשובה להגר"ז ליפשיץ זצ"ל הארכתי: לענין משכ על התוס' בדף כ"ה לב"ש דכל העומד לגבות עיין משכ עפ"י זה להסביר בשו"ת מהרש"ם ח"ג ס' פ"ה ומה שתמה משבועות מ"ח ע"ב דדיינא דעבד כר"א עבד וכו' ועיש"ה ודו"ק ויש להעיר על דבריו

וקצרתי, ומ"מ אני לך: מש"כ בדף אא לענין אם נמצא סריס בשם העין יצחק, אתי לידי שו"ת מהרש"ם ח"ג ס' ע"ז שהביא דברי החו"י והשב"י, ודברי העין יצחק ומסיק להקל ולצרפו לסניף בעלמא ומפני חומר הענין אין רצונו שיסמוכו עד שיסכים עוד רב מובהק בתורה ויראה יע"ש וא כ למעשה צ"ע רב, וכעת נשלח מאמעריקא לפעה"ק קונטרס במעשה כזה, ולא נפניתי כעת ובפרט שא"י אם מחלוקתם לש"ש בזה: מש"כ לענין גבי יהודא ותמר מחשש דשאלה.

מצאתי במדרש רבה פ משפטים פי ל' שאמרו כך יהודא בא דין תמר לפניו שתשרף והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות כיצד היו יצחק ויעקב יושבין שם וכל אחיו והיו מחפין אותו הכיר יהודא למקום ואמר וכו' עי"ש ופירשו המפרשים שלכך מחפין אותו משום שאפשר שהניחם יהודא באיזה מקום ובאה תמר ומצאתן וטוענת על יהודא יעו"ש: מש"כ בדף קכ"ה בשם הנחפה בכסף לענין סריס, מצאתי אסמכתא לזה במדרש רבה פ' משפטים סי' ל שאמר שם משל לבת מלכים ששיחקה לשרים כעס עליה המלך, אמרו לו והלא לסריס שיחקה אמר לא כעסתי אלא על שהרגילה את עצמה לשחוק ולזנות וכן שנו רבותינו שוק"ר מרגילין את האדם לערוה וכו' ועי"ש ודו"ק:מש"כ בשם הגרייי"ד שליט"א לחלק בין תרי דרבנן לחד דרבנן, מצאתי כה"ג להבא"י חאהע"ז סי' א' סוף ענף א' שכתב בסברא זו לסלק ראית הח"ש לענין מניקת, ממע"ב של יתומים, דמע"ב של יתומים הוי תרתי דרבנן ובאיסור מניקת היי רק חד דרבנן עי"ש: ועיין תומים סי' ל"ו לענין תרי ותרי באיסור דרבנן עיי"ש וכן מה שכתבתי בדף קכב ליישב קושית התוספות יבמות ל"ו ע"ב ד"ה חיזוק יעו"ש מצאתי שם בענף ז' ומשום דבכאן קילא איסורא משארי איסורין וכן על התוס' שם ד"ה ולא קתני ואיסור דכלה בלא ברכה חמור ממינקת חבורו וכמש"כ בשם המצ"א, ומכח רמב"ם זה השיג על האחרונים שכתבו להחמיר באיסור מינקת וע"ש, אבל באמת אין מהרמב"ם כל ראיה להקיל בתקנת ומינקת, דזה שכתב הרמב"ם שאין כאן עבירה, הייני עבירה שתעכב בשתית המים, דשם בעינן דוקא שיהא מנוקה מעון איסורי ביאה, אבל שאר עונות אינן מעכבות, וא"כ במינקת אין כאן איסור עבירה של ביאת איסור אבל מ"מ י"ל דבהתקנה של הולד החמירו טפי וספיקא לחומרא, וכמו שהבאתי בשם הב"מ והח"ס, והבא"י לא ראה דבריהם והקיל בחנם, – כן ראה שם בענף ט' על מש"כ התוס' בדף כ"ד דבכהן דאינו יכיל להחזירה אח"ז מקרי אינה ראוי' לאישות ואינה שותה וקשה אי נימא דנתנה בנה למינקת מותרת להנשא א"כ הוה בידו ליתן הולד למינקת ותהא מותרת לו אליבא דחכמים כיון שעבר החשש אע"כ דלא מהני זה אחר שניסת באיסור יעו"ש ושוב מדחה זאת די"ל דזה לא הוי בידו דילמא לא ישיג מינקת

אחרת ובזה י"ל קושיות התיו"ט בסוטה שם דאמאי לא ס"ל לרבנן דהתם כסברת ר"א דיכול לישא אחרת משום דאפשר דזה לא מקרי בידו ודוקא יכול להחזירה אח"ז אמרו משום דזה הוי בידו וביד אשתו ומחוסר זמן אינו כמחוסר מעשה את"ד ולזה כוונתי גם אני בחידושי עיי"ש ת"ל כן במה שכתבתי ריש פרקין בשם הפ"מ דאלמנה לכ"ג משכחת לה ביבום מצאתי בבא"י שם סי' ג' ענף ב דעדיין תקשה מגרושה דהא גרושה איכא עשה דקדושים יהי' ואין עשה דוחה עשה וע"כ תירץ די"ל דמיירי בשוגג ואף דביאת שוגג חשיב אינו מנוקה מעון היינו למאן דס"ל דטעה בד"מ ולע"מ חייב.

אבל למיד פטור וא"צ כפרה י"ל דמקרי מנוקה מעון וא"כ ה"נ טעה במצוה דפו"ר כמו דיבמות ל"ד ולכן ממעט מהא דאשתו הראוי' לו יעו"ש את"ד, ולפמש"כ המל"מ דגם תשובה לא מהני בזה לא מסתבר כלל לימר דלמ"ד טבד"מ ולע"מ פטור דהיינו פטור מקרבן, חשב מנוקה מעון ודו"ק, אך באמת י"ל אם הוא במקום שאין לו אשה אחרת כי אם אלמנה לכ"ג וכו' אם נימא דעשה דפו"ר ידחה ל"ת זו ואנו צריכין לתרוצי התוס' בגיטין ובב"ת י"ג ובדומה וא"כ משכחת לה בכה"ג, ועיין בשאג"א דיני מצה ובבא"י שם סי' ב' בסעודת שבת וביוכ"פ כה"ג עיי"ש וקצרתי ועיי"ש לענין איסורי דרבנן בשוגג דא"צ כפרה כלל עי"ש ובספרו עין יצחק בזה במה שנוגע לשמעתתא דסוטה ויבמות נ"ח והדברים עתיקים וכן מצאתי בנחלת יהושע שכ' דטעה בד"מ פטור אבל איסור דאורייתא עבד ובזה מתרץ קושית הטעה"מ הידועה דאמאי בשופר של עולה לא יצא הא הוי טעה בד מ עיי"ש ותירץ דאף דטעה בד"מ אפ"ה איסור דאירייתא עביד ע"ש, ועיין בס' בית משילם אשכנזי אודות קושיא זו, ולעיקר הקושיא ראית בשם השו"מ שהביא בשם גדול אחד שמתרץ שמשכחת לה שהראשון שנתאלמנה ממנו התנה שאם תזנה לפעמים יהי' הקדושין בטלין ולכן אם נעשית סוטה וזינתה פקעי קדושין הראשונים ואינה אלמנה לכ"ג ולכן ממעט דא"ר לאישות מקרא דכי תשטה דאם לא זינתה הוי אלמנה ע"ש וכמובן שתירץ זה תלוי במחלוקת הגאונים בביטול התנאי לאחר מיתה אם נתבטל הגט או לא והדברים עתיקים וקצרתי: משכ"כ בדף לענין גרושה מיניקת, מצאתי שוב בשו"ת נוב"ת חאהע"ז סי' ל"ו שחכם אחד השיב לו מדברי רש"י דמס' סוטה והשיב שאני מדקדק בדברי רש"י למה במת כתב שהמת מניחה מעוברת ומניקה ולא כתב מלת או ובגרשה כתב שגירשה והיא מעוברת או מניקה וכו' יע"ש וכן מה שפירש בדברי ת"ק שהוא ר"מ פירש"י שתי שנים ובדברי חכמים בד"ה יכול היא להפרישו פירש רש"י עד כ"ד חודש יע"ש, ועיין באב"מ פי' י"ג סעיף ט' בשם רש"י במהד"ק עיי"ש, ועיין רש"י דתמורה דף ט"ו ע"א משכ"כ בדף צ' על הא שכתב הרמב"ם פ"ד מסוטה ובכל זמן משקים את הסוטות

לטנין חה"מ אי דנין דין סוטה מצאתי במדרש רבה פ נשא שדרש והקריב אותה הכהן שאינה באה ברגל עיי"ש במפרשים הרי שאין מקריבין אותה ברגל, אמנם נזכרתי כי בתמורה (י"ד ע"ב) אמרינן כי אתא ר"ד אר"י משום רשב"י אלה תעשו לד' במועדיכם וכו' לבד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נו"נ שקרבין בחולו של מועד ועיין בשטמ"ק שם ובהגהות המפרשים שם) ולמנחותיכם במה הכתוב מדבר וכו' הא איני מדבר אלא במנחת חוטא ובמנחת קנאות וכו' עכ"ל הרי מבואר דמקריבין מנח"ס ומשקין אותה בחוה"מ ועיין בגליון שם בשם י"מ דאתא למיסר י"ט וכו ומנחת חוטא כיון דבאין לכפרה מקרי צורך הדיוט וכו'ועי"ש ודו"ק וצ"ע ליישב דברי המדרש הנ"ל מה שהקשיתי בדף ק"ב בהא דסנהדרין דף ע"א.

הראני ידידי הרב וכו' ר"ג נייחן מה שראה במקרה בשו"ת עין יצחק חאהע"ז (סי' ס"ו אות ו') שהקשה זה ועיי"ש מה שהאריך בזה: מש"כ לענין אי בעינן עדים ביבמה בשם מהגרע"א והזכרתי בתו"ד את הנו"ב הנה הנב"ת הוא בחאהע"ז סי' קמ"ח דיה ואשר וד"ה ומידי וכו' וכתב דמתחילה עלה טל דעתו שאם הדין הוא שאין היבמה ניקנית לו בלא עדים א"כ אם בא בלא עדים לן עשה מצות יבום כלל ונמצא בעל א"א שלא במקום מצוה ואין היבם מנוקה מעון ואיך ישקנה מי סוטה ודחה זה עפ"י דברי התוס' יבמות (נ"ח ע"ב) ומסיק לתרץ כהגרע"א שהבאתי, ומסיים שם דלדינא אני מסופק אפילו בנשואה אם הוא תוך שלשים יום לנישואין אפשר דבעינן עדי יחוד או עדי ביאה על בעילת הבעל עכ"ל: בסוטה דף ב' אין מזדווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו ועיין בתוס' תענית ד' ע"א ד"ה שלשה וכו שכתבו דאין מזדווגין גם לה אלא כפי מעשיה כדאיתא בסוטה דף ב' עכ"ל וצ"ע דהלא מסיק כאן בזיווג ראשון וכו' וצע"ק ועיין בפסקי תוס'.

שם י"ג ע"א פתחינהו יעקב לעיניה ואחיך והיינו דכתיב כי ישמח צדיק כי חזה ונקם וכו' פירוש משום דיעקב אבינו לא מת וכדאיתא בתענית ה' ע"ב עיי"ש וזה כוונת התוס' שם ד"ה יעקב וכו' שכתבו וכן משמע דכתיב ויגוע ולא כתיב וימת כדמפרש בסוטה גבי מעשה דחושים, עכ"ל וכן ראיתי במהרש"א שם: בפי' המשניות להרמב"ם פ"ג במשנה בת ישראל וכו' כתב וזה הכהן כ"ז שהוא עמה הוא פסול לעבודה ואם גרשה ונדר שלא ישא אשה בעבירה כמו שיתבאר וכו' חוזר לכשרותו עכ"ל, והנה בברייתא דהובא בגיטין (ל"ה ע"ב) תני נודר ועובד יורד ומגרש ועיין בתוס' שם ד"ה ותני עלה וכו' ונ"ל וכו' יע"ש וצ"ע ק' ועיין במינחת פיתים או"ח סי' קכ"ו סעיף מ' בתו"ד עיי"ש.

כ"פ הבאת דברי החו"י דאיסור דלא תקרבו בחו"נ ליתא בנשים עיין בפנים מצאתי בהגהות שלום ירושלם לירושלמי שבת דף כ"ו ע"ב ד"ה לא תקרבו וכו' דהא דאיצטריך

לא תקרבו להזהיר הנשים היינו דוקא על חיבוק ונישוק וכו' לפיכך הוצרך להזהיר גם הנשים בזה אבל לביאה ממש לא הוצרך להזהר הנשים וכו' עיי"ש בדפוס ווין, כן ראיתי אח"ז בחמדת שלמה חאהע"ז סי' ו' שמסתפק בזה להרמב"ם דא"ל דאין האשה מוזהרת על שאר קריבות יענ"ש ונעלם ממנו החות יאיר, ובשו"ת ברית אברהם חאה"ע סי' נ"ד סתר מעצמי דברי הגאון בעל חמ"ש הנ"ל יעש"ה בתשובה להנ"ל: לענין כל העומד לשרוף ולזרוק בשו"ת טוט"ד סי' קמ"ז הביא שכתב בספרו החיים א לרבנן דוקא במחוסר מעשה ובידו שלא לעשות לא ס"ל כל העומד וכו' אבל היכי דאיני מחוסר מעשה וממילא יהי' כך אף לרבנן אמרינן כל העומד וכו' יע"ש: בדף כ' ע"ב ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו וכן בסוכה כ"ח אמרינן נושאי ארונו של יוסף היו עיי"ש ועיין בהגהות חשק שלמה בכרך סוף מסכת נדה במה שהאריך ליישב תמיהת הרב ר"מ שטראשון על המל"מ בחקירתו ע"ד המומיא שהכהנים נושאין וסוחרים בה יע"ש היטב וכן ראיתי עוד מדברים בזה ובס' קטן מ' מנשה ואכמ"ל: לדף כ"ו ע"ב במה שהזכרתי שיטת ר"ת שבתוס' שאנץ שהתיר באשה שהמירה עם כותי ונתגייר עמה, וי"ל דלמה לא ניחוש שנתגייר עבורה והוי לשם אשה ונהי דבדיעבד הוי גר כאן כיון דצריכה קדושין א"כ הוי כלכתחלה ולא נתיר לו כדי שנדע, אם נתגייר לש"ש, עיין בשו"ת טוטו"ד שהעיר בזה כמדומה שהוכיח מזה היכי דכבר בא עליה לא נחשב לשם אשה והוי גירות מעליא ומותר אף לכתחלה: ובמה שכתבתי לענין קינוי של קטן והאיך מקבלין עדות דהוי שלא בפניו, ראיתי בשם הברית אברהם שהעיר דקטן המופלא סמוך לאיש דיכול להקדיש א"כ יש לו נמי קדושין ג"כ ועיין בטוטו"ד הל' מילה, ושם העיר ג"כ מהא דאין עדות לקטן מהרמב"ם פ"ו מהל' גירושין עיי"ש ורמזתי בקצור ואכמו"ל.

משכ"כ בדף נ"ה ע"א לענין משה רבנו אי פטרה בגט וכי, יעיין גם לשון התוס' יבמות (ס"ב ע"א) דיה דכתיב וכו' או נתן לה גט ולפיכך כעסו עליו וכו' עיי"ש, – משכ"כ בדף צ"ח ע"ב על התוס' בשם הירושלמי דמצוון ליה וכו' וכתבתי דמשום כך הוי הממציא רשע ערום עיי"ש.

הנה בזה היה מקום ליישב קושית התוס' יבמות ס"ב ע"א (וחגיגה ד"ה) מהא דבחגיגה אמר זה הממציא לעני בשעת דחקו וביבמות אמרינן המלוה סלע לעני וכו' עליו הכי אומר אז תקרא וה' יענה וכו' וע"ש, ולפי הירושלמי י"ל דההיא דחגיגה דממציא לו בשעת דחקו וע"י כך לא יוכל שוב לזכות בצדקה ובמ"ע וכמו דאמרינן הכא דהוי רשע ערום.

דממציא לו ע"י ערמה, אבל התם ביבמות דמלוה לו ולטובתו מתכוון ודינר של הלואה איני משלים וכמו שביארתי שם ולכך יקרא וה' יענהו וז"פ, וחפשתי שובבהגהות שעל הש"ס מאי אמרי בדבר זה, ומצאתי בהגהות חשק שלמה למס חגיגה שהביא תירץ זה בשם רבינו האור זרוע הגדול בהל' צדקה סי' י"ד עיי"ש ונהנתי ועיינתי שם בפנים וראיתי שאיני מביא גמרה דידן לראיה דמכח תחבולה זה, הוי רשע ערום ומעתיק שם המעשה בירושלמי שהביאו התוס' בזה"ל אתא ההוא מרבנן „ואשלמי" למאתים ולא דאלווה ליה וז"פ, ומזה הוכיח המחבר דאין חילוק בין לקט שכחה ומ"ע לשאר צדקה, עיי"ש, ואפשר דזהו כוונת התוס' חגיגה שם שכתבו בזה"ל מיהו התם (ביבמות) מחלק הריב"ן בין מלוה לממציא ע"כ וזהו הכוונה וכמש"כ והדגיש זה האור זרוע, שם דהכא נקט ממציא, והתם נקט המלוה עיי"ש.

ועיין בפירש הר"ח שם בחגיגה, כה"ג כמו שפירש הר"ת, ומה שהערותי שם אם היתומים נקראים רשעים מצאתי בשו"ת חוט השני סי' י"ח ד"ה בתחילה שהביא דברי הרשב"ם בב"ת והרגיש גם בזה דלא אישתמיט חד לומר שהם רשעים אלא ע"כ דוקא המסית הוא רשע וכו' יע"ש לענינו: במש"כ בדף קכ"ט ע"א לענין כתיבה כד"ד עיי"ש סברתי, יש לציין במש"כ התוס' בב"ת (צ"ד ע"ב) בתוס' ד"ה הכי השתא התם וכו' קשה לרשב"א וכו דשט"ח המוקדמין וכו מי אמר דגבי ממשעבדי וכי' ואומר ר"י דכי היכי דהכא משעת כתיבה וכו' התם נמי משעת כתיבה הוא דעבר ליה על מדבר שקר תרחק עכ"ל ויש לחלק כמובן, – ויעיין בענין זה דשבועה בכתב ואי ככד"ד בשו"ת משיבת נפש חיור"ד סי' מ"ו יעו"ש ומצאתי שהביא שם ראיה מהא דיבמות דחרש וחרשת אין חולצין לפי שאינן באמר ואמרה כדר"ז שאר"ל אלמא ע"פ כתב לא מקרי אמירה דאל"כ הרי יכולין לדבר ע"פ כתב, או לא מקרי אמירה וא"כ גם ביטוי שפתים איני יעו"ש, ולא הזכיר דברי התוס' שבשמעתין, ולפמש"כ שם בפני יתיישב זה יעו"ש וקצרתי, ועיין חו"י סי' ט"ז שם שסותר עצמו לסי' צ"ז, ולסברא זו שכתבתי בפנים דרך אגדיי, עיין בחו"י שם וראיתי מביאים בשם מאמר התורה בראש ספר הכתב והקבלה בד"ה ועתה וכו' כי יש יתרון רב לאמרי פה על דברי מכתב עיי"ה ועיין בנפש החיים למרן מהר"ח מוואלזין זצ"ל ש"ג פ"ה ואכמ"ל עוד בזה רק נגעתי בקצה המטה: מה שפלפלתי בענין כמ"ש בדרך עיוני יש להתעורר עוד בהא דמבואר במשנה באהלות פי"ג מה דפחות מכזית מן המת וכן בגד המנוגע ממעטין בחלון וחוצץ והא הם אסה"נ וכמ"ש ואיך חוצצין אי נימא דמה שמפורר לא מהני וכפשטות דברי התו"ס.

ועיין בב"ת דף י"ט ע"ב וביבמות ק"ג ע"ב שהבאתי דגבי נגעים גלתה תורה דל"א כמ"ש כן ראיתי אח"ז במה"ר ערך כ' יעי"ש ולא הביא דברי התוס' בשמעתין, וקצרתי והוא הגדול הגבור והנורא בשם. יעזרני עדכ"ש בפרק כשם, שם במשנה כך המים בודקין אותו, נראה פשוט דלשיטת הרמב"ם דקטן ב"ט משקין אותה על ידו, בוודאי אין המים בודקין אותו דאין עונשין לקטן, וכשם שאין שייך איסור בועל עליו, ועיין מש"כ לי ספ"ד, אך ג"כ נראה דאף דבעת ההשקאה הוא כבר גדול ונעשה בן י"ג והביא שערות ג"כ אין המים בודקין אותו על מה שבעת הבעילה הוה במעשה קטנות, וכסברא שהבאתי שם בשם היד המלך.

ואף שבשפחה חרופה מצינו שקטן ב"ט חייב קרבן והוסיף הרמב"ם בפ"ט מהל' שגגות דיראה לו שאיני מביא קרבן עד שיגדל ויהי' בן דעת וכמו שמובא במ"מ הל' או"ב פ"ג דין י"ז ועי"יש בראב"ד בהשגות עכצ"ל דגזה"כ היא וידוע דברי האחרונים מה שכתבו דקטן בר איסורים ואזהרה הוא אלא שהתורה חס עליו לענשו ואכמ"ל בזה ולפ"ז משכחת לה שהיא תבדק ולא הוא אף שנראה עכשיו גדול ומשום שהיה אז בעת המעשה היה קטן פחות מבן י"ג יום אחד, ועיין בתוס' כאן בשם הירושלמי ודו"ק וקצרתי יש לי כעת קצת ראיה דנאסרה על הבועל קטן ומהא דאמר בש"ס לעיל (דף י' ע"ב) ת"ר סוטה וכו', בתוספתא מבואר בזה"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל נמצאת אומר בסוטה וכו' ומה שבקשה לא ניתן לה, עיי"ש וא"כ משכחת לה בבועל קטן שמותרת לו, אף שאסורה לבעלה אלא וודאי שאסורה לו לכשיגדל: שם מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן וכו', אף שהיה תלמידו ואסור להזכיר בשמו, (ועיין תוס' יבמות נ"ז ע"ב ד"ה אמר שמואל וכו ודו"ק) וראיה למה שפסק הרמ"א ביור"ד סי רמ"ב סט"ו דמותר לומר רבי מורי פלוני דכן משמע מפי רש"י פ' חלק עיי"יש ובבה"ט ובפ"ת שם וגדול „מרבן" שמו ולכך אמר רבן יוחנן וכו', ועיין בחידושי רעק"א שהקשה בכה ג ושכחתי מקומו כעת, ונזכרתי שוב שהוא בשבת דף קט"ו ע"א, בשם בנו הג"מ שלמה ז"ל וע"ש וע"ד שכתבתי ועיין בביאור הגר"א ביורד שם ופלא שלא העירו מכאן: שם במשנה ואלפים אמה שדות וכרמים.

מפרש"י מבואר דאלפים אמה לבד נתנו ללווים ומהם הניחו אלף למגרש, אבל מלשון המשנה לא משמע הכי אלא דבין הכל היה שלשה אלפים אלף אמה מגרש לבדאלפים אמה שדות וכרמים, ונזכרתי שבאמת הרמבם ז"ל פי"ג משמיטה דין ב' כתב כן מפורש ואלף הראשונים מגרש ואלפים שמודדין חוץ למגרש לשדות וכרמים והרגיש בזה הכ"מ שם דמפרש דלא כפרש"י אלא כפשטות דמתניתין יעו"ש ובתו' רע"א ועיין בשו"ת זכרון יוסף ס' ז' אות מ מ"ג: עוד שם בפרש"י ד"ה מגרש רחבה וכו' ומאילנות לנוי העיר,

עיין בהגהות הרש"ש ז"ל, ועיין בה"ז וצ"ק שם בערכין ובמשל"מ פי"ג משמיטה דין ה' יעוש"ה ובס' הפלאה שבערכין בעירוכין שם באריכות בזה ואכמ"ל, וכן מצאתי בזה בשו"ת זכרון יוסף סי' ז' אות ל"ט מ' מ"א עיי"ש דברים נכונים ובתפא"י בערכין שם.

שם בתוס' ד"ה כשם וכו' רמ"ח אברים שיש בה, עיין במנ"ק מה שהרגיש, וכ"ק בהגהות בן אריה כאן להעיר מבכורות מ"ה א' דבאשה יש יותר, וכן עיין במפרשי הירושלמי, – שם אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק פירש דוקא משתיה זו של סוטה זו ולא על של אחרות וכדפריך לקמן ולא כן סברינן מומר לכשתשתה הוא נבדק יע"ש, ויש לחקור אם מודה שנטמאה ממנו אך היא כופרת ועיין בשו"ת הרשב"א ומל"מ ומנ"ח ובאופן שהיא שותית אם גם הוא נבדק, וגם באופן שהיא נבדקת וידעינן שהוא היה מזיד ולא נבדק מצד שהזכות תולה וכדומה, אם הורגין אותו שבא על א"א למ"ד חבר א"צ התראה, ואין לך עדים וראיה יותר גדולה מזה ובאופן דליל עם אחרות נסתרה ועיין לעיל דף ז' ע"א ברש"י ומש"כ בחידושי שם עשיה וק' דף כ"ח ע"א בעל מאי עביד וכי תימא דאי אית ביה עון בדקי ליה מיא כי אית ביה עון בדידיה מי בדקי לה מיא לדידה וכו', לכאורה מכאן קצת ראיה לדעת הרמב"ם דאיני מנוקה מעון מקרי כל שבא ביאה אסורה מימיו, דאי כפרש"י א"כ יש לפרש דאית ביה עון דהיינו שבא ביאה אסורה מימיו ונסתר עם אחרות ולכך בדקי ליה מיא, ולא יקשה מעכשיו כי אית ביה עון מי בדקי לה מיא לדידה, דעל שאר עון וביאות אסורות, איני מעכב השתיה גבי דידה ומ"מ בדידיה י"ל דבדקי אותו, א"ו כשיטת הרמב"ם כמובן.

ורש"י בעצמו הרגיש בזה, ולכך פירש „דאי אית ביה עון שבא עליה לאחר שנסתרה" ופריך שפיר דאיני בדקה לה כלל בהאי עון, וא"ל דאין סברה דעל שאר ביאות אסורות ובדקו ליה מיא לבעל וז"פ וקצרתי (ועיין קר"א) ואם נפרש כנ"ל יתיישב בזה מה שהקשה במ"ק על פרש"י דאיך נוכל לומר דע"י עון זה בדקי ליה מיא לדידיה, הא סוטה לבעלה רק בעשה או בלאו והאיך יתכן שהמים יבדקוהו בחיוב מיתה עיי"ש, ולפי הנ"ל ניחא דהיינו דאית ביה עון של ביאה אסורה בחיוב מיתה, אבל זה דוחק, וגם הרמב"ם הא ס"ל אף ביאה מד"ס מעכב, ועיי"ש מש"כ במ"ק שעיקר החיוב הוא בעבור שבועת שקר יע"ש ולענ"ד נ"ל טעם הדבר הוא כמו שמצינו בבסו"מ אף שלא עשה דבר המחייבו מיתה, אלא דהתורה ירדה לסוף דעתו, וה"נ כן, וכדאיתא במדיר פ' נשא דעובר על עשרת הדברות ובא לידי כל עבירות חמורות שבתורה, וביותר כמו שמצינו בקטני עה"נ כה"ג עיי"ש בתוספתא דסנהדרין ולמען ישמעו ויראו ולא יזידון עוד, ונוסרו הנשים, – וז"פ.

שם דף כ"ח ע"א ת ר וכו' ואחד לתרומה ד"ר עקיבא וכו' ופרש"י ז"ל דיה אחד לתרומה שאפילו היא בת כהן ובעלה כהן נפסלה מן התרומה ע"כ, וא"י לפרש מאי הרבותא וההוספה ש"כ רש"י „שאפילו היא בת כהן" הא אם בעלה כהן לבד סגי, דנפסלה ע"י זה מלאכול בתרומה ואולי מפני הק"ו של ר' ישמעאל דמה גרושה וכו' דע"כ בבת כהן וכו מיירי כדפרש"י, ועוד י"ל קצת דמזה דבעלה כהן שנפסלה מן התרומה אין זה רבותא כיון שמעכשיו אסורה לבעלה בחזקת זונה וא"כ כל מידי שנמשך מכח זה סברא הוא דליפסוק ואף שעדיין לא פקע כח קנינו שהרי צריכה גט מ"מ בחדא מחתא הוא לא שווינהו להדדי, ול"צ קרא אלא במקום שהיא בת כהן דאוכלת מעצמה ולא מחמת בעלה, אפ"ה יש עליה איסור לאכול מכתוב זה, ואע"פ שהיא יודעת בעצמה שהיא טהורה ועיין לקמן בע"ב וכ"ת כהונה ל"צ קרא וכו' ובתוס' שם כ"ט ע"א ודו"ק ותבין מש"כ ויל"ע:

שם ברש"י ד"ה מגיד וכו' וקאמר לך דישקנה לברר הספיקא וכו' עיי"ש נ"ל להטעים דזה גופא שהתורה התירה להשקותה ולבזות אותה בכל מעשה ההכלמה והביושים שלה ופרע את ראש וכו' וכמבואר הכל לעיל פ"א היא ראיה נצחת ג"כ שעשתה בזה התורה ספק כוודאי ולעיל שם בפ"ק הבאתי דברי הירושלמי (פ"א הל' ה') ומבזין על הספק אמר ר' שמלאי בכל מקום שאתה מוצא זנות את מוצא אנדרו למסי' באה לעולם עיי"ש במפרשים ולכך מבזין על הספק, ומשום דספק זה כוודאי משוה לה שם ברש"י דיה סוטה לא עשה בה וכו' וה"ה לשוגג וכו' ואף היא שגגה כסבורה שהוא בעלה עכ"ל, והנה מדלא פירש דשוגג היינו אומר מותר וכה"ג יעיין בזה מש"כ בריש פ"ק על המשנה שם עיי"ש, וכן מה שהוסיף רש"י ז"ל דאף היא שוגגת וכו' משמע דאם היא היתה מזידה אף שהוא שוגג מ"מ אסורה לבעלה, ועיין לעיל בתוס' ד"ה כשם וכו' בשם הירושלמי ובמשל"מ פ"ב מסוטה די"א ד"ה מפי השמועה וכו', שו"ר שהרגיש בזה הרש"ש, ועיין בהגהות ציון וירושלים לירושלמי כאן הל' א והביא בשם ספר אמונת חכמים להגאון מו"ה אבי עד שר שלום בפכ"ד שם שהקשהדהה ב"ש קטנה היתה ופיתו קטנה אונס הוא ובתירוץ אב"א (בכתובות ד"ט ע"ב עיי"ש) משמע דס"ל דאף דהיתה מפותה מותרת וכו' והלא בלא"ה פ"ק אונס הוא וכו עיי"ש מש"כ בדוחק ליישב זה, וא"ל דהך מ"ד ס"ל דאף דפ"ק אונס הוא מ"מ זה רק לגבי בעלה מחשב רצון זה לאונס ולא מעלה בבעל אבל לגבי הבועל שהוא היה מזיד וברצונה לא מחשבינן רצון זה לאונס, והרי ידוע דעת הרמב"ם דל"א כלל הך כללא דפ"ק אונס הוא, וא"כ דלדידיה בעצמו אסורה, אך מטעם אחר י"ל כמו שכתב המל"מ שם לחקור באש"כ שנאנסה וכו יעו"ש אם באופן שלא נאסרה לבעל אינה נאסרה ג"כ לבועל יע"ש, (אח"ז מצאתי בבני אהובה בפכ"ד מהל'

אישות שכתב באמת דהא דמשני הגמרא בכתובות שם באנוסה הוית היינו מפני שפ"ק אונס הוא והאב"א שם ס"ל דאפילו באונס נאסרה לבועל יעו"ש ושוב הביא רש"י דידן והקשה דאמאי בעי דוקא שיהא שניהם שוגגין א"ו דרש"י ס"ל דהיכא דהיא אנוסה נאסרת לבועל ולמד רש"י כן מגמרא דכתובות שם וכאב"א שם דס"ל הכי עיי"ש ויש להעיר ע"ד שם וא"ל עוד) ויש להביא קצת ראיה לזה דבהיתה שוגגת או באש"כ שנאנסה דהבאתי לעיל דיש להקשות לפי מאי דאמרינן בגיטין (צ' ע"א) אמר להם ב"ה אם נאמר ערות ולא נאמר דבר הו"א משום ערוה תצא משום דבר לא תצא ואילו נאמר דבר ולא נאמר ה"א משום דבר תנשא משום ערוה לא תנשא לכך נאמר ערוה וב"ש מה להלן וכו' יעו"ש והשתא למ"ל לב"ה קרא דמשום ערוה תנשא הא בלא"ה ידעינין מדאיצטריך קרא ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל דאסורה לו בלאו דטומאה ואי אמרת דלכ"ע לא תנשא משום ערוה א"כ פשיטא דאסורה לבועל דאם לעלמא אסורה לבועל פשיטא, א"ו דמשכחת לה בהיתה שוגגת דבכה"ג פשיטא דמותרת לעלמא דלא קרינן בה משום ערוה וכן ה"ה באש"כ שנאנסה דרק לכהונה אסורה וכה"ג שפיר איצטריך קרא ונטמאה שאסורה לבועל כיון שהוא מזיד, או משום שאסרה לבעל הכהן והם דברי טעם.

ועוד יש מקום לערער באופן ששלח לה הבעל גט וביטלו דאפקיענהו רבנן לקדושין מיניה ונעשית פנוי' כשזינתה וכמו שהקשו התוס' שם בגיטין י"ז וכמו שהבאתי כ"פ בשם הנו"ב דאיסור א"א הוי איסור שיכול לבטלו וכמו דבר שישנו בשאלה, ויש להסתפק בכה"ג אם מ"מ אסורה לבועל כיון שהוא עכ"פ כיון לעבר על איסור דא"א באותה שעה, ועיין ר"ן סוף נדרים ואם נימא דאסורה לו יש גוונא שגירשה בכה"ג דאפקינהו רבנן לקדושין מיניה וא"כ לכ"ע מותרת משום ערוה ומ"מ לבועל אסורה משום ונטמאה ונטמאה ויל"ע וקצרתי שו"מ כיוצא בה שמעתי בפ"ת יו"ה סי' י"א ס"ק ג' בשם הברכ"י שהביא בשם המוצל מאש שנסתפק בזה מי שבא על א"א שבעלה הלך למדה"י ושניהם לד"ע נתכוונו ברצון ואח"ז נתברר שבזמן שזנתה כבר היה מת בעלה אי שריא לבועל או לא כוון דכיוונו לעבירה והעלה להתירה לבועל מדינא וכו' יע"ש וא"כ אפשר ללמוד גם לנ"ד וי"ל ועיי"ש בס"ק ה' בשם הברכ"י דבאש"כ שנאנסה מותרת לבועל ובשם הישועות יעקב סי' סק"ד כתב שהסכים בתשובה דאסורה לבועל ועיי"ש שם בתוס' ד"ה זו שאסורה וכו' ועוד אם תנשא בת ישראל לכהן תהא מותרת לתרומה וכו', פירש דבשעה שמותרת לכהונה באותה שעה מותרת לתרומה וד"ת ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה וא"ל דהא דמותרת לתרומה הוא מטעם קנין כספו וכמו שקנה עבד ושפחה, ובהמתו שאוכלת בתרומה אבל לא מצד היתרה של עצמה' משא"כ ההיתר

לכהונה ודו"ק ואפשר דזהו צדדי ספוקי של דברי התוס' והבנתם, ועיין באבני מילואים בשו"ת סי' טז וי"ז, – שם בספרי מתני הכי ומה גרושה קלה וכו' יל"ע קצת דאין זה קאי לב"ש דכל גרושה בלא"ה אסורה לחזור משום ספק סוטה דא"א מגרש א"א אא"כ מצא בה ד"ע ועיין תוס' סוף גיטין בשם הירושלמי וברשב"א שם והדברים עתיקים, אלא שא"כ קשה מה דקאמר בשמעתין מאיסור תרומה ואיסור כהונה שנאמרה בתורה לגבי גרושה אליבה דב"ש בלא"ה הוי זונה, וכמו שכבר הרגישו בזה המהר"ם ברבי ועוד אחרונים ואכמ"ל בזה, ועיין לעיל דף ג' ע"א בתוס' בשם הירושלמי דמ"ד רשות ס"ל כב"ה וכו' ור' ישמעאל ס"ל התם רשות וא"כ ס"ל כב"ה ועיי"ש מה שהקשו ע"ז שאין זה נכון אליבה דר"ע וקצרתי.

שם בתוס' ד"ה מאי ת"ל וכו' שלעולם אין משקין אלא על הספק אפשר דהכוונה דהיכי דפשיטא לן דנטמאה אפילו מאיש אחר אין משקין אותה וכדברי המשל"מ בפ"ז מהל' סוטה עיי"ש באריכות, – שם וא"ת וכי איצטריך קרא למיסר ספיקא י"ל הכתוב אוסרה וכו', עיין במהרש"א מה שהקשה ועיין בקרן אורה מש"כ בזה ובכרו"פ בבית הספק נעלם ממנו זה והוכיח מזה דהתוס' ס"ל כהרשב"א דבשל תורה אפי' לא אתחזיק אסורה ספק אסור מה"ת ושפיר הקשו וק"ל.

וכן הרגיש על פרש"י שכתב דשניהם שוגגין ויש לדקדק שוגג של הבועל מאי בעי הכא הלא הכל תלוי באישה אם היא מזידה או שוגגת וחשבה שנבעלת לבעלה וכו' (לא הירגיש מהירושלמי שהבאתי לעיל וכמו שכתב בעצמו בבני אהובה הל' אישות) ע"כ כתב דלרש"י קשה לו קושית התוס' וע"כ כתב דבסוטה דנחשד הבועל אם הוא טוען לא בעלתי אותה א"כ לגבי נפשו נימא דאין אנו יכולין לכוף אותו כי הוא צועק מותרת הוא לי, אך התורה אסרה והואיל דיש קו"ס ואסרה תורה כוודאי דברור לנו שוודאי בעל אותה והרי היא אסורה לו כוודאי בועל וזהו עשה ספק כוודאי עיי"ש, וכזה היה י"ל גם עליהוכמו שכתבתי בזה כ"פ וכן הסברתי באמת תירוץ התוס' שכתבו דנענש עליה אף אם היא טהורה, וא"כ אף עליה שיודעת בעצמה שהיא טהורה ג"כ נענשת ככל חייבי עשה, ולא מהני ברי דידה וכמש"כ לעיל דף כ"ה ע"ב, והו"ל לומר דפסול לעדות אם עובר על חייבי עשה דאיסורי ביאה ולא רק משום דנענש לשמים בב"ד של מעלה וכן לענין שבועה וכדומה שם כגון ספק חלב וכו' ונודע שהוא שומן דצריך כפרה וסליחה הנה ע"כ דידע את הספק בשעה שאכל דאי לא ידע ואח"כ נידע שהוא שומן למה צריך סליחה וגם איני דומה להנידון שבכאן שידע שהיא ספק סוטה.

ועיין תוס' ורש"י כריתות י"ז ע"ב דבנודע שהוא חלב דפטור מקרבן דמזיד הוא עיי"ש וכמדומה שנעלם זה מהגאון ח"ס ז"ל באיזה מקום ושכחתי כעת, וגם כי כבר הרגיש בזה בשו"ת המחנה חיים באז"מ. שם תוס' דיה איני דין וכו' ואפ"ה לא עשה בהן ספק טומאת התהום כוודאי וכו' כבר העיר הרש"ש בחומר הדבר, שהרי טומאת התהום וודאי הוא אלא שלא נודע לשום אדם, אבל עצם הטומאה הוא טומאה וודאית עיי"ש וכן ראיתי אח"ז שכך כתב בפשיטות בקרן אורה דבלא"ה אין כאן קושית התוס' דטה"ת לאו מטעם ספק הוא וכו ולא שייך בזה לא עשה ספק כוודאי וע"ש ונקל לו לדחות דברי התוס' כלאח"י, ולוד"מ הויא לקיים דברי חכמים שכוונת התוס' הוא לא עשה בהן ספק טומאת התהום כוודאי, היינו שבאם היה ספק בטומאת התהום.

אם נודע בזה לאדם א' בעולם או לא, ובכה"ג סותר ולא כוודאי טה"ת שאיני סותר, ולזה אמרו שאין עושין סתירה מהלכה ובזה היה מקום לקיים הגירסא ולא סתרינן ק"ו מהלכה מה שמצינו סתירה לכלל זה אצל הלכות טה"ת. ואף שהיא לחומרא דבספק טה"ת סותר בנזיר ועושה פסח, וצ"ע בזה אם הדין כן, ועיין בפי' המשניות להרמב"ם בפ"ט דנזיר שכתב והוא שמת כשנמצאהו בענין שאפשר (ויש גירסא שאי אפשר) שלא ידע אותו שום אדם בזה המקום הנה אנחנו נחשבהו במדרגת טומאת התהום אא"כ נמצא מי שידע בו ואם נמצאו מגולה ונראה לא נאמר אולי לא עבר שום אדם עליו ולא ראהו ואין מי שידעהו אלא נאמר שכבר נודע ואינה טוה"ת עכ"ל ועיין תוס' יו"ט שם וצ"ע בזה.

שם אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן רגלים לדבר וכו' עיי"ש והנה בתוס' שאנץ שנדפס כעת על הגליון כתב על ק"ו שבגמרא, דנראה דאין זה ק"ו גמור אלא גילו מילתא בעלמא הוא דאי ק"ו גמור א"כ נילף כל איסורין שעשה בה שוגג כמזיד שיעשה בהם ספק כוודאי וגם נחלוק בין רה"י לרה"ר ועוד דאיכא למפרך מה לסוטה שכן נסתרה ויש רגלים לדבר וכו' וע"ש, והנה קושיתו הראשונה צ"ע דהיכן מצינו בכל איסורין ששוה שוגג למזיד חוץ משפ"ח ומתמורה עיין תמורה די"א, ועוד והוא העיקר דהא י"ל דוקא לטומאה נמסר האי ק"ו אבל לא לשאר איסורין דאיסור מטומאה לא ילפינן ועיין יבמות ק"א ועוד בכמ"ק, שבתי וראיתי דאולי זה כוונת התוס' שאנץ שמסיים אח"כ א"נ מדכתיב ונסתרה והיא נטמאה בסוטה ילפינן טומאה והלכתא גמירי לה מסוטה לאו דוקא אלא כלומר דמסוטה גמרינן לה עכ"ל דזה נאמר כלפי מה שהקשה מקודם דלילף נמי שאר איסורים מסוטה וגם בכמ"ק אמרינן הלכתא גמירי לה מסוטה, משמע שנאמרה בהלכה למ"מ

ולא דיליף לה מק"ו, לזה אמר אח"כ די"ל דדוקא לטומאה ילפינן מסוטה דכתיב בה נמי ונטמאה.
והא דאמרינן והלכתא גמירי לה מסוטה הפירוש הוא דגמירי לה מק"ו ולא הלכלמ"מ ועיין התוס' הרא"ש שם בנדה כ' על ק"ו זה דאיכא לאקשויי מה לטומאת שרץ שכן יש לה טהרה במקוה וכו' ועוד איכא למימר נזקי אדם יוכיחו שעשה בהן שוגג כמזיד וכו' ולא עשה בהם ספק כוודאי אלא נקט ק"ו לרווחא דמלתא דהלכה למשה מסיני עיי"ש, שם דהרי בלא קינוי לא היה שום ספק בסתירא גרידא וכו' עיין לעיל ב' ע"ב דאמר אדרבא קינוי עדיף שכן עיקר גרם לה ופרש"י שע"י הקינוי סתירה אוסרתא עכ"ל ומוסבר עפ"י דברי התוס' כאן.
שם ולעיל בפ"ק קודם העדאת עדים לא הואי שום ריעותא עכ"ל כל הלומד בעיון יקשה בעיניו כוונת דבריהם הק' וא"ל דקאי על הא דהזכירו לעיל גבי ע"א דלא שייך כלל דבריהם גבי העדאת עדים וכו' ואחר העיון בעז"ה אפשר לומר דכיונו כלפי מה שהקשו לעיל דף ג' ע"ב על הא דאמרינן שם ק"ו לעדות הראשונה מעתה ומה עדות האחרונה שאוסרת איסור עולם מתקיימת בע"א עדות הראשונה שאין אוסרתה א"ע א"ד שתתקיים בע"א עכ"ל והקשו התוס' דיה מה וכו' תימה דהומ"ל מה לעה"א שכן רגל"ד שהרי קינא לה ונסתרה ע"כ ולפ"ד דהכא דהעיקר הוא דגם בהסתירא נולד הריעותא והוי כמו מגע שרץ א"כ אזדו לה קושיתם דהלא בעידי סתירה לחוד ג"כ י"ל דרגלים לדבר שאיכא ריעותא לפנינו, וע"כ כוונו בזה ליישב דבריהם בעצמם וששפיר הקשו לעיל, משום דאנו דנין על העדות וזה וודאי שבסתירה לחוד בלא עדות אין כאן שום ריעותא וזה שכתבו קודם העדאת עדים לא הואי שום ריעותא, ושפיר הקשו שם דמה לע"א שכן רגל"ד שהרי קינא לה ונסתרה ועדיין צ"ע, (שו"ר בקיא שעמד על דבריהם הק' כאן וזה כוונתו במה שמיישב שם בקיצור ות"ל שכוונתי לזה, ובעיקר דבריהם כאן עיין להלן בתוס' שבעמוד בי, ובחולין ד"ט ובריש נדה ואכמ"ל בדבר שכבהראריכו המפרשים בכמ"ק, וכן מצאתי בספר יגל יעקב שהביא כמה הערות עפ"י דיבורי התוס' אלו עיי"ש וקצרתי, והרוצה לעיין יעיין היטב גם בכל חידושי תוס' הרא"ש למס' נדה שנדפס בדפוס ווילנא על הגליון שם ומה סוטה רה"י וכו' ראיתי במנ"ח מצוה שס"ה גבי אשת אנדרוגינוס שאינה שותה דכתב הר"מ דאיתמעיט מאישה פרט לאנדרוגינוס שאינו איש וכו' וקשה כמו שהקשו כ"פ בש"ס איצטריך קרא למעוטי ספיקא והר"מ פסק דאנדריגינוס הוא ספק איש ספק אשה א"כ בלא"ה מספיקא איני שותה ולמחוק ש"ש מספק, אך א"ל כאן דגבי סוטה כל השקאה גזרה התורה על ספק א"כ אפי' הרבה ספיקות הוא בכלל

ספק כמו ברה"י כל שאתה יכול להרבות וכו' א"כ ה"נ מספק שניתוסף עוד ספק היו משקין ע"כ צריך קרא למעט עכ"ל, ולדעתי הקלה יש לדחות זה דספק זה של ספק איש וספק אשה אינו נכנס בגדר הספיקות שבמציאות הטומאה והמעשה ובספק זה בוודאי לא החמירה התורה דהלא ספק זה הוא מכריע מעיקרו דאין כאן גדר סוטה כלל, ול"ד לספק נטמאה ועיין ברישׁ הסימן שם מש"כ המנ"ח כעין זה, ועיין דברי התוס' לקמן ד"ה ברשות, אח"ז רב מצאתי לי רב בסברא זו בתפארת ישראל לעדיות פ"ג משנה ט' גבי טבלא שנחלקה לשנים דס"ל לר"ג דטמא מדא"א לצמצם ושמא הא' גדול מחבירו כשערה ואע"ג דטבלא הו"ל אין בה דל"ש נ"ל כיון דגם בהא מסוטה ילפינן, היינו דוקא כבסוטה ספק נטמאה או לא, ולא במסופק בשיעורו ואת"ל א"כ במכ"ש דהו"ל למטהרי' לטבלא בכה"ג דהרי בכה"ג בסוטה אם וודאי נטמאת רק שיש ספק אם נבעלה לגדול או לקטן דהו"ל ספק בשיעורא איני שותה כסוטה (דכ"ד) (אני לא מצאתי שם כלום) י"ל דלא דמי א"א לצמצם לשאר ספק בשיעורו וכו' יע"ש והכא עדיפא יותר דהספק הוא אם הוא איש שיכול לקנות כלל וסתירה בלא קינוי אינו כלום כמש"כ התוס' לעיל סד"ה איני כלום, ול"ד כלל לספק גדול ספק קטן, כמובן וכתב עוד במנ"ח וגם מש"כ הכ"מ דאינה שותה ונאסרה ג"כ לכאורה צ"ע דה"ל ס"ס ספק אשה ספק לא נטמאה ואי דהרבה ספיקות טמא ברה"י איני דומה לשם עיין בטהרות אך ס"ס זה הוי בתרי גופי לא אמרינן וכו' עכ"ל והנה בתכד"ד נסתר מחמתו דבריו הראשונים הנ"ל וכנראה ספוקי מספקא וגם לשונו מגומגם שם, ואולי זה כוונתו כאן שאיני דומה לטהרות שם, כמש"כ אני לעיל בע"ה, ומש"כ דהוי ס"ס בתרי גופי יש לדון דהוי בדבר א' דספק אשה א"כ לא הוי קינוי וכיון שלא הוי קינוי לא הוי ספק נטמאה כלל, וא"כ הוי כמו ספק נטמאה או לא וס"ס משם אחר לא הוי, כמובן דספק הא מתיר יותר כמובן ואפשר נמי לומר דספק נטמאה ספק לא, הלא ספק זה הוי כודאי, אלא שיש כאן עוד ספק אם איש או אישה, א"כ ג"כ מספק אסורה ולכך קאמר הרמב"ם דאיני שותה ואסור מטעם ספק ככל ספק דעלמא, אבל באמת לא עשתה ספק כוודאי וצל"ע אך באמת בעיקר הערת המנ"ח לא עיין בכס"מ שם דין ב שכתב ואשת אנדורגנס נראה שהטעם משום דכתיב והביא האיש את אשתו איש לאפוקי קטן וכו' ותו דרשינן איש ודאי לאפוקי אנדרגינוס עכ"ל א כ צ"ל מש"כ הרמב"ם שאיני איש היינו שאיני וודאי איש כמו בכה"ת דממעטינן אנדרגינוס.
ועיין בבכורות דמ"ב ע"ב ובתו' שבת קל"ו ע"ב ד"ה הזכר וכו' באריכות וא"ל קצת כיון דעכ"פ הוא, בעלה וקיי"ל דאנדריגנ' נושא ובן ביאה הוא א"כ הו"א דבקפידא דבעל תליא מילתא והיא מעלה בו מעל באישה אפילו כל דהו, וכדאמרינן בדכ"ד ע"ב, לכך אצטריך

למעוטי מאיש, ודוגמא לסברא שכתבתי לעיל יעיין ברש"י דע"ז (ע ע"א) ושהובא בתוס' בב"ת (נ"ה ע"ב) ד"ה רבי אליעזר דר"א סבר אע"ג דליכא אלא חדא ספוקא כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה טהור והיינו טעמא דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה דוודאי נסתרה, וחכמים מטמאין כיון דאין כאן אלא ספקא אחת וכו' וע"ש א"כ תליא בפלוגתת ר"א וחכמים ועיין ביבמות שם ובשבת דעת ר"א גבי אנדרגינוס ואפשר דכאן הכל מודים דאף ספק ביאה אין כאן דאף התחלת קינוי ליכא כאן וליכא שום ריעותא ודו"ק וי"ל ע, ועיין שם עוד בתוס' בב"ת שם מה שהקשו מהאי משנה דכל ספיקות וכו' ולפלא על המנ"ח שלא הזכיר דברי רש"י ותוס' אלו וכן דברי התוס' דלקמן ע"ד ד"ה ברשות שהקשו אבל בהא איכא למתמה אמאי משווינן מטה כספק טומאה ברה"י והא לא דמיא לסוטה וכו' אבל התם וודאי מגע וספק מעל"ע הוא שרץ דשמא לא ראתה ואנן לא ילפינן מסוטה אלא דדמי לסוטה וכו יעו"ש אבל נראה דעכ"פ כגון ספיקות אלו נכנסין לשאר בית הספיקות דעלמא, אם מדאורייתא אם מדרבנן כידוע, וכן מצאתי סעייתא לסברתי הנ"ל בשטה מקובצת לכתובות דף ט' ע"א בסוגיא דפ"פ דמקשה הש"ס והא ס"ס הוא והקשו הקדמונים והא הוי ספק טומאה ברה"י וכל ספקות שאתה יכול להרבות בה ספק טמא ותירצו דה"מ כשהוחזקה שם טומאה אבל אם לא הוחזקה שם טומאה כלל אין אוסרין בס"ס ע"ש ויותר מוסבר שם בהפ"י שם שג"כ העיר בזה ותירץ דבעינן דוקא רגלים לדבר כמו בסוטה ושם ליכא רגלים לדבר על הטומאה דאימור באונס ואיני תחתיו, עיי"ש היטב ועיין במהרש"א נדה דף י"ט ע"א בתוס' ד"ה ור"י שהקשה ר"ת אמאי לא נוקמא בחזקת טהרה גבי בהרת והקשה במה"רשא הא הויס"ט ברה"י ולא מוקמינן אחזקה וכתב ליישב על פי דברי התוס' ריש נידה דלא גמרינן מסוטה רק טומאת מגע ולא טומאת ראיה, והקשה שם עוד גבי משארסתני נאנסתי דאזיל ר"ג בתר חזקה דגופא ואמאי הא הוי ס"ט ברה"י וכו' וע"ש ואכמ"ל בזה, שוב ראיתי פלפול ארוך בזה הענין בעונג יו"ט סי' קע"א עייש"ה וינעם לך שם גמרא ומה סוטה רה"י וכו' ידוע ומפורסם הקושיא על הרמב"ם דפסק דמקנא לה משני בני אדם ואפילו ממאה וא"כ גם בסוטה הוי רה"ר כמו דאמרינן בנזיר דתלתא הוי רה"ר אפילו ברה"י עיין בק"ע בפ"ק דירושלמי ובהגהות החדשות על הרמב"ם דפוס וילנא ובח"ס ועוד ועוד, ובהגהות רצ"ח למס' נזיר שם דף נ"ז, ובנדה ד"ה ע"ב עיי"ש ובבה"ט ס' קע"ח ס"ק ה' ובפ"ת שם, והנכון מה שחידש המנ"ח במצוה שס"ה ליישב קושיא זו עפ"י דברי התוס' לקמן ד"ה ברשות וכו' אבל האי דנדה וכו' דספק אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוא ולא שייך למימר ביה רה"ר וכו' א"כ

בסוטה דהטומאה שלה עכ"פ בהעראה היינו הכניע וכו' ומבואר במכות וכו' ראיתם כמכחול בשפופרת, מבואר דביאה לחיוב אין שום אדם יכול לידע וכו' א"כ טומאה זו א"א להגלות לשום אדם רק להבועל ונבעלת א"כ דמי ממש לנדה דמקור הוא מקום סתר וכו' א"כ אפילו ברה"ר ה"ל ספק רה"י עיי"ש בארוכות ולדבריו מדיוק היטב מה שפירש הגמרא שם בנזיר בהדיא „בועל ונבעלת" דהומ"ל מה סוטה שנים וכו' וע"כ דאתי להורות ככוונת המנ"ח, אלא דמ"מ יל"ע קצת במאי דמשני שם בנזיר אמר רבה בר"ה באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם וכו' ופירשו רש"י ותוס' דהוא קאי מרחוק וכו' יע"ש, הא מ"מ הוא יש לו ידיעה מהטומאה ומה לי אם עומד מרחוק או לא כיון דלא ילפינן מסוטה על ריבוי הכמות והאנשים, אלא על הידיעות שבסוטה א"י מהטומאה אלא תרי וזה הוי תמיד רה"י אבל בידיעת תלתא שוב הוי רה"ר א"כ מאי הועיל בתירוצו, והדרא קשיא לדוכתא דמ"מ נולד הספק בידיעת תלתא וי"ל ולא באתי אלא להעיר, גם יש להעיר דלפ"ד דלעולם לא משכחת לה רה"ר גבי סוטה א"כ האיך דנין מינה בנין אב לשאר טומאות, הא אין דנין אפשר משא"א דהתם דוקא רה"י היא ולא משכחת לה כלל רה"ר, וי"ל, גם י"ל כמש"כ התוס' שאנץ ותוס' הרא"ש הנ"ל דאין זה ק"ו גמור אלא גילו מילתא בעלמא וי"ל אח"ז ראיתי בשו"ת מהר"י הלוי איטינגע סוף חלק שני סי' קס"א שהאריך שם בישוב דברי הבה"ג ומתוך סברתו בא לכלל ישוב דברי הרמב"ם הנ"ל כנזכר לעיל בשם המנ"ח יע"ש שכתבה בשנת תרכ"ד וצריך עוד להוסיף תבלין לתירוץ זה דאף שבכ"מ הורגין על חזקת צורה זו שהערה, וא"כ הוי כמו ספק ידיעה מעליתא אם ראה כדרך המנאפים ? היינו משום דהיה התראה וכמו שמישבים בזה שיטת הבה"ג, אבל בסתירת סוטה, אפשר דאין זה כ"כ וודאות, ומשום כך באמת ס"ל להבה"ג דלא מהני לענין איסור על בעלה כמנאפים אלא כמכחול.

ועכ"פ אף שלא קיי"ל כן. אבל א"א לחשבה עוד כידיעה מעליתא ודו"ק ועיין כריתות דף י"ב דמודי ר"מ לחכמים שאם אמרו לו שנים בעלת ש"ח והוא אומר לא בעלתי מהימן דאי בעי אמר להון לא גמרתי ביאתי ועכצ"ל דאף דאין העדים רואין רק כדרך המנאפים מ"מ כיון שיש חזקה דוודאי יבעול ויגמור.

דע"כ מש"כ הרמב"ם בחזקת שהערה בה לאו דוקא, אלא אפי' גומר. דאל"כ מלקות בשפחה חרופה איך משכחת לה וע"כ בש"ח אמרינן דמהני מהטעם הנ"ל כן העירו המפרשים ג"כ כמדומה ובזה שכתבתי מיושב מה שיש להעיר באמת לשיטת הבה"ג אמאי באמת בעינן לאסרה על בעלה שיראו כמכחול הא אף כדרך המנאפים עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ואשה לבעלה ספק טומאה היא והוי ספק טומאה ברה"י ועשאה

הכתוב כוודאי טומאה והעדים יכולים להעיד שראו מרחוק והוי להו ספק טומאה ברה"י ד אבל עם כל הנ"ל ובמש"כ לעיל על המנ"ח בדין אשת אנדריגנוס י"ל דלשיטת הבה"ג ע"כ דכדרך המנאפים עדיין לא הוי ספק התחלת טומאה כלל וכדברי השטה כתובות דכל שלא הוחזקה שם טומאה לא הוי ספק טומאה ברה"י עיי"ש וצ"ע בכל זה וגם י"ל דנפ"מ היכי שמכחשת ואומרת שלא הערה בה דאז אפשר דאין מכחשת להעדים ודוגמא שאמרו בכריתות שם דאי בעי אמר לא גמרתי וי"ל, ומה שהערותי לעיל על תירוץ המנ"ח מהא דמשני הגמ' ראיתי שנזרקה וכו', יעיין ביותר במחלוקת הרמב"ם והראב"ד פ"ט מנזירות דין ט"ז שהרמב"ם פירש דוקא כשהיה העד חוץ לחצר.

אבל אם היה זה עמהן בחצר הרי שניהם טהורין כיון שהם שלשה הרי הן רבים ורבים ברה"י ס"ט וכו', והראב"ד כתב שא"י לקבל ד"ז שאם יהי' שלשה בחצר אחת לא תהי' שם ס"ט טמא וזה איני מן הגמרא יעש"ה ובכ"מ ובלח"מ, ובמגד"ע ואכמ"ל והתבונן דלסברת הראב"ד א"ש ולדברי הרמב"ם שאליבא דידיה נאמר הישוב הנ"ל יש עוד להתלמד בו שם ע"ב תוס' ד"ה מכאן וכו' ירושלמי דפירקין קמא מ"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה וכו', נראה דהביאו ירושלמי זה להוכיח דלא כסברתם שכתבו דאי לאו הלכתא דגמרינן דברה"ר טהור הו"א דסתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בהוה וכו', דהא מירושלמי זה משמע דלכך אסרה התורה באמת ספק סוטה משום דאיכא רגלים לדבר ועיין תוס' לעיל ע"א ד"ה איני וכו' ותימה וכו' יעו"ש, וכמו לענין נאמנות ע"א דתנא דבר"י לעיל ג' ע"א מפנימה האמינה תורה ע"א בסוטה ובמרדכי שמציין שה בגליון הש"ס דמרנא רע"א זצ"ל, ועכצ"ל כמש"כ התוס' לתרץ בחולין ובנדה יעוש"ה, – שם, מילהון דרבנן פליגי וכו' קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה וכו', כבר הרגיש הרש"ש מה שיש להרגיש בקושי הפירוש שבדבר זה, דהא לר"י אפילו וודאי זינתה מותרת יע"ש מש"כ להעיר, ובהגהות הגאון ר"ש מדעסויא ז"ל כתב בקיצור פי' דלא ילפינן טומאה מסוטה כנ"ל עכ"ל, וכוונתו דהא בקטנה יש בה דעת למישאל ומ"מ טהור א"כ ראיה דפליגי ואכתי אין בזה כדי נ"ט ועיין הגהות מלא הרועים, ועיין ק"א בשם הפני משה, ולולי דמסתפינא מרבותי, היתי מפרש עפ"י מאי שהקשה (הש"ש ש"א פט"ז) באמת על הרמב"ם שפסק דקטנה יכול לקנות לה להאסר על בעלה, והא קטנה וקטן הוי דבר שאין בו דעת לשאול יעו"ש מש"כ (יעיין לקמן בהגהות חשק שלמה, ועיין היטב בק"ע ובפ"מ ובהגהות ציון וירושלים בזה שנטלם מהש"ש כל מה שהביאו) וזה הוא דאמר בירושלמי מילהון דרבנן פליגי דמר ר"ז וכו' פירש דפליגי על מה דמר ר"י בקטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה משמע הא אם יש לה רצון וסל דפ"ק לאו אונס הוא וכדפסק הרמכים ז"ל הוית

אסורה על בעלה, והא תנינן כל שאין בו דעת לשאול ספוקו טהור פירוש והתם תנן דחש"ו שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי אלו בחזקת טהרה יע"ש, וא"כ קטנה אפילו יש לה רצון אינה אסורה בספק סוטה משום דהוי אין בה דעת לישאול וא"כ אפשר דאפילו בוודאי סוטה, לא קאי ונטמאה על קטנה ודו"ק ומשני הא אם יש בו דעת לישאל ספיקו, פירוש הא בקטן שיש בו דעת לישאול כמו שמבואר בסוכה שהביאו הפ"מ שם ספיקו טמא, ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישאול ספיקו טהור, פירוש אפילו קטנה שהגיעה לכלל דעת לישאול ובשאר טומאה דעלמא היה ספיקה טמא, מ"מ הכא בזנות ספיקה טהור משום שאין לה רצון ורצון דידה אונס הוא אע"פ שיש לה תאוה, וכמו תחילתה באונס וסופה ברצון, שכתב הרמב"ם שאין זה רצון וה"נ בקטנה אף בתחילתה ודו"ק, אבל אי ס"ל דיש לה רצון, היה קאי פרשת סוטה עליה כמו שפסק הכי הרמב"ם, ומשום די"ל דהקרא מיירי בקטנה שהגיעה לכלל דעת כזה שיכולה לישאול ואי רצון יש לה, ק"ו שיש בה דעת לשאל, כנ"ל אבל לא קאי על ברייתא דבן זומא, וגם האיך יאמר דר' יוחנן יפלוג על בן עזאי התנא, וגם לא יכנה אותם מילהן דרבנן כנגד בן עזאי תלמיד חבר של ר' עקיבא אלא דקאמר מילהון דרבנן על בן עזאי וחביריו והטוב מזה בוודאי טוב יעיין בק"א מה שהשיג על תירוץ הגאון אב"ד דאמשטרדם ליישב דעת הרמב"ם משום דא"כ פשיטא למ"ל קרא למעוטי אשה ולא קטנה פשיטא דיכול לקנאות לה מספק וא"י להשקות לה מספק דספק קטנה או גדולה היא, עיי"ש.

עיין לעיל מש"כ בשם המנ"ח על הא דאנדרגנוס ומש"כ אני ובשם התפארת ישראל שכתב בספק קטן ספק גדול דשותה יעש"ה ואין לי פנאי כעת להאריך ואי"ה כשאפנה אשנה עוד פרק זה, וראיתי במנ"ק ולא ראה ברש"ש ובהגהות חשק שלמה כאן ופירושו ג"כ דחוק. שם תוס' ד"ה ברשות הרבים וכו', א"כ הא דתנן בפרק האשה וכו' שלש נשים שהיו וכו' אמאי כיון דאיכא שלש הוי ליה כרה"ר ? כתב הרש"ש נראה משום דאיסור נדה לבעלה הוא מחמת טומאה וכו' לכן ה"ל כסוטה וכו' ול"ד לשאר איסורים דלית בהן לתא דטומאה ע"כ, לא דק בלישניה שאמר דאיסור נדה לבעלה הוא מחמת טומאה ונעלם ממנו דברי התוס' ב"ק י"א ד"ה דאין מקצת שליא וכו' שכתבו וי"ל דשמעתין מיירי לטנין לאוסרה על בעלה עכ"ל וביאר (הש"ש ש"א פי"ב) דדוקא ספק נדה לטמא טהרות כיון דהו"ל ס"ט אמרינן ס"ט ברה"י טמא ואפילו ס"ס, אבל נדה לבעלה איני משום טומאה אלא כשאר איסורי תורה ואין בהם חילוק רשיות וס"ס מותר יע"ש שהשיג על המהר"ם שיף שהניח דבריהם בצ"ע, וא"כ צ"ל דהקשו על המשנה משום דמיירי לענין טהרות וכן הגמ' שהביאו אח"ז מהיתה יושבת במטה וכ"ו מיירי נמי לענין טהרות,

אלא דמש"כ הש"ש שם להעיר על המהר"מ שיף דסוטה לבעלה אסורה משום טומאה וכדכתיב ונטמאה וכו' וכיון דאיסור שבה משום טומאה הו"ל ס"ט ברה"י וכו', י"ל קצת דדוקא לבועל ע"י אותה ביאה שאסרה הוי טומאה אבל מה שאסורה אח"כ לבעל אינה מכח טומאה אלא ג"כ איסור בעלמא ע"י גרם ביאת הטומאה ויש לזכות דברי המהר"ם שיף, ועיין תוס' יבמות ל"ד ע"א ד"ה אע"פ, וגם יש לעיין לפי דברי התוס' דיבמות י"א דבספק סוטה לא קאי האי ונטמאה יע"ש ואכמ"ל, ולעיקר קושית התוס' הנה בתירוץ הרשב"א שם במס' נדה שהעתיקו המנ"ק על קושית התוס' דלקמן מריש נדה שהיו חברותיה וכו' משום דנשים אפילו מאה כחד דמיין ורה"י היא עיי"ש א"כ בפשיטות א"ש דשלש נשים, הוי רה"י לעולם, ובמה שתירצו כאן התוס' משום דהתם אחת מהן וודאי טמאה והאיך נטהר כולם ול"ד אלא לשני שבילין, העיר הרש"ש ז"ל דא"כ מאי פריך בפ"ב נזירים דהא התם ג"כ אחד מהן וודאי טמא ואולי דהואיל דאין כאן אלא ע"א לא נקרא ודאי כ"כ עכ"ל, והמנ"ק השיב דכבר קדמו בזה בש"ק על ירושלמי דנזור שם יע"ש, (וכ"כ נמי בהגהות ר"ש מדעסוי ז"ל בדפוס ווילנא עיי"ש) ואני תמה שנעלם מהם שכזה הקשו התוס' בעצמם שם על אתר בד"ה ואומר וכו' וא"ת א"כ מ"פוהא ס"ט ברה"ר וכו' ולא ילפינן אלא דבר שאפשר להיות והכא בוודאי אחד טמא וי"ל דס"ט ברה"ר לאו מסוטה גמרינן לה וכו' אע"ג דוודאי אחד טמא כיון דלא ידעינן ליה יעיש ועיין בתוס' חולין ט' ע"ב וא"כ התוס' אזלי לשיטתהו אי ילפינן מסוטה על ס"ט ברה"ר או לא, אלא דעכ"פ יש לעיין דמיניה וביה שהזכירו התוס' כאן גמ' דנזור יסתרו עצמם ואפשר לחלק קצת, דהתם בשלש נשים על כל אחת מהן שמתוכו נעשה הרה"ר יש לספק דילמא מגופה והיא הודאי טמאה.

אבל התם בנזיר דהעד מועיל רק שיעשה רה"ר ע"י ריבו גברי, אבל עליו בעצמו שאין מצטרף כלל להספק של טומאה והוא וודאי טהור י"ל דמועיל לטהר ברה"ר ודו"ק כי אי אפשר להטעים בקולמוס ועכ"פ זה אינו אמת, כיון שהתם בנזיר כתבו התוס' בעצמם דהוי אחד מהן וודאי טמא ול"ד לסוטה וע"ש, וא"כ מה שמתרץ כאן הרש"ש דכיון דליכא אלא ע"א לא נקרא וודאי כ"כ, איני אמת כנ"ל ותיתו לי שבראותי התוס' דנזור עלה על דעתי סברת הרש"ש, אלא ששוב סתרתי לזה משום דכתבו התוס' לשם בד"ה שני וכו דציל דשותקין שאם היו מכחישין לא היה נאמן וע"ש וכיון שהן שותקין הוי כהודאה שבאמת נזרק טומאה ביניהם אף שאינם יודעים למי מהם שנגע עכ"פ אחד מהן הוי וודאי טמא, עפ"י הודאתם, וא"כ דברי הרש"ש נתבטלו והדבר צריך הסבר גדול ומה שתירץ השיא ש"א פי"ז עדיין ל"ז לעמוד על עומק כוונתו הזכה.

ואגב ראיתי במנ"ק מה שהעיר על דברי התוס' פסחים וכו דא"כ כשנתערבו טריפה בכשרה חד בחד ובטריפה שנטרף אח"כ דהו"ל להבהמה חזק"כ נימה דמה"ת מותר לאכול כל חד משום חזקת כשרות ומתרץ לה בפשטות וע"ש ועיין כי"ב בשו"ת שיבת ציון סי' ל"ב שהקשה דהיכי דיש ספק אם יש בהקדירה סמך נימא אוקי התבשיל בחזקת היתר, ותירץ משום דאיכא ג"כ חזקת איסור כנגדה יע"ש ונ"ב עיין כרו"פ סי' צ"ח דהקשה זה והנכון עם דברי המחבר וסעייתא לסברתו מדברי התוס' יבמות פ"ב ע"א ד"ה שתי קופות וכו דליכא למימר כולי האי אוקי חולין אחזקייהו דמה שנפל בקופה של חולין ספק הוא ואין לו חזקת היתר וכו' ואפשר דבסאה אחת.

אפי' ר"ל שרי בלא רבייה דסמכינן אחזקת חולין שבקופה ומוקי לה אחזקתייהו וכו' וע"ש, ודו"ק לנ"ד אלא דהקשה הקשה כברזל דא"כ באומר פרוטה בכיס זה הקדש דלא נתברר מעולם איזה פרוטה משניהם הוא הקדש א"כ כשהוציא את הראשונה אמאי מעל לר"ע נוקמה לפרוטה זו אחזקת חולין דמעיקרא כמו בשני נזירים ובשתי כיתי עדים המכחישות זא"ז והניח בצע"ג, ואפשר לומר דכיון דיש כאן נמי ענין של ממון אם פרוטה זו שייכת של הקדש או של חולין וא"כ כיון דלענין ספק של ממון הקדם ספיקא לחומרא וכמו שכתבו הראשונים וכמו שהארכתי הרבה בזה בספרי אוריין תליתא והבאתי שם דברי הצל"ח פסחים וגם מסוגיא זו דמעילה, וא"כ כיון דלענין הגזל שבו מוקמינן לו בחזקת הקדש ה"נ לענין איסור מעלה דתלוי באיסור הניית ממון הקדש ס"ל נמי לר"ע דחייב.

וכן לרבנן הוי איסור תורה מה"ט. אלא שיש לעיין עוד גם מש"כ הש"ש ש"ו פ"ד טל הקושיא דממונא לא ביטול דבנכסי גבוה אין דנין בו תורת ממון רק חזקת איסור שבו וע"ש, וזה אין לתרץ כעין שכתב שם בשו"ת שיבת ציון הנ"ל משום דא"כ נצטרך לומר כן על כל פרוטה שבכיס זה לאוקמה בחזקת היתר שהיא של חולין והרי ע"כ יש כאן כבר חזקת איסור סל הקדש וכמו שם בקדירה, וממילא אמרינן נמי שע"כ בהראשונה מעל. זה אין לומר דהרי ע"כ בשהוציא כל הכיס בוודאי יש כאן מעילה על אחד שהוציא מרשות לרשות וכדסברי רבנן וז"פ. והקושיא בתקפה דנוקמה כל אחד אחזקה, עד שיוציא כל הכיס ולא כתבתי זה אלא ששמעתי מאחדים שהצעתי לפניהם הקושיא שרצו ג"כ לומר כהנ"ל מה שעלתה ברעיוני והדחתיה אתי היתה ושלחתיה ועוד כמה אופנים שאינו עולה על שלחן המלכים, ועיין כריתות דף כ"ב, ועיין תמורה דף כ"ז בגמרא דיד הקדש על העליונה וכו' וע"ס ובס' עולת שלמה שם ובאו"ת שם הנ"ל, – שם בתוס' ועוד תניא בהדיא בתוספתא וכו' לפמש"כ התוס' בכמ"ק דלמנין טהרה ברה"ר לא ילפינן

מסוטה א"ש ובלא"ה טהור וכדכתב הרמב"מ דכל הספיקות מד"ס הם, ומהא שאין בו דעת לישאל וכו ספיקו טהור באמת יש לעיין אליבא דהרשב"א דבכמ"ק סד"א מה"ת לחומרא וצ"ע בשו"ת מהרי"ט חיור"ד סי' ב' שהוא ראש המדברים בענין הגדול הזה.

שם לפלטיא וכו' חשוב רה"י אפשר בדוחק לומר דהלא הירושלמי שם מיירי מקודם בקינא לה מבית הכנסת יע"ש וה"נ מיירי בקינא לה מכל אשר בפלטיא כמו בבית הכנסת וא"כ כל אשר בפלטיא הוי לגבה כרה"י, כמש"כ המנ"ח לעיל ודו"ק וצ"ע ועיין בשו"ת הרעק"א זיל סי' ק' ולהלן מש"כ במנ"ק גבי שתי נזירים דהוי כמו שבאו לשאול בב"א והוי מדרבנן טמאים, יעיש בלא"ה י"ל כמו שאמרינן בע"ז ל"ז ע"ב כי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו הא מיא בשיקעתא דבנהרה זילי טבילי יע"ש וכך פסק הרמב"ם ונראה מזה דמדרבנן מיהא טמא.

אף ברה"ר, שוב נזכרתי מדברי התוס' כתובות כ"ח ע"ב ד"ה בית הפרס וכו' דלהכי הוי בה"פ דרבנן משום דהוי סיט ברה"ר אע"ג דבעלמא טיהרו חכמים ס"ט ברה"ר היינו היכא שהטומאה מבוררת ולא נולד הספק אלא באקראי וכו' עכ"ל ועיין שם ברש"ש מה שהעיר בזה ואכמ"ל ומ"מ יל"ע בטעמא דמילתא בע"זשם גם ר"י אמר שם הלכה דטהור ואין מורין כן ברבים עיי"ש, – שם ועוד מפרש התם דין בקעה וכו' עיין בע"ז הנ"ל דאמרינן תנ"ה ר"י אומר קורות נעץ להם וכו' ופרש"י לסימנין בין ר"ה ובין שדות של בקעה שהן רה"י לטומאה שבעל השדה מקפיד בדריסת הרגל וכו' ועוד עיין במהרי"ט אלגאזי פיה דבכורות באם ספק לו היכי אירע הטומאה של ספק אי ברה"ר או ברשות היחיד יעו"ש: שם הוי להו שלש והו"ל ס"ט ברה"ר ואמאי מטמיא לה יע"ש בחדושי הרשב"א בנדה שם כתב ליישב בשם י"מ דהתם הוא דאיכא ג' אנשים אבל הכא דנשים נינהו אפילו מאה כחד דמיין ורה"י היא דגמרינן מסוטה מה סוטה אין סתירה אלא באיש אחד.

אבל בשנים והיא לאו סתירה היא שהרי האשה מתייחדת עם שני אנשים אף רה"י בלא שלשה אבל נשים סתירה היא דאין שתי נשים מתיחדת עם איש אחד עכ"ל, מדבריו אנו למידים שחולק על הרמב"ם בשם הירושלמי דגם בשני אנשים הוי קינוי, גם בדבריו מבואר דבקינוי להשתי נשים כאחד הוי סתירה עם איש אחד, ועיין היטב במנ"ח בזה במה שחקר אם בעינן שישהו כדי טומאה של שניהן או של אחת מהן יעיש היטב שהדין השני הוא מוסיף מדעתו הגדולה ומבואר הוא בהרשב"א יע"ש ומ"מ אני לך, (השמטה ממהד"ק) לעיל בתוס' ד"ה מאי ת"ל היא נטמאה וכו' ואית וכי איצטריך קרא למיסר ספיקא, עיין שיש שיא פר"א על הפר"ח יעיש, ועיין בשו"ת הגרע"א בכתבים שבסוף

חלק המערכות בתשובה להגאון ר"מ בערלין זיל דמיישב קושית התוס' דעשאו כוודאי לענין דכופין אותו לגרשה יעיש ועוד אמר דרך פלפול דנ"מ בנשבע שלא ישמש עמה דבפשוטו אם התרו בו סתם לוקה בממנ"פ אם זינתה לוקה משום סתם אם לא זינתה חלה השבועה ולוקה משום השבועה וכו' דדילמא לא זינתה ואסורה עליו מחמת העשה ולא חלה שבועה על העשה יעיי"ש ועיין בח"ס חא"ה סי' צ"ו ובסוף הספר יעו"ש: שם בתוס' ד"ה איני דין וכו' נזיר וכו' טומאת התהום כוודאי עיין רש"ש ועיין ק"א אבל עיין בש"ש ש"א פ"ג שזה דעת התוס' יע"ש וא"כ התוס' לשיטתייהו בוודאי קשה אבל הביא הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ו מק"פ דטומאת התהום אינו אלא במקום ספק יע"ש וא"כ א"ל דהתוס' כאן גאון אחר הוא שקאי בשיטת הרמב"ם וכיש גורסין ברש"י יעו"ש דשוב הביא בשם בעל אורח מישור דע"כ הרמב"ם חזר בו בפרק י"ח מאבות הטומאה יע"ש, - שם אבל הא איכא לתמוה אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן רגלים לדבר וכו' יע"ש עיין ש"ש ש"א פ"א שכתב „ומה שכתב הפר"ח ואי קשיא נילף מסוטה דשאני סוטה דרגלים לדבר ולפי דבריו תקשה דכל הספיקות שטמאין ברה"י וכולם מסוטה למדנו והיכי מצי למילף מסוטה כיון דשם רגלים לדבר וכו' יע"ש ולא הזכיר כלל דברי רבעהתוס' כאן ומש"כ המהרש"א ז"ל, ועיין קרן אורה - שם ע"ב בתוס' ד"ה מכאן וכו' מצינו שהציבור עושין בטומאה, עיין רמב"ם פי"ו מהל' אבות הטומאה ובמהרי"ט ספר שני חיור"ד שאלה א' באריכות ובעמקות נעימה:

שם ד"ה ברה"ר וכו' ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שניה יעיין תענית דף ז' דקחשיב נפ"מ לענין נדרים ועוד יע"ש ועיין גהש"ס שם ולא קחשיב להא ? עוד יעיין במהרי"ט אלגאזי פ"ה דף ל"ד אריכות גדולה בעינן סיט ברה"ר ובדברי התוס' פסחים גבי שתי חביות יעש"ה וינעם לך דף כ"ט ע"א אמר רב גידל אמר רב וכו' וודאי טמא הוא דלא יאכל וכו' יאכל אימא סיפא וכו' לא יאכל אלא לאו שמע מינה וכו עיי"ש, ויש כאן מקום להעיר א) יש חילוק בין חיוב לאו דספיקא לקולא ובין חיוב כרת, לקצת גורסים כן ברמב"ם עיין מהרי"ט ושו"ת דברי אמת ובס' גנת ורדים ושושה"ע א"כ בטומאת בשר הוי לאו וטומאת הגוף הוא באיסור כרת, ב) ועוד יש לחלק ולמפרך דבספק טוה,ג הוא דלא יאכל משום דיש לו טהרה במקוה, ועיין תוס' הרא"ש למס' נדה (דיג) שהעתקתי לעיל ועיין ע"ז ל"ז ע"ב הא נהרא קמייכו זילו טבילו יע"ש ויש לדחות דזה רק מדרבנן אבל לא מהני לדאורייתא ג) ועוד יש לחלק דבטומאת בשר יש לאוקמה הבשר בחזקת היתר הקודמת וגם עליו יש עליו מ"ע לאכול בשר קודש ומצרפינן בהדדי אבל בטומאת הגוף דהוא ספק ליכא עליו חיוב מ"ע זה ואיתרע חזקת חיוב זה ודו"ק, שוב חפשתי

וראיתי בק"א דהעיר מה שהקשיתי באות א' עוד ראיתי במהרי"ט אלגזי פ"ה דבכורות שמכריח דס"ט ברה"י הוי וודאי גם לענין עונשין והביא ראיה לזה מכאן דאם איתא דהא דאמרינן דס"ט ברה"י אין דינו כוודאי לענין עונשים הא שפיר י"ל דיוקא דקרא דודאי טמא איכא לאו וחייב מלקות הא סיט נהי דחשוב לענין שריפה מ"מ לענין מלקות מיהא אינו לוקה האוכל אותו וכו' יעש"ה, הנה בתוס' שאנץ שלפנינו העיר כעין זה וז"ל וליכא למימר וודאי טמא הוא דאיכא לאו הא ס"ט ליכא לאו כי אם עשה ?

דהא יש לנו לומר דכיון דמפקי' ליה מאיסורא אוקמנא אהיתרא עכ"ל, ועל תירוץ זה יש לעורר מקדושין י"ג ע"ב דקפריך האי עשה מאי עבידתוה אי דאהניא מיתת הבעל תשתרי לגמרי אי דלא אהניא וכו' תוקמא במילתא קמייתא, אלמה לא, אפיקתוה ממיתה ואוקמתא על עשה מידי דהוי אפה"מ וכו' יעש"ה ובדברי המהרי"ט שם מתו מה שהעיר בקיא דהו"מ לומר דאי מדרב לא שמעינן אלא דאזלינן לחומרא בספיקא אבל מ"מ לא הוי אלא סיטאיצטריך למגמר מסוטה דס"ט הוי כוודאי טומאה עיי"ש ולהנ"ל א"ש דזה ג"כ מוכרח מפירכת רב גידל, אמנם בלא"ה איני מבין קושיתו דהלא כאן קיימינן רק בענין החילוק שבין דשיבד"ל לאבד"ל, אבל לא בעיקר הלימוד דספק ויל"ע, גם מה שמעורר כאן הק"א דלשיטת התוס' קשה אמאי משווינן ס"ט ברה"י כוודאי טומאה לגמרי דהא ליכא מלקות בספק סוטה כמו שכ' ז"ל עכ"ל, ולדעתי לק"מ דהא דליכא מלקות לדעת התוס' סוטה הוא לאו משום ספק הוא, אלא משום דלא נאמרה לאו אלא איסור עשה, וכמו בכל אזהרות לאו הבמ"ע דאיסורו וודאי הוא ומ"מ ליכא בו מלקות, וידוע הוא דשיטת התוס' יבמות י"א ע"ב דבעלה לוקה עליה משום סוטה עי"ש, – העיין חות דעת סי' ק"י בבית הספק שם כתב עפ"י הגמרא דידין דכל לישנא דקרא משמעותא על הודאי ולאו על הספק ומזה מוכח נמי דשאני בין היכי דכתב רחמנא קו"ע לשב ואל תעשה וכו' יע"ש ובזה יש להסביר קצת תירוץ התוס' שאנץ ולייישב מה שהערותי עליו מהא דקדושין וקצרתי, עוד ראיתי שהעיר הערותי הנ"ל באות א וכתב דלאו ראיה דס"ט שאני משאר ספיקות דכל התורה דברה"י טמא וודאי ובר"ה טהור וודאי ולהכי איצטריך שם לחלק בין יש בו דעת לישאל או לא, ול"ז להבין באור כוונת דבריו בזה, ומש"כ עוד בק"א דגבי בשר אית ליה חזקת טהרה וכו' יעי"ש, יעיין תוס' חולין ט' ע"ב ד"ה התם בסוף שכתבו אי מדרב הו"א בדלית ליה חזקת טהרה יעוש"ה וצע"ק:

שם ואי מסוטה עד דאיכא וכו' עיין ק"א שכתב לאו דוקא דהא מקנא לה אפי' משו"ק אע"ג דאיני בני דעת אלא משום דסתם סוטה אית בה דעת נוגע ומגיע ע"כ כ"כ בשם הש"ש ש"א שהעיר בכל זה ועיין במפרשי הירושלמי פ"ק ולדבריו ל"ק מודי על הרמב"ם

הנ"ל דמקנא לה משנים, דהוי רה"ר, משום דסתם סוטה הוי רה"י ועוד כמה מדברי האחרונים בטלין לפי דבריו ויל"ע, ומה שמסיים הק"א דמאד צדקו דברי הרמב"ם דק"ו זה אינו אלא אסמכתא וכבר הקשה התוס' דאיכא למפרך מה לסוטה שכן רגלים לדבר וכו' ואין אפוטרופוס וכו' והיכן מצינן למילף מינה לספיקא דעלמא אשר אין טעם גמור לחלק בין רה"י לרה"ר אלא הכל מדבריהם כמש"כ הרמב"ם בפט"ז מהל' אה"ט ע"ש ודו"ק עכ"ל כגון דא מצוה להביא מן החדש ביו"ט ששם במהרי"ט אלגאזי הנ"ל כבר נתבאר דעה זו וז"ל ומדברי הכ"מ דהל' ק"פ מתבאר יפה דמה שנראה מדברי הר"מ בפט"ז מהל' אה"ט דספק רה"י נמי מדבריהם הוא ע"ד שביאר דבריו מהר"מ בן חביב דדוקא בספק שקול טהור מה"ת אפילו ברה"י וכו' אבל ספק הקרוב לודאי כגון ספק סוטה דאיכא רגלים לדבר דנסתרה וה"ה גבי טומאה כה"ג דאיכא רגלים לדבר ס"ט מה"ת אפילו לדעת הר"מ וכו' ודלא כמו שנראה מדברי הרב בתי כהונה וכו' דהר"מ ס"ל דכ"ז דילפינן מסוטה איני אלא אסמכתא בעלמא וכיוצא לזה נראה מדברי הרב בני יעקב שהקשה על סברת הר"מ משמעתין דבכורות ולא שת לבו דלפי מש"כ התוס' והר"ש דמיירי בב' חביות שנטמא אחת מהם וכו' בכה"ג דאיכא רגל"ד אפילו לדעת הר"מ ס"ט מה"ת וכו' ומה יענה לדברי הר"מ דהל' ק"פ דנראה דעכ"פ אף לדעת הר"מ איכא גווני בספק ברה"י דס"ט מה"ת וכו' יע"ש היטב והק"א לא הפיץ כל קרני האור בענין עמוק ומסובך זה ולהוסיף ספיקות על ספיקות ונגד דברי הרמב"ם דהל' ק"פ: שם בתוס' ד"ה שכן וכו' וי"ל דאי לאו קרא א"ל דלא טמאה אלא לענין בעלה דאיכא ספק ח"מ ב"ד על ידו וכו' עי"ש הנה למדתי פירוש הפשוט דאיכא ספק ח"מ ב"ד הוא משום דענין א"א אם זינתה וודאי הוי ח"מ אלא שלא מצינן להורגה דחסרי עדים והתראה אבל תרומה וכהונה לעולם ליכא אלא זיקת לאו, ובזה ניחא ג"כ ששתקו התוס' ולא הזכירו מבועל משום דשם ג"כ איכא ח"מ לבועל אם היה בעדים והתראה, ואיכא כאן זיקת מיתה וגם כשם שהמים בודקין אותה, כך בודקין אותו.

ומדיוק בזה הלשון שבתוס' דאיכא ספק ח"מ ב"ד „על ידו" פירוש דע"י התקשרותה בבעלה איכא חיוב מיתה בזנות דא"א עליה ועל הבועל, ולכך הו"א דמעשה מכוער זה פוגם טומאה לבעלה משא"כ לתרומה ולכהונא, ומה נשתוממתי לראות אח"כ בספר מנ"ק שבנו של המחבר נתקשה בחנם ונתלבט בפשט דברי התוס' והקשה דסוטה לבעלה אינה רק בלאו וכו' ויצא לפרש בדרך רחוקה יע"ש ולע"ד נראה כמש"כ, יע"ש משים עוד בדיבור זה דברים נכונים ואכמ"ל בענינים אלו שכבר דשו ביה רבים ועיין עיו"ט סי' קע"א ועוד וע"כ קצרתי ואף דמשכחת לה סוטה בחייבי לאוין למ"ד דשומ"י שותה

מ"מ קרא לאו בהכי מיירי וגם סתם סוטה לאו בהכי מיירי וכמש"כ הק"א לעיל, ומש"כ הש"ש ש"א פי"ג בביאור ותירוץ דברי התוס' עיי"ש דבריו היקרים יל"ע ממש"כ בעצמו בפ"ז דמחזיקין מאיסור לאיסור וכו' יעש"ה וקצרתי.

ובמנ"ק כאן לא הזכיר ולא עמד על הפרק הז"ה ועפ"ז היה מקום לומר דפליגי הבבלי והירושלמי שהביאו התוס' אח"ז אי מחזיקין מאיסור לאיסור ויל"ע: שם בתוס' ד"ה חד לכהונה וכו' עיין באריכות בזה ובביאור מחלוקת ר"י ור"ע בדורש לציון דרוש ב' עי"ש המשך כל המשנה דידן עפ"י הפלפול - שם הא ספק טמא עיין שו"ת בית יצחק סי' קי"ג חאור"ח: שם ברש"י ככר שני שפסול בחולין וכו' ודיו לי"ל דא"כ בטל ליה קיו וכו וע"ש מה שהקשה בהגהות הגר"ש מדעסיו דזה רק לר"ט אבל לרבנן פליגי עלה מאי איכאלמימר והניח בצ"ע כבר מבואר היטב עכשיו לפנינו בתוס' שאנץ שנדפס על הגליון ושם יש חלופי גברא וט"ס ועיי"ש מה שתירץ היטב ועי' תוס' קדו' ה' ע"ב ד"ה חופה ועי' תוס' פסח' ח"י ע"ב ד"ה מה מחוסר כפורי' וכו' ובד"ה למדנו ופלא על הרב הנ"ל שאישתמיט מיניה ועיין בק"נ על הרא"ש פ"ק דקדושין אות ו' דאישתמש עם סברת התוס' הנ"ל.

ליישב דברי הרא"ש: שם ע"ב שכן במינו אב הטומאה. יעיין בתוס' פסחים י"ז ע"א דיה רביעי בקודש וכו' מיהו י"ל דאין נעשה אב הטומאה היינו דוקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ומשקים נעשים אב הטומאה וכו' יע"ש שוב ראיתי בט"א חגיגה שמסמן שם בגליון הש"ס דרע"א בפסחים שם מה שהקשה על שיטת התוס' הנ"ל מהא דקאמר הכא כ"ח יוכיח וכו' יעו"ש וי"ל קושיתו וקצרתי, ועיין בתוס' שאנץ מה שהקשה דבככר נמי מצינו במינו אה"ט בכופת שאור כדאמר בפ' העור והרוטב כופת שאור שיחדה לישיבה טמא טו"א אלמא יש במינו של ככר אה"ט דהא י"ל טומאת מדרס וי"ל דשא"ה דכששימש מעשה עץ שימש אבל מ"מ לא מצינו במינו של ככר אה"ט וכו' יעו"ש ויש לפלפל בזה וקצרתי ועיין בתוס' שבת פ"ד ע"א ד"ה לאפוקי וכו': שם מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור, וריב"ז צד חמור לא פריך ע"כ, מה שמביא בהגהות הרצ"ח דמכאן יש ראיה ברורה ומפורשת לשיטת הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים דב"ד שדנו באחת מן המדות שהתורה נדרשת ודנו כך ועמד ב"ד של אחריהם ונראה להם לסתור הר"ז דן וכו' ומכאן ראיה ברורה דהרי ביד שטימאו ככר שלישי מכח הק"ו הוציא משפט חרוץ וכו' ובכל זאת אומר שעתיד דור אחרון לטהר ככר שלישי וכו' יע"ש, אם כי אמר דבר חכמה אבל כשנעיין בזה יש לפרוך על ראיה ברורה זאת, דשא"ה דריב"ז בעצמו היה אומר שעתיד דור אחרון לטהר ככר שלישי וכו' וא"כ הוי כמו בתחילת הגזירה

והלמוד נתן רשות ותנאי שרשאים דור אחר לפרוך ולבטל האי ק"ו וא"כ כה"ג אפילו בגזירה ותקנה דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' מ"מ בכה"ג בוודאי רשאים וכמו שמבואר במשנה דמע"ש פ"ה מ"ב דתנאי היה הדבר שאימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה יעש"ה ובתוס' יו"ט שם וגם אף אי יהיבנא ליה ראיהתו.

אין זה ראיה אלא למדת ק ו שכתב רש"י בכמ"ק דאדם דן ק"ו מעצמו. וע"כ יש לב"ד שאחריהם הכח לבטלו אבל בגז"ש והיקשא דאין אדם מעצמו אא"כ קיבל מרבו אין ראיה שב"ד שאחריהם יכולים לבטלו וצע"ק מה"ט על הרמב"ם וכבר הקשו על סתירת דברי רש"י הדדי מסוכה ל"א א' ד"ה ור"י עיין בתוס' שם מד"ה ד' ע"א ומגיטין מ"א ע"ב יע"ש ועיין תפא"י ערכין פ"ד, ועיין בתשובה הארוכה והנפלאה בחות יאיר סי' קצ"ב יעו"ש היטב ואכמ"ל בזה ולא באתי אלא להעיר: שם ברש"י ד"ה ובכל הספרים וכו', וחמץ בפסח נמי עבר בבל יראה וכו' הרש"ש העיר בזה דלכאורה י"ל דהתם ר"ל חמץ של עכו"ם עיין (פסחים כ"ט) עכ"ל וכוונתו דהתם מבואר דלראב"י חמץ דעכו"ם מותר אף באכילה וא"כ להאי מ"ד ל"ל שם חמץ יוכיח יוכיח שאסור בהנאה וכן ל"ל בכה"כ של עכו"ם עיין תוס' קדושין ל"ח וע"ז (ס"ג ע"ב) וריטב"א ותוס' הרי"ד לקדושין שם ועיין תוס' פסחים שם מה שהקשו לרש"י דתיכף הוי ליה כדידיה ואיכא ב"י עיי"ש ובעל המאור כתב דכן הוא האמת עיין בדף ד' אלא דמשכחת לה בקונה חמץ ע"מ לבער דליכא ב"י ואפילו הכי אסור בהנאה בפסח עיין פסחים דכ"ט ע"ב ובשו"ת שאג"א ועוד ואכמ"ל וגם בגוזל חמץ שאין הגזלן והנגזל עוברין משום ב"י עיין שיטה מקובצת ב"ק ובנו"ב ובעין יצחק חאור"ח וקדמו בזה המהרי"ט אלגאזי ובשו"ת קול אליהו ח"ב חאור"ח עיי"ש ואכמ"ל ולא באתי אלא להעיר, – שם בסוגיא עיין במפרשי הירושלמי הפ"מ וק"ע שהאריך הרבה מאוד בענין זה על דברי הר"מ ז"ל:

דף ל'

ע"א ד"ה הא אייתינה וכו' שהרי האוכל כביצה מתעכל בתוך מעיו ונשאר בין שיניו וכו' עיין חולין (ק"ג ע"ב) מחלוקת ר"י ור"ל לענין איסורים כה"ג יע"ש וא"ל לענין טומאה ובדרבנן לא גזרו כה"ג וגם א"ל כוונתם דאין אדם טועה וכו לא יאמר א"כ טהורין וכו' אבל באמת אין הדין כן: שם ע"ב במאי קמ"פ מר סבר תחומין דאירייתא ומר סבר דרבנן בתוס' שאנץ כאן הביא דאמר בירושלמי דאפי' מא"ד ליה דתחום אלפים לא הוי אלא מדרבנן מ"מ תחום ד"ג פרסאות הוי דאורייתא ע"כ וידוע הוא שזה שיטת הרי"ף והרמב"ם, וחשבתי שכוונתו ליישב קושית התוס' כאן בד"ה מר סבר וכו' אלא שאחרי

עיוני מצאתי בקרן אורה עיי"ש ולכן קצרתי, ועיין היטב בדברי העמודי אור סי' י"ד מה שהאריך בענין הזה בדברים נכונים, ועיין בס' שו"ת זכרון יוסף סי' ז' חאור"ח ג"כ הרבה בענין הזה ובשמעתתא דדין ועיין לעיל במשנה כתב בס' מנ"ק שם דיש להסתפק לר"ע הסובר תחומין מה"ת אם מועיל נמי עירוב בפת כמו לדידן דעירוב ברגליו וודאי סברא טובה היא שיועיל כיון דשבת שם בה"ש מקומו שם ומודדין לו משם וכו' אבל עירוב בפת וכו' יע"ש ושוב הביא דברי הרמב"ן ז"ל בלקוטות למס' עירובין דף י"ז יעו"ש, הו"ל להביא מה שכתב הטור אור"ח ס' ת"ח שכתב מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם וכו' שיתן עירובו לסוף אלפים אמה וילך מהלאה לעירובו וכו' ועמד שם בזכר"י דהא אפילו לר"ע דס"ל מה"ת מותר לעשות כן כדמוכח במס' עירובין דף ס"א גבי פלוגתא דר"ע וחכמים וכן לרי"מ דס"ל נמיתחומין דאורייתא ואפ"ה מערבין וכו' יעש"ה.

ומש"כ ליישב בזה ראית הרי"ף מעירובין גבי מערבין ביוכ"פ, עיין בזה בסוף ספר מטה אפרים להל' ימים נוראים בסוף הספר. באלף למטה השייך לסי' תרי"א ס"ק ג' שפסק שם במטה אפרים דבפת א"י לערב ביוכ"פ והקשה שם מע"ח האיך מהני ביוכ"פ מאחר דביוכ"פ לא חזי לאכילה כלל וכו' יע"ש, וחידוש הוא על המנ"ק הבקי בח"ת שלא הביאו והזכירו, וכן בשו"ת בנין ציון ח"ש סי' נ"ג העיר בן המחבר בזה איך מערבין בסוכות הלא בה"ש אסור לו לאכול פת חוץ לסוכה וכן יש לשאול ביוכ"פ ובזה מפורש להדיא בעירובין דף ל אמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביוכ"פ ופרש"י אע"ג דלמחר לא חזי ליה הואיל וחזי לקטן שאינו בר עונשין עכ"ל, ע"ש מה שהשיב לו המחבר דבסוכות מהני משום שהולכי דרכים פטורים מן הסוכה (ד"ז צ"ע) ואודות ע"ת ביוכ"פ י"ל הטעם כיון שגם בביתו לא היה אוכל עתה סעודתו משום יוכ"פ גם במקום עירובו א"צ לזה רק שתהי' סעודתו שם את"ד, ודברי המטה אפרים הנ"ל צע"ק שלא הביא הגמ' הנ"ל דמערבין בפת אפילו ביוכ"פ ועפ"י דברי המנ"ק יל"ק ואכמ"ל: הנה ראיתי כאן בשמעתא זו הביא המנ"ק דברי רבינו הרשב"א למס' שבת שהקשה דלימא משום דזמנין דאכיל אוכלין דתרומה ושקיל משקין טמאין ושדי לפומיה וכו ועוד י"ל דבהנהו לא גזרו משום דכבר נמאסו אוכלין שבפיו משלעסן ואין חוששין לטומאתן כ"כ שיגזרו עליהם וכו את"ד וסברתו תמוה דמה בכך שלעס התרומה בתוך פיו וכי משום כך מותר לטמאותו אח"כ ואוכלו בטומאה הא אפילו בבלע זית חלב והקיאו וחזר ואכלו חייב דעדיין אוכל הוא מכ"ש בלעיסה דלא נפיק מכלל אוכל אדם, עכ"ל, על זה אני דן דהלא מבואר היא בכתובות שם (דף ל' ע"ב) דמשני ל"צ דמצי לאהדורי ע"י הדחק ופירש"י דאי נמי אהדרה ממאסה ולא חזיא לבעלים ועיין בתוס' שם מה שהקשו

מחולין ע"א גבי טומאה בלועה יע"ש, וא"כ יקשה עליהם מהא דהקיאו ואכלו דחייב וכמדומה שכן הקשו המפרשים והתירוץ הוא פשוט משום דלעצמו אינו מאיס כ"כ כידוע משא"כ לאחרינא יש לחלק בין בפניו לשלא בפניו, אבל עכ"פ נמאס הוא מאוכל אדם לאחרינא, וכל כי האי אוכלא לא מחויב עלה משום איסור לטמאות תרומה ואין זה משמרת תרומתי וכפי הטעם שפירש"י ז"ל משום האיסור במשמרת וכו ועיין מהרש"א שם וגרע הרבה יותר מתרומה תלוי' דפליגי בה ר"א ור"י ועיין כה"ג בבכורות (כ"ג ע"ב) דהראוי' לגר קרוי נבילה ושא"ר לגר אינו קרוי' נבילה וכו' יע"ש, ובתשובת נו"ב בע"ז ובצל"ח פסחים ואכ"מ, וה"נ אוכל שהוא נמאס לאחרינא, אין על זה איסור במשמרת, אף שהוא ראו' לגבי האוכל עצמו, ול"ד לכל איסורי אכילה שבתורה כמובן.

וצדקו יחדיו דברי הרשב"א ז"ל, ומדויק סוף דבריו של הרשב"א שכתב שם „דעדיין לא נפסלה מאכילת אדם והוא מטמא תרומה טהורה" יע"ש, ומה שכתב המחבר שליט"א להסביר דברי הרשב"א משום כיון דלעסי' מתחלל ועפ"י קושית התו"י בכתובות (ל' ע"ב) וס"ל להרשב"א כהרמבים דגם ע"י לעיסה נתחלל יע"ש.

הנה אגב עיוני נתעוררתי לעיין בהא שתירצו התו"י שם דהכא ע"י לעיסה לא נגמרה כל הנאתו בלעיסה לחודיה עכ"ל, אבל עכ"פ ע"י בליעתו כבר נגמר כל הנאתו, וא"כ למ"ד בחולין שם דהנאת מעייו בעינן תקשה דהא כבר נתחלל ע"י לעיסתו ובליעתו ואינו חייב שוב בעת הנאת מעיו דהוי כמו שבלע היתר וצ"ע, וחשבתי לומר דבאיסור אכילת תרומה כ"ע מודי דחייב בהנאת גרונו לבד מטעמים שהיה לי להסביר.

אבל ברש"י ותוס' כתובות שם מבואר ההפוך יע"ש היטב ובהגהת רש"ש שם, וא"ל קצת דלמ"ד הנאת מעיו בעינן ה"נ דלא נגמר הנאתו אף בבליעה אא"כ בהנאת מעיו ואף בזה לא נתחלל עדיין לפי סברת התו"י, אבל זה דוחק כיון שעכ"פ נתקלקל לגמרי ואין בידי שום מפורש על כתובות לעיין אם הרגיש מי בזה.

– והנה שוב עיינתי בתו"י יומא שם פ"א ד"ה זר שהקשה כן אהא דאר"י בזר שבלע שזפין של תרומה והקיאו ואכלו השני אינו משלם אלא דמי עצים מהא דס"ל לר"י בחולין ק"ג באכל ח"ז והקיאו וחזר ואכלו חייב ותירץ הר"ח דיש חילוק בין תרומה לחלב דבתרומה נתחללה באכילת ראשון ונפקא ליה מתורת תרומה יעו"ש.

אבל מסיק שם דאומר רבי דטעמא משום דלא חזי לאכילה עוד משיקיא אותן עי"ש וצע"ק שלא חילקו בין לאדם האוכל ומקיא לעצמו או שיאכל אחר את מה שהקיא חבירו, ועיין גם בשו"ת בית יצחק חיור"ד סי' פ"ז - צ"א וכתב שם דאף לשיטת הר"ח דוקא מחומש פטור השני אבל מ"מ חייב מלקות משום זרות יע"ש ולא נראה כן מהא

דבן בתו ישראל מתעגל בו משמע דאין כאן שיב משום זרות, - עוד יל"ע קצת לפי מה שכתבתי לעיל, דהלא מבואר (כתובות שם) דרב פפא אמר כגון שתחב לו חבירו משקין של תרומה לתוך פיו ופרש"י כיון שתחבן לתוך פיו אימאסה לה וכו יע"ש, וא"כ מאי קאמר בשבת שם דגזרינן דילמא שדי משקין דתרומה לתוך פיו, והלא תיכף נמאסו שם בתוך פיו וטומאתן ומאוסותן באין כאחד ואין כאן איסור של משמרת.

ויש ליישב וק"ל וכבר הקשה הפנ"י מדוע לא קאמר דילמא שדי אוכלין של תרומה לתוך פיו, ויש ליישב עפ"י דברי המהרי"ט אלגאזי פ"ק דבכורות וקצרתי ועיין תוס' רעק"א למס' שבת פא עיש"ה וכן מה שמסיימי התוס' כאן אבל משקין פסלי גויה בכדי רביעית דאין דרך משקה להתעכלבתוך מעיו ע"כ, יל"ע בפרה פ"ט מ"ה ופסחים י"ז וי"ח ע"א ושוב בלמדי פרק היום במשנה דתמורה פ"ו ראיתי מה שלימד בע"ז בתפארת ישראל שם אות מ מה שמעתיק ממגילת סתרים שלו ונוגע קצת לדברינו הנ"ל, ומש"כ התוס' בסוף דבריהם דלא נודע טעם גזירה זו אא"כ רבו בגזירות וכו' כתב ע"ז התוס' יו"ט פ"ב דטהרות מ"ב ד"ה האוכל אוכל שני דאישתמיט להו גמרא רפי"ב דזבחים דצ"ט באכילה עבוד רבנן מעלה בנגיעה לא עביד רבנן מעלה והוסיף בתוס' חדשים דהיא גמרא ערוכה בחולין דל"ה ועיין בתוס' שם דף ל"ג ד"ה והא נגיעה וכו' וכ"כ הרמב"ם במשנה ג': שם ע"ב תוס' ד"ה ר"מ אומר וכו' אלמא דלריה"ג נמי וכו וצ"ע א"כ ישאר בקושי מה שהעירו מקודם דכיון דאפילו עוברים לא הוה צריך למימר תו עוללים ויונקים ומצאת במהרש"א בח"א שהעתיק תוכן דברי התוס' ובזה"ל אלא דציל דאיצטריך קרא נמי לעולל שהגביה צוארו ויונק שמט הדד מפיו עיי"ש, ומתרץ זה דרך הילוכו בקודש, גם אפשר לומר דעוללים וינקים ראו את השכינה וכו' ואמרו זה אלי ואנוהו אבל עוברין אמרו שירה אבל לא ראו את השכינה אי לא גרסינן לקמן הקושיא בגמרא והא לא חזי וכו' שם ברש"י מותר לגרום וכו' יל"ע במחלוקת הקדמונים לענין ריבו בשיעורא באסד"א.

ויל"ע במהרי"ט אלגאזי פ"ק דבכורות ועיין בתורת הקנאות כאן, שם בגמרא ותינוק שמט דד מפיו ואמרו זה אלי ואנוהו בפתיחה שבספר שו"ת חוט המשולש אות ל"ט הביא בשם הגאון רשכבה"ג מהר"ח מולזין זצ"ל על דברי המכילתא פ בשלח שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל מדאמרו זה אלי ואנוהו והתפלא הגאון הנ"ל מאין המציאו לאמר דשפחות אמרו זה אלי ואנוהו ואמר הוא ז"ל אשר חכז"ל המציאו דרשה זו משינו לשון הפסוק להקדים זה אלי לאלקי אבי ואם כלל ישראל אמרו זאת הלא היה להם להקדים ולאמור אלקי אבי תחלה וכו' ומשינו זה המציאו לומר דראתה שפחה וכוונתם ז"ל על הע"ר שעלה אתם ממצרים וכו' והגרים לא יכלו לומר אלקי אבי כמבואר במשנה

דביכורים פ"א מ"ד, לכן אמרו זה אלי ואנוהו ויחוסי ישראל אמרו אלקי אבי וארוממנהו וכו' יע"ש דפח"ח, יעיין מהרש"א בח"א משכ על הא שהתינוקות אמרו זה אלי וכו' ועוד נראה לפרש דיש בכאן רבותא לומר שאף עולל ותינוק ראו באספקלריא המאירה והכירו את האלקות בעצם שכלם ולא על אמנות אבות לבד, וע"כ הקדימו ואמרו זה אליי ואנוהו פירוש זה אלי מהכרת עצמו ראו כעצם השמים לטוהר ואח"כ אמרו אלקי „אבי" המדרגה השניה שמחיוב כל אדם לסמוך על אמונת וקבלת אבותיו כידוע בזה עיין בספר הברית ובמקום שאמרו לקצר איני רשאי להאריך ומיושב היטב דיוק הגר"ח מואלאזין הנ"ל וקצרתי כי אין דרכי והרגלי בדרוש ובאמרי זה לפני הגאון מהרי"ד שליט"א הערני שבכה"ג אמר הפנים מאירות בשו"ת ח"א סי' ל"ט ליישב למה אין אנו אומרים אלהי אברהם יצחק ויעקב יעו"ש ונכון מאד:

דף ל"א

תוס' דיה גדול העושה מאהבה בירושלמי וכו' אפשר שהביאו לפרש גם בזה גדול העושה מאהבה שמוסר נפשו על קדושת השם יתברך אפילו בדבר שאיני מחיוב עיין ברכות שם דף (ס"א ע"ב) ובח"א מהרש"א שם וכל זה מפני שעשה מאהבה וכמו שהשיב לאותו רשע ימ"ש רחמתיה בכל לבי רחמתי בכל נפשי רחמתי בכל ממוני וכו' וריע לשיטתו שפירש בכל מאדך בכל ממונך ועיין אור ישראל בביאור הגדרים האלה לעבוד ד' באהבה וביראה ובאהבת ציון דרוש שני ודרוש ד' כן יזכנו ד' לעבדו בלבב שלם בנפש ובמאוד ולא נבוש לעולם ועד: ומה שנראה מירושלמי זה שטירנסרופוס הרשע הרגו לר"ע, ובנדרים מבואר שנשא את אשתו שנתגיירה מצאתי שכבר הרגיש בזה בשו"ת חוט השני בסי' כ"ב בזה"ל ולע"ד א"א ליישב מעשה שהביא רש"י פ"ד דנדרים ד"נ ע"ב עם הירושלמי שהביאו התוס' ספ"ה דסוטה אם לא נאמר דתרי טורנסרופוס הוי עכ"ל, ואפשר עוד לומר דבאותו פעם לא הרגו אלא יסורים עשה לו וחבשו בבית האסורים ועיין בעירובין (כ"א ע"ב) וביבמות (ק"ה ע"ב) ומי שהרגו הוה רשע אחר עיין בברכות שם אלא דמשמע שם מהמעשה דבבלי שנהרג באותו פעם, ואין סדר הדורות לפני לעיין שם בענין זה: הדרן עלך פרק כשם שהמים הוא יזכני ללמוד בהרוחה פה ירושלים, והוא יתן לי חסדא וחינא: בפרק מי שקינא:

שירי מנחה מה שהקשיתי בדף קל"ב על פי' המשניות להרמב"ם פרק ג' מצאתי בזכרון יוסף דף ק"ו ע"ב שהביא לשון הטור וש"ע אור"ח סי' קכ"ח והביא שהקשה לו הרב המופלא מוהר"י ברלין זצ"ל הלא מדברי התוס' ד"ה ותני עלה נודר וכו' משמע בהדיא

דאם כבר גירש איני צריך לנדור עד"ר וכו' יע"ש מה שתירץ יתיב היטב, - ולענין מה שכתבתי שם בהא דעצמות יוסף ראיתי בזכרון יוסף שם (דף צ"ט ע"ב) בהא דאמרינן במס' סוטה שנענש יוסף שנקרא עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו דיל"ד מאי מדה כנגד מידה יש בזה, ועוד למה הוא בעצמו אמר זאת והעליתם את עצמותי וכ' וי"ל עפ"י מאי דאמרינן בב"מ דף פ"דע"ב דנפיק וכו' נשמע מזה דמי שלא מיחה בשמעו גנות על צדיק ות"ח רמה שולטת בבשרו, וכן יוסף הצדיק ע"ה היה נותן על לבבו שחטא בזה ששמע בגנות אביו יעקב פ"ה ושתק התודה על עונו קודם מותי ואמר את עצמותי לרמז לפני אחיו שעל שלא מיחה ישלטו רמה ותולע בבשרו ולא ישאר ממנו רק העצמות עכ"ל, ונשמע מזה ג"כ שנרקב כלו רק העצמות נשארו, וצ"ע דברי המפרשים שהבאתי שם, מה שהקשיתי בדף קל"ב דלמה צריך קרא דמשום ערוה לא תנשא דא"כ למה צריך ונטמאה אחד לבועל יע"ש ראיתי אח"כ ת"ל דכה"ג בדורש לציון דרוש י"ב דכתב לפרש הגמ' דגיטין הנ"ל עפ"י ק"ו דאמרינן בדף ו' רכא אמר ק"ו במותר לה נאסרה באסור לה לא כש"כ ע"ש בגמרא ולפ"ז נובל לומר שכל אשה שזינתה תחת בעלה נאסרה לכל העולם מק"ו אם במותר לה שהוא בעלה נאסרה באסור לה דהיינו כל העולם שאסורה משום א"א לא כש"כ ויש מקום להוכיח דלא אמרינן ק"ו זה לכ"פ שהרי ג' טומאות נאמרו בסוטה וכו' וא"א ק"ו זה א"כ טומאה לבועל ל"ל וכו' יעש"ה באופן אחר בדברים עמוקים וחריפים, ובעיקר הסברא מה שהעיר שם הדור"ל דהוא קשה ההבנה ואין הרגלים לומר כן דבישראל אסורה בשביל שזנתה תחת הבעל פ"ש, עיין בתפאר"י בכורות פ"ה מ"ד דהקשה בא"א שזינתה תאסר גם לבעל אחר מדחשודה על איסור א"א יעש"ה וכן אפילו בבתולה מפותה שלא מהרה באיסור נדה איך תהי' כשרה להנשא ואיך נאמינה על איסור נדה שחשודה עליה וכו' יע"ש מש"כ, וכתבתי בצדו שם עדיפא הו"ל להקשות מגמ' דסוטה דף ו' ע"א הכ' קראו אחר וכו' יע"ש ועיין ג"כ בשו"ת בנין ציון ח"ש בענין זה ע"כ וכן מצאתי אח"כ ביד אליהו מקאליש ח"ש כתבים אות ח' שכתב בזה"ל ת"ל למה התירה תורה במצא בה ע"ד שני פעמים למה התירה התורה להנשא (אולי כוונתי להגמ' דסוף גיטין הנ"ל דבלא"ה לשונו מגומגם) וכו' גם קשה בשמשתו נדה כ"פ איך מותרת להנשא והלא היא חשודה, אחז"ר מצאתי בספר הפלאה גבי עוע"ד שדיבר קצת מנידון וכו' מיהו עיין סוטה פ"א גבי תסתרי' לביתי' וכו' עכ"ל ירמז למש"כ כל גליון התפא"י עכ"פ מיושב שפיר הערת הנו"ב על הגמ' דסוף גיטין הנ"ל דהו"א דאסורה להנשא, משום האי טעמא ולזה איצטריך קרא אף באשת ישראל, ועיין גם בחות דעת סי' קפ"ה מה שכתב הוא ז"ל בהערה הנ"ל בנאמנות אשה שזינתה:

מה שהזכרתי כ"פ לשו"ת הרשב"א דפלגינן דיבורו גבי בועל שאומר אשתך זינתה עמי, עיין בדורש לציון דרוש י"ג שהעיר שם ג"כ אי הבועל בעצמו נאמן האיך משכחת סוטה שתשטה הא הבועל ישנו בעולם שיוכל להעיד עליה עיי"ש מש"כ ובהגהות בן המחבר, ויל"ע גם בשו"ת מהר"מ מינץ, מאובן ישן בסי' י' כמדומה שאין כעת לפני: מש"ב לענין אדריגנוס, אגב אורחא יש לעיין במש"כ הרמב"ם פ"י ממעשה"ק דין ט' דהטומטום אסור לאכול בקדשים לפי שהוא ספק ערל אבל האנ"ג יראה לי שאוכל בק"ק ע"כ וכתב הכ"מ כלומר והוא שמל וכו' יע"ש ול"ז להבין מאי חידש לן הרמב"ם כיון שמל וגם אשה אוכלת בק"ק א"כ ממנ"פ ראוי לאכילה, וגם בע"מ אוכל בקדשים ויל"ע במפרשים, ועיין שו"ת יד אליהו מקאליש כגון זה וא"י לסמן מקומו עכשיו ועיי"ש בח"א בסי' כ"ב אם טומטום אוכל בפסח ועי"ש וצ"ע, ועיין ברע"ב ותוס' יו"ט ביכורים פ"א מ"ה ובתו' חדשים שם ודו"ק גם צ"ע דברי הפסיקתא זוטרת פ' נשא שהביא על הפסוק ואשמה הנפש ההיא לרבית טומטום ואנדרגינוס יעו"ש כיון דכתוב מפורש איש או אשה כי יעשו וכו' ויל"ע, וא"ל כמו לענין שילוח מחנות ודו"ק:

מה שכתבתי בדף ק"ד בדבר קושית הגרח"ב ז"ל בענין פיגול במנחת סוטה ותירוצו של הש"ח והד"ח, הנה ראיתי שוב דמעיקרא דגמרא פירכא דאמר שם בזבחים (מ"ז ע"א) דהמשנה דאמרה שאין המחשבה הולכת לא אחר העובד דלא אתיא כהאי תנא דתניא אר"א בר"י שמעתי שהבעלים מפגלין, עיי"ש ואי אמרת דדוקא נקט רש"י התם אם קיבל הכהן בשתיקה אז הבעלים יכולין לפגל, משא"כ בקיבלו הכהן באמירה אז הולכין אחר העובד, א"כ מצי מתניתין קאי גם אליבא דראבר"י ומאי דאמרינן שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד היינו הך מחשבה היינו דיבור של הכהן, ואז לא מהני שוב דיבורו של הבעלים, ובפרט לפי פירושו של רש"י ז"ל שם דאמר דהכוונה הוא דהלכך אי הוי שלא לשמו אע"ג דבעלים אמרי לשמו לאו מידי הוא וכו', עי"ש והוא משום שהכהן אתי למימר שלא לשמו, אלא דלפ"ז דברי רש"י ז"ל צריך פירוש מדוע אמר ונקט בלשון שתיקה, ובתוך כך קבלתי מכתבו עם הערות מהגאון אב"ד דק' טארני' המח"ס מנחת קנאות שליט"א ובהערה ז כתב לי מש"כ כת"ר בדף ק"ד מדברי רש"י זבחים מ"ו וכו' והעיר כת"ר מהא דשחטה לאכול לכותי מחצר הכבד שלה פסולה הרי ק בכה"ג בעלים פוסלין במחשבת ע"א וה"ה במחשבת פיגול, הנה בס' גאון צבי לזבחים דף מ"ו שם העיר ביותר מהא דחולין ל"ט בהנהו טייעי דיהיב דוכרייהו לטבחי ישראל – שלחה קמי' דר"י וכו' והא יש עצה שהישראל יאמר בפירוש שלא לשם ע"א (סהדי במרומים כי גם אצלי עלתה על רעיוני להעיר מזה ונשמטה ממני להעלותה על הכתב) ולענ"ד

דוקא לענין פנים כתב רש"י כן דמחשב לשמו אבל בחולין אף שמחשב שלא לשם ע"א איני מועיל והרי בלא"ה השחיטה צריכה ברכה לשמים וא"כ מסתמא שחט בברכה ואפ"ה העכו"ם פוסלוע"כ דל"מ מחשבה דעובד רק בקדשים דשייך מחשבה לשמו ולא בחולין וא"כ גם קושית כת"ר ל"ק ועיקר קושית הגאו"צ בלא"ה י"ל דיתכן דכבר שחטו סתם ואח"כ שלחו לשאול לרב יוסף הנ"ל עכ"ל, ואין בזה כדי שביעה וגם י"ל קצת מדקאמר שם בזבחים אמר אביי ראבר"י ור"א ורשב"א כולהו ס"ל זה מחשב וזה עובד הוי מחשב' ר"א דתנן השוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה ור"א פוסל וכו' וא"כ כהנ"ל יש לחלק שפיר כסברא הנ"ל עיי"ש דמסיק הגמרא דילמא בעכו"ם הוא דאמרה כעין בפנים אבל שבת מ"מ אסרה תורה ע"ש, והספר גאון צבי הנ"ל לא ראיתיו מעולם וא"י מי הוא זה אדהכי נזדמן לידי (לרגלי עיוני בשו"ת מהרי"ל דיסקין ז"ל) ספר השדי חמד חלק ארבעה עשר מערכת מ"ם ושם מצאתי שחזר על דברות הראשונות ע"ד קושיא זאת והביא כמה מכתבים מגאוני הזמן ז"ל מה שהשיבו לו ע"ז ועיינתי בתוכן דבריהם וראיתי שהמכתב א' כוונתי ברוך השם לדבריו והיא הרב הגאון בעל תורת מרדכי, ובמכתב ב' מהגאון ר"י ווייד־ענפעלד ז"ל כל דבריו ותירוציו הוא מה שנשנה בס' דברי חיים שהבאתי שם בפנים, ושהובא אח"כ גם בש"ח שם, ומה שדרך אגב העלה קושיא חמורה מאד דמדוע אם נישאת לכהן מנחתה נשרפת מפני שותפתה של איש, ומ"ש מדאמרינן במס' שקלים דאין מנחת השותפין קרובה כליל יע"ש שהאריך מאד, גם אני ב"ה עלתה לי הערה זו על רעיוני ודרך למודי במס' ערכין כעת) אלה שאח"כ מצאתי אותה בדורש לציון, ומשום זה נשמטו שוב מרעיוני להביאה, עיי"ש בדרוש ט' שהביא הסוגיא מנחות ע"ג ע"ב והוריות דף י' ומסיים ולפ"ז מנחה דוקא של יחיד נשרפת למעוטי מנחת השותפין וא"כ קשה במנחת סוטה וכו' א"ו דתנא דמתניתן סובר לה או כר"ש או כרבנן ולא סבר כראבר"ש ולדידיהו אין הכרח לחלק בין יחיד לציבור ושותפין וכו' יעו"ש באורך ותירוצי הגרד"פ ז"ל שם לא ניתן להאמר יע"ש וכאשר השיב גם הגרח"ב ז"ל עיין שם מכתב יוד ודברי הרב שיפמאן הם גיבובי דברים ובפרט מה שכתב דאימא אין הכי נמי בענין השקאת סוטה הוי יקר במציאות וכמו עיה"נ ובסו"מ ואי מהאי טעמא או משום דעדיפא מינה וכו' דלפי סברת הרשב"א דהבועל הוי ע"א דהאומר אשתך זינתה נאמן א"כ איך יש שום סוטה שתשתה הרי יש לה עד וכו' יע"ש וזה הוא דבר שכבר הרעישו האחרונים בזה וכמו שהבאתי כ"פ בשם הנו"ב והדורש לציון ומהר"מ מינץ ועוד ותירצו היטב אבל לא לאמור מה"ט שהשקאת סוטה לא הי' ולא עתיד להיות, ומה היה לר' יוחנן בן זכאי לבטל, ובמכתב חית שם מסייע שם לתירוץ הא' של הש"ח והביא ראיה עוד מלשון

הגמרא דזבחים יע"ש ולא זכיתי להבין דכפי מה שביארתי בפתח דברי אדרבה צ"ע דברי הגמ' שם דקאמר מתניתין דלא כראב"י יעי"ש, ובמכתב ט' שם מחזק את מש"כ דדברי רש"י שכתב בשתיקה הוא לאו דוקא ובמכתב י' שם רלה גביר אחד לחלק דהא דבעלים מפגלין הוא דוקא בתודה ושלמים שיש לבעלים חלק דאכילת בשר, אבל בחטאת ואשם דרק הכהנים אוכלין איתו א"א בשום אופן לומר שהבעלים מפגלים וכן ה"ה שירי מנחה סוטה שנאכל רק לכהנים עיי"ש, ג"כ יש לדחות מסוגיא דזבחים שם דא"כ מאי קאמר ממתניתין דלא כראבר"י, הא י"ל דהמשנה ר"ל לגבי חטאת ואשם ושירי מנחה שם אין המחשבה הולכת אלא אחר הבעלים ולכך הצריכו לתקן תנאי ב"ד א"ו דלא שנא לא משום הכפרה קרינן ביה המקריב לא יחשב, ומה שהשיב שם הגרח"ב ז"ל דהמשיבים לא זכרו את הסוגיא בפרק השוחט (ל"ח ע"ב) דילפינן חוץ מפנים ואפילו אי יהיב ליה נכרי זוזא לטבח ישראל אי לא מלי מדחי ליה אסור וממילא אין מקום למה שישבו ע"פ דברי התוס' ועיקר המנחה היא של הבעל והיא אין לה אלא חלק בה וכו' יע"ש במחכ"ת אין הכוונה שהיא אין לה אלא חלק בה, פירוש חלק קטן, אלא כוונתם דהיא אין לה אלא חלק כפרה חלק הרוחני, וגם זאת הוא מקני לה או דרחמנא הוא דאקנה לה בכה"ג ואתי שפיר ועל קוטב זה סובב והולך כל מכתבי הרבנים ז"ל שם עיי"ש היטב, אך במכתב י"א שם כתב הרה"ג ר' נחום נ"י ליישב הקושיא בהמצאה עפ"י דברי התוס' זבחים דף כ"ט שפירשו היש מפרשים במקום משולש היינו דבעינן שכל מחשבת פיגול יעמוד המחשב במקום משולש בעזרה פרט לעומד חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה עיי"ש ולפ"ז ה"ה אם הבעלים הם המפגלין בעינן שיהא הבעלים במקום משולש דהיינו בעזרה וכו' וא"כ א"ש דבמנחת סוטה אין אשה יכולה לפגל דאינה יכולה לעמוד בעזרה בעת שמקריב הכהן במנחה דהא שלא לצורך עבודה אשה אסורה להיות בעזרה אף מן התורה ובחוץ לעזרה אינה יכולה לפגל עיי"ש, והומ"ל בפשיטות דהוציאוה לכתחילה מהעזרה מה"ט כדי שלא תוכל לפגל אך יש להעיר ולהסתפק אם גם במנחה בעינן זה אף להיש מפרשים דהקומץ הוא אף בהיכל ועוד מכמה טעמים ועוד יש להעיר אי מהני שליח לפגל אם הבעלים יכולים לפגל גם שלוחם יכול לפגל ויל"ע בזה באשלד"ע וכל השייך לזה וסוגיא דנדרים שם, וא"כ יכולה להעמיד שליח על זה ובשכר ואף שי"ל אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו גם צריך להוסיף על דברי המתרץ דבאינו מקום משולש גם פסול לא הוי כמש"כ התוס' שם בזבחים וקצרתי:

ויש להביא עוד קצת ראיה לזה מהא דהביא במדרש רבה סדר אחרי פרשה כ"ב אות ד' אחר שהביא מחלוקת ר"י ור"ע לענין בשר תאוה, אמה תני רבי ישמעאל לפי שהיו

ישראל אסורין בבשר תאוה במדבר ולפיכך הזהירן הכתוב שיהיו מביאין קרבנותיהן לכהן והכהן שוחט ומקבל אע"פשהבעלים יושבים ומחשבין כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט וכו' ופירשו המפרשים דס"ל לר"י שטעם איסור בשר תאוה מפני שהיו מחשבין בשחיטתן לע"ז והבשר אסור דהוי תקרובת ע"ז אבל כשיביאו לעזרה יהי' הכהן שוחט ומקבל לשם שמים ואע"פ שהבעלים יחשבו מחשבה רעה אין הבשר נאסר דבתר מחשבת שוחט אזלינן וכו', ומשמע דלמ"ד הבעלים מפגלין אכתי לא היה תועלת מה שהיו מביאין קרבנותיהן להכהן, והא אכתי י"ל דהכהן יקבל בפירוש ובאמירה לשמה ולא בשתיקה סתם, ואז לא יועיל שוב מחשבת הבעלים לע"ז א"ו דלא שנא וח"כ להאי מ"ד דהבעלים מפגלין אין עצה, וע"כ צ"ל דאין הכל הולך אלא אחר השוחט, (ימה שאמר והכהן שוחט ומקבל והעיר בעץ יוסף דאע"פ שאין מחיוב הקרבן שישחטנו הכהן דשחיטה כשרה בזר מ"מ מאורחא דמילת' שהכהן הי' שוחט הזבח עכ"ל והנה ע"י הערה זו נזכרתי בדברי שו"ת ושב הכהן שבקונטרסו שאלת הכהנים תורה בחידושי זבחים דף ל"א ע"ב הביא המדרש הנ"ל ועמד ע"ז למה צריך דוקא כהן ומחדש עפ"י זה דהא דשחיטה כשרה בזר הוא משום דלאו עבודה היא ומשום שנוהג אף בחולין, וכמש"כ התוס' ולפ"ז במדבר שהיו אסורין בבשר תאוה ובחולין הי' מות' נחירה ובקדשים היה צריך לשחוט והוי שפיר שחיטה עבודה והוה צריך כהן כיין שהיא עבודה יעו"ש עוד מילתא בטעמא ולפ"ד צ"ל דדוקא בקדשים היו דעתן לע"ז אבל לא בחולין וצ"ע ואכמ"ל בדבריו ז"ל ודבריו נעלמו מכמה אחרונים ופלא שלא ביאר הושב הכהן הגדול היטב כל המדרש הנ"ל ויש לעיין גם בספרו של הגאון הנ"ל הנקרא דעת קדושים על דרושים (ואפשר עוד קצת לימר דהתנא שבמדרש בא לאפוקי מהא דאיתא בזוה"ק פ' נשא בקרא דושחט את בן הבקר ושחט אחרא ולאו כהנא דכהנא אסור ליה וכו' וכבר הרעישו על זה גדולי הדור עיין בס' תולדות אדם ובהמטפחת ובהגהות חשק שלמה למנחות י"ט ע"א): במה שהבאתי כ"פ דעת אחרונים אי עליה בסוטה ספק יש איסור, מצאתי כעת גם בברוך טעם דין עשה דוחה ל"ח (דף ל"ד דפוס ווארשא) שכתב והדבר פשוט דאיסור לאו הבא מכלל עשה הנ"ל אינו אלא על הבעל דלגבי דידיה יש ספק אם נטמאה וכו' אבל לגבי דידה אם יודעת בעצמה שלא זינתה ליכא איסור סוטה יע"ש לענינו ולא הזכיר דברי התוס' סוטה כ"ח ע"א וכבר סתרתי ד"ז ואכמ"ל עוד, - בפ"י המשניות להרמב"ם פ"ב משנה דאינו כותב על הלוח כתב דמי שהורה לפסול ס"ת שנכתבה במיני דיו הנקרא בערבי מיבער אינו אלא טועה.

עיין היטב בקונטרס תעלומות סופרים מה שכתב בענין דבריו והביא שו"ת פאר הדור בע"ז: בדא שכתבתי בדף בענין קטלנית, מצאתי בביאורי הגר"א ז"ל לאהע"ז סי' ט' ס' א' על מש"כ המחבר דקטלנית אם נשאת לא תצא כתב הגר"א זצ"ל בא"ק ב' כמ"ש בפ"ק דסוטה ולא יסף וכו' כיון שידעה וכו' עכ"ל ודבריו קצרים ועמוקים וצ"ע בזה וכן מצאתי בחידושי בכור שור למס' סוטה שכתב כזה יע"ש: בדא שכתבתי כ"פ מחלוקת האחרונים אי איסור דמעוברת ומניקת חבירו הוא גם עליה, מצאתי ועיינתי לגדול האחרונים בשו"ת מוהראנ"ח ח"א סי' י' שכתב להדיא בזה"ל והיינו טעמא נמי שלא הוזכר נידוי זה לגבי אשה דהיא גם היא עברה על גזירת חכמים וכו' ותלי נמי בדידה והול"ל משמתינן להו וכו' אלא נראה דמשום קולת הנדו' זה לא חשו לנדוי דאשה דהוי קרובה יותר לשוגגת וכו' יע"ש: בדף ה' ע"ב ד"ה לאחר ולא ליבם וכו' עיין בארעא דרבנן בהשמטות אות א' סי' ח' – שם דף י"ט עיין גבורת ארי למסכת יומא יעיין ארעא דרבנן בהשמטות לאות הדלת סי' מ"ו ד"ה דיעבד ובעד"א שם, – שם כ"ו ע"א אפושי פסולין לא מפשינן וכו' עיין באד"ר הנ"ל בהשמטות אות י"ג ד"ה אפושי טומאה וכו': לענין מה שהארכתי בהסתירה מגמ' דשבת מקדושין ס"ב גבי גר דאמרינן מי יימר וכו' יע"ש, עלה ברעיוני די"ל עוד חילוק קצת דגבי גר דקשין גרים לישראל כספחת לכך אמרינן מי יימר דלא יאבו להזדקק לו כ"ע, ועיין בשו"ת הרצ"ח סי' מ"ו ובבית הלוי חלק שני: לענין מה שהבאתי בשם המהר"ם לובלין יען שהענין מוזר מאד ע"כ אביא מה שמצאתי באור זרוע הל' עירובין סי' קמ"ז בהא דאמרינן בעירובין (דמ"ג ע"א) דילמא יוסף שידא אמרינהו ופרש"י דלא מנטר שבתא, כתב ע"ז דמורי הר"י חסיד זצ"ל היה אומר שהשדים מאמינים בתורה ועושים כל מה שאמרו חכמים ושאלו ממנו א"כ למה הוא בא על א"א והשיב לפי שפעמים פ' תעשה לו שלא כהוגן ואפילו בלא ידיעתה וכו' שעל מנת כן קבלו התורה שאם יזוק לו אדם אפי' בלא ידיעתו שגם הוא יזוקנו וכו' עי"ש דברים נפלאים ועיין מעילה (י"ז ע"ב) סיפור המעשה ובתוס' שם ד"ה יצא וכו' ירגיל בין הנשים להתלוצץ בהן ע"כ:

בר"פ ארוסה הבאתי להטעים דברי רש"י עם שו"ת המהרי"ט ואחריו הח"ס דבכנסה בחזקת בתולה ונמצא שזינתה, הוה מום במקח וקדושי טעות יעו"ש, ויש לעיין קצת לדברי המהרי"ט א"כ בהא דפריך לעיל (כ"ו ע"ב) וביבמות נ"ח דקנו לה כשהיא ארוסה ומשקה לה כשהיא נשואה וכו' יע"ש והא אם באמת זינתה כשהיא ארוסה הרי יש כאן מום במקח ולא נשואה כלל ולא הוי כלל תחת אישך ולא בדקה לה מיא וצ"ל דמיירי בגוונא שאינו מקפיד הבעל לבטל הקדושין משום זה וצ"ע, (ועיין ח"ס סי' קמ"ח) ועייןבהלכה זו גם בשי"ת פנים מאירות ש' ה' חלק א' בענין מ"ש דיש זכית תילה במים

המרים שמבואר בהתוס' דף ו' ע"ב דבעלה מיתר בה לאלתר, עיין אריכות בפרט זה ובדעת הרמב"ם פ"ב דין כ"א ובדעת רש"י ז"ל דכ"ו יצ"ע בלשין הרמב"ם פ"ג דין כ"ג עיי"ש יעיין בספר קול אליהו הספרדי זצ"ל סי' מ"ג מחא"ה עיי"ש, בח"ב כן העיר שם על דברי המיצל מאש סי' נ"א בענין שתיית מי הלוג שהבאתי בספרי זה כ"פ יעי"ש שהעיר עליו שאין ראיה מהירושלמי יעש"ה ולא נפניתי לעיי"ש היטב ועיין בחיים שאל: יש להוסיף במש"כ בדף לענין נדר אם מקרי ראוי לקיימה יעיין נמי בשו"ת הרשב"א לענין מודר הנאה מלולב ואתרוג שהעתיקו הרמ"א באור"ח ס' תרמ"ח ובשעה"מ הל' לולב ואכמ"ל: לענין מה שבארת מחלוקת ר"י ורב ובהא דפרוצה ביותר חיישינן, אמרתי להעיר מהא דאיתא בגמ' דחילין (די"ג ע"א) גבי מין ישראל די"א דאף בניו ממזרים (ופרש"י שאינו מקפיד על אשתו ומפקירה,) ות"ק אשתו לא מפקיר עיי"ש, והוא דת"ק ס"ל דאף שבוודאי היא פרוצה ביותר מ"מ לא חיישינן ורוב בעילות אחר הבעל, וי"א ס"ל דכיון שאינו מקפיד ומפקירה הוי כמו ההיא דפסחים דהכל גומרין בה וכה"ג אדרבה רוב בעילות מאחרים היא:

לענין אי מותר לסחור באיסורים מאכל שנדר מהם הנאה, מצאתי גם למודי זה דרך בקש"ע סי' ס"ד ב"מ ס"ז שם הביא דבאיסור נדר ושבועה אין בו איסור סחורה ברכ"י, ע"כ ואני לא מצאתי זה בברכ"י ולא בשיורי ברכה ונאמן עלי המחבר: בתוס' כ"ו ע"ב ד"ה שחוף וכו' ר"י אומר זה השחוף, עיי"ש והוא תוספתא פ"ה דבכורות ויל"ע דבמשנה פ"ו דבכורות מ"ה אמר ר"י כל שנמרחו אשכי', וצ"ל דהיינו הך ומה"ט א"י להזריע, – שם ואלא ש"ז למ"ל וכו' פרט לשקינא לה וכו', בירושלמי פ"ק בהל' ב' הקשה ר' ירמיה ור"י בשם רב דבש"ח ש"ז עד שיפלוט הכא כתיב ש"ז והכא כתיב ש"ז וכו' אר"י שניא היא דכתיב ונסתרה והיא נטמאה כיון שנסתרה התורה קראה טמאה ברם הכא ש"ז עד שיפלוט לידה מילה כתב ש"ז לשיעורין כהדא דתני וכו', כדי הראה וכו' ועיין שם בק"ע ובש"ק שהקשה דהא סגי בהראה וכו' יע"ש ול"ד דמ"מ בעינן שיעור שעי"ז יכול לטמאה וכדאמרי שם כל התנאים ופריך ובן עזאי נשא אשה מימיו וכו' עיי"ש, וכבר כתב הרמב"ם בפ' המשניות פ"ז דסנהדרין דאין להוצאת ש"ז בענין חיוב העונשין סרך בשום פנים אלא כיין שהכניס יתחייב העונש עליה ואפי' פירש מיד יע"ש, ולכאורה ה"ה בש"ח דאף דבעינן ג"ב מ"מ לא בעינן שיוציא ש"ז, אבל מלשון הירושלמי משמע עד שיפלוט, ויל"ע בזה, ועיין כריתות (די"ב) דאי בעי אמר לא גמרתי ביאתי וכו' יע"ש – :

משכ"כ בדף פ"ח ע"ב בענין מלקות גבי אשה שם בא דברי הגאון דבריסק זצ"ל שלא בדקדוק שכ' „א"כ אין לנו מלקות כלל ויהי' הדין לפוטרה לגמרי ונמצא הכל נעקר וכו'"

יעו"ש, דמלקות באשה מצינו מפורש בתירה גבי ש"ח דכתיב בקורת תהי' ובאה הקבלה דהיינו מלקות כדמפרש בכריתות (דף י"א ע"א) – שם בדף צ"ד ע"א במה שהבאתי בשם הגאון דבריסק זצ"ל דבעה"נ תיכף בגמ"ד הוי הורדה מקדושה ועובר על ל"ת כן יעי"ש, בזה ניחא נמי מה שיש להעיר דהלא יכול לקיים מציות שריפה ע"י גרמא מה שידליק ד"א וממילא יגיע לבית שהמזוזה בתוכו ולמ"ד אשו משים ממוני וכמו שכתבתי בדף פ"ח ע"א לענין שריפת האזכרות עי"ש, אבל בדבריו ניחא דהעיקר היא הביזיון משום הפסק דין לעשות ולהוריד המזוזה בדין שריפה ודו"ק, אכן אפשר להעיר דע"י גרמא לא יהי' מקיום המ"ע דושרפת דאפשר הכוונה דושרפת הוא שבידים ישרפוה, ולא שהמצוה הוא שישרף מ"מ, וא"כ ע"י גרמא לא מקיים המ"ע ויל"ע בזה אך א"כ יתחייב דאחר שיקבוץ כל השלל צריך שישרוף על כל חתיכה וחתיכה דאל"כ יהי' כלו לאו חציו ובפרט למ"ד אשו משום ממוני וכנ"ל ע"כ יל"ע בזה לעת הפנאי אי"ה, גם בזכרוני כי כתבתי בענין זה תשובה ארוכה לפני ט"ו שנה לכבוד חותני הרב הגאב"ד הק' אויצהערין באפריקא והבאתי שם מחלוקת אביי ורבא גבי גומרתא ומהתוס' דסנהדרין ע"ח גבי זרק סכין דשייך באשו משום חציו ועוד בכמה הערות נכונות אך א"א לי כעת לחפש אחר מכתבי זה ונפ"מ ג"כ לענין שריפת נותר ועוד בכמה ענינים שאכ"מ לברר:

משכ"כ והבאתי כ"פ דעת הרמב"ם דחייב על קריבות של ג"ע מלקות מלאו דלא תקרבו, אדכרנא מילתא מה שאמר לי ידינפ"ע הגאון הג' וכו' מוהריי"ד שליט"א גרגיר חריף על דברי הפסיקתא זוטרתא המכונה מדרש לקח טוב, והיא לו להדפסה, שבמדרש הנ"ל פרשת קדושים בפסוק ואיש אשר יקח את אחותו דרש אטו בראיה תליא מילתא אלא עד שיתרו בו שיראוהו טעמו של דבר עכ"ל והנה זה הוא מאמר עולא בסנהדרין דף מ' ע"ב ומסיים בה הכי אם אינו ענין לכרת תנהו ענין למלקות ע"כ והנה ע"כ זה אתיא דלא כר' יצחק דאמר ח"כ בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות עיין במס' מכות (י"ג ע"ב) אלא כאידך תנאי שם דח"כ לוקין כשהתרו בו למלקות ושוב באותה פסיקתא בפסוק זה הביא הדרש ונכרתו אחותו בכלל כל העריות היתה דכתיב ונכרתו הנפשות העושות ולמה יצאת לדונה בכרת ולא במלקות עכ"ל וזה אתיא כדר' יצחק וא"כ סתראי נינהו הנהו תרי דרשות הדדי בחדא מחתא ? וי"לבזה דהנה ידוע דעת הרמב"ם שפסק בהל' א"ב דכל ח"כ לוקין על איסור הקרובה בחו"נ וכדומה משום לאו דלא תקרבו, וכשיטת התו"כ ופליג עליו הרמב"ן ז"ל בספר המצות בזה, ועיין שם במג"א ובלב שמח ובזוהר הרקיע והדברים ארוכים, אבל זה מתבאר מדבריהם, דאליבא דר"פ בשבת (די"ג ע"א) אין איסור קורבא אלא מדרבנן וכן עולא אמר התם כי הוי אתו מבי רב

הוה מנשק להו לאחוותיה וכו' ופליגי דידיה אדידיה דאמר עולא אפי' שום קורבא אסור וכו' יע"ש וא"כ מקודם הוי ס"ל דאין איסור קורבה בעריות (ועיין שם בתוס' ד"ה ופליגא וכו', אך אין כל הראשונים מודים לזה) והשתא אתי שפיר דהתם בסנהדרין הוא דאמר עולא מנין להתראה וכו' ולעילא דאין מלקו' על קריבות דג"ע פ"כ אחר אם אינו ענין לכרת תנהו ענין למלקות ולמלקות על עצם הביאה כוונתי, ודלא כר' יצחק וכו' ובאמת פליגא עולא דידיה אדידיה כדאמר בשבת שם הנ"ל, אבל הפסיקתא אזיל אליבא דידן וכהרמב"ם דפסק כהתו"כ דיש מלקות בח"כ על הקרובה בלבד וא"כ כוונתו הא דאמר עד שיתרו בו וכו' היינו למלקות דקרובה שישנו באחותו ובזה ניחא ומדיוק מאד מה שלא מסיים בפסיקתא הנך תיבות „אם א"ע לכרת תנהו ענין למלקות" ומשים דקאי בפסיקתא אליבא דר' יצחק וכמו שהביא דרשת ר"י לבסוף לדונו בכרת ולא במלקות, אלא צ"ל שעל המלקות שמשום קריבה קאי דלוקה אף לר' יצחק עכ"ל הגאון רבי יצחק שליט"א: משכ"כ בדף קל"ד – קל"ו לענין ס"ס ברה"י יעו"ש יש לעיין לפי מה שכתב הקרית ספר למרן המבי"ט פי"ח מהל' שאה"ט דס"ס טהור מה"ת אפילו ברה"י דס"ט גמרינן לה מסוטה והתם ליכא אלא חד ספיקא ואפי' מדרבנן אמרינן דס"ס לקולא אלא וכו' יע"ש וכמדומה שגם בפמג"ד הי' ק"י הביא זה, וא"כ יש ליישב בזה כמה קושיות התוס' שהזכיר בעצמו שם ואכמ"ל: לענין אין מעבירין על המצות אי מדאורייתא או מדרבנן מצאתי בפסיקתא זוטרתא פרשת נשא על הפסוק מבן שלשים שנה שכתב אסכמתא יפה לזה בזה"ל מכאן למדנו שא"מ עה"מ שאע"פ שלא מצאנו הקב"ה שאמר למשה למנות בו ביום אמר מצוה הבאה בידי אקיימנה וכן דוד אומר (תהלים קי"ט) חשתי ולא התמהמתי וכו' עכ"ל והוא בכלל דזריזין מקדימין למצות וכן אמרו במכות לענין שהבדיל משה שלש ערים שבעבר הירדן עיין שם דף י' ע"א: חזות קשות ראיתי עוד בפסיקתא שם פ' נשא שהביא לפיכך אמרו אסור לקנאות בזה"ז שמא תסתתר „ואין כהן להשקותה" ותמיהה הוא זה, דאף את"ל כוונתו כמו שכתבו האחרונים שכהני דידן הם כהני חזקה ולכך אין נוהג טהרת מצורע וכמש"כ היעב"ץ ובס' תולדות אדם, ועיין בתפארת בפתיחה לסדר קדשים (פ"ד אות כ"ו) ועוד לענין הקרבתה קרבן ציבור בזה"ז והדברים עתיקים מ"מ הכא לא מן השם הוא זה דכבר ביטלו ריב"ז משרבו המנאפים ועיין בתוס' דף ז' ט"ב דכעינן בהמ"ק קיים יע"ש וצ"ע.

לענין מה שהבאתי כ"פ דברי הנו"ב אם נדה הוי איסו' מוסי' בלמדי כעת בהגיעי לפרק אמרו לו במס' כריתות ובמשנה דיש בא וכו' עי"ש היטב ויש להקשו' דהא כבר אסורה על בעל' מכח איסו' ממזרת לחד פירוש עי' ברע"ב ושוב לא חל איסור נדה עי"ש היטב

בכל הפרק א"ו כד' הנו"ב דאיסור נדה גופא הוי מוסיף והוי מוסיף דמוסיף ויל"ע ביה, אך י"ל כמש"כ התוס' שם י"ח ע"ב ד"ה נשאת וכו' שהקשו כה"ג האיך חל איסור א"א על איסור ממזרת וכו' ועי"ל דאיסור חמור חל שפיר על איסור קל וכו' יע"ש וה"נ י"ל כן ויל"ע בברוך טעם: לענין הא דכתיבה כד"ד מצאתי סברתי בשו"ת מהר"ץ חיות ז"ל סי' מ"ד דבכתב הנכתב בשביל אחרים שיבינו ויכירו הם מחשבתו וכוונתו מתוך מעשה הכתב בוודאי דיבור עדיף דע"י הדיבור מכירין ומבינים האחרים מחשבתו באופן היותר מבורר מן הע"י כתב וכו' יע"ש לענין אחר, ושם בס' מ"ג הביא ראיה השבות יעקב ממגילת סוטה ומתוס' כ"ז ע"ב והביא שחכם אחד כתב לפקפק ע"ד השבו"י איך אפשר להשביעה בכתב דאם יכתוב הכהן השבועה ואח"כ תבוא האשה על החתום או תכתוב אמן א"כ המגילה פסולה משום שכתבה קודם שתקבל עליה השבועה וא"ל דיכתוב מגילה אחת והיא הכתוב אמן ואח"ז יכתוב עוד הפעם מגילה אחרת ותהי' שוב כתיבת המגילה אחר קבלת השבועה ז"א דהרי קיי"ל שם כתבה בשתי מגילות פסולה עיין בסוף דברי התוס' שם ד"ה כתבה עכ"ל אולם משום הא לא איריא דאפשר דהכהן יכתוב לה שרוצה להשביעה, לא שיכתוב המגילה כמו שכתוב בתורה והיא תכתוב כי מוכנת ג"כ לקבל השבועה ואח"כ יכתוב הכהן המגילה עכ"ל יע"ש והנה העתקתי בשם אומרם יען כי גם אני חשבתי ועלתה בעיוני אודות זה אך לא עלה בידי דבר ברור וחזק כדי להעלות על הכתב ודברי החכם הקודם שאמר לדחות עצתו משום דכתבה בשתי מגילות פסולה במח"כ זה אינו דדוקא לענין המחיקה הוא דפסול וכמו שבא מפורש בדבריהם „וה"ה אם כתב לה שתי מגילות ומחקו לתוך כוס אחד" אבל מה שכותב לה מגילה כדי שתקבל השבועה ואינו מוחק ממנה כלל פשיטא ופשיטא דכשר, ומה"ט י"ל דמגילה שכתבה קודם קבלת שבועה פסול' היינו נמי המגיל' שמוחק ממנה שבעינן לה כל הדינין והקדושה, וכדומה, אבל מגילה של כתב זה של ענין קבלת שבועה מנ"ל דפסול וז"פ וא"צ כלל להתיגע בזה, ואין בזה כדי לפקפק אך סברתו שבסי' מ"ד היא נכונה, ושוב הביא דברי האו"ת סי' ל"ו דדעתו נוטה להיפך דבנשבע לעצמו אז שבועה בכתבלא מהני אבל אם נשבע לאחרים הוי שביעה יעו"ש וחידש עליו על מהר"ץ חיות שלא השתמש בסברא זו לענין סוטה ועיי"ש עוד מה שהקשה החכם הנ"ל מש"ס יומא (מ' ע"ב) לענין קידש הגורל שפרש"י אם כתב וכו' יע"ש:

במה שכתבתי בדף קל"ה על התוס' בדף כ"ח ע"ב ד"ה ברשות וכו' ובשם המנ"ק שם לענין שני שבילין, ראיתי לציין כאן גם דברי התוס' יבמות (קי"ח ע"א) ד"ה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה מספקא לר"י אי דוקא בתרומה דרבנן א"נ בתרומה דאורייתא

דאוקמא אחזקה דדייקא ומינסבא ועל צרתה אין להאמינה ואוקמה אחזקת א"א מידי דהוי אשני שבילין מיהו איכא הכא חדא דעביד איסורא ממ"נ ובכה"ג לא ילפינן מסוטה וכו' את"ד וכתבתי על הגליון בעת שלמדתי בשנת תרע"ו עיין פסחים דף ט"ו ובתרומות פ"ח בתוי"ט ורע"ב שם וצ"ע פירוש דברי התוס' עכ"ל וכוונתי היה למה שהעתיק שם התיו"ט משנה ח' דברי הר"ש עיי"ש ובתוס' רע"א שם, וא"כ דברי התוס' שם צריך פירוש והבנה ואין להם המשך כלל, דהלא גם בשני שבילין איכא חדא דעביד אסור ממנ"פ ואין לי כעת שום מפורש על יבמות לעיין מה הם אומרים בדיבור זה, ואפשר לפרש כוונתם בדוחק דהתוס' הביאו שוב ראיה משני שבילין דאיכא חדא דעביד איסורא ובכה"ג לא ילפינן מסוטה כדאיתא בריש נדה וע"כ הטעם משום דמוקמי כל חדא אחזקתא כדאיתא בתוס' ריש נדה וכדכתבו כאן וא"כ ה"נ י"ל דתאכל בתרומה דאורייתא דאוקמי' אחזקה דדייקי ומינסבא, ועל צרתה אין להאמינה משום דאוקמינן אחזקת א"א ומוקמינן כל חדא וחדא בחזקתה כמו בשני שבילין דמוקמינן כל חדא אחזקתה אף דסתרי הדדי, אך זה איני דהא הוי כמו שבאי לשאול בב"א עליו ועל חבירו ששניהם טמאים וכמו שכתבו בפסחים דף י' ע"א דשניהם טמאים מדרבנן ומה"ת אוקמי' כל חדא אחזקה דטהרה, וא"כ ה"נ אדרבה מדרבנן הוי לו לאוסרה שלא תאכל בתרומה כמו בשני שבילין גם עוד י"ל בתוס' שם דמאי ענין שאר איסורים לספיקות דטומאה דזה ילפינן מסוט' ומשום חיבוב דברי תוה"ק הטרחתי ותפשתי אחר המפרשים שים ז"ל על מס' יבמות ומצאתי בעל"נ שעמד על דבריהם כמובן וכנראה שרצה ג"כ לפרש כמש"כ אך כתב שמדברי התוס' הרא"ש לא נראה כן וכו' יע"ש ובקרן אורה לא האיר כלום בזה, אך בס' ישרש יעקב מצאתי שהרגיש ג"כ בדבריהם והביא שכבר העיר בזה בש"ש ש"ז פרק ב' עי"ש ולמדתי הש"ש ושכחתי וכן הביא שם משו"ת בית אפרים חאהע"ז סי' ל"ו שחולק על דברי הש"ש והגיה בדברי התוס' ופירש כמש"כ לעיל עיי"ש אך כולם לא העירו דכאן הוי כמו באו לשאול בב"א וכנ"ל ועיין במנ"ל בהל' אה"ט באורך דכה"ג הוי כמו באו לשאול בב"א וכמדרמז המנ"ק כאן וע"כ יל"ע בזה בעת הפנאי אי"ה ועיין ירושלמי פ"ז דתרומות בסוף ובציו"ר שם יפה וכאן אין המקום גורם, – מה שהערותי בדף קי"ד ע"א בהגהה במס' תמורה, ראיתי אגב אורחא בספר מחנה ראובן בחידושיו על מס' תמורה שעמד ג"כ בזה והביא שם תירוץ אחד כעין דברי השטמ"ק בשם הגאון אב"ד דברעסלוי ובימיו עדיין לא האיר אור ממזרח השטמ"ק ז"ל:

ובדבר מה שהקשתי בדף קל"ז למ"ד דעל הנאת מעילו עיקר החיוב בכל איסורים א"כ איך משכחת לה בזר שאכל תרומה דליחייב דהא כבר נתחלל א בהציעי הקושיא זאת

לפני הגאון וכו' מהריי"ד שליט"א אמר לי לעיין בספר ברוך טעם בזה, וחפשתי ומצאתי שם בפרק ד' שבדין עדל"ת שמדבר בענין זה שנתחלל התרומה באכילתו והביא דברי התוס' ישנים ביומא שהבאתי וכתב דכ"ז אישטמיט מבעל משל"מ פי"א מתרומות דנחית לחלק בין סיכת כהן שהיה בהיתר ובין בליעת זר שהוא באיסור וכשהוא נהנה בגרונו לכ"ע מתחלל רק בלעיסה לחודא אינה מופקעת מקדושתה כנשמע מדברי התוס' ישינים כתובות את"ד שם ונתחזקה אצלי ההערה שלי אלא דזה צריך להוסיף דעל מזיד לק"מ דבמזיד א"ל דלא נתחלל וכמו בהקדש אף דיש לחלק כמובן, ועיין בתוס' הנ"ל אם לא אליבה דר"מ דאמר אף במזיד מתחלל, ועיין בברוך טעם דין א"א שא"ש דין א' אך י"ל דתרומה שאני ועכ"פ דבשוגג לא משכחת לה חומש כלל לר"ל ואף איסורא ליכא כמש"כ בברוך טעם שם דבתרומה כיון שנתחללה בתחילה בהנאת הגרון הותרה ונפקעה מקדושתה מכל וכל ואף איסורא בעלמא ליכא עכ"ל ודלא כהבי"צ דר"ל דדוקא לענין חומש מתחלל, ועיין ירושלמי ריש פ"ז דתרומות והובא בר"ש שם דשקיל וטרי שם אליביה דר"ל דס"ל ח"מ שוגגין פטורין א"כ האוכל תרומה מזיד האיך חייב יע"ש דמוקים לה ופריך כל מתניתין דר"מ קרייא דר"מ וכו' יעו"ש, וא"כ כה"ג י"ל לר"ל האיך משכחת לה עיקר החיוב הא כבר נתחלל משעת הנאת גרונו וי"ל, ואגב ראיתי היום בקובץ התבונה שי"ל ע"י הגר"י סלאנטר זצ"ל ושם אות נ"ט בחדושי הגאון בעל עמודי אור זצ"ל העיר להסתפק ביסוד זה של שלכה"ן דהרמב"ם כתב דאחד מן הדרכים דהוי שלא כדר"א כגון שהמחה את החלב וגמעו כשהוא חם שנכוה גרונו, וא"כ לר"ל דס"ל התם בחולין דאכילה במעיו בעינן א"ל דגם לחומרא אמרה ר"ל דאם אכל שלכדר"א שלא נהנה גרונו מ"מ כיון שבא האכילה במעיו חייבו וכו' ולר"ל בכל דוכתא דינא הכי דמיחייב אף שלכדר"א אהנאת מעיו וצריך תלמוד עייש, ועיין במ"ל פי"ד ממאכ"א דין י"ב בחקירתו שם אם כרך דבר איסור בסיב יע"ש שבסוף דבריו שם מרמז למחלוקת ר"י ור"ל בכל האיסורים אם על הנאת גרונו חייב אם על הנאת מעיו עיי"ש, וי"ל קצתסייעתא לדבריו דבתוס' שבועות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי לה וכו' כתבו ועוד דמצי לאוקמי שלכד"א דאין אסור אלא מדרבנן יע"ש ולפ"ז ילע"ק מדוע לא קאמר באמת הכי ר"ל ולמ"ל למימר משום ח"ש דפליג ביה ר"י לימא משום שלכדר"א דכ"ע מודי בה, אבל לפ"ד ניחא דלר"ל באמת שלכדר"א אסור מדאורייתא משום הנאת מעיו ולא בכל אופן פטיר בשלכד"א וע"ז מוקים לה ביותר בח"ש, ועיין שם כ"ב ע"ב ובתוס' ד"ה אהתירא, ואכמ"ל בזה, ול"ל דמשכחת לה לר"ל בזר שבלע מאכל תרומה דלא מתחלל ע"י בליעה ואף דהוי שלכדר"א חייב לר"ל משום הנאת מעיו, זה ליתא דהרי ר' יוחנן נמי אמר זר שבלע שזיפין חייב

וכתבו התוס' הטעם משום שנתחלל ע"י בליעתו עיין שם בתוס' ישנים ובמנחות ס"ט ע"ב וצע"ק לר"י דבעינן הנאת גרונו מדוע חייב קרן וחומש, ועיין נוב"ת חאור"ח סי' קט"ו דבצל"ח כתב דבתרומה חייב אפילו שלכדר"א עיי"ש היטב יש להאריך בזה ועיין לשין רש"י ביומא שם שאף היא דרך אכילתן ועי"ש משמע בשלדר"א פטור והצל"ח לא העיר מדברי רש"י אלו, יעיין בשו"ת שיבת ציון סי' ט"ו, ואפשר דשאני שזופין דחיך אוכל יטעם אף בבליעה, ועוד אפשר לומר דבלע לאו דוקא שלם אלא דנתמעך ע"י הבליעה תיכף וכדמשמע מתוס' מנחות שם, ויל"ע בתוס' יוכ"פ שם ומה שחלקתי שם מצאתי ברש"ש יומא שם שכ"כ, למש"כ בדף כ"ח לנידון ספק סוטה, עיין בשו"ת שיבת ציון סי' ע"ח עיי"ש בעיון – למש"כ על קושית התוס' בדף כ"ו דא"כ נימא לנפשי' יע"ש בשם הרצ"ח בשם היד המלך, לענ"ד לא"כ, חדא, דמ"מ רגלים לדבר הוא עפ"י ריב שמסתתרות לשם פריצות והורגין על רוב, ועוד, דהיכי שבא הע"א ואמר נטמאת א"כ איגלאי מילתא ורגלים לדבר שהסתירה היתה לשם פריצות וזנות, דעכ"פ אף אי נימא שאינו נאמן לאוסרה מ"מ משווא ליה שוב ספיקא דפריצותא ודבר מכוער וכיון שכן שוב נאמן נמי לאוסרה ודו"ק אלא שאיסתגר בקמייתא, – משה"ק בדף קל"ה לחלק בין טומאת בשר לטומאת הגוף שכחתי מלציין עוד שראיתי אח"ז גם הגהות מצפה איתן שהעיר ודיבר מזה:

בגמ' דאמר מ"ם תחומין דאורייתא, עיין בתוס' יו"ט מה שהקשה על הרע"ב דסתרי הדדי דבספ"ב דשבת אמר קראי אסמכתא יע"ש א"ל דסבר הרע"ב דמ"ד תחומין דאורייתא היינו כמו איסור דחצי שיעור דהוא רק איסור קל, אבל לא שהוא מדאורייתא כמו לאו בעלמא וללקות עליו, עיין בספ"ק דעירובין ובזה י"ל כמה הערות אך אכ"מ לפורטם, שם במשנה ה' יש לדייק דבדברי ר"י בן הורקנוס אמר לא עבד איוב את „הקב"ה" ורבי יהושע קאמר בלישניה שלא עבד איוב את „המקום" אלא מיראה, וא"ל דאצל מדת האהבה אמר „הקב"ה" אבל אם לא עבד אלא מיראה הוא בבחינת מקום שהוא מפני שהוא מקומו לכך ירא מפניו וקצרתי, ועיין בצל"ח ריש פרק חמישי דברכות מש"כ ליישב בגירסת המשנה דשם דאמר כדי שיכוונו לבם למקום ובדרך רמז כתב כי למקום עולה במספר רי"ו והוא גימטרי"א גבורה יע"ש ואם הוא במדת גבורה א"ש ביותר הכא ובסוף מס' מדות ג"כ תנן שאמר ברוך המקום וכו' ועיין תיו"ט שם מש"כ בזה, ויש ראיה לדבריו ששוב כשאמרו עוד הפעם לא אמרו רק ברוך הוא עיי"ש ודו"ק: בחיבורי הבאתי כ"פ דעת רש"י ביבמות נ"ח ע"ב בהא דמשני רב פפא האי תנא הוא וכו' ופירש רש"י בלשון שני דהאי תנא הוא דלי"ל הך דרשא דונקה האיש מעון ול"ל הך דרשא שקדמה שכיבת

בעל יע"ש והנה מלבד מה שהקשו התוס' שם דבכמה דוכתי פריך ומי בדקי לה מיא והתניא וכו' ולא משני האי תנא הוא משמע דליכא מאן דפלוג וכו' יעו"ש, יש להעיר עוד ממעילה (י"ט ע"א) ומפרש"י בעצמו דקאמר בגמרא שם ואקשה רחמנא (מעילה) לסוטה דאע"ג דלא פגים גבי הקדש נמי נתנה טבעת בידיה מעלה ופרש"י דבסוטה אע"ג דלא פגמה מעלה דסוטה פגומה ועומדת היא דאינה נוהגת אלא בבעולה כדכתיב וכו' יע"ש וא"כ מה יענה להאי תנא דנוהגת אף בשלא קדמה שכיבת הבעל וא"כ איננה פגומה מקודם, ועיין תוס' שם י"ח ע"ב ד"ה יכול וכו' דיש לפרש פירוש אחר אבל לפרש"י עצמו יקשה זאת וכנ"ל:

בגמ' דף ל"א הנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמיה דרבא חד אמר ליה אקריון בחלמאי וכו' ויעלצו בך אוהבי שמך וכו', לי הכותב השפל ונבזה בימי ושנות ראינו רעה ימי המלחמה מחמת המצוק התורקי כשעמדתי בפרק השאלה אם לברוח מפה עיה"ק או לאו אקריון בחלמאי הפסוק „וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה" וע"י זה עשיתי כל טצדקי ובעז"ה עלתה לי ונשארתי פה ירושלם ולא הצרכתי להגלות לנוע ולנוד על אדמה טמאה, ירק כדי לספר חסדי ד' כתבתיה פה לזכרון: מש"כ בדף נ"ו ע"ב על פרש"י שבדף י"ג ע"ב שהרגיש שם שלא מכר פשו את הבכורה ליעקב אלא שהוא לא יטול פי שנים, אבל לא שיטול יעקב פי שנים מצאתי עכשיו בשו"ת למרן הגאון בבית הלוי ח"ש דרוש ג' שהרגיש בזה הענין והביא פרש"י דמס' סוטה כאן וכן הביא מפרקי דר"א פרק ל"ח שאיתא שם דאמר עשו ליעקב נחלק כל מה שהניח אבא לשני חלקים ואני בורר שאני בכור והרי כיון דערער ואמר שהוא בכור א"כ אמאי אמר שיחלקו הכל לשני חלקים שווים הרי צריך שיטול הוא יותר לפי טענתו אלא הענין הוא שהודה שאין לו זכות בבכורה יותר מיעקבולא יעקב יותר ממנו אלא שרצה לברר חלק הגדול שהוא הגדול שנולד ראשון יע"ש עוד מה שהביא בשם ספר זרע בירך לבאר דברי המדרש רבה יעש"ה ופלא שלא הזכיר דברי המהרש"א ז"ל כלל מה שהקשה על זה מבב"ת, וצ"ל דאין ה"נ עפ"י האמת וכפי שכתבו המלאכים השטר קנה יעקב הבכורה פי שנים והעבודה והכל מה ששייך לזה, אלא שג' טעות רצה עשו הוא אדום להטעות את אבינו יעקב והניח מקום לערער על המכירה וכפי מה שביאר שם היטב בבית הלוי ויל"ע, [ואגב יש לעורר עוד עליו במש"כ שם לעיל מזה לבאר דברי המדרש עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות דא"כ אין מעלה בארץ ישראל על שארי מדינות כיון דגם שם יכולים להקריב וכו' יע"ש וכמדומה לי שיש מי שכתבו דאף בזמן שהבמות מותרות מ"מ זה

דוקא באר"י אבל לא בחי"ל עיין בסדר טהרות להרב דראדזין ובהגהות הגאונים שם והגאב"ד דלמבערג שם עיי"ש היטב ואין כעת לפנינו:

עוד ראיתי שם בבית הלוי תשובה מ"ב שכתב לתרץ דעת הרמב"ם פ"א מהל' סוטה שלא העתיק סוף לשון הירושלמי דמקנא לה אפי' ממאה בנ"א הוי סתירה ותפס ליה רק דין ראשון דנקט הירושלמי שמקנא לה משני בנ"א כאחד, והוא משים דאם נסתרה עם שלשה בנ"א כאחד, היא וודאי לא שייך לומר שישקנה דלאיזה ענין ישקנה דהרי גם אם זינתה עם אחד מהם הרי לא יהי' המים בודקין אותה דנמצאו השנים הנותרים הם עדים על זנותה דהם כשרים לכל עדות שבתורה דהרי הם כשרים לכל דבר ולא עשו שים איסור בהסתירה יע"ש את"ד, וכננס על גבי ענק אבוא להעיר ע"ד הק' דאם מיירי ששהתה כד"ט של כל אחד מהם, בוודאי לא שייך לומר שהם יהי' עדים שהרי הם בעצמם בכל הספק, ואפילו אם מיירי ששהתה רק כד"ט של אחד מהם וכמו שכתבתי כ"פ וכמו שנראה ג"כ מדבריו באות ג', עכ"פ היא אסירה עליהם כדין אחד לבעל ואחד לבועל וגם הם בספק שמא אחד מהעדים הוא הבועל, דהתורה עשתה ספק זה כוודאי איסור עליהם, ונכללים בכלל הטומאה והשרץ, וכשם שהבועל בעצמו אינו נאמן וכמו שהקשו כבר האחרונים על דעת הרשב"א, ה"נ הם חינם נאמנים בין לזכות ובין לחובה, ובכלל יש עוד להעיר על דבריו שבאות ב' ובאות ג' ועיין במנ"ח מ' שס"ה שכיוונו שניהם לדבר אחד ותבין היטב דברי הבית הלוי שקיצר הרבה בזה, ובאות ד' שם מחדש דקינו לא מקרי רק בשחושדה לזנות אבל באומר לה אל תסתרו מפני ששונא לפלוני או משום איסור יחיד ואינה חושדה שתזנה כלל רק שמזהירה על איסור יחוד נראה ד"א הוי קינו כלל עכ"ל ועיין היסב בפ"ת אהע"ז סי' קע"ח ובמחנה חיים חלק ו' ואכמ"ל:

מנחה חריבה פרק ששי שם במשנה מי שקינא וכו' אפילו שמע מעוף הפורח וכו' עיין פירוש רש"י ופירוש התוס' ובדברי התוס' שאנץ ושם הביא עוד פירוש הר"ח שפי' אפי' שמע מעוף הפורח שנטמאת יוציא ויתן כתובה כיון שיש לה קול על טומאה וכו' וע"ש ואיני יודע לפרש כלל המשנה לפירוש זה, ובמה ינוחו וישקוטו כל המית הקושיות שהקשו התוס' מקודם, גם א"י אם לפ"ז היה סתירה כדין מקודם אי לא, וא"כ מ"ט דר"י דא"י הא מהסתירה לבד כבר אסורה, וראיתי להרמב"ם בפי' המשניות שכתב ג"כ שיש לו ראיה מצפצוף העוף שהיא נבעלה אינו מותר לו להשקותה ולא להשאר עמה וכו' ומשמע מדבריו שהסתירה לא היתה כדין אלא שמצפצוף העוף שהיא נבעלה מאותה סתירה אבל הסתירה לא היה כי אם עפ"י עצמו וצ"ע, וברש"ש ראיתי אח"כ שהרגיש בדברי הרמב"ם אלא שכתב שכוונתו הוא כמו פירוש רש"י, ולא נתגלה לו שיטת הר"ח

שבתוס' שאנץ שמפרש לה ג"כ בטומאה ממש, ומצאתי בהגהות בני יששכר על משניות דפוס לעמבערג שמציין על הרע"ב דהרמב"ם מפרש לה בטומאה ופירוש לפירושו עיין בשו"ת ת"ה סי' פ"ט עכ"ל, ואיני יכול לעמוד על רמיזתו ואיזה ספר שו"ת כיון וחבל, ובתפארת כתב ג"כ ששמע עוף (פאפאגייא) שאומר שנסתרה ודרך העוף ההוא לחזור ולדבר מה ששמע מאדם מדבר ואף זה וודאי כך שמע גם הוא מאדם ולרמב"ם ר"ל ששמע שנטמאה, גם הרש"ש כתב שהרמב"ם כיוון לעוף ממין זה, וכבר קדמם בזה בקול הרמ"ז יע"ש, ובעיוני בזה נסתפקתי לר"י דבעי בסתירה שני עדים, האיך הדין אם עדים מפי עדים מהני, ועוד אם עד א' העיד ששמע מפי שנים האיך הדין, ועי' שו"ת פני יהושע מבעל מגיני שלמה אם כה"ג מהני בעידי מיתה והביא ראיה מעדיות, יעיין בשו"ת הב"ח ועוד בזה ואכמ"ל בזה ולא באתי אלא להעיר, שוב ראיתי בירושלמי דר"י אמר כל ההן פירקא משהתרה בה וכו' ורשב"ל אמר אפי' לא נסתרה וכו' יעוש"ה ובמפרשם שם ובפירוש הרדב"ז ז"ל ויש לפרש שם עפ"י דברי התוס' ורש"י ופירוש הר"ח אלא שאין הפנאי גורם לי כעת וחידוש על הק"ח שלא הביא כאן ירושלמי זה ומה שכתבו התוס' שאנץ להקשות על פי' ר"ח בזה"ל וע"ק דאמר בירושלמי בסוף פרקין בעי ר' יוסי שמע מעוף הפורח באויר שאמר אני ראיתיה שנטמאת ע"ז בא להעיד אם להשקותה כבר נדחית שלא לשתות אלא בא כדי להפסידה כתובתה הרי אין מפסידין ממין ע"פ ע"א וא"כ מאי קמב"ל ליה התם בזה הא מתני' מיירי בכה"ג ע"כ, לשין הירושלמי כפי מה שהעתיק א"א לפרשו ולישבו כלל, והאיך סתר בזה פירוש הר"ח ז"ל ?

אבל לפנינובירושלמי הגירסא הוא כך ר"י בעי שמע מן העוף הפורח אני ראיתיה שנטמאת את אמר לא היתה שותה ובא אחר ואמר אני ראיתיה שנטמאת מה בא להעיד וכו' יע"ש ולפ"ז אדרבה מבואר כפי' הרמב"ם והר"ח דשמע מעוף הפורח היינו שנטמאת ומבע"ל אם ע"א שבא אח"כ מהימן להפסידה ממון לחוד וצע"ג דברי התוס"ש: שם אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה וכו' יש לדייק קצת בלשון המשנה דנקט בלשון עבר לא „היתה" שותה הומ"ל אינה שותה וכמו שאמר לקמן אלא שלא תשתה וכו', ואולי י"ל מכאן אסמכתא למה שחידשו התוס' לעיל ו' ע"א ד"ה דגם לאחר שתיה ע"א נאמן יע"ש והדברים עתיקים במשל"מ ומנ"ח מ"ע שס"ה ואשמעינן אגב אורחא בלשון זה דבאמר אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה, פירוש לא היתה צריכה לשתות והיה נאמן ונאמן לפוסלה, – עיין במנ"ח שם שכתב וז"פ דעדסוטה אפי' עד מפי עד נאמן כמו שמבואר אפי' מעוף הפורח וכו' וכל עדות שהאשה כשרה לה עד מפי עד כשר וכו' וז"פ, עיין ירושלמי פ"ק הל' א' קרוב מהו שישקה, מי קרוב מבעלה עד מפי עד מהו

שישקה מה בינו לבין הקרוב ? קרוב אעפ"י שאינו כשר עכשיו כשר הוא לאח"ז עד מפי עד אינו כשר לא עכשיו ול לאחר זמן יע"ש וזה לרבי אליעזר בעדי סתירה וא"כ ה"ה בעדי טומאה לכ"ע וצ"ע דלא הביא הירושלמי את הברייתא דבכורות (דף ל"ו ויל"ע), וכן בירושלמי הכא הל"א אמר מה אנן קיימין אין בהן דשמע ולא ידע מן מאן שמע כעוף הפורח הוא, ואין בהן דשמע וידע ממאן שמע כעד מפי עד הוא אלא כן אנן קיימין פלוני מפלוני ופלוני מפלוני מילה דלית בה תומליוסים עכ"ל ועיין במפרשם שם בק"ע ופ"מ והו"ל להמנ"ח להביא זה:

בתורת הקנאות הביא מש"כ הק"א על הרמב"ם פ"א מסוטה דאפילו עד טומאה זה אחד מעדי סתירה דקמ"ל דלא נימא דלא יחשב לעד סתירה אלא לעד טומאה וליכא שנים בסתירה אלא א' בסתירה וא' בטומאה וליכא עדות כלל קמ"ל דמצרפי תרווייהו לסתירה והאחד נאמן על הטומאה עכ"ל והעיר ע"ז דבע"א לסתירה וטומאה למש"כ הש"ך פי' צ"ב סק"ט דאין העד עושה שתי פעולות לחייב שבועה להחשוד ולפטור לשכנגדו משום עד המסייע ע"ש וה"נ הרי הא דסתירה וטומאה שתי פעולות מע"א בדבר אחד הוא וכו' יע"ש, ובמחכ"ת ל"ד כלל לדין שבש"ך הנ"ל דהתם בא מתחילה לחייב את התובע והוא באמת חייבו שבועה, אלא ששם הדין לפנינו דא"י לשבע משום שהוא חשוד ותקנתא הוא דכשנגדו צריך לשבע וכיון שכבר כלתה פעולתו א"א לו עוד לעשות פעולה שניה ולפטור עכשיו את מי שמסייע לו, ובפרט שלכמה ראשונים אין העד המסייע פוטר כלל כידוע אלא דאף לדעה זו מ"מ בכה"ג שכבר עשה שלו והוציא כח עדותו על המכחיש אלא שהוא חשוד וא"י לשבע מחמת שאין אני מניחים לו לשבע והי עכשיו כפעולה חדשה, שוב אין לו כח בעדות ע"א לעשות פעילה שניה, אבל הכא הוא רק מוסיף ע"י העדותו האחת והראשונה שבשעת הסתירה נטמאה ג"כ ואין זאת פעולה שניה המתיחסת מעדותו אלא עדות אחת היא ושפיר מהימן ודו"ק ועוד יש לחלק אלא שקצרתי: שם ע"ב ד"ה בה ולא בקינוי, עיין בתוה"ק שהביא שכבר הקשה בהא דמהני ב' כתי עדים א' לקינוי וא' לסתירה דיחשב חלי דבר כיון דזה בלא זה ל"מ ומהרי"ף משמע, דגם בראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שעה ח"ד מקרי אם לא מהני עדותם לאיזי דבר וכו' ומתרץ לה עפ"י דברי הבא"י יע"ש, כבר הארכתי בזה לעיל בכמ"ק והבאתי בזה דברי הגאון שו"ת מהרא"ל צינץ ובספרי או"ת בדיני קדושין הבאתי כן בשם הרב אור שמח עיי"ש, ועיין בשער המשפט סי' צ"ב סק"א ודו"ק:

שם טעמא דקא מכחיש ליה הא לא קא מכחיש ליה ע"א מהימן מנה"מ וכו', פרש"י ז"ל ה"ה דהלל"מ אריש דקתני בהדיא אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה

אלמא מהימן וכו' כי מכחיש יע"ש, ולולי דמסתפינא יש מקום להרהר ולצפצף, דלפי מה שכתבו גדולי האחרונים דהא שע"א נאמן בסוטה לומר אני ראיתיה שנטמאת, הוא דוקה רק שמועיל בעדותו שאינה שותה שוב ומעכב השתיה וממילא שהיא אסורה וביארתי בזה דיש להסביר דהא דנאמן ע"א לו' הוא לא דהוי בירור בעצם העובדא שאנו מאמינים לומר שבאמת זינתה, אלא דגזה"כ כך היא שבכאן ע"א נאמן משום דמסייע ליה הרגלים לדבר לכך הוי מילתא בטעמא בצירוף הגזה"כ דלכל הפחות מעכב השתיה, אבל בירור גמור עדיין אין לנו, ובאמת מצינו חידוש גדול בירושלמי כאן ואשכחינן תניא דרבי ישמעאל אומר שני עדים עיי"ש במפרשים דבעינן שני עדים לטומאה, וזה נפ"מ רבתי לכמה ענינים ודברים שאין כאן המקום לפורטם, ואף דתני דבי רבי ישמעל מפני מה האמינה תורה ע"א בסוטה וכו', עיין בדף ג' ע"א, והתוס' בשבועות דף ה' ע"א ד"ה דתנא דבי וכו', מקשו מר"י אדתנא דבר"י יע"ש מ"מ עכצ"ל דתרי תנאי אליבא דר"י, ואכמ"ל בזה, וכן מצינו שם בירושלמי המחלוקת דרבי עקיבא אמר כשם שע"א נאמן לטמאותה כך ע"א נאמן להפסידה כתובתה ואמר לו ר"מ היכן מצינו ע"א בממון כלום וכו' יע"ש והוא משום דר"ט ס"ל דע"א בסוטה אינו מצד בירור גמור אלא מגזה"כ וא"כ י"ל דלהא האמינו ולהא לא האמינו וכשם שמצינו בחמש נשים השונאות, אבל ר"ע ס"ל עפ"י ההלכה דע"א נאמן בנאמנות גמורה ומחזיקיסזה אצלינו לבירור גמור ולכן נאמן גם להפסידה כתובתה וכמו שהשיב לי לר"ט דהיכן מצינו ע"א באשת איש כלום אלא כשם שע"א נאמן לטמאותה פירוש בנאמנות גמורה ושלמה כך ע"א נאמן להפסידה מכתובתה, כיון שהוא בירור גמור בוודאי גם בממון מהני ודו"ק כי קצרתי, ובזה יש לתלות נמי במה שחקרו אי ע"א נאמין לומר שלא נטמאת ולטהרה, בספק סוטה, עיין ש"ש ש"ו פכ"ז ועיין בספר אמרי בינה ח"ב דיני עדות סי' כ"ד שהביא דבס' אליה' רבה וזוטא מבעל מכתב מאליה' הניח דין זה בספק וכן משמע קצת מלשון הרשב"א בש"ם כתובות סוגיא דפ"פ שכ' דספק טומאה ברה"י דטמא משום דליכא מאן דאמר לא נטמא מבואר דאם אחד אמר דלא נטמא דמהימן רק בסוטה הואיל דרגל"ד א"נ הואיל דאיתרעא החזקה ומשמע דעד דעלמא נאמן עיי"ש ובנוב"ת חאה"ע סי' ט"ז כ' בפשיטות דבסוטה הואיל דיש רגל"ד אין ע"א נאמן לומר שלא נטמאה, ובירושלמי כאן שהובא קצת בתוס' לקמן דהיכי דמעידין על הסתירה ואינם מעידין אם נטמאה ואחד אומר דלא נטמאה בבירור תתקיים העדות בשאר יע"ש משמע דאינו נאמן שלא תשתה ושתהי' מותרת, ועיין ש"ך יור"ד פי' קכ"ז והוא משום דהא דע"א נאמן הוא רק לחצאין שמעכב שלא תשתה אבל לא מבורר עדיין עצם המעשה וא"כ לא האמינתו הורה רק באמר שנטמאת,

אבל לא באומר שטהורה היא, וא"כ י"ל דמרישא דע"א אומר שנטמאת לא הוי מצי להקשות כיון דמדאורייתא ע"א מהימן אידך היכי מצי מכחיש ליה, וכמו שביארתי לעיל ודו"ק אבל הכא קא פריך טעמא דקא מכחיש ליה הא לא קמכחיש ליה ע"א מהימן פירוש הא לא קמכחיש ליה להאי דאמר לא נטמאת, הוי ליה ע"א מהימן לומר ג"כ לא נטמאת וא"כ ראיה דע"א מהימן נאמנות שלמה וכנ"ל וא"כ אידך היכי מני מכחיש ליה גם להראשון ודו"ק כי קצרתי, ויש להביא קצת ראיה לדברי שכתבתי לעיל, מהא דכאן בירושלמי במשנה זו דעד אומר נטמאת מסדר הירושלמי מחלוקת רב אדא בר אחוה שאומר ע"א נאמן לטומאתה אין ע"א נאמן להפסידה כתובתה, אמר ר"ח מה טעם אמרו ע"א נאמן לטמאותה מפני שרגלים לדבר ופירש הק"ע דרב חסדא פליג על ר"א ואף להפסידה כתובתה יהא נאמן ורב אדא סובר אין מוציאין ממון ברגלים לדבר, ועיין בפירוש הפ"מ שם, ועכ"פ קשה מאי שייכות זה לסדר בכאן לעיל על מחלוקת דר"ט ור"ע הוי ליה לסדרו, ואבל לפמש"כ אתי שפיר, דזה גופא אי נאמן דוקא לטמאותה, אבל לא לטהרה ואי מצי מכחיש ליה, תליא בזה המחלוקת אי ע"א נאמן להפסידה כתובתה וכמו שהסברתי לעיל, ולכך מסיים בה נמי בירושלמי דשמעון בר אבא בשם ר"י אמר כאן לא היתה שותה ובע"א היו עורפין ומפני שבסוטה הוי רגלים לדבר ולכך נאמן זה שאמר נטמאת אבל לא דהוי בירור גמור:

עוד שם בסוגיא דע"א אומר נטמאת: כתב הרמב"ם פ"א דין י"ד האשה שקנא לה בעלה ונסתרה אחר הקנוי עמי בעדים והרי היא עומדת לשתות ובא ע"א והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא לה עמו הרי זו אסורה על בעלה לעולם וכו' עכ"ל הרמב"ם, כשנדייק היטב בלשון הזהב של רבינו ז"ל נראה כמיותר מה שכת' „והרי היא עומדת לשתות" וכן מה שכתב אח"כ „והעיד עליה שנבעלה בפניו" דהו"ל למימר ובא ע"א והעיד שנטמאה כמו שכתוב לקמן בהלכה ט"ז וכן הרבה פעמים, ואפשר ליישב קצת דמה שאחר הרמב"ם והרי היא עומדת לשתו', בא לאפוקי דאם בא אחר השתיה דאיני נאמן כמו שפס' לקמן פ"ג דין כ"ג דדוקא שני עדים נאמני' שתיה אבל ע"א שהעיד שהיתה טמאה אינה אסורה וכו' עיי"ש ועיין שה בחל"מ מה שהעיר בזה ובדעת התוס' סוטה דף ו' בזה, ומה שכתב שם המל"מ בסוף דבריו ודע דאליבא דרבינו דאית ליה דע"א לאחר שתיה לא מהני אבל קודם שתיה נראה בפשיטא דמהני אפי' לאחר שהקדיש את המנחה וכו' יעוש"ה, והיה לו להביא לשון הרמב"ם הנ"ל שכ' „והרי היא עומדת לשתות" דמשמע דמיירו לאחר שהקדיש, ואף שי"ל בהבנת הלשין ולומר דלישנא הכי הוא אבל מ"מ י"ל דזה כוונת הרמב"ם דאפילו לאחר שהקדיש המנחה ועומדת מוכן לשתות ג"כ נאמן,

ומש"כ והעיד „שנבעלה לפניו" רוצה אני להסתעוי מזה למש"כ בחידושי בפ"ק דאף דבשני עדים לא בעינן רק שיעידו כדרך המנאפים, מ"מ בע"א בעינן שיעיד עדות מעליא ולא שנסמוך עוד הצטרפות החזקה, דהיינו שנבעלה בפניו ממש, ועיין מש"כ שם בשם התנא תוספאה על התוספתא וזה כוונת הרמב"ם שכתב והעיר עליה „שנבעלה בפניו" פירוש שראה כמכחול וכו' לאפוקי שראה כדרך המנאפים וכו' ובכאן הקדים הקדמה כוללות לכל מקום שיזכיר בע"א שהעיד שנטמאה, היינו שנטמאה ממש שנבעלה לפניו ובזה י"ל מה שמסיים הרמב"ם שם ואפי' היה עד טומאה זה אחד מעידי הסתירה וכו', עיי"ש והרגיש כבר בזה מרן הכ"מ שם דא"י מה מלמדנו רבינו בזה דמהיכי תיסק אדעתין שיגרע מפני שהוא אחד מעידי סתירה עכ"ל, ולפמש"כ י"ל בדוחק דה"ק לרבותא דאפילו היה אחד מעידי הסתירה והו"א דסגי באומר שראה כדרך המנאפים, כיון דעל עצם היחוד יש לו עוד עדים המסיעיים, קמ"ל דבעינן שיאמר דיקא שראה כמכחול וכו' ושנבעלה בפניו אבל בלא"ה ח"נ וזהו דין חדש ולא באתי אלא להעיר, ועיין מש"כ הב"ח והב"ש סי' קע"ח ס"ק י"ב בכוונת דברי הרמב"ם שאמר אפילו אם עד הטומאה הוא וכו' עיי"ש, והנה המ"ל כתב בסברת הרמב"ם דאחר שתיה לא מהני ע"א דדוקא קודם שתיה גזה"כ הוא שלא תשתה כל שיש בה ע"א לטומאה וכיוונדליכא שתיה להתירה נשארה באיסורא יעש"ה, ונראה מזה דאין האמנת הע"א פועל אלא שלא תשתה ומעכב הבירור, אבל לא בעיקר הדבר ובאמתתו שנטמאה ומפסידה כתובתה וכדומה והארכתי בזה במק"א אי"ה ועיין בעמ"א, (עיין לעיל) אבל כעת קשה לי הדבר מהא דשבועות ל"ב ע"א הכל מודים וכו' דרחמנא הימניה וכו' ויש ליישב זה עפ"י דברי התוס' שם ולא גרע בע"א במקום שאילמ עיי"ש ע"ב וקצרתי, וכן יש להעיר מהא דפסק הרמב"ם בפכ"א מהל' עדות הל' ה' דבא ע"א והעיד שזנתה אחר קו"ס ונמצא אותו העד זומם משלם כתוב' וי"ל בזה עפ"י דברי הקצה"ח סי' ל"ח ובמנ"ח ואכמ"ל:

ועוד י"ל בפשטות דברי הרמב"ם שכתב ואפילו היה עד טומאה זה אחד מעידי הסתירה, דלפי סידור הלשון שכתב מקודם דהאשה נסתרה אחר הקינוי בעדים והרי היא עומדת לשתות, והרי הא שעומדת לשתות ע"כ משום עדי הסתירה, וא"כ הרי העד לא הגיד כלום בעת הגדת העדות של הסתירה, והיתה עומדת לשתות, ואח"כ בא העד אחד מעדי הסתירה והעיד שנבעלה בפניו, וא"כ איכא כאן קצת ריעותא, דאם האמת כדבריו הו"ל להגיד תיכף, ודוגמא לזה מצינו בגיטין (נ"ד ע"ב) רבא אמר כגון דאשכחי' ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר הכי אשכחי' ואמר ליה עיי"ש ובהרא"ש שם ובתוס' קדושין ס"ה ע"ב ואכמ"ל בזה, וא"כ שפיר הוה מיסק אדעתין שיגרע מה שהוא אחד מעדי סתירה, וקמ"ל

דהוא נאמן דרחמנא הימני' מ"מ ול"ד לגטין שם כמובן, אלא שעדיין יש לעיין ולמצוא מקור לדברי הרמב"ם אלו שבוודאי היה לו ראיה נכונה לזה, דאי מסברתו הוה אמר שיראה לי' כידוע דרכו בקודש, ועם כל הכוונות שבד"ק של הרמב"ם יש מקום ליישב קושית התוס' שבדף ג' ע"ב ד"ה ת"ל שהקשו בתמיה כיון דהוא קינא לה ונסתרה והשתא אתא ע"א דטומא' מסתמה בעל שתיק ולא מכחש א"כ מאי צריך קרא דע"א נאמן אפילו בטומאה בעלמא בלא קו"ס בכה"ג הוה מהימן וכו' יע"ש, די"ל דבכה"ג שנאמרו לעיל דאיכא ריעותא על העדאת הע"א איני נאמן אבל כאן בע"א דטומאה נאמן בכל נונא הנ"ל, ואולי שזה שקשותי' להרמב"ם הנ"ל קושית התוס' דבשותק גם בטומאה בעלמא נאמן ע"א, ולכך קאמר רבותא אפילו אם היה מעדי סתירה שיש בו ריעותא שכתבו הב"ח והב"ש או כמש"כ לעיל ואפ"ה גלי קרא שנאמן:

ובענין אי בעינן שהעד שאומר שנטמאה יאמר שנטמאה עם אותו שנסתרה או אפילו שנטמאה שלא באותה שנסתרה עיין משל"מ בפ"א דין י"ד וכ"כ בזה כ"פ עיין בפ"א ועוד והמשל"מ שם הביא שו"ת הרשב"א דאם הודה החשוד דאמרינן פלגינן דיבורא ואין אנו דנין אותו כאילו העיד שהוא עצמו בא אליה אלא כאלו העיד שזינתה ע"כ ומתמיה שם מאד דאף שמאמנים אותו שזינתה ופלגינן דיבוריה מ"מ מנ"ל לומר שהטומאה היתה עם אותו שקינא לה והרי זה כאלו העיד ע"א שנטמאת וא"י מי הוא הבועל דאין בעדותו ממש משום דלא קא מסהיד על מי שקינא לה וכו' יעו"ש וכן הקשה בח"ל, ועיין במנ"ח מה שתירץ בזה במצוה שס"ה, ואנסה גם אני לאמור בה רק להתלמד בה להשתעשע באהבתה של תורה דאפשר לומר בזה דאם יסבור הרשב"א כהתוס' דע"א מעכב שתית המים מלבדוק אזי יש לומר דכיון דאיכא עדות דפלגינן דיבורא לפנינו ב"ד של מטה ויש לנו על מה לסמוך בעיקר הטומאה והזנות, אז מצרפינן מה שכלפי שמיא גליא דהוא בעצמו שקינו לה ממנו הוא הבועל ומעכב עכ"פ שתית המים מלבדוק ולכך שוב איני שותה דהרי יש לנו במה לספק שיש כאן ע"א כלפי שמיא שהסגולה השמיימית אינה מועלת שוב, ובזה ניחא מה שהקשו האחרונים בלא"ה על הרשב"א דלפ"ד א"כ איך משכחת לה שתיה של המים, הלא תמיד יש הבועל החשוד שהוא יודע מהטומאה ולפי השיטה שמעכב גם ע"א בשתית המים ל ולזה י"ל דכיון שאף אם יאמר ג"כ אינו נאמן לא מטעם פלגינן דיבורא בעלמא שזינתה סתמא וכנ"ל א"כ כ"ז שלא הודה, אין כאן שום תורת עד עליה כלל שיעכב עוד סגולת המים, דעדיין צריכין אנו לכמה דינים לאוקמי עדותו ונאמנותו ותועלתו לבדיקת המים וכקושית המל"מ, אבל אם באופן שבא והודה לפנינו וב"ד נחתי כבר לזה לאוקום אותו בתורת עד, אז כבר שוב מועלת ידיעת השמים

שהוא הוא אשר טימא אותה לעכב עכ"פ בדיקת המים ומשום כך אינה שותה דאין לנו תועלת בהבדיקה, דשמא משום שהוא שקינא לה ממנו הבועל והעד שיודע ולכך לא בדקו אותה המים ודו"ק בזה, כי לא הבאתי עוד זה בכור הבחינה רק מפני חומר הקושיא הקלתי לי לדבר ולהמליץ בעד המלך מלכו של עולם התלמודי רבינו הרשב"א ז"ל, ועיין בנוב"ק א"ה סי' ע"ב ובנוב"ת א"ה סי' קס"א יעו"ש היטב, - והנה המל"מ העיר די"ל דהכא מיירי בשקינא לה מראובן ושמעון ובא ראובן והודה וכו' יעו"ש, הנה על דרך זה יש לומר עוד בגוונא דחיקי דמיירי שהיה ג"כ ע"א שאומר שזו זנתה עם איש ואיני יודע מי הוא, דלא מהני בלחודי' והשתא שבא הבועל ואמר כן ואמרינן פלגינן דיבורו, וא"כ איכא שני עדים על זנות ובשני עדים שאומרי' שנטמאה וא"י עם מי בוודאי דאיני שותה וכמו שמבאר שם המל"מ אח"כ ולא בעינן בעדים שיאמרו שזינתה דוקא עם מי שקינא, אלא שדוחק הוא, וגם י"ל דלא מהני דאפשר אמאן דקא מסהיד האי לא מסהיד האי ועוד כמה דיחוים ואכמ"ל עוד, ולפי הנ"ל יהי' נפ"מ להלכה כיון שאין אנו יודעין מי הבועל אסורה לכל העולם כמו שמסתפק בזה הברית אברהם שהובא בפ"ת סי' קט"ו ס"ק כ"ד עיש"ה ואחר כמה שנים מצאתי דאתי לידי שו"ת מהרי"א הלוי שהזכרתיו בפרק כשם ובסוף חלק שני לאחר הדרשות בסי'קס"א שם בעובדא דהוי שם כתב להעיר בדין זה שכתבתיו בעז"ה לענין ע"א בדבר מכוער דאינו נאמן, משום דבעינן דיאמר כמכחול משום דבעינן שיאמר דבר ברור יע"ש אברא דלפ"ז צ"ל הא דמבואר בש"ע סי' קט"ו וסי' קע"ח דאם הבעל מאמין לדברי העד חייב להוציאה זהו דוקא אם ראה העד כמכחול דבלא"ה אין העד מעיד בברור שבא עליה ולא מהני מה שהבעל מאמין לדברי העד, ומסתימת לשון הש"ע לא משמע הכי אלא גם בע"א אם העיד שראה כדרך המנאפין והבעל מאמין לדבריו נאסרת יע"ש, ולא העיר בעיקר הנאמנות של ע"א בטומאה ועכ"פ ב"ה שמצאתי לי רב להתעוררות סברא חדשה זו, והנה מבואר ברמב"ם ובמל"מ כתב דהתוס' ג"כ ס"ל דע"א אין מעכב שתית המים אם אינו לפנינו דאדרבה א"נ כלל, ואיני מובן לי כלל דברי המגדל עוז בפ"ט מנזירות דין ט"ז בהתנצלותו בעד הרמב"ם שכת בתוך דבריו „ולגבי סוטה כתיב ונסתרה למימר דבעיא מקום סתר הוא תדע דהא אסיקנא התם אפי' אחד בסוף העולם אין משקין אותה" יעו"ש וצ"ע, וגם יש לעיין מהא דאיתא בילקוט ובמדרש ובפסיקתה זוטרתא פ' נשא ונעלם מעיני אישה הא אם ידע בה בעלה אינו רשאי להערים עליה להשקותה יעו"ש ומשמע דמבדקה לה מיא אף שהוא יודע שנטמאה והלא אף הבע"ד וקרוב נאמן בעדות אשה וצ"ע וע"כ דע"א איני מעכב שתית המים ובודקין אותה שפיר, (שוב ראיתי במראה הפנים סוף פ"ו שהביא לשין הרמב"ם

ז"ל הנ"ל והביא דברי הב"ח הנ"ל והוא כתב דבא ללמדינו בזה דאפי' לא העיד זה העד על הטומאה באותו פעם שהעיד על הסתירה אלא דאח"כ בא והעיד שנבעלה וכן נראה מלשונו שכ' והרי היא עומדת לשתות והיינו אחר שנתקבל עדות הסתירה ובא ע"א וכו' דסד"א אם איתא דכוונתו על אותה סתירה למה לא העיד על הטומאה במעמד הראשון וכו' אלא דכונתי על סתירה אחרת היא ולא מהימן קמ"ל דאפי"ה מהימן ולא חיישינן לזה בדקאמר סתמא אפי' הוא אחד מעדי הסתירה, וע"ד שכתבתי לעיל ת"ל).

שם בתוס' ד"ה כאן בבת אחת יכו', עיי"ש ובתוס' שאנץ כתב עוד א"נ י"ל דגבי אשה בעלמא שהיא מדרבנן ופירוש שהקילו רבנן להאמין ע"א מדרבנן משום חומר שהחמירו בסופה לכך החמירו להפליג בין בבת"א ובין בזאח"ז, (ולא בעינן להגהת הגליון)) אבל בסוטה שהיא דאורייתא אינו מפליג בין בבת אחת לזאח"ז, יע"ש, ואפשר עוד לאמר עפ"י מה שהביא הש"ש כ"פ דברי הר"ן בתשובה סי' מ"ז דבעדות אשה אע"פ שהגיד חץ לב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים לפי שאיני מדקדק בדבריו במה שאומר חוץ לב"ד ואף כשאומר בב"ד נמי יכול לחזור ע"י אמתלא יע"ש ועיין בח"ד סי' קכ"ז ובקהלת יעקב שלו ובמשובב נתיבות ולפ"ז א"ש דכיון דכל זמן יכול לחזור מעדות אפי' הגיד בב"ד א"כ אין עדיין שם עד עליו כיון שיכולים בעצמם לחזור מדבריהם כש"כ אחרים יכולים להכחישם ולא יהי' אפשר לגמור עדותן אחרי שכבר הוכחשו וכיצד אנו יכולים לקבל עדותו כשנים משום שהתורה האמנתו הרי עדיין אין כאן נאמנות דלא עביד ומהני כלל בעדותו ולכך שפיר לא אמרינן דאין דבריו של אחד במקום שנים כי אם כשנתחזק עדותו בב"ד עד שהתרוהו על ידו ועשו מעשה ההוראה וכיון ששוב איני יכול לחזור בעצמו מדיבורו יש מעכשיו עליו תורת עדית והאמינוהו כשנים, אבל בעד סוטה דלפי מה שכתבו התוס' בדף י' ה"ה אפילו עד אחד שאפשר לו להעיד בב"ד אף שלא העיד עדיין אלא שהוא במדה"י מ"מ אין המים בודקין את אשתו ואינה שותות א"כ בדיבורו וידיעתו לבד נגמר הענין ושפיר אמרו דאין ע"א שאומר לא נטמא יכול להכחיש דנאמן הוא כשנים אף כשלא אמר בב"ד שהרי כבר מועיל עדותו אן שלא העיד עדיין שכך הוא הדין בעדי טומאה דאף שעדים בצד אסתן מעכב שתית המים ולכך בכל אופן נאמן הראשון כבי תרי, ואפילו בבת אחת, ואפשר דפליגי בזה עולא ומ"ד דשותה ודו"ק כי קצרתי, ואפשר נמי בזה ליישב קושית התוס' דלקמן ד"ה הא וכו' דהיכי היי מתרץ ר' יצחק ההוא דאמרו לו וכו' דמביא אשם תלוי כיון דהאמינה תורה ע"א וכו' חטאת הוי לי' לאתוי' עיי"ש דדוקא לענין סוטה ס"ל לר"י דלא היתה שותה משום ידיעת העד הראשון שחל עדותו תיכף, אבל לא לענין חלות העדות שאכל חלב ודו"ק ועיין היטב בש"ך יור"ד

סי' קכ"ז, ושו"ר מש"כ בתוה"ק כאן יע"ש ודבריו נכונים, ומש"כ שם לפירש"י בשבת דהא דע"א נאמן בעד מיתה הוא מטעם דכל דמקדש אד"ר מקדש ואפקעי רבנן וכו' די"נ דלאו דמתקני התקנה הפקיעו הקדושין משעת עדותו אלא תקנו שהב"ד בהתרתם מפקיעין הקדישין והביא ראיה מגיטין ל"ו ע"ב דע"כ דהתקנה היה שהב"ד שבכל דור המה יפקיעו וה"נ בנד"ד תקני שכל ב"ד שיביא לפניהם ע"א להעיד על מיתה יתירו המה ובהתרתם יפקיעו הקדושין וממילא אם קודם ההתר' בא עד המכחישו לא יתירו עכ"ל, והו"ל להבי' סייעתא מדברי רש"י ז"ל בב"מ (צ"ו ע"ב) בהא דבעי רמב"ח בעל בנכסי אשתי מי מעל וכו' נמעליה ב"ד וכו' ופרש"י נמעלו ב"ד של ישראל שבאותו הדור שכל תקנות משפט תלויים בהן ועל ידיהם נוהגות חוקות המתוקנות לדיבור מאז והוי כמו שתקני לי הם קנין זה ונמצא הם המקנין עכ"ל ובס' ד"א סי' כ"ט הביא כן בשם ס' מקור מים חיים ח"ב סי' א' בענין ביטול הגט שהביא בשם הגר"י מקארלין זצ"ל ראיה מדברי רש"י אלו לשיטת הראב"ן דהא דאמרינן בכל דוכתי אפקיעינהו וכו' ה"מ בימי חכמים הראשונים שהיה כח בידם להפקיעהקדושין אבל בזה"ז לא ומשום דשיטת הראב"ן היא שכל ב"ד וב"ד בדורו מפקיע הקדושין, ולא שהפקיעו ב"ד הראשונים בימיהם עד דור אחרון ועיי"ש, וילע"ק מהא דאמרינן אנן שליחותיהו קא עבדינן ועיין נתיבות ונחל יצחק חו"מ סי' א', ושוב ראיתי במשכנות יעקב להגאון דקארלין ז"ל הנ"ל וראיתי שם בסי' ל"א חחו"מ ששם למד דין חדש עפ"י דברי רש"י הנ"ל והא דהפקר ב"ד הפקר וודאי בעינן מומחין ואין יכולין להפקי' בזה"ז רק משליחותאי דקמאי וקיי"ל כי עבדינן שליחותייהו וכו' עי"ש וכל דבר שי"ל שאין בזה תיקון העול' לא עבדינן שליחות' ונפ"מ לענין שמטת כספים עיי"ש:

שם בתוס' ד"ה הא וכו' תימה היכי הוי מתרץ ר' יצחק וכו' ירושלמי וכו' שמעין ב"ר אבא בשם ר' יוחנן כאן לא היתה שותה ובע"ע היו עורפין וטעמא מפני שכאן רגלים לדבר וכו', נראה דכיוונו בזה ליישב הקושיא על ר' יצחק די"ל דס"ל כר"י דדוקא הכא לא היתה שותה, אבל בע"ע היו עורפין וה"נ כן שם בע"א אמר אכל וכו' וז"פ ועיין כריתות שם, ומה שמסיימי התוס' דמסיק נמי התם דבעידי טומאה לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מפני שרגלים לדבר ע"כ עיין היטב שם בפירוש המפרשים בק"ע ופ"מ, ולמה שחקרו הגרע"א ז"ל בתשובה וכן הנו"ב ז"ל אם בעדות מיתה אמרינן עדות שבטלה מקצתה וכו' ולכאורה אשתמיט להו דברי התוס' דהכא דמשמע דבשאר עדות נשים שייך ג"כ עדות שבטלה, דאי כסברת הנו"ב סי' מ"ה והגרע"א ז"ל ס' ק"ב א"כ למה הוצרך הירושלמי למיהב טעמא בסוטה מפני שרגל"ד הא גם התם כל הפסולים

כשרים זולת רשע דאורייתא כמו בעדות אשה כמש"פ הרמב"ם פ"א מהל' סוטה, אך י"ל דכוונת הירושלמי הכי הוא באמת מהאי טעמא דמשום דרגל"ד ומהני רל עדות של הפסולים ולכך לא אמרינן עדות שבטלה וכו' ואדרבה הוי סעייתא מזה לדבריהם של הגאונים הללו אלא שהו"ל להביא התוס' הזה בשם הירושלמי, ומה"ט לא הבנתי מה שהעיר האמרי בינה דיני עדות סי' כ"ד במה שאמרינן כאן וכן פסק הרמב"ם דאם בא ע"א כשר ונשים רבות או הפסולין אומרים לא נטמאת ה"ז שותה שע"א ופסולים רבים כמעמ"ח דמי, ויקשה דאמאי הפסולין נאמנים לשווי' ספק נימא עדש"מ בטלה כולה כיון דהעידו על אותו זמן שאומר הכשר שראה שנטמאת דלא נטמאת והעידו על הכשר שהעיד בשקר וע"ז א"נ למפסלי נימא בטלה כל עדותן וכו' עיי"ש ולפ"ד הגאונים הנ"ל הלא י"ל פשוט דבכ"מ שנאמן ע"א ל"א עשמב"כ, ובעצמו הרגיש בהטעם דצ"ל כיון דאף פסול נאמן לענין טומאה ע"כ לאו שם עדות הוא רק מטעם רגל"ד ואומד' ונגד זה נאמן אף פסול להכחישו עיש"ה, ועיין בנחל יצחק סי' ל' סי' ב' באריכות על דברת המחנ"א הל' עדות סי' ו' אי שייך בכה"ג לומר עש"מ יע"ש:

שם דף ל"ב תוס' ד"ה מהו דתימא וכו' י"ל דהכא איצטריך דאפילו לקולא אע"ג דרגלים לדבר וכו' עיין במהרש"א שהקשה דאדרבה כלפי לייא יע"ש ועיין בקרן אורה וברש"ש ובת"ה, ואפשר ליישב בדוחק דכוונתם לומר אע"ג דרגלים לדבר ולכך פסולי עדות נאמנים ולא היה צריך כלל לומר דניזול בתר רוב דעות כבכל עדות דעלמא ולכך קמ"ל דניזול בתר רוב דעות והא דפסולי עדות נאמנים מ"מ לאו שם עד עלייהו ודו"ק אבל דוחק הוא, וד' יזכני ללמוד ולהבין את תוה"ק בהרוחה ובשכל והבנה, הדרן עלך פרק מי שקינא: שירי מנחה בהא דמבואר במשנה דגם עבד ושפחה נאמנים בסוטה, מבואר בנחל יצחק הל' עדות סי' ל"ה דנאמן מה"ת כמבואר בירושלמי סוטה פ"ב הל' ב' דז"ל ועד אין בה אין לי אלא עד מניין אף עבד ושפחה ת"ל ועד אין בה מ"מ עכ"ל משמע דנאמנים מה"ת ובפתיחה לספר מראות הצובאות כתב דעבד ואשה נאמנין גבי טומאה רק מדרבנן ע"ש אבל מן הירושלמי מוכח דנאמנים מה"ת יע"ש וכן יש להוכיח משמעת' דאל"ה יש לחלק בפשיטות בין ע"א לפסולי עדות דזה נאמן מדאורייתא, ואלו רק מדרבנן ודו"ק וקצרתי, והקשה שם בנח"י אי עבד נאמן מה"ת מאי פריך במכות דף ח' ע"ב דכוותי' גבי עבד שהעיד והוזם עבד ברעדות הוא, והא משכח' לה גבי עדות סוטה ולוקה משום לא תענה, ע"ש ומתרץ לה היטב דכל עד שאינו עד בשאר דוכתי אינו מתחייב משום לא תענה וע"ש וכ"כ באמרי בינה, ויש להעיר בזה על שיטת רש"י בפ"ק דגיטין דעבד כשר

לעדות מה"ת שרמזו בתוס' ב"ק פ"ח ע"א שם, א"כ יקשה מאי פריך שם במכות עבד בר עדות הוא הא מדאורייתא כשר לעדות הוא בכמ"ק ?
ואפשר דגם דעת רש"י המכשיר הוא דוקא בדיני ממונות, אבל לא בד"נ ומלקות והרבה סברות יש לחלק בהם וקצרתי, ועיין במראה הפנים בירושלמי לקמן פ' ע"ע כתב דהרמב"ם סובר דאשה אינה נאמנת בסוטה מדאורייתא כ"א מדרבנן יע"ש ובקרן אורה בחידושיו לסוף מס' יבמות מדחה זה עיי"ש ועיין בנחלת יהושע סי' י"ד בזה עייש"ה, ועיין באהע"ז סי' ז' סי' שפסק הרמ"א דאפילו נשים שא"נ בעדות אשה כגון חמותה וכו' נאמנות בשבועי' יע"ש כתבו בשם העצי ארזים שמתרץ שם קושית הב"ש, משום דיש ללמוד מסוטה דנאמנות שלא להשקותה וה"ה בשבויה ומתרץ שם קושית הגהת מל"מ פ"א מסוטה דפסק הרמב"ם כר"ע דה' נשים המעידות במיתת בעלה אם היא ב"י לכהן דמותרת לאכול בתרומה, ואמאי נאמנות בסוטה לאוסרה על בעלה יע"ש ותי' דהתם נאמנות מדאורייתא לענין שתיה כמו שאר כל הנשים ולא רצו חכמיםלעקור לאו דמחיקה עיי"ש ועיין בית מאיר סי' קע"ח ובמק"א הערותי בדברי הקרבן נתנאל במס' מו"ק פ"ג אות פ' על דברת הרא"ש שם עייש"ה והעיר לבסוף ואפשר אותן חמשה נשים מתאבלין עליהם אף שאין משיאים אשה על פיהם וצ"ע עכ"ל וכאן קצרתי ובהא שהבאתי מחלוקת האחרונים אי ע"א נאמן לטהר בסוטה עיין נו"ב חאהע"ז סי' ט"ז וש"ש ש"ו ובעמוד אור סי' צ"ו הביא שם מהתשב"ץ סי' פ"ט דאיני נאמן ע"ש, הנה דוגמת זה מצינו בשבויה דהכל נאמנין אצלה לטהר ואפי' מסל"ת וכתב הרמ"א שם אהע"ז סי' ו' דאינו נאמן להחמיר והביאו האחרונים שם דאפילו ישראל כשר לא מהימן להחזיק כוודאי טמאה ול"ד לסוטה משום דהוי קו"ס ועיין רש"י כתובו כ"ג ע"ב ד"ה איהו וכו' דע"א בטומאה אינו כלום אלא בסוט' בלבד יע"ש, – למש"כ בדף כ"ו אי בני ישראל ממעטי גרים יש להזכיר גם מה שהעיר בפ"ת ליור"ד סי' קנ"ז ס"ק ז' לחקור גבי מה שצריך למסיר נפשו על קידוש השם ית' או דוקא ישראלים ולא גרים כדאיתא במס' סוטה דף כ"ו ע"א דבני ישראל משמע למעוטי גרים והכא כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ושמא גם הכא יש איזה ריבוי עכ"ל לסוטה דף כ"ח ע"א בתוס' ד"ה וו שאסורה בתרומה וכו' עיי"ש מש"כ, ועיין עוד תוס' הרא"ש ליבמות (דף ס"ח) ושם העיר עוד מבת כהן שנשאת לישראל יוכיח ותירץ דאיתא בחוזרת ע"ש, וראיתי למי שהעיר עוד בזה על דעת המגיה בט"ז אהע"ז (סי' ז' ס"ק י"ג) דהשיג על הב"ש דאין ראיה מתוס' יבמות דף נ"ז דנתחללה מחמת חופה בלא ביאה, משום דשם מיירי לענין פסול תרומה היא נפסל' בביאת' לחופה, אבל לענין חלול בהדיא קאמר בגמ' שם (דנ"ט) דביאה הוא

דמשווה לה חללה עי"ש, וא"כ לדבריו נימא כאן חופה לפסול בלא ביאה יוכיח שאסורה בתרומה ומותרת לכהונה דלא נתחללה עדיין ע"כ, ולענ"ד יל"ד דל"ד דהתם הוי' טעמא דתליא אכילת תרומה בקנין ולכך בחופה לבד הו"ל קנין לפסול ואינה אוכלת, אבל בעצם החילול לא הוי עד שעת ביאה, אבל הכא דשניהם מטעם איסור הוא ולכך לא הוי יוכיח לק"ו דכאן והוא כעין שכתבו התוס' גבי בת ישראל, ודו"ק וי"ל היטב בט"ז שם ותבין:

למש"כ בענין אי בעדות נשים אמרינן עדות שבטלה מקצתה וכו' מירושלמי שהביאו התוס' דף ל"א, ראיתי כעת במקרה בתחילת ספר שו"ת עדות ביהוסוף בהגה"ה שם אודות זה, וכמדומה שכבר דיבר מזה בשו"ת ברית אברהם בחלק אהע"ז ועיין המעיין – מה שכתבתי בדף קל"ט ע"א שכחתי מלציין שגם הגאון יעבי"ץ ז"ל במכילתין דף כ"ז ע"א עמד בזה דמי ס"ד שזונה אסורה להנשא עוד גמרי וכו ברם בא"א שהיתה דומה ממש שמא אה"נ אסורה לאדם שישאנה וכו' עיי"ש: מצאתי בין כתבי ידי (הערה) בזה"ל לכאורה יש להעיר דבמשכן כ"ז שהיו ישראל שרויין במדבר לא היו צריכים כלל לבירור דהשקאת מי המרים גבי סוטה, משום דהא המן הגיד הכל כדאמרינן ביומא (ע"ה ע"א) וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין זה אומר היא סרחה עלי והיא אומרת הוא סרח עלי אם נמצא עומדה בבית בעלה בידוע שהיא סרחה עליו יע"ש וי"ל ושייך דבר זה לדף ט"ז ע"א ובמש"כ שם בחדושי עיין בדף ס"ט ע"ב, ואף דאניסא לא סמכינן, מ"מ הרי לא נצטרך למחוק שם שמים ע"ז כדי לעשות שלום הלא השלום יבורר מאיליו וכה"ג כתב בתוס' ישנים שם גבי הא אי הוי בן ט' לראשון וכו' ועדיין לא גזרו שצריכות להמתין ג' חדשים הבחנה כי לא הוצרכו עדיין שהמן בודק עכ"ל, ואפשר לומר דבכה"ג שעשה קו"ס כדין לא היה המן מברר, אלא דוקא השקיית מי סוטה וי"ל: עוד מצאתי כתיב אצלי חקירה אם אחר שבא עליה בעלה בדרך באו עדים שלא נטמאה באותה סתירה שקנא לה עליה דאז אין בה איסור דונטמאה מכ"מ אסורה לכהן מטעם זונה כיון דעכ"פ בעודה אסורה לו מטעם ספק בא עליה בעלה ביאת איסור ועשאה זונה עיין ערוך לנר יבמות דף ס"א, ויש לעיין בברכ"י אהע"ז סי' י"א כה"ג בבא על א"א ונודע אח"כ שמת בעלה כבר מקודם עיי"ש ובפ"ת שם ועיין בספר למודי ד' לימוד ועוד בספרי הספרדים ואכמ"ל:

בסוטה דף כ"ד אי משקין מעוברת ומינקת חבירו דלר"מ אין משקין ועיין שיטת הר"י מאוריינש, יעוין בשו"ת שאילת שמואל סי' פ"ט אמנם מה שהעיר שם מתמורה על הרידב"ז, נעלם ממנו המל"מ דהל' גירושין שעמד על כל זה ועיין בשו"ת שבחדושי רע"א,

ועיין בספר יד אהרן שעל אהע"ז ואכמ"ל בזה: ועיין שם בסימן ע"ו מש"כ על דברי התיס' דדף כ"ח ע"א, וג"כ נעלם ממנו דברי הגרעק"א ושו"ת ח"ס ושו"ת שיבת ציון, וכ"כ בזה בפנים בענין קמיצת כהן שנשרף ובכהן חלל עיין הגהות יד אברהם יור"ד סי' ס"א באורך יעו"ש, ועיין ברש"י דף ו' ע"א ד"ה ויש לו אחיו וכו' שנולד לאביו מן הגרושה ונתחלל מן הכהונה ומותר בנשים הפסולות לכהונה וכו' עיי"ש, וכ"פ באהע"ז סי' ז', ובסנהדרין ד"ח עיניו של אבא גבוהות היו עי"ש, - לסוטה דף י"ח ת"ר זאת תורת וכו' עיין פלפול בזה באור חדש פ' נשא ובכמה דברים הנוגעים למס' סוטה עיי"ש: במש"כ ר"פ לענין חצי דבר בעידי סתירה, כתבתי בזה לדייק לשון המשנה דריש סוטה מקנא לה עפ"י שנים ומשקה לה עפ"י שנים, דלכאורה הלשון מיותר דהול"ל ומקנא ומשקה עפ"י שנים, אבל לפי הנ"ל א"ש דא"ל דהייכולים למטעי לומר דבעינן גם ע"ס דוקא עפ"י הני עדים שקינא לה עפ"י דאל"כ הוי חצי דבר ועיין שו"ת מ"נ ובס' או"ש קמ"ל דלא בעינן כאשר כתבו הם ז"ל ונכון: בריש פרק מי שקינא שהבאתי פירוש הר"ח, ראיתי אח"כ במאירי שהביא ג"כ מה שפירשו גדולי קדמונינו שדבר זה בטומאה נאמר כלומר קנא לאשתו בעדים ונסתרה בעדים אפי' שמע מעוף הפורח שנטמאת לא ישקה וכו' וכן העתיק לשון הרמב"ם שאפי' היה העד טומאה אחד מעידי סתירה עצמה ומ"מ דוקא כשהעיד על טומאה שבאותה סתירה שהעידו עליה שנים הכשרים אבל אם העיד כן על סתירה שהיא בלא עדים הרי היא כעדות דעלמא שאיני כלום וכו' עכ"ל וידוע שעפ"י רוב שיטת הרמב"ם מדברת מתוך גרונו ומאיר לעולם התלמודי, ובמליצת המשנה עוף הפורח כתב כלומר ממי שאין ראוי לסמוך עליו שנסתרה אסורה לו ויש מפרשים אפי' לא שמע אלא שהוא מאמין מצד אי זו אמתלא והוא ענין שמע מעוף הפורח כלומר שסמכה דעתי בכך מצד שכך הבין לפי דעתו דרך נחש מצפצוף העופות וכו' את"ד:

למה שהזכרתי בדף נ"ה ע"א אי יש גירושין לבני נח אדכרנא מילתא מה שמצאתי כתוב אצלי הערה על הירושלמי דקדושין (פ"א הל' א') דאמר התם מילתא דר' חייא רבה אמרה עכומ"ז אין להם גירושין דתני ר' חייא בן עכומ"ז שגירש את אשתו והלכה ונישאת לאחר וגירשה ואח"כ נתגיירו שניהן אין אני קורא עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וכו' עכ"ל הירושלמי, ולא זכיתי להבין פירוש הפשוט דהא כיון שגר שנתגייר כקטן שנולד אף אם יש להם גירושין מותרת וצע"ג ודברי הפ"מ שם צ"ע ביותר דהרכיב לשני דברים כאחד, ועי' תוס' כתובות ג' ע"ב ובראי" וריטב"אש ורשב"א שם, ובתוס' סוטה כ"ה ע"ב ובתוס' שאנן שם: במה שכתבתי בהגה בדף כ"ט ע"א יע"ש ברמב"ם רפ"ב מעבדים שכתב עבד עברי שמכרוהו ב"ד והמוכר עצמו נקנה

בכסף ובשטר כיצד בשטר כותב לו על הנייר או על החרס הריני מכור לך וכו' יע"ש, ויש להעיר דבירושלמי פ"ק דקדושין הל' ב' קאמר ר' אמי בעא פשיטא זה שהוא נמכר בב"ד ב"ד כותבין שטרו זה שהוא מוכר עצמו מי כותב את שטרו וכו' עי"ש וא"כ פשיטא ליה להירושלמי דמכרוהו ב"ד ב"ד כותבין שטרו, והרמב"ם כייל לה בהדי הדדי מכרהו ב"ד ומוכר עצמו דהוא כותב את השטר וצ"ע שו"ר בש"ק ומרה"פ שהביאו דברי הרמב"ם הנ"ל והעירו עליו ולא הרגישו גם בפרט זה של מכרוהו ב"ד דלהירושלמי פשיטא דב"ד כותבין שהם המוכרין ולא הוא, ויל"ע במנ"ח פ' משפטים: במש"כ בשירי מנחה דף קמ"ב ע"ב להעיר שם על הבית הלוי נשמט מלציין כי כמדומה העירו שם בעצמם מהגמ' דמגילה ד"ח דאמרינן אמר ר"י בית חוניו לאו עובדי ע"ז ומקריבין אע"פ שאין בית יע"ש ומבואר דאפילו בחו"ל כמו בית חוניו שהיה במצרים מותר עיי"ש וכן העירנו לזה הגאון מהרי"ח זאנענפעלד שליט"א מבית חוניו הנ"ל ויל"ע שם בסדרי טהרה:

מנחה חריבה פרק שביעי שם דף ל"ב ע"א אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ופרש"י מה שהכהן אומר לה ול"א צריך לאומרה בלה"ק כדרך שנכתב וכו', כבר כתבתי בדף י"ז לדחות דברי המחבר מה"ק שכתב כאן דמזה מבואר דפרשת סוטה היה כתובה בלה"ק דוקא וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' סוטה ה"ח וכו' יע"ש, דיש לדחות דמזה שכתב רש"י הלשון „כדרך שנכתב" הכוונה הוא כדרך שנכתב בתורה, וכן מורה לשון תוס' שאנץ ז"ל שכתב ולא אמרינן שצריך לאומרם בלה"ק כדרך שנכתב נצטווה לאומרו וכו' יע"ש, והא דפירש רש"י פרשת סוטה הוא מה שהכהן אומר לה וכו' הוא משום דבגמרא מפיק לה מואמר וכו' א"כ ע"כ הכוונה הוא על פרשת סוטה הנאמרת ולא על הנכתב שנמחקת, וכן מורה לשון המשנה ואלו נאמרין ולא אמר הנכתבין וז"פ ומה שהביא רש"י הסיפרי ומה יבמה הקלה וכו' סוטה חמורה וכו' היינו שיבמה היא בלאו וסוטה היא במיתה היינו מה שזינתה תחת בעלה אבל לא סוטה על בעלה שהיא רק בלאו או בעשה, וראיה למש"כ לעיל בתוס' דף כ"ח ע"א ודלא כבעל מ"ק שם וז"פ וכמש"כ שם - שם ווידוי מעשר וכו' עיין פרש"י וכתב ולא אמרינן בלשון זה הזקיקו הכתוב לאומרה בלה"ק ע"כ, ועיין תוס' יו"ט סוף מס' מע"ש שהביא בשם הרמב"ם שכתב וזה הדרש שהוא דורש בכאן אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת ווידוי וכו' אבל בשעת קריאה איני קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שניתנה ע"י הנביא וזה מבואר מאד, עכ"ל וצע"ק וי"ל, ועיין בתוס' מגילה י"ז ע"ב ד"ה בכה"ת וכו' ומה שתמה עליהם בטורי אבן:

שם בתוס' ד"ה אלו וכו' אבל בכל לשון משמע בין שומע ובין אינו שומע ובגמרא לא משמע הכי, ע"כ עיין במרה"פ בירושלמי מש"כ בזה, ועיין לקמן ל"ג ע"א ברכת המזון

וכו' ובתוס' ד"ה ברכת וכו' ומסתמא בלשין שאתה מכיר שתתן שבח להקב"ה בלבב שלם להנאתך וכו', הרי שבעינן שיכיר בעצמו השבח שנותן להקב"ה וה"ה בכל הדברים – שם בתוס' ד"ה ק"ש וכו' דתפלה וק"ש דרבנן, עיין לקמן בתוס' ע"ב ד"ה ורבי וכו', מבואר דלא ס"ל כהרמב"ם דעיקר תפלה הוא מה"ת וכן פסוק ראשון של ק"ש הוא מה"ת לכ"ע, – ומה דפשיטא להו דבהני הלל וכו' יוצא אף שאיני שומע וכו' אפשר דהראיה מהא דמצינו במי שא"י לקרות אחרים מקרין אותו אף שאינו מבין כלל והוא בור, אך י"לדבלה"ק שאני וכמי במגילה הלועז ששמע אשירות יצא, ועיין במ"ק שהזכיר שיטת רש"י והרא"ש בפ"ג שאכלו ס"ו עיי"ש, מעיין היטב בקרן אורה כאן בכל הסוגיא ועיין בס' ד"א סי' ל"ד שהעיר ג"כ כזה דא"כ דשמע היינו לשון הבנה א"כ מאי פריך לקמן לימא קסברי רבנן כל התורה כולה בלה"ק נאמרה ואס"ד בכל לשון שמע דכתב רחמנא למ"ל ולשיטת התוס' אין זה קושיא כלל דאיצטריך שמע לאשמיענן דצריך שיבין דוקא את הלשין שהוא קורא בו עיי"ש, וא"ל קצת דאי ס"ל דכה"ת בכל לשון נאמרה וכו' הוא בודאי משום הטעם דבעינן דכל אחד יבין את אשר לפניו דאל"ה אין תועלת בקריאת ולימוד התורה, וכן ראיתי שהביא בת"ה בשם הבאר יצחק חיור"ד סי' כ"א דכתב בטעמא דת"ק דרשב"ג דספרים נכתבין בכל לשין דילפינן מדכתבו התירה על האבנים בע' לשון שנאמר באר היטב, וא"כ פשיטא שבעינן שיבין מה שהוא אומר וכותב ולכך פריך שמע ל"ל להורות שיבין בכל לשון שהוא אומר ועיין היטב בקרן אורה בד"ה ורבנן סברי וכו' עיי"ש, ועיי"ש עוד מש"כ לענין ספירת העומר שכתב המג"א דבעינן שיבין מה שהוא סופר והשאילת יעבץ ח"א ס"ס קל"ט חילק ע"ז, עי"ש ועיין באחרונים שם סי' תפ"ט סק"ב, – עוד יש לעיין מדוע שייר במתניתין קריאת התורה, וליתני או בבבא דנאמר' בכל לשון, או דוקא בלה"ק ולכל חד כדאית ליה, ועיין קרן אירה ובת"ה וקצרתי, – עיין בגליון הש"ס שהביאו מה שהקשה התוס' בשבועות דמדוע לא תני שבועת הדיינין וכו' עיי"ש וכן כתב כזה בתוס' שאנץ כאן על הגליון, ואפשר דמטע' זה כתב הרמב"ם פי"א משבועות דין י"ד בזה"ל הדיינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר הרי זו כמצותו וכן הורו הגאונים, אבל רבותינו הורו שאין משביעים אלא בלה"ק ואין ראוי לסמוך על הוראה זו ואע"פ שנהגו בכל ב"ד להשבע בלה"ק צריך להודיע את הנשבע עד שיהא מכיר לשון השבועה וכו' ואף שביעת היסת נהגו כל העם להשביע אותה בלה"ק עכ"ל ושו"ר בלחם משנה שם שהרגיש בזה מקושית התוס' יע"ש ות"ל וע"כ קצרתי, ובאמת כמה דיני שבועות ילפינן מסוטה כמו גלגול וטענת ספק ועוד, א"כ גם לזה נילף דבכל לשון נאמרה כמו פרשת סוטה ועיין תוס' לקמן ל"ג ע"א ד"ה שבועת העדות וכי'

יע"ש ודו"ק – מה שכתב המהרש"א ריש הפרק דבפרש"י וכו' ור"ל אלו גרסינן בלא ויו כאן בריש הפרק, לענ"ד א"ל דכוונת רש"י דגרסינן בכל לשון ולא כגירסת התוס' דגרם, „בלשונם" עיין בתוס' שם ע"ב פרשת סוטה מנלן דכתיב ואמר הכהן לאשה וכו' עיין היטב בגירסת רש"י ובתוס' שאנץ, והנה י"ל דיהי' נפ"מ לדינא דאי כגירסת הש"ס בכל לשון שהוא אומר הוא אף באיני מבינה, אבל אי גרסינן מהלימוד אל האשה וכמש"כ רש"י ז"ל דמשמע דברים הנכנסין בלבה שתהא מכרת בלשון, אז בעינן דוקא שתהא מכרת בלשון ותתבונן בהם, ועיין קר"א, ועיין בהגהות הרד"ל ז"ל מש"כ בזה, והנה לפי גירסת רש"י דילפינן מהא דכתיב „אל האשה" א"כ לע"ק מהא דאמר לקמן בוידו מעשר מנלן וכו' ויליף אמירה מסוטה בכל לשון שהוא אומר וכו', והא לפי הנ"ל לא ילפינן בסוטה מהא דכתיב ואמר אלא מדכתיב אל האשה וא"כ היכי ילפינן מזה לוידו מעשר וי"ל בדוחק, – ומה שהעיר הרש"ש על רש"י ז"ל מהא דפי' לעיל ט"ו ע"ב במשנה ונתן אל המים, משמע שלא יהא נבלע בתוכן, לק"מ דהתם הכוונה שלא יהא נבלע ויתבטל בתוכן עד שלא יהא רשומן ניכר, וה"נ הכוונה שלא יהי' דברים בטלים שלא יהא רשומן ניכר כלל על לבה, אלא אל האשה שיהי' רשומן ניכר על לוח לבבה וכמש"כ ושמתם את דברי אלה על לבבכם וכו', ובמשלי ג' כתבם על לוח לבך וז"פ, שו"ר בתוי"ט כאן ונסתר מחמתי כל דברי והערותי עיי"ש וכן העיר בזה הנפ"מ שכתבתי בין הגירסות עיי"ש ד"ה פרשת סוטה:

שם גנותו בקול רם ממקרא ביכורים וכו' פרש"י שאביהן לבן הארמי היה רשע ע"כ ויל"ע א"כ אין ראיה כלל משה דהגנאי היה לכולם בשוה לכך מותר לומר בקו"ר, ומאי פריך מתפלה בלחש וכו', שו"ר בהגהות הרד"ל ז"ל שהקדימני ועיין מהרש"א מש"ה מברכות עיי"ש, שם כדי שלא לבייש את עוברי עבירה, פרש"י המתוודים בתפלתם על עבירות שבידם ע"כ, ואף שאפשר בהרהור הלב, הוא משום שמבואר בחינוך מ' שס"ד דצריך שיזכור החטא שעשה בפירוש בפיו ויבקש כפרה עליו יע"ש ובמנ"ח שם מפורש דהוידוי בפה דגזה"כ היא דאם מתנחם מהחטא צריך להתוודות בפיו ככל מ"ע שתלוי בדיבור כגון ק"ש וכו' יע"ש (ואגב מסתפקנא אם נאמרין בכל לשון כוידוי מעשר וכן מסתבר ומטעמים שכבר הבאתים): שם אלא אימא צערו וכו' לרבים צע"ק תרי למודים למ"ל ואפשר דקמ"ל דמותר להודיע צערו ואגב אורחא גם בגנותו של מי שציער לו כמי לבן הארמי, – וכל מי שאירע בו דבר וכו' רחמים, עיין בב"ת קט"ז ע"א דרש ר' פנחס כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, – שם התם כהן הוא דידע וכו', וצע"ק א"כ מאי ס"ד למילף גנותו בקול רם ממקרא ביכורים התם רק כהן הוא

דידע, ואת"ל דהיו הרבה זרים, גם בכל הקרבנות בוודאי מלאה העזרה מכמה אנשים המקריבים, ולו"ד היתי מפרש דהכוונה במאי דאמר התם כהן הוא דידע היינו דהכהן יודע ומבחין בין למטה מחוט הסקרא ובין למעלה שמצומצם החילוק מאד, אבל שאר כל העולם אין מבחינים שהרי יכול לסמוך סמוך לחוט הסקרא, ועיין בבכורות דף י"ז ע"ב דפריך הגמרא ת"ש חוט של סקרא וכו' וא"א א"א לצמצם וכו'דמרווח בה פורתא, אבל לפי המסקנא דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למעבד נח"ל, לא צריכין שוב לומר דמרווח פורתא, וא"כ היה רק חוט דק מפסיק שאין שאר כל העולם יכול להבחין ולצמצם היטב אם למעלה או למטה, – וקא מייתי שעירה עיין כריתות פ"ו מ"ט ר"ש אומר כבשים קודמין לעזים וכו' מלמד ששניהם שקולין, וא"כ אדרבה היה צריך להביא יותר כבשה, שם ואיהו דקא מכסיף נפשיה, ועיין לעיל דף ח' ע"ב דאמרינ' חציף עלי מאן דמפריט חטאה וא"כ לא הוי לן לקבלי' מיניה ואפ"ל סעייתא מזה למה שכתב המנ"ח מ' שס"ד דדוקא לפרט החטא בפרוטרוט הוא דחציף, אבל להתוודות שחטא בעלמא שפיר דמי עיי"ש וא"כ אינו אלא סימן שחטא אבל לא באיזה חטא ובלא"ה י"ל בקל:

שם התם ניכסיף וניזול כי היכי דנכפר ליה ע"כ, אפשר לומר דדוקא בכיסופא זה הוא דניזול ונכפר ליה משום דאף אם מביא שעירה עכ"פ יש מקום לומר שהוא חטא אחר שהביא עליו שעירה, אבל לשנות מקום השחיטה בזה החטאת דוקא שהקשו התוס' ד"ה ליכסיף וכו' בזה ל"א דיתבייש בשינוי גמור ומוחלט כקביעת מקום ושיבינו שזה משום חטא של ע"ז ואפשר דזה כוונת התוס' בתירוצם דאין צריך יותר, פירוש דצריך לעשות היכר בין חטאת לעולה, אבל לא בין חטאת לחטאת בזה די בהיכר אחד, ועיין היטב במנ"ח מ"ע שס"ד בד"ה והנה בהתודה וכו', וכנראה שלא ראה לרגע דיבור התוס' הנ"ל ועם מש"כ יש לישב דבריו יעו"ש, כן ת"ל חשבתי מעצמו ההערה שלו ממלך וכה"ג דתמיד מלך מביא שעיר וכה"ג פר ואף שנתפרסם בפרטות בעכו"ם יע"ש ועיין לעיל דף ז' בחידושי, ושו"מ קצת מזה ת"ל בתוה"ק ולא ראה במנ"ח הנ"ל ומה שהקשה במ"ק על התו"כ דהאיך נוכל לומר דאילנות של אסרה נשרפין מטעם קלון שלא יהי' בושת לאדם שעבד אשירה זו והא אדרבה בע"ז ניכסוף וניזל כי היכי דנכפר ליה והיא הערה עצומה עכ"ל, ולע"נ לק"מ דנראה דטעם זה לא שייך אלא בשוגג דסגי ליה בכפרה כזו, אבל לא במזיד שכבר מגיע ליה עונש המיוחד לו, אז אמרינן שוב שלא יגיע ליה ג"כ בושה וכן ראיתי אח"כ בת"ה שכתב כן דטעם שלא לבייש הוא על שוגג וחוצפה דמפריט חטאה אפשר דאינו אלא אמזיד עיי"ש, ונדחה דברי המ"ק עיי"ש ותבין וראיתי בהגהות ציון וירושלם לירושלמי פ"ה דנדרים הל' ד' שמביא בשם הישועות יעקב שהקשה בהא

דאמר ריב"ב צריך לפרט את החטא שנאמר אנא חטא וכו' ויעשו להם אלהי זהב ומה ראיה שאני ע"ז שמצוה לפרסם כדי שיתכפר לי כמה דאמרו בסוטה דל"ב יע"ש מה שכתב ליישב דרך דרוש דבאמת לא חטאו חלילה בע"ז יע"ש, ולפ"ד נדחה נמי דברי המ"ק שכתב ליישב הערת הט"א במגילה דכ"ה במעשה עגל הראשון עיי"ש דזה לא הוי חטא ע"ז ממש, וגם לפמש"כ דבמזיד לא שייך כלל טעם זה א"ש ג"כ קושית היי"ע אמנם ממגילה שם דאמרו הטעם דניחא להו דהו"ל כפרה יש לסתור סברתו, ואפשר משום אלה שעבדו בשוגג ושנמשכו אחר ערב רב דעלייהו שייך לומר דניחא להו דליהוי כפרה ועיין במנ"ח הנ"ל וקצרתי, ומצאתי בע"ה בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קע"ח שכתב דוקא בע"ז הטול עליו הכתוב ולא בשאר עונות ובע"ז גופא דוקא בעניני קרבן אבל אינו מוטל עליו לפרסמו ותדע דביומא דף פ"ו לא חילק בין ע"ז לשאר עבירות וראיה ברורה לזה מסוטה דף ח' וכו' הר' אם לא טעם זה היא אסור לפרוש חטאין אלא יתודה בינו לבין קינו ורשאי לשאול לחכם מה תשובה על חטא כזה ודומה קצת מה שאמרו כהן הוא דידע וכו' יע"ש את"ד וקיצר הרבה בזה וכמו שהאריך המנ"ח מכל המקומות שיש להרגיש ובענין פירוט החטא:

שם ברס"י ד"ה ובמה היא נטמאה וכו' ואם שוגגת כגון אמרו לה מת בעליך או אנוסה לא יבדקוה ע"כ, עיין לעיל כ"ז ע"א ברס"י סוף העמוד וצע"ק ועיין מש"כ שם בשם הב"ש סי' י"א והמל"מ הל' סוטה וצע"ק ובלא"ה יש לראות דאם אמרו לה מת בעליך והיא הלכה ונסתרה, א"כ מי קינא לה, ובקינו ב"ד איך משקין וצ"ע, ועכצ"ל כגון שקינא לה בעלה והלך למדה"י ואח"כ נסתתרה משום שאמרו לה מת בעליך ולא שאלה פי ב"ד ואח"כ בא בעלה ומשקה אותה, ויל"ע בכה"ג אם נסתתרה, אם משקה לה לכתחילה בשלא היה הבעל בבית ולית לה אימתא דבעל עיין לעיל כ"ה ע"א דילמא שא"ה דל"ל אימתא דבעל כלל עיי"ש ובתוס' שם ד"ה שאני התם וכו', שם ד"ה ורבי וכו' ק"ש דאורייתא, עיין פני יהושע בלקוטיו השייך למס' ברכות בענין זה ובשאג"א וכדומה, שם ד"ה ורבנן וכו' תימה וכו' עיין תוס' שאנץ, קצת ישוב לזה, ועיין בקרן אורה ומלא הרועים, שם ק"ש מנלן דכתיב שמע ישראל וכו' עיין לעיל מש"כ ויל"ע קצת דבמשוח מלחמה נמי אמר שמע ישראל וכו' ומדוע דוקא בלה"ק ויל"ח:

דף ל"ג

שמע דכתב רחמנא למ"ל עיין לעיל מש"כ בזה על הערת הד"א, שם תפלה רחמי היא וכו', כזה בברכות כ' ע"ב לחייב נשים בתפלה שאין מלאכי השרה מכירין וכו' עיין

תוס' שאנץ דכתב י"מ פ"ק דשבת דמכירין בו אבל אין חוששין בו, ואין נראה מכאן דמשמע בסמוך דאין מכירין בו כלל, ועיין בבאר שבע שכתב ג"כ כה"ג ומש"כ שם וכ"כ המחברים שאנו אומרים קדיש לשון תרגום מפני המלאכים שלא יתקנאו בנו וכו' עיי"ש, התוס' פ"ק דברכות ג' ע"א ד"ה ועונין וכו' הביאו טעם זה ודחו זה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי עיי"ש וגם הכא מסקינן דגבריאל מכיר בלשון ארמי ואף סי"ל דגבריאל לא יקנאשם לא קשיא הא ביחיד הא בצבור, עיין בבאר שבע שמתמיה על המנהג שנהגו בכל העולם שהנשים מתפללות בשחר לשונות וכו' עיי"ש בשם רבינו יינה והרא"ש עיי"ש, ולפמש"כ הרמב"ם בפי' המשניות דאבל יחיד יזהר בעצמי שלא יתפלל אלא בלה"ק, משמע דרק יזהר בעצמו, אבל בדיעבד שפיר דמי, וכן ראיתי כתב מפורש המאירי ז"ל בזה"ל ואף דבר זה איני מעכב אלא שהדבר ברור לו שבציבור וודאי הם בוררים הלשון השגור בפיהם והמבורר להם יותר והכוונה מצויה להם בכל ענין אבל ביחיד אילו אתה מתירו בכל לשון יבור לו לשון העם ויהא בעיניו כדיבור בעלמא ואין הכוונות מצויות בו עכ"ל, וכן ראיתי בהגהות הגרד"ל ז"ל בדף ל"ב ע"א שכתב בהגהה דמשמע דביחיד נמי לכתחילה הוא דאמרי אל ישאל וכו' הא דיעבד י"ח עכ"ל, ונראה ברור שזה כוונת הרמב"ם בפי' המשניות, שם ברש"י ד"ה נצחי וכו' ונלחמו ביוכ"פ ושמע יוחנן בת קיל וכו', עיין בחשמונאים וביום פון שפעם לא רצו להלחם בשבת, - שאני ב"ק אותה מדה וכו' כמדומה לי שאותה מדה היא מבחינת נוקבא ולכך כינו אותה בלשון „בת" קול, שם בתוס' ד"ה כל וכו' בלשון אחר לא ניתנה לקרות וכו' עיין ברש"ש ולא קרב זאל"ז דלא משום האיסור דדברים שבכתב, אלא דבעינן לצאת ידי קריאה מכתב שבתורה וכמו במגילה, ושם בשבת קט"ו שרצה הרב פיר"ת לומר דהיינו טעמא כיון דלא ניתני ליכתוב אסיר לקרות בה משום דברים שבכתב, היינו אפיל לקרית וללמוד בהן ביחוד אבל לצאת ידי חובת ציבור בעינן שיקרא בכתב אשורות ואם לאו הוה ע"פ, ועיין תוס' מגילה דף ז' ד"ה נאמרה לקרות וכו' מיתר לקרות ע"פ, וכו' - שם א"כ הא דאמר רבי ק"ש ככתבה היינו בכל לשון שהרי בכל לשון ניתנה ליכתב וכו' איכא למימר כתבה המיוחד לה כגון מזוזות תפילין דכ"ע מודי וכו', י"ל מדוע לא נפרש ככתבה היינו בכתבה שניתן למשה בסיני וכמו שמקדים התוס' פ"י ר"ח דהא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנו למשה בלה"ק וכן מבואר לקמן עמוד זה דקאמר לווים גופייהו מנלן אתיא קול קול ממשה וכו' משה ידבר וכו' מה להלן בלה"ק ופרש"י בד"ה יעננו בקול במתן תורה ובלה"ק ניתנה, ואף שאז הוה בדיבור מ"מ בוודאי כשאמר ה' כתב לך וכו' בלה"ק הוי

וזפו"ב א"כ י"ל דכוונת רבי ק"ש ככתב היינו ככתבה הראשון בשעת נתינתה בסיני שאי ניתנה ונכתבה גם מצות ק"ש וי"ע.

עיין בתוס' שאנץ שהובא פי' הי"מ שאומרים בפשט שצריך לברך את בעה"ב דכתיב וברכת את ואת ריבוי' הוא לרבות את בעה"ב ע"כ, ולה"ק יש תימה קצת לומר כך אם כשהגיעו לאת ה' אלקיך תירא פירשו עד שבא ר"ע, וכש"כ לרבות סתם בעה"ב ל ואפשר ליישב קצת ע"פ מאי שתירץ הפנים מאירות ח"ב סי' ל"ה קושית המפרשים דלמה לא פירש מקודם כשהגיע לואהבת את ד' וכו' ותירץ עפ"י מה שהקשו בתוס' שם בב"ק דאע"ג דהוקשו מורא אב למורא שמי' אלא דלא ניחא ליה למדרשינן לאוקמיה בעשה יתירה ולפ"ז ניחא גבי ואהבת לא פירש דאתי לרבות אב ואם אבל גבי מורא פירש דלא ניחא ליה לאיקמיה בעשה יתירא את"ד וא"כ י"ל דאתי האי את לרבות לברך אב ואם וכמו שתיקנו הרחמן הוא יברך את אבי וכו', וממילא מרבינן כל בעל הבית וי"ע: שם שבועת העדות וכו' שבועת הפקדון וכו', עיין לעיל מה שהבאתי דברי הרמב"ם שאין הדיינין משביעין אלא בלה"ק וכן כתב הסמ"ג בקיצור וארוך מ"ע קכ"ג יע"ש במ"ע דבשמו תשבע עיי"ש, ומתיך דבריו עלה ברעיוני שאולי אפשר לפרש דהכוונה דאין הדיינים משביעין אלא בלה"ק, הכוונה דצריך לישבע בשמו יתברך והשם צריך לומר בלה"ק דוקא ולא בשאר לשונות, וכמו לענין שביעת סוטה גופה דאף דנאמרת בכל לשון מ"מ השם צריך לאמור בלה"ק דוקא וכמו שהבאתי דברי שו"ת הרשב"א (בדף ע"ד ע"א) דהא אפילו פרשת סוטה דשבועתא בכל לשין נאמרת חוץ מן השם שצ"ל בלה"ק דהא בעי שם המיוחד וא"א להזכירו אלא בלה"ק וכו' יע"ש וה"נ בשה"ד דשמשביעין צריכין להזכיר את השם ואף שסגי בכינוים מ"מ צריך להזכיר בלה"ק ועיין שם היטב בפנים תשובת הרשב"א סיום התשובה ובזה י"ל קושית התוס' שהקשו בריש פרקין מדוע שייר הלל ומגילה וכו', דאפשר דבהני א"צ להזכיר אפילו את השם בלה"ק, משא"כ בסוטה ובשבועות צריך להזכיר השם בלה"ק, אלא שעדיין יקשה מברהמ"ז ותפילה דוודאי אפילו השם א"צ להזכיר בלה"ק כדמוכח מברכות שם שהביא התוס' כאן מבנימין רעיא דכריך רפתא וכו' יע"ש ע"כ י"ל ע"ז בזה וי"ל בשו"ת בי"צ שהזכרתי שם שאין בידי כעת, (ודע שראיתי בקיצור סמ"ג במ"ע נ"ו שמפרש שם אופן השקיית הסוטה וכתב בתיך לשונו בזה"ל ואח"כ כותב על עור טהור שם האשה וכו', שהיה לחידוש גדול אצלי שיצטרך לכתוב שם האשה במגילה שאין מבואר כן בשום מקום, וחשבתי תיכף לדבר פשוט שיש כאן ט"ס וצ"ל „לשם האשה" ועיינתי בסמ"ג הגדול ומצאתי שכן הוא מבואר שם עיי"ש ופלא על בעל תיקון מצוה שלא הרגיש בט"ס זה) שם ברש"י ד"ה יחוד וכו'

דיבור לא צריכי להו וכו', אפשר לפרש עוד דבציבור ממונה גבריאל על התפלות והוא מכיר בלשון ארמי כמו שמסיק הש"ס ועיין מהרש"א בח"א, ועיין בספר כר ובעת פנחס להמ"מ דפלאצק ז"ל בענין העלאת התפלו' לקשור כתרים להבורא ב"ה וב"ש:
שם יעננו בקול מה להלן בלה"ק וכו', עיין ברכות דף מ"ה ע"א מנין שאין המתרגם רשאי וכו' שנאמר משה וכו' יעננו בקול שאין ת"ל בקול ומאי ת"ל בקול בקולו של משה עיי"ש ומאי פריך שאין ת"ל בקול הא בעינן לגז"ש, ואף שי"לדתרתי ש"מ דבקולו של משה ודבעינן שיהא בלה"ק, מ"מ לשון שאין ת"ל בקול צע"ק: שם ד"ה ורבי יהודא וכו' דר"י סובר דדוקא בלה"ק מעכב אבל אם לא קראה כלל אינו מעכב גם הוא סברא תמוה שאם לא קראה כלל אינו מעכב ואם קראה בלשון חול מעכב וכו', בשו"ת עונג יו"ט סי' קע"ג כתב ליישב קצח קושית התוס' במה שהקשו דר"י דריש מככה דלה"ק מעכב בחליצה ואיך פליג על ר"א ור"ע דתרווייהו סברי דאמירה אינה מעכב אירשי דבר שהוא מעשה מעכב, אבל לדברינו א"ש דנהי דקריאה לא מעכב מ"מ הא דבעינן שיהא ראוי לקריאה שפיר מעכב ואשמיענן קרא דככה דבעינן שתהא ראוי לקריאה בלה"ק אבל אם יכיל לדבר בשאר לשונות ובלה"ק א"י לדבר כגון שיש איזה אותיות שא"י להוציאם בשפתיו והם מפסוקי הקריאה פסיל דבעי שיהא ראוי לקריאה בלה"ק דוקא ודבר שהיא מעשה ג"כ מעכב שתהא נעשה כהלכתו יע"ש היטב, ועיין בתוס' שם ביבמות למ"ד עקימת פיו הוי מעשה א"כ גם דיבור הוי מעשה יע"ש ואכמ"ל, ועיין במהרי"ט שם שהובא בעונג יו"כ שם, וצ"ע שו"ר בפ"ה שהביא מהרי"ט זה והרגיש עליו עיי"ש ובמש"כ התוס' שזה תמוה, עיין כה"ג בשו"ת לענין שינו בשמות אבי האשה, ועיין מהרש"א מגילה דף ו' וכה"ג הרבה ועיין ת"ה: שם מ"ב גמרא מבוא השמש מקים שהחמה זורחת וכו', מבוא השמש מקים שהחמה שוקעת וכו', עיין ריש ברכות ממאי דבא השמש וכו', שוב הבנתי שבגליון הש"ס שמציין לבכור שור ריש ברכות בוודאי כיוון לזה ועיינתי שם וראיתי שכן הוא וברוך המזכיר, - שם ברש"י ד"ה וכשהחזירוהו למקומו וכו' ובנה לו הדביר לפנים מן ההיכל ואמה טרקסין חוצצה במקום הפרוכת, עיין תוס' בב"ת ג' ע"א דיה טרקסין וכו':

דף ל"ד

ע"א גמ' עודם בירדן אמר להם יהושע וכו' אם אתם עושין כן מוטב וכו' ואם לאו וכו', יש לעיין קצת בזה בסוגיא דקדושין דף ס"ח בענין תנאי כפול ויש להעיר מכאן, שם בתוס' ד"ה בעודם וכו' אמר להן יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות המים באין

ושוטפין אתכם וכו' יל"ע בהא כמו דאמרינן בשבת פ"ז מכאן מודעה רבה לאורייתא ופשיטא בזה ודוחק לומר דהכוונה דאם לאו המים שוטפין בפעם אחר, וא"ל דמה"ט אמר ר' לוי דביבנה הותרה הרצועה וצ"ע, וגם א"ל דאמר להן יהושע דהלא אתם רואין שעושה לכם הקב"ה נס גלוי שהמים קמו נד אחד ה"נ תקבלו דברים נסתרים ג"כ ואם לאו הרי צריכין אתם עפ"י הטבע שיבאו המים לשטוף אתכם, שו"ר ב"ה בת"ה שכבר הרגיש בזה ומסביר לה בטוב יותר עיי"ש, וע"כ קצרתי בזה, ועדיין צ"ע מדוע ביבנה הותרה הרצועה ויצתה בת"ק ואחז"ר נזכרתי שבשו"ת הראבי"ה על הל' מס' ברכות ושם בהגהות המו"ל הגאון רח"נ דעמבוצער ז"ל בדף נ' ע"א שם עמד כל מאמר תמוה זה עיי"ש ואף שלפי פירושו לא דמי כ"כ ענין ר' לוי לענין של ר"ל דמיירי לענין הכרת האנשים והתלמידים, ועיין בסנהדרין מ"ג ע"ב דפליגי תנאי בזה אי נענשו ישראל על הנסתרות גם לאחר שעברו את הירדן עיי"ש וקצרתי:

שם בתוס' ד"ה טורטני וכו' על דעתיה דר"ע דו אומר לשונות כפולים, עשרים וד' היו ט"ז באשכול וכו' ע"כ באמת הדבר תמוה לאמר שהיו כ"ד מרגלים במקום שמפורש בחורה שמותם למטותם וכבר העיר בגליון הש"ס מהא דלמידין בכ"מ דעדה הוא עשרה מדכתיב עד מתי לעדה הרעה הזאת, ובמקום הדחק יש לפרש קצת דר"ע אמר מדכתיב איש אחד איש למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם, הוא שישלחו שנים מכל שבט, האחד ישלחו הם עפ"י דעתם, והב' ישלח משה רבינו ובזה ניחא נמי מה דכתיב מתחלה שלח לך ואח"כ כתב תשלחו בלשון רבים, אלא דהיא הדבר שאמרתי ולכך כתיב אח"כ אלה שמות האנשים אשר שלח משה וכו' דווקא „משה" פירוש דהאנשים אשר שלח משה מדעתו ובחירתו היו אנשים ראשי בני ישראל אבל אתם עמהם היו ג"כ י"ב אנשים פשוטים שבחרו למו העם ובס"ה כ"ד היו, ובזה ניחא הערת רעק"א די"ל הא דאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת הכוונה היה על האנשים ראשי בנ"י ראשי הסנהדרין שהמה היו הגורמים העיקרים להניא בנ"י דעל האנשים הפשוטים לא היו העם מתחשב כלל דכל פרצה שאינו ק הגדולים אינו פרצה ובפסוק (א' שלח י"ד) דכתיב ותשא כל העדה פרש"י סנהדראות וה"נ הכוונה עד מתי לעדה הרעה הכוונה על הראשים שהם עיקרי וראשי ועיני העדה, וכד רגיז רעיה על ענא עביד לנגדא סמותא, - שם ע"ב בתוס' ד"ה כחנייתן וכו' ואורך כל אר"י לא היה ת"ק פרסאות עיין תוס' ב"מ כ"ח ע"א ד"ה ט"ו יום וכו' וי"ל וכו' עיי"ש, - שם בתוס' ועוד ואיך היו יכולים לשמוע התנאים וכו', זה לק"מ האיך שמעו קולו של משה, עיין בברכות מ"ה ע"א ובתוס' שם ד"ה בקולו של משה וכו' דף ל"ה פ"א דין ריש קטיעה ימלל, ופרש"י שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא

ידבר בפנינו, עיין מהרש"א בח"א, והקשה בהגהות הגיעב"ץ זצ"ל דהא אמרינן בפ"ק דמגילה דברתא הוי ליה והרי הן היו נוטלות כדרך שנטה צלפחד עכ"ל, הנה בפשוט י"ל דלק"מ דבנתן הוי ליה אח"כ כשנכנסו לארץ אבל עד אז לא היו לו כלל, ומשמע ממגילה שם דלא היה לו כלל אשה עד דאגיירה רחב ונסבה יהושע ומשום כך קרי ליה ריש קטוע דבלא אשה אינו אדם, ועוד י"ל בפשיטות דהא פרשת נחלות עדיין לא נאמרה עד ששאלבנות צלפחד וע"י נאמרה פרשת נחלות ועיין בב"ת קט"ו קי"ז וא"כ הוי ט"ל דאין הבנות יורשות כלל וכ"ז פשוט, ומטעם זה א"ל דלכך לא השתתפו הנשים בחטא זה כדמבואר בתנחומא פ' פנחס בפסוק ותקרבנה וכו' עיי"ש בנתינת טעם לשבח:

שם דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לד"ת זמירות, וכו' התעיף עניך בי ואיננו אתה קורא אותן זמירות וכו', עיין במ"ק שהעיר על הר"ש פ"ד דפרה מ"א שהביא תוספתא ר"ע אומר צריך אדם לחזור על משנתו בכל פעם זמר בתדירא זמר ופירש הר"ש וקורא לד"ת זמר כמו זמירות היה לי חוקיך וצ"ע דהא דוד נענש ע"ז כדאמרינן הכא עכ"ל, ולענ"ד א"ל ולחלק דעל תורה שבכתב נענש וד שקרא אותן זמירות וכמו שאמר זמירות היה לי „חוקיך" אבל גמרא ומשנה שרי למקרי זמרה דבכדי לחזקה בזכרון צריך לשנות בנעימה ובניגון יפה, ויפה אמר צריך אדם לחזיר על „משנתו" שהוא משנה וגמרא, ובמגילה אמרו בדף (י"ה ע"ב) מאי ועפעפיך יישירו נגדך אלו ד"ת דכתיב בהי התעיף עיניך בו ואיננו וכו', משמע דקאי על תורה שבכתב שו"ר במה שהגה"ש מציין לעיין במהרש"א עירובין י"ח ע"ב ומשם קצת סתירה לחילוקי אך י"ל אמנם לפי מהרש"א שם שכתב דהכא בלילה קראן זמירות ע"ש שנשמעין בלילה בה בקול למרחוק כזמירות הללו, עכ"ל א"כ י"ל גם ההיא דפי' הר"ש דהכוונה על בלילה דשייך בה לשון זמירות ולא איברי לילה אלא לגירסא, ולפי לשון וכונת המדרש תנחומא פ' פנחס בפסוק ויקרב משה סי' ח' (שמציינו המצפה איתן) דאיתא שם הכי את מוצא שאמר דוד זמירות היה לי וכו' שקלות ורגילות עלי כזמירות עכ"ל יש לחלק בפשיטות מכוונת הלשון שבפרה שם הנ"ל וקצרתי:

בירושלמי כאן הל' א' אמר ליה ר"י ואם אינה שומעת ולמה היא עונה אחריו אמן אלא שלא יאמר לה על ידי תורגמן עיי"ש וכן מבואר במדר' פ' נשא דאיני אומר לה ע"י שליח ועל הרמב"ם שלא הביא זה י"ל יעיין שם במה"פ ובש"ק, – שם וידו מעשר דכתיב ועניתי ואמרת ג"ע בזה, – שם ק"ש דכתיב ודברת בם, עיין במפרשים וצ"ע ואפשר דהלימוד הוא מהסיום הפסוק ובלכתך בדרך ודרשינן בלכת דידך דהיינו בכל דבר של חול תדבר בכל לשון של חול ולא דוקא בלה"ק, – שם השיב ר"ב הרי מגילת אסתר וכו' א"י בה

אלא אשורות, פירוש השיב על ר"ל בר יתה דבעא מעכבתהון מלקרות בלשון אלונסתין, דמשמע דוקא היה יודע אשורית ולעז אבל א"י אלא לעז יוצא בה וכמי שמסיק שם, ומיהו צע"ק לפי סברת הרא"ש והתוס' בברכות מ"ה ע"ב דמגילת אסתר שאני משום פרסומי מילתא שאני בדאמרינן התם האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהי עיי"ש וא"כ מאי מדמי הירושלמי למגילת אסתר ויל"ע – שם השבעין שלא בלשונן ואמרו אמן הרי אילו פטורין כדא דתני וכו' אמר רבי יודן חזקה כתניין שבלבנו הוא משביען עיי"ש נראה דר' יודן בא לומר דמזה אין ראיה ששבועת הדיינין היא בכל לשין, משום דחזקה כתנייא שבליבינו, א"כ מה לנו אם אינו מכיר בנוסח השבועה כיון שיודע ענין על מה שמשביעין אותו א"כ הוא נשבע על דעתינו ותנאי שבלבינו ודו"ק: שם על עסקי שלו פרש"י שגגה וכו', משום דתרגום בשגגה בשלו, – וחד אמר שעשה צרכיו בפניו, הדבר מוזר תמוה, ומצאתי בספר זהב שיבה למהר"ם אלגאזי שהביא ליישב בזה מה ארון לעולם קיים וכו' עיין פרש"י עיין מש"כ לעיל בדף מ"ד ומ"ה באריכות בזה ובדעת ר"י אי ארון נגנז או גלה לבבל תליא בפלוגתא דקדושה ראשונה קלע"ל או לא עיי"ש, – בפרש"י ד"ה לא נתן וכו' הארון והשולחן והמנורה ומזבח הזהב, כוונת אריכת לשון רש"י ז"ל הוא להורות נתן דאף דכשאין הלוחות בארון ג"כ בכתף ישאו עיין בזהב שבה שם חד אמר קוצרים ומשתחוים וכו', כתבתי בחידושי מהד"ק היינו שעסקו במלאכת עצמם ולא אצל אחרים עיין קדישין ל"ד ע"א ע"כ, וכעת ראיתי בת"ה שהביא בשם העיון יעקב דהעיר מדקיי"ל דאין בעלי אומניות חייבין לבטל מלאכתן כדי לעמוד מפני ת"ח וכו' עיי"ש ואין בידי לעיין שם והלא י"ל כמש"כ עיין תוס' קדושין שם:

שם ע"ב אמ"ל ר"ח א"כ מלאת את כל ארי' במות, פרש"י מזבחות דעל כל פסיעה מזבח ע"כ עיין זבחים דף ק"ת ע"ב דאין מזבה בבמה ואין קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין בבמה קטנה עיי"ש, וביותר יש להסביר תמיהת ר"ח עפ"י מה שכתב הח"ס חאור"ח סי' ל"ב דהביא ראיה ברורה להיתר זה (לטלטל עצי הקדש ממקום למקום) מדהע"ה שהעלה ארון הקודש מבית שמש לבית עובד אדום וכו' ומי התיר לו הטלטול הזה הלא עדיין לא נבנה בהמ"ק ואין ספק כי לא גרע קדושת הבמה מקדושת בהכנ"ס שלנו וכו' דאין ספק אצלי שאסור לנתוץ אבן מהבמה לא מבעי בשעת היתר הבמות אלא אפי' בשעת איסור הבמות משנבנה בהמ"ק מ"ח אותם הבמות שנבנו בשעת היתר נ"ל שאסור לנתץ מהם שום דבר ושהע"ה השאירם ולא הרסם כלל וכו' עייש"ה לכך פריך ליה ר"ח א"כ מלאת את כל ארי' במות, פירוש ואסור אח"כ להרסם ולנתוצם וכנ"ל והיו צריכים להשאר בקביעות, ובגליון הח"ס הנ"ל כתבתי דתיתי לי דכן אמרתי אני מדנפשאי על

מה שנשאלתי מחכם ספרדי אחד ה"ה ידי"ע הרב החכם השלם ירא"מ ר' שלום הדאייא ס"ט שליט"א, ושאל בהא דאמר אליהו (מלכים א' י"ט י"ד) כי עזבו בריתך בנ"י את מזבחתיך הרסו וגו' ופרש"י שם דקאי הבמות יחיד הנעשות לשם שמים שהרי מזבח בית הבחירה בירושלם הוה עכ"ל רש"י יהא א"ר לא עברו אאיסור דלאתעשון כן, והשבתי לו כן כהח"ס הנ"ל דגם הבמות אסור לנתוץ ולהרוס ושפיר התאונן אליה, וזו ראיה אלימתא לסברת ודין הח"ס וצ"ע שלא הרגיש בזה הח"ס ז"ל:

דף ל"ג ע"ב תניא ר"י אומר בג' מקומות נשאו כהנים את הארון כשעברו את הירדן וכו' וכשהחזירהו למקומו וכו' עכ"ל הגמ' ובתוס' ד"ה וכשהחזירהו וכו' תרוץ דהאי אחד וכו' א"נ הכהנים נטלהו ממקומו, וכו' יעו"ש הנה מכאן השיגו הראשונים על הרמב"ם ז"ל שכתב בספר המצות דאע"פ שמצוה זו באה ללוים בעת ההיא היה כלומר במדבר למיעוט מספר הכהנים ואולם הכהנים חייבים במצוה זו והם ישאוהו כמו שהתבאר בספר יהושע ובשמואל עכ"ל ועל זה השיגו הרמב"ן ז"ל דאדרבה מבואר הוא בהיפוך שנא' ויצו העם לאמר בראותכם וכו' והכהנים והלוים נושאים אותו אבל האמת כמו שאמרנו שכל השבט כשר למשא הארון ומפורש הוא הדבר במס' סוטה ובחינוך מ"ע שע"ט מסיק כהרמב"ן דהעיקר כדבריו שכל השבט כשר למשא הארון יעו"ש ועיין במנ"ח שם שמתמה על לשונם שכתבו בעת שמולכין הארון והא עבודת בני קהת מבואר דהיה הכל המנורה וכו' ולא היו מוליכין בעגלות כדכתיב ולבני קהת לא נתן וכו' וצ"ע עכ"ל, והיה לו להביא סעייתא מדברי רש"י שהרגשתי בהם לעיל והוא בדף ל"ה ע"א ד"ה לא נתן וכו' שכתב כי לא היו ממונים אלא ע"ד קדושת הארון והשולחן והמנורה ומזבח הזהב עכ"ל, להורות נתן דעל כולם חייבים ואפשר דעל הארון הוא חייב מיתה ואפילו רצה לאחוז בידיו כמו עוזא וכמו שאמר לו הקב"ה נושאיו נשא עצמו לא כש"כ אבל על שאר כלים אינו במיתה ויל"ע ועיין מהרש"א ח"א לקמן ל"ז ע"א ד"ה כל וכו' ודו"ק: שם ל"ה ע"ב ועל ד"ז נתחתם גז"ד, ובתוס' הקשו דעדיין יש להם פ"פ שיאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית כישראל וכ"ז שיש להן פ"פ איך נתחתם גז"ד עכ"ל, אולי י"ל קצת עפ"י מה שכתבו התוס' שבת פ"ח ע"א ד"ה מודעה רבה וכו' דהא דאמר בנדרים שכרת משה ברית עם ישראל על התורה והמצות והשביעם על כך ובפרק אלו נאמרים שקיבלו את כל התורה בהר גריזים ובהר עיבל אור"ת דע"פ הדיבור היה והרי כבע"כ וכו' עיי"ש היטב, וא"כ י"ל כיון שבכה"ג קבלו ישראל בהרי גריזים ועיבל וכיון שכתבו התורה בע' לשון ע"פ הדיבור הרי הוי נמי כבע"כ והוי להו ללמוד ולקבל את התורה כמו ישראל ולכך נתחתם גז"ד באותה שעה מיהו י"ל דכפית הר מקודם לא היה להם וקצרתי:

שם ד"ה לרבות וכו' תימה האיך קבלוה לרחב שהרי היא היתה מכנענים שבתוכה וכו' עיי"ש, עיין מהרש"א בח"א בד"ה הא למדת וכו' כתב בתוך דבריו גם מה שהקשו התוס' למה קבלו רחב, נראה דלאו קושיא היא דמפני השבועה שנשבעו לה ב' שלוחים הוצרכו לקיימה כמו באנשי גבעון וכו' אבל השבועה לרחב היתה כהוגן מפני פק"נ וכו' יע"ש, ולדה"ק אדרבה צע"ק דזה מקרי שבועה באונס מפני פק"נ ויש להאריך בזה, גם יש לחלק דהתם בגבעונים נשבעו להם נשיאי העדה, אבל הכא נשבעו לה השני מרגלים ולא היה בכוחם כלל, ועיין היטב תוס' גיטין מ"ו ע"א ד"ה כיון וכו' ואפשר דעכ"פ חילול השם תהוי דאף דהוי נשבעו לבטל את המצוה דכתיב לא תחיה כל נשמה כמו שהקשו התוס' שם, אבל עכ"פ אין להקשות על התוס' די"ל דמצד השבועה לא מהני דהוי נשבעו לבטל את המצוה, וחילול השם ליכא דלא הוי אלא שלוחים מרגלים ולא נשואי העדה וכמו שכתבו התוס' שם דקסבר ר"י דאם איתא דיש לו הפרה לא הוה בדבר חילול השם יע"ש, ועיין תה"ד ובנו"ב ובדור"ל שהעירו דאיך מהני כלל שבועת הנשואים דהא שבועה לא מהני ע"י שליח יע"ש וא"כ מכש"כ של שליחי המרגלים די"ל דלא מהני כלל שבועתם, – ולענ"ד א"ל קצת קושיתם עם זה גופא שהביאו התוס' הגמרא דמגילה דאיגיירה ונסבה יהושע, בזה יש לתקן הרטיה דכל טעמא דלא מהני חזרת התשובה של כנענים שבתוכה כתב רש"י דמחמת יראה עבדי, ושמא יחזרו לסורן משא"כ ברחב דתיכף נסבה יהושע בוודאי תלך בדרך הישרה ולא תהי' למכשול ולכך קבלוה וק"ל, ועיין בתוס' גיטין שם דמשמע דאי לא חילול השם נהי דבאין להתגייר לא היו יכולין להורגן מ"מ היו יכולין לגרשם מעריהם עיי"ש, וילע"ק מכאן שוב נזדמן לידי ס' הדרוש ערבי נחל וראיתי שהאריך בדרוש אחד בענין זה דשם הוי אונס ולהוכיח מזה דאם הוי אונס על דבר אחד לא הוי אונס יעו"ש היטב בזה, ולא העיר מזה שכתבתי, (אה"מ כך כתוב אצלי משנת תרס"ט ועכשיו אין בידי הס' לעיין שם היטב ויעיין המעיין):

שם בגמרא ואח"כ סדו אותן בסיד וכו' ר"ש אומר על גבי הסיד כתבוה וכו' וי"ל קצת עפ"י הסוגיא דמנחות ל"ד ע"א ונאמר להלן כתיבה מה להלן על האבנים וכו' ופרש"י ואין כתיבה תמה על האבנים וכו' ובתוס' שם ד"ה וכתבתם וכו' עיי"ש וקצרתי, שו"ר עכשיו שכן כ"כ המ"ק – ועיין בשו"ת פנים מאירות סי' מ"ה דהעיר בכאן האיך קלפו את הסיד והשיאוה, ואיך עברו על מחיקת השם וי"ל דהסיד לא היה מוחק את השם וכו' ולפ"ז כשהשם נכתב על הכותל שכבר סדו בסיד ואם יסודו על כתב זה א"א להעביר הסיד האחרון עד שיקפל כל הסיד והוי כמוחק את השם יעו"ש וצ"ע א"כ לר"ש דעל הסיד כתבוה ואח"כ הריסתהו וקלפו את הסיד ויל"ע אבל נזכרתי כי דברי הפנים מאירות

כתובים בספר שו"ת מעיל צדקה סי' כ"ג בפנים אחרים דשם הביא זה לענין אם איסור מחיקה תלוי בקדושת השם, והקשה לפ"ז מהא דכתבו ישראל התורה בע' לשון וסדו בסיד ואיך עברו על מחיקת השם וא"ל דכתבו בכתב אחר השם כפי אותוהלשון קשה לי מהמג"א או"ח סי' של"ד ס"ק י"ז וכו' אלא ע"כ דמשם אין ראיה דסד בסיד הוי מחיקה כיון דלאחר שיגרור הסיד רשומו ניכר וא"כ בנ"ד מותר להטיח עליו סיד ויצא לנו מזה דאף השם הנכתב בלשונם מסופק בעל ש"ג וכתב דיש להחמיר למוחקו וכו' והגאון בעל מעיל צדקה השיב שם בס' כ"ד דמשם אין ראיה כלל דוודאי אותו הסיד היה טוח על האבנים דבקל יכול להסיר וישאר הכתב תחתיו שלם כמו שהשיב ר"י שקלפו הסיד והרי הוא כמדבק שעווה על השם כמ"ש שיש לדבק שעוה על השם שדי שבמזוזה במקום שאינו טהור כ"כ וכו' אבל הכתב שעל האבנים שעליהן התורה כתובה היה כתב חקוק כמפורש בתרג"י ולא היה הסיד כ"א מחסה ומסתור הכתב ולא מחיקה, ובמ"ד דוודאי א"א לומר שהיה נכתב ע"ג האבנים בדיו כי דיו ע"ג אבנים לא מקרי כתב והתורה אמרה וכתבתם על האבנים ודיו ע"ג אבן דבר שאינו מתקיים הוא (הגם כי מסוטה דף מ"ח ע"ב משמע דאם לא כתב שם פתוחי חותם ה"א לכתוב עליהם בדיו היינו אם היה ג"כ נכתב שם בלשון כתיבה וכו' ואין ספק שהיה שם חקיקה ואין הסיד מאבדו, וגם אין משם לילף דש"ה שהיה מצותו בכך להאי מ"ד ושדת אותם בס"ד לאחר וכתבתם ומה נעשה אם גזרת מלך הוא עכ"ד, ועיין גיטין כ' ע"א וכתב ולא וחקק וכו' הא דחק תוכות הא דחק יריכות וכו' ובתוס' ד"ה למימרא וכו' המ"ל מלוחות דכתיב בהו כתיבה והיה כתבם חקוק וכו' עיי"ש ועיין היטב במנחות ל"ד ע"א שהזכרתי לעיל וברש"י שם ד"ה לכתבה אאבנים יחקקם בסכין על האבנים דהויא כתיבה תמה עכ"ל ומשמע משם דהא דכתב וכתבתם על האבנים הוי בדיו, משום דבכ"מ דכתיב וכתבתם בעינן כתיבה תמה אבל שם כתוב וכתבת לא בעינן כתיבה תמה ודי אפילו בדיו ועיין תוס' שם ד"ה וכתבתם וכו' ויל"ע בזה, גם עוד יש להעיר בזה דהלא באופן הכתיבה על האבנים בע' לשון דלהרמב"ם ורבינו בחיי היה כתוב ממש כל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל והיה בדרך נס, אבל ר"ס גאון כתב שהיה כתוב בהן מספר המצות כמו שהן כתובות בהל' גדולות כעין אזהרות עיין בתוס' יו"ט כאן ד"ה בשבעים לשין שהביא זה, וא"כ לפי דברי ר"ס גאון א"ל דלא הוה כלל כתוב שמו ב"ה להדיא אלא בר"ת וכדומה באופן דלא הוי מחיקה כלל וגם כיון דהוי כתיבא בדרך אזהרות לא היה מתכוון כלל לקדש את השם באופן שמדאורייתא לא הוי כאן איסור מחיקה וקצרתי ומסתברא כר"ס גאון דאל"ה למ"ל למכתב עוד הפסוק אשר לא ילמדו הלא כתוב זה נכלל בכל התורה כולה א"ו כר"ס גאון, ועיין במאירי ד"ה

ברכות וקללות וכו' שיהא כותבים עליהם משנה התורה (פסוק הוא ביהושע (ח' ל"ב) ויכתב שם על האבנים את משנה תורת משה אשר כתב לפני בני ישראל) ומ"מ מגאוני הראשונים פרשו במשנה התורה כלומר ענין התורה ר"ל גוף המצות ולא שכתבו כל הכתוב בספר תורה וכו', ע"ש (ואגב איני מדויק לי לשין הגמרא כיצד כתבו „ישראל" את התורה, הלא יהושע כתבו, ואפשר שהיו מסייעים אותו ולכך כתבו באותו יום ויל"ע) גם יש להעיר אי נימא דהיה חקוקה דחק תוכות לא היה בו קדושות השם גם לענין מחיקה וכמש"כ השב יעקב חליור"ד סי' נ"ה ועיי"ש סי' נ"ו תשובת הגאון אב"ד ור"מ רבי אברהם ברודא ז"ל וכמש"ה לעיל דף י"ז וספיקת בעל תורת גיטין בדף כ' עיי"ש וכן מצאתי אח"ז במנ"ח מ"ע תל"ז שהביא כל זה וקצרתי, ועיין לקמן בד"ה ובנו המזבח שם הביא הת"ה בשם בעל עיון יעקב דנכתב ע"י שמיר דאי בדיו הוה נמחק ע"י הסיד יע"ש ובתור"ה ואין בידי כעת העיון יעקב שם ור"י כי סיד מהסיד אין לו תקנה וכו' אין להם תקנה אלא שריפה פרש"י ז"ל שכ"ז שאין מתגיירין והם קרויין עמים אין חלקם אלא משרפות הסיד, דהיינו גיהנום ע"ש ילע"ק דהא לר"י קיימינן דאית ליה אפילו חוזרין בתשו' אין מקבלין אותו ונחתם גז"ד לבאר שחת וא"כ אפילו נתגיירו נמי קיימי למשרפות הסיד, ואפשר דס"ל לרש"י דחוזרין בתשובה הוא דבר אחר מגירות, אלא שלא יעשו מעשיהם הרעים שלא ילמדו לעשות את ישראל כמעשה ארץ כנען אבל כל שקבלו שלא לעשות מעשיהם הרעים, אלא כחם די או"ה בזה פליגי ר"ש ור"י אבל כל שנתגיירו לגמרו וקבלו עליהם יהדות שפיר דמי, וצ"ע דלא משמע כן, וגם מהברייתא דלקמן יל"ע קצת, וקושית התוס' מרחב אזלה לפי זה כיון שנתגיירה ונסבה יהושע הרי קיבלה עליה דת יהודית לגמרי ולכך קיבלוה ואני נבוך בזה, ועיין בק"א, ועיין היטב בתוס' בשם הספרי שו"ר ברש"י בחומש וברמב"ן שם וברא"ם ובש"ח שם, ובהתורה והמצוה פ' שופטים מציין לעיין בזרע אברהם ונלאתי להאריך בזה, וכמנ"ח מ' תכ"ה ומצוה תקכ"ח עיי"ש ואין בידי ד"ב עדיין:

דף ל"ו

ע"א תוס' ד"ה כמאן כר"ש וא"ת דילמא בי"ת אפילו ר"י מודה הואיל והותרו שאר נכריות דהלמ"מ דקניאין פוגעין וכו' הותרו אפילו כנענים שבחו"ל וכו' ועוד אפילו ר"ש מה הוצרך להתירה מ"ש מכהן וכו' יע"ש, הנה לזה י"ל דאיצטריך היתרא לביאה שניה ובב"ר כ"ע לא פליגי דלא דברה תורה וכו', אלא דישאר הקושיא דנימא הואיל ואישתרי אישתרי, ובזה יש להבין דהואיל ואשתרי אישתרי לא שייך לומר אלא כמו התם בכהן

שהותר גם איסור זונה דשני איסורים באים בב"א, ואמרינן הואיל, אבל הכא האיסור דלא תחיה כל נשמה הוא בא תיכף משעה שבידו להורגה ולא הרגה ואיסור דנכרית הוא בשעש ביאה וא"כ לא שייך לומר הואיל ואישתרי איסור שבא אח"כ הותר נמי האיסור שמקודם דתיכף עובר על לאו ועשה דלא תחיה כל נשמהוהחרם תחרימם, ואין זה בגדר איסורים שווים ועיין בטורי אבן מגילה דף ג' מש"כ בענין הואיל עיי"ש היטב ודו"ק וגם עיין ברש"ש מגילה שם מה שמחדש בזה ובמק"א דחיתי כל דבריו ואכמ"ל בזה, ועיין בשו"ת שאגת אריה סי' ל' במה שהעתיק דברי הראב"ד בפי' למס' תמיד יעו"ש ויל"ק דברי התוס' וקצרתי, שו"ר ההערה הראשונה שלי בדברי המ"ק בשם המקנה קדושין כ"א עיי"ש וכן רמז לדברי הט"א ואינו מבין מה שהביא בשם המקנה ומה שכתב הוא שליט"א דהואיל ואישתרי אישתרי היינו הלאו דלא תתחתן עיי"ש הלא הלאו הוא דוקא דרך חיתון ולא בביאה בעלמא והתוס' כאן לא הזכירו אלא הלאו דלא תחיה כל נשמה ולא הזכירו כלל הלאו דלא תתחתן, שוב עיינתי במנ"ח מצוה תכ"ז ומצאתי שהביא שם בשם הא"מ סי' ט"ז דמביא שיטות הראשונים דבגיותן חייב על הביאה לחוד בלא קדושין משום לאו תתחתן יע"ש וא"ש ובזה א"ל קצת במה שהקשו התוס' לר"ש דאמר מקבלין אותן ואינם בכלל לא תחיה למ"ל קרא ושבית שביו לרבות יפ"ת וכו' עי"ש דא"ל דאף דלא הוי בכלל לא תחיה, מ"מ הוי בכלל דלא תתחתן ע"כ צריך קרא לרבות יפ"ת של ז' עממים וכפי מש"כ במ"ק עיי"ש דלא שייך כאן הואיל ואישתרי, וי"ל, ודע דמש"כ התוס' דהותר איסור נכרית דקנאין פוגעין בו, הנה אף שזה דוקא בפרהסיא בפני עשרה מישראל או יותר ה מכאן ראיה דאף בצנעה הוא בר כרת ומלקות עיין ברמב"ם בספר המצות באריכות ובמפרשים שם מצות ל"ת תכ"ז, וברמב"ם פי"ב מא"ב דין ו' ז, גם י"ל דבמלחמה ושביה הוי כפרהסיא דהכל יודעין וכו', עוד כתב הרמב"ם שם דישראל הבא על העכו"ם וכו' ואפי' קטן בן ט' שנים וכו' ה"ז נהרגה מפני שבא לישראל תקלה על ידיה וכו' עי"ש ובהרב המגיד שם, ואינו מבורר לי אם פסק זה של הרמב"ם הוא אף בצנעה או דוקא בפרהסיא, ועכ"פ לפי דברי הרמב"ם מצינו דגבי יפ"ת הותר נמי חיוב זה של הריגתה דכיון שהותר אצלו לא הוי תקלה כמובן, ובזה י"ל קצת ההערה שלי הנ"ל על התוס', דלפי מאי שכתב המקנה דקושית התוס' הוא לרב שם דקאמר דכהן מותר אף בביאה שניה משום הואיל ואישתרי אישתרי יע"ש, וא"כ לגבי ביאה שניה מצינו כבר שהותר מין איסור זה של נטילת חיותה דבאמת היה צריך להורגה תיכף ולא יהני גירותה כלל, אלא שהתורה התירתה וכיון שהותר להחיותה משום תקלת הביאה ה"נ הותר להחיותה נמי משום איסור דלא תחיה כל נשמה דג"כ הוי מעין איסור זה של הבאת

תקלה והוי כעין מסוג אחד, ויש לדחות ולא באתי אלא לחדות בפלפולא של תורה דגם קב"ה חדי בה, ובהיותי בזה אזכיר מה ששמעתי באלה הימים בסדר היום פרשת פנחס מפי הגאון המפורסם וכו' מהרי"ח זאננפעלד שליט"א דבר נחמד לתרץ דיוק הכתובים בסדר פנחס דבפסוק י"ד כתיב ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית וגו' הנה כתוב כאן ,את המדינית' וגם לכאורה ח"ו מיותר הוא, ושם בפסוק ט"ו אמר ושם האשה המכה המדינית וגו' ולא כתיב את איש הישראל וגו', ואמר הנ"ל שעם הרמב"ם הנ"ל ניחא דגבי דידיה הוא פשוט דדוקא בשעת מעשה אבל פירש אינו חייב כלום, ולכך דוקא בשעה „שאת המדינית" הוכה, (וכן ראיתי במלבי"ם שם שכתב כזה ולכך כתוב המוכה אשר הוכה את המדינות דדוקא בהיותם דבוקים יחד וזה נעשה ע"י נסים ואם לא היה מכהו בשעת מעשה היה מתחייב מיתה עי"ש) אבל גבי דידה לא בעינן בשעת מעשה אלא אפילו אחר שפירשה חייבת הריגה שהיא הלכה קבועה לדורות ובפרט אז נהרגו אפילו אלו שהיו רק ראויות לזנות ועיין שם בהמגיד מה שמשיג על הרמב"ם ולכך לא כתיב אצלה את זמרי בן וכו' וא"ש אליבא דכ"ע – ודע דהעיר המנ"ח שם ס' תכ"ה דהריגת של ז' עממים היה ע"י סייף עיי"ש, מהגמ' דסנהדרין דס"ג גבי מכשפה ומדברי ר"י שאמר אין להם תקנה אלא שריפה, משמע דבכל מיתה הוא, ואפשר שזה טעם הר"מ שלא הביא זה עיין שם במנ"ח וקצרתי ועיין בתוס' שאנץ שהקשה לר"י דאמר דנצטווה להחרימם כל הכנענים שבחו"ל למ"ל קרא דלא תתחתן בם ת"ל מלא תחיה כ"נ וי"ל דאיצטריך כגון אותם שלא יוכלו להחרימם כדאיתא בספר שופטים וכגון הגרגשי שפנה והלך לו עכ"ל, ועיין תוס' מגילה י"ד ע"ב דיש מפרשים שר"ל שלא הוזהרו על לאו זה דלא תתחתן עד לאחר שנכנסו לארץ וכו' זה איני וכו' יע"ש אלא שיל"ע קצת על דברי התוס' שאנץ דמה לי אם פנה לו, מ"מ כשבא לידינו וישנו במציאות הלאו דלא תתחתן, אז מצווה בלאו דלא תחיה כל נשמה, ואפשר לומר לפי מה שכתב החינוך במצוה תכ"ה ועובר ע"ז ובא לידי אחד מהם ויכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר ולא הרגו בטל עשה וכו', וא"כ בגוונא שמסתכן בדבר שאין עליו חיוב דלא תחיה אז ישנו לאו דלא תתחתן בם, ועיין במנ"ח שם שהקשה ע"ז דמצוה זו דהתורה צותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך על הנס ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה וכו' עכ"ל, ויש לחלק בפשיטות בין דרך מלחמה של הציבור שעכ"פ ברור שיכניעו וישמידו אותם כליל, בין כשבא לידו אחד מהם, דמה בצע שיהרוג אותו, ויסתכן נפשו אחד כנגד אחר וז"פ, – גם יש לעיין בלשון התוס' בע"ז כ' ע"א ד"ה דאמר קרא וכו' ואי"ל דכיון דבשעת כיבוש קיימי בלא תחיה שלא בשעת כיבוש קיימי

באיסור כריתות ברית וכו' עיי"ש דאטו שלא בשעת כיבוש ליכא אזהרה דלא תחיה וכמו שכתב החינוך הנ"ל, וא"ל כשחזרו בתשובה אח"כ ובכנענים שבחו"ל ויל"ע, ולא נפנתי כעת (משכ"כ לעיל לענין פרהסיאראיתי עכשיו במנ"ח מ"ע תקל"ב שדיבר מזה והביא שהלח"מ כתב סברא זאת כיון שלוקחה לעיני הכל הו"ל פרהסיא, יעיי"ש עוד במנ"ח מה שנוגע לדין דיפ"ת ולסברא דהואיל ואישתרי עיי"ש ולא הביא הט"א הנ"ל) גם דרך עיוני רחף על רעיוני להעיר דלמה בעינן לאו דלא תתחתן, הא הוי כריתת ברית וכבר נאמר לא תכרות להם ברית, ואי נאמר דבביאה בעלמא ובגירותן עובר א"ש, אבל אי דקא דרך חיתון א"כ לא גרע מכריתת ברית ועיין בחינוך שכ' דגם האב המוסר בתו עובר בלאו זה וא"ש קצת, ולפי חד תירוץ בתוס' יבמות (כ"ג ע"א) ד"ה ההוא במאי שהקשו האיך כרת ברית שלמה עם חירם מלך צור וכו', וי"ל דשמא לא אסר אלא כריתת ברית לשם ע"ז כדכתיב באידך קרא לא תכרות להם וכו' יע"ש אתי שפיר ויל"ע בזה עוד אי"ה ובמפרשי התורה ויל"ע בפנים יפות על התורה, גם י"ל על קושית התוס' שאנץ הנ"ל דהלא נפ"מ בלאו דלא תתחתן לענין נשים דבתך לא תתן לבנו, דנראה פשוט דנשים אינן בכלל אזהרת לאו זה וכמו שכתב החינוך במ"ע תקכ"ז דלוקרא להם לשלום הוא דוקא על זכרים שהם הראויים למלחמה והיא מן המצות המוטלות על הציבור ויותר על המלך יע"ש וא"כ גם מל"ת זו של לא תחיה כל נשמה ג"כ אינן מוטלת על נשים ואף שהעיר במנ"ח שם דבאמת במלחמת מצוה נוהג אף בנשים יע"ש מ"מ לאו בני כיבוש נינהו וכמו שאמרו בריש קדושין יע"ש ולאו עלייהו נאמרה אזהרה זו, וא"כ חל עלייהו לאו דלא תתחתן ועוד יש להאריך בזה וקצרתי ולא באתי אלא אגב גררא וחיבת הקודש, (במשכ"כ לעיל ע"ד קושית התוס' מרחב שנתגיירה וכו' עיין בט"א מגילה שם, ובמשכ"כ התוס' דרחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה וכו', עיין זבחים קט"ז ע"ב אמרו בת י' שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים וזנתה כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, אחר נ' שנה נתגיירה וכו' עיי"ש), שם ל"ו ע"ב ואין איש מאנשי הבית, עיין תוס' שאנץ שהביא יש במדרש שבדק יוסף עצמו ולא מצא מעשה של איש שלא היה לו מילה שמצא עצמו טומטום עכ"ל ועכצ"ל מפני כמה טעמים שזה היה רק לאותו שעה:

שם יהודה שקידש ש"ש וכו' עיין בהגהות הב"ח, ועיין מהרש"א שם ותבין ג"כ כוונת ורמיזת הב"ח, וא"ל נמי שהיה נקרא יהודא באלף כמו שכותבין היום, ובתורה נכתב בה', וביוסף שהוסיפו לו, עיין לקמן שגבריאל הוסיף לו משום דלא הוי קגמר ע' לשון והוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה ולמד וכו' וצע"ק – שם בא גבריאל וכו' עיין לעיל ל"ג ע"א, שם בתוס' ד"ה באותה שעה וכו, מכלל דאיש אחר שלא מאנשי הבית דמשמע

דדוקא מאנשי הבית וכו' וזה דמות דיוקנו של אביו וכו' עיי"ש כה"ג אמרינן בירושלמי יומא וכל אדם לא יהי' באה"מ (עיין בתוס' ישינים יומא י"ט ע"ב) ואפילו אותם שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם וכו' יעש"ה – שם אישתעי איהו בלה"ק וכו' עיין תוס' שאנץ אי הוי ע' לשון חוץ מלה"ק וכו' עיין במהרש"א, והנה מזה גופא מוכרח מדגבריאל למדו ע' לשון ולה"ק בוודאי יוסף ידע מעיקרו שזה היה שפת אמו, וז"פ: שם כי א"ל אבי השביעני לומר א"ל זיל איתשיל אשבועתך פרש"י השאל לחכמים שיתירוה לך „יל"ע קצת דהא כמעט כולם היו נוגעים בדבר שבוודאי רצו לקבור יעקב אבי אביהם באר"י, ועיין ביור"ד סי' רכ"ח ס"ה וס"ו?

וא"ל דמצד שלום מלכות אפשר הוי כדיעבד דמשמע שם דגם בס"ו הנ"ל מהני בדיעבד ההתרה, – ואיתשיל נמי אדידך וכו' עיין בתוס' ד"ה איתשיל וכו' ותימה וכו' ומיהו תימה לומר וכו' עיי"ש, והא דלא הקשו התוס' על הא דאמר ליה פרעה זיל איתשיל וכו' והא כבר מת יעקב וא"כ א"י לתשול דבזה בוודאי י"ל דלא ידע לכווניה היטב, ויוסף שלא השיב לו דא"י לתשול משום דהוי שלא מדעת לאח"מ, י"ל דעדיפא מיניה אוקמיה ליה שאיתשל אדידך ולפי דעתו שיכול לאתשול גם שלא מדעת יעקב אע"ג דלא ניחא ליה, ע"כ אמר ליה דאיתשלי נמי אדידיך ואע"ג דלא ניחא ליה, וא"ש נמי סיום לשון הגמרא „אע"ג דלא ניחא ליה" דלכאורה מיותר הוא, אלא דהשיב לו כן לפי דבריו, שוב עיינתי בשעה"מ פ"ו מהל' שבועות דין ה' במה שהביא מקשים דהיכי קאמר אנא נמי אתשיל אדידך הא כיון דצריך לפרט את הנדר מכיון שפרט את הנדר עבר על שבועתו, ומתרצים כיון דטעמא דקיי"ל דצריך לפרט את הנדר הוא משום דחיישינן דילמא אישתבע אדב"מ, א"כ היינו דקא"ל יוסף לפרעה לפום שיטת' דקאמר אתשיל אשבועתך אע"ג דהוי לד"מ וס"ל דמתירין אפילו אשתבע לד"מ א"כ מעתה אין צריך לפרט את הנדר ואנא נמי איתשיל אדידך אדז"ל והוא ע"ד שכתבתי ת"ל, עוד כתב ליישב עפ"י מש"כ רש"י נדרים ס"ה מההיא דאמרינן התם במדין נדרת במדין לך והתר נדרך במדין ופרש"י וז"ל לך והתר בפני יתרו שאין מתירין לו לאדם אלא בפניו וא"ר ת"ח מיפר לעצמו עכ"ל הנה דס"ל לרש"י ז"ל דמרע"ה היתר את נדרו משום דת"ח מיפר לעצמו וא"כ ה"נ א"ל גבי יוסף דאיתשל נמי אדידך דקאמר היינו ע"י עצמו מאחר דבר חכים עכ"ל והנה מלבד שהעיר שם בעצמו דהן דברים שלא שמעתן אזן מעולם וכו' יע"ש, הנה לא הרגיש עוד בלשונו של רש"י ז"ל כאן דפירש איתשל אשבועתך השאל לחכמים וכו', ועכשיו אני מבין מה שבעי רש"י ז"ל בזה הלא הוא מילתא דפשיטא דשאלה הוא לפני חכמים?

ולפי הנ"ל ניחא דכוונתו הק' לאפוקי שלא ישאל בעצמו ודלא כפירוש המיוחס לרש"י בנדרים הנ"ל שכ"כ המפרשים דזה אינו מרש"י אלא מיוחס לרש"י ז"ל, – ועיין שם עודבשעה"מ שהביא מהש"מ לנדרים שהקשה כה"ג גבי צדקיהו ותירצו דאפשר שאמר להם נשבעתי שבועה כך וכך לאיש אחד על ענין פלוני ולא אמ"ל למי נשבע וכו' וי"א שאמר להם נשבעתי לנכ"נ שלא אגלה אותו מענין אחד שראיתי לו ואני מתחרט היתרו הריטב"א ז"ל עכ"ל ושתי תשובות הללו ניתנים להאמר להההיא דיוסף ודו"ק עכ"ל, ועיין בש"ך יור"ד סי' רכ"ח ס"ק נ"ג בשם הראשונים שהוכיחו מדא"ל פרעה ליוסף וכו' דכל שאינו מקבל טובה יכול להתיר וכו', ועיין בהמאירי נדרים דס"ה וכן למדת לפי דרכך ממעשה של צדקיהו שאפילו היה המשביע גוי אין מתירין לו אלא בפניו וגדולי המחברים כתבו שאפילו היה משביע קטן דינו כן עכ"ל ועיין מנחת קנאות ותורת הק', ובחדושי לנדרים הארכתי בכל אופני הפרטים האלה, אך א"א למצוא זה הכתב כעת, עוד יש לדון בזה דאם נימא דפרוט הנדר הוא רק דרבנן ניחא כל הויכוח של יוסף ועיין שו"ת רעק"א סי' ע"ג שכתב מפורש דמדאורייתא אין צריך לפרט את הנדר אלא מדרבנן יע"ש, אבל כמדומה שראיתי מי שכתב דהוי דאורייתא עיין שו"ת שאילת שמואל ועיין חידושי לנדרים ועיין באמרי בינה דיני נדרים סי' י"ט כ' כ"א וקצרתי: והנה יש למצוא עצה כעצת הגרעק"א בסי' הנ"ל דיש לו' דאף שנשבע לפרעה שלא יגלה לשום אדם, מ"מ לא חל על אלה הנולדים אח"כ וא"כ יש למצוא קטן עדיין שנוכל לפרט הנדר אליו וכדכתב הגרעק"א ז"ל הנ"ל עיין שם היטב ובהשמטות כי קצרתי מאפס הפנאי, או אפילו גדול יש למצוא שנולד אח"כ והוא איני בכלל השבועה ויל"ע בזה, להלכה, ונזכרתי שעצה בכיוב"ז למוד ערוך הוא בפיו של עין העדה מאה"ג בעל עין יצחק ז"ל בח"ש סי' ס"ב גבי נטולה אני מהיודים דאותן שנולדו אחר קבלת הנדר לא נאסרה ואף דאדם אוסר ע"ע דשלב"ל עכ"ז י"ל דהייינו דוקא באסר ע"ע בפי' הדבר שלב"ל וכו' יע"ש וה"נ א"ל כן וי"ל ויל"ע ואכמ"ל בזה, ועוד אפשר לעיין אם מהני שיתירו לו על תנאי אם יפרט הנדר אח"כ וא"כ נמצא שלמפרע לא עבר ודו"ק וא"ש גבי יוסף וצדקיהו וצ"ע, ודע כי כל המו"מ הוא שלא אליבא דר"א בנדרים נ"ח ע"א אליבא דב"ש אין שאלה בשבועה כלל, וא"ל דכ"ז מפני חומרא דרבנן אבל מדאורייתא גם ב"ש מודה, וז"פ: שם רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות וכו' מזה מוכח דקיי"ל כמ"ד במס' שבת נ"ה ע"ב כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנא' ויהיו בני יעקב ש"ע מלמד שכולם שקולים וכו' יע"ש וה"נ מוכח מזה שנכתב שמו על אבן האיפוד, ואפשר דדוקא בזנות זה של כותית דאמרי' בעלמא בעירובין ד' י"ט ע"א דנמשכה ערלתו ואברהם אינו מניח לו לבוא בג"ע,

ומזה גופא ראיה שלא נראית אליו דמות דיוקנא של אביו שלא להניח אותו לעשות כן, א"ו דוקא בנכרית דמדבק בה וזרעו מיוחס אחריה וקרי ביה ימחה שמך שם בנימין מלא עיין בתוס' לעיל עמוד א' ד"ה כ"ה וכו' זבולון מלא וכו', נפ"מ מכל זה לשמות גיטין עיין בסדר שמות אנשים ונשים, ולענין סדר כתיבת שמות השבטים על האפוד יש הרבה שיטות בזה, וכמו שכתב גם המאירי ז"ל בד"ה וששה וכו' ואין הלכה כאחד מכל אלו שהוזכרו בסוגיא זו כסדר כתיבתם באפוד אלא כמו שכתבנו וכן כתבוה גדולי המחברים אלא שהרבה כתבוה בסדור אחר ואין בידינו להכריע עכ"ל, ובמנ"ח מ"ע צ"ט.

שם מבאר בפרטות ומציין שם גם שיטת רבינו בחיי פ' תצוה עיש"ה מה שנוגע קצת לסוגיין, שו"ר בבאר שבע משכ"כ בזה, והמנ"ח לא ראה אותי, דף ל"ז ע"א תוס' ד"ה והיו וכו' מ"מ שניכם לא כיוונתם אלא לכבודי וכו' הביאו ירושלמי זה להבין דהלא קאמר לפרושי יהודא מאי היא וכו' ומייתי מדר"מ וכו' שבטו של בנימין ירד לים תחלה וכו' לפיכך זכה בנימין וכו' ולפ"ד מדוע זכה יהודא ע"כ הביאו מהירושלמי דגם יהודא כיוון לש"ש וכו' וז"פ שו"ר בס' תאוה לעינים משכ"כ בזה יע"ש שם בתוס' ד"ה מאי על וכו' ופלוגתא דר"י ור"ל דפליגי וכו' לא שייכי להכא, עיין בפסחים שם דקאמר ר"י דלא בעינן על בסמוך ור"ל ס"ל דבעינן על בסמוך ובתוס' שם הקשו דלכל הפחות בעינן על בסמוך וכו' וי"ל דהתם סברא הוא דהוי בסמוך וכן גבי הר גריזים סברא הוא דלכה"פ סמיך בעינן דאל"ה למאי כתבו וכן משמע בסמוך דהיכי דסברא הוא לא פליגי וכו' יע"ש ועיין הגהות מלא הרועים כאן, ולא עיין בתוס' שם הנ"ל ועיין בחדושי רע"א שם ובירושלמי יומא פ' שני שעירים בזה, שם גמרא ועליו מפורש בקבלה, עיין ב"ק ב' ע"ב וברש"י ד"ה דברי קבלה נביאים וכתובים, שם זקני כהונה וכו' עיין מהרש"א, ופשוט י"ל דזקני לאו ממש זקנה אלא חשובים כמו זקן שקנה חכמה והרבה כיו"ב ומצוי הוא בלשון חכז"ל: שם ע"ב ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו, מכבר הערותי שצריך לעיין מכאן אם המספר הוא בכלל עם הנשים ולהעיר על הרא"ש ברכות אם נשים איתנהו בכלל ערבות דאנשים ועיין שו"ת רעק"א ז"ל סי' ז' בשם הצל"ח ודג"מ, ועיין תוס' קדושין דף ע' ע"ב ד"ה קשים וכו' וי"מ לפי שכל ישראל ערבין זב"ז ולאו מילתא היא דהא לא נתערבו בשביל הגרים כשקבלו התורה כדאמרינן בסוטה נמצא לכל אחד מישראל וכו' שכולן נתערבו זב"ז אלמא לא נתערבו מן הגרים שהרי הרבה ערב רב עלה אתם עכ"ל וברש"י דנדה שהוסמן בגליון שם, ועיין צל"ח שם בברכות לענין כהנים אם איתנייהו בכלל ערבות עיי"ש ה"נ י"ל מכאן, וכמדומה לי שאח"כ מצאתי בזה שהרגישו בזה המחברים, אח"זראיתי בבי"צ סי' י"ח שהעיר בזה ולדעתי הדבר תלוי אי קבלו עליהם ערבות

בעמדם על הר גריזים כש"ס סוטה אז נשים לא קבלו ערבות כדמשמע דשש מאות אלף קיבלו ואם קיבלו בירדן וכו' גם נשים עברו הירדן וקיבלו וכו' יע"ש שאין דבריו חזקים כלל, והירושלמי קאי על ערבות דנסתרות ואכמ"ל ולא באתי אלא להעיר אזן המעיינים, וחידוש שלא העירו בזה מפרשי המסכת, עוד הנני להזכיר דבר בשם אומרו בבי"צ שם חיור"ד סי' מ"ד כתב דמכאן מוכח דעל כל תרי"ג מצות נתערבו ובתרי"ג מצות נכללו מצות שאין חייבין רק כהנים ויש מצות שמוטלים רק על הציבור ונמצא דישראל ערב גם עבור מצוה שאינו חייב, יע"ש, והנה התוס' בע"ז ט"ו כ' ב' תירוצים אהא דלפני דלפני לא מפקדינן יע"ש וי"ל דתליא בפלוגתת דכאן אי כ"א מישראל קיבל ערבות בעד ערבות של חבירו דאם קיבלו ערבות עבור ערבות של חבירו מפקדינן אלפני דלפני, ולמ"ד דלא קיבלו אערבות של חבירו לא מפקדינן אלפני דלפני לפמש"כ הפליתי בסי' כ"ז דלפני עור הוא מדין ערבות, עיי"ש ובלא"ה כיון שקיבלו ערבות על כל התרי"ג מצות, א"כ נכלל בזה גם הלאו דלפ"ע שקיבלו הערבות עליו ועיקר לאו זה הוא מטעם ערבית ויל"ע דמוכח מהכרו"פ דלפ"ע איני מטעם ערבות אליבא דאמת:

שם אלא בנואף וכו' וברש"י מקלל אביו ואמו הבא על א"א וכו', עוד י"ל דבן זה מקלל אביו האמיתי וכמו שאמר במד"ר פ' נשא עיי"ש ויל"ע בזה מטעם שאינו עושה מעשה עמך ואינו חייב גם על אמו, אך י"ל כשעשו תשובה וקצרתי, משפט גר יתום א"י לדורשו, עיין תוס' שאנץ בשם הר"ש מקוצי מש"כ בזה, אך מה שמסיים וגם אמו אלמנה שנאסרה על בעלה ויושבת עגונה כאלמנות חיות עכ"ל א"י על מה היא עגונה הלא יכול לגרשה ועיין במהרש"א שמפרש דלא כרש"י ז"ל וקאי רק על ארור דפסל ומסכה וכו', ולא הביא דברי התוס' דפ"ק ד' ע"ב ד"ה והיא תצודני וכו' יעש"ה – ומש"כ רש"י כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם אחותו כולם בא"א ולמיקם בתרי ארורי וכו', ואף דאין אחע"א ועיין סנהדרין פ"ח ומכאן מקור ראי' דתרי איסורי איכא כמבואר באחרונים, והוא דאיכא ארור מיוחד על זה בחמותו וא"א, ויל"ע, ובעין יעקב ראיתי למי שמפרש דמטה משפט גר יתום ואלמנה, הוא באופן אם נתגייר גר ובנו ונשא הגר ישראלית וזינתה והולידה בן וכסבורים שזה בן הגר ואין לאחיו שנתגייר חלק בירושה אף אם החזיק בנכסי אביו הרי מטה משפט גר ויתום שזה הממזר חולק עם יתמי האב בנכסים וכן אלמנה לכה"ג עכ"ל ואינו מובן כלל דהלא קיי"ל דגר שנתגייר הוא ובנו אינו יורש את אביו כלל עיין קדושין י"ז ע"ב וצ"ל דכוונתו דהגר ישא ישראלית והיה להם בן וזה יורש מה"ת דהורתו ולידתו בקדושה היה ואח"כ זינתה אשת הגר ונתעברה וילדה בן ממזר ויטול ירושה עם בן הגר הכשר נמצא הנואף גורם להטות משפט, אך א"כ בכל אופן משכחת לה דהממזר

שיסברו שהוא בנו יטול חלק ירושה ואינו צריך לכל הדרכים הרחוקים האלה, ועיין במדרש רבה פ' נשא ובתנחומא שם דעובר בלא תחמוד כיצד כשבעלה נפטר מן העולם ובעלה זה סבור שאותו הבן שלו עומד הבעל וכותב לו דייתיקי מכל נכסיו וכו' יע"ש גם מה שמסיים שם וכן אלמנה לכה"ג מחוסר הבנה כלל, ואפשר דט"ס הוא וצ"ל וכן אלמנה פה"ג, פירש כה"ג משכחת לה וצ"ע, ונראה דמשכחת לה בא' שכתב לאשתו כל נכסיו בתנאי אם לא יהי' לו בן והיה לו עוד אשה אחרת וזינתה והולידה ממזר וסבורים שהוא בנו ונוטל הנכסים ואין להאלמנה שכתב לה הנכסים כלום וא"כ מטה משפט אלמנה, שם אלו ואלו אומרים אמן עיין תוס' לעיל ע"א ד"ה מאי על וכו' בשם ירושלמי, שם בתוס' ד"ה ר"ש וכו' זה החזן שהוא עומד עיין במהרש"א מש"כ לפרש דקאי על הקורא עיי"ש ויל"ע קצת דזה הוי רק מדרבנן ואפשר דכבר תיקן זה משה רבינו ע"ה כמבואר בב"ק פ"ב ע"א עיין שם בהגהות רצ"ח בשם הירושלמי, ועיין מגילה כ"א ע"א דנפ"ל דקורא בתורה צריך להיות עומד מדכתיב ואתה פה עמוד עמדי, ואפשר דאתי לאורויי בארור דגם סמיכה אסור וכמו שמפורש שם בהרא"ש סי' א' ובק"נ שם וקצרתי, שם עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בע"ת שנאמר וכו' עיי"ש נראה בעלי מצות היינו בעלי מצות החזקת תורה כמו שמוכיח הפסוקים שהביא, ועיין בקונטרס עץ פרי מרבותינו הגאונים מאוה"ג ר"י סאלנטער ז"ל ורי"א ספקטער ז"ל שהאריך שם הגאון האב"ד דקאונא להוכיח בשבח מחזיקי התורה ולומדיה שיש להם שכר ממש כמו הלומדים ומחזיקי לומדי התורה יש בזה עסק התורה וגם גמ"ח דוודאי יש להם זכות להנצל מחבלו של משיח וכדאמרו בסנהדרין דצ"ח ע"ב ומקרבים את הגאולה לפי דדינם כמו זכות התשובה מאהבה דמקרב הגאולה לכ"ע עיין בפתח השער שלו לספר עין יצחק ח"ר וח"ש יע"ש ובדבריו י"ל כונת העתיד שבכאן היינו לעתיד התחיה ימי המשיח, ושלום רב לאוהבי תורתיך, - ד"ה אמר וכו' ותק"נ וכו' עיי"ש, עיין מהרש"ל ועיין תוס' קדושין ע' ע"ב ד"ה קשים גרים.

שם ד"ה ברכה וכו' ירושלמי וכו' קללה באחת וברכה באחת ע"כ אפשר דהביאו זה להבין מהירושלמי דס"ל דקללה קודמת דלא כש"ס דילן ויל"ע, אך י"ל דהירושלמי כוונתו לסוף הענין שאז לא יגמרו בקללה אלא אז גמרו בברכה ומקודם אמרו הקללה ויל"ע, שם בגמרא אף ברכה בלה"ק וכו', משום דברכות לא כתיבי בתורה להדיה, וטעמא דמילתא, עיין בהתורה והמצוה שם ובכתב וקבלה, דברים כ"ז באורך יעיי"ש בשם תרגום יהונתן, יע"ש בפ' כ' בשם הגר"י מסייני עיש"הועיין גם לשון התוס' לקמן ל"ח ע"א ד"ה ונאמר וכו' דשתיהן מפורשת בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשת שהיה היפך הקללות וכו'

יע"ש, שם במדינה אומר אותה, בב"ש העיר מזה על הרמב"ם שפירש בכ"מ דמדינה היינו חוץ לירושלם דהכא ע"כ גם ירושלם בכלל יע"ש, וכ"כ בתויו"ט שקלים פ"ב ד"ה דמדינה דהביא ראיה לפרש"י ממשנה דכאן ולפירוש הרמב"ם מפ"ג דמ"ש פירות בירושלם ומעות במדינה יע"ש, ובמקדש ברכה אחת, צע"ק נוסח הלשון שאנו אומרים בברכה המשולשת בתורה וכו', – עיין בתוס' יו"ט שהניח בתימה דלא פירש במתניתין מנלן בלה"ק רק מפרש בברייתא עיי"ש, ואפשר היה להעיר דדוקא במקדש מצינו שיהא בלה"ק אבל מנלן בגבולין וכמו לענין שם המפורש וי"ע בזה לחלק בזה בין נ"כ ועוד הרבה דברי' ועיין רמב"ם הל' תפלה וע"כ במשנה דמפרש החילוק בין מקדש למדינה, כשמיט הדין דנאמר בלה"ק דבמדינה נאמר בכל לשון אך צ"ע דזה גופא הו"ל לאשמועינן ולחלק יוצא בין מקדש למדינה:

דף ל"ח

ע"א השם ככתבו פרש"י בי"ק וכתב בפיה"מ לרמב"ם וזה הוא שם המפורש הגדול ודע זה ואל תטה במחשבתיך במה שמהבלין בו כותבי הקמיעות והמשוגעים מבנ"א וכו' יע"ש, – שם חוץ מכה"ג שאינו מגביה וכו' מן הציץ, בבא"ש הקשה דא"כ נימא מכח האי ק"ו דאמר בפ' הקומץ דחייב אדם למשמש בתפילין כ"ש ק"ו מציץ וכו' ה"נ נימא שיהא אסור אפילו לכהנים הדיוטים להגביה ידיהם על גבי ראשיהם מחמת התפילין שיש בראשיהם וכו' יע"ש מש"כ בזה, ויש להעיר עליו שלא הזכיר כלל די"ל באמת כהנים בעבודתם פטורין מן התפילין ועיין בגמרא דזבחים י"ט ע"א וערכין ג' ע"ב ובשטמ"ק שם וכמו שביאר בארוכה בשאג"א סי' ל"ז ובקו"א שם וכ"פ הרמב"ם דהוא רק רשו' אם רצה להניחם השל ראש יע"ש ובמנ"ח מ"ע צ"ט וא"כ י"ל דבשעת ברכות לא היו מניחין כיון שלא היו מחיובים, אך באמת כזה יש להעיר גם לענין הציץ דנימא שבעת ברכת נ"כ יסלק מעליו הציץ ועיין מש"כ בחידושי משניות שעם להתפא"י, ע"כ מהד"ק שם על הגליון דמס' תמיד פ"ז מ"ב בהא דרב"י אומר אף כה"ג מגביה את ידיו למעלה מן הציץ וכו' נ"ב אי לר"י צריך עפ"י דין שיהי' הנ"כ למעלה מראשיהן, א"כ יסלק הציץ מעליו לרגלי עת נ"כ ובוודאי לא צריך לזה בג"כ, דגם בע"מ כשר, ואף דר"י לשיטתו ביומא דף ז' אין על מצחו אינו מרצה, וא"כ א"א לסלקו מעליו משום הקרבנות שקאי באמצע עבודה ויל"ע, אך עיין בתוס' יו"ט וכן בקרן אורה לסוטה שביארו זה דלר"י מסברא בעלמא פליג ולא בעי דוקא על ראשיהן עכ"ל שם, שו"ר ששאילת הבא"ש היא שאלת הראשונים ז"ל עיין בספר יראים דין נשיאות כפים יע"ש מש"כ בזה, וכן ראיתי להראב"ד ז"ל בפירושו

למס' תמיד שם הנ"ל יע"ש, (וכן ראיתי עכשיו במ"ק שהביא דברי הראב"ד) וחידוש שלא העירו כנ"ל וי"ל, – שם ר"י אומר אף כה"ג מגביה ידיו למעלה מן הציץ שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם עכ"ל, ויש לדקדק רבנן מאי יעשו בהאי קרא דכתיב באהרן כה"ג, וראיתי בתוס' יו"ט כאן דמפרש לה בלא"ה דקאי ע"כ אירשא דמילתא דצריך נ"כ יע"ש ודוחק, וגם משמע דבברייתא לקמן איתי זה מגז"ש ופירכת ר' יונתן שם עיין לקמן, גם במה פליגי ר"י ורבנן, והיה א"ל דר"י לשיטתיה אזיל דס"ל ביומא דף ז' ע"ב ד"ה דציץ בין שישנו על מצחו ובין שאינה על מצחו מרצה דברי ר"ש רב"י אומר עודהו על מצחו מרצה אין עודהו על מצחו אינו מרצה יע"ש, וא"כ ר"י לשיטתו מייתי שפיר ראיה מאהרן דע"כ הוה לבוש בציץ דאל"ה אינו מרצה ואפ"ה כתיב וישא אהרן את ידיו אבל לרבנן דר"י לשיטתיהו דאף דאין על מצחו מרצה וא"כ א"ל דשם מיירי דלא הוה לבוש בציץ אבל בעלמא כה"ג שלבוש בציץ אינו נושא כפיו למעלה אלא דמצדיה תברא דאמר התם הנח לכה"ג ביוכ"פ שטומאה הותרה בציבור ואין צריך לרצוי ציץ כלל יע"ש וא"כ בימי המילואים דהוי ק"צ ואין צריך לציץ וא"כ מאי מייתי בכלל ר"י ראיה מהתם, (וע"כ צ"ל כהתוס' יו"ט) ואל"ק דגבי מילואים נמי הוי נמי איל שלו וא"כ הוי צריך ציץ לרצויי כאן דקרבן יחיד הוא וכמבואר ביומא שם ז' ע"א ועיין תוס' שם ד"ה כיון וכו' עכ"ל בחידושי מהד"ק, ועיין לעיל מש"כ בזה, כן מש"כ הבא"ש דנושאין ידיהם וכו' דבהכי הוי נשיאת ידים דכל הזרוע נקרא יד דכתי' וקשרתם לאות על ידך דהיינו זרוע וכו' עכ"ל עיין היטב השו"ט בערכין י"ט ע"ב בזה ומקידוש יו"ר במקדש:

שם גמרא ונאמר להלן אלה יעמדו לברך מה להלן בעמידה אף כאן בעמידה ע"כ, עיין במו"ק כ"א ע"א ובתוס' שם ד"ה אלא וכו' ובכל דיבורי התוס' שנסמן שם ובתוס' כתובות ק"ט ע"א ד"ה חשיב וקדושין דף ט' ע"ב ד"ה הן הן וילע"ק, ועיין לקמן ל"ט ע"א ובפתחו עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה וכו' ודו"ק מה משרת בעמידה וכו', עיין בתוס' שאנץ שכתב בזה"ל וכ"ש בזה"ז לדוכן ואמרינן נמי התם הרי אלו כבע"מ ולא מצינו בשום מקום שבע"מ פסול לדוכן אא"כ היו מומין שבגלוי שהעולם מסתכלין בו, עכ"ל לשון מסופק זה לאחד מן הראשונים צע"ג מה שאמר לא מצינו וכו' אדרבה מצינו ומצינו מפורש בזה במס' תענית דף כ"ז דפריך הגמ' אי מה משרת בע"מ לא אף כהן מברך בע"מ לא וכו' ובתוס' שם ד"ה אי מה וכו' יעוש"ה, וע"כ קיצור לשון יש כאן בתוס' שאנץ שהוא קיצור מתוס' הגדול, וכבר נשתוממו כל הבאים אחרי הט"ז אור"ח סי' קכ"ח שנעלם ממנו גמרא ערוכה דתענית הנ"ל, עיין שם גם בהגהות הרצ"ח, והגהותהגרי"פ באו"ח שם ועיין לקמן ל"ט ע"א בתוס' ד"ה וכי וכו' וכשם שבע"מ נושאין כפיהן וכו' יע"ש,

והוא מכח הגמ' הנ"ל, ומצאתי במדרש תנחומא פ' נשא דאיתא הכי ילמדנו רבינו כהן בע"מ מהו שישא את כפיו, כך שנו רבותינו כהן שיש מומין בידיו לא ישא את כפיו ורבי היה שונה כהן שיש מומין בכולו לא ישא את כפיו ועי"ש ולפי פירוש העץ יוסף שם רבי פליג ע"ז וס"ל דאפי' בכל הגוף לא ישא את כפיו ואפי' מומין שבסתר לא ישא את כפיו משום דאתקיש לעבודה דכתיב לשרת ולברך בשמו דמטעם זה פסול ביושב וא"כ ה"נ יהא פסול בע"מ אפי' מום בסתר יע"ש א"כ מחלוקת התנאים בזה, ונעלם ג"ז מהט"ז שם ומשרת גופיה מנלן דכתיב לעמוד לשרת, עיין בגהש"ס שהביא כבר דהא דקשה הא באותו קרא עצמו בפ' עקב כתיב לעמוד לפני ד' לשרתו ולברך בשמו עיין בזית רענן פ' עקב, ובשבות יעקב סי' א', וכו' את"ד ובפשוט עולה בדעתי לומר דאי מהתם הו"א דוקא לכתחל' אבל בדיעבד כשר, קמ"ל האי קרא לעכב, ובפרט לפי מאי שציינתי לעיל אין כ"כ לדייק מלשון לעמוד שבעינן דוקא בעמידה, וגם י"ל הכוונה לעמוד לפני ד' היינו משום כבוד ד', אבל לא מצד עצם דין השירות, וע"כ הביא קרא לעמוד לשרת דהעמידה היא משום דין השרות ולא רק משום כבוד, וע"כ גס בדיעבד פסול וכמו שפסקו התוס' כאן ד"ה הרי הוא אומר וכו' יע"ש, ובשבו"י ראיתי שמתרץ דהאי לעמוד לפני ד' דפ' עקב קאי אלפניו דכתיב לשאת את ארון ברית ד' דהיינו בכתף ע"ז קאמר לעמוד לפני ד' שישאו את הארון לפנים והיו מלפנים ולא דאך אחוריו והי"ט דרמב"ם פ"ג מכלי המקדש ודו"ק, והוא פוסק שם דלא כתוס' אלא דבדיעבד גם יושב מהני בנ"כ ועל סמך דעת הרמב"ם ז"ל יע"ש, ועיין נו"ב חאור"ח סי' ה' מהדו"ק שחולק עליו וכתב ששגה בזה יע"ש שהביא דברי הסמ"ג שהביא גהש"ס כאן וכן התוס' מנחות ק"ט ע"א יע"ש, – קשיא ליה לר' יהונתן, עיין בתוס' ועיין תוס' כתובות ב' ע"ב ד"ה פריך רב אחאי וכו' יע"ש וזה דוקא נוכל לומר על אמוראים ולא על לשון התנאים, ע"כ דלא גרסי' ליה אף בניו בנ"כ, פרש"י ולא תקשי תו שכן כ"ג דאין משיבין על ההיקש עכ"ל וא"כ צ"ל דהגז"ש אינו מופנה ולכך למידין ומשיבין עיין בנדה דכ"ב ע"א מחלוקת ר"י ור"ע, שו"ר שכוונתי לדברי המל"מ הל' תפילה שהביא הת"ה יש לחקור כיון דילפינן ברכת כהנים דבלה"ק מברכת הר גריזים, א"כ נילף נמי ברכת הר גריזים מברכת כהנים דהיה בנ"כ דאין גז"ש למחצה, ויל"ע בפנ"י לקדושין שאמר דבדבר שאין מסתבר למילף לא אמרינן אין גז"ש למחצה, – שם איני צריך הרי הוא אומר בכל המקום וכו' עיין פרש"י ותוס', וע' ברכות ו' ע"א ומניין אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר בכל המקום וכו', וזה משנה ערוכה במס' אבות פר"ג מ' י' מניין שאפילו אחד וכו' וילע"ק בזה – אין לי אלא בני ישראל גרים וכו' מנין ת"ל אמור להם וכו', ע' כיו"ב לעיל כ"ו ע"א ואמרת ריבוי הוא

ובחידושי שם בשם התוס' סוכה עי"ש, כאדם האומר לחבירו עיין בבא"ש שכ' שצריך להגיה שיהא כל הקהל שומע עיי"ש נ"ב יותר טוב להגיה כאדם שאומר לחברה דהיינו לחבורה וקהל גדול שצריך שישמעו כולם, שם נקטינן כהן קורא כהנים ואין ישראל קורא כהנים וכו' ולית הלכתא כוותיה דר"ח ע"כ, א"ל דתליא במחלוקת ר"ע ור"י אי ואני אברכם קאי על הכהנים או על ישראל ועיין לקמן במאמר ריב"ל ובח"א מהרש"א שם דאי ואני אברכם קאי על הכהנים א"כ אמור להם נמי דאזהרה שלהם תוהא, ולהם יש כל השייכות בהברכה אבל אי ואני אברכם קאי על ישראל, וברכה לכהנים הוא מפסוק אחר, א"כ האמירה והאזהרה הוא אף לישראל שהם שייכים בעיקר לברכת השם ב"ה והסכמתו לברכת כהנים וי"ל וקצרתי:

שם בתוס' ד"ה או איני אלא בכינוי, ר"ה פי בספרי בכינו כגון אל אלקים וכו' דהיכי תיסק אדעתין לשבושי קרא למימר יברכך אלקים במקום שם בן ד' אותיות וכו' עכ"ל, ונראה להעיר קצת דלרבנן דנפ"ל בלה"ק מגז"ש, מאי עבדי ליה עם הא דכתיב כה ועיין ל"ג ע"א, וע"כ א"ל דאיצטרכו להו כה עד שיאמר בלשון הזה דהיינו בשם המפורש כדכתיב בקרא, ויש מקום לומר דלדידהו דנפ"ל לה"ק מגז"ש לא קפדינן רק שיהי' בלשון הקודש אבל לא הלשון ממש דכתיב בקרא אבל לר"י דנפ"ל מכה עד שיאמר בלשון הזה בעינן כלשון הזה ממש דכתיב בקרא, וא"כ לרבנן י"ל דהכי פירשו דברייתא אתה אומר בשם המפורש או אינו אלא בכינוי, דהיינו כשיאמר בל' אחר ולא בלישנא דקרא דוקא אז יאמר ג"כ השם בכינוי ת"ל ושמו את שמי המיוחד לי, דקמ"ל דאפילו אי נימא דלה"ק אינו מעכב בדיעבד וכשיש הרבה פוסקים בזה דאינו אלא אסמכתא מ"מ השם ב"ה צ"ל בלשון הפסוק וככתבו דוקא ומיושב קצת תמיהת רבינו הלל, ומצאתי בתפארת ישראל במשנה ד' גבי חליצה דאמר ר"י ג"כ הכי, כתב בתפארת שם אות ט"ז נ"ל דנ"מ דלת"ק סגי בלה"ק אפי' איני אומר בלשון המקרא ממש, אלא דא"כ לפי מאי דקיי"ל כת"ק א"צ בלשון המקרא ממש וכ"כ בביכורים דלא כתב ככה אין לשון המקרא מעכב והלא לא קיי"ל כן עכ"ל ונ"ב עיין לעיל די"ח כתבתי כן בחידושי וצ"ע בזה, ובמג"א סי' קכ"ח ס"ק כ"א הביא בשם כנה"ג דאפי' בדיעבד לא יצא עיי"ש ואפי' בגבולין ואפשר דזה דוקא לר"י דיליף מכה וכן משמע בט"ז שם אבל לרבך מהני בדיעבד בשאר לשונות, ועיין פמג"ד אשל אברהם שם דכולהו לעכובא ואליהו רבה ושירי כנה"ג ומ"ב: שם בתוס' ד"ה הרי ונראה לר"י דכהן שבירך ב"כ בישיבה לא עשה ולא כלום וכו', כ"כ לעיל בשמהשבות יעקב דהרמב"ם פליג על זה ומה שהשיג עליו בנוב"ק סי' ה' יע"ש ומשמע מדברי התוס'

דאף בגבולין כן, ועיין בק"א ויל"ע דבפעם השני הלא חסר להם האמירה, וצ"ל בשאמרו להם ג"כ אז הוא עובר בפעם הב':

באור זרוע הל' נ"כ סי' תי"א הביא הא דתנן במגילה אין נ"כ בפחות מעשרה ופיר"ת דלא מחייב כהן בנ"כ דאורייתא אלא בעשרה כההיא דסוטה דאמר אביי נקטינן לשנים קורא כהנים ולאחד אינו קורא כהן וקיי"ל כוותיה ומדמיעטה רחמנא ליחיד מקריאה ש"מ דלא מחייב לפיכך יחיד מה"ת אינו נו"כ אבל מדרבנן נושא ואיני מבין דא"כ שנים דרבינהו קרא לקריאה נושאין מדאורייתא אע"ג דליכא עשרה, אבל יש להביא ראיה מהא דאמר ר' יצחק לעולם תהא אימת ציבור עליך שהרי כהנים פניהם כלפי העם אחוריהם כלפי שכינה ואי איתא אפילו יחיד נמי, וגם זה אינו ראיה דר"י מייתי ראיה לפי שהכהנים נוהגים מדרבנן, מיהו מסתברא קילתא דמדאורייתא אינו נ"כ אלא בעשרה אבל מדרבנן נושא אפילו ביחיד עכ"ל וצ"ע בזה והאחרונים לא פירשוהו, ויש כמה סתירות לזה ואני איני כדאי להאריך: במה שהבאתי לעיל דברי המדרש תנחומא דשנו רבותינו כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו ורבי היה שונה כהן שיש מומין בכולו לא ישא את כפיו עכ"ל ופירוש העץ יוסף שם, אחרי ראיתי לרבינו הטור אור"ח סי' קכ"ח שהעיר על הרמב"ם ז"ל שכתב מי שיש לו מום בפניו או בידיו ורגליו לא ישא כפיו, העיר הטור דבגמרא לא קאמר אלא בידיו מפני שהוא נושא אותם וניכר בהן יע"ש ובב"י ובית חדש מש"כ בזה, עכ"פ יכולין אנו עכשו לפרש מחלוקת רבי וחכמים, דחכמים ס"ל כהן שיש „בידיו" מומין בידיו דייקא וכשיטת הטור, ומפני שהוא נושא אותן וניכר בהן ורבי היה שונה כהן שיש מומין בכולו היינו בפניו ורגליו ג"כ וכהברייתא וגירסא דילן במגילה דף כ"ד, אבל היינו דוקא מומין שבגלוי, אבל לא מומין שבסתר ודלא כעץ יוסף, וזה נכון: שם ע"ב הקב"ה מתאוה לבר"כ וכו' ואני אברכם עיין פירוש רש"י ומהרש"א ז"ל, ובזה א"ל מה שעמד לקמן בבא"ש על נוסח הברכה שתיקנו לאמר וצונו לברך את עמו ישראל באהבה עיי"ש ובהגהות הרצ"ח ועם הנ"ל א"ל דעיקר הברכה הוא ולרמז גם זה דלא עשאה צורך ישראל אלא צורך מקום ב"ה וא"כ מלת באהבה לרמז הוא על אהבת ישראל להקב"ה שאנו מברכין ומקלסין ומתאוה כביכול לברכתם ודו"ק כי א"א להטעים יותר בענינים כאלה: שם כל כהן שמברך מתברך ושאינו מברך אין מתברך וכו' עיין פרש"י ומהרש"א ז"ל, ואפשר להעיר דמטעם וה הוי מ"ע שמתן שכרה בצדה ואין ב"ד כופין עליה, ועיין תוס' חולין ק"ו ועיין בנחלת צבי יור"ד סי' רמ"ה ס"ד בהגהה יע"ש היטב, ואחר כותבי ראיתי בפמג"ד סי' קכ"ח שכ' בפשיטות דמצוה זו של נ"כ כופין עליה בסו' משבצות זהב כתב בזה"ל כהן שנשא כפיו בלילה אין כלום ועובר כשאמרו

ביום ולא עלה (ראיה למש"כ לעיל דבעינן אמירה פעם ב') וכן יושב וכו' והנה כהן שלא רצה לעלות מכין עד שתצא נפשו וכו' ופלא שלא העיר כסברתי ויש להאריך בזה אך הצורך לקצר: שם עובר בג' עשין.

זה פשוט מכל הפוסקים ומהתוס' כאן שהביאו בשם הירושלמי דאפילו בגבולין הוא, וגם מדאמר רב הטעם דחוששין שמא ב"ג וב"ח הוא, וזה לא שייך במקדש כשראינו שהוא עבד איזה עבודה ונמנה בין הכהנים הכשרים, אמנם זה דוקא כשאמרו לו לעלות וכדמבואר אור זרוע הגדול וכדפסק בש"ע סי' קכ"ח ס"ב דדוקא אם היה בבהכנ"ס כשקורא כהנים או אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו, ועפ"ז פלפלתי במה שהזכירו התוס' דסבר לומר שמ"ע דוחה למצות ל"ת וכו', ועפ"י הגמרא דכתובות דף מ' דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל והארכתי בזה הרבה ומסרתי זה בכתב להרב ר' אלי' פנחס הכהן ז"ל ונאבד בידו, ועיין בתוס' ד"ה הא דסליק וכו' ולפרוס ידיה אנסי ליה עודניה, ועיין מג"א סי' קכ"ח ס"ק מ' מ"א ודו"ק, כן הארכתי שם בענין בעידנא ועוד כללים השייכים לזה אלא שאכ"מ להאריך ועיי"ש בשירי קרבן ובמה"פ: שם מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה ילע"ק מלעיל ע"א ומתוס' ד"ה כל הימים וכו', ועיין בלבוש אור"ח ובאלי' רבה שם, - כל הנהנה מצרי עין עובר בלאו וכו' רנב"י אמר עובר בשני לאוין, כבר עמד על זה הגריי"פ ז"ל באומר השכחה שלו שלא מצא נזכר זה בא' מן הפוסקים וכפל דבריו שם באות ע"ח, דאפילו תימה דאין זה אלא דרך אסמכתא אכתי קשיא כמ"ש ברכות י"ג ע"א בחיבורי הלזה בשם המהרש"א עכ"ל:

שם בה"כ שכולה כהנים כולן עולין לדוכן למי מברכין אמר ר' זירא לאחיהם שבשדות וכו' מקצתן עונים אמן ל"ק הא דאישתייר בי עשרה הא דלא אישתייר בי עשרה עכ"ל, ועיין פירש"י ז"ל וילע"ק לדעת ר"ת שבאור זרוע הנ"ל שהבאתי, בת"ה העיר דוודאי גוף מצות הברכה דנ"כ גדול יותר מעניית אמן וצ"ל דהכוונה דמקצתן שענו אמן יעלו אח"כ לישא כפיהם והעולים מתחילה יענו השתא אמן את"ד ולא הרגיש דא"כ מאי חילוק בין אישתייר ולא אישתייר בי עשרה ומאי כתב רש"י דאינן ראוין לברכה, אם אח"כ יעלו הם לדוכן והא גם לשנים קירא כהנים, והנה אם נימא כדעת מי שאומר דבברכת כהנים עצמה ג"כ יוצא מטעם שומע כעונה עיין בשו"ת משיב דבר חאור"ח סי מ"ז בחידושיועל אור"ח סי' קכ"ח שדעתו שא"א להוציא בר"כ עצמה היינו יברכך דאי איתא למה לא אמר דמשו"ה האריך ימים משום שברך בר"כ, בעצמו אלא דזה אסור מדינא רק הברכה דלפני בר"כ דמן הדין יכול לסמוך על חבירו וכו' משא"כ בב"כ דלא כמו ששמעתי מחכם א' דגם בר"כ יכיל להוציא, והטעם בזה שמעתי משום דבעינן בקול רם וסברא דשומע כעונה

לא מצינו אלא במדבר בלבד ליתא וכו' יע"ש ועיין בבית הלוי ח"ג ובראשית ביכורים להגר"ב מווילנא זצ"ל ואי"ה לקמן נדבר עוד מזה, ולכן לא תקשה עוד דניחא להו ג"כ לברך די"ל דיכוונו לבם לצאת מטעם שומע כעונה, וגם יעני אמן וכיון דרק מתכוונים לשמוע לא חיישינן בזה מפני הטירוף אך עדיין אינו ניחא החילוק בין אישתייר עשרה, או לא אישתייר, ויל"ע גם יל"ע מדוע ליתא כאן החשש שמא יאמרו ב"ג יב"ח הוא, וצ"ל דברבים ואיזה כהנים לא שייך חשדא ואפשר דזה החילוק בין אישתייר עשרה או לא ויש עוד לעיין בזה, ומצאתי להמאירי ז"ל שהרגיש בקושי המאמר ז"ל וז"ל ויש כאן מקים עיון שהרי אמרו בר"כ בעשרה, והכהנים מן המנין וא"כ אף בעשרה מצומצמים יהי' מקצתם עולים ומקצתם עינים אמן עכ"ל המאיר לעולם שו"ר בק"א שציין לעיין בכ"מ יע"ש, ועיין בפמ"ג וס' קכ"ח דבכה"ג שכולם כהנים עיקר ברכתם הוא רק מדרבנן בעלמא דהרי אין כאן שום ישראל האומר לו לברכו ע"ש, ואמירת נשים וטף לא מהני מידי אף שהם בכלל ברכה דמרבינן מאמור להם ועיי"ש בפמג"ד בא"א אות ל"ז דמסיק דמהני אמירתם לעלות וא"כ צע"ק עיין בב"ח ריש סי' קכ"ח דמאי דפסקו הרמב"ם והטור דכהנים מן המנין מקורו הוא מכאן דמשמע דאם היו מקצתן ישראלים בהכהנים עולים לדוכן והישראלים עונים אמן אלמא דכהנים מן המנין עכ"ל ונעלם זה מכמה אחרונים שכתבו מעצמם כן: שם ל"ח ע"א תוס' ד"ה לשנים וכו' כיוונו בזה להקשות על רב"ח דידן שסותר עצמו, וכמו שהקשה בבא"ש ועיין ת"ה בשם סדר הדורות ועיין בירושלמי ברכות שם בגליון הש"ס שכבר מציין בזה לכל המקומות, אבל כנראה לא היה גלוי לפניו כל סדר הדורות שם בסדר תו"א: שם שזקני ב"ד שופכי דמים הם אלא לא בא לידינו ופטר' וכו', עיין מהרש"א שהקשה הא אדרבה לא היו צרי עין לגביה וכו' ואעפ"כ מביאין ע"ע וכו' יע"ש, ונראה מדאמרו ככה ב"ד שלא בא לידינו ופטרנהו משמע דלשאר כל העם באו פטרוהו בלא מזונות ולכך הרגהו וכפרש"י ומשום צרי העין הוא, משום דבשביל זה יוכל היות שגם אינו רוצח יהרוג להציל מזונותיו וחשב להציל עצמו ולכך אין אנו מכירין הרוצח ומשום זה מביאין ע"ע, והילכך משרבו הרצחנים ביטלו ע"ע עיין לקמן פ' ע"ע דף מ"ח:

דף ל"ט

ע"א והזה על צדדין שבפניו הזאתו כשרה, עיין בפרש"י ז"ל, ובתוס' ד"ה והזה וכו' בירושלמי פ' א"ע אמרינן הדא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה ע"כ ולכאורה מאי הוסיפו בזה יותר מן מה שמבואר בבבלי בשמעתין דמבואר נמי כן ? ואפשר לומר

דהתוס' כיוונו בזה להסיק דלא כרש"י אלא דאף לצדדין שישנו ממנו ולאחור ג"כ בכלל ברכה, ולכך העתיקו הירושלמי סתמא דהעומדין מן הצדדין מכל הצדדין הם בכלל ברכה וראיתי בירושלמי שם דהפ"מ לא גריס במתניתין על הצדדין שבפניו אלא סתם על הצדדין הזאתו כשרה וע"ש והיא להורות דעל כל הצדדין הוי כלפניו וילי"ע בזה להלכה: שם כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו לו בדבר הלכה שנאמר וכו', הנה הערותי בכאן א) מנלן מזה דאפילו לד"ה אסיר, ומצאתי כעת בת"ה שהרגיש בזה וע"ש מש"כ בזה, וזה כמעט מבואר בתוס' שאנץ דר"ש פליג וס"ל דלד"ה שרי ע"כ ומשום דזה לא מוכח מקרא, ב) עוד נ"ל לומר ולדייק הלשון אסיר „לספר" שאין לשין זה מצוי בתלמוד והו"ל לומר אסור לעסוק, אשר מזה יש מקום לחשיב, דאינו אסור אליבא דרבא אלא דוקא „לספר" אפילו בד"ה היינו לשנן בפה אשר יוכלו הקהל לשמוע כמו דרך ספור, אבל לשנן בחשאי ובהרהור מותר בדבר הלכה, ובזה מתורץ קושות התוס' מר"ש דמהדר אפי' וגרים בלחישה ובהרהור וזה מותר וכרגע עיינתי בתוס' ברכות וראיתי שזה תירצו בעצמם דהתם איירי בקול רם וכו' יע"ש, וכן תירץ באור זרוע הל' ק"ש סי' י"א, ונראה לומר דזה תליא בהלמודים שבין רבא לר"ח, דאליבא דרבא בר"ה דיליף מפתחי עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה וכו' אז אמרינן שצריך שיהי' בשתיקה אבל לגרוס בנחת והרהור שרו, אבל לר"ח דאמר מהכא ואזני כל העם אל סה"ת, א"כ צריכים להשים אזן ולשמוע אל הס"ת ואין להפסיק אפילו בהרהור ובנחת כד"נ ומ"מ ר"ש י"ל דס"ל כהלימוד דרבא בר"ה ולכך מהדר אפיה וגריס בנחת בלחישה – והנה לפי מאי דמפרש הגמ' דעמדו היינו שתקי מטעם זה כתב הטור סי' קמ"ו דא"צ לעמוד בשעת קה"ת ובט"ז שם כתב דלא הבין דבריו דוודאי עמידה היא כפשוטו אלא דאותה עמידה צריכה להיות בשתיקה דאל"כ קשה מה דאמרינן בשבועת העדות שבעת גמ"ד צריכים בע"ד להיות בעמידה דכתיב ועמדו שני אנשים ה"נ נימא דא"צ להיות מעומד אלא בשתיקה יע"ש ועיין מש"כ להעיר בכיו"ב לעיל דיליף מאלה ועמדו וכו' ולהבנת הטור י"ל דזה טעם ר"ח דיליף מפסוק אחר משום דמפרשים בעמידה ממש, ולענין הלכה עיין באחרונים שם ובספר אמרי בינה אור"ח סי' י"ג אות ד בשם שו"ת קיל אליהו ומסיק דהמכבדה לעמוד ממש לכבוד יחשב ואינו זלזול ח"ו ובתוס'תירצו עוד דשאני ר"ש דהיה מאור עינים והוי פטור מקריאה משום דהוי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ וכו' עי"ש וכ"כ באור זרוע הל' ק"ש הנ"ל, אף די"ל דבלא"ה פטור מקריאת התורה דסומא פטור מן המצות, י"ל מדרבנן, ועיין פסחים קט"ו גבי הגדה של פסח ומצאתי בגליון מהרש"א שם בשם דבר שמואל שהעיר בזה ודו"ק ובהגהות מראה כהן שם בשם המרדכי

ובתוס' עירובין צ"ו ובתוס' ר"ה ל"ג ע"א, אבל באיסור דדברים שבכתב וכו' גם הסומא מצווה וכדעת הראשונים דסומא חייב במל"ת וכה"ג כתבתי בחידושי ב"ק דף ג' ע"ב כדמתרגם רב יוסף ובתוס' שם ואכמ"ל ובעיקר חקירה זו שעמדו עליה האחרונים ז"ל וכבר רמזתי על זה כ"פ ובהדרן על סוף מסכת אי"ה נזכיר בזה, ומיהו ר"ש היה יכול לומר תרגום כדכתבו התוס' ב"ק הנ"ל כדמתרגם רב יוסף, ולא היה צריך למהדר אפי' ולגרום, וי"ל דלא היה בקי בזה בע"פ, ואף שמצינו כדמתרגם רב ששת:

שם כל כהן שלא נטל ידיו וכו', ילע"ק ת"ל מטעם דאיתקיש ברכה לשירות ובעינן רחוץ יו"ר וצ"ל דלא לכל מילי איתקש וכדמבואר בתענית שם וכמו שקטן כשר ובע"מ כשר, ועיין היטב בפמג"ד אור"ח סי' קכ"ח בדינים הללו: שם באהבה, עיין הגרצ"ח בשם הבא"ש, וכן כתב בזה העטרת זקנים אור"ח שם סי' קכ"ח, ומש"כ לעיל בזה לענ"ד נכון ועמוק, כי הב"ה מתאווה לברכתן וכרשב"י שם וזהו באהבה, וכדמצינו בריש ברכות ז' ע"א ואמר לי ישמעאל בני ברכני וכו', ועיין מג"א שם ס"ק ח"י בפירוש מלת לאה' יעו"ש וכו', לא יהא בה מכשול ועון, איני מבין היטב זה איזה מכשול יוכל להיות בהברכה ואפשר לפרש קצת עפ"י הדרש שיברכך ד' בממון וכו' א"כ יכול להולד מכשול בזה ע"י הממון, ע"כ בקשו שהברכה יהי' כמדתה ולא יהי' עושר שמור וכו' וצ"ע, ועוד יל"ק עפ"י המג"א הנ"ל דכל כהן דלא רחום לעמא או עמא לא רחמין ליה לא ישא כפיו ע"כ, ובעט"ז שם מסיים ויש לכהן הזה סכנה גדולה כשהוא עולה לדוכן זהר פ' נשא יע"ש, וא"כ מבקש שלא יצא מברכה זו שום מכשול ועון, ע"י שנאת חנם וכדומה אלא צריך למחול על הכל ושרי ליה למאן דמצער, ויל"ע:

שם ולא נשאתי כפי בלא ברכה וכו' עיין פרש"י ז"ל, וכתב בת"ה עפ"י המג"א סי' קכ"ח ס"ק י"ז דהביא מהמבי"ט דכולן מברכין ואין אחד מברך והאחרונים יענו אמן מפני הטירוף וכו', וי"ל דלא נשאתי כפי בלא ברכה הכוונה דלא רצה לצאו' בברכת חבריו ובירך בעצמו עכ"ל והנה בזה הקדי' כבר הר"י פינטו זצ"ל בח"א עין יעקב מס' מגילה שם דמתמה על פרש"י דהלא חובה היא לברך ומאי רבותא דראב"ש והבי' שהריטב"א הקשה כן ונלע"ד שאע"פ שכפי הדין אם יש כהנים שמברכין וכו' וקיי"ל דעונה אמן הוא כמברך מ"מ ר"א לא היה רוצה להפטר בעניית אמן, אלא היה מברך ברכה של אשר קדשנו וכו' וז"ש לא נשאתי כפי בלא ברכה וכו' יע"ש ולפי דברי המבי"ט עדיין יש לפקפק קצת דאכתי קשה מאי רבותי' דראב"ש דלכלי עלמא דינא הכי וי"ל והנה עכ"פ מוכח מדיוק דבריו דקאי על הברכה דלפני יברכך אבל לא נוכל לפרש כן דלא נשאתי כפי בלא ברכה, היינו על עצם בר"כ דאחד אומר והאחרים ישתקו ומטעם שומע כעונה, וע"כ דלא מהני

כה"ג וכבר רמזתי לעיל קצת מזה והנה יש בזה פלוגתת גאוני הדור שלפנינו ה"ה הר"ב בראשית ביכורים סי' ד' הביא לבסוף כשהיה בשנת בברכ"ת בטריעסט בבהכ"נ של ספרדים כבדוני להיות הכהן המברך כל ב"כ לבד בקול וכל הכהנים שבבהכ"נ שעלו עמי יחד לדוכן שתקו אז ושמעו ממני לבד שכך מנהגם שם שכהן אחד מברך ושאר הכהנים יוצאין בזה ע"י שומע כעונה לבד, (יעיין סוטה ל"ט תוד"ה עד וצ"ע) ובאמת דבזה א"ש פשטיה דקרא דוישא אהרן וכו' ויברכם די"ל דבניו שמעו ממנו אז וגם פשטא דמתניתין דמגילה כ"ד דהוא נ"כ ע"ש ופשטא דמתניתין דברכות ל"ד דאם אין שם כהן וכו' ודו"ק עכ"ל שם והגאון בעל בית הלוי בחלק על דרוש ומילי דאגדתא סוף ספר בראשית שם נמצא כתוב בזה"ל, מה שאמר חכם אחד דבר"כ כהן אחד יכול לומר בר"כ ושארי כהנים ישמעו ושומע כעונה, הנה אם היה מקים לומר כן בוודאי היינו מרויחין בזה לפרש לשון משנה דמגילה וכו' הוא נ"כ, דהא כל כהן נו"כ ולפ"ז ניחא דהוא יאמר הפסוקים להוציא שאר כהנים (וכהערת הר"ב הנ"ל) אבל לא נהירא וכו' דבר"כ צריך קול רם ובזה לא שייך שומע כעונה דהרי ענייתו איני נשמע להעם השומעים ולא עדיף הך כהן השומע מאם היה אומר מפורש בפה רק בלחש דלא יצא ועיין במג"א סי' קכ"ח בשם המהרי"ט וכו' אבל הפסוקים וודאי נראה דלא מהני את"ד שם, ובשו"ת משיב דבר חאור"ח סי' מ"ז בחידושים על אור"ח סי' קכ"ח העיר על המג"א הנ"ל וכתב בזה לפרש הא דראב"ש וככל הא דהר"י פינטו הנ"ל וכתב דמזה ראיה ברורה שא"א להוציא בר"כ עצמה היינו יברכך ודלא כמו ששמעתי מחכ"א, והטעם ששמעתי משום דבעינן קול רם וסברא דשומע כעונה לא מצינו אלא במדבר בלבד (הוא טעם הגאון בעל בית הלוי הנ"ל) ליתא דהא בקה"ת מוצאין את המברך ואת הציבור אע"ג דבעינן דוקא שיקרא מתוך הכתב וכן בפ' זכור וכו' מכ"מ אחד מוציא את הרבים וגם ממקרא ביכורים י"ל דאיתא בסוטה דגנאי בקול רם יע"ש ואפ"ה אחד מוציא את חבירו (כוונתו למשנה ז' פ"ג דביכורים בראשונה וכו' ועיין רע"ב שם ואפשר לומר דמכאן אין ראיה דבאמת איש כזה הוא בכלל שמביא ואינו קורא כיון שא"יילקרות בעצמו ובאמת א"י בשמיעה כזו במקום שבעינן בק"ר, אלא שמביא ואינו קורא כמו כל הני דמביאין ואינין קוראין, ועיין ארה"ח שהבאתי בספרי או"ת דיני תפילין, ובעונג יו"ט סי' קע"ח יע"ש ודו"ק כי קצרתי גם לפי מש"כ שם בשנות אליהו בשם הירושלמי שמצאו היתר מה"ת וכו' דכתיב ועניתי ואמרת ואין ענייה אלא מפי אחר כי לא שייך לשון עונה אלא כשאחר קורא והוא עונה אחריו עכ"ל משמע דלא היו סתם שומעין בשתיקה ומדין שומע כעונה אלא שענו אחריהם כל מלה ומלה וא"כ אין התחלה לראיתו כלל) אלא נ"פ דב"כ היינו תפלה ובתפלה מי

שבקי א"י בשל חבירו ונכלל ב"כ בג' דברים דחשיב בירושלמי והביאו הר"ן שילהי ר"ה דאין מוצאין בבהמ"ז ק"ש ותפלה את"ד, וגם בזה עיין שנות אליהו ריש ברכות ובשאג"א דיני ק"ש ובהגהות ח"ש לברכות ואכמ"ל בזה, (העתקתי כל תורף דברי הגאונים יען שראיתי לאברכים אחדים שזה שומע וזה עונה ככל הדברים הנ"ל מפי עצמם, ע"כ הבאתי הדברים בשם אומרם זי"ע) ואחד מהם כתב דקו"ר אינו סותר כלל לאפשרות של שוכ"ע דגם שומע היוצא בזה תחשב כאלו אמר בקו"ר כמו שיוצא בשמיעת קול שופר לכל פרטי הקולות ע"כ, לא אמר כלום, ואינו שומע מה שמדבר דבקול שופר עיקר המצוה הוא לשמוע קיל שופר וכיון ששומע סגי לא מטעם ששומע כתוקע, ועיין כפות תמרים ויום תרועה למהר"מ בן חביב ז"ל והדברים עתיקים, אבל אי בעינן שידבר בקול רם בזה סברת הבית הלוי חדודה ושכלית, דשומע אינו כעונה בקול רם, דפרט זה חסר מ"מ בעניתו, אך לדעתי הפעוטה יש לצדד מטעם אחר, דבאמת לא בעינן בקול רם אצל כל אחד ואחד מן הכהנים אלא כיון שאחר מדבר בקול רם סגי בעד כל העולים אך יש להסביר דברי הבית הלוי באופן ובנוסח זה כיון שהחיוב והמצוה הוא עליו שיברך את ישראל א"כ אי שתוק אף ששומע כעונה הוא שיוצא י"ח עצמו לגבי עצמו, אבל היכי שצריך לברך חבירו ושיהי' לחבירו מה לשמוע ולקבל, א"כ צריך שיכול חבירו לשמוע מפיו ברכותיו ואל"ה לא הוי בכלל ברכה לישראל – ובית הלוי ברכו את ד' – ועיין במשכנות יעקב סי' ס"א שפסק דהשומע ד"ת מחבירו ומכוון לשמוע חייב לברך דהא שומע כעונה בכל דוכתא וכן בקריאה בצבור ע"כ בשמיעה בלבד חייבים לברך ומקראי נפקא לן ואף שבהרהור לא בעי ברכה ואפי' למ"ד הכד"ד דהא איכא מאן דדייק מהא דבע"ק דהכד"ד ואפ"ה ס"ל דא"צ לברך בהרהור וע"כ היינו טעמא דלא הוי דומיא דכי שם ה' אקרא דאיירי בדיבור דוקא, ושומע כעונה הוי כדיבור ממש עיי"ש והנה מדברי המבי"ט עצמו נשמע כמדומה דא"א לצאת בבר"כ מחבירו, דאל"כ מאי מפני הטירוף איכא הא כיון שישתוק בשעת הברכה, ואח"כ באמירת יברכך ג"כ ישתוק לא אתא לידי טירוף אם יענה אמן ויל"פ בפנים שם, וראיתי בפ"ע על הש"ע סי' קכ"ח שהביא בשם שו"ת ח"ס סי"ד.

(אני לא מצאתי לע"ע בח"ס ד"ז) דמי שהוא ספק כהן וספק ישראל אם ליכא בבהכנ"ס רק כהן אחד בנעדו יכול לעלות עמו וישמע הברכה מפי כהן שעמו וישא כפיו על תנאי דאם ישראל הוא לא יהא לשם מצוה עכ"ל, ולפי הנ"ל יותר טוב שישמע גם כל הבר"כ ע"י חבירו והוא ישתוק וממילא אם זר הוא איני עובר כלל, ומה שמשמע מדבריו דלא לשם מצוה מותר לזר, עיין במ"ב שהביא כן בשם ס' מגן גבורים שכן כתבו עיי"ש ובביאור

הלכה שם אי תליא למ"ד מצ"כ דוקא, ועיין במנ"ח מ"ע שע"ח דהלא משכחת לה חציו כהן חציו ישראל א"כ בבכה"ג אם עולה לדוכן וכו' יעש"ה ויש להעיר בזה אך אכ"מ, ולפי דברי החס"ס ילע"ק הא דלא תני דין דנ"כ במשנה דיבמות צ"ט ע"ב עיי"ש והנחת הבית הלוי דאם היה או' מפורש בפה רק בלחש דלא יצא, ג"כ נר' לדון דאם מבין כל העולים ישנו אחד שעונה בלחש דלא מעכב, אלא כיון שהעם שומעים מהם קול רם סגי ולא קאי המצוה על כל אחד ואחד וכשם ששומע כעונה סגי, ה"נ סגי להעם אם אחד מהם אומר בקול רם ועיקר מצות בר"כ הלא יוצא מבין שניהם ודו"ק לפי' רהיטא, ומתוס' בע"ב ד"ה עד שיכלה וכו' שכתבו מיהו לענין בר"כ כיון דמשום לשמוע הוא לא משתמע כ"ז שעונין דהוי להו תרי קלי קולות העונין וקיל כהנים המברכין ולא משתמעי ואי תקשי לדברי הרב א"כ לא ישאו שנים כפיהם וכי' ואנן אמרינן לעיל לשנים קורא כהנים וכו' יע"ש, ואי נימא דאחד מברך והשני יוצא, א"כ אין סתירה מזה דלשנים אומר כהנים דאף שאומר להם כהנים מ"מ רק אחד מברך וע"כ דלא מהני וי"ל ואפשר נמי מהאי טעמא נהגי כן באיטליא שאחד מברך בעד כולם, משום דתרי קלי לא משתמעי ואפילו במקום דחביב בהכי עדיף טפי, ושמעתי מפי הגאון הגדול מהר"ז נדר כהנה שפירא זצ"ל שהגאון בית הלוי אמר שאילו ידע דברי הרב בשם מנהג חכמי איטליא הוה מבטל דעתו לזה, ויל"ע להלכה, ועיין בפנים יפית על התורה פ' נשא בפ' יברכך שכ' על דברי התוס' דשבת בהא דאמר ר' יוסי אם אמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה, שלא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה ולמש"כ א"ש דהיינו דאמר עלה לדוכן שעיקר האיסור היא העליה שאינו פנים כנגד פנים ור"י אתי למעיטי כשאין שם כהנים אחרים אלא הוא לבדו ג"כ היה עולה ובזה לא שייך איסור עשה כאן שאין שם כהנים אחרים והיינו שכתבו שם אם לא משום ברכה לבטלה ואם היה שם כהנים אחרים היה יכול לצאת בברכה שלהם עכ"ל, ועיין בדרכי משה הארוך ריש סי' קכ"ח, ולפי דרכו היו יכולין לומר גם בעצם בר"כ שעולה לדוכן אדשתק ולא אמר כלום לא יצא בשמיעה, אלא וודאי דלא מהני אח"ז אתי לידי לשעתא חדא קובץ יגדיל תורה שנדפס בשנת תרמ"ה באדעסא ושם בקו' י' סי' קנ"ג סעיף י"ב שהגאון האדר"ת זצ"ל כתב שהאריך בחקירה זו אם בר"כ יכול אחד להוציא את חבירו, ובזה פירש דברי התוס' דל"ק איך יברך ר' יוסי ויעבור בלאו הבמכ"ע די"ל דאין ה"נ כשמברך בפה עובר בעשה אבל אם יוציאנו אחר והוא אינו עושה דבר י"ל דא"ע כלל וא"כ י"ל דז"ש ר"י אם א"ל עלה הייני כהן חברו ויוציאנו דהוא עצמו רק שישמע לבד היה עולה ולא היה מכוון לברכה כלל יע"ש והביא שהגאון ר"ב ז"ל מווילנא הראה לו שכן הביא בחיבורו ר"ב מנהג כהני טריעסט והורה לפרש

כן כוונת התוס', את"ד אבל אני רמזתי לעיל ב"ה לפי דברי הפנים יפות שיש להם פנים בתורה ע"ל ושוב שם בי"ת סי' קס"ד במאמר עשתונות צי"ר העיר רב אחד דהא קיי"ל דבר"כ בקול רם כמש"כ בסוטה ל"ח, א"כ א"א להוציא לזולתו, ואולי בכה"ג מהני כיון דמכ"מ הראשון ה"ה מברך בקול רם וכמו שמועיל שומע כעונה למ"ד הרהור לאו כד"ד וצ"ע עדיין, ולא הזכירו את הלוי שנדפס בשנת תרמ"ד ובמה שביארתי יובן קצת דברי הרב הנ"ל, – והנה מצאתי רב גדול מסייע לסברת בית הלוי הנ"ל דבכאן לא שייך שומע כעונה, דראיתי בספר שבח פסח על ההגדה של פסח לאחד מגדולי חכמי הספרדים בדורות שלפנינו שהביא בשם שו"ת הרא"ם ח"א סי' מ"א שהשומע מאחר סיפור יצ"מ יוצא כאילו אמרו בעצמו שהשומע כעונה ע"ש בדף נ"ד והביא דבריו הכנה"ג בסי' תע"א לענין סיפור הגדה בליל פסח והעיר המחבר ז"ל דמאי דפשיט' ליה להכנה"ג שדברי הרא"מ נאמרו גם לענין הגדת ליל פסח לדידי מספקא לי טובא דדילמא הרא"מ מיירי דוקא בסיפור יצ"מ של שאר ימות השנה אבל לא לענין ליל פסח שהחיוב הוא להגיד לאחרים כמו שאמר והגדת לבנך וכו' ועוד אמרו ז"ל שאם הוא לבדו שואל את עצמו, שאולי נפקא להו מדכתיב לאמר א"כ י"ל שלא יצא יד"ח אלא א"כ יוציא הדברים מן הפה, ואפשר שלזה אמר רבן גמליאל כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח וכו' „אמר" דייקא ודי למבין, אכן משו"ת הרא"ש שהבאתי בדיני קדש ס"ב נראה לכאורה כדברי הכנה"ג ועיין מש"כ שם, ושו"ת הרא"ש הוא בכלל כ"ד סי' ב' עיי"ש ועי"ש עוד בסדר הלל דהעיר עוד הפעם לומר דבסיפור י"מ לא אמרינן שומע כעונה אלא צריך להוציא מפיו ממש יע"ש ויש לעיין גם בשאג"א בדינים אלו של יל"מ, וא"כ ה"ה לענין בר"כ תליא במחלוקת הנ"ל וסברא הנ"ל, אם לא כמש"כ יש לחלק שהתם הוא לבדו צריך להגיד בפה ממש, אבל הכא החסרון של בקול רם, הוא רק על כללות הברכה שמפי הכהנים ואין תלוי בכל יחיד ויחיד וצ"ע ומלשון הגמ' פסחים קט"ז ע"ב דאמר מרימר שאלתנהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי ר' יוסף אמרו רב יוסף וכו' משמע שם דאחד היה אומר וכולם שומעים ויוצאים יד"ח מטעם שומע כעונה, ועיין באור"ח סי' תפ"ט במג"א אם בספירת העומר יוצאין מטעם שומע כעונה ועיין שם בפר"ח, אבל דעת הלבוש הוא שם דאין יוצאין בספירתו של חבירו מטעם וספרתם לכם וכו', ועיין בשו"ת ח"ס בליקוטים סי' י"ט חלק ו' מסביר ומבאר בזה עיי"ש ודו"ק, ולפי הנ"ל יש להסביר עוד דכיון דבעינן ספי' בפה ושיודע מה שקא' א"כ לא שייך כאן שומע כעונה דמ"מ לא הוי בפה מלא, וי"ל, וראיתי במשנה ברורה סי' קכ"ח ס"ק י"ג שכתב דמי שקולו צרוד פשוט שא"י לישא כפיו וטוב שיצא קודם רצה עכ"ל, ולפמש"כ לעיל יש לפקפק בזה

כיון שבכלל כל הכהנים הוא, ולדעת הרב ומנהג איטליא בוודאי מהני, והוא לא הביא כלל בדין זה, ספיקת גדולי הזמן ונפ"מ להלכה ולמעשה עוד הי' אפשר לפרש דכוונת ראב"ש לא נשאתי כפי בלא ברכה היינו בלא ברכת נט"י וכדראיתי כתוב בהמאירי בד"ה כל כהן שלא נטל ידיו וכו' ומכאן פרשו רבים שצריך לברך על נט"י ויש חולקין בדבר עכ"ל ור' אבר"ש היה מברך ולהורות כשיטת רש"י דצריך תיכף לנט"י ברכה וכשיטת התוס' שהוכיחו כן מהרבה מקומות, או י"ל בלא ברכה הכוונה בלא מלת „באהבה" דאף דכ"ע נמי מברכין וחובה הוא לברך דכל המצות מברך עובר לעשיתן, אמנם לא אמרו באהבה אבל הוא אמר תמיד „באהבה" וכמו שביארתי לעיל, ועיין בק"א דעמד ג"כ על דברי ראבר"ש, – שם אדבריה ר"ח למר עוקבא וכו', א"ל דאדבריה שידרוש דהלכה כר"ע דואני אברכם קאי על ישראל ולכך אמר אשר גזרת כמש"כ מהרש"א ז"ל וכמו שמשמע מסיום פרש"י מה שהבטחתנו שהסכים ע"י כדכתיב וכו' ורב חסדא כהן היה כדמבואר בברכות (מ"ד ע"א) ובחולין (מ"ד פ"ב) ועיין סדר הדורות סתו"א ברב חסדא והיה אוהב ישראל ולכך נמי אמר בחולין (קל"ב) כל כהן שאינו נותן מתנות להווי בשמתא וכו' ועיין הגהות מהרצ"ח כאן מש"כ בהיא לשון דאדבריה:

שם ברש"י הזאתו פסולה דבעינן כוונה לטהרו וכו', וצע"ק א"כ האיך קטן כשר להזאה כדתנן בפרה והובא ביומא מ"ג ע"א קטן שיב"ד וכו', והא קטן אין לו מחשבה, וכוונתו אינו כוונה וכמו שממעט שם לעיל והניח מי שיש בו דעת להניח יצאו חש"ק שאין בהם דעת להניח וכו' ועיין בתוס' שם ד"ה מאי וכו' דאתי לכלל דעת ע"כ ודו"ק ואפשר דהא דאשה מסיעתו הוי כמו גדול עומד על גביו, ועיין תוס' מגילה כ' ע"א ד"ה ולא טובלין וכו' וצ"ל שקיבל הזאה מקטן וכו' ודו"ק, – יעיין בסנהדרין דף ע"ז ע"ב ותבואת שור יור"ד סי' ב' ג' יעש"ה: שם תוס' ד"ה כל כהן וכו' ושיעור תכיפה א"ל וכו' אלמא כדי מהלך משער נקנור עד בית המטבחים לאחשובה תכופה וכו' יע"ש, עיין מג"א סי' קס"ו ס"ק ג' וקרן אירה כאן ובשו"ת עונג יו"ט סי' י"ח יעש"ה ולא הזכיר שם בדבריו ז"ל הא דאמרינן בשבת כתב אות אחת בטבריה וכו' חייב מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ועיין בב"ת נ"ה ע"ב תוס' ד"ה בהעלם אחד וכו' ולר"י נראה דלאו פירכא היא וכו' יע"ש ודו"ק, ומש"כ מהא דנזיר וע"כ כמש"כ יע"ש בעויו"ט, ועיין הגהות חשק שלמה לזבחים דף ל"ג שכתב דהכרו"פ כתב לחלק בזה בין רשות זה לרשות אחר יע"ש ומש"כ הוא ז"ל לתרץ: לעיל לאחד אינו קירא כהן, ידוע שיטת הפוסקים דאחד איני מחויב מדאורייתא לברך וכמו שכתבו התוס' מנחות מ"ד בשם ר"ת והובא כ"פ במג"א סי' קכ"ח ונ"כ שם, ועיין קר"א דמשמע מדברי הרמב"ם דאין חילוק בזה דיחיד ג"כ מחיוב מדאורייתא עיי"ש,

וכן כתב המאירי ז"ל דבר"כ מ"ע לכהנים העומדים שם הן לאחד הן לרבים וכל שהיא שם ואינו עולה ביטל מ"ע וכו' יע"ש, ועיין בקרן אורה שמפלפל הרבה להוכיח אי מ"ע דנש"כ בגבולין הוי מה"ת יע"ש שמסיק דהוי מדאורייתא, ועיין בהגהות בני בנימין על הרמב"ם שהביא דהלבוש ס"ל דהוי דאורייתא והיעב"ץ ס"ל דהוי מדרבנן עיי"ש במור וקציעה ומש"כ הוא ז"ל, ואין בידי המו"ק לעיין בפנים במה כוחו יפה, ואני הבאתי ראיה דהוי מדרבנן מהא דאמרינן בברכות ט"ז ע"א ת"ר הפועלים וכו' קורין ק"ש וכו' אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם ע"כ ונ"ב יש להביא ראיה מכאן דבגבולין לא הוי אלא מדרבנן עיין בקר"א בסוטה, דאי מדאורייתא לא הוי לבטולי להו משלש מ"ע, ואולי בלא תבען ובלא אמירה דלא מחייבי כלל ולכך אין נושאין כפיהם עכ"ל על הגליון, וראיה כזו הביאו התוס' לעיל ל"ב ע"ב ד"ה ורבי וכו' מדפועלים שעשו מלאכה עם בעה"ב קורין ק"ש וכו' מכלל דק"ש דחייב לקרות דאורייתא את"ד עיי"ש, ועכשיו חשבתי לומר דאין ה"נ דחייב מדאורייתא בגבולין, אלא דהכא מיירי בפיעל יחיד, ופועלין דעלמא קאמר, וביחיד הלא אינו מחיוב אלא מדרבנן, אכן לשיטת המאירי הנ"ל דחייב מדאורייתא גם ביחיד ילע"ק בזה, ועיין בב"י סי' קכ"ח שהביא בשם הר' מנוח דהא דאמרינן שאין הכהן עובר כשאין אומרים לו לברך היינו שאינו עובר בג' עשה, אבל בעשה דכה תברכו עובר שהכהנים מצווים לברך את ישראל יאמרו להם או יחדלו ע"כ יע"ש, ויש להביא קצת ראיה לזה מהירושלמי דגבי טומאה ויתיישב מה שהערותי שם דהוי עשה דתליא באחר נא אי יאמרו להם או לא, ועי' שו"ת רדב"ז ומצאתי עכשיו בפמג"ד שהעיר בזה בעז"ה ולפי הנ"ל א"ש דהוי מ"ע הכרחית וחיובית תמיד יאמרו להם או יחדלו, אך הב"י דחו לה יע"ש וכן הסכים הדרכי משה הארוך, ועיי"ש בטור דעת ר"פ דיחיד אינו עובר לעולם אפילו באמרו לו, ודעת הטור הוא דאף שאינו קורא אותו אם קראו ולא עלה עובר עיין שם בפ"י ונעלם כל זה מהקרן אורה, ועיין ט"ז סק"ג ובבמג"ד שם בשם הפר"ח:

שם כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה, עיין בק"א שהעיר וכי משום שלא עלה בעבודה יפטר מעשה דאורייתא דחיובא ע"כ לא תליא בגבולין בעבודה דרבנן היא וכו' ע"ש מש"ת בדוחק גדול, ולענ"ד לק"מ דהא כ"ז שלא אמרו להם אינו עובר, א"כ הכוונה דשוב אינו עולה ויצא חוץ לבהכנ"ס לרגע, קודם שיאמרו להם ויקראו למו כהנים, (אך לשיטת רבינו מניח הנ"ל לא א"ש) ובפרט שא"ש למה שהביא האלי' רבה סי' קכ"ח ס"ק ט"ז דמסתפק בזה הע"ת אם עלה אם ירד ומצא בשו"ת מהר"מ מינן סי' י"ב שמסתפק בהא דאם לא עקר אינו עילה דהיינו מעצמו אבל אם אמרו לעלות צריך לעלות וקצת דעתי נוטה לזה ולמ"א אישתמיט זה עכ"ל ואולי מה"ט דהעיר הקר"א הוא

ואין לי המהר"ם מינץ לעי' בפנים שם, ולכאו' ק' א"כ מאי פריך הש"ס דף ל"ח והא רב ורב אסי סלקי, וי"ל דיודע היה הש"ס דסלקי מעצמן אך קשה דפריך ממתניתין אם הבטחתו שנישא כפיו וחוזר לתפלתו רשאי הא לא עקר יע"ש ומאי פריך דילמא מיירי כשאומרים לו לעלות, וי"ל דא"כ מאי רשאי הא חיובא הוא לעלות, עי"ל דא"כ אפילו אין הבטחתו נמי כיון דאמרו לו לעלות עיין בא"ר שם, ואגב ראיתי שם ס"ק ה' שהביא בשם מהר"מ מינץ שכ' בפשיטות דמברכין אפילו כ"פ ואפי' באותו בהכנ"ס ושכן נוהגין, גם נ"ל ראיה מתוס' סוטה ל"ט ד"ה כל וכו' שכ' מה לי ק"ש ומה לי ברכת וכו' וקשה מנ"ל להוכיח דילמא קמ"ל אף שכבר נשא כפיו שאינו מברך לפניה בעינן נט"י ואף דלאו חיובא לישא כפיו, ומ"מ אם נושא כפיו צריך נט"י, אלא דלעולם צריך ברכה לפניה עכ"ל ויש לפקפק בדבריו שו"ר בח"ס חאור"ח סי' כ"ב שהביא דברי הא"ר וכתב עליו שדבריו מאד תמוהים וכו' יע"ש כללא דמילתא דברי א"ר צ"ע עיי"ש, ועיי"ש מש"כ בנידון שם אם צריך לישא כפיו בציבורא אחרינא עי"ש, ומה שכתב שם בסו"ד שבזה התפאר ראבר"ש שלא נשא כפיו בלא ברכה שר"ל עם כהנים אחרים בציבורא אחריני וכנ"ל יע"ש, ג"כ קדמו בזה הר"י פינטו זצ"ל בעין יעקב במגילה שם עיי"ש, - ומש"כ שם בתוך לשונו שהכהן בא להוציאם י"ח שמוטל על הישראלים להתברך כמש"כ הרא"ם בס' יראים או שעכ"פ מצוה להם להשתדל ברכת בתפלתם עכ"ל אגב שיטפא כתב בשם היראים, וצ"ל הר"א בס' חרדים ומ"מ נכון הוא גם מש"כ הק"א דגם דרבנן מעכב וכבר כתב כן הב"ח סי' קכ"ח בזה"ל דכל דברים המעכבים מדרבנן וסד"א כיון דנ"כ דאורייתא כדימרון לון א"כ כל כהן אפי' יש בומדברים המעכבים מדרבנן עובר בעשה וחייב לישא כפיו לכך אמר רבינו להוציא מסברא זו ואינו בכלל הקריאה דאין דעתו לפסולים כלל יע"ש את"ד וד"ז נחמד הוא:

שם כיון שנפתח ס"ת וכו', עיין בק"א שהרגיש בדבר פשוט דמאי ענין המימרא לכאן דכולה שמעתא בדין נ"כ מיירי יע"ש ואפשר דלהורות הוא במה שפסקו האחרונים סי' קכ"ח דאסור לקרות הפרשה ש"מ ואחד תרגום בשעה שהכהנים מברכים לעם דאפילו למ"ד דמותר לקרות הפ' שמו"ת בשעה שהש"ץ קורא הפרשה בס"ת אפ"ה אסור בבר"כ עיי"ש, ויש להם שייכות בדינים הללו ועוד יותר מזה שאסור לספר אפילו שמו"ת, עיין בשורי כנה"ג שהביא שהאריך בתשובתו בזה וי"ל שם, שם מכשול ועון מש"כ לעיל בזה מצאתי עכשו קצת בתורת הק' עיי"ש, שם וכי מהדר אפי' מציבורא, וכו', כתב בת"ה דא"ל דאין לומר קודם דמהדר אפי' שלא יהי' נראה קצת כמוסיף על הברכות כשיאמר כל זה ובמהדר אפי' מציבורא אין בה משום הוספת ברכה בכה"ג עכ"ל, במ"ב בביאור

הלכה בסעיף כ"ז הביא כן בשם הש"ע הגר"ש וכן מוכח מהרשב"א סוכה ל"א דדוקא בפריסת כפים וכו' ומסתמה ה"ה שארי דברים המעכבים בנ"כ דמאי שנא, אמנם מדברי הרמב"ם בה"ת דין י"ב משמע שלא כדבריהם שכך לשונו שם אין הכהנים רשאים בכל מקום להוסיף ברכה על שלשת הפסוקים וכו' לא בקול רם ולא בלחש וכו' עכ"ל הרי דלדידיה עוברים על ב"ת כשמברך בלחש אע"ג דקו"ר הוא לעיכובא ומסתמא דלדידיה ה"ה בלא פריסת כפים וכה"ג ג"כ עובר וצ"ע עכ"ל, ובלא"ה נוסח פסוקים אלו אינו נוסח של ברכה, ומש"כ הרמב"ם אין הכהנים רשאים „בכל מקום" נראה דכוונתו הוא בכ"מ בין במקדש ובין בגבולים וכמו שאמר בלשון הזה בהלכה י"א שם עיי"ש, ולפ"ד הרמב"ם י"ל ע על שיטת הב"ח ריש סי' קכ"ח דדוקא עם נ"כ ואפילו אם לא בירך מתחלה אקב"ו וכו' אבל אם יברך בר"כ בלא נ"כ אינו עובר זר בעשה, עיין בפמג"ד שם ועיין במ"ב וביאר"ה שם סי' קכ"ח גם נ"ל דבעינן פסוקי תורה:

שם ע"ב השקיפה ממעון קדשיך עי' בשו"ת בראש' ביכורים דף י' ע"א משום דקאי על הד' פרקים הללו שבהם (נ"כ ביו"ט) כמנהג חו"ל כדאיתא במע"ש פ"ה מי"ג ע"ש, והשקפה בכ"מ הוא לרעה ורק ע"י מ"ע נהפך מרוגז לרחמים וכן י"ל כאן ע"י בר"כ וכמש"ל מהירושלמי עכ"ל, ועיי"ש עוד כמה הערות והארות בשמעתין: שם ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה וכו', באיזה ברכה מיירי אי בבר"כ או בהברכה אשר לפניה, עיין בבא"ש ותבין, ומצאתי בהגהות על הרמב"ם דפוס ווילנא שאחד כתב בזה ונשכחתי מקומו, ועיין בהמאירי ד"ה סדר נ"כ, ומפורש הוא בש"ע סעיף י"ח ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכת אשר קדשנו וכו', ובאחרונים שם ובמג"א סקכ"ח ובדגול מרבבה שם ובלבושי שרד, ומלשון זה שאמר ר"ח אין הקורא' רשאי לקרות כהנים, יש במשמע כל קורא ולא דוקא כהן כדאמר לעיל ל"ה ע"א דדוקא כהן קורא כהנים וכו', אלא כדאמר בירושלמי שם שהובא בתוס' שם וכמו שהקשה בבא"ש שם ואחד מן התירוצים הוא שחזר בו ר"ח, וכן משמע כאן, ור"ח היה כהן והיה עסוק הרבה בדיני בר"כ לפרטיהם ועיין הגהות רד"ל ז"ל:

שם עד שיכלה אמן וכו' עיין פרש"י דכל הני משום דתרי קלא לא משתמעי ע"כ, ובתוס' ד"ה עד וכו' האריכו בזה ומתחלה כתבו לענין בר"כ כיון דמשום לשמע הוא לא משתמע כ"ז שעונין דהוי להו תרי קלא וכו' ואח"כ כתבו אי נמי בעי דלישמעו נמי הברכה הני דמאריכין באמן אע"פ שטועים וכל שעה שהן בעצמם עונים אין שומעין קול חבריהם וכו' ע"ש, ואמרתי להסביר דאפשר דבזה פליגי אי נקטינן כסברת החרדים שידוע שהביאו בספר הפלא"ה דמצוה על ישראל להתברך מפי הכהנים והם נמי בכלל

המצוה עיין שע"ת ומ"ב סי' קכ"ח, ומנ"ח ושו"ת ראשי בשמים, ומצאתי לדברי דוד האחרונים בזה"ל להגאון ר"ד אופנהיים ז"ל בסיף שו"ת חות יאיר בזה"ל וגם מצווים ישראל לשמוע בר"כ מן הכהנים וכל שאינו שומע במזיד אינו בכלל ברכה וכו' יע"ש ובמנ"ח מ"ע שע"ח העיר שמדברי הריטב"א סוכה ל"א ע"ב ד"ה מאי לאו מבואר להיפך וז"ל כענין שמצינו בכהן שעולה לדוכן וכו' ול"ל שעושה להוציא אחרים דליכא חיובא אישראל להתברך מצוה דכהן הוא יע"ש ויש לתרץ דבריהם ואכמ"ל, שוב בהגיע לידי ס' שו"ת דבר אברהם סי' ל"א שהביא דבריהם וחילק ביניהם יע"ש, ומזה לא נכונים הם דברי הקרן אורה כאן שכתב כ"כ בפשיטות דאין חוב על הציבור לשמוע ב"כ עיי"ש ומצאתי עכשיו בת"ה שכבר השיגו בזה והביא המבואר בספרי דיליף מאמור להם שיהי כל הקהל שומע וכיון דילפינן מקרא חייב גמור הוא וכן לא ראה בספר חרדים עיי"ש, – וברש"י כאן ד"ה יש ללמוד מכאן וכו' שכתב כשכלה אמן אחרון מפי הציבור מחזירין פניהם וכופפין קשריהם, שהיא תמוה מאד לכל מעיין דהא אמרינן אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הציבור עד שיתחיל ש"צ בח"ש מצאתי בד"א הנ"ל שהביא שמצא לאחרון אחד שעמד בזה וכתב דגירסת השאלתות בפ' בהעלתך דאין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור עד שיכלה אמן מפי הציבור וזה גירסת רש"י וא"ש, ועיין בהמאירי שלא כ"כ עיי"ש, ועיין בפמג"ד בא"א ס"ק כ"ח – ונסתפקתי באחד שהדיר הנאה מכהן אם מותר להתברך ממנו בר"כ, אם נימא דמצות ללה"נ וישלדבר בזה עם כל המשניות והדינים שבמס' נדרים, וגם אי כהנים בבר"כ הם שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, ומסתבר דבזה לכ"ע הוי שלוחי דרחמנא וכמו שאמר אדבריה ר"ח למ"ע וכו' עשינו מה שגזרת עלינו, שאינן אלא גזירות ובע"כ שלוחי דרחמנא הם ועיין במג"א סי' קכ"ז סק"ג אין מלת כהנים דבק למלת עם שהרי קיי"ל כהנים שלוחי דרחמנא נינהו וכו' יע"ש ואף שאין דבר זה פשוט כ"כ, עיין תוס' קדושין שם, וכמש"כ בזה בבר"כ לכ"ע שלוחי דרחמנא הם אך יש סברא גם להיפוך דכאן לכ"ע שלוחי דידן הם, דגלי רחמנא באמור להם דבעינן דוקא אמירה ושליחות להם, ואל"ה אין עליהם שום חיוב לברך וא"כ שלוחי דידן נינהו, וא"ש ויאמר לדבק טוב כהנים עם מלת עם דכאן לכ"ע שלוחי דידן נינהו ודו"ק כי יש פנים לכאן ולכאן וקצרתי בהסבר, כא"כ מקומו אך נפ"מ לנידר הנאה וצ"ע להלכה, אך סברא הנ"ל י"ל דאף דחיוב ועבירה ליכא עליהם בלא קריאה, אמנם מצוה בוודאי ישנו עליהם וכן כתב במנ"ח מ' שע"ח וד"ז פשוט הוא, ואכתי איכא צדדין לכאן ולכאן:

שם דנד פורתא, ראיתי לאחד מבעלי הגהות שעל הרמב"ם דפוס ווילנא שתמה שלא העתיקו זה כ"א מהרו"א יע"ש, נעלם ממנו שהוא מובלע בלשון הטור בשם מהר"מ מרוטנבורג דלא יעלה אא"כ מובטח שיחזור לתפלתו בלא טירוף דעת ויעקור רגליו מעט בעבודה עכ"ל: בהגהות הרד"ל ד"ה בעבודה וכו' אבל קודם עבודה ודאי א"צ ואולי לא מהני כלל עקירה וכו' א"כ וודאי אין מקום לעקירה קידם עבודה דהכא משמע דהעקירה וכו' בעידן עבודה עיי"ש לא היה צריך לדון כזה בעצמו דכבר מפורש כזה בעטרת זקנים בסעיף ח' הביא דהמנהג שלנו שהש"ץ ממתין ברצה שיעלו הכהנים לפני התיבה ואפשר משום חשש דלמא לא עקר רגליו ממקום הרחצת ידיהם כי מסתמא שמשם נקרא עקר רגליו ולא במה שעוקר רגליו לרחוץ ידיו עכ"ל, – שם הגהות הרד"ל אבל דאביי פשיטא דאם היה בבהכ"נ וודאי היה נ"כ אלא דע"י דאנסו ליה עדנא הוי מצלי היכי דהוי גריס כדאיתא בברכות (ד"ח) עכ"ל אמנם עיין בשו"ת מהר"י הלוי אחי הט"ז ז"ל ושם בס' י"ג נשאל בזה מהט"ז שמהגמ' ברכות נסתר מהגמ' דמגילה פ' בני העיר אי גרסינן שם אביי והשיב לו שם ומסיים בסו"ד בזה"ל דכלל העולה שלא התפלל אביי בשום מקום רק במדרש שלו בעשרה ולא למד אפי' לפעמים אלא שם כיון שהיא בהכנ"ס שלו עכ"ל וא"כ צע"ק מדוע לא עלה לנש"כ כזה הערותי כבר בהי' דפריך לעיל (ל"ח ב') אינו והא ר"א ור' אסי' סלקי וכו' עיי"ש, והא בברכות שם איתא ג"כ בר"א ור"א בעוע"ג דהו"ל תליסר ב"כ בטבריה לא מצלי אלא ביני עמודי היכי דהוי גרסי עיי"ש ואיכא מראשונים דמפרשי לה דהתפללו ביחידות ולא בי עשרה, והיכי הוי סלקו לדוכן, וצ"ל דמיירי בשבתות ויו"ט דאיכא מ"ע יתירא להתפלל בציבור מטעם ונקדשתי עיין פמ"ג ויש לקצר: שם ל"ט ע"ב אין הציבור רשאי לצאת עד שינטל ס"ת וכו' עיין בפרש"י ז"ל ועיין פירש הגאון ז"ל בטור אור"ח סי' קמ"ט ובמפרשים שם, שו"ר בבא"ש שכבר הביא דברי הרי"ף בשם גאון, – שם אחרי ד' אלקיכם תלכו, עיין לקמן מ"ב בתוס' ד"ה מפני וכו' כי ה' אלקיכם ההולך עמכם זה השם הנתון בארון, ועיין לעיל י"ד ע"א מאי דכתיב אחרי ד' אלקיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה וכו', ובפרש"י בחומש שם פ' ה' וצע"ק, – שאו ידיכם קודש, עיין לעיל עמוד א' דמיירי קרא בנ"כ עיי"ש ובתוס' שם – שם תוס' ד"ה אם וכו' התירו וכו' עיי"ש עיין תוס' לקמ' מ' ע"א ד"ה כל וכו' ותבין כונתם אך לפי מאי דמדחי שם א"כ אין ראיה דסכנה שאני, – עיין קרן אירה ביאור נחמד על כל שייכות הפסוקים אלו בזמנים חלוקים הללו, – ומענין לציין כי כולה שמעתות שבעמוד זה כהני ולווי אמרינון כי ר"ח ורב אסי היו כהנים וריב"ל היה לוי כמבואר בסדר הדורות מגמ' דחולין דק"ו והבא"ש הוריות דכ"ג יעו"ש, בסתו"א:

דף מ'

ע"א, גמרא כיון דחזיא לר' אבא דמן עכו דנפישי ליה בע"ח אמר להו אות לכו רבה, עיין פרש"י בד"ה דנפישי עליה חובות שהיה צריך ללות עכ"ל, א"ל דכוונת רש"י שהרגיש לפרש שהיה צריך ללות מכאן ולהבא דעל מה שלוה מקודם אפשר דאינו צריך לשלם מן המנות וצדקות שיקבל כמו שפרש"י לקמן, וכמו שמבואר ביור"ד סי' רנ"ג סי' י"ב עיי"ש אם לא שכתב בקיבוצו שחייב לאחרים וכו' יע"ש ובביאר הגר"א ז"ל שחולק שם ע"ז, אך הבנת דברי רש"י המיותרים לכאורה ח"ו א"ל כך ועין הגהת הב"ח שגרם דתפיסי ליה בע"ח, וא"י האיך למד ברש"י, ומבואר ראיה גדולה מכאן נגד הרמב"ם ז"ל שאסר לראש ישיבה ורב ליטול שכר ועיין בבאר שבע חידושי הוריות פ"ג, ובשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ע"ט ומש"כ שם על הגליון, ועי"ש שהביא שו"ת הב"ח סי' נ"ב ותמה הפ"מ למה לא הביא הגמרא דחולין ההוא שקא דדינרא וכו' עי"ש ונ"ב כבר הביא ראיה זו הבאר שבע הוריות פ"ג, ומסיים ומכאן יש סמך לר"י הנוטלים הספקה מן הציבור וכן הביא מפ' אלו נאמרין דתפסו ליה בע"ח וכו' עכ"ל וא"ל נמי הא דאיתא בקדושין (ע"ו ע"ב) דהוי קא מנצי איהו ורב ביבי מר אמר אנא עבידנא שררותא דמתא, ומר אמר אנא עבידנא שררותא דמתא וכו' דלכך קא מנצי משום שהיה עני וחיי דוחק ועיין לקמן שם דף פ"א דהוי כריך ריפתא אצל רב יוסף עיי"ש וקצרתי:ועיין בב"ת י"ב ע"ב במעשה דמר בר ר"א וכו' ודו"ק אלא שעיקר העולה והצעקות הוא כמו שכתב מרנא במהרש"א כאן מיד ולדורות שמי שיש נו עושר הוא נתמנה בכסף וכו' אבל ראיתי גדול הסיבה בזה שהבע"ב הם הם הממנים ומבררים להם ראש כרצונם לפי הנאת כ"א מהם וביותר בממון אבל מן הראוי שהלומדים והרבנים בעצמם יבררו להם ראש (ומה נעשה אם הלומדים והרבנים מתנהגים כהבע"ב הנ"ל) כמו שהיה בדורות הראשונים כמו שמצינו בהך עובדא דאימנו „רבנן" עליה וכו' וכן בהך דהוריות דר"ג וב"ד מינו את ר"א חסמא וריב"ז לראשים עכ"ל הזהב אשר בעו"ה אין שומע להם, ובמהרש"א שבת קי"ט צוח עוד ככרוכיא על זה בענין שהושוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין תורה והוא בכלל רבים חללים וכו' ההוכחה בעיקרי הקהלות אינו כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו וכו' והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי אולי לא יהי' משגיח בדבר וכבר אחז"ל כיו"ב מוטב וכו' את"ד עיי"ש, ועיין בספר שו"ת מעיל צדקה בסוף דבריו בהקדמתו החוצבים להבות אם וז"ל וצריכים ברירה גדולה לידע הישרים בלבותם כי אינו מועל לנו מקומו שנתקבל לרב בקהל קטן או גדול אחרי הוסג אחור משפט ונעדר האמת מן המקבלים ומי שמעיז פניו ומתחבל בתחבולותיו ומי שיש לו אב ומשתדלים

בעדו והשואל חלקו בפיו ובשפתיו ולא יחתו מריביו להם לבדם נתנה הארץ למורשה ויותר מזה כי רוב המקבלים א"י לברר בין טוב לרע או להבדיל בין קודש לחול והכסף יענה את הכל ועל כל פשעים יכסה, ואיך יהי' קבלתו ראיה על חכמתו ולימודו אף אם יהי' מלוא כל הארץ כבודו עכ"ל צדיק המצודקים ומיושרים, ודברים אלו באופן יותר מבהיל ומגונה נשנים ונעשים לעינינו, בימינו, בעירנו, ב"ב יבוא משיח צדקינו, ומלאה כל הארץ דעה ועיין ח"ס חחו"מ סי' קס"ד:

שם עד אושפיזיה ואפ"ה לא איתותב דעתיה מיניה ע"כ, וטעמא דהאי מילתא על מה גדלה כ"כ הקפידא וחלישת דעתו, צריך התבוננות להבין דרך הצדיק ע"ה, וראיתי להב"ח בסימן ר"ל חאור"ח על מה שכ' הטור דאחר השינה קובעים מדרש להודיע לעם חוקו האלקים ותורותיו הביא הב"ח דהכי משמע בפ' א"נ בעובדא דר' אבהו וכו' ולא אפייס דעתא דר"ח ומשום דעבד ר"א שלא כתיקון מרע"ה לדרוש דינין והלכות וכו' יע"ש מוסר השכל, אמנם א"כ י"ל טעמא דר"א וגם מהגמ' משמע דהעיקר היה דשבקיה כ"ע ואתו לקמי' דר"א וחלש דעתו דר"ח וכו', עד שמצאתי בספר שו"ת נטעי נעמנים שי"ל זה לא כבר בהקדמה ראשונה שם עמד על דברי הב"ח אלו ומבאר שם טעמים אחרים בקפידת ר"ח והוא משו' דלא זכה שיתקבל דבריו עי"ש וקצרתי, – ובדברי הב"ח מדויק היטב מה שפרש"י שמעתתא הלכות דינים ואיסור וטהרות עכ"ל מה שלכאורה מיותר הוא וז"פ אלא לאפוקי מפלפול סתם להראות כוחו שם לעולם תהא אימת ציבור עליך שהרי כהנים כלפי העם ואחורהם כלפי שכינה ע"כ, עיין לעיל כה תברכו פנים כנגד פנים ובמפרשים שם ודו"ק ועיין ט"ז יו"ד סי' רפ"ב וצ"ע שלא הביא מכאן ועיין תוספתא מגילה פ' בתרא זקנים וכו' יע"ש מפורש הדין:

שם ר"נ מהכא ויקם המלך דוד על רגליו וכו' עיין פרש"י ועיין במהרש"א דמפרש דמרישא דקרא מפיק ליה מדכתיב ויקם המלך דוד על רגליו וכו' דמשמע שהיה יושב מקודם וקם מפני אימת ציבור כמפורש שם וכו' עכ"ל, וצ"ע דהא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בי"ד וכי מפני אימת ציבור מחל על כבודו והא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ועיין תוס' לקמן מ"א ע"ב ד"ה מצוה שאני וכו' יע"ה וגם בלא"ה צ"ע לישנא דקרא „על רגליו" וכי היכן אדם קם לא על רגליו ואח"ז נזדקר לפני דברי המצפה איתן בהגהותיו לקמן מ ע"ב ד"ה והאמר מר וכו' הביא בשם הב"ש שהקשה כן דאמאי לא מקשה הגמ' דכתיב בד"ה ויקם המלך דוד וכו' ואיך מחל על כבידו ע"ש שמתרץ דמשום למוד בנין בהמ"ק צריך להיות בעמידה, עי"ש א"כ מוכרח ע"כ פרש"י דשמעתין דהראיה היא מאחי ורעי דמהא דקם אין ראיה שהוא מפני אימת ציבור, דאדרבה צ"ל אימת המלך

על הציבור דשים תשים עליך א"ו משום לימוד הבנין הקדוש הוא דהוי (ובערבי נחל ח"ש בדרוש לפרשת נצבים ראיתי דרך העברה שכ' על פסוק זה דמשום דרצה לנדב על בנין בהמ"ק ונתינת צדקה הוא בעמידה על פי דרך האר"י ז"ל יעי"ש ולא הזכיר כלל דברי הגמרא דכאן ואחרונים הנ"ל) שם רבנן אמרי מהכא וכו' מ"ט לאו משום כבוד ציבור אמר ר"א לא וכו' אמרי ב"ג וב"ח הוא עכ"ל, הנה יש נפ"מ בין שני הטעמים, דאי אמרינן משום כבוד ציבור, אז ישנו סברא שיכלו למחול, עיין יד מלאכי בכללי הדינים אות תכ"ט שכ' כל היכי דאמרינן כן מפני כבוד הציבור לא מהני מחילת הציבור אם רצו למחול על כבודם ב"ח אור"ח סי' נ"ג אך הפר"ח שם חולק עליו בזה והוכיח דכל שמחלו הציבור לית לן בה ועיין בס' מוצל מאש סי' י"א שנסתפק בזה ולא הכריע עכ"ל, וא"כ נפ"מ אם מחלו הציבור להכהנים – שם ואמרי ב"ג, וב"ח הוא, צ"ל דמיירי בגוונא דל"ל שמא טומטום ואדרוגינוס הוא וכמו שפסק בפמג"ד דטומטום וא"ג לא יעלו לדוכן ויצא מבהכ"נ קודם רצה עיין ג"כ במש"ב, ומנ"ח מ"ע שע"ח מסתפק בזה ג"כ ומסיק ג"כ דמוטב שלא יעלה ולבטל בשוא"ת משיעלה ויבטל מ"ע בקו"ע דלמא הוא אשה יע"ש ולא הזכיר שבזה קדמו ג"כ הפמג"ד וג"כ מבואר מכאן מה שפסק הרמב"סוהשו"ע שכהן חלל אינו עולה לדוכן, כמבואר באחרונים ועיין בפמג"ד שם שמסכים להפר"ח דאפי' בדיעבד אם עלה ירד עיי"ש, ועיין בשירי כנה"ג וא"ר, וז"פ, וכן כתב בקרית ספר להמבי"ט, ומשום דחלל הר' הוא כזר וזר עובר בעשה דכה תברכו וכו' ולהבמ"ע עשה: בבית הלוי חלק הרביעי על דרוש ושם בסוף חלק בראשית, הביא שהורה חכם אחד לכהן אחד שהיה קשה לו לפשוט הבתי רגלים שיעלה בהם לדוכן, וזה אינו דהרי זה תלוי בפלוגתא שבסי' קכ"ח ס"ה ועוד אפילו להמקילים שמה היינו שיהי' כל הכהנים נוהגים לעלות בהם אבל עכשו כיון דכל הכהנים יחפים והוא לבדו יהי' בב"ר פשיטא דאסור דזה הוי שינו וכו' מפני שהעם יסתכלו בשינוי זה, את"ד, וסברא זו מבוארת כבר בברכי יוסף שס סי' קכ"ח דבבשו"ת הרדב"ז כתב דמותר לכהנים לעלות בגיליק או בשירביאם של עור ומ"מ אם אם אינו זמן הקור ושאר הכהנים יחפים יעמוד גם הוא יחף עיי"ש והנכון כדבריו, וי"ל עוד דנפ"מ בין טעם רבנן לטעם דר"א במנעלים שאינו לובש אותם רק כשעולה לדוכן וליכא בהם טיט ואינו גנאי לציבור כפרש"י ומשום שמא נפסקה כל המנעלים אסורים לפי שיטת הב"י הנ"ל, גם נפ"מ בשאין בבהכ"נ רק כהן אחר א"כ יהי' מותר לעלות בסנדלו דתו ליכא למיחש שמא נפסקה ואתי למקטרי' דהא יוכל לעלות אח"כ כיון דליכא כהן אחריני בהדי' ואין כאן חשש לעז אבל לרבנן אף בכהן אחד אסור לעלות וצ"ע בזה, – ועיין בטורי אבן מגילה כ"ד בד"ה מומין שאמרו

בפניו ידיו ורגליו משום דהנושא כפיו חולץ מנעליו ואתי לאיסתכולי והקשה הא כיון דעיקר תקנתא דחליצת מנעלים הוא משום חשש לעז, א"כ השתא שלא ישא כפיו כש"כ שמוציאו עליו לעז חלל וכו' יע"ש מש"כ בזה, ושם בגליון כתבתי דלענ"ד לק"מ כיון דאינו עולה תמיד הכל יודעין מפני שבע"מ הוא וכמו בידיו וליכא לעז ויל"ע שם, – והנה לכאורה ראיה משמעתין דכהן אחד עובר ג"כ מדאורייתא דאל"כ למ"ל דשמא יאמרו ב"ג הוא ולא קאמר דאתי לבטל ג' מ"ע וכדמבואר לעיל בשמעתין, אבל אי כהן אחד ג"כ חייב מדאורייתא א"ש דאינו מבטל כלל, או יאמר באופן זה וכמש"כ לעיל דנפ"מ היכי דאיכא רק כהן אחד ולשיטת ר"פ ותוס' מנחות מ"ד דכהן אחד הוא רק דרבנן וא"כ משום איסור עשה ליכא, אבל הטעם דב"ג וב"ח שפיר איכא אם לא נאמר כמש"כ לעיל וצ"ע בזה, ועיין לעיל ל"ח ע"ב דריב"ל אומר כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה ורב אמר חוששין שמא ב"ג וב"ח הוא ולא פליגי הא דסליק לפרקים הא דלא סליק לפרקים עיי"ש, שמא תפסוק וכו' בתוס' פיר"ח ש"מ דמות' ליכנס בבהכ"נ בסנדל ובמנעל וכו' ועיין בירושלמי ב"מ פרק ב' ובהגהות ציון וירושלם שם וק"ל, והא דלא הוכיח הר"ח מהגמ' דברכות ומגילה שם, נראה דלכאורה י"ל משום די"ל דמיירי במנעלים חדשים אשר יכין שם דאין על הם טיט דליכא גנאי לבהכ"נ, אבל מר"א דהכא דאמר דעיקר הטעם מפני שמא נפסקה ודוקא לדוכן משמע דלולי זה מותר במנעלים אפי' אותם שיוצא בהן לשוק, ואיכא עליהם טיט כדפרש"י לעיל בהא דרבנן מפני אימת ציבור ודו"ק:

שם ע"ב בתוס' ד"ה וכ"כ למה וכו' תימה וכו' ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נופלים וכ"ש שהיו אומרים בשכמל"ו וכו', פירש דאם נפרש כפשוטו דהקרובים לא היו אומרים א"כ ניחא נמי קושיתם דהכונה שאין עונין היינו הקרובין שלא היו עונים בשכמל"ו, ולכך הקדימו ופירשו דהקרובים כש"כ שהיו אומרים וא"כ יקשה קושיתם וז"פ: שם במשנה ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן, עיין פרש"י ומה שהרגשתי ראיתי אח"כ ברש"ש שהעיר בזה, ובשו"ת משכנות יעקב חאור"ח ס' ס"ג מצאתי שכ' ולדבריו ז"ל אפשר שזה הטעם שהכה"ג כשקורא ביוכ"פ אומר יותר ממה שקריתי, לפניכם כתוב כאן, שידעו שהן דברים שבכתב ושוב אין איסור כ"כ כשקורא ע"פ, והא ת"ק ס"ל במס' תענית דבמנחה יחיד קורא בציבור ע"פ וע"כ דס"ל שאין בזה איסור מדאורייתא משום דברים שבכתב רק ר"י ס"ל דאפ"ה ואין דרך שיקרא יחיד בציבור בע"פ ומשמע דמדרבנן הוא ולהכי שרי בכה"ג וכו' שוב הביא תוס' ישינים יומא פ' בא לו שתירצו דכל שהוא סידרו של יום אין בו איסור משום דברים שבכתב וכתבו ראיה מירושלמי שאמר בהדיא

כן על הא דכה"ג קורא ובעשור וכו' בע"פ מפני שהוא סדרו של יום יעיי"ש – שם ומברך עליה ח' ברכות על התורה וכו' פרש"י ז"ל על התורה ברכה של אחריה וכו' וכן משמע בגמרא, ומשמע דשלפניה אין מברך וי"ל, שוב עיינתי בגבורות ארי למס' יומא ממרן בעל שאג"א הנד"מ משם בדף ס"ח עמד בזה ומבאר לה והביא הרמב"ם בפי' המשניות, דמפרש דמברך לפניה אשר בחר בנו עיי"ש, ובסוף דבריו כתב „ובחי' למס' סוטה יתבאר זה" וחבל על דאבדין ולא זכינו להנות מצוף דבש מגויות הארי החי זצ"ל, – שם בתוס' ד"ה שמעת מינה חולקין כו' פי' הרב וכו' יע"ש נראה משום דקשה להו דפשיטא דידע האי דמתרץ, משום דאף למ"ד חולקין לתלמוד וכו' מ"מ לתלמיד דתלמיד בוודאי אין חולקין במקום הרב, וע"כ פירשו דקאי אסגן וכו' יע"ש וז"פ:

שם בתוס' ד"ה והאמר מר וכו' ר"א בשם ר"ל אמר אין ישיבה בעזרה אלא במקום מלכות בית דוד בלבד משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם ומינה דייק דכסאו היה נתון חוץ לעזרה וכו' עיי"ש הדברים צריכיןלביאור דמאי קמ"ל בזה דבחוץ לעזרה מותר לישב, ולמה צריך עוד לקבוע כסא בעבור מלכות ב"ד ומאי תועלת יש בזה להם יותר מלכל אדם וגם א"א לפרש בפשיטות דעל כסאו היו יושבין כל אדם, דהלא קיי"ל ברמב"ם פ"ב ממלכים דאין יושבין על כסאו וכו' יע"ש וי"ל, – שם מהו וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל וכו' ור"א בר נגרי לעיל לא ניחא ליה לפרש הכי ופירש שישב עצמו לתפלה, דאין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד הראש וישוב הדעת שם הוי אומר לכ"ג הנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא א"כ מהו וישב שישב עצמו לתפלה, יל"ע מה שאינו מובן הא כבר תירץ לה לעיל מזה דמהו וישב שסמך עצמו לכותל וא"ל קצת דהא קשיא ליה דא"כ דנוכל לפרש ולומר דהפירוש וכוונת הפירוש „וישב" היינו שסמך עצמו א"כ אינו ראיה מהא דכתיב ועלי הכהן יושב על הכסא, דילמא הפירוש הוא שסמך עצמו אבל לא ישב וע"כ מתרץ לה כדלעיל, אך י"ל דעל הכסא אסור אפי' לסמוך, וגם א"כ כסא למה וי"ל בזה בפנים המדרש, וגם זה י"ל הא בפסיק כתיב ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזות היכל ד' אבל לא בפנים אלא מצד שמבחוץ וצ"ע שם במפרשים, ונראה דהם שני מאמרים מחולקים, וכמו שמשמע מילקוט שמואל א' עיי"ש, – ובעיקר הדבר אי איסור דא"י בעזרה וכו' הוא מדאורייתא או מדרבנן שעמדו בזה התוס' בזבחים דף ט"ז ע"א יע"ש ועיין בארעה דרבנן מערכת א' באות זה יע"ש שהביא דברי המפרשים והמל"מ בפ"ז מהל' בהב"ח ושם ראיתי בשם הבא"ש לתמיד דתירץ דתלמודין ס"ל דדוקא בעזרה עצמה אין ישיבה אבל על מזוזת ליכא איסור עיי"ש וכהערתי הנ"ל ת"ל, והארכתי בזה בכמה הערות במקומות מחולקין שאין כאן המקום לקבצם, רק אחת היא לי מה

שהבאתי בחדושי לסוכה הבאתי ראיה מהתוס' דשם דהוי דאורייתא עיין שם מ"ג ע"ב ד"ה תשבו תשבו לגז"ש וכו' דהתם אי אפשר לישן בעזרה כמו בחצר שהיה במקום עזרה דגמירי אין ישיבה וכו' ואילו כאן אסור לישן חוץ לסוכה עכ"ל וא"א מדרבנן הוא א"כ מאי שייך לומר דלא דמי למילואים דעדיין לא נגזר, א"ו דאורייתא ועיין שו"ת רעק"א סי' צ"ח, וכמדומה לי שאח"כ מצאתי שגם מתוס' סוכה הנ"ל הרגיש המנ"ח באז"מ, – ועיין מהרש"א כאן ועיין תפארת ישראל למשניות בפתיחה לסדר קדשים בענין סמיכה אי הוי כעמידה ועיין אורו"ת הל' עדות, וקצרתי:

דף מ"א

ע"א מסוף הספר לתחילתו, פרש"י למפרע, פרשתי דברי רש"י ז"ל המדודים ואח"כ מצאתיה בבאר שבע יע"ש – שם לפי שאין מברכין ברכה שא"ל, כתבו התוס' ישינים ביומא שם דף ע' דמכאן יש ללמוד דהשוחט הרבה בהמות או עופות ביחד אסור להסיח בין שחיטת עוף לחבירו כדי לחזור ולברך כיון שיכול לצאת בברכה ראשונה עכ"ל, ובדרך זה כתבו הראשונים על ההיא דסח בין תפילין של יד וכו' עבירה היא בידו דהעבירה היא מפני שגורם לעוד ברכה שהיא ברכה שא"צ במקום שיכול לצאת בראשונה וכל זה מבואר היטב בתוס' מנחות ל"ו ע"א ד"ה סח בין תפלה וכו' מכאן מדקדקים וכו' ושמא שאני תפילין שמצוה אחת הן וכי' ובאלו נאמרין תנן וכו' ומשני רשב"ל וכו' יעוש"ה ועיין היטב בשו"ת המבי"ט שהזכרתיו לעיל, בסי' קי"ז ובסי' ק"פ וחידוש שלא הזכיר כמדומה את התוס' מנחות הנ"ל אלא דהביא דברי הר"ן פ' י"ט של ר"ה שפי' כן על ההיא דסח וכו' יע"ש וזהו כוונת ריש דברי התוס' מנחות הנ"ל וקצרתי, וכמדומה שהענין של המבי"ט איתא נמי בשו"ת מהר"מ מלובלין ז"ל ואינו כעת תח"י – שם חד גברי בתרי סיפרי וליכא פגמא וזה ליכא למימר דיקרא כהן אחר ל דמבואר בריש פ' בא לו (ס"ח ע"ב) דדוקא הכה"ג צריך לקרות וצורך עבודה היא יעו"ש, וקריאת הפרשה זו מה"ת היא כמבואר שם בגבורת ארי בשם הירושלמי, אך על פרשה זו דאך בעשור וכן בעשור שבח"ה וודאי דקריאתן מדרבנן עיי"ש בגב"א ד"ה דלמא וכו', וא"כ הא נמי צ"ע דיקרא כהן אחר ומנ"ל דבעינן לזה הפרשה דוקא כה"ג:

שם גמרא מביא ס"ת מתוך ביתו וכו' ופירש"י בד"ה מכאן ואילך וכו' דקסבר אין עו"ה ליוכ"פ א"נ ירושלם דלתותיה נעולות בלילה וכו' עכ"ל, וכבר עמד ע"ז הגאון בעל תשובה מאהבה תלמיד מרן הנו"ב ז"ל שכעת נדפסו התשובות האלו בסוף ספר נוב"ת ודפוס ווילנא) שרש"י סותר דבריו ממה שפירש ביומא דף ע' דמערב יוכ"פ הביאו וע"ש סי' כ"א

מה שכתבו הרב והתלמיד, וכן נשאל ע"ז בבנין ציון ח"ש והביא שכבר דיבר מזה בספרו ערוך לנר על יבמות דף ל"ד יע"ש ועיין הגהות חשק שלמה, ולעיל במאירי ריש פרקין סוף דף ל"ט כפרש"י ז"ל ועיין תפארת ישראל בפתיחה לסדר מיעד ושו"ת הגרעק"א ז"ל ושו"ת ח"ש ז"ל אי יש להביא ספר בשבת פ"י קטן ויש להעיר מכאן: שם והא אמר ר' יצחק נפחא וכו' עיין ביד דוד על מס' יומא ושם בדף ע' הביא שמהריט"ץ הקשה בשם חכם אחד למה לא מקשה מר"ח שחל להיות בשבת שמוציאין שני ספרים יע"ש, ועיי"ש עוד ציוני ספרי אחרונים בסוגיא זו שכצורתה איתא ביומא שם, - לעיל בתוס' ד"ה כל כך למה וכו', יעיין בשו"ת הרדב"ז ח"ב ס' תת"י שהביא ירושלמי זה ומדייק מ"ש קרובים ומ"ש רחוקים וכו' יעש"ה וכנראה אישתמיט ממנו דברי תוס' זה בביאור הירושלמי:

שם במשנה פרשת המלך וכו', בפרש"י ד"ה שנאמר וכו' ואותה קרייה על יד המלך היא וכו' עיי"ש בזכרוני שראיתי בקונטרס אחד וכמדומה שנקרא זכר לשבועותהמדבר בענין הקהל שחקר שם מנלן דדוקא המלך קורא זה, ואינו זוכר אם הביא דברי התפארת ישראל שכתב כאן בזה"ל אע"ג שבתורה לא נזכר שיקרא המלך דוקא ותו הא תינח בזמן שיש מלך בשאין מלך מי קורא, ונ"ל דמה שהמלך קירא זהו מדרבנן כדי ליתן כבוד לתורה וגם כדי שיזהרו טפי במצות התורה בשיראו שגם המלך חייב לשמור מצותיה, כש"כ כל יחיד מיהו בזמן שאין מלך לא היו מבטלין העשה אלא קורא אותה גדול שבציבור ככה"ג או ראש הסנהדרין עכ"ל ובגליון התפארת כתבתי דיש מקים לדון דהקהל לא נאמר אלא בזמן שיש מלך ואז יש דין ציבור עלייהו אבל כשאין מלך דין יחידים עלייהו ודוגמא דאמרינן בתענית אין תענית ציבור בבבל ועיין במנ"ח בקומץ למנחה ומצאתי בקרית ספר למרן המבי"ט פ"ג מחגיגה שכתב והמלך הוא שיקרא באזניהם כדכתיב תקרא את התורה הזאת ומשה מלך היה וכתיב ביאשיהו וישלח המלך ויאספו וכו' ובעזרה היו קוראין וכו' עיי"ש דמשמע דמעכב (כעת ראיתי בת"ה שכבר העיר מכל אלה ומתוס' יו"ט ומתפא"י הנ"ל עיין ברש"ש ז"ל, - שם עושין לו בימה „של עץ" בעזרה וכו' יש לדייק קצת למאי נפ"מ מספר לנו שעושין לו בימה של עץ וכי מאי נפ"מ מאיזה דבר עץ או אבן או ברזל, ואפשר, דאתי להורות כמש"כ התוס' בד"ה כתב וכו' דהיו בונין הבימה מעיו"ט בנין של פרקים וכו' אלא מקימין אותה ומחברין הפרקים יחד וכו' יע"ש, א"כ זה אפשר יותר בשל עץ שיש בנקל לחברו לפרקים ויל"ע, ועכ"פ חזינן דהיו עושין שם בעזרה בימה של עץ והקשיתי זה כבר, הא יש מקום לעורר דאיכא כאן לאו דלא תטע לך אשרה כל עץ, על כל דבר בנין של עץ שיעשו בבה"מ, וכמבואר בתמיד פ"א מ"ג ברע"ב ותוס' יו"ט שם, ובמדות פ"א מ"ה ד"ה וראשי פספסים וכו' יעש"ה, וא"כ ה"נ

קשה א אך התוס' יו"ט מציין שם לעיין בפרק בתרא משנה ד' וראיתי שם שהביא למה נקראת לשכת העץ וכתב הראב"ד בהשגות פ"א מה' בית הבחירה משום שהיתה של עץ והוקשה לו מלא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח וכו' וניחא ליה דלא אסרה התורה אלא אצל מזבח ה' והוא עזרת כהנים אבל בעזרת נשים והר הבית מותר עכ"ל יע"ש בתוס' יו"ט מש"כ עליו לענין המשנה דשם, וא"כ הכא אתי שפיר לפי מאי דמוקמינן דהקריאה היתה בעזרת נשים וא"כ מותר שם לעשות בימה של עץ, וזה גופא בא משנתינו להודיע שבימה של עץ היתה, ולהורות דבעזרת נשים מותר וגם לפי מאי שכתב הכ"מ שם דבלא קבועה בבנין אלא בלא בנין מותר יע"ש, וא"כ א"ש וכ"ז כתבתי עפ"י עיון בתוס' יו"ט ואח"כ עיינתי בכ"מ שם וראיתי שהראב"ד בעצמו הרגיש בזה ספ"י מהל' ע"ז ותירץ דשאני ההיא דשמחת בית השואבה ובימת של עץ שהיו עושים למלך בשעת הקהל לשעתה היתה עכ"ל יע"ש וא"כ א"ש ובפרט לפי דברי התוס' דבנין של פרקים היה ולא היה מחובר כלל ומצאתי בשו"ת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם ז"ל ח"ב סי' צ"ה שכתב בדעת הרב ז"ל דלא אסרה תורה אלא דרך בנין בולט והגזוזטרה לא הוה דרך בנין אלא לפי שעה ואח"כ מסירין אותה וכו' והקשה על הראב"ד כהתוס' יו"ט, עיי"ש ואגב נאמר מה שהכיר שם התוס' יו"ט אי לשכת כ"ג היה בעזרת ישראל האיך היתה דירת כה"ג שם שבעת ימים בתמידות והלא אין ישיבה בעזרה וכו' ומשום האי טעמא קורא ביו"כ בע"נ ולא בע"י וכו' משום שהיתה פתוחה לחיל דתוכן חיל וכו' יע"ש, נעלם ממנו לרגע שקדמו בזה רבהתוס' ביומא ח' ע"ב ד"ה דאי ר"ח וכו' ואיכא יש מפרשים דלשכת פרהדרין היתה פתיחה לקודש ואע"ג דא"כ קודש הוא, ואין ישינים בה י"ל כיון שבנויה בחול וכו' מיהו מותר לישב בה ולישן בה וכו' יע"ש ודברי הראב"ד הם ירושלמי ערוך פ"ק דמגילה ה"ד דר' מתנייא אמר על שם לא תטע לך אשרה וכו' ולכן לא עשו אותה מערב יו"ט, ומשום דרק לשעתה הותרו, אבל לא מקודם יע"ש, ובמים חיים להפר"ח ז"ל בחידושינו להרמב"ם שם, (שו"ר כעת במ"ק שרמז לכל זה ומה שהקשה על הכ"מ מהא דהבימה לא היתה קבועה בבנין ואפ"ה אי לאו בשעתה נעשית אסור ומה"ט אסור לעשותה מעריו"ט נראה פשוט דזה נפ"מ להנך מ"ד מפני התקיעות או מפני הבימה דלא ס"ל כר' מתנייא וצ"ל דס"ל דבימה לא הוי לא תטע וכו' משום הטעם של הכ"מ דאינה קבועה בבנין וכמש"כ לעיל וז"פ) ומצאתי כדברי הכ"מ ז"ל בפירוש הראב"ד עצמו (אם הוא הראב"ד בעל השגות) על מס' תמיד דף י"א בדפוס פראג וכעת נדפס על ש"ס ווילנא שבתוך הדברים בהא דאין ישיבה בעזרה אלא מלכי ב"ד בלבד הביא דבתו"ס צרפת מקשים בשם הר"א בן הר"י אהא דקתני בסוטה וכו' עושין לו בימה של עץ וכו' ומוקי

לה בעזרת נשים יעו"ש ומאי קושיא ה"ל למימר דכשהיה יושב על הבימה היתה עשויה כמו גג גבוה הרבה ואמר רב בפ' כ"צ דגגין לא נתקדש והרי הוא יכול לישב בטוב ותירץ בשם הר"י אביו ז"ל כיון שלא היה דבר קבוע בעזרה שהרי לפי שעה היה נותן אותו בימה דלאח"כ היו שומטין אותה מיד מפני שלא היה עשוי' אלא למישב בעלמא לפ"ז לא היתה חלוקה משאר קדושת העזרה שהרי ע"כ צ"ל דלא חשיב ההוא בנין דבר של קבע שאם הוא חשוב בנין של קבע הוי אסור דאין בונין אכסדרה של עץ בעזרה וכו' כמו כן נראה דבימה לא צריך לאסרה משום לא תטע אפי' אם היתה ממש בקובע לשם דא"ל דכל דבר שיש בו אהל דומיא שיושבין בצלו זהו אסור לעשות כן, אבל בענין אצטבאות ודומה איני נראה שיהי' אסורה שהרי בן קטינעשה מוכני לכיור של עץ וגם מנורה איכא מאן דמכשיר ש"ע ואע"פ שמנורה אין ראיה כל כך משום שדבר המטלטל הוא ואין דומה ללא תטע מ"מ המוכני הי' קבוע אלא מידי דמאהיל בעינן דומיא מה שהתורה אסרה של עץ עכ"ל ותיתי לי שגם במחשבתי עלתה לעורר ממנורה וממוכני וי"ל בדרך אחר, אכן נעלם מהר"י והראב"ד ז"ל דברי הירו' שהובא בהשגות וגם לא משמע כן בכל מס' מדות, וא"ל דהא דירושלמי היא רק גזירה דרבנן כנראה מהלשון על שם לא תטע וכו' דרק מפני מראית עין אסור ולכך מותר בשעת הקהל וגם ברבים ליכא חשדא ודו"ק בזה, וכן מבואר בזה בחינוך הע"ש תצ"ב ובמנ"ח שם בשם הכ"מ ואין להאריך עוד, אכן דברי הראב"ד והרדב"ז ז"ל צע"ג מש"כ דהקפת הגזוזטרה בשמחת בית השואבה לא היה דרך בנין אלא לפי שעה ואח"כ מסירין אותה עכ"ל, דא"כ מאי פריך שם היכי עביד הכי והכתי' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וכו' ואין להוסיף על הבנין עיי"ש, הא אי אמרת דהיה רק לפי שעה ולא בטלוה שם א"כ אין כאן הוספה על הבנין וכמו שפירשתי בפנים לענין הבימה של עץ, וכדמוכח מחילין פ"ג ע"ב ומעירובין ק"ד ע"א דדוקא אי מבטליה שם לעולם הוי קמוסיף אבנין אבל אי לא מבטליה אלא לפי שעה, לא נקרא מוסיף אבנין ומותר להוסיף וצ"ע אם לא שנאמר שזה בגדר כמי שאמרו בשבת כיון דכתיב על פי ד' יחנו וכו' הוי כמו בנין קבוע עיין ירושלמי ס"פ כלל גדול ועיין בשו"ת ח"ס חאור"ח סי' ע"ב ודו"ק, וה"נ מצוה היא זו והוי קביעות וכזה י"ל נמי לענין סוכה, אלא דזה א"א לימר גבי הגזוזטרה דהרי בס"ד לא ידע כלום שזה עפ"י הדיבור והמצוה עד דקא משני ליה קרא אשכחי' ודריש, וא"כ כי קא ס"ד ופריך היכי עביד הכי לא ידע כי יש בזה מצוה מיוחדת וא"כ אין התחלה לקושיא זו כלום ודו"ק א"ו דהוי בעצם בנין קבוע לתמידות ולא בכל שנה ושנה, ובפרט לא לשמחת בית השואבה לחוד אבל גם בד' רש"י דסו' שם מבו' דתקנו כן בכל שנה עיי"ש ובתויו"ט שם וא"כ לא על הרדב"ז והראב"ד תלונתי

וצע"ג, שוב אח"ז חפשתי בבעלי הגהו' על מס' סוכה דפו' וילנא ומצאתי בעז"ה בהגהות הגריעב"ץ זצ"ל שהרגיש בזה וז"ל היכי עביד וכו' נראה דאזיזין שהוסיפו אחר שהיתה חלקה מקשי דהו"ל מוסיף על בנין אבל אגזוזטראות ל"ק כיון שאינם תוספות בנין אלא מניחין אותן על הזיזין לפי שעה אח"כ נוטלין אותם ואל"כ בלא"ה קשיא דקעברי על לא תטע לך כל עץ עכ"ל ושמח לבי כי כוונתי להרגשתו של הגאון הקדוש ז"ל, אבל עד כמה דחוקין דבריו ז"ל, וגם פלא שלא הזכיר את כל הרעש שהרעישו הראשונים בזה הרמב"ם והראב"ד והכ"מ בהערה זו של לא תטע לך עיין פ"ו מהל' ע"ז ובפ"א מבית הבחירה ותיו"ט דמדות הנ"ל, ואפשר דמפני זה שהקשיתי חזר בו הראב"ד ותירץ חילוק אחר בפ"א מבהב"ח ודלא כמש"כ בפ"ו מע"ז ובקרית ספ' למרן המבי"ט הל' ע"ז כ' דבנין עצים נראה דלא הוו אלא מדרבנן ועי' רש"י במגי', שם ומה שהביא המ"ק בשם הפנים יפות על התורה פ' שופטים דפירש כוונת הילקוט לא תטע לך אשרה כל עץ אפילו בית אפילו סוכה, דהיינו דהכהנים פטורים ממצות סוכה בדברים שנאכלין בעזרה דוקא דא"א לעשות סוכה בעזרה מטעם לא תטע כל עץ יע"ש דמזה משמע דאפילו באינו קבוע בבנין נמי אסור דהא סוכה דירת עראי היא עיי"ש אפשר לומר דהמצוה וחשיבותה משווי לה כבנין קבע וכמו שתירץ המרדכי גבי קשירה בתפילין דמשווה לה כקשר של קימא לענין שבת וכ"ד כיו"ב שהבאתים בארוכה במק"א, והמ"ק כתב דקאי הילקוט אליבא דר"י דסוכה דירת קבע בעינן ובזה מיושב קושית הפנ"י שם מילקוט סו"פ ראה דמבואר שם דעושין סיכה לגבוה דשם קאי אליבא דרבנן דסוכה דירת עראי היא ואף דהדפנות יכולין להיות של אבנים אלא העיקר קאי אסכך דאין מסככין אלא בג"ק ומקרי עץ, את"ד וי"ל ע"ד כיון שעיקר האיסור הוא משום הסכך, ובסכך לכ"ע אינו דירת קבע ומאי שייכות יש לה למחלוקת ר"י ורבנן בנן ויל"ע בזה, וגם אין לי הפנ"י לעיין שם, בפנים מסבירות, ובדרך כותבי הנ"ל נזכרתי שבבית יצחק חאו"ח ס' ה' שכ' שנתקשיתי טובא האיך אכלו שיורי מנחות בחג הסוכות ובוודאי לא היה סיכה בעזרה וכו' משום שהיו יכולין לעשות סוכה בלשכות הבנויות בחיל וכו' ושמא מותר שם לעשות סיכה ול"ה מוסיף על הבנין ושמא באמת כן עשו וכו' ומטעם עב"מ פטור מ"ה ליכא למפטרנהו כיון שיכול לקיים שניהם ועדיין צ"ע עכ"ל ושם בהגה"ה בסי' ו' אלא דלא הוי אפשר לסכך שם דהוי מוסיף על הבנין ושמא הואיל והוי רק לו' ימים לא מבטל ליה ול"ה מוסיף על הבנין וצ"ט, את"ד שם ויש להעיר עוד בזה לא שאכ"מ, ודברי הספרי פ' ראה יש לפרש בפנים אחר דהיינו שיעשה לשם גבוה ודו"ק ואכמ"ל גם יש להעיר דהרי הוי קרקע של כל ישראל והוי כמו המסכך ברה"ר ותליא במחלוקת ר"א וחכמים (סוכה

כ"ז(אך יש"ל דלצורך עבודה כמו אכילת קדשים דהוי עבידה שאני ולב ב"ד מתנה ומה"ט י"ל על הא דקאמר הב"י הנ"ל משום הוספה על הבנין, הא לצורך עבודה שאני, אך י"ל דהכל בכתב מיד עלי השכיל הוא אפ' לצורך עי' בסו' ד' נ"א ע"ב גבי תיקון גדול וכו' דפריך והיכי עביד הכי וכו', ובחולין דף פ"ג ע"ב גבי כיסו הדם דאמר קא מוסיף אבנין וכו' וקצרתי, א) ועוד אפשר להעיר שיש ליתן טעם דכהנים פטורים מסוכה דאכילת קדשים משום דניתנו למשחה ולגדולה כדרך שהמלכים אוכלין וכמו שהבאתי לעיל דס"ה) התוס' דיומא דלכך התירו לאוכלן בישיבה בעזרה וה"נ י"ל דאין דרך המלכים לאכול בסוכה דרךגדולה במקום ארעי, אלא בבנין ובפלטרין של מלכים ולכך פטרה אותם התורה מישיבת סוכה בעת אכילת קדשים שירי מנחות, ב) גם באופן עשיית הסוכה י"ל דאין להם לשמש בכותלי העזרה או בהני לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש דכיון שתוכן קודש ומותר לאכול שם שירי מנחות, שהם ק"ק ונאכלין רק בעזרה, א"כ קודש הם ואסורים בהנאה להשתמש בהם להיות דפנות לסוכה ויש כאן מקום להעיר כל הספיקות שהעירו לענין סכך של א"ה וה"ה בדפנות דאורייתא דבעינן שיעור, ולבנות סוכה בתוך העזרה בוודאי א"א דהכל בכתב מיד עלי וכנ"ל אך יש מקים לפקפק עפ"י דברי תוס' זבחים ל"ג ע"א ד"ה וליעביד פשפש וכו' יע"ש אם זה נקרא קרא אשכח דמחויבים לאכול בסוכה וכמי שאמר הכל חייבים בסוכה עיין ערכין ז' ע"ב ועיי"ש בלשון התוס' ד"ה ובני וכו' דמטעם הולכי דרכים ליכא למפטרנהו אלא בשדות אבל לא בלשכת בהמ"ק ושאר מקומות בהמ"ק וכו' עכ"ל משמע דשם אפשר לעשות סוכה ויל"ע, וצ"ל דמשמע בחולין שם דכל דלא מבטלו לעולם לא הוי הוספה על הבנין וא"כ סוכה שהיא רק לז' ימים לא חשוב ביטול דהוי כמו שעתיד לפנותו ולכך אין כאן הוספה על הבנין ומותר לעשותו וכמש"כ הבי"צ הנ"ל ועיין בתשובת הגאון הרידב"ז זצ"ל בסי' ל"ח במה שרצה לומר דבהוספה בפנים לא בעינן מלך ואחת מכל אלה יע"ש כתב לבסוף דבריו וכן אין להוכיח מהא דגרסינן בסוטה ט"ו ע"ב גבי העפר אשר יהי' בקרקע המשכן יכול יכניס בדקר דשמה מותר להוסיף ולהכניס מבחוץ ולהניח על קרקע המשכן דהא קרא אשכח ודרש כדמשמע בתוס' זבחים ל"ג ע"ב עכ"ל צדיק, ונ"ב לא היה צריך לכל זה כי בלא"ה כיון שאינו מבטלו שם לעולם אלא מכנים ע"מ ליטלו אח"כ למים המאררים לא הוי הוספה על בנין כדמוכח בחולין שם דפריך רק אי נבטלו קא מוסיף אבנין, אבל אי לא מבטלו לא הוי רק חציצה אבל לא הוספה לבנין וז"פ וכן מבואר בעירובין ק"ד ע"א האי מלח היכי דמי אי דמבטלה קא מוסיף אבנין וכו' ואי דלא מבטלה קא הוי חציצה כו' עיי"ש ולפירוש הראשון שברש"י שם ומשם מבואר דאף לצורך עבודה כמו שלא

יחלוק בשעת עבודה ג"כ אסור כמש"כ אלא דעדיין צריך להבין מדוע לא דאגו מתחלה לסכך איזה מקום עבור הכהנים לאכול השירי מנחות ומחוורתא כדשנינן מעיקרא, – ועל עיקר הקושיא הנ"ל של תוס' צרפת תירץ שם הראב"ד שאפי' א"ת שהבימה היא בנין קבוע אעפ"כ גג הבימה היא קדוש כשאר קדושת העזרה שהרי אפי' למ"ד דעליות וגגין לא נתקדשו היינו אותן שהיו באותו שעה כשנתקדשה העזרה, אבל מכאן ואילך כל מה שיעשה באויר העזרה שום דבר הכל קדוש דלאו כל כמיניה ע"י בנינא להפקיע קדושת העזרה וכו' שאם לא נפרש כן קשיא לרב דאמר גגין לא נתקדשו מגג בית הפרוה דקיי"ל דהוי בקודש אפי' הפרוה והא ל"ל שהיה גגה שוה עם הקרקע של העזרה שהרי בעזרה היתה עומדת ושם היו מולחים עורות קדשים, אלא ע"כ י"ל שאפי' בגגין היה חילוק וכו' אבל מכאן ואילך לא אתי שים בנין ומבטל קדושת העזרה וכו' את"ד היקרים, וכן כתב כזה הרדב"ז ז"ל ח"ב סי' תרצ"א דלא אמרינן דלא נתקדשו גגין ועליות אלא אלו אשר היו בנויות בזמן שהיה קים אבל הגגין והעליות הבנויות עתה סביב למקדש שמא בתוך אוויר העזרה הם בנויות או באויר הלשכות שהיה אז ומידי ספיקא לא נפקא עכ"ל יע"ש והארכתי בזה במק"א ועיין בשו"ת הגאון הרידב"ז מסלוצק זצ"ל סי' ל"ח עייש"ה שהביא הגמ' דמכות ומש"כ המהרש"א והמל"מ ז"ל ואכמ"ל בזה, ועפי"ז יש לעיין לענין דין מ"ש הגדול בירושלם שלמטה שאולי אין זו קרקע ירושלם ועיין שם בסי' תרל"ג ובסי' תרל"ט ובמש"כ בעתון מחז"ה ודו"ק:

שם והוא יושב עליה וכו' והמלך עומד ומקבל וכו', עיין לקמן בגמרא בע"ב עומד מכלל דיושב וכו', ויש לדקדק דהו"ל לדייק מפורש מרישא דהוא אומר והוא יושב עליה אלא דמצינו כה"ג הר"פ דמדיוק בסיפא פריך טפי, שו"מ בעז"ה כן בתוספי הרא"ש שכ"כ עיי"ש אחינו אתה אחינו אתה, כפל הלשון הוא לחוזק הדבר מלבד שאמו מישראל ומשום זה אחינו אתה, גם בלא זה אחינו אתה וכמש"כ התוס' בב"ת דף ג' ועד כמה שגברה אנרופה של חנופה, ועוד יש להאריך הרבה בזה אלא שאח"ז מצאתי בספר תאוה לעינים למהר"ש אלגאזי על כל אגדות שבעין יעקב וראיתי שהעיר בזה בכפל הלשון ובכלל דבריו דברי ע"כ לא כתבתי עיי"ש ועיין גם בתוס' יו"ט בכפל הלשון ג' פעמים עיי"ש ובזה יש לומר בהא דכשהגיע ללא תוכל וכו' זלגו עיניו דמעות וכו' ואמרו לו אל תתירא וכו' ומשמע דהיה ירא עכשיו שיסלקו אותו, ומדוע לא בכה כשהגיע לרישא דקרא מקרב אחיך וכו', וא"ל משום דמרישא דקרא דמקרב אחיך תשים עליך מלך עובר רק בשעת שימה, ואפשר דזה המעשה היה כבר אחר זמן שלא היו כבר המשימין, או אלה שלא נתנו לו יד, אבל לאי זה דלא תוכל היא אזהרה תמידית שבכל שעה ושעה

עוברים בלאו זה וביותר כמש"כ ההפלא"ה בכתובות דמטעם לאו זה הוא אפילו בדיעבד לא מהני עיי"ש ולכך זלגו עכשיו עיניו דמעות וגם עכשיו נתחייבו כליה שהחניפו לו שלא כרת של תורה דלא תוכל וכו' דגם בדיעבד לא מהני ואין עליו דין מלכות כלל, ועיין במאירי לעיל דף מ' ד"ה אגריפס המלך וכו' עיי"ש כל השיטות שישנו בזה, שם הו"א בחג הסכות עיין ט"ז שהובא ברש"ש, ועיין תוספי הרא"ש בהגהה שם מבעל יגל יעקב וביגל יעקב שעל השטה מקובצת יע"ש, הנה מבוארבתוספתא שתקעו בחצוצרות קודם ההקהל ולא חשיב לה במשנה דסוכה פ"ה, עיין תפארת ישראל שם אות ל"ב מש"כ בזה לתרץ והביא דברי הרמב"ם פ"ז מחגיגה עיי"ש:

שם ברש"י ד"ה ושמע וכו' מ"ע והפרשת תרומות ומעשרות ע"כ בהגהות מראה כהן אמר דדברי רש"י תמוהין מאד שהרי במוצאי שנת השמיטה אין נוהג אז עדיין כלל מצות הפרשת וכו' אבל גם הספיחין פטורין מתו"מ ומ"ע דהפקר הוא וכו' עכ"ל, ולא ראה שכבר הקשה כן התוס' יו"ט עיי"ש בשם הירושלמי שלא לשכח המעשרות הוא וי"ל דעת רש"י אם ס"ל כהב"י ז"ל ודלא כהמבי"ט דפירות קרקע הגוי דא"י שמירחם ישראל בשביעית חייבים במעשרות א"ש דנפ"מ לזה וגם נפ"מ אם ישראל שגדר כרמו ולא הפקירה בשנת השמיטה יתחייב במעשר ודלא כהמבי"ט בתשובה סי' י"א כ"א א"ש וכבר האריך בזה המנ"ח פ' משפטים, ובקונטרס להגאון האדיר הרידב"ז זצ"ל ובמש"כ אני בהחבצלת שנת השמטה שנת התר"ע ובכמ"ק בחידושי בהערות שונות ואכמ"ל אלא ליישב דעת רש"י ז"ל אך עיין זבחים ע"ה ע"ב ברש"י וצ"ע:

שם בגמ' במועד ה"א מריש שתא ופירש"י ז"ל שכולן נקראו מועד וכו' וקחשיב נמי ר"ה, ע"כ עיין בהרא"ש סוף ר"ה ובמו"ק ובשאגת אריה דיני ר"ה סי' ק"א ק"ב – שם בתוס' ד"ה כתב רחמנא וכו', עיין בט"א מגילה שס משכ"כ להקשות על דבריהם, ובספר יגל יעקב האריך ג"כ בזה לבאר עיי"ש, – ומש"כ בסוף דבריהם דאם לא בנו הבימה מערב יו"ט נראה דבנינה לא היה דוחה אפילו חולו של מועד עכ"כ, כתבתי מכבר להעיר כי יש לעיין בשו"ת באר יצחק אלחנן חאור"ח בענין בנין ביו"ט להתיר מטעם מתוך לפי דעת התוס' שבת דצ"ה והפנ"י ועיין בשו"ת מהרי"מ פאדווה מזה, ע"כ ועיינתי שם כעת והוא בס' י"ג עיי"ש באורך דהעיר מכמ"ק אך לא מכאן, ובתירוציו יתישב גם הכא, ומצאתי בחידושי שלום ירושלם לירושלמי מגילה דף ג' בהא דאמר ר"ח שם מפני הבימה, הביא בשם הכנה"ג שכתב על דברי התוס' דכאן דלפ"ד הא דמקשי בירושלמי יעשו אותה מעי"ט על תיקונה שיתקנו אותה בעזרה מעי"ט דלענין עשיה וודאי מעי"ט עשו לה ע"כ עיי"ש והוא כתב דהאריך בחידושיו דמש"כ דלא אפשר ביו"ט לפמש"כ התוס' בשבת צ"ה דאמרינן

מתוך בבנין, לא יתכן טעם זה בבימה ומאן דאמר זה לית ליה מתוך כ"א בצורך קצת ובא לתת טעם גם לי"ט מש"ה מ"ד משום תקועה נתן טעם זה להורות דאין אסור כ"א בשבת אבל ביו"ט מותר בכל ענין את"ד עיי"ש וברוך שכוונתי – שם ע"ב עומד מכלל דיושב וכו', עיין מה שכתבתי לעיל במשנה אין ישיבה בעזרה וכו', מצאתי כעת בחידושי הראב"ד למס' תמיד שהזכרתי לעיל לענין השמירה בעזרה בישיבה דכל שצריך לעשות במקום קדוש וא"א לעמוד ולעשות שרי אבל כל מה שיכול לעשות בעמידה כגון קריאת המלך ופרשת כה"ג התם וודאי לא הותר אלא מלכי ב"ד בלבד, מיהא בירושלמי משמע שכה"ג נמי יש לו ישיבה בעזרה כמו למלכי ב"ד ומביא ראיה מעלי וכו' משמע לפני ה' היינו לא מקרי אלא בעזרה ויש לתמוה אליבה דס"ד בירושלמי דאף למלכי ב"ד אין ישיבה בעזרה ממעשה דמקדש ביחזקאל דכתיב נשיא הזה ישב בו לאכול לחם לפני ד' ושם אין לתרץ לענין ישוב בתפילה וכו' בדוחק י"ל דהוא ישב חוץ לעזרה שהיה לאכול לחם לפני ד' בעזרה דהיינו שלמים וכו' ונראה כי זה שער המקדש החיצון לא היה קדושת העזרה שלא היה יכול לישב בו כמו בעזרה וכו' יע"ש ולשון צדיק מגומגם מאד שם, ועיין לעיל בחידושי דף ס"ה ע"ב בשם התוס' יומא כ"ה ע"א ד"ה אין ישיבה דאכילת קדשים שאני וא"כ י"ל התם דהנשיא אכל שלמים לפני ה' שאני וקצרתי ועיין לעיל דף פ"ז ע"ב ועיין לעיל שם בראב"ד ריש המסכת לענין ישיבה ושינה בעזרה לפרחי כהונה השומרים עיי"ש, ויש לדייק עוד בשמעתין דמדייק מעומד מכלל דיושב והא מפורש לענין קריאה בסופא דמילתא וקורא יושב והא אין ישיבה בעזרה ומשום זה צריך לומר בע"נ, ויל"ע, וגם עיין במהרש"א לעיל ל"ז ע"ב ארור אשר לא יקים ובחידושי שם, שוב עיינתי בבאר שבע כאן ומצאתי שכבר העיר בכ"ז מאין בונין בנין של עץ והביא דברי הראב"ד והירושלמי ופירשו היטב עיי"ש וכן מדייק למה לא עשו של אבן יע"ש מש"כ בזה וב"ה אשר ינחני בדרך אמת, וכן העיר האיך קרא יושב הא לא הוי כבוד התורה יע"ש שו"ר במג"א ס' קמ"א סק"א שהוכיח מזה דבדיעבד אינו מעכב יעייש"ה וכן ראיתי בחידושי יגל יעקב כאן שהאריך בזה מהרבה מחברים יעש"ה, וביותר נראה דלעיל לענין כה"ג לא קאמר וקורא יושב אשר משמע שקרא מעומד כדרך כל הקוראים ולפי חילוק הב"ש א"ש דכ""ג קרא לחובת היום לצאת יד"ח צריך להיות מעומד, אבל מלך שלא היה היה קורא רק לזרזם ולחזקם כמצות לכך לא צריך לעמוד יע"ש, מה שכתב בתפארת ישראל על אגריפס דבאמת לא היה מלך לפי הדין יע"ש אף שזה סברא נכונה אבל לא משמע כן מהגמ' ולפי שראיתי אח"ז בת"ה שהעיר עליו ע"כ לא העתקתי מש"כ אצלי, ועיין שם בשם ההפלאה כתובות דף י"ז ע"א:

שם כל המחניף לחבירו וכו' עיין תוס' מש"כ בזה וילי"פ קצת שלא הקדימו כל זה על דליעל שאמר מותר להחניף לרשעים ועיין קר"א בעולם הזה וכו' דזה דוקא במקום סכנה ועיין היטב בבאר שבע מש"כ בזה וחידוש שלא הזכיר מדברי התוס' דכאן, ומה שמתרץ דגבי אגריפס לא היה סכנה, עיין בתורת הקנאות ועיין שערי תשובה לר"י ז"ל, ועיין בבכורשור לקמן דף מ"ז שהובא בפ"ת ליור"ד ס' של"ד ס"ק י"ט ועיין ברמ"א יור"ד סי' קנ"ו ס"א ובפ"ת שם, ועיין מג"א סי' קנ"ו הביא הא דכאן עם דעת התוס' ועיין מחהש"ק ובגלין הש"ס הוא ט"ס סי' ק"ו וצ"ל ס' קנ"ו וקצרתי עכשיו בזה, וכולם לא ראו לשין הזהב של המאורי ז"ל שכ' כל שמחניף את הרשע לשבחו בדברים המקולקלים היוצאים מתח' ידו הרי הוא כמוהו וכו' ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי וכו' שהרי אף מעשיהם של רשעים משובחים הם אצל הכל (עיין בהגהות הרצ"ח שכיוון לזה) וכו' ומה שאמרו מותר להחניף את הרשעים פירושה לכבדם במקום שאין בו חלול השם ואף זה לכוונה שלא יזיקהו ואף יעקב אבינו כשהחניפו לעשיו לירא היזקו אף הוא נתכוון לאיים וכו' את"ד וראיתי במדרש רבה שנענש יעקב עבור זה, ושכחתי מקומו כעת, והוא אף בדבר שלא יוכלו למחות וכמו שכתבו התוס' ד"ה אותו היום משום דההחזיקו בכך נהי שלא יוכלו למחות היה להן לשתוק (ועיין בפרש"י גבי ירמיה שהיה לו לומר שקר וכו' ולא סגי בשתיקה ודו"ק) ולא להחזיקו וזה עונש החנופה בדבר עבירה שמחניף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו איני רואה עכ"ל, ולנו יושבי ירושלם הוא מוסר השכל והיה מן הראוי להאריך אלא שאין מפטירין בהודע וכו' ודא עקא סיבת כל הפירוד והמחלוקת שנתהוה פה, ירחם ד' וישלח מלאך השלום בב"א:

שם בתוס' ד"ה מצוה שאני וכו' ונראה לתרץ וכו' וכן ההיא דפרק כ"ג דחולץ או מייבם מוחל על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו וכו' כדי לחלוק כבוד לבו"ד וכו' שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולא אימתיך עליו וכו' עיי"ש, וצ"ע לפ"ז אמאי אמרו ליה לינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך בסנהדרין (י"ט ע"א) דהלא כיון דגם הם מחויבין בכבודו וע"כ ליכא גביה כיבוד כלל ועיין בתוס' שם ד"ה ינאי וכו' דטפי עדיף מלך וכו' יע"ש, ולפמש"כ כאן צ"ע מ"מ הרי גם הם מחיובים לכבדו ?

ואפשר לומר דלכך אמרו לו שם דלא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר וכו' א"כ גם זה נוגע לכבוד שמים והשכינה, ועיין בחידושי לסנהדרין בשם חידושי הר"ן יע"ש מש"כ בזה וקצרתי ועיין שם בחידושי הר"ן ד"ה מצוה שאני שהקשה דשם פליגי רבנן על

הטעם דר"י דמצוה שאני והכא כ"ע הכי ס"ל עיי"ש מש"כ שני תירוצים ובשם הרב דוד ז"ל עיי"ש, (כע"ר שתירץ הר"ן העתיקו המ"ק כאן ובשם מרש"א) ועין בת"ה וביגל יעקב, ולילי דברי התוס' הי' מקום לחלק בפשיטות דהכא משום כבוד התורה דהיא מצוה חיובית אמרינן דמצוה שאני אליבא דכ"ע, משא"כ בההיא דחליצה, שהיא רק מצוה רשות ואם לא רצתה לא לחלץ ולא ליבם רשאי בזה פליגי רבנן עלי' דר"י ובפרט אי נימא דליכא עלה שום מצוה כלל כמו שחקרו בזה, וא"ל נמי דבזה גופה פליגי רבנן ור"י אם זאת חליצה הוי מצוה חיובית או לא וכן בכבוד הכלה לא אמרינן דמצוה שאני שהרי בידה למחול וגם י"ל דהתם לא הוי רק מצוה דרבנן ואימת מלכות וכבודו הוא דאורייתא, וכן כבוד התורה הוא דאורייתא וכן כבוד חכמים שם בקדו' י"ל דהוא מדאורי' ודו"ק, אבל מלשון התוס' שכתבו דהתם חולץ או מיבם מוחל על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראם בעצמו שאימת שכינה עליו עכ"ל משמע דזו היא „מצות מלך עולמים" ולא תליא ברצונה כלל, ועיין בענין זה בשו"ת ח"ס חלק ששי ובשו"ת עין יצחק ח"ש סי' ס"ב ושו"ת עמק יהושע ועוד ולא העירו מתוס' זה ואכמ"ל בזה, ובתוס' סנהדרין שם מסיימי אבל הכא גבי „יבום" מצוה איכא עכ"ל ובאמ' וממצות יבום לחוד יש לחלק באופן זה דהת' הוי ביזיון נמשך בתמידות ביבמו אותה לאשה ולכך אין לו למחול על ביזיון נמשך בתמידות אבל כאן הוא רק דרך עראי אבל לא יתיישב ההיא דכתובות דג"כ הוי דרך מקרה בעלמא, ועוד יש לעורר קצת דכבר העיר התפארת ישראל כאן דהא כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט יעיין שם מה שכתב ועיין תורת הק' מש"כ בזה, ואם כן יש לומר דבשביל כבוד התורה רצה לעשות עצמו להדיוט, אבל לא משום כבוד כלה או כבוד ת"ח ויש בזה להסביר דברי התוס' ודו"ק אמנם לענין חליצה ויבום י"ל אם באמת הוא פטור מן הדבר ולא הוי בר חיובא כלל מסופקני אם חליצתו מהני כלל ועיין שו"ת מהרי"ט וחכם צבי סי' א' לענין חלוצת אונן יע"ש ולא באתי רק לעורר וי"ל דבזה פליגי רבנן ור"י אם חליצה מצוה או קנין ופטור וקצרתי ועיין קצה"ח ואף אי ימחול מעכשיו על כבודו יחול עליו החיוב בזה גופא פליגי רבנן דאין עליו לקבל חיוב מחדש, וגם אפשר לומר לפי הנ"ל דכל יבמה שאין אני קירא בה בשעת נפילה, דאז היה בר פטור וכשם שהביאו התוס' ריש יבמות עיי"ש ודו"ק וקצרתי ולא באתי אלא לפלפולא, ועוד יש לחלק בין הכא במצות הקהל לשם דחלוצה ויבום שהקשה חידושי הר"ן סנהדרין הנ"ל דהכא דקיימינן בהקהל שהיה כל הקהל הרב רואה והיה קידוש השם ברבים כשיראו האיך מלך ישראל חולק כבוד לתורה ע"כ אמרינן בזה מצוה שאני דוגמא דאמרינן בברכות מ"ז ע"ב גבי מעשה דר"א מצוה דרבים שאני, ובפרט שהיו שם

נשים וטף שדעתן קלה עליהן אם המלך יזלזל בכבוד התורה ה"נ מצוה דכבוד התורה ברבים שאני, אבל התם הוי רק מצוה יחידית במה שנוגע לו ולהיבמה ע"כ סברי רבנן דאין שומעין לו למחול על כבודו ואין עשה דוחה עשה ודו"ק, ויל"ע מדוע לא הביא הש"ס מהא דמצינו (בשמואל ב' ו') ודוד מכרכר בכל עוז לפני ד' וכו' ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזזומכרכר לפני ה' ותבז לו בלבה, וכו', אחד הריקים ויאמר דוד אל מיכל וכו' ושחקתי לפני ה' והיתי שפל בעיני וכו' יע"ש, ואפשר לבאר לפ"ד דזאת היתה טענת מיכל בת שאול הלא אתה עתה מלך כל ישראל ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול והשיב לה שאני שכל כוונתי לפני ה' א"כ מצוה שאני שיכול למחול ויש לבאר עוד וקצרתי ועיין בביכורים פ"ג מ"ד החליל מכה וכו' הגיע להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ועיין שם בפירוש הרמב"ם וצ"ע, שוב חפשתי ומצאתי בתפארת שם שכתב לפרש ע"ד זה כיון דשלא כדין מלך אגריפס א"כ ק"ל ע"פ מ"ד התם דאגריפס המלך קרא עומד ושבחוהו חכמים ומקשה הש"ס הרי מלך שמחל וכו' ומשני מצוה שאני וק' מנ"ל הא דילמא להכי שבחוהו משום דשלא כדין מלך ל אע"כ דאפ"ה צריך שתהא אימתו ליך (נעלם ממנו התוס' כתובות י"ז ע"א ד"ה מלך שכ"כ שם עיי"ש) ולפ"ז שפיר קאמר הכי אפי' אגריפס דשלא כדין מלך ויש לחוש שע"י זלזול זה יחשבו דאין לו דין מלך ולא תהא אימתו עליך אפ"ה מצוה שאני עיי"ש ויל"ע בזה אלא שרצוני לקצר, וכהאי לישנא מצינו נמי בפסחים ק"ז ע"ב ת"ש אפילו אגריפס המלך וכו' ובתוס' שם ד"ה אפילו פי' רשב"ם דמלך כשר היה ומבני חשמונאים ולא דק דבסוטה אמרינן כשהגיע למקרב אחיך תשים עליך מלך זלגו עיניו דמעות עכ"ל, והנה פי' הרשב"ם י"ל דס"ל כזקנו רש"י ז"ל דאמו מישראל והיה מצד אמו מבני חשמונאי ואין סתירה כלל מסוטה כדפרש"י הכא ואפ"ה זילא ביה מילתא, ואגב אורחין ראינו שהיה להם הגירסא כשהגיע „למקרב אחוך תשים עליך" וכו', ולא כהגירסא שלפנינו כשהגיע „לא תוכל" ועיין מש"כ לעיל מזה ובשם התאוה לעינים, וקצרתי – ועיין במ"ק שהקשה על טעם הר"ן הא דאין מלך מייבם, הוא משום דאין משתמשין בכלי שנשתמשו בו אחרים, דא"כ יבמה מן האירוסין דלא שייך האי טעמא מאי איכ"ל עיי"ש, שמרמז להמנ"ח מ"ע תצ"ז עכ"ל ועיינתי שם וראיתי שמדבר מזה אי מן האירוסין שייך לומר דאין מיבמין עיי"ש, והנה יש להעיר עוד לפי טעם זה א"כ באחיו מלך, גם הוא מיבם אם אשתו שנושאין אלמנותו של מלך לפי דעת ר"י אך רבנן פליגי על זה ועיין שם בתיו"ט אי חכמים פליגי ע"ז ועיין ברמב"ם ובמנ"ח שם שלהלכה אפילו מלך אסור באלמנותו וגרושתו של מלך אתר יע"ש, ועיין בשו"ת באר יצחק אלחנן האהע"ז סי' ואגב ראיתי שם

במנ"ח שכתב אם המלך עבר וחלץ א"א בוודאי מיתרת לזר דהחליצה מועלת ואם עבר ויבם אפשר ג"כ דאין צריך לגרשה דאפשר דהגנאי בהקמת שם היינו הביאה הראשונה דהיא המצוה אבל אח"ז אין כאן מצוה ככל יבם הרוצה לגרש אחר ביאה ר' מגרש א"כ שוב א"צ לגרשה דזה לא הוי גנאי וכבר יצא ידי הקמת שם וצ"ע עכ"ל והוא מתנגד להסברות שכתבתי לעיל למיעוט דעתי, אמנם במחכ"ת יש הרבה לפקפק בסברתו זאת וכמו שמסיים בעצמו וצ"ע וקצרתי מכובד משא הוצאות הדפוס, - ועיין בבא"ש מה שהעיר מהא דיהושפט שהיה קם מלפני חכמי התו' ועיי"ש בשם הרמב"ם וקצרתי ועיין במגי' ג' ע"ב ודו"ק:

שם בד"ה אותו היום וכו' אבל מלך חזר ושנה וכו' עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל וכו' יע"ש, עיין ביגל יעקב שתירץ לקושית האחרונים על הא דרחבעם בן שלמה, משום דמלכות ב"ד דכבר גזר השי"ת גם בניהם וכו' הרי דאלה קרא בבניהם מאן דהוא אפי' כי הוי אמו שלא מישראל מרוב חביבותיה דדוד א"נ דוקא לענין מלך ראשון אבל זרעו שבתורת ירושה דאביו או אמו מישראל סגי וק"ל עכ"ל, גם בתפארת ישראל עמד בקושיא זו וכבר קדמם בנוב"ק חחו"מ סי' א' בשם הכנה"ג חוח"מ סי' ז' וכך תירץ כהי"ע הנ"ל שמלך בן מלך אין צריך שימה שהמלכות ירושה יע"ש ונ"ב וכבר הקדימו הריטב"א ז"ל לקדושין י"ג ע"ב וז"ל ואשכחן ברחבעם בן שלמה דהוי אמו גיורת ואפ"ה מלך עפ"י הדיבור ואשמעינן דאביו דוקא ואמו לאו דוקא עכ"ל ולע"ד דמש"כ עפה"ד הוא תירוץ דמספיק וכמו שכתבו התוס' בכמ"ק לענין דבורה שדנה עפ"י הדיבור שאני, ועיין בשו"ת דברי יוסף אירגאס ז"ל כה"ג לענין קושיא אחרת וע"ש בהגהות מהר"ש על הנוב"ק, וכן חידש הח"ס חאור"ח סי' י"ב עיי"ש עוד במה שנוגע לענין זה, וכן כתב במנ"ח מ"ע תצ"ח עיי"ש ובזה ר"ל המנ"ח מ"ע תצ"ז דגם במלך ולא מלכה נימא כן דזה דוקא בתחילת המינו אבל בירושה אפשר מלכה ג"כ יע"ש והניח בצ"ע, והארכנו בזה בע"ה בעת שאלת הרשעים לבחור בנשים בועדי אר"י והרבה מזה הדפסתי בעתון מחז"ה ועוד אתי בכתובים אי"ה ויזכני להדפיס מנחה בלולה הח' שני יראה אור, ומצאתי בעז"ה בפסי' זוטרתי פ' שופטים בפסו' לא תוכל לתת עליך איש נכרי זה ל"ת איש ולא אשה מכאן שאין ממנין אשה פרנסה על הציבור עכ"ל ועיין מבי"ט בקרית ספר פי"א ממלכים (הגה"ה והנה בוודאי ממעטינן נמי קטן מאיש, וכמו שמבואר ברמב"ם שם אם הניח בן קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדיל וכו' עיי"ש, וא"כ צע"ק משלמה המלך שמלך בן י"ב שנה אלא צ"ל כנ"ל כיון שהיה בירושה גם קטן יורש וכמו אשה ובפרט שנתן לו המלוכה בחייו ואף שהיה הקטן שבבניו ועפ"י דין הגדול קודם כמו בנחלה כשמש"כ

הרמב"ם שם, אלא משום שכך צוה ועיין בסה"ד ב' אלפים תתקכ"ד ד"ה שלמה) וכן בספרי דברים שהביאו רש"י ז"ל שם דאמר אנשים וכי עלתה על דעתינו נשים ומאי ת"ל אנשים וכו' עיי"ש ובסברתם הנ"ל יש ליישב מה שהקשה הח"ס שם בסי' י"ב במה שביומא (ע"ב ע"ב) מצריך קרא לכה"ג שבנו קם תחתיו וק' הא למ"ל קרא הא בספרי דרשינן מדכ'במלך בקרב כל ישראל לרבות כל המינוים בישראל וכו' יעש"ה אמנם לפי הנ"ל י"ל דהוי"א דבכה"ג שא"א שתהי' בירושה כללית דבני אהרן ולא בנות אהרן וא"כ הו"א באמת דאין בנו קם תחתיו כיון דאי אפשר להיות אצל הבנות א"כ סימן הוא דליכא בירושה קמ"ל קרא אחרינא דאמנם בנו קם תחתיו ודו"ק וכן על דרך זה הוה מקום ליישב גבי משוח מלחמה שהקשה הח"ס שם ומשום דאשה ליכא במלחמה דלאו בני כיבוש נינהו וקצרתי, וכן במה שהעיר הח"ס שם מהא דאמרי' ספ"ק דמגילה כשפוסקין גדולה לאדם פוסקים לו ולזרעו אחריו וכו' וקשה למה צריך לילפותא שהקב"ה פוסק לו גדולה ולזרעו אחריו ת"ל דדינא הכי שבניו יורשין גדולתו וכו' עי"ש ולפ"ד י"ל דהכי קאמר דפוסקין לו משמים שיזכה לבנים זכרים שיוכלו לירש גדולתו ושררתו, ולא רק נקבות לבד אם לא נימא כהמנ"ח כי יש פנים וסברות לכאן ולכאן, ומה שהאריך לבאר שם הח"ס דנשיאים מהלל ואילך נהגו בעצמם דין מלך משום מלכי הורדוס דלא היו מולכים ברשות התורה ובזה יש להצדיק במה שאמרו ליה לאגריפוס אחינו אתה שלא הורו הוראת שקר ח"ו כי היות מלכנו האמתי בראשם נשיא מדבית הלל ולא חשבו לזה אגריפס אלא לממונה בעלמא ולזה כשר כל שאמו בישראל וכו' כמש"כ התוס' שם ועיין תוס' כתובות י"ז ד"ה מלך וכו' עיי"ש, ולפי"ז צע"ק מקדושין שהביאו התוס' כאן דאמר דאף שנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מ"מ מלך וכו' ולכך קיבל ר"י מר"ג, הא ר"ג מדב"ה הוא וראו חז"ל להשלים כתר מלכות ע"ש נשיאי תורה שהיו מזרע דוד המע"ה יע"ש וא"כ יהי' עליו דין מלכות שאין יכול למחול על כבודו וי"ל – ועיין עוד בהגהות בעל י"ע שבתוס' הרא"ש ז"ל ועיין ברמב"ם פכ"ו מסנהדרין דין א' ובמרן הכ"מ שם בר"ה ומ"ש ודו"ק ומצאתי כעת בספר לחם יהודא ח"ש על הרמב"ם בדף נ"ג ע"א שעמד על הכ"מ הנ"ל ומסיק בסו"ד דבמכילתא שאמרו דחייב במקלל הנשיא ג' הוא בזמן דליכא מלך יש לנשיא דין מלך וכן אותה שאמרו דנשיא שמחל על כבודו כ"מ מיירי בדאיכא מלך דאז אין לו מעלה נוספת על שאר הסנהדרין וכו' דברור הדבר אצלו דבדליכא מלך דין מלך יש לו ובדאיכא מלך דין דיין יש לו עכ"ל ומן התימה שלא הרגיש לפ"ד במאי ניחא ליה התם בקדושין דמפריך ליה מהא דר"ג וקאמר אלא אמר רב אשי אפילו למ"ד נשיא וכו' כבודו מחול מלך וכו' יע"ש אכתי תקשה ממעשה דר"ג דהלא הא דכבודו

מחול הוא דוקא בזמן שיש על גביו מלך אבל בזמן ר"ג דהיה אחר החורבן תובב"א הלא אז היה לו דין מלך וחייב על קללתו ולכל הדברים כמש"כ הלחם יהודא ובפרט למה שמסביר הח"ס הנ"ל וצ"ע וא"ל דזה המעשה היה אחר שסילקו אותו ושיתפו עמו ראב"ע ואז לא היה להם דין מלך אלא דין נשיאים דא"א לשני מלכים וכו' ודו"ק ויל"ע בזה שם בא"ד בירושלמי וכו' ת"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימהו עליך וכו' ע"כ לכאורה משמע דהביאו ירושלמי זה לחלוק על סברתם הקודמת ואפילו בשאר שררות דרשינן מקרב אחיך דשנה עליו לעכב שיה מהברירין וכו' וי"ל בזה ועיין ח"ס הנ"ל סי' י"ב י"ג ובקונטרס הנ"ל הארכתי ר וד' יאריך יו"ש על התורה ועל העבודה ונזכה לראות פני מלכות ב"ד מלך המשיח בב"א, הדרן עלך פ' אלו נאמרין, הוא יזכנו ללמוד ולחדש בכולה גמרין:

שירי מנחה לדף ל"ג ע"ב, שכחתי מלהביא קושיא יפה שראית בבי"צ יור"ד סימן ס' על התוס' גיטין ע"א ד"ה והא יכול לדבר כתבו אע"ג דממעט חרש וחרשת מחליצה לפי שאינו באמר ואמרה ותירצו בתירוץ ב' דהתם יליף וענתה מועט הלוים שצריך בלה"ק ומינה נמי שמעינן דהוי בפה כמו בלוים יע"ש וקשה א"כ מאי פריך וכו' האי וענתה ואמרה מאי עביד ליה ומאי מקשה והא איצטריך למילף דלא מהני אמירה בכתב דילפינן מלוים דכתיב קול ול"ל דא"כ למ"ל ככה למילף מגז"ש נמי לה"ק דאין גז"ש למחצה דז"א דהרי התוס' כתבו שם דר"י ס"ל קריא מעכבא ורבנן ס"ל קריא לא מעכבא וכו' א"כ תרוייהו איצטרכא ככה דקריא מעכב וגז"ש דל"מ בכתב יע"ש: בדף ל"ו ע"א והחציו וכו', ופירש"י דמשמע או חציו המיוחד או חציו הנזכר במק"א עכ"ל אדכרנא מילתא דתמיה מה שהראה לי ידי"ן הגאון וכו' מוהרי"ח זאננפעלד שליט"א מה שכתב בגליון השדי חמד חלק עשירי במכתב הג' אבד"ק שאוויל זצ"ל שם בראש הספר אודות השם שדי חמד כתב שם בזה"ל שהרי נמצא כן במקרא גם בשתי ידיעות וכו' כמו ונתן את הערכך וכו' בתוך האהל, (יהושע ס' ז' כ"א) וכמש"כ הד"ק שנמצא כן במקרא הערכך והחציו (לע"ע אינו זוכר מקומו בתנ"ך) ודומיהם עכ"ל, ונכתב בצדו הוא פסוק ביהושע (סי' ח' פ' ל"ג) ומובא בש"ס סוטה ל"ו ע"א עכ"ל הגרי"ח שליט"א והוא באמת פלא על גאון בקי כמותו ושגיאות מי יבין בדף ל' ע"ב משה אמר אשירה וכו' עי' במג"א סי' נ"א ס"ק ט' על מה שהמוהל אומר וכרות פסקו פסקו הא כל פ' דלא פסקו משה ונ"ל הטעם דאמרינן בסוטה משה אמר אשירה לד' והם אמרו אשירה לה' א"כ מתחלה נאמר פסקי פסקי יע"ש ובפמג"ד וצ"ע:

על מה שהונחתי בצ"ע בדף ל"ה ע"ב על רש"י שפי' בנתגיי' מצאתי כעת ב"ה בספר יגל יעקוב שהרגיש בזה והקשה בזה על הרא"ם ס' שופטים דבנתגיירו ממש גם לר"י מהני והזכיר מקושית התוס' גבי רחב, כן יע"ש עוד על התוס'מה שהקשו מיפ"ת, והוא דנפ"מ לביאה ב' ולקיימה וזה כוונת רש"י שפירש לקיום יפ"ת מהם, ועוד הביא שם לענין כנעני שבא על א' משאר אומות דקאי נמי בלא תחיה עיין רמב"ם וראב"ד פ"ט מעבדים: את זה שאמרתי להעיר על הפמ"ג שכתב דכופין לכהן לעלות לדוכן, דהא הוי מ"ע שמתן שכרה בצדה מאני אברכם או מאברכה מברכך, הצעתי בדרך שיחה נאה לכבוד הג' הגדול וכו' מוהרי"י דיסקין שליט"א אמר ליכי כבר העיר הוא בזה על הפמ"ג ואמר בזה פרפרת נאה בהא דחולין דף מ"ט ע"א דאמר וסימניך ישמעאל כהנא מסעיי כהני ומאי מסעיי כהנא דמוקי לה לבר"כ במקום ברכה דישראל, ופרש"י אצל ברכת ישראל דהכי עדיפא דמשמע שמתברכין וכו' עי"ש ועדיין צריך להבין מאי עדיפותא יש בזה ומאי שייך אי הכי עדיף טפי או לא ומאי נפ"מ בזה להלכה ומאי מסייע להם בזה ? ואמר הגאון הנ"ל שליט"א דדין של פמג"ד הנ"ל תליא במחלוקת ר"י ור"ע, והוא עפ"י הקדמת וכללא דכייל מרן המשל"מ פ"ג מעבדים דין י"ד בענין הענקה נ"ל דאליבה דכ"ע כייפינן ליה דע"כ ל"א דכל מ"ע שמש"ב אין ב"ד וכו' אלא דוקא שהמ"ש כתוב ממש אצל אזהרה העשה ככ"א וצדקה וכו' אבל גבי הענקה שאצל הציווי ליכא שום מ"ש וכו' ואע"פ דהדר קרא ובאר המ"ש מ"מ מדלא כתביה אצל הציווי אמרינן אין זה עונשו של עשה וכייפינן ליה עכ"ל, ולחילוק מסתבר זה הסכים היד מלאכי וכייל לה בכללי הדינים אות של"ה עיי"ש, ומעתה הלא באמת מ"ע דבר"כ הוי מ"ש דברכה בצדה ואין ב"ד מוזהרין על זה, אלא דכל זה לר"י דברכה דכהנים כתיב בהפסוק של ואני אברכם, א"כ הוי מ"ש בצדה ממש ואין ב"ד כופין על זה, אמנם לר"ע דברכה לכהנים הוא מהפסוק של מבראשית מואברכה מברכך דאינו כתיב בצדה כלל, וא"כ בוודאי לא הוי מ"ש בצדה, ומכש"כ מדב' המל"מ הנ"ל ובוודאי לר"ע צדקו פסק הפמ"ג דכופין על והוא לפי ההלכה דפסק הרמב"ם בהל' תפלה כר"ע דברכה לכהנים הוא מדכתיב ואברכה מברכיך ולדידיה שפיר כייפינן ליה לכהן שאינו רוצה לעלות לדוכן, ופסק של הפמג"ד נכון הוא להלכה דכיון דלא נכתב בצדה ממש וכסברת המל"מ הנ"ל, אבל לר"י דואני אברכם קאי על כהנים וברכה דכהנים במקום ברכה דישראל א"כ לדידיה אין כופין לכהן לעלות ואין מכין אותו בשאינו רוצה, וזה הוא שבא להקל עליהם וכהנא מסעיי כהני והכי עדיפא טפי ומובן פרש"י ז"ל עכ"ת דברי הגאון הנ"ל שליט"א, ועפ"י דבריו אפשר נמי לפרש הא דאמר כאן בגמרא כי מהדר אפי' וכו' אדברי' ר"ח למר עוקבא ודרש

רבש"ע וכו' מה שגזרת וכו' עיי"ש, דהלשון אדבריה הוא אינו מובן וכמו לשון בפ"כ הוא עיין הגהת רל"ח מש"כ וי"ל והוא דמר עוקבא שהיה אב"ד והוי דעתו שלא לכף להכהנים שאינם רוצים לעלות ולקי' המ"ע של בר"כ וכדקי"ל בכ"מ שב"ד כופין על מ"ע ומכין אותו עד שתצא נפשו ומטעמא משום דהוי מ"ע שמתן שכרה בצדה ממש וכר"י דאני אברכם קאי אכהנים ואין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה, ואדבריה ר"ח למ"ע ודרש דהלכה כר"ע דואני אברכם קאי ברכה לישראל מפי הקב"ה, וברכה לכהנים הוא ממקום רחוק דכתיב ואברכה מברכיך (דקאי א לעכו"ם עיין תוס' שם) וא"כ לא הוי מ"ע שמ"ש בצדה, אלא במק"א וכה"ג לא הוי נכלל בכלל זה וכהמל"מ והיד מלאכי הנ"ל וא"כ הלכה דכופין אותן וכהפמג"ד הנ"ל, ולכך דרש בלשון הזה עשינו מה שגזרת עלינו וכו' וכמו שביארתי בפנים בשם ח"א מהרש"א דזה הוא לר"ע וברכת כהנים אינו אלא גזירת מלך עליהם שיברכו אפ ישראל ושהוא מתאווה לברכתם עיי"ש, לכ"ע כופין אותו לעלות ולכך רמזי לדרוש שהוא מצוה הכרחית לכהנים, שראה שהיו חלושים במצוה חביבה זאת ע"כ אדבריה ודרש, ואתי שפיר ביותר אם נימא דצריכין ב"ד לכוף גם למ"ע ולאו כל אדם הרשות בידו להכות ולכוף את חבירו לעשות סוכה וכדומה, ועיין נתיבות חו"מ סי' ג' ומשובב נתיבות שם דדעתו דצריך ב"ד דוקא עיי"ש ועיין גם בענין זה בקונטרס מקל נועם להגאון הנ"ל שליט"א שנדפס בקובץ כנסת חכמי ישראל שנת תרנ"ו סימן קנ"ה (חכמה) באריכות ובפלפולא חריפתא עיי"ש, ולכך הוצרך בדבר הזה למר עוקבא שהיה אב"ד ובידו דוקא הרשות לכוף להכהנים לקיים המ"ע דבר"כ, ועיין היטב בשו"ת ח"ס חחו"מ סי' קע"ז בד"ה ומש"כ מעכ"ת וכו' ובד"ה מ"ש פר"מ אי כפיית ב"ד בעי דוקא מומחים וכו' יעו"ש שלא הביא כל הנ"ל השו"ת חות יאיר ונתיבות קא הנ"ל ואכמ"ל בפרט הזה שרק מדין גרירה נגענו בזה ולפ"ז ר"ח ס"ל כר"ע ולא כר"י, ודלא כמש"כ לעיל בפנים דקנ"ב די"ל דר"ח ס"ל כר"י ובלא"ה אין דברי מוכרחין שם, ובענין זה הרהרתי דעל לפנים משורת הדין דילפינן מועשית הישר והטוב, אין ב"ד כופין דהוה מ"ע שמש"ב דכתיב למען יטב לך וכו' וצ"ע במרדכי ובש"ע הל' אבידה ואכמ"ל:

לענין מה שכתבתי להעיר בדף קנ"א ע"א בדבר ערבות לגרים ולנשים עיי"ש מה שהבאתי נזדמן לידי כעת ספר היכלי שן תליתאי ושם בסי' ס"ב מדבר לענין ערבות על הקטנים דמשמע מן המדרש שקיבלו ערבות על הקטנים כיון שיש להם חלק בארץ משא"כ בנשים שלא קיבלו חלק בארץ, והעיר מש"ס דילן דמשמע דהחשבון היה לבד מהטף רק הגברים לבד וא"כ מוכח דקטנים לא נכנסו בכלל ערבותם די"ל דמספר שאנו יודעין בוודאי כמה הוי קחשיב ומספר קטנים שא"ו כמה לא קחשיב וכו' עיי"ש מש"כ עוד

דזה נכלל בכלל ערבות דאבותיהם, ורואה אני שנעלם ממנו לרגע דברי התוס' קדושין שהבאתי בפניו ודברי רש"י ז"ל ותוס'נדה שם הנסמן שם בגליון תוס' קדו' דתירוצו לגבי קטן תלי' בהוכחתם לגבי גר יעו"ש וקצרתי ועי' בפמג"ד בפתי' כוללת: לענין מש"כ בד' קכ"ו ע"א ע"ד שטת מהר"ם מלוב' ז"ל באם נבעלה לשד, והבאתי מהירושלמי שבת שם מצאתי כעת בברכ"י אהע"ז סי' ו' ס"ק י' דהביא ממהר"ם הנ"ל וא"כ אף ברצונה מותרת והביא סמך ההיא דירושלמי שבת פ"ק הל"ג הנ"ל, וכן מצאתי בעז"ה לאותו צדיק באור זרוע הגדול הלכות בע"ק סי' קכ"ד בזה"ל אבל עם הרוחות אין בהם משום לא תנאף וכו' מכאן אמרו הבא על הרוחות אין עליו כלום וכו' אבל הרוחות אין הוא זנות ועוד ממעשה שאירע לאותו חסיד שנזדמן לו שידה וכו' אא"כ נצטער אותו חסיד עד מאד עד שנזדמן לו אליהו ז"ל ואמר לו מה אתה מציר הגיד לו כל הענין שאירע לו אמר לו פטור אתה שידה היתה ונתקררה דעתו ואילו היה חייב לא היה אליהו ז"ל נראה לו וכו' אלא אתה למד שאינו זנות ופטור את"ד:

השמטה מלעיל במה שכתבתי על דיבור התוס' ד"ה כמאן כר"ש וכו' והמתבאר מדבריהם כי בז' עממין לא הותרה יפ"ת כיון שנאמר בהם לא תחיה כל נשמה יע"ש, ועם זה איני מבין במה שהקשו התוס' בשבת דף כ"ד ע"א ד"ה מידי הרהור מי יצאנו וא"ת והא אפילו יפ"ת הותרה להם וי"ל דמ"מ שייך בה איסור כדאמרינן וחשקת בה ולא בחברתה עכ"ל, וכן הקשו ותירצו בתוס' על התורה פ' מטות והיינו דוקא בב"ר ואשה אחת אבל שתים ואפילו אחת מב"ר ואילך אסורה ואפילו בהרהור עכ"ל, דלמה צריכין לזה הא י"ל כיון שמלחמת מדין דאמר השם צרור את המדינים והכיתם אותם דוגמת מלחמת ז' עממים, וא"כ אף שהם סברו דלא הוי מלחמת מצוה והחיו כל נקבה, מ"מ לבסוף איגלאי מילתא דויקצוף משה על פקודי החיל הן החי' כל נקבה, וא"כ בוודאי לא הותר בהם יפ"ת כל שראוי לביאה וס"ה שא"ר היו ט"ו אלף וא"כ שפיר שייך לומר דמידי הרהור לא יצאו ואין כאן היתר יפ"ת כלל ויל"ע בזה, וכשהצעתי ד"ז לפני ת"ח אחד, הראה לי אח"כ שבש"ח על פרש"י שבתורה עמד על כל זה וז"ל על רש"י ד"ה ורומז וכו' וא"ת והלא הותר להם יפ"ת וי"ל דלא הותר להם אלא לאחר ז' שנים שכבשו וז' שנים שחלקו וכן משמע בירושלמי דסוף מסכת ע"א מצאתי ול"נ הא דהותר להם יפ"ת דוקא במלחמת הרשות אבל מלחמה זו היתה דומה למלחמת חובה של לא תחיה כל נשמה וישראל לא ידעו זה מתחלה וכו' וא"כ באיסור היה להם הרהור הלב של בנות מדין עכ"ל בשם קצור מזרחי' והתימה שנעלם ממנו דיבורי התוס' שבסוטה דידן ושבמס' שבת הנ"ל בעיקר הקושיאן יע"ש ועוד יש להעיר בענין זה אלא שכדאי לקצר בזה גם מה

שהקשו התוס' ל"ה ע"ב דתימה האיך קבלוה לרחב שהרי היא היתה מכנענים שבתוכה וכו' יע"ש מצאתי כעת בילקוט פ' מסעי רמז תשפ"ז בפסוק לא תורישו את יושבי הארץ דאיתא בזה"ל, אמר הב"ה לישראל אני אמרתי כי החרם תחרימו ואתם לא עשיתם כן אלא ואת רחב הזונה החיה וגומ' הרי ירמיה בא מבניה ועושה לכם דברים של שכים בעיניכם ושל צנינים בצדיכם לפיכך צ"ל דברי ירמיהו בן חלקיהו עכ"ל הילקוט בשם פסיקתא, ואף שאיני מבין פשט הפשוט בדבריהם הטהורים, ואין לי שום מפורש על הילקוט, מ"מ שמעינן מינה דזה שהחי' לרחב הזונה היה כנגד רצון השם ב"ה וגם צ"ל דלא ס"ל להפסיקתא זו דאינסוב ליהושע וצ"ע ובירור בזה לעת הפנאי אי"ה ודרך אגב ראיתי בס' פתח האוהל שהביא בשם הכלי יקר על יהושע שהקשה קושית התוס' מעצמו ותירץ כן עיי"ש ועיין גם בילקוט שמואל:

כן במה ששייך לדף ל"ב בהא דאמרו ניכסיף וניזול, מצאתי כעת בשו"ת מחנה חיים ח"ג חאור"ח סי' א' במה שמפלפל בזה עם חכ"א המתארו בתאר גאון וצדיק שהקשה בהא דקאמר שאין לפרסם החוטאים שהרי לא חילק הכתוב וכו', דהא כ"ז הוא דוקא בבהמה אבל בעולת העוף חילק הכתוב דזה למעלה וזה למטה גם בבהמה עצמה יש חילוק דבשחיטה לא חילק הכתוב מקום אבל בזריקה חילק הכתוב מקום דחטאת בהמה למעלה וכו' עכ"ל והמחבר השיב לו שם בדברים דחוקים וא"א לי כלל להבין האיך העלימו עין כרגע דהגמרא בעצמה הקשה כן והא איכא דמים וכו' ומשני התם כהן הוא דידע ליה יע"ש והמחבר מפלפל בדברי התי' ד"ה איהו קא מכסיף יע"ש, עוד הקשה שם במגילה דאמר דניחא להו דליהוי כפרה יע"ש כ"כ בפנים בזה ועיין שם עוד על התיו"ט מגילה גבי דוד עם ב"ש עיי"ש, – ומש"כ שם בפנים להסביר דברי הגמ' עיין תיו"ט פ"ג דמדות דכתב דמטעם א"א לצמצם הרחיבו את רוחב חוט הסקירא יע"ש, וכמדומה שזה לא לפי המסקנא דגמ' ברכות: למש"כ בפ' מי שקינא על דברי הירושלמי דחמותה שאמרה שנטמאת ואח"כ בא ע"א יע"ש עיין היטב בשו"ת נחלת יהושע סי' י"ד בביאור ארוך על הירושלמי הלז, וכן יעיין שם בסי' כ"ו במה שנוגע לדף כ"ה, ולפסק הרמב"ם שמקנא לה משני בנ"א כאחת יעש"ה, ומ"מ אני לך, גם עיי"ש דרוש י"ג שהרגיש בדברי הגמ' שם דחלק פשיטותא מי זבני שהמהרש"א נדחק בזה, ומשום שבאמת לא היה יכול למכור חלק בכורה רק מדין סילוק הוא וכיון שנסתלק מחלק בכורה ע"כ החלקים שווים א"ש:

ראיתי באור זרוע הגדול הל' ק"ש סי' ח' די"א מלאך הוא אכתריאל (שראה אותו ר' ישמעאל כ"ג בקה"ק כברכות ז' ע"א) וליתא להאי פירושא דאמר ביומא מעשה בשמעון

הצדיק וכו' ופריך עלה בירושלמי וכו' אמרלון מאן לימא לן דהוא בר אינש אומר אני כבוד הקב"ה היה אלמא דאין מלה"ש נכנסין לפנים בשטת עבודת כה"ג עכ"ל, וילע"ק מהא דמשני כאן בדף ל"ג ואב"א גבריאל הוה וכו', ואי דשמע רק מרחיק אבל לא בא לשם, א"כ גם שם בברכות י"ל כן וא"ל בזה, ואגב ראיתי להגבורת ארי ביומא דף נ"ג דהקשה היכי התפלל הכה"ג דלא יהי' שנה שחונה דהוא לשון ארמית וכן לא יעדי דעביד שולטן הא אין מלאכי השרת נזקק' לו וכו', ותי' אחד הוא שכה"ג עבור הציבור הוי כציבור ועוד שבמקדש שהשכינה שורה אפי' יחיד יכול להתפלל בלשון ארמית כמו גבי חולה שהשכינה אצלו את"ד ושניהם כאחד טובים, אלא דלפי תירוץ הגמ' דילן דגבריאל הוי, אפשר דביוכ"פ גבריאל הוא הממונה על תפלת כה"ג והוא מבין בארמית וקצרתי, שו"ר בתוספי הרא"ש בהגהה שם שהביא מה שהק' הרב בתי כהונה בשם המש"ל ז"ל דהא בי עשרה שכינתא שריא והוי כמו אצל חולה עיי"ש מה שתי', ולענ"ד חד טעמא דאל כביר לא ימאס משום דשכינתא שריא ועי' פר"ד: בהא דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד, דפרש"י שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלמה עכ"ל ומלכות ב"ד היא נצחית שמזרעו יהי' המלך המשיח המקוה בב"א ויפה הסביר במהרש"א דהענין הוא כי המשכן והמקדש הוא כסא ד' כדכתיב אוה למושב לו ולמלכות ב"ד קרי הכתוב כסא ד' כמ"ש בד"ה וישב שלמה על כסא ה' את"ד, ויבורר הדבר ביות' כשנדע גדולת מלכותו ויקר תפארו למעלה כמבואר באור זרוע הגדול הל' תפלה סי' ק"ו דדוד המלך יוצאין כנגדו שבעה ברקים ורוגשים כל אופנים ושרפים ואוצרות ברד וענני כבוד ומזלות וכוכבים ומלאכי השרת ולוהטי זבול אומרים למנצח מזמור לדוד וקול רעש גדול בא מג"ע ואומר ימלוך ד' וכו' ואז דוד בא וכל מלכי ב"ד אחריו וכל אחד כתרו בראשו וכתרו של דוד מובהק ומשונה מכל כתרים וזיוו הולך מסוף העולם ועד סופו וכשעולה לבה"מ הגדול שברקיע הוכן לו כסא של אש שהוא ד' מאות פרסה גובהו וכו' וכיון שבא דוד יושב על כסא שמוכן לו כנגד אותו הכסא של אש לקונו וכל מלכי ב"ד יושבין לפניו וכו' וזכה לכל הכבוד באותו עולם ש"מ שהיה צדיק וקדוש ומופלא וכו' עכ"ל הא"ז ומעתה לא יפלא בעינינו שהותר הישיבה לדוד ולמלכותו:

במה שרמזתי בשם איזה גאונים לפרש המשנה דמגילה והוא נושא כפיו דמאי רבותא הוא א אלא לומר לנו שהוא מוציא הרבים י"ח, עיין בט"א מגילה שם שכתב דנפ"מ היכי דאשתייר בי עשרה דמקצתן עולין ומקצתן עונים אמן דהמפטיר בנביא הוא אחד מן העו' דוקא ולא מן העו' אמן עכ"ל, ואגב ראיתי להעיר עוד ראיה מזה דאי ס"ד דמהני בנש"כ שומע כעונה, מדוע אמרינן דחיפני ובישני לא ישאו את כפיהם מפני שקורין

לאלפין עיינין הא שפיר יוכלו לעלות ולישא כפיהם, אלא שישתקו וי"ח בשומע כעונה מפי אחר, ואם הכוונה הוא דוקא שלא ישאו כפיה' להוציא שאר הכהנים י"ח א"ש אך א"כ ישאר שם קושית הט"א על פרש"י דפירש משום שהיו אומרים יאר יער וכו' לשון קללה, ת"ל משום שפוגמין ברכתן וכו' עיי"ש ותירץ דגבי בר"כ אי לאו טעמא דמהפכין הברכה וכו' היו נ"כ דל"ד למוציא הרבים אלא למוציא את עצמו אבל כיון דאיכא היפך ברכה לקללה לא ישא את כפיו יע"ש וא"א דהמשנה מיירי ג"כ דוקא לצאת הרבים י"ח א"כ יקשה כנ"ל וי"ל בראיה זו אי"ה: בקרית ספר הל' תפלה מבואר שבגבולין כל אלו הפוסלין בנש"כ הוא רק דרבנן ואמירת וקריאת הכהנים הוא דאורייתא וכן מה שהחזן מקרא להם מלה במלה של יברכך היא ג"כ דאורייתא יע"ש, ועיין בשו"ת המבי"ט שלו סי' ס"ד שג"כ מצדד בזה ומסיק דמפרש"י משמע דהוי דאורי' ולא קאי אלא על הגדולים אבל לא על קטן שעמו ולדין זה רמז המג"א סי' קכ"ח ס"ק י"ג ומ"מ אני לך, - במה שהבאתי לעיל לימוד הירוש' דק"ש מדברת בם ראיתי בהגהות הרד"ל דהעיר מפסוק זה שיהי' בלה"ק עיי"ש ונעלם ממנו הירושלמי הזה:

למש"כ בדף קמ"ב ע"א בעובד מיראה דהוי במדת הגבורה יע"ש מצאתי דאתי לידי משמע על שעתא חדא ספר יד דוד זינצהיים על סדר מועד ושם במס' ברכות דף כ' מצאתי כה"ג שכתבתי שמביא בשם חתנו ז"ל ומתבאר מדבריו דצדיקים העובדים מיראה הם במדת גבורה וכו' וכשעובד מאהבה הוא במדת החסד לפי שע"י אהבתו הוא מושך מידת האהבה מלמעלה אליו כידוע לי"ח שמן תתאין מעוררין החסד וכו' יע"ש - עוד מצאתי שם במס' שבת דף י"ד ברש"י ד"ה האוכל וכו' שכתב המהרש"א דלא גזרינן באוכל שלישי דילמא ישתה משקה קודש ופסל ליה וע"ז תירץ דליכא שום שתיה של קודש וע"ז העיר הי"ד דבאמת יש משקה קידש דמפורש במשנה פ"י דזבחים דמתנדבין שמן ושיריו נאכלין וכמש"פ הרמב"ם וכו' ובע"כ צ"ל דלהא לא חיישינן שיאכל מ"ט דיתן משקה קודש לתוך פיו כיון שאין שירי המנחות נאכלין אלא בעזרה לא שכיח כלל שיביא לשם אוכלין טמאים יע"ש והמנחת קנאות שהעיר כל זה לעיל דף ל', לא ראה ביד דוד הנ"ל, עוד מצאתי שם בי"ד במגילה ד"ט בתוס' ד"ה בשלמא וכו' שהביא מש"כ המאירי דספר שאינו שלם מטמא את הידים והביא ראיה מן הירושל' דמגילת סוטה היה מטמא את הידים אם לא היתה עומדת להמחק ומה שתמה עליו החק"ל דהלא משנה מפורשת היא ועיי"ש איזה חילוקים, עוד ראיתי שם בסוכה דף ו' בגמרא ד"ה מר סבר וכו' מזכיר קושית הלמודי ד' על המל"מ מגמרא דסוטה ט"ז הלכה עוקבת מקרא שהזכרתי בחדושי בפנים,והוא השיב די"ל דהתם הלכה עוקבת לדבר אחר ממש אבל

הכא לענין אכילה לאו ד"א הוא אלא שריבה בשעור שאמרה תורה ולכן לא קחשיב וכו' את"ד יע"ש ויש קצת סעייתא לדבריו מדאמרינן ביומא (ד"פ) שמא יעמוד ב"ד וירבה בשיעורין יע"ש וי"ל, – למש"כ בדף י"ד ע"ד הערת המ"ק דהא עניים מתביישין וכו' וכהערת התוס' יו"ט פ"ג דביכורים מ"ח עיי"ש, עיין שם ביד דוד למס' מו"ק דף כ"ז ע"ב ד"ה והי' עניים מתביישין וכו' ונ"ל דבמקדש לא שייך זה כי אין גבהות לפני המקום וכו' והתורה בעצמה התקינה בדל עיפות ובד"ד לעשירי' האיפה ולא חששה לבושה של עניים וכו' עיי"ש, – אגב ראיתי שם בפסחים דף צ"א בתוס' ד"ה ר"ש וכו' שהקשה חתני ז"ל דמאי קושיא דילמא ר"י סבר מקרא נדרש לפניו ולאחריו וא"כ שפיר י"ל דהאי באחר נדרש למטה ולמעלה אבל ר"ש סבר וכו' יע"ש אישתמיט מיניה הגמרא (דר"ה ד"ט) שהביאו התוס' לעיל ל"ג ע"ב דר"י סבר מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו עייש"ה ועיי"ש עוד בי"ד שהעיר דבסוטה דט"ו אמרינן דגם ר"ש אית ליה הך דרשה דחלקם לא תאפה חמץ חלקם ובזבחים ס"ל מקרא נדרש לאח' ולא לפניו עיי"ש ואכמלב"ז – ועיין יומא דף ה' ע"ב ומש"כ בגבורת ארי שם דר"ש ס"ל כר"י דקריאה מעכב וככה אפי' דיבור מעכב עי"ש, במש"כ בד' קל"ח ע"ב בהא דטורנוסרופס הרשע בשה חוט השני סי' כ"ב מלאתי כעת כן בספר זהב שיבה למהר"ש אלגאזי ז"ל בלקוטיו לסוטה ושם כתב ג"כ כדברי ת"ל והם פשוטים, ועיין שם קצת חדושים בהלכה ואגדה דמס' זו, לסוטה דף ו' בדברי רב עמרם עיין פלפול ארוך מה שנוגע לדעת הרמב"ם והמ"ל בענין בדיקת המים, בספר משנת דרע"א הזקן, ולא נפניתי לעיין שם כי ראיתיו רק על רגע, וכן עוד שם לדף ח' בענין אין משקין שתי סוטות כאחת ועל דברת המג"א סי' קמ"ז עיי"ש היטב לדף כ"ט על הקושיא שכתבתי שיש לחלק בין ס' לאו לספק כרת עיין בס' מפלגי ראובן בחדושי סוטה דף כ"ט ועיי"ש עוד בענין ס"ס, ולדף ל"ד על מה שאמרו מפני מה תקנו תפלה בלחש ועל דברת המהרש"א עיי"ש בס' הנ"ל משכ"כ בזה ומ"מ אני לך, לענין חק תוכות מצאתי במחנה חיים ח"ג סי' ע"ד דדעתו דהוי מחיקה ומבדיל שם באם כוון לקדש הויה בפעולת ח"ת ואח"ז בא למחוק עיבר, אבל אם נתהוה ח"ת בפעולת שגורר ומוחק או בשגגה אז אין בו איסור מחיקה כלל עיי"ש ומציין לעיין בח"ס יור"ד סי' רס"ז וגם מעורר שם אי בששנים ביחד יעשו המחיקה דז"י וז"י ועשו ביחד יהי' פטורים או זה דוקא בשבת מטעם מלאכת מחשבת ולא בשאר עבירות כגון הנהגה בכלאים או במחיקה בקודש עכ"ל, והנה על דבר עצם החקירה אי פטור דשנים שעשאוה הוא דוקא בשבת, קדמו בזה גדולי המחברים עיין בבא"י סי' י"ד בשם הפ"י שבת צ"ג דבכל איסורין חייב ועיי"ש בענף ז' ובענף ט' שם מביא דברי הס' מקור חיים

סי' תס"ו יע"ש, ועיין באמרי בינה דיני שבת, ובשו"ת שביתת יו"ט למהרי"ט אלגזי זצ"ל סי' נ"ט כתב בפשיטות דלאו דוקא לענין שבת דה"ה לכל הכריתות יע"ש הרבה הערות שם שנעלמו מהבא"י הנ"ל (נדפס בשנת תקנ"ד) אמנם לענין ההערה גבי מחיקה חידוש הוא שלא העיר ממחיקת מגילת סוטה דא"כ לימחקי ע"י שנים שלא יעברו על מחיקת שמו יתברך, וכמו שהערותי כבר כה"ג לענין כהן קטן שמסתפק המנ"ח במ"ע שס"ה, ויעיון לענין חק תוכות בתוס' סנהדרין כ"א ע"ב ד"ה כתב ליבונאה וכו' ול"נ דאין זה כתב דהוי חק תוכות וחק יריכות דאמרינן בגיטין דאין כתב וכי היכי דגבי גט אינו כתב גבי ס"ת נמי אינו כשר וכו' עיי"ש ודו"ק:

במש"כ בהא דיהודה שנקרא כולו על שמו של הויה ב"ה, אינה ד' כעת לידי ספר שו"ת חינוך בית יהודה הישן סי' קל"ט בשמות גיטין שם ביהודה שנכתב יהודא יע"ש ומסיים שם בסוף התשובה וז"כ הגמ' יהודא שקדש ש"ש בפרהסיא וכו' דלפי פשוטו קשה הא לאה קראתו יהודה וכו' אכן לדרכינו ניחא דלפי טעם לאה קשה דה"ל לקרותו אודה או הודאה ולמה קראת אותו יהודא להוסיף יוד בראש ולהחליף ה' בא' א"י לרמז על שם הויה וק"ל ובנימן צ"ל בחד יוד יע"ש: בדף קל"ד ע"א במה שנדפס עיין תוס' ורש"י כריתות י"ז ע"ב דבנודע שהיא חלב דפטור מקרבן דמזיד הוא ע"כ נפל טעות הדפוס גדול וצ"ל עיין תוס' כריתות י"ז ע"א ד"ה ספק אכל וכו' ביודע שהוא ספק חלב היכי מייתי קרבן וכו' עיי"ש, והח"ס ששכחתי אז, החזיר לי המקום אבידתי כי נזכרתי שהוא בחחו"מ סי' כ"ט שכתב לפי שנלע"ד דמי שאכל חתיכה ס' חלב וס' שומן אין חילוק בין ידע שהיה בו ספק ואכלו ובין טעה וסבור שהוא וודאי שומן לעולם מייתי אשם תלוי אע"פ שהזיד לאכול סד"א וכו' יע"ש והדברי' תמוהים מאד מכח דברי התוס' הנ"ל וכן משמע ברש"י שם וכן מבואר בהרבה מקומות ואכמ"ל בד"פ זה, גם המחנה חיים נזדמן לי עוד הפעם והוא בח"ג על אהע"ז בהשמ' שבסוף הספר סי' ג' אות א' עיי"ש מה שנדחק ליישב: לענין ארוסה אי מותרת לילך פרועה ראש, עיין בשו"ת מהר"י הלוי אחי הט"ז בסי' שם הראיה מסוטה דלמה צריך קרא דארוסה אינו שותה יע"ש, וכן עיין בס' יד אליהו מקאליש מזה, והארכתי בזה בכת"י ואינו כדאי לפרסמו, ע"כ קצרתי ועיין בספר שו"ת אבן הראשה: מש"כ בדף קל"ט ע"ב בשם הפנים מאירות, ח"א סי' ל"ט עיי"ש מצאתי דוגמא כזאת בפרש"י דברים והוא מהספרי שם, בפסוק אשר נשבע ד' לאבותינו שאין ת"ללאברהם ליצחק וליעקב ומה ת"ל לאברהם ליצחק וליעקב כדי אברהם בעצמו כדי יצחק בעצמו כדי יעקב בעצמו וכו' עיי"ש וברש"י שם:

על הגמרא סוטה י"א ותיראן המילדות וכו' פרש"י שם וקושית המהרש"א בח"א שם עיין תירוץ הגאון בדורו רבינו אברהם ברודא ז"ל שנדפס בס' קול יהודא, (לקוטי חדושי גאונים), – ועל דף כ"ו על קושית התוס' דלימא ר"י לנפשיה יסתרו כל יולדות וכו' עיין תירוץ שם והוא כתי' הצל"ח בברכות ויד המלך שהזכרתי בפנים, – ועל דף ל"ד באגדה וישובו מתור הארץ וכו' הביא מה שהק' הרא"ם על פרש"י בחומש דאמר והם הלכו ורחבה אלא שקיצר להם הקב"ה והקשה הרא"ם דא"נ הלכו רק ארכו לחוד נמי הוי קשה דהא כתיב וישובו וצריכין פ' ימים עיי"ש תירוץ גאון אחד ז"ל ולפי שנשאלתי בזה וישבתי באופן פשוט אחר ע"כ הראתי מקום לזה, – ושם במס' ידים פ"ד על המשנה דיהודא גר העמוני במה שהקשה התוס' יו"ט שם בהויכוח שעבר בבי ר"ג ור"י, שגם אני אמרתי בזה בדף יע"ש באורך העיר שם המחבר לתרץ עפ"י גמרא דיבמות ע"ח, וכי יהודא הגר היה ולד מגר עמוני שאביו בא על מצרית שניה דאמו היתה מצרית שניה ואע"ג דקיי"ל בכ"ד דשדינן בתר אביו, אמנם גבי מצרית גזה"כ שילכו אחר אם וכו' יעוש"ה – לדף ל"א, דאמר ר"מ ור"י ור"י ור"א כולהו ס"ל דאין שני עושה שלישי בחולין, איין ביד מלאכי כללי השין אות תרכ"א שהקשה האיך קיי"ל בכולי תלמודא דאין שני עושה שלישי בחולין וכן פסק הרמב"ם הא הוי שיטה ואין הלכה כשיטה יע"ש מה שמסיק בזה, – לענין עוברת ע"ד וביאור בשמעתתא בדף כ"ה בביאור עמק ומקיף עיין בשו"ת הר"י הלוי אחי הט"ז חאהע"ז סי' ל"ט עייש"ה:

למש"כ בדף קנ"א ע"ב שו"ר בעין יעקב ישן ושמה כתוב בזה"ל ויתום כפשוטו שהממזר חולק עם יתמי האב ואלמנה כה"ג ועוד דמיונות רבים כנ"ל עכ"ל וא"י מבטן מי יצא הגהה זו שם, וע"כ על משפט גר ל"ל כמש"כ דהלא זהו משפט יתום, וא"כ קשה באמת כנ"ל ואפשר דדעתו דאם אין לגר שום בנים והוא מוחזק בנכסים א"צ להחזיר, אבל צ"ע ואפשר עוד דכוונתו בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דהמחזיר רוח חכמים נוחה הימנו עיין קדושין י"ז שם ובתוס' שם ד"ה כאן וכו' ואין להאריך עוד, ועיין ברכ"י אהע"ז וחו"מ לענין דיין גר שלידתו בקדושה ואי"ל, – הא דכתבו התוס' בדף ל"ד ע"ב ד"ה כתנייתן וכו' חמשים אמה כרוחב הירדן וכו', המקור הוא בספרי ואתחנן דמשה רבינו אמר לפני המקום רבש"ע כל עצמי אינו משוך מאר"י אלא הירדן הזה מלא חבל של נ' אמה וכו' עיי"ש שו"ר בהגהת הרד"ל בשם המדרש: בדין של בר"כ דצריך שיהא בעמידה וכתב המג"א דהציבור רשאין לישב רק שיהי' פנים כנ"פ ועפ"ז ראיתי קצת דעבדי הכי ואף שמסופקני אם ידעין דברי המג"א, מ"מ אני לא מחיתי בהן, אבל כעת ראיתי במ"ב שהביא שהמנהג שהכל עומדין וכן משמע במאירי סוטה ומגילה, וכן משמע באשכול

וכו' יע"ש, ולי השפל נראה ג"כ הכי מכח דברי הטור שם שהביא הירושלמי בזה"ל בקול רם בקולו של רם מלמד שהקב"ה משתף קולו עמהם עיי"ש בב"י וב"ח, וא"כ בוודאי צריכין לעמוד מפני כבוד השכינה דאתיא, אכן עפ"י מאי דאיתא במדרש רבה פ' וירא פ' מ"ח פסוק ו' יש לדחות זה עיי"ש, ומאירי סוטה שרמז המ"ב בוודאי כוונתו להא דכתב המאירי בד"ה כל וכו' ומכאן נהגו ברוב מקומות להיות הכל עומדים בשעה זו שהרי במקום נ"כ היא עיי"ש, – בהא דאמרינן בפ"ק דסוטה שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום ובשבת פ' במה בהמה תניא אף משה ואהרן בחטאם מתו וכו' משמע בהדיא שלא מלאו שנותיהם, עיין על זה בשו"ת הרדב"ז ז"ל ח"ב סי' תשפ"ב בארוכה, ועיין בספרי פ' שופטים מי האיש הירא וכו' וברש"י ורא"ם וש"ח שם אי אין מיתה בלא חטא, ועוד בשו"ת הרדב"ז ז"ל הנ"ל סי' תתכ"ד:

ברש"י בד"ה שנא' וכו' בפרשת המלך את משנה התו' הזאת אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה ע"כ דברי רש"י צריכין לביאו' (אח"כ מצאתי בתויו"ט שהרגי' על דברי רש"י ז"ל בזה ומסיים בדרך אחר דלמד מענינו הוא שמשה אמ' ליהוש' תקרא וגו' ויהוש' מלך היה עכ"ל והוא ע"ד שכתבתי בשם הקרית ספר,) והוא דבספרי שם מבואר בשם אחרים אומרים אין קורין ביום וכו' ובפסיקתא זוטרתי המכונה לקח טוב מבואר ביותר וז"ל רבותינו אומרים שני ספרים היה כותב אחרים אומרים משנה התורה כותב שכן אין קורין ביום הקהל אלא משנה התורה עד כאן והוא משום דהמלך קרא זה ביום הקהל וקרא זה מספרו זה השני שהיה כותב בו רק משנה התורה, ומובן ביותר דברי רש"י ז"ל שהמל' קורא בו ביום הקהל, – והנה במשנה אינו מפורש כיצד ומנלן שבלה"ק, עיין בתוס' יו"ט שהרגיש בכאן ולעיל גבי ברכת כה"ג עיי"ש וכאן העתיק דברי הכ"מ שכתב בחיבורו פ"ג מהלכות חגיגה וז"ל הקריאה והברכות בלה"ק שנאמר תקרא את התורה הזאת כלשונה אע"פ שיש שם לועזות ע"כ (ומה שמסיים שם התוס' יו"ט דלכך קרי לה כאן פרשת המלך ולא כן בשל כה"ג לפי שפרשת המלך מצוה מה"ת שנאמר תקרא וגו' אבל קריאת כ"ג ביוה"כ אינה אלא תקנה ומנהג אנכה"ג עכ"ל, הוא תמוה מאד דכבר הבאתי דזה הוי מדאורייתא וכמו שהוכיח הגב"א מהירושלמי ורש"י דיומא שם וצ"ע) וכדומה שמזה יהי' סתירה למש"כהט"א בחגיגה דף ב, בד"ה לענין ראיה וכו' מי שהוא לועז ואינו מבין בלה"ק הא וודאי דפטיר מהקהל דהקהל אינו נאמר לא בלה"ק כדתנן וכו' יע"ש והרמב"ם מסיים ואע"פ שיש שם לועזות, ונשים למה באו לשמע אף דאיכא כמה נשי דלאו לישנא גמירי ובפרט בימי בית שני בימי אנריפיס ועיין בקי"א שם בשם הרש"ש דפליג ע"ז ועיין רש"ש מגילה שם ודבריו יש לדחות אך לדינ' צ"ע וקצר', – במה

שהבאתי כ"פ דברי הס' חרדים ודברי הח"ס דהמצוה על ישראל להתברך מיד הכהנים, מוסבר ביותר מש"כ הט"א במגילה דף כ"ג בד"ה ואין נושאין את כפיהן וכי' ואע"ג דכל הני מילי וכו' ל"ד לנש"כ דבהני כל העשר' שייכין לה' מצוה וחיי' בהן וכשנעשה ב"י יד"ח משא"כ נש"כ בי' דלאו אכהנים העושין מצוה קאי שיהי' י' דהא כהן אחד נמי נש"כ כדאמר ולאחד אינו קורא אלא כהן (בוודאי כתב זה על פה ועלה על זכרוני הגאוני לשון הירושלמי שהביאו התוס' בשם רב נחמן דס"ל כך דלא' קורא כהן ולשנים כהנים אבל בגמ' דידן ליתא הכי אלא לא' אינו קורא כהן כלל עיי"ש) אלמא כהן אחד נמי נש"כ והאי דבעי י' היינו שיהי' הציבור של עשרה ומ"מ כה"ג נמי דבר שבקדושה בעשרה חשיבי כיון דהמתברכין שם מצות נש"כ נתקיים ע"י עשרה הוי, והוא דהישראלים נמי ישנו בחיוב זה לקבל הברכות וכולם בחיוב אחד הם זה לברך וזה לקבל הברכות ודו"ק:

במש"כ בדף קנ"ד בשם המבי"ט ז"ל שוב השגתי להביט בפנים המבי"ט שכן משמע שם שכ' ובטעם זה מתיישב בר"כ שמברכין כולם ביחד שאם היה א' מהם מברך והשאר עונים אמן היה קרוב לטעות בהתחלות יברכך אבל עתה שכולם מברכים מיד אומרים יברכך בלי טעות וכו' משמע שיברכך צריכים כולם לענות, דאי אמרת שדי בשמיעה א"כ אין טעם זה מספיק, דהלא הא' שמברך יאמר ג"כ יבר' להוציאם יד"ח ובשתיקה לא שייך טעו', גם משמ' שם שבספי' העומר היו יכולי' לצאת י"ח בשמי' ולענות אמן אלא משום שהיה קרוב לטעות ולכך נהגו לברך כל אחד ולספור מיד ובזה לא יטעה כיון שאינו ניתן דעתו למה שאומר חבירו אלא למה שאומר הוא וכו' את"ד וחידוש הוא שאינו מביאו המג"א בסי' תפ"ט ס"ב, באשר שמעתתיה דמבי"ט בפומ' כולהו זימני, – ושם במבי"ט סי' קי"ז אמר ובר"כ היה מן הראוי שיברך כהן אחד ויענו שאר הכהנים עם ישראלים אמן ויברכו יברכך, אלא שנראה שכיון שמצוה אינו תלו' בעצמם אלא באחרים והם המתברכים תקנו שכל א' יברך לברך את עמו ישראל וכו' ויברכו את ישראל כדי שתחול ברכתם בברכה שברכו עכ"ל ודבריו אלה צריכין פירושו אך ש"מ שיברכך צריך כ"א לברך, אחרי שכתבתי כ"ז קניתי ספר אחד בשמו משאת יעקב מהרב הגאון רא"ל פרילוקער זצ"ל (נדפס בשנת תרנ"א) ושם בחידושי ברכות דף נ"ג בגמ' דגדול העונה אמן וכו' מסתפק שם מעצמו אי בנ"כ ומקרא ביכורים מהני שומע כעונה ובסו"ד כתב רק מסברא דלא מהני משום דגבי ביכורים כתוב בקול רם וכן בנ"כ ולכך מסתברא שאין יוצאין בשמיעה את"ד, וכבר שמענו וענינו בדבר זה עיין היטב בכל הערות שהבאתי ושם בלקוטי סוטה כתב על דברי התוס' דף י' ע"ב ד"ה נוח, דאין צריך למסור נפשו על הלבנת פ"ח ברבים עיי"ש, וכבר נתבררו הדברים:

מה שכתבתי גבי מלך כיון שאינו מחיוב בדבר אסור לו ליבם, אח"ז ראיתי בקרן אורה ונהניתי לאורו כי כוונתי בעזר השם ב"ה לדעתו שכתב להעיר כזה וכתב בעצמו שאין זה מוכ' עיי"ש היטב וכן לענין אלמנותו של מלך כתב דאינה חולצת מפני שא"ר ליבום דאין נושאין אלמנותו משמע דאחיו הדיוט עבר עליה משום אשת אח ואכ"מ בזה וכהמנ"ח שם, וסברתי לחלק בין הכא לחליצה מבוארת בחידושי הר"ן ז"ל שם בסנהדרין וכן כתב שם בספר בנין שלמה להראב"ד דפ"פ ז"ל לענין אי צריך דוקא מלך לפרשת הקהל שכתבתי בזה מצאתי גם במנ"ח מ' תרי"ב בזה ועיין בסמ"ג מ' ר"ל: לדף ל"ז ע"א על התו"ס ד"ה מאי על בסמוך וכו' נשמט מלציין לשו"ת החכם צבי סי' קס"ח לענין על בסמוך כמדומה אישתמיט ליה דברי התוס' דנן – לדף ל"ה ע"ב ששניהם לד"ע נתכוונו וכו' לעשות צרכיו נכנס וכו' נשמט גם זה דהוא דלא כהאמוראי דאמרי בזבחים קי"ח ע"ב ר"א אמר אמר קרא בן פרת וכו' עיין שלא רצתה לזון ולהנות וכו' ריב"ח וכו' יע"ש וי"ל, ועיין לעיל מזה ואמר ר' אבוהו אל תהי קורא עלי עין אלא עולי עין ריב"ח אמר מהכא וכו' ודו"ק וקצרתי, – לענין דין נט"י לנש"כ עיין בשו"ת שבו"י ח"ג סי' ב' שפסק דסגי בכל מילי דמנקי ושוה לק"ש דא"צ מים דוקא והביא ראיה מדברי התוס' דל"ט ע"א ד"ה כל כהן וכו' עיי"ש שהזכיר הב"ש ומהר"י הלוי סי' ל"ט עיי"ש, ועל התוס' ד"ה כל כהן, עיין הגהות וחידושי הש"ס למהר"י ברלין ז"ל, – על דף מ"א ברש"י אין עו"ה ליוכ"פ נשמט מלציין למש"כ בזה הגאון הנ"ל בספרו חידושי הש"ס למס' סו' עיי"ש – לענ' בנין של עץ בעזרה, יש לפר' כוונת הספרי פ' שופטים דראב"י אומר מנין שאין עושין אכסדרה וכו' ת"ל כל עץ וכו' אשר תעשה לך לרבות במה ע"כ והיינו לא מבעי אכסדרה שהיא קבועה לדורות אלא בימה שהיא לשעתה ג"כ אסור ודו"ק:

לדף ל"ה ע"א מפני מה נענש דוד וכו' ואיהו אתיו בעגלתא ע"כ וכו', עיין במו"ק דף כ"ה ע"א חכם כבודו במטה ראשונה וכו' ופרש"י שם יע"ש ובח"א מהרש"אשם והגהות הרנ"ח שם במה שהיה טעות דוד שנשא הארון על העגלה עיי"ש, ובספר משאת יעקב הנ"ל בסוף הספר בהשמטות כתב ג"כ טעם נכון שטעה דוד דסבר כיון דהעגלה הזאת שנעשה בה הנס הגדול בעת ששלחוה הפלשתים, ע"כ מותר לישא בה מחמת תוקף קדושתה כיון שנתקדש ע"י שם ד' עוד הקש' בספר הנ"ל מדוע לא חשיב במשנה בדברי' שבין איש לאשה בזה שאין נעשית עה"נ אם הדיחוה נשים ע"כ, וחשבתי לומר דהא דאין נעשית עה"נ ע"י נשים הוא לא משום החסרון דסוגי האישות גורם אלא משום דקיי"ל דאם הדיחוה יחיד לא מהני דאנשים כתיב ולא יחיד, וא"כ גבי נשים דקיי"ל אפילו מאה נשים כחד דמיין, א"כ תמיד אין כאן שנים ואנן בעינן דוקא שנים, אך מלבד די"ל זה

מסברא, עוד אינו אמת דמשמע מלשון הברייתא סנהדרין קי"א ע"ב אין אנשים פחותין מב' ד"א אנשים ולא נשים אנשים ולא קטנים, וכו' עיי"ש מבואר הוא מצד ד"א ולא תלי זב"ז כלל, ועיין ספרי פ' שופטים כי ימצא בך איש או אשה וכו' עיי"ש - בתוס' ל"ט ע"ב ד"ה במנחתא דתעניתא וכו' יעיי"ש יעיון בשו"ת הרדב"ז ז"ל ח"ב סי' רל"ח ללשונות הרמב"ם שנשאל כיון דתפלה מה"ת וכו' ובר"כ ג"כ מה"ת וכו' מ"ש תפלת מנחה שחייבין להתפלל ולא חיישינן לשכרות ובר"כ אמרינן דאין נש"כ במנחה והשיב ולא שאני לך בין מצוה שהיא חובה למצוה שהיא רשות הלכך תפלה חובה על כל אדם לא היו יכולין לעקור אותה משום חששא דשכרות דהא קיי"ל דאם עבר והתפלל תפלתו תפלה אבל בר"כ אינה חובה שכ"ז שלא קראו להם כהנים אינם עוברים בעשה שנאמר אמור להם הלכך רשות הוא ולפיכך חששו משום דשכיח שכרות ונש"כ הוקשה לעבודה ותקנו שלא יקרא להם החזן ואין כאן מ"ע וברור הוא דאלת"ה היו עוקרים תפלת המנחה לגמרי וגבי נש"כ לא חיישינן להכי שהרי במקדש לא היו נש"כ אלא פעם אחת ביום אחר תמיד של שחר אבל במדינה היו מברכין אותה בכל תפלה חוץ ממנה מטעם שכרות ואסי' שתעקר נש"כ מן המנחה לית לן בה עכ"ל ולענ"ד היה מקום לדון ליישב, דגבי תפלה דזה דשכור אסור להתפלל הוא רק דרבנן, אבל בנש"כ דהוי דומיא דעבודה הוי מדאו' וצ"ל דס"ל דגה זה דשכור אינו עולה לדוכן בגבולין לא הוי רק דרבנן וכ"כ הפמג"ד, גם י"ל דאף לרמב"ם דתפלה דאורייתא הוא רק פעם אחת ביום אבל מנחה לכ"ע דרבנן עיין ברמב"ן ושאג"א, וגם אפילו לרמב"ם הנוסח לכ"ע דרבנן ודי אפילו בדברים אחדים וא"כ לא גזרו מחמת שכרות אבל בר"כ הנוסח שלה קבוע מדאורייתא אי בגבולין מה"ת הוא, עוד יש להעיר עליו, דלא נעקר תפלת המנחה לגמרי, דהרי יקיים מנחה בכל יומא דתעניתא ויל"ע:

למש"כ לעיל בענין יפ"ת שלא הותרה במלחמת מדין יפול נמי מה שראיתי בפנים יפות על התורה פ' תצא דהביא ראיה לפרש"י מסוגיא דיבמות דף ס"א דקאמר גיורת פחותה מג' כשרה לכהונה שנאמר החיו לכם והרי פנחס עמהם, ואמאי הרי יכול ליקח אותה ליפ"ת למ"ד דאפילו ביאה שניה מותרת לכהן ע"ש ולפמש"כ י"ל עדיין לפקפק בזה אי במלחמת מדין הותר יפ"ת ובפרט למ"ד בירושלמי דע"ז דלא הותרו ביפ"ת כל י"ד שנה ז' שכיבשו וז' שחילקו ועיין סמ"ג הל' מלכים מ' קכ"ב עיי"ש, - בדף כ' ע"ב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, מה שהביאו מכאן ראיה לענין אי קברי צדיקים מטמאים ועיין בספר ש"ח, ראיתי כעת שהאריך הדיבור בזה בפנים יפית פ' חוקת ומביא מכאן עיי"ש, - במש"כ לעיל בענין ברכה שא"צ עיין יד דוד יומא דף ע' ד"ה משום ברכה וכו', ובאר

שבע כאן באריכות שלא ראיתיו מקודם - לדברי הח"ס שכתבתי שכיון לדברי הרי"ף על העין יעקב ראיתי ביד דוד למגילה דף כ"ז שהביא כן בשם המאירי בשם יש מפרשים ומדחה זה דלא נראה דוודאי חייב לברך כל פעם אלא שהיה מוסיף ברכה יתירה ועיי"ש מש"כ הוא ז"ל לענין ברכה שלפניה גבי מלך עיין ביד דוד ביומא שם שכתב דרש"י אינו חולק על הרמב"ם והרא"ש עיי"ש, וכן מבואר בקרית ספר פ"ג מהל' חגיגה דמברך מקודם וכו' ושבע ברכות אלו מדרבנן והקריאה והברכות אלו של תורה בלשון הקדש וכו' עיי"ש:

לענין התמנות של אשה, יל"ע דבספרי פ' תצא אמרינן כי ינצו אנשים וכו' את אשה פרט לאשת שליח ב"ד עיי"ש ובילקוט ופירש בזית רענן כשהיא שליח ב"ד מותרת לבייש אותו, ועיין בפסיקתא זוטרתי ובביאור הרא"ם שם שלא ראה בזית רענן ועכ"פ יש להעיר האיך מותרת להיות שליח ב"ד הא מהירושלמי שהביאו התוס' דף מ"א ע"ב מרבינן גם שוטרי הרבים וסופרי הדיינין ומכין ברצועות ת"ל מקרב אחיך וכו' מן הברורין וכי', עי"ש וא"כ ממעטינן נמי אשה בכל משימות אלה וילע"ק, וצ"ל דבמקרה הוי ומקרה שאני כמו שהארכנו בקונטרס, במשנה דהקהל מפורש דהוה במוצאי יו"ט הראשון, והנה בפסיקתא זוטרתי הועתק יו"ט האחרון של חג בשמינית וכו' והוא בוודאי ט"ס דמוכח ופלא על המבאר שם שלא הרגיש לתקן מעוות זה, וכדאיתא שם גופא בפסיק' בפסוק בבוא כל ישראל עיי"ש ושם מסיים בדבר חדש דכתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד מלמד שמוסיפין מחול על הקודש והשמטה נוהגת עד חג הסוכות של שנה שמינית ע"כ, ועיין ר"ה דף ט' ע"א ובתוס' ד"ה ור' ישמעאל וכו' עיי"ש, - ובסמ"ג הל' קרבן חגיגה מ"ע ר"ל כתב תוקעין בחצוצרות בכל ירושלם כדי להקהיל את העם ביום ראשון מחוה"מ וכו' ומנין שזה שאמרה תורה תקרא את התורה שבמלך דבר הכתוב דבר זה מדברי נביאיסלמדנו שנאמר ביהושע וישלח המלך וכו' ויקרא באזניהם את כל דברי הברית הנמצא בית ד' עכ"ל ונעלם זה מהאחרונים שהבאתי, - ואגב ראיתי שם במ"ע דיפ"ת שמתרץ ההיא דתמר דהיתה מותרת לאמנון דשמא בא דוד על אם תמר בצנעה קודם המלחמה והוליד ממנה תמר כי קידם ב"ד של חשמונאי וכו' עיי"ש וצ"ע, וביותר היה י"ל דלפמש"כ הרמב"ם פי"ב מא"ב דין ה' דהבא על בת גר תושב אין הקנאים פוגעים בו, אבל מכין אותו מ"מ עכ"ל א"כ י"ל דאם תמר היתה בת ג"ת (וכמו שמתרצי התוס' יבמות כ"ג ע"א דחירם מלך צור ג"ת היה עיי"ש) ואפילו בפהרסיא לא הוי אלא מדרבנן ועדיין לא גזרו:

לענין נטיעת אילן בהר הבית נראה להעיר דאם רק דרבנן הוא בלא"ה אין נוטעין אילנות בירושלים, עיין ב"ק פ"ב ועיין כו"פ פ"ו באורך, ואפשר דכאן הוי רק גזירה והתם הוי עם אסמכתא דקרא וחמיר טפי ויל"ע, – לענין שום תשים עליך מלך ובסברת הח"ס והנו"ב שהבאתי ולע"ק בהא דראיתי בילקוט שופטים ס' תתקי"ב בשם הסיפרי דדרשינן שום תשים עליך מלך מת מנה אחר תחתיו עיי"ש במלבו"ם וצ"ע דפשיטא, וחפצתי לומר דהכונה באם מת מנה אחר תחתיו ולא בעינן כאן דיני מלכות כבראשונה וכמש"כ הח"ס ודו"ק אך דוחק מפולש הוא ויש לפרש עוד דהכוונה הוא דאף שאמר לקמן בילקוט דאם מת בנו עומד תחתיו וסד"א דעומד בלא מינו כלל, קמ"ל דמנה אחר תחתיו דבעי מינוי דאף דהוי כירושה מ"מ בעי מינוי וכדהכריח לה הח"ס ז"ל שם סימן י"ב עיי"ש, ועל מה שמחדש שם דבמינו של כתר תורה אינה בירושה לבניהם כלל עיי"ש ובסי' י"ג ילע"ק מילקוט פ' הנ"ל סי' תתקט"ו על הפסיק ונחלה לא יהי' לו אמר משל לאב ב"ד שהיה לו בנים הרבה והיו כולן עמי ארץ ובנו הגדול בן תורה כתב לכל או"א חלקו חוץ מבנו הגדול אמר לכל או"א נתת חלק ולי אין אתה כותב א"ל דייך תפוש את מקומי וכו' עיי"ש ויל"ק והרבה יש ללמוד מדברי המשל הזה ועיין במנ"ח מ"ע תצ"ז ובמנחת פיתים על אור"ח סי' נ"ג סכ"ה וקצרתי:

מנחה חריבה פרק שמיני ד' עזרי ומגיני, הוא יעזרני בפ' שמיני דף מ"ב ע"א במשנה משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם בלה"ק היה מדבר וכו' עיין בתוס' שדקדקו דלא תנא הכי מש"מ בשעה וכו' כיצד וכו' יע"ש, ואפשר עוד לעורר דלכך נקט עוד הפעם „בלה"ק היה מדבר" להורות דאין כאן קפידא שיאמר כלשון הפרשה דוקא, אלא דוקא שידבר הענין בלה"ק באיזה מליצה וכדכתבתי לעיל פ"ז בשם התפארת גבי חליצה ובזה א"ל נמי דקדוק התוס' מדוע לא קתני פרשת משוח וכו', משום דאין כאן קפידא בלשון הפרשה ודו"ק, אכן לדידי יש לדייק דכל הלשון היה דבשעה שהיה מדבר וכו' מיותר ח"ו והכי הול"ל מש"מ בלה"ק היה מדבר, ושו"ר בתפארת שעמד ביה ותירץ משום דפעמים היה מדבר עמם וכו' ור"ל בהא דנקט „בשעה" דהיה כמה שעות שמדבר עמם ע"כ, ולפ"ד היה מדבר בלשה"ק כל פעם, ולדידי צ"ע דהרי ילפינן זה מודבר אל העם וזה קאי על הפרשה השניה שמקודם מתנה עמהם כל התנאין הללו עיין לקמן בגמרא וברמב"ם הל' מלכים פ' י' ה' ג' כ' וז"ל ואומר להן בלשה"ק שמע ישראל וכו' ע"ש משמע שרק בפעם הזאת דיבר בלשה"ק ועיין בלח"מ שם ויל"ע, – גם בלא"ה יש להבין דהא עיקר דברי משוח מלחמה לא משום מצות קריאה אלא משום להתרות בהם כדכתבו התוס', או משום להלהיב לב העם עיין בספרי שופטים ובהתורה והמצוה שם ס' ק"א

ק"ב יע"ש, וא"כ הלא צריכים שיבינו העם כדי שיכנסו הדברים בלבבם, ומה בצע אם אינם מבינים בלה"ק מאי תועלת יש בכל דבריו ואזהרותו ואף שיוכלו לידע ע"י שאלה איש לרעהו וכדאמרינן במגילה לענין פרסומי ניסא, אבל מ"מ אינו נכנס כל כך בלב כמו הדברים המקוריים ובכאן יותר עדיף מהא שכתבו התוס' דל"ג ע"ח ד"ה ברכת וכו' עי"ש וכן סברת הירושלמי והספרי גבי סוטה וצ"ע, ואפשר דמי שאינו מבין בלה"ק היה באמת פטור מליצא בצבא וכמו שכ' הט"א לענין מצות הקהל שהבאתי לעיל בפ"ז וזה חידוש גדול הוא, ואפשר דהכהן המשמיע היה מותר לתרגם ולהבינם בכל לשון שמבינים אנשי הצבא וי"ל בזה, שוב עיינתי במנ"ח מ"ע תקכ"ו ומצאתי בעז"ה שהרגיש בכל מה שהרהרתי אי דוקא שמע ישראל שהכהן מדבר ומשמיע צ"ל בלה"ק אבל ודברו השוטרים לא וכו' והרגיש מדברי הרמב"ם הנ"ל ופשיטא ליה מה שהשוטר משמיע א"צ להיות בלה"ק עיי"ש ולפ"ז ניחא מה שהקשיתי, עוד כתב שם דהכהן והשוטרים אסורים להוסיף על הפסוקים שבתורה רק צריכים לומר מה שצותה התורה כמו ב"כ וכו' והוא בכלל בל תוסיף וצ"ע על החינוך דכתב ויוסיף עוד דברים משלו לעורר בנ"א למלחמה וכו' מנ"ל דודאי אסורים להוסיף דמ"ש מכל המצות וב"כ וצ"ע, עכ"ל והנה אף אם נניח לו כשיטתו ג"כ י"ל דברי החינוך, דאם נימא דהג' פסוקים צריך לדבר בלה"ק, דוקא א"כ הדברים שמוסיף משלו ידבר בלשון אחרת ידבר אל העם וכה"ג א"ש וכמו לענין בר"כ עיין לעיל בחידושי פ"ז בענין בר"כ, אכן דעת החינוך י"ל דכיון דגילתה התו' ויספו השוטרי' וכו' הוא לרמז דיכול להוסי' גם משלו לעורר אותם למלחמה וכמו שמבואר במשנה דאמר להם לא על אחיכם וכו' שאם תפלו בידם וכו'ומשמע דהכהן היה אומר להם הכל ודלא כהמנ"ח שם, וזה"ל המאירי ואחר שאמר כל הדרשות שהוזכרו וחזר הרוצה לחזור וכו' עיי"ש ובזה מדויק לשון המשנה בשעה שהיה מדבר אל העם' וכו', שעמדנו לעיל בזה, דהכי קאמר דגם הדברים שהוסיף הוא ודיבר אל העם כמו שכ' החינוך גם זה היה צריך לדבר בלה"ק כיון שגם זה ברשות התורה, שוב אין אנו צריכין לומר שהיה מדבר בלשון אחרת, ולחלק זה ממצות בר"כ שהעיר המנ"ח נראה פשוט, דהתם מצות ה' היא וניתנה למצוה, אבל כאן לא ניתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה כמו שהקדימו והטיעמו לנו התוס' א"כ לא שייך כאן בל תוסיף על המצוה ודו"ק וד"ז קילורין לעיניה, וקצרתי, שוב מצאתי תנא דמסייע לי ה"ה בעל תנא תוספאה בפירוש לתוספתא פ"ז הל' ט' שכתב בזה"ל בד"ה ודרשות נדרשות בה וכו' ומציין כאן בתוס' דדרשות נדרשין בה עד סוף הפרשה ולמימרא דלא לישנא דקרא לחוד אומר לפניהם אלא דורש לפניהם כל הפרשה עכ"ל, שו"ר בת"ה שהביא בשם הב"ש

כדעת המנ"ח שהמשוח היה מדבר הפסוקים לבד וכו' עיי"ש שהביא דברי החינוך ולא הזכיר מש"כ המנ"ח ע"ז ושוב למדתי בירושלמי ומצאתי שם מבואר בזה"ל בספר את אומר שוטר שומע מפי כהן פרשה ואומרה בכל לשון אבל בערכי המלחמה וכו' יעש"כ במפרשים אף שהפירוש דחוק מ"מ זה נראה בעליל דהשוטר משמיע בכל לשון כדי שיבינו כל העם, ולפי מה שמביא המאירי לפרש (המובא לקמן בע"ה) דיש גורסין אחת בספר דשמא היה קורא להם כל הפרשה וענין אותה דרשה היתה כל ענין הפרשה עכ"ל לפ"ז אתי דברי הירושלמי כמין חומר דבספר את אמר שוטר שומע מפי כהן הפרשה מתוך הספר דדברים שבכתב א"א רשאי לאומרם בע"פ עיי"ש ודו"ק לפרש כל לשון הירושלמי שם ומוכח דשוטר משמיע בלשון אחרת ודו"ק וקצרתי:

שם ברש"י ד"ה משוח מלחמה, כהן „שנתרבה" לכך שנא' וכו' ובגירסא אחרת שבגליון הוא כהן „שנתברר" לכך ונראה לומר שחקירה גדולה תליא בהנך ב' גרסאות שמבלי משים נזדקרו ברש"י ז"ל, שלכאורה היא מלה „שנתרבה" לכך אין לו הבנה עד שהרגישו המגיהים הראשונים ז"ל בס"א להגיהו „שנתברר" ככתוב בגליון, אמנם גם זה מילתא דפשי' ולא חידש לן רש"י ז"ל מאומה שכידוע צריכין לישב ז' נקיים על כל טפת דיו שלו, והוא דיש לחקור אם „משוח" מלחמה הוא דוקא שנמשח בשמן המשחה אז יש עליו דין תורת כהן המשוח, וא"כ לאחר שנגנז שמן המשחה אז כבר נתבטל דין משוח מלחמה, או דלאו דוקא הוא ומשיחה שלו אינו מעכב כלל אלא העיקר הוא ההתמנות בעת המלחמה לדבר אל העם וע"ש מושאל הוא נקרא משוח מלחמה, או שנמשח בשמן אפרסמון לחוד או ע"י ריבוי בגדים ואז גם בימי בית שני היה נוהג דין זה בכהן משוח מלחמה ל וכבר חקר בזה הגאון האדיר במנ"ח מ"ע ק"ז דין שמן המשחה ונ"ל פשוט דמשמ"ל אינו נתקדש רק במשיחה דל"ש ריבוי בגדים אצלו כי הוא אינו משמש בח' בגדים א"כ אינו נתקדש רק במשיחה דוקא וכו' וא"כ בב"ש לאחר שנגנז הצלוחית של שמן לא היה כלל משמ"ל וגם נראה לענין מה שכהן משמ"ל מדבר אל העם ג"כ אינו נוהג כלל בלא שמן המשחה ולא היה ד"ז נוהג בב"ש וכו', עיי"ש, וכשנשלח לי ספר שו"ת דבר אברהם חלק שני מצאתי שם סי' כ"ב שהביא בשם הגאון הג' מהר"י ז"ל אבד"ק פאניוועז שגם הוא כיוון מדעתו דבבית שני לא היה כהן משמ"ל כלל והמחבר שליט"א כתב דזה רק לדידן דמשמ"ל עובד בד' בגדים אבל למ"ד דמשמש בח' בגדים אדרבה נראה דשייך בי' ריבוי בגדים יע"ש ומסיק דגם במש"מ מהני ריבוי בגדים ע"ש ומעתה י"ל הנך שני גירסאות דנפ"מ מהן להלכה בכל זה דלהגירסא ש„נתרבה" לכך, בעינן שיחול עליו קדושת דבר מה ע"י „ריבוי", אם ע"י שמן המשחה, או ריבו בגדים למ"ד דמשמש

בח' בגדים, אבל אם גרסינן „שנתברר" לא בעינן רק שיתברר ויתמנה לכך אף שלא ע"י שמן המשחה כלל, ואפילו בדליכא ריבו בגדים למ"ד דמשמש בד' ודלא כהמנ"ח ז"ל, ויש להבין כן, – דאינו מעכב משיחה גביה – מלשון המאירי ז"ל כאן שכ' בזה"ל אבל שלא במינוי לא אפי' כה"ג או סגן ולא עוד אלא כשנתמנה לכך היו מושחין אותו בשמן המשחה ועל זה היו קורין אותו משוח מלחמה ע"כ משמע דאין זה רק למצוה ולא עוד וכו' אבל אינו מעכב רק המינוי לכך ולא כשנתמנה מקודם, וכן משמע מלשון הברייתא דתנו רבנן ונגש הכהן ודבר אל העם יכול כל כהן שירצה וכו' אף כהן ב„ממונה" וכו' ואימא סגן סגן לאו ממונה יע"ש וא"א דבעינן משיחה, א"כ ע"כ נתמנה לכך דהלא לא בעינן שיהי' ממונה מקודם שאותו האיש נמשח, אלא שיהא ממונה עכשו לדבר אל העם בהתמנות מיוחדה וע"כ קאמר דאינו מדבר כל כהן שירצה אלא הממונה לכך וכה"ג אין ממונה על גבי' בעבודה, ופריך ואימא סגן שהוא ידבר אל העם בלא שום התמנות מעכשו אלא על סמך התמנותו מקודם אף שסגן לא נמשח – ומשני סגן לאו ממונה הוא, אבל משמע דמשוח השמן אינו מעכב וי"ל וצ"ע בפירוש הסוגיא ומצאתי קצת ראיה לדברי המנ"ח מדברי התוס' ישנים יומא דף ל"ט ד"ה למה סגן מימינו דהקשה הר' אלחנן כי משוח מלחמה היה משמש בח' כלים ומוזהר על האלמנה ככ"ג והרבה דברים יש בו ככ"ג לקמן פרק ב"ל וכו' וא"כ למה היו ממנים סגן הכהן ואשכחן שממנים סגן אף בבית הראשון שהיה שם משוח מלחמה כדאמר בנזיר פ' כ"ג דף מ"ז דבעי התם סגן ומשוח מלחמה הי מינייהו עדיף וכו' עכ"ל הצ"ל מדבריהם נראה בפשיטות דבימי ב"ש לא הי' משוח מלחמהומדוע ?

וטעמא דמילתא לא כתבו, וע"כ משום דלא היה שמן המשחה ופשיטא ליה לר"א דבעינן דוקא בשמן המשחה ולא בבגדים וכהמנ"ח ז"ל וכל מקום שמצינו משמ"ל היה רק בימי בית ראשון ולכך הביא ראיה מנזיר דאמרינן סגן ומשמ"ל דשניהם ביחד, ע"כ בימי בית ראשון היו ויש לעיין בס' אורח מישור שם בסוגיא דנזיר אך בלשון הבאר שבע יל"ע דכתב לתרץ קושית התוס' מדוע הקדים פרק משוח לפרק ע"ע, משום דהכא דבא לפרשם מקדים משמ"ל משום שהוא מצוי יותר מע"ע ועוד שהרי תנן משרבו הרצחנים בטלה ע"ע ודרך התנא להקדים דבר ההוה וכו' עיי"ש משמע דזה הוי דבר ההוה גם בימי בית השני ואף לאחר שנתבטל דין ע"ע, אך י"ל דכוונתו לכל דיני המלחמה המבואר בפרק זה אבל לא על דיני המש"מ בעצמו, וכן משמע מדברי שו"ת יד אליהו מקאליש חלק הכתובים אות א' סי' כ"א בענין איבה דכה"ג, ששם הקשה על דברת התו"י יומא דף ע"ג דאיך אפקע קדושתו של המשוח מלחמה עיי"ש ולא תירץ על זה דאיירי במרובה

בבגדים כמו שכתב בעצמו שה לענין כה"ג יע"ש ודו"ק (כך מצאתי כתוב על פנקסי לזכר דברי' ואין בידי כעת הספר לעיין בו ולבאר ד"ז באורך ע"כ אסמוך על הרוצה לעיין וד"ת חביבים עליו) ובגליון הס' ד"א הנ"ל כתבתי בזה"ל הנה יש עוד להביא קצת ראיה לזה ממש"כ התוס' בקדושין (ד' ע"ז ע"ב) ד"ה פרט לכ"ג וכו' וכשנתאלמנה איתוסף בה איסור אלמנה דהוי איסור מוסיף לגבי משוח מלחמה שאינו אחיו וכל הנשים האסורות לכ"ג אסורות אף למשוח מלחמה עכ"ל, והנה הא שלא כתבו דאסורה לכהן גדול, מצאתי בפני יהושע שכתב וז"ל והוצרכו לזה דאל"כ לא אשכחן איסור מוסיף דאין ממנין שני כהנים גדולים כאחד ולענין איסור מוסיף בעינן שיהא האיסור מוסיף בפועל בהאי שעתא כדאיתא במס' כריתות דף י"ד כגון דאיכא ברא לסבא עכ"ל פ"י כפני חמה, ולפ"ז אמינא דהוספות התוס' ישנים לחזק קושיתם ג"כ לק"מ די"ל דמיירי ר"ש בימי בית שני בזמן דאיכא כ"ג וליכא משוח מלחמה וא"כ ליכא כאן איסור מוסיף דליכא מוסיף בפועל דליכא דין משמ"ל כל ימי בית שני וגם בזמן בית ראשון מימות יאשיה ואילך שנגנז שמן המשחה וליכא ברא לסבא לא מהני ולא מקרי מוסיף, וא"ב מקושית התוס' נימא להוכיח דלא כדעת המנ"ח, אלא דלעולם יכול להיות משוח מלחמה א"ח של פסח תפא"ר עכ"ל, אכן בלא"ה יש לצדד דהלא בזמן דליכא מלחמה ליכא משוח וא"כ בלא"ה יש לדחות ויל"פ בזה, ובגליון המשניות כאן ריש פ"ח כתבתי הנה אם היה משוח מלחמה בזמן בית שני ומיום שנגנז שה"מ עיין סוף תענית ל"א ע"א אמר רשב"ג לא היו ימים טובים וכו' ת"ר בת מלך שואלת מבת כה"ג וכו' ובת סגן מבת משוח מלחמה ועיין פרש"י שה ומה שנכתב על הגליון) ומשמע שגם בימי בית השני היה נוהג זה ועיין בגבורת ארי לתענית שם דמשמע כן עיי"ש ודו"ק, שהקשה שם על האי מ"ד דאמר יום שניתנו הרוגי ביתר וכו' דהא ביתר אחר החורבן נ"ב שנים היה ואחר החורבן אין לישראל לא כה"ג וסגן ולא משוח מלחמה וצ"ל דלר' מתנה דהא דקתני בת מלך וכו' קאי איום הכפורים לחוד בעוד שהיה הבית קים וכו' ע"ש משמע דפשיט ליה לדעתו הגדולה דבעוד שהבה"ש קים הי' סגן ומשוח מלחמה והרי זה כמבואר:

שם מ"ש שמע ישראל אמר ר' יוחנן משום רשב"י וכו' אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שו"ע אי אתם נמסרים בידם ע"כ, היטב אשר אמר בזה הגרצ"ח בהגהותיו כאן עיי"ש והנה יש עוד לעיין אם ס"ל דלא כר"י דאמר הירא ורך הלבב זה הירא מעבירות שבידו, ואפילו מעבירה דרבנן עיין לקמן מ"ד ע"ב – וגם יל"ע אם ס"ל ק"ש דאורייתא או דרבנן ואפשר דכאן מדבר רק בזכות לימוד התורה, אבל לא בקיום מצות המעשיות וקצרתי, ולקמן בע"ב דקאמר נמי ר' יוחנן השכם והערב כרי לבטלן וכו' ומש"כ הגרצ"ח ע"ז קדמו

בבא"ש אף שפטורין היו ממצות ק"ש דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכדלקמן מ"ד ע"ב, וגם היו טרודין עיין ברכות י"ג י"ד, מ"מ הרי אין להם זכות, ועיין מגילה ו' ע"א על של עתה באתי וברש"י ד"ה ועכשו וכו' ועיין ברוקח סי' ש"כ שכ' כה"ג דקורא ק"ש שו"ע וכו' ובלבד שיהא שמור מן העבירה ע"כ שם אחת בספר עיין בפרש"י וכן לומדים ומפרשים כולם, אבל במאירי ז"ל מצאתי בתוך דבריו בד"ה משוח וכו' דברים חדשים בפירוש המימרא וז"ל ועליה נאמר בגמ' אחת בשופר כלומר כשהיו תוקעים בשופר לצאת מארצם ומ"מ יש גורסין אחת בספר ושמא היה קירא להם כל הפרשה וענין אותה דרשה היתה כל ענין הפרשה כאחד וכו' ולי נראה לקרות בספר בשב"א תחת הסמך כלו' שלא היו דנין לאלו לחזור אלא משהלכו עמהם עד הספר שהרי מוטל היה עליהם להשתדל בספוק מים ומזין ולתקן את הדרכים וכו' עיי"ש:

שם ע"ב מאה פפי וחדא נאנאי וכו' עיין פרש"י ואפשר לומר לפי מאי דתני רב יוסף שהכל הערו וכו' שהכל עורפין וכו' מאחריה יע"ש א"כ אינה מתעברת מזה ולכך פרש"י מאחד נמצא האחד אביו וכו', ובתוס' ד"ה מאה וכו' משמע שכולן מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא כפי' רש"י וכו' יע"ש ולפמש"כ א"ש, ועיין בתורת הק' שהביא בשה בעל כרם נטע דחקר לפי"ז בבעל שבא על אשתו וכו' ונוצר הולד משניהם אי שייך לומר חצי ממזר וחצי כשר וכן לכמה ענינים ועיי"ש מש"כ בזה, וראיתי אח"כ בספר הענקי שו"ת בית יצחק חיור"ד סי' קס"ח שעמד על חקירה זו ואי חייב על הכאת שניהם עיי"ש דכמו דאמרינן מקצת שה ה"ה מקצת אב ככל אב וכתב עוד לפ"ז משכחת לה חצי כהן וחצי ישראל בבאו כהן וישראל לאשה אחת פנוי' ונתעברה וכן חצי ממזר וחצי כשר אך לפמש"כ לעיל דאי אפשר לידע בבירור אם נתעברה משניהם לעולם הוי ספק אם הוא כהן או ישראל והא דאמר בסוטה בר מאה פאפי וכו' על צד הספק נאמר שיכול להיות שנתעברה משניהם ומ"ה היה גבור גלית הפלשתי אבל לידע בבירור א"א לדעת יע"ש מה שהעיר מיבמות במי שלא שהתה אחר בעלה ג"ח ונתיבמה וכו' הא משכחת לה בנתיבמה תוך ג' ימים למיתת הבעל ויש ספק שמא נתעברה משניהם ונמצא שהראשון היה לו מקצת בן ולאו בת יבום היא וכו' יע"ש והביא שהראו לו בס' ישרש יעקב יבמות ל"ז דמפלפל בדברי הירושלמי הנ"ל יע"ש ואכמ"ל בזה, וילע"ק מלעיל כ"ז ע"א בהא דרוב בעילות אחר הבעל יע"ש דמ"מ יש לחוש שמשניהם נתעברה ובפסחים פ"ח שהבאתי שם לעיל בחידושי גבי יהושע יע"ש וקצרתי, ובדרך צחות היתי מפרש מה שאמרו רוב בעילות אחר הבעל, היינו שרוב בעילות של הנואף הוא אחר הבעל וכבר נסרחה הזרע של הבעל ששוב א"א להתעבר משני בנ"א וא"כ בוודאי מהבעל הוא הזרע

וכשר) ועיין במדרש רבה פ' נשא ובמדרש תנחומא שם סי' ד' שאמר לאחר ארבעים יום הנואף בא עליה והקב"ה עומד ותוהא ואומר של מי אצייר של צורת הבעל או של צורת הנואף וכו' יע"ש וצ"ע, שו"ר בפי' עץ יוסף על התנחומא שכ' דס"ל להמדרש דהאשה מתעברת משנים כאחד כמש"כ התוס' בסוטה ע"כ בשם הז"ר, וזו יותר קשה דהלא לאחר מ' יום כבר נסרח הזרע ולא פליגי כ"ע, אבל באמת לק"מ מכאן די"ל רק לענין ציור הצורה הוא וק"ל, ומש"כ התוס' ופי' הערוך נאנאי כלב וכו' וכלב אחד וכו' אף כלב אחד וכו' פירוש אבל מכלב לא נתעברה כלל כמבו' בסנה' דף נ"ח ע"א (כעת ראיתי בת"ה הנ"ל שהביא בשם הכ"נ שעמד ע"ז ומתרץ בדוחק דבצירו' עם אדם נעשין בשר אחד יע"ש וא"י למה צריכי לכ"ז ועיין כאן הגהות מ"כ:

שם מכאן שאסור לספר בשבחן של רשעים וכו', הגאון מהר"י פיק ברלין זצ"ל כתב בספרו אומר השכחה סי' נ"ו שדבר זה לא מצאתי באחד הפוסקים עד הנה עכ"ל ואני תימה וכי דבר זה דין מחודש הוא, והלא הוא באמת בכלל דלא תחנם וכדאיתא בע"ז כ' ע"א ד"א לא תחנם לא תתן להם חן מסייע ליה לרב דאמר רב אסיר לאדם שיאמר כמה נאה נכרית זו וכו' יע"ש ודבר זה הלכה פסוקה היא ברמב"ם הל' ע"ז פ"י דין ד' וכן אסור לספר בשבחן ואפי' לומר כמה נאה עכו"ם זו בצורתו ק"ו שיספר בשבח מעשיו וכו' יע"ש, וז"פ, ומה שאמר ר' איעזר כאן וכו' מכאן שאסור וכו', או דלא שמיע ליה הא דרב, או דקמ"ל דהוי איסור דאורייתא דאי מהתם הו"א דהוא רק דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא קמ"ל דהוי דאורייתא, או עכ"פ מדברי קבלה דכאורייתא דמי וז"פ ושו"ר בקרן אורה שהרגיש כבר בזה בזה"ל לכאורה מקמ"ל הא כתיב לא תחנם וכו' י"ל דקמ"ל אפילו בכה"ג כדי להודיע שבחו של דוד אסור להרבות הרבה בשבח רשע עכ"ל, ועיין עירוכין י"ג ע"ב הנאה שבישראל כדר"י אמר רב וכו' עיי"ש – שם דאגה וכו' שייכת פלוגתה זו לכאן מלבד שפליגי בה ר"א ור"א ולא מסיימי, עוד י"ל להורות תכלית דברי המשוח מלחמה שיסיחו מדעתם דאגת המלחמה, וקצרתי – שם „מונחין" בארון גירסת רש"י עומדין' בארון וכו', עיין בב"ת דף י"ד ע"ד וע"ב – ועיין בתוס' עירובין ס"ג ע"ב ד"ה כ"ז וכו' – וכל כינוי עיין במהרש"א, ושו"ר בקרן אורה שרמז על זה דף מ"ג ע"א וכלי הקודש זה ארון ולוחות שבו – עיין תוס' עירובין הנ"ל בשם הספרי עיי"ש – ועיין במהרש"א בשם פירוש רש"י בחומש דכלי הקודש זה הארון והציץ וכו' והוא עפ"י הספרי עיי"ש ולא הזכיר דברי התוספות לעיל בשם התוספתא די"א אלו בגדי כהונה וכו' יע"ש, ועיין בהגהות מצפה איתן דיש לפרש טעמא דת"ק דלא ס"ל כהי"א משום דבגדי כהונה תכשיט הם ולא כלי ובגדים לא איקרי כלי ע"כ, ולפ"ז יהי' נפ"מ בדיני

ממונות באחד שכתב ליתן כלים או שמכר לו כלים אין בגדים בכלל, וכן להיפך בכתב לו בגדים אין כלים כאלו בכלל, ועיין בא"ע הי' ק"ט סי' ד' דבמתנה אף צמידים שבבגדיה בכלל אבל אם כתב לה כך בשעה שנשאת אין צמידים בכלל יע"ש ועיין שם בב"ש וח"מ וט"ז ז"ל שם ועיין שם בט"ז ס"ק ג' בשם הדרישה וכו' עיי"ש ודו"ק, שו"ר בת"ה שהביא דברי המצפה איתן והעיר עליו דמציץ אין ראיה ומכמה ראיות דבגדי כהונה נקראים כליו עי"ש ולא הביא מהנ"ל אכן בחיבורי כת"י בחלק השו"ת כתבתי בדין זה שנראה לי ללמוד דברי זה מדברי התוס' נזיר נ"ד ע"ב ד"ה ת"ש ומזה בג' וז' וכו' דרבינו יצחק הביא ראיה מספרי דתניא כל אשר יגע בו הטמא יטמא למה נאמר לפי שנאמר בחלל חרב בא הכתוב ולימד על החרב שהוא מטמא טומאת שבעה למדנו לכלים ואדם וכו' ת"ל וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם פי' שהבגדים שנוגעים באדם שנוגע במת טמאים ז' וסתם בגדים משמע אף בשאינן כלי מתכות ואור"ת דתכשיטי כלי מתכות שפיר מקרי בגדים כדכתיב בבגדי כהונה אלה הבגדים אשר יעשו וחשיב ציץ עכ"ל ונלמוד לנ"ד דבין לרבינו יצחק ובין לר"י איש תם תכשיטי כלי מתכות שפיר מקרי בגדים דאף הר"י לא כתב אלא דסתם בגדים משמע אף בשאינו כלי מתכות אבל כלי מתכות בוודאי שהם בכלל בש' בגדי' והרי ראיו' ר"ת ז"ל יוכיח דבר זה, והתם הרי חשיב חשן ואפוד דהוי ממולא באבנים טובות ומקרי הכל בשם בגד דהיינו גם הכלי אבנים וכלימתכות דהיינו הציץ של זהב ופלא על הגאון הבקי האדיר בעל משכיל ונחל איתן ואחריו הרב בעל ת"ה שנעלמו מהם התוס' הנ"ל, ואף שבפסוק זה דכתיב ואלה הבגדים (שמות כ"ח ד') לא כתיב ציץ, מ"מ הא שאמר שם פסיק ל"ו ועשית ציץ זהב טהור וכו' הוא בכלל הציווי ואלה הבגדים אשר יעשו, והרי ה"נ לא קחשיב שם מכנסיים ועיין יומא דף ה' ע"ב דמכנסיים אינם כתובים בפרשה יע"ש וצע"ק דברי התוס', אבל עכ"פ הכי הוא, והארכתי עוד בזה וכאן המקום גורם לקצר, מחוסר „הכלי זהב והכסף", רק אזכיר עוד מה שראיתי בפ"ת ליור"ד סי' רי"ח ס"ק ב' בשם השבות יעקב ח"א סי' כ"ד לענין אשה שקבלה על עצמה שלא להלביש בגדי יו"ט אי מותרת להשים הטבעות בידה ופסק דגם הם בכלל נדר זה ואין לה ללבוש שום תכשיט שהיתה רגילה ללבוש וכו' יע"ש ובפ"ת לאהע"ז סי' ק"ט הנ"ל בשם שו"ת שער אפרים לענין אי מנעלים הוא בכלל מלבושים יע"ש ואין לי הש"י לעיין שם בפנים אי הביא התוס' נזיר הנ"ל, (שוב שאלתי ספר שבו"י ח"א סי' כ"ד וראיתי שם שאינו מביא רק הגמ' דסוכה ובחולין ע"א ע"ב מי שנכנס לבית המנוגע וכו' וטבעותיו וכו' הרי דבכלל לבישת הבגדים גם הטבעות בכלל וכו' יע"ש מה שהשיג על השער אפרים סי' קכ"ד):

שם וחצוצרות התרועה אלו השופרות, עיין במהרש"א שהקשה ע"ז דהא ודאי חצוצרות ממש והן של כסף היו להם במלחמה כדכתיב וכי תביאו מלחמה וגו' והרעותם בחצוצרות עכ"ל, ועיין מש"כ בת"ה, ונראה לי ליישב ע"פ מה שהקשה המג"א ריש סי' תקע"ו דלמה אין אנו נוהגים לתקו' בע"צ ואע"פ שאין ת"צ בבבל מ"מ הלא מדאו' מצוה לתקו' בלא תענית ע"כ, ותירץ הגאון וכו' בעל קרבן נתנאל בהגהות נתיב החיים שלו דלק"מ דמקרא מלא הוא וכי תבואו בארצכם וגומר והרעותם בחצוצרות נמצא שמ"ע מה"ת בא"י הוא וכו' אבל מ"מ בארץ ישראל דוקא עכ"ל, א"כ בהא קרא גופא דכתיב וכי תבואו מלחמה בארצכם וכו' והרעתם בחצוצרות וכו' זה נמי דוקא בארצכם בשעה שהם בא"י, אבל כעת שהיו במלחמת מדין לא נהג עדיין מלוה זו וע"כ זה אשר דחקו לחכז"ל לפרש על השופרות להקהיל את הקהל למלחמה ואולי כוונתי להאמת אם אמת הוא בהנחתו אם נלך בנתיב חיים, וכן משמע מהחינוך מ"ע שפ"ד שכ' מצוה זו בזה"ב, בכהנים וכו' יע"ש ולא הוציא מהכלל עת מלחמה ועת צרה בכל זמן עיי"ש, וא"כ הנכון מש"כ, ועיין ב"מ קי"א ע"ב ת"ל בארצך כל שבארצך, ובתוס' שם ד"ה כל ולא מוקמינן ליה למעוטי חו"ל דחה"ג הוא ואינה תלוי' בארץ ע"כ אבל זה י"ל דתלוי' בארץ דוקא:

שם במשנה ואחד הנותן לו במתנה, יש להסתפק מתנה ע"מ להחזיר מהו, דכיון דבכה"ת מעמ"ל שמה מתנה, ואפשר לומר כיון דמצינו לקמן ר' אליעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר ע"כ ומשום שצריך לחדשה אחת לז' שנים וא"כ חזינן דכל דבר שהוא לזמן לא הוי ביה שמחה ואינו חוזר עליו, ה"נ במתנה ע"מ להחזיר דמ"מ אין בו שמחה ושמחה של חינוך ועיין רמב"ם פ"ז מהל' מלכים דין ז דאם קידש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חודש ושלם הזמן במלחמה חוזר לו עכ"ל והיא ירושלמי כאן כאשר רמז המשל"מ שם והנה דין זה דמתנה ילפינן לקמן מריבוי דקרא, ויל"ע למ"ד מתנה כמכר עיין מגילה כ"ז וב"מ ובכורות מ"ח למה צריך קרא ועיין ב"ק דף ע"ח גבי גנב ונתן במתנה ועיי"ש בהגהות חשק שלמה ועיין חידושי לב"ק שם בענין שנסתפקתי אי מתנה ע"מ להחזיר מקרי שינוי, ותליתי זה במחלוקת הרא"ש וה"ר אבגדור כמו שמבואר בקצה"ח אי בעי קנין בחזרה יע"ש בחדושי וא"כ ה"נ אפשר לומר כן, אך י"ל בסברא שכתבתי לעיל ואי זמן החזרה תגמור בתוך המלחמה צ"ע גם צ"ע לריבר"י דמעות הראשונות לקדושין ניתנו אם חיזר ועיין קדושין י"ט ע"ב דמדמי למעכשיו יע"ש וצ"ת, ומלקמן ע"ב דקאמר דעביד תשובה ויהיב דמי א"ה הו"ל לקוח וליהדר וכו', משמע דאפילו לקוח במלחמה נמי דאל"כ הו"ל לשנוי דעביד תשובה במלחמה דמהני א"ו כמש"כ ודו"ק ובוודאי דוחק לומר דזה הוא דמשני הגמ' כיון דבתורת גזילה וכו' מעיקרא עיי"ש ודו"ק:

שם ואפי' שמע שמת אחיו במלחמה חוזר ובא לו, עיין פרש"י יש לדייק קצת דמדוע לא תני בבא זו בתוך דין בית וכרם דאם שמע שנפל לו בירושה או נתנו לו במתנה בית וכרם ג"כ חיזר ויל"ע, ועיין בכ"מ פ"ז ממלכים דין ז בד"ה אחד וכו' ובוודאי דה"ה בבית וכרם וכן מבואר במנ"ח עיי"ש, ועיין שם בכ"מ שפירש בהא דאמר הר"מ דקדש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חידש ושלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו, כתב הכ"מ דכיון דאמר מעכשיו איגלאי מילתא דקודם בואו במלחמה אירס אשה ולא לקחה אבל אם לא אמר מעכשיו הו"ל כאילו עכשיו אירסה ולא כל הימינו שאחר שהוא במלחמה יארוס אשה לפטור עצמו ול"ד למת אחיו במלחמה דהתם לא עשה מעשה לפטור עצמו מהמלחמה עכ"ל הכסף, ולפ"ז א"ל קצת דגבי בית וכרם לא פסיקא ליה למיתני אם שמע שנתנו לו במתנה, דדילמא בכוונה נתנו לו במתנה לפטרו מהמלחמה, והיה צריך למתני תנאי זה רק בירש, וע"כ סמך עצמו למילף מינה דשמע שמת אחיו ולדמוי לה דדוקא בלא עשה פעולה ומעשה לפטור עצמו אז חיזר, וקצרתי ובדרך רחוקה ופלפולית יש מקום לומר, דהנה מצאתי כתוב על פנקסי הגדול משנת תרע"ה (הערה למס' סוטה) כתיב איש אשר יקח אשה חדשה וכו' ושמח את אשתי וגו', יש לעיין דהרי אסור בתה"מ בשארון אינו במקומו, עיין עירובין ס"גע"ב ובתוס' שם והגהות יעב"ץ שם ע"כ לשוני שם בקצרה וכוונתי הוא שעפ"י דב' התוס' שם ניחא וכן כמוש"כ בהגהת יעב"ץ שם לחלק וכמו שהוא בעצמו כתב בסו"ד ותדע גם מאשר לקח אשה חדשה שאינו יוצא בלבא ושמח את אשתו יע"ש, ואף שעדיין ילע"ק מדיני דיפ"ת דמותר בתוך המלחמה וי"ל דגם בזה דברה תורה כנגד יצה"ר ופשוט, – וזה הוא דקמ"ל דאפילו ביבום אם שמע שמת אחיו במלחמה דסד"א שא"ר ליבום לע"ע משום דכל ישראל בעת צרה קמ"ל דחוזר ואגב עלתה במחשבתי בהא שהקשה הכ"מ הנ"ל מיבום, דלכאורה יש לתרץ בא"א דגבי יבום העיקר היבום הוא שנמשך עוד מקדושי המת וכמו שהסברתי בזה במק"א בחדושי קדושין וא"כ פשיטא הוא שנעשה קודם המלחמה ועדיף יותר מקודש מעכשיו וכו' וכמו שאמר לקמן ע"ב ומ"ש מה' אחין וכו' דכולן חוזרין התם כל חד וחד קרינא ביה אשתו וכו' ופרש"י שמא לזה תתייבם ע"כ והוא משום דקדושי המת נמשכין גם לאחיו הזה שתתייבם ודו"ק – ולכך חיזר מהמלחמ' שם וה' אילני סרק, וז"פ לדעתי דה"ה יותר דמה לי ה' ומה לי עשרה, וכן מצאתי במאירי בזה"ל אפילו כמה עיי"ש והא שפרש"י סרק כגון ארזים ושקמים שאינן עץ פרי ע"כ אף שד"ז פשוט הוא, הוא לאפוקי מדתנן (פ"ו דכלאים מ"ה) איזהו אילן סרק כל שאינו עושה פירות ר"מ אומר הכל אילן סרק חוץ מן הזית והתאנה ר"י אומר וכו' הרי זה אילן סרק עיי"ש ומשום דלא דמי להתם עיין ברע"ב שם

ותבין שם אלמנה לכה"ג וכו' לכהן הדיוט וכו', ע"כ מבואר מזה דכהנים הלכו במלחמה ואף שהם לא נטלו חלק בארץ, מ"מ החיוב עליהם לילך במלחמה, ויל"ע בלשון הרמב"ם פי"ג משמיטה ויובל דין י"ב וז"ל ולמה לא זכה לוי בנחלת אר"י עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ד' וכו' לפיכך הובדלו מדרכי העולם „לא עורכין מלחמה" כשאר ישראל ולא נוחלין וכו' יע"ש וי"ל, והוא בעצמו העתיק כל הדינים בפ"ז מהל' מלכים, וכן כתב שם פ"ח דין ד' הכהן מותר ביפת תאר וכו' עיי"ש, וראיתי במרדכי בגיטין סוף פ' מי שאחזו סימן תל"ב שנשאל להר' יצחק אם כהן יכול לגרש אשתו ע"ת וכו' אמנם אין להביא ראיה מכל היוצא למלחמת ב"ד דהא גם כהנים היו עמהם ולכה"פ צריך להיות עמהם כהן אחר הקורא וכו' דא"כ מאי שאל התלמוד פ"ק דקדושין כהן מהו ביפ"ת ת"ל דכהן היה במלחמה דגם כהן משוח היה במלחמה (אינו מובן וכבר נכתב בצדו שם דאולי חסר כאן) א"ו לא קאי עליה דשמא היה חיזר לביתו ולא היה נכנס בעורכי המלחמה גם בנדון זה לא תפשוט עכ"ל והוא כהרמב"ם דשמיטה הנ"ל וא"כ צ"ע ממשנה דידן, ויל"ע (אח"ז רב, מצאתי בעז"ה דרך עיוני בברכ"י ושם בסי' ו' אות ו' הביא מרדכי הנ"ל והביא שהק' עלה ממשנ' דידן ועי"ש מש"כ דהני כהני בהולכי מדנפשיהו אף שאינם מוכרחי' יע"ש וכבר כתבתי דמהמשנה בעצמה מוכרח דיש עלייהו חיוב והברכ"י בעצמו מסיק דעדיין צריך ישוב):

שם בת ישראל לממזר ולנתין ע"כ, ראיתי במ"ק שהעיר דמזה משמע דממזר יוצא למלחמה ומקדושין ע"ג משמע דאין ממזר יוצא למלחמה ומבואר יותר בירושלמי שם פ"ד ה"ה דאין יוצא מה"ת וצ"ע מכאן דמוכח דממזר יוצא למלחמה עכ"ל ונ"ב ואפשר דבכאן מיירי בממזר דרבנן שיוצא למלחמה ומ"מ הוי עבירה דרבנן וכמו חלוצה לכה"ד אלא שבזה גופא צ"ע דאמר לקמן עבירה דרבנן אי"ב ואי"ה יבואר לקמן וזה ל"ל דמיירי במלחמת מצוה, דבזה גם ממזר יוצא כדמשמע לקמן דקאי על כל הדינים שבפרקין ויל"ע, ומש"כ שם דפצוע דכא אינו יוצא למלחמה משום דהוי בע"מ ובע"מ א"י למלחמה כמש"כ רש"י ע"כ בזה לא דק דדוקא מחוסר אבר א"י כמו שמבואר בספרי שם ובמנ"ח סוף מצוה תקכ"ו גם הר"מ השמיט דין זה ועיין לקמן בחידושי:

שם ואחד המארס את האלמנה וכו', עיין תוס' כתובות כ' ע"ב ד"ה אחד חדשות וכו' ובמס' סוטה אחד הבונה וכו' עיי"ש ודו"ק, – והנה עיין בס' מנחת קנאות שהעיר לפימ"ש בפנים יפות פ' שופטים להקשות בהא דאיתא בקרא דלאחר שאירש דוד את מיכל בת שאול יצא למלחמה על פלשתים והא כיון שלא לקחה אסור לו לילך במלחמה, ותירץ דדוד היה מחזיק עצמו כמלך ובאשת מלך ל"ש לאיש אחר יקחנה דאסור לישא אשתו

של מלך יעו"ש ע"כ והנה אין בידי הפנים יפות לעיין שם בפנים מסבירות, אך כתבתי בגליון, ישל"ע הא הוי מלחמת מצוה וא"כ אפילו חתן מחדרו ועוד יש לעיין אם גם ארוסת מלך ג"כ אסורה כ"ז שלא נשתמש בה הדיוט, דלפיכך בהא שאשת הדיוט אסור למלך כתב המ"ק בעצמו לעיל מזה בשם המנ"ח מ"ע תצ"ז דבארוס' שרי וכן כתב בשם הפר"ד דרוש י"ב דמזה גופא ראיה שנשא אותה דוד מיכל בת שאול אף שנשאת לפלטי בן ליש והרי היא אסורה לבעל ולבועל ותירץ הרשב"א שידע עפ"י נביא שלא בא עליה פלטי עיין שם בפר"ד דזה לא מקרי שימוש עדיין והנה בדין זה עיינתי היטב במנ"ח שם וראיתי שכ' בפשיטות דאשתו של מלך אסורה אפילו למלך אחר ולא דוקא נשואה ה"ה ארוס' דלא נזכר חילוק עכ"ל ואף שלדידי מספקא לי טובא, מ"מ מדברי הגאון בפנים יפות סעייתא להמנ"ח ז"ל, אמנם בעיקר פירכא ופירוקא של הפ"י הנ"ל מצאתי בעז"ה שזה ילקוט ערוך הוא בפי חכז"ל, והוא בילקוט שמואל סי' קכ"ט ויצאו שרי פלשתים ויהי מדי צאתם ר"י בר סימון אמר נתייקר שמו בהלכה כיון ששמעו פלשתים שנשא דוד אשה אמרו כתיב בתורתכם כי יקח איש אשה חדשה וגו' הרי שעה שנקפוץ על דוד ונאבדנו מן העולם והם אינם יודעים שדוד חכם ודורש בד"א במלחמת הרשות אבל במלחמתחובה אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה עכ"ל הילקוט **(הג"ה ובזה יש להתבונן בהכתובים (שמואל א' י"ח) ויאמר שאול אתננה לו ותהי לו למוקש ותהי בו יד פלשתים וגו' ועתה התחתן במלך וגו' ויאמר שאול וכו' ושאול חשב להפיל את דוד ביד פלשתים גו' ויצאו שרי פלשתים ויהי מדי צאתם שכל דוד מכל עבדי שאול ויקר שמו מאד ע"כ, דהיינו דשאול חשב כמו שאמרו הפלשתים הרי שעה שנקפוץ על דוד ונאבדנו מן העולם וה"נ חשב שאול ותאב מאד כי יקח דוד את בתו וע"י זה לא יוכל לצאת למלחמה על הפלשתים והם יקפיצו על דוד לאבדנו, אבל דוד שכל מכל עבדי שאול אשר חשבו כמו כן כשאול ולא ידעו ההלכה או שידעו וחשבו שזו מלחמת הרשות ואין לדוד לצאת במלחמה, אבל דוד ס"ל שזה הוי מלחמת חובה (וכמש"כ הפ"י שהבאתי לקמן ואפי' חתן מחדרו וייקר שמו מאד בהלכה וכמו דאמרינו דוד דגלי מסכת והלכה כמותו בכ"מ, וכמו שאמרו בסנהדרין כ"ב שנחלקו שאול ודוד במקדש במלוה ופרוטה אי דעתי' אפרוטה עיי"ש, ועיין ביבמות ע"ו ע"ב שרצו לפוסלו למלכות עד שאמר לו אבנר תנינא עמוני ולא עמונית וכו' יע"ש וזה כפתור ופרח בהבנת הכתובים, תודה לאל:)** ושמחתי מאד שזכיתי לכוון בתירוצי הנ"ל לדעת חכז"ל שהיא אמיתה של תורה, ומזה ראיה לסתור תירוציו של הפנים יפות שאין להם פנים בהלכה, ומעכשיו נבוא למה שהקשה המ"ק לסברת הפ"י הנ"ל דא"כ במארס את האלמנה יצא למלחמה דהא לא שייך פן

ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה דקטלנות אסירה להנשא ע"כ, והנה שאף זה הוא רק דרבנן ולרמב"ם גם איסורא דרבנן לית ליה, מ"מ מדרבנן אסורה ויש מקום קצת לדבריו, והביא המ"ק מזה סעייתא דבנהרג ל"ש דין דקטלנית, ולי נראה ליישב לפי מאי דאמרינן בקדושין י"ג ע"ב אלא מדאמר פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקיף לה ר"ש בריה דר"א אימא מאן אחר יבם עיי"ש וא"כ כיון דקרא מיירי גם ליבם ובשביל זה חוזר ויהי' סעייתא מזה להפוסקים דביבום לא שייך דין קטלנית כמו שידוע דשומר מצוה לא ידע דבר רע עיין ח"צ ומהראנ"ח ועוד, ואף דשם אר"א דב' תשובות בדבר חדא דיבם לא מקרי אחר וכו' עיי"ש מ"מ לפמש"כ התוס' שם ד"ה חדא דבמקום שמדבר בכל אדם הוי יבם בכלל אחר, אבל הכא דבעי למימר דמותרת ליבם דוקא א"כ הוי יבם אחר דוקא עכ"ל וא"כ עכשיו דמותרת לכל אדם ומיירי קרא דאיש אחר גם ביבם וא"כ בגוונא דאירסה אלמנה חוזר משום דאיש אחר יקחנה אפילו היבם ודו"ק כי קצרתי, וא"ש בפשיטות ומה שמסיים שם המ"ק דמדברי הפנ"י נראה דפשיטא ליה דבאירס אשה ולא לקחה אסור לו לילך למלחמה אף אם רוצה לילך ודלא כהמנ"ח שנסתפק בזה עכ"ל, מעתה נוכל ליל‍ף מזה מהילקוט הנ"ל דהלא מבואר דדוד רצה להלוך למלחמה, וגם בוודאי אי איכא אסור לא היו מניחין לו ב"ד לילך, אכן במאירי משמע כהמנ"ח ז"ל אלא שהוא מחלק דבאלו שחוזרים משמע שרשאין לילך אלא שחוזרים במצותם ובד"ה ואמר כתב שדברים אלו כולם הן על אלו שרשאים לילך ושבידם לחזור הן על אלו שאין זזים ממקומם ואין רשאים לילך דוקא במלחמת הרשות וכו' עיי"ש, ובזה אדכרנא מילתא מה שראיתי זה רבות בשנים בקרבן נתנאל פ"ק דקדושין אות ח' על מה דכתב הרא"ש דמיתם יבם שמתרת לא כתוב בהדיא הביא ישוב בשם מרן מוהר"א ברודא זצ"ל דבספרי דריש ואיש אשר ארש אשה ולא לקחה משתעי בשומ"י דהיינו מי שמת אחיו ועדיין לא יבמה ילך וישוב לביתו שמא ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה ש"מ להדיא דיוצאת במיתת היבם, אלא איכא למפרך אימא מאן אחר יבם שאח אחר יקח, אבל לזרים אינה נתרת במיתת היבם אלא דר"א ס"ל לקמן די"ג דיבם לא מקרי אחר וכו' יע"ש, והנה לא היה צריך להביא אומר מן החדש מן הספרי בשעה שהיא משנה ערוכה לפנינו דדריש אפילו שומ"י ושמא ימות היבם במלחמה ואיש אחר יקחנה ומוכח כדבריו, והנה מזה מוכח נמי כמש"כ לעיל דאין כאן משום קטלנית אי משום הא דנפרש דאיש אחר יקחנה היינו היבם, א"כ ביבו' הרי ליכ' דין קטלנית, ואם דנפר' דאיש אחר יקחנה הייני זר, ע"כ כדבריו של המ"ק דבמיתת מלחמה ליכא משום קטלנית, ולא הו"ל להוכיח זה מהא דמארס את האלמנה אלא מזה גופא דאפילו שומ"י וז"פ, ומה שהקשו ממשנתינו על בעה"ט על התורה פ'

מטות שאמר דכי היכי דכל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב ה"ה במלחמת משה ובכל המלחמות, א"כ מאי שייך אפי' שמע שמת לו אחיו שחוזר אדרבא אסירה עוד לו מחמת גרושת אחיו, עיין בספר שו"ת מנחת ש"י סי' כ"ב ח"ש בשם הגאון בעל אור חדש בספרו חקר הלכה חקירה ח' ובשו"ת תפארת יוסף חיור"ד סי' כ"א ובמש"כ הוא ז"ל ואכמ"ל ובזה י"ל האי דדוד וכמה הערות שיש בזה אלא שקצר המשא להשתרע, – אחר כותבי השגתי את הפנים יפות לעיין בו וראיתי שם בשופטים כ' פ' ז' שכ' צריך להבין הא דכתיב בשמואל וכו' כנ"ל וכתב בעצמו על תירוצו הנ"ל שזה דוחק ועיקר נראה דכל מלחמות פלשתים היתה מלחמת חובה אע"ג דאמרינן בסוטה דף למ"ד דלא לייתי עלייהו לא הוי מלחמת חובה מ"מ פלשתים שאני כיון שארץ פלשתים היה מא"י וכו' הוי כמו מלחמת יהושע עכ"ל הרי כיוון ג"כ לתירוץ האמת והפשוט, ונעלם ממנו הילקוט הנ"ל אף שתמיד שגור בפיו הילקוט שעל התו' ומה שמציין סוטה דף למ"ד הוא טעות דמוכח וצ"ל (דף מ"דע"ב – ואגב ראיתי שם בפ"ח מה שהערותי ג"כ לעיל ריש פירקין בהא דאמר אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחו"ע וכו' ע"ש וז"ל נראה לפי פירוש ריה"ג שירא מעבירות שבידו וכו' אין לך אדם מישראל שעבר על עשה וכיון שאחכז"ל אפילו על עבירה דרבנן חוזר א"כ מי הוא אשר יצא ופירש רש"י אפילו אין בידו אלא חצות ק"ש?

אלא הענין הוא שבכל עבירות מועיל תשובה וכו' ולא במינות בלבד וכו' והיינו דאמר אפילו אין בכם אלא שמע ישראל והיינו היחוד האמתי ולא מינות על הכל מועיל תשובה וכו' אבל אם אינו מחזיק לשוב בתשובה שלימה וכו' וז"ש וירא ורך הלבב שהוא ירא ורך בשני לבבות ביצ"ט וביצ"ר שירא מעבירות ואינו שב בתשובה וכו' את"ד היפות וכמעט כיוון לדברי המאירי ז"ל שכ"כ בד"ה כהן משוח וכו' וכדי לזרזם בתשובה מעבירות שבידם ושלא יתיאשו מן התשובה וכו' שאין הפרגוד ננעל בפני התשובה ושהמצות שבהם יעזרום ע"כ ויגינו עליהם וכו' והוא שאמרו שמע ישראל וכו' את"ד יע"ש, ובזה מדוקד' מה שאמרו עבירות „שבידו" דהיינו עבירו' שבידו אבל לא עבירות שבראש דהיינו מינות רח"ל דפרשי ממינות מיית ר"ל בזה לא מהני תשובה כלל ועיין ברמב"ם פ"ז ממלכים דין ט"ו וכו' וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וכו' יפנה מכל דבר למלחמה וכו' ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו ה"ז כמו ששפך דם הכל וכו' וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד וכו' מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה וכו' עכ"ל, וקצת מזה מבואר מקורו בילקוט משלי ס' תתקל"ה אמר ר' תנחום כל מי שהוא יוצא למלחמה אם אינו מכוון את לבו אף שהוא נופל בחרב אבל שבטו של

זבולון בין מכוונים ובין אינם מכ' הם יוצאים למלחמה ונוצחים וכו' ולעזוב בלא לב ולב מהו בלא לב ולב אלא בין שהם מכוונים בין שאינם מכוונים עי"ש ודין זה דתשובה מהני מבואר הוא בגמרא לקמן ע"ב – שם ושמח את אשתו זו אשתו אשר לקח להביא את יבמתו פ"כ, יש מכאן קצת ראיה דשומר"י לא נקראת בשם אשתו עיין מש"כ בחידושי על דף כ"ו, דמה יבמתו שכנסה צריך ריבוי ואינה נגדרת בשם „אשתו" כש"כ שומר"י דהרי אמרינן כיון שכנסה הרי זו כאשתו לכל דבר, וא"ל דמדייק דהוי"ל ושמחה (ועיין פרש"י בחומש שם) ומדכתיב את אשתו, היא דוקא „אשתו" אבל יבמה הקנו לו מן השמים ואינה „אשתו" ע"י מעשיו לכך צריך ריבוי דאשר לקח דג"כ מיותר הוא דכבר כתיב כי יקח, וכדמבואר בכתובות פ"ב ע"ב ואימא הכי נמי א"ק ולקתה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו וכו' בלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ופרש"י שם אין עליו לכתוב לה שטר נשואין עכ"ל לכך אשמעינן מאשר לקח דגם על יבמתו אינו זז מביתו וז"פ.

– שם אף הבונה בית על מכונו לא היה חוזר פרש"י סתרו ובנאו במדה ראשונה וכו', משמע דבמדה יותר גדולה חזר דמקרי חדש אצלו, ועיין במשנל"מ פ"ז ממלכים דהביא בשם הירושלמי דשקלי וטרי אם סדו בסיד או שפתח בו חלונות וכן אם היה גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים וע"ש ולדוגמא עיין במשנה דב"מ (ק"ג ע"א) המשכיר בית לחבירו ונפל וכו' היה קטן וכו' גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד, לא יפחות מן החלונות וכו' יעש"ה – ועיין מל"מ הל' גירושין פ"ח דין י"א ד"ה ודע לענין אם אמר בית זה ונפל יע"ש שיטת הרשב"א עיש"ה וכבר מציין בהגה"ה שם לפרשת דרכים דרוש שמיני יעי"ש וחידוש שלא העירו מכאן כלל, ומצאתי בספר עין אליהו על עין יעקב במס' זבחים שכתב וז"ל נסתפקתי באם אמר בית זה ונפל ואח"כ בנה באותן עצים הבית הזה אסור אם לאו, והביא שם ראיה מהא דסוכה דף כ"ז ע"ב גבי הפלוגתא דר"א וחכמים דר"א סובר דאין יוצאין מסוכה לסו' ואין עושין סוכה בחוה"מ וכו' ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד, פשיטא מד"ת האי אחריתא הוא ואינה לשבעה קמ"ל, ועיין תוס' שם שכתבו יש ספרים שכתוב בהן קמ"ל כיון דבדידיה קעביד איהי היא משמע לפי שבונה אותה באותן עצים עכ"ל וא"כ משמע מכאן דאם בנה באותן עצים ונפל חשבינן שהיא כמו סוכה ראשונה, ויש לחלק דבסוכה שאני שבוודאי יבנה דהא מחויב לישב בסו' ולכך חשבינן שהיא כמו סוכ' הראשו' משא"כ הכא שאין מחויב לבנות הבית ולכן כיון דנפל אזדה ליה ואף שאח"כ בנה אותן הרי היא כמו בית אחר עכ"ל ואף כו שחילוקו נראה דחוק ודחוק ח"מ י"ל התם כמו שמפרש רש"י ז"ל

שם הואיל וישב בה ביו"ט וזו להשלים היא סוכת שבעה קרינן ביה וכו' עכ"ל וא"כ לפמש"כ התוס' דדוקא באותן עצים, מ"מ דוקא בסוכה דלהשלים היא, ומה שנפל לא מקרי מציאה, ואם בנה אותה על מקום אחר אפשר דמק' יציאה וצ"ת, עיין עין אליה' שם ומל"מ שם ועכ"פ מסוכה שם אין ראיה אבל ממשנה זו שאנו עסוקין בה שפיר יש להביא ראיה דבנפל ובנאו במדה ראשונה אינו חוזר ולאו חדש היא, ואינו מבואר אי באותן עצים ומשמע דאף בעצים אחרים נמי אינו חיזר ולאו חדש היא וכה"ג פשיטא דאסור לכנוס ובפרט לפי המבואר בירושלמי כאן דילפינן מאשר בנה פרט לשנפל וחזר ובנאו א"ר יוסי זאת אומרת המחזיר את גרושתו לא היה חוור עיי"ש, וא"כ לכאורה דמיא למחזיר גרושתו דהוי בלא שום שינוי וה"נ כבנין היא באותן עצים ויל"ע, אחז"ר מצאתי בשו"ת ח"ס חאור"ח סי' קנ"ו שמתמה על המו"ק שכ' מדקדוק לשון המשנה פ' הרואה בית חדש משמע דוקא חדש אבל הבונה בית על מכונו איננו בית ח' ואינו מברך ותמה מתורה דכתיב אשר בנה בית חדש ולא קי"ל כר"י את"ד (ולענ"ד לחלק בין לשון חכז"ל ובין ל' תורהכדאמרינן בעלמא) ושוב כתב ומיהו צ"ע מ"ש אשה חדשה ממעטים מח"ג ובית חדש לא קיי"ל כר"י, אולי למעוטי אם בונה באותן אבנים וקירות עצמן דדומה למח"ג, אבל באבנים ועצים אחרים אפי' שבונהו על מכונו מ"מ מקרי חדש עכ"ל ובריך שכוונתי, אכן הו"ל להביא דברי המ"ל, ועיין ביגל יעקב מה שהקשו עליו וכן הקשו כל הבאים אחריו וי"ל עוד וקצרתי ולענין מה שהבאתי לקמן החקירה ממעשר ב', עיין גם בהגהו' מצפה איתן בכורות ד' נ"ו ע"א שהרגיש בהא דאמרו שם כל שנתנו לה וחזר ולקחו ממנה דהוי לוקח, כתב ול"ד לביכורים דאמרינן בירושלמי פ"ק דביכורים דהלוקח פירות אינו מביא וכשחזר המוכר ולקחו מביא דהתם לא אימעוט לוקח אלא משים דאין לו קרקע וכו' וכה"ג כתבו התוס' ב"מ (פ"ח) גבי חיוב דתרו"מ משא"כ הכא דממעטי לקוח מהיקשא דבנך ואיהו ליכא כלל בלקוח ע"כ ולא ראה זה הד"א הנ"ל גם יש לחלק דהתם מכר רק הפירות ולא נסתלק ממנו חיוב ביכורים כיון שהשדה בידו וא"כ שחזר ולקחם הפירות שפיר קרינן מפרי האדמה, משא"כ במעשר בהמה וז"פ, ויל"ע גם מהא דבב"ת דף פ"ג ע"א בן לוי שמכר וכו' מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום יע"ש, ועיין כתובות ק"ב הפקחין היו כותבין וכו' ובט"ז סי' ס' במזונות חתנו וכלתו יעש"ה באחרונים שם ותבין, ועיין בתורת הק' מש"כ בזה שהביא מאו"ח סי' רכ"ג ס"ג בברכת שהחינו בבנה בית חדש וכו' איתא דבמכרן וחזר ולקחן אינו מברך וכו' עיי"ש ולא הביא דברי הח"ס הנ"ל, ומה שיש להעיר עליו, – והנה באמת יש לתמוה על ר' יוסי דאמר זאת אומרת הא משנה ערוכה היא לקמן וככל אשר יש להקשות על

זה וכמו שמצאתי אח"כ בשירי קרבן עיי"ש, ונראה לומר כלפי מה שמחדש המנ"ח במצוה תקכ"ו דד"ז דמחזיר גרושתו היינו מן הנשואין כי אינה חדשה אבל אם גירשה מן האירוסין וחזר ואירסה בוודאי חזר וכן אם נשאה אח"כ אינו זו ממקומו כנ"ל ברור עיי"ש ואם כי מהלימוד דחדשה י"ל כהמנ"ח דמן האירוסין הוי חדשה לו, מ"מ הירושל' דן בזה דלפי מאי דממעטינן מאשר בנה פרט למי שנפל ביתו ובנאה דזו לא מקרי אשר בנה כיון שכבר נתעסק בבנין זה, ובא ר"י לומר דזאת אומרת דהמחזיר גרושתו לא הי' חוזר פי' אפי' מחזירה מן האירוסין דמ"מ כבר נתעסק פעם באירושיה וכמו גבי בנין וא"כ מיושב כל הקושית דאי מתניתין הו"א דוקא מן הנשואין קמ"ל אפילו מן האירוסין ודין זה דמן האירוסין תליא במחלוקת ר"י ורבנן, אבל שם הכל מודים דשם מיירי מן הנשואים כ"נ נכון בע"ה, והנה הש"ק כתב להגיה דצ"ל המחזיר ביתו לא הי' חוזר וה"פ דלרבנן איצטריך אשר בנה פרט למוכר ביתו וחזר ולקחה שאינו חוזר ועיין במ"ל פ"ז ממלכים ע"כ, והנה המשל"מ מחלק בזה בין נפל בית למכרו וחזר וקנאו עיי"ש ועיין בקרן אורה מש"כ, ושו"ר במנ"ח שהביא ג"כ לענין זה מסוכה כ"ז הנ"ל שאם נפלה וכו' אחריתא היא וכו' קמ"ל ועיין בתוס' לפי שבונה באותן עצים עיי"ש ומ"מ אני לך עכ"ל, – והנה דוגמת זה מצינו בתוספות ב"מ פ"ח ע"ב ד"ה תבואת זרעך שאם הדר מוכר וקני ליה מלוקח חייב במעשר וכ"כ הר"ש פאה פ"א מ"ו יע"ש, והנה מזה אדרבה ראיה לדין זה דאם התם חייב משום דשלו מעיקרא חשבינן ליה א"כ הדין הוא שאינו חוזר ודו"ק, אכן יל"ע ממעשר בהמה שהלוקח פטור בו וכתבו האחרונים דאם מכרו וחזר ולקחו ג"כ פטור עיין מהרי"ט אלגאזי פ"ח דבכורות עיין בשו"ת חמדת שלמה חאור"ח סי' א' וחיור"ד סי' ל"א ובס' עמק יהושע סי' כ"א והארכתי בזה במכתב שערכתי לגאון הדור ר"ד פרידמאן זצ"ל ושוב בא לידינו ספר הנכבד דבר אברהם ח"א סי' כ"ח שמדבר בזה הענין לחלק בין מעש"ב למע"צ יעו"ש וא"כ ממילא אינו ענין לנ"ד ודו"ק וקצרתי רק רשימת דברים – הנה זה פשוט וברור דאפילו בנה כבר כמה בתים שחוזר וה"ה בארש אשה אף שיש לו מכבר כי מה"ת אין חילוק ועיין בירושלמי כאן ובבבלי סוכה דף ג' בבית שאין בו ד' על ד' אינו חוזר עיי"ש ומסתפקנא אי בנה שתי בתים פחותים מד' על ד' אי מצטרפים לחזור עליה והנה לענין אילנות מבואר בתוספתא כאן ד"ה אילני מאכל אפי' בחמשה עירות ועיין ק"א על רש"י ד"ה ה' וכו', וכמובן שיש לחלק וצ"ע, ועיין מאירי כתב ובברייתא הוסיפו אפילו בחמשה מקומו' עיי"ש – וצ"ע אי כל הני בתים שאין מטמאין בנגעים אי חוזרין עליהן ויש מקום לחלק, והנה יש לעיין עוד דכמו דממלת בית ממעטינן כל דבר שאין נקרא בית כמו שאין בו דע"ד וכדומה וה"נ מדוע לא ממעטינן

מק' דכתיב ומי האיש אשר ארש „אשה" לאפוקי קטנה וחרשת וכמו שממעטינן גבי סוטה דכתיב אשר תשטה אשה ה"נ כן וכן בהא דקרא כי יקח איש אשה חדשה וכו' למעוטי קטנה, והנה מאיש בוודאי ממעטינן קטן דבלא"ה ג"כ אינו יוצא בצבא ואינו מחויב עד עשרים שנה וכן מבואר ברש"י בפי' החומש במדבר א' פ' ג' שאינו יוצא פחות מבן עשרים עכ"ל וכן הסכים הרמב"ן ז"ל אבל באשה קטנה וחרשת צ"ע, ושוב עיינתי במנ"ח וראיתי שכתב בזה"ל שמסופק אני אם מקדש אשה קדושי דרבנן כגון חרשת או קטנה אם חוזר וכו' ופשוט דהמארס אף שאינו עתה ראוי לנשואין מ"מ חוזר כיון דראוי לנשואין בזמן מאוחר ע"כ המקדש תינוקות ב"י ע"י אביה אף שא"ר לנשואים עד ג' שנים מ"מ חוזר דהתורה לא חילקה בזה רק בא"ר כלל וכו' עכ"ל וצ"ע מניין לו זה עד דפשיטא לו כ"כ שחוזר בנשואי קטנה וחרשת ומ"ש מסוטה ומלבד שא"ר לאישות כמו איילונית דאמר בירושלמי שאינו חוזר הואיל ואין מצוה לישב עמה ואפילו יש לו אשה ובניסוכמש"כ בש"ק שם וצ"ע ובזה י"ל קושית הילקוט הנ"ל גבי דוד, די"ל דמיכל קטנה היתה וקיבל בה אביה הקדושין וכן משמע מהקרא – וכן מצאתי במנ"ח שם בסו"ד הביא דברי רש"י שאין יוצא לצבא פחות מבן עשרים עיי"ש, ויש להסתפק אם זה תליא ברצונו שאין עליו חיוב לצאת אבל אם רצה שפיר דמי, או לא דיש איסור וכמו באם לקח אשה, וכן וודאי דבמלחמת מצוה דאפי' חתן מחדרו ה"ה אפי' פחות מבן כ' ויל"ע, וכמו כן לענין מחוסר אבר שא"י למלחמה מ"מ למלחמת מצוה יוצא כמש"כ המלבי"ם בהתוה"מ פ' שופטים והמנ"ח סוף ס' תקכ"ז – ומש"כ עוד המנ"ח וד"ז בקדושין דרבנן ה"ה בקנה בית או כרם בקנין דרבנן יש לספק כנ"ל, עכ"ל יל"ע בזה בהא דהאריכו הרו"א אי קד"ר מהני לדאורי' וכמו לענין אכילת תרומה בקנה עבד בקנין דרבנן ועיין שם במנ"ח מ' ר"פ ובקומץ למנחה שם והדברים ארוכים ואין כאן המקום לפורטם ומה שהביא המנ"ח ראי' מהב"ש סי' ס"ב ס"ק י"ז, וכוונתו שכ' שם דאם מחזיר גרושתו דא"א שהש"ב וראיה לדבר דמותר להחזיר גרושתו במועד עכ"ל ושם באו"ח מבואר דמותר להחזיר גרושתו מן הנשואין מבואר דוקא מן הנשואים ה"נ כן את"ד א"ל דל"ד דאף דמן האירוסין הוי שמחה לו משום של"ב עדיין, מ"מ הרי הכא ממעטינן מאשר בנה כיון שכבר התעסק בבנינה אינו חוזר בשבילה כיון שכבר גירשה אין התורה חוששת שמא ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה ודו"ק ועיין בפ"ת שם אהע"ז סי' ס"ב ס"ק כ"א בשם הרדב"ז זצ"ל דמברכין לו ז"ב כמו באשה חדשה וכן מעשים בכל יום במצרים וכו' עיי"ש והבה"ט כתב שם בשם הכנה"ג דמחזיר גרושתו מן האירוסין צריך לברך השמחה במעונו עיי"ש וזה ראיה כהמנ"ח אבל י"ל כנ"ל, וראיתי בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' ס"ד שאמר שהוא השיב לשאלה

זו מתוך משנתינו דמחזיר גרושתו אינו חיזר ממלחמה משמע דאינו בכלל ושמח, ואח"כ דחה משום דהתם אשה חדשה כתיב יצא מח"ג שאינה חדשה אצלו ושוב הקשה מהא דאמרינן פ"ק דסוטה גבי עמרם שגרש את יוכבד ואח"כ החזירה פריך וקח ויחזור מבע"ל וכו' וה"נ אמאי לא דייק מדכתיב כי יקח דלא משמע חזרה ולא כתיב יהי' וי"ל דכי יקח אצטריך לחלק דינן של נשואין מדינן של אירוסין שהמארס חוזר ומספק והנושא אינו זו ממקומו ואינו מספק ולהכי איצטריך למדרש מחדשה אבל משמע דמח"ג לא מקרי לקוחין סתם וכו' עכ"ל והשתא מאי פריך דהתם גבי עמרם דמן הנשואין הי', שפיר פריך ויקח ויחזור, אבל הכא דמיירי גם מאירוסין ע"כ אינו ראיה מכי יקח דמאירוסין פשיטא דזה מקרי לקיחה א"ו דהא דממעט נמי מחדשה הוא דוקא מן הנשואין, וא"כ שפיר פריך המהרי"ט דהו"ל למעט מכי יקח וצ"ל כתירוצו, וא"כ ראיה מזה להמנ"ח דמח"ג ממעט דוקא מן הנשואין, ועי"ש עוד הראיה ממו"ק דמבואר בב"ש ואכמ"ל עוד, וכן יש לדייק קצת מרש"י ז"ל דלקמן מ"ד ע"א דקאמר הגמ' אלמנה וגרו' מניין וכו' פרש"י אלמנה וגרושה מאחר ונשאה זה, ומעתה הרי יכול לפרש בגרושה דאירוסין ואפילו דידיה וכי קא ממעט גרושה דנשואין שלו קממעט, א"ו דל"ש וי"ל ועיין מש"כ לעיל:

שם ולא חנכו פרט לגזלן וכו' דיהיב דמי וכו', ע"כ בקרן אורה הק' דלכ"ע מי ניחא דמאי איצטריך קרא למעוטי גזלן כיון דהבית אינה שלו וחייב להחזירו לבעלים הכי ס"ד דיחזור בשבילו והרמב"ם ז"ל כתב סתם פרט לגזלן ולא כ' הא דעבד תשובה וכו' ול"נ דהש"ס לרוחא דמילתא דפריך מריה"ג אבל ה"ה דלר"ע נמי ע"כ בדיהיב דמי דבגזלה לחודא פשי' דאינו חוזר כיון דהבית ברשות בעלים הראשונים הוא וכן צ"ל בגזל כרם שכ' הרמב"ם ז"ל למעיטי היינו נמי דיהיב דמי דאל"ה קרקע אינה נגזלת את"ד ולי נראה ליישב דכוונת הברייתא הוא פרט לגזלן היינו שגזל אבנים וקורות וקבעם בבנין כולו וכמו דאמרינן בב"ק כ' ע"ב נטל אבן או קורה של הקדש וכו' בנאה לתוך ביתו וכו' והוא שהניחה עפ"י ארובה, ופירש"י שם ובתוס' שם ד"ה והוא דאף דהוי שינו החזר ולא קני, מ"מ קניא לענין אונסין ועכ"פ שם גזילה עלה ולא הוי כקרקע ועיין שם צ"ג ע"ב גזל אבנים וסתתן וכו' עיי"ש וכן יש למצוא בכרם כה"ג, ובזה מדוקדק נמי דאמר לקמן דעביד תשובה ויהיב דמי אף שלא פסיקא לן אם הבעלים נתרצו לכך.

ואם הבעלים באמת נתרצו, מדוע אמר כיון דמעיקרא בתורת גזילה וכו', הא מ"מ עכשיו מכירה גמורה היא, ולפמש"כ ניחא ביותר דהכא משום תקנת מריש נגעו בה דבתקנת רבנן בע"כ, צריך לשקול דמי ולא מחייבינן ליה למסתר ביתיה, ועיין ב"ק ס"ו ע"ב וצ"ה ע"א דשוויה רבנן כליתא (ודברי התוס' כ' ע"ב הנ"ל צ"ע דלא הביאו הא דב"ק ס"ו ע"ב

הנ"ל וי"ל בספר נחלת דוד) ולכך כיון דיהיב דמי בע"כ שלא ברצון הבעלים וע"כ לא הוי כלוקח ודו"ק ואיננו מבין מדוע לא נתן הק"א עצה פשוטה זו, ועיין עוד בסוכה דף ל"א ע"א ההיא סבתא וכו' ובפרש"י ותוס' שם ובדף כ"ט ע"ב תוס' ד"ה שינוי, אחז"ר ראיתי בס' דבר אברהם ח"ר ס' ח' שהאריך הרבה בקושיא זו על הגמ' דכאן שהבאתי לעיל בשם הקרן אורה, והוא מתרץ עפ"י ד' העמודי אור סו"ס ק"ב עפ"י רמיזתו להמג"א סי' תקל"ז ס"ק ז', דאיצטריך קרא כגון שבנה אחד בית בקרקע של אחרים ובא בעל הקרקע וגזלו דבכה"ג קרקע נגזלת והו"א דחוזר וממעטינן לה מחנכו פרט לגזלן ועיי"ש עוד למה שנוגע לשמעתין ופלא שלא הביא ד' הלח"מ שם על הרמב"ם דאינו מביא אוקמתת הש"ס דיהיב דמי, וכמש"כ הק"א וגם המנ"ח מביאו וכתב כן במ"ע תקכ"ו וגם בשאר דבריו יש לפקפק וקצרתי, שוב אתי לידי בשאלה ספר כרם נטע וראיתישכתבו כאן בזה"ל נראה לפרש באופן שכתב רמ"א בא"ח שחבירו בנה על קרקע ויגזל בעל הקרקע את הבנין ע"כ ועיין בשו"ת שבס"ס נחלת יעקב סי' א' עכ"ל:

שם ע"ב כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לידיה לא, צ"ל דהוי גזה"כ דאף שאין עכשיו איסור גזילה כלל, ואין הדבר גזול בידיה מ"מ מיעטיה הכתוב מולא חנכו פרט לגזל ועיין רש"י לקמן ד"ה כאן ומעטיה קרא כדמעיט גבי בית פרט לגזלן, עכ"ל ויש להסביר משים דעל דרך זה אין כאן מצוה לחנך בתים, ולא גרע מהבונה בית בחו"ל דאינו חוזר דדוקא את שמצוה לחנכו יצא זה שאין מצוה לחנכו, וה"נ אין „מצוה" בחינוך בתים כאלה שבא ע"י גזל וחמס, אף דעבדי תשובה ואין עבירה בידם, והוי כמו דבר רשות, וכ"ז לריה"ג, אבל לר"ע דלא ס"ל הירא וכו' אלא דברים כפשוטן לא צריך לאוקמה בכה"ג דיהיב דמי, אלא דבכה"ג באמת הוי שפיר לקוח, ומקיים מצות ישוב אר"י מכאן והלאה וכמש"כ הלח"מ שס פ"ז ממלכים והמנ"ח מ"ע תקכ"ו כמו שהזכרתי לעיל מזה ובחידושי מה"ק כתבתי בזה"ל דברי הגמ' צריך ביאור מ"מ הרי שילם והוי שלו וא"ל דהנה איתא מחלוקת האחרונים ומובא בברכ"י אור"ח ובשע"ת שם סי' תרנ"ח ס"ק ג' הוזכר בקצרה דהביאו בשם המשאת משה באחד שגזל אתרוג מחבירו ונטלו ביו"ט ובתוך המועד פייסו ומחל לו הנגזל, דמהני המחילה למהוי למפרע שלכם ויוצאין י"ח והביאו שם ג"כ שבשו"ת גבעת פנחס וגט מקושר השיגו על המ"מ יע"ש והארכתי בזה במק"א במכתב תשובה לחכם א' אכן לנ"ד י"ל דלפי דעת הג"פ והג"פ דמחילה ותשלומין לא מהני לעשותו למפרע שלו ועד ששילם לא הוי שלו אלא משעת תשלומין ואילך, א"כ א"ש כאן אף דיהיב דמי, מ"מ בתחילה בתורת גזילה היתה בידו וא"כ לא הוי ראוי למלחמ' ועדיין צריכין אנו למודעי סברתי הנ"ל), אבל לפי דברי המשאת משה דלמפרע נעשה כשלו

וא"כ למפר' נעש' מכיר' בהיתר והיתה שלו אף לענין אתרוג א"כ צע"ג פשט הגמרא, וא"ל כיון דתקנות מריש לא הוי אלא תקנתיה דרבנן וא"כ הוי גזילה מדאורייתא, אלא כיון דהעמידהו חכמים ברשותו הוי כשלו אף מדאורייתא עיין גיטין דף מ' ובדצ"ח שם, א"כ א"ל דוקא מכאן ולהבה העמדהו ברשותו כזוכה מן הפקר ולא למפרע ועד עכשיו בתורת גזילה הוי בידו ודו"ק ונכון ע"כ והנה אז כתבתי בלא שום הכרח דהכא מיירי בתקנת מריש ועכשיו הדברים ברורים ומזוקקים בצירוף מש"כ לעיל ליישב קושית הקרן אורה וד' יאיר עיניני בתוה"ק, – ומזה יש להעיר בדין שכתב המנ"ח בלקח בית או כרם בקנין דרבנן וקצרתי וראיתי בתה"ק שכתב דלרע"ק משכחת לה בגזל מן הגר ומת הגר ואין לו יורשין ואף דחזרה ממלחמה דוקא כשבונה או נוטע בא"י, כ"כ הצל"ח דמ"ל שיהי' לגר קרקע בא"י וכו' עכת"ד וא"י מה רוצה בזה הלא פשוט מיירי שהגר קנה בית, ולענין חזרה גם לקח מהני אף שחוזר ביובל וא"ל דאתייא כמ"ד דוקא קנין פירות כקה"ג דמי דמשמע דלכ"ע אתיה וגם לר"י דס"ל בגיטין לחד אוקמתא ק"פ לאו כקה"ג דמי עיי"ש (דף מ"ח ע"א) שו"מ במנ"ח הנ"ל שכתב דאפשר בזמן שהיובל נוהג דאינו אלא ק"פ אפשר דאינו חוזר דאינו שלו רק ק"פ וצ"ע עכ"ל ולענ"ד נ"פ דלא תליא בזה, וגם מדאיצטריך תו' למעוטי גזלן שאינה שלו בוודאי וכמו שהארכתי לעיל, – ועיי"ש בסו' המצוה שכ' באם קבל מתנה במעכשו ולאח"ז דגופא מהיום ופירי לאח"ז א"כ כיון דיש לו בית בוודאי חוזר כי הגוף עיקר וביש לו ק"פ כתבנו לעיל דתלוי אם ק"פ כקה"ג דמי כנלע"ד עכ"ל, ויל"ע, – עיין הגהת הרש"ש שהקשה במעקה דריש ג"כ כי תבנה בית חדש וכו' לקח וכו' יע"ש ובתורת הק', והנה אם נדמה לדיני מעקה ועיין ילקוט שם פ' שופטים צ"ל דגם בית שאינו גבוה עשרה טפחים איני חוזר עליו משום דלא נקרא בית, כמו לענין מעקה דמבואר בב"ק נ"א ע"א דלא הוי בכלל בית פחות מי' עיי"ש ברש"י, ולמש"כ בת"ה, עיין גם בזהב שיבה וביגל יעקב שהאריך הרבה בזה דכלל ופרט עיי"ש – שם כאן בהרכבת איסור עיין פרש"י, ועיין בא"ש שהקשה למה לא פריך הגמ' לימא דלא כרי"ה כמו לעיל גבי בית וכן גבי מבריך לא שייך איסור מין בשא"מ עיי"ש ול"ל דסמיך אלעיל דמשני כגון דעביד תשובה, דהלא פריך לקמן גבי אלמנה לכה"ג עיי"ש, וכן הקשה המהרש"א ותירץ דאפשר דמיירי דאיהו לא עביד איסורא כגון דאריסא דידיה הרכיב מבשא"מ וק"ל עכ"ל, וקושיא השניה שהקשה אותה ג"כ הרש"ש ולא ראה בב"ש, ועי"ש מש"כ ומשר"ל דהבריך בשבת ויו"ט ושביעית יע"ש א"נ כלל דאין זה המיעו' ולא חיללו פרט למבריך, דמשמע דהאיסור תלי בהברכה גופא, ולא ע"י איסור אחר, דאף דאפשר דאמת כן היא וכמו גזל כרם שא"ח, אבל בכוונת הברייתא א"א לומר כן ועיין

הגהות הגאון ר"ש מדעסוי ז"ל מש"כ בזה, וזכה לכוון לדברי המאירי שהובא ג"כ בת"ה עי"ש מש"כ בזה ועל תירוץ המהרש"א ג"כ יש לפקפק דהלא מ"מ ע"י איסור הוא בא דאף שאינו נגיע אם היה שליחות או בדין דשלד"ע מ"מ ההרכבה ע"י איסור בא ונעשה בו תועבה ועיין חולין (קט"ו ע"א ובתוס') ומש"כ האחרונים לענין איסור אתרוג המורכב גם א"כ יח לאוקמה האי הרכבת היתר דהיינו ע"י גוי ועיין לבוש אור"ח וברכ"י יור"ד סי' רצ"ה סעי' ב' שוב מצאתי בתוספי הרא"ש ז"ל שכבר הקשה כן וכו' וי"ל דלעיל גבי גזלן פריך שפיר משום דס"ד דלא עשה תשובה לפי שתשובתן מחוסר מעשה שצריך להשיב הגזילה אבל הכא אין תשובה מחוסרת מעשה כי אין צריך לעקור מה שהרכיבאלא הפירות מותרין וכו' ואפשר דהרכבת אילן מותר לקיים ומ' את"ד עיי"ש וצ"ע דזה דלא כהלכה בש"ע סי' רצ"ה ס"ז דאסור לקיים המורכב כלאים והוא בשם הרא"ש הל' כלאים וצע"ג, ועיין פ"ת שם בשם הח"ס ועיין בשו"ת מהר"ם אלשיך ז"ל סי' ק"י ובשו"ת בית אפרים וביד דוד ר"ה שם וביכורי שלמה ועוד המדברים בענין אתרוג המורכב והדברים עתיקים וע"כ קצרתי, ועיין בביאור הגר"א ליו"ד ס' רצ"ד ס"ק מ"ח וכולם לא ראו במאירי ובתוס' הרא"ש כאן עיי"ש שם מ"ש וכו' עיין ט"א ר"ה דף ט' באריכות בסוגיא זו, ועיין מ"ק מה שהעיר בזה, ועיין יד מלאכי אות כ' כללי זוז"ג בשם החזון נחום ועי' ביכורי שלמה, ועי' הגהו' רצ"ח כאן – שם מידי דהוי אעלי מאליהן וכו', י"ל דיש לחלק קצת בין עלו מאליהן דלא קדמו להן מחשבה הפכית, אבל כאן קדם מקודם המחשבה הנגדית דוקא להורות ולסייג וכה"ג חילקו לענין מצ"כ כידוע, או לענין כוונת השחיטה אף דחולין לא בעי כוונה מ"מ כונה הפכית פוסל עיין ראש יוסף לחולין ל"א ובחדושי אאמו"ר זצ"ל לחולין ויש ליישב ולוקמה בכרם של שני שותפין אר"פ זאת אומרת כרם של שני שותפין אין חוזרין עליו וכו' כל חד וחד לא קרינן ביה כרמו ע"כ, עיין פרש"י שפירש דלוקמה כגון שהנטיעה של ראובן ובא שמעון והרכיב בה להיות פירות הרכבה שלו ע"כ וקשה דבכה"ג מאי משני הכא כל חד וחד לא קרינן ביה כרמו, ופרש"י כרמו המיוחד לו שאין לך בה גפן שאין לשנים חלק בה ע"כ, הלא לזה מיוחד הפירות הרכבה לגמרי ולזה האילן ועכצ"ל דבפירו' הרכבה גופא יש לשניהם חלק בה, ועיין כה"ג בב"ק דף צ' ע"א לענין עבד כספו אמר רחמנא כספו המיוחד לו ועיי"ש בפרש"י ותוס' שם, ועיין גיטין מ"ז לענין טבל וחולין מעורבין ולענין ברירה ועיין נדרים דף ע"ד ע"א בחמשה אחין לענין הפרת נדרים, ועיין ירושלמי יבמות ואכמ"ל, והנה משמע מהגמ' דאף בקנה אילן דלא קנה קרקע מ"מ חוזר ממערכי המלחמה, ואף אי ק"פ לאו כקה"ג דמי ודו"ק וצ"ע, ולענין בית של שני שותפין כתב הבאר שבע דדוקא כרם של שנים אין חוזרין, אבל

בבית חוזרין דזיל בתר טעמא וכל חד וחד לא קרינא כרמו ופרש"י ז"ל, אבל גבי בית של שני שותפין לא שייך ביה האי טעמא דמסתמא יש לכל אחד מקום מיוחד להשתמש שם ושפיר קרינן ביה ביתו שוב מצאתי בירושלמי דעות חלוקות בזה עכת"ד ומעתה לפלא על מרן הכ"מ בפ"ז דין ו' ד"ה ומש"כ וכן כרם של שני שותפין דהכריע ג"כ רק בסברא ולא הביא הירושלמי שו"ר בלח"מ שם שהביא הירוש' שמסתמא לזה כיון הב"ש, ועיין במנ"ח הנ"ל ועיין בק"א שהביא הלח"מ ז"ל וכנראה לא היה בידו הב"ש, ומ"מ מזה נראה שאפילו בק"פ ג"כ חוזר עליו ודלא כהמנ"ח הנ"ל שהבאתי בד"ה יעיין ר"ן ריש פ' השותפין לענין ברירה ובבית שאין בו די חלוקה וצ"ע לפי סברת הירושלמי ואכמ"ל ולענין גזל כרם מבואר ברמב"ם דמדמה לדין בית דאם גזל כרם אינו חוזר עליו, ועיין בב"ש שכבר הקשה למה לא חש למעוטי מלא חללו למעט גזל כמו גבי ביה עיי"ש, ועיין בת"ה שהק' דמאי פריך תפ"ל דבעי מהדר משום ילדה ראשונה הא י"ל בגזל ילדה הראשונה וחוזר בשביל הרכבתו הענף וכו' יע"ש, וכן כתב בס' דבר אברהם הנ"ל וז"פ, והנה בדרך אוקמתא רחוקה יש להקשות עוד דהו"ל לאוקמה בהיה הילדה הראשונה עומדת בחו"ל דעל כרם שבחו"ל אינו חוזר עליו כמש"פ הרמב"ם יהי' מאיזה טעם שיהי' עיין מנ"ח תקכ"ו שלא הביא דברי הרמב"ם ועיין קרן אורה בריש שמעתין ד"ה מניין וכו' יעש"ה, עכ"פ זה ירושלמי ערוך דעל כרם שבחו"ל אינו חוזר, ועליהן עשה הרכבה באופן שהנוף נוטה לאר"י וחזר עליו, וכה"ג אשכחן בגיטין נ"ב ע"א מחלוקת אביי ורבא וכולי שמעתין התם, אלא שלטנין הלכה אי הולכין כה"ג אחר הנוף יל"ע הרבה והיטב אשר ביאר בזה בארוכה בספר לפלגות ראובן בהדרן למס' ב"מ ששלח אלי המחבר שם הרחיב הדיבור בזה והביא גם דברי ספר שו"ת בית דוד וכל השייך לזה יעוש"ה ויש ליישב גם קושיתינו מתוך דבריו ואגב נר' לי פשוט דגם על עציץ נקוב אם יש לו כרם מהם שחוזר שגם זה בכלל כרם הוא ובעציץ נקיב נשתנה הרבה דינים גם לענין הנוף עיין ספר הנ"ל ויל"ע:

שם ברש"י ד"ה קלא אית ליה וכו' שאין ערלה נוהגת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם ע"כ כבר עמדו על ד' במ"ש כאן דלית הלכתא להכי וכדתניא בספרא פ"ק נטע יחור מניין ת"ל כל עץ, ובקרן אורה הביא השאלתות ודברי המעוי"ט וד"ח בהל' ערלה, גם דברי בעל המאור ריש כיצד מברכין שכבר הרגיש על רש"י ז"ל יע"ש, ועיין שו"ת ח"ס חיור"ד ס' רפ"ה ושו"ת רעק"ע סי' קע"ו ובס' זכר ישעיהו מהרב השואל שם מה שהצטדק עצמו לפני הגאון ז"ל בזה, ועיין במ"ק כאן שלא ראה בב"ש ובק"א, גם המנ"ח כאן לא ראה כל זה והקשה מדנפשיה כ"ז – בחדו' מה"ק מסתפקנא אם בנה בית בחו"ל דאינו חוזר

מהו אם בנה בהכנ"ס, וכן אם נטע כרם לאתרוג דהיא מצוה לגבוה סלקי מהו דהרי יש מצוה בחינוכם, והנה לענין ספק הראשון, דייקתו מהרמב"ם פ"ז ממלכים דין ה' שכתב הרמב"ם שם אחד הבונה בית לישיבתו משמע לישיבתו דוקא אבל לצרכי הקהל לא כשם שממעטין לענין מפקה ולענין מזוזה עי' יומא ובילקוט שופטי' הנ"ל פרט לבתי כנסיות - ולענין נטע לאתרוג ולמצוה הנה אם נימא דטעמא דחו"ל משום כאין רבעי נוהג בה וכמו שכ' המנ"ח והק"א שרמזתי לעיל, פשיטא דלא שנא, אלא אפי' אי הטעם משוה שאיני מצוה, וא"כ למצוה אפשר דהוי מצוה בחינוך, מ"מ נראה דכל דלמצוה בלא"ה ואפילו באר"יאינו חוזר דומיא דבית בעינן דוקא לישיבתו ולהנאתי, אבל כל דלמצוה דלאו להנות ניתנו אינו חיזר על זה וצ"ע ובירור ועיין בשו"ע סי' רצ"ה סכ"ד הנוטע לצורך מצוה כגון לצורך לולב או אתרוג חייב ועיין בחדושי רעק"א שם בשם המעד"מ על הרא"ש הל' ערלה דאם נוטע לצורך לולב דנוטע לעציו גם הפרי אין בו משום ערלה עיי"ש ולענין בונה בית שחזר ממלחמה, נלע"ד בבונה בירושלם עיר ד' אינו יוצא בצבא כיון שירושלם לא נתחלקה לשבטים ואינו נקרא שלו וכמי דממעטינן לכמה וכמה דברים מטעם זה וככל עשרה דברים שנאמרו בירושלם, עיין ב"ק עירובין יומא מגילה ושם במגילה אמרו דאין משכירין בתים בירוש' מפני שאינו שלהן וראבר"צ אומר אף לא מטות יעש"ה וה"נ אינו שלו להשכירן אך אפשר דכיון דמ"מ הוי שלו לדור בו ועצם חומר הבנין שלו שייך לומר פן וכו' ואיש אחר וכו' וגם שייך בזה עג"נ ודו"ק וע"כ צ"ע לדינא והלכתא למשיחא בב"א - עוד מסתפקנא בחלוף בית בבית אי הוי כמכר לענין זה ולענין אונאה עיין בשו"ת עבודת הגרשוני סי' ק"ה ובקצה"ח ובשו"ת שתי הלחם למהר"מ חגיז ועוד צ"ע לנד"ד:

שם גמ' חורגתא וכו' אסורה להנשא לאחין דמתחזיא כי אחתייהו וכו', עיין תוס' שאנץ כאן וכ"ז מבואר בתוס' יבמות ג"כ שציינו בגהש"ס, וכן במאירי כאן ובשם הלכות גדולות שאסרו יע"ש, וצ"ל נמי דלא תקשי מהא דתמר דאמרה כי לא ימנעני המלך ממך, ולכל הפירושים שבתוס' קדושין כ"א וסנהדרין כ"ב, דנתגדלה בין בנותיו וא"כ אסורה לו מ"מ מפני מראות העין וצ"ל דעדיין לא גזרו וכמו שכתבו שם ביבמות בשם הירושלמי דא"א איסור תורה הא נשא דוד רצפה בת איה עיי"ש משמע דאי מפני מראית העין ניחא וכנ"ל ועי' בשו"ת רעק"א (סצ"ה ד"ה אבל) כה"ג ולענ' האיך נשא דוד את מעכה דמעוברת חבירו היתה - שם מת תופס ד"א לק"ש, עיין בתוס' ב"ק ט"ז ע"ב ד"ה שהושיבו וכו' ולא על קברו ממש אלא ברחוק ד"א דליכא לועג לרש ע"כ ובחדושי שם הארכתי בזה, ועיין במאירי כאן וכן הדין בקבר שהמת בתוכו וכו' עיי"ש, - שם לקט שכחה פאה

שעושין גורן הוקבעו למעשר, ופרש"י שעשאן העני, ועיין ב"ק דף צ"ד ובפרש"י שם ובגליון הש"ס שם במס' ברכות דף מ' חידוש שלא העיר מב"ק שפרש"י שם על בעה"ב וברש"ש שם בב"ק ועיין שו"ת בנין ציון חלק שני ס' קל"ה ועוד יש לדבר מזה וקצרתי, ושם הובא גם דברי הכס"מ בשם ירושל' דוקא עשאה גורן אבל אם עשאה כרי פטור בין בעיר ובין בשדה עיי"ש, ועיין לשון רש"י כאן ועשה מהן כרי ודו"ק:

שם ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה כל שנותיה וכו' עיין פרש"י ויש לעיין דהיכי יעשה עם רבעי שבה דהלא המצו' שיעלה ויאכלם או יפדם, ולדעת הרמב"ן אפשר דהוי מ"ע כמו מע"ש לאוכלו בירושלם עיין מנ"ח מ"ע רמ"ז והא אסורים באכילה משום ערלה עכ"פ מדרבנן, וכן פסקינן ברמב"ן וטוש"ע, ולומר דכיון שאסור בהנאה דרבנן באמת מבטלינן למ"ע דכ"ר ואינו נוהג בה כלל, דוחק גדול הוא כמובן ועיין ביצה ה' וביקש להפקירו לעניים ואפשר לומר בזה קצת עצה עפ"י מאי דאמרינן לקמן לראב"י ילדה פחותה מטפח אינה מקודשת את הזרעים וכו' וכו' ורש"י פירש דכל שאר זרעים הוי רק דרבנן ולכך לא גזרו בה רבנן בפחותה מטפח עיי"ש, וכתב על זה הבאר שבע דאין נראה מדברי הפוסקים והמפרשים ז"ל שלא חלקו בדין זה בין קנבוס לשאר זרעים וא"ל שדין זה בכלל שיעורים שהם הלמ"מ עכ"ל, ולפ"ז א"ל דכמו בדין זה דפחות מטפח כמו שאין חיבת בכלאים הכרם, ה"נ אין בה דין ערלה מדאורייתא בפחות מטפח, אלא כל עיקר החיוב הוא רק מדרבנן ורבנן גזרו בזה שחייבת בערלה לעולם, וכיון שמדאוריי' אין בה דין ערלה ה"ה שאין בה דין רבעי דזה בזה תליא כמבואר בש"ע סי' רצ"ד סי' כ"ג שאין דין רבעי בלא ערלה יע"ש, אכן בת"ה הניח דבריו בצע"ק דא"כ מדוע לא חשב זה בנדה אצל אלה ששיערון טפח עיין שם (דכ"ו) אבל יש כמה קושיות שם דשייר הברייתא וא"כ י"ל תנא ושייר, ועיין דרכי הוראה בקנה המדה פרק ט"ז וי"ז, ועיין ברש"י ותוס' ב"ק כ"ט ע"ב לענין קנין הגבהה, ובר"ן קדושין כ"ו מסיק דבעינן טפח כמו לענין עירובין עי"ש, אך בזה י"ל דבקנינין לא קמיירי אף דהגבהה הוי קנין דאורייתא, והא דמסיק דכולי כרם מקפיד היינו מדרבנן בעלמא וכן לענין ערלה בכולי כרם מדרבנן הוא רק ג' שנים, אבל ראיתי בקרית ספר למרן המבי"ט ז"ל שכתב בפ"י מהל' כלאים על דעת הרמב"ם ז"ל ג"כ כרש"י לחלק בין שאר זרעים, אבל קנבוס ולוף דאסירי מדאורייתא נ' דאפי' ילדה יחידית פחות מטפח מקדש להו ו' טפ' יע"ש:

השמטה לדף מ"ג ע"ב שם כגון דעביד תשובה ויהיב דמי אי הכי הוי ליה ליקח וליהדר וכו' ע"ש ויש להקשות דנוקמיה דלא עשה בה קנין אחר חוץ מהכסף שנתן ומיירי במקים שכותבין את השטר דאז לא קנה בכסף לחוד עיין בחו"מ סי' ק"צ ס"ו ולכן לא הוי לקוח

וגזל תו לא הוי, והכא הרי מיירי שלא חנכו עדיין ולא נשתמש בו ואף אי נשתמש בו מסתפקנא אי זה הוי קנין מה"ת או רק מדרבנן, וא"כ יהי' מזה ראיה לספיקת המנ"ח הנ"ל אם קנין דרבנן מהני להיות חיזר מהמלחמה, אלא דזה גופא עדיין איני מבורר לי אי הא דבמקום שכותבין את השטר אין כסף קונה הוא מדאורייתא או מדרבנן ולכאורה מסתבר דזה מדאורייתא דכל שלא סמכהדעתו הוי סברא מעליא וסברא מדאורייתא כמו שהוכיח במישור מרן המבי"ט בק"ס והועתק אצלי במק"א, אך מלשון הרשב"א קדושין כ"ו שם משמע דהוי מדרבנן ושם גבי שטר מכר דאמר שמואל דלא קנה עד שיתן דמים כתב מפורש לתרץ שם הקושיא דקרא הלא בשטר מקח מיירי עיי"ש דלאו משום דכסף מעכב בקניית שטר דהא אי פרוש פרוש אלא דרבנן הוא דתקין משום דאפשר דלא סמכא דעתיה וקרא דינא ושמואל תקנתא דקם אדעתיה דאינשי עכ"ל אבל לפי תירוץ הא' שם דמיירי קרא במוכר שדהו מפני רעתה מוכח להיפך דהוי דאורי' ודו"ק וא"כ ה"נ להיפך בקנין כסף במקום שכותבין את השטר וכן משמע מדפליגי הראשונים גבי קנין חזקה אי מהני במקום שכותבין עיין רשב"א שם, ש"מ דמדרבנן הוא, דאי סברא דאוריי' הוא מה לי כסף ומה לי חזקה ועדיין צריך עיון שאינני עומד כעת בענין זה, ובזה יש ליישב מה שהקשיתי דהפ"ת שם הביא דעת המהרי"ט דבכסף במקום שכותבין את השטר לא מהני אפילו במוכר שדהו מפני רעתה ול"ד לשטר בלא כסף עיי"ש החילוק.

והבאר יצחק חאור"ח סי' ז' הוכיח משו"ת הרשב"א להיפך דמבואר שם דפשיטא ליה דגם במקום שכותבין שטר קנה בכסף בלא שטר במוכר מפני רעתה עכ"ל ועיי"ש היטב בפנים הבא"י, ומעתה יהי' מכאן ראיה לדעת הבא"י דמוכר מפני רעתה מהני אפילו במקום שכותבין את השטר וא"כ כאן שגזלה אצלו מעיקרא בוודאי אין לך מוכר מפני רעתה גדול מזה ובוודאי גמר ומקנה ליה אפילו בלא שטר וזה ברור ונכון, - עוד יש להקשות דמאי דוחקים לאוקמיה בדיהיב דמי ועל זה קשה לו הא הוי ליה לקוח, הא יש לאוקמה בגזל מעכו"ם ולמ"ד גזל עכו"ם אסור מה"ת ועובר בלאו וכמש"כ הרמב"ם ריש הל' גניבה (ועיין ארעא דרבנן בזה) ובחו"מ סי' שס"א ס"א בש"ך ובחדושי רע"א שם והדבר מבואר, וא"כ הוי עבירה, וכתבו הנתיבות והשעה"מ ז"ל דמ"מ מ"ע דוהשיב אין עליו ואינו מחיוב בהשבה עיין בהשמטות הנתיבות בסיף הספר חלק שני, וא"כ ל"צ למיתב דמי וכי קא פריך מרי"ה יש לשנויי כגון דעבד תשובה ודמי באמת לא יהיב וא"כ לא הוי תו לקוח, ומ"מ לא הוי גם שלו שיוכל למהדר עליו וכדמוכח מהמג"א סי' תרל"ז ואחרונים שם ומכ"ש למ"ד גזל עכו"ם אסור מה"ת, ואפילו למ"ד דמותר מה"ת ג"כ יש

לאוקמה לפמש"כ הכו"פ דבקרקע לכ"ע אסור דיש לו קנין נכסים אפילו באר"י, וכמו שדברתי מזה בספרי אוריין תליתא.

בענין סדמ"א אות ו' ובמילואים והערות שם דף כ"ז ע"ב גם החלפתי בזה מכתבים עם כבוד הרה"ג וכו' ר"מ קליערס מטבריא הי"ו ואכמ"ל, ועכ"פ למ"ד גזל עכו"ם אסור בוודאי קשה ודברי הנתיבות הנ"ל הוא בנדפס סי' שמ"ח ומסביר לה דבישראל גופיה אלו לא הי' כתוב עשה דוהשיב את הגזילה הוי אמרינן אף דעבר אלאו דלא תגנובו מ"מ איסורא דעבד עבד ובהשבה איני חייב וכו' א"כ השבה מניין הא בהאי קרא לא כתיב עשה דהשבה ואינו אלא מדרבנן משום ק"ה ואי קשיא נהי דאינו חייב בהשבה מ"מ הא לאו דידיה הוא דהא לא קנה אותו ואמאי מקודשת וכו' יע"ש מה שתירץ, אבל לענין דידן הכי הוא דאינו חייב בהשבה ומ"מ לאו דידיה הוא שיחזור עלה ממלחמה ולא יקשה עוד הא הוי לקוח וצ"ע. – אח"ז חפשתי במנ"ח מ' של"ו דיני מקח וממכר שכתב לד"פ דזה ג"כ מה"ת דבקנין צ"ל דוקא סמיכת דעת שניהם וכו' ובמקום דלא סמכו דעת שניהם ל"מ הקנין מה"ת כמו שמצינו גבי קדושי אשה לא סמכה דעתה ה"נ וז"פ, עכ"ל אבל לא עיין בחדושי הרשב"א הנ"ל שהבאתי, וראיתי בקרית ספר למרן המבי"ט בפ"א ממכירה דמשמע ג"כ מדעתו והבטתו הרחבה דמדאורייתא הוא שכ' דזה הוי ככל תנאי שבממון שקיים וכן כתב לענין שטר דאסמוכה מקרא והיינו במוכר שדהו מפני רעתה וכו' אבל בשאר קרקעות עד שיתן דמים דלא ס"ד דמוכר לגמור עד שיקבל דמים וסברא היא דילפותא לא הויא אלא למוכר שדהו מפני רעתה את"ד ומקורו הוא כדברי הרשב"א הנ"ל בתירוץ הראשון, וכן מסיים בסו"ד דיראה דמדאורייתא קני בחזקה אפילו שלא נתן דמים ע"כ משמע דבשטר מדאורייתא לא קני ונתברר קצת דין זה ואחר כמה זמן אתי לידי בשאלה ספר קונטרס קטן מכונה בשם שו"ת פרי עץ הדר קובץ תשובות גאוני הדור בדבר אתרוגים מקורפו ומצאתי שם תשובה אחת להגאון המפורסם רש"נ עלינבערג ז"ל שמה מפלפל עם דברי המהר"מ אלשוך ז"ל והבית אפרים ז"ל ומיישב בזה על נכון הרבה דברים בש"ס הכא בענין הרכבת היתר והרכבת איסור ובקושית המהרש"א ועפ"י דברי הר"ן בטעמא דמילתא דילדה שסיבכה בזקנה דשרינן דבטלה ומיישב דזה קושית המהרש"א בשמעתין עיי"ש דברים נכונים ולא ראה זה המנחת ק', ושוב הביא ראיה לסברא זו דבעינן אתרוג המיוחד לאתרוג לבד ולא שיהי' בו ערבוב טעמים אחרים מהא דפריך בגמרא והא בעי למהדר משום ילדה קמייתא, ומאי פריך די"ל דהראשונה היה ע"י גזל וכדאמר שם (וכמו שהבאתי קושיא זו כבר בשם אחרוני זמנינו) ושוב הביא הקושיא בשם בית אפרים סי' נ"ז יע"ש, מה שרצה ליישב ומדחה אותה ולבסו"ד כתב ליישב

דנהי דילדה בילדה אינה בטלה, מ"מ אינו חוזר ממלחמה עליה מחמת ילדה השניה שהרכיב דמעורב בה כח ילדה ראשונה אשר גזל ומעורב בה שני כוחות כח א' מילדה ראשונה שאיני חוזר בשבילה והתירה אמרה דאינו חוזר רק מחמת כרמו המיוחד לו ולא כשמעורב בה כח ילדה שניה אף דאינו בטלה מ"מ שני כוחות מעורבבים בה וכו' וה"נ כתיב כרמו אמרינן דא"ח רק בכרמו המיוחד לו את"ד, (וקצ"ע על תירץ זה דקודם דהגמ' ידע מחידוש זה דבעינן כרם המיוחד לו וכרם של שני שותפים נמי חוזר, הו"ל לאוקמיה בכה"ג וי"ל בזה) ועדיין אינו מובן לי עוד לחלק בין זה למה דאוקים בגמרא דנטע להך קמייתא לסייג ולקורות, וכן במבריך אילן בירק, דעכ"פ גם השתא כח אחר מעירב בה בילדה שזה כח של פטור ואין כאן כרמו המיוחד לו בחיוב, ומצוה לעיין בזה שם ולהתבונן בדבריו ובתירוצי סוגיא הכא וא"א לי להעמיק כעת), עוד מיישב שם עפ"י דברי הש"ך ביור"ד דהרכבה ע"י עכו"ם מותר מיושב קושית המהרש"א דהקשה בסוטה דמוקי בהרכבת איסור להכי אינו חוזר ואמאי הא צריך לחזור מחמת עבירה והוצרך לדחוק דמיירי דאריס הרכיב ולפי דברי הש"ך בלא"ה לק"מ דמצי איירי דהרכיב ע"י נכרי את"ד (גם בזה כוונתי ת"ל להערה זו עיין לעיל) ושוב כתב דמידי עיונו בסוגיא זו בהא דאמרינן ולא חנכו פרט לגזלן ופריך לימא דלא כרי"ה וכו' וקשה לסברת היראים דאף דגזל עכו"ם מותר מ"מ לא מקרי שלכם עי"ש וא"כ לימא דהתורה מיעטה דכתיב ולא חנכו היינו דגזל מנכרי דאין עבירה בידו דגזל עכו"ם מותר, ומ"מ אינו חיזר דלאו ביתו שלו מקרי, ודוחק לימר דהש"ס בעי לאוקמה ככ"ע אף למ"ד גזל עכו"ם אסיר וצ"ע לכאורה את"ד ות"ל כבר אני זכיתי בה ג"כ לדעתו הגדולה, אלא שאני הקשתי גם למ"ד גזל עכו"ם אסור, וכלאחר יד רמזתי דלמ"ד גזל עכו"ם מותר לק"מ, דמנלן דבעינן שלו גבי בית ובפרט למ"ד דבית של שותפין ג"כ חוזר ובעי' רק שיה' שלו ובידו לאשתמושי בגווה, ועי' לעיל חקירתי בבונה בית בירושלם ויש להאריך בזה אי"ה, גם אני מסתפק כעת בהא דכתב המג"א דא"י בגזל אתרוג מנכרי דלא מק' שלכם, אם הוא מדאורייתא, או רק דרבנן אסרו בזה לומר דלא הוי שלכם אף שהוא היתר גמיר מדאוריי' מ"מ אמרו דלענין דברים שבעינן שלכם א"י לצאת בו, ולפי סברא זו א"ש הכא דקאי אדאורייתא, אכן חקירת סברא זו נוגעת בכמה פלפולי אחרונים שיפלו עפ"י זה ואכמ"ל בזה, וכשאפנה אשנה פרק זה אי"ה, ועיי"ש עוד בקינטרס הנ"ל תשובת הגאון רצ"ח ז"ל ובמה שנוגע לשמעתין דהרכבה, ואין לי הזמן להרכיב פלפולים כעת, – ועיין שם עוד בתשו' הגאון ר' נתן שטערין אבד"ק ראווא עייש"ה ולפ"ד מיושב ההערה שלי הנ"ל מאילן בירק, דירק אינו עושה פעולה בגוף הפרי וכו' עייש"ה, ועיין תוספת הרא"ש לפרק משוח מלחמה

שנעלם ג"כ מעיני האחרונים, ובס' ביכורי שלמה רזעכטא האריך בזה בספרו סי' כ"ה כ"ו והשתטח לארכה ולרחבה בכל מה שיש להעיר בזה ומצטער שם על שאין בידו קונטרס הנ"ל עיי"ש, ושוב השגתי ג"כ בשאלה את הספר נחלת יעקב למרן הנתיבות ז"ל אשר שם ישנו תשובה לנכדו הגאון בעל שו"ת חסד לאברהם תאומים ז"ל שהזכירו אותו האחרוני' ומרמזו לעיל בעל כ"נ שהאריך הרבה בשמעתין וכמה הערו' שהבאתי כתיב שם ההערה דלוקמא בילדה גזולה, וכן בילדה של איסורי הנאה, שאני היה מחשב בזה תמיד ההיך הדין יע"ש שיש הרבה לפלפל ולהעיר על דבריו ז"ל אלא שאין המקום גורם, ובסוף התשובה מביא קושית הגאון ר' שמחה נתן מלעמבערג דלוקמה בגזל עכום, ולמ"ד גזל עכו"ם מותר ומ"מ ל"ח לכם ול"ב לחזור, והשיב דלק"מ דלכאורה למ"ל קרא למעוטי גזלן אי כשלא נתיאשו הבעלים וכו' א"כ הואיל וקרקע א"נ וברשות בעלים קאי איך ס"ד דבעי למהדר משום בית חבירו אלא ע"כ דמיירי לאחר יאוש וכו' יע"ש (וי"ל על דבריו ובפרט לא ראה בע"ז דברי הנתיבות הל' גזילה) ומהשתא ל"ל למ"ד דמתיר גזל עכו"ם הואיל ובהיתרא אתא לידי' פשיטא דיאוש לחודא קני וחשיב לכם ואמאי מעטיה קרא וקודם יאוש ל"ב קרא למעיטי הואיל וברשות בעלים קאי דקרקע א"נ ועיין חדושי הרשב"א הובא בחדו' מהרמב"ח דגם בגזל עכו"ם קרקע אינה נגזלת ושוב מתרץ לה עפ"י דברי המג"א סי' תרל"ז (וכמו שהזכרתי בשם הד"א) ועי"ש באורך עוד ישוב א' על דרך תירוץ הראשון ודיש יאוש בקרקע מטעם הפקר כ"כ הפנ"י לסוכה וא"כ בגזל עכו"ם למ"ד גזל עכו"ם מותר פשיטא דאינו ברשותו להפקיר הואיל וישראל שרי לקחת מידו ול"מ ביה תורת הפקר כלל וכו' את"ד הנה בענין זה כבר הערותי ת"ל זה חמש שנים אי עכו"ם יכול להפקיר למ"ד גזל עכו"ם מותר והוכחתי מירושלמי פאה ועוד הרבה מקומות מש"ס דילן דעכו"ם יכול להפקיר נכסיו והוא דהלא מבואר במשנה ערוכה דפיאה פ"ד הלקט והשכחה והפאה של נכרי חייב במעשר אלא א"כ הפקיר ע"כ והובא זה בגיטין ד' מ"ז ובס"ד דהשדה של עכו"ם וליקטנהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב, עיי"ש ולא הקשה שם מטעם זה דא"א לו להפקיר למ"ד גזל עכו"ם מותר, ודוחק לומר דסוגיא שם אזלה דוקא למ"ד גזל עכו"ם אסור ואליביה קאי מתניתין והירושלמי פאה הוא שם על המשנה פ"ד הל' ו' ר"י ר"ח בשם ר"י כמ"ד יש קנין לגוי בא"י לפוטרו מן המעשר, ברם כמ"ד אין קנין וכו' אפי' הפקרו חייב וכו' שאל ר"א ואין לו קנין נכסים וכו' עיי"ש ובפירוש המפרשים ובריד"ז ותוס' הרי"ד ז"ל ואכמ"ל בזה, רק נתתי שמחה בלבי כי מצאתי לי רב בסברא זו שרצותי לאמיר דלמ"ד גזל עכו"ם מותר אין בכוחו להפקיר נכסיו ואם הפקיר אין לו דין הפקר וקצרתי:

דף מ"ד ע"א לא לקח ולא לקחה פרט לאלמנה לכ"ג וכו' דאי כר"י הגלילי הא אמר וכו' מעבירות שבידו וכו' ע"כ בהגהות פורת יוסף הקשה כאן דהא יש לומר כגון שקידש ראובן חוץ משמעין ובא שמעון וקדשה סתסוהוא כה"ג ואח"כ מת ראובן ונעשית אלמנה כדקאמרינן בקדושין ובגיטין מבואר המגרש לאשתו ואמר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני יע"ש בע"ב באבעי דר"א בקדושין מהו ובד' פ"ג וכו' עכ"ל א ולענ"ד נראה ליישב דאין דין זה עדיין ברור לומר דאסור הכה"ג שיב לקחתה, דלכאו' יש לדון כמו דאמרינן ביבמות (ס"א ע"א) מנין שאם אירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג שיכניס ת"ל יקח אשה וכו' יע"ש וא"כ ה"נ כיון שבעת הקדושין היתה בהיתר שלא היתה כלל אלמנה אם אף אח"כ נעשית אלמנה מותר לכונסה, דמה לי אם קדם האיסור של אלמנה, ואח"כ נעשה כה"ג שהוא האיסור, או אם נעשה כה"ג ובשעה שקידשה הוה בהיתר גמור ואח"כ נעשית אלמנה שהוא גוף האיסו' ואף אם עדיין יש לפקפק בזה והדבר שקול, מ"מ ספיקא מיהא הוה, והקושיא הזאת יכריח ד"ז והסכים לסברתי לדינא הגאון האדיר מוהרי"י דיסקין שליט"א ואמר קלוס מאד, – (בס' תורת הק' בד"ה לימא וכו' כתב שלא בדקדוק דאמר דלרע"ק וודאי לא אתי ברייתי' דאליביה ל"צ ולא לקחה למעט אצל כ"ג כיון דלאפוקי קיימא כקושית הק"א עכ"ל, ולא דק דלרע"ק בלא"ה אין קדושין תופסין בח"ל כלל ובלא"ה אינה אשתו כלל, אם לא בחלוצה דרבנן וכדומה וז"פ) כאן ראיתי בהגהת הרש"ש שעמד על זה דנקט התנא רבותא דמת במלחמה ולא למעלה גבי יורש ואולי דהכא אשמעינן אף דא"ר להתיבם עד אחר ג' חדשי' עכ"ל, א"כ לפ"ד גם בנשא מעוברת חבירו חזר משום דראוי לאחר זמן, וחפשתי במנ"ח בזה ומצאתי שגם הוא ז"ל דעתו לפסוק כן וז"ל ואם נשא תוך ג"ח של הבחנה או מו"מ חבירו עיין באהע"ז סי' י"ג ובר"מ הל' סוטה ותלמוד לכאן עכ"ל וא"כ דעתו שחוזר, ושוב בע"ב שם כתב דאף שאינה עתה ראוי' לנשואין מ"מ חוזר, דהתו' לא חילקה בזה רק באינו ראוי כלל כגון אלמנה לכה"ג וכדומה וז"פ וכבר רמזתי לך לעיל בדין מינקת חבירו עכ"ל ובאמת רמז לעיל להיפך ומש"כ עוד הרש"ש דאשמעינן אע"ג דאין האשה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה ובע"א בעאי היא בר"פ האשה שלום אפ"ה חוזר על פיהם וכו' אבל אין האחין נכנסין לנחלה ע"פ את"ד, ג"כ א"ל דהלא ידוע מש"כ הרמב"ן דכולם צריכים עדים לברר שיוחזר על פיהם וא"כ בוודאי אינו חוזר על פיהם, ודבר זה דמי לנחלה וקצרתי ובלא"ה אין מקום לד' שם וחלוצה לכ"ה, הנה זה דאתיא כרי"ה פשוט הוא דס"ל אפילו על עבירות שמדרבנן חוזר כדלקמן ע"ב, ומה שכתב התוסיו"ט במשנה על זה דלכאורה יהי' חוזר שהרי מד"ס הוא וכו' צ"ל משים כדי דנימא דאתיא אפילו כרי"ה

דס"ל לקמן במשנה דעל עבירה דרבנן חוזר וכאן שאני דממעט לה מקרא יע"ש ומש"כ התוס' יו"ט דנר' דס"ל דאינו חוזר מד"ס דהא במלחמת הרשות היא כדתנן בסוף פרקין עכ"ל, ל"ז להבין לכאורה כוונתו העמוקה, דאדרבה במלחמת הרשות בוודאי צריך לחזור ולא לצאת למלחמה, ועוד איך נוכל לומר שחכז"ל יחייבוהו שאינו חוזר ויצא למלחמה שהיא סכנת נפשות וגדולה מזה כתב המנ"ח דבכל ספק קדו' חיזר כי אין אנחנו יכולים לכוף אותו כי ס"נ לקולא ומי יכיל לכוף אותו ואף אם נאמר דהוא רשות לחזור יכיל ג"כ לחזור מס' כנ"ל עכ"ל, וא"כ איך מד"ס אינו חוזר וצ"ע ועי' ברש"ש מש"כ עוד וכ"כ המנ"ח שם הרבה פעמים:

שם מש"ה אינו לוקה עד שיבעול ע"כ הנה לשין זה לכאורה מיותר ובמימרה דרבא בקדושין שם ליתא, ואולי להורות דאיני לוקה אבל איסור לאו יש, וא"כ אדרבה קשה דלרי"ה אפילו בעבירה דרבנן חיזר וכבר העיר בזה בתוס' רעק"א כאן במשניות, וקדם אותו בזה בשעה"מ הל' מעילה בזה עיי"ש באריכות, ועוד הקשה שם בשעה"מ דמאי פריך דילמא דלא כריה"ג דהא י"ל בשקידשה ע"י שליח ואשלד"ע וקדושין מיהא חלים ובפרט אם קידשה ע"י שליח כהן וכו' אלא שי"ל דאע"ג דאשלד"ע ולא מחייב שולחו הייני דווקא לענין מלקות אבל איסורא מיהא איכא וכמש"כ הט"ז יור"ד סי' ק"ס את"ד, ויש לצרף השני דברים בהדדי דבקדושין לחוד וע"י שליח ליכא אפילו איסורא אליבא דכ"ע כיון דאיהו לא עביד הקדושין, ב"ה לכ"ע לא עביד איסורא בקדושין לחוד ויל"ע, וכבר הלכו בענין זה נמושית ואכמ"ל ובקרן אורה ג"כ לא ראה כ"ז ועיין גם מש"כ בזה בח"ס חא"ע סי' ק"נ עייש"ה, ובשו"ת בי"צ חאור"ח סי' מ"ג ויש לפקפק ע"ד – פעמים בשבוע עיין פרש"י, ובמאירי כתב פעמים בשבוע כלומר שאין הלבנים מתחברים בסיד או בטיט וצריכים לחדשם תמיד ואין זה בית דירה ושבוע פירשו שבוע ממש, ויש מפרשים שמיטה וכו' והוא שאמרו בתלמיד המערב שכה"ג היה מתפלל וכו' שלא יעשו בתיהם קבריהם, (עיין בתוס' ראשין לציון למשניות שכמדומה נעלם ממנו זה) ולא נראה כן וכו' עכ"ל המאירי, שם יכול בצבא הוא דלא יצא וכו' לעבור עליו בשני לאוין, וצ"ע דמנ"ל הא דילמא אי הוי כתב לא יצא לחוד הו"א דא"צ לצאת וכדאמר בזבחים ס"ו ע"א גבי לא יבדיל וידוע קושית מהר"א ברודא גבי ק"פ כה"ג ועיין שעה"מ פ"י מהל' ק"פ כה"ג ובהגהות מלא הרועים שם ולכך צריך ולא יעבור עליו ללאו ויל"ע ועיין מש"כ לעיל בדף ס"ו בשם המנ"ח גבי לא יתן שמן ולבונה ומש"כ שם כה"ג ואכמ"ל – שם ואח"כ ישא אשה, עיין מהרש"א שכ' שמי שיש לו וכו' עיי"ש, ועיין מש"כ בהגהת הגריעב"ץ ז"ל ולא ראה במהרש"א ועיין קרן אורה מה שהעיר מהתוספתא דלכאורה לא כן משמע

עיי"ש, ועיין מאמר גדול בזה באחת מחוברת הפלס שנת תרס"א להשיב חורפי ד' - הוא הנני"ס י"ש - דבר, ושם מבואר גם דברי הרמב"ם בהל' דעות, ולדעתי היה אפשר ג"כ לימר דקאיעל אשה שנ"ה ומשום מצות דלערב וכדומה, שם יצא מחזיר גרושתי, ע"כ בחדושי מה"ק שכתבתי בשנת תרס"ט כתבתי בזה"ל צ"ע אי גם כאן שייך לחלק בין מן האירוסין ובין מן הנשואין וכמו לענין נשואין בחוה"מ עיין מס' מו"ק י"ד ע"ב – וידעתי שיש לחלק דשם לענין נשואין הטעם משום שמחה מ"מ צ"ע, ע"כ והנה כבר הארכתי בזה לעיל מה שמצאתי במנ"ח שכבר עמד בחקירה זו, ומש"כ בזה עיי"ש ועיין בקרן אורה כאן ד"ה אין לי יע"ש ומשמע מדבריו דאפי' מח"ג מן האירוסין ממעטי יע"ש ובקרית ספר אשר לכדה מרן המבי"ט זצ"ל מצאתי שכ' בפ"ז מהל' מלכים בזה"ל ומחזיר גרושתו לא קרינא ביה ארס אשה דהא היתה אשתו „נשואה" מעיקרא וילפינן נמי מאשה חדשה עכ"ל משמע דוקא „בנשואה" ולא מן האירוסין וצ"ע בדין זה ועיין גם בספר יגל יעקב מה שהעיר על המהרי"ט סי' ס"ד ממק"א עיי"ש אבל יש לי להביא ראיה בע"ה דמח"ג מן האירוסין אינו בכלל מח"ג, דבפסיקתא זוטרתי פ' שופטים תניא ולא לקחה אשה הראויה לו פרט למחזיר גרושתו משנשאת ואלמנה לכה"ג וכו' עיי"ש והשתא א"א דאפילו מח"ג מן האירוסין נמי אינו חוזר א"כ למה צריך למעוטי מח"ג משנשאת משום איסור ואינה ר"ל, ת"ל דאפילו לא נשאת נמי אינו חוזר משום שהיא כבר גרושתו של עצמו, א"ו דמן האירוסין חוזר עליה א"כ מיירי בפסיקתא במח"ג מן האירוסין ולולי דנישאת הי' חוזר ככל ארש אשה דעלמא, אבל כיון שכבר נישאת אסורה עליו ואינו חוזר כמו אלמנה לכה"ג, והיא ראיה נצחית בעז"ה, ועיין יבמות י"א ע"ב ובשו"ת ברית יעקב חאהע"ז כמדומה שמדבר בדין מח"ג מן האירוסין שלו עיי"ש (אח"כ הטרחתי והשגתי הספר הנ"ל וראיתי שכן הוא שם סי' ה' שחכם אחד השואל טעה בזה והמחבר הביא ראיה מתלמוד ערוך בגיטין (דפ"ט) ומספרי פ' תצא דגם מן האירוסין לאירוסין וכך פסק להדיא הלבוש דאין חילוק בין קדושין לנשואין עיי"ש) ובזה יש לפלפל מאי דבש"ס דילן השמיט הא דמח"ג משנשאת משום דס"ל אף מן האירוסין נמי אינו חוזר, א"כ בלא"ה אינו חיזר, ולמ"ל למעוטי משום שנשאת לאחר, אבל הברייתא שבפסיקתא ס"ל דמן האירוסין חוזר, ורק משום איסור אינו חיזר, וז"פ, ובאמת הכי איתא בספרי ולא לקחה אשה הראוי' לו פרט למחזיר גרושתו ואלמנה לכ"ג, וכו' עיי"ש אלא משום שראיתי בשירי קרבן בירושלמי פרק זה שהביא ספרי זה וכתב דנראה דט"ס הוא וצ"ל חדשה פרט למחזיר גרושתו ולא לקחה באשה הראוי' לו פרט לאלמנה לכ"ג וכו' עכ"ל וע"כ לא הבאתי מספרי אבל עכשו התבוננתי שבמחכ"ת הקרבן העדה לא הבין יפה

כוונת הספרי והוא כמו שמפורש בפסיקתא דהיינו מחזיר גרושתו משנשאת דהוי איסור וכמו אלמנה לכה"ג, וכן ראיתי שוב ב„הכתב והקבלה" שם שהביא ספרי זה וביארו דממעט גרושתו מטעם שא"ר לי והיינו בשהיתה נשאת לאחר החזירה עכ"ל וכיוון יפה כמו שמבואר בפסיקתא – ועיין במאירי בד"ה דף מ"ג וכו' כתב ואין ס' שכל שאתה קורא בנין בית ונטיעת כרם ואירוס אשה למעלה באותם שחוזרים ומספקים אתה קורא אותן כאן בית וכרם ואשת וא"כ מחזיר גרושתו אינו בכלל זה עכ"ל, ותמוהין דב' ז"ל דהא בהדיא ממעטינן הכא גבי לא יצא בצבא מחדשה מחזי"ג והכי איתא בספרי ובילקוט ואדרבה התם מהכא ילפי' ואפשר דכונתו למעט גם מח"ג מן האירוסין דמחדשה ליכא למעוטי אלא שם מארס אשה ממעטינן וכמו גבי נפל ביתו דממעטינן מאשר בנה וה"נ מאשר ארס משמע פעם ראשונה ולא שניה וכמש"כ לע"ל ועדיין דבריו צריכין להארה – שם לא יצא לצבא וכו' נקי יהי' לביתו שנר אחת יש לעיין בשנה מעוברת מהו אי כמו בכה"ת וכן בשנת היובל יש לספק מאימתי מונין ואי בעינן כאן מעל"ע, או לא עי' מל"מ הל' אישות ולשון הרמב"ם פ"ז ממלכים דין י' דאין יוצאין עד „תם" שנה עכ"ל הרמב"ם שם בדין י"ב העתיק מהירו' דאם בנה בית והשכירו לאחרים והקדים לו שכר הרי זה כמו שחנכו, נתן לו שכרו לאחר י"ב חודש הרי הוא כחו שלא חנכו עד עתה עכ"ל ועיין בלח"מ שביאר שאפי' עבר כבר שנה מ"מ כיוון שהשכר לא קיבל אלא לאחר י"ב חודש לא חשבינן החנוכה אלא מעת קבלת השכר ולא מעת השכירות עכ"ל, יש להעיר דמזה יש קצת דוגמא למש"כ התוס' כתוב' (ס"ט ע"א) ד"ה מעמלא דביתי וכו' וי"ל דמיירי שהשכירו הבית לשנה ועמד בו השוכר חצי שנה ואע"ג דכבר נתחייב על מה שעמד בבית גובה ולא חשיב מטלטלי דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף עכ"ל, – ולענין חתן אי מותר לצאת לסחורה, עיין רדב"ז ח"ר סי' רל"ח, ובמנ"ח מ' תקפ"ב תמה בזה על החינוך ולא ראה ברדב"ז שכבר קדמי ועיי"ש ובפ"ת אהע"ז סי' ס"ד ס"ק ב' בשם הבינת אדם והחתם סופר יע"ש ואכמ"ל:

בק"א מפרש הא דאיתא בירושלמי לענין חנוך בית אם היו בתוכו חפצים את שדרכו ליבטל עליה כו' דהכוונה דהיינו שדרכן ליבטל אצל הבית הוי כמו שחנכו כיון שהעמיד בה חפצים הצריכין לבית ואם לאו דהוי חפצים עתיד ליטלן הוי כמו שלא חנכו ע"כ, וכה"ג אמרינן בעירובין פ"ה ע"ב לענין איסור דירה עליו עיי"ש, הנה מבואר עוד בספרי ובילקוט רי"ה אומר הירא ורב הלבב שהוא בן ארבעים שנה ע"כ ופי' בז"ר דממ' שנה כבר הוא קרוב להיות רך הלבב דאף רי"ה מודה דרך הלבב חוזר ע"ש ובמלבי"ם שם על הספרי דאיכא דגרסי בן סמך ופירש דר"ע לשיטתיה ורי"ה כחכמים וכן הוא בספרי

הטבעיים דממ' שנה מתגבר, המרה לבנה וממנה נולד רכות הלב, והגיד ליהגאון וכו' מוהרי"י דיסקין שליט"א שבספר עמודי אש בקונט' מקל חובלים הביא בשם הנתינה לגר שכ' בשם חכם א' דתיב' שנה הוא ט"ס בספרי וצ"ל בן מ' פי' שעבר עביר' שחייב עליו מ' וע"ז השיג בנתינה לגר דהא גם בעבר על עבירה דרבנן חוזר מעורכי מלחמה לרי"ה יע"ש והמחבר עמודי אש אמר דא"ש דגם בעבר על עבירה דרבנן נכלל בכלל בן מ' שחייב מ' מכת מרדות ואתי לאפוקי עבירה קלה שאינו חייב עליה מ"מ בזה אינו חוזר וכעין מש"כ הרא"ש בהלק"ט דבברך ברכה שא"צ שהיא עבירה קלה אינו חוזר עי"ש ע"כ אבל יש להעיר ע"ד דמסופקנו אם על שח בין תפל' לתפל' לכל הפירושי' חיי' מכת מרדות, ועיין בסמ"ג מביא ספרי זה במ"ע ק"כ בזה"ל ובספרי תניא ר"י הגלילי אומר הירא זה בן ארבעים שנה פי' תש כח, ושני תנאים הם אליבא דרי"ה עכ"ל ולא ידעתי מדוע לא אמר דתרתי ש"מ וקצרתי ועוד דהלא כתב מפורש לעיל דר"י הגלילי מודה לר"ע רק שמוסיף שאם שמע קול קרנות וכו' שהכל מודים שהוא חוזר וא"כ ה"נ אי בן ארבעי' תש כח וירא מפני המלחמה גם ר"י מודה וצ"ע, ועיין לח"מ פ"ז ממלכים דין ט"ו במה שהזכיר דברי הסמ"ג אלו שרי"ה מודה לר"ע עי"ש ודו"ק ואגב ראיתי שם בהגהות מיימוני שהביא דברי ספר המצו' אלו בזה"ל ובספרי תניא רי"ה או' הירא בן מ' שנה פי' תשכח ותרי תנאי אליבה ס"ה עכ"ל ולולי שראיתי בפנים לא היתי מבין מש"כ פי' „תשכח" ובאמת הוא טעות הדפוס בדפוס ברלין והם שני שני תבות מפורדים ופירשו תש כח וז"פ והכי איתא הוא בדפוס ברדיטשוב.

– עוד כתוב שם בילקוט ולא ימס את לבב אחיו מלמד שאם היה אחד מהם מתירא מן העבירות שבידו כולן חוזרין ובאים עכ"ל ופי' בז"ר אם הוא נשאר במלחמה ע"כ ולע"ד הוא ע"ד התראה שהסוף יהי' שאינם מצליחים וכולם חוזרים ובאי' ואין להאריך: שם לעבור עליו בב' לאווין, עיין במנ"ח מ' תקפ"ב שכ' מפורש דאין מלקות בלאוין הללו כי אין מוזכר בר"מ ובהרב המחבר מלקות וכן לא נחשב בהר"מ וכו' וצ"ע למה אם שר הצבא הוציא אותו למלחמה או שאר דברים אם עושה מעשה למה לא ילקה עכ"ל, ועיין מש"כ כאן בתורת הק' שהעיר ג"כ בזה עיי"ש ועכ"פ מבואר בראשונים דאינו לוקה וא"כ צ"ע מאי דקאמר לעבור עליו בב' לאווין לפי מאי דכלל התוס' ב"מ ס"ב ע"א ד"ה לעבור וכו' דכל שאינו לקי לא מוקמינן בב' לאוין, ומכאן ראיה למה שראיתי ביד מלאכי שהאריך הרבה בזה לסתור דעתו המבואר מתוס' הנ"ל כלל ה וכתב לפרש בדרך אחר ולפ"ז לק"מ מכאן ואדרבה ראי' לדבריו, עיין שם בריש כללי הלמד שבכללי הגמרא סי' שמ"ז שהוכיח כן עוד מאיזהו מקומות אלא שראיתי שם שכתב שגיאה עצומה במחכ"ק

ז"ל שכתב אם בא במזיד על דודתו אינו לוקה מצד שהוא חייב מיתה או כרת, עיי"ש, דנעלם ממני משנה ערוכה במכות דחייב מלקו' על אשת אחי אביו עיי"ש בריש אלו הן הלוקין ושם ביבמות (ד"ז ע"א) ג"כ מיירי באשת א"א - ומה שמשמע מדברי ת"ה כאן דלדעת החינוך מהני מחילתה לצאת גם למלחמה עיי"ש זה דבר שאי אפשר דא"כ יהני מחילת עצמו לביתו ולכרמו א"ו דלא מהני והחינוך לא כתב זה אלא לצאת לסחורה וכדומה כמו שמבואר בדבריו ועיין היטב מנ"ח שם, ואפי' מרצונו עובר ג"כ בלאווים ופ' ועיי"ש במנ"ח שנתקשה בזה ולא ראה מאורות בימיו שכן מבואר הרבה פעמים בהמאירי כאן דאין ברשותי שלא לחזור ולצאת ממקומו עיי"ש, ומש"כ בת"ה דאי מהני מחילתה ל"ש מלקות דהוי ה"ס דכל שעה ספק שמא תמחול ע"כ, גם זה ליתא כמו שמבואר באחרונים לענין מחילת בסו"מ דבזה לא שייך ה"ס, ועיין בשו"ת הרדב"ז חלק שני ואכמ"ל, ובנחלת יהושע ועוד, ומה שרמזתי לעיל בחידושי דף קי"ד ע"א וקצרתי - שם לימא דלא כרי"ה דאי כרי"ה וכו' המתירא מעבירות שבידו וכו' ע"כ, בבאר יצחק אלחנן סי' ג' הק' שם דלוקמה כאן דמיירי בלא הכיר בה דהיה שוגג וליכא עבירה ותירץ דגם בשוגג חשיב עביר' וכמש"כ התו' ביבמות דנ"ח גבי סוטה דבעינן וניקה מעון וכו' עיי"ש, וה"נ גבי לחזור מעורכי המלחמה עכ"ל, ויש לחלק הרבה בין כאן להא דסוט', וכשם שיש חילו' בין עשיית התשו' כמו שהארכתי לעיל בחדושי שם בשם המשל"מ, ואפשר להסביר ולומר דבשוגג עכ"פ עבירה דרבנן הוי ועל עבירה דרבנן נמי חוזר לרי"ה ובזה מדויק מאי דפריך כאן לימא דלא כרי"ה ומדוע לא אמר דלא כרי"ה ור' יוסי דהוא נמי הכי ס"ל בכל הני כדבמשנה דלקמן, אלא דלפי מה שבארנו א"ש דלר"י בשוגג דלא הוי אלא מדרבנן איני חוזר, משא"כ כרי"ה וע"כ פריך דוקא דלא כרי"ה, שו"ר שהדיוק הנ"ל מדייק הגאון המחבר בעצמו לקמן בסוף ענף ב' עיי"ש לענין טעה בד"מ ועשה מצוה עיי"ש, ובזה מדחה הבא"י מה שרצה להוכיח מזה ראי' כהג' מהרי"ל בטלן זצ"ל דבלא הכיר בה אין קדו' תופסי' משו' דהוי מק"ט עי"ש, ועי' בתשו' מהרי"ל בטלן ז"ל בד"ז, אכן תירוצו צ"ע וכנ"ל, וכן ראיתי עכשו בת"ה שהביאו והשיג עליו כנ"ל, ועי' במרדכי שהביא הב"ש ובלא"ה דב"ז קשה לאומרו דא"כ אין אדם יוצא בצבא דאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא בשוגג, אשר אין ידוע לו כלל שישיב עליו.

ובפרט לרי"ה דאפילו בדרבנן חוזר אלא דבזה י"ל כמש"כ הגאון ז"ל שם דבשוגג בדרב' ליכא עביר' כלל עיי"ש וחידוש שלא הבי' דבר זה שם בשם אומרו ה"ה הנתיבות ז"ל בסי' רל"ד שם וכמו שמאריך בזה בעצמו ע"ד בעין יצחק ח"ר עיי"ש גם מה שהקשה שם בבא"י לפי דעת התוס' ביבמות דאסור לקדש מדרבנן עיי"ש כבר הבאתי לעיל שזה

הקשה בשעה"מ הל'מעילה ועיין ח"ס סי' ק"נ חאהע"ז עיי"ש עוד בבא"י מה שכתב בענין טעה בד"מ ומיישב בזה סוגית הש"ס כאן, ומה שכתבתי עליו בחדושי לעיל בשירי מנחות (קל"א ע"ב) ועי' מש"כ בחדושי לעיל דף קי"ז ע"ב ד"ה ואינה וכו' ודו"ק ובעיקר הקושיא מצאתי אח"כ בספר פנים יפות פ' תצא שהגיעני זה עתה לידי וגם בת"ה הביא כן בשמו ולכך גבי נשואה בענין קרא היכי דנשאה בשוגג ועוד הקשה שם לענין יבמה דמדאוריית' מותרת לו אלא דבשומ' יבם כיון דמותרת לו בב"ר לא פסיקא ליה שצריך לחזור עיי"ש וכה"ג הקשו לעיל גבי סוטה כמש"כ בשיר קרבן והובא בבא"י שם ובחדושי לעיל שם הנ"ל וקצרתי כן ראיתי אח"כ בשו"ת ברית יעקב חאהע"ז סי' צ' שמדבר בזה אי בח"ל שלא הכיר בה דלמה לא אמרי' דהוי מקח טעות יע"ש ובתוך הדברים העיר מסוטה כאן דלענין קדושין עבירה דרבנן ולא העיר בעיקר הדברים אי הוי מק"ט עיי"ש דמסיק דלא בעי גט רק מדרבנן ומשיג על הנוב"ת סי' קס"ב: שם במשנה לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו וכו' ע"כ בתפארת ישראל במשניות הביא שהקשה לו הגאב"ד דקראטינגא הרי כתוב הדר הוא אצל כל א' פן ימות במלחמה וגו' והאיך קאמר במתניתין הכא שאין האחרים שבים ממלחמה רק כדי שלא יתבייש הרך הלבב החטא ע עיי"ש מה שתירץ לו בדוחק, ולא עיינו היטב במפרשי התורה שכבר עמדו ע"ז על רש"י בחומש פ' ח' ופירש בפן ימות במלחמה שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות ופי' בש"ח שם דוודאי חזר כדי לכסות וכו' ואי אמ"ל כהן שיחזור והוא א"ח נמצא שעובר ע"ד כהן וכדאי הוא שימות בשביל ע' זו ולעולם אימ' לך אין מיתה בלא חט' עיי"ש בש' הרא"ם ובשם מהרי"ץ ומה שכ' עוד הת"י בתי' השני וכו' מבואר הוא ברא"ם ובמהרש"א ח"א כאן עיי"ש, ועי' בספרי שם סי' ק"א דאף גם לר"ע דהירא ורך הלבב כפשוטו ג"כ אמרי' טעם זה דאמר שם או כדברי ריב"ו בוא וראה כמה חס המקום על כבוד הבריות מפני הירא ורך הלבב כשהוא חוזר יאמרו שמא בנה בית וכו' ועיי"ש בהתוה"מ, - והא דחוזר כדי שלא יתבייש החוטא, עי' דף ל"ב ע"ב.

ומצאתי בירושלמי שם דסמכן הדדי וז"ל ואתיין כהא דמר ר"ל בשם רשב"ל במקו' אשר תשחט וכו' שלא לפרסם את החטאים שם ר"י אומ' אלמנ' לכה"ג וכו' הרי היא הירא וכו', בתחלת ההשקפה היתי רוצה לפרש דנפ"מ בין רי"ה לר"י הוא בזה שלרי"ה על כל מיני עבירות הוא חוזר, אבל לר"י קפיד קרא רק על עבירות של א"ב אבל לא על שאר עבירות דומיא דמצינו גבי בעל דסוטה שבעינן שיהא נקי רק מעבירות שבזנות, וה"נ בעינן שלא נכשל בא"ב ויש עוד סברו' לקיים חילוק זה אך מה להאריך בדברי' שנסתרים מחמת דברי הגמרא דאמרינן לקמן ע"ב עיי"ש, אך כמדומה שמצאתי בילקוט

או במדרש דאיכא מ"ד הכי ויתבאר ביותר ע"פ מה שאמרו במדרש רבה נשא פ"ט אמר משה לישראל בשעה שאתם יוצאים למלחמה תזהרו שלא יהי' בכם ניאוף שאם יש זמה ביניכם הקב"ה הנלחם לכם ישיב מאחריכם וכו' עיי"ש, ועיין לעיל במכילתין ג' ע"ב, שו"ר זה שפירש בתפא"י עיי"ש ודבריו תמוהין ומה שהקש' מחלוצ' דהוי דרבנן כבר ישבנו זה לעיל מרו"א: שם ע"ב בד"א במלחמת הרשות וכו' עיין פירש"י ולכאור' פשוט הוא דלרי"ה ור"י דחוזר על עבירות שבידו, דכש"כ דחוזר במלחמת מצוה דבעינן שלא יגרם לנו בחטאו ולא מצאתי זה מבואר ועיין לעיל בשם הילקוט והז"ר:

שם אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, לכאורה פשוט הוא דכלה מחופתה, דהיינו דנשים ג"כ יוצאות למלחמה ואף שלאו בני כיבוש הם, מ"מ יעזרו למלחמה שיספקו מים ומזון ויתקנו את הדרכים, וכן ראיתי אח"כ בתפא"י שכ"כ עיי"ש, ובזה מיושב מה שהקשה המנ"ח באיזהו מקומות ועי' ב"מ תקכ"ו על החינוך משכתב דד"ז נוהג באנשים ולא בנשים לענין מלחמה והקשה המנ"ח דהא למלחמת מצוה גם כלה מחופתה וכן תמ' בזה התו"ח הנ"ל ולפמש"כ פשו' הוא ולק"מ דאין זה מקרי בגדר חיוב לעשות מלחמה, כי באמת לא תנא דאפילו נשים יוצאות ובוודאי דרכיה ד"נ שלא יוצאות נשים למלחמה כדרך הכותים כדי להכשיל האויב אלא דכאן נקט בדרך הפרזה דענין שיצ' החתן מחדרו, ממיל' נפור בזה שמח' הכלה מחופתה (וכעת ראיתי בס' מ"ק שגם הוא הקש' כמו המנ"ח ולק"מ כנ"ל) שו"ר ברש"ש שהרגיש בזה וכתב דיוצאו' לבשל ולאפות לצורך הגברים אנשי המלח' ע"כ, ומה שמסתפק שם במ"ק אי עבדים מצווים על מ"ע דזכי' עמלק יע"ש, כדאי להעתיק מש"כ הרוקח הגדול סי' של"ג אע"ג דעבד איתקש לאש', בכ"ד חלוקים לגבי נגעים בפ"ב ובסוטה האיש פורע וכו' האיש נסקל ערום וכו' האיש מטמא וכו' האיש חייב בהקפת הראש ובהשחתת הזקן ולא האשה וכו' עכ"ל וכוונתו מבוארת, ועיין אריכות בזה אי נשים ועבדים חייבים בפ' זכור בשו"ת תורת חסד להגאון דלובלין ז"ל בס' ל"ז חאור"ח וכתב דאף דנשו"ע חייבים לשמוע מ"מ אין מצטרפין לעשרה דבעינן ב"ח דוקא כדילפינן מקרא עיי"ש וגם אי החיוב לקרותה בציבור ובס"ת דוקא עיי"ש אות ה' ומסיק שפטורות עיי"ש עוד ישנו מי שא"י למלחמת הרשות שמבואר ברש"י על התורה פ' שופטים כ' א' כי כי תצא למלחמה סמך הכ' יציאת מלחמה לכאן לומר לך שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה ע"כ והוא מספרי שם סי' צ"ז רי"ה אומר מניין שלא יצא למלחמה עד שיהי' בו ידים ורגלים ועינים ושנים ת"ל לא תחוס וכו' כי תצא למלחמה ע"כ ואיני מבין מה שכת' לפר' במלבי"ם שם לענין עונש הממון ישלחשוב גם מה שחסרו

שלא יוכל לצאת למלחמה וע"ז סמך זה אל כי תצא למלחמה עכ"ל איזה עונש ממון יש בזה ?

וגם לא ראה פשטות הסמיכות ברש"י ז"ל, ומבואר שם סי' צ"ח שגם זה אינו נוהג במלחמת חובה עיי"ש ובמנ"ח שם, והנה רואה אני שיש שינוי בין לשין רש"י שכתב שאין מחוסר אבר יוצא ובספרי תניא שאפילו מחוסר שן א"י למלחמה אף שזה אינו מחוסר אבר מקרי רק בע"מ, ומצאתי בזה דברים דהמהרש"א בקדושין כ"ד ע"ב הקשה שם משינו נדודה והפילה וכו' דהא נמי עשאו מחוסר אבר וכו' יע"ש, וברש"ש שם כ' דשן לא מקרי מחוסר אבר יעש"ה, וכתבתי בגליון עיין לקמן בהגהות חשק שלמה שהביא כ"ז בשם הרשב"א בחידושיו והפ"י ז"ל עיי"ש, א"כ משמע מרש"י דמחוסר שן נמי הוי מחוסר אבר כהרשב"א ומהרש"א ז"ל ואכמ"ל בזה: שם אי"ב עבירה דרבנן, עיין פרש"י שכ' ולר"י עד שיעבור על ד"ת וכו' וכגון שנשאה דאיכא איסור ע"כ, כוונתו הק' מבוארת כלפי מה שאמר בע"א כדרבה וכו' ורואה אני שנעלם מעיני האחרו' הנ"ל בגמ' לעיל דברי רש"י אלו – ואף שאמר ג"כ חלוצה והיא רק דרבנן כבר הרגיש בזה התוסיו"ט וכ' דהא ודאי אשגרת לישנא היא דהא פי' הר"ב דלר"י עבי' בד"ס לא בכלל הירא וכו' עכ"ל ובתוס' רעק"א הביא בשם חידושי הריטב"א רפ"ג דמכות שכ' ואפשר דמאי דאמרינן עבירה היינו מה דלית ליה אסמכתא בקרא לאפוקי חלוצה דהוי כעין דאורייתא עכ"ל, והמנ"ח שם במ' תקכ"ו הקשה זה מעצמו, ולא ראה בתוסיו"ט ורע"א בשם הריטב"א, וכן הרצ"ח שעמד בזה והביא ממרחק לחמו של יו"ט מש"כ ביבמות ולא ראה מש"כ כאן ובזה הנני להביא אומר מן החדש מה שמחדש בספר קובץ על הרמב"ם הל' אישות פ"א הל' ז' דחלוצה בכה"ג אסורה מה"ת ולא מטעם שכ' התוי"ט משום אלמנה אלא מטעם אחר דגרסינן בתו"כ פ' אמור פ"א ט' יע"ש וא"כ בכה"ג מה"ת הוא מכח ק"ו וכו' עיי"ש: שם גמ' כמאן אזלה הא דתניא שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה כמאן כר"י הגלילי ע"כ, ופירש"י ז"ל עבירה היא בידו אם לא חזר ובירך וכו' יע"ש ששי' רש"י דהעבירה הוא זה על שלא בירך כלל, אבל אם בירך אדרבה מצוה קעביד וכמש"כ בתוס' מנחות ל"ו ע"א שם ועיין מש"כ בתוס' שאנץ כאן א) והקשה הגאון הגדול וכו' מוהרי"י דיסקין שליט"א לפי מאי שכתב הריטב"א הנ"ל בשם הרמ"ה ז"ל דכל דבר עבירה שיש בו אסמכתא מקרא כעין דאורייתא חשיב ומודה בה ר' יוסי ג"כ דחוזר, וא"כ קשה לפרש"י דהכא דהעבירה של שיחה בין תפלה לתפלה הוא משום שלא עשה ברכה שניה על מצות תפלין לתש"ר וחיסר הברכה, וברכה אף שהיא דרבנן, מ"מ הא כתב הפמג"ד בפתיחה כוללת לאור"ח בפתיחה להל' ברכות ושם אות ט"ו הביא

מאי דגרסינן בירושלמי ברכות פ' כ"מ הל' א' ר' חגי ור' ירמיה אולי לחנותא בריך רבי חגי אמר ר"י יאות דכתיב ואתנה לך התו' והמצות מקיש מצות לתורה מה תורה צריכה ברכה אף מצות עכ"ל ולכאורה משמע מזה דברכת המצית הוא ד"ת מהיקשא דתורה וכו' וא"כ מצות מהיקשא נפקא נמי נימא ד"ת וכו' אמנם צ"ע שלא הביא זה הפר"ח ושאר פוסקים (ואמר הג' הנ"ל דבזה נעלם ממנו שכבר הביא ירושלמי זה להקיש מצ' לתורה לחיוב ברכה הרוקח הגדול בהל' ברכות עיי"ש) אלא משמע דהיקשא אסמכתא ומצות הוי דרבנן ונ"מ בספק אם בירך וכו' עכ"ל הפמג"ד, וזכינו עכשיו לפי דברי הירושלמי דברכת המצות אף שהוא דרבנן מ"מ יש לו אסמכתא יפה בדאורייתא מהאי היקשא דמצית לתורה, וא"כ יקשה כאן דמאי דחיק הש"ס לאוקמיה האי ברייתא כרי"ה והא כר"י נמי אתיא דכיון דיש לברכת המצות אסמכתא מה"ת הוי כמו חלוצה לפי תירוץ הרמ"ה ז"ל הנ"ל, והוי כדאורייתא דגם ר"י מודה בה ואם נאמר דרש"י אזיל בשיטת הרמ"ה ?

ותירץ הגאון הנ"ל, דלכאורה יש עוד להעיר הערה עצומה ב) לפי מאי דאיתא בספרי שם בפ' שופטים סי' ק"א דכולם היו צריכים להביא עדו' חוץ מן היר' ורך הלבב שעדיו עמו ע"כ וברמב"ן שם על התורה מבואר כן בשם הירושלמי דהכא דגם לדעת ר"י הגלילי שצריך להביא ראיה על העבירה שבידו ולולי כן היו מרבית העם חוזרים בטענות שקר עכ"ל (ופלא שלא הזכיר הסיפרי על אתר) ובלא"ה נראה שצריך עדים דהלא אין אדם משים עצמו רשע (אמר המחבר וכן ראיתי להפנים יפות שכ' וז"ל דמ"ד דירא על העבירות שבידו דקיי"ל א"א מע"ר ע"כ שהי' ידוע בעדי' עכ"ל ולא ציין ברמב"ן שכ"כ זה עיי"ש) ומהשתא נחזי אנן האיך משכחת לה שיכול לברר בעדים שלא בירך, דשמא באמת בירך בלבו וקיי"ל אם בירך בלבו יצא י"ח ברכה וא"א כלל לעידים לידע דבר עבירה זו ומחשבתו הטובה ?

(כעת שמעתי שכבר הקדימני הג' קרן אורה בהערה זו ושמחתי מאד כי זכיתי לכוון לדעת הגאון, ובר מזלו הייתי בדבר הזה אך משנה לא זזה ממקומה) ג) וע"כ נראה לו' בזה ויתישב עם זה קושיא הראשונה ונאמר בפשיטות דסוגיא דידן אזלי כמ"ד הרהור לאו כד"ד דפלוגתא היא כידוע, ועתה נקדים מה שחידש הפמג"ד בעצמו בסי' ס"ב במשבצות ס"ק ב' על מאי דפסקינן שס באו"ח סעיף ד' אם מחמת חולי או אונם אחר קרא ק"ש בלבו יצא ע"ש כתב הפמג"ד שם דלפ"ז כשיעבור האונס א"צ לחזור ולקרות ולהתפלל דמן התו' הרהור כד"ד וחכז"ל החמירו בלא אונס דלא יצא ובאונס העמידו על ד"ת וכו' עיי"ש, והמתבאר מדבריו דאפילו למ"ד הרהור לאו כד"ד זה הוא רק מדרבנן, אבל

מדאורייתא יצא ולכך במקום אונס העמידו על ד"ת, אבל שלא באונס אפשמדאורייתא יצא מ"מ מדרבנן לא יצא ועבד עבירה מדרבנן, והנה עבירה מדרבנן זו לית לה אסמכתא כלל בדאורייתא רק חומרת חכז"ל גרידה, ד) ומעתה יתישב היטב הקושיות הנ"ל באמת לכן הוכרח הגמרא לומר דאתיא רק כרי"ה ולא כר"י משום דעל עבירה שלא בירך כלל כדמשמע פשטות פרש"י ז"ל הלא אמרנו דליכא היכי תמצא לברר בעדים כלל, שעשה עבירה זו שלא בירך, דשמא בירך בלבו, ויצא מטעם הרהור נד"ד, אולם זה רק שיצא הוא מדאורייתא אבל מדרבנן לא יצא ולא משכחת להבירור רק בזה העבירה שעבר שלא בירך בפה, ועשה עבירה דרבנן זו שלא בירך כפה, וכיון דעיקר בירור על עבי' שישנו כאן הוא רק על שבירך בהרהור, וא"כ ליכא לאוקמיה ברייתא זו רק כרי"ה דגם על עבירה דרבנן גרידא חוזר מעורכי המלחמה, אבל לר"י דעל עבירה דרבנן שאין בה אסמכתא כלל בדאורייתא אינו חוזר ליכא לאוקמה משום דאף שעל ביטל הברכה לגמרי יש בה עבירה דרבנן שיש בה אסמכתא בדאורייתא כמו שביארנו, אבל ע"ז אינו חוזר משום דליכא בירור לפנינו, דעכ"פ שמא בירך בלבו, אלא דגם בזה עשה עבירה דרבנן ובדרבנן זה ליכא אסמכתא כלל בדאורייתא, ולר"י אינו חוזר ע"כ תורת הגאון הנ"ל שליט"א – ועיין פמג"ד בפתיחה ח"ר ד"ה המקום הששי וכו' עיי"ש ובסי' נ"ד בא"א ס"ק א' עיי"ש וצע"ק ועיין כאן בקרן אורה מה שעמד על לשון הש"ע סי' נ"ד שם ולא ראה בפמג"ד הנ"ל, ועיין עוד באחרונים בענין אי בדרבנן אמרי' משים ע"ר עי' שבות יעקב ושו"ת רע"א ועוד – ומסתפקנא בדין זה דבעינן עדים לברר, אי מהני עדות מיוחדת והגדה מיוחדת ובכלל אי בעינן כל דיני עדות ויל"ע, והנה הרמב"ם פסק דלא כרי"ה אלא כר"ע דהירא כמשמעו והמאירי כתב בזה"ל וגדולי המחברים פסקו כר"ע ואין שום עבירה בכלל חזרה ומ"מ יראה לפסוק כר"י לחזור ככל עבירות של תורה אם אינו שב בינתים (ואמר לי הגאון דיסקין שליט"א הנ"ל דבשאג"א החדש נו"נ בזה דראוי לפסוק דלא כר"ע משום דרי"ה ור"י דלא כוותיה ואין הלכה כר"ע מחבריו עיי"ש ואין בידי הספר לעיין שם בפנים היטב) וראיתי במראה הפניה שג"כ הרגיש בסברא זו דאע"ג דקיי"ל כר"ע מחבירו ולא מחביריו וכו' יע"ש ויראה לי מדברי ר' יוסי דוקא בעבירות של תורה ושהן ידועות לכל ואינו שב מהם כגון אלו שהזכיר הא כל שאינן ידועות לכל הכל תלוי בלבו ומחשבתו אם ישוב אינו חוזר ועליו נאמר ויראת מאלקיך עכ"ל המאירי לעולם, ומשמע דאם אינו שב יחזור, וצ"ע שלא הביא מתלמודא דבני מערבא דצריך להביא עדים לברר אם בידו עון וכהסכמת הרמב"ן ז"ל הנ"ל לעסק הלכה ומה שמסתפק הק"א אי בביטול מ"ע חוזר לריה"ג עיי"ש עיין לעיל מה שהערותי לענין מה דאמר רשב"י אפילו לא קיים

אלא ק"ש וכו' ודו"ק גם בזה א"ל מה שהקשה המהרש"א לעיל בהרכבת איסור, ותירץ משום דהאריס מרכיבו ועדיין קשה הא מ"מ עובר באיסור דקיום הרכבת אילן כמבואר בש"ע וכמו שהבאתי לעיל בשם תוס' הרא"ש לפרק זה, אבל לפ"ד דביטול איסור בשב ול תעשה אינו חו' לרי"ה א"ש, אבל דוחק גדול הוא דלא גרע מעבירה דרבנן ודו"ק עיין בבכור שור שכתב דאלו המניחין תפילין דר"ת משום ספקא דילמא העיקר כן לא יפסוק בין תפילה לתפילה וקרינן בהו סח וכו' וז"פ ע"כ, ועיין בשו"ת חיים שא ח"א ושכחתי כעת הסימן ששם מבואר כל פרטי הדינים והנהגות בהנחת תפילין דר"ת עיי"ש, – שם כי פליגי למעוטי עכו"ם דלא ליתי עלייהו וכו', במאירי מבואר דפליגי דוקא ביראים מהם שיבואו עליהם או שנודע להם שמכינים עצמם לכך וכו' ולדעת ר"י כל שלא באו רשות הוא עכ"ל, מבואר דבכבר באו לכ"ע חובה הוא, ועיין בפני' יפות פ' שו' שהבאתי לעיל קס"ח ע"ב ודו"ק ועי' בק"א בשם הלח"מ פ"ה ממלכים שכתב כה"ג וכתב הק"א דלא משמע פשטות הגמ' כך ולא ראה במאירי, ועיין בשירי קרבן במה שמתמה על דברי הרב כנה"ג עיי"ש וזכה לכוון לדעת המאירי ולא ראה זה הקרן אורה הנ"ל:

שם ונפ"מ לעוסק במצוה שפטור מן המצוה ע"כ עיין פרש"י ז"ל עיין בתורת הק' שהעיר לכאורה י"ל גם במלחמת הרשות כיון דחייבין לשמור ציווי המלך ללחום וא"כ לגבייהו מצוה חשיב להו לקיים פקודת המלך וליפטרו עי"ז ממצוה אחרת ע"כ והנה תיכף הרגשתי דהא במקום מצוה אינו מחיוב כלל לשמור פקודת המלך, וראיתי שבעצמו הרגיש בזה במה שמרמז לרמב"ם פ"ג ממלכים ה' ט' אלא שמחלק ששם הוא מיירי כשהמצוה קדמה ונד"ד להיפך ע"כ ואין דבריו מוכרחין כלל, שהרי כתב המבטל גזירת המלך בשביל שנתעסק במצות אפילו במצוה קלה הרי זה פטור עכ"ל, – אלא דבלא"ה לק"מ קושיתו שהרי קיי"ל בריש סנהדרין והרמב"ם פסקה שם פ"ה דין ב' דבמלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות ב"ד אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא עפ"י ב"ד של ע"א עכ"ל וא"כ נמצא שבמלחמת מצוה כופה כל העם לצאת, אבל במלחמת הרשות אינו יכול לעשות ולהכריז מלחמה אלא עפ"י ב"ד הגדול, וב"ד הגדול לכתחילה לא יגזרו על העם לצאת אלא במקום שאינו מבטל ממצוה אבל ליבטל במצוה לכתחילה לא יגזרו, והמלך אין בידו כלל לפקוד מעצמו אלא מסכים על דעת ב"ד הגדול, וכל שב"ד הגדול יגזרו ויכריזו הכי הוא החיבה עליהם ולר"י אם יעסקו במצוה אחרת לכתחילה לא גזרו עליו לצאת במלחמה ודו"ק וזה ברור, ועיי"ש בהל' א' דעת הרמב"ם איזה נקרא מלחמת מצוה ועיי"ש בכ"מ ולח"מ ועוד, ומש"כהת"ה לומר מטעם אי אמר המלך לא בעינא וכו', בלא"ה אין מקום לדבריו דאם

זה הוא כבודו, א"כ המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול – ובתוס' יו"ט הקשה על מש"כ הרע"ב שאין אדם רשאי לבטל מן המצוה כדי להלחם במלחמה כזו ע"כ ותימה דכ"ע הא ס"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה פטור מן המצוה וכו' וכן במ"ג פ"ז דיומא דאין מעבירין על המצות וכ"ש כשעוסק בה כבר וא"כ אפילו במלחמת מצוה אינו רשאי להתבטל מהמצוה וכו' דהא חתן מחדרו לא קיימא פלוגתיהו כלל וכו' עיי"ש מה שפירש ולענ"ד א"ל דבמלחמת מצוה באמת מחיוב להתבטל מהמצוה פרטית כדי לקיים מצוה שהיא מצות הצלת כל ישראל ומצוה דרבים עדיפא, ובאין מעבירין על המצות נמי קיי"ל דבמצוה גדולה הימנה מעבירין (והוי כמו מל"ת ודו"ק), ועיין ארעא דרבנן אות א', וביד מלאכי אות ת' ובנוב"ק סי' מ"א וכן קי"ל באור"ח סי' תמ"ד סי' ז' אם היה הולך להציל מן הנהר וכו' ומיד ליסטים יבטלו בלבו ולא יחזור, וכתב במג"א דדוקא כשברי לו שיכול להציל אח"כ אבל מספיקא לא יחזור דפ"נ דוחה אפי' שבת החמורה עכ"ל וא"כ ה"נ לא גרע מיד ליסטים וממפולת וז"ב עוד יש להעיר בשמעתין מדוע לא קאמר נפ"מ שכופין אותו כמו בשאר מ"ע שמכין אותו עד שת"נ ה ולפמש"כ לעיל בשם הרמב"ם י"ל דאף במלחמת הרשות דנעשה עפ"י ב"ד הגדול א"כ בוודאי ג"כ כופין לצאת למלחמה דמצוה לשמוע אל השופט אשר יהי' בימים ההם, ועיין תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה לה מטמא מצוה וכו' ועיין קרן אורה שם, וד' יזכינו לעסוק בתורה ובכל המצו' לשמה ברצוננו הגמור והשלם ועי' תוס' כתו' פ"ו ע"א:

בירושלמי כאן הל' ח' אימתי הוא מחלל ברביעית ובחמישית מסתברא בחמישית אבל ברביע' דמים הוא חייב לו ורבנן דקיסרין אמרין לא מסתברא אלא ברביעית דכתיב ובשנה הרביעית וכו' עכ"ל והם תמוהים מאד לכל ועיין מה שעמלו הבונים בו מפרשי הירושלמי שם ובפי' הרידב"ז זצ"ל שפרושו הוא ישר מכולם ולענ"ד נראה לפר' פשוט עם דברי התו' בר"ה ד"י ע"א ד"ה ופירות וכו' שכתבו בזה"ל ויש הלכות גדולות שכתוב בהם ופירות שנה רביעית בתר דפריק להו אסורים עד דנפקא ועיילא חמישית ושבוש הוא דבהני לא איירי בשמעתין כלל דאותן שחנטו ברביעית קודם ט"ו בשבט אסורין לעולם והחנוטין ברביעית אחר ט"ו שבט שרי לאחר פדייה לאלתר ובהגהה של אספמיא כתוב ופירי דפרדס דשנת ארבע אסורי עד דפריק להו עכ"ל התוס', ובזה נבוא לביאור ולהבנת דברי הירושלמי דבעי כירושלמי אימתי הוא מחלל ברביעית ובחמישית, פי' או בחמישית, דשאיל אימתי הוא מחלל את הפירות שיהא מותרין באכילה ברביעית או בחמישית דאף דכתיב ובשנה הרביעית וכו' היינו שיפרוק אותם אבל עדיין הפירות אסורים וכדעת הבה"ג, ועל זה השיב מסתברא בחמישית אבל ברביעית דמים הוא חייב

לו ע"כ פירוש דבאמת הכי הוא כדעת בה"ג והכי הוא לשון הלכות גדולות שלפנינו בסוף הל' ערלה עיי"ש דעיקר ההיתר להפירות ע"י החילול הוא משיצא שנת הרביעית דהיינו בחמישית, אבל ברביעית הוא חיוב הדמים שצריך לפרוק הפירות ומחכה עד תום שנת הרביעית ודעת בה"ג לקוח הוא מירושלמי זה ומעיקר המשא ומתן שבירושלמי וכרבנן קמאי אבל רבנן דקיסרן אמרין לא מסתברא שיהא אסור עד שנת החמישית אלא ברביעית דכתיב ובשנה הרביעי' וכו' הילולים לד' ודרשינן חילולים לד' שמחולל ויוצא ומותר תיכף ומיד וכדהשיגו התוס' על סברא זו דשיבוש הוא אלא דשרי לאחר פדיון לאלתר ובהגה"ה של אספמיא הגיהו לפי דעת רבנן דקיסרין הכא שכך המסקנא, אבל אין דעת בה"ג שיבוש גמור ח"ו אלא ממקום טהור יהלכון, מדעות המחולקו' בירושלמי כאן ולעניותי תורת אמת הוא בפי' דברי הירושל', תודה לאל בעל מלחמות ובינה ירושלם, ופלא על הגאון נועם ירושלמי שלא הביא תוס' זה לפרש כן הירושלמי – עוד ראיתי בירושלמי שם שהיין מגיתו שהיין קוסם מערבין בו ומשתתפין בו וכו' ומקדשין בו את הכלה וכו' עיי"ש, אפשר דמייתי הירושלמי זה הכא להורות דבהיה לו כרם רע שעושה יין כזה אינו חוזר וצ"ע, – ועיין בשירי קרבן שם שכ' מכאן נראה ראיה לדעת ר"ן גאון שברכת נשואין טעונה כוס ודלא כרמב"ם וכו' עי"ש, והראיתי שכבר קדמו בזה אחד מן הראשונים שבספר הרוקח הגדול הל' ברכת אירוסין כתב ומה שמברך על הכוס דאמרינן בסוטה בפ' מ"מ יין תוסס מזמנין עליו ומקדשין בו את הכלה עכ"ל, ובוודאי כוונתו להגמרא ירושלמית הנ"ל וזה מבואר, אבל אין הכרת כאן כלל לומר דאף בדיעבד אין מקדשין בשאר משקין וז"פ: הדרן עלך פרק משוח מלחמה, בעזרת ד' איש מלחמה. והוא יזכני בפרק עגלה ערופה, להבין בתורתו הצרופה. פרק תשיעי לד' הישועה.

דף מ"ד

ע"ב במשנ' נמצא טמון בגל וכו' פרש"י גל של אבנים ע"כ וא"י מה מלמדנו אם דוקא גל של אבנים מקרי טמון אבל של עפר לא, או אפילו גל של עפר ואדמה ג"כ הוי טמון אלא דאורחא דמילתא נקט (עיין ב"מ כ"ה ע"ב מצא בגל וברש"י שם) ועיין לקמן מין במינו הוי טמון וכו', וה"נ הגל של עפר או אדמה הוה באדמה דאורחה בהכי לא נקרא טמון (ודוגמא דאמרינן גבי טמון באש בב"ק ס"א פ"ב עיי"ש) ועיין לקמן גבי טמון דעומרין ויל"ע, ובלשון המאירי מצאתי שכתב ואם מצאוהו טמון בארץ או בתוך גל אבנים וכו' עכ"ל, ועיין רש"ש שכ' מן באדמה לא מצי למעוטי אילן וכו' יע"ש והא דלקמן שניחללי' זע"ז וכו' עיי"ש, נרא' הוא משו' דאמרי' בחולין (קל"ט ע"ב) מצא קן בראשו של אדם

מהו אמר ואדמה על ראשו וכו' עיי"ש בפרש"י, ומה שהקשה ברש"ש דמדוע לא ממעט צף על פני המים מן באדמה ע"כ, נראה ג"כ דמים ארצא סמיכתא איקרי והוי כי באדמה וכדאמרינן בגיטין (ח"א) דמיא כארעא סמיכתא דמיא ועיי"ש בחולין מצא קן בים וכו' הנותן בים דרך וכו', ועיי"ש בתוס' ד"ה בדרך וכו' על הארץ וכו' ודו"ק – שם בשדה ולא צף על פני המים, גם בזה אינו מובן מדוע נקט התנא דוקא צף ע"פ המים הלא מבואר מגמרא דלקמן דה"ה אפילו ע"ג אבן או עמוד ודוקא מיב"מ לא הוי צף ויל"ע וגם צ"ל שידעינן שנהרג ע"י חרב חלל, אבל לא ע"י המים דהוי ממעטינן מטעם ולא חנוק כדאמר לקמן (מ"ה ע"ב) שוב ראיתי במנ"ח ב"מ תק"ל שהביא בשם הכ"מ דהרמב"ם ס"ל דלא מקרי צף רק על פני המים והק' עליו המנ"ח דצ"ע דע"כ למ"ב שם רק במב"מ לא הוי צף וכו' ולישנא דעל פני המים לאו דוקא וכן כתב שם דחלל היינו ע"י ברזל אבל חונק וכדומה אינו בדין ע"ט עיי"ש, וכתב עוד שם וד"ז דצף על איני מינו נראה דדוקא אם מונח על דבר תלוש אבל מחובר לקרקע הוי כקרקע אך אם מונח על תלוש ולבסוף חיברו צ"ע וכו' יע"ש, ובזה אמרתי להעיר דלפרש"י הנ"ל דנמצא טמון היינו בגל של אבנים, א"כ ת"ל דהוי צף, ולכאורה ראיה מזה לרמב"ם דדוקא צף ע"פ המים אמנם אם נימא דלא דוקא ע"פ המים, י"ל בדברי המנ"ח הנ"ל דהני אבנים היו מחוברים לקרקע ולא שייך לומר בזה צף דמחובר לקרקע כקרקע, ובזה יתישב הערתי הקודמת די"ל דרש"י בא בזה לאשמעינן דאפילו טמון בגל של אבנים לא מפטר מטעם צף, אלא מטעם טמון ודו"ק, והנה מתיבת „בשדה" לכאורה היו יכולין למעט גם כשנמצא בעיר ממש, דאף שנמצא בעליל לעיר היו מודדין, מ"מ בעיר גופא פטור מטעם גזה"כ, ומצאתי אח"כ במנ"ח סוף המצוה הנ"ל שכ' בזה"ל ופטפוטי דאורייתא טבים ולא אבוש כי א"י אם נמצא חלל בעיר אם מביא ע"ע אף דכתיב בשדה אפשר דבר הכ' בהוה וכו' ועיין ביומא גבי ר"צ שאמר על מי להביא ע"ע אף דהיה בעיר וכו' ואם נאמר דמביא אף דיש עיר אחרת דנפישי מיניה מ"מ מביאה דוה עדיף מקרוב דכאן נמצא וכו' ועיין בסוגיא דניפול ותבין וצ"ע כעת עכ"ל ובהשמטות שם בקומץ למנחה הביא בשם ס' יד דוד הביא בשם הרלב"ג והאברבנאל דכ' בפשיטות דאינה מביאה עגלה ערופה ובספר מחנה יהודה השיג עליהם מגמרא הנ"ל עכ"ל, והשגתי הספר יד דוד וראיתי שכתב המחבר דהד"פ כהרלב"ג והאברבנאל שהרי מבשדה ממעטינן וכו' וכ"ש אם נמצא בעיר דלא בשדה וכן משמע מהירושלמי שאמר אם עמד על המטה אין מביאין ופירש בק"ע דכתיב שדה ומטה לאו שדה הוא וא"כ כש"כ עיר וכו' והא דלא מקשה הגמ' ביומא והא בתוך העיר הוה משום די"ל דס"ל כר"א דאמר בספרי על כולם היו עודפין ונראה דלא דרש שדה

וכו' עכ"ל ת"ד, והנה על החלוקה השניה שכ' המנ"ח דאם נימא שבעיר חייבים להביא ע"ע, אז מחיוב להביא אפילו אם עיר אחרת גדולה הימנה דזה עדיף מקרוב וכנ"ל בזה יש לעיין דא"כ לא מקשי התוס' מידי בבב"ת דף כ"ג ע"ב בהא דפריך שם בגמ' וליזיל בתר רובא דעלמא א ומשני ביושבת בין ההרים והקשו התוס' אמאי איצטריך קרא בס"פ מרובה דאין ירושלם מביאה ע"ע ואע"ג דכתיב ירושלם הרים סביב לה מ"מ כל ישראל היו באין לרגל וגם בשאר ימה"ש לנדרים ונדבות וכו' עי"ש והשתא אי אמרת דבנמצא בתוך העיר אז לא אזלינן בתר רובא דעלמא, א"כ לא מקשי התוס' מידי דהא איצטריך קרא דאין ירושלם מביאה ע"ע, דנפ"מ אם מצא בתוך ירושלם, דמטעם רובא דעלמא ליכא למיפטרה, משום דתוך העיר עדיף דקורבא דמוכח הוא וכאן נמצא וכו', ואפילו אם נאמר שאלה שבאו לנדרים וכו' ולעליית הרגל מהם הרוצח מ"מ כ"ז היותם בירושלם בודאי על ירושלם הם נחשבים דלא בעינן כאן תושבים ממש רק חזי' ביום שנמצ' ההרוג, וצ"ע ובירור עוד בהלכה זו דהלא פסקה הרמב"ם דהעיר הרחוקה צריכה להיות במספר שוה עם העיר הקרובה וכדמוקי בב"ת שם, ואינו מבורר למי חשבינן אם דוקא תושבים או אפילו אורחים הנמצאים שם ושיירא העוברת, וגם אי המנין הוא עם נשים וילדים או לא וצ"ע בזה עכ"פ כך הסברא נוטה, וא"כ שפיר צריכין לטעם הגזה"כ דירוש' אינה מביאה ע"ע היכי דנמצא בתיך העיר עצמה, ועיין בזה, וכן הקשו התוס' בב"ק פ"ב ע"ב עיי"ש, ומה שתירצו שם דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מצוים שם כי אם יושבי ירושלם לבדם עכ"ל אין להוכיח כלום דבעיר עצמה חייבים להביא ע"ע, דיש לפרש כוונתם דהיו שם מקומות סמיך לירושלם שלא היו מצוים שם כי אם יושבי ירושלם ולא אזלי שם רובא דעלמא אבל לא דכוונתם בעיר עצמה וז"פ, שו"ר בכרו"פ סי' ס"ג שכ' וז"ל וצ"ל דהך מנין ק"כ צ"ל אנשים בני עשרים לצבוא צבא, אבל פה לחשוש דהיה רצחנים הכל בכלל נערים וכדומה וצ"ע כי ברמב"ם לא ביאר עכ"ל ואי סגי באורחים לק"מ קי' ודו"ק: שם נמצא סמך וכו' לעיר שאין בה ב"ד וכו' במ"ק הביא כבר לשון הרמב"ם או לעיר שאין בה ב"ד של כ"ג וכתב בטעמו דע"כ בב"ד של כ"ג מיירי מתניתין דהא בכל ערי ישראל מחיוב להיות ב"ד של ג' עכ"פ ואיך משכחת לה וכו' ע"כ, יש להעיר דבוודאי קשה לומר דעל זה יבנה רמב"ם דין מחודש, ואי משום הקושיא כבר אמרי אינשי לכל קושיא יש תירוץ, וטעם האמיתי הוא כמש"כ מרן המבי"ט בקרית ספר פ"ט מרוצח בזה"ל, „ומשום דהוי בדיני נפשותבעינן ב"ד של כ"ג" וזה פשוט ואמת, ומש"כ עוד ומשכחת לה בעיר שאין בה ב"ד של כ"ג בעיר שאין בה ק"כ אנשים או שאין בה ב' חכמים גדולים וכו' ובזה מיושב קושית הכרו"פ סי' ס"ג דת"ל דעיר שאין בה ב"ד היינו ע"כ שאין שם ק"כ

אנשים ועיר שיש בה ב"ד ע"כ שיש שם ק"כ א"כ בלא"ה רוב וקרוב הולכין אה"ר וכו' את"ד קדמו בכל זה בבאר שבע כאן דכתב בזה"ל פירוש ב"ד של כ"ג וכו' משום דהוי בד"נ (וכהמבי"ט הנ"ל) ועוד דאין ב"ד בעיר שבא"י פחות מכ"ג ואע"ג דמ"ע למנות ב"ד של כ"ג בכל עיר ועיר וכו' וא"כ איך משכחת לה וכו' כגון שאין בהם ק"כ וכו' עכ"ל, וא"כ דעתו שב"ד של כ"ג מחויב להיות בכל עיר וכן משמע דעת הרמב"ן על התורה עיי"ש, וכן מבואר ברמב"ם ובחינוך מ' תצ"א עיי"ש, ויתר דב' המ"ק מבו' בתפארת ישראל כאן על אתר בשם הגאב"ד דקנגיסבערג ז"ל ות"י מתרץ שם דמיירי שהיתה בה פסולי עדות דאז אין מושיבין בה סנהדרין דהרי הק"כ שצריכין להושיב בה ב"ד היינו כדי ב"ד ועדים וז"ז עיי"ש, ול"נ עוד דמשכחת לה בעבר הירדן דתנינן בספרי ובילקוט אשר ד' אלקיך נותן לך לרבות עבה"י ע"כ, וכן פסקה הרמב"ם שם בהל' רוצח, וא"כ בעבר הירדן בוודאי דליכא מ"ע למנות ב"ד אלא כמו בחו"ל בכל פלך ופלך ולא בכל עיר ועיר כיון דליכא ריבוי מיוחד לזה ולא לכל אמרו דעבה"י כארץ ישראל כידוע, – עוד כתב המ"ק בשם המנ"ח מ"ע תק"ל דאם בשעה שנמצא ההורג לא היה שם ב"ד אף שאח"כ נתמנה שם ב"ד אין חייבין עוד בע"ע כיון דבשעת המציאה היו פטורין ע"כ והעיר המ"ק מהירושלמי פ"ח ה"א דלר"י דמושב לאחר ירושה וכו' אפ"ה כל איתן י"ד שנים מציינים המקום ואחר י"ד שנים הביאו ע"ע הרי דאעפ"י שבשעת מעשה היו פטורין לאחר י"ד שנים נתחייבו וכו' את"ד ונראה לי פשוט לחלק דחקירת המנ"ח יש לתלות זה באי יש דיחוי אצל המצות, וא"כ שם באין בה ב"ד שלא נעשה בה פטור שהרי באמת חייבין למדוד לעיר שיש בה ב"ד וא"כ הוי דיחו דנראה ונדחה משא"כ באר"י באותן י"ד שנים שעדין לא נולד כלל החיוב וא"כ הוי כמו דיחוי מעיקרא ואין דיחו אצל מצות ובלא זה יש לומר הסברא הנ"ל, ולפי דברי המנ"ח הנ"ל דבתוך העיר דהוי קורבא דמוכח אף אם הרחוקים מרובים חייבת בע"ע כנ"ל בדיבור דלעיל, א"ש קושי' הכרו"פ הנ"ל דנפ"מ במצא בתוך העיר שאין ב"ד בה, שאין בה ק"כ ואז אף אם העיר שיש בה ב"ד רובא מ"מ היתה העי' הקרובה מביאה לולי הדין שאין בה ב"ד וז"פ, ובכרו"פ עצמו תירץ דצ"ל דהך מנין ק"כ צ"ל אנשים בני עשרים לצבוא צבא (צ"ע זו מניין לו וד"ח הוא) אבל פה לחשש דהיה רצחניה הכל בכלל נערים וכדומה עכ"ל: שם ואין ב"ד שקול וכו' ופרש"י ז"ל אין עושין ב"ד וכו' לקיים אחרי רבים להטות עד כאן ואף שלכאורה אין כאן דין אלא מעשה המדידה, מ"מ מצינו מחלוקת בזה, ויהי' נפ"מ מזה גם לזקן ממרא כדאיתא בסנהדרין (פ"ח ע"א) ע"ע בפלוגתא ר"א ור"ע וכו' עיי"ש ובפרש"י, וצע"ק מדוע לא קאמר שם האי

פליגתא דידן דר"י וחכמים אי ג' בעי' או ה', וא"ל דגם לר"י אינו מעכב דוקא ה' ובדיעבד שפיר דמי בשלשה וצ"ע בדין זה וקצרתי:

דף מ"ה

ע"א ויצאו הן ולא שלוחיהם, ע"כ, עיין בכל ד' התוס' שמציין הגרעק"א ז"ל, ובבא"ש והגהות הגרצ"ח ז"ל, ולי צריך קצת עיון דהרי אמרינן אח"ז ומדדו שאפי' נמצא בעליל וכו' מצוה לעסוק במדידה ע"כ וא"כ אי מצוה הוא לעסוק בזה וא"כ הוי כמו מצות תפילין שבגופו צריך לעשות ואיך ס"ד דלהני שליחות וידוע דברי התוס' הרי"ד בזה והסבר של הקצה"ח באיז"מ ובעונג יו"ט ובח"ס מזה ואכמ"ל, ואפשר דזה גופא אחרי דידעינן דהן ולא שלוחיהן ע"כ מזה ידעינן דמצוה שעל גופם היא ולכך דרשינן ומדדו וכו' שמצוה לעסוק במדידה, ודוחק הוא, ועיין לשון הרמב"ם פ"ט דין א' אפילו נמצא וכו' מצוה למדוד, וברמב"ם אינו מבואר כלל באר היטב דדוקא הן ולא שלוחיהן וכבר עמד על זה בק"א כאן עיי"ש מש"כ, וכן ראיתי אח"כ במנ"ח שעמד על זה אבל מחדש לנו ד"ח דדוקא היציאה שצריכים לבוא בעצמם אבל המדידה יכול להיות ע"י אחרים יע"ש ומסיים בעצמו ומ"מ צ"ע והוא באמת זר מאד לומר דעיקר מצית המדידה יכול להיות ע"י אחרים אלא שהם צריכים לצאת ממקומם ובפרט למה שביארתי בוודאי צ"ע דבריו ז"ל, וכן מצאתי בעז"ה שכוונתי לדעת המאירי ז"ל שכתב בזה"ל הא לענין מדידה הלכה בה' ואין צריכים לכל סנהדרין ולא למלך וכ"ג אלא ה' מן הסנהדרין ואין אותם שנתמנו לבוא שם יכולים לעשות שליח במקומם למדידה אלא הם עצמם מודדים על הדרך שביארנו עכ"ל מאור ענינו ז"ל, מפורש יוצא מפיו שלא כדברי המנ"ח, ומסיים עוד במאירי נמצא ההרוג במקו' שידוע ומפורסם לכל שסמוכה לה וכו' ואין צורך בזה למדידה מצד בירור הענין שדבר מבורר ומפורסם הוא אעפ"כ מצוה למדוד וכו' עכ"ל הרי דדין מדידה לא משים ענין בירור וידיעה היא אלא מצוה מגזה"כ הוא, וכבר תמה בבאר שבע כאן על המזרחי שכתב בפ' שופטים היפך מזה דאישתמיט מיניה הלכה זו עיי"ש, וראיתי בפנים יפות שם שמביא ג"כ מה שתמה הצדה לדרך על המזרחי, ומיישב הפ"י דהכונה של נמצא בעליל היינו שיש רק אומד הדעת, אבל אם ידוע לכל א"צ למדוד עיי"ש שג"כ ד' תמוהין מאד ולא ראה מאורות מימיו שכ' איפכא מזה וכן מבואר בחדושי הרמ"ה לסנהדרין עיי"ש – שם מלך וכ"ג ע"כ יל"ע לראב"י אי מעכב מלך וכ"ג וגם זה פשיטא דמהני מלכי ישראל ג"כ ולא רק מלכיב"ד עיין סוף הוריות, ועיין לקמן דמשרבו הרצחנין בטלה ע"ע, ומשמע דהיה בסוף ימי בית השני, והרי בשניה הללו בלא"ה לא היה מלך

מימות הורדוס שמלך שלא כדין ובודאי לענין דין מן הדינים דבעינן מלך לא חשיב כיון דשלא כדין הוא, ועי' תוס' כתובות י"ז ובמה שהארכתי לעיל פ"ח בזה וקצרתי – שם ואם לאו אינו יוצא וכו' עיין שם, אינו מובן לכל מעיין דהרי הכא לא שייך לו' דילמא הנך דבגוואי כוותיה ס"ל, וא"כ יש לאוקמה שיצאו רובן ופליג עלייהו ובוודאי נעשה ז"מ בכך ולא בעינן כולן ושו"מ בכ"נ שכתב אבל נפק רובו לא דרובו מתוך כולו בעינן וכו' עיי"ש ועיין בבאר שבע שכן כתב וכן מצאתי אח"כ מבואר בחדושי יד הרמ"ה ז"ל לסנהדרין דף י"ד בד"ה ודייקינן וכו' וכ"ת דנפיק רובא וכו' אבל היכי דלא קיימי בהדי הדדי לא הוי הוראתן הוראה וכו' עיי"ש וצע"ק לפי מה שראיתי כתוב דאף כולו בעינן שיתועדו ביחד לפנינו וא"כ לעיל דאמר דילמא הנך בגואי כוותיה ס"ל עיי"ש הא אפילו ס"ל דלא כוותיה, מ"מ בעינן שיהי' כולן במושב אחד ולא כשהם מפוזרים ואי משום דהוי רובן, הא רובן מתיך כולן בעינן ובמושב אחד, ודו"ק, וגם דילמא מחולקין בטעמן דלא מצטרפו לרובא, עיין ש"ך ונו"ב ובאר יצחק ונחל יצחק בזה ואכמ"ל בזה (אחז"ר כשהשגתי את הס' שו"ת ברית יעקב לימים אחדים, ראיתי שם בחחו"מ סי' סי' קט"ו שאחד כ' לו בשם מצא כתוב בספר קושיא חמורה ויפה, בשמעתין, דקשה דילמא נפקו מקצתן לע"ע אי כר"ש או כר"י והז"מ היה המראתו בהא גופא דז"מ סבר לע"ע בעי כולה סנהדרין וכיון דסנהדרין גופא נפקי רק מקצתן למדידת ע"ע ע"כ מוכח דכולהו סנהדרי לא ס"ל כהז"מ דא"כ הוי נפקי כולהו והוי סד"א דהוי דינו כז"מ קמ"ל דהמקום גורם ? ולכ"נ דלק"מ דהלא בעינן שיעשה מעשה כהוראתו, וכאן לא יצייתו הסנהדרין להז"מ ולא יש כאן מעשה אך זה אינו דמשכחת לה דנפקי מקצתן והביאו ע"ע והז"מ אמר דלא הוי ע"ע וקידשו בו אשה והורה הז"מ דהוי קדושין והורו ועשו כהוראתו אבל לפ"ז קשה אמאי לא מפרש הש"ס התם (דף פ"ח) דפליגי בזה דר"י ור"ש אי בג' או בה' ? (וכמו שהקשתי לעיל ת"ל) ולכן נראה דבדיעבד לכ"ע הוי ע"ע ואסורה בהנאה ולא נפ"מ מידי מפלוגתתן לענין ז"מ (וכמו שרציתי אני ג"כ לומר לעיל מזה ויש לעיין בכ"ז בס' מנחת אהרן לסנהדרין אם הקושיא אינו ממנו יעיין המעיין שם) והשתא א"ש דל"ל דהיה המראתו בזה גופא דהא לא משכחת שיעשו כהוראתו ובדיעבד אי יצאו שלשה לכ"ע הוי ע"ע ואסורה בהנאה את"ד עיי"ש ועיי"ש עוד מה שר"ל בזה וקצרתי, ויל"ע לראב"י מדוע בעינן כולה סנהדרי ולא סגי ברובה וכדמשמע בשמעתין וצ"ע – עיין בפסקי תוס' ס' נ"ד יעיין בבאר שבע ותבין כוונתם, – שם פרט לטמון דר"י וחכ"א בשדה לרבות את הטמון, הרהרתי בדעתי שלכאורה ילע"ק ממחלוקת ר"י וחכמים בב"ק דף ס' ע"א בטמון באש עיי"ש אך שם הוא דילפינן מבקמה, שו"ר בתוספי הרא"ש הישנים לפ' ע"ע שם

הקשה זה דשם אמרינן איפכא ותירץ לה דהתם דכתיב כי תצא אש ומצאה קוצים וכו' כל היכי דמשכח דכתב רחמנא קמה למעוטי ור"י מפרש קמה לרבוא כל בעלי קומה עכ"ל, – שם כי ימצא חלל באדמה, מה שהקשה בבא"ש דנימא כלל ופרט וכו' עיי"ש עיין גם בספר זהב שיבה למהר"ש אלגאזי ז"ל, – שם אויר שדה כשדה דמי וכו', גם בזה הרהרתי תודה לאל, מכל הני מקומות דאמרינן אויר חצירו כחצירו, ועיין בב"מ ד"ט אויר שסופו לנוח ובדף ק"א שם, – ומצאתי גם זה בתוספי הרא"ש הנ"ל שהקשה זה דמאי מב"ל דהא בכל דוכתא אוויר רשותו כרשותו במרובה ואפי' למאן דא"ל לענין שבת קליטה כמשה"ד לענין קנין מודה וכו' ובפ"ק דב"מ נמי לא מב"ל אלא אאויר שאין סופו להניח אבל סופו להניח פשיטא דקני וצ"ל דמב"ל הכי משום דכתיב ושכחת עימר בשדה דילמא בעינן דוקא שיהא מונח בשדה כדרך קוצרים שמניחים עומרים בקרק' את"ד עי"ש – שם פרט לשצפו עומרין לתוך שדה חבירו וכו' ע"כ עיין היטב פרש"י ז"ל, וצ"ע בפירושו של המאירי ז"ל שכתב ר"ל שפזרה הרוח את עומריו לתוך שדה חבירו „וכשחזר ואספן לתוך שדהו" שכח שם עומר וכו' עכ"ל, שם שני חללין וכו' עיין במאירי בשם הרמב"ם, ואינו מדוקדק שם הלשון שכ' „ושמא תאמר אף העליון לא יהא בדין מדידה שהרי צף היא שאינו באדמה וכו'" דצף לא מבאדמה ממעט, רק מבשדה עיין מש"כ לעיל במשנה, – שם ע"ב בכולן אם היה חלל עורפין פרש"י ד"ה בכולן ואפילו מפרפר וכו', ע"כ מזה סתירה למה שמשמע מדברי התורה והמצוה בספרי סוף שופטים דר"א מודה בזה דמפרפר כמו שמודה בחלל, ולא חנוק עיי"ש, ובמאירי ז"ל מבואר הטעם דמדוקר בחרב עכ"פ ע"י אדם נעשה אבל אם נמצא חנוק אין נזקקין לו שמא מאליו מת ע"כ (וצ"ע הרבה בזה וקצרתי שו"ר בס' דבר אברהם ס' ה' אות ח' שעמד בזה), וכתב עוד המאירי דכל שנמצא עדיין מפרפר אפי' היה חלל חרב אין נזקקין לו שמא יעשה לו נס ויחיה וכו' יע"ש בשם הירושלמי וא"כ י"ל דטעמא דר"א הרי הוא כמבואר דלא חיישינן למעשה נסים ובכולם עורפין ועיין בס' ד"א הנ"ל הרבה דברים בזה, ועיין שם בח"ש ס' כ' בתשובתו אלי כתוב וקצרתי:

שם או לעיר שאין בה ב"ד וכו' ומודדין לעיר שיש בה ב"ד ח"ל וכו' ע"כ בגליון הש"ס מציין כבר לעיין בתוס' בב"ת כ"ג ע"ב תד"ה בדליכא ששם הקשו קושיא חמורה וחימה דהכא משמע דטעמא דהעיר הקרובה מביאה ע"ע משום דמתוך הקורבא מוכח שמשם בא ההורג ובסוטה (מ"ה)תניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד שמניחין אותה והולכין לעיר אחרת שיש בה ב"ד ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה שמאותה שאין בה ב"ד היה עכ"ל, ונראה להקל קצת הקושי מתוך חומר שהחמירו עלינו, דבאמת יש

לחקור מ"מ מדוע חייבים להביא ע"ע העיר הקרובה, דהלא יש להם חזקת כשרות שלא היו שופכי דמים (ובקרוב וחזקה יש לעיין בזה עיין פמג"ד סי' ק"י) וניחא בפשוטו דכיון שנמצא כאן קרוב לעיר זו, א"כ איתרעי חזקת כשרות דכללות העיר דהלא מוכח כבר שמכאן הוא הרוצח, וכידוע דברי הפנ"י גיטין כ"ח ומדברי התוס' כתובות (כ"ג א') ד"ה תרווייהו דחזקה דאיתרע ל"מ מה"ת, עיי"ש, וביותר י"ל עפ"י סברת התוס' ב"מ קט"ז ע"א ד"ה והא וכו' דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן היינו היכי דאמר גנבת לי אבל היכי דאמר גנב אחר גנבם לי ומכרם לי היינו אחזוקי אינשי בגנבי דהא כמה גנבי איכא בשוקי עיי"ש וכן כתבו בשבועות שם, וה"נ דכיון שאנו דנין על כללות העיר נמצא כאן אחר שרצח וכמה אינשי רשיעי איכא בשוקא ואין אנו דנין על הפרט וז"פ, ועיין בשו"ת חות יאיר סי' נ"ח ודו"ק ומהשתא יש לנו להסביר הא דגזרה התורה דבעינן דוקא ב"ד ואין מודדין מעיר שאין בה ב"ד, הוא משום דחוב זה הוא מוטל רק על כללות הציבור שהעומד בראשם הוא הב"ד עיני העדה אבל כשאין ב"ד אין דין ציבור על עיר זו וניטלה ממנה חובת הציבורי דליתחייב בדין ע"ע, ומעתה א"ש קושית התוס', דבעיר שיש ב"ד שהחוב מוטל על הציבור בכללו וכבר אמרנו דעל הציבור בכללותו אין כאן חזקת כשרות מלבד דאיתרע מעיר זו חזקתה, עוד בכללות השוק נמצא כמה רשעים וש"ד אבל בעיר שאין בה ב"ד דבטל ממנה דין הציבור ודין הקהלה שנחשבים לגוש אחד, ומאי נימא שנטיל החוב עליה להביא ע"ע דמוכח שהרוצח ממנה היה, דא"כ ע"כ מעכשיו החוב על כל יחיד ויחיד והלא כשנבוא לכל יחיד ויחיד, בוודאי הוא מוחזק בכשרות ומאי יועיל לנו הקורבא שסמוך לעיר, דאצל כל יחיד ופרט, ע"כ צ"ל אחזוקי אינשי ברשיעי וש"ד לא מחזקינן, ובפרט דקרוב זה הוא רק ספק, ולכך אין בה דין ע"ע ודו"ק וז"נ ומש"כ הב"ש דלק"מ קושית התוס' דולקחו זקני העיר עדיף כשם דאמרינן דרובא עדיף עכ"ל, במחכ"ת אינו מובן כלל ולא דמי כאוכלא לדנא, דהתם בודאי הפירוש דרובא הוי בירור טפי עפ"י התורה מקורבה, אבל כאן קושית התוס' חזקה מאד, – שם שתיהן מביאות שתי עגלות וכו' עיין לקמן בגמ', וילע"ק דלמ"ד א"א לצמצם ואין קרובה אלא אחת, למה יתחייבו כלל לשיטת הרמב"ם דסד"א מה"ת לקולא ואין לנו בירור בהחלט מי הוא החייב, ואפשר דכך גזרה התו' וכמו באשם תלוי, והוי כמו איתחזק איסורא ויש לעיין הרבה בזה וקצרתי, אחר זמן רב מצאתי בעזה"י בפנים יפות על התורה בפ' שופטים בפסוק כי ימצא וכו' כתב תוך דבריו בזה"ל לך י"ל דהא דאמרינן קרובה ואפילו קרובות אפילו לדעת האומרים דסד"א מה"ת לקולא מ"מ הכא כיון דקולא לאחת הוי חומרא לאחרת אזלינן בכל לחומרא כמש"כ התוס' בביצה דף י"ד לענין סד"ר וכו' עיי"ש

ודבריו צ"ע דמנ"ל סברא זו לענין דאורייתא, ואכמ"ל עוד, שם ואין ירושלם מביאה ע"ע, הא דסידר התנא הכא האי דינא ולעיל גבי עיר שרובה עכו"ם או בעיר שאין בה ב"ד הו"ל למיתניה, דבהא דירושלם אין מביאה ע"ע, אין לומר דפירושו דליכא כאן חיוב ע"ע כלל דכיון דירושלם אינה מביאה אין כאן דין ע"ע, לא, דהא הרמב"ם פסק מפורש וכן במאירי כאן מבואר דמניחין ירושלם ומודדין אל עיירות אחרות וכמו בעיר שאין בה ב"ד ויל"ע, – שם גמרא במאי קמפלגי אילימא לענין מדידה וכו' מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן וכו' ע"כ וא"כ מבואר דבזה אין נפ"מ אלא תליא במחלקותן דלקמן, וכן מבואר במאירי באר היטב בזה"ל ולא נחלקו בזו לענין המדידה שכבר נחלקו מר כדאית ליה ומכ"ל ימדדו ממקום מדידה ומה צורך להביא זא"ז וכו' עיש"ה, ובתפארת ישראל מסביר לה היטב דל"ל דלענין מדידה מיירי דהרי גם אם יטלטלו הגוף אצל הראש אין מבורר לאיזה צד יניחו טבורו ולמ"ד מחוטמו אם גם יטלטלו הראש לגוף אין מבורר לאיזה צד ינוחו חוטמו וכו' עיש"ה, ועיין מש"כ בזה בס' ד"א הנ"ל, ובשו"ת ברית יעקב סי' כ"ה מחאהע"ז מצאתי שהקשה דאמאי אמרינן רישא היכי דנפיל נפיל גופיה הוא דרבינן ואזיל ומאדם אחד הוא נימא דגוף זה הוא מאיש אחר מרובא דעלמא ולא זהו הגוף מהראש שנמצא כאן וכן איפכא וכו' ודוח"ל דמיירי שמכירין בסימנים מובהקים או בטב"ע שהגוף הוא שנמצא מראש זה ל ומתרץ לה כמו שעלה ברעיוני תיכף לתרץ זה דלא חיישינן שמא נאבד גוף של ראש זה והגוף הוא מאיש אחר ומגוף הנמצא נאבד ראשו והראש הוא משל אחר דהיכי ליתרמי כולי האי ע"כ אמרינן דחד גופא הוי הרחש והגוף, אך בירושלמי כאן אמרינן אמר ר"א לקבורה נחלקו, רשבר"י מה פליגין כשהיה הראש מלמעלה והגוף מלמטן, אבל הראש מלמטן וכו' כל עמא מודין דמוליכין הראש אצל הגוף היו מנדרן מכאן ומכאן אנא אומר רישא אזיל לחד אתר וגופא אזיל לחד אתר או הראש הזה אין לו גוף או הגוף הזה אין לו ראש היה שוה כל שדרכו ליחזו גוף אחד הן ואם לאו הראש הזה אין לו גוף וכו' יעיש"ה וקצרתי בפרק זה, ועיין בקרן אורה שהרגיש בדברי הירושלמי המ' ויל"ע בעיקר הדין אם מצא ראש לבד או אברים לחודן אם צריך להביא ע"ע, וכמו דממעטינן הרבה דברים וכמו לענין טומאה וכדומה דממעטינן מת חסר עי' תוס' לעיל (ג' ע"ב):שם ומקומה אסור לזרוע ומליעבד ע"כ, הדברים עתיקים וידועים בדבר קושית הר"ש מקינון בס' הכריתות דליתסר כל העולם בחרישה וזריעה מטעם נחל איתן שהוא קבוע ?

והביאו השעה"מ הל' מגילה ושהביאו הפר"ח חי"ד סי' ק"י ע"ש בשעה"מ, והנה זכני ד' לעיין בפנים ס' הכריתות והוא שם בסוף הספר ממש שכתב שם מקודם דלא אמרינן

קבוע אלא היכי שנתברר מקום האיסור דומיא דזורק אבן וכו' ובזה ניחא מה שמקשים העולם יאסר כל העולם בחו"ז מטעם נחל איתן (נראה דהלשון בזה „כל העולם" אינו מדוקדק דע"ע אינה נוהגת לא באר"י או בעבר הירדן שהוא קבוע ולמא דפרישית ניחא כיון דלא ידעינן היכן נח"א לא שייך לומר כל קבוע אבל אי ידעינן מקימו אמינא כי הנזרע בתוכו אסור ואי נסבינן זרע ולא ידעינן אי מיניה אי משאר עלמא אסור אע"ג דעלמא רובא וכו' עכ"ל ולעיקר קושית העולם דיאסור כל העולם לזרוע משום דילמא נחל איתן היא, נראה לומר ד"ח דאם מספקינן דילמא כאן נח"א הוא, ה"נ יש לומר דכבר חרב כל אר"י ואין זה עפר הנח"א אלא שניתוסף עלה עפר ואשפותות וכדומה עד שכבר מותר לזרוע שם שכבר היא קרקע אחרת ועיין כה"ג אהלות פרק י"ח מ"ה ועוד, וכדרך שכתב הרדב"ז בקדושת ירושלם ת"ו, וגם אולי אפשר לומר דלכתחילה מותר לעשות הכי להביא קרקע אחרות, ולחפור מחדש, ואף דאכתי מספקא לן דילמא הביא גם מנחל איתן אחר כיון דלא ידעינן היכן מקומו ? אך בזה י"ל דנתבטל בתלוש וכשיתלוש אז אמרינן כל דפריש ולא הוי כפירש לפנינו, או שיביא מקרקע חו"ל לפי הערתי הנ"ל ודו"ק גם אני מסופק אי נחל איתן נאסר עד תהום ארעא, או לא ואל"ה היה עצה שיטול את תפוסתה ויכול שוב לזרוע שם וצ"ע ועיין בירושלמי ודו"ק – שם ע"ב ועורפין אותה בקופיץ, עיין ברש"ש שכבר העיר בזה דמי הוא העורף ואי בעינן כהן לזה עיי"ש, ובלשון המאירי הוא כך וב"ד שבאותה העיר עורפין אותה שם בקופיץ וכו' וכן התבאר בתלמוד המערב שצריך לערוף בה רוב שנים עכ"ל, ורק הפסוקים אומרים הכהנים, ואפשר לפרשה הא דאיתא בילקוט סוף שופ' בזה"ל ד"א עגלת בקר רחיצה בזקנים וכפרה בכהנים ע"כ עיין בז"ר שם, דהכוונה דהא דכתיב ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר, לא שהזקנים עורפין העגלת בקר, אלא רחיצה בזקנים דוקא אבל כפרה (דע"ע כפרה כתיב בה כקדשים א"כ בעינן כהן) בכהנים ויל"ע, ושם בילקוט בהא דאמר ונגשו הכהנים וכו' אין לו תמימין בע"מ מניין וכו', פירש בז"ר מניין שכשרים לעריפת עגלה ע"ש דעתו שבעינן כהן אך גם בע"מ כשר, ועיין במנ"ח, ועיין בשי"ת בית יצחק חאור"ח סי' ל"ה בש"ה שם כוון לכל דברי הרש"ש הנ"ל ע"ש דלב"ש בעי כהן אף בעריפה, וא"כ י"ל דהילקוט הנ"ל אתיא כר"ש, ולפ"ז לר"ש הו"ל למחשב חומר בעגלה מפרה דעגלה בעי כהן ופרה כשרה בזר לחד מ"ד וכו' עיי"ש בביי"צ שו"ר בתו"ת שנעלם ממנו כ"ז:

דף מ"ו

ע"א אלא מעתה אזקן ואסריס ה"נ דלא ערפינן יכו' עי"ש, ובמאירי מבואר דמביאין ע"ע אפי' אשה או קטן עבד או שפחה זקן וסריס מנוול ומוכה שחין אפילו טריפה שהרי מ"מ נגזל הוא בקצת חיים שהיה ראוי לעשות בהן הרבה מצות עכ"ל, בתורת הק' הביא כבר מה שהעירו מזה על המנ"ח שר"ל דכל שאין ההורגו חייב עליו מיתה וכו' אין מביאין ע"ע ע"ש וע"ש מש"כ על פי המשכנות יעקב סוף חחו"מ עש"ה, ובס' ד"א הנ"ל סי' ה' ובח"ש סי' כ' שהבאתי סמיכין לזה דאל"ה הו"ל להגמרא ללמוד דין רובא מע"ע דילמא טריפה הוה ההרוג ומשמע ג"כ דפשיטא ליה להמאירי דטריפה אינו מוליד וכמו זקן וסריס וזה הרבותא דיליה, וא"כ י"ל דמדוע לא תפס הגמ' בלישניה אלא מעתה אזקן וסריס וטריפה הנ"כ דלא ערפינן, א"ו דפשיטא ליה להגמ' דטריפה מוליד, או דאטריפה וקטן וכדומה אין ה"נ דלא ערפינן מטעם המנ"ח ז"ל שכל שאין חייבין עליו מיתה וכו' ושם בד"א ח"ש סי' כ' מעורבב כוונתי עיי"ש ומה שהעיר שם דעדיין הו"ל למפרך אטריפה נמי יערוף אי פירות היינו מצות.

ע"ש, אינו מובן כיון דמטעם אחר היא שאף ששייך במצית מ"מ כל שאין חייבים עליו מיתה גזה"כ הוא דפטור מע"ע, ובלא"ה אין טעם אגדיי זה מספיק לחייב בכמה חללים שנמצאו תלוי' באילן או צף וכדומה שהתו' מיעטתה אותם בפירוש, ה"נ כן בכל אינך שכתב המנ"ח דהפסוק לא מיירי בהם, וז"פ, והנה המנ"ח כתב בריש מצוה תק"ל דאף דבד"נ אין דנין רק אם יושבים הב"ד בלשכת הגזית וכו' שם גזה"כ אבל בע"ע חייבים אע"פ שאין יושבים על מקומם עכ"ל אין סתירה כלל למש"כ בענין הזה דהפרשה לא מיירי רק באופן שח"מ על הנהרג דפשוט הוא שבכאן יש חיוב מיתה אלא החסרון הוא שאין כאן ב"ד הראוי לדון, אך לפמש"כ המפרשים דתועלת הע"ע הוא לפרסם הדבר ושימצא עי"ז ההורג א"כ צע"ק דלמאי נפ"מ כיון דאין כאן ב"ד לדון אותו ויש עוד להעיר בזה וקצרתי, אח"ז ראיתי לקמן מ"ז ע"ב ברש"ש ד"ה ת"ר שעמד על סברא זו דליכא ע"ע בזמן שאין דנין ד"נ ע"ש ודלא כהמנ"ח וגם בלא"ה ע"כ ר"י בר שאול ס"ל כר"א דעגלה בת שנתה שאמר יבא דבר שלא עשה פירות ופרש"י עגלה בת שנתה לא ילדה, וא"כ לרבנן דר"א שכן הלכא ליכא טעם זה, אך שוב ראיתי בבא"ש שזה טעות שהרי תנן פרה וחמור בנות שלש וודאי לכהן אלמא דקודם שלש וודאי לא ילדה וא"ש אף לרבנן עיי"ש, וידוע שאין למידין הלכה מפי טעמי הגדה ועיין בפסיקתא שופטים שאמר בזה"ל וכן אמרשהעגלה היתה מתלעת והולכין התולעים אל הרוצח בכמ"ק שהוא ומהם היתה באה נקמה על הרוצח ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל עכ"ל, ועיין

מהרש"א כאן בשם הרמב"ן והרמב"ם וגם במה שאמרו כאן במקום שאינו עושה פירות דפרש"י סלע איתן וקשה, נמי יקשה הא אמרינן דאינו מעכב כלל ואע"פ שאינו איתן כשר (בענין זה אני מתמיה על הרב בעל ש"ח על התורה סוף פ' שופטים על מה שפרש"י שם שלא הניחוהו לעשו' פירות הקשה מעצמו זה שהקשו בגמ' כאן דאלא מעתה זקן וסרים וכו' ותירץ דפירות היינו מצית ע"ש ואישתמיט מיניה גמרא זו, וכן מצאתי בפי' הריב"א על התו' שם שכ' דהמפרשים שלא הניחוהו להוליד בנים טועה דאיתא בסוטה וכו' כ"פ ר' אליקים ע"כ, ובזה אמרתי שמצוה גדולה היא להעתיק ולהודיע דברי רבותינו בעהתו"ס שם שחידשו דין חדש בהתרת עגונה ונחוץ מאד לכל בעלי הוראה בה"ע וכנראה אישתמיט מניה דכל האחרונים ז"ל וז"ל שם ומדדו את הערים אמר הרב בכור שור דכ"ז צוה הקב"ה לעשות כדי שיצא קול לנרצח ומתוך כך יבואו עדים ויעידו שהוא מת ולא תשב אשתו עגונה ומאי דאמרו רבותינו אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם כגון שבא ואמר מעיד אני על חוטמו ופרצופו שהוא כך וכך ואין העדים מכירין אותו אלא מתיך דבריהם יבינו המכירים אותו שהוא זה אבל אם באים עדים שאומרים מכירין אני בודאי שזהו ובטב"ע גמור כאלו ראיתיו חי ודאי תנשא אשתו בעדות זה אפילו לאחר כמה שבועו' ולפי' אפי' ממקו' רחוק יכול לבוא ולהתבונן בו וההוא דטבע וכו' ואסקוה אגשרא וכו' ואנסבה רבא לדביתהו אפי' לאחר ה' ימים עדות סתם היה ודמיון ולא אמר מוחזקני בו עכ"ל וצע"ג בזה, ועיין שיטת ר"ת בתוס' יבמות (ק"כ ע"א) ד"ה אין וכו' עיש"ה ובש"ש ש"ו פי"ג י"ד ובפנים ספר הישר לר"ת ועכ"פ מצאתי מרגניתא חדתי ושיש בו להקל בהיתר עגונה), – שם ע"ב ומה ת"ל הערופה וכו' מ"ש, עיין בחולין (די"א ע"א) הערופה כשהיא שלמה וכו' ובתוס' שם ד"ה הערופה וכו' וי"ל וכו' עיי"ש וי"ל, ובזה י"ל קצת מה שתמה המנ"ח על הרמב"ם שלא הביא ד"ז דצריך להיות שלמה פיי"ש די"ל דהרמב"ם ס"ל שאין הלכה כן דבעינן הערופה לשאר לימודים – שם ר' יוחנן אמר באצבעו הראה להם ע"כ א"ל דלר"י לשיטתו בב"מ צ' ע"ב דעקימת פיו הוי מעשה לא יכול לומר בפיו עקם להם דא"כ לא הוי ודו"ק (עפ"י דרוש) ויל"ע בעיון יעקב על אגדות:

דף מ"ח

פ"א עד מתי אתם מאכילין נבילות וכו' אלא טריפות שמא ניקב קרום של מוח עיי"ש עיין במשכנות יעקב חיור"ד סי' ט"ו במכתבו להבית אפרים מה שהעיר מסוגיא דכאן דחששו על הקרום אף טרם שיתרוצץ הגולגלת משמע שדבר מצוי הוא וכו' יע"ש ולהלן שם מש"כ משום שהיו עושין תמיד כן, למזבח ואיך לא יארע לפעמים שנקב קרום במוח

וכו' עיי"ש, ועיי"ש עוד בתשובתו השניה שהבית אפרים חוקי לה דאתיא כמ"ד קרמא עילאה טריפה וכו' יע"ש ומה שהשיג עליו, והנה יש להסביר קצת דהא בלא"ה פריך הגמ' בחולין ליחוש דילמא נקב בקרום אלא דאזלינן בתר רובא עי"ש וכיון דאיכא עוד ריעותא גדולה לפנינו מסלק מכאן דין רובא ושפיר חיישינן לנקב הקרום ודו"ק – (כעת ראיתי בתורת הק' שנעלם מהם דברי המשכנות יעקב והבית אפרים עיי"ש) – שם לעיל וכו' עיין הגהות יעבץ שהקשה אמאי נסיב עגל דלא אשכחן וכו' עי"ש, ומחמת קושיא זו היתי רוצה לפרש בדרך צחות דפירוש לעגל היא מהרה וכמו שמצי' בברכו' י"ח ע"ב לעגל אתית יעו"ש, וה"נ הכוונה דהא דמפרישין אותו במהרה שלא ירגיש בצער כ"כ, ועיין בתוה"ק): שם ע"ב משמתו נביאים הראשונים מאן נביאים הראשוני' אמר ר"ה זה דוד ושמואל ושלמה וכו' עיי"ש, כה"ג איתא ביומא נ"ג ע"ב אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ופרש"י דוד ושמואל מפרש במס' סוטה ע"כ, ואמר לי בזה דבר נכון ידי"ע הרה"ג המפורסם מוכתר בנימוסין וכו' מהרי"ב הלוי איש הורוויץ שליט"א משום דדוד ושמואל היו הראשונים שמצאו מקום המקדש כדדרשינן בזבחים נ"ד ע"ב וילך דוד ושמואל וישבו בנויות ברמה וכו' אלא שהיו יושבין ברמה ופוסקין בנויו של עולם עיי"ש, ולכן יחס התנא אבן היה שם מימות נביאים ראשונים דהיינו דוד ושמואל שהם מצאו כל עיקר מקום הק' הזה, (אחז"ר ראיתי בגבורת ארי למס' יומא הנדמ"ח שם דנ"ד שרמז בזה על פרש"י שם יע"ש ד"ה מימות וכו') וניחא בזה מה שדקדק כאן הת"ה שלא נקט שם ביומא גם שלמה עיי"ש משום שהמקום כבר מצאו הם דוד ושמואל והכל בכתב מד' השכיל:

דף מ"ט

ע"א ואר"א בר יברכיה שני ת"ח הדרין בעיר אחת וכו' אחד מת ואחד גולה וכו' עיי"ש, על פי מאמר זה פרשתי מכבר הא דאמר רב משרשיא במגילה (ל"ב ע"א) שני ת"ח היושבין בעיר אחת ואין נוחין זא"ז בהלכה עה"כ אומר וכו' ומשפטים לא יחיו בהם ע"כ עיין מהרש"א שם, דיש לפרש כפשוטו כיון דאין נוחין זל"ז בהלכה אחד מת ואחד גולה, וד' יזכנו להיות מת"ח שבא"י שנוחין זל"ז בהלכה כשמן זית (סנהדרין כ"ד), – שם לאו בריך אנא, כבר הביאו מכאן המקור למה שכתב הרמ"א יור"ד סי' ר"מ סעיף כ"ד דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו ע"כ עיי"ש בפ"ת וכבר קדמו באלי' זוטא על הלבוש אור"ח בסוף הספר עיי"ש וכן בביאור הגר"א ז"ל שם כ' ומסוטה ח"ט ע"א ראיה למהרי"ק ונ"ל דלאבי אמו פטור וכמש"כ בב"ר פ' צ"ד בני בנות עכ"ל ועי' הגהות יד אברהם יור"ד דפוס

ווילנא וזה שכוון בגר"א ז"ל לדחות הראיה די"לדשם שהיה בן בתו שאני עיי"ש, ושו"ר כאן בת"ה בשם השבו"י עיי"ש ובזה ניחא דהלא היה ר"א ת"ח עיין בקדושין כ"ט ע"ב ומחיוב מדין כיבוד ת"ח, אלא משום דבזה שהוא עצמו נעשה ת"ח כבר פטור מזה עיין יור"ד רמ"ד, ועי' ש' שם סי' רמ"ה ס"ג דה"ה בן בתי, ועוד י"ל דכאן היה המעשה שיגיע לו חסרון ממון עי"ז ולכך אמר ליה לאו בריך אנא שגם בבנו אינו מחויב עפ"י דין בכיבוד עיין יור"ד סי' ר"מ ס"ה ואבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת וכדקיי"ל חו"מ סי' רס"ד ס"א ואעפ"כ יש לו לאדם ליכנס וכו' עיי"ש וא"כ בבן בנו אינו מחויב להחסיר ממון שלו עי"ז, לפנים משורת הדין:

שם דף מ"ט ע"ב אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא אמר ליה ר"נ לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא עכ"ל, בין כתבי אאמו"ר הרב הגאון המפו' צדיק תמים כקש"ת רבי ישעיהו עפשטיין זצ"ל זי"ע מצאתי פלפול בסיף מסכת זו וכנראה השתמש בזה בתור הדרן על מסכת זו, וע"כ הנני נותן לפני המעיינים לצאת י"ח הדרן למס' סוטה והוא שהמהרש"א ז"ל פירש בכאן מאמרי רב יוסף ורב נחמן בזה"ל אין דרך חכמים להתפאר ולהשתבח במעלתם כמ"ש יהללוך זר ולא פיך מ"מ כדי שלא יהא שונה הברייתא בטעות אמרו כן דלא בטלה משמת רבי גם לא היה לו שבח בדבר באותו הדור כמ"ש וירא חטא ימאסו עכ"ל, ויש להקשות דמה יענה בהא דאיתא בדף מ' אמר רב אבוהו מריש הוה אמינא ענותנא אנא וכו' עיי"ש משמע דהוה משתבח בזה גם בפני אחרים – גם צריך להבין מה דאמרינן בפסחים (דף ס"ח ע"ב) שאמר רב יוסף אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא דהא רב יוסף הוה עניו מכל אדם וכאן התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי ואין זה מגדר ענוה וכן הקשה הבאר היטב אור"ח סי' תצ"ד עיי"ש, וכן יש להבין במה דאמרינן בקדושין ל"א ע"א ובב"ק פ"ז ע"ב דאמר רב יוסף מריש הוי אמינא מ"ד הלכה כר"י וכו' מ"ד לי אין הלכה כר"י עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי ויש לדקדק וכי היה עובד רב יוסף לקבל פרס ח"ו וכן יש לדייק בהא דסוף נזיר דאמר ליה חטוף וברוך וכו' אלא שממהרין למברך תחילה משום הכי היו אימרין חטוף וברוך יע"ש וכי משים קיבול שכר היו עובדין להשי"ת חלילה ?

והנה נקדים בזה במה שמבואר בב"ק פ"ז ע"ב מחלוקת ר"מ ור"י אי סומא פטור ממצות ע"ש ופסקו שם כל הפוסקים דסומא חייב במצות, רק דעת יחידאי הוא רבינו ירוחם שפסק להלכה כר"י דסומא פטור מן המצות – א) והנה חקרו האחרונים בזה למ"ד דסומא פטור מן המצות אי פטור דוקא ממ"ע אבל בל"ת חייבין או אפילו במל"ת נמי פטורין,

וראיתי בספר ארצות החיים הל' ציצית סי' י"ז באר"י ס"ק ג' שהביא ראיה דסומא פטור גם ממצות ל"ת אליבה דר"י ממה שמקשה הגמ' בפסחים (דמ"ז) ומי אמרינן הואיל והא תנן יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום ח' לאווין וכו' ואי אמרת הואיל אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור וכו' עיי"ש והשתא א"א דסומא פטיר ממ"ע וחייב במל"ת הול"ל דמשכחת שיתחייב משום ח' לאווין בסומא אליבה דר"י שחייב על לאו בחרישה ואין חזי לכיסו ד"צ דהא פטור ממ"ע דכיסו ע"ש ולדעתי יש להשיב על ראיה זו דבמו"ק דב' איתא דרבה אמר משום חורש ור"י אמר משום זורע וכו' איתיביה ר"י לרבה המנכש והמחפה לכלאים לוקה ר' עקיבא אומר אף המקיים בשלמא לדידי דאמינא משום זורע היינו דאסורה זריעה בכלאים אלא לדידך דאמרת משים חורש חרישה בכלא' מי אסירא א"ל משום מקיים וכו' כולה ר"ע היא וכו' דאף המנכש והמחפה משום מקיים הוא דלוקה יעוש"ה, וא"כ מתניתין דיש חורש תלם אחד מחייב משום כלאים ע"כ כר"ע אתיא דמחייב משום מקיים כדמוכח במכות דכ"א ע"ב שם עיש"ה, וא"כ רבה דאית ליה הואיל בפסחים שם מוכרח לאוקמי מתניתין כר"ע ולא כר"י כדמוכח ממו"ק הנ"ל, ואין שברא לאוקמה מתניתין כר"י דסומא פטור מכל המצות וגם אית ליה כר"ע דהמקיים לוקה, ולא כרבנן, וגם דוחק לאוקמה כר"ע ור"ע יסבור בהא כר"י דסומא פטור מן המצות ולא כהלכה דסומא חייב בכל המצות, וע"כ מתרץ הגמ' תיר' אחר מרווח טפי, – וגם מה שכתב שם בארה"ח זכר לדבר ממ"ש ביבמות ד"ט א"ל לוי לרבי וליתני ט"ז עריות א"ל מאי דעתך אמו אנוסת אביו בפלוגתא לא קא מיירי דהא ר"י אוסר באנוסת אביו וקשה הא גם לר"י משכחת י"ו עריות שנשא אחיו סומא את אניסת אביו דהא איני מצוה על ל"ת ונפלה אמו לפניו ליבום וכו' וע"כ שבמל"ת חייב גם לר"י את"ד שם, גם על זה יש להשיב דע"כ עיקר קושיתו מלקמן דף י' דאמ' לר"י נמי משכחת לה דאי עבר ונסיב ומשני דאי לא קתני, והשתא משכחת לה בסומא לר"י ואין זה הוכחה דהא אף אם פטור ממל"ת עכ"ז חייב מדרבנן כדכתבו התוס' בכמ"ק וא"כ אף באיסור דרבנן לא תני „דאי" כדמוכח לר"י נמי משכחת לה וכו' שכתבו „וי"ל דאסור לקדש מדרבנן וכו'" עיי"ש וא"כ ליכא ראיה לדינא דסומא חייב במל"ת מהך גמרא להנך פוסקים דסברי דחייב סומא מדרבנן, ומ"מ פטור אף ממל"ת עיי"ש באה"ח, ב) עוד ראיתי בהשמטות לחדושי רעק"א ז"ל ליור"ד סי' א' סי' ט' שכ' דהא דס"ל לר"י דסומא פטור ממצות היינו רק ממ"ע אבל על הלאווין מצוה, ואסור לאכול בלא שחיטה ומקרי ב"ז והביא ראיה מיבמות (ע"ח ע"א) דאר"י אי לאו דא"ר יודה הכתוב תלאן בלידהוכו' דאי לא כתיב קרא עיי"ש והא לר"י לשיטתיה דסומא פטור ממצות משכחת לה בהיתר דמ"ש סומא נשא מצרית שניה סומא

דמותרים זב"ז אע"כ דעל לאווי מצווים וכו' עכ"ל וראיה גדולה היא, אמנם יש להעיר עלה מטעם אחר דיש להוכיח דר' יוחנן לא ס"ל דסומא חייב במצות ל"ת, דבירו' (סוטה פ"ב סוף הל' ה') איתא ונעלם מעיני אשה פרט לסומא שאין לו עינים הוא סומא היא סומא מתניתא דר' יודא דפוטרו מכל מצות האמורות בתורה ע"כ ופירש הקה"ע דהך ברייתא דתניא כשהוא סומא א"ש אתיא כר"י דפוטר אותו אפי' ממל"ת ולכך אינה שותה עכ"ל וידוע הוא דמי הוא בעל מסדר הירושלמי הוא ר' יוחנן וסתמא דירושלמי כוותיה, וא"כ ל"ל דר"י ביבמות הנ"ל ס"ל דסומא חייב בלאווין וא"כ הדרא קושית הגרע"א ז"ל לדוכתה אך באמת יש להקשות על הק"ע דמנ"ל לפרש כן דאף ממל"ת פטור בעלמא, דהא אפשר שפיר לומר דרק ממצות דין זה דשתיה פטורה מטעם המיעוט, ועכ"ז כיון שהיה לה קי"ס אסירה עליו אף שהם סומים כמו שיש כמה נשים שהם אסורים והם אינם שותים וכן פסק הרמב"ם פ"ב מסוטה הלכה ב' ג' שהם אסירים ואינם שותות – אך נראה דבאמת קשיא לר"י דסובר סומא פטור מכל מצות א"כ מאי צריך קרא ונעלם למעט סומא הא כבר ידעינן מזה דפטור מכל המצ' וכן הקשה הש"ק שם וע"כ גורס שם דמתניתא דצריך ונעלם למעט סומא דלא כר' יודן עיי"ש אך א"ל דמזה דמס' ב"ק אין מוכח דפטור רק ממ"ע, וגם נוכל לומר דאין מחייבן אותו מלקות אבל איסור הלאוין שייך גם בסומא, אבל כאן בסוטה מוכח שכתוב קרא ונעלם מעיני למעוטי סומא אצל האיסור ונטמאה, משמע דסומא אינו בכלל ונטמאה ואין עליו שום איסור גם מלאווין, אבל לרבנן דסברי דסומא בכל המצות חייב ע"כ האי ונעלם אינו למעט רק ממ"ע דשתיה לבד וע"כ פסק הרמב"ם כרבנן דסומא חייב בכל המצית רק אינה שותת, וא"כ נוכל לומר כגרסת הירושלמי שלפנינו דמתניתא כר"י דסומא פטור מכל וקמ"ל הכא יותר דאף איסור ונטמאה ליכא בסוטה, וא"כ שפיר מוכח מהאי ירושלמי דאף מח"ל פטור וסתמא דירושלמי הוא ר' יוחנן והדרא קושית הגרע"א ז"ל הנ"ל דלוקמא בסומא ל וע"כ אנו מוכרחין לומר וליישב דלר' יהודא ור' יוחנן דסברי עכו"ם הבא על ב"י הולד ממזר כאשר הובא בתוס' יבמות י"ו ע"ב ד"ה אמוראי נינהו וכו' ובד"ה קסבר עיש"ה, ואף דביאת עכו"ם היתר היא מה"ת בצנעא כדאיתא שם בתוס' ד"ה קסבר עכו"ם וכו' פיי"ש א"כ נוכל לומר דאף מצרי שני דבא על בת"י אף שהוא והיא סומים, מ"מ הולד ממזר דכ"ז שהוא בלא יבוא בקהל והיא בכלל קהל לר"י שק"ג איקרי קהל והוא בלא יבוא יש לו תורת עכו"ם שאין קדושין תופסין בו והולד ממזר, וגם אפשר לר"ע דסבר כל שאין לו ביאה בישראל אף מא"ע הולד ממזר, וע"כ שפיר קאמר ר' יוחנן אי לאו דאמר ר' יהודא הכתוב תלאן בלידה לא מצא ידיו ורגליו בבה"מ וכו' שאין הולד מותר בשום אופן אף

בביאה המותרת, ומזה הירושלמי ראיה לסברת התוס' שם דהולד מעכו"ם הבא על ב"י ממזר מדאורייתא ולא כסברת התוס' שם בסו"ד דלא הוי ממזר רק מדרבנן, ולסברא זו מוכרח לומר הגירסא בירושלמי כהש"ך דמתניתא דלא כר' יודא עיי"ש וא"כ א"ש קושית רעק"א ז"ל – ויש לי להוכיח דהלכה כר"י דסומא פטור מכל המצות, מגיטין (כ"ג ע"ב) דאמר בשלמא חשו"ק וכו' נכרי נמי דלאו בר היתרא הוא אלא סומא אמאי לא אמר ר"ש וכו' אלא אמר רב יוסף וכו' ע"ש ואי אמרת דלר"י דסומא פטור מכל המצות אף ממל"ת כדמוכח בירושלמי הנ"ל א"כ הוא ג"כ לאו בר היתרא וכנכרי הוא דמי וכמו שהקשה רע"א הנ"ל שם לענין בר זביחה, אע"כ דגם רב יוסף פוסק דלא כר"י, וגם יש קצת ראיה מקדושין דף ס"ו מההוא סמיא דהוי מסדר מתנייתא וכו' ואסר עליו אשתו עיי"ש, אך יש לומר דאף שסומא פטור מח"ל עכ"ז הוא בר קדושין וגיטין דהא הוא ב"ר ולכן אין ראיה מסוגיא דגיטין שם, אך מסוגיא דקדושין שאסרו עליו אשתו יש קצת ראיה, וגם יש להביא ראיה משיטת רש"י ז"ל דסבר דאשה דפטורה ממ"ע שהזז"ג עוברת על ב"ת, עיין עירובין צ"ז ובר"ה כ"ז וא"כ מאי שמח ר יוסף אי הלכה כר"י דלא מפקידנא ועבדינא הא יעבור על ב"ת אע"כ דפטור אף מלאווין ודו"ק, – והשתא אתי שפיר הא דאמר רב יוסף בפסחים הנ"ל, דהכוונה הוא דמי גרם לוה שהכל חייבין בכל המצות והוא פטור האי יומא דנתינת התורה ובזה קמשבח עצמו שהוא פטור ומ"מ עביד כל המצות ויש לי שכר הרבה וכדאמר בב"ק שם דגדול מי שאינו מצוה ועושה, והכל חייבין וכמה יוסף איכא בשוקא דחייבין, אלא שהוא פטור ועושה, ובזה רשאי להתפאר שהאי לאו מעשי עצמו רק קב"ה עשה לי כן שהוא סומא, (עיין בר"נ קדושין) וגם לפי הסברא שאין הלכה כר"י עכ"ז כיון שמסתפק אי הלכה כר"י או לאו, א"כ דואג ומצטער יותר ממי שמצוה כידוע שספק קשה יותר מודאי עברה ע"כ יש לו יותר שכר כסברת התוס' קדושין (ל"א) בד"ה גדול מצוה, ואתא נמי שפיר מה שהקשינו לעיל וכי היה עובד ע"מ לקבל פרס, דראיתי בספר ערבי נחל שכתב דלא נקרא ע"מ לקבל פרס רק אם באופן דבלא שכר לא יעשה מצוה, אבל אם עושה המצוה בכל אופן אף אם בלא שכר ואם יתן לו השי"ת שכר יקבל בשמחה רבה אז לא נקרא ע"מ לקבל פרס ואדרבה שבזה שמקבל השכר בשמחה עושה רצין הבורא ית"ש משום שרצון הבורא ית"ש לעשות טובות להאדם ושכר מצוה מצוה פירושו הוא מה שמקבלהשכר עבור המצוה נחשב למצוה ובעבור זה נותנין לו עוד שכר אין סוף עכ"ל, וזאת היתה כוונת רב יוסף שהיה שמח דכי מפקדנא אית לי אגרא טפי, וגם מה שאמרו חטוף וברוך היתה כונתם ע"ד זה כדי לעשות נחה רוח ורצונו ית"ש לקבל ממנו השכר – ומה שמתפאר רב יוסף דאיכא אנא בענוה נ"ל לומר כלל בזה,

דכל דבר הידוע ומפורסם לכל אנשים והעולם שהוא עניו מותר לומר כן לאחר ועניוות דר"י היתה ידועה לכל כמעשה דאיתא בסוף הוריות שמלך רבה וכל שני דמלך רבה, רב יוסף אפילו אומנה לביתיה לא חליף, וכן מצינו בב"מ פ"ה כי הוו מינצי ר"ח ור"ח וכו' וכן ברב"א לעיל דף מ' ע"א הוי דבר ידוע לכל כדמוכח שם וכן ברב נחמן דאמר הכא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא הוא רנב"י כדאיתא ברש"י מגילה דף כ"ו והוא רב נחמן בר יצחק שהובא בשבת (קנ"ו) דאימיה דרנב"י אמרה לו כסי רישיך כי היכי דתהוי עלך אימתא דשמיא וכו' יע"ש ולפי שיטת רש"י בגיטין ל"ב דסתם ר"נ הוא רנב"י ואתי שפיר הכל על נכון בעז"ה יתי"ש עכ"ל הרב אבא מארי זצ"ל זי"ע מכאן ואילך הערת בנו ותלמידו הצעיר, כי דברי אבא מארי ז"ל נכתבו קודם שנתפרסמו דברי האחרונים ובכלל לא היה מעיין בספרי אחרוני הזמן כידוע ובענין הזה עיין בס' תורת חסד להגאון דלובלין ז"ל (נדפס תרמ"ג) בס' ח' אריכות גדולה מכל המקומית והוא לא ראה ברעק"א הנ"ל וס' ארה"ח הנ"ל עיי"ש, גם אי סומא יכול להעשות שליח לגיטין וקדושין העיר שם המחבר תו"ח ז"ל אבל ג"כ אינו מביא שכבר ישב על מדוכה זו הפמג"ד בפתיחה כוללת לאו"ח בסוף חלק השלישי השאלה ותשובה בדין זה עיישי"ה, ועיין מש"כ בספרי הנדפס או"ת דט"ו ע"ב עיי"ש, ובחדושי לעיל בסוטה ע"ד הירושלמי דסוטה דונעלם מעיני אשה ועיין תו"ח שם מש"כ בזה וקצרתי כי מ"מ אני לך וכאן מקום אתי לסיים בראיה חדשה שהבאתי זה רבות בשנים דסומא חייב במל"ת מהא דתנן במשנה דפיאה (פ"ו מ' י"א) הקוצר בלילה והמעמר והסומא יש להם שכחה ע"ש וכן פ' הרמב"ם פ"ה דין ח' ואי אמרת דפטור אף ממנ"ת אמאי יש להם שכחה ומאי נפ"מ בשכחתן, ע"כ דאסיר לחזור וליקח ואם אינו מצווה על הלאווין ע"כ בוודאי מותר לחזור וליטול וכי חשו"ק יש להם שכחה ?

פשיטא דלא, וכן מצאתי בחפשי במנ"ח מ' תקצ"ב בסוף עי"ש א"ו דאף לר"י על הלאווין חייב וישנו בלא תשיב לקחתו ושייך שפיר יש להם שכחה, אלא דאי עבר ולקח אף דבעשה אינו חייב א"כ לא הוי לדידיה לאו הנל"ע, מ"מ בוודאי דאינו לוקה כמבואר בדברי ר"י דפוטר אותו ממכות ועונשים ועיין בת"ת שם וע"ש עוד וקצרתי ולדעתי היא ראיה נצחת, בעה"ש ול"ל דמיירי בסומא באחד מעיניו דא"כ מאי רבותא, דהלא הוא רואה היטב ביום, ועוד דומיא דלילה נקטיה שאינו רואה כלל, ועיין כה"ג בחולין י"ג ע"ב ובש"ע יור"ד ס' א' ס"ט ובסומא באחת מעיניו לכ"ע כשר ועיין בס' ב"ד מהאחרו' בזה ואכמ"ל עוד, וד' יאיר עינו האפלות בתורה"ק להבין ולהשכיל בעמקי סודותיה בכל המקצעות ובזה נאמר הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה כולה מסכת סוטה בעזרת

שמים כדוק נוטה והוא יזכני עוד לחדש חידושים בדעת תורה ודעת נוטה בהליכ"כ ולא"א ע"י: הוספות במה שביארתי בדף קס"ב ע"א דכופין את הכהנים על מ"ע דבר"כ יע"ש אחר כותבי ראיתי בפסקי התוס' כאן אות מ"ז שכתבו בזה"ל „שני כהנים צריכין לברך בע"כ ולא ביחיד ע"כ" וכוונתו נעלמה, ומאין מקור מוצאו לדין זה, ולפי מה שביארתי א"ש דס"ל לפסק הלכה דעל יחיד אין עליו מ"ע כ"א מדרבנן וכמש"כ ר"ת במנחות, וא"כ בשנים מברכין בע"כ ולא ביחיד ומוכח זה משמעתין כמו שביארתי, וסעייתא גדולה מזה להפמג"ד ז"ל דכופין אותו ע"ז שיברך בע"כ וצ"ל עוד דפסקי תוס' כאן ס"ל כשיטת רש"י כתובות (פ"ו ע"א) דעל מצות דרבנן אין כופין, דהתוס' שם כתבו דאין נראה דאשכחן דכופין על מצות דרב' וכו' יעו"ש ובפ"ת שס פסקו דלא כרש"י עיי"ש וצ"ל ע"כ דס"ל דאפי' חיו' דרב' ליכ' ביחיד וע' פר"ח סי' קכ"ח וצ"ע: במנ"ח בהשמטות מ' תקכ"ו הקשה להרמב"ם דחשיב ללאו דלא יפחוד במלחמה וכו' א"כ קשה בהא דאמר דף מ"ד מאן תנא להא דת"ר שמע קול קרנות והרתיע חוזר כמאן כר"ע ודלא כריה"ג ולשיטת הר"מ דהוא ל"ת גם לריה"ג חוזר דהא עושה עתה עבירה דעובר על לאו דלא תיראו ולא תחפזו וחוזר מעורכי המלחמה וצע"ג עכ"ל ולענ"ד פשוט דע"כ אינו עובר בלאו זה אלא בשהוא דואג ומפחד משום חייו וכדומה ולכך אינו לוחם בלב שלם שמעלה על לבו אשתו ובניו ומבהיל בעצמו לכך עובר בלא תעשה וכמו שיש ללמוד ד"ז מפשטות לשין הרמב"ם פ"ז ממלכים דין ט"ז עייש"ה אבל אם חזינן בטבעי החלושה שמים שותתין על ברכיו א"כ מאי יעשה וכי על זה אפשר להזהיר לא תירא ולא תחפזו? (ועיין מש"כ הראשונים בלאו דלא תחמוד) ועוד מבואר שם ברמב"ם דזה הוא דוקא אחר שיכנס בקשרי מלחמה ואז ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וכו' עיי"ש וז"פ, ולפ"ז אפשר נמי לפרש שם בגמרא דמסיק בהא אפי' ריה"ג מודה וכו', והוא משום דבזה עושה עבירה דירא וכו' אחר שנכנס בקשרי המלחמה וכקושית המנ"ח באמת ודו"ק וקצרתי:קונטרס מנחת זכרון **(מוקדש לזכרון ולעילוי נשמת אשתי העדינה הצנועה היקרה מנב"ת מרת חי' פעסיל ע"ה בת הרב ר' ברוך שלאם הי"ו שנקטפה בדמי ימיה בעו"ה כבת ז"ל שנים ביום ה' ח"י שבט תנצב"ה.

)** והוא הוספות ומלואים לספרא בצירא מנחת ירושלם חלק א' א) בדף ל"ג ע"ב במה שנדפס שם שהביאו התוס' התוספתא דכהנים מטילים גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדיה וכו' עיי"ש בפנים, נ"ב עיין בילקוט ירמיה סי' רס"ב שאיתא בזה"ל אמר ירמי' למי אני דומה לכ"ג שעלה „בגורלו" להשקות מים המרים וקרבו את האשה אצלו ופרע את ראשה ופרסם את שערה נטל את הכוס

להשקותה נסתכל בה שהיא אמו התחיל צוח אמר אוי לי אמי שהייתי משתדל לכבדך והרי אני מבזיך וכו' יע"ש ולענין הלכה אי הבן נעשה שליח להשקות לאמו ולבזותה בכה"ג לכאורה י"ל דהא קיי"ל (סנהדרין פ"ה ע"ב) לכל אין הבן נעשה שליח להכותו ולקללו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו עיי"ש, וא"כ ה"נ הוי בכלל זה דאין הבן נעשה שליח לבזות את אמו הסוטה ועיין ביבמות (כ"ב ע"ב) גבי וחייב על מכתו דפריך הגמ' אמאי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך וכו' ה"נ כשעשה תשובה ע"כ ובתוס' שם כתבו דהא דאמר לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו וכו' התם כשעשה תשובה עכ"ל עיי"ש וא"כ נמצא דמשכחת לה בסוטה דחזינן שלא קבלה תשובה על התנהגותה האסורה של יחוד וקו"ס, אז בודאי מותר הבן לבזותה ולהשקותה וע"כ אין כאן מקום קצת להוכיח מלשון המשל שבמדרש ילקוט הנ"ל כמובן, ובתוס' יבמות שם הקשו בשלמא מלקות משכחת דמחייב אע"פ שעשה תשובה אלא לקללו מי שעשה תשובה אין רשאי לקללו אפי' אחר וי"ל דאם הזכיר ש"ש לבטלה או עשה דבר שנתחייב בו נידוי אע"פ שעשה תשובה חייב ולא מיפטר עכ"ל ולפ"ז י"ל דהול"ל דמשכחת לה בסוטה דאע"ג דעשתה תשובה על איסור היחיד וכו' שעשתה מ"מ כ"ז שאינה מודית על הטומאה הרי מבזין אותה ומשקין אותה, ומקללין אותה, ואף שבברייתא נקט הלשון „לאביו" הוא רק לשון ההוה יותר, אבל הדין של „ולקללו" משכחת לה באמו סוטה וצ"ע בזה, ועיין תוס' מו"ק י"ד ע"ב ד"ה מהו וכו' והא לאו קושיא היא דהא נידוי דחי לאו דמקלל חבירו דאיכא לאו ושמא מסוטה ילפינן עכ"ל הצ"ל ודו"ק – וכ"ז היא לפי שיטת התוס', אבל עדיין יש עוד מקום לפלפל לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם כמבואר בש"ע סי' ר"מ סי' י"ח ובאחרונים שם וסי' רמ"א ס"ד ובמפרשים שם ועיין תפארת ישראל פסחים פ"ד אות נ' וא"ל יותר, ועיין בב"ת קכ"ג שאמרה רחל אמנו מיהו אבא רמאה הוא וכו' יע"ש:

ב) כתבתי בנדפס דף ט"ו ע"ב להעיר על דברי התו"ח שאמר דאם ישאל לחכם על קרבן ומשווי ליה למפרע חולין א"כ עבר על איסור מעילה בקדשים ששחט בהמת חולין בכ"ש דקיי"ל דמעל ע"כ ודנתי אני די"ל דכמו דמותר לשחוט בסכין של ע"ז משום דמקלקל הוא עיי"ש וא"כ ה"נ איסור מעילה ליכא דמקלקל הוא וצריך בירור לדינא עיין שם, יש להוסיף ועיין ביור"ד סי' רכ"א סי"ב שפסק הרמ"א דהמודר הנאה מחבירו מותר לשחוט בהמה בריאה וכו' עיי"ש ובפ"ת שם וק', ואין מקום לטעות מדברי התוס' ב"מ (צ"ט ע"א) ד"ה וחבירו וכו' תימא דתניא בתוספתא בקע בקורדום של הקדש וכו' ול"ל דמיירי בקורדום כלי שרת ששוחטין בו שאין יוצא לחולין וכו' עיי"ש אין מקום לטעות מכאן

די"ל דהכונה דהוא נטל הקרדום של הקדש כל"ש אבל לא ששחט בו אלא חתך בו בשר בזה הוי הנאה כמבואר בחולין דף ח' שם או ששחט בו בהמה מסוכנת וכנ"ל וקצרתי, (ואגב מה דפשיטא להו לומר דקורדום הוי כ"ש ששוחטין בו, ודבעינן כ"ש לשחיטה איני מבורר כ"כ דעתם בזה עיין מש"כ שם לקמן על דף י"ד): ג) כתבתי והבאתי בדף נ' ע"ב דברי אדם קדמאה מהר"ח א"ז ז"ל דמילה היא מצוה בכל עת כתפילין המונחים בראשו וציצית בבגדו עכ"ל נ"ב עיין מש"כ בגליון הגמרא נדרים ל"א ע"ב, ושם כתבתי בזה"ל על מה דמסיים במשנה שם גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כה אמר ד' אם לא בריתי יומם ולילה וכו ע"כ ודייקתי על מה דאמר „ולילה" כתבתי בגליון דא"ל דמילה שלב"ז נוהגת גם בלילה וק"ל, שוב באותה לילה שלמדתי וצינתי ד"ז למדתי בילקוט בשלח רמז רג"ל דאיתא ככה שמעון התימני אומר בזכות המילה אני קורע להם את הים שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו' אמרת צא וראה איזה ברית שהיא נוהגת ביום ולילה אין אתה מוצא לא מילה עכ"ל וי"ל הכונה הפשוטה דלאחר שנימול נוהגת אצלו המילה תמיד בין ביום ובין בלילה כמו שמצינו שאמר דוד וכמש"כ מהר"ח אור זרוע הובא בספרי מנח"י דף נ' ע"ב עיי"ש עכ"ל שם שוב אח"ז מצאתי שהתוס' יו"ט שם הרגיש בזה וכתב בזה"ל אע"ג דתנן דאין מלין אלא ביום, מ"מ הרי משעה שנימול הנה המצוה קיימת בגופו יומם ולילה עכ"ל וסייעתא לזה מהילקוט הנ"ל, ועיי"ש עוד בתוס' יו"ט פ"א בהפסוק דפסקינן ליה לקרא הכי אם לא בריתי, יומם, ולילה וחוקות שמים וארץ לא שמתי עיי"ש:

ד) בדף נ"א בד"ה ובפסוק וכו' כתבתי דכוונת דברי התוס' על התורה הוא כיון דאין אשה מתעברתמב"ר ע"כ משני בנ"א הוא וצע"ק עכ"ל נ"ב פשוט משום דעדיין י"ל דמאדם אחד הוא ב' פעמים וגם הא אמרי' ביבמו' שתמר באצבע מיעכה ונתעברה מיהודא בב"ר א"כ אפשר שנתעברה ע"י מיעוך, ונ"ב עוד, עוד יש לפרש דבזה כוונתם ליישב דאמרו בלשון רבים הנה הרה לזנונים והול"ל הרה לזנות או וגם הנה הרה, וע"כ פירשי דהיא הרה לזנונים הרבה משני בנ"א לכה"פ ומצינו כיו"ב להלכה דעת הראב"ד גבי קדשה דדוקא באיזה פעמים היא מופקרת ולוקה משום קדשה עיין ספ"ב מנ"ב והביא באמת ראיה מכאן שנאמר איה הקדשה היא בעינים על הדרך עכ"ל ועיין כס"מ שם: שם ע"ב ד"ה אתה הצלת וכו' וא"ל משום דזינתה וכו', נ"ב עיין לקמן ד' קכ"ב ע"ב ד"ה בתו' ד"ה מעוברת וכו' ובדף קכ"ג ע"ב ד"ה ומה וכו' ודו"ק: ה) בדף נ"ו ע"ב בד"ה ועוד שכתבתי דקודם לא הוי אז סגולה זו לשנות סדרי הטבע וימי בישול ההולדה ע"כ צ"ל כך לא הוי סגולה זו ביד בי"ד של מטה וכמו שמצאתי בילקוט פ' בא רמז ק"צ ארי"ב משל למלך

שהיה לו אורגלין שלו והיה מביט בה ויודע איזה שעה ביום כיון שעמד בנו על פרקו מסר לו אורגלין שלו כדאמר הקב"ה עד עכשו חשבונן של חדשים ושל שנים בידי, מכאן ואילך הרי הן מסירים בידיכם שנאמר החודש הזה לכם וכו' יע"ש וזה סעייתא גדולה לסברתי בעז"ה וצ"ע על הרא"ם ז"ל: ו) שם בד"ה שהחזירהו וכו' ראיתי לח"א שהעיר וכו' הוא בתורה תמימה פ' שמות ובסוף הדיבור שם צריך להוסיף כך וגם תיכף היתה מצוה לה שתביא את אמו כיון שזה הבינה גם בתיה שאולי הוא מפני שמכיר את אמו, ולמה החזירהו על כל המצריות, ובזה ניחא מה שהחזירהו „על כל המצריות" דלשון זה מדיוק עכשיו", ועיין גם בילקוט שמות רמז קס"ו דקהת ומניקתו קראו לו למשה אבי סוכו וכו' והקשה בזית רענן דהא אמו מניקתו כדאיתא בקרא וי"ל ששכרה לו מינקת ג"כ עכ"ל א"כ מבואר היה להם בקבלה דינק מן שאר העבריו' ולא הקפיד על הכרת האם דוקא עכ"ל:

ז) הוספה, בדף י"ד ע"ב וי"א לא מת משה וכו' יע"ש בזה ניחא מה שיש לדקדק דלא ילפינן מת דאסיר מוימת שם משה דכאן ולא ממרים דכתיב ותמת שם ? ומשים דמלבד דבאמת לא מת משה, אלא דילפינן נמי מזה ובעינן „שם" לגז"ש דעומד ומשמש: שם מלאכי השרת אומרים צדקת ד' עשה ומשפטיו עם ישראל, נראה לומר דהודו עכשיו המלאכים על נתינת התורה לישראל על ידי שבתחלה לא הסכימו ואמרו תנה הודך על השמים ואמנם עכשיו הודו ואמרו שצדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ולא עם המלאכים ועליו ראוי לספוד ולקונן זה שזכה להוריד התורה מן השמים לעם ישראל, – ומה שמציין הגרעק"א לתוס' מנחות ע"א ד"ה מכאן ואילך, לא זכיתי להבין מאי כוונתו הק' בזה ומאי רצה להבין בזה כי אין להם שייכות כלל ויל"ע אולי יש ט"ס כאן אח"ז נזדמן לי לעיין בהקדמת הספר נחל יצחק על חו"מ ח"א וראיתי שם אית ג' שפירש ג"כ הפסוק הנ"ל כמו שפרשתי ובאופן אחר קצת ויותר מבואר עיי"ש: שם דף ס"א ע"ב בד"ה שוב וכו' לענין הכשר ממון בעלים יש להוסיף וכן עיין היטב בשו"ע ח"ס חיור"ד סי' ל"ט עיי"ש שהביא דברי שו"ת בית אפרים, על טריפות יור"ד סי' ל"ט: ח) בדף ע"ו ע"ב ד"ה ונראה שחדשתי מסברא דאח"כ שנתקנה כבר כתובה אז כשכותב לה הוי דאורייתא מטעם התחייבות ועיין בתוס' ריש פ' אע"פ ודו"ק ע"כ נ"ב עיין לקמן בספרי קכ"ח ע"ב ד"ה שם בתוס' ד"ה איש שמה הבאתי שמצאתי ב"ה בקרית ספר הל' אישות שכתב מפורש היכי דכתב לה הוי מדאורייתא כשאר חוב דעלמא עיי"ש ונ"ב שם כעת ראיתי בשו"ת ברית יעקב חחו"מ סי' פ"ז שר"ל סברא זו דאח"כ שחייבהו חכמים והוא התחייב עצמו כתקנת חכמים תו הוי הממון חיוב גמור דאורייתא כמו כל חיוב ממון בשטר או

היכי דשעבד גופו ליתן מנה לחבירו וע"כ שפיר גם בזה איכא חיוב שבועה דאו' משא"כ בדינא דגרמי אך הוא דחוק דבכולי דוכתי' משמע דכתובה דרבנן ות"כ דאורייתא וכו' א"כ אפי' היכי דכתב לה כתובה לא הוי רק מדרבנן וכן מצאתי בתומים סי' צ"ז שכ"כ עיי"ש ולא הביטו בהמבי"ט הנ"ל שדעתו להפך וי"ל הכל אאכמ"ל וב"ה שכוונתי בעיקר ההערה זו, - ועל מה שכתבתי שם דיש לחקור דכתובה היא דרבנן והאיך הו"ל שתי רשעות עם מיתה שהיא דאוריי' ולא קרב זא"ז ומאן דמחייב הא לא מחייב הא וכו' יע"ש, הערני ת"ח א' דיש סתירה לזה מגמרא דגיטין נ"ג ע"א דאמר ואי אשמעינן מטמא ומדמע משום דלא קלבד"מ אבל מנסך דקלבד"מ מיניה אימא לא וכו' עיי"ש והשבתי דאין משם שום סתירה משום שכתבו התוס' שם נ"ב ע"ב ד"ה מנסך קלבדר"מ ומטעם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרות של חבירו אין לחייבו דמהאי טעמא לא מחייבינן ליה טפי אלא כאלו הוא הזק ניכר עכ"ל עש"ה ודו"ק וא"כ הכוונה דכיון דאי הוי היזק ניכר הוי קלבד"מ ה"נ אין לחייבו מדרבנן ולהטיל עליו קנס היכי דקלבד"מ ודו"ק: וגם עוד צריך להעיר דמב"מ (צ"א ע"א) דפריך גבי החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין וכו' והא איני לוקה ומשלם עיי"ש אין סתירה, דא"ל דחייב מזונות עבורה הוי ככל התחייבות דהוי מה"ת וכדמשני ר"פ שם משעת משיכה הוא דאיחייב לה במזונותיה וכו', ומה שפרש"י שם ד"ה ד' קבין כך שיערו חכמים אכילתו וכו' ע"ש היינו דשיעור זה הוא דשיערו אותו חכמים.

אבל עצם החיוב הוא כמו שאר חיובים דאורייתא וז"פ ועיין לקמן עמוד ז' הערה א'):

בדף פ"ג ע"ב ד"ה ועיין מש"כ דיש להעיר מזה על ד' הט"ז הידועים, נשמט ממני אז כי הט"ז בעצמו הזכיר זה בסו"ד, וכן הערני לזה ת"ח א': ט) בדף פ"ט ע"א בד"ה שם בגמ' וכו' ובזה היה מקום צ"ל כך ובזה היה מקום ליתן טעם יפה לומר בס"ד כן דליקבליה לדם במנא אחריתא ולא על המים עיי"שובסוף דברי שם שסיימתי בכל מקום ובכל אופן מותר, נ"ב ומצאתי סעייתא לדברי בילקוט שמעוני פ' בא רמז קצ"ז בפסוק ולקחו מן הדם שומע אני בין ביד ובין בכלי ת"ל אשר בסף מגיד הכתוב שעוקה חוקק בצד האסקופה ושוחט בתוכה וכו' עיי"ש וכתב בעל מג"א בזית רענן דבאותו פעם לא היתה עדיין חק לע"ז, א"נ י"ל שהיו שוחטין חוץ לגומא והדם יורד לתוכה עכ"ל וכפי תירוצו הראשון הוי סעייתא לדברי כמש"כ בע"ה וגם י"ל דבשחיטת קדשים לא גזרו מעולם ובזה א"ש גם קושית הרש"ק וגם קושית המג"א ומצינו כה"ג כמה גזירות דבקדשים לא גזרו, ודו"ק: י) בדף קט"ו ע"א ד"ה הנה וכו' שהערותי דגבי שוטה וחרש לא שייך לומר כלל האי סברא דניחא ליה ושהוא מסכים על דעתם דאין כאן איש ודעת כלל וכו' יע"ש נ"ב ומצאתי

עכשיו דרך למודי כה"ג בתוס' יו"ט סוף מס' טבול יום פ"ד מ"ז שפירש הר"ש בהא דאמר ר' יוסי אף מי שהיה בו דעת להתנות דהיינו חכם וב"ד שיודע שראוי להתנות וכו' אבל מי שאינו בר דעת אין תנאי ב"ד מועיל כלל עיי"ש וא"כ דברי נכונים: שם ע"ב בד"ה ושם וכו' במה שכתבתי אבל בעלמא גם ב"ד לא שייכי בגווה אם לא במקום שהפקר ב"ד הפ' עיי"ש נ"ב יש לעיין מהמרדכי סנהדרין פ"ק סי' תרפ"א שהביא לענין מחילה ג"כ הא דאדם מסכים ע"ד ב"ד והביא גם סוגיא דכאן יעוש"ה וצע"ק וקצרתי:

יא) בדף קכ"ה ע"א ד"ה שם שחוף וכו' עיי"ש, נ"ב יש לעיין במדרש תנחומא מגילת אסתר פ"ה ודכוות' על יד שעשגז סריס המלך שומר הפלגשים „שחוף היה" והיה ממונה על הנשים עיי"ש ובמ"כ שם: יב) דף קכ"ז ע"א מש"כ דלהכי לא נקט ומבהמה היינו אליבי' דר' יוסי דקאמר דאדני השדה מטמא באהל כאדם וכו' עיי"ש, נ"ב יל"ע אליבא דר"י מה שהשיב ריב"ז לצדוקים ימ"ש במס' ידים פ"ז מ"ו יע"ש ודו"ק – ועיין ב"ק נ"ד ע"א רש"י ד"ה שור ולא אדם, שאינו מין בהמה ע"כ, וכתבתי בגליון דלכוונה שניה י"ל דבא למעוטי אם נפל שמה אדני שדה אף לר"י דמטמא באהל כאדם מ"מ חייב עליו דהוי מין חיה עיין כלאים פ"ח מ"ה ואדני השדה חיה ר"י אומר מטמאות באהל כאדם, ע"ש אבל משמע דלא פליג ע"ז דזה הוי מין חיה וא"ל בזה: בדף קכ"ט ע"ב מה שהבאתי בשם המבי"ט דח"ד לא מהני אף בעדות אשה עיי"ש נ"ב כעת מצאתי כן בפ"ת לאהע"ז סי' י"ז שם שהרגיש בזה על הישיע"ק ומסיק דנראה לי כהיע"ק עיי"ש וכתוב אצלי שם בש"ע על הגליון נ"ב ראיתי בעזרת נשים מהר"מ ב"ח שכתב ד"ז דבע"נ ל"א ד"ז דדבר ולא ח"ד עיי"ש דבר שלם ע"כ וכן מצאתי כעת בשו"ת שו"מ חלק דברי שאול מהדורה חמישאה בסי' ע"ז שהאריך בע"ז וכ"כ עיי"ש שהאיר גם בעידי קו"ס ובזה מפרש לשון הרמב"ם פ"א הי"ד מסוטה שכ' ואפי' היה עד טומאה זה אחד מעידי הסתירה עיי"ש ולפמ"ש א"ש דבאמת כ"כ דלכך עד טומאה ל"ש ח"ד דהא אינו רק גילוי מלתא בעלמא לפי שכבר קינא לה ונסתרה ולפ"ז כאן שהוא עצמו מעידי סתירה שוב הוי ח"ד דהא ע"ס צריכין לע"ק וא"כ ניהו דע"ק א"צ לע"ס היינו לענין השתיה שפיר מקרי ע"ס עדים, אבל לענין הטומאה כיון דע"א לא מועיל על הטומאה רק בשביל דקו"ס והוי רגל"ד ולפ"ז שוב בעי הע"ק לע"ס לענין טומאה וא"כ לא יהי' נאמן דהו"ל ח"ד וקמ"ל דמ"מ מועיל לפי שנאמר ועד אין בה והרי כאן עד עכ"ל וי"ל בדבריו אך כיון שאין נפ"מ לאמיתות הענין קצרתי ויל"פ עוד הפעם בס' אור שמח מש"כ בזה:

יג) דף קל"ב בד"ה לדף כ"ו ע"ב וכו' נ"ב וכן עיין בתוס' יוכ"פ שם ביומא שהעיר שם ג"כ מהא דהנטען על הגוי' ונתגיירה ע"ש ותירץ דמיירי בעבר וכנסה ע"ש אבל לענ"ד

מוכח כהטוטו"ד, וכן הארכתי בזה במכתב לחוברת שער"ת ועיין בחוברת התבונה: שם ד"ה ובמה לענין ההערה בקטן המופלא סמיך לאיש דיכול להקדיש א"כ יהי' לו נמי קדושין עיי"ש, נ"ב ועיין הערת הרב ברכת אברהם בחוברת ע"ס דף ט' ע"א וכ"כ לענין ברכת התור' דמהני דיבורו כשהוא מסל"א עיי"ש ושם י"ב ע"ב דברי הרב אדר היקר ז"ל: יד) דף קל"ג ע"א במשנה ואלפים אמה שדות ופרש"י שם, נ"ב כן מצאתי כעת בשו"ת מהרי"ל דיסקין זצ"ל סי' ק"ג בכתבים שנשאל בזה ג"כ והשיב לחלק בין הששׁ ערי מקלט ובין המ"ב עיר ע"ש היטב: שם בד"ה וברש"י וכו' ומבזין על הספק וכו', נ"ב ושכחתי אז למסור לבהד"פ מה שציינתי לעיין בתוס' דמו"ק י"ד ע"ב ד"ה מהו וכו' והא לאו קושיא היא דהא נידוי דחי לאו דמקלל חבירו דאיכא לאו ושמא מסוטה ילפינן וכו' עיי"ש ודו"ק וקצרתי: טו) בדף קל"ד ע"ב ד"ה שם ומה סוטה וכו' כתבתי בשם התפארת דספק בשיערו לא אמרינן כיון דמסוטה ילפינן היינו דוקא כבסוטה ספק נטמאה או לא אלא במסופק בשיעורו וכו' עיי"ש, נ"ב אמנם אחר שנדפס זה נזכרתי כי נעלם ממני וממנו פאר ישראל ז"ל דברי פירוש הראשונים במשנה דמקואות (פ"ו מ"ז) דתנן ספק כשפופרת הנוד ספק שאינה כשפופרת הנוד פסולה מפני שהיא מה"ת וכן כזית מן המת וכו' עיי"ש ופירש הרע"ב והוא פירש הרמב"ם וכן כזית מן המת ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספקן טמא ודוקא ברה"י, אבל ברה"ר ספיקו טהור וכו' עיי"ש וכן פירש בתפא"י עי"ש אלמא דגם ספק בשיעור מטמאין ברה"י ולא ברה"ר וצ"ע בזה:

ט"ז) דף קמ"ו ע"א בהיתר הבמות בחו"ל והראיה מבית חוניו, נ"ב ומצאתי כעת בילקוט שמעוני בתהלים סי' תתפ"ג בזה"ל כי בחר ד' בציון עד שלא נבחרה ירושלם היתה „ארץ ישראל" כשרה למזבחות משנבחרה ירושלם יצאת ארץ ישראל שנאמר וכו' עיי"ש ודו"ק וגם עיין בספר דבריאמת בדרושים דרוש ט"ו מה שהביא כמה מדרשים דאף בשעת היתר הבמות אסורים בעבר הירדן דכתיב טמאה ארץ אחוזתכם וכמדומה שזה הובא בס"ט שם, – וראיתי עוד באבות דר"נ פכ"ו שאמר בזה"ל כל הקבור באר"י כאלו קבור תחת המזבח לפי שכל אר"י ראוי למזבח וכו' עיי"ש ומצאתי שהרגיש שם בזה הגיעב"ץ ופירש דראיי למזבח בשעת היתר הבמות עכ"ל וצע"ג דבריו לפי הנ"ל דא"כ גם חו"ל ראוי למזבח בשעת היתר הבמות וצ"ע ולפי המבואר בדברי אמת שם יל"ק דקאי על עבר הירדן וצ"ע דהלא מדבר לעיל מזה מבבל וחו"ל עי"ש ויל"ע: יז) דף קנ"א ע"א שמה כתבתי וא"ל דכ"ז מפני חומרא דרבנן אבל מדאורייתא גם ב"ש מודה, נשמט כאשר כתב הר"ן נדרים כ"ב ע"ב ד"ה אמר רב אסי אין נזקקין עש"ה ולא"נ שם בר"ן צ"ע גם לב"ה: יח) דף קנ"ה ע"א בד"ה שם ברש"י הזאתו פסולה וכו' ועיין תוס' מגילה וכו' ודוק עכ"ל,

נ"ב פירש ששם לא היה אשה מסעדתו, וגם יש לעיין היטב מש"כ התוס' ישנים יומא דף מ"ב ד"ה מה הזאה מימיה מיוחדין וכו' וא"ת אימא מה הזאה וכו' שהיסח הדעת פוסל בה וכו' וי"ל דהזאת מימיה גופה לא אשכחן שיפסל בה היסח הדעת שאם הזה על הטמא ולא נתכיון לטהרן שלא תועיל הזאה הר' יוסף עכ"ל וצ"ע מכאן ומרש"י: יט) לדף קס"ב ע"א אי צריך ב"ד דוקא לכוף למ"ע נ"ב ובעבירה לאפרושי מאיסורא מצאתי מפורש להלביש סף חו"מ ס' חכ"א שאמר בסעיף י"ג וכן מי שעושה דבר עבירה ויש לו כח להכותו לאפרושי מאיסורא רשאי להכותו ולייסרו כדי לאפרושי מאיסורא ואין צריך להביאו לב"ד וכענין שנאמר הוכיח תוכיח וגו' עכ"ל: כ) בדף קס"ג ע"ב בד"ה בדף קל"ד בהערה על דברי הח"ס עיי"ש נ"ב ואתי לידי כעת ספר קובץ תורה מציון ש"ה ס"ט שתמה כ"כ על הח"ס ומביא שהן אמת שכדעת הח"ס כתב רבינו יונה ז"ל מובא בשטמ"ק כתובות כ"ב ע"ב גבי הבא עליה בא"ת קאי עיי"ש ובשו"ת בית יצחק חיור"ד סי' צ' הביא בשם הירושל' רפ"ו דתרומות כרש"י ותוס' ז"ל, ושם בשנה ו' ח"ד סי' כ' חזרו ונשנו פליאה זו על הח"ס ז"ל ע"ש אמנם מצאתי אח"כ שמכולם נעלם דעת רש"י ז"ל שבמס' נזיר שפירש בהיפך ממש"כ בכריתות וסתרא"י נינהו ובוודאי על זה סמיך הח"ס ז"ל והוא דבנזיר דף כ"ג ע"א פרש"י דאבל בשתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן וכו' דאיקבע איסורא דהא מיהא הוי ידע דחדא מיניהו של חלב אימא לא תסגי ליה בכפרה וסליחה דכמזיד דמי קמ"ל דלא שנא עכ"ל וצ"ע וי"ל ולומר דתליא בפלוגתא דחתיכה אחת מש"ח וק"ל: כא) לדף קל"ד ע"א על דברת הפנים מאירות ח"א סי' ל"ט דלכך אנו אומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב עיי"ש – נ"ב ומצאתי לענ"ד שיש לפרש בזה כוונת הילקוט שמעוני שמות רמז רי"ט וז"ל מנין שאומר' ב"א ה' אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם וכו' שנאמר ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם ואלקי יצחק ואלקי יעקב עכ"ל והוא מחוסר פירוש והסבר ונראה דכוונת פירושו דשאל המד' מנין שאומרים אלקי גבי כל אחד ואחד מהאבות ולא די לאמר אלקי אברהם יצחק ויעקב וכקושית השואל בפנים מאירות שם, ועל זה השיב דילפינן לה מקרא אלקי אברהם וכו' ואלקי מיוחד גבי כל אחד מהאבות הקדושים וע"כ הכוונה להורות כמו שמסביר לה הפ"מ בתשובתו וזה נחמד ה' שבט תרפ"ד, וכעת ראיתי בסדור הגדול שנדפס בווילנא ובהגהות הגרי"פ שם הביא לדבר שו"ת פ"מ הנ"ל.

והוסיף לומר שבזה ניחא דאומרים מקודם אלקינו ואלקי אבותינו עיי"ש: בדף קס"ו ע"א לענין אי גבי משוח מלחמה מעכב שמן המשחה, נ"ב ועיין ביומא ע"ג ע"א ובהגהות

רש"ש שם ודו"ק ויש להאריך ולבאר הדברים, – שם ע"ב בד"ה שם ע"ב מאה פפי וכו', נ"ב ועיין בקול סופר על משניות מה שהביא בשם קיל הרמז מה שמתרץ בענין זה, ועיין בערוך לנר יבמות ריש פ' ד' ברש"י ד"ה הולד כשר שהוכיח מיבמות דף צ"ח דהש"ס דילן חולק אירושלמי וא"א לאשה א' להתעבר מב' אנשים יעו"ש, ועיין עוד בנדרים כ"ב בני ערבוביא ופירש הר"ן וכן לל"א שברש"י שם, אמנם פירוש הרא"ש א"ש שם טפי וקצרתי: כב) מה שכתבתי בדף קע"ג ע"א לישב קושית הפורת יוסף דאין דין זה עדיין ברור לומר דאסור בכה"ג שוב לקחתה כיון שבשעה שקידשה היה בהיתר גמור והוה כמו אירס את האלמנה ונתמנה להיות כה"ג עיי"ש, נ"ב עיין בהוריות י"ב ע"ב דבעי מיניה רבא מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה מדחי דחי או מפטר פטור לא הוה בידיה וכו' ע"ש ופרש"י ז"ל מי אמרינן כה"ג מדחא דחי להאי מאלמנה או דילמא כהונה גדולה מפטר פטר ליה להאי מאלמנה וכו' יעש"ה, ואין לזה הסבר כלל ומחוסר הבנה ועיין בתוס' הרא"ש שם וכן נשאל בזה בשו"ת שו"מ מהדורא רביעא סי' ס"ז עי"ש ונ"ב דנראה להסביר קצת דברי רש"י ז"ל דהכוונה הוא אי כה"ג באלמנה מדחא דחי להאי פירוש שגופו נתקדש עד שנדחה גופו מאלמנה ועליו הוא האסור בעצמיותו, וא"כ תמיד עליו הוא באיסור אף שנעשה מצורע ג"כ הוא בעצמו כבר נדחה מאשה כזאת, או דילמא כהונה גדולה מיפטר פטר ליה להאי מאלמנה דהיא אינה ראויה לו כ"ז שהוא כ"ג מצד חסרונה שהיא אלמנה ומפטר פטור ליה מקדושתו כשהוא נושאה אבל איני נדחה מעצמיותו וע"כ כשנצטרע דירד מקדושתו מיתר באלמנה ודו"ק ומצינו ביבמות דאירס את האלמנה ונתמנה להיות כה"ג מותרת לו עיי"ש אשר מזה חזינן ג"כ רק שמפטר פטור ולא שהוא דחיו כלל דאל"ה מפני מה מותר אם האירוסין היה קודם ואף שילפינן ליה שם מקרא, וצ"ע ובירור עוד בזה, עכ"ל שם ויש להם קישור דברים עם מה שכתבתי כאן, ובזה יש לדון ג"כ בזה שראיתי קושיא מפולפלת דלוקמיה הגמ'הכי כגון שקידשה זה ע"מ שיחולו לאחר ל' יום ושוב בא אחר וקידשה בתוך ל' ואח"כ מת השני או שגירשה וא"כ היא אלמנה ואפ"ה לא עבר הראשון ע"כ ולמש"כ י"ל אצל אלמנה לכה"ג, ואחזמ"ר מצאתי בשו"ת שו"מ מהדורא ד' סי' ס"ז ח"ש שהביא שהוגד לו קושיא הנ"ל והשיב שזה טעות דממנ"פ האיך מיירי אם מת בתוך ל' וא"כ ממנ"פ לשיטת הסוברים דחלו ק"ר למפרע וא"כ למה ממעט מלא לקחה דמשמע למעוטי לקיחת איסור כמ"ש רש"י והרי אינו לקיחת איסור ומאי איכפת לן שהיתה אלמנה או גרושה ולשיטת הסוברים דלא חלו ק"ר שוב גם אם לקחה הרי יש עבירה ושפיר מקשה לכל השיטות ומכ"ש אם לא

אמר עד לאחר ל' אסורה לראשון וז"פ וברור ע"כ, הארכתי עוד בפלפול בישוב קושיא זו, אך עתה בעו"ה אין אני מופנה לזה:

כ"ג) בדף קע"ד ע"ב בענין טעה בד"מ עיי"ש נ"ב ועיין מה שהקשו לו על זה ומה שהשיב בספרו עין יצחק חאור"ח סי' כ"ז אות ט"ו ט"ז וכמדומה שבס' נפש חיה ליבמות לא ראה „בעין" יפה: שם בד"ה אפילו חתן מחדרו, אי נשים יוצאות יוצאות לעזור למלחמה עיי"ש, נ"ב אך יש לעיין מלשון הרמבם בספר המצות שורש י"ד בזה"ל וידוע שאין הנשים דנות וכו' ולא נלחמות במלחמת הרשות וכו' עיי"ש משמע דבמלחמת מצוה נלחמות ממש ויל"ע וליישב בדוחק: כ"ד) בדף קע"ו ע"ב לענין בתוך העיר מחויב להביא ע"ע והערותי על המנ"ח, נ"ב חדאי נפשאי שבעז"ה היום ז' אד"ש פ"ד בא לידי בשאלה עוד הפעם ס' חמד"ש הנדמ"ח והופיע לנגד עיני בסי' כ"ד חאהע"ז וראיתי שהגאון רבינו יעקב מליסא ז"ל הקדמני כבר בזה וכ' בפשיטות בזה"ל ובזה ישבתי קו' התוס' בב"ת וכו' ולפמש"כ לק"מ דאיצטריך למעט היכי דנמצא ההרוג בתוך העיר דג"כ מביאה ע"ע כמבואר ביומא כ"ג עיי"ש ובתוך העיר קורבא עדיף מרובא וכמש"כ הרשב"א וכדמוכח במכשירין פ"ב דמצא בה בשר מצא בה תינוק דמוכח דבתוך העיר עדיף מרובא דעלמא את"ד ז"ל ובשה"ג שכוונתי לדה"ק, ולא העיר בכל שיש להסתפק לזה בעצם הדין דמביא ע"ע בתוך העיר, וק'.

– שם קע"ז ע"ב שהבאתי הירושלמי שנסים נעשה לו וחיה עיי"ש נ"ב ועיין בשו"ת ברית יעקב חלק אהע"ז סי' י"ז אודות ירושלמי זה ובהשמטות שם באריכות: כ"ה) במה שהבאתי כמה פעמים בספרי בדין זה אי מחויב למסור עצמו בעבור הלבנת פני חבירו ברבים.

מצאתי עוד בספר בנין שלמה מפרש למס' סנהדרין (נדפס בשנת תקמ"ד) ובסוף הס' שם בדף ק"ז כתב דבאמת מחויב למסור עצמו ונפשו על איסור זה והזכיר דברי התוס' דמכילתין עיי"ש ולא באתי בשביל זה. אלא אמרתי להעיר ולעורר עליו במש"כ שם עוד דין חדש בזה"ל דאין ד"ז צריך לפנים דעל ספק א"א ודאי יעבור ואל יהרוג כדקיי"ל בכ"ד ס"נ להקל עכ"ל, בזה אין אני מודה לו דפשיטא לי לאידך גיסא דעל אביזרהו דעריות אפילו על לאו יהרג כמו שמבואר בש"ע ובפרט בספק א"א דל"מ לדעת הרשב"א דסד"א מה"ת לחומרא, אלא אפילו לרמב"ם כתב הנו"ב ועוד אחרונים דבספק א"א מודה דאיתחזוק איסורא ואפילו באיסור חלוצה דרבנן מביא המל"מ בשם הרא"ם דצריך למסור נפשו וז"פ וברור, עיין מל"מ פ"ה הל' ב' מיסודי התורה עיש"ה דין ב' ולאו דוקא ג"ע בלבד אמרו אלא אפי' בפנוי' וכו' עיש"ה ולדעתי הוא טועה בד"מ ובנין זה לסתירה

עומד, אך עיין בש"ך יור"ד סי' קנ"ז ססק"ו ומשמע דבערוה דרבנן לכ"ע יעבור ואל יהרוג ופשוט הוא עיי"ש, ועיין שם בחידושי רעק"א בשם שו"ת הרא"ם ח"א סי' נ"ט ובס' בתי כהונה ובגליון מהרש"א שם בשם ש"ת זרע אברהם ובפ"ת שם ס"ק י"ב וצ"ע ובירור בדין זה, אבל מ"מ בספק א"א אין כאן ספק כלל דיהרג ואל יעבור, וגם במה שהזכיר הסברא דאמרינן ס"נ לקולא, נעלם ממנו דברי הש"ך יור"ד ריש סי' קנ"ז בשם התה"ד סי' קצ"ט שכ' בזה וז"ל והיה נראה דבפלוגתא דרבותא אזלינן לקולא באיסור סכנת נפשות כדאמרינן בעלמא ס"נ להקל, אמנם י"ל הכא דלענין קידוש השם שלא הקפידה התורה על איבוד נפשות מישראל לא ילפינן לה משאר ספיקות דלית בהו משום קידוש השם וכו' עכ"ל שם וע"ש בש"ך ס"ק ז' שכתב וגם הג"א הניח זה בצ"ע ולכן י"ל דס"נ להקל ועיין בפסק מהרא"י סי' ר"ג ע"כ והנה שם בסי' ר"ג הוא ענין אחר וחידוש שלא ציין לתשובה שם ס' קצ"ט שהעתיק בסק"א ויל"ע, ואכמ"ל בזה: כ"ז) לענין כהנים הפסולים לנש"כ המבואר בגמ' ובספרי דף קנ"ה קנ"ו ועיי"ש, היה מסופק אצלי אי כהן פצוע דכה הוה בקדושתיה לברך בנש"כ כיון דקיי"ל באהע"ז סי' ה' דכהן פ"ד מיתר לישא גיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו וכו' עיי"ש כן י"ל לענין ועיינתי שוב היטב בח"מ שם סק"א וראיתי שכתב מפורש בזה"ל ומשמע דה"ה גרושה וחללה וכן אין עליו שום קדושת כהן כגון לטמא למתים ולישא כפיו וכו' והוה כור בעלמא ע"כ, ועיין ב"ש שם דחולק בזה על הח"מ דכתב בפשיטות כן אלא דתליא בשיטות הראשונים עיי"ש וא"כ לפ"ד כהן פד"כ נושא כפיו ועיין פ"ת שם בשם הבית מאיר ויל"ע בפנים שם, ובדברי הב"ש וח"מ הנ"ל תרצתי דבר תמוה וחמור מאד שהניח הבה"ט בצ"ע על שו"ת הרדב"ז ז"ל והוא שם באהע"ז סי' ט"ו בבה"ט ס"ק ד' הביא שהכנה"ג העתיק תשובת הרדב"ז ח"ב בכתי"ק שכתב וה"ה לחייבי לאווין כגון אשה גרושה שנשאת ובא עליה כהן בעודה א"א ואח"כ מת בעלה אסורה לו עכ"ל והעיר ע"ז הבה"ט לא הבנתי דבריו דהא גרושה לעולם אסורה לכהן עכ"ל וכה הניח דברי הרדב"ז כחידה סתומה שאין פותר אותה.

ואחר העיון קצת אשכחנא פשר דבר בע"ה בכה"ג דא לפי דברי הח"מ והב"ש די"ל דמיירי שאח"כ נעשה האי כהן פד"כ ומותר מעכשיו בגרושה כזר, אכן אסורה לו מחמת איסור זה דאסורהלבועל וזה נכון, ואף שרחוק הוא לומר דכיוון לזה הרדב"ז ויל"ע בפנים שם כהיום שנדפס ויצא לאו"ע, ועיי"ש סי' ה' דע"י חילי כשר לבוא בקהל להרמב"ם ולרש"י והרא"ש לא מקרי בי"ש אלא ע"י רעמים וברד וכו' עיי"ש, ועפ"י דברי הפ"ת שם סק"א עוד יש לעיין קצת מזה, אך אין לי פנאי לנסך כעת בעזה"י: כ"ח) לענין דיש שאלה בהקדש בספרי דף י"ח י"ט עיי"ש, הערותי בזה במק"א מהא דאיתא בנדה דף ו'

ע"ב ת"ש מעשה בשפחתו של ר"ג שהיתה אופה ככרות של תרומה ובין כל אחת ואחת מדיחה ידה במים וכו' ובאת ושאלה את ר"ג ואמר לה כולן טמאות וכו' קתני מיהת ככרות של תרומה מאי תרומה תרומת לחמי תודה וכו' ת"ש שוב מעשה וכו' יעש"ה, והשתא יש להעיר דלא מצינו שאמר לה עצה שלא להפסיד התרומה וקדשים שיוכלו לשאול עליהן ויחזרו לטבל, ואף למאי דמשני דהוה לחמי תודה ג"כ הא כתבי בתוס' שם דהוי רק קדושת הפה, וא"כ ישנו בשאלה אליבא דכ"ע, ואמרתי דאפשר דמיירי בתרומה שהפרישן ע"י שלוחו וכיון דהוי ההפרשה ע"י שליח אין לנו מי שישאול על זה וכסברא הזאת שהבאתי בשם רבותינו האחרונים שר"ל שאין שים אחד יוכל לשאול על זה ולכך לא הוה אפשר בשאלה, אכן שוב נתיישבתי דאפשר לומר דלא יועיל כלל מה שישאול אח"כ כיון שבעת הטומאה היתה תרומה וחל עלה שם טומאה, שוב לא מהני שום טהרה לזו ע"י שום דבר שבעולם וכך הסברא נוטית, אילם אין לי ראיה על זה.

אחרי הזמן רב, בקיץ תרע"ד הגיעני ספר אחד מחכמי גאליציען ומצאתי ראיתי שם שהביא חקירה כזו משו"ת שו"מ מהד"ת ח"ג סי' ע"ה שנסתפק בתרומה שנטמאת ונעשית שלישי לטומאה ואח"כ נשאל לחכם עליה והוי חילין למפרע אי פקעה הטומאה ממנה עי"ז דהא אין ג' בחולין ע"ש, ויש להביא קצת ראיה לזה מהא דקאמר בחולין ובסוטה באיזה שלישי אמרו בחולין שנעשו על טה"ק עי"ש והלא משכחת לה בחולין גמורה בכה"ג ודו"ק (אבל אין זה סתירה), אבל שוב הביא בשם שו"ת בית יצחק אור"ח סי' ק"ד שהביא בשם המשנת חכמים דמועיל שאלה לע"ז דכיון דנעשית חילין למפרע לא חלה הטומאה עליה כלל, אלא שנסתפק אם חזר אח"כ והפרישה לשם תרומה אי חוזרת עליה הטומאה הראשונה שנטמאה טרם שנשאל עליה או לא עי"ש וא"כ בשמעתין צ"ל כנ"ל ובזה יש להעיר בכמ"ק די"ל דהקדישו או הפרישו ע"י שליח ולא מהני ישוב שאלה בזה כנ"ל (ע"ל עמוד ז' הערה ב') כט) שייך לסוטה דף י"ז ע"ב בתוס' ד"ה כתבה על שני וכו' י' שבט תרפ"ד, ראיתי כעת דבר מתמיה הגהות הגאון המובהק וכו' מוהר"ר וואלף באסקאוויטץ זצ"ל למס' נדרים דף ל"ח ע"א בגמ' ד"ה אלא על גבור כתב ועיין תוס' סוטה דף י"ז ע"ב ד"ה כתבו על שני וכו' עכ"ל ונלאתי לפום רהיטא למצוא פתרון דבריו וכוונתי העמוקה לדברי התוס' הנ"ל שיהי' להם שייכות עם גמרא זו אם לא שיש ט"ס בדבריו והגהותיו וי"ל, ואחר העיון אני חישב לומר שכוונתו היא לעורר על זה שאמרו בגמ' שם דגבור מנלן ממשה גבור דכתיב ויפרוש את האוהל על המשכן ואמר מר משה רבינו פרסי וכתיב עשר אמית אורך הקרש ע"כ והשתא קשה דמנלן דפרס האוהל כאחד בב"א דילמא פרס מעט ואח"כ עלה על דבר מה והשלים את פריסתו, א"ו מדכתיב

ויפרוס את האוהל על המשכן משמע דכל האוהל כולו פרס כאחד בעמדו על הקרקע וכ"ז לשיטת רש"י דפסיל בשני דפים דספר אחד אמר רחמנא ולא שני ספרים, וה"נ אהל אחד אמר רחמנא ולא שני אהלים, אבל לשיטת התוס' דכל שמעורה ספר אחד קרינן, וא"כ ה"נ כל שמעורה אהל אחד הוא וא"כ שפיר י"ל דפרס חצי אהל ואח"כ חצי אהל ומ"מ שפיר כתוב ויפרוס „האהל" דכה"ג נמי אהל אחד קרינן ביה, כן א"ל שכוון בהגהה מראה מקום זו רק לעורר אף שיש לדחות ד"ז מכמה טעמים וצ"ע ואת הטוב אקבל (ומה שהקשה הרא"ש מהקמת הקרשים עיין מהרש"א מה שמישב): ל) מת"ח אחד הי"ו קבלתי מכתב עם איזה הערות ודיוקים המועילות וז"ל לכבוד מחבר ספר מנחת ירושלם הנקרא מנחה חרבה – שואלים בשלומו באמצע הפרק כבין הפרקים לוחם מלחמת ד' דורש על כל קיץ כמה וכמה אווירא דארעא דישראל חזינן הכא, שלום וברכה, הלאה אני כותב לי אי אלו הערות ודיוקים שעלו לי על דעתי על ספרו הנ"ל בדף נ"ה ע"ב ד"ה אותה שנה כבודו כתב שמה כך אמנם בסה"ד ב' א' תפ"ח הביא בשם הילקוט ע"כ והננו להעיר שזה הילקוט מביא המג"א ס' תק"פ סי' ק"ח ושם אומר המג"א אע"ג שבגמ' מוכח שאותה שנה לא היתה מעוברת: בדף ק"ו ע"א ד"ה מה שכתב שם בדף נ"ב לענין צואת ריה"ח ז"ל והנה בספר שבעים תמרים על צואת ריה"ח האריך הרבה על זה.

– דף קס"ח ע"א ד"ה „אלמנה לכה"ג" הרמב"ם בפ"ה מהל' כה"מ כתב שכה"ג אינו זז מירושלם לעילם: בדף קע"א ע"ב שם בענין בונה בית שחיזר ממלחמה כותב כב' בזה"ל נראה לפע"ד בבונה בירושלם עיר ד' אינו יוצא בצבא, – הנני להעיר לו שתיבת אינו טעות הוא וצ"ל שיוצא בצבא, – הלאה מביא בספרו עשרה דברים נאמרו בירושלם ע"כ וק"ל מדוע לא חשב התנא ג"ז של בינה בירישלם? בדף קע"ד ע"ב ד"ה אפילו חתן וכו' שם כתב כ' דנשים ג"כ יוצאות למלחמה וכו' ע"כ הנה לו העתקה מספר הון עשיר בנוגע לע"ז וכלה מחפתה מכאן נראה שאף על האשה מוטל חוב זה ואין ספק שאין זה אלא לעשות כמו שעשתה האשה לאבימלך או כשרח בת אשר ושבע בן בכרי או כיהודית לאלפורני בימי חשמונאים אבל לא שתתחייב לצאת לעמוד בקשרי המלחמה בכל זמן כמי האנשים ע"כ ובספר שושנים לדוד כתוב שנראה בהדיא מן הכתובים מכמ"ק דנשא ליתנייהו אפי' במלחמת חיבה, וכנראה מתנאי ב"ג וב"ר וכו' והוא פי' על כלה מחופתה פי' אחר: – באותו דיבור כתב כ' אי נשים חייבות בפ' זכר בשו"ת תו"ח וכו' ומסיק שפטורות – בשו"ת ב"צהחדשות סי' ח' כתב שם בשם רבו הגאון ר"א בינג בע"ז וגם מעבדים מדבר שם, – בדף קע"ב ע"ב ד"ה דמרא וכו' לא יפסוק בין תפלה לתפלה, בשו"ת גור אריה יהודה סי' כ"ט יש תשובה בזה, וכו': אגב אודיע לו שיש ספר בשם מנחה

חדשה דפוס ירושלם ובו יש עשרים ושנים דפים על מסכת סוטה, ובכן תקבלו שלום וברכה מאלקי המערכה ויוסיף לכם פעמיים כנפשכם האהובה דורש שלומכם מ, ה,:
וזה אשר השבתי לו מה שמביא דברי הרמב"ם שנ"ג אינו זז מירושלם לעולם, א"י מה מביא ומה רוצה בזה ולאו שמיה מתיא דמאן לימא לך שגם בעת מלחמה אינו יוצא, אם החיוב עליו לילך להצלת ישראל, ובפרט למה שמטעים המנ"ח בטעמא דמילתא דהרמב"ם הוא משום דצריך להביא חביתין בכל יום וכל שמביא קרבן טעין לינה בירושלם, א"כ משכחת לה בעת מלחמה שא"א להקריב כלל את החביתין וממילא שרי לצאת ובפרט אי נימא שכל זה הוא רק איסור דרבנן, שאין מדחה חובת מלחמה של כלל ישראל ודו"ק: מה שכ' שטעות הוא וצ"ל שיוצא וכו' כבר תקנתי בעצמי בספרי שצ"ל „אם" יוצא שזה ספק אצלי ככתוב להלן וכמה טה"ד יש שם מחמת רוב עיונו בעצם ההלכות, ומה שהעיר עוד שם, הלא מבואר הטעם בגמ' מפני שאינו שלהם" – ומה שמודיע לי מספר אחד בשם מנחה חדשה לא ראיתיו ולא שמעתיו מעולם ואתן לו תודה וברכה מרובה אם ימציא לו ספר זה.
ומי הוא המחבר ? והנני ידידו ד"ש ומבקשו בכל לב ונפש שילמוד ומעיין בספרי ולהערני עליו ולהעמידני על האמת בכבוד העלוב המחבר, ובמכתב השני הוסיף ליכתוב לי בזה"ל הלאה כותב לילך להצלת ישראל איזה הצלה שייכת אצלו וכי כה"ג בעצמו יקח חרב בידו ויעמוד בקרב בתוך חללי המלחמה ומתבוססי דמים, אלא מה שיתפלל עליהם א"כ יקריב החביתין ויתפלל שמה עליהם ועיין בשוש"ל שמפרש אלמנה לכה"ג ר"ל אלמנה למשוח מלחמה וקורא לו כה"ג שגם הוא נמשח כמותו ובמלחמה שאין שם כה"ג הוא במקום כה"ג ודינו כדין כ"ג ולא תני בהדיא משוח מלחמה וכו' ע"כ – על אודית הספר מנחה חדשה אשיב לו שהספר בעצמו אין לי ואיננו יודע שום מקום להשיג אותו ושם המחבר לא כתוב בפירוש כי אם ברמז ומכבר אמר לי איש שהמחבר הוא אחיו של הגאון ר' יהושע מידזיקוב בעל המחבר עמק יהושע, דר"ש מ, ה, על זה רשמתי על המכתב עיין נזיר מ"ז ע"ב דאמר מר זוטרא לענין להחיותו משוח מלחמה עדיף מ"ט דתלו ביה רבים ע"כ ופרש"י ז"ל דעביד מלחמה בשביל רבים עכ"ל ואף לפי' הרא"ש שם דכל ערך המלחמה נעשה על פיו ע"כ ג"כ אש"ר דצריך לצאת ומחויב לצאת ואין כאן כל ספק כלל.
ולעצם הענין אי כה"ג וכהנים יוצאים למחלמה הרגשתי זה לא כבר מהרשב"ם פרשת במדבר דכהנים לא היו הולכין למלחמה שפירש בפ' מ"ז והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם כמו שמפרש והולך אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' ומפרש הטעם

כי לא ילכו בצבא המלחמה אלא הפקד את הלוים על משכן העדות וגו' עכ"ל: (הערה א') ובעיקר הדבר שכחתי אז מלהביא שכיו"ב מצאתי בפמג"ד בפתיחה כוללת בחלק הראשון בחקירה הו' בענין מ"מ שחקר בזה"ל אם עבר עבירה שיש מ"מ מדברים ותשלומין באין כאחד אם נימא דאין עושין ב' רשעיות ופטור מממון ע"כ, ובתשובה שם אח"כ כתב ואם מכת מרדות פוטר ממון (אף ממון דאורייתא) הנה מבואר בר"מ (פ"א מנ"ב הי"ב) היתה מחייבי עשה או שנייה ומשלם קנס בין התרו או לא התרו שאין כאן חלקות, אלמא כל שאין כ"א מ"מ אין פוטר ממון וכ"ת דבהעראה קנס ומלקות בביאה גמורה הא בוכרא דכעין של תורה עשאו ולוקה מ"מ בהעראה, ואמר שאין כאן מלקות להורות שאין כאן מ"מ דב' רשעיות אין עונשים ומשלם קנס ופטור ממ"מ והטעם אפשר כמ"ש הש"ך יור"ד קי"ט אות כ"ז לענין ממון אוקמי' אדין תורה (ולא אסרו חכמים עיי"ש) ה"נ דכוותיה ומ"מ מפסל לעדות כמו ח"מ שניתן לתשלומין וכו' עכ"ל והנה הרבה יש לדבר בדבריו העמוקים, והמתבאר מדבריו הוא כך דמ"מ באמת אין פוטר ממון דאורייתא כמו קנס גבי שניות, ואיכא כאן שני חיובי עונשים, אמנם בכאן אמרינן ממונא משלם מלקי לא לקי ואין נותנים שניהם והטעם דבכה"ג לא אסרו חכמים, ומ"מ מפסל לעדות כיון שחיוב מלקות מדרבנן יש עליו, אבל בעלמא דליכא להאי טעמא אפשר דמ"מ אינו פוטר ממון דאורייתא, ואין זה מקרי ב' רשעיות, ועדין צ"ע בפירוש דבריו המזוקקים ז"ל מה שאין הזמן גורם כעת, ומ"מ אני לך:

הערה ב' ויש להוסיף דכן יש להעיר בהא דתנן בנזיר פ"ח מ"א שני נזירין וכו' וא"י איזה מכם וכו' מת אחד מהן אמר ר' יהושע וכו' ואמר לו בן זומא ומי שומע לו שידור כנגדו בנזיר וכו' ועיין שם והשתא הלא כל הטורח הזה למ"ל ישאל זה הספק על ספק נזירותו ובפרט אם הוא ספק זה גופא הוי חרטה או פתח (ויל"ע בזה) וד"ל דכל עיקר מחלוקתם הוא אליבא דר"ש או ר"א בר מחלוקתו דאין שאלה בנזירות וגם בזה אין הדבר ברור, עיין הגהות מהר"צ ברלין ומצפה איתן למס' נזיר ותיו"ט פסחים ומפרשים שם, ולפי מאי דמוקי שם בגמרא על הא דתני ומגלחין דע"כ מיירי דהם נשים או קטנים דאילו גדולים אין מגלחין ע"ש, י"ל דאם מיירי בקטנים י"ל דאף דמיירי בקטן המופלא הסמוך לאיש מ"מ יש סברא לומר דאינו בשאלה וכדחקרו האחרונים בזה על סמך דברי המל"מ פ"ב דנזירות דין י"ג עיי"ש, דלענין נדרים בפירוש רבי' קרא, אבל לא לענין שאלה ואכמ"ל בזה, וכן בנשים ג"כ י"ל דמיירי בהקים לה בעל ששוב אין לו הפרה, ואין לפנינו שישאל על הקמתו או שהיה אחר יום שמעו וגם שאלת חכם אינו שוב לשיטת כמה פוסקים

ביור"ד סי' רל"ד סי' כ"ג בהג"ה אבל בלא"ה צ"ע:ביאור בדין ע"א קם לממון היכי שרגל"ד ואי א"ה בממון אה"ר הוי דאורייתא או דרבנן:

בסוטה דף ב' ע"ב סד"א שאני סוטה דרגלים לדבר וכו' ליתהימן בה ע"א וכו' עיי"ש ראיתי בספר תורת הקנאות על מס' זו שהעיר בכאן דלכאורה י"ל דבממון נמי מהני ע"א עם רגלים לדבר להוציא מהמוחזק כבנידון דתיבה פרוצה המוזכר בש"ע סי' ע"ה סי"ז בהג"ה ע"ש דכמו דילפינן דבר ערוה מממון דצריך שנים כן נילף ממון מערוה דבצירוף רגלים לדבר סגי בע"א כבעד טומאה דסוטה דאין גז"ש למחצה עיין שם ועלתה על דעתי דיש לדון בזה מדברי הר"ן בשו"ת סי' ע"ה שכתב בתוך שאלתי בזה"ל וכ"ש שאפילו לא היתה הכרעה לחבורת הקברים ויהי' דינה עם שאר החבורות בשודא דדייני, נראה שראוי להכניסה לזו בתוך השודא שהרי העיד ע"א שהמצוה אמר כי עזב להם דבר מה בצואתו וזה העד אע"פ שהיה קרוב למצוה כשר הוא וכו' ואע"פ שאין ע"א קם לממון אעפ"כ הדברים מראים שהדבר אמת ולפיכך יש לזכות חבורת הקברים כדין השודא אפילו לא היה רגיל בה וכ"ש שכיון שהיה רגיל בה זכתה עכ"ל והנה מלשון זה היה במשמע קצת דאע"פ שאין ע"א קם לממון מ"מ כיון שהדברים מראים אמת והוא רגלים לדבר לכך נאמן ולהכריע בזה ספיקו של הרב המחבר תוה"ק, אך כד מענינן היטב יש לדחות די"ל כוונתו דאף דאין ע"א קם לממון מ"מ בזה שהעיד מראים הדברים שאמת הוא כך ולכך יש לומר עכ"פ דנופלת תחת דין השודא וכן מבואר היטב כוונתו בסיף הסימן ששם חזר ושנה משנתו בזה"ל ומ"מ כבר כתבתי שאין זה מכריע לענין הדין הגמור לפי שאין עד אחד קם לממון אלא שהוא מראה פנים שהאמת הוא כך, שדעתו היה לחבורת הקברים וזה עוזר לענין השודא כאלו היתה חבורת הקברים נופלת בשודא עכ"ל הרי מבואר אמיתית הענין כאשר דחיתי לפום רהיטת לשונו – והנה מצינו כיוצא בזה שמענו הערת וספיקת רבותינו האחרונים אם כה"ג בממון היכי דלא הוה מוחזק כל אחד מהן וכמו לגבי קרקע, אי נאמן ע"א והרא"ש וראשון בזה ראיתי שהגאון בשער המשפט סי' ל"ג שחקר בזה ולבסוף כתב בזה"ל ולפ"ז לכאורה נראה אף בממון היכי דשנים חלוקים על איזה דבר ואין שום אחד מוחזק בה נאמן אף ע"א להעיד כדברי אחד מהן עיי"ש וכן מובא בספרים הבאים אחריו ועיין עמודי איר, ועיינתי כעת שם בפנים השער, ומצאתי שגם הוא ז"ל הרגיש לענינו הנ"ל משו"ת הר"ן הנ"ל והביא מקצת דבריו ומסיים בזה"ל וא"כ מדבריו נראה דלא זוכה לחבורת קברים אלא מדין השודא ולא מדין הגמור וזה דלא כסברתנו וכו', אך מ"מ לענין דינא יש לכאורה ראיה מדברי הר"ן לדברינו דהיכי שאין אחד מהם מוחזק בדבר ושניהם טוענים שמא מהני ט"א להחזיק את אחד

מהן בממון וכו' עיי"ש ולפמש"כ בפשט דברי הר"ן יש להעיר על דברי השעה"מ, וקצרתי (די"ל היכי שאין אחד מוחזק וגם יש רגל"ד תרתי לטיבותא בזה מהני הע"א) ועיין בש"ש ש"ו פ"ג בזה הדין וע"ד שו"ת מהרי"ק שורש בזה יע"ש שוב ראיתי שספיקת הרב המחבר שנוגע לדינא מבואר הוא בדברי גדולי הדור שלפנינו, דהנה הנו"ב מהד"ק חאהע"ז סי' נ"ד פסק בדבר אשה שמת בעלה ונשארה זקוקה ליבם אלה ונתברר שהרב המסדר קדישין וכו' דיש רגל"ד להאמין ע"א וכו' עיי"ש וע"ז השיב באמרי בינה חו"מ דיני עדות סי' כ"ט, והדברים נפלאים וכו' האם נאמר דע"י אומדנא דמוכח אי עפ"י רוב דאין מוצאין ממון יהי' ע"א נאמן זה וודאי לא וכו' עיישי"ה (ובחקירה זו נתעלם ממנו דברי הברית אברהם שהביא גם המחבר תוה"ק) עוד חקר שם באמרי בינה וז"ל ויש לחקור אם עד אחד מעיד על ראובן שחייב לשמעון ממון וראובן א"י ולא הוי ליה למידע דפטור, אם העד מהימן לגבי ראובן כבי תרי אם חייב ראובן לשלם עכ"פ בדיני שמים כמו במעיד על אשתו שזינתה דחייב להוציאה כמבואר בקדושין ס"ו וכו' או דילמא דוקא לענין איסור מחמרינן אבל לא לענין ממין, ולמה שכתב בספר תימה ישרים דהך סברא דמהימן כבי תרי הוא רק דרבנן י"ל דרק לענין איסור מחמרינן אבל לא נוכל ללמוד מזה לענין ממין יעו"ש וחידוש שלא הביא בזה דברי השער משפט הנ"ל בסי' הנ"ל שכבר חקר בזה והביא הך דקדושין ומסיים וא"כ כי דהא דבדבר שבערוה חייב להוציאה וכו' ה"ה לענין ממון נמי הדין כן ועוד ראיה מפרק חזה"ב דף נ"ב וכו' ושוב מצא הדין הזה מפורש בש"ג בז"ב דף רס"ב וכו' ונפשטה נמי ספיקת התה"ק, ושוב מצאתי ג"כ אריכות דברים בספק כעין זה בנחל יצחק ח"ש סי' ע"ה סעיף ל"ט והביא גם דברי השעה"מ והאריך בדבריו עיי"ש היטב:

כתב עוד בתה"ק לא לגמרי דמי דשב"ע לממון דהרי ריב מהני מה"ת בדבשב"ע וגם במים שאל"ס דאשתו אסורה הוא רק מדרבנן, ובממון קיי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אה"ר ומשמע דמה"ת היא וה"נ י"ל כן ברגל"ד בצירוף ע"א ע"כ, והו"ל להזכיר בזה דברי התוס' ב"מ כ' ע"ב הידועים ד"ה איסורא מממונא, וא"ת טפי אנן מחמרינן בממונא וכו' ובאיסורא אזלינן בתר רובא וכו' וי"ל דמ"מ בא"א החמירו דמים שאל"ס לא תנשא לכתחילה אע"פ שרובם מתים ע"כ ואכתי תקשי לענין דאורייתא דבא"א מותרת ואם נשאת לא תצא, ובממון מה"ד א"ה אה"ר.

ועכצ"ל דתוס' ס"ל דמדרבנן היא וכן משמע לשין התוס' שהתחילו „טפי אנן מחמרינן" אבל באמת לכאורה לא כן משמע מכולי שמעתתא דב"ק ובב"ת ועיין גנת ורדים כלל ל"ט ועיין בראש קדושין גבי מיחה האב בפ"ב סי' ח' וכן מקושית האחרונים מפדיון הבן

וכדומה עיין תורת חיים חילין י"א ובשעה"מ והדברים עתיקים ואשר מהרא"ש קדושין הנ"ל נסתר ג"כ תירוץ של בעל הפלאה הידוע וקצרתי:ולפמש"כ הג"ו שם דהוא מטעם דאמרינן סמך מיעוטא לחזקה א"כ פשטא דמילתא דאינו אלא מדרבנן, א"כ יהי' נפ"מ דבממון דרבנן הולכין אה"ר ומוציאין מהמוחזק וזה לא שמענו ועיין שם בב"ת לענין כתיבה ואף אי כתיבה דרבנן, - וגם בזה מצאתי אחר חפשי בנחל יצחק ח"ב סי' ק"ו ענף ג' בד"ה והנלפע"ד דהביא כן בשם הג"ו הנ"ל וכעין זה כתב הפרי תבואה סי' כ' ועפ"י זה העלתי במק"א לדון דבמידי דרבנן גם לדידן הולכין בממון אה"ר בזה וכ"ז דלא כמש"כ התוס' סנהדרין ג' ע"ב ד"ה ד"מ וקצרתי עכ"ל והו"ל להביא סיעתא מפשט דברי התוס' ב"מ הנ"ל וברוך שכוונתי ועכ"פ יש מקום לדבר מזה ואאדא"ח ויש להאריך הרבה בכללים אלו ולא באתי אלא אגב גררא ועיין שם עוד בנח"י וכן כתב שם אח"כ וגם אף אי נימא דהא דאין הולכין אה"ר זהו מה"ת וכו' עיי"ש וכן מצאתי אח"כ בחפשי בספר שדי חמד בכלל זה אם הוא מה"ת או מדר' וראיתי שהביא בחלק ראשון מערכת הא' אות פ"ו חבל רבנים ספרדים ואשכנזים המתנבאים ומדברים בענין הזה אי הוי מדאורייתא או מדרבנן ומכללם הראש יוסף חולין דף י"א שם ארי' יור"ד סי' מ"ז ויש לעיין שם בפנים טעמם ונימוקם והאיך מפרשים הגמ' דבב"ת הנ"ל ותו לא מידי ומצאתי כתוב אצלי בגליון החומש בפ' שופטים פסוק י"ד דכתיב לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך וכו' ואח"כ כתיב לא יקים עד אחר באיש לכל עון ולכל חטאת וכו', דרבינו בעל הטורים דריש שם סמוכים שאינו יכול להעיד ע"כ גבול תחומך והיינו ממון ע"כ, ונ"ב ואמינא בזה יותר רבותא דקמ"ל קרא דלא יקים ע"א לכל עוון וכפרש"י בין לעונש הגוף ובין לעונש ממון והוא אף ממון דקרקע שאין כל אחד מוחזק בה יותר מחבירו ובהסגת גבול נחלה אפ"ה אינו נאמן וכהנך פוסקים דבשו"א לא מהני ע"א לממון, ולא יקום ע"א לכל עון וק"ל, ויש עוד למצוא אסמכתא לנידון הראשון שלנו מהאי מרגניתא שמצאו כבר הח"ס חאהע"ז ח"ב סי' קל"א בד"ה ואמרתי וכו' ובסי' קל"ב שם ד"ה והנה עיי"ש שהביא הגמ' דגיטין י"ט דאמרינן דר"פ כי הוה אתי לקמי' שטרא פרסאה מקרי להו לשני כותים זה שלא בפ"ז במסל"ת ומגבי ביה ממשעבדי עיי"ש והקשה הח"ס שם הא לא מהימן מסל"ת אלא בנחיל של דבורים דהוא ממון דרבנן כמבואר ב"ק קי"ד ע"ב הנ"ל ואיך יאומן להוציא מחזקת ממין דאורייתא ובשגם שאידך טוען ברי נגד השטר וכו' ועוד ועוד וכו' עיי"ש דמתרץ לה עפ"י דברי הש"ך בי"ד סי' ס"ט ס"ק מ"ג ועפ"י דברי הש"ך סי' צ"ח ס"ק ב' יע"ש וע"כ בשטרי פרסאה אע"ג דהוי ממון דאורייתא מ"מ הואיל ומרתת שיראה השטר לחבירו ג"כ מהימן במלפ"ת וכו' ואע"ג דהוי ע"י שאלה מ"מ כיון

שאינו יודע על מה היתה ההקפדה מקרי מסל"ת והואיל דעבידא לאגלויי מועיל אפי' בדאורייתא יעש"ה, ומזה יש ללמוד דע"א נאמן היכי דעבידא לאגלויי ואיכא אומדנא דמוכח אפי' להוציא מחזקת ממון דאורייתא וכמו גבי ר"פ בשטרי פרסאה דפסילים וע"א כהדדי נינהו, ויש להעמיק בזה יותר אך כעת לבי בל עמי:

לא) במש"כ לעיל אות י"ט נפל טעות המעתיק וצ"ל מצאתי מפורש ברמ"א ובלבוש וכו', וכוונתי להעיר על הח"ס חו"מ סי' קע"ז שהבאתי בפנים שלא הביא מזה, והוא מתרומות הדשן סי' רי"ח (וט"ס שם בח"מ שנרשם סי' י"ח) באשה שזלזלה באביה ואמה יע"ש שפסק דמותר להכותה וא"צ להביאה לב"ד: לב) במש"כ שם לעיל באות כ"ד עיי"ש הנני להעיר כי ראיתי כעת בימים האלו בערוך השלחן לחו"מ סי' תכ"ה אות ע"ו שכתב בפשיטות בזה ואם נמצא חלל בהעיר עצמה נ"ל דאין מביאין דנופל בשדה כתיב ולא בעיר וגם מדאמרו חכז"ל שאפילו נמצא בסמוך לעיר היו מודדין ולא קאמר אפילו בעיר ש"מ דבעיר אין מביאין עכ"ל ולא ראה מכל זה שהבאתי ודעת ה„חות דעת" גאון יעקב זצ"ל היא להיפך שגם בתוך העיר מביאין ע"ע ואכמ"ל עוד בזה והלכתא למשיחא: לג) במש"כ שם לעיל אות כ"ה לענין הלבנת פ"ח ברבים, יש לי לאמור סברא, ואף שיודע אני שהיא דחי' מעיקרא, אך מ"מ הנני לכותבה וכל פטפוטי דאורייתא טבין והוא דלפי מה שמתבאר מלשון הטור וש"ע חו"מ סי' ת"כ סי' ל"ט ולבוש שם שדייקו בהלשון וכל המלבין פני „אדם כשר מישראל" בדברים אין לו חלעה"ב ע"כ.

וא"כ באדם שאיני כשר לא נאמר דין זה דאין לו חלעוה"ב. והשתא האיך נאמר שהוא ימסור עצמו להריגה בשביל פלוני, הא יכיל לומר שמא איני כשר הוא ורק למראות עין הוא מוחזק בעינינו לכשר, ואף שכל אדם יש לו חזקת כשרות והורגין על החזקה, ופשיטא שאסור להלבין פניו איש שהוא רק מוחזק לכשר, אבל מ"מ הוא איני מחויב למסור נפשו אף מספק ספיקא ודו"ק בזה כי יש לזה קצת תפיסת מקום במוח, וכבר הבאתי בספרי דף קע"ח דברי התוס' ב"מ דאף דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזיקינן, מ"מ בכללות כמה גנבי איכא בשוקא ובכללות יש כמה רשעים צבועים ורמאים ועיין סוטה כ"ב חמשה פרושים הן וכו', ואולי משים זה יש לפסיק הדין דאיני מחיוב למסור נפשי, משים הרמאים שבאמת אינם כשרים ורק מרמים את הבריות ודו"ק וק', ובמאי שהסברתי כ"כ הוא כדי לסלק מה שיש לטעון על סברא זה דא"כ האיך אנו מצווים ליהרג ובל יעביר על ש"ד, הלא יש לספק דילמא טריפה הוא וההורג את הטריפה פטור וע"כ מטעם הרוב צריך למסיר גם נפשו על זה ועיין חולין י"א ומכות דף ז' ע"א ובתוס' שם ודו"ק ולפמ"ש יש לחלק הרבה אך קצרתי בדבר שאיני מכוון כהלכה, ומש"כ שם

בשם הש"ך סי' קנ"ז סק"ו אחר תיבת ופשוט היא צ"ל וכמו שהעיר המגיה עצמו במל"מ שם הנ"ז:ל"ד) והנה בימים אלה הגיעני מכתבי הערות מחכם גדול א' מפעה"ק תי"א על ספרי, ואביא אחת לאחת ותשובתה בצדה, א) וז"ל בדף י"ז ע"א כתב וח"כ הרי למידין אנו מגמ' זו דהאשה יש בידה אף שלא בידיעת בעלה לצוות לחכם לתקן הכרי ולהפריש חלה עכ"ל אינני רואה שום מקום לימוד מכאן דדילמא איירי שנתן לה הבעל רשות שתלך אצל איתי כהן לתקן לה הכרי ואמרה שתיקן ואישתכח שיקרא ולהר"מ שם ומקורו מהתוס' דתרומות דאשה תורמת רק על מה שאוכלת לבד בעיסתה תורמת על הכל ההכרח לומר כן דנתן לה בעלה רשות דאל"כ האיך תוכל לתקן הכרי כולו עכ"ל החכם הנ"ל.

אמר המחבר, הנה בזה יודה כל איש מעיין בסוגיא שם דפשטות הגמ' משמע דזה היה הכל בלי ידיעתי דכאן שמע שהיתה חשודה בעיניו ולא ימסור לה רשות בפ"ע להפריש ולתקן וכמו שמשמע מהר"ן ועוד דמאכילתו שאינו מעושר משמע שהיתה רגילה וחשודה בכך בעיניו. ולכך כי קאמרה ליה פלוני תקן לי הכרי אזל – הבעל – ושייליה, ואילו היתה נאמנת בעיניו עד שימסור לה רשות פרטי וכללי, אז לא הוי אזל הבעל אח"כ ושיילוה, והיה סומך על דבריה, כמו בכל פרטי התנהגות הלכות שבבית שסומכין על האשה, א"ו פשטות הענין מוכח שזה שאמרה ליה פלוני תיקן לי היה בלי ידיעתו ורשותו ולכך „אזל ושאליה, אמנם אילו היתי בא להקשות מכח הדברים הנ"ל על מי שהוא אז יש מקים לומר איפכא ולדחות כדברי החכם הנ"ל אבל אני אדרבה באתי לקיים דברי חכמים ולהשוות זה עם הגמ' דיבמות ולסלק הערת הבאר יצחק על הרמב"ם, וע"כ סמכתי על פשטות הצורתא דשמעתתא: גם יש מקים להוכיח שהכי פירשו הראשונים שהובאו בר"ן ורא"ש שנחלקו מכח שמעתתא זו אם עד מפי עד שהוכחשו מי נאמן הראשון או השני יעש"ה, ואי אמרת דמיירי רק בשנתן לה הבעל רשות שיתרום לה פלוני חכם אבל לולי זה לא יועיל לנו כלל מה שאמרה היא בעצמה שפלוני תרם לה עפ"י דיבורה בלבד, וא"כ אח"כ כשמכחיש לה אותי החכם ואמר שמעולם לא הפריש לה, וא"כ אף שהיא מכחישתו ואומרת שהפריש, עכ"פ יפול בכאן נתינת רשותו של הבעל והוי כאילו אומר המתרים שמעולם לא קיבל רשות מהבעל לתרום ולא הסכים לשליחותו והוי כאילו תרם שלא ברשות ודו"ק בזה.

אמנם יודע אני שיש להתעקש עוד בזה ולפלפל בדחיתו וע"כ קצרתי, ומה שהביא מהרמב"ם והוא בפ"ד מהל' תרומות דין י"ב והיא מהתוספת' כמי שהביא הכ"מ שם, סתם הדברים וכ"ל של הרמב"ם הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעיסתה תורמין מפני

שהן ברשות ע"כ והייני בעיסתה שעושה בשביל כל ב"ב יכולה לתרום, ולאו דיקא על מה שהיא אוכלת וכמבואר בתיספתא שם, וכמו שהביא המל"מ שם על דין זה מהא דיבמות ע"ז דתניא ואכלתם אותי בכל מקום אתם וביתכם וכי' יע"ש וא"כ א"ל הכוונה בכתובות שם תקן לי הכרי שהזמינו בשביל עיסת כל הבית והוא רק לשין מישאל ולאו דוקא הכרי מכל הגורן, (ומע"כ החכם לא עיין במל"מ שם על אתר והעיר מה שהעיר עוד בהמכתב הנ"ל) ואין כאן הכרח כלל, וגם עוד יש מקום לחלק בין לכתחילה לדיעבד וכמו שמביא שם הכ"מ בשם הרי"ק לחלק כמו כן גבי אריס שפסק הר"מ שתרומתו תרומה, ואנן קיי"ל אתם ולא אריסין, וכמו שביאר שם בכ"מ הלכה י' ועיין רשב"א לגיטין שם, וה"נ יש לחלק כן גבי אשה ובזה יתיישב הגמ' דכתובות ברווחא, אך מפני כ"ט א"א לי להאריך עוד: ב) עוד כ' הנ"ל בדף מ"ט ע"א בהג"ה, ויש להעיר דבלא"ה בישראל שנשא כותית לא יתחייב וכו' דכיון דקנאין פוגעין בו דהוי קלבדר"מ וכמ"ש הגרע"א עכ"ל, הנה ההפלאה קאי על עכו"ם שנשא בת ישראל ומבואר במלחמות פ"ח מסנהדרין והכי קי"ל ביור"ד סי' קנ"ז דבת ישראל לכותי אין פוגעין בו (ט"ס וצ"ל בה, המחבר) קנאין ולא מקרי ג"ע עכ"ל הן לא נעלם ממני כל זה וכאשר אני מביא דברי הנובי"ת סי' ק"נ דף נ' ע"א בהגה"ה ובשם הגהות הגרי"ש נ"נ וצ"ל לנו"ב שם ושם הביא דעת מהרי"ק סי' קע"ה שהביא בשם הר"א מרעגינשבורג דקנאין פוגעין בנבעלת לארמאי והוי ערוה וא"צ חליצה יע"ש, אמנם אהבתי את הקיצור גרם לזה שאף שדייקתי בלשונו וכתבתי „בישראל שנשא כותית" ולא כתבתי סתם על דברי ההפלא"ה, אבל לא פרשתי יפה שכוונתי היתה להעיר על דברי הגהת הש"ג שהזכיר ההפלא"ה שם, ושז"ל שם ומז"ה אומר שלא אמרו אלא כשהיתה אשתו ב"י שכ' לה כתובה בעודו כותי אבל אם כתב כתובה לעובדת כוכבים ונתגיירה עמו אין כתובת העכומ"ז כלום ול"נ שאלו כתב כתובה לב"י הרי בעבירה נשאת לו וכו' יע"ש וע"ז היה כוונתי לעורר דמשמע מסתימת דברי השה"ג דאפילו ישראל שכ' כתובה לעובדת כוכבים ונתגיירה אין כתיבת העכומ"ז כלל ועיין בהפל"אה שם ובזה בלא"ה לא יתחייב מטעם קלבדר"מ אבל באמת י"ל דכוונת השה"ג בעכו"ם שנשא עובדת כו"ם וקצרתי:

ג) עוד כתב הנ"ל עו"ש בסוף כתב אך בעיקר הדבר י"ל הסברא דכל עיקר קלבד"מ הוא שאין ב"ד יכולין לעשות לו שני רשעות וכו' וא"כ הכא הלא הב"ד באמת אין מורים לו וכו' עכ"ל סברתו מבואר בחי' הר"ן סנהדרין פ"ב ע"א לענין נהפך זמרי והרגו לפנחס אינו נהרג ע"כ, אהמ"ח המעיין שם יראה שלענין זה דקלבד"מ אין שם שום רמז רמיזא, אך אפריון נמטיה שהביא לי רק דוגמא לזה, והדברים נכונים בלא"ה, ב"ה: ד) עוד כתב

לי, בדף ע"א כתב דיש לחקור דכתובה היא דרבנן והאיך הו"ל שתי רשעות עם מיתה שהוא מדאו' ולא קרב זא"ז וכו' עכ"ל מאי דפשיטא ליה דרבנן יוכלו לחייב ממון עם המיתה שחייב מדאור', לדעתי פשיט להיפך, ויעיין סס"י ת"כ בד"מ מובא בסמ"ע ס"ק נ"ו שכתב על המהרי"ו ונ"ל דכ"ז אינו אלא הוראת שעהאבל מדינא אינו חייב מלקות וממון, מדאצטריך לומר מטעם הוראת שעה, משמע דגם חכמים לא יוכלו לחייב תרתי היכי דאיכא חדא מדאורייתא דהרי שם אינו מלקות של תורה עכ"ל הנ"ל, הנה כפי הצעת לשונו, א"י מאי שח ומאי הביא מכאן דהרי כיון ששם אינו מלקות של תורה רק שהב"ד חייבו מעצמם א"כ אם הם בעצמם יחייבו ג"כ ממון שישלם החובל והו"ל שתי רשעות אשר ירשיעון אלקים האי ב"ד בעצמם, אבל היכי דזה מדאורייתא, ולהטיל עליו עוד חיוב מדרבנן, אפשר דלא הוי בגדר אשר ירשיעון אלקים, ולא פשיטא לי אלא מספקא לו, וכדרך ודוגמא שחקר הפמג"ד בפתיחה כוללות (הנ"ל) בהערה א' בגליון הראשון, אם עבר עבירה ד"ת שיש בה מלקו' מה"ת ועשה עבירה דרבנן ג"כ שיש בה מ"מ מדבריהם אי לוקה ב' או לאו – עי"ש מה שהשיב.

ובזה יהי' ניחא נמי שלא הזכיר זה הפמג"ד הנ"ל בחקירה הו', משום שכאן הם שניהם דרבנן ובזה פשיטא ליה אך מספקא ליה במ"מ אי פוטר ממון דאורייתא, וא"כ לאו שמיה מתיא מדברי הד"מ אלו שפס' מהר"ו בא' שחבל בחבירו להלקותו בב"ה וכו' וגם פסק ליתן לו זקוק כסף, עיי"ש וע"כ לא הוי מלקות של תורה חדא דבחובל קיי"ל ממונא משלם מלקי לא לקי, ועוד דאין מלקות בזה"ז, וגם לא הוי התראה והוי ח"מ שוגגין, ועיי"ש בביאור הגר"א ס"ק מ"ט ובלא"ה אין מלקות עכשיו ע"כ, עיי"ש וק"ל, עוד כתב החכם הנ"ל ועיין בנתיבות סי' א' סק"ג דממון דד"ג פטורין משום המלקות ודעת הש"ך בסי' שפ"ו סק"א דדה"ג אינו אלא מדרבנן ודו"ל דדבריו רק לשיטת הרמב"ן דהוא מדאורייתא ע"כ בזה שפיר העיר מקושית הנתיבות על דינא דש"ע שם ואחי היתה ושכחתי' ובחדושי לב"ק שכת' לפני כעשרים שנה פלפלתי הרבה על קושית הנתיבות הנ"ל והבאתי שמה, דבחידושי הרי"מ חו"מ שם השיג עליו דאישתמיט ליה דברי הש"ך דסי' של"ח ס"ק ב' וכן השיגו עליו במפרשי הים פ' הכונס אות ג' עיי"ש ואין בידי כעת הספרים הנ"ל, וא"כ אין קושית הנתיבות מכרחת לדון מזה להיפך, ואדרבה יש להשיב על קושיתו מלבד מה שהשיגו האחרונים הנ"ל, עוד י"ל כמש"כ דד"ג שפיר יש לחייבן אף שבני מלקות הם, וא"ש פסק המרדכי כפשוטו גם יש לי לחלק מסברא אי דד"ג קנסא או ממונא וכמו שהאריך הש"ך שם, ועיין סברת הש"ס בכתובות ל"ד ע"ב רבה אמר וכו' ור"מ לוקה ומשלם אי"ל מת ומשלם לי"ל ושאני הני דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס

אע"ג דמיקטל משלם עכ"ל ועיין ברש"י וקצרתי, אך אין בידי כעת בעו"ה להאריך, וד' שנותינו יאריך בכל טוב, וכדברי הנתיבות הנ"ל תירוץ נמי הקצות בסי' ל"ח סק"א עיי"ש דדעתו ג"כ דאין צריכין לשלם משום דד"ג משום דהמלקות פוטרן עיי"ש, אך יש לדחות דכתב זה אליבי' הראשונים שס"ל דד"ג מדאורייתא ועיין בשו"ת בית אפרים חחו"מ סי' ו' שמפלפל ג"כ עפ"י דברי הקצה"ח הנ"ל, ולא העיר שדד"ג אינו אלא ממון דרבנן ויל"ע:
ה) עוד כתב, בדף ק"ג ט"א כ' ולפלא שכל בעלי הגהות (על הרמב"ם) לא העירו כלום העיר בזה המנ"ח במצוה קע"א בדף ק"ס ע"ג כ' וראיתי במ"ר שנענש יעקב עבור זה ושכחתי מקומו כעת, הוא במ"ר פ' וישלח פ' ע"ה סי' ב' ג' וי"א, ועוד יש לי הערות רבות ואינני מופנה כעת, ידי"ע הבעה"ח יז"מ, אה"מ ובזה הנני להעיר מה שהראני בר"ה זה ידידי הרב ר' חיים הירשבערג שו"ב הי"ו שהרגיש באמירת היוצרות ליום ב' של ר"ה בד"ה שבתי שאמר הפייטן ולששים נחנט במציק ומשעשע, ולשיבה כהה מאורו להשע, עבור שאתו פני הרשע, נא שימו על לב מוראות וכו' עיי"ש ובוודאי עפ"י המדרש יצר זה, ומדרשות חלוקות הן, ועיין רש"י על התורה שם, ולעיל ביוצרות מוסיף יום א' של ר"ה בד"ה אומץ אמר הפייטן, זך המשלים בעקד נפש בזוקן לא מצא נופש „ותכהין עיניו בעשן טפש" ע"כ, ואין להאריך בזה, תשרי תרפ"ה, כן הגיעני עוד מכתב עם הערות מאת ידי"ע הרב וכו' ר' רפאל ק"ב הי"ו וז"ל ער"ה תרפ"ד וכו' הנני מתכבד בזה להמציא לכתר"ה איזה הערות שיש לי על ספרו היקר מנחת ירושלם וכו' החותם בברכת כוח"ט וכו' ברגשי כבוד ויקר רפאל בלאאמו"ר הרה"ג רא"מ הכ"מ זצ"ל ק"ב: א)
בדף ד' ע"ב בסופו מביא דברי הפ"ת דמביא ראיה מהמנ"ל דהיכי דקינא לה משנים די בשיעור טומאה של אחד וכתר"ה כותב על הפ"ת וא"י מה שח, ולדידי הם מובנים דאי נימא דצריך כדי טומאה של שניהם הרי חזינן דהיכי דנסתרה עם שנים צריך להיות גם השיעור טומאה של שניהם וכיון דהמנ"ל מיירי דנסתרה עם שנים ע"כ מיירי דשהתה כד"ט של שנים, והכא השהי' של שניהם הלא לא מעלה כאן דהשני איני חשוד אצלו והרי הוא שוב כמו השיעור טומאה של אחד דזה לח די היכי דנסתרה עם שנים, ול"ל טעמא דלא חשוב הסתר, אלא ע"כ דאפילו דנסתרה עם שנים די לן בשיעור טומאה של אחד, ולכן אי לאו טעמא דלא חשוב הסתר היתה נאסרה, קמ"ל טעמא דלא חשוב הסתר ודו"ק עכ"ל אהמ"ח עדיין יש לפקפק ושפתי ברור מללו שם, דאפילו אם שהתה כד"ט של שניהם מ"מ הוי סתירה בלא קינוי לגבי השני שהוא לא קינא לה רק מאחד וכו' עי"ש אבל אי נימא דהוי קינוי, דסגי הקינוי של האחד, ומכש"כ לגבי השנים וכמו שקינוי משנים מהני לגבי אחד כמבואר במל"מ שם אז הוי סתירה זו כדין שהיתה שיעור כד"ט

שניהם ונאסרה, אלא משום דלא הוי סתירה לגבי כל אחד מהם, ולכך איננה שותה כלל, ואיני יורד גם לסוף דברי כ': ב) בדף ז' ע"א בד"ה דלאו וכו' קושיתו על הר"ח (משמעתין דקא פריך אלא מעתה לאחר לא תנשא דלא תסתריה לביתיה ואי כטעם הר"ח קשה מאי פריך לאחר לא תנשא דגבי לאחר לא כתיב לבנית וצ"עעיי"ש) נ"ל דההסבר הוא כך דהוה קשה ליה לר"ח אין ה"נ דהבית יסתר, אבל וכי בשביל זה תפקע מצות יבום ולא יקיים המ"ע, לכן פירש דרחמנא אמר לבנות ולא לסתור, וממילא לא יש כאן מצית יבום, אבל באיש אחר היכי דאין מצוה.

מובן מאליו דהיכי דהבית יסתר לא ישאנה ושפיר פריך הגמ' עכ"ל הח' הנ"ל: ג) בדף ח' ע"ב בד"ה עיין בנו"ב הקשה כתר"ה ב' קו' על הנו"ב, והנה קו' אחת סותרת השניה, דהלא הקו' הראשונה היא דמתניתין קתני ולא מתיבמת, ולהנו"ב כיון דטומאה כעריות ליתא בביאת נכרי הלא גם יבום מותרת, ואיך יהי' עתה הקי' השני' דמאי פריך לרב נוקמי בעכו"ם, הלא בעכו"ם מותרת גם ליבום ובמתני' קתני ולא מתיבמת עכ"ל, אהמ"ח.

גם בזה קיצור הלשון גרמה לי וכך פרשתי אח"כ גם לעצמי ותקנתי על הגליון דקי' השני' הוא בממנ"פ דאף אי נימא כהנו"ב דלא כתיב בה טומאה כעריות, אבל מ"מ כיון דאסורה לבעלה מונטמאה ולכך חולצת ולא מתיבמת, אבל א"כ מאי פריך שם הגמ' לרב, נחלק נמי דבעכו"ם דלא כתיב בה טומאה כעריות שפיר חולצת, משא"כ בישראל פטורה אפי' מחלוצה, וכמו שמחלק שם בין ספק סוטה לסוטה עיין רש"י שם, וה"נ נחלק בין נבעלה לישראל דפוטר מחליצה ג"כ דכתיב גבי לאו דלא יוכל בעלה הראשון משא"כ בנבעלה לכותי דאסורה לבעלה רק מונטמאה דכתיב בסוטה גופה ג"פ וכדברי הנו"ב שם עייש"ה ויש לעיין: ד) בדף י"ב ע"ב מעורר על ר"ג מאוה"ג ז"ל דכתב לפרש ספק סוטה שאין לה שום עד שנסתרה והעיר דהא קיי"ל דבעינן עדים וכו', בהערה זו הקדימו הגאון ר' משה בצלאל ז"ל בספרו כתר ישועה על מס' כריתות, וכתב דאולי צ"ל דליכא שום עד על הטומאה ע"כ, הנה ספר חדש זה שלו לא ראיתיו ולא שמעתיו מעולם ואפשר שיצא לאור אחר שכבר נכתב אצלי זה ט"ו שנים: ה) בדף כ"ד ע"ב בד"ה שם תוס' ד"ה מה להלן, מסתפק כתר"ה אם באלו שצריכין סנהדרין של ע"א.

אי סגי בקבלת עדות לפני כ"ג או אפילו לפני ג', עיין במנ"ח מ' תס"ד דמחליט דגם הכא סגי בג': ו) שם בד"ה מה להלן כתב ולענ"ד במכת"ה של מרן ז"ל לק"מ דפשיט דרק המיתה בעינן בפני ב"ד הגדול, ואני בעניי קו' הכ"מ היא גדולה דכמו דכתב הרמב"ם אין עושין ז"מ אלא בב"ד הגדול, ה"נ היה צריך לכתוב אין ממיתין אותו ובלשון אין ממיתין לא נכלל הגמ"ד עכ"ל, אהמ"ח בזה לא עין יפה.

דהמעיין בכ"מ וראה דהכ"מ הקשה דבפ"ק דסנהדרין אמרינן דמיתת ז"מ בכ"ג, ובס"פ בתרא דסנהדרין תנן דאין ממיתין איתו אלא בב"ד הגדול עי"ש וע"ז כתבתי להעיר דפעולת המיתה צריכה להיות בירושלם בפני ב"ד הגדול, אבל פסק הדין של חיוב המיתה יכול להיות אפילו בב"ד של כ"ג וז"פ ודין זה דאין ממיתין אותו וכו' הביא הרמב"ם בפ"ג מהל' ממרים דין ח' ועיי"ש בכ"מ שהביא כל זה באר היטב ושם לא קשיא ליה ולא מידי והדבר ברור, וצ"ע על דבריו שבהל' סנהדרין:

ז) בדף מ"ט בהגה"ה הקשה על הב"ש דכתב דעכו"ם שנשא בת ישראל וכו' והקשה דבלא"ה קנאין פוגעין בו, והנה הב"ש הלא מיירי בעכו"ם שנשא ישראלית ולא בישראל שנשא עכו"ם ועיין בנוב"ת חאהע"ז סי' ק"נ דמחליט דעכו"ם הבא על ישראלית אין קנאין פוגעין בה וכתר"ה גופא הביא הנו"ב בדף נ' בהגה"ה עכ"ל בזה כוון עם הערת הרב הנ"ל במכתב הראשון וכבר השבתי וכתבתי לעיל מזה, – עוד שלח לי הרב הנ"ל טבא חדא פלפלא במה שנוגע לדברי שכ' בדף א' ולמען זכרון כבוד אביו הרה"ג זצ"ל היקר גם לי הבאתיו הנה וכי הוא זה בדף א' מביא כתר"ה ראי' להמנ"ל דאשת כהן שנאנסה אסורה גם לבועל מסנהדרין ד' מ"א ומכריח דהסוגיא שם מיירי רק באשת כהן ובאומרת מותר ואפי"ה אמרינן שם דיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו, את"ד, ולענ"ד עיקר יסודו אינו וא"א כלל לומר דהגמ' שם מיירי רק באשת כהן דהא כדפריך הגמ' ואלא נעהמ"א דקיי"ל דמקטלא היכי משכח"ל נוקמי באשת ישראל (וכתר"ה גופא מביא שם קי' כה"ג דנוקמי בא"כ) וקו' כתר"ה באשת ישראל לחד תריצא דהתוס' דלא ידעו שהיא חבירה א"כ דלמה אומרת מותר היתה ולהרשב"א הלא מותרת היא לבעלה, אם לא דנימא דהתוס' חולקין על הרשב"א, וס"ל כהמהרי"ק, (במקרה מצאתי שהגאון ר' יצחק הלוי המברגר זצ"ל הקדימו בקו' זו בספרו מטעמי יצחק סי' י"ד הנדפס מחדש) נלענ"ד לומר שלא לבד שאין מדברי התוס' סתירה להרשב"א כי אדרבא אולי קצת ראי' שגם הם ס"ל דאומרת מותר מותרת לבעלה ישראל, דהנה הסבר קושיתו היא כיון דלריב"י כל עיקר ההתראה היא כדי שלא יוכל לומר אומר מותר הייתי, ואי נימא דהכא מיירי דלא ידעו שהיא חבירה הלא ע"כ המובן היא דסברי דאומרת מותר היתה, והשתא א נימא דאומרת מותר דין שוגג לה א"כ למה באו להעיד, אכן התוס' שם ד' מ"א בד"ה באשה חבירה כתבו, א"נ חבר כאילו התיר עצמו למיתה, ע"ש והפירוש הוא כיון דחבר הוא ממילא יודע שחיוב מיתה יש בעבירה זו וממילא הוא מתיר עצמו למיתה, ולפי"ז חבר נקרא רק אם יודע גם החיוב מיתה של עבירה זו, וע"ש בפירוש ר"ח דמפרש שם להדיא דחבר א"צ התראה לא יוכל לומר שלא ידעתי שנהרג, ע"ש, והשתא שפיר נוכל לומר דמה שכתבו התוס'

דמיירי דלא ידעי שהיא חבירה הכונה דלא ידעה החיוב מיתה שיש בעבירה זו, ולא התירה עצמה למיתה, אבל את האיסור ידעה ושפיר יכולים הם לומר דלאוסרה באו, ובזה ירוח לנו דברי התוס' ד' ט', דתרצו שם עוד תירוץ, א"נ דלא ידעו דחבר א"נ התראה, ולא הסתפקו בתרוצא קמא, ומאי נפ"מ בין ב' התרוצים, ולפי דברנו יהי' נפ"מ לדינא, דלפי הנ"ל התירוץ הראשון דמיירי דלא ידעו שהיתה חבירה אזיל רק אי נימא דחבר הוה כאילוהתיר עצמו למיתה, אבל לאידך לישנא דהפוס' ד' מ"א, דריב"י לא בעי כלל התיר עצמו למיתה, וע"כ ההכרח של התוס' היא דבידיעת האיסור לבד נקרא חבר וכדמשמע גם מפשטות לשון רש"י ד' ח' דלא יוכל לומר סבור הייתי שמותר, וקמה תי קו' כתר"ה דכיון דלא ידעו שהיא חבירה א"כ אומרת מותר היתה ולמה באו להעיד, ולכן תרצו א"נ דלא ידעו דחבר א"צ התראה, ושני התרוצים בד' ט' תלו בשני התרוצים בד' מ"א, והרי דהתוס' ס"ל דאומרת מותר מותרת לבעלה, (התוס' הנ"ל בד' מ"א דחבר הוה כאילו התיר עצמו למיתה, וגם ריב"י מצריך התיר עצמו למיתה אשתמיטתי' להגאון בעל „מלא הרעים" דבספרו אות ה' התראת ספק סי' ח' מחליט דריב"י לא בעי כלל התיר עצמו למיתה בלי שום חולק, ע"ש) וקו' כתר"ה על המהרי"ק דלשיטתי' הו"ל לומר דאומרת מותר היתה, הנה לתירוצא קמא ד' ט' דמיירי דלא ידעו שהיא חבירה, א"כ הרי באמת אמרו כן דאומרת מותר היתה, ולתירוץ בתרא דידעו שהיא חבירה רק דלא ידעו דחבר א"צ התראה דאז יקשה דהול"ל דאומרת מותר היתה, נ"ל כיון דהם באמת ידעו שהיא חבירה יראים הם לומר דאומרת מותר היתה דלמה יתכחשו מתוך המציאות, דע"כ לא אמרינן דהיו יכולין לומר כך וכך אלא בענין הזנות גופא, אבל בענין של מציאות כגון בגונא שהיא חבירה שיאמרו דאינה חבירה לא, דמסתפי דתיכף יתכחשו, ובאופן אחר נ"ל לתרץ קו' כתר"ה טל המהרי"ק ללישנא בתרא דהתוס', דהוה באמת הלא לכל הקו' שאנו מוצאים ברבותינו האחרונים דהו"ל לומר כך וכך היינו יכולים א דהעדים לא ידעו הדין (והשער אפרים באמת מתרץ כן) אלא דהאחרונים נקטו זה לדוחק, אבל התירוץ בתרא של התוס' הלא ע"כ לא ס"ל זה לדוחק, דגם הם תרצו דמיירי דהעדים לא ידעו הדין דחבר א"צ התראה, א"כ נוכל לומר כמו דלא ידעו הדין דחבר ה"נ לא ידעו דינים אחרים: ולפי"ז יתורץ לנו קו' חמורה שהגאון רע"א מביא בתשובותיו סי' קצ"ח בשם חתנו דאיך יכולים הם לומר דלאוסרה באו, דהלא בעידי איסור כשר עדות מיוחדת והו"ל להעיד בעדות מיוחדת, וע"ש שמתרץ בדוחק דרב חנין ס"ל כת"ק דריב"ק דגם בממון צריך שיראו כאחד, וע"ש שמסיים ובפרט דהא בלא"ה אין דברי ר"ח להלכה דהא קיי"ל דחבר צריך התראה ע"ש, ומעולם הי' קשה לי אמאי השמיט הרמב"ם הך דינא דרב חנין,

דאף אליבא דרבנן דס"ל דחבר צריך התראה משכח"ל דינא דרב חנין כגון דאתרו בה אחריני ואינהו לא ידעו מזה דיכולים הם לומר דלאוסרה באו ובהדיא אמרו כן התוס' בסנהדרין ד' פ"ו דכה"ג הוה מצי הגמ' לשנויי לעיל, ע"ש (התוס' הזה לעלם לפי שעה מתלתא גאוני, השאגת ארי' (בן הגאון הנר תמיד) על מס' מכות סוף פ"ק מביא קו' זו בשם מהרשש"ך, ומתרץ בשם אביו הנ"ת דצריך שאינהו ידעי ההתראה, ולא הזכירו כלל דברי התוס', וגם בתוס' מבואר דל"צ שידעו מההתראה) אולם קו' חדא מתורצת בחברתה ומשום קו' הגרע"א השמיט הרמב"ם הדין דרב חנין דהנ"ב מה"ק ח' אהע"ז סי' מ"ב בסתירת התיר השלישי מחליט דגם הר"ן מודה דעדות מיוחדת מהני להוציא אשה מבעלה, וע"כ לא קאמר הר"ן דלא מהני אלא בעידי קדושין דע"י עדותן יש נ"מ לחיוב נפשות אבל לא לעדי גיטין וכתב שם א"כ עדי זנות בלי התראה דג"כ אין שום חיוב מיתה בעדותן מועיל עדות מיוחדת כמו בדיני גיטין, ולהלן קצת כתב וז"ל וכבר כתבתי שגם הר"ן מודה בעדי זנות בלי התראה, ע"ש, והפ"ת באהע"ז סי' קט"ו ס"ק ל"ג מביא בשם תשו' זכרון יוסף סי' ז' וז"ל אבל לאסור אשה לבעלה ע"י זנות דלא מצי אתי לידי נפשות לעולם דמה שעבר עבר ומבלי התראה אפשר דודאי מצטרפין עכ"ל, ע"ש, הרי דמחלקין בעדי זנות בין הי' התראה ובין לא הי' התראה, דבהי' התראה אז לא מהני עדות מיוחדת אף לאוסרה ורק היכי דלא התרו אז אמרי' דעדות מיוחדת מהני, ונלענ"ד לומר דמאי דמחלקינן בין התרו ובין לא התרו אינו אלא לרבנן דס"ל דחבר צריך התראה, דלדידהו בלי התראה לא מצי אתי לעולם לדיני נפשות, אבל לריב"י דחבר א"צ התראה א"כ גם בלי התרא' מצי אתי לחיוב נפשות כגון דיתודע שהיתה חבירה והוה כמו לרבנן עדי זנות עם התראה, ולדידי' לא תועיל עדות מיוחדת אף לאוסרה על בעלה, ועתה מתורצת ב' הקו' הנ"ל וגם קו' התוס' ד' פ"ו דרב חנין ע"כ ס"ל כריב"י ולא כרבנן דלרבנן איך יכולים הם לומר דלאוסרה באו דא"כ הי' להם להעיד בעדות מיוחדת וכקו' הגרע"א, משא"כ לריב"י דלדידי' הלא לא מהני עדות מיוחדת וכנז' שפיר יכולים הם לומר דלאוסרה באו ול"ל דהול"ל בעדות מיוחדת דלריב"י לא מהני, ושפיר השמיט הרמב"ם הך דינא דכיון דפסקינן כרבנן דחבר צריך התראה ומהני עדות מיוחדת ול"ל דלאוסרה באו דא"כ הול"ל בעדות מיוחדת ואין להקשות דגם לריב"י משכח"ל גוונא דמהני עדות מיוחדת כגון דיעידו בפי' שהיא איננה חבירה ולשי' המהרי"ק היא אסורה גם לבעלה, דיראים הם לומר דבר שזה נגד המציאות דתיכף יתכחשו וכנ"ל, אולם לתירוץ ב' על התוס' דמיירי דידעו שהיא חבירה רק דלא ידעו דחבר א"צ התר' א"כ העדים סברו דהדין הוא כרבנן, ולדידהו הלא מהני עדות מיוחדת א"כ קשה דהו"ל להעיד בעדות מיוחדת וכקו' הגרע"א

אך לפי דברנו לעיל דלתירוץ זה אנו אומרים כמו דלא ידעו הדין דחבר א"צ התראה ה"נ לא ידעו דינים אחרים: ועוד נלענ"ד לתרץ קו' על המהרי"ק, דבשו"ת הגרע"א סי' ר"ו מסתפק שם הגרע"א אם המהרי"ק אוסר מה"ת או מדרבנן ומריהטא דלישנא משמע דדעתו נוטה דכל עיקר דינא דמהרי"ק אינו אלא מדרבנן, אבל מדאו' מותרת לבעלה ע"ש ותו ליכא לאקשויי דהול"ל דאומרת מותר היפה.

דהלא זה רק איסור דרבנן, וכ"ת מה נפ"מ להעדים אם יוציאוה מבעלה מה"ת או מדרבנן הרי ישנפ"מ לענין יבום, והם יכולים לומר דרצו לאוסרה מה"ת כדי לפוטרה מן היבום לגמרי משא"כ אם יאמרו דאומרת מותר היתה תהי' עוד זקיקה ליבם, ובזה יהא מתורץ גם הקו' שהנ"ב מה"ת ח' סי' כ' מביא וגם הגרע"א סי' קצ"ח דאי לאוסרה באו הול"ל בעדי כיעור דגם בעדי כיעור מוציאין אותה מבעלה, ע"ש, אך להנ"ל ניחא דהפנ"י בכתובות ד' ט' בד"ה ומי אמר ר"א כתב דמה דאסרינן בעדי כיעור אינו אלא מדרבנן, ותו ליכא לאקשוי דהול"ל בעדי כיעור, דהם חפצים לאוסרה מה"ת והנ"מ לענין יבום כנז', ועל דרך זה יתורץ גם קי' שמביא כתר"ה על המנ"ל כדפריך הגמ' ואלא נעה"מ דמקטלא היכי משכח"ל נוקמי באשת כהן דאי לאוסרה בא הול"ל דנאנסה, דהנמ"י מסתפק באשת כהן שנאנסה אי נאסרה ליבום והמנ"ל בפ"ו מה' יבום ה' י"ט דעתו נוטה דבאשת כהן לא אמרינן דטומאה כתיב בה כעריות, וזקוקה ליבום, א"כ לא יכלו להעיד דנאנסה, דהם חפצו לאוסרה גם על היבם וכנ"ל: ומה שהקש' כתר"ה אי נימא דאם הבועל הי' מזיד אף דהיא היתה שוגגת נאסרה עליו איך יכולים לאוסרה על בועלה שני באנו דא"כ הול"ל דרק הוא היה מזיד אבל היא היתה אנוסה, בקו' זו הקדימו כבר הגאון הכתב סופר ח' אהע"ז סי' ח' **(התשובה הזאת היא קשה למאד, ואי"ה בזמן אחר אכתוב לכתר"ה מה שקשה לי שם:)** וכמדומני שגם הכרם יהושע על סנהדרין הקשה זאת, ולענ"ד נראה לתרץ, דפשטות הסוגיא משמע דהבועל אינו לפנינו וא"כ אם היא היתה אנוסה ורק הוא הי' מזיד נמצא דכל האיסור הוא רק בשבילו וע"י איך יכולים לאוסרה עליו שלא בפניו דבשלמא אם היא היתה מזידה אין אנו צריכים להבועל שיהי' בפני הב"ד דדי לנו אם היא נמצאת והאיסור היא גם בשבילה וע"י אבל אם האיסור היא בשביל הבועל דהיינו מצד פעולתו אז א"א לדין של בפניו, ובזה יהא מתורץ גם קו' כתר"ה על המנ"ל דפריך הגמ' היכי משכח"ל דמקטלא נימא באשת כהן, דידוע הוא שיטת הר"א ממיץ בנדרים ד' צ"א דאשת כהן שנאנסה האיסור אינו עלי' כי אם עליו והנ"ב מסיק כן להלכה ולפי"ז נ"ל לומר דע"כ לא אמרינן דהבועל א"צ שיהי' בפנינו אלא באשת ישראל דהאיסור היא גם עלי' ואנו אוסרים אותה והיא נמצאת בפנינו אבל באשת כהן דהיא אינה מוזהרת

כלל נמצא דכל האיסור הוא רק על הבעל והבועל אז צריכים שיהי' הבועל בפנינו, וכיון דהכא מיירי דהבועל אינו בפנינו א"א הי' להם להעיד דאנוסה היתה, ואין לומר דע"כ לא אמר הר"א ממיץ דהיא אינה מוזהרת אלא כלפי הבעל משום לאו דכהונה אבל כלפי הבועל אז גם היא מוזהרת זה אינו, דכיון דכל איסור דבועל אינו אלא משום לתא דבעל וכיון דגבי בעל האיסור אינו חל עלי' ה"ה גבי בועל דלא יהא בועל חמור מבעל ועיין תוס' יבמות ד' ג' עכ"ל: רפאל באאמו"ר הרה"ג ר' אברהם משה הכ"מ זצ"ל קצנעלינבוגין אהמ"ח באיזהו מקומן י"ל קצת, אבל כיון שלא נאמר אלא לפלפולא אין משיבין וא"א דא"ת: לו) בדף קע"ג ע"ב מה שכתבת על דברת התוס' יו"ט.

וצ"ל דכוונתו היתה דבמלחמת הרשות, א"כ הרשות בידו שלא לחזור, כיין שהוא יוצא ברשות ובנדבה בידו לעשית מה שביכלתו, אבל באמת זה אינו. דגם במלחמת הרשות היינו שתליא בדעת המלך והסנהדרין אבל אח"כ מוצאין את העם בע"כ וכדמתבאר ברמב"ם פ"ה דין ב' דבמלחמת הרשות „אינו מוציא העם בה" אלא עפ"י ב"ד של ע"א, וכאשר הבאתי כבר בזה בפנים דף קע"ב ע"ב ד"ה שם ונפ"מ לעוסק וכו' לז) בדף י"ט ע"א, מה שהשגתי על תירוץ המחנה לוי וכתבתי דאמירת ברי לי מהני רק לגבי אם ניסת לאחד מעידי', אבל לגבי דידה והבעל לא מהני עיי"ש, הנה ראיתי שיש לקיים דברי חכמים המח"ל ז"ל לפי מה שמסביר הפ"י בכתובות שם בשם הרשב"א דהיינו טעמא דמהני אמירת ברי דידה, משום דמהני ברי לגבי חזקה והבאתי דבריו לקמן בספרי דף קי"ט ע"ב באריכות על דברת התוס' שם עיי"ש בד"ה וסעייתא וכו' וכך תפסו הרבה אחרונים, ונעלם ממני אז לרגע דברי הרשב"א הנ"ל, ועיין עוד בנחל יצחק ח"ר סי' ל"ח ענף ה' וענף ו' בישוב קושית הגרעק"א ז"ל גבי ר"ז בן הקצב שיהי' הבעל נאמן באמירת ברי לי גבי שבוי' כמו בתרי ותרי עיי"ש, ובזה הענין הנני להעתיק מה שכתבתי בחידושי ליבמות (שכתבתי בשנת תרס"ז), דף פ"ז ע"ב וז"ל שם דף פ"ז ע"ב גמרא אמרו לשנים וכו', כתב ב„בכור שור" קמבעי לי שנים שאמרו על דבר א' שאסור הוא ויש אחד שיודע בבירור שהוא מותר ושקר העידו מהו שיאכל מאותו דבר בצינעא בל יודע לאיש אע"ג דבפהרסיא יודאי אסור וכו' והביא שם דברי הרמב"ם ז"ל (פ"ח מיסודי התירה וז"ל הא למה זה דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה שאינו שומע להם אלא יודע בוודאי שהן עידי שקר עכ"ל, ויע"ש, ועיין במ"ל הל' אישות בשם שו"ת הרשב"א בהכחישהו עדים ועיין בזה באחרונים הרבה, ונראה לי דבעית הב"ש תליא באשלי רברבי והרמב"ם לשיטתו, דהנה חקרתי במהות העדות, מה הוא שמאמינים לשני עדים כשירים אם מצד דכך גזרה חכמתו העליונה י"ש עפ"י שנים עדים יקום

דבר, או משום דבאמת הדבר כך הוא מצד בירור הדברשכך הוא, והארכתי בזה בכ"מ לחידושי בב"ת ור"ה, ותורף הדבר, דהנשר הגדול הרמז"ל דעתו בספר הי"ד הל' יסה"ת (פ"ח הל' ב') דמצד גזה"כ הוא שכ"כ „כמו שצוונו לחתוך הדבר עפ"י שנים ואעפ"י שאין אנו יודעים אם העידו אמת או שקר כך מצוה לשמוע מזה הנביא וכו'" שפתיו ברור מללו דאינו משום בירור הדבר ואמתת הענין שכך הוא אלא הוא מצוה וגזירה מן מצות תוה"ק **(הערה וי"ל"ע בלשונו שם פ"ז הל' ז' עיי"ש ודו"ק:)** אבל מצאתי שכנגדו חלוק עליו ה"ה הרא"ה ז"ל בספר החינוך מצוה תקכ"ג וזהו מש"כ שם בשרשי המצוה בסוף" אבל בהיות המעידים שנים אנשים כשירים חזקה בכל זרעו ישראל שלא יסכימו שנים להעיד בשקר וגדילה חזקה בכל הדברים" ועיין בהקדמתו לספרו החינוך, עכ"פ מצינו מאן דסובר דדין עדים הוא מצד בירור וחזקה הוא שלא ישקרו, ולא גזה"כ הוא, והרבה אתי בכתובים בזה, ומהא דאמרינן בעלמא תרי כמאה לכאורה משמע כהרמב"ם ז"ל ויש לדחוק, אף להרא"ה ז"ל, ולפ"ז דין הבכ"ש תליא בזה, דלדעת הרמז"ל הנ"ל דאינו בבירור גמור אלא גזירת התורה להאמינם אף על הספק, א"כ באם הוא יודע בעצמו שלא כדבריהם בוודאי מותר לאכול בצנעה דגזירת התורה כך הוא להאמינם וללקות על זה באם אכל, אבל לא לשנות הדבר, והחתיכה עצמה עדיין בספק היא עומדת והרמב"ם לשיטתו וטעמא, אבל להרא"ה ז"ל דעדותם הוא בבירור גמור וחזקה היא על אנשים כשירים, א"כ מה לנו לידיעתו, ומה חזית דאזלת בתר בירור שלו, זיל בתר הבירור שלהם, ואף לפי מה שכתב הרשב"א ז"ל דברי לי נגד החזקה מהני עיין פנ"י למס' כתובות כ"ב הוא משום דחזקה ג"כ אינו אלא דין וכדעת הרמב"ם בפי' המשניות לנזיר, ואף כת הסוברים דחזקה הוא מכח בירור ועיין חידושי לבתרא, מ"מ בוודאי עדים עדיפי ובירור יותר חזק ומוסכם מחזקה, ומה גם לפי מש"כ הקוה"ס כלל ב' ס' ה' דהרשב"א לא כתב כן רק היכי שנולד ספק לפנינו רק אמרינן אוקמיה אחזקה בזה שפיר אם טוען ברי לי נגד החזקה מהני אבל אם לא נולד שים ספק בוודאי לא משגיחנן במה שאומר ברי לי כדאמרינן בכ"מ סוקלין על החזקות יעוש"ה, א"כ בוודאי ברי לי נגד עדים לא מהני אפילו לעשות מעשה ביני לבין עצמו, ולהרשב"א במקום שנולד ספק דמהני ברי לי כנ"ל הוא אף בפהרסיא, ובלא נולד שום ספק דלא מהני ברי לי אזי אפילו בצנעה אסור וכי תעלה על דעתך אח ואחות שהוחזקו הותר לו לבוא עליה בצנעה וצ"ע ועיין שו"ת הרמ"א ז"ל במה שדיבר במעשה דיצחק ע"ה, ובס' דברי דוד להט"ז ז"ל וצ"ע בכ"ז: לח) במשנה פ"א מ"ה הרבה „ילדות" עושה נ"ב יש להעיר משום דבאמת קיי"ל לקמן פ"ה דזקנה אינה שותות, ולכך כלל התנא בסתם שאומרים לה הרבה „ילדות" עושה:

לט) למש"כ בד' כ"ו לענין מעוברת חבירו וכפי דברי התוס' יו"ט שהיא רק תקנה ולא גזירה, צריך להוסיף ואף שלכאורה לפ"ז יש מקום לספק דבעקר וסרים שא"א שתתעבר לא יהי' איסור מצד מעוברת חבירו, אך הדבר פשוט ומבואר כך בפוסקים הח"מ והב"ש אע"ז סי' י"ג דגם בכמו אלה גזרו משום לא פליג וכמו שמפורש כן בש"ס לענין הבחנה שגזרו גם על עקרה וזקנה עיי"ש: מ) בסוטה דף ל"א פ"א אמרינן וליחזי האי לא אי בלמד אלף כתיב לא הוא אי בלמ"ד ויו כתוב לו הוא וכל היכי דכתיב בלמד אלף לא הוא, אלא מעתה בכל צרתם לא צר דכתיב בלמד אלף הכי נמי דלא הוא וכ"ת ה"נ והכתיב ומלאך פניו הושיעם אלא משמע הכי ומשמע הכי עכ"ל הגמ', ועיין בתוס' שאנץ שם, ובתוס' יו"ט שם, ועפי"ז חשבתי לתרץ מה שראיתי באלו הימים מה שהתעורר צורב אחד שהובא בספר עצי הלבנון להגאב"ד דק"ק קעשינוב שליט"א הנדמ"ח בחאור"ח סי' כ"ג, בהא דאמרינן ביומא (דפ"א ע"א) אמר ריש לקיש מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר היכי נכתוב, נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית, נכתוב רחמנא לא תעונה קום אכול משמע, ועל זה הרגיש הנ"ל דהדברים בלתי מובנים כלל מצד שרחוק מליחס רגע גם להמקשן סברא מוזרה זו שהמלות „לא תעונה" תכללנה בקרבן שלילת אכילה דהיינו ההיפך ממש מהוראתן ע"כ, ע"ש מה שהשיב, ועפ"י הנ"ל י"ל בעוד דוחק, דהמקשן קאמר הכי דניכתוב לא תעונה, דמשמע הכי ומשמע הכי ומשמע נמי „דלו תעונה" דבו ביום תעונה, (או נפרש דלו לשמו להקב"ה תעונה בעצם היום הזה) וע"ז קאמר דמ"מ משמע נמי לא תעונה אלא קום אכול משמע וא"כ אין זו אזהרה כל שיש לו פנים לכאן ולכאן כן אפשר לפרש עפ"י הדוחק.

מא) לענין עגלה ערופה ראיתי עוד בערוך לנר שם בחו"מ סי' תכ"ה סי' ע"ג שכתב ועוד משמע בגמ' דצריך לידע מי הוא ההורג, אבל כשאינו יודע מי הוא אע"פ שראהו כשהרג אין זה ידיעה רק בסנהדרין שראו לאחד שהרג את הנפש אע"פ שאין מכירין אותו לא היו עורפין כך מבואר שם בגמ' והרמב"ם ז"ל השמיט זה ולא ידעתי למה עכ"ל, והנני להעיר כי ראיתי בספר אמרי בינה לתו"מ דיני עדות סי' כ"ד שהביא בשם ספר ח"ש בחאהע"ז סי' כ"ג דנסתפק בזה אם צריך שיכירו ולומר מי הרגו עיי"ש (את ס"ב) והדבר מבואר בירושלמי פרק ע"ע דאם אין מכירין אותו אז אפילו שני עדים ראו היו עורפין אבל די אם אומר אם רואין אנו אותו אנו מכירין אותו יעו"ש וכו' וכן בע"א ג"כ די אף באיני אומר מי הוא רק שאם היה בפניו היה מכיר אותו את"ד עיי"ש ועל השמטת הרמב"ם עמד בזה ג"כ המנ"ח ב"מ תק"ל עיי"ש וכבר קדמם בשירי קרבן שם: מב) עוד שם בסי' פ"א אחר שהעתיק דברי הרמב"ם דנמצאו העדים זוממים אפילו אחר ירידתה

לנחל מותרת בהנאה כתב ונ"ל דאפילו אם הזימום אחר עריפתה מותריסהעור והבשר ועצמות בהנאה, וגם מקים הנחל מותר לזרעו, ולא דמי לנמצא ההורג שיתבאר דהתם כדין ערפוה, אבל בהזמה איגלאי מילתא דטעות היתה, אמנם אפשר כיון דקיי"ל דאם באו עדי הזמה לאחר שנהרג זה שהעידו עליו אין בזה דין הזמה דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה כמש"כ בסי' ל"ח גם בכאן כשנערפה העגלה לא שייך הזמה אך להרמב"ם בפ"כ מעדות דרק בחייבי מיתות דנין כן ולא במלקות, י"ל דגם בזה דנין דין הזמה עכ"ל וכל דבריו אלה האחרונים, אינם מובנים לי, ואני תמה על עצמי דמחי שייכות היא לזה דכאשר זמם ולא כאשר עשה, דכנראה הבין דאי אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אין כאן דין הזמה כלל, והעדים אינם מוזמם ודבריהם לא נמצאו משוקרים, אבל לעניותי הפירוש היא דאמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה, היינו דלענין העונש או התשלומין לא מחייבי.

אבל ההזמה הוה מיעלתא והעריפה הוי בטעות ונתבטל עדותן גם אח"כ ומאי קאמר דאין כאן דין הזמה, דמשמע ג"כ לענין התבטלות העדות הוא ואינו כן אלא דלענין העונש הוא ואף כפי הטעמים הנאמרים בכ"מ שם הלכת עדות ויל"ע, ואי חייבי לשלם בעד הע"ע שהפסידו את העיר בחנם, אם אמרינן דבממון לא שייך כאשר זמם ולא כאשר עשה כמחלוקת הראשונים בזה כידוע, תליא בחקירת הקצות סי' ל"ח אם בעדים שהעידו שהתנסך יין חבירו והזימו אם חייבין העדים לשלם דמי היין יע"ש ובנתיבות שם כתב דלא שייך כאשר זמם רק בדבר שצריך עדות בב"ד כגון הריגת השור, אבל באיסורין אפי' במקום דצריך ב' עדים מ"מ לא צריך הגדה בב"ד וכו' ובדבר שא"צ עדות בב"ד לא חדשה התורה דין דכאשר זמם עיי"ש, ובאחרונים שם ובנחל יצחק שם סי' ל"ה ועוד ועיין דמש"א שם שהביאו מהרמב"ם דע"א בטומאת סוטה משלם כאשר זמם וע"ש ועיין במנ"ח מ' תק"ל בעיקר דין זה בהוזמו לאחר עריפה.

עיי"ש.

ועיין ברש"י שם (בסוטה מ"ז ע"ב) שפירש אפי' אחד בסו' העולם הכיר בו, דמשמע דאחד בסיף העולם קאי על המכיר, ולא על הרוצח, ובחמד"ש שם הנ"ל אית ס"ג עמד ע"ז דאינו מבין פי' דהא העד צורך לבוא לפני ב"ד ע"ש, וא"י מנ"ל פשיטא ליה הא מילתא עד שמתמיה על רש"י בזה. מג) ואסיים במילתא יקירא שאמר לי כבוד ידינ"ע הגאון העצום שלשלת היוחסין זקן הרבנים כש"ת מוהר"ר יצחק ירוחם דיסקין שליט"א במשנה דסוף סוטה דתנן התם במשנה משמת רבי בטל עניה ויראת חטא ע"כ, א) ולכאורה יש להקשות ולבקר על זה דקפסיק תנא למימר דבטל ענוה ויראת חטא, דהלא אמרינן

בכתובות דף ק"ג ע"ב גבי הא שצוה רבי אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא וכו' ופריך ורבי מ"ט עבד הכי, ומשני נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה ביראת חטא ממלא מקום אבותיו, הוה עכ"ל הגמ' שם וא"כ האיך קאמר הכא דבטלה יראת חטא ? ונראה ליישב זה עם מה שיש לעמוד עוד, ב) וכבר עמלו הבונים בו דמי גרס והוסיף זה במשנה שסידר רבינו בעצמו, ובתוס' רעק"א שם על המשניות ראיתי שהביא כבר דהרמב"ן בחדושי ע"ז הרגיש בזה וכתב דבר קפרא הוסיף זה במשנה עיי"ש: וע"כ נראה לומר דמאן הוא התנא שסידר והוסיף זאת במשנה הוא באמת רבן גמליאל בנו של רב"י הנשיא בעצמו הוא שכתב זאת במשניות שסידר אביו דכבר אשכחן שהביאו רבי אביו במשנה בשמו במסכת אבות (פ' ב' י"ב) רבן גמליאל בנו של ר"י הנשיא אומר וכו', והוא שכבר זכה להיות מוזכר בה להוסיף זאת בהמשנה לכבוד אביו ובזה יהי' מיושב גם קושיא הראשונה דבאמת הוא שר"ג היה ממלא מקום אבותיו ביראת חטא בשלימות כדבעי, אבל הוא לעצמו שהיה אצלו באמת עניה ויראת חטא, ולא החזיק טיבותא לנפשו הוא אשר יכול להעיד על אביו אבי ישר' שמשמת רבי בטל ענוה וירי"ח דבעצמו לא החזיק נפשו שהוא ממלא מקום אבותיו ביראת חטא, ולא הגיע למדרגת אביו, ומעתה לדעתו בטלה ענוה ויראת חטא אבל כל ח' הדור ידעו שנכוני' דברי רבינו הקדוש שגמליאל בני ממלא מקום אבותיו ביר"ח ולא תנו זאת במשנה ואתי שפיר הכל על נכון עכ"ד דפח"ח, בהטעמת לשונו, יעכ" הוספתי לאמור דבזה יש ליישב הערת התוס' בכתיבות שם הנ"ל ד"ה איתו היום, שמת רבי בטלה קדושה, שהיו קיר אותו רבינו הקדוש, והא דתניא בשלהי סוטה (דרך אגב למדנו מדברי התוס' דגרסי דתניא שלפניהם לא היה זה במשנה, אלא בברייתא שבסוף פרקין, ואפשר דט"ס הוא בתוס'? משמת רבי בטלה ענוה ויראה ? י"ל קדושה בכלל עכ"ל עיי"ש, ולפי הנ"ל י"ל דבאמת האי מאן דתנא הא דמשמת רבי בטלה קדושה, וכל חכמי הדור ההוא לא תני האי במשנה דמשמת רבי בטלה ענוה ויראה, דהרי ידוע היה להם כרבן גמליאל בנו היא ממלא מקים אבותיו ביר"ח כדאיתא בכתובות, אלא רק קדישה בטלה משמת רבי, המעלה שזה באמת לא היה לו לר"ג בני (ואין זה נצרך כ"כ לנשיאות הדור) ומאן תנא דתני שם משמת רבי בטלה עניה ויראה לולא מבעי קדושה) הוא ר"ג בני בעצמו שמרוב ענותנותו ויר"ח הוסיף זה במשנה לדאוג ולהצטער שמשמת רבי בטלת המרגליות היקרות האלו ענוה ויראה, ועפ"ז אפשר ג"כ ליישב ולהסביר דברי רב יוסף ור"נ שבגמ' שאמרו לתנא לא תתני עניה וי"ח וכו' ע"ש אך קצרתי, ועיין ריש הזהב דמתני ליה רבי לר"ש בריה, ואמר לו רבי וכו' הרי שקראו רבי ולא אבי ע"ש ודו"ק ב) וד' יזכנו לעלות

למדרגות מדות היקרות האלו למען כ"ש יתברך: העלוב פנחס עפשטיין **(הערה אח"ז ראיתי בחפשי מצאתי בהגהות רש"ש לכתובות שם שהרגיש בזה בין השיטין בהערה הראשונה של הגאון הנ"ל שליט"א וישובו אינו מספיק ואינו מתקבל עיי"ש:)**(מד) אחר שנדפס הקונטרס הנ"ל ראיתי שיש טה"ד לעיל אית מ"א שנדפס שם בספר „ערוך לנר" והוא טעות וצ"ל ספר ערוך השלחן, וגם יש לי להוסיף מה שכתבתי תיכף על הגליון (ביום י"ד מ"ח פ"ה) עיין היטב מש"כ באות מ"ב להעיר על הערוך השלחן, והנה ראיתי שוב מ"ש המחבר בעצמו בעה"ש חח"מ סיל"ח אות י"ד בהעתקתו דברי הכ"מ הנזכר כתב ויש שנתנו טעם בזה דאחרי שהב"ד עשו מעשה ע"פ עדותם ואלקים נצב בעדת אל וודאי האמת עם הראשונים ולא יצאה תקלה מיד ב"ד ודעת הרמב"ם ז"ל דדוקא במיתה אמרינן כן, אבל כשהעידו על חיוב מלקות או ממון וכו' ולפי הטעם שיתבאר יש לחלק בין מיתה למלקות דדוקא תקלה של מיתה א"א לצאת מב"ד, אבל לא של מלקות (כ"מ) והנה מלבד שבעצמו סיים ע"ז בזה"ל אמנם לבד שטעם קלוש הוא נעלם מאין יצא לו להרמב"ם סברא זו וכו' עיי"ש, גם בדברי מרן הכ"מ אינו כתוב „שמשום זה וודאי האמת עם הראשונים" רק הכי איתא שם שמאחר שאלקים נצב בעדת אל אלו לא שהיה חייב זה מיתה לא היה מניח הקב"ה להסכים שתאבד נפש אחת מישראל וכו' וזה רק כמי גזה"כ (וכדרך שכתב הריטב"א בחדושי מכות דף ה' בשם התוס' גבי אם לא שפכתי דם נקי, וא"ת האיך באח תקלה ע"י צדיק זה וכו' וי"ל שהעד ההוא היה חייב מיתה מעבירות אחרות וכו' עיי"ש) אכן ברמב"ן על התורה (פ' שופטים פי"ט) מבואר להדיא כך וז"ל כי משפט העדים המוזמין בגזרת השליט שהם שנים ושנים וכו', אבל אם נהרג ראובן נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים כי הוא בעונו מת: ואילו היה צדיק לא יעזבנו ה' בידם וכו' עכ"ל ולפי טעם זה מבואר הוא דיש לומר דבאמת הוא דהראשונים נאמנים ביותר מה"ט וצ"ע, וגם רואה אני שהחילוק בהסבר הדברים לשינו הטעמים הנ"ל כי לפי נוסח הדברים שבכ"מ, אנו דנין מכח הדיינים שאלקים נצב בעדתם שבוודאי בצדק דנו, וכפי הנוסח שבדברי הרמב"ן ז"ל אנו דנין מכח העדים הראשונים כסברא הנ"ל ויל"ע, ופלא על מרן הכ"מ שלא הזכירו בשמו ובטעמו טעם לשבח בנאמנות העדים הראשונים שים נפ"מ לדינא וכנ"ל.

אבל גם זה ברור דלפי זה לא שייך כלל סברא זו גבי עריפת העגלה לומר כך כיון שנערפה העגלה כבר העדים הראשונים נאמנים וז"פ ומכש"כ לפי מש"כ שאר המפרשים בטעמא דהאי מילתא, דאדרבה לגודל חומר העבירה שנשתרשו בחטא וזממו לשפוך דם נקי מש"ה לא סגי להו בכפרה כלל דדינם מסור לשמים לדונם בחמורה אם לא יעשו תשובה

כהוגן ועוד משום גנאי לב"ד עיין בפני יהושע למס' מכות שם ובשם האברבנאל ז"ל ונעלם ממנו ולא זכר שר התורה את יוסף שכבר מבואר זה בכ"מ פ"כ מהל' עדות הנ"ל בטעם הא' והביא דוגמא לדבר מנותן כל זרעו למולך שהוא פטור עיי"ש וכוונתו בזה לרמז לדברי הסמ"ג הידועים שהטעם בנותן כל זרעו למולך שהוא פטור, הוא משום דלא סגי ליה כלל בכפרה והובא במהרש"א סנהדרין דף ס"ד ועפ"ז כתב להסביר הטעם דא"ע מה"ד עיי"ש והדברים עתיקים, ולפ"ז בוודאי הדבר ברור דאין הראשונים נאמנים עכשיו ביותר, ועיין בהחינוך מ' תקכ"ד מש"כ בזה וצע"ג דבריו ז"ל דל"ד כלל לטרפה עיי"ש ודו"ק (ובספר ישן בשמו „מסורת הברית" על מסורת נדפס ש' תס"ה כתב בפ' קדושים מעצמו טעמים אלו גבי ע"ז דלכך בהרגו אין נהרגין, ובן המחבר שם כתב הטעם משים דחייב מיתה ממקום אחר עיי"ש ונעלם מהם דברי הראשונים כמלאכים הנ"ל הרמב"ן והכ"מ והאברבנאל ז"ל): ונזכרתי בזה על דבר החקירה של הבית שמואל אחרין שחקר בתשובותיו באם מת הנידון אי ג"כ אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה ומאצתיו דאתי לידי משמע הספר הנ"ל וראיתי שם (בחחו"מ סי' י"ז) שחקר מקודם אם העידו עדים על אשה וביעלה ונהרג הבועל קודם הזמה ואח"כ הוזמו אם עדים חייבין עבור האשה, דלגבי האשה הוי כאשר זמם או דילמא כיין דלגבי בועל הוי כאשר עשה גם על האשה פטורים אף דהוי כאשר זמם, ופשט הך ספיקא מדברי הכ"מ הנ"ל דלתירץ השני דאמרינן בד"נ ולא כאשר עשה משום כיון דאין הקב"ה מסכים שיאבדו דיינים נפש אחת מישראל.

א"ו שהיה הנהרג חייב מיתה ממק"א, וא"כ אף דנהרג הבועל חייבים מיתה על האשה דבועל הוי חייב מיתה אבל האשה לא נתחייבה מיתה ממק"א וכו' עיי"ש בבש"א הרי דהרגיש בהסברת דברי הכ"מ כאשר כתבתי דהיא משים דחייב מיתה ונפ"מ גדולה לדינא כנ"ל בב"כ וביעלה, דלפי טעם ונוסח הנ"ל חייבים מיתה, אבל לפי הטעמת הרמב"ן הנ"ל שהעדים הראשונים נאמנים בזה עכשיו יותר מבתראי וא"כ כיון שהעדים נאמנים בזה לגמרי נאמנים וע"כ פטורים גם על האשה דא"א לחלק דבריהם ולעשותם כחוכא וטלולא ופלא על הב"ש האחרון שלא קידם להעיר בזה לנידון החקירה מלשון הרמב"ן ז"ל:

וגם בחקירתו השניה שם אם מת הנידון מיתה טבעית קודם שהוזמו העדים ואח"כ הוזמו העדים חייבים מיתה דהוי כאשר זמם אף דלא נהרג עפ"י עדים, אי אין עדים חייבין מיתה דכיון שמת קודם שנהרג עיי"ש דבא לה ממק"א לחמו עיי"ש (ובמק"א הארכתי בחקירה זו וכעת נעלמה הכתב מעיני) ולא תלי גם בזה החקירה, בין השיטות והטעמים

הנ"ל דלתירוץ השני א"כ זה דוקא בנהרג ע"פ ב"ד והעדים, ולא כשמת מעצמו, אבל לתירוץ הראשין א"ל דאין נפ"מ כיון שרצו לעשות מעשה חמירה כזו להרוג נפש ומת וא"א להם לקבל חשובה ומחילה ממנו, ואף אם נדחה יקרא לזה הטעם, עכ"פ אם נימא פשוט שהוא בכלל גזה"כ בלא טעם כלל א"כ אין נפ"מ ופטורים, ויש לעיין בזה, ואשר בלא"ה באמת תמוה הוא בכלל לחדש דין ועוד בהריגת נפשות עפ"י טעם המפרשים לדיני התורה כידוע כבר בזה אליבא דר"ש ורבנן אשר אכמ"ל בזה, והרמב"ם בוודאי היה לו מקור אחר לשאוף ממנו החילוק בין מיתה למלקות, עיין אחרונים, וראה זה מצאתי עכשיו דעת יוסף בשו"ת שו"מ מהדירה ה' סי' מ"ד שכתב לפום דרכו בענין דכאשר זמם ואי בעינן בעידי ממון עשאי"ל בזה"ל ולפ"ז צ"ל למה ה"ל להריטב"א דבכאשר עשה פטור בממון וכו' ולפ"ז כיון דע"ז חדוש היא ואין לך בו אלא חידושו לכך דוקא כאשר זמם ולא כאשר עשה ויש להמתיק הדברים דבכאשר עשה כיון דהיא מוחזק א"כ פשיטת דיש להאמין יותר להראשונים מהאחרונים וא"כ חידוש גדול הוא ולכך בכאשר עשה לא מתחייב דמהראו' להאמין לראשונים יותר, וז"ב בטעמו של הריטב"א, ולפ"ז מיושב היטב קושית הנוב"י דכל הטעם דבעינן עשאי"ל דילמא משקרי ולפ"ז היכי דכל הענין שא"א להזים משים שהוא כאשר עשה והרי דכל הטעם דכאשר עשה הוא לפי שהראשונים מהראוי להאמין יותר וכו', עש"ה ובעיקר דבריו יש הרבה מה להעיר אלא שאכ"מ אכן לפלא גם עליו שלא זכר שם דברי הרמב"ן והכ"מ הנ"ל ואשר מבואר דזה שייך דוקא בדיני נפשית ולא בדיני מלקות וממונית ויל"ע, ומש"כ דכל הטעם דבעינן עשאי"ל דילמא משקרי, זה נכון ומבואר באר ה טב בב"ק ע"ה ע"ב דאמר אלא בעדות שאי"ל קמפלגי וכו' והא קיי"ל דעשאי"ל לא היי עדות ה"מ היכי דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליכא לעדות כלל אבל הכא סיוע הוא דקא מסייע להו ע"כ ופרש"י ז"ל בד"ה היכי וכו' דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתפי דלא ליתי סהדי דלזמינהו והלא בא תה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם וכו' עיש"ה וכן מבואר בכמ"ק, ותמהיני על מה שראיתי זה לא כבר שהגיעני ספר שו"ת תשובות רבי אליעזר להגאב"ד ור"מ דק"ק טעלז זצ"ל ישם בסי' ג' כתב על הגאון מלא הרועים בהגהותיו לסנהדרין, בזה"ל ודבריו רחוקים מן האמת דאם רק משים ובערת הורגין את הטריפה שהרג בפני ב"ד ולא מטעם לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכנ"ל א"כ גם בהרג בפני עדים היה לנו להרג משים ובערת הרע מקרבך דאטו עדים שא"א להזימם מחזיקים אותם כשקרנים ירק גזה"כ הוא שבעינן עדות שאי"ל וכי' את"ד ינ"ב לכאורה נעלם ממנו לפי שעה דברי הגמ' ורש"י ב"ק ע"ה ע"ב וצדקו יחדיו דברי המלא הרועים ז"ל ולא השיב ר"א, ועכ"פ י"ל דפליני בזה

סומכוס ורבנן ודו"ק יעיין בבית הלוי ח"ג סי' ה' ובס' ו' אות ד' והרי הא דקיי"ל דבע' עשאי"ל הא לא נמצא ע"ז דרשא מיוחדת יכו' עיי"ש ושם ד"ה ואגב וכו' אבל הקרובים דפסול לרמב"ח אינו משום שחסר הבירור שהאמת כדבריהם רק דגזה"כ הוא שאין לדון ע"פ עדים שא"א להזימן ממילא פסולין גם בזה ע"ש וצ"ע ויל"ע בשם אריה קו' הזמה בזה **(הג"ה ויש להעיר דתליא בעיקרי הדברים שכתבתי למעלה בקונטרסי אי עדים גופייהו שנאמנים, הוא מטעם בירור שאין למעלה מהם, אי שהוא רק חזקה וגזה"כ עיין לעיל אות ל"ז, דאי נימא דעדים נאמנים מטעם בירור ה"כ א"א לומר דלכך הצריכה תורה בעדים שאנו יכולים להזימם דילמא משקרי, הא אנן עכשיו קיימין בסברא דנאמנותם כל כך ברורה והאמת אתם, והאיך אנו חוששים דילמא משקרי, א"ו דגזה"כ הוא ודין חדש הוא שחידשה תורה דבעינן עשאי"ל, אבל אי נימא כהצד השני שעיקרי הנאמנות הוא מגזה"כ, אף שאנו חוששין דילמא משקרי, א"כ שפיר י"ל דלזה הסיפה התירה תבלין להצריך בירורים צדדיים כדי לחזק אמירתם ודלמא משקרי, ויראו משום ההזמה, ויאמרו אמת, ועפ"י זה צריך להבין תירוץ השני שבתוס' מכות ב' ע"א דגבי עדות דב"ג לא חיישינן כלל באי"ל דמהיכי נפקא לן דבעינן עשאי"ל מכאשר זמם וכו' עיי"ש ואכמ"ל: ובלמדי עכשיו מס' כתיבות מצאתי בעה"ש בחידושים והגהות מים חיים לבעל פר"ח שכתב על דברת התוס' שם דף ל"ג ע"א תד"ה אלא וכו' אבל הכא נתקיימה הזמה במלקות עכ"ד התוס' וכתב המים חיים בזה"ל כלומר דכל עדות שאתה יכולה להזימה הוה עדות משום דאיהו מתייירא לשקר והכא נמי מתייירא לשקר משוה דלוקה ושפיר מקרי כאשר זמם יברור ודו"ק ואך זה כפי תירוץ הראשון שבתוס'' מכות הנ"ל אבל לפי התירוץ השני צ"ע כמש"כ לעיל אך אפשר לימר דבסברת זו פליגי שני תירוצי התוס' וכמו שכתבתי לעיל די"ל דפליגי בזה סומכוס וחכמים בסברת יטעם של הצרכת עדות שאי"ל, ואכ"ל עוד:)** גם יש לי עוד מקים עיון לפי סברת הרמב"ן הנ"ל דבנהרג הנידון א"כ סימן היא שהראשונים הם העדים האמיתיים וא"כ צריך עיון וישוב בהא דמבואר במשנה דמכות ו' ע"ב לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה עיי"ש דהן נהרגין אע"פ שלא הוזמו כת שניה כיון שהוזמו הן והוא נהרג משום כת שניה דלא בטלה עדות כת שניה בהזמת ראשונה כיון דהוי שתי עדיות עיי"ש בתוס' ד"ה הוא, והא לפי דעת הרמב"ן ה"נ כן כיון שנהרג הנידון משום כת שניה וא"כ בוודאי שיש לומר כל הסברות והמשפטים שהניח הרמב"ן והיה צריך לנו לאמיר שבוודאי הראשונים נאמנים נגד המזימום ומדוע הן נהרגין בשביל ההזמה ויל"ע בעת הפנאי אי"ה כי עתה ראשי עלי סחרחר ומים רבים שטפני, ומכאובי נגדי תמיד, ירחם ד' עלי אשר שוויתיי נגדי תמיד,

ובאתי רק להעיר להמעיין אשר דעתו ושעתו יותר במניחה, וכן על ספיקת הב"ש אחרון הנ"ל באם מת הנידון מיתה טבעית, לכאורה יש להעיר מכאן אף שבעצמו מסיק שם שהדבר פשוט שאם מת שחייבים העדים מיתה עיי"ש, שוב חפשתי בהג' המפרשים למס' מכות ומצאתי שמה בהגהות פורת יוסף על המשנה הנ"ל דהרגו אין נהרגין שהעיר בזה וז"ל יש להסתפק אם מת הנידון קידם שהרגו וכו' (ולא ראה הב"ש אחרון הנ"ל) ולטעם הרמב"ן (שם כתוב הרמב"ם וט"ס הוא) ז"ל שכתב דמסתמא כיון שהרגהו ע"פ ב"ד מסתמה הוה חייב מיתה וכו' הכא לא שייך זה כיון שמת מעצמו אבל אם נימא דגזה"כ הוא דבעינן דוקאאחיו קיים י"ל דפטורין ועיין דף ו' נמצא אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין וי"ל דמש"ה אמר הוא והן נהרגין לאשמיענן דאע"ג דהוא נהרג תחלה מ"מ הן ג"כ נהרגין עכ"ל ופלא שלא העיר ג"כ על הרמב"ן הנ"ל בהא דנאמנות הראשונים ביותר א"כ איך ניחא המשנה הנ"ל ונגע, ולא פגע:

כן הגיעני זה מקרוב (כסלו פ"ו) ספר המדרש והמעשה להגאב"ד דק"ק קאליש שליט"א וראיתי שם לפרשת פנחס שכ' על הרמב"ן הנ"ל מעצמו הנפ"מ אם הרגו הב"כ היום וקודם הריגת בועלה הוזמו העדים דלטעם הרמב"ן ג"כ לא יהרגו המוזמין ורצה להעמים בכוונת הרמב"ן משום דכבר חייב מיתה ממק"א ומדחה זה ונ"ל כפשטות לשונו משום נאמנית הא' את"ד עיי"ש מש"ה בזה וג"כ לא ראה בהב"ש אחרון הנ"ל שמבואר שם כל החקירה הנ"ל ולא הביא דברי הכ"מ הנ"ל ועוד יש להעיר ע"ד שם אך אכ"מ להאריך יותר, ועיין עוד שם בב"ש אחרון שכ' ולפ"ז יש לדחות ראית הר"י בתוס' ריש מכות הא דאמר בת כהן וזוממי זוממים ולא אמר בת כהן וביעלה דמצי לאשכוחי באם מת הבועל קודם שבאו זוממי זוממים וא"כ אין הבועל נידון באותו יום עכ"ל וכן לענין אם היה הבועל קטן עיש"ה: וכן מצאתי כעת בשו"ת תורת חסד חלק אהע"ז סי' כ' אות ה' שבתו"ד שם לענין יבם מומר שכתב מעצמו לחדש דדוקא אם נהרג, אבל אם מת מעצמו לא נפטרו הזוממים עי"ז ובזה מיישב דברי הרמב"ם ספ"כ מהל' עדות גבי זוממי בת כהן ומהא דאין דנין שניהם ביום אחד, ורק משכחת לה דשניהם נגמר דינם למיתה רק אחד מהם מת אחר גמ"ד ויש חיוב מיתה על הע"ז מחמת גמ"ד של שניהם וקמ"ל קרא דנידונים בחנק דלאחיו ולא לאחותו, מיהו בלא"ה ל"ק דמבואר ברש"י סנהדרין (מ"ה ע"ב) דבשני ב"ד שפיר דנין שניהן ביום אחד (וכ"מ ברש"י סנהדרין קי"ב ע"א ד"ה ור"ל) ולכאורה יש להביא ראיה אפילו אם מת מעצמו מ"מ פטורים מד' התוס' ריש מכות וכו' עיי"ש ופלא עליו שהיה בקי גדול באחרונים שלא הביא מהב"ש אחרון ז"ל, ואם נכונים אנו בזה שבאם מת הנידון חייבים העדים.

יש להסתפק בכגון דא, בהא דאמרו בסנהדרין מ"ה נקטעה יד העדים פטור דבעינן יד העדים וכו' עיי"ש ויש לחקור כה"ג שהעידי העדים ואח"כ נקטעו ידם שפטור הנדון אם אח"כ הוזמו העדים אם חייבין מיתה מכא"ז אם נימא דעכ"פ לא גרע ממת הנדון שג"כ לא נהרג על פיהם ואפ"ה חייבים על רצונם וההיא שעתא בר קטלא הוי, או דילמא י"ל דהתם החסרון הוא מצד הנדון אבל הם חייבי אותו הריגה, אבל הכא הדין והפטור הוא מחמתם שנעשה חסרון בדין העדים ואי נימא דחייבים יהי' משפחת לה נמי שיהרג היא הנבעלת והיא הבועל קיים באופן כזה דהעידו מקודם על הבועל ונגמר הדין ואח"כ נקטעה ידם ופטור, ולמחר העידו על הנבעלת שפלוני בא עליה והיא נתחייבה מיתה משום שכבר קודם הגדת העדות נקטעה ידה כדאיתא בסנהדרין שם וכו' ואח"כ הוזמו העדים על שניהם על הבועל והנבעלת וחייבים משום שניהם וכנ"ל וגלחה התורה דחייבים רק כמו שהיו רוצים לחייב את הבועל ויש להאריך בזה וקצרתי ורק אגב גררא ועל המעיין לעיין היטב בכל המקומות שציינתי ואז יבין היטב מש"כ: מה) ודרך אגב ראיתי שם בבית שמואל אחרון ריש חאהע"ז בדרוש לנשואין שהאריך בזה הא דאמרו ריש מכילתין פתח ריש לקיש וכו' עפ"י שיטה הרמב"ם שבעל ביאה אסורה מימיו ואי ביאת יבמה צריך עדים ומוקי לה ג"כ ביבמה שעשה דוחה ל"ת וכמה קושיות וכמו שהבאתי בספרי בשם הבאר יצחק ותה"ק ונעלם זה מהם דבריו החריפים, וחזיתיו רק לפום רהיטא ובשאילת בעלים:

מו) לענין חקירתי אי משלה מדרבנן במקום שלוקה מדאורייתא עיין לעיל בקונטרס ו' ע"א ודף ד' ע"א עייש"ה נ"ב יש להעיר עוד מהא שכחב הרמב"ם פי"ד מהל' אישות והטור בסי' ע"ז בזה"ל המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אותה, אבל איני וכו' מוסיפין לה על כתובתה וכו' ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת הרי הוא עובר בלא תעשה שנאמר לא גרע שאם שנאה ישלחה אבל לענות אסור ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה עכ"ל, דמשמע מזה דאפילו אילו הוה בה מעשה ולוקין עלה, מ"מ לענין הקנס לא הוה נוגע והיו מוסיפין על כתובתה וקונסין אותו ולוקה ומשלם מדרבנן, וגם אפשר דאף אין לוקין מדאורייתא מ"מ אכתי מכת מרדות איכא כמו בכל לאווין שאין בו מעשה וכדחקר שם הפמג"ד שם בפתיחה כוללת, ופשיט לה מרמב"ם הל' חמץ שכ' המניח חמץ ברשותו לוקין מ"מ עי"ש אות ג' ועיין שו"ת ברית יעקב חאור"ח, ואפ"ה משלם ממון (אלא דמזה ראיה רק היכי דשניהם דרבנן והם הם המחייבים שתי רשעיות) ואפשר לומר דזה הרבותא של הרמב"ם שכתב ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת הרי הוא עובר בלא תעשה וכו', דמאי שייכת היא זל"ז ומאי אע"פ שכתב ל ולפי מה שפרשתי א"ש

והכי פירושו ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת והרי כבר קנסינן לו בממון אפ"ה הרי הוא עובר בל"ת ומכין אותו מ"מ ג"כ, ולכך חזר ושנה עוד הפעם פה אף שכבר הביא דין זה לעיל ועיין הרב המגיד שם וקצרתי **(ובזה יש מקום אתי ליישב מה שהערותי מכבר בסנהדרין דף ל"א ע"ב שלחו ליה למר עוקבא לדזיו ליה כבר בתיה שלם עוקבן הבבלי קבל קדמנא ירמי' אחי העביר עלי את הדרך וכו' עיי"ש פרש"י ז"ל בחד לישנא שסירסו עיי"ש, וקשה והא לוקה בזה"ב משום סירוס ולפי הנ"ל א"ש ודו"ק ועיין כה"ג בהמקנה קדושין כ"ד גבי עבד שסירסו רבו עיי"ש ועיין בשו"ת עין יצחק אלחנן ח"ר אהע"ז סי' י"א באריכות ועיין בשו"ת עונג י"ט חאור"ח סי' כ"ד קצת מזה ובמק"א הארכתי הרבה בישוב קושית המקנה הנ"ל:)**:מז) מה שכתבתי לעיל בדף ד' ע"ב בשם השער המשפט לענין ע"א במקום שאין כל אחד מוחזק עי"ש וכמו אבידה וקרקעות עי"ש יתישב בזה מה שראיתי כעת בערוך לנר מכות דף ו' בתוס' ד"ה אמר ר"י שהעיר דהא לפעמים משכחת דעד אחד גם בד"מ לא מועיל כלום כגון שהעיד על הקרקעות דאין דאין נשבעים עליהם אפילו בהעדאת עד אחד וכו' עיי"ש ולפי המבואר באמת יל"ע ולומר דבקרקעית יועיל ע"א אפילו לממון כיון שאין הבע"ד מוחזק וי"ל בזה ואכ"מ ועיין עוד בשו"ת נחלת יעקב בתשובת נכד הגאון מליסא זצ"ל ה"ה הגאון בעל חסר לאברהם תאומים ז"ל, וכן ראיתי כעת בקונטר' רוב וספק להגאון בעל שם אריה ז"ל שהעיר בעיק' זה אך אין להאריך בזה כעת:

מח) כן הנני להודיע כי אחרי יצא לאור הגליונות הנ"ל הביא לי אחר את הספר מנחה חדשה איזה עלים בלים ולא נכתב גם מקום דפים ושם חי' על מס' ברכות סוטה סנהדרין, והם נאמרים בחריפות ושנינות ואין דרכינו שיים אך כמובן א"א שלאח להפגש באיזה הערות, אך באותו יום שהביא לי היה אז יום ד' מ"ח דעתי מבולבלת מפחד אנש מרמה ד' ירחם ויתן לי מנוחה שלמ' השקט ושלו' אכי"ר ע"כ לא יכולתי לעיין בדבריו השנונים, ואי"ה אשנה פרק זה, רק את זה ראיתי להזכיר כי מה שהעיר לי הכותב הנ"ל מהא דכ"ג אי יוצא למלחמה מבואר שם הכל בס' מ"ח הנ"ל וז"ל תחיה אטו כ"ג מיוצאי המלחמה כלל הלא עבודת יוכ"פ דאינם כשרים אלא בו וכן חביתי תי כ"ג שבכל יום וכו' ע"כ הנה מעבודת יוכ"פ וודאי לק"מ דעל יוכ"פ אפשר דבא לירושלם לעבוד עבודת היום, וכן הרגיש בעצמו כמו שכתבתי שם בקונטרסי וז"ל ואף את"ל במלחמת מצוה שאפילו חו"כ מחופתם יוצאים אז גם הכ"ג יוצא שדוחה כל עבידת המקדש ז"א חדא דמבואר בסוטה דל"ג יוחנן כ"ג שמע ב"ק מבקה"ק נצחו טליא דאזלי לאגחא קרבא ופרש"י שם במלחמת היונים שהלכו פרחי כהונה וכו' ומדוע לא הלך יוחנן בעצמו עכ"ל, ולפי מאי

שכתבתי לעיל דביוכ"פ שעבודת היום אינה כשרה אלא בי, בא אז מהמלחמה, אתי שפיר מאד דמבואר ברש"י שם דנלחמו ביוכ"פ ושמע יוחנן ב"ק כשהי' עובד עבודת יוכ"פ ע"כ וא"כ שפיר היה צריך להיות בירושלם, ואדרבא עכשיו אשכחנא מרגניתא דלמה לי' לרש"י להודיענו זאת שהי' ביו"כ והלא ממילא מובן כיון ששמע זאת מבקה"ק, אלא שרצה לתרץ גם זאת למה לא יוחנן כ"ג בעצמו הלך למלחמה, והלא ידוע שהוא היה עיקר שר המלחמה ומצביא הצבאות, רק משום דהוי יוכ"פ ומשום עבודות בהמ"ק חזר מהמלחמה, ואם לאו ממנים כ"ג זקן אחר שא"י לצאת ולבוא במלחמה ועכ"פ אין הכרח כלום מזה, עוד כתב הנ"ל יתי פשוט לי מיהא חדא דעכ"פ במלחמת הרשות לא יצא א"כ מאי קאמר ולא לקחה פרט לאלמנה לכ"ג והלא קרא ברשות מיירי דבמלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו חו"כ ומכש"כ לדעח הרמב"ם בפ"ה מכה"ק דכ"ג אינו זז מן ירושלם לעולם צע"ג מאי יענה בגמ' דידן עכ"ל וכבר השבתי על זה לעיל ומכש"כ דא"ש לדברי הסברת המנ"ח כמו שרמזת לעיל והמנ"ח הוא במצוה קל"ו וכ' שזה אמת ברור וגם בהגהותיי לרמב"ם דפוס ווילנא וא"ל בזה עוד (ואגב רהיטא ראיתי שם בחדושי ברכו' דבר מחמיה בדל"ג גבי רחב"ד שנתן עקבי ע"פ החור ולדברי רש"י דפירש ערוד מן הנחש והצב והקשה דא"כ הרי מנהיג בכלאי ע"י שנתן עקבו ע"פ החור וצ"ע עכ"ל, הנה מלבד שזה חידודו קידם לליבונה, עוד נעלם ממנו תוס' בשבת נ"ב ע"א ד"ה והתנן דאין לאסור להנהיג כלאים אם לא ימשוך שים דבר עי"ש ובתוס' דמכות כ"ב ע"א ד"ה המנהיג ודוקא אי מישך השיר משוי בגופו אבל בלא המשכה אין לוקה בהנהגה וכו' עיי"ש):

מט) קצת סעד לסברא זו שכתבתי לעיל באות ל"ג נזכרתי מהא דתנן (בפ"ט דסנהד' מ"ג) רוצח שנתערב באחרים כולם פטורים ופירש הרע"ב כגון שנים שהיו עומדים ויצא חץ מביניהם יהרג שניהם פטירים ואפילו א' משניהם מוחזק בחסידות ובידוע שהיא לא זרק החץ „אפילו הכי לא מחייבינן ליה לאידך בחזקה זו" עכ"ל, והא מהגמ' שם פ' ע"א דקתני עלה אמר ר' יוסי אפילו אבא חלפתא ביניהן וכפרש"י שם דלא מחייבינן לאידך משום הא חזקה וכו' עי"ש והוא מתבאר היטב ע"פ מה שכתבתי להסבי' שם ע' וקצרתי נ) באות מ"ג במה שכתוב דבר קפרא הוסיף זה במשנה דסוף סוטה, נ"ב כן ראיתי כעת שהרגיש כבר בזה בתוס' יו"ט אבית (פ"א מ"ה) שכ' שם ומכאן אמרו חכמ' חכמים הבאים אחריו הוסיפו ע"ד ע"כ וכן מצינו בסוף סוטה שהוסיפו אחריו במשנה משמת רבי וכו' ע"כ אך לא כתב מי שהוסיפו, – שם לעיל בדף י' ע"א שאתי פני רשע עיי"ש נ"ב שוב אחרי סמוך ונראה להדפסה מצאתי מדרש זה הובא בילקוט ישעי' רמז ת"ד בפסיק

צדקת צדקים יסירו ממנו צדקת צדיקים זה משה יסירו ממני זה יצחק ע"י שהצדיק את עשו הרשע כהה עיניו וכו' עכ"ל הילקוט שמעוני וכן בילקוט שם פ' תולדות עיי"ש:

נא) במה שכתבתי לעיל אות מ נזכרתי אח"ז כה"ג דברי התוס' חולין ס"ה ע"א ד"ה אע"פ וכי' וא"ת והיכי דרשינן הכא וגבי ע"ח מדכתיב לא באלף דבעי למימר קרא אע"פ שאין לו עכשיו והא מסקינן פ כשם דאלף משמע הכי והכי הן אי לאי וכו' עיי"ש, ועיין טורי אבן מגילה ג' ע"ב ד"ה אשר לו חומה וכו' שהקשה מעצמו קושיא הנ"ל ישם בדף י' ד"ה אשר הזכיר בעצמו דברי התוס' חילין ס"ה הנ"ל עיי"ש ופלא, ועיין גם בקדושין י"ח ע"ב ובתוס' שם ד"ה רבי אליעזר וכו' עיי"ש, – מה שכתבתי סוף ספרי מנחת ירושל' הראיה ממשנ' דפאה לענין שכחה דסומא חייב במצות ל"ת עיי"ש נ"ב וכ"ז דנוקמוה מתניתין ככ"ע ולא אליבא דחד תנא דס"ל דסומא חייב בכל מצות אף שר"מ הוא וז"פ ואין זה לקט אלא שכחה ששכחתי להוסיף בה ד"ז, ועיין סוף פסחים דף ק"ז ע"א אמר רב יוסף אדור ברבים דלא אשתי שיכרא ועיין בתוס' שם וכבר הערותי משם ראיה דמחויבבלאוין אף י"ל כמש"כ המנ"ח דלאוין דב"נ מצוה עליהן גם סומא חייב וא"כ י"ל לפמש"כ הירושלמי דב"נ איתא בב"י דברו וכמו שהאריך במל"מ פ"י ממלכים וקצרתי, – ואגב נאמ' שמשם דף ק"ח ע"א דאמר כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים עיי"ש לכאורה קצת ראיה לספיקו של השער אפרים אי מחויב לעמוד מפני רבו שהוא סימא עיי"ש סי' ע"ח ועיין בבאה"ט ובפ"ת סי' רמ"ד ביור"ד ואולי יש לחלק בין עמידה להסיבה וקצרתי: נב) במה שהזכרתי בספרי דף קנ"א אי נשים איתנייה בכלל ערבות דאנשים עליהם ולהיפך עיי"ש והדברים עתיקים, ויש להעיר מדברי הריטב"א קדושין כ"ח והובא גם במנ"ח (מ' שס"ה) שכתב דאיכא בסוטה מאי דליכא בעלמא דאלו בסוטה הכהן פותח הגלגולין עצמן ואנן בעלמא קי"ל דאין ב"ד פותחין לגלגל עד דטעין התובע וכו' ומודה רב הונא דבסוטה פותח הכהן אלא דשאני סוטה דהוי איסורא וכל ישראל ערבין זל"ז ומחייבי לאפרושי מאיסורא ובע"ד חשובי וכו' עי"ש וי"ל בין ערבות לאפרושי מאיסורא, וכדאמר בביצה גבי הני נשי דאכלי משחשיכה ערב יוכ"פ, גם י"ל כיון דקי"ל דכשם שהמים בודקין אותה, כן בודקין אותו את הבועל ובשבילו בודאי דהוי ערבין ופותח הגלגולין בשביל הבועל ואמן מאיש זה ואמן מאיש אחר וקצרתי:

נג) במאי שכתבתי בדף קס"א ע"א במאי שרמזו להא דשמעיה ואבטליון שהיו נשיאי ישראל אף שהיו בני גרים, כן יש להעיר בהא דאמרו בברכות (כ"ז ע"ב) נוקמיה לר"ע דלית ליה זכות אבות, וא"כ האיך רצו לאוקמי' בנשיאות ישראל אך שם איכא קושיא יותר גדולה לפמש"כ הבעל זית רענן על הילקוט למרן המג"א ז"ל דלר"ע לשיטתו דס"ל

עכו"ם ועבד הבא על ב"י הולד ממזר עיי"ש שהניח בצע"ג ואכמ"ל: נד) במשנה דסוטה ספ"ג האיש נתלה ואין האשה נתלית האיש נמכר בגנבתו ואין האשה נמכרת בגניבתה ע"כ ראיתי בספר קול סיפר שכתב וטומטו' ואדרוגינוס לא נתבאר במשנה ונ"ל דאותו וודאי אמר רחמנא ולא ספק וכן בגניבתו ודאי אותו וספק לא נמכר בגניבה עכ"ל, הנה בזה לענין גניבה נתעלם ממנו לפ"ש ברייתי' ערוכה בסוף מס' בכורים דקחשיב בהלכה ה' דאין נמכר בגניבתו בעבד עברי לא כאנשים ולא כנשים עי"ש, שו"ר במשניות אחדים שזה רק נוסחת הגר"א אבל בנוסחת הגמרא ליתא כן ע"ש וא"ל, ועיין בשו"ת להרמ"ע מפאנו ז"ל, והנה לענין תקנת חכז"ל מצינו ג"כ חילוק בין איש לאשה דהיינו לענין דינא דבר מצרא כמבוא' בב"מ וברמב"ם פי"ב משכני' דין י"ד ופ' שם הל' ט"ו מכר לטומטום ואנדריגנוס אין בעל המצר יכול לסלקן מפני שהן ספק אשה ע"כ והובא בש"ע חו"מ סי' קנ"ד ואף שיש לעיין קצת דמה מקום לפטור בכאן טו"א שכל עיקר הטעם באשה שאין דרכה לטרוח תמיד, וא"כ זה לא שייך בטו"א, אבל צ"ל דלא פליג חכז"ל בתקנתא: נה) במה שהזכרתי כמה פעמים בספרי דברי שו"ת החו"י דיש סברא לומר דעליה לא קאי הלאו ולא תקרבו וכו', יש להעיר דעפ"ז א"ש קושית המנ"ח מ' קפ"ח שהעיר דלפי שיטת הרמב"ם והחינוך מאי קאמר בסנהדרין דנערה המאורסה דמקטנה וכו' הא י"ל דלהלקותה באנו מחמת הלאו דקריבות, ואפ"ל דמשכחת לה שראו העראה והעידו על זה דאי להלקותה די בנשיקה והם העידו בפי' על העראה וכו' עיי"ש, ולפמש"כ א"ש בפשיטות דמשים דידה לא יכלו לומר כך, וגם על השואל ומשיב יש לי להעיר בזה דבכמה מקומות, לא ראה בהחו"י הנ"ל, ואין בידי כעת:

ראיתי בספר שו"ת מקור ישראל לגאון ספרדי בסי' נ"ז שעלה במחקר מי שנשא אשה בזמן שישראל יושבין על אדמתן ושנה ראשונה לח היה יוצא למלחמה וכו' או מתה אשתו זו בתוך הזמן שישראל נלחמים אם חל עליו חיוב לצאת ולבא למלחמה א"ד הואיל ואשתרי אשתרי ולא יצא בצבא, והנה מצינו בערכין ד"ג דאמרו הכל חייבים בציצית וכו' קמ"ל נהי דאישתרי בעידן עבידה בלא עידן עבודה לא אישתרי עש"ב עכ"ד הספר הנ"ל ולא נמצא יותר, יהנה כנראה היה דעת המחבר לדמות זה לשם, ולע"ד איני דומה כלל ויש לחלק כמובן וקצרתי, ברם בעקר חקירתו נ"פ מצד הסברא דהולך למלחמה דכיון דכל פעם הוא חיוב חדש כ"ז שישראל נלחמים וכמו בחי שהגיע עכשיו באמצע המלחמה זמנו לצאת למלחמה שהוא נתמלא בן עשרים והגם שלכאורה יש לספק זה שייכית בדין יש דיחו אצל מצות ובדיחיו בגופו, או מחמת זמני, עיין רא"ש סוף מ"ק ובתענית ובט"א חגיגה ובעמק יהושע ובנחל"י ובספרי או"ת בזה, ובקובץ דגל התורה

סי י"ד מדברי התוס' ב"מ קי"ב ד"ה חיזר וכו', מש"כ שם ואי"ה אשנה פרק זה, ויש לדון עוד מזה דפסק הרמב"ם בהל' מלכים פ"ז הל' ז' קדש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חודש ושלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו ועיי"ש בכ"מ ובהלכה הקודמת אפי' מת במלחמה עש"ה וקצת ראיה דאל"כ למה צריך הכ"מ לומר דמטעם דלא כל כמיניה לארוס אשה ולפטור עצמו עיי"ש ויש לדחות כמובן וכן יש להעיר מהא דבונה בית בשרון דאינו חוזר משום שסופו לנפול, ויש לחלק כיון שסופו לנפול, גם עכשיו איני נקרא בית וכמו סכך שסופו להתיבש שפסול מתחילתו ויש לדון בכל זה בדברים הרבה אך קצרתי שייך לספרי מנחה חרבה דף קנ"ט ע"א לענין תוס' בנין בעזרה, מצאתי כעת ח"י טבת פ"ו בס' יראים בס' שע"ו (ביראים החדש) דעל מה דמשני במס' בתמיד שם באכסדרה של בנין כתב יש לשאול היכי עבדינן אכסדרא של בנין הא כתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ואפי' בע"נ מקשינן הכי בסוכה פ' החלול וכו', יש לתרץ דהאי אכסדרה של בנין לא היתי מחוברת ברצפה אך על עמודי אבני' רחבים היתה בנויה ובתלוש אין תוס' בנין כדתניא בסוטה עושין לו בימה של עץ בעזרה וכו' עכ"ל עיי"ש, למדני מדבריו ליישב האי דבימה של עץ דלכך לא הוי תוס' בנין משום דהוי בתלוש, וכן משני התה בתמיד, וא"כ מוכח נמי בהא דסוטה דבתלוש מותר לעשות של עץ, וא"כ קשה בהאי דתמיד שמדלמה צריך לאוקמיה באכסדרה של בנין הו"ל דמיירי שהיו תלושים ובנוים על אבנים כמו שתרץ לה לענן הקו' הכל בכתב וכו' וצ"ע ובסוכה שם צ"ל לפ"ד כמו שהבאתי בשם הרש"ש ות"ל שכוונתי לזה במקצת וצ"ע ומה שהקשה שם בהג' תועפות ראם עיי"ש לק"מ לענ"ד ואכ"מ להאריך ואצלי הם מובנים דברי היראים בע"ה רק הנ"ל צע"ק ומה שהקדים היראים וכתב יש לשאול היכי עבדינן „אכסדרה של בנין" משמע דאי כדקס"ד מעיקרא דהוי אכסדראות של עץ, לק"מ מהא דהכל בכתב יכו', ואפילו אי נימא דהוי מחוברים לקרקע, מ"מ כיון שהוי של עץ לא הוי בגדר בנין כמי בנינים של היכל והעזרות ודו"ק ולק"מ על זה מעירובין דבוזקין של מלח דפריך שם אי דמבטלה מוסיף אבנין משום דהוי כענין עפר דהוי ממון אחד עי"ש ודו"ק אבל גבי עץ לא הוי כמי בנין היכל אבל אי באכסדרא של בנין קשה וע"כ תירץ דמיירי בתלוש, וא"כ ניחא בפשיט בהא דבימה של עץ דבעץ לא הוי כמו מוסיף לבנין, ושם בסיכה צ"ל דהגזוזטראות הוי של בנין וצע"ג כמי שהארכת שם בספרי ובזה צע"ג דברי היראים, שהיא בעצמי הביא הגמרא דסוכה שם, ובדברי הרש"ש וי"ל דבריו די"ל דפריך אז זין דהוי של אבנים מהבנין גופה, אבל מהגזוזטראות לק"מ משום דהוי של עצים ולכך לא הוי מוסיף אבנין ולא מוכח מטעם דהיו לפי שעה ע"ש ודו"ק – ויש להרחיב הדברים ולבארם היטב אי"ה:

שייך לספר מנח"י דף ל"ד ע"ב בענין דחיישינן להרהורא במש"כ שם יש להביא גם הה א דאמרינן במו"ק כ"ב ע"ב על או"א קורע את כולן וכו' אחד האיש ואחד אשה רשב"א אומר האשה קורעת את התחתון ומחזירתו לאחוריה וכו' עיי"ש ואת"ל דפליגי אי חיישינן להרהורא במקום מצוה, שו"ר במרדכי שם סי' תק"ד עיי"ש ומסיק ויש פוסקין הלכה כר"ש וכו' והקרעיה הוי למעלה מבית הצואר ולמטה עד שמגלה את לבה וצריך לק' בחוץ כנגד העם „ואין לחוש להרהורא דאין יה"ר מיגרי בשעת צרה" עכ"ל.

ולקמן שם דהאמר והאשה שוללת לאלתר מפני כבודה, עיין בנומק"י, שכתב לפי שגנאי לאשה אע"פ שאין לבה מגולה לעמוד בבגדים קרועים, ועין קדושין דף פ' או בשעת אנינתו הוי תביר יצרא עיי"ש: לדף קנ"ה ע"ב מש"כ בשם ס' חרדים דעל ישראל המצוה להתברך מפי כהנים ע"ש וכן כתבתי כ"פ, מצאתי ג"כ בקינטרס המכונה שו"ת מן השמים מחד מקמאי, בסי' ל"ח וז"ל במקום שיש כהנים הראוים לברך ב"כ ולא נהגו לברך אפילו פ"א בשנה, ושאלתי ע"ז אם יש עבירה בד"ז או אם יש לסמוך על ר' יעקב שאמר שאין הכהנים מצווים לברך אא"כ ישראל אומרים להם עכ"ל השאלה (והוא תמוה?) והשיבו אלו ואלי עוברים הם ישראל שאין אומרים להם דומין שאין חוששין לברכת אביהם שבשמים, וכהנים כשאין מברכין מעצמן ג"כ שהרי כתוב ואברכה מברכך ומכלל הן אתה שומע לאו עכ"ל וצ"ל כוונתו דמ"מ מדרבנן איכא חיוב וכמו שהבאתי שם בזה כ"פ, עכ"פ סיוע גדול לספר החרדים בסברא הנ"ל, ועיין בספר כה תברכו על דיני ברכת כהנים.

וע"כ יש להעיר מכל הלין על מה שראיתי בערוך לנר במס' ר"ה דף כ"ח ד"ה ושמע שמתמה על הפ"י והיום תרועה דמאין פש"ל דבר"כ לצאת הוא דזה לא שייך רק בדבר שהוא חיוב המוטל על האדם ובזה שייך לצאת י"ח אבל בבר"כ אין הישראל מחיוב לשמוע בר"כ והרי בשום מקים לא צותה התורה כן וברשותי הדבר תלוי וכו' וא"כ מוכח דבר"כ היא ענין צרוף ולא ענין לצאת עיי"ש ונעלם ממנו כל זה, הנ"ל והוכחתו שם יש לדחות וקצרתי כעת, ובענין אי כיפין איתן להעלות לדוכן שהארכתי בזה בספרי נו"נ עכשיו בזה עם רב וגדול במח"ס גפי אש וז"ל: יום ה' לס' תרומה תרפ"ו לפ"ק.

שוכ"ט לכבוד הרב הגאון הגדול המפורסם צדיק תמים אין גומרין עליו את ההלל וכו' כקש"ת מוה"ר פנחס עפשטיין שליט"א בעיה"ק ירושלם אתמול לעת ערב בא לידי מנחה מירושלם עי"ק ספרו היקר והנכבד מנחה שמינה ושמחתי בו כמוצא שלל רב וראיתי בו ידו הגדולה וגדולת תורתו אשרי העם שלי ככה, ומיד הצצתי בו כפי מסת הפנאי שלי ותבט עיני בדף קנ"ג שהקשה מר על הפרמ"ג או"ח קכ"ח דכופין על ברכת כהנים

הא הי' מצוה שמתן שכרה בצדה וכ' בדף קס"ג שהציע הקו' לפני הגאון ר"י דיסקין זצוק"ל ואמר פרפרת נאה דזה תלי' בפלוגתא אם ברכה לכהנים ילפינן מואני אברכם הכ' בצדה ממש כמל"מ פ"ב מעבדי' או מאברך מברכך, ולענ"ד לא שייך הכא כלל הכלל דאין כופין על מצוה שמשב"צ דזיל בתר טעמא דכיון דאינו רוצה בשכר שקצוב לו מן השמים על עשיית העשה אין כופין כ"ז אם המצוה רק לטובתו אבל ברכ"כ אף שכהן נמי מתברך אבל עיקר בר"כ להעם והם יתברכו בזה אפי' אם צועק אינו רוצה במתן שכר מ"מ כופין בשביל טובת העם לא מבעי לס' חרדים מובא בהפלאה ספ"ב דכתובות וש"ת ס' קכ"ח דכשם שמצוה על הכהנים לברך כן מצוה על העם להתברך ע"י כהנים וודאי דל"ש לפטרו מפני שמחן שב"צ אלא אפי' לריטב"א סוכה דף ל"א דס"ל דעל העם אין מצוה ואם אין רוצין להתברך אין חל העשה על הכהן מ"מ עכ"פ אם ישראל רוצה כופין אותו וכבר הארכתי בדבר זה אי בזה שייך אם אמר לא בעינא דל"ה עשה כלל כדכתובות מ' גבי אונס או דומה למ"ש הרשב"א בתשו' סי' י"ח דאין מברכין על החולה בדעת אחרים ויישבתי מנהג ישראל שעתה אין כופין מטעמים שונים והארכתי בספרי ח"ג בס"ד שכבר עתה הוא בדפוס ועתה אין כאן מקום להאריך: מוקירו ומכבדו כערכו הרם והנשא הק' אברהם שטערן תשובה יום כ"ה תברכו לחודש אדר תרפ"ו: שלו' וישע רב לצורב ורב ה"ה הרב הגאון וכו' כש"ת מוה"ר ר' אברהם שטערן הי"ו קבלתי כרטיסו ועם ספרו, בתודה רבה והנני שולח לו רצוף פה את ספריאו"ח שחברתי עוד בשנת תרע"ג.

וע"ד שהעיר מכת"ר לחלק דבבר"כ שאני שכופין בשביל טובת העם, עדיין צריך לברר ולחלק דמ"ש מכבוד אב דכל עיקרו אינה אלא בשביל טובתו של האב כידוע ואדרבה איכא דעת הראשונים בחדושיהם ליבמות דכל שאינה להנאתו של האב אינו מחוייב בכבודו עיי"ש ואפ"ה קיי"ל דאין ב"ד כופין עליה בשביל טובת האב כמבואר בש"ע סי' ר"מ.

וכן מהשבת העבוט בחו"מ סי' צ"ז סי' ט"ז ברמ"א ולחלק בין יחיד לרבים אינו נראה כלל, ועוד יש להאריך בביטול סברתו אך כעת אכ"מ, והנה הלום כה ראיתי זה איזה שבועות בספר „כה תברכו" שמיוסד כולו על דיני ברכת כהנים לרב גדול ספרדי בשמו אלעזר הכהן חמצי ז"ל ושם מערכת הכ' סי' ג' ראיתי שחקר בזה אי כופין לכהנים, ושוב אייתי לה מהא דהוי מ"ע שמ"ש בצדה וכתב דתליא בפלוגתיה דר"י ור"ע ואף אם ת"ל דלר"ע דאמר ברכה לכהנים מאברכה לא הוי מ"ע שמש"ב מ"מ לר"י הרי הוא מ"ש בצדה, ומתמה מחמת זה על הפמג"ד שחקר בזה עיי"ש באריכות בענין וה וכהערת הגרייי"ד ז"ל: ובראש דבריו אדם נדפס שם בספר „כה תברכו" שאין לחלק ולומר דשאני מ"ע דבר"כ

כיון דמטי להו הנאה לישראל שהם מתברכין, אם כופין אותו נראה ככופין ומכין להנאת עצמם להיותם מתברכים מהרבה כהנים הא ליתא שאין לחלק בהכי שהרי אמרו גבי פרועת בע"ח מכין אותו אף דמטי הנאה לבע"ח ונראה ככופין להנאת עצמם ולא לכבוד הש"י וקיום מצותיו יתי' את"ד בקיצור: והנה לפי הבנתו היה יכול להביא גם מכבו"א וכן מהשבת העבוט שהביא בעצמו שם אח"כ לענין אחר דלולי דהוי מ"ע שמש"ב הוי כופין אף שמטי הנאה לאביו ולהלוה בהשבת העבוט, אלא דבאמת איכא לפלוגי טובא ואיני דומה כלל בר"כ למצות הנ"ל שהם מצית פרטיות ואף דמטי הנאה להאיש הפרטי, אבל מ"מ הב"ד כופין אותו לעשות המצוה, אבל בבר"כ שגם להם מטי הנאה שכל כלל ישראל מתברכין כמו שאמרו לעם שבשדות א"כ מטי הנאה גם להם ע"י הכפיה, וא"א למצוא בנקל ב"ד שאין מגיע להם הנאה, (אם לא ב"ד של כהנים ויל"ע בזה) ושפיר יש מקום לסברתו שרצה לחלוק דכאן בבר"כ לא אמרינן שנכופו אותו בשוטין ואין לנו ראיה ברורה לע"ע לסתור סברתו אף שאינה מתקבלת על הלב וצ"ע, ויש מקום להעיר דלאו הנאה חשוב מהא דמצות ללה"נ וקצרתי, ועכ"פ היא היפוך מסברת מעכ"ת שיחי' וד' יהפוך לבבינו לטובה ליראה ולעבוד אותו בלב שלום השקט ובטח ובהרחבת הדעת כעתירת ידי"ע הצעיר העלוב פנחס עפשטיין:

לענין זה שהארכתי בספרי בדף ע"ג ובכמ"ק אי צריך לכתוב הפרשה סוטה בלשה"ק דוקא או בכל לשון סגי עיי"ש הנני להעיר כי גם מדברי רש"י בברכות י' ע"ב שפרש"י ד"ה פרשת סוטה „כשהכהן משביעה" ג"כ א"א למידק מידי כמובן וק' וכן פרש"י בשבועות ל"ט ע"ב אף שנוטה יותר לומר דפירש כך לאפוקי הפרשה כשכותב אותה, אבל אין לנו הכרח או דוקא בלשה"ק, או בכל לשון שירצה סגי: מה שכתבתי בספרי דף מ"ט ע"ב בענין מה שקשה דכיון דהשיבה לו גיורת אני אז שוב אין שייך השאלה שמא קיבל בך אביך קדושין וכו' עמש"ה ובשם העיון יעקב, מצאתי כעת בשי"ת שו"מ מהדורא ד' ח"ש סי' א' שהקשו לו כן וכתב דרש"י פירש גיורת אני היינו שאינה עובדת ע"ז וא"כ באמת היה לה אב ויכול לקדשה רק שאינה נכרית דאינה עובדת ע"ז ושפיר שאל ע"כ ואין לזה טעם, וכן הרגיש על המהרש"א בח"א שהבאתי משיטת הרמב"ם דיכול לקדש אותה כשהוכר עוברה ע"ש: לסוטה דף כ"ז ע"א ד"ה דומה, נשאלתי מח"א על דה"ק שאינם הולמים כלל ואינם דומים, והשבתי לו תיכף ששם על אתר בין בעלי הגהות על הש"ס עמד על זה הגיעב"ק ז"ל עיין שם מש"כ, ובגליון מהרש"א כתב ע"ז ביאור דבריהם עיין במל"מ פט"ו מא"ב דין ב' ועיין בתשובת בן לב ס"א דף ס"ח ריש ע"ג ועיין בב"ש סי' ג' ס"ק ט"ו עכ"ל וחידוש שלא ציין נמי לשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קמ"א שג"כ

הרגיש בדברי התוס' וכתב ויגעתי ומצאתי בשו"ת מהרי"ט ח"ב א"ה סי' ט"ו שהרגיש בתמיה זו על התו' והניח הדבר בתימה וצ"ע, ונ"ל דדברי התוס' נכונים דכוונת התוס' כן היא מדקאמר ר"י ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה מדקאמר אדם סתמא אף כהניה בכלל זה דאל ישא אפי"ה אם נשאת ל"ת רק דלכתחלה אל ישא, וא"כ הוכיחו שפיר דמיירי בקלא דפסיק דאי בקלא דלא פסיק אפי' נשאת תצא דהוי קלא דקודם נשואין בכהונה דאסור דאורייתא משום זונה ע"ש בשבו"י, ועיין עוד שם סי' קי"ג בבת מומרים אי מותרת לינשא לכהן ומסיק שאסורה וכבר אמרו חכז"ל ישא דומה ואל ישא בת דומה ונ"ל דאפי' עבר ונשא הכהן יוציא ובנים חללים ודי בהערה זו עכ"ל וינעם מאד לפימש"כ בתשובה הנ"ל:

ואסיים במכתב ידידות והערות של הגאון המובהק אבדק"ק דאמבראווע שליט"א: ב"ה דאמבראווע כ"ה למב"י תרפ"ה שוי"ר לכבור הרב הגאון החריף ובקי צמ"ס כש"ת מו"ה פנחס עפשטיין שליט"א מאד ערבה מנחת ירושלם ספרא רבא דמר כ"ג מנחת מרחשת רחש לבו דברים טובים ונחמדים להשכיל עם בקיאות נפלא וזכותו עמדה לו לזכות את הרבים כי יש בו רב תועלת למעיינים יישר כחו וחילו לאורייתא להגדיל תורה ולהאדיר בחדות רוח ודעת בעונג נפש וכ"ט: ואעורר קצת במה שראיתי בהחפזי בספרו, העיר כת"ה לסוטה ה' א"ל אבייי אלא מעתה חליצה נמי לא תבעי א"ל אלו איתי' לבעל מי ל"ב גט השתא נמי תבעיחליצה, ומאי דמיון חליצה לגט, בחליצה קנין לדברי הירו', וגט פטור הוי כבר כתבתי בחי' בהסבר הגמ' עפ"י פירש"י יבמות מ"ט דסוטה ידעינן דתפסי בה קידושין מדלא פקעי קידושין הראשונים, ונראה דסברא זו מבוארת בגמ' כאן כיון דכי איתי' לבעל מי ל"ב גיטא דלא פקעי קידושין הראשונים ממילא שמעינן דסוטה תפסי בה קידושין ולכך צריכה חליצה ואף בוודאי סוטה כשי' הראב"ד ז"ל אף דטומ' כתוב בה כעריות משום דרבי רחמנא יבמתו ח"ל לחליצה משום דתפסי בהו קידושין והכ"נ בסוטה, והיא כוונה נחמדה ויש לי אריכות בזה ואכמ"ל, וע' ירושלמי רפ"ק דיבמות קידו' תופסין בה ואת אימר א"ל חליצה ודו"ק:

אך בשי' ש"ס דיבמות דודאי סוטה א"צ חליצה יש להעיר דא"כ אף בספק סוטה הרי כבר הק' התוס' יבמות דעשאו הכתוב כודאי ותי' דרק להחמיר ולא להקל, וקשה הרי בהא דספיקות חולצות אמרי' בד' מ"ב דל"א כל שאין עילה ליבום כו' משים אם יבא אלי' כי', ולפי"ז לגבי ס' סוטה לא שייך לומר אם יבא אלי' למ"ש בש"ש י' פכ"ג דבסוטה ברה"י לא יועיל ע"א לטהר וכבר הביאו שמפורש כן בירו' סופ"ו דסוטה לגבי ג' עדי סתירה וע"א אימר שלא נטמאה ודו"ק א"כ הכ"נ אף אם יבא אלי' אמר שלא נטמאת

לא יועיל דהוי רק ע"א ותורה לא בשמים היא ומתני' דעדיות אין אלי' בא לא לקרב ולא לרחק כו', וע' ב"מ אע"ז בצלעות הבית במוסגר דבמקום דצריך ב' עדים לאש"ל אם יבא אלי', ואמר במד' הביאו המהרש"א ח"א יבמות ס"ד אפשר שלא היה משה מאמין בהקב"ה שא"ל כי שחת עמך אלא הידוע לישראל שאפי' יהי' אדם שומע מפי יחידי נאמן לי, אסיר לקבל עדותו ולעשות דבר ע"פ, הרי דלא פלוג בדין ע"א ואפי' לגבי כבו' ית', וא"כ הכא בס' סוטה הדקו' דח"ר ליבום, - והיא הערה חדשה, - ובתוס' פסחים ט"ו בהא דחבית שנולד בה ס"ט שהק' דאי ברה"י הרי טמא ודאי והקשה בפנ"י דמאי קשיא להו שהרי גם בס"ט ברה"י איכא משום משמרת תרומתי מטעם דאם יבא אלי' והניח בצ"ע, ולהנ"ל יבא על נכון דבאמת בס"ט ברה"י לאש"ל אם יבא אלי משים דהוי ע"א, אך י"ל דבאמת מיירי בס"ט ברה"י ולפי"ז ניחא דר"א ור"י לשיטתי' אזלו בב"מ פ' הזהב בתנורו של עכנאי דר"א אמר מן השמים יוכיחו ור"י עמד על רגליו ואמר תורה לא בשמים היא, ולכך הכ"נ ר"א לשי' אמר בס"ט ברה"י דאיכא משום משמרת תרומותי ע"י אם יבא אלי', ור"י לשיטתו ויש לישב בזה קו' התוס' שבת כ"ה ואין להאריך: לדף א ושבאו לה עדים בספיקת התוס' בדין ע"א שכיון כת"ה לדברי המל"מ והביא מהנו"ב והא"מ שהקשו על המל"מ דבשביעית ל"ב שאני דכיון דכפר בב"ד העד מקודם שיב א"ר להעיד לכך המים בודקין אותה והדברים עתיקים ולענ"ד נשאר עוד להעיר עפי"ד התוס' יבמות צ"ה דבאמר איני רוצה להשקותה שוב א"י להשקותה ע' מל"מ פ"ב מסוטה וא"מ סי' י"א, א"כ הכ"נ כיון דעכ"פ קידם שכפר העד לא היתה ראוי' להשקותה דאין המים בודקין אותה, שוב נדחית ההשקאה ולא מהני מה שכפר אח"כ: שם הביא כת"ה מה שהקשו דאיך משכחת לה שתיית המים דלהוי הבועל כע"א, רק דהוי ידיעתו כידיעת בע"ד, והעיר מכריתות כ"ו דאמר אביי בועל מכיר בו כו' הנה כן לשין הש"ס שם אלא מעתה ס' סוטה שעבר עלי' יוה"כ לא תיתי דחטא שאין מכיר בי אלא המקום אמר אביי בועל מכיר בו רבא אמר סוטה כי אתיי לברר עון קאתי' ולהבין במאי פליגי ולא ניחא לחד בשינוי' דחברי', ונ"ל דפירש"י מנחות ה' דמשה"כ מנחת קנאות פסלה בה מחשבה משום דחטאת קרי' רחמנא ובגליון הש"ס לרע"א ז"ל תמה דלא מצינו דמ"ק אקרי חטאת וכבר השיגו עליו ממנחות מ"ה ונ"ט דמבואר דאקרי חטאת ואמנם לכאור' נראה שהיא בפלוגתא דבמנחות נ"ט בקי' הש"ס ותהוי הך אמר אביי חטאת קרי' רחמנא ורבא אמר חנן המצרי הוא דלית לי' דחויין נראה דרבא לית לי' דאקרי חטאת, והנה במכות י' ד"ה ר"פ לאביי הורג ורובע יצילו אישתוק כי אתא לקמי' דרבא א"ל יקים דבר במקיימי דהר הכ' מדבר: ולפי"ד אתי' על נכון דאביי לשיטתו במנחות דחטאת קרי' רחמנא לכך לא

ניחא לי' בשינוי' דרבא דלברר עון קא אתי', ילפי שיטה במכות שקבל הפרכא דהורג ורובע יציל דידיעתם שמה ידיעה, לכן משני הכא שפיר בועל מכיר בי, אבל רבא לשי' במכות דמשים דבמקיימי דבר הכתוב מדבר דידיעתם לאי שמי' ידיעה לא ניחא לי' בשינויי דאביי ומשני דלברר עון קאתי' עפ"י שיטתו במנחות.

וכן בסמוך שם בכריתות דפריך אלא מעתה עגלה ערופה כו' אמר אביי הורג מכיר ורבא משני שינוי' אחריתא משים דלשיטתי' אזלי במכות גבי הורג ורובע יצילו, והיא הערה יקרה לענ"ד, ההכרח לקצר למרות רצוני למען כת"ה וחיבת ספרו היקר, כי טרדת הזמן בעוכרי, גם עוד לי להשיב בענינים שונים לשואלי בד"ת אסיים ואומר שלו' ידידי דושת"ה בלונפ"ח נחום ויידנפעלד נ"ב ראיתי באיזה מקים בספרו שהביא מה שנדפס בשמי בשד"ח בישוב הקו' מהגרח"ב ז"ל דיש עצה לסוטה לפגל המנחה ואמרתי עפ"י הא דזבחים כ"ט דבעי מקום משולם, והעיר כת"ה דאפשר אין זה במנחה, לא אדע מקום ספק, ולכאורה ממה של רש"י ריש מנחות ונדבה מי שרי לשנויי בה מקרא אם זבח שלמים ולא מקרא דלא יחשב כמי שפירש"י ריש זבחים, דמשמע דלא יחשב ליתא במנחה רק טעמא אחרינא, אבל הנה מקום משולש ילפינן בגמ' מקרא דפ' קדושים ולא מקרא אריכא דנאמר בו לא יחשב, ובגמ' מקשה ת"ל מקרא אריכא, ולפירש"י הנ"ל וכפי שתי' בבי"צ ושו"מ מהדו"ד ח"ג דלא יחשב היא משוסמטיל מום להר"מ ובמנחות פ"ה איבעי' להו לגבי מנחות, א"כ יתרץ אי מקרא אריכא דנאמר בו לא יחשב הוה ממעטי' מנחה דל"ב מקום משולש כמו דלית בה משום לא יחשב, וא"נ כסברת כת"ה דגם מקרא בפ' קדושים לא ידעינן למנחה מתורץ, אבל באמת אאל"כ דהתוס' ריש מנחות כתבו דילפי' מאותו תורת וה"ה לכל מילי – בהא דסוטה מ"ג פרט למבריך ולמרכיב בל"ס ראה כת"ה מה שכתבתי בקונטרסי משמרת להבית בסופי וב"ה נכבדות מדובר שם:

הנ"ל א) והנה במה שהעיר הרב הגאון הנ"ל גבי ספק סוטה דנימא כל שאינו עולה ליבום וכו' ומשום דהכא לא מהני אף אם יבוא אלי' ויאמר שלא נטמאת דהוי רק ע"א וכתב שהיא הערה חדשה, לענ"ד פשוט הוא דהוי כמו בשאר ח"ל דכבר רבי רחמנא יבמתו שעולה לחליצה עיין יבמות כ' ע"א ואימא חייבי כריתות אמר קרא אם לא יחפוץ וכו' הא חפץ מיבם וכו' א"ה חייבי לאוין נמי הא רבי רחמנא יבמתו וכו' עיי"ש ובתוס' ד"ה א"ה וכי' פי' כיון דאין עולים ליבום לא יעלו לחליצ' וכו' עי"ש, וה"נ ממעטינן לה מיבום מלאיש אחר ולא ליבום, ולא עדיפא מח"ל ומכש"כ לשיטות דס"ל דאף לאו אין בה עיין בפנים ספרי וא"כ פשוט דמטעם זה לא שייך למעטה מחליצה משים דכל שא"ע ליבום וכו', ועיין ביבמות שם דף ג' ע"א ברש"י ד"ה ה"א מיחלץ חלצה שלא להפקיע מצות

יבום וכו' וכל שאין עולה לזיקת יבום פטורה מן החליצה וכל היכא דאמרינן חולצת ולא מתיבמת משום ספקא הוא עכ"ל רש"י ז"ל, ובגליון הש"ס דרע"א ז"ל מסמן לעיין לקמן דף כ"א ע"א וצע"ק עכ"ל, ולענ"ד ט"ס הוא וכוונתו הוא לדף כ' ע"א שהבאתי לעיל דמבואר שם דבכל חייבי לאוין וודאים אמרינן דחולצת ע"ש, ועי"ש במהדו' בתרא על דברת רש"י, ועיין עוד שם ביבמות מ"א ע"ב ברש"י ד"ה אלא משום דר' יוסי כל העולה וכו' שהרי כמה נשים שנינו חולצות ולא מתיבמות היכי דלא אפשר אלמא חליצה היא ומיהו היכי דאפשר לאמתוני עד שתראה ליבום משהינן עכ"ל ועיין בתוס' שם, וברש"י ד"ה הרי קטנה וכו' וספק צרת ערוה התם משום דלא אכשר הוא וכו' עיש"ה, ובמהרש"א ובספר ישרש יעקב על מס' יבמות שם שבא עכשיו לידי בשאלה, ואכמ"ל בענין הנ"ל, וע"ש שהוכיח דאין נפ"מ בין היכי דא"ע ליבום מטעם גזירה או מטעם ס' דאורייתא, וכן מצאתי בריטב"א פ"ק דיבמות שם דף י"א ד"ה הדר איתיב רב יוסף דהביא דברי הגמ' דסוטה הא דא"ל רב יוסף אילו איתא לבעל מי לא בעיא גיטא מיניה ה"נ בעיא חליצה מיניה ופירש בה הכי וז"ל והקשו א"ה חליצה נמי לא תבעי פי' דהא אמרת דמדאורייתא איני עולה ליבום כלל וכו' פי' ולא אסרה הכתוב אלא כענין חייבי לאוין בבטל עצמו ואסורה בביאה שניה ורבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולפי' חולצת ואע"ג דההיא בסוטה ספק איתמר ואילו רב יהודא לא אמר אלא בסוטה וודאית כדאיתא הכא מ"מ כללא כייל רב יוסף דכל דבעיא גיטא מבעל בעיא חליצ' ה מיבם ואלו סוטה וודאי גיטא בעיא מבעל וכו' ע"ש בריטב"א וכן מצאתי בספר קרן אורה בשמעתין שכתב בתוך ד"ה אלו איתא לבעל וכו' ומ"מ קשה לי בתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר כיון דפריך אלא מעתה חליצה לא תבעי ע"כ מסתברא ליה ממיעוטא דלא ליבם לפוטרה לגמרי ומאי משני ליה אילו איתא לבעל וכו' הא אין זה הכרח כיין דאשכחן דכוותה בסוטה וודאי וכו' ה"נ בספק סוטה וי"ל דהא דפריך אלא וכו' חליצה נמי לא תבעי היינו מסברא דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה ולהך סברא שפיר אהני הא דאילו איתא לבעל וכו' ומסתברא דליבעי עכ"פ חליצ' מיבם משא"כ סוטה וודאי דהוי כערוה עכ"ל ויש לפרש כן בכוונת הריטב"א הנ"ל וצריך ג"כ לומר בפשטו' כמו שכתבתי לעיל וקצרתי, שוב ראיתי שכוונתי בזה בעז"ה לדברי הרשב"א ז"ל שמצאתי שכתב בחידושיו לדף כ' בד"ה אלא מעתה וכ' וז"ל וספק סוטה שחולצת ולא מתיבמת וכי' וקא פרי' רב יוסף התם אינה מתיבמת מה"ת וכו' איכא למימר דחולצת דבר תור' קאמר דהא יש שעולה לחליצה אעפ"י שאינה עולה ליבום ד"ת וכו' עכ"ל והוה כמו שאמרתי וכ"כ המאירי, ובסוגיא דיבמות שם מ"א ע"ב דפריך מההיא דספיקי' יש להעיר באמת דמאי

פריך הא בההיא דתוך ג' חדשים שיש בה ספק איסור כרת דשמא מעוברת היא לכן איני עולה לחליצה משום דאיני עולה ליבום מחמת איסור כרת, אבל בהך דספיקות לא הוי כאן אלא איסור דאחות זקוקה דרבנן א"כ לא חמיר מאיסורי לאווין וח"ע דאמרינן בהו אע"פ שאינו עולה ליבום עילה לחליצה כדלעיל כ' ע"א שהזכרתי וצריך לומר דמ"מ כיון שאסור אחות זקוקה דגזרו עליה חכמים משום אחות אשה דבכרת א"כ יש לגזור נמי בספק אחות זקוקה דלא תחלוץ כמו באחות אשה ממש וק"ל, שו"ר בערוך לנר שם שהעיר בזה והניח בצ"ע ופשוט כמו שכתבתי, ועוד יש לעיין בפרטים אלו ולא באתי כאן אלא הגב גררא, ב) ומה שהזכיר דברי הש"ש דבסוטה ובס"ט ברה"י לא יועיל ע"א לטהר והביא דברי הירושלמי פ"ו דסוטה, אני הבאתיו ג"כ בספרי בכמ"ק עיין בדף קמ"ג ע"ב ובדף קמ"ה ע"ב ועוד, ג) ובמה שהביא שאפילו אלי' איני נאמן לטהר והביא דברי המד"ר, יש לעיין קצת מהא דהגהות אשר"י חולין פ"ק סי' י"ד שהביא בשם רבינו אליעזר ממיץ שתירץ דהא דאמרינן דעד אחד אינו נאמן היכי דאיתחזק איסורא היינו דוקא באנשים ריקים ופוחזים דומיא דשנים שהאמינה תורה כמו שהן ובההיא אין ע"א נאמן אבל בעד מהימן וכשר סמכינן עליה ואפי' אשה כדאמ' בפרק בא סימן ר"י מוסר לאמו ור"י ור"י לא פליגי עליה ולא איירי אלא בשאר נשים שהן מן הרוב אבל באמו של ר' ישמעאל מודי ולהכי סמכינן נמי בשחיטה בכהן המקריב וכו' עי"ש ובמרדכי ויל"ק, ד) גם מה שכתב פרפרת בההיא דר"א ור"י לשטתי' במחכ"ת יש לדחות ואיני דומה כלל ההיא דמן השמים יוכיחו להא דאם יבוא אלי' וכבר האריכי המל"מ והב"מ הנ"ל אי אלי' יכול לברר דין מהדינים או בספיקא דמציאות עיין שם ביבמות בהגהות רצ"ח לדף מ"א, ובשבתק"ח ע"א א"ל אם יבוא אלי' ויאמר מאי אם יבוא אליהו ויאמר וכו' ע"ש, ובפרש"י בד"ה מאי אם יבוא יכו' היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא, ועיין שם בהגהות הרצ"ח ז"ל, ובעירובין מ"ה ולא הזכיר דברי המל"מ והב"מ, ועיין בב"מ פ"ו ובכ"מ בפ"ב מטומאת צרעת דין ט' שכתב ואע"ג דבפרק הפועלים דף פ"ו אמרינן דקב"ה אמר טהור לא בשמים היא ואע"ג דאמרינן מאן נוכח רבה בר נחמני ואיהו אמר ויצתה נשמתו בטהרה י"ל דכיון דבשעת יציאת נשמה הוא דאמר הכי הוי בכלל לא בשמים היא ואיני כדאי להוציא מכלל שבידינו דהלכה כת"ק עי"ש, ובפרט שכבר כתבו התוס' שם ובברכות ובפסחים מ"ט קיי"ל כב"ק דהלכה כב"ה עיי"ש א"כ ר"י נמי ס"ל דמן השמים יוכיחו אם יבררו כהלכה עי"ש, - ועיין עוד בזה בשם הגדילים אות י' סי' ח"י רבי' יעקב החסיד שחקר ג"כ בזה הענין לארכה ולרחבה ובההיא דבת קול דב"ה עייש"ה וכן העיר משבת ק"ח ועירובין מ"ה ומזה העיר על מה דכתבו מכת הראשונים

דהלכה כר"ש דקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל משים דהכי אמר אליהו במציעא דף קי"ד, ועיין עוד שם בכמה הערות ומציין שם גם לספרו הגדול ברכי יוסף אור"ח סי' ל"ב ע"ש, וכן עי' בשו"ת ח"ס חאור"ח סי' כ"ח ששם הובא גם מב"מ הנ"ל עי"ש:

סא) במדרש רבה סוף סי' ו' ועד אין בה אע"פ שאין לה עכשיו יש לה לאח"ז עיי"ש במפרשים, ולענ"ד יש לפרש גם בדרך הלכה שכוונת המדרש הוא לדברי רב ששת שבגמרא דילן דאם יש לה עדים במדה"י אין המים בודקין וע"כ אמר ועד אין בה דאע"פ שאין לה עכשיו מ"מ יש לה לאח"ז ועדים במדה"י ושוב אין המים בודקין את אשתו וברור הוא לענ"ד, עוד שם במדר' והוא הירוש' פ"ו דסוט' ועד אין בה שהוא כשר להעיד ומנין שאף עד שאין כשר להעיד אם אמר נטמאת אינה שותה ת"ל עד ועד ע"כ מלשין זה משמע דוקא אם אמר נטמאת דאינה שותה בזה נאמן, אבל לא לענין כתובה, או שאמר שהיא טהורה, עיין בספרי ספ"ו ובשירי מנחה שם בשם הירושלמי: סב) למה שהבאתי דף קע"ד ע"א בספרי דתניא רי"ה אומר הירא זה בן ארבעים שנה, ע"ש מה שפרשתי ע"ז, הנה כעת (חשון פ"ה) מצאתי דרך למידי במ' שבת וראיתי ברש"ש שם לדף קנ"ב בענין זה עש"ה וגירסתו בן בן ס' ומה שתמה בזה ולא הביא כל הני ראשונים, ועין גם ספר עמודי אש:

סג) וע"ד מה שכתבתי שם דף קע"ג ע"ב בדין מחזיר גרושתו מן האירוסין שלו, נ"ב מיום כ"א מנ"א פ"ה מצאתי כעת דרך למודי במס' תענית דף ט"ז ע"א שלא ראה בזה היטב מרן של ישראל המהרש"א ז"ל שכתב שם בזה"ל וענ"ל בזה למ"ד ארוסה שגירשה מותר להחזירה ומשום דבעוה"ז לא היה לו להקב"ה דיבוק עם ישראל רק כארוסה בעלמא וכו' עכ"ל ונשתוממתי לראותו דה"ק דין כזה, וחפשתי שם בבעלי הגהות ומצאתי שהרגיש בזה הגרש"ש ז"ל וכתב שבמחכ"ת שגה בזה ושוב הביא גם הספרי (שהבאתי בפנים בשם הבר"י) דדריש לאסור ארוסה שגירשה לחזור וכו' עיי"ש והוא פלא, וגם בלא"ה יש לעיין בדברי המהרש"א שהרי אמרו ביומא פ"ו דאמר ר"י גדולה חשובה שדוחה ל"ת שבתו' שנאמר לאמר הן ישלח וכו' ופרש"י לא יוכל בעלה הראשון וכו' עיי"ש וא"כ אפילו נשואה נמי וגם משם סתירה לדבריו ז"ל ולדינו דאי כדבריו מאי קאמר ר"י שדוחה ל"ת שבתורה וכו', הלא כעת אנו היום נחשבים בבחינת אירוסין ולא הוי כאן לאו כלל ומותר להחזירה, אך בזה י"ל קצת דנזהר בזה המהרש"א שאמר שם דאיכא למ"ד וא"ר י"ל דר"י קאמר אליבא דאידך מ"ד, אבל מעיקרא דדינא פירכא דליכא למ"ד כלל האי דינא וכנ"ל, ועפ"י הדברים הנ"ל וכדעת המהרש"א מצאתי מקים ברא"ש ליישב דברי רבינו ירוחם ז"ל מה שהקשה עליו הלחם משנה והוא בפ"ד מהל' אישות דין י"ג כ' הלחם

משנה בזה"ל כתב הרב ב"י ז"ל בספר א"ה סי' י"ז בשם ר' ירוחם אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה מקודשת וצריכה גט משני אם תשאר עם הא' ודברים אלו תמוהים הם דאיך תשאר עם הראשון הא כיון דהיא נאמנת לומר שגרשה שה הוי מחזיר גרוש' לאחר שנשאת לאחר וצ"ע עכ"ל והוא פלא, אך לפי המבואר י"ל דגם רבינו ירוחם יסבור כן כמהרש"א דכל דהוי מאירוסין דידיה מותר, א"כ משכחת לה לדבריו באם הראשון לא נשאה אלא רק אירסה דמותרת לחזור לו, אלא דכבר איסתגר בקמייתא וכנ"ל, וגם אם מן האירוסין ישנו לחזקה זו דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, עדיין לא ברור עיי"ש במל"מ שכתב בשם מהורר"ד ערמאה דלכאורה נראה לחלק ג"כ בין ארוסה לנשיאה דכיון שעדיין אין לה חיבה אין החזקה גדולה כ"כ וכו' והדבר ברור דמעיקר הדין מקודשת לשני וכן מבואר ברשב"א סי' תקס"ח עיי"ש, וגם ליכא למי' דכוונת ר' ירוחם אליבא דריב"כ דמן האירוסין של השני מותר דלית הלכתא כוותי' כמו שפסקינן בשו"ע ולמאי נפ"מ כתביה, וע"כ צע"ג, אך ראית שכבר עמד על דברי ר' ירוחם הנ"ל מרן בד"מ שם והב"ח שם ועיי"ש בח"מ ובית שמואל מש"כ בזה ובאר היטב כתב בשם הכנה"ג שט"ס היא וצ"ל וצריכה גט משני אם לא תשאר עמו וכו' עיי"ש, ובפ"ת בשם בני אהובה בזה ואכמ"ל:

סד) כ"א מנ"א פ"ה בלמדי כעת מס' תענית מצאתי שיש להעיר על הרמב"ם שלא הביא הא דתניא שם דף י"ז ע"א דאמר ר"י לפי שאין אומרים זכרונות ושופרות אלא בר"ה וביובלות ובשעת מלחמה ע"כ ולרבנן פשיטא דהדין כן בזה וא"כ יל"ע מדוע לא כתבה הרמב"ם דבשעת מלחמה היו אומרים זכרונות ושופרות, ואפשר דנעלם ממני מקומו, עוד מצאתי שם ד"ח בגבורות ארי דף ט"ו גבי חזן דבעינן וביתו ריקם שפירש הרמב"ם שגם כל בני ביתו צ"ל כך עיי"ש דכ' הג"א דדבריו תמוהין דלא מצינו כן אלא גבי סוטה וכו' והא לרי"ה דאמר הירא ורך הלבב וכו' משמע וודאי דוקא על עבירות שלו הוא דחוזר אבל לא על של ב"ב עכ"ל ועיין בפנים בספרי, – סה) לספרי דף ל"ט ע"א בענין דנתבלבלו החומות, נ"ב וכן יש לעיין בזה בהירושלמי שבת שהביאו התו' ריש במה בהמה ד"ה חמרא לובא דגרים הבאים מלוב מהו להמתין להם שלש דירות וכו' ע"ש ע"כ דס"ל דלאו נתבלבלו:לדף נ"ו ע"א לענין אין יונקין מן הכותית, נ"ב וכן ראיתי כעת להמאירי ביבמות שם שהאריך בלשון הרשב"א ז"ל דשם והביא מה שדרשו בשמות רבה וכו' עיי"ש ולא הזכיר כלל הך אגדה דסוטה, גם ראיתי שם ד"ח שכתב די"מ שהמפרק דיניקה הוא תולדות גוזז עכ"ל וצ"ע ד"ז, ועיין בשבת ע"ג ע"ב ובתוס' שם, שי"ר בס' שביתת השבת ד' נ"ב שהביא שיטה זו בשם הר"ש ב"ר אברהם הביאו השטמ"ק פ' אע"פ דמפרק בבע"ח

הוי תולדה דגוזז והמאירי הביא סברא זו בשם התוס' ועי"ש בשם ס' טל אורות ואגלי טל ואכמ"ל בזה, – סו) לדף קי"ב ע"א לענין אי ביאת יבמה צריכה עדים, מצאתי בספר אהל אברהם להגאון ר"א שאג זצ"ל סי' ס"ה שתירץ בזה די"ל דלר"ע דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק וא"כ הזיקה הוא קנין גמור והביאה רק גומר י"ל דא"צ עדים אבל לדידן דקי"ל קדושין תופסין וקלשה לה זיקת יבמה משאר קדושין קם דינא דביאה לא קני רק בעדים כמו שאר קדושין עי"ש, והן הן דברי היד המלך והפתחי תשובה סימן קס"ו סק"ו שהזכרתי שם לעיל מזה עי"ש באריכות:

סז) במאי שכתבתי דף קכ"ו ע"ב בשם הבנין יחזקאל במאנס אחות אשתו ואח"כ מחה אשתו אי מחויב לישאנה, והבאתי על זה ירושלמי מפורש ע"ש, כזה יש להעיר במה שמצאתי כעת שגם הגרש"ש העיר בזה הס' הנ"ל בדף מ"ב ע"א בד"ה ודע וכו' ובפרט לפי מה שנסתפק שם דאפילו לכשתגדיל אינו מחויב עוד לישאנה, ולפי ספיקו יש להסתפק ג"כ אם אנס אחות אשתו ומתה אשתו אח"כ אם מחויב אז לנשאה ויש לחלק ועיין תוס' ריש יבמות ד"ה ואחות אשתו עכ"ל: סח) לענין שכתב' לעיל אות כ"ז בדבר כהן פ"ד שמותר בגרושה, יש להעיר עפ"ז נמי במה שראיתי בספר פלפלא חריפתא קטן במס' יבמות דף ט' ע"א בתוס' ד"ה והרי איסור מצוה וכו' ע"ש והקשה בשם אחד מן הגדולים דמאי מקשה התוס' דהא מוכח דמתניתין דלקמן לא אתיא כר"פ דהא קתני לקמן במתניתין איסור קדושה וכו' גו"ח לכ"ה שנפלה מאחיו חולצת, וע"כ כיון דנופלת לפניו ליבום הי' אחיו מאב וכו' א"כ ע"כ היה ג"כ כהן וא"כ קשה האיך נשא אחיו הכהן גרושה שהיא אסורה עליו בלאו אע"כ שנשא אותה בעבירה ואם אליבי' דר"ע דס"ל א"ק תופסין בח"ל ולא היתה כלל א"א א"כ אליבא דר"ע אין צריכה כלל לזקוק ליבום וצע"ג ע"ש, ולפמש"כ לחנם האריך והרעיש בצע"ג די"ל פשוט שהיה כהן פ"ד דמותר בגרושה, ועוד יותר י"ל שהיה אחיו כהן חלל שמותר בגרושה, ושוב ראיתי בדף כ' ע"א ברש"י ד"ה גרושה שעבר אחיו המת וכו' עיי"ש ובהגהות רש"ש שם מפרש כן שאחיו המת היה חלל והא דתני ב"י לנתין אגב ממזר תני ליה עיי"ש:

ע) במאי שכתבתי בספרי ד' ז' ח' בנוגע לדברי הרמב"ם בפרק ד' מממרים דאם נחלקו בהשקאת סוטה אם זו צריכה לשתות או אינה צריכה ה"ז חייב וכו' וע"ש ולענין באם בספק סוטה איכא איסור כרת ובאהדרי' לאיסורא קמא עיי"ש ובשירי מנחה בשם הנחל איתן עיי"ש, מצאתי גם להג' בעל קנאת סופרים על ספר המצות להרמב"ם בשורש הראשון שכתב לישב דברי הרמב"ם הנ"ל בזה"ל דגם במחלקת זו של השקאת סוטה אפשר לבוא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת כגון שבא עליה היבם ביאה

ראשונה והיא נדה שלדברי האומר מתיבמת כיון שעשה מצוה פטור ולד' האוחר אינה מתיבמ' לא עשה מצו' וחייב עכ"ל, וכוונתו להא דאמרי' בפסחים ע"ב ע"ב יבמתו נדה בעל פטור עיי"ש, ויל"ע קצת על דבריו דמ"מ לכתחילה הלא לא הורה לעשות באיסור כרת דהרי לפ"ד האומר דמתיבמת מ"מ זאת איסור אחר שגורם לה דאסורה להתיבם בעת נדתה משום דאין עדל"ת שיב"כ ואינו נעשה זקן ממרא, ולאחר שבעל שוב אין נפ"מ יוצא מזה בעשית איסור כרת ודו"ק, ועיין תוס' ריש יבמות ד"ה ואחות אשתו וכו' ואפילי בנדתה משמע בפסחים דבת יבום היא וכו' משמע דקני לה וכו' עכ"ל, וכן מצאתי עכשיו בערוך לנר יבמו' י"א ע"ב שהאריך בזה ונסתפק אם עבר ויבם סוטה וודאי או סוטה ספק אם חייב כרת ובשוגג חטאת ואם קנאה להיות כא"א וודאי עיש"ה ושוב תלי לה בפלוגתיה דרב יוסף ורבא דלרב יוסף דאתיא מלאיש אחר ולא ליבם ה"ל לאו הבא מכלל ע' שיש לו דין ל"ת להיות נדחה מפני עשה וא"כ קנאה אבל לרבא דיליף מק"ו מן המותר לה ואוסרה להמותר לה דהיינו בעלה הוא בעשה דנטמאה דסוטה ספק היא לבעלה בעשה וכו', א"כ אם בא עליה לא קני ואולי גם חייב כרת את"ד (עיין בפנ"י כתובות מ וחדושי פורת יוסף לכתובות שם ובס' מנ"ח בענין זה אי לאו הבא מכלל עשה נידחית מפני עשה, וכבר קדמם בזה ביד מלאכי כללי הלמד אות שע"ב עיש"ה), והביא גם דברי הרמב"ם דהל' ממרים הנ"ל וכ' דמזה ופשט ספיקו של המ"ל שהיכי שמה"ת לא חזיא ליבום שפיר הוי ערוה, ועוד יש נפקותא בדבר דלדברי האומר צריכה לשתות לא קנאה היבם ואם קדשה אחר מקודשת לשני ולד' האומר אינה צריכה מקודשת ליבם ולא לשני אלא שמדברי הרמב"ם נראה שביבום גופה יש פליגתא באיסור כרת וא"כ ע"כ מוכח כנ"ל דבספק סוטה אם בא עליה חייב כרת וממילא אין קדושין לו בה ע"י ביאתו עכ"ד, ונעלם ממנו כל דברי האחרונים הנ"ל ועיין באבני מילואים סי' קע"ז ובהגהות שם ובסי' י"ח עיי"ש ובהמאירי לדף כ' ע"ב וקצרתי:

עא) בדף קכ"ה ע"ב כתבתי דנתעוררתי במק"א לפמש"כ הרמב"ם דלא ניתנו שיעורים לב"נ ואף פחות מב"ט אם הוא חריף נענש כידוע מש"כ הח"ס ז"ל בנידון זה, וא"כ עכו"ם פחות מב"ט נמי מדוע אינו פוסל בביאתו ונתעורר אצלי ספק זה בעובדא שאירע בשו"ת תורת חסד להגאב"ד דלובלין ז"ל הנדמ"ח בחאהע"ז סי' י"ט פיי"ש וצ"ל דבמה שנוגע אצלינו לפסול בת ישראל אזלינן בתר שיעורי' ישראל שצריך להיות דוקא ב"ט ודו"ק ומצאתי דין זה מפורש ברמב"ם פ"ד מהל' איסורי מזבח דין ג' שכ' אין הבהמה נפסלת משום רובע או נרבע עד שיהי' האדם שרבעה בן ט' שנים ויום א', בין ישראל בין עכו"ם בין עבד הואיל ורבעה אדם נפסלה עכ"ל הרי דלא חילק בין ישראל לעכו"ם בשיעור

השנים אלא כללא כיילינהו בהדדי דעד שיהא בן ט',מבואר כנ"ל ואף לענין פסלות הבהמה לגבי מזבח, ובוודאי שאב זה ממקור מים חיים, ונעלם הוא מעינינו, ואף שיש לדחוק ולפרש דקאי על עצם הדין שעכו"ם פוסל מ"מ פשטות הלשון משמע דקאי גם על השיעור, וראה במחלוקת האחרו' בבהמה שנרבעת לעכו"ם בזה"ז אם מותרת באכילה עיין ט"ז יור"ד סי' קנ"ג ובה"ט ופ"ת שם בשם הב"ח סי' קי"א וח"צ סי' פ"ד (ט"ס שם ע"ד) ושם בח"צ כתב דאף נכרי הבא על הבהמה נהרגת דוקא בכ"ג עיי"ש מכמה טעמים וכתב עוד ועוד דע"כ לא תליא הריגת הבהמה בהריגת הרובעה שהרי בן ט' שנים הרובעה פטור והיא נסקלת (כוונתו פחות יום א') וכן הרובע לקטנה בת ג' שנים וי"א נסקל אף שהקטנה פטורה ועיי"ש עוד ומשמע מדבריו ג"כ דליכא חילוק בעכו"ם בשיעור השנים ודוקא ב"ט בעינן ואכמ"ל:

עב) ראיתי בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ו' ח"ר סי' י"ז) שכתב נסתפקתי בסוטה שקינא לה ונסתרה, אבל הוא היה מקנא לשתי נשיו מאיש אחד ואח"כ נסתרה אחת מהם ולא נודע איזה מהנשים זו או זו אם יכול להשקות שתי נשיו מפני הספק ומקור הספק עפימש"כ הרמב"ם דמ"ם צריך שיהי' כתוב לשמה כמו גט יכו' וא"כ בעינן שבשעת כתיבת המגילה יהי' מבורר שיהי' לשמה והא ליכא דהרי אינו מבורר בשעת כתיבה שבשבילה היא משקה, עיי"ש מה שהאריך בכיבד נקודה זו, ואני כננס לגבי הענק הזה זי"ע מעיקרא דדינא יש לפרוך אם יכיל להשקותה כיון דהוי ספק ספיקא בעיקר הדבר אם זו היא סוטה כלל כיון שרק אחת מהן נסתרה א"כ הוי ספק סוטה וספק אם זו היא ספק סוט' ועיין בספרי דף קל"ד ע"ב מה שהבאתי בדברי המנ"ח לענין אשת אדריגינוס דגבי סוטה כל השקאה גזרה התורה על הס' וא"כ אפי' הרבה ספיקות היא בכלל ספק כמי ברה"י עי"ש, ומה שהערותי שם ומה שהבאתי בשם השטה מקובצת לכתובי' דף ט' ומתבאר מזה דבכה"ג דהוי ספק על ספק לא על יש מקום גדול לומר שלא יוכל כלל להשקותה וכמו שפריך בירוש' וכי מבזין על הספק, ומכש"כ על ס"ס כהאי, ואם הדין נותן שיוכל להשקותם כשאר ספק סוטות מדוע הוי הכתב מגילה שלהם לכל אחת ואחת שלא לשמה, וגם בשמותיהן שוות י"ל דהוי לשמה ואפילו בגט אחד, עיין קדושין י"ד ע"א ברש"י ד"ה ולא לה ולחברתה וכו' ובהמקנה שם ובמש"כ עליי בשו"ת מלבושי יו"ט שני חיור"ד סי' י' דאם היה רשאי לגרש בגט אחד שתי נשיו והיה כותב לשם שתיהן מקרי זאת לכל אחת ואחת לשמה יע"ש ואין לי להאריך עוד עכשיו בזה מחמת חלישת כחי הי"ו ולא באתי אלא כשואל ולא כמשיב:

עג) מש"כ בספרי ד' קי"ד ע"ב להעיר דא"כ יתחייב ג"כ שאם רצו אביו ואמי למחול על קללתן והכאתן מחיל לו יפטור ממיתה עיי"ש, מצאתי כעת בספר קרית ספר למרן המבי"ט ז"ל בהל' סנהדרין פכ"ו אזהרה של"ח שכתב בתוך דבריו בזה"ל אע"פ שנשיא מוחל על כבודו אינו יכול למחול על קללתו לא היא ולא אחר משאר העם דכיון שהתרו בו ועבר מלקין איתו שכבר חטא ונתחייב עכ"ל, ומעתה ל"ל דדין זה הוא רק בבסי"מ וכמו שביארתי שם בעה"ש: עד) ראיתי עוד בשו"ת שו"מ מהדורא ו' ח"ר סי' ב' שכתב להעיר בפ"ד דסוט' משנ"ד דאשת כהן שוחה ומותרת לבעלה היה ק"ל דבאמת ר"ש אומר דאין זכות תולה דאל"כ אתה מדהה את המים ורבנן לא חיישי אבל עכ"פ קשה על כל הסוטות איך מותרות לבעליהן דילמא זכית תלו לה ובאמת טמאה היא וצ"ל דמעמידין אותה בחזקת צדקת וכשרה ואף דע"י קי"ס אתרע חזקת צדקת שלה אבל זה קודם ששותות אבל כל ששותות ולא נבדקה ח"כ הדר חזקת כשרותה לכמו שהיתה ולא חיישינן בזכות תולה לה ועוד שם האריך בזה, והנה יש להעיר מלבד שיש להעיר מסוגית הגמרא דדף י' ע"א עיש"ה ותבין עוד זאת לא הביא דברי התוס' שם ע"ב וטהורה ולא שתולה לה זכות מהכא משמע דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמרינן ימתין עד שלש שנים שמא זכות תלתה לה וכו' עיש"ה, ועיין בירושלמי שם בפנים ובמפרשים וצ"ע: עה) עוד שם בסו' הסימן כת' והנה בש"ק פ' נש' שנ' כת"ר נתחדש לי ספק אחד בענין סוטה דכתיב ושכב איש אותה ש"ז ומשמע דבעינן שיהי' ראוי להזריע איך הדין אם בעל אותה הבועל באופן שלא בא עליה לגמרי כ"א הערה בה ובאופן שח"ר להזריע אם המים בודקים אם נימא דבעינן שתטמא ממש ותאסר לבעלה יזה דוקא בש"ז ממש אבל כל שלא היה ביאה ממש אין המים בודקין וכו' יראה המעיין שם, ולא אוכל להבין את מיש"ל בכל הדברים שנתחדש לו ולדעתי הפעוטה הלא פשוט הוא דשנינו במשנה דפ"ק ושהתה עמי כדי טומאה אסורה לביתה ובגמרא דף ד' ע"א וכמה שיעור סתירה כדי טימאה כד הראה עיי"ש ובדף כ"ו ע"ב אמר שמואל שחוף מקנין על ידו פוסל בתרומה מקנין על ידו פשיטא מד"ת ושכב איש אותה ש"ז אמר רחמנא והא לאו בר הכי הוא קמ"ל יכו' ואלא ש"ז למ"ל לכדתניא ש"ז פרט לדבר אחר וכו' אלא למאן דאמר הראה זו נשיקה מאי א"ל ופרש"י שם וצ"ע יעוד יש מקום בראם לפלפל בכל דבריו שבסימן ההוא אך אין בכחי לכתוב ולהאריך בזה, ובמקום דליעול וכו' ליעיל בשרא וכוורא: (שייך להערה ראשונה של הגאון ר"נ וויידענפעלד הנ"ל) יש לעיין במה שכתב המאירי ליבמות דף כ' ע"ב וז"ל, וי"א שאף בכל צד שבבעילה צריכה גט מגזירה שמא יאמרו קנאה ויוצאה בלא גט ובדין הוא ג"כ שלא תהא צריכה חליצה (אלמנה מן הנשואין

לכ"ג) שכל שא"א ליבום א"ע לחליצה, וכן הדין דכל דלא רמיא קמיה ליבום חליצה למה והרי אין חליצה אלא סילוק הזיקה וכמי שאמרו בתלמיד המע' מה את סבר חליצה קנין אינה אלא פטיר ואם אין זיקה אין חליצה אלא שחכמים הצריכוה חליצה גזירה משום אלמנה מן הא ריסן וכו' וי"א שאף מן התורה היא בת חליצה וכי' משום שנאמר יבמתו וכי ומכאן כתבו רבים שאף ספק סוטה ומח"ג חולצת דבר תורה קאמר עכ"ל, והוא כהרשב"א שהבאתי לעיל: נאם הצעיר פנחס בהגר"י ז"ל עפשטייניב"ה.

ד' לס' „וצויתי את ברכתי" תרפ"ז לפ"ק.

גאלין הע"י. החיים והשלו' וכט"ס לכבוד הרב הגאון המובהק לעי באורייתא.

יגע ומצא יותר מכדי מדתו. תורתו תורת ארץ ישראל.

מכרזת ואומרת. ראה זה אדם גדול הוא.

גדול הוא שם. ושם שם לו.

חק ומשפט.

ערוגות הבושם גן הדסים וכו' כש"ת מוה"ר פנחס שליט"א עפשטין. בעהמח"ם אוריין תליתאי.

ומנחה ירושלים אחד מיקירא ושופריא דקרתא דירושלם תובב"א. אחרי הברכה.

יברכך ד' מציון! [ברכה מציון, עזרה מציון וכו' פסיקתא דר"כ ומדרש שו"ט תהלים י"ד] הגיעני ספרו. המלא וגדוש על קצות התורה ודין הניין לי.

כי נתבשמתי מתורתו. תורת א"י.

[אין תורה כתורת א"י מד"ר בראשית ט"ז. ילקוט שמעוני שה"ש] (ועיין אבות דר"נ פכ"ח רשב"א אומר ת"ח הדר באר"י ויוצא חו"ל פגם וכו' ע"ש המחבר,) והנני לאמר בזה קבל עם כי יפה עשה בעטו.

עט של ברזל ועופרת. למען יעמוד למשמרת לדורות.

עדי ביאת ינון. עיינתי באיזה מקומן של שבחים והנה אמרתי להעיר באיזה הערות וציונים: ובטובו ותן מקום לדבריי הדלים והרזים.

לקרב שיחתי בתוך ספרו ולהעלות שמי וזכרי בתוך ארצינו הקדושה. בדף ד' ע"ב בענין אם אברים חייבים בקבורה ועי' פתיחה רבתי איכה בסופו הי' מוצא אצבעות והי' מלקטן ועי' ברש"ש שם ובהגהות הרד"ל ועי' במשנה למלך פי"ד מהל' אבל הכ"א ד"ה אשר אם כזית מהמת חיוב.

בקבורה ע"ש. ואם יש מצוה לקבור נפלים עי' מ"א סי' תקכ"ו סק"כ ושדי חמד מע"ר הקו"ף כ' ממ"ש בזה ועי' כתובות כ' ע"ב אר"ח מתוך שהנשים קוברות נפליהן ע"ש ובשליא של ולד.

ע"ש בשד"ח כלל ל"ז. צריך קבורה.
וה"ר מירושלמי שבת ס"פ ח"י. דהוא ערבון לארץ.
ולא יפה עושין הנשים שזורקין לבה"כ ע"ש. ובענין שיחות הנשים להמתין בנפל.
ב' וג' ימים מלקוברו. עד שיבריא האם.
כי יש סכנה בזה [עי' דרכי תשובה סי' קט"ז ס"ק מ"ג שאין להשגיח ע"ז] א). ובשן של אדם חי.
אם חייב בקבורה. עי' ברכות כ' ע"ב דין גרמא וכו' וברש"י ביר עצם.
ונ"ב שם בשם הערוך דהוי שן דאינו מטמא ע"ש וראי' דא"צ קבורה. והעולם נהגו לזרקן.
ולפמ"ש כ"ת בדף קע"ה. בשם הספרי דאפי' מחוסר שן הוי מחוסר אבר.
א"כ מחויב לקוברו (א"ה יש לדחות ואיני ראיה וק'). בדף ה' ע"ב.
בחליצה אם פטור או קנין. מ"ש הירושלמי שם דהוי קנין.
הנה החכם צבי בסי' א' חקר אם הוי כוונת מצוה או קנין ע"ש. והעירותי מירושלמי הנ"ל.
ובפ"א הא' ע"ש. ובהגהות השו"מ על הח"ק מרמב"ם.
ועי' בפני יהושע גיטין ס"ה. ומנחת חינוך מצוה תקצ"ט מ"ש בזה.
ואבני נזר או"ח סי' תפ"א מק"ג. ושד"ח חליצה סי' א' ל"ה.
והארכתי בזה בחי' ב). דף ז' ע"א בענין אשה בעזרה.
הארכתי בזה הרבה בחי' והבאתי מירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ג מוכח דאסורה לכנוס לעזרה. וע"ש בציון ירושלים.
ואשה נכנסת לעזרה. בתמי' ע"ש ג) ובמועד קטן י"ח ע"א אשה בי מדרשא לא שכיחא ע"ש.
ועי' שד"ח מע"ר חתן וכלה סי' א'. ועי' ראש יוסף חולין בריש המס'.
ובשו"ת הרי"ם השמטות להל' שחיטה וה"ר מחגיגה ט"ז ע"ב ד). ולכאורה לשיטת רש"י דאשה בעזרה אסורה ק' הא חנה התפללה ה) בעזרה בהיכל ד'.
ומוכח ע"כ כתוס' ועי' תוספתא ערכין פ"ב ה"א וז"ל מעולם לא נראית אשה בעזרה אלא בשעת קרבנה בלבד וכו' וע"ש. במצפה שמואל.
וברכת הזבח שם. ואם יש חשש גירוי יצה"ר במקדש ע"ו שו"ת טוב טעם מהדו"ק סי' קפ"ט מדרש רבה פ' ויצא בביהכ"נ אין יצה"ר שולט ומכ"ש בבית המקדש ע"ש ו).
ויש לעי' מסוכה נ"ב ע"א תיקון גדול. דנשים מלמעלה וכו' ויצה"ר שולט ע"ש משמע דגם בביהמ"ק שולט.
ועי' ירושלמי סוטה פ"ג ה"א ואפי' ילד אין יצה"ר מצוי לאותה שעה. ומשמע אח"כ שולט ז).

ואולי כוונתו **(הגהת לבנת המנחה מאת המחבר שליט"א. א) הס' שדי חמד מערכה זו לא נמצא אתי אף בשאלה, וא"י מה הוסיף בה לסמן כת"ר על דברי הלא כל המראה מקומות הם גלויים ב"ה לפני שם בספרי עיין שם.
בשם השבות יעקב ח"ב והח"ס סי' קמ"ד. ב) ועיין מעכ"ת בעמק יהושע דיני חליצה סימן כ"ג ארוכות ג"כ בענין זה והעיר ג"כ מהירושלמי שהבאתי וכ' א"כ מוכח דחליצה הוי מצוה ולפ"ז נמי לפי מאי דקיי"ל דחליצה פטור נמי הוי מצוה דמאי נ"מ עכ"ל.
ג) וכן הביא כבר זה הציון ביפה עינים לקדושין שם דף נ"ב עי"ש. ד) זה הביא נמי הגאון ר"ש מדעסא בהגהותיו לקדושין שם ועיין מש"כ שם הגיעב"ץ ז"ל.
ה) א"ל להתפלל מותרת דלכ"ע אין זה רק איסורא ומעלה דרבנן ולתפלה התירו כמו לקרבנה. ועיין תוס' סוטה ד' מ' ע"ב ד"ה והאמר וכו' א"כ מהו וישב שישב עצמו בתפילה ע"ש וליכא לחלק נמי בין קדושת משכן שילה לקדושת עולמים דהיינו משכן היינו מקדש ועיין שבועות י"ז וסוטה י"ז ע"א ובחדושי שם וכן משמע בתוס' סוטה הנ"ל דאין נפ"מ לענין זה ואכן לא מצאתי מבואר שחנה התפללה בהיכל ד' פנימה ודילמא סמוך למזוזת היכל ה' וכדכתיב ועלי ישב על הכסא על מזוזת היכל ד' ולא רחוק ממנו לצד השני התפללה וכדילפינן בברכות ל"א ע"ב מעמכה בזה ועיין תוס' שם.
ו) אולי הוא בגדר מה שאמרו אם פגע בך מנוול זה משכוהו לבה"מ, ועיין קדושין פ"א ע"א סקבא דשתא וכו' שפרש"י שם שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע הדרשה וכו'. ז) ירושלמי זה הובא בתוס' סוטה י"ט ע"א ד"ה וכהן:)**דבשעה שהוא בביהמ"ק אין שולט ח) וע"ש בירושלמי פ"א ה"ה.
ועי' שו"ת שמן ראש יו"ד סו' א'. ואולי י"ל דיש מורא מקדש עליו, ואם בשעת אנינות תבר יצרי' עי' קידושין פע"ב.
מחלוקת דאב"ש ורבנן ועי' שד"ח אבילות סי' קצ"ט ט). ועי' במדרש תהלים קי"ט ד"ה במה יזכה נער דאין יצה"ר שולט על התורה ומי שהתורה בלבו אין יצה"ר שולט בו ע"ש י).
בד' ח'.
במ"ש שם לענין אם אשה נזירה יא) היאך הכהן מגלחה. עיין שו"ת בשמים ראש בהגהות כסדה"ר סי' קל"ה.
דאין שואלין בכתם על בשרה. משום דאין לחכם לראות שם ע"ש ובס' לבנון נטע כ' עליו, דבאמת טמא בכ"ש ע"ש [והובאו בדרת"ש קץ ג'].
דף י"ב ע"א. מלמד שהחזירו למשה על כל המצריות וכו' מ"ש כ"ת.

עו' בספורנו שמות ב' ו'. מטעם שיהי' החלב יותר נאות למזגי.
ועי' בר"ן הובא ברמ"א יו"ד סי' פ"א סס"ז. דמן עכו"ם מזיק לו בזקנותו ע"ש.
וזה שתפשו דוקא מן העבריות יב). דף י"ט.
במ"ש לענין יבשה ידו אם יניח תפילין בימין. והנה בההערה מירושלמי פ"ב ה"ג באחד שיבשה זרועו והקטיר קטורת זכיתי לזה.
ונ"ב בשו"ת אבני נזר או"ח סי' א'. בשאלתי זו אם שידו השמאלית אין בה שום הרגש.
וכ' שם ג"כ דבדברי הרשב"א **(הגהת לבנת המנחה מאת המחבר שליט"א ח) ופלא שלא הזכיר גמ' ערוכה בסוטה ו' ע"א שזינתה מפרחי כהונה ר"א אומר וכו' ואפשר דמטעם זה פליג ר"א ואוקמי' באוקמתא אחרינא ועיין שם ח' ע"א ויתגרו בה פרחי כהונה וכו' עיין רש"י ז"ל ולפי הנ"ל י"ל דלרבותא קאמר שגם אצלם משמשי בהמ"ק מצוי היה"ר.
ט) וכבר הבאתי נמי מסנהדרין כ' ע"א נשים לפני המטה ובתוס' שם ד"ה נשים וכו' דכיון דשעת צער הוא ליכא למיחש להירהור וכו' עיי"ש, וכן עיין במו"ק כ"ב ע"ב אחד האיש ואחד האשה רשב"א האשה וכו' וברש"י שם ובהרא"ש שם ועוד מכמ"ק וקצרתי כאן.
י) הוא כמש"כ לעיל משכוהו לבה"מ וכמו שאמרו בסוטה כ"א תורה אגונה ומצלי בין וכו' ע"ש ורמב"ם סוף הל' אי"ב שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה וע"ש במגיד ועין אבות דר"נ פ"כ כן הנותן ד"ת על לבו וכו' הרהורי זנות הרהורי יצה"ר וכו' ע"ש ומכאן אפשר לשאוב מקור לדברי הרמב"ם הנ"ל, ומ"מ לדין ת"ח אין נפ"מ ועיין קדושין פ"א דל כרעך מקמי גהינם וכו' ע"ש ועל רב יהודא אמרו בנדה י"ג ע"א אימתא דמרא עליה דקרי שמואל עליה אין זה ילוד אשה ע"ש וכל הגדול מחבירו וכו' עיין סוכה שם דף נ"ב הנ"ל ושם בקדושין מעשה דרב עמרם חסידא ושם ע"ב מעשה דרחב"א ובשעה שהיה גרים בגינתא ובכלל אין שום גדר לזה רחמנא לשזבן ועיין בב"ת דף קס"ד ע"ב ש"ע אין אדם ניצל מהן בכל יום הרהור עבירה ע"ש ורב עמרם אמר ד"ז ויש לקצר ועיין מד"ר שה"ש בפ' הנה מטתו שלשלמה וכו' אם באתה אשה לפניך לבית המדרש לשאול לך שאלה על כתמה ועל נדתה תהא רואה אתה כאילו שיצאת מירכך ואל תתן עיניך בה ותתפחד מדינה של גהנים עכ"ל, ועיין מהרי"ל הל' מילה ולא תכנוס אל תוכו להיות ג"כ סנדק לשם להמול הילד על ברכיה משום פריצות שתלך אשה בין אנשים וכו' כי הנכנס אצל היולדות להביאו דרך הנשים וכו' ואמר מסתמא מזה קפיד והר"מ שלא תכנס האשה בעזרה בין האנשים.
מסתמא ג"כ לא יכנס איש בין הנשים דכל המרבה להתרחק מהן הר"ז משובח ועיין עוד ע"ז י"ז ע"ב. יא) עיין במהרש"א שבועות ג' ע"א על התוס' עש"ה וצע"ק בדבריו

דא"כ האיך כתבו דגדול יגלח אשה, וצ"ל דבאין ברירה אחרת שאני וגם מביא כהן זקן אך א"כ אשה נמי, ובענין הנ"ל ראיתי כעת מלתא חדתא דהיא עתיקא קדישא מאחד הראשונים עירין קדישין ה"ה הראב"ן ז"ל בסי' צ"ה שאלה ז וז"ל פ"ק דסוטה תנן ר"י אומר וכו' ואמרינן ר"י חייש להרהורא ופרכינן עלה הא דאר"י ביבמות ר"פ האשה שהלכה לעולם אינה נאמנת אא"כ באתה בוכה ובגדיה קרועים ואמרינן בגמ' שם ההיא דאתאי לב"ד דר"י אמרו לה התלמידים קרע בגדיך סתרי מזייך ולא חייש ר' יהודא? תשובה, לאו פירכא הוא דגבי סוטה מגלה לבה ומגלה שערה לגמרי עד שנראה שערה ובשרה להכי חיישינן והא דאמר הכא בגדיה קרועים בגדיה העליונים ואין בשרה נראה ואע"פ ששערה נראה כיון שאין בשרה נראה ליכא למיחש להרהורא א"נ סוטה א"א חייש להרהורא הכא פנויה ל"ל בהרהור עכ"ל, ולו"ד מפניו היתי אומר שאין כאן קו' כלל וכלל מכ"ט, וגם חילוקו בין א"א לפנוי ג"כ צע"ק דלא משמע כן בכמ"ק בתלמוד, ועיין ב"ש אהע"ז ס' כ"א ס"ק ב' והרהור אפי' בפנוי' אסור מדאורייתא ע"כ.

וגם עכ"פ נדה הוית וערוה דאורייתא הוא וגם א"כ מאי הקשה שם בסוטה בהא דר"י גבי נסקלת דלא חייש ר"י להרהורא והא י"ל נפ"מ באשה פנוי' אך דוחק דסתמא קתני ואין לחלק בדין זה בין פנוי' לא"א, ואכמ"ל עוד בזה וגם בדרך פלפול קצת יש להעיר דכיון שנגמרה דינה לסקילה ויוצאת להרוג פקעה מינה איסור א"א וכה"ג עיין ירושלמי סנהדרין פ"ב הל' ג' ויאמר דוד וכו' מבוא בדמים דם נדה ושפ"ד וכתב במה"פ הא דלא קאמר א"א א"ל דדוד לשיטתו אזיל דחשיב ליה כאלו מת שכבר נגמר דינו אך אין למידין מדברי אגדה.

ובהג' ציון ירושלם שם מציין למדרש פ' נח פ' ל"ר שאמרו וכי יש אישות לדוד הלא מורד במלכות הוא וחשוב כמת ועכשיו הותר קנעתו (פי' אשתו ובמד"ר מסוים שם מפורש וכאילו הוא מת ודמו מותר ואשתו מותרת עמד שאול ונתן מוכל אשת דוד על פיו לפלטי בן ליש וכו' ע"ש) והוא דבר חדש דכל שעומד למיתה שוב ליכא איסור א"א ובתשובה ביארתי כל דברי המיימוני ועיין יפ"ת עכ"ל, וכנראה לא ראה במה"פ, וגם לפי ירושלמי ומד"ר זה, יש מקום לחלק בין הבעל והאשה וקצרתי יב) א"י מה הוסיף ע"ד הלא לזה רמזתו בקיצור לעיין בביאור הגר"א ובש"ך ובפמג"ד עיי"ש שזה מבואר.

)**דוקא בעוף וע"ש ומהר"ם שיק או"ח סי' ט"ו. ומה שהעיר בענין חציצה ורמז לשד"ח מע"ר חתן וכלה יג) ושם מובא בשם הכרם שלמה לענין קידושין עם הבתי ידים אם חוצץ וע"ש ובשו"ת הרא"ש מהרב מבוקארעסט סי' כ"ו.

שמעכב בדיעבד ע"ש יד) ויש לעי' בש"ם פסחים נ"ז ע"א ישששכר כרך ידיו בשיראי ופרש"י בלשון השני דבזיון הוא ע"ש. ועי' שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קכ"ג לענין אכילה ע"י חציצה.

ועי' ירושלמי ריש יבמות עי' סדין בעל ובציון וירושלים אם בעל דרך מלבוש אם עובר טז). ועי' מחזה אברהם מהרב הגאון שליט"א מברא"ד.

או"ח סי' קכ"ט מה שהאריך בזה לענין אכילה ע"י חציצה והאריך בזה. וע"ע במשנה למלך פט"ו ממ"א הי"ב.

ולענין נגיעת מוקצה ע"ו ד"א בפלגתת בן עזאי אם חייב בתו ללמוד תורה ע"ש. ועי' באורח מישור איך יש מציאות דישחטו נשים דהא אסור ללמוד תורה ובדרכי תשובה סי' א' אות ב' מתרץ עפ"י הש"ס סוטה טז) דמחויבת ללמוד הדינים ע"ש ובשו"מ רביעי ח"ג סו' מ"א.

בשירי מנחה לענין מכירת חלק עוה"ב יז). וע"ע שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קנ"א וסי' ר"ה אק"ד מ"ש בזה.

בשירי מנחה לענין אם יש איסור נדה בנבעלת לעכו"ם האריך כ"ת בזה והערותי מתרגום אסתר כ' ב'. ביומא רחיקא הות מזדהרא.

משמע דיש איסור נדה בעכו"ם. (במקום שציינתי כמדומה שהביאו התרגום הלזה המחבר).

ומ"ש כ"ת סתירת הסוגיות משבת מ"ו. לקידושין ס"ב דאמרינן מי יימר וכו' הנה בגוף הדבר הארכתי בזה הרבה.

ועי' במש"ל בפ"ד מהל' בכורות ה"א בא"ד שם בד"ה הכלל העולה ובשו"ת בית שלמה חאו"ח סי' קי"ג. ובס' לימודי ד' לימוד ק"ד מ"ש בזה.

ובעיקר הדבר מבואר תירוץ הגון בתוס' ר"י הזקן הנדפס בגליון ש"ס דפוס רא"ם שמחלק בין ת"ח לסתם ב"א וי"ש. וגם לזה התי' זכיתי קודם ראות דבריו.

וגם תרצתי מטעם דגרים קשין לישראל וכיבמות מ"ז ע"ב וקידושין ע' ע"ב ונדה י"ג ע"ב. וגם מצאתי כן בשו"ת חת"ס או"ח סי' קט"ז בד"ה ובחידושי שכ"כ בשם הראשונים ובשו"ת חבלים בנעימים ח"א בשו"ת סי' י"ד.

דף ל"ו ע"ב. בענין נשים וכהנים אם הם בכלל ערבות שהאריך כת"ר ולענין גרים הארכתי בזה בחי' ב"ה.

ועי' שו"ע או"ח סי' נ"ג סי"ט דגר עובר לפני התיבה לש"ץ. ועי' פתיחה כוללות להפמ"ג ח"ב סי' ט"ז וח"ג סי' כ"ט ובגנזי יוסף שם.

ובאשל להפמ"ג סי' נ"ה סק"ד אם מותר לצרפו. ועי' שו"ת דברי יששכר או"ח סי' ב' באריכות.

בדף מ"א.

בענין בימה של עץ דהוי איסור משום לא **(הגהת לבנת המנחה מאת המחבר שליט"א יג) כוונתי היה דע"י מפה שרי ליתן ידיו לאשה ולנגוע בה והוא מספק שם בזה כך היה בזכרוני ועכשיו ראיתו עוד הפעם שם בש"ח ומצאתי שכן הוא באות י"ב שהביא בשם ספר חיים ושלום בענין נשיקת היד וכו' ואם אי אפשר בלאו הכי יהי' ע"י הפסק מפה שיכרוך ידו במפה וצריך שתהי' מפה עבה כדי שלא ירגיש בבשר, אלו תוד"ק ע"ש והספר אינו בידי אולי מביא לראיה הירושלמי הזה ושם באות כ"ה מה שהביא בשם שו"ת בית יהודא הזכיר את הירושלמי עש"ה.

יד) אין דעתי נוטה כן. טו) כבר הקשו שם התוס' מחציצה דגבי לולב דלא אמרינן הכי ע"ש ולזה כוון רש"י בלשון השני, ועיין במג"א ס' צ"א סק"ה ובעט"ז שם שאין להתפלל בבתי ידים שקורין העגטשיך וכו' ע"ש.

טז) כבר הארכתי בענין זה ב"ה וכ' בשם ס' משפטים ישרים חקירה זו וכתבתי בע"ה ראיה זו מירושלמי זה שהובא קצת בתוס' שבת דף קי"ח ע"ב ד"ה אימא וכו' עי"ש ודברתי מזה זה ח' שנים עם ת"ח א' ע"ד שפריצי זמנינו עושים כזאת ע"י גומא ופירש הפנ"מ בירושלמי שם אמת וכוון לאחד הראשונים כמלאכים ה"ה בסמ"ג מ"ע נ"ב שכתב ע"ז פירש יבמתו היתה ולא היה רוצה לבנות ממנה רק מעט ונתן סדין בל"ב להפסיק רק נקב עשה בסדין דרך מ"ב והוליד האנשים גדולים עכ"ל וא"כ אפשר לצדד שע"י הפסק סדין וכתונת ממש אין כאן חשש מיתה וחטאת.

וכן לא כבר הגיעני ס' חדש בשמו הטוב יד רמ"ה ושם בס' נ"ז נשאל בזה והעיר ג"כ מירושלמי זה וכתבתי על הגליון שם כ"ד ואין המקום כעת להעתיקו פה. אך אחת הנני להעתיק שדעת המחבר שם דע"י סדין ב"ג היא ע"ש.

נ"ב ואף שיש לי לפרש עפ"י זה ירושלמי תמוה שאמרו בירושלמי יבמות ריש פ"ה הל' א' יבמה יבוא עליה כדרכה ולקחה לו לאשה שלכ"ד ויבמה אפי' מן הצד ע"כ ועיין פי' הק"ע שזר הוא ועיין פני משה שם, ולפי הנ"ל י"ל הכי מן הצד היינו ע"ו צד ד"א והפסק סדין ואפשר גם להגיה אפילו מן הסדין וזה א"ש טפי וי"ל עוד מן הצד היינו הוא למטה ועיין פלפלא חריפתא ב"ק פ"ג גבי הוא עושה מעשה, מ"מ אינני מסכים אתו להלכה.

טז) ליתא שם רק הדבר מבואר בש"ע אור"ח ובב"י שם סימן מ"ז סי' י"ד דפסק המחבר דנשים מברכות בה"ת ואחד מן הטעמים הוא שיטת הסמ"ג דנשים חייבות ללמוד דינים

השייכים להם ועין באגור. עיין שם במג"א וט"ז ועיין שו"ת שאג"א ועיין בס' בית הלוי ח"א.
ואאמו"ר הרב הגאון זצ"ל האריך ג"כ בזה בהדרן למס' קדושין. וברמ"א יור"ד סי' רמ"ו סעיף ו' ע"ש ובשו"ת מהרי"ל לענין דורו של חזקיה עש"ה בסי' קצ"ט יז) ומצאתי עכשיו בע"ה שזכיתי לקנות ספר אש דת לגאון מהר"ח אלפנדרי ז"ל שנדפס בשנת תפ"ג, ושם בדרוש לפ' וילך מביא בזה תשובה אחת להמהרי"ט בכי"ק על אחד שקנה מחברו חלקו בלויתן בק' זהובים עיי"ש היטב ופירושים יפים בזה בכמה מקומות.
)**תטע לך אשרה. עי' מ"ש בשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' ע"ח וע"ט לענין אילנות בחצר ביהכ"נ מטעם לא תטע.
ומ"ש שם בענין ספסלים בביהכ"נ. ושו"ת מהרש"ם ח"א סו' קכ"ז.
ועי' מ"ש ע"ז בשו"ת מחזה אברהם חאו"ח סי' כ"ט (א"ה עיין בשו"ת משיב דבר מזה ובמק"א כתבתי מזה). שם הביא דברי שו"ת באר יצחק אם אמרינן מתוך בבנין.
הנה בענין זה האריכו האחרונים הרבה עי' חת"ס או"ח ססי' ק"נ. ומהר"ם שי"ק חאו"ח סי' רפ"ב ונטע שורק או"ח סי' נ"ה.
וחסל"א תאומים או"ח סי' ס' ואבני נזר או"ח סי' תי"ב תירץ דל"ש מתוך במכה בפטיש דל"ש באוכלים ובס' חבלים בנעימים ח"ב סי' כ"ו הביא כן בשם שו"ת בית יצחק. והוא העיר שם דמירושלמי שבת פ"ז ה"ב מוכח להיפוך ע"ש ובמהרש"ם ח"א סי' קס"ד.
וע"ע כלי חמדה פ' וילך א' אות א' בשם החת"ם בחי' לשבת. ועי' נפש חי' או"ח סי' ל"ט בדין מכב"פ באוכלין.
ועי' ביאור הלכה במשנה ברורה סי' שי"ח ס"ד ובנשמת אדם כלל כ' סי' ה'. ובס' בית אהרן בפתח השער י"ב ע"ב סד"ה נחזור.
וחבלים בנעימים ח"א ד' ע"ג ע"ג. מ"ש בזה (א"ה עיין עוד בס' שביתת השבת בענין הזה) מ"ש שם לענין ציץ ובגד"כ וטבעות אם נקראים מלבושים.
ועי' נא בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קמ"ח אם תפילין נקראים מלבוש והביא שם מהתק"ז כ"א דא שמלתו לעורו משכא דתפילין ע"ש. בדף מ"ג ע"א.
וחצוצרות התרועה אלו השופרות ובמהרש"א שהק' דהא חצוצרות הוי. ועי' בתרגום יונתן שם עה"פ.
וחצוצרות יבבא בידו למכנש ולמיטל משריתא. ופי' בזה האבני נזר או"ח סי' תכ"ה של"ה אז לזכרון.
רק להקהיל. או למסע ע"ש ולפ"ז שפיר ניחא שופרות ולשין יבבא נופל בשופרות.

וכש"ס ר"ה יבבות ותיבב אם סיסרא ע"ש בדף ל"ד, ועי' הגהות רש"ש כאן בסוטה. ובס' תורת הקנאות וס' כרם נטע הוא ס' נכבד על מס' סוטה ובסופו קונטרס מחול הכרם. וכנראה של"ה ביד כת"ה שלא ראיתי שהביא דבריו). הביא כ"ת שם.

ושמח את אשתו. והק' שאסור בתשהמ"ט בעת שאין ארון.

וע"י בטל הטורים שם מנין ושמח חייב בתשה"מ שהן כל ימות השנה חוץ מיוהכ"פ ע"ש והוא פלא שיש ימי נדה שאסור ועוד שאר זמנים. ועי' בקונטרם אהל מועד שנה ב' חוברת א' ב' סי' ע"ד מ"ש בזה יז).

מ"ד ע"א בתחלה יבנה בית וכו' והביא ד' הרמב"ם הל' דעות פ"ה הל' א' דרך בעלי דעה וכו' אבל הטפשין מתחילין לישא אשה וכו' ע"ש. וכ"כ האבן עזרא יתרו י"ט א' וז"ל שם כי אנשי השכל יקנו בית וכו' ע"ש.

ואולי הנכון כמ"ש כת"ה יט). מ"ד ע"ב.

אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה: מ"ש מזה על התנוך מ"ע תר"ג דאין נשים בחיוב זה. עי' באגודת אזוב בח"א ד' צ"ה בטהרת אזוב שם סק"ב.

ובאבני נזר או"ח סי' תק"ט. ובשדי חמד פורים סי' ט"ז בשם הגאון מהר"ן אדלער זצלה"ה שאפי' משרתת שלו הצריכו לשמוע פ' זכר וע"ש מ"ש בזה.

דף מ"ח ע"א עד מתו אתם מאכילין נבילות וכו' אלא טריפות ע"ש הנה בירושלמי מעשר שני ספ"ה איתא רק „טרפות" ובירושלמי סוטה א' נבילות.

ובגליון הש"ס מעשר שני שם להגי' טריפות ע"ש. ועי' שו"ת אבני נזר יו"ד סי' כ"א.

וטו"ט מה"ת סי' ב' מ"ש בזה. ולענין מה שחקר אי סומא פטור דוקא ממ"ע או גם מל"ת. עי' נוב"ת או"ח סי' קי"ב בד"ה וראיתי ובשד"ח מע"ר הס' כלל ס"ו הביא בזה כל המדברים לא הניח דבר גדול וקטן. ובזכרוני אשר בשו"ת שם ארי' יו"ד סי' א' האריך בזה לבאר דברי יצחק עם עשו צא השדה וצודה לי ציד וכו' ע"ש ועתה אין בידי כי נאבד ממני מעת המלחמה הנוראה.

אר"י לא תיתני ענוה דאיכא אנא וכו' עי' באה"ט או"ח סי' תצ"ד מה שהק' מזה בפסחים ס"ח ע"ב אר"י אי לאו האי יומא דקא גרים וכו' ועי' בס' שמועות טובות ד' נ"ח. ונראה דהלוחות הראשונות נשתברו.

מתוך עה"ר בקולי קולות. וידוע מאמרם הזהרו בזקן ששכח תלמידו מחמת חליו שהרי שברי לוחות מונחים בארון עי' ברכות ח' ע"ב וב"ב י"ד ע"ב דרשת ר' יוסף ע"ז ששברי לוחות מונחים בארון.

וזה שאמר ר"י אי לאו האי יומא דקא גרים. שהו' קולות וברקים.

ולזה שלט עה"ר ונשתברו: וממילא גם בזקן הוזהרו. אז כמה יוסף איכא בשוקא.

ואז הי' מבזין אותו. ואך דהי' ענותן.
אבל לא רצה להיות דומה לאנשי בראי וזש"א להם. והארכתי עוד הרבה בזה ואכמ"ל.
ידידו מרחוק בלתי מכירו מוקירו ומכבדו כערכו הרם דורש שלומו וטובתו חנוך העניך בהרב ר' דוד הכ"מ רב ואבד"ק הנ"ל הע"י ואחרון חביב אגרת שמחה מה"ה הרב הגאון המפור' הדמו"ץ בק"ק בריסק רבי שמחה זעליג שליט"א ברכה מרובה לכבוד הרב הגאון המובהק חריף ובקי מאד נעלה וכו' מו"ה פינחס נ"י עפשטיין.
קבלתי את ספרו היקר על מס' סוטה בשם מנחה חרבה והוא באמת מנחה שמנה בדברי תורה **(הגהת לבנת המנחה מאת המחבר שליט"א יח) אין אני רואה שום תמיה דכוונתו שיש עליו חוב ביום המותר לפי ההזדמנות משא"כ יוכ"פ, וגם ע"ד פלפול י"ל לפי מאי דאמרינן פסחים ע"ב אשתו נדה בעל פטיר משום שיש עליו חיוב ע"ש וא"כ נפ"מ רבתי לזה אבל ביוכ"פ שאין עליו חיוב כלל.
ועוד יש לומר עפ"י סוגיא דשם באשתו מעברת דאיכא שמחת עונה ומ"מ מסולקת דמים. יט) זה לא כבר פרשתי ודייקתי גם הפסוק בירמיהו כ"ט בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פרין – ואח"כ – קחו נשים והולידו בנים ובנות וכו'.
אך עיין בב"ת נ"ט ע"א דאלת"ה וכו' אלא עצה טובה קמ"ל ע"ש. ועיין כתובות נ"ב ע"ב הא נמי דאורייתא הוא דכתיב קחו נשים וכו' עיי"ש וצע"ק.
)**מדברי רבותינו ובחדושין דאורייתא והנני נותן לו תודתי על ספרו היקר וראיתי בספרו בענין שמשון שכתב דסומא פטור מהעשה דונקדשתי בתוך בני ישראל ולי נראה **(אמר המחבר בזה הלא פליגי רבוותא קמאי ובתראי כמו שהארכתי בזה שם ובסוף ספרי להדרן על מס' סוטה.)** דכל העשיין שענינים מניעת מעשה הסומא חייב בהם כמו שהוא חייב בכל לא תעשה ואינו פטור רק מאותם שהם בצווי לקיים ולעשות מעשה כמו ציצית ותפלין ומזוזה ולולב וסוכה, והרי הוא מחויב בעשה דשבתון ביום טוב ואינו מותר לו לשרוף קדשים ביום טוב ולא לכסות דם ביום טוב בדבר שהוא משום מלאכה ואפי' בשליחות, וכן הוא מחויב בשביתת בהמתו, וכן ראיתי בספרו בדבר להוציא כהן אחד בברכת כהנים את יתר הכהנים.
והנה פשוטן של דברי הגמרא דמי שקורא לאלפין עיינין כמו חיפני ובישני לא ישא כפיו והרי יוכל להוציאו כהן אחר ולמה הוא פטור מנשיאות כפים נראה דלא יוכל להוציא **(ראיה זו הבאתי בעצמי בעז"ה שם בדפי הספר דף קס"ג ע"א ד"ה במה וע"ש מה שפלפלתי בזה על סברת הט"א.)** ואני אומר כי לא היה מעולם מנהג באיטליא להוציא כהן אחד את יתר הכהנים ורק מחמת כי קרוב לדורינו הכהנים דשם לא ידעו לקרוא

עברית בחרו הרבני' הרע במיעוטו וצוו שישאו כפיהם וכהן אחד יוציא אותם כדי שלא ישכחו יחוס כהונתם ולא ישאו גרושה והגאון ר' בצלאל זצ"ל לתמו כסבור שהוא מנהג קדום שם, והרי לא הזכירו המנהג הזה הגאונים שהיו באיטליא כמו הגאון חיד"א זצ"ל וכן נדפס זה מקרוב ספר מהגאון ר' מנחם נאווארי וכן בספר נהר שלום שהיה מחכמי איטליא בטח לא נזכר זה המנהג, ויתברך כבוד גאונו בכל טוב וברכה סלה: מוקירו שמחה זעליג מו"ץ פה בריסק ב' י"ד תמוז התרפ"ח.

**(כב) ונשמט מדלעיל בהגהת לבנת המנחה אות ט"ז ששוב נזכרתי שכבר עמד על הירושלמי הזה מרן בנו"ב מהד"ת חאהע"ז סי' כ"ג ד"ה ומעתה זהו פירש הירושלמי וכו' עכשיו דכתיב וימה מרבינן אפילו לא הכנים רק העטרה וכו' רק מצד אחד היינו צד מטה ג"כ קונה וכו' וזה שאמר ויבמה אפילו מן הצד דהיינו וכו' רק מן הצד דהיינו צד אחד את"ד עי"ש, ובירושלמי שעם הרידב"ז ז"ל ראיתי שקדמני לפרש במה שכתבתי אני, להעיר שיש לפרש בכה"ג ששימשו בדרך עקש עיי"ש.

כג) גם בזה שכתבתי לעיל בהגהה אות י"ט עי"ש, יש לי להוסיף עיין בגיטין דף ל"ו ע"א דפריך בגמ' מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום אמר רבה ל"צ אלא לר"א דאמר עדי מסורה כרתי וכו' ופרש"י ז"ל והא קרא עצה טובה קמ"ל ע"כ וצע"ק לפ"ז מאי דפריך, כ"כ מתחלה בפשיטות דאורייתא הוא וכן בפרש"י לקמן שם פ"ו ע"ב ד"ה הלכה כר"א בגיטין וכו' אבל לא בשטרות דכתיב בהן וכתוב בספר וחתם וכו' אפי' בשטרות דהתם עצה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם עי"ש, וא"כ יל"ע ממקומות הנ"ל שציינתי לעיל, וי"ל דתליא בפלוגתא דהני תנאי ר"מ ור"א דלר"מ האי קרא דינא קמ"ל ולר"א עצה טובה קמ"ל ויש להאריך עוד בזה ובכתובות שם וק' מפני שמצאתי שכבר עמדו ע"ז ממה שרציתי לכתוב במהר"מ שיף ובה"ג מצפה איתן בשם הרשב"א ועיין חשק שלמה שם עיי"ש.

כד) וכן במה שכתבתי בהגה' אות י"א בשם הב"ש שהרהור פנוי' מדאורייתא אסור ע"ש מקורו הוא ג"כ בדברי רבינו יונה שבאגרת התשובה ונקרא אורחות חיים שסידרו רבינו הרא"ש ז"ל כידוע ע"ש ליום השני – וכן במה שכתבתי בענין לימוד תורה לנשים וציינתי לשו"ת מהרי"ל סי' קצ"ט נזדמן לי כעת לראות בספר שלמי נדרים על מס' נדרים ושם בדף נ"ז יעיר מעצמו בהיות דכ"ע סברי דתורה שבע"פ אסור ללמד לאשה ובסנהדרין דף צ"ד דבימי חזקיה וכו' איש ואשה וכו' ומברוריא דביתהו דר"מ וכו' עיין בפסחים ס"ב וכו'.

ואפשר שמעצמה היתה למודה וכו' ע"ש וכ"ז מבואר במהרי"ל הנ"ל ומסביר בזה ביותר דהא קאמר נמי תינוק ותינוקת וכי ס"ד שלמדו כל זה אלא ע"פ קבלת אביהם שהיו בקיאין וגדולים בתורה וכו' אמנם נר"ל שמעצמם עשו שהרי ברוריה הוכיח סופה על תחילתה שלא סמכה על ד"ת שאמרו נשים דעתן קלות וראש לחכמים אמר אני ארבה ולא אסור וכו' והכי נמי סמכה על צדקתה שלא תעבור על הלמוד ואפי' לדברי מר נמי אין מיושב שהרי מה להם דבר המים פרק תמיד נשחט (כוונתו לגמ' פסחים ס"ב ע"ב שלמדה דברי הימים וט"ס יש בכאן (דבר המים) וצ"ל „דברי הימים") רק התורה שיש בהם המצות היה להם ללמוד אלא לא מטעם זה עשתה אלא כדפרישית שמרצון נפשה עשתה, עכ"ל – מה שציינתי באות י"ז לספר אש דת עיינתי אח"כ בחדושי רעק"א שם סי' רמ"ה וראיתי שכבר קדמני בזה ע"ש.

כה) הקושיא שהבאתי בספרי דף ס"ו ע"א בשם המנחת חינוך מ"ע קכ"ו מצאתי שכבר קדמו בזה הגאון בדורו בעל מעין החכמה דף מ"ו ע"ב אות ע"א וז"ל ולפי הטעם שכתב הרמב"ם בשורש ח' שלא נחשוב לאו דלא יבדיל בעולת עוף לאזהרה כי אם לשלילה וכו' א"כ גם בשני לאוין האלו יש לפקפק דמשום שכל המנחות טעונות שמן או לבונה והיה עולה בדעת שגם מנחת חוטא כן ואמר שאינה צריכה ואינה אלא שלילה ולא אזהרה. אך אין לנו אלא מה שאמרו חכמים וחייב על השמן וכו' ואין ספק שקבלה היתה בידם כן עכ"ל: כו) מה שכתבתי בספרי דף ק"ג ע"ב לפרש בהא דפסחים דף ס"ו הא דא"ל ר"ל עקיבא עקרת מה שכתוב)**לא) עוד הגיעני מכתב עם הערות מכבוד הרב הגאון המפורסם הנ"ל אבד"ק גאלין שליט"א וז"ל: ב"ה.

ד' ח' אד"ש תרפ"ט גאלין שלום וברכה מאלקי המערכה כבוד ידידי וחביבי הרב הגאון הגדול, צמ"ס קופת הרוכלין גן הדסים צדיק וישר כו' כי כש"ת מוה"ר פנחס שליט"א עפשטיין רב ויושב בשבת תחכמוני בירושלם עה"ק אחדשה"ט. קבלתי מנחתו מנחת הזכרון בצירוף המכתב שש אנכי על אמרותיו הטהורות, ועברתי בחפזי על בתרי דבריו, ואת אשר הערותי על הגליון, אמרתי להודיע לכ"ת ויתן מקום גם לדברי אלה: במנחת זכרון אות א' מ"ש בשם הילקוט ירמי' כ"ה גם בפסיקתא דר"כ פיס' כו'.

שם אות ב' מ"ש בשם התו"ח דאם ישאל על הקרבן א"כ עבר למפרע על מעילה בכ"ש ע"ש [א"י שם הס' הזה ואולי הוא הס' תורת חסד אין לי הס' הזה] אבל ידוע שיטת התוס' בכריתות י"ג ע"ב ד"ה ד' כז) בספרי דף קע"א למה שהבאתי בשם תוס' הרא"ש שכ' דאפשר דהרכבת אילן מותר לקיים וכו' את"ד ע"ש והצרכתי עיון בזה דלא כהלכה בש"ע סי' רצ"ה ס"ז דאסור לקיים המורכב כלאים ע"ש.

הנני להעיר להמעיין שמצאתי להרדב"ז ז"ל חלק שני בשו"ת ללשונות הרמב"ם ז"ל סי' ר' שכתב בתוך דבריו בפשיטות דהרכבת אילנות מותרין לקיימן וז"ל דפשיטא ליה ז"ל דאסור לומר לגוי לזרוע כלאי זרעים דאמירה לעכו"ם שבות וכו' ומה שלא פירש כן בהדיא משום דכיון שכתב אסור לקיימן כ"ש שאסור לומר לגוי לזרוע לו.

אבל גבי כלאי אילנות וכלאי בהמה דמותר לקיימן הוצרך לכתוב דאסור לומר לגוי וכו' את"ד וא"כ דינא דהש"ע אינו ברור ונפל בפלוגתא דרבוותא פסקאי, וכן העיר להקשות כבוד אחי הרב הגאון הג' שליט"א דבאמת מדוע לא נימא לאקשויי כלאי אילנות לכלאי בהמה שהוקשו בחד קרא ומנה ילפינן לכ"ד, וכן מורה לשון הרדב"ז ז"ל שם שמחמת ההקשי הוא דפשיטא ליה לדעתו דעת תורה להתיר, לקיימו (ועיין בשו"ת פני אריה סי' מ"ג לענין אתרוג המורכב מה שמשתמש בהקשא זה) וכן העיר מר אחי על לשון הגר"א ז"ל שם ביור"ד שמציין על האי דינא דהש"ע מתניתין רפ"ח מכלאים.

ובאמת שם אינו מבואר כלל ואדרבה י"ל מדלא חשיב לה איכא לדמוי נמי לכלאי בהמה שמותרין לגדל ולקיים ועיין ח"ס סי' רפ"ח, ועיין בס' ביכורי שלמה חאור"ח שמאריך הרבה בענין אתרוג המורכב וכללות ופרטות נאמרו בסיני זה (עד שמה כל שהדפסו איזה רבנים זה לא כבר הערות בענין זה כבר נדפסו שם שמזכיר ג"כ בקצרה דעת הפוסקים שהובא בברכ"י ליור"ד שם שס"ל שמותר לקיימן אך מש"כ בשם הח"ס כמדומה שאינו כן ואין לי פנאי כעת לעיין ברצינות בזה – ובשו"ת חוט המשולש סי' כ"ד מהגאון מהר"ח מוואלזין זצ"ל פסק ע"ד השאלה אם מותר לקיים בשדהו אילנות שניכר בהן הרכבה ואין ידוע אם נרכבו במינם או שלא במינם אם מחוייב לעקר האילנות משום ספק הרכבת האילן ע"ש שמסיק שהלכה כרבנן דר"ע דמקיים כלאים אסור רק מדרבנן וכן י"ל שזה דעת הרמב"ם והש"ע סי' רצ"ז סעיף ב' שכ' דלקיים אסור ואינו לוקה וכוונתו ודאו דאיני אסיר מדאורייתא דמה לו להשו"ע לכתוב דיני מלקות זכינו לדין דקיי"ל דקיום כלאים אינו אלא מדרבנן וא"כ ספיקי מותר ע"ש, ולפ"ז בעצם הדין דהרכבת אילנות דאסורין שפשיטא ליה להגאון הנ"ל נמי כפסק הש"ע, שיש לשדות בי' נרגא דכיון שאין זה אלא איסור דרבנן לפי דעתו י"ל הלכה בד"ס לקולא ומזה יש צד זכות על פרדסנו אחינו בנ"י ששמעתי שרובן הם מקיימים הרכבת אילנות וכה"ג כתב בשו"ת כנסת יחזקאל סי' צ"ט שמציינו גם בפ"ת שם ונפ"מ לענין פסול עדות אם מקיים כלאים ע"ש ועמד גם בלשון הש"ע סי' רצ"ז הנ"ל עש"ה וקצרתי.

כח) במה שכתבתי כ"פ דהיכי דכתב נה כתובה י"ל דהוי מה"ת מצאתי כעת בתומים סי' צ"ז ס"ק כ"א שהרגיש בזה כבר וכ' בזה"ל ובהם יובנו דברי רבינו ב"י דהק' הא כותב

בכתובה מזונייכי הרי נשתעבד לה בשטר ושעד"א ולכאורה אין מובן לדבריו בכל דוכתא דאמרינן כתובה דרבנן אפילו בכתב לה נימא דכיון דכתב לה הוי מה"ת כמו שאר שטר התחייבות ולמה אמרו כתיבה דרבנן אלא צריך לומר דמה בכך דכותב לא מלבו כותב רק מתקנה דרבנן א"כ אין כתבתו עושה יותר שעבוד מגוף תקנתא דרבנן וכו' ע"ש.
ועיין תוס' סוטה כ"ז ע"א ד"ה איש וכו' ודו"ק. כט) מש"כ בענין אם ע"א נאמן לומר שלא נטמאה, מצאתי בהפלאה לכתובות י"ג שכ' לתרץ קושית הפנ"י שמעורר משבויה ואמר דהתם בסוטה ג"כ נאמן ע"א לומר שלא נטמאה עי"ש וכבר הבאתי בפנים דברי הש"ש והנוב"י בזה ועיין ביד המלך הל' אשות.
ל) במה שכתבתי בספרי לענין סומא בנ"כ להעיר להשוות לזה דין דסומא חייב במצות מצאתי כעת להרדב"ז ז"ל חלק שני סי' שני אלפים קי"ז שכ' וז"ל ואין לחלק בין מומין שבידיו לסומא בשתי עיניו דהא סומא חייב בכל המצות ומפני המום פסלינן ליה לברכת כהנים וכו' עש"ה וכדברי הט"א אבל בעיקר ההערה מצאתי כדברי בעז"ה שד"ז תלוי אי סומא חייב במ"ע.
–חטאות.
דאחר השחיטה ל"מ שאלה ע"ש **(חידוש על כת"ר שלא הביט קודם כתבו בספרי בפנים וימצא שם הכל מבואר וערוך על מנחתי. ולא דייק מר בלישנא שאמר בשם התוס' דאחר השחיטה ל"מ שאלה וחייב אדם לומר בלשון רבו שכתבו שם לאחר שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתא בשאלה אבל לאחר שחיטה וקודם זריקה פשיטא גם להתוס' מהני שאלה וכן הבין המ"ל שם שהבאתי בספרי וכ"פ התורת חסד שם ועיין בספר אבי הנחל דרוש י"ז להגאון ר"א מסלאנים זצ"ל מה שרצה לדמות בזה אי שחיטה מקדש אפילו בטעות יע"ש ומה שמציין כת"ר ממנחות מ"ח, כבר הביא לזה מרן הט"א בר"ה שם דף כ"ח בהשגתו על דברי התוס' דכריתות הנ"ל אכן כתב ג"כ שלא דמי כולי האי דהתם כי פריק להו מכאן ולהבא הוא דנעשה חולין וכו' אבל כי שאל עלה כיון דקיי"ל חכם וכו' ובשעת שחיטה שעשה מעשה הכנים ושחט חולין בעזרה ואין זה ממילא אלא מעשה גמור נעשה באיסור מ"מ אין סברא זו מוכרחת עכ"ל וכן הובא בתורת חסד הנ"ל שהזכרתי בפנים ועיין באבי הנחל דרוש כ"ז, הובא גם כל זה בספרי י"ח ע"ב ע"ש.
)** ובגוף הדבר י"ל עפמ"ד במנחות מ"ח ע"א, דחולין ממילא קא הוויין אף דפריק גוואי ע"ש ובאגלי טל מלאכת חורש, ועי"ל עפמ"ש הריטב"א בחולין [הו"ד בשע"ת או"ח סי' קנ"ח] דמי שנטל ידיו ובירך ונמלך לאכול לה' ברכה לבטלה וע"ש (ועי' ברכת משה קוה"ת סי' מ' אות א' ובאר משה סי' מ"ח מ"ש בזה) ועי' טו"ז סי' תקס"ה סק"ג.

אבל הת"י האמיתי הוא דבשעה שברך ל"ה לבטלה, וכן תי' האחרונים למה מהני שאלה על תרומה הלא הוי למפרע הברכה לבטלה ולה"ט ניחא ועי' בשו"ת נפש חי' יו"ד סי' צ"א ובשדי חמד מע"ד ברכות סי' א' אקכ"ח ובטו"ט מהדורא תליתא סי' קפ"ג ושו"ת מנחת משה סי' ז' וחסל"א מהד"ת או"ח סי' כ"ב וי"ע שד"ח בפאת השדה מע"ר הבית סי' נ"ו מ"ש למה מברכין עובר לעשייתן ע"ש ובס' הדרש והעיון מאמר קס"ה, והרבה הארכתי בזה בחי' ב"ה, **(גם בזה הבאתי הרבה פעמים מדברי הח"ס סי' ש"כ שהובא בפ"ת סי' של"א ס"ק ו' ע"ש וכן הג' רש"ש בחדושיו לנדרים דף נ"ט עש"ה וכן העיר על התוס' דכריתות הנ"ל משום דיעבור על חולין בעזרה ואפי' בנשחטו לחוד ? דש"ה שינצל ע"י זה מאיסורים חמורים טומאה נותר מעילה ע"ש ודבריו דחוקים:)** וא"כ י"ל ג"כ דבשעת ששחט לא מעל א"כ ל"א דיתעורר האיסור למפרע וא"ש: **(יש לחלק דהתם לא אמרינן דיתעורר האיסור למפרע דבשעה שבירך היה צריך ומוכרח לעשות ברכה ואין זה ברכה שא"צ וכן לענין חב"ע שם כסברת הגמ' מנחות הנ"ל.

אבל לענין מעילה דבדעת גבוה תליא וכדאמרינן בב"ק כ' ע"ב דאמר רבה הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי ופרש"י דדעת שכינה איכא הילכך כהדיוט מדעת דמי עכ"ל, וא"כ בוודאי נתעורר האיסור למפרע ואיסור גזל גבוה נעשה שפיר למפרע, וגם מעילה אפילו בשוגג איכא ועיין נדרים ל"ה ע"א שכל המוציא מעות הקדש לחולן כסבור של חולין הוא מועל ובמעלה אפילו לזמן מרובה מצרפינן כדאמרינן מעילה י"ח ע"ב כריתות שם ח"י ע"ב אמרינן כי מכפר יוכ"פ על איסורא על ממונא לא מכפר.

וזה נראה נכון בסברא. ואף אם בשעת ששימש עם הסכין קסבר שזה שייך לשל הקדש מ"מ כיון שנתודע אח"כ שהיא של חילין הרי זה מעל כמו בעלמא שכסבור שהיא של חולין ונמצא שהיא של הקדש או כסבור שהוא מותר כמש"כ רש"י ב"מ נ"ז ע"ב ד"ה והלא מעל וכו' שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכנים תחתיהן להקדש כלום ושוגג הוא אצלו כסבור שמותר משום שכר הקדש עכ"ל ואמר שם שמעל הגזבר עש"ה.

ואף שגזבר אינו מכוון להוציא מרשות הקדש וה"נ אף שאיני מכוון להוציא מרשות הקדש אלא כסבור שג"ז שייך להקדש מ"מ מעל כיון שנהנה ועיין תוס' מעילה י"ח ע"ב ד"ה ואומר וכו' וי"ל דאיצטריך מסוטה לאשמיענן דאפילו בלא שינו רשות כגון גזבר של הקדש אפ"ה אם נהנה מעל ואפי' בלא פגם כגון קטלא וטבעת דמתניתין וכו' עיי"ש ועיין היטב בתוס' קדושין נ"ה ע"א ד"ה אין מועל וכו' ובתוס' מעילה שם י"ט ע"ב ד"ה אין מועל וכו' ור"י מפרש דהתם בגזברין עסקינן דלעולם לא יצאו לחולין בשום מעילה

עד שיוציאנה מרשותו וכבר קבצם המשנה למלך פ"ד ממעילה ע"ש וכיון שכן שפיר העיר הרב ותורת חסד על לשונו, ולפי מאי דאסברנא דמעילה דין גזל יש לה.
ופשיטא בגזל שפיר שייך איסורא למפרע כמבואר בכמ"ק, ועיין ב"מ כ"ב ע"א ובתוס' ד"ה מר זוטרא לא אכל וכו' ע"ש ועוד.)** שם אות ד בשם הראב"ד דדוקא באיזה פעמים היא מופקרת, עי' שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רי"ד אות כ"ב מ"ש ראי' מרש"י יבמות ס"א ע"ב דבב"פ הוו מופקרת וע"ש מ"ש בזה: שם אות כ' מ"ש על דברי החת"ם התמוהים עי' שו"ת מחזה אברהם או"ח סי' א' מ"ש בזה: שם אות כ"א מה שהראה מקום לספרו וכתב טעם שאומרים או"א כ"כ בכתר שם טוב ועי' בס' דברי יעקב לידידי הרב הגאון מהר"י שליט"א אסקאלסקי מניו יורק בדף ד' ע"א.
וע"ע בס' רמתים צופים ד' מ"ד ע"ב: **(כל אלה ספרי הזמן עדיין לא זכיתי לראותם ולא שמעתי מהם כלל.)** שם אות מג' בסופו: מה שהעיר מש"ס בפ' הזהב גם אנכי העירותי בזה ועי' שה"ג מע"ר גדולים אות א' דרבי אבא.
דנסתפק שם אם מותר לבנו לקרותו אבא ע"ש. ובחי' רעק"א יו"ד סי' ר"מ ושד"ח מע"ר הכף סי' ק"ד ושו"ת מנחת משה יו"ד סי' כ"ב: שם אות ס"ד בסופו מ"ש בשם המאירי דחולב הוי תולדה דגוזז וכ' דצ"ע ד"ז הנה מאז הבאתי ראי' מירושלמי ע"ז פ"א ה"ו דמ"ק ואינו חולב ואינו גוזז ומוכח כן וסרה בזה תמיהת הציון וירושלם שסוע"ע ירושלמי פאה פ"ז הג' מעשה בא' שקשר עז לתאנה וכו' ובעמודי ירושלם שם מ"ש בשם המאירי לביצה כ"ג ע"ב ע"ש: ואשאור בזה ידידו הדושה"ט וש"ת באה"ר המברכו בכ"ט בפסח כשר ומבורך חנוך הענין בהרב דוד זצלה"ה טש טשארנוטשפקי רב ואבד"ק גאלין – פויליין.
מהד"ב בסוטה דף ה' ע"ב דפריך בגמ' אמאי תתייבם נמי יבומי אמר ר' יוסף אמר קרא ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ולא ליבם (פרש"י והכי משתמעי קרא כי מצא בה ערות דבר יגרשנה בספר כריתות ויצאה מביתו כלומר ובכל צד שתצא מביתו בין ע"ו גירושין בין ע"י מיתה אם באת לינשא לאיש אתר תנשא ולא ליבם שאינו אחר אצל נשואין של זו שמכח נשואי ראשון היא נזקקת לו) א"ל אביי אלא מעתה חליצה נמי לא תבעי א"ל אילו איתי' לבעל מי לא בעי גט השתא נמי תבעי חליצה עכ"ל ופרש"י א"ה חליצה נמי וכו' דהא פטרה רחמנה ושרייה לא אחר בכל ענין שתצא מביתו אחר שנמצא בה ערות דבר וכו' עש"ה והנה כדי להבין היטב מו"מ של רב יוסף ואביי ומאי היא סברתם שמחוסר לנו הקטנים ביאור מאי דסלקי דעתהו דהני רבנן קדישי וגם פרש"י ז"ל שכנרא' עמל להאריך ולפרש דבריהם ביותר שאת, ועיין קרן אורה ובספרי: יתכן לומר כדי לשבר את האוזן השומעת עפ"י מה שיש לנו לחקור אם הא דמיתת הבעל דמתיר

תיכף למיתתו ובמקום יבם אסורה, אם איסור זה נלקח מכח הבעל המת שבמקום יבם אין מיתתו מתרת אם לא באופנים שכתבה התורה או דילמא דמיתת הבעל מתיר תיכף אפילו במקום יבם כמו בשיש לו בנים אלא שאיסור זה הוא איסור אחר ואיסור חדש מה שהטילה התורה ע"י היבם ובמק"א כתבתי עוד בחקירה זו, שהוא באמת גמ' ערוכה בגיטין פ"ג ע"ב ולא והרי יבמה דבעל אוסר ויבם מתיר התם יבם הוא דקאסר ליה דאי מבעל הא שרייה וקיימי' וכו' עיש"ה וכן הוא בקדושין י"ד ע"א דפריך אלא מה לא"א שכן אוסרה מתירה (פרש"י שהרי בעלה הוא האוסרה לפיכך הוא מתירה במיתתו אבל יבמה בקדושי דבעל קאסרי לה, האיך תהא מיתת היבם מתירתה) אמר רב אשי הא נמי אוסרה מתירה יבם אוסרה יבם שרי לה פרש"י הא נמי כשמת יבם נמצא אוסרה מתירה דאי לאו יבם מכי מיית הבעל אישתריא לה עכ"ל) וצע"ק שלא הוזכר שם הגמרא דגיטין פ"ג ע"ב הנ"ל וא"כ איכא לפרש הכא ג"כ האי משא ומתן וויכוח שהיה בין ר"י לאביי תלמידו אלא שלא יפורש לפי המסקנות דשם דאביי פריך ליה לרב יוסף אלא מעתה חליצה נמי לא תבעי וכמו שפרש"י שהעתקתי לעיל והכונה כיון דמיתת הבעל מתיר לגמרי אפילו במקום יבם ורק היבם הוא דקאוסרה אכ"ע וא"כ הכא שהיא מפוטרת לגמרי והכתוב הוציאה מזיקתו כדכתיב לאיש אחר אבל לא ליבם מעתה און לה עם היבם כלום ושום שייכות ואיני אוסרה כלל ע"י שום זיקה עמו וחליצה נמי לא תבעי כמי כל הנשים וע"ז מחדש ליה רב יוסף אילו איתי' לבעל מי לא בעי' גט השתא נמי תבעי חליצה, פירוש דבאמת דעתו הוא דבכל מקום הוא זיקת היבם לאוסרה הוא לא מכחו אלא מכח הבעל שמיתתו אינה מתרת באופן כזה, וכיון שכן שפיר בכוחו גם עכשיו בסוטה לאוסרה ע"י היבם וכמו שלגבי הבעל צריכה גט ה"נ עכשיו נאסרה ג"כ מכח הבעל צריכה חליצה מהיבם ודו"ק.

ועין קדושין י"ד ע"א דאמר הא נמי יוצאה בחליצה ופירשו התוס' כיון דחליצה במקום גט קיימא לא חשיב לה פירכא ע"ש) וכיון שדעת רב יוסף בזה הוא דנא כמסקנות הגמרות דגיטין ודקדושין הנ"ל לכן באמת הביא הגמרא אית דאמרי אמר רב יוסף וכו' דחזר בו רב יוסף מזה והודה לאביי וכנ"ל, והגמרא דקדושין הנ"ל מה דפריך מתחלה מה לא"א שכן אוסרה מתירה ואמר רב אשי וכו' בארתי במק"א כה"ג ובזה האופן דיש לחקור ג"כ היכי דנפלה קמי יבם דמותר ליבמה ופקע מכאן איסור א"א עיין ריש יבמות אימתי הופקע איסור זה אם תיכף בשעת מיתתו שנזקקת ליבום, או רק שהיבום מתיר אבל מקודם עדיין האיסור הוא בכח, ובסברות אלו נאחוז להסביר הס"ד דסתמא דגמרא עם תירוצו של ר"א.

דהמקשן פריך מה לא"א שכן אוסרה מתירה אבל ביבום לא שייך לומר כן שהרי באמת לגבי עצמו נמי ההיתר הוא רק בשעה שיבמה אבל מקודם גם אצלו מרחף אסור אשת אח וכיון שמת האיך יתיר לה עוד אכ"ט, וע"כ חידש לן ר"א דלא כן הוא אלא באמת ההיתר של הפקעת איסור אשת אח הוא תוכף משעת מיתת הבעל והיבם יש בכחו לאוסרה ולהתירה אכ"ע ותליא בסברות שבגמ' גיטין פ"ג הנ"ל ודו"ק וקצרתי והשווה לזה מאי דאמרינן בכתובות פ"ב ע"ב מחזירה פשיטא מד"ת מצוה דרמה רחמנא עליה עבד והשתא תיקום עליא באיסור אשת אח קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא ולקחה לו לאשה וכו' ע"ש ובתוס' שם ד"ה מהו דתימא וכו' עש"ה, והוא משום דהוי"א דההיתר הוא רק היבום וכיון שיבמה חזר לאיסור א"א קמ"ל וכנ"ל ודו"ק וכן לדבר שכתבתו מקודם לזה יש להסביר הגמ' דכתובות שם מגרשה בגט פשיטא מד"ת ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבמן הראשונים עליה לא תסגי לה בגט אלא בחליצה קמ"ל ע"ש ודו"ק ועיין תוס' קדושין י"ד ע"א ד"ה ותהא וכו' דעביד ק"ו מיבם ויבמה וכו' עי"ש.

ויש לתלות בזה אי זיקה ככניסה ועוד, ויש להסביר בזה כמה מאמרי ירושלמי ועיין בס' נחלת יהושע סי' י"ח וי"ט ואכמ"ל: וראה לקמן ח"י ע"ב על נשואי אחיו מהו וכו' ובפרש"י שם ויש להסביר ג"כ כנ"ל ולכך בעי לה רבי ירמיה ודו"ק כי קצרתי וגם צריך להעיר דלפי ביאורי בגמ' מוכרח דעת הפוסקים דגם בסוטה וודאית חולצת ועיין בספרי בפנים ובמפרשים ויש לדחות וזהו הוא ענין אחר שסובל אריכות: אחר זמן הגיעני ספר אבן שלמה על הראב"ן מהגאון אב"ד דק"ק שאמלויא ומצאתי מש"כ בזה הענין בשם סופרים ע"ש דף רמ"ח:בריש סוטה ר"א אומר מקנא עפ"י שנים, נ.

ב.

במס' סופרים פ"י הל"א קמפרש טעמא שאין התראה פחות משנים שא"י לומר לא הותריתי אבל באחד תעיז ותאמר לא הותריתי ע"כ, ואכמ"ל בזה. בדף ב' מדה"ס בסוד"ה וראיתי, נ.

ב.

ועיין חו"י בהשמטות לסי' ודף רי"א מש"כ בזה עיי"ש. בדף כ"ז א' ד"ה שם ברש"י, ג"ב ועיין ג"כ לשון הרמב"ם פכ"א מהל' עדות היו שנים הן עדי קו"ס והטומאה ונמצאו זוממים משלמין כנגד הכתובה ואין לוקין ולמה לא יהרגו והרי העידו בטומאה לפי שלא התרו בה ע"כ וצ"ע.

בדף ל"ג ע"ב מדה"ס ד"ה עוד וכל מי שיעלה בגורלו אפילו כ"ג יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדי'. נ.

ב.
י"ל הדיוק אפילו „כהן גדול" משום דאיתא בהוריות י"ב ב' ובתו"כ פ' אמור אילו נאמר ראש לא יפרע ובגד לא יפרום, הייתי אומר בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר עיי"ש. ולאפוקי מס"ד והו"א כזו מדייק אפילו כהן גדול שפורע ופורם שער ובגד של אשה. ועיין בילקוט ירמי' סי' רס"ב וז"ל אמר ירמי' למי אני דומה לכ"ג שעלה „בגורלו" להשקות מים המרים וקרבו את האשה אצלו ופרע את האשה ופרסם את שערה נטל את הכום להשקותה נסתכל בה שהיא אמו התחיל צווח אמר אוי לי אמי שהייתי משתדל לכבדך והרי אני מבזך ע"כ, ולענין הלכה אי הבן נעשה שליח להשקות לאמו, לכאורה י"ל דהא אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו ע"י סנהדרין פ"ה, אך לפמש"כ התוס' ביבמות כ"ב ע"ב ד"ה כשעשה בשלמא מלקות משכחת דמחייב אע"פ שעשה תשובה אלא לקללו מי שעשה תשובה אפילו אחר אינו רשאי לקללו וי"ל דאם הזכיר שם שמים לבטלה או שעשה דבר שנתחייב בו נידוי אע"פ שעשה תשובה חייב ולא מיפטר ע"כ.
ולפי"ז הול"ל יותר בסוטה דע"ג דעשתה תשובה על היחוד ועל הסתירה מכל מקום צריך להשקותה ולקללה ואף שבברייתא נקט אביו הוא לאו דוקא אלא לקללו קאי על אמו וצ"ע בזה, והעירני בני הרה"ג ישעי' שליט"א לדברי שו"ת הרי"ף סי' צ"ב לענין שהבת תוכל להחרים סתם להאם אם טוענת שקר עיי"ש ובשו"ת כתב סופר יור"ד סי' ס"ז עיי"ש, ואכ"מ.
בדף ל"ט ע"א ד"ה שם וכו' שבא סנחריב ובלבל וכו' נ"ב וכן יש לעיין בזה מהירושלמי שבת שהביאו התוס' ריש במה בהמה ד"ה חמרא ליבא דגרים הבאים מלוב מהו להמתין להם שלש דורות וכו' עיי"ש וע"כ דס"ל דלא נתבלבלו, ויל"ע בזה. ולענין מש"כ שם בע"ב ד"ה וע"כ י"ל בישוב הקושיות וכו' העירני בני הרב ישעי' שליט"א להתשב"ץ קטן סי' תקל"ח שג"כ הקשה לר"מ דחייש למיעוטא האיך מקבלים גרים בזה"ז ניחוש שמא עמוני ומואבי הוא וכתיב לא יבוא עמוני ומואבי נראה דלא אסרה תורה אלא עמוני ומואבי ודאי כדאיתא בקדושין ע"ג ממזר ודאי הוא דלא יבוא הא ספק יבוא, והזכרתיו להלן בקיצור, ובביאור „שבעת הנרות" להג"ר משה בצלאל ז"ל שם.
האריך בזה (והוא כעל תורת הקנאות) וכתב שם דלפמ"ש הפמג"ד בפתיחה להל' תערובות דאולי מודה ר"מ ברובא דאי' קמן דאזלינן בתר רובא עיי"ש וכשנימא דגם לר"מ אמרי' כל דפריש מרובא פריש משום דחשיב רובא דאיתא קמן א"ש הא דמקבלין גרים בקהל אף לר"מ אף אי ספק עמוני אסור מה"ת ומשום דפריש מרובא פריש עיי"ש ובזה ישב בני הרב הנ"ל מה שהי' קשה לו בהא דברכות כ"ח ע"א ביהודא גר עמוני דאסרו

ר"ג בקהל ור"י התירו משום דבא סנחריב וכו' ור"ג השיבו דכבר שבו בני עמון והרי ר"ג בר פלוגתי' דר"י הוא ר"ג דיבנה נכדו של ר"ג הזקן עי' רש"י שבת דט"ו ע"ב ואיהו סבר כר"מ דחייש למיעוטא כדאיתא בחולין ו' ע"א ובתוס' שם ה' ע"ב ד"ה ר"ג עיי"ש והו"ל לאסור גם אם לא שבו מטעם דחייש למיעוטא אמנם להנ"ל יש לומר דאף לר"ג כן דברובא דאיתא קמן מודה דלאחייישינן למיעוטא ואכמ"ל בזה, ובחידושיו לברכות כתב בזה.

בדף מ"ה מדה"ס ד"ה שם דברים האסורים לנזיר וכו' נ. ב.

יש לעיין גם משופטים י"ג שאמר המלאך לאשת מנוח אל תשתי יין ושכר וגו' ואח"כ מכל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וגו'. ואם הכוונה על נזיר ששרה ענבים במים וא"כ מכל אשר יצא מגפן היין היינו יין ממש וא"כ מאי יין ושכר אל תשת, ונראה דבלא"ה קשה דאמר לה בלשון אכילה ואף ששתיה בכלל אכילה מ"מ הו"ל להש"ס בטבועות כ"ג לאתויי זאת ולהשיב דמיירי ע"י אניגרא אבל עכ"ח צ"ל הכי וא"כ י"ל דמיירי בנזיר ששרה פתו ביין ושייך שפיר לשון אכילה, וכן שם בשבועות י"ל הכי, ומצאתי בע"ה ברשב"א שם שכך אומר עיי"ש, והשתא א"ש דמכל אשר יצא מגפן חיין היינו להשרות פתו ביין, ויין ושכר אל תשת ממש וכל טומאה אל תאכל היינו ששרה עגבים במים ויש בחן טעם יין והא דאמר בלשון אכילה יל"ע ויל"ע בתרתי בטע"כ והיתר מצטרף לאיסור מאי הדין וקצרתי.

בדף מ"ח ב' ד"ה שם שמשון דן את ישראל וכו' נ"ב וכה"ג כתב על הפסוק ויבוא יעקב שלם לעיר שלם וכל המפרש שלום בגופו וכו' אינו אלא טועה והוא ג"כ נגד חז"ל שאמר כן רב בשבת דף ל"ג ע"ב ואולי תלמיד טועה כתב דברים אלו ואינו אלא טועה. בדף ג' מדה"ס על דף י' ע"ב עיין בתוס' שאנץ שהביא המדרש שלא רצו לברך ברצונם וכו' נ"ב וראיתי בילקוט וירא שהובא שם מדרש זה וכתב בזר"ר וקשה מה הועיל אברהם בזה שהרי ההוא לא עשה אלא לפנים וי"ל כיון שראה שאברהם הי' להעלות בדמים וויתר לו הכל מפני הברכה וקידוש השם א"כ נתן לבו לאמונת אברהם ונתגייר ע"כ.

שם ע"ב ד"ה שם דבר אחר, למש"כ דאף למ"ד א"צ להטיף ד"ב מ"מ אם הטיף הוי מצוה, נ"ב מצאתי בשו"ת עמודי אור חיור"ד סי' ס"ה שכתב שם בתו"ד: ומש"כ הט"ז וכו' היינו לדידן שהחכמת רוב הפוסקים דמדינא א"צ הטפת ד"ב ורק משום חומרא מחמרינן להטיף ד"ב ופשיטא למ"ד דא"צ אפילו הטיפו לא הוי קיום המצוה כלל ואם משך הערלה אחר כך חייב למול מן התורה כיון דלא נימול מתורת חובת מצוה מה"ת ע"כ, הנה מלשון חכמים זה נשמע להדיא דמה"ת לא קיים המצוה מחובת המצוה ונפ"מ אם

נמשך חייב למול מה"ת, אבל מצוה בעלמא קיים ועכ"פ מדרבנן פשיטא ולכך לחומרא מחמרינן דצריך להטיף הרי דיש חומרא בזה והידור מצוה לכ"ע.
ומש"כ עוד שם ואף שדוד נולד בשבת מדמת בשבת והקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום כדאמרי' גבי משה נ. ב.
נשאלתי מאחד ע"י בני הרב מ' ישעי' שליט"א דהא דממלא שנותיהן ש"צ מרום ליום היינו בימי החודש כמו במשה רבנו מז' באדר לז' באדר ולא בימי השבוע, והשבתי לו שישיב להנ"ל שבעצמי הרגשתי בזה שרש לומר כן וציינתי בגליון הספר שכ"כ מפורש בקדושין ל" חשם דיש לומר דהכוונה שממלא מיום ליום היינו מימי השבוע ג"כ, ומה שהקשה דלכאורה איך י"ל דדוד מת בשבת וכו', תירץ בעצמו די"ל דדוד לא הי' מחזיק עצבו לצדיק עכ"ל.
ומה שהבאתי שם מהמהר"ח אור זרוע סי' י"א דמצות מילה היא שיהי' נימול והיא מצוה בכל עת כתפילין המונחין בראשו וציצית בבגדו נ"ב עיין מה שכ' בגליון הגמ' נדרים ל"א ע"ב ביאור הילקוט בשלח רמז רל"ג איזה ברית שנוהגת ביום ובלילה אין אתה מוצא אלא במילה עיי"ש, ועיין מש"כ התוס' יו"ט שם, ואכ"מ.
בדף נ"א ד"ה ובפסוק שהבאתי מדעת זקנים לרבעה"ת ושמא י"ל שלא היו דנין באותו פרק בזנות בלא הריון ד"א שלא היו דנין אלא כשמזנה לשני בני אדם ע"כ. נ"ב עוד יש לפרש דבזה כוונתם ליישב דאמרו בלשון רבים הרה „לזנונים" והו"ל הרה לזנות וע"כ פירשו דהיא הרה לזנונים הרבה ולפחות משני בנ"א ומצינו כיו"ב להלכה דעת הראב"ד סופ"ב מהל' א"ב גבי קדשה דדוקאבאיזה פעמים הויא מופקרת והביא מכאן שאמר איה הקדשה וכו' עיי"ש ובכס"מ שם, ובמש"כ שם בכוונת דבריהם יש להוסיף דפשוט משום דעדיין י"ל דמאדם אחד היו ב' פעמים וגם אמרי' שבאצבע מיעכה ונתעברה מיהודא בב"ר.
א"כ אפשר שנתעברה ע"י מיעוך ולכך אמר וגם הנה הרה לזנונים וכו' עיי"ש. בדף נ"ג ב' מה שהבאתי התוס' קדושין י"ג ע"ב, ג"ב טעות הדפוס וצ"ל כ"א ע"ב ד"ה אשת אפילו וכו' עיי"ש.
בדף נ"ו ע"א בד"ה שם מלמד וכו' והבאתי חי' הרשב"א נ"ב וכן ראיתי בהמאירי ליבמות שם שהאריך בלשון הרשב"א ז"ל והביא מה שדרשו בשמו"ר עיי"ש ולא הזכיר כלל הך דרשה דסוטה ואגב ראיתי שם שכ' די"מ שהמפרק דיניקה הוא תולדות גוזז והוא ד"ח וצ"ע. בדף נ"ו ב' ד"ה ועוד חי' א"ל וכו' דלאחר שצוה הקב"ה למנות ולקדש ריח אז הוא דשיפורא גרם וניתן לב"ד של מטה כח זה אבל קודם מ"ת דעדיין לא קידשו את החדשים

לא הי' בידם דב"ד של מטה סגולה זו לשנות סדרי הטבע וכו' נ"ב ועיין בילקוט בא רמז ק"צ ארי"ב משל למלך שהי' לו אורלגין שלו והי' מביט בה ויודע איזה שעה ביום כיון שעמד בנו על פרקו מסר לו אורלגין שלו כך אמר הקב"ה עד עכשיו חשבונן של חדשים ושנים בידי מכאן ואילך הרי הן מסורין בידכם שנאמר החודש הזה לכם וכו' יעוי"ש וזה סייעתא גדולה לסברתי וצ"ע על הרא"ם שהבאתי שם.

במש"כ שם דאלו כן דהי' מכיר אינו, יונק מכל שאר הנשים וז"פ, נ"ב וגם תיכף היתה מצוה לה שתקרא את אמה כיון שזה הבינה גם בתיה שאולי הוא אינו יונק מפני שמכיר את אמו ולמה החזירתו על כל המצריות, ובזה ניחא מה שהחזירתו על כל המצריות" דלשון זה מדויק עכשיו. ועיין גם, בילקוט שמות רמז קס"ו דקהת ומניקתו קראו לו – למשה – אבי סוכו וכו' והקשה ב„זית הענן" דהא אמו מניקתו כדאיתא בקרא וי"ל ששכרה לו מינקת ג"כ עכ"ל, א"כ מבואר להם בקבלה דינק מן שאר העבריות ולא הקפיד על הכרת האם דוקא.

בסוטה י"ד ע"ב מלאכי השרת אומרים וכו' נראה דהודו עכשיו על נתינת התורה לישראל ע"י משה שבתחלה לא הסכימו ואמרו תנה הודך על השמים כדאיתא בשבת פ"ח, ואמנם עכשיו הודו שצדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ולא עם המלאכים ועליו ראוי לספוד ולקונן שהודיד התורה לעם ישראל מן השמים.

בדף ה' ע"א מדה"ס במה שהבאתי שם מקור לדברי הרמב"ם שאין אדם נהרג עפ"י עצמו מתוספתא סנהדרין פ"ח שאם הודה מעצמו פטור, נ"ב העיר לי בני הרה"ג רי ישעי' שליט"א שבשו"ת מהר"ז חיות סי' ג' הביא מקור זה עיי"ש וגם ט"ס כאן פ"ח וצ"ל פרק י"א עיי"ש הלשון. בדף ס"א ע"ב ד"ה שוב השגתי וכו' במקום שציינתי ללחם שערים סי' ל"ח נ.

ב.

ועיין גם בשו"ת ח"ס חיור"ד סי' ל"ט עיש"ה. בדף ס"ד ע"ב במקום שמצוין לרמב"ם פ"ט מהא"מ, נ.

ב.

ט"ס וצ"ל מביא"מ עיי"ש: בדף ע"ב ע"ב בד"ה שם בתוס' ד"ה מביא מים מה שכתבתי ע"ד התוס' נ. ב.

מצאתי אח"כ בס' עולת שמואל סי' נ"ה שעמד מעצמו על דברת התוס' ולא ראה בגהש"ס שהבאתי, ועיי"ש שכתב ג"כ ע"ד שכתבתי אך חסר שם דברים עיי"ש ואכ"מ. בדף ע"ה

ע"ב ד"ה ובמש"כ התוס' וכו' נ"ב ובזה ניחא גם דברי התוס' טבועות ל"ג ע"ב ד"ה או אין סוטה עיי"ש ותבין דאל"ה י"ל דר"א מירי או שאי"ל כתובה לאד"א וא"ש.
בדף ע"ט ע"א ד"ה ובהאי דינא דכתבה למפרע פסולה וכו' נ"ב בגליון הש"ס מגילה י"ז ע"א כתבתי הא דלא חשיב גם כתיבת המגילה דבכתיבה לא קמיירי, ובקריאת הפסוקים צ"ע אם בעינן כסדרן כמו תפלה אף שנאמרה בכל לשון. בדף פ' ע"א שם ד"ה בעי רבא וכו' שציינתי לשו"ת בית יצחק וכו' נ"ב עייגם בס' נחלי דבש הל' חליצה סי' קס"ט ס"ק ל"א שהקשה כן ותירץ שם כן והביא שם מרמב"ם פ"א מכלים ה"ג ומרמב"ם פ"י מהל' ט"מ ה"א עיי"ש.
בדף פ"ד ע"ב ד"ה ומש"כ דאפ"ל ולהטעים עפ"י מש"כ האחרונים דעלי' אין מצות יבום וכיון שכן א"ל דגם האזהרה אין עלי', נ"ב כן מצאתי היום בס' אהל אברהם סי' ש ד"ה ואגב שמתעורר ג"כ על החינוך הנ"ל מה ראה להסתפק בזה וכהערת המנ"ח ומסיים ואולי לפמש"כ י"ל קצת עכ"ל דלמעלה מזה כתב להסביר דעת החינוך דעלי' ליכא מצות יבום שכ"כ במ"ע תקצ"ח דכיון דאשה פטורה לקיים שבת וכיון שלעצמה אין עלי' חיוב לקיים זרע לא חייבה הותרה אותה לקיים זרע לבעלה עכ"ל והוא כמש"כ להטעים בזה, ועדיין צ"ע.
בדף פ"ח ע"א מש"כ בשם המדרש לענין שבר כלי נ. ב.
היום י"ז כסלו פ"ח ראיתי בר"ש פ"ד דכלים מ"א שהביא תוספתא דאין נוטלין לידים אלא בכלי ואין משקין את הסוטות ואין מטהרין את המצורע אלא בכלי ע"כ ומדמי להו אהדדי. בדף פ"ט ע"א במש"כ שם וא"כ בעת הגדנת דיני עבודה דמצורע בא"י שאין שם שום מקום לחוש לעכו"ם בכ"מ ובכל אופן מותר נ.
ב.
ומצאתי סייעתא לדברי בילקוט פ' בא רמז קצ"ז בפ' ולקחו מן הדם שומע אני בין ביד בין בכלי ת"ל אשר בסף מגיד הכתוב שעוקה חוקק בצד האסקופה ושוחט בתוכה וכו' עיי"ש וכתב בעל מג"א בזית וענן דבאותו פעם עדיין לא היתה חק לע"ז א"נ י"ל שהיו שוחטין חוץ לגומא והדם יורד לתוכה ע"כ וכפי תירוץ ראשון הוי סייעתא – כמש"כ, וגם י"ל דבשחיטת קדשים לא גזרו מעולם ובזה א"ש גם קושית הרש"ק וגם קושית המג"א ומצינו כה"ג בכמה גזירות דבקדשים לא גזרו ואכ"מ.
בדף צ"א ע"ב במש"כ דקטן לאו כלום היא דבקטנותו אין עליו מעלת כהונה בכל מעשה דבעי כהונה כמו לגלח מצורע וכו' נ. ב.

ועיין בנחלת עזריאל שם בשבועות דף ג' ע"א דמשמע מדבריו דכהן קטן יכול לגלח מצורע, ועיין בתורת חיים סנהדרין דכהן שוטה ממש וכן פסק הרמב"ם, דגם קטן רואה הנגעים ואומר טמא וכו', ועיין באר הגולה פכ"ח על מה שהעתיק לשון הרמב"ם ומצוה לקדשם ולהכינם לקרבן כתב בהגהות הגר"ר ר"פ ז"ל מזה נראה כדעת המג"א בפי' רפ"ב דדוקא על גדול מחויבים לקדשו אבל בכהן קטן ליכא עשה לקדשו כיון דלאו בר עבודה הוא וראיתי מקשים מדברי התו"כ פ' אמור דיהיו קודש מרבה דגם כהן בע"מ מחויבים לקדשו ומ"ש קטן אבל ל"ד להדדי כלל דבע"מ בר חיובא הוא ופומא דכאיב לי' משא"כ בקטן דל"מ שנתקדשו קטנים וקרא קאמר כי את לחם אלוקיו הוא מקריב א"כ כל דל"ח להקרבה עדיין אין חוב לקדשו כלל, עיי"ש.

בדף צ"ב ע"א בדין מלבין פנ"ח שאין לו חלהעה"ב דהוא דוקא בפניו נ"ב וכן מצאתי בשערי קדושה למהר"ח וויטאל ז"ל שכ"כ בחלק ב' שער הח' והמלבין פנ"ח והמתכבד בק"ח ונ"ל כי גם זה בפניו עכ"ל ובזה ניחא לדייק בהך דב"מ נ"ט ששאלו לדוד ואומרים לו הבא וכו', דמשמע דמה שביזוהו שלא בפניו על אלה לא הקפיד בעונש זה.

בדף קט"ו ע"א במש"כ אבל גבי שוטה וחרש לא שייך לומר האי סברא דניחא לי' ושהוא מסכים על דעתם דאין כאן איש ודעת כלל, נ"ב ומצאתי כה"ג בתויו"ט סוף טבול יום פ"ד מ"ז שפירש הר"ש בהא דאמר ר' יוסי מי שהי' בו דעת להתנות דהיינו חכם ובר דעת שיודע שראוי להתנות וכו' אבל מי שאינו בר דעת אין תנאי ב"ד מועיל כלל עיי"ש.

בדף קט"ז ע"א במש"כ דשייכות ד"ז למילי לא מימסרן לשליח צ"ע לי דהלא אין זה אלא לאפרושי מאיסורא וכו' נ"ב היום בסיון תשי"ב ראיתי בספרי זוטא הנדמ"ח ע"י ידידי הרב גרבוז (שיחי') ז"ל בפ' נשא על הפסוק וקנא לרבות בי"ד שיקנו מכאן אמרו וכו' האיש מקנא לרבות שכינושיקנא לו דהיינו בשליחותו וקמ"ל דיכול לעשות ולקנאות ע"י שליח שעפ"י רוב הוא שכינו היודע ומרגיש במעשה שכינתו אם יש לה עסק עם זרים וחשודה על הזנות, וכן מצאתי בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' רכ"ט בדין קינוי בכתב וכתב עדיף משליח והביא הבאה"ט ופ"ת אם מהני קינוי ע"י שליח ומתשובת חיים שאל ח"ב סי' י"ג שהוכיח דבכ"מ חוץ משבועה ומורד במלכות כתב עדיף מדיבור ובכנה"ג בשם ב' גדולים דהיינו ע"י שליח מהני עיי"ש עוד.

בדף י"ט ע"א מה שהשגתי על תירוץ המחנה לוי וכתבתי דאמירת ברי לי מהני רק לגבי אם ניסת לאחד מעידי' אבל לגבי דידה והבעל לא מהני עיי"ש, הנה יש לקיים דבריו לפי מה שמסביר הפ"י בכתובות שם בשם הרשב"א דהיינו טעמא דמהני אמירת ברי דידה משום דמהני ברי לגביה והבאתי דבריו לקמן בספרי דף קי"ט ע"ב באריכות על דברת

התוס' שם עיי"ש בד"ה שם באה"ד וכך תפסו מקצת אחרונים ועפי"ז יש לקיים דברי בעל מחנה לוי, ונעלם ממנו דברי הרשב"א, וילי"ע, ועיין עוד בנחל יצחק ח"א מש"כ ליישב קושית הגרעק"א גבי ר' זכרי' בן הקצב עיי"ש.

בדף לענין מעוברת חברו וכפי דברי התוס' יו"ט שהוא רק תקנה ולא גזרה, צריך להוסיף ואף שלכאורה לפי"ז יש מקום לספק דבעקר וסריס שא"א שתתעבר לא יהי' איסור מצד מעוברת חברו, אך הדבר פשוט ומבואר כך בפוסקים בח"מ וב"ש אהע"ז סי' י"ג דגם בכמו אלה גזרו משום לא פלוג וכמו שמפורש כן בש"ס לענין הבחנה שגזרו גם על עקר וזקנה עיי"ש.

בפרק ו' מ"ח אמר עד אחד אני ראיתי' שנטמאת וכו', י"ל דנקט ראיתי' ולא אמר סתם „אמר עד אחד", הנה לפרש"י והרע"ב דבעינן דוקא באותה סתירה, א"ש הכוונה אני ראיתי' שנטמאה באותה סתירה וזה הוא שבא להורות בלשון יתירה ד„ראיתיה", ולשיטת הרמב"ם דכנראה לא בעינן דוקא באותה סתירה עיין מל"מ שם על הרמב"ם ובתוס' רעק"א וכמו שביארתי בפנים הספר י"ל דהכוונה הוא להורות דוקא אמר ואני ראיתי' אבל עד מפי עד לא מהני וכדבארתי בספרי דף קמ"ג עיי"ש.

שייך לסוטה דף י"ז ע"ב בתוס' ד"ה כתבה על שני וכו' ראיתי כעת דבר מתמיה בהגהות הגאון המובהק מו"ה ר' וואלף באסקוויץ זצ"ל למס' נדרים דף ל"ח ע"א בגמ' ד"ה אלא על גבור כתב: עיין תוס' סוטה דף י"ז ע"ב ד"ה כתבו על שני וכו' עכ"ל ונלאתי לפום רהיטא למצוא פתרון דבריו וכוונתו העמוקה לדברי התוס' הנ"ל שיהי' להם שייכות עם גמרא זו אם לא שיש ס"ם בדבריו.

ואחר העיון אני חושב לומר שכוונתו הוא לעורר על זה שאמרו בגמ' שם דגבור מנל"ן ממשה דכתיב ויפרוש את האוהל על המשכן ואמר מר משה רבנו פרסו וכתיב עשר אמות אורך הקרש ע"כ, והשתא יקשה מנ"ל דפרס האהל כאחד בב"א דילמא פרס מעט ואח"כ עלה ועמד על דבר מה והשלים את פריסתו, אלא ודאי מדכתיב ויפרוס את האהל על המשכן משמע דכל האהל כולו פרס כאחד בעמדו על הקרקע, וכ"ז לשיטת רש"י שם דפסול בשני דפים דספר אחד אמר רחמנא ולא שני ספרים וה"נ אהל אחד אמר רחמנא ולא שני אהלים דזה שמכסהו בב' פעמים הוי כאילו שני אהלים אבל לשיטת התוס' דכל שמעורה ספר אחד קרינן א"כ ה"נ כל שמעורה אהל אחד הוא וא"כ שפיר י"ל דפרס חצי אהל ואח"כ חצי אהל השני ומ"מ שפיר כתיב „האהל" דכה"ג גמי אהל אחד קרינן בי' כן אפשר ליישב שכיוון בהגהתו, ואף שיש לדחות זה ואת הטוב מזה אקבל, ומה שהקשה הרא"ש שם מהקמת הקרשים עיין מהרש"א שם מה שמיישבו.

הוספה למש"כ בספרי מנח"י דף ג' ע"א, לא לימא אינש לאיתתי' וכו', ראיתי בשאלתות פר' נשא סי' ק"כ שהביא הגמ' דאמר רב חנניא מסורא לא ליקני' אינש לאיתתי' וכו' איסורא דלעלם ברם צריך לומר בעל שמחל על הקינוי קינויו מחול או אינו מחול וכו'עיי"ש שלכאורה אין המשך למה שאמר מקודם הדין דר"ח מסורא ואם כך הוא סגנון לשונו של רבנו אחאי משבחא בכ"מ, מ"מ ר"ל וא"ש מאד עם מש"כ שם בספרי להקשות עפ"י דברי התו"ח שכבר קדמו הרמ"א דהרי יכול למחול הבעל ולא יהי' הקינוי איסורא דלעלם וה"נ היה קשה זה להשאילתות וע"ז סיים ברם צ"ל וכו' שיכול למחול על קינוי אבל מ"מ אחר סתירה אינו יכול למחול וכך הלכה והלכך שפיר הוי איסורא דלעלם וע"כ יהא זהיר שלא ליקני' לאיתתי'.

תוס' סוטה כ"ד ע"א ד"ה שאינה ראוי' לילד פירש ר"ח עפ"י שאמרו בב"ב ניסת לכ' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת וה"ה שנוכל לפרש שאינה ראוי' להוליד וכו' והנה אין להקשות הא אמרינן שם בב"ב אלא מתוך שצדקניות היו נעשה להן גם וכו' ופרשב"ם דבטוחות היו בצדקתן שיעשה להן נס עיי"ש, וא"כ לכאורה יכולה לומר שהיא אשה כשרה ותלד גם אחר מ' ותטול כתובה ואמאי אמרו לא שותות ולא נוטלות כתובה ומשום שלענין בקשת כתובתה דהוי ממונא בודאי אין הולכין אחה"ר להוציא ממון ומכש"כ לסמוך על הנם להוציא ממון ולענין שתשתה פשיטא שסמכינן על חרוב ואסורה לקיימה מקרי ואינה שותות, אבל להוציא ממון בודאי לא סמכינן על המיעוט והנס, וז"פ: במש"כ והדפסתי בכמ"ק בספרי מנח"י אי מותר לעשות במה בחו"ל, מצאתי כהיום מוצש"ק פ' חוקת התשב"י בלמדי בספרי זוטא פ' שלח, שבמחלוקת ר"י ור"ע אי קרבו נסכים במדבר ובבמה וכדמובא בגמרא דזבחים קי"א ע"א, נאמר שם בספ"ז בלשון זה ר"ע אומר יכול יעשו במה בחוצה לארץ ויקרבו עליה נסכים אמרת לא אמרתי אלא אשר אני נותן לכם כאשר אני נותן לכם אתם עושין במה ולא בחו"ל ע"כ היינו באר"י עושים במה קטנה ומקריבין עליה נסכים ולא בחו"ל להוציא במה קטנה בחו"ל שאינה טעונה נסכים הרי מבואר שבחו"ל אין עושין במה קטנה וצ"ע עוד הלשון שבספ"ז דמשמע דוקא לענין נסכים פליגי אבל לא בעיקר עשיית הבמה עצמה.

במש"כ במנח"י דף מ"ט מדפה"ס בהג"ה שם. ועוד באיזהו מקומן הנני להוסיף מש"כ בהפלא"ה כתובות ל"ט ד"ה שם בגמ' וז"ל כשיוציא מי מצי מפ"ק לה.

קשה לי דילמא שעבד וגירשה וא"ל כיון דאכתי בעמוד וכו' זה אינו דהא משכחת בכהן דא"י להחזירה ואין לומר כיון דבכהן שא"י להחזירה קיי"ל דחייב מלקות על הגירושין ואין לחייבו ליתן כתובה דהו"ל ממון ומלקות ומ"ט דריבר"י וכו' ועדיין צ"ע דהא חיוב

הכתובה מתחיל בשעת הנשואין א"ב י"ל דלא הו"ל ממון ומלקות כיון דחיוב מלקות אינו בא אלא בשעת גירושין ע"כ, ומלבד שיש להעיר דחיוב כתובה דרבנן והמלקות מה"ת, עוד יש להעיר עליו דאף דנימא דחיוב כתובה משעת נשואין מ"מ החיוב הוא גם בשעת גירושין ואדרבה עיקר הגביה ושעת הפרעון הוא בשעת הגירושין ועיין מהרש"ל בכתובות ל"ד דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים א"כ הוי גם אז קלבדר"מ וכמו שידוע כה"ג מן הירושלמי ב"ק גבי המצית גדיש אליבא דר"י והובא בראש ההקדמה להפ"י בכתובות מאת נכדו, ולענין חיוב קנס בהעראה גבי אנוסה ומפותה עיי"ש וה"ג כן, ועיין מש"כ בסוה"ס בזה.

במה שהבאתי בספרי מנח"י בדין אם יכול לקנאות ע"י שליח, ראיתי בספרי זוטא פ' נשא בפסוק וקנא לרבות שכינו שיקנא לו, והיינו בשליחותו וקמ"ל דיוכל לקנאות ע"י שליח. וכן במה שהבאתי בספרי בדף כ"ו שב"ד יכול לקנאות מדאורייתא, תמוהים דברי המבי"ט ז"ל בקרית ספר פ"א מסוטה דקנאת ב"ד אין אנו אלא אוסרין אותה על בעלה ונראה דהוי מדרבנן דקרא דאיש איש לא איצטריך רק לאוסרה לבעל ולבועל כמו שכתבו התוס' בפרק ארוסה, וצ"ע דאדרבה מהתוס' משמעות יותר דמדאורייתא הוא, וכ"כ עוד אחרונים.

למה שכתבתי במנ"ח לענין למשחה לתמוה על התוס' בכורות, הראני ת"ח אחד שכבר העיר בזה ג"כ הגאון הנצי"ב זצ"ל בהרחב דבר. ושוב הביא לי הרב ישעיה שיחי' הספ"ז עם הפי' אמבוהא דספרי שנדפס כמה שנים אחר הדפסת ספרי מנ"ח ומרגיש בזה על הס"ז הנ"ל שמבואר מזה דאפילו בשעת היתר הבמות אסור לעשות במה בחו"ל להקריב עליה (לדעתי י"ל דרק לענין נסכים אמעטי לה אבל לא לעצם העשיה והקרבה) והביא ג"כ הדברי אמת ודעת הגר"ח אלפנדרי בספר דרך הקודש דלא הותרו הבמות אלא בא"י ולא בחו"ל ומעוד כמ"ק שג"א הערותי בהם ואכמ"ל.

בענין זיקת יבמין (ביאור בגמ' דבב"ת ק"ח ע"ב) והסבר הש"ס דסוטה דף ו' עיין היטב. א) בב"ת (דף ר"ח ע"ב) ומאי ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה, אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום, כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא במקום שיש בן אין יבום וכו' יע"ש וכן איתא כזה בערכין ובקדושין כנסמן שם, ויש להתכונן בהילוך השי"ט שהקשה המקשן אדרבה וכו' והתרצן מתרץ ליה כלום יש יבום וכו' וכי מי לא ידע כזאת, ודקארי לה מאי קארי לה ז ונראה להסביר קצת עפ"י מה שנסתפקתי בחדושי ליבמות, אם הא דבן או בת פוטרים את אמם מהיבום, הוא, דמסלקים הזיקה שהיתה כאן גם לאחר מיתת

אביהם אלא שמסלקים אותה והוה כיבום, בהויות מציאותם, או דילמא דמעולם אין כאן התחלת זיקה כלל בכה"ג שיש הקמת שם, ונסתבך ספק זה עם מה שיש עוד לחקור בענין איסור יבמה לשוק, אם הוא מצד שאישות הבעל עדיין לא פקעה ולא נסתלק לגמרי, או דילמא אישות הבעל נסתלק לגמרי ואיסורה לשוק איסור חדש הוא ואכמ"ל בזה, ובמה שטרחו הגאונים האחרונים אם איסור יבמה לשוק הוי איסור ערוה, עיין מ"ב ורע"א חמד"ש וברית אברהם ואל תתמה על החפץ.

כי יש מקום לזה בש"ם יבמות (נ"ה ע"ב) דקאמר דש"ז דכתיב בא"א אתי למעוטי משמש מתה דסד"א הואיל ולאחר מיתה נמי איקרי שארו אימא ליחייב עליה בא"א קמ"ל וע"ש בתוס' ד"ה לאחר מיתה ומבואר דלולי הכתוב הו"א שיש קשר האישות בין הבעל ובין האשה גם אחר מיתת האשה וא"כ י"ל גמי כן גם לאחר מיתת הבעל וכבר נתעוררו בזה רבותינו הק' בעלי התוס' בב"ת שם (קי"ד ע"ב) ד"ה מה אשה את בעלה וכו' דמה שפירש ריב"ם דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשאירות פקע ליה ע"י מיתה כמו ע"י גירושין אין נראה דאמר בהבע"י דלאחר מיתה גמי איקרי שארו ע"כ יעו"ש (ועיין הגהת הרש"ש סנהדרין דף י' ע"א ד"ה גמ' א"ק).

ועכשיו יש מקום בראש לומר דגם ביש לה בנים ג"כ יהי' עדיין זיקת הבעל עליה אלא שהבן פוטרתה, כמו הקמת שם דע"י יבום את, אבל זיקה נמצאת כאן ולא הוי כמו גירושין כסברת הריב"ם. ב) ובזה נבוא להסבר הסוגיא דאפשר לומר דהיה סברת המקשן דפריך אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום, ושפיר ידע שבמקום בן אין יבום אלא דטעמו היה דכיון דמה דבמקום כשיש בן אין יבום, הוא דמעולם לא היתה עליה זיקת יבמין וא"כ לא שייך בזה חשיבות כחו לענין האח כיון שאין שייך בזה כלל, וכי במקום שיגרשה שייך ענין יבום ?, וה"נ כשמת ונשארו בנים מפקעת השארות לגמרי, ולכך אין יבום, אבל גבי האח דנשאר זיקת השארות באשתו ויש עליה זיקה ומ"מ יכול האח לפטור אותה מן היבום ומן הזיקה, וכסברת הריב"ם ז"ל.

ועל זה העלה לו התרצן בכוונתו, כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא במקום שיש בן אין יבום, פירש"י דלעולם נשארה שארות לאחר מיתתו גם במקום שיש בן וכדעת הר"י ז"ל בתוס' הנ"ל, ובזה הלא ישנה במציאותלומר בה איסור יבמה לשוק, אלא דפוטר אותה מיבום ולא נופלת לקמי האח וא"כ היתה כאן זיקה ושייכות ענין יבום, אלא שהוא מסלקה „במציאתו" ועדיפא כוחו מכח האח שפיר ודו"ק.

ג) ובזה יובן ג"כ משכ התוס' ד"ה כלום וכו' אין לפרש דלאו עדיף לענין יבום בן מאח, אלא כלומר הן שווים לענין יבום וכו', וקשין מאוד הבנת דבריהם הק' דאיך אפשר לפרש

דשווין הן והלא אמר דבמקום בן אין זיקה כלל והאיך שייך להשוותו להאח? אבל לפי מה שנתבאר א"ש די"ל דבאמת שווין הן בזה דזה בכוחו מסלק הזיקה, וזה ג"כ מסלק הזיקה – כמו עם היבום – בכח ולא בפועל ודו"ק, ומ"מ מסקי התוס' דלא כן אלא דזה עדיף דמקרי בר הקמת שם „בהיותו" ומסלק הזיקה ואח אינו מקים שם אלא צריך לייבם. ומה מאד נשמעים דברי הרשב"ם ז"ל שבד"ה ליבום וכו' כתב „אבל הבן אינו מייבם את אמו" ובד"ה ומשני כלום וכו' כתב „אלמא אפילו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו" עכ"ל העמוק ומאי כוונתו ומאי רוצה בזה בדבריו הסתומים ולפי המבואר מובן לנו היטב הסברו ופירושו ז"ל בקיצור, דמתחלה סבר שאינו זוקק כלל, „ואינו מייבם את אמו" ושאין לו שייכות כלל בזה, ולכך י"ל דכח האח עדיף, ולבסוף משני ליה שגם הוא הבן יכול לפטור אותה ממנו וגם בידו כח לסלק הזיקה ועדיף מכח האח ודו"ק בעזר השם יתש"ו.

ב"ה ז' בסלו התשי"א. שייך לספרי מנחת ירושלים לסוטה דף נ"א מדפי הספר גבי מה שאמרו חכז"ל אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור וכו'.

שהדפסתי יש לעיין בהא דאמרינן בערכין דף ז' האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינין לה וכו' ומתו גם שניהם לרבות את הולד עיי"ש, מדוע לא ילפינן מכאן (או פרכינן מכאן) שמפורש בתורה דיצאת לשריפה, מעוברת וכו' עיי"ש, עכשיו הופיע ספר הנדמ"ח בשמו חלקת יואב על הש"ס ושם למס' ערכין בקבא דקשייתא ק"ו י"ט הקשה על הר"ן חולין דף נ"ח (כה"ג שכתבתי בע"ה) שסובר דלכך אמרינן בערכין דאין ממתינין לאשה עד שתלד אלא הורגין אותה תיכף מטעם דלא חיישינן להריגת עב' וקיי"ל האיך אמר יהודא על תמר הוציאוה ותשרף כיון שהיתה מעוברת ובב"נ כיון דנהרג על עוברין איך יוכל להרוג את האם וצע"ג ג"כ והנה עיינתי בר"ן ז"ל שכתב ומסיק בדבריו, תדע שאילו נגמר דינה להריגה וילדה אין הורגין את הולד משום דעובר לי"א הוא ולא עליו נגמר הדין, מבואר מדבריו דאילו למ"ד עובר ירך אמו גם עליו נגמר הדין והורגין אותו לאף שדברים אלה צ"ע וקשים הם) וא"כ מעכשיו לק"מ דמכש"כ אם יסבור יהודא דעובר ירך אמו במשך ימי הורתה בוודאי הורגין אותו במכש"כ שאפילו לאחר שילדה הורגין אותו וא"כ לק"מ ועוד י"ל דלגבי ב"נ מכיון שמצינו דנהרג על העוברין ע"כ גלי תורה דעתה דלגבי ב"נ הדין דעובר ירך אמו הוא ולכך באמת הורגין ומילתא בטעמא הוא ולא גזה"כ מטעם שיפקירו וא"כ שפיר דן אותה ואת ולדה בשריפה ומשמע מדברי הר"ן שאין חילוק בין אם עברה על עבירה כשהיא מעוברת או מקודם שנתעברה וצ"ע בזה.

לספרי מנחת ירושלם בדף י"ד לענין סכין אי בעי להיות כלי שרת, ראיתי היום כ' אייר תש"ד בתורה תמימה פרשת וירא עה הפסוק ויקח את המאכלת שהביא דברי התוס' זבחים מ"ז וחולין דף ג' בענין הנ"ל ומסיים ולי בראה דגם עפ"י הסברא לא בער שחיטה כ"ש כיון דקיי"ל שחיטה כשרה בזר ולאו עבודה היא א"כ מהיכי תיתי שתהא צריכה לכ"ש ועיין ברמב"ם פ"ד ה"ז מרקבנות עכ"ל וע"ז ציינתי דנעלם ממני דברי הרמב"ם שהבאתי ושאר ספרי האחרונים המדברים בזה בכל הנז' בספרי ודברי הרמב"ם הם בהל' מעשה הקרבנות והוא שיטה ג' כמש"כ הלחם משנה שם והובא ג"כ כ"ז בחיבורי שם.